ARCA

Classical and Medieval Texts, Papers and Monographs

25

ISSN 0309-5541

A LEXICON OF ANCIENT LATIN ETYMOLOGIES

ROBERT MALTBY

FRANCIS CAIRNS

Published by Francis Cairns (Publications) Ltd
c/o The University, Leeds, LS2 9JT, Great Britain

First published 1991

British Library Cataloguing in Publication Data

ISBN 0-905205-74-X

Printed in Great Britain by
Redwood Press Ltd, Melksham, Wiltshire

CONTENTS

PREFACE

When I began research on the ancient etymologies of Latin words in 1979 my aim was first to set out the evidence from the classical authors in the form of a lexicon and then to write an accompanying volume on ancient etymological practice and theory. As is often the case, work on the first of these tasks has taken much longer than anticipated, and has only now been completed. Work on the second is still in hand and will be published in due course as a separate volume.

My thanks are due to Professor Francis Cairns, whose book on Tibullus first kindled my interest in ancient etymologies and whose help and encouragement have kept me from flagging over the long years of this project. I also owe a great debt of gratitude to Dr Peter Flury of the *Thesaurus Linguae Latinae* for introducing me to the art of lexicography and for providing full access to the library and archives of the *Thesaurus* during the preparation of the lexicon. Dr Flury and his colleagues on the *Thesaurus*, Dr H. Beikircher, Dr J. Blundell, Dr P. Gatti and Dr U. Keudel, read through early versions of the work and their valuable criticism saved me from a number of pitfalls.

To the Alexander von Humboldt Stiftung I am indebted for the award of a one-year Fellowship at the University of Munich in 1983-84 which enabled me to complete the collection of data. I would also like to express my thanks to the University of Sheffield whose Research Fund contributed towards a subsequent visit to the *Thesaurus* archives, and to the British Academy for providing a grant to help with the preparation of the book for publication.

The proof-reading of a work of this kind is a particularly arduous task and I am very grateful to Dr J. Blundell, Dr P. Flury and Professor F.J. Williams for the great care and attention with which they read and corrected various sections of the work. I would also like to express my particular thanks to Mrs Helen Kyriakidou for reading through and checking all the Greek entries. Finally I must record my gratitude to Sandra Cairns for her boundless patience and unstinted labour at all stages of the publication process. For such errors, misprints and omissions as remain I alone am responsible.

University of Leeds R.M.
July 1990

INTRODUCTION

In recent years interest in etymological word-play in ancient writers, both Greek and Latin, has been growing and a greater appreciation of the importance of etymologies and etymologising in all genres of literature from poetry to technical prose works has been gained. The aim of the present work is to facilitate further research in this area by providing, in the first instance, as comprehensive a list as possible of explicit etymologies of Latin words to be found in Latin (and Greek) writers, mainly grammarians and commentators on pagan and Christian texts, from the time of Varro and his teacher, Aelius Stilo, down to the time of Isidore of Seville. A future volume will analyse the methodology of these writers and the linguistic theories upon which their etymologies were based. Such knowledge of the types of etymologies considered theoretically possible by the Romans and familiar to them from their early grammatical training should be of particular importance in the identification and understanding of word-play in Latin poetry, both Classical and Mediaeval.

The quotations for each lemma are set out as far as possible in chronological order. Where the same etymological explanation of a word is given by a number of authors, these explanations are bracketed together after its first occurrence. An = sign is used within brackets to denote any explanation which is verbally identical with the explanation preceding it. Words occurring after *vide* at the end of an article denote those for which the head word is given as an etymological root. The notation *thes. gloss.* at the end of an article means that etymological explanations for this word are to be found in the *Thesaurus Glossarum Emendatarum* Goetz (1899).

The following is a list of the most frequently cited sources, with an example of the last possible reference in each work. The system of citation used is for the most part that of the *Thesaurus Linguae Latinae*. For less frequent sources not listed below the reader is referred to the index of the *ThLL*. The letters OCT, T, L, PL and CC after editions refer to Oxford Classical Texts, Bibliotheca Teubneriana, the Loeb Classical Library, the Patrologia Latina (Migne), and the Corpus Christianorum (series Latina) respectively.

ADNOT. Lucan. 10,545	Adnotationes super Lucanum (Endt T 1909)	iv-v A.D.
AEL. GALL. ap. SERV. auct. georg. 1,264 (GRF 553,26)	C. Aelius Gallus (Funaioli T 1907 p. 545-554)	i B.C.
AGROEC. gramm. VII 125,18	Agroecius, episcopus Gallus ars de orthographia (Keil VII 1880 p. 113-125)	v A.D.
AMBR. hex. 6,10,76	Ambrosius, episcopus Mediolaniensis hexameron (Schenkl [Corp. Vind. 32,1 p. 3-261] 1897)	iv A.D. (late)
AMM. 31,16,9	Ammianus Marcellinus res gestae (Seyforth T. 1978)	iv-v A.D.
AMPEL. 50,2	L. Ampelius liber memorialis (Assmann T 1935)	? ii A.D.

APUL.	Apuleius Madaurensis	ii A.D.
apol. 103	apologia (Helm T 1912)	
met. 11,30	metamorphoses (Helm T 1931)	
mund. 38	de mundo (Beaujeu Paris 1973)	
ARNOB.	Arnobius, rhetor Africanus	ii-iii A.D.
nat. 7,51	adversus nationes (Reifferscheidt [Corp. Vind. 4] 1875)	
AT. CAP.	C. Ateius Capito	i B.C.-i A.D.
ap. FEST. 351 (GRF 567,13)	(Funaioli T 1907 p. 563-568)	
AUDAX	Audax grammaticus	vi A.D.
gramm. VII 362,21	de Scauri et Palladii libris excerpta (Keil VII 1880 p. 320-362)	
AUG.	Aurelius Augustinus, episcopus Hipponensis	A.D. 354-430.
anim. 4,24,39	de anima et eius origine (PL 44 p. 475-548)	
beat. vit. 36	de beata vita (PL 32 p. 959-976)	
civ. 22,30 p. 635,29 D.	de civitate dei (Dombart T 1892)	
conf. 13,38,53	confessiones (Skutella T 1981)	
dialect. 10,20	de dialectica (Pinborg Dordrecht 1975)	
doct. christ. 4,31,64	de doctrina christiana (CC 32 p. 1-167)	
enchir. 122,33	enchiridion de fide, spe et caritate ad Laurentium (CC 46 p. 49-114)	
epist. 268,3	epistulae (PL 33 [Corp. Vind. 34])	
in evang. Ioh. 124,8	in evangelium Iohannis (CC 36)	
c. Faust. 33,9	contra Faustum Manichaeum (PL 44 p. 207-518 [Corp. Vind. 25 p. 251-797])	
gen. ad litt. 12,37	de genesi ad litteram (PL 34 p. 245-466 [Corp. Vind. 28 i p. 3-435])	
gramm. V 496,12	ars breviata (Keil V 1868 p. 494-496)	
gramm. V 524,36	regulae (Keil V 1868 p. 496-524)	
haer. 88	de haeresibus ad Quodvultdeum (CC 46 p. 286-342)	
loc. hept. 7,64	locutiones in heptateuchum (CC 33 p. 381-465)	
mus. 6,17,59	de musica (PL 32 p. 1081-1194)	
nat. bon. 48	de natura boni contra Manichaeos (PL 44 p. 247-290 [Corp. Vind. 25 p. 855-889])	
nupt. et concup. 2,35,60	de nuptiis et concupiscentia ad Valerianum comitem (PL 44 p. 413-474 [Corp. Vind. 42 p. 211-319])	
in psalm. 150,8	enarrationes in psalmos. 100,13 l. 32 (PL 36-37 [1-100 in CC 38-39]	
quaest. evang. 2,51	quaestiones evangelicae (CC 44B p. 7-118)	
quaest. hept. 7,56	quaestiones in heptateuchum (CC 33 p. 1-377)	
retract. 2,67,2	retractiones (CC 57)	
serm. 362,30,31	sermones (PL 38 et 39 p. 1493-1638)	
serm. ed. Mai 201,10	sermones (Mai nova patrum bibliotheca I p. 1-470)	
soliloq. 2,20,36	soliloquia (PL 32 p. 869-904)	
spir. et litt. 36,66	de spiritu et littera (PL 44 p. 201-246)	
vera relig. 55,113	de vera religione (CC 32 p. 187-260)	
BASS.	Caesius Bassus	i A.D.
gramm. VI 272,11	fragmentum de metris (Keil VI 1874 p. 255-272)	
BREV. EXPOS		? v A.D.
Verg. georg. 2,542	brevis expositio Vergilii georgicorum (Hagen Appendix Serviana 1902 p. 193-320)	
CAEL. AUR.	Caelius Aurelianus, medicus	v A.D.
acut. 3,22,222	acutarum sive celerum passionum lib. 3 (Drabkin Chicago 1950	
chron. 5,4,141	chronicarum sive tardarum passionum lib. 5 (Drabkin Chicago 1950)	
diaet. pass. 158	de significatione diaeticarum passionum (Rose, Anecdota Graeca II Berlin 1870 p. 206-240)	
gyn. 2,126	gynaecia (Drabkin Baltimore 1951)	
salut. praec. 66	de salutaribus praeceptis (Rose, Anecdota Graeca II Berlin 1870 p. 183-202)	

CAPER.	Flavius Caper	ii A.D. (early).
gramm. VII 112,5	de orthographia et de verbis dubiis excerpta (Keil VII 1880 p. 92-112)	
CARM		? iv A.D.
de mens. 3,24	carmina III de mensibus (Baehrens [poet. lat. min.] T 1879 p. 205)	
CASS. FEL.	Cassius Felix	v A.D.
82 p. 194,7	de medicina (Rose Leipzig 1883)	
CASSIOD.	Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus Senator	vi A.D.
anim. 17	de anima (CC 96 p. 534-575)	
gramm. VII 216,6	de orthographia et de arte grammatica excerpta (Keil VII 1880 p. 143-216)	
inst. 2 conc. 9	institutiones (Mynors OCT 1937)	
in psalm. 150,6 l. 274 A	expositio in psalmos (CC 97-98 [Adriaen] 1958)	
var. 12,28,10	variae (CC 96 p. 3-499)	
CENS.	Censorinus	iii A.D. (mid)
24,6	de die natali liber (Sallmann T 1983)	
CHAR.	Flavius Sosipater Charisius	iv A.D.
p. 480,31 B.	ars grammatica (Barwick [ed. 2 corr. Kuenert] T 1964)	
CIC.	M. Tullius Cicero	106-43 B.C.
ac. 1,46	academica (Rackham L 1933)	
Brut. 333	Brutus (Hendrickson-Hubbell L 1939)	
div. 2,150	de divinatione (Peterson OCT 1923)	
fin. 5,96	de finibus (Schicke T 1915)	
leg. 3,49	de legibus (Keyes L 1928)	
nat. deor. 3,95	de natura deorum (Pease [2 vols.] Cambridge Mass. 1955-58)	
off. 3,121	de officiis (Atzert T 1932)	
orat. 238	orator ad M. Brutum (Hendrickson-Hubbell L 1939)	
de orat. 3,230	de oratore (Wilkins OCT 1903)	
parad. 52	paradoxa (Mueller T 1898)	
rep. 6,29	de republica (Keyes L 1928)	
Tusc. 5,121	Tusculanae disputationes (Pohlenz T 1918)	
CINC.	L. Cincius	i B.C.
ap. FEST. 376 (GRF 381,30)	(Funaioli T 1907 p. 371-381)	
CLAUD. DON.	Titus Claudius Donatus	iv A.D. (late)
Aen. 12,950	commentum Vergilii Aeneidos (George T [2 vols.] 1969)	
CLEDON.	Cledonius	v A.D.
gramm. V 79,22	ars grammatica (Keil V 1868 p. 9-79)	
CLOAT.	Cloatius Verus	i B.C.-i A.D.
ap. FEST. 309 (GRF 473,16)	(Funaioli T 1907 p. 467-473)	
COLUM.	L. Iunius Moderatus Columella	i A.D. (mid)
12,59,5	de re rustica (books 1-4 Ash L 1941; books 5-12 Forster/Heffner L 1954-55)	
COMMENT. Lucan. 10,545	Lucani commenta Bernensia (Usener T. 1869)	iv-v A.D.
CONSENT.	Consentius Gallus	v A.D.
gramm. V 404,8	ars grammatica (Keil V 1868 p. 338-404)	
CORNIF.	Cornificius Longus	i B.C-i A.D.
ap. FEST. 359 (GRF 479,16)	(Funaioli T 1907 p. 473-479)	
CURT.	Q. Curtius Rufus	i A.D. (mid)
10,10,20	Historiae Alexandri Magni (Hadicke T 1908)	
CYPR.	Thascius Caecilius Cyprianus	iii A.D.
idol. 15	quod idola dii non sint (Hartel [Corp. Vind. 3] p. 19-31)	

DIG.	digesta Iustiniani	promulgated 533 A.D.
	(Mommsen 1868-70)	
DIOM.	Diomedes	iv A.D.
gramm. I 529,28	ars grammatica (Keil I 1857 p. 299-529)	
DION. HAL.	Dionysius Halicarnassensis	i B.C (late)
20,17,2	antiquitates romanae (Cary L [7 vols.] 1937-1950)	
DIOSC.	Dioscorides Latinus	vi A.D.
5,188	(1 Hofmann-Auracher 1882, 2-3 Auracher-Stadler 1899, 4 Auracher-Stadler 1901, 5 Stadler 1902)	
DON.	Aelius Donatus	IV A.D. (mid)
gramm. IV 402,34	ars grammatica, minor et maior (Keil IV 1864 p. 355-402)	
Ter. Phorm. 1055	commentum Terenti (Wessner T [2 vols.] 1902-1905)	
DOSITH.	Dositheus	iv A.D.
gramm. VII 436,14	ars grammatica (Keil VII 1880 p. 376-436)	
EUCHER.	Eucherius, episcopus Lugdunensis	v A.D.
instr. 2 p. 161,15	instructiones (Wotke [Corp. Vind. 31] p. 65-161)	
EUGRAPH.	Eugraphius	vi A.D.
Ter. Ad. 997	commentum Terenti (Wessner T 1908)	
EUTYCH.	Eutyches, grammaticus	vi A.D.
gramm. V 489,8	ars de verbo (Keil V 1868 p. 447-489)	
EXPLAN. in Don		v A.D.
gramm. IV 564,25	Sergii qui feruntur explanationum in Donati artem minorem et maiorem lib. II (Keil IV 1864 p. 486-565)	
FAST. Praen.	Fasti Consulares Praenestini	4-10 B.C.
CIL 1(2) p. 72		
FEST.	Sex. Pompeius Festus	ii A.D. (late)
376	de verborum significatione, epitoma Verri Flacci (Lindsay T 1913)	
FIRM.	Iulius Firmicus Maternus Siculus	iv A.D.
err. 39,4	de errore profanarum religionum (Turcan Paris 1982)	
FULG.	Fabius Planciades Fulgentius Afer	v-vi A.D.
aet. mund. p. 179,11	de aetatibus mundi et hominis (Helm T 1898 p. 129-179)	
myth. 3,12	mythologiae (Helm T 1898 3-80)	
serm. ant. 62	expositio sermonum antiquorum (Helm T 1898 111-126)	
Virg. cont. p. 107,5	expositio Virgilianae continentiae secundum philosophos moralis (Helm T 1898 83-107)	
GAIUS.	Gaius, iurisconsultus	ii A.D.
dig. 50,70,158	(cf. DIG.)	
inst. 4,187	institutiones (Sechel-Kuebler T 1935)	
GAV. BASS.	Gavius Bassus	i B.C.-i A.D.
ap LACT. inst. 1,22,9 (GRF 491,10)	(Funaioli T 1907. p. 486-491)	
GELL.	Aulus Gellius	A.D. 123-c. 165.
20,11,5	noctes Atticae (Marshall OCT 1968)	
GLOSS. IV Plac.	glossae Placidi grammatici	vi-vii A.D. (before ISID.)
V 4	(Lindsay, Glossaria Latina IV p. 12-35)	
GREG. M.	Gregorius Magnus, papa	vi A.D. (late)
in evang. 40,12	in evangelia homiliae (PL 76 p. 1075-1312)	
in Ezech. 2,10,24	in Ezechielem homiliae (PL 76 p. 785-1072)	
moral. 35,49	moralia s. expositio in librum Iob (CC 143 [3 vols]))	
GRF. 575,2	Grammaticae Romanae Fragmenta (Funaioli T 1907)	
HIER.	Sophronius Eusebius Hieronymus	?340-420 A.D.
chron. a. Abr. p. 250	chronicum Eusebii ab Hieronymo retractum, ad annos Abrahae (Helm Berlin 1956)	
epist. 154,3	epistulae (Labourt Paris 1949-63)	
in Is. 66,24 l. 73 A.	commentarius in Esaiam prophetam (CC 73-73a [Adriaen])	

in psalm. 96,101. 192.	commentarius in librum psalmorum (CC 78 p. 3-446)	
HYG.	C. Iulius Hyginus	i B.C.-i A.D.
ap. SERV. auct. Aen. 2,15 (GRF 536,21)	(Funaioli T 1907 p. 525-537)	
HYG.	Hyginus	? II A.D.
astr. 4,19	astronomica (Le Boeuffle Paris 1983)	
fab. 277,5	fabulae (Rose Leyden 1934)	
HYG.	Hyginus agrimensor	ii A.D.
grom. p. 134	de limitibus et de condicionibus agrorum, de generibus controversiarum [p. 134 Lachmann] (Thulin T 1913 p. 72-98)	
HYG.	Hyginus agrimensor (probably different from and later than HYG. grom.)	ii A.D.
lim. grom. p. 208	de limitibus constituendis [p. 208 Lachmann] (Thulin T 1913 p. 131-171)	
IAVOL.	Iavolenus Priscus, iurisconsultus	ii A.D. (mid)
dig. 50,17,202	(cf. DIG.)	
INST. Iust. 4,8,12	institutiones Iustiniani (Krueger [corpus iuris civilis] 1889)	vi A.D.
ISID.	Isidorus, episcopus Hispalensis	? 570-636 A.D.
diff. 2,170	differentiae (PL 83 p.9-98)	
diff. app. 253	differentiarum appendix (PL 83 p. 1319-1332)	
eccl. off. 2,27,5	de ecclesiasticis officiis (PL 83 p. 727-826)	
in gen. 31,66	quaestiones in genesin (PL 83 p. 207-288)	
nat. 48,3	de natura rerum (Fontaine Bordeaux 1960)	
orig. 20,16,8	etymologiae sive origines (Lindsay OCT 1911 [book 17 André Paris 1981])	
praef. test. 109	in libros veteris ac novi testamenti prooemia (PL 83 p. 155-180)	
quaest. test. 55	de veteri et novo testamento quaestiones (PL 83 p. 201-208)	
reg. monach. 24,3	regula monachorum (PL 83 p. 867-894)	
IUBA	Iuba	i B.C.-i A.D.
ap. PLUT. quaest. Rom. 59 p. 278E (GRF 455,11)	(Funaioli T 1907 p. 451-455)	
IUST.	M. Iunianus Iustinus	iii A.D.
44,5,8	epitoma historiarum Philippicarum Pompei Trogi (Seel T 1972)	
LABEO	M. Antistius Labeo, iurisconsultus	i B.C.-i A.D.
dig. 47,8,4,3 (GRF. 563,25)	(Funaioli T 1907 p. 557-563)	
LACT.	L. Caelius Firmianus Lactantius	iv A.D. (early)
inst. 7,27,16	divinae institutiones (Brandt [Corp. Vind. 19] p. 1-627)	
ira. 24,15	de ira dei (Ingremeau Paris 1982)	
opif. 20,9	de opificio dei (Perrin Paris 1974)	
LIB.	incerti liber de praenominibus	iv A.D.
de praen. 7	(in Valerius Maximus ed. Kempf 1888 p. 587-591)	
LIV.	T. Livius	? 59 B.C.- ? A.D. 17
45,44,21	ab Urbe condita (1-5 Ogilvie OCT 1974; 6-30 Conway etc. OCT [3 vols] 1912-35; 31-38 Mueller T 1929-30; 39-40 Heraeus T. 1931; 41-45 + periochae Rossbach T 1959)	
LUCIL.	C. Lucilius	ii B.C.
1350	saturarum fragmenta (Marx Leipzig 1904)	
LUCR.	T. Lucretius Carus	c. 94-55 B.C.
6,1286	de rerum natura (Bailey Oxford 1949)	
LYD.	Ioannes Lydus	490- ? 570 A.D.
mag. 3,76 p. 170,13 W.	de magistratibus populi Romani (Wuensch T 1903 [Bandy Philadelphia 1983])	
mens. 4,162 p. 177,27 W.	de mensibus (Wuensch T 1898)	

MACER	Aemilius Macer, iurisconsultus iii A.D. (early)
dig. 50,5,5	(cf. DIG.)
MACR.	Ambrosius Theodosius Macrobius iv-v A.D.
exc. gramm.	de differentiis et societatibus graeci latinique verbi excerpta (Keil V 1868 p. 599-655)
Sat. 7,16,34	Saturnalia (Willis T 1970 [vol. i])
somn. 2,17,17	commentarii in somnium Scipionis (Willis T 1970 [vol. ii])
MART.	M. Valerius Martialis i A.D. (late)
14,223,2	epigrammata (Lindsay OCT 1929)
MART. CAP.	Martianus Minneus Felix Capella iv-v A.D.
9,996	de nuptiis Philologiae et Mercurii (Willis T 1983)
MAR. VICTORIN.	C. Marius Victorinus iv A.D.
gramm. VI 184,14	ars grammatica (Keil VI 1874 p. 3-184)
gramm. VI 205,4	Victorini ars grammatica (ibid. p. 187-205)
gramm. VI 215,24	Palaemonis quae fertur ars de metrica institutione (ibid. p. 206-215)
MELA	Pomponius Mela i A.D. (mid)
3,107	de chorographia (Frick T 1880)
MESSALLA	M. Valerius Messalla Corvinus i B.C.-i A.D.
ap. SUET. gramm. 4 (GRF 506,5)	(Funaioli T 1907 p. 503-507)
MIN. FEL.	M. Minucius Felix ii A.D. (late)
40,4	dialogus qui inscribitur Octavius (Boenig 1903)
MOD.	Herennius Modestinus iii A.D. (early)
dig. 50,17,197	(cf. DIG.)
NIGID.	P. Nigidius Figulus i B.C.
ap. GELL. 12,14,1 (GRF 178,48)	(Funaioli T 1907 p. 158-179)
NON.	Nonius Marcellus iv A.D. (early)
p. 557,12	de compendiosa doctrina (Lindsay T 1903)
OV.	P. Ovidius Naso 43 B.C.-A.D. ? 17
am. 3,15,20	amores (Kenney OCT 1961)
ars 3,812	ars amatoria (Kenney OCT 1961)
epist. 20,248	epistulae [Heroides] (Ehwald T 1916)
fast. 6,812	fasti (Boemer Heidelberg 1957)
met. 15,879	metamorphoses (Andersen T 1977)
rem. 814	remedia amoris (Kenney OCT 1961)
trist. 5,14,46	tristia (Owen OCT 1915)
PALLAD.	Palladius Taurus Aemilianus iv A.D.
13,7	opus agriculturae (Rodgers T 1975)
PAUL. FEST.	Paulus Diaconus viii A.D. (cited chronologically with FEST.)
379	epitoma Festi (Lindsay T 1913)
PAUL.	Iulius Paulus, iurisconsultus ii-iii A.D.
dig. 48,22,13	(cf. DIG.)
PHILARG.	Iunius Philargyrius v A.D.
Verg. ecl. 10,77 rec. I (rec II)	explanatio in bucolica Vergilii, duplici recensione tradita (Hagen Appendix Serviana 1902 p. 1-189)
PHILOXENUS.	Philoxenus i B.C.-i A.D.
ap. LYD. mag. 1,42 p. 43,9 W. (GRF 446,12)	(Funaioli T 1907 p. 443-446)
PLIN.	C. Plinius Secundus A.D. ? 23-79.
nat. 37,205	naturalis historia (L [1938-1962]: Rackham 1-19, 33-35, Jones 20-32, Eichholz 36-37)

PLUT.	Plutarchus i A.D. (late)
fort. Rom. 13 p. 326C	de fortuna Romanorum (Babbitt L [moralia IV] 1936 p. 322-376)
quaest. Rom. 113 p. 291C	quaestiones Romanae (ibid. p. 6-170)
Numa 22,7	Numa (Perrin L [vitae I] 1914 p. 306-382)
Romul. 29,7	Romulus (ibid. p. 90-186)
POLLIO.	C. Asinius Pollio i B.C.-i A.D.
ap. SERV. Aen. 11,183 (GRF 502,15)	(Funaioli T 1907 p. 493-502)
POMP.	Pompeius Maurus v A.D.
gramm. V 312,16	commentum artis Donati (Keil V 1868 p. 95-312)
POMPON.	Sextus Pomponius, iurisconsultus ii A.D. (mid)
dig. 50,17,206	(cf. DIG.)
PORPH.	Pomponius Porphyrio iii A.D.
Hor. epist. 2,2,216	commentum in Horatium Flaccum (Holder Innsbruck 1894)
PRISC.	Priscianus, grammaticus v-vi A.D.
gramm. III 377,18	institutiones grammaticae (Keil II 1855, III 1858 p. 1-377)
gramm. III 429,10	de metris Terentii (Keil III 1858 p. 418-429)
gramm. III 456,38	de nomine et pronomine et verbo (Keil III 1858 p. 443-456)
gramm. III 515,23	partitiones XII versuum Aeneidos principalium (Keil III 1858 p. 459-515)
PROB.	Probus, grammaticus iv A.D.
gramm. IV 43,30	de catholicis (Keil IV 1864 p. 3-43)
gramm. IV 192,18	instituta artium (Keil IV 1864 p. 47-192)
PROB.	Probus ? v A.D.
Verg. georg. 4,371	Probi qui dicitur commentarius in Vergilii bucolica et georgica (Hagen Appendix Serviana 1902 p. 323-387)
PROP.	Sextus Propertius i B.C. (late)
4,11,102	elegiae (Barber OCT 1953)
PS. APUL.	Pseudo-Apuleius v A.D.
herb. 131 l. 51	de herbarum medicaminibus (Howald-Sigerist Corp. Med. Lat. IV T 1927 p. 15-222)
PS. AUR. VICT.	Pseudo-Aurelius Victor ? v-vi A.D.
orig. 23,6	origo gentis Romanae (Richard Paris 1983)
PS. DIOSC.	Pseudo-Dioscorides ? vi A.D.
herb. fem. 71	Dioscoridis qui fertur liber de herbis femininis (Kaestner Hermes 31 [1896] p. 578-636)
QUINT.	M. Fabius Quintilianus i A.D. (late)
inst. 12,11,31	institutio oratoria (Winterbottom OCT 1970)
SACERD.	Marius Plotius Sacerdos iv A.D. (early)
gramm. VI 546,9	artium grammaticarum libri III (Keil VI 1874 p. 427-546)
SALL.	C. Sallustius Crispus i B.C.
Iug.	Iugurtha (Ahlberg T 1919)
SANTRA	Santra i B.C.
ap. QUINT. inst. 12,10,16 (GRF 388,15)	(Funaioli T 1907 p. 384-388)
SCAUR.	Terentius Scaurus ii A.D. (early)
gramm. VII 33,13	artis excerpta (Keil VII 1880 p. 11-13)
SCHOL. Hor.	compiled ? vi-vii A.D.
carm. saec. 75	Pseudoacronis scholia in Horatium Vetustiora (Keller T. [vol. I] 1902)

SCHOL. Iuv.		compiled ? iv-v A.D.
16,45	scholia Pithoeana quae vocantur in Iuvenalem (Wessner T 1941)	
SCHOL. Pers		compiled ? vi-vii A.D.
6,80	scholia in Persium (Kurz 1875)	
SCHOL. Stat.	Lactantii Placidi qui feruntur commentarii in Statium	v-vi A.D.
Ach. 1,951	ad Achilleidem (Jahnke T 1898 p. 487-502)	
Theb. 12, 819	ad Thebaidem (Jahnke T 1898 p. 1-484)	
SCHOL. Verg. Veron.		compiled v-vi A.D.
georg. 12,718	scholia Veronensium in Vergilii bucolica georgica Aeneiden (Hagen Appendix Serviana 1902 p. 393-450)	
SEN.	L. Annaeus Seneca	i A.D.
dial. 12,18,9	dialogi (Reynolds OCT 1977)	
Med. 1027	Medea (Costa 1973)	
nat. 7,32,4	naturales quaestiones	
SERG.	Sergius, grammaticus	iv-v A.D.
gramm. IV 485,7	de littera, de syllaba, de pedibus, de accentibus, de distinctione (Keil IV 1864 p. 475-485)	
SERV.	Maurus (Marius) Servius Honoratus in Vergilium commentarius	iv-v A.D.
Aen. 12,952	ad Aen (Thilo T [2 vols.] 1878, 1884. [books 1-4 ed Harvardiana 2 vols.] 1946, 1965)	
ecl. 10,77	ad ecl. (Thilo T [vol. III] 1887 p. 1-127)	
georg. 4,564	ad georg. (Thilo T [vol. III] 1887 p. 128-136)	
auct.	denotes scholia from a Vergil commentary written before Macrobius, added to Servius after the time of Isidore (quoted with Servius)	
gramm. IV 448,17	commentarius in Donati artem (Keil IV 1864 p. 405-488)	
gramm. IV 455,7	de finalibus ad Aquilinum (Keil IV 1864 p. 449-455)	
gramm. IV 467,19	de centum metris ad Albinum (Keil IV 1864 p. 456-467)	
gramm. 472,12	de metris Horatii ad Fortunatianum (Keil IV 1864 p. 468-472)	
SIC. FLACC.	Siculus Flaccus	? ii A.D.
grom. p. 165	liber gromaticus de conditionibus agrorum [p. 165 Lachmann] (Thulin T 1913 p. 98-130)	
SINN.	Sinnius Capito, grammaticus	i B.C.-ii A.D.
ap. FEST. 352 (GRF 466,27)	(Funaioli T 1907 p. 457-466)	
SOL.	C. Iulius Solinus	iii A.D. (mid)
56,19	collectanea rerum memorabilium (Mommsen 1895)	
STILO	L. Aelius Stilo	ii-i B.C.
ap. FEST. 371 (GRF 76,78)	(Funaioli T 1907 p. 51-76)	
SORAN.	Soranus	v-vi A.D.
p. 119,6	gynaeciorum translatio latina Muscionis (Rose 1882 p. 3-119)	
SUET.	C. Suetonius Tranquillus	? A.D. 70-140.
gramm. 24,5	de grammaticis (Brugnoli T 1972 p. 1-27)	
rhet. 30,7	de rhetoribus (Brugnoli T 1972 p. 27-35)	
Aug. 101	vitae Caesarum: divus Augustus (Ihm T 1933)	
Cal. 60	Caligula (Ihm T 1933)	
Claud. 46	divus Claudius (Ihm T 1933)	
Dom. 23	Domitianus (Ihm T 1933)	
Galba 23	Galba (Ihm T 1933)	
Iul. 89	divus Iulius (Ihm T 1933)	
Nero 57	Nero (Ihm T 1933)	
Otho 12	Otho (Ihm T 1933)	
Tib. 76	Tiberius (Ihm T 1933)	
Tit. 11	Titus (Ihm T 1933)	

Vesp. 25	Vespasianus (Ihm T 1933)	
Vit. 18	Vitellius (Ihm T 1933)	
TAC.	Cornelius Tacitus	i-ii A.D.
Ger. 46,6	Germania (Furneaux-Anderson OCT 1939)	
TER. MAUR.	Terentius Maurus	ii A.D. (late)
gramm. VI 2981	[carmen] de litteris, syllabis et metris (Keil VI 1874 p. 225-413)	
TERT.	Tertullianus	ii-iii A.D.
anim. 58	de anima (CC 2 p. 781-869)	
apol. 50	apologeticum (CC 1 p. 85-171)	
bapt. 20	de baptismo (CC 1 p. 277-295)	
coron. 15	de corona (CC 2 p. 1039-1065)	
idol. 24	de idolatria (CC 2 p. 1101-1124)	
ieiun. 24	de ieiunio (CC 2 p. 1257-1277)	
adv. Iud. 14	adversus Iudaeos (CC 2 p. 1339-1396)	
adv. Marc. 5,21	adversus Marcionem (CC 1 p. 441-762)	
nat. 2,17	ad nationes (CC 1 p. 1954-1175)	
paenit. 12	de paenitentia (CC 1 p. 321-340)	
adv. Prax. 31	adversus Praxean (CC 2 p. 1159-1205)	
pudic. 22	de pudicitia (CC 2 p. 1281-1330)	
resurr. 63	de resurrectione mortuorum (CC 2 p. 921-1012)	
scorp. 15	scorpiace (CC 2 p. 1069-1097)	
spect. 30	de spectaculis (CC 1 p. 227-253)	
VARRO	M. Terentius Varro	116-27 B.C.
ap. LACT. opif. 12,16 (GRF 370,461)	(Funaioli T 1907 p. 179-371)	
ling. 10,84	de lingua Latina (Goetz-Schoell T 1910. [book 5 Collart Paris 1954])	
rust. 3,17,10	res rusticae (Hooper-Boyd L 1934)	
VEG.	Flavius Vegetius Renatus	iv-v A.D.
mil. 4,46	epitoma rei militaris (Lang T 1885)	
VEL.	Velius Longus, grammaticus	ii A.D. (early)
gramm. VII 81,12	de orthographia (Keil VII 1880 p. 46-81)	
VERG.	P. Vergilius Maro	70?-19 B.C.
Aen. 12,952	Aeneis (Mynors OCT 1969)	
VERRIUS	M. Verrius Flaccus	i B.C.-i A.D.
ap. SERV. auct. Aen. 7,53 (GRF 521,29)	(Funaioli T 1907 p. 509-523)	
VIB. SEQ.	Vibius Sequester	iv-v A.D.
geogr. gent. 361	liber de fluminibus fontibus *eqs* (Gelsomino T. 1967)	
VITR.	Vitruvius Pollio	i B.C.-i A.D.
10,16,2	de architectura (Krohn T 1912)	
ULP.	Domitius Ulpianus, iurisconsultus	ii-iii A.D.
dig. 50,17,209	(cf. DIG.)	

A

a, ab. *vide* abigo, abavus, amolum, aqua.

abactor, -oris *m.* PAUL. sent. 5,18,1 abactores sunt, qui unum equum vel duas equas, totidemque boves ... abegerint. DON. Ter. Ad. 401 'abigam' dixit, unde abactores dicti. GLOSS. IV Plac. A 6 abactus est: de medio sublatus est et raptus; unde latrones abactores dicuntur.

abaestumo. (*vox ficta*). *vide* autumo.

Abatos, -i *f.* (*insula Nili*). SERV. Aen. 6,154 ultra hanc *sc. paludem* est brevis insula, inaccessa hominibus, unde Abatos appellata est. *cf.* SEN. nat. 4a,2,7 Ἄβατον Graeci vocant, nec illam ulli nisi antistites calcant. COMMENT. Lucan. 10,323 Abatos insula ... inhabitata hominibus.

abavus, -i *m.* PAUL. FEST. 13 abavus dicitur, quia abest ab avo et est avus avi. ISID. orig. 9,5,9 abavus proavi pater est, iam longe ab avo.

Abdera, -ae *f.* (*urbs Thraciae*). MELA 2,29 urbs quam soror *sc. Diomedis* ... suo nomine nominavit Abdere (*sic*). SOL. 10,9 urbs Abdera, quam Diomedis soror et condidit et a se sic vocavit (MART. CAP. 6,657).

Abella, -ae *f.* (*oppid. Campaniae*). SERV. auct. Aen. 7,740 ab nucibus Abellanis Abella nomen accepit. alii quod inbelle vulgus et otiosum ibi fuerit, ideo Abellam appellatam.

Abellanus, -a, -um. (i) *de cive Abellae*: SERV. auct. Aen. 7,740 *Abellae* cives ... quod inbelliores fuerint Abellanos dictos. (ii) *de nuce*: PLIN. nat. 15,88 ut in abellanis, et ipso nucum genere, quod antea Abellinas patriae nomine appellabant. SERV. georg. 2,65 abellanae ab Abellino Campaniae oppido, ubi abundant, nominatae sunt (ISID. orig. 17,7,24 *ubi* Abellano *trad.*). *vide* Abella.

Abellinum, -i *n.* (*oppid. Campaniae*). *vide* Abellanus (ii).

abeo, -ire. *vide* Abeona, abies.

Abeona, -ae *f.* (*dea*). TERT. nat. 2,11 ab ... abeundo Abeona est. *cf.* AUG. civ. 4,21 p. 171,10 D.

abgrego, -are. PAUL. FEST. 23 abgregare est a grege ducere.

abies, -etis *f.* ISID. orig. 17,7,32 abies dicta quod prae ceteris arboribus longe eat (*i.e. ab abiendo*) et in excelsum promineat. *vide* abietarius.

abietarius, -a, -um. PAUL. FEST. 27 abietaria negotia dicebantur, quam materiariam nunc dicimus, videlicet ab abietibus coemendis.

abiga, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,29 chamaepitys latine abiga vocatur propter abortus.

abigeus(-eius), -i *m.* ULP. dig. 47,14,1,1 abigei ... proprie hi habentur qui pecora ex pascuis ... subtrahunt ... et abigendi studium quasi artem exercent. ISID. orig. 10,14 *sub* abactor.

abigo, -ere. *vide* abactor, abiga, abigeus. *part.* **abactus,** -a, -um. ISID. orig. 10,20 abactus, quod sit ab actu remotus. *thes. gloss.*

ablactatus, -a, um. (*part. ablacto*). CASSIOD. in psalm. 130,2 l. 99 A. ablactati ... dicuntur qui sunt a lacte prohibiti. ISID. orig. 10,11 ablactatus, quod sit a lacte ablatus. *thes. gloss.*

ablativus (*casus*). EXPLAN. in Don. gramm. IV 534,31 ablativus, quod per eum auferre nos ab aliquo aliquid significemus, ut 'ab hoc magistro' (ISID. orig. 1,7,32). 544,14 ablativus ab auferendo dictus, aufer ab eo.

POMP. gramm. V 183,9 ablativus dictus est quod per ipsum aliquid auferamus, aufer a Cicerone.

ablego, -are. NON. p. 32,1 ablegare est proprie alio mittere: dictum a legatis, qui cum legationibus mittuntur. *vide* legatio, legatus.

abluo, -ere. *vide* alvus, delubrum.

ablutio, -onis *f.* *vide* alveus.

abnepos, -otis *m.* ISID. orig. 9,5,29 abnepos, quia seiungitur a nepote. est enim inter illum et nepotem pronepos.

Aborigines, -um *m.* DION. HAL. 1,10 καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτοῖς (*i.e.* Ἀβοριγίναις) τὴν πρώτην φασὶ τεθῆναι διὰ τὸ γενέσεως τοῖς μετ' αὐτοὺς ἄρξαι ... ἕτεροι δὲ ... παραλλάττουσι ... καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν ἐπὶ τὸ ταῖς τύχαις οἰκειότερον, Ἀβερριγῖνας λέγοντες, ὥστε δηλοῦσθαι αὐτοὺς πλάνητας. FEST. 266 eosque multo errore nominatos Aborigines. PAUL. FEST. 19 Aborigines appellati sunt, quod errantes convenerint in agrum, qui nunc est populi Romani. SERV. auct. Aen. 1,6 Cascei ... quos posteri Aborigines cognominarunt, quoniam ab iis ortos se esse recognoscebant. PS. AUR. VICT. orig. 4,1–2 quidam ... tradunt terris diluvio coopertis passim multos diversarum regionum in montibus ... constitisse: ex quibus quosdam sedem quaerentes pervectos in Italiam Aborigines appellatos, Graeca scilicet appellatione, a cacuminibus montium, quae illi ὄρη faciunt. alii volunt eos, quod errantes illo venerint, primo Aberrigines, post mutata una littera altera adempta Aborigines cognominatos.

aborior, -iri. *vide* abortivus.

abortivus, -a, -um. ISID. orig. 10,20 abortivus, eo quod non oriatur, sed aboriatur et excidat.

abruptus, -a, -um. (*part.* abrumpo). *vide* crepido.

abscido, -ere. *vide* ascia.

abscondo, -ere. PRISC. gramm. II 516,10 'condo' compositum a 'do' et ex eo 'abscondo'. CASSIOD. gramm. VII 157,6 apscondo, aps et condo.

absis *et* **absida.** *sub* apsis.

Absoris, -is (-idis) *f.* (*oppid. et insula Absyrtidum, i.q. Absoros*). HYG. fab. 23,5 Colchi qui cum Absyrto venerant ... oppidum ... condiderunt quod ab Absyrti nomine Absorin appellarunt. *cf.* 26,3 *Medea* Absoridem venit, ubi frater Absyrtus sepultus erat.

abstemius, -a, -um. QUINT. inst. 1,7,9 abstemius ... ex abstinentia temeti composita vox est. GELL. 10,23,1 qui de victu atque cultu populi Romani scripserunt mulieres Romae ... aetatem abstemias egisse, hoc est vino semper, quod temetum prisca lingua appellabatur, abstinuisse dicunt. PORPH. Hor. epist. 1,12,7 abstemius ... ut quidam putant, abs temeto, id est: siccus ac sine vino et sobrius. DON. Ter. Andr. 229 temetum vinum, unde abstemius sobrius. ISID. orig. 10,11 abstemius, a temeto, id est a vino, quasi abstinens a vino.

Absyrtides, -um *f.* (*insulae maris Hadriatici*). PLIN. nat. 3,151 Absyrtides Grais dictae a fratre Medeae ibi interfecto Absyrto (COMMENT. Lucan. 3,190).

Absyrtus, -i *m.* (*frater Medeae*). *vide* Absoris, Absyrtides.

abundo, -are. CASSIOD. in psalm. 143,13 l. 269 A. abundans ... dictus est, ab unda quasi redundans.

Abydus, -i *f.* ISID. orig. 14,6,17 Abydus insula in Europa super

Hellespontum posita ... et Ἄβυδος Graece dicta quod sit introitus Hellesponti maris.

abyssus, -i *f.* ISID. orig. 13,20,1 abyssus profunditas est aquarum ..., sive speluncae aquarum latentium, e quibus fontes et flumina procedunt; vel quae occulte subter eunt, unde et abyssus dictus.

Academia, -ae *f.* *vide* Academicus.

Academicus, -i *m.* TERT. apol. 3 a locis conventiculorum et stationum suorum *dicti* Stoici, Academici. ISID. orig. 8,6,11 Academici appellati a villa Platonis Academia Athenarum, ubi idem Plato docebat.

acalanthis, -idis *f.* (*avis*). SERV. georg. 3,338 ut ... apud Graecos acalanthis dicta sit ab acanthis, id est spinis, quibus pascitur. ISID. orig. 12,7,74 carduelis ... apud Graecos acalanthis dicta est, ab ἀκάνθαις, id est spinis, quibus alitur.

acanthina (*vestis*). ISID. orig. 17,9,21 in cuius (*sc. acanthi*) imitatione arte vestis ornatur, quae acanthina dicitur. *cf.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 1,649 *et* SERV. *ad l.*

acanthis, -idis *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,168 caput eius (*sc. erigerontos*) numerose dividitur lanugine, qualis est spinae ...; quare Callimachus eam acanthida appellavit, alii pappum.

acanthus, -i *m.* SERV. georg. 2,119 arbor ... acanthos dicta, quia spinis est plena (*i.e.* ἀπὸ τῶν ἀκάνθων). *vide* acalanthis, acanthina.

accensus, -i *m.* (*subst. part.* accenseo). VARRO ling. 6,89 in aliquot rebus item ut praeco accensus acciebat, a quo accensus quoque dictus. VARRO ap. NON. p. 59,1 (GRF 230,117) ut consules ac praetores qui secuntur in castra accensi dicti, quod ad necessarias res saepius acciantur, velut accensiti. PAUL. FEST. 14 accensos dicebant, quod ad legionum censum essent adscripti. 18 accensi dicebantur, qui in locum mortuorum militum subito subrogabantur, dicti ita, quia ad censum adiciebantur. NON. p. 520,6 accensi, qui his (*sc. decurionibus et centurionibus*) accensebantur, id est adtribuebantur. LYD. mag. 1,13 p. 18,16 W. Κικέρων ... ὁ πολὺς ἐν τοῖς κατὰ Βέρρου μέμνηται τουτουῒ τοῦ ὀνόματος, ἀττήνσους (ἀκκήνσους *coni.* F) τοὺς οἰκιακοὺς ὑπηρέτας τῶν ῥηγῶν ὀνομάζων ἀπὸ τοῦ προσανέχειν καὶ πειθαρχεῖν· ἀττένδερε γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ φιλονεικεῖν λέγουσιν. *thes. gloss.*

accentus, -us *m.* DOSITH. gramm. VII 377,7 accentus quasi accantus (SERV. gramm. IV 426,7. MART. CAP. 3,268). DIOM. gramm. I 431,1 accentus est dictus ab accinendo, quod sit quasi quidam cuiusque syllabae cantus. apud Graecos quoque ideo προσῳδία dicitur, quia προσᾴδεται ταῖς συλλαβαῖς. AUDAX gramm. VII 357,15 accentus unde dictus est? quod iuxta cantum sit (POMP. gramm. V 125,35 Graeci prosodias dicunt accentus hac ratione: pros dicunt ad, cantum dicunt oden. verbum de verbo Latini expresserunt, ut dicerent prosodias accentus. ISID. orig. 1,18,1–2).

accerso. *sub* arcesso.

accessus, -us *m.* *vide* secessus.

accieo, -ere *et* **accio,** -ire. PRISC. gramm. II 35,5 *sub* arcesso. *vide* accensus, arcesso.

accino, -ere. *vide* accentus.

accipio, -ere. *vide* accipiter, forceps, participium.

accipiter, -tris *m.* (*avis*). ISID. in deut. 10,1 accipere ... aliquando

dicimus auferre. unde et aves illae quae rapiendi sunt avidae accipitres vocantur. ISID. orig. 12,7,55 accipiter ... ab accipiendo, id est a capiendo, nomen sumpsit.

accola, -ae *c.* AMBR. in psalm. 38,36 accola qui ad tempus colit et mutatur annorum vicibus. COMMENT. Lucan. 4,397 accolae qui iuxta coloniam agros accolunt. ISID. orig. 10,16 accola, eo quod adveniens terram colat. *thes. gloss.*

accolo, -ere. *vide* accola.

accomodo, -are. PAUL. FEST. 127 (155 *Lindsay*) a modo fit ... accomodat.

accubitum, -i *n.* ISID. orig. 20,1,2 adcubitum a cibo vocatum, quasi ad cibatum epularum. *vide* cubitus.

accusativus (*casus*). EXPLAN. in Don. gramm. IV 534,29 accusativus, quod per eum accusare nos aliquem significemus, ut hunc magistrum (ISID. orig. 1, 7,32). POMP. gramm. V 171,10 accusativus, quod per ipsum accusemus, 'accuso illum' (183,7). PRISC. gramm. II 185,25 accusativus ...: 'accuso hominem'.

accusator, -oris *m.* ISID. orig. 18,15,7 accusator vocatus quasi adcausator, quia ad causam vocat eum quem appellat.

accuso, -are. *vide* accusativus.

acer, -cris, -cre. AUG. dialect. 6,10 ita res ipsae adficiunt, ut verba sentiuntur ...; acre in utroque asperum est ...; haec quasi cunabula verborum esse crediderunt, ubi sensus rerum cum sonorum sensu concordarent. *vide* alacer.

aceratus, -a, -um. PAUL. FEST. 187 *sub* obacero.

acerosus, -a, -um. PAUL. FEST. 187 *sub* obacero.

acervatio, -onis *f.* *vide* agger.

Acesta, -ae *f.* (*oppid. Siciliae*). VERG. Aen. 5,718 urbem appellabunt permisso nomine Acestam (SERV. *ad l.* ab Aceste scilicet, dicta autem Acesta Segesta). LACT. inst. 1,22,25 simile quiddam in Sicilia fecit Aeneas, cum conditae urbi Acestae hospitis nomen inposuit.

Acestes, -ae *m.* (*rex Siciliae*). *vide* Acesta.

acetabulum, -i *n.* ISID. orig. 20,4,12 acitabulum quasi acetaforum, quod acetum ferat.

acetaria, -orum *n.* PLIN. nat. 19,58 horti maxime placebant quae non egerent igni parcerentque ligno, expedita res et parata semper, unde et acetaria appellantur (*sc. ab aceto*).

acetum, -i *n.* ISID. orig. 20,3,9 acetum, vel quia acutum, vel quia aquatum; vinum enim aqua mixtum cito in hunc saporem redigitur. unde et acidum, quasi aquidum. *vide* acetabulum, acetaria.

Achaemenes, -is *m.* (*rex Persarum*). *vide* Achaemenia, Achaemenii, Achaemenii campi.

Achaemenia, -ae *f.* SCHOL. Stat. Theb. 8,286 Achaemenia ipsa est Chaldaea, vocata ita a quodam crudelissimo rege ...; non enim poterat eius ira placari nisi humano sanguine. ADNOT. Lucan. 2,49 Achemenia et oppidum Achemenis, quod aliquando sub Achemenide rege Arabiae et Parthiae fuit.

Achaemenii, -orum *m.* (*pop. Achaemeniae*). PORPH. Hor. carm. 3,1,44 Achemenii ... Persae dicti ab Achemene rege (=SCHOL. Hor. carm. *ad l.*).

SCHOL. Stat. Theb. 1,719 Persae ab Achaemene, Persei et Andromedae filio, qui iis imperavit, nunc Achaemenii dicuntur.

Achaemenii campi. ADNOT. Lucan. 8,224 Achemenii campi ab Achemene, rege Persarum, sunt dicti.

Achaemenis, -idis *f.* (*oppid. Achaemeniae*). ADNOT. Lucan. 2,49 *sub* Achaemenia.

Achaei, -orum *m.* ISID. orig. 9,2,73 *sub* Achivi.

Achaeus, -i *m.* (*rex Achaiae*). *vide* Achaia, Achivi.

Achaia, -ae *f.* ISID. orig. 14,4,14 Achaia ab Achaeo rege et urbs et provincia appellata. *cf.* HIER. chron. a Abr. p. 49b. ISID. orig. 15,1,48.

achates, -ae *f.* (*m.*) (*lapis*). PLIN. nat. 37,139 achates ... reperta primum in Sicilia iuxta flumen eiusdem nominis, postea plurimis in terris. *cf.* SOL. 5,25. VIB. SEQ. geogr. 6 F. PRISC. periheg. 502-3. GLOSS. IV Plac. A 30. ISID. orig. 14,6,34. 16,11,1. *vide* Achates(2).

Achates(1), -ae *m.* (*fluvius Siciliae*). *vide* achates.

Achates(2), -ae *m.* (*comes Aeneae*). SERV. Aen. 1,174 'silici scintillam excudit ... Achates' adlusit ad nomen, nam achates lapidis species est. SERV. Aen. 1,312 tractum nomen (*sc. Achates*) ... a Graeca etymologia; ἄχος enim dicitur sollicitudo, quae regum semper est comes. FULG. Virg. cont. p. 92,15 Acates enim Grece quasi aconetos, id est tristitiae consuetudo.

Acheron, -ontis *m.* SERV. Aen. 6,107 Acheron fluvius dicitur inferorum, quasi sine gaudio. MACR. somn. 1,10,11 putarunt Acherontem quicquid fecisse dixisseve usque ad tristitiam humanae varietatis more nos paenitet. FULG. Virg. cont. p. 98,14 denique nauta Carone deportante transit Acherontem ...; Acheron enim Grece sine tempus dicitur, Caron vero quasi ceron, id est tempus.

achillea, -ae *et* **achilleos,** -i *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,42 invenit ... Achilles ... qua volneribus mederetur, quae ob id achilleos vocatur. PS. APUL. herb. 89 l. 16 hanc herbam (*sc. millefolium*) Achilles invenit, unde vulnera ... sanabat, quae ob id achillea vocatur. PS. DIOSC. herb. fem. 37 achillea ... dicta est ideo, quod ea Achilles curandis vulneribus usus ... fertur.

Achilleon, -i *n.* (*oppid. Troadis*). PLIN. nat. 5,125 Achilleon oppidum iuxta tumulum Achillis conditum. *cf.* SOL. 40,17.

Achilles, -is *m.* (*nom. vir.*). TERT. pall. 4 *Achilles* ferarum medullis educatus, unde et nominis concilium, quandoquidem labiis vacuerat ab uberum gustu (*sc. a* α *et* χεῖλος). CHALC. comm. 126 Aegyptiorum ... prophetae ... stellam ... verentur, quam vocant 'Ach'. porro sidus hoc exoriens ... mortes denuntiat. Homerus ... id ipsum latenter exequitur in Iliadis exordio, cum dicit propter iram Achillis ... morbum atque interitum ... extitisse. CASSIOD. gramm. VII 155,13 chilones ... a brevioribus labiis homines vocitantur, quod est a Graeco vocabulo derivatum, παρὰ τὰ χείλη, unde Achillem quoque ferunt esse nominatum. *vide* achillea, Achilleon.

Achivi, -orum *m.* (*pop. Graeciae*). SERV. auct. Aen. 1,242 'Achivis' ab Achaeo, Iovis ... filio, dicti (ISID. orig. 9,2,73 Achaei, qui et Achivi, ab Achaeo Iovis filio dicti).

Acidalia, -ae *f.* (*cogn. Veneris*). SERV. Aen. 1,720 Acidalia Venus dicitur vel quia inicit curas, quas Graeci ἀκίδας dicunt, vel certe a fonte Acidalio, qui est in Orchomeno, Boeotiae civitate, in quo se abluunt Gratiae, quas Veneri constat esse sacratas. *thes. gloss.*

acidus, –a, –um. ISID. orig. 20,3,9 *sub* acetum.

acies, –ei *f.* PAUL. FEST. 24 acies, acumen, acus et acuere dicuntur ab ἀκόνη. ISID. orig. 9,3,57 acies dicta, quod ferro armata sit et acumine gladiorum. 18,6,2 acies ... gladii ab acumine dicta.

Acilius, –ii *m.* (*fons*). SERV. ecl. 9,39 Cyclops ... dicitur ... amasse Galateam: quae cum Acin quendam pastorem amaret ..., ille iratus Acin necavit. qui postea Galateae miseratione in fontem mutatus est, qui hodie ... Acilius dicitur ab illius nominis derivatione.

acinaticius, –um. CASSIOD. var. 12,4,2 *vinum* acinaticium, cui nomen ex acino est.

acinus, –i *m.* *vide* acinaticius.

Acis, –idis (–is) *m.* (*nom. vir.*). *vide* Acilius.

acone, –ae *f.* *vide* aconitum.

Acone, –ae *f.* (*portus Bithyniae*). *vide* aconitum

aconitum, –i *n.* (a) *ab* ἀκόνη: OV. met. 7,419 quae quia nascuntur dura vivacia caute, agrestes aconita vocant. PLIN. nat. 27,10 nascitur in nudis cautibus quas aconas nominant, et ideo aconitum aliqui dixere, nullo iuxta ne pulvere quidem (*cf. Gr.* ἀκονιτί) nutriente ... alii, quoniam vis eadem esset in morte quae cotibus (*i.e. Gr.* ἀκόναις) in ferri acie deterenda, statimque admota velocitas sentiretur. SERV. georg. 2,152 quia in saxis et cotibus nascitur aconitum dicitur ἀπὸ τῆς ἀκόνης, id est a cote (*cf.* PROB. Verg. *ad l.*). (b) *a portu Acone*: SOL. 43,1 Acone portus, qui proventu malorum graminum usque eo celebris est, ut noxias herbas aconita illinc nominemus (=ISID. orig. 17,9,25). COMMENT. Lucan. 4,323 Acone dicunt portum in Ponto, quae huic veneno nomen dedit. *cf.* PLIN. nat. 6,4. *thes. gloss.*

Acontius, –ii *m.* (*nom. vir.*). OV. epist. 21,209 mirabar, quare tibi nomen Acontius esset: quod faciat longe vulnus, acumen habes.

acor, –oris *m.* *vide* duracinus.

acquiro, –ere. VARRO ling. 6,79 acquirere est ad et quaerere. *cf.* AUG. civ. 17,6 p. 219,26 D.

acra, –orum *n.* *vide* Trinacria.

Acroceraunia, –orum *n. et* **Acroceraunii** (*montes*). SCHOL. Hor. carm. 1,3,20 'Acroceraunia' ideo dicti Graeco vocabulo, quod ... frequentius fulminentur (2,10,12). ISID. orig. 14,8,6 Acroceraunii montes propter altitudinem et fulminum iactus vocati sunt; Graece enim fulmen κεραυνός dicitur.

acredula (agred–), –ae *f.* ISID. orig. 12,6,59 agredulae ranae parvae in sicco vel agris morantes; unde (*sc. ab agris*) et nuncupatae.

acrozymus (*panis*). ISID. orig. 20,2,15 *sub* azymus.

acta, –ae *f.* DON. Ter. Phorm. 329 δίκη ... fit Latine dica, ut ἀκτή acta. SERV. Aen. 5,613 quoniam et ἀκτή Graecum est, cum 'acta' facit, paenultima debet habere accentum.

actarius, –i *m.* VEL. gramm. VII 74,10 *sub* actuarius.

Actaeus, –a, –um. SCHOL. Stat. Theb. 4,453 Actaea dicitur regio Attica ... unde Vergilius et montem Atticum Aracynthum dicit Actaeum, quia omnis regio maritima est (*i.e. ab* ἀκτή).

Actias, –adis *f.* SERV. auct. georg. 4,462 'Actias' ... ideo dicta, quod Atheniensis fuit. quidam volunt Ἀττικὴν primo vocitatam Ἀκτικήν, quia sit litoralis (*i.e. ab* ἀκτή).

actio, –onis *f.* VARRO ling. 6,41 actio ab agitatu facta. *vide* donatio, iurgatio, miseratio, operatio, satio, vigor.

activus, –a, –um. (*de genere verborum*). CHAR. gramm. p. 213,16 B. *sub* passivus. AUG. gramm. V 514,26 verba activa ... dicuntur ab agendo. AUDAX gramm. VII 346,15 activa *verba* quare dicuntur? quia agunt, ut verbero (ISID. orig. 1,9,7).

actor, –oris *m.* PROB. gramm. IV 12,19 actor ... ab agendo (ISID. orig. 9,4,34. 10,2). *vide* faenerator.

actuarius, –a, –um. VEL. gramm. VII 74,10 nascuntur ... quaestiones, actarios an actuarios ... scribere debeamus, cum actuarios canes quidem ab actu appellemus, actarios vero scriptores actorum (*cf.* CASSIOD. gramm. VII 155,10). NON. p. 534,1 actuariae, naviculae celeres, dictae quod cito agi possint (*cf.* ISID. orig. 19,1,24).

actuosus, –a, –um. PAUL. FEST. 17 actus modo significant ... motum corporis, ut histrionum et saltatorum, qui etiam ex hoc ipso actuosi dicuntur.

actus, –us *m.* (i) *actio*: ULP. dig. 50,16,19 *Labeo dicit* actum quidem generale verbum esse sive verbis sive re quid agatur. (ii) *ius agendi*: ULP. dig. 8,3,1 actus est ius agendi vel iumentum vel vehiculum (*cf.* PAUL. dig. 8,3,7). (iii) *via*: VARRO ling. 5,22 iter item actus, quod agendo teritur. 5,34 qua agi actus. 5,35. ISID. orig. 15,16,13 actus quo pecus agi solet. (iv) *agri mensura*: PLIN. nat. 18,9 actus in quo boves agerentur cum aratro uno impetu iusto. *vide* abigo, actuarius, actuosus, actutum, Agenoria, Agonalis, Peragenor.

actutum. *adv.* PRISC. gramm. III 76,5 actutum derivatum est ab actu, id est celeritate.

aculeus, –i *m.* PROB. gramm. IV 20,28 deminutio *acus* genus servat, hic aculeus (PRISC. gramm. II 106,18. 162,9. 259,17). *vide* culex.

acumen, –inis *n.* PAUL. FEST. 24 *sub* acies. *vide* acies, Acontius, acupedius, acus, aquila.

acuo, –ere. PAUL. FEST. 24 *sub* acies. *part.* **acutus**, –a, –um. AUDAX gramm. VII 357,24 acutus (*sc. accentus*) cur dicitur? quod acuat et erigat syllabam. *vide* acetum, carracutium. *adv.* **acute**. *vide* aquila.

acupedius. PAUL. FEST. 9 acupedius dicebatur, cui praecipuum erat in currendo acumen pedum.

acus(1), –eris *n.* PAUL. FEST. 9 *sub* acus(2).

acus(2), –us *f. et m.* PAUL. FEST. 9 acus dicitur qua sarcinatrix vel etiam ornatrix utitur. paleae etiam quaedam de frumento acus dicuntur; exercitus quoque instructio, quod ea pars militum vehementissima est ad hostem vulnerandum acumine telorum. totum autem ex Graeco sermone trahitur, quoniam sarcire apud illos ἀκέσασθαι dicitur. PAUL. FEST. 24 *sub* acies. PRISC. gramm. II 262,13 forsitan ... acus ab acutu (263,11). *vide* aculeus.

acutus, –us *m.* (*vox ficta*). *vide* acus(2).

adagio, –onis *f. et* **adagium**, –i *n.* VARRO ling. 7,31 adagio est littera commutata ambagio, dicta ab eo quod ambit orationem, neque in aliqua una re consistit sola. PAUL. FEST. 12 adagia ad agendum apta. DON. Ter. Eun. 428 adagiones, quae ad rem agant.

adamantis, –idos *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,162 *adamantidos* nominis causam esse quod conteri nequeat.

adamas, *vel* **adamans**, –ntis *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 37,57 duritia est

inenarrabilis, simulque ignium victrix natura ..., unde et nomen – interpretatione Graece indomita vis – accepit (=ISID. orig. 16,13,2. *cf.* HIER. in Amos. 3,7,7).

additus, –a, –um. (*part.* addo). *vide* avus.

Addua, –ae *m.* (*fluvius*). CASSIOD. var. 11,14,4 Addua fluvius ... ideo tale nomen accepit, quia duobus fontibus adquisitus quasi in proprium mare devolvitur.

adelphis, –idis *f.* (*palma*). PLIN. nat. 13,45 *palmae* minus speciosae, sed sapore caryotarum sorores et ob hoc adelphides dictae.

ademptio, –onis *f.* *vide* damnatio, damnum.

adeo, –ire. *vide* Adeona, aditus, Admetus, precarium.

Adeona, –ae *f.* (*dea*). TERT. nat. 2,11 adeundi Adeona, ab abeundo Abeona est. *cf.* AUG. civ. 4,21 p. 171,10 D.

adf–. *sub* aff–.

adg–. *sub* agg–.

adianton(–um), –i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 22,62 *adianton* aquas respuit, perfusum mersumve sicco simile est ... unde et nomen a Graecis.

adicio, –ere. *vide* adiectivum.

adiectivum, –i *n.* PRISC. gramm. II 58,20 adiectiva ... ideo vocantur, quod aliis appellativis ... adici solent (60,6. 84,4).

adigo, –ere. *vide* prodigium.

adipsos, –i *f.* (*herba*). PLIN. nat. 22,26 *glycyrrhiza* diximus sitim famemque sedari. ob id quidam adipson appellavere eam. SOL. 32,36 palma ... Aegyptia ... proprie adipsos vocatur, ut dici oportet ea, quae gustata arcet sitim (*cf.* PRISC. periheg. 249). PS. DIOSC. herb. fem. 43 adipsos, quia sitim sedat.

aditus, –us *m.* SERV. Aen. 6,43 Vitruvius ... dicit ... aditum ab adeundo *dictum.* ISID. orig. 15,7,1 aditus ab eundo dictus. *thes. gloss.* *vide* aedes, aedilis.

adiunctivus (*modus*). DIOM. gramm. I 340,24 subiunctivus sive adiunctivus ideo dictus, quod per se non exprimat sensum, nisi insuper alius addatur sermo quo superior patefiat.

Admetus, –i *m.* (*nom. vir.*). FULG. myth. 1,22 p. 34,17 Admetus nuncupatus est quasi quem adire poterit metus.

adolesco, –ere. PAUL. FEST. 5 'adolescit' a Graeco ἀλδήσκω, id est adcresco, venit. unde fiunt adultus, adulescens. *vide* altare. *subst. part.* **adolescens**(adulesc–), –entis *et* **adultus,** –a. VARRO ap. CENS. 14,2 (GRF 367,447) Varro ... putat ... adulescentes ab alescendo sic nominatos. FEST. 309 (PAUL. FEST. 308) suboles ab olescendo, id est crescendo, ut adolescens quoque et adultae. PAUL. FEST. 5 *supra.* CASSIOD. in psalm. 67,28 l. 554 A. adolescens ... ab adolendo, id est a crescendo dictus est. ISID. diff. 2,80 adolescentes ... dicti ab adolescendo. ISID. orig. 11,2,15 adolescens dictus, eo quod sit ad gignendum adultus, sive a crescere et augeri.

Adonis, –is *et* –idis *m.* (*nom. vir.*). FULG. myth. 3,8 p. 73,1 Adonem genuisse fertur *Myrrha*; adon (*i.e.* ἥδος) enim Grece suavitas dicitur; et quia haec species (*sc. arboris*) odore suavis est, Adonem dicitur genuisse.

adopto, –are. *vide* optio.

ador, –oris *m.* PAUL. FEST. 3 ador farris genus, edor quondam appellatum ab edendo, vel quod aduratur, ut fiat tostum, unde in sacrificio

mola salsa efficitur (ISID. orig. 17,3,6 ador quondam appellatum ab edendo, quia eo primo usi sunt homines, sive quia in sacrificio ipsius generis panis ad aras offerebatur. unde adorea sacrificia dicuntur). PRISC. gramm. II 237,4 'ador' ... cum ab eodem sit verbo (*sc. 'adoro'*). *thes. gloss. vide* adoreus, adoria, adoro.

adorator, -oris *m.* LYD. mag. 1,47 p. 49,9 W. ἀδωράτορας οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς ἀπομάχους καλοῦσιν – ἀδωρέα γὰρ κατ' αὐτοὺς ἡ τοῦ πολέμου λέγεται δόξα.

adoreus, -a, -um. VARRO ap. NON. p. 59,5 (GRF 251,191) adoreum ... ab eo dictum putat *Varro* quod cibi ora, id est principium, sit far. PRISC. gramm. II 236,21 cuius (*sc. adoris*) derivatum (*sc. adoreus*) 'o' productum habet ...; puto ideo produci, quia a verbo (*sc. adoro*) derivatur. ISID. orig. 17,3,6 *sub* ador.

adoria(-ea), -ae *f.* PLIN. nat. 18,14 gloriam ... a farris (*i.e. adoris*) honore adoriam appellabant. PAUL. FEST. 3 adoriam laudem sive gloriam, quia gloriosum eum putabant esse, qui farris copia abundaret. PORPH. Hor. carm. 4, 4,41 adorea laus bellica dicitur fortassis, quod adorandi sint, qui laudem ex bello reportant. SERV. auct. Aen. 10,677 'adorare' adloqui dicebant; nam ideo et adorea laus bellica, quod omnes eum cum gratulatione adloquebantur, qui in bello fortiter fecit. PRISC. gramm. II 372,24 'adoro' ... unde et derivatum ... 'adorea'. GLOSS. IV Plac. A 28 adorea: panis de adore, id est laus bellica. *vide* adorator.

adoro, -are. NON. p. 52,14 ador, frumenti genus, quod epulis et inmolationibus sacris pium putatur; unde et adorare, propitiare religiones, potest dictum videri. *vide* ador, adoreus, adoria, orator.

adp–. *sub* app–.

Adria, Adriaticum mare. *sub* Hadr–.

adr–. *sub* arr–.

ads–. *sub* ass–.

adt–. *sub* att–.

advectus, -a, -um. (*part.* adveho). *vide* Aventinus.

advelitatio, -onis *f.* PAUL. FEST. 28 advelitatio iactatio quaedam verborum figurata ab hastis velitaribus. velites dicuntur expediti milites quasi volantes.

advena, -ae *c.* AMBR. in psalm. 38,36 advena qui aliunde venit. PRISC. gramm. II 121,6 advenio advena. ISID. orig. 10,15 advena, eo quod aliunde adveniat.

advenio, -ire *vide* advena.

adventus, -us *m.* *vide* Aventinus, avis.

adverbium, -i *n.* DIOM. gramm. I 403,19 ideo adverbium appellatur, quia semper adicitur verbo (*sim.* SERV. gramm. IV 405,18. 415,7. 438,7. AUG. gramm. V 516,21. CLEDON. gramm. V 10,11. 20,29. 62,16. EXPLAN. in Don. gramm. IV 488, 36. 509,19. 24. POMP. gramm. V 241,12. 20. 22. PRISC. gramm. II 551,14. AUDAX gramm. VII 357,15 ISID. orig. 1,10).

adulter, -eri *m. et* **adultera,** -ae *f.* PAUL. FEST. 22 adulter et adultera dicuntur quod ille ad alteram et haec ad alterum se conferunt. ISID. orig. 10,10 adulter ..., eo quod alterius torum polluat.

adulterium, -i *n.* AUG. serm. 51,22 non eat ille ad alteram, et illa ad

alterum: unde appellatum est adulterium, quasi ad alterum. PAPIN. dig. 48,5,6,1 proprie adulterium in nupta committitur, propter partum ex altero conceptum composito nomine. ISID. in exod. 29,11 specialiter adulterium facit, qui praeter suam coniugem ad alteram accedit. ISID. orig. 5,26,13 adulterium est inlusio alieni coniugii, quod, quia alterius torum commaculavit, adulterii nomen accepit.

adultus, –a. *sub* adolesco.

aduncus, –a, –um. *vide* ancus.

aduro, –ere. *vide* ador.

Aeaea, –ae *f.* (*insula Circes*). SERV. Aen. 3,386 'Aeaea' ... dicta ab aspernantium voce (*cf. Gr.* αἰαῖ), propter celebratas illic corporum mutationes. *add.* auct. quidam pro eoa, id est orientalis, quia solis filia traditur *Circe*, accipiunt.

Aeaeus (*mons*). SERV. Aen. 7,10 mons iste antehac insula fuit ... et dicebatur Aeaeus ab horrore transeuntium (*cf. Gr.* αἰαῖ), quod homines mutabantur in feras.

aedes(–is), –is *f.* VARRO ling. 5,160 aedis ab aditu, quod plano pede adibant. PAUL. FEST. 13 aedis domicilium in edito positum simplex atque unius aditus. sive ideo aedis dicitur, quod in ea aevum degatur, quod Graece αἰών vocatur. ISID. orig. 15,3,2 alii aedem ab edendo quiddam sumpsisse nomen existimant, dantes exemplum de Plauto (Poen. 529) 'si vocassem vos in aedem ad prandium'. *vide* aedificium, aedifico, aedilis, aeditumus, aedituor, aedituus.

aedificium, –i *n.* VARRO ling. 5,141 aedificia nominata a parte ut multa. ab aedibus et faciendo maxime aedificium. ISID. orig. 15,3,2 alii aedem ab edendo quiddam sumpsisse nomen existimant ... hinc et aedificium, eo quod fuerit prius ad edendum factum.

aedifico, –are. PAUL. FEST. 13 aedificare cum sit proprie aedem facere.

aedilis, –is *m.* VARRO ling. 5,81 aedilis qui aedes sacras et privatas procuraret. PAUL. FEST. 13 aedilis initio dictus est magistratus, quia aedium non tantum sacrarum, sed etiam privatarum curam gerebat. postea ... dictus est ... aedilis, quod faciles ad eum plebi aditus esset (*cf.* THEOPHIL. inst. Iust. 1,2,8 p. 16,5 *Ferrini* ἀπὸ τῆς προσελεύσεως aedilis ὠνομάσθη ... εἶτα διὰ τὴν εὐφωνίαν ... aedilis). POMPON. dig. 1,2,2,21 ut essent qui aedibus praeessent ... duos ex plebe constituerunt, qui etiam aediles appellati sunt. PRISC. gramm. II 118,15 aedis aedilis (131,18. 432,26). LYD. mag. 1,35 p. 36,4 W. aediles τοὺς ἀγορανόμους ἔτι καὶ νῦν συμβαίνει καλεῖσθαι, καθὸ τοὺς ναοὺς οἱ Ῥωμαῖοι αἴδεις καλοῦσιν (*cf.* DION. HAL. 6,90. THEOPHIL. inst. Iust. 1,2,8 p. 15,24 *Ferrini*).

aeditumus(–imus) *et* **aedituus,** –i *m.* VARRO ling. 7,12 tueri duo significat, unum ab aspectu ... alterum a curando ac tutela ..., a quo etiam quidam dicunt illum qui curat aedes sacras aedituum non aeditomum, sed tamen hoc ipsum ab eadem est profectum origine. 8,61 si ab aede et tuendo aeditumus sit. GELL. 12,10,1 'aeditimus' verbum Latinum est et vetus ..., sed pro eo a plerisque nunc 'aedituus' dicitur nova et commenticia usurpatione, quasi a tuendis aedibus appellatus ...; Laevius quoque ... 'claustritumum' dixit ... eadem scilicet figura qua 'aeditumum' dici videbat qui aedibus praeest (*cf.* GRF 200,34). PAUL. FEST. 13 aedituus aedis sacrae tuitor, id est curam agens. aeditimus aedis intimus. CHAR. gramm. p. 95,26 B. aeditumus dicitur qui aedem servat, quasi aedis intimus, sed aedituus ab

aede tuenda dictus est. PAUL. dig. 26,1,1,1 aeditui dicuntur qui aedes tuentur (=INST. Iust. 1,13,2). GLOSS. IV Plac. A 8 aedituus: qui aedis est custos. *thes. gloss.*

aedituor (*pro* aeditumor). NON. p. 75,14 aedituor, id est aedem tueor. *cf.* POMP. com. 2 ap. GELL. 12,10,7.

aedoeon. *sub* Hermu aedoeon.

Aedui(Haed–), –orum *m.* (*gens Galliae*). COMMENT. Lucan. 1,427 Aedui dicti a verecundia id est ἀπὸ τῆς αἰδοῦς. tectis enim capitibus primi instituerunt sacra facere.

Aegae(–eae, –aeae), –arum *f.* (*oppida varia*). (i) *Macedoniae*: SOL. 9,12 *Caranus Macedoniae rex* ubi caprarium pecus resedisse adverterat, urbem condidit, quam dixit Aegas. IUST. 7,1,10 *Caranus* urbem Edessam ob memoriam muneris (*sc. caprarum*) Aegaeas, populum Aegeades vocavit. (ii) *Ciliciae*: COMMENT. Lucan. 3,227 Aegae a capris dicta quibus abundat.

Aegaeae. *sub* Aegae.

Aege, –es *f.* (*regina Amazonum*). *vide* Aegeum mare.

Aegeades, –um *m.* IUST. 7,1,10 *sub* Aegae.

Aegeae. *sub* Aegae.

aeger, –gra, –grum. PAUL. FEST. 6 aegrum ex Graeco ἀνιγρόν appellatur; a quibusdam putatur a voce doloris appellari, quod est αἴ. ISID. orig. 10,12 aeger, quod agatur infirmitate vel tristitia ad tempus. *vide* aegresco, aegrotus, Agrippa, piger.

Aegeum mare. (a) *a scopulis 'aeges' nomine*: VARRO ling. 7,22 Aegeum dictum ab insulis, quod in eo mari scopuli in pelago vocantur ab similitudine caprarum aeges. rust. 2,1,8 nominaverunt a capris Aegeum pelagus. PLIN. nat. 4, 51 Aegeo mari nomen dedit scopulus inter Tenum et Chium verius quam insula, Aex nomine a specie caprae, quae ita Graecis appellatur, repente e medio mari exiliens (SOL. 11,1. 23,16. MART. CAP. 6,658. ISID. orig. 13,16,5). PAUL. FEST. 24 Aegeum mare appellatur, ut crebrae in eo sint insulae, ut procul aspicientibus species caprarum videatur, sive quod in eo Aege, Amazonum regina, perierit; sive quod in eo Aegeus pater Thesei se praecipitaverit. (b) *ab Aegeo patre Thesei*: HYG. fab. 43,2 Aegeus ... credens Theseum a Minotauro esse consumptum in mare se praecipitavit, ex quo Aegeum pelagus est dictum. 242,1. PAUL. FEST. 24 *sub* (a). LACT. inst. 1,11,59 sic maria eorum traxisse nomen accipimus qui deciderant in ea, ut Aegeum, Icarium, Hellespontum. SERV. auct. Aen. 3,74 illud mare 'Aegeum' appellatur, quod nomen a patre Thesei Aegeo traxit ... qui extinctum filium credens se praecipitavit in mare, unde Aegeum pelagus appellatum est (SCHOL. Stat. Theb. 2,45. 3,434. 5,56. COMMENT. Lucan. 1,103. SCHOL. Hor. carm. 2,16,2). (c) *ab Aege regina Amazonum*: PAUL. FEST. 24 *sub* (a).

Aegeus, –ei *m.* (*pater Thesei*). *vide* Aegeum mare.

Aegialeus(Agealeus), –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Aegialia (Agealea).

Aegialia(Agealea), –ae *f.* (*i.q. Peloponnesus*). HIER. chron. a. Abr. p. 20b primus Sicyonis imperavit Aegieleus ... a quo Aegialia nuncupata est quae nunc Peloponnesus vocatur. ISID. orig. 9,2,71 a rege Agealeo, qui primus Sicyonis imperavit ... Agealea civitas nuncupata est, quae nunc Peloponensis vocatur.

Aegialos, –i *m.* (*nom. prisc. Achaiae*). PLIN. nat. 4,12 *Achaia* antea Aegialos vocabatur propter urbes in litore per ordinem dispositas (MART.

CAP. 6,652).

Aegina, -ae *f* (*insula*). OV. met. 7,474 Aeacus Aeginam genetricis (*i.e. Aeginae*) nomine dixit (HYG. fab. 52,4. SERV. auct. Aen. 2,7).

aegis, -idos *f.* AUG. cons. evang. 1,23,31 scutum illud Iovis, quod appellant aegida. nempe origo nominis huius ita redditur, quia Iovem a matre occultatum capra nutrivit. *cf.* HYG. astr. 2,13. LACT. inst. 1,21,39. SERV. Aen. 8,354.

Aegisthus, -i *m.* (*nom. vir.*). HYG. fab. 87 quem inventum pastores caprae subdiderunt ad nutriendum; Aegisthus est appellatus ideo quod Graece capra aega appellatur. SCHOL. Stat. Theb. 4,306 caprae uberibus nutritus ex eadem re Aegisthus nomen accepit.

aegoceras, -atos *n.* (*herba*). PLIN. nat. 24,184 feno Graeco ..., quod telin vocant ... alii aegoceras, quoniam corniculis semen est simile.

Aegocerus, -i *m.* (*sidus*). HYG. fab. 196,2 Pan ... in astrorum numerum relatus ..., quod se in capram ... converterat, inde Aegocerus est dictus, quem nos Capricornum dicimus.

aegolethron, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 21,74 ab exitio et iumentorum quidem, sed praecipue caprarum, appellata aegolethron.

aegopthalmus, -i *m.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 ab animalibus cognominantur (*sc. gemmae*) ... aegopthalmus caprino oculo (ISID. orig. 16, 15,19).

aegresco, -ere. CHAR. gramm. p. 330,23 B. ex 'aeger' est aegrescit.

aegritudo, -inis *f.* *vide* Agrippa, podagricus.

aegrotus, -a, -um. ISID. orig. 10,12 aegrotus, quod sit aeger frequentius.

Aegyptii, -orum *m.* ISID. orig. 9,2,60 Aegyptii ab Aegypto quodam rege vocati sunt ...; interpretatur autem lingua Hebraica Aegyptii adfligentes, eo quod adflixerint Dei populum.

aegyptilla, -ae *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,148 nomen (*sc. aegyptillae*) a loco. ISID. orig. 16,11,3 aegyptilla ... ex Aegypto, ubi invenitur, vocata.

Aegyptus, -i *m.* (i) *Aegypti heros eponymus*: *vide* Aegyptii. (ii) *terra*: HIER. chron. a. Abr. p. 45b Aegyptus, quae prius Aeria dicebatur, ab Aegypto tunc ibi regnante nomen accepit (ISID. orig. 14,3,27). *vide* aegyptilla.

Aelia, -ae *f.* (*urbs, i.q. Hierosolyma*). OROS. hist. 7,13,5 *Hierosolymam Hadrianus* reparavit et Aeliam vocari de praenomine suo praecepit. EUCHER. instr. 2 p. 151,17 Hierusalem ... nunc ab Aelio Hadriano vocatur Aelia. IORD. Rom. 270 Hierusolimam ... *Hadrianus* suo de nomine Eliam appellans. LYD. mens. 1,18 p. 11,1 W. Ἀδριανὸς ἐκ τῆς Αἰλίων ἐτύγχανε φαμιλίας ...· ὅθεν ἔδοξεν αὐτῷ τὸ Αἰλίων ὄνομα τοὺς ὑπηκόους προγράφειν· ὅθεν καὶ Αἰλία ἡ Ἱερουσαλήμ. (*cf.* HIER. chron. a. Abr. p. 201. epist. 108,9,1. PROSP. chron. 625).

Aelius Hadrianus. *vide* Aelia.

Aello, -us *f.* (*harpya*). FULG. myth. 1,9 p. 21,20 Aello ... grece quasi edon allon, id est alienum tollens.

Aemilius, -a (*nom. gent.*). PLUT. Aem. 2,2 ὁ πρῶτος αὐτῶν καὶ τῷ γένει τὴν ἐπωνυμίαν ἀπολιπὼν Μάμερκος ἦν, Πυθαγόρου παῖς τοῦ σοφοῦ, δι' αἱμυλίαν λόγου καὶ χάριν Αἰμίλιος προσαγορευθείς (Num. 8,19). PAUL. FEST. 23 Aemiliam gentem appellatam dicunt a Mamerco, Pythagorae philosophi filio, cui propter unicam humanitatem cognomen fuerit Aemylos.

alii, quod ab Ascanio descendant, qui duos habuerit filios, Iulum et Aemylon. 94 gens Aemilia (Aelia *codd.*), quae ex multis familiis conficitur.

aemulatio, –onis *f.* *vide* amuletum.

aemulus, –a, –um. ISID. orig. 10,7 aemulus, eiusdem rei studiosus (*ex* SERV. Aen. 6,173), quasi imitator et amabilis.

Aemylos, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Aemilius.

Aenaria, –ae *f.* (*insula*). PLIN. nat. 3,82 Aenaria a statione navium Aeneae (MART. CAP. 6,644). PAUL. FEST. 20 Aenariam appellavere locum, ubi Aeneas classem a Troia veniens appulit.

Aeneadae(–es) –um *et* –arum *m.* VERG. Aen. 3,18 Aeneadasque meo nomen de nomine (*sc. Aenea*) fingo. PRISC. gramm. II 64,11 a regibus sive conditoribus ... Aeneadae. 65,20 Aeneas Aeneades (III 482,3). NOVELL. Iust. 47 praef. Aeneas ... rei publicae princeps est nosque Aeneadae ab illo vocamur. *thes. gloss.*

Aeneas, –ae *m.* (*nom. vir.*). *vide* Aenaria, Aeneadae, Aeneis, Aenia, Aenus.

Aeneis, –idos *m.* SERV. Aen. 1 praef. p. 4 titulus est Aeneis, derivatum nomen ab Aenea.

aen(e)us(ahen(e)us), –a, –um. PRISC. gramm. II 31,23 'r' ... transit ... in 'n': aeneus pro aereus.

Aenia(–ea), –ae *f.* (*oppid., i.q. Ianiculum*). DION. HAL. 1,73,3 Αἰνείαν δέ, τὴν ὕστερον κληθεῖσαν Ἰάνικλον, (*sc.* Ῥῶμον κτίσαι) ἀπὸ τοῦ πατρός.

Aenus(–os), –i *f.* (*oppid. Thraciae*). MELA 2,28 Aenos ab Aenea profugo condita (PS. AUR. VICT. orig. 9,4 *Aenean* primum Thracian appulsum Aenum ex suo nomine condidisse). SERV. auct. Aen. 3,17 Euphorion et Callimachus hoc dicunt etiam, quod Aenum dicatur a socio Ulixis illic sepulto.

Aenuscabales. (*fons Arabiae*). PLIN. nat. 6,158 fons Aenuscabales, quod significat camelorum.

Aeolia, –ae *f.* (*regio Asiae Minoris*). HYG. fab 186,10 in Propontide ex suo nomine *condidit* ... Aeolus Aeoliam.

Aeoliae insulae. PLIN. nat. 3,92 Aeoliae *insulae*, quod Aeolus Iliacis temporibus ibi regnavit (SERV. Aen. 1,52. MART. CAP. 6,648. ISID. orig. 14,6, 36).

Aeolus, –i *m.* (*rex ventorum*). FULG. Virg. cont. p. 91,11 Eolus ... Grece quasi eonolus, id est saeculi interitus. *vide* Aeolia, Aeoliae insulae.

Aepytii, –orum *m.* (*pop. Arcadiae*). SCHOL. Stat. Theb. 4,296 'Aepytios' a civitate vel monte ducis nomine nuncupatos.

aequaevus, –a, –um. ISID. orig. 10,7 aequaevus, ab eo quod sit alteri aequalis aevo, id est coaetaneus.

aequalis, –e. *vide* aequaevus, aequor, aqua.

aequalitas, –atis *f.* *vide* aequitas, aequor, ara, area.

aequidialis, –e. PAUL. FEST. 24 aequidiale apud antiquos dictum est quod nunc dicimus aequinoctiale, quia nox diei potius quam dies nocti adnumerari debet. Graeci quoque in hoc consentiunt, ἰσημερίαν id est aequidiale dicentes.

Aequim(a)elium, –i *n.* (*locus Romae*). (a) *ab aequare*: VARRO ling. 5,157 Aequimaelium, quod aequata Maeli domus publice, quod regnum occupare voluit is. VIR. ill. 17,5 domum eius (*sc. Sp. Maeli*) solo aequavit: unde locus

ille Aequimelium dicitur. *cf.* DION. HAL. 12,4. (b) *ab aequo*: CIC. dom. 101 Sp. Maeli regnum adpetentis domus est complanata, et, quia illud aequum accidisse populus Romanus Maelio iudicavit, nomine ipso Aequimaeli iustitia poenae comprobata est. VAL. MAX. 6,3,1 area vero domus eius (*sc. Sp. Maeli*), quo iustitia supplicii notior ad posteros perveniret, Aequimeli appellationem traxit.

aequimanus, -us *m.* ISID. orig. 10,21 aequimanus appellatur utraque manu gladium tenens. *thes. gloss.*

aequinoctium, -i *n.* VARRO ling. 6,8 quod dies aequus fit ac nox, aequinoctium dictum. ISID. nat. 8,2 aequinoctium vero quod tunc dies et nox in aequitatem horarum duodenarum revertantur, coaequatis spatiis suis (ISID. orig. 5,34,1).

aequitas, -atis *f.* ISID. orig. 10,7 aequus est secundum naturam iustus dictus, ab aequitate, hoc est ab eo quod sit aequalis; unde et aequitas appellata, ab aequalitate quadam scilicet.

aequo, -are. *vide* Aequim(a)elium, aequor.

aequor, -oris *n.* VARRO ling. 7,23 *aequor* mare appellatum, quod aequatum cum commotum vento non est. CIC. ap. NON. p. 65,18 aequor, ab aequo et plano Cicero academicorum lib. II (frg. 3) vocabulum accepisse confirmat: 'quid tam planum videtur quam mare? e quo etiam aequor illud poetae vocant.' SERV. georg. 1,50 aequor ... modo terram accipe, ab aequalitate dictam ... unde et maria aequora dicuntur (=BREV. EXPOS. ad l. *cf.* SERV. Aen. 2,69. 8,89). AMBR. hex. 3,2,8 aequor adpellatum arbitror, quod superficies eius aequalis (ISID. nat. 41,2). ISID. orig. 13,12,1 aequor appellatum, quia aequaliter sursum est (13,14,2. *cf.* ISID. diff. 1,66). *aliter*: ISID. orig. 1,27,6 aequor per dipthonga scribendum, quia ab aqua est nomen factum. *thes. gloss.*

aequus, -a, -um. ISID. orig. 10,7 *sub* aequitas. *cf.* LYD. mens. 4,46 p. 102,2 W. *vide* Aequim(a)elium, aequinoctium, aequor, amicus, aqua, iniquus.

aer, -eris *m.* (a) *a Gr.* ἀήρ: CIC. nat. deor. 2,91 cui nomen est aer – Graecum illud quidem sed perceptum iam tamen usu a nostris; tritum est enim pro Latino (CIC. ac. 1,26. *cf.* ENN. ann. 148 V. var. 55). (b) *a Gr.* αἴρειν: ISID. orig. 13,7,1 aer dictus ἀπὸ τοῦ αἴρειν ab eo quod ferat terram, vel ab eo quod feratur. *vide* aes, aranea, argentum, aroma, arteria, aura, aurum, Hera, hirundo, Iris, lacunar, odor.

aera, -ae *f.* ISID. orig. 5,36,4 aera singulorum annorum est constituta a Caesare Augusto, quando primum censu exagitato Romanum orbem descripsit. dicta autem aera ex eo, quod omnis orbis aes reddere professus est reipublicae.

aeramentum, -i *n.* *vide* aerugo.

aeraria, -ae *f.* VARRO ling. 8,62 ubi lavetur aes aerarias, non aerelavinas nominari.

aerarium, -i *n.* VARRO ling. 5,183 ab aere aerarium appellatum. PLIN. nat. 34,1 hinc (*sc. ab aere*) aera militum, tribuni aerarii et aerarium, obaerati, aere diruti. SCHOL. Pers. 2,59 Saturno in terra Italia regnante aes in usu fuit, quod etiam postea in aede Saturni condebatur, unde aerarium dictum est; nondum enim fuerat argentum vel aurum (ISID. orig. 15,5,3 aerarium vocatum quia prius aes signatum ibi recondebatur. hoc enim in usu erat auro

argentoque nondum signato: ex quorum metallis quamvis postea facta fuisset pecunia, nomen tamen aerarii permansit ab eo metallo unde pecunia initium sumpsit. *cf.* 16,18,5).

aerarius, -a, -um. VARRO ling. 5,181 dicuntur milites aerarii ab aere, quod stipendia facerent. PLIN. nat. 34,1 *sub* aerarium. PAUL. FEST. 2 aerarii tribuni a tribuendo aere sunt appellati.

aerificum. NON. p. 69,21 aerificum dictum quod fit ex aere.

aerizusa, -ae *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,115 Persae *ferunt* aeri similem *iaspidem*, quae ob id vocatur aerizusa.

aero, -are. PRISC. gramm. II 433,7 ab 'aere' aero aeras, unde ... aeratus.

aerugo, -inis *f.* GLOSS. IV Plac. E 33 erugo, vitium ferri, ab erodendo dicta, non ab aeramento (ISID. orig. 16,21,5).

aerumna, -ae *f.* PAUL. FEST. 24 aerumnulas Plautus (frg. inc. 11) refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant ...; itaque aerumnae labores onerosos significant; sive a Graeco sermone deducuntur. nam αἴρειν Graece, Latine tollere dicitur. CHAR. gramm. p. 125,3 B. erumnam Ennius (GRF 102,2) ait per 'e' solum scribi posse, quod mentem eruat, et per 'a' et 'e', quod maerorem nutriat.

aerumnosus, -a, -um. ISID. orig. 10,12 aerumnosus a rumine dictus, quod per inopiam miser factus esuriat et sitiat.

aerumnula, -ae *f.* *vide* aerumna.

aerusco, -are. PAUL. FEST. 24 aeruscare aera undique, id est pecunias, colligere.

aes, -ris *n.* ISID. orig. 16,20,1 aes ab splendore aeris vocatum, sicut aurum et argentum. *vide* aera, aeraria, aerarium, aerarius, aerificum, aero, aerusco, Aesculanus, aestimo, aratio, as, assiduus, denarius, dives, hereditas, heres, merces, obaeratus, orichalcum, tressis.

aeschynomene, -es *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,167 aeschynomenen, quoniam adpropinquante manu folia contraheret.

Aesculanus, -i *m.* (*deus*). AUG. civ. 4,21 p. 171,17 D. *commendare homines* deo Aesculano et filio eius Argentino, ut haberent aeream argenteamque pecuniam.

Aesculapius, -ii *m.* (*deus*). PRISC. gramm. II 29,6 '*u*' saepe interponitur inter 'cl' vel 'cm' in Graecis nominibus, ut ... Ἀσκληπιός Asculapius. 38,5 'ae' pro 'a', ut 'Asculapius' pro Ἀσκληπιός.

aesculetum, -i *n.* (*silva aesculorum*). PORPH. Hor. carm. 1,22,14 aesculeta ab aesculo arbore ita dicuntur, ut pineta a pino.

Aesculetum(Esc-), -i *n.* (*locus Romae*). VARRO ling. 5,152 Esculetum ab esculo dictum et Fagutal a fago.

aesculus(esc-), -i *f.* SERV. georg. 2,291 'aesculus' ... arbor est glandifera, quae licet ab esu dicta sit, tamen 'aes-' per 'ae' est (=BREV. EXPOS. ad. l.). GLOSS. IV Plac. A 22 aesculus ...; ab esca dicta quod ante usum frumenti haec arbor victum mortalibus praebeat (ISID. orig. 17,7,28). *vide* aesculetum, Aesculetum, Esquiliae.

aestas, -atis *f.* VARRO ling. 6,9 ab aestu aestas; hinc aestivum, nisi forte a Graeco αἴθεσθαι. SERV. Aen. 2,706 aestus, id est calorem, unde etiam aestas dicitur. ISID. orig. 5,35,4 aestas dicitur ab aestu, id est a calore; et aestas quasi usta, id est exusta et arida. *vide* aestiva, aestivus.

aestimatio, -onis *f.* *vide* existimo.

aestimatus, -a, -um. (*part.* aestimo). PAUL. FEST. 24 aestimata poena ab antiquis ab aere dicta est, qui eam aestimaverunt aere. *vide* autumo.

aestiva, -orum *n.* SERV. georg. 3,472 aestiva ... sunt loca umbrosa, quibus per aestatem pecora vitant solis calorem (=ISID. orig. 14,8,37. *cf.* SCHOL. Stat. Theb. 1,363).

aestivus, -a, -um. VARRO ling. 6,9 *sub* aestas. MANIL. 1,571 *alter circulus* aestivum medio nomen sibi sumit ab aestu. PLIN. nat. 18,49 aestiva *frumenta*, quae aestate ... seruntur.

aestuarium, -i *n.* ISID. orig. 13,18,1 aestus est maris accessus vel recessus ...; unde aestuaria, per qua mare vicissim tam accedit quam recedit.

aestus, -us *m.* CHAR. gramm. p. 390,13 B. aestus a nimio calore nomen accipit. *vide* aestas, aestivus, aestuarium.

aetas, -atis *f.* PRISC. gramm. II 81,6 antiqui ... 'aevitas' ... dicebant ab aevo. ISID. orig. 5,38,3 dicta aetas, quasi aevitas, id est similitudo aevi. nam aevum est aetas perpetua. *vide* aeternus, aevum, caiatio, Caieta(2), coaetaneus, posteritas.

aeternus, -a, -um. VARRO ling. 6,11 aevum ab aetate omnium annorum, hinc aeviternum, quod factum est aeternum: quod Graeci αἰῶνα. PRISC. gramm. II 81, 6 'aetas' facit ... 'aeternus'. antiqui ... 'aevitas' et 'aeviternus' dicebant av aevo. ISID. orig. 7,1,22 a quibusdam ... aeternus ab aethere creditur dictus *deus*, quoniam caelum sedes eius habetur. *vide* sempiternus

aether, -eris *m.* (a) *a Gr.* αἰθήρ: PACUV. trag. 89 id quod nostri caelum memorant, Grai perhibent aethera (*sed cf.* CIC. nat. deor. 2,91 dicatur ... tam aether Latine, quam dicitur aer, etsi interpretatur Pacuvius). ISID. orig. 13,5,1 aether ... est sermo Graecus. (b) *a Gr.* ἀεὶ θεῖν: APUL. mund. 1 aether vocatur, non ut quidam putant, quod ignitus sit et incensus (*i.e.* ἀπὸ τοῦ αἴθειν), sed quod cursibus rapidis semper rotetur (*i.e.* ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῶν) =PS. ARIST. mund. 392a 5*sq.* αἰθέρα καλοῦμεν, οὐχ ὥς τινες διὰ τὸ πυρώδη οὖσαν αἴθεσθαι, ... ἀλλὰ διὰ τὸ ἀεὶ θεῖν κυκλοφορουμένην. (c) *a Gr.* αἴθειν: SERV. auct. Aen. 1,394 aether altior est aere, vicinus caelo, ἀπὸ τοῦ αἴθειν, id est, ardere. *vide* aeternus.

Aethiopes, -um *m.* (*pop. Africae*). ISID. orig. 9,2,127 Aethiopes dicti a filio Cham, qui vocatus est Chus, ex quo originem trahunt. Chus enim Hebraica lingua Aethiops interpretatur. *cf.* HIER. nom. hebr. p. 32,3. p. 38,12. HIER. quaest. hebr. in gen. 10,6.

Aethiopia, -ae *f.* (*terra Africae*). PLIN. nat. 6,187 universa ... gens Aetheria appellata est, deinde Atlantia, mox *Aethiopia* a Vulcani filio Aethiope. SERV. Aen. 4,481 dicta Aethiopia a colore populorum, quos solis vicinitas torret (=ISID. orig. 14,5,14). *add.* auct. Graece enim αἴθειν dicitur ... torrere. AMBR. parad. 3,16 Aethiopia ... abiecta et vilis latina interpretatione signatur; ... quid tam Aethiopiae simile, quod etiam nigrum est, quibusdam tenebris peccatorum (*cf.* HIER. nom. hebr. p. 2,16 Aethiopiae tenebrae vel caliginis. EUCHER. instr. 2 p. 144,16).

Aethiops, -is *m.* (*nom. vir.*). *vide* Aethiopia.

aetites, -ae *f.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,149 aetitae lapides ex argumento nominis (*i.e. a Gr.* ἀετός) magnam famam habent. reperiuntur in nidis aquilarum (*cf.* 10,12. 30,130) ... nec sine iis parere ... aquilas (ISID. orig. 16,4,22).

aetitis, -idis *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 ab animalibus cognominantur *gemmae* ...; aetitis a colore aquilae candicante cauda (ISID. orig. 16,15,19).

Aetna(Aeth–), –ae *f.* (*mons*). ISID. orig. 14,8,14 mons Aethna ex igne et sulphure dictus, unde et Gehenna.

aevum, -i *n.* VARRO ling. 6,11 aevum ab aetate omnium annorum ... quod Graeci αἰῶνα. PAUL. FEST. 13 aevum ... quod Graece αἰών vocatur. ISID. orig. 5,38,4 aevum est aetas perpetua ... quod Graeci vocant αἰῶνας ... unde et apud Latinos est derivatum. *vide* aedes, aetas, aequaevus, aeternus, avus, longaevus.

Aex, Aegos *f.* (*insula*). *vide* Aegeum mare.

Afer, Afri *m.* (*nom. vir.*). *vide* Africa, vafer.

affatim(adf–). *adv.* PAUL. FEST. 11 affatim dictum a copia fatendi, sive abundanter. SERV. Aen. 1,123 'fatiscunt' abundanter aperiuntur; 'fatim' enim abundanter dicimus, unde et adfatim. PRISC. gramm. III 75,7 a fatu affatim vel magis a Graeco ἀφάτως. *thes. gloss.*

Afferenda, –ae *f.* (*dea*). TERT. nat. 2,11 Afferenda est ab afferendis dotibus.

afficio(adf–), –ere. *vide* carnifex, olfactus.

affigo(adf–), –ere. *vide* faex.

affinis(adf–), -is. MOD. dig. 38,10,4,3 adfines sunt viri ex uxoris cognati, dicti ab eo, quod duae cognationes, quae diversae inter se sunt, per nuptias copulantur et altera ad alterius cognationis finem accedit. namque coniugendae adfinitatis causa fit ex nuptiis. *vide* confinalis.

affluentia, -ae *f.* ISID. orig. 20,2,3 afluentia nuncupata quasi rei nimium exuberantis effusio ultra quam satis est (*cf.* AUG. beat. vit. 4,32).

Afri, –orum *m.* (*pop. Africae*). ISID. orig. 9,2,115 Afri appellati ab uno ex posteris Abrahae, qui vocabatur Afer, qui dicitur duxisse adversus Libyam exercitum, et ibi ... consedisse, eiusque posteros ex nomine atavi et Afros et Africam nuncupasse.

Africa, -ae *f.* (a) *quasi 'aprica' a Gr.* ἀφρικής: PAUL. FEST. 2 apricum locum a sole apertum, a Graeco vocabulo φρίκη appellatur, quasi ἀφρικής, id est sine horrore, videlicet frigoris, unde etiam putatur et Africa appellari (SERV. Aen. 5,128 apricum ... quasi ἄνευ φρίκης, sine frigore. *add.* auct. inde et Africa, quod est calidior. 6,312. ISID. diff. 1,42. ISID. orig. 14,5,2). (b) *ab Afro*: SOL. 24,2 quidam ... Africam ... ab Afro Libyis Herculis filio ... dictam receperunt (MART. CAP. 6,677). EUCHER. instr. 2 p. 150,20 Africa appellata ab uno ex posteris Abrahae de Cetthura qui vocatus est Afer (ISID. orig. 9,2,115 *sub* Afri.) 14,5,2. *vide* Africus.

Africus (*ventus*). ISID. orig. 13,11,9 Africus *ventus* a propria regione vocatus; in Africa enim initium flandi sumit. *vide* Austroafricus.

agaso, –onis *m.* PAUL. FEST. 25 agasones equos agentes, id est minantes. PORPH. Hor. sat. 2,8,72 servi nomen, ceterum proprie agasones dicuntur, qui equos agunt.

agea, -ae *f.* PAUL. FEST. 10 agea via in navi dicta, quod in ea maxime quaeque res agi solet.

Agella, -ae *m.* (*nom. vir.*). *vide* Agylla.

Agellius, -a (*nom. gent.*). PRISC. gramm. II 135,14 agellus agelli Agellius.

agellus, -i *m.* *vide* Agellius.

Agenoria, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,11 p. 161,10 D. ab actu Agenoria. 4,16 p. 165,26 D. vocaverunt deam Agenoriam, quae ad agendum excitaret.

ager, agri *m.* VARRO ling. 5,34 ager dictus in quam terram quid agebant, et unde quid agebant fructus causa; alii, quod id Graeci dicunt ἀγρόν. ut ager quo agi poterat, sic qua agi actus. QUINT. inst. 1,6,37 sed cui non post Varronem sit venia? qui agrum, quia in eo agatur aliquid ... *dictum* Ciceroni persuadere voluit ...; cum ... ex Graeco sit manifestum *nomen* duci (*inde* ISID. orig. 15,13,1). DON. Ter. Ad. 401 ab agendo ager dictus est, quod in eo multa agenda sunt (CASSIOD. in psalm. 106,38 l. 446 A. ager ... dictus est ab agendo, quod ibi diversa victus causa peragantur). CHAR. gramm. p. 105,26 B. qui a Graecis ἀγρός idem a nobis ager dicitur (SERV. Aen. 1,374. PRISC. gramm. II 272,5). *vide* acredula, agrarius, agrestis, agricola, gramen.

ageraton, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 27,13 ageraton ... origano similis ...; causa nominis ... quoniam diutissime non marcescit.

agger, -ris *m.* VARRO ling. 5,141 quo moenitius esset quod exaggerabant, aggeres dicti. SERV. Aen. 5,273 agger est media viae eminentia, coaggeratis lapidibus strata; unde viae aggerem dixit (ISID. orig. 15,16,17 agger est media stratae eminentia coaggeratis lapidibus strata, ab aggere, id est coacervatione dicta). EUTYCH. gramm. V 481,18 ex quo verbo (*sc. aggerere*) nomen fit agger. ISID. orig. 15,9,3 agger proprie dicitur terra aggesta quae vallo facto propius ponitur. *vide* aggero(1).

aggero(1), -are. EUTYCH. gramm. V 481,18 ab eo (*sc. aggere*) verbum derivatum aggero aggeras.

aggero(2), -ere. *vide* agger.

agglomero, -are. NON. p. 36,18 adglomerare, inplicare, coniungere: dictum a glomere.

aggrego, -are. PAUL. FEST. 23 adgregare ad gregem ducere.

aggretus, -a, -um (*part.* aggredior *pro* aggressus). PAUL. FEST. 6 adgretus, apud Ennium (ann. 588 V.) 'adgretus fari' pro eo, quod est adgressus, ponitur, quod verbum venit a Graeco ἐγείρομαι. 78 egretus et adgretus ex Graeco sunt ducta.

agilis, -e. NON. p. 58,1 agilem, celerem, ab agendo. ISID. orig. 10,6 agilis, ab agendo aliquid celeriter, sicut docilis. *vide* mugilis.

agina, -ae *f.* *vide* aginator.

aginator, -oris *m.* PAUL. FEST. 10 agina est, quo inseritur scapus trutinae, id est, in quo foramine trutina se vertit, unde aginatores dicuntur, qui parvo lucro moventur.

agitator, -oris *m.* SERV. georg. 1,273 'agitator' verberator, ab agendo dictus (=BREV. EXPOS. Verg. ad l. ISID. orig. 18,33,2).

agito, -are. *vide* cura, ictus. *part.* **agitatus,** -a, -um. *vide* fatigatus.

agitatus, -us *m.* *vide* actio.

agium. (*vox ficta*). *vide* aquagium.

Aglauros(Aclauro), -i *f.* (*Cecropis filia*). FULG. myth. 2,11 p. 52,6 Pandora ... universale munus dicitur, Aclauro vero quasi aconleron, id est tristitiae oblivio.

agmen, -inis *n.* COMMENT. Lucan. 1,478 in agmine esse proprie dicitur qui iter agit. ISID. orig. 9,3,64 agmen dicitur cum exercitus iter facit,

ab agendo vocatum, id est eundo.

Agnalia. (*vox ficta*). *vide* Agonalia.

agnatus, -a, -um. (*part.* agnasco). GAIUS inst. 1,156 sunt ... agnati per virilis sexus personas cognatione iuncti, quasi a patre cognati (3,10). ISID. orig. 9,6,1 agnati dicti eo, quod accedant pro natis, dum desunt filii. *vide* agnus.

agnosco, -ere. *vide* agnus.

agnos. *sub* hagnos.

agnus, -i *m.* VARRO ling. 5,99 pecori ovillo quod agnatus, agnus. PAUL. FEST. 6 agnus ex Graeco ἀμνός deducitur. 14 agnus dicitur ἀπὸ τοῦ ἁγνοῦ, quod significat castum, eo quod sit hostia pura et immolationi apta. ISID. orig. 12,1,12 agnum quamquam et Graeci vocent ἀπὸ τοῦ ἁγνοῦ, quasi pium, Latini autem ideo hoc nomen habere putant, eo quod prae ceteris animantibus matrem agnoscat. *vide* ambegnus.

ago, -ere. *vide* activus, actor, actuarius, actus, adagio, aeger, agaso, agea, Agenoria, ager, agilis, agitator, agmen, Agonalia, Agonius, agonium, ambiguus, angiportum, angulus, auriga, axites, axitiosus, Indigetes, nugae, prodigus, rex, saga, vervactum, vigeo, virago: *part.* **actus,** -a, -um. *vide* actuarius, ambaces, iratus, pactum.

agon, -onis *m.* ISID. orig. 18,25 quae Latine certamina, Graeci ἀγῶνας vocant, a frequentia qua celebrabantur. siquidem et omnem coetum atque conventum agona dici; ali quod in circulis et quasi agoniis, id est sine angulo locis, ederentur nuncupatos agonas putant.

Agonalis, -e *et* **Agonalia,** -ium *n. subst.* VARRO ling. 6,12 dies Agonales per quos rex in regia arietem immolat, dicti ab agon, eo quod interrogatur a principe civitatis (*i.e. 'agone?' dicit, cf.* OV. fast. 1,322 *infra et* SEN. contr. 2,3,19) et princeps gregis immolatur. OV. fast. 1, 318*sq.* Ianus Agonali luce piandus erit. nominis esse potest succinctus causa minister, hostia caelitibus quo feriente cadit. qui calido strictos tincturus sanguine cultros semper agatne (*i.e. ab 'agone'*?) rogat nec nisi iussus agit. pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu nomen Agonalem credit habere diem, pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum, una sit ut proprio littera dempta loco. an, quia praevisos in aqua timet hostia cultros, a pecoris lux est ipsa notata metu (*i.e. ab* ἀγωνιᾶν)? fas etiam fieri solitis aetate priorum nomina de ludis (*i.e. ab* ἀγῶνες) Graeca tulisse diem; et pecus antiquus dicebat 'agonia' sermo, veraque iudicio est ultima causa meo. PAUL. FEST. 10,6 Agonium ... putabant deum dici praesidentem rebus agendis; Agonalia eius festivitatem. 10,8 agonium id est ludum ... cuius festa Agonalia dicebantur.

Agonensis (*porta*). PAUL. FEST. 10 *sub* agonium.

agonia, -ae *f.* (*hostia*). PAUL. FEST. 10 agonias hostias putant ab agendo dictas. *vide* agonium.

agonium, -i *n.* PAUL. FEST. 10 agonium dies appellabatur, quo rex hostiam immolabat; hostiam enim antiqui agoniam vocabant. Agonium etiam putabant deum dici praesidentem rebus agendis; Agonalia eius festivitatem. sive quia agonos dicebant montes, agonia sacrificia, quae fiebant in monte; hinc Romae mons Quirinalis Agonus et Collina porta Agonensis. agonium id est ludum, ob hoc dictum, quia locus, in quo ludi initio facti sunt, fuerit sine angulo; cuius festa Agonalia dicebantur. *vide* agon, Agonalia.

Agonius, -ii *m.* (*deus*). PAUL. FEST. 10 *sub* agonium. *vide* Agonalia.

agonus, -i *m.* (*i.q. mons*). *vide* Agonensis, agonium, Agonus.

Agonus (*mons*). PAUL. FEST. 10 *sub* agonium.

agrarius, -a, -um. VARRO ling. 8,15 aliae declinationes ab animo ..., aliae quae extra hominem, ut pecuniosi, agrarii, quod foris pecunia et ager (*cf.* PRISC. gramm. II 75,11 *lex* agraria de agris).

agredula. *sub* acredula.

agrestis, -e. VARRO ling. 7,24 *hostias* ... agrestis ab agro dictas.

agricola, -ae *m.* VARRO ling. 5,13 si ab agro ... ad agricolam pervenero. AUG. civ. 10,1 p. 402,21 D. nam ex hoc verbo (*sc. colere*) et agricolae et coloni et incolae vocantur. PS. AUG. serm. ed. Mai 128,5 quis est agricola, nisi qui colit agrum? ISID. orig. 10,16 agricola, a colendo agro, sicut silvicola.

agrimensor, -oris *m.* CASSIOD. var. 3,52,5 agrimensorem ... cui ab arte nomen est.

Agrippa, -ae *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 7,45 in pedes procidere nascentem contra naturam est, quo argumento eos appellavere Agrippas ut aegre partos (=SOL. 1,65). QUINT. inst. 1,4,25 scrutabitur ... origines nominum ... ex casu nascentium - hic Agrippa et Opiter. GELL. 16,16,1 quorum in nascendo non caput, sed pedes primi extiterant, qui partus ... aegerrimus ... habetur, Agrippae appellati, vocabulo ab aegritudine et pedibus conficto. NON. p. 557,1 Agrippae, qui cum labore matris eduntur, hoc est per pedes contra naturam ..., quasi ab aegro partu (SERV. auct. Aen. 8,682).

Agyieus, -i *m.* (*cogn. Apollinis*). VARRO ap. PORPH. Hor. carm. 4,6,28 agyiae viae Graece dicuntur. Varro autem: quod ex responso oraculi in viis publicis urbis suae Athenienses ... sacrificare Apollini instituerint, Agyieum appellavere (SCHOL. Hor. ad l.). *cf.* NIGID. ap. MACR. Sat. 1,9,6 (GRF 177,42).

Agylla, -ae *f.* (*oppid. Etruriae, i.q. Caere*). SERV. Aen. 8,597 Agylla civitas est Tusciae, a conditore Agella appellata.

Ahala, -ae *m.* (*cogn. vir.*). CIC. orat. 153 *sub* mala.

ahen(e)us. *sub* aen(e)us.

aio, ais. *vide* Aius.

Aius, -i *m.* (*deus*). VARRO ap. GELL. 16,17,2 (GRF 238,144) Aius ... deus appellatus araque ei statuta est, quae est infima nova via, quod eo in loco divinitus vox edita erat. CIC. div. 2,69 Aius iste Loquens ..., et aiebat et loquebatur et ex eo nomen invenit.

aizoum, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,160 aizoum ... quoniam vireat semper, aliqui sempervivum..

ala, -ae *f.* (i) *pinna*: ISID. orig. 12,7,6 vocatae ... alae quod his aves conplexos alant ac foveant pullos. (ii) *subbracchium*: ISID. orig. 11,1,65 alae subbrachia sunt appellatae, eo quod ex eis in modum alarum motus brachiorum inchoet. (iii) *in re militari*: CINC. ap. GELL. 16,4,6 (GRF 377,15) alae dictae exercitus equitum ordines, quod circum legiones dextra sinistraque tamquam alae in avium corporibus locabantur. SERV. Aen. 4,121 ob hoc alae dictae, quia pedites tegunt alarum vice (11,604. ISID. orig. 9,3,62). LYD. mag. 1,46 p. 46,17 W. ἄλας ... ἀντὶ τοῦ ἴλας. *vide* alacer, ales, alicula.

Ala. *sub* Ahala.

Alabanda, -ae *f.* (*regio Asiae*). *vide* alabandina.

alabandina, -ae *f.* (*gemma*). ISID. orig. 16,14,6 alabandina dicta ab Alabanda Asiae regione.

alabastrites, -ae *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,60 lapidem alabastriten vocant, quem cavant et ad vasa unguentaria (*i.e.* ἀλάβαστρα). 37,143 alabastrites nascitur in Alabastro Aegypti. *vide* alabastrum (ii).

alabastrum, -i *n.* (i) *lapis*: EPIPHAN. de mensur. 17 'alus' ... dicunt Graeci sal, et ab 'alate', id est a sali, est appellatum alabastrum eo quod ampulla vitrea salis instar facile conteratur. (ii) *vas de lapide*: ISID. orig. 20,7,2 alabastrum vas unguentarium e lapide sui generis cognominatum, quem alabastriten vocant.

Alabastrum, -i *n.* (*oppid. Aegypti*). *vide* alabastrites.

alacer, -cris, -cre. DON. Ter. Eun. 304 alacris, 'l' littera pro 'd' posita, non tristis, id est ἄδακρυς intellegitur. PS. ASCON. Verr. p. 210,22 alacris sive alacer ... qui integer est sensibus universis ...; nam et e contrario lacer dicitur amputatis corpore sensuum membris, hoc est auribus oculisve ...; sic alacer dicitur is qui omnis sensus in loco suo quisque vegeti sunt et intenti ...; sunt qui alacrem festinantem et properum dici putant, quasi alis acrem. SCHOL. Cic. Gron. D. p. 336,8 qui ambulando manus iactat alarum in modum, ille proprie alacer dicitur. ISID. orig. 10,6 alacer, a velocitate et cursu, quasi diceret aliger. *vide* lacer.

Alamanni(Alem-), -orum *m.* (*gens Germaniae*). SERV. georg. 4,278 populi habitantes iuxta Lemannum fluvium Alemanni dicuntur (ISID. orig. 9,2,94).

Alani(Hal-), -orum *m.* (*gens Sarmata*). AMM. 31,2,13 Halani ... ex montium appellatione cognominati. ISID. orig. 9,2,94 Lanus fluvius fertur ultra Danubium, a quo Alani dicti sunt.

alapa, -ae *f.* *vide* alapor.

alapor, -ari. GLOSS. IV Plac. A 25 alapari est alapas minari, id est foedam et superbam caedem; vel pro iactantia. *thes. gloss.*

alauda, -ae *f.* (*avis*). PLIN. nat. 11,121 galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat alaudae (SUET. Iul. 24,2. MARCELL. med. 28,50).

Alba Longa. (*oppid. Latii*). VARRO ling. 5,144 oppidum alterum conditur, Alba; id ab sue alba nominatum ...; propter colorem suis et loci naturam Alba Longa dicta (VARRO rust. 2,4,18). LIV. 1,3,3 ab situ porrectae in dorso urbis Longa Alba appellata. SERV. Aen. 1,270 Albam Longam condidit dictam ab omine albae porcae repertae vel situ civitatis (3,390. 8,43. PS. AUR. VICT. orig. 17,1. ISID. orig. 15,1,53). *vide* Albanus, Albanus mons, Albensis.

Albani, -orum *m.* (*gens Asiae*). SOL. 15,5 Albani ... albano crine nascuntur ... ergo capitis color genti nomen dedit (ISID. orig. 9,2,65).

Albania, -ae *f.* (*terra*). ISID. orig. 14,3,34 Albania a colore populi nuncupata, eo quod alba crine nascantur.

Albanum mare. PLIN. nat. 6,38 per oram Albani ... unde quod mare ibi est Albanum nominatur.

Albanus, -a, -um. VARRO ling. 8,35 cum duae sint Albae, ab una dicuntur Albani, ab altera Albenses (QUINT. inst. 1,6,15 cum Alba faciat

Albanos et Albenses. CHAR. gramm. p. 135,3 B. Albani dicuntur ab Alba, Albenses autem ab Alba Fucente). ISID. orig. 15,1,53 ex *Alba* ... reges Albanorum appellari coeperunt.

Albanus mons. CATO ap. SERV. auct. Aen. 12,134 (GRF 11,4) Catonem sequitur, qui Albanum montem ab Alba Longa putat dictum.

albatus, -a, -um. VARRO ling. 5,82 ab albo albatus. ISID. orig. 10,15 albatus ... a veste ... alba.

Albensis, -is. VARRO ling. 8,35 (QUINT. inst. 1,6,15. CHAR. gramm. p. 135, 3 B.) *sub* Albanus. *vide* albesia scuta.

albesia scuta. PAUL. FEST. 4 albesia scuta dicebantur, quibus Albenses ... usi sunt.

Albiona, -ae *f.* PAUL. FEST. 4 Albiona ager trans Tiberim dicitur a luco Albionarum, quo loco bos alba sacrificabatur.

Albionae, -arum *f.* (*deae*). *vide* Albiona.

Albius, -a (*nom. gent.*). VARRO ling. 8,80 alia *nomina* a vocabulo, ut ab albo Albius (10,44).

albogalerus, -i *m.* PAUL. FEST. 10 albogalerus a galea nominatus. est enim pilleum capitis, quo Diales flamines ... utebantur. fiebat enim ex hostia alba Iovi caesa, cui adfigebatur apex virgula oleagina.

albucium, -i *n.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,85 asphodelus, quam Latini a colore albucium vocant.

Albula, -ae. (*nom prisc. Tiberis fluvii*). PAUL. FEST. 4 Albula Tiberis fluvius dictus est ab albo aquae colore (SERV. Aen. 8,322. COMMENT. Lucan. 1,185. ISID. orig. 13,21,27 *qui add.* quod nivibus albus sit).

album, -i *n.* *sub* albus.

Albunea, -ae *f.* (*dea fontis Tiburtini*). SERV. Aen. 7,83 Albunea dicta est ab aquae qualitate, quae in illo fonte est; unde ... nonnulli ipsam Leucotheam volunt.

alburnum, -i *n.* PLIN. nat. 16,182 hi (*sc. arborum adipes*) vocantur a colore alburnum.

albus, -a, -um *et* **album,** -i *n. subst.* PAUL. FEST. 4 album, quod nos dicimus, a Graeco, quod est ἀλφόν, est appellatum. Sabini tamen alpum dixerunt. 369 vitiligo in corpore hominis macula alba, quam Graeci ἀλφόν vocant, a quo nos album. *vide* Alba Longa, Albania, Albanus, albatus, Albiona, Albius, albogalerus, albucium, Albula, Albunea, alburnum, Alpes, elbidus, elbus, valva.

Alcaeus, -i *m.* (i) *poeta lyricus*: *vide* alcaicum metrum. (ii) *pater Amphitryonis*: *vide* Alcides. (iii) *mons*: *vide* Alcides.

alcaicum metrum. DIOM. gramm. I 501,25 alia *metra nominantur* ab inventoribus, ut est sapphicum, alcaicum (509,32. SCHOL. Hor. carm. 2,13,27).

alcedo, -inis *f.* (*avis*). VARRO ling. 5,79 alia in hoc genere a Graecis, ut ... alcedo, quod ea ἀλκυών (7,88). *cf.* halcyon.

Alcestis, -idos (-a, -ae) *f.* (*filia Peliae*). FULG. myth. 1,22 p. 34,18 *Admetus* Alcestam in coniugio desiderat; alce enim Grece lingua Attica praesumptio dicitur.

Alcides, -is *m.* SERV. Aen. 6,392 Alciden volunt quidam ἀπὸ τῆς ἀλκῆς dictum, id est a virtute: quod non procedit, quia a prima aetate hoc nomen habuit ab Alcaeo, patre Amphitryonis. et scimus agnomina ab accidentibus

dari. PROB. Verg. ecl. 7,61 Alcides Hercules ab Alcaeo monte sive ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, id est fortitudine.

alcy-. *sub* halcy-.

alea, -ae *f.* ISID. orig. 18,60 alea, id est lusus tabulae, inventa a Graecis in otio Troiani belli a quodam milite Alea nomine, a quo et ars nomen accepit. *thes. gloss.*

Alea, -ae *m.* (*nom. vir.*). *vide* alea.

alectoria, -ae *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,144 alectorias vocant in ventriculis gallinarum inventas (SOL. 1,77. ISID. orig. 16,13,8 *ubi* electoria *trad.*).

alectorius, -a, -um. GARG. MART. med. 30 catapotia Corneliana alectoria ...; dicuntur alectoria, quod post balneum sumpta circa cantum gallorum alvum incipiunt commovere.

Alemona, -ae *f.* (*dea*). TERT. anim. 37 superstitio Romana deam finxit Alemonam alendi in utero fetus.

ales, -itis *m. et f.* VARRO ling. 5,75 alites ab alis. FEST. 97 oscines aves Ap. Claudius esse ait, quae ore canentes faciant auspicium ...; alites, quae alis ac volatu. ISID. orig. 12,7,3 alites, quod alis alta intendant, et ad sublimia remigio alarum conscendant. *vide* halcyon.

alesco, -ere. *vide* adolesco (adolescens).

Aletides, -as *f.* (*sacrificium*). HYG. astr. 2,4,5 *Athenienses* sacrificium ... instituerunt ... et id Aletidas appellant, quod ... *Erigonen* patrem persequentem cum cane, ut ignotam et solitariam oportebat, mendicam appellabant, quas Graeci ἀλήτιδας nominant.

Alexander, -dri *m.* (*nom. vir.*). VARRO ling. 7,82 hoc Ennii quis potest intellegere in versu (scaen. 53) significare ... Alexandrum ... appellatum ... ab eo quod defensor esset hominum? *vide* Alexandria.

Alexandria, -ae *f.* (*urbs Aegypti*). TERT. adv. Iud. 8 *Alexander* ... nomine suo eam (*sc. Alexandriam*) appellavit. HEGES. 4,27 p. 283,7 Alexandriam condidit Alexander, cui ob virtutem inditum magni ducis cognomentum. ISID. orig. 15,1,34 urbem Alexandriam condidit Alexander Magnus, cuius et nomen detinet. *vide* Alexandrina navis.

Alexandrina navis. ISID. orig. 19,1,11 ab Alexandria Alexandrina *navis nominata est.*

Alexis, -is *m.* (*nom. vir.*). SERV. ecl. 2,1 Alexin vero puerum *a Vergilio nuncupari ferunt* quasi sine responsione ac superbum (=PHILARG. Verg. ad l.).

alga, -ae *f.* ISID. orig. 17,9,99 alga ... nomen sumpsit ab algore aquae; vel quod alliget pedes. *thes. gloss.*

algeo, -ere. PAUL. FEST. 6 algeo ex Graeco ἀλγῶ ducitur, id est doleo, ut sit frigus dolor quidam membrorum rigore coniectus.

algor, -oris *m.* *vide* alga.

alibrum, -i *n.* ISID. orig. 19,29,2 alibrum, quod in eo liberantur fila, id est solvantur.

alica, -ae *f.* PAUL. FEST. 7 alica dicitur quod alit corpus. VEL. gramm. VII 68,18 'h' littera ... se ... praeposuit ut cum dicimus halica ..., cum ab alendo possit alica dici. ISID. orig. 17,3,9 alica graecum nomen est.

alicaria, -ae *f.* PAUL. FEST. 7 alicariae meretrices appellabantur in Campania solitae ante pistrina alicariorum versari quaestus gratia.

alicarius, -i *m.* *vide* alicaria.

alicula, -ae *f.* VEL. gramm. VII 68,18 'h' littera ... se ... praeposuit ut cum dicimus ... haliculam, cum ... aliculam existiment dictam, quod alas nobis iniecta contineat.

alienatus, -a, -um. (*part.* alieno). PAUL. FEST. 25 alienatus, qui alienus est factus.

alienigena, -ae *c.* ISID. orig. 10,15 alienigena, quod alieni generis sit ...; alienigena, qui ex alia gente genitus est.

alienus, -a, -um. *vide* alienatus, alienigena, inquilinus.

Aliesis. *sub* Alliensis.

aliger, -era, -erum. SERV. auct. Aen. 1,663 'aligerum' compositum a poeta nomen. *vide* alacer.

alimentum, -i *n.* PRISC. gramm. II 125,15 alo alis alimentum. CASSIOD. in psalm. 32,19 l. 334 A. alimentum ... dictum est, quasi mentis nutrimentum. ISID. orig. 20,2,2 alimentum ... est, quo alimur; alimonium alendi cura. *vide* altus, alumnus, venter.

alimonia, -ae *f.* CHAR. gramm. p. 396,12 B. alimonia nomen derivatum ab alendi via quasi particula animi. ISID. orig. 20,2,2 alimonia dicitur eo quod eius sumptu corpus alatur.

alimonium, -i *n.* ISID. orig. 20,2,2 *sub* alimentum. *vide* alvus.

alium, -i *n.* ISID. orig. 17,10,14 alium dictum quod oleat.

alius, -a, -ud. *vide* amita.

aliuta. *adv.* PAUL. FEST. 6 aliuta antiqui dicebant pro aliter, ex Graeco ἀλλοίως transferentes.

allec. *sub* hallec.

Allecto, -us *f.* (*una ex Furiis*). FULG. myth. 1,7 p. 21,1 Allecto ... grece inpausabilis dicitur.

allectus, -a, -um. (*part.* allego). ISID. orig. 10,20 adlectus, quod sit palam electus.

allegoria, -ae *f.* ISID. orig. 1,37,22 allegoria est alieniloquium.

Allia, -ae *f.* (*fluvius*). *vide* Alliensis.

allicio, -ere. PAUL. FEST. 27 adlicit est perducit aliquem in rem, dictum a verbo lacit. 117 lacit inducit in fraudem. inde est allicere. *vide* lectus, leno.

Alliensis (*dies*). VARRO ling. 6,32 dies Alliensis ab Allia fluvio dictus: nam ibi exercitu nostro fugato Galli obsederunt Romam. LIV. 6,1,11 diem ... a ... clade Alliensem appellarunt. PAUL. FEST. 7 Aliesis dies dicebatur apud Romanos obscenissimi ominis, ab Allia fluvio scilicet, ubi Romanus fusus a Gallis exercitus est (PLUT. quaest. Rom. 25 p. 269F).

alligo, -are. *vide* alga.

alluo, -ere. *vide* litus.

allus(hal-). PAUL. FEST. 7 allus pollex scandens proximum digitum, quod velut insiluisse in alium videatur, quod Graece ἁλλέσθαι dicitur. 102 hallus pollex pedis scandens super proximum, dictus a saliendo.

alluvius, -a, -um. ISID. orig. 15,13,10 alluvius ager est, quem paulatim fluvius in agrum reddit.

almities, -ei *f.* PAUL. FEST. 7 almities habitus almarum rerum.

almus, -a, -um. PAUL. FEST. 7 alma sancta sive pulchra, vel alens, ab alendo scilicet. SERV. Aen. 1,306 alma lux dicta quod alat universa, unde et

alma Ceres, quod nos alat. 10,252 alma proprie est tellus ab eo quod nos alat. georg. 1,7 (=BREV. EXPOS. Verg. ad l.). 2,330. AUG. civ. 7,11 p. 288,5 D. dixerunt *Iovem* ... Almum ... quod aleret omnia. ISID. diff. 1,498 alma ... ab alendo dicta. unde ... alma Ceres dicta est, alimentorum inventrix. *thes. gloss. vide* almities, palma.

alnus, -i *f.* ISID. orig. 17,7,42 alnus vocatur quod alatur amne.

alo, -ere. *vide* ala, Alemona, alica, alimentum, alimonia, alimonium, almus, alnus, Altellus, altilis, Altor, altus, alumnus, alvus, holus. *part.* **altus,** -a, -um. NON. p. 237,14 altum ab alimento dictum.

aloe, -es *vel* **aloa,** -ae *f.* ISID. orig. 17,8,9 aloa ... arbor odoris suavissimi ... lignum ipsius vice thymiamatum altaribus adoletur; unde et nomen traxisse creditur.

alopecia, -ae *f.* CASS. FEL. 5 p. 12,13 nomen alopiciae accepit, si quidem postquam fuerint curati tenues canosos et veluti flavos capillos ostendant, sicut animalis vulpeculae, quam Graeci alopeca vocant. ISID. orig. 4,8,1 alopicia est capillorum fluor circumscriptis pilis fulvis, aeris qualitatem habentibus: vocata hoc nomine a similitudine animalis volpeculae, quam Graeci ἀλώπεκα vocant. (*cf.* THEOD. PRISC. eup. faen. 16 foeditas illa ... vulpinis vulneribus exhibet similitudinem).

alopecuros, -i *f.* (*herba*). PLIN. nat. 21,101 alopecuros spicam habet mollem et lanuginem densam, non dissimilem vulpium caudis, unde et nomen.

alopex, -ecis *m.* *vide* alopecia, alopecuros.

Alpes, -ium *f.* PAUL. FEST. 4 album ... Sabini ... alpum dixerunt, unde credi potest, nomen Alpium a candore nivium vocitatum. SERV. Aen. 4,442 de Alpibus, quae Gallorum lingua alti montes vocantur (SERV. auct. Aen. 10,13 omnes altitudines montium licet a Gallis Alpes vocentur, proprie tamen iuga montium Gallicorum sunt. SERV. georg. 3,474. COMMENT. Lucan. 1,183. ISID. orig. 14,8,18). *vide* Cisalpinus, Transalpinus.

Alpes Poeninae. *vide* Appenninus.

Alpheus, -i *m.* (*fluvius Arcadiae*). FULG. myth. 3,12 p. 80,6 Alpheus ... Grece quasi aletias fos, id est veritatis lux.

alsine, -es *f.* (*herba*). PLIN. nat. 27,23 alsine ... nascitur in lucis, unde et alsine dicta est (*i.e. ab* ἄλσος).

Altanus, -i *m.* (*ventus*). ISID. orig. 13,11,18 altanus, qui in pelago est, per derivationem ab alto, id est mari, vocatus.

altare, -is *n.* PAUL. FEST. 5 adolescit a Graeco ἀλδήσκω, id est adcresco venit. unde ... altare, eo quod in illo ignis excrescit ...; altaria sunt, in quibus igne adoletur. *aliter:* 29 altaria ab altitudine sunt dicta, quod antiqui diis superis in aedificiis a terra exaltatis sacra faciebant (*cf.* VARRO ap. SERV. auct. ecl. 5,66). SCHOL. Stat. Theb. 4,459 caelestibus extructis focis *sacrificamus,* unde etiam nominata sunt altaria, atque sacrificantes manus porrigimus in altum. CASSIOD. in psalm. 25,6 l. 110 A. altare ... ab altitudine dictum est, quasi altae arae (=ISID. orig. 15,4,14). 42,4 l. 99 A. altare ... dictum est, quasi altae arae, vel alta res.

Altellus, -i *m.* (*cogn. Romuli*). PAUL. FEST. 7 Altellus Romulus dicebatur, quasi altus in tellure, vel quod tellurem suam aleret; sive quod aleretur telis; vel quod a Tatio Sabinorum rege postulatus sit in colloquio pacis, et alternis vicibus audierit locutusque fuerit. sicut enim fit diminutive a

macro macellus ... ita ab alterno altellus.

alter, -a, -um. PAUL. FEST. 6 alterum Sinnius ait idem significare, quod apud Graecos ἕτερον. quidam vero ex utroque esse compositum, ἄλλος et ἕτερος. *vide* adulter, adulterium, altrinsecus, frater, matertera, satelles.

altercatio, -onis *f.* *vide* altercum.

altercum, -i *n.* (*herba*). SCRIB. LARG. 181 altercum, quod Graeci ὑοσκύαμον vocant, qui biberunt ... mente abalienantur cum quadam verborum altercatione: inde enim hoc nomen herba trahit altercum.

alternus, -a, -um. *vide* Altellus.

althaea, -ae *f.* (*herba*). DIOSC. 3,157 dicitur altea, quia multum florem habet. ISID. orig. 17,9,75 althaea, quod in altum surgit. *thes. gloss.*

altilis, -e. NON. p. 72,19 altile, non solum pingue, ab alendo, verum etiam opulentum. GREG. M. in evang. 38,4 altilia ... saginata dicimus; ab eo enim quod est alere, altilia quasi alitilia vocamus.

altitudo, -inis *f.* *vide* altare, altus, ara, crepido.

Altor, -oris *m.* (*deus*). VARRO ap. AUG. civ. 7,23 p. 303,22 D. pontifices ... quattuor diis faciunt rem divinam, Telluri, Tellumoni, Altori, Rusori ...; Altori quare? quod ex terra, inquit *Varro*, aluntur omnia quae nata sunt.

altrinsecus. *adv.* GLOSS. IV Plac. A 5 altrinsecus: non ex alto sed ex altera parte.

altus, -a, -um. PAUL. FEST. 7 altus ab alendo dictus, alias ab altitudine altus. NON. p. 237,14 altum ab alimento dictum. *vide* altare, althaea, altrinsecus, castrum, saltus. **altum,** -i *n. pro subst.* (*i.q. mare*). *vide* Altanus.

alucinor(hal-), -ari *et* -o, -are. GELL. 16,12,3 alucinari factum scripsit *Cloatius Verus* (GRF 469,2) ex eo, quod dicitur Graece ἀλύειν. unde elucum quoque esse dictum putat 'a' littera in 'e' versa, tarditatem quandam animi et stuporem, qui alucinantibus plerumque usu venit. FULG. serm. ant. 52 alucinare dicitur vana somniari tractum ab alucitas quos nos conopes dicimus. *thes. gloss.*

alucita, -ae *f.* *vide* alucinor.

alveus, -i *m. vel* **albium,** -i *n.* ISID. orig. 20,6,8 albeum, quod in eo ablutionem fieri solitum est. *vide* alvus.

alumen, -inis *n.* ISID. orig. 16,2,2 alumen vocatum a lumine, quod lumen coloribus praestat tinguendis. *vide* aluta.

Alumento. (*nom. vir.*). PAUL. FEST. 18 Alumento pro Laumedonte a veteribus Romanis necdum adsuetis Graecae linguae dictum est.

alumnus, -a, -um. NON. p. 242,32 alumnos consuetudo quos alas vel educes vel eos qui alunt dici vult. SCHOL. Stat. Theb. 5,501 alumni non filii, sed qui alebatur. 8,223 alumnus ... ab alimentis dicitur. GLOSS. IV Plac. A 1 alumna ab alendo dicta; nam quae alit et quae alitur alumna dici potest (*inde* ISID. orig. 10,3 *ubi* alumnus *pro* alumna). *thes. gloss. vide* calumnia, columba.

aluta, -ae *f.* LYD. mag. 1,32 p. 33,5 W. ἀλοῦταν δὲ τὸ ἀπὸ στυπτηρίας δέρμα καλοῦσιν οἱ 'Ρωμαῖοι, ὅτι ἀλοῦμεν κατ' αὐτοὺς ἡ στυπτηρία λέγεται.

alvus, -i *f.* (*m.*). (i) *venter*: PAUL. FEST. 8 alvus venter feminae ab alendo dicta. ISID. diff. 2,68 alvus dictus eo quod in eum, quasi in alveum,

omnis humor cibo permistus defluat. ISID. orig. 11,1,133 alvus est qui cibum recipit ...; et vocatum alvum quod abluatur, id est purgetur. *vide* malva. (ii) *alvearium*: VARRO rust. 3,16,15 vocant a mellis alimonio alvos.

alysson, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 24,95 alysson ... nomen accepit quod a cane morsos rabiem sentire non patitur ex aceto potus.

amaracinum, -i *n.* (*unguenti genus*). SERV. Aen. 1,639 Amaracus ... puer regius unguentarius fuit, qui casu lapsus dum ferret unguenta, maiorem ex unguentorum confusione odorem creavit: unde optima unguenta amaracina dicuntur. hinc postea in herbam sampsucum versus est, quam nunc etiam amaracum dicunt (ISID. orig. 4,12,8).

amaracus, -i *m.* (*herba*). SERV. Aen. 1,693 *sub* amaracinum (ISID. orig. 17,9,14).

Amaracus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* amaracinum, amaracus.

amarantus, -i *m.* (*f.*). (*herba*). PLIN. nat. 21,47 summa natura eius (*sc. amaranti*) in nomine est, appellato, quoniam non marcescat (*i.e. a* α– *et* μαραίνω).

amaritudo, -inis *f.* *vide* marruvium.

amarus, -a, -um. *vide* cucumis, mare, mors, murra, smaragdus, tamarax.

Amata, -ae *f.* (*nom. mul.*). GELL. 1,12,19 Amata inter capiendum a pontifice maximo appellatur, quoniam quae prima (*sc. virgo Vestalis*) capta est, hoc fuisse nomen traditum est (*cf.* 1,12,14).

Amathon, -ontis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Amathus.

Amathus, -untis *f.* (*oppid. Cypri*). SERV. auct. Aen. 10,51 Amathus ab Amathonte.

amator, -oris *m.* VARRO ling. 8,57 a verbis fiunt ut ... ab amando amator. PRISC. gramm. II 434,12 ex nominibus verba perficiunt, ut 'amo amator'. ISID. orig. 10,5 amator turpitudinis, quia amore torquetur libidinis.

Amazon, -is *f.* IUST. 2,4,11 inustis infantum dexterioribus mammis, ne sagittarum iactus impediatur; unde dictae Amazones. SERV. Aen. 1,490 Amazones dictae sunt vel quod simul vivant sine viris, quasi ἅμα ζῶσαι, vel quod unam mammam exustam habeant, quasi ἄνευ μαζοῦ (=SCHOL. Stat. Ach. 1,353. ISID. orig. 9,2,64). 11,651 Amazon, quasi ἄνευ μαζοῦ.

ambactus, -i *m.* PAUL. FEST. 4 ambactus apud Ennium (ann. 605 V.) lingua Gallica servus appellatur. 'am' praepositio ... significat circum, unde ... servus ambactus, id est circumactus dicitur.

ambages, -um *f.* VARRO ling. 7,30 'ambages' ... profectum a verbo 'ambe', quod inest in ambitu et ambitioso. MARTYR. et CASSIOD. gramm. VII 179,8 ambages ... per 'b' mutam notatur, aut quia praeposita est 'm' littera, aut quod ex duobus corruptis nomen arbitramur compositum, quasi ambo actae: unde dicitur et ambire. PRISC. gramm. II 29,22 'am' ... praepositio ... vocali ... sequente intercipit 'b': ambitus, ambesus, ambustus, ambages.

ambagio. VARRO ling. 7,31 adagio est littera commutata ambagio, dicta ab eo quod ambit orationem ...; ambagio dicta ut ambustum, quod circum ustum est, ut ambiegna bos apud augures quam circum aliae hostiae constituuntur.

ambarvalis, -e. FEST. ap. MACR. Sat. 3,5,7 ambarvalis hostia est, ut

ait Pompeius Festus, quae rei divinae causa circum arva ducitur ab his qui pro frugibus faciunt. PAUL. FEST. 5 ambarvales hostiae appellabantur, quae pro arvis a duobus fratribus sacrificabantur. PAUL. FEST. 17 *sub* amburbium. SERV. ecl. 3,77 dicitur ... hoc sacrificium ambarvale, quod arva ambiat victima. MACR. Sat. 3,5,7 huius sacrificii mentionem ... habet *Vergilius* (ecl. 5,74–5) ... ubi lustrare significat circumire: hinc etiam videlicet et nomen hostiae adquisitum est, ab ambiendis arvis.

ambecisus, –us *m.* *vide* ancile.

ambegnus(–ignus *vel* –iegnus), –a, –um. VARRO ling. 7,31 *sub* ambagio. PAUL. FEST. 4 ambegni bos et verbix appellabantur, cum ad eorum utraque latera agni in sacrificium ducebantur. FULG. serm. ant. 6 Bebius Macer ... ait Iunoni eas quae geminos pararent oves sacrificare cum duobus agnis altrinsecus religatis; quas oves ambignas vocari quasi ex utraque parte agnos habentes.

ambesus, –a, –um. (*part.* ambedo). PRISC. gramm. II 29,21 *sub* ambages.

ambiectum. *vide* amictus.

ambigo, –ere. *vide* ambiguus.

ambiguus, –a, –um. PAUL. FEST. 17 ambiguum est, quod in ambas agi partes animo potest. PRISC. gramm. II 136,7 ambigo ambiguus.

ambilustrum, –i *n.* SERV. auct. Aen. 1,283 Romae ambilustrum, quod non licebat nisi ambos censores post quinquennium lustrare civitatem.

ambio, –ire. VARRO ling. 5,28 amnis id flumen quod circuit aliquod, nam ab ambitu amnis ...; ab eo qui populum candidatus circum it, ambit. MACR. Sat. 1, 14,5 veteres 'an' pro 'circum' ponere solebant, ut ... ambire dicitur pro circumire. MARTYR. et CASSIOD. gramm. VII 179,10 ambages ... quasi ambo actae: unde dicitur et ambire. *vide* adagio, ambagio, ambarvalis, ambitiosus, amburbale, amburbium.

ambitio, –onis *f.* PAUL. FEST. 16 ambitio est ipsa actio ambientis. TERT. cult. fem. 1,9 haec erit ambitio, unde et nomen eius interpretandum est, quod concupiscentia apud animum ambiente nascatur ad gloriae votum.

ambitiosus, –a, –um. VARRO ling. 7,30 *sub* ambages. GELL. 9,12,1 ambitiosus et qui ambit et qui ambitur. ISID. orig. 10,8 ambitiosus quod honores ambiat.

ambitus, –us *m.* (i) *iter, circuitus aedificiorum*: VARRO ling. 5,22 ambitus iter, quod circumeundo teritur: nam ambitus circuitus. 7,30 *sub* ambages. PRISC. gramm. II 29,21 *sub* ambages. ISID. orig. 15,16,12 ambitus inter vicinorum aedificia locus ... ab ambulando dictus. *vide* amnis, anfractum, armilustrium. (ii) *term. tech. in magistratu petendo*: VARRO ling. 5,28 ab ambitu amnis ...; ab eo qui populum candidatus circum it, ambit, et qui aliter facit, indagibili ex ambitu causam dicit.

ambo, –ae, –o. PAUL. FEST. 4 ambo ex Graeco ductum videtur, quod illi ἄμφω dicunt (PRISC. gramm. II 20,18. ISID. orig. 10,21). *vide* ambages, ambiguus, ambilustrum, ambio.

Ambracia, –ae *f.* (*oppid. Thesprotiae*). *vide* Ambracius sinus.

Ambracius sinus. LIV. 38,4,3 amnis Aretho ... cadit in sinum maris ab nomine propinquae urbis (*i.e. Ambraciae*) Ambracium appellatum.

Ambrones. (*gens Gallica*). *vide* ambrones.

ambrones. PAUL. FEST. 17 Ambrones fuerunt gens quaedam Gallica,

qui ... rapinis et praedationibus se suosque alere coeperunt ..., ex quo tractum est, ut turpis vitae homines ambrones dicerentur.

ambubaia, -ae *f.* PORPH. Hor. sat. 1,2,1 ambubaiae ... sunt mulieres vagae ac viles, quibus nomen hoc casu vanorum et ebrietate balbutientium verborum videtur esse inditum. nonulli tamen ambubaias tibicines Syra lingua putant dici (*cf.* SCHOL. Hor. ad l.).

ambulo, -are. ISID. orig. 12,7,4 unde volare, inde et ambulare dicimus. vola enim dicitur media pars pedis sive ... alarum. *vide* ambitus, imbolus.

amburbale. SERV. ecl. 3,77 amburbale vel amburbium dicitur sacrificium, quod urbem circuit et ambit victima.

amburbialis. PAUL. FEST. 5 amburbiales hostiae dicebantur, quae circum terminos urbis Romae ducebantur.

amburbium, -i *n.* PAUL. FEST. 17 *ab* 'amb-' amiciri, amburbium, ambarvalia, amplexus dicta sunt. SERV. ecl. 3,77 *sub* amburbale.

amburo, -ere. ISID. diff. 1,58 amburere ex utraque adurere. *vide* bura. *part.* **ambustus**, -a, -um. VARRO ling. 7,31 *sub* ambagio (=PAUL. FEST. 5 ambustus circumustus). PRISC. gramm. II 29,22 *sub* ambages.

amburvom. VARRO ling. 5,127 amburvom (*Kent*; impurro *codd.*) fictum ab urvo, quod ita flexum ut redeat sursum versus ut in aratro quod est urvum.

amella, -ae *f. et* -us, -i *m.* (*herba*). SERV. georg. 4,278 Mella fluvius Galliae est, iuxta quem haec herba plurima nascitur; unde et amella dicitur.

amens, -tis. VARRO ling. 6,44 ab eadem mente meminisse dictum et amens, qui a mente sua discedit. PAUL. FEST. 23 amens, qui mentem suam non habet. 159 (*cf.* FEST. 158) amens, quod a mente abierit. ISID. orig. 10,79 amens, id est sine mente (11,1,11). 11,1,12 mens ... vocata ... quod meminit. unde et immemores amentes (11,1,13).

amentia, -ae *f.* CIC. Tusc. 3,10 animi adfectionem lumine mentis carentem nominaverunt amentiam.

amentum(amm-), -i *n.* PAUL. FEST. 12 ammenta, quibus, ut mitti possint, vinciuntur iacula, sive solearum lora; ex Graeco, quod est ἅμματα, sic appellata, vel quia aptantes ea ad mentum trahant. ISID. orig. 16,25,5 examen est filum medium quo trutinae statera regitur et lances aequantur. unde (*sc. a medio*) et in lanceis amentum dicitur. 18,7,6 inde amentum quod media hasta religatur ut iaculetur (*cf.* SERV. Aen. 9,662).

Ameria, -ae *f.* (*oppid. Umbriae*). PAUL. FEST. 21 Ameria urbs in Umbria ab Amiro sic appellata.

amethystizon, -ontos *m.* PLIN. nat. 37,93 observant ... optimos ... amethystizontas, hoc est quorum extremus igniculus in amethysti violam exeat (ISID. orig. 16,9,5).

amethystos, -i *f.* (*m.*). PLIN. nat. 37,121 causam nominis *amethysti* adferunt quod usque ad vini colorem accedens, priusquam eum degustet, in violam desinat fulgor, alii quia sit quiddam in purpura illa non ex toto igneum, sed in vini colorem deficiens (ISID. orig. 16,9,1). 37,124 Magorum vanitas ebrietate eas resistere promittit et inde appellatas *amethystos*. *vide* amethystizon.

amiantus(-os), -i *m.* (*lapis*). ISID. orig. 16,4,19 amiantos appellatus a veteribus eo quod, si ex ipso vestis fuerit contexta, contra ignem resistat et igni inposita non ardeat, sed splendore accepto nitescat.

amicio, –ire. PAUL. FEST. 17 *sub* amburbium. *vide* amictus.

amicitia, –ae *f.* CIC. Lael. 26 amor ... ex quo amicitia nominata est. 100 ex quo ardescit sive amor sive amicitia. utrumque enim ductum est ab amando (CIC. fin. 2,78). PAUL. FEST. 15 amicitiae vocabulum ab amore deducitur. AUG. c. Pelag. 1,1,1 amicitia ... non aliunde quam ex amore nomen accepit.

amictus, –us *m.* VARRO ling. 5,132 'amictui' dictum quod ambiectum est, id est circumiectum. DIFF. Suet. p. 308 amictus est rei quae amicitur nomen.

amiculum, –i *n.* PAUL. FEST. 28 amiculum genus est vestimenti, a circumiectu dictum.

amicus, –a, –um. HIER. in Mich. 2,7 l. 174 ab amore ... amicus dicitur. CASSIOD. in psalm. 37,12 l. 238 A. amicus ... dictus est quasi animi aequus, quia aequali nobis voluntate coniungitur. GREG. M. in evang. 27,4 amicus ... quasi animi custos vocatur. ISID. orig. 10,4 amicus, per derivationem, quasi animi custos. dictus autem proprie: amator turpitudinis, quia amore torquetur libidinis: amicus ab hamo, id est, a catena caritatis. *vide* inimicus.

Aminei, –orum *m.* (*gens Thessaliae*). *vide* aminneus.

aminneus(amineus), –a, –um. SERV. georg. 2,97 amineum vinum dictum est quasi sine minio, id est rubore; nam album est (=BREV. EXPOS. Verg. ad l. ISID. orig. 17,5,18. 20,3,5) *add.* auct. et aliter: Amineos Aristoteles in politiis (frg. 495 p. 313,8 *Rose*) hoc scribit Thessalos fuisse, qui suae regionis vites in Italiam transtulerint, atque illis inde nomen inpositum. BREV. EXPOS. Verg. ad l. amineae ab agro Amineo, unde vitem hanc translatam dicunt. MACR. Sat. 3,20,6 Aminea *uva*, scilicet a regione, nam Aminei fuerunt ubi nunc Falernum est.

Amirius, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Ameria.

amita, –ae *f.* PAUL. FEST. 14 amita patris mei soror ..., videri potest dicta ex eo, quod ab antiquioribus 'avita' sit vocitata. sive amita dicta est, quia a patre meo amata est. nam plus sorores a fratribus, quam fratres diligi solent. ISID. orig. 9,6,18 amita est soror patris quasi alia mater.

Amiterni, –orum *m.* VARRO ling. 5,28 ab ambitu amnis. ab hoc qui circum Aternum habitant, Amiterni appellati.

amitto, –ere. *vide* miser.

amma, –ae *f.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,42 *strix* vulgo amma dicitur, ab amando parvulos; unde et lac praebere fertur nascentibus.

ammentum. *sub* ament–.

Ammodes. HYG. astr. 2,30,3 Hermippus ... dicit, quo tempore Liber Africam oppugnaverit, devenisse cum exercitu in eum locum, qui propter multitudinem pulveris Ammodes est appellatus.

ammodytes, –ae *m.* (*serpens*). COMMENT. Lucan. 9,716 ammodites a latendo sub arena.

Ammon. *sub* Hamm–.

Ammoniacus. *sub* Hamm–.

amnensis(amnes–), –e. PAUL. FEST. 17 amneses appellantur urbes sitae prope amnem.

amnis, –is *m.* VARRO ling. 5,28 amnis id flumen quod circuit aliquod: nam ab ambitu amnis ... itaque Tiberis amnis, quod ambit Martium campum et urbem. PAUL. FEST. 16 amnis proprie dicitur a circumnando, quoniam

'am' ex Graeca praepositione sumptum, quae est ἀμφί, significat circum, et nare fluere. *aliter*: ISID. diff. 1,244 amnis ... fluvius est nemore et frondibus redimitus, et ex ipsa amoenitate amnis vocatur (ISID. orig. 13,21, 3). *thes. gloss. vide* alnus, Anna Perenna, Antemnae, Interamna, Mediamna, peremne, Vertumnus.

amo, -are. *vide* amator, amicitia, amita, amma, amoenus, amor.

amoenitas, -tatis *f.* *vide* amnis.

amoenus, -a, -um. VARRO *sub* SERV. Aen. 6,638 *et* ISID. orig. 14,8,33 *infra*. VERRIUS *sub* ISID. orig. 14,8,33 *infra*. PAUL. FEST. 2 amoena dicta sunt loca, quae ad se amanda alliciant, id est trahant. SERV. Aen. 5,734 'amoena' sunt loca solius voluptatis plena, quasi 'amunia', unde nullus fructus exsolvitur: unde etiam nihil praestantes 'inmunes' vocamus. 6,638 'amoenia' ... quae solum amorem praestant, vel, ut supra (5,734) diximus, quasi amunia, hoc est sine fructu, ut Varro et Carminius docent. ISID. diff. 1,42 amoena ... dicta eo quod amentur. ISID. orig. 14,8,33 amoena loca Varro dicta ait eo quod solum amorem praestant (=SERV. Aen. 6,638) et ad se amanda adliciant (=PAUL. FEST.). Verrius Flaccus, quod sine munere sint nec quicquam his officia, quasi amunia, hoc est sine fructu (=SERV. Aen. 6,638), unde nullus fructus exsolvitur. inde etiam nihil praestantes inmunes vocantur (=SERV. Aen. 5,734).

amolior, -iri. DON. Ter. Andr. 707 amoliri dicuntur ea, quae cum magna difficultate et molimine submoventur.

amolum. *sub* amylum.

amomum, -i *n.* ISID. orig. 17,8,11 amomum vocatum quod veluti odorem cinnamomi referat.

amor, -oris *m.* CIC. Lael. 100 *sub* amicitia. LUCR. 4,1058 hinc (*sc. ab umore*) autemst nomen amoris. POMP. gramm. V 107,5 amor ... ab amare. *vide* amicitia, amoenus.

amoveo, -ere. *vide* metuo.

Amphiarma. (*oppid. Argivum*). SCHOL. Stat. Theb. 8,206 civitas ... in eo loco est post condita, in quo hiatus terrae Amphiaraum recepit, quae Amphiarma vocatur, ut Homerus ait, quod illic currus, quem Graeci ἅρμα appellant, deciderit.

amphibius, -um. ISID. orig. 12,6,3 amphibia ... dicta eo quod ambulandi in terris et natandi in aquis officium habeant (*cf.* VARRO rust. 3,10,1. COLUM. 8,13,1. AMM. 32,15,14. AMBR. hex. 5,1,4) ἀμφί enim Graece utrumque dicitur, id est quia et in aquis et in terris vivunt.

amphibrachys, -eos (-us, -i) *m.* (*pes metricus*). SACERD. gramm. VI 498,27 amphibrachus nuncupatur, quod ex utraque parte, quod Graeci ἀμφί dicunt, brevem, quam illi βραχεῖαν nuncupant, continet (CLEDON. gramm. V 30,25. POMP. gramm. V 122,27. ISID. orig. 1,17,9). AUDAX gramm. VII 335,9 amphibrachys ... dictus, quod ex utraque parte brevia habeat brachia.

amphicolum. (*metrum*). SACERD. gramm. VI 523,19 ideo amphicolum, quod ex utraque parte, quod ἀμφί graece dicitur, clodum sit, quod Graeci χωλόν vocant.

amphimacrus, -i *m.* (*pes metricus*). SACERD. gramm. VI 499,2 amphimacrus ... nomen accepit, quod ex utraque parte longam, quam Graeci μακράν dicunt, habet (CLEDON. gramm. V 30,26. POMP. gramm.

V 122,26. AUDAX gramm. VII 335,6. ISID. orig. 1,17,10).

Amphion, -onis *m.* (*Antiopae filius*). HYG. fab. 7,4 pastores pro suis educarunt et appellarunt ... Amphionem, ὅτι ἐν διόδῳ ἢ ὅτι ἀμφὶ ὁδὸν αὐτὸν ἔτεκεν.

amphisbaena, -ae *f.* COMMENT. Lucan. 9,719 amfisbena quod utraque parte capud habeat et utraque serpat. ἀμφίς utrimque, βαίνειν ambulare (ADNOT. Lucan. ad l.). ISID. orig. 12,4,20 amphisbaena dicta, eo quod duo capita habeat ..., currens ex utroque capite, tractu corporis circulato.

amphitapos, -on. NON. p. 540,26 amphitapae vestes dicuntur utrimque habentes villos. ISID. orig. 19,26,5 amphitapa ex utraque parte villosa tapeta.

amphitheatrica, -ae *f.* (*sc. charta*). PLIN. nat. 13,75 *papyri nomen* proximum amphitheatricae datum fuerat a confecturae loco.

amphitheatrum, -i *n.* CASSIOD. var. 5,42,5 cum theatrum, quod est hemisphaerium, Graece dicatur, amphitheatrum quasi in unum iuncta duo visoria recte constat esse nominatum. ISID. orig. 15,2,35 amphitheatrum ... vocatum quod ex duobus sit theatris compositum (18,52,2).

amphora, -ae *f.* PRISC. gramm. II 156,6 ὁ ἀμφορεύς 'haec amphora'. ISID. orig. 16,26,13 amphora vocata quod hinc et inde levetur. haec Graece a figura sui dicta dicitur, quod eius ansae geminatae videantur aures imitari (*cf.* PORPH. Hor. carm. 1,9,6–8 diotam amforam dicit, quod ansae eius velut aures sint; ergo Graeca appellatione hoc dicitur).

amplexus, -us *m.* PAUL. FEST. 17 *sub* amburbium.

amplificus, -a, -um. PRISC. gramm. II 26,5 amplus amplificus.

amplus, -a, -um. *vide* amplificus, ampulla, templum. **amplius.** (*comp. adv.*). *vide* aplustre.

am(p)sancti. SERV. Aen. 7,125 amsancti valles, id est undique sancti. 565 loci amsancti, id est omni parte sancti.

amptermini. PAUL. FEST. 17 amptermini, qui circa terminos provinciae manent.

ampulla, -ae *f.* ISID. orig. 20,5,5 ampulla quasi ampla bulla: similis est enim rotunditate bullis quae ex spumis aquarum fiunt atque ita inflantur vento. *thes. gloss.*

amputatus, -a, -um. (*part.* amputo). PAUL. FEST. 24 amputata, id est circumputata, dicuntur ab eo, quod antiqui putum pro puro dicebant.

amuletum, -i *n.* VARRO ap. CHAR. gramm. p. 134,5 B. φυλακτήριον quod Graeci appellant amuletum Latine dicimus. nam et Varro divinarum XIII ita dixit, sive a molendo, id est infringendo vim mali, sive ab aemulatione.

amurca, -ae *f.* ISID. orig. 17,7,69 amurca olei pars aquosa ab emergendo dicta, id est, quod ab oleo se mergat et faex sit eius. hanc Graeci ἀμόργην vocant ex Latina lingua trahentes vocabulum.

amussim. *adv.* PAUL. FEST. 6 amussim regulariter, tractum a regula, ad quam aliquid exaequantur, quae amussis dicitur. quidam amussim esse dicunt non tacite, quod muttire interdum dicitur loqui.

amussis, -is *f.* *vide* amussim, examussim.

amygdala, -ae *f.* ISID. orig. 17,7,23 amygdala Graecum nomen, quae Latine nux longa vocatur.

amylum(-ulum, -olum), -i *n.* PLIN. nat. 18,76 amylum ... est appellatum

ab eo quod sine mola fiat. CAPER gramm. VII 107,13 amolum, non amulum, quod non molatur. DIOSC. 2,84 amilu appellatum est ab eo quod mylos mola greci dicunt, id est: sine mola fit. ISID. orig. 20,2,19 amolum flos farinae, tenuissimum, prae levitate de mola eiectum; unde et appellatum, quasi a mola.

amystis, -idis *f.* PORPH. Hor. carm. 1,36,13–14 poculi speciem *amystida* esse aiunt eo quod necesse sit uno ductu potionem haurire (SCHOL. Hor. ad l. *cf.* ISID. orig. 20,5,4). *thes. gloss.*

anachoreta, -ae *m.* HIER. epist. 22,34 anachoretae ... ab eo, quod procul ab hominibus recesserint nuncupantur (=ISID. orig. 7,13,3).

anaglyphus, -a, -um. ISID. orig. 20,4,8 anaglypha, quod superius sint sculpta; Graeci enim ἄνω sursum, γλυφή sculpturam dicunt, id est sursum sculpta.

analogium, -i *n.* ISID. orig. 15,4,17 analogium dictum quod sermo inde praedicetur; nam λόγος Graece sermo dicitur.

anapaestus, -i *m.* (*pes metricus*). SACERD. gramm. VI 498,22 anapaestus dactylo contrarius, inde dictus, quod ei referiatur ... quod Graeci ἀναπαίειν dicunt (MAR. VICTORIN. gramm. VI 45,20. DIOM. gramm. I 478,28. MART. CAP. 9,984. AUDAX gramm. VII 334,22).

anas(1) (ans), -itis *vel* -atis *f.* (*avis aquatica*). VARRO ling. 5,78 anas a nando. CLEDON. gramm. V 55,5 aneo ... est tremo, unde et anates dicimus, quod in aqua sint, hoc est in frigore (POMP. gramm. V 222,8). ISID. orig. 12,7, 51 ans ab assiduitate natandi aptum nomen accepit. *vide* anser.

anas(2), -atis *f.* (*morbus*). PAUL. FEST. 29 anatem dicebant morbum anuum, id est vetularum, sicut senium morbum senum.

Anauros, -i *m.* (*fluvius Magnesiae*). VIB. SEQ. geogr. 28 fl. Anauros, Thessaliae, ita denominatus quod ex se neque auram neque nebulam emittat. COMMENT. Lucan. 6,370 Anaurus dictus quasi sine aura.

ancaesa, -orum *n.* PAUL. FEST. 20 ancaesa dicta sunt ab antiquis vasa, quae caelata appellamus, quod circumcaedendo talia fiunt. *cf.* PRISC. gramm. II 29,20 *sub* anfractus.

anceps, -cipitis. PAUL. FEST. 19 anceps significare videtur id, quod ex utraque parte caput habeat, ut secures bipennes; sed magis a capiendo, quod utraque parte aeque captatur, appellatum est. PRISC. gramm. II 29,19 anceps pro amceps. 'am' enim praepositio 'f' vel 'c' ... sequentibus in 'n' mutat 'm'. 280,15 a capite ... composita ... ut anceps ancipitis. ISID. orig. 10,11 anceps, huc et illuc fluctuans ac dubius istud an illud capiat, et in qua parte declinat anxius.

Anchisa, -ae *f.* (*oppid. Italiae*). DION. HAL. 1,73,3 Ἀγχίσην δὲ (*sc.* Ῥῶμον κτίσαι) ἀπὸ τοῦ προπάτορος Ἀγχίσου.

Anchises, -ae *m.* (*pater Aeneae*). FULG. Virg. cont. p. 102,10 Anchises ... Grece quasi ano scenon, id est patrium habitans. *vide* Anchisa.

ancile, -is *n.* VARRO ling. 7,43 'ancilia' dicta ab ambecisu, quod ea arma ab utraque parte ... incisa. OV. fast. 3,377 ancile vocat, quod ab omni parte recisum est, quaque notes oculis, angulus omnis abest. PLUT. Num. 13,5 ἀγκύλια καλοῦσι διὰ τὸ σχῆμα· κύκλος γὰρ οὐκ ἔστιν ..., ἀλλ' ἐκτομὴν ἔχει γραμμῆς ἑλικοειδοῦς, ἧς αἱ κεραῖαι καμπὰς ἔχουσαι καὶ συνεπιστρέφουσαι τῇ πυκνότητι πρὸς ἀλλήλαις ἀγκύλον τὸ σχῆμα ποιοῦσιν· ἢ διὰ τὸν ἀγκῶνα περὶ ὃν περιφέρονται· ταῦτα γὰρ ὁ Ἰόβας εἴρηκε ...· δύναιτο δ' ἂν τῆς ἀνέκαθεν φορᾶς πρῶτον ἐπώνυμον γεγονέναι, καὶ τῆς

ἀκέσεως τῶν νοσούντων, καὶ τῆς τῶν αὐχμῶν λύσεως, ἔτι δὲ τῆς τῶν δεινῶν ἀνασχέσεως ... εἴ γε δεῖ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον ἐξάγειν τοὔνομα. PAUL. FEST. 131 ancile ... ideo sic est appellatum, quia ex utroque latere erat recisum. LYD. mag. 1,11 p. 16,21 W. ἀγκίλια δὲ ἐξ Ἑλληνικῆς, <κυρίως δὲ> Αἰολικῆς σημασίας εἴρηται ὡσανεὶ ἀμφίλεια. ISID. orig. 18,12,3 ancile dictum ab ancisione, quod sit ab omni parte veluti ancisum ac rotundum (*affert.* OV. fast. 3,377).

ancilla, -ae *f.* PAUL. FEST. 19–20 ancillae dictae ab Anco Martio rege, quod in bello magnum feminarum numerum ceperit. sive ideo sic appellantur, quod antiqui anculare dicebant pro ministrare. LYD. mag. 1,11 p. 16,14 W. ἀγκίλιον ... γέγονεν ... εἶδος ἀσπιδικαρίου, ἐξ οὗ καὶ ἀγκίλας τὰς δορικτήτους γυναῖκας ὠνόμασαν. ISID. orig. 9,4,44 ancillae a sustentaculo vocatae. ἀγκὼν enim Graece cubitus dicitur. unde et anconem dicimus.

ancisio, -onis *f.* *vide* ancile.

anclabris. *adi.* PAUL. FEST. 77 anclabris ea qua in sacrificando dis anclatur, quod est hauritur ministraturque (*cf.* 11).

anclo, -are. PAUL. FEST. 11 anclare haurire a Graeco descendit. *vide* anclabris. *cf.* anculo.

ancon, -onis *m.* ISID. orig. 9,4,44 *sub* ancilla.

ancora(anchora), -ae *f.* SERV. Aen. 1,699 hoc nomen, cum in Graeco, unde originem ducit, aspirationem non habeat, in Latino aspiratur. 6,4 in Graeco aspirationem non habet, nam ἄγκυρα dicitur: unde et apud maiores sine aspiratione proferebatur. ISID. orig. 19,2,15 anchora dens ferreus ex Graeca etymologia nomen ducit, quod quasi hominis manus conprehendat vel scopulos vel arenas. nam manus Graece κύρα dicitur: apud Graecos autem aspirationem non habet *eqs. ex* SERV. Aen. 6,4.

anculo, -are. *vide* ancilla, Anculi(-ae). *cf.* anclo.

Anculi, -orum *m. et* **Anculae,** -arum *f.* (*di et deae*). PAUL. FEST. 20 antiqui anculare dicebant pro ministrare, ex quo di quoque ac deae feruntur coli, quibus nomina sunt Anculi et Anculae.

ancunulenta. *vide* inquinamentum.

Ancus, -i *m.* (*praen. vir.*). VAL. ANT. ap. LIB. de praen. 4 (GRF 127,1) Valerius Antias *ita vocatum regem Ancum* scribit, quod cubitum vitiosum habuerit, qui Graece vocatur ἀγκών. VARRO ap. LIB. de praen. 4 Ancum praenomen Varro e Sabinis translatum putat. PAUL. FEST. 19 Ancus appellatur, qui aduncum bracchium habet, et exporrigi non potest. SERV. Aen. 6,815 Ancus ... dictus ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, id est a cubito, quem incurvum habuisse dicitur. *vide* ancilla, mancus.

ancyromac(h)us. (*navis genus*). ISID. orig. 19,1,16 ancyromachus dictus pro eo quod celeritate sui ancoris et instrumentis reliquis navium vehendis sit aptus.

andrenogonon. (*herba*). DIOSC. 3,135 dicitur ... andrenogonon, quia quisquis eum biberit, masculos generabit.

androclas. FIRM. math. 4,20,3 unde LXIII annus, quia utriusque numeri summam pariter excipit, androclas appellatus est ...; hac ex causa ab Aegyptiis androclas dictus est, quod omnem viri substantiam frangat ac debilitet.

androdamas, -antis *n.* PLIN. nat. 36,146 androdamanta ... colore nigrum, pondere ac duritia insignem, et inde nomen traxisse (ISID. orig.

16,4,17). 37,144 androdamas argenti nitorem habet, ut adamas ...; magi putant nomen inpositum ab eo, quod impetus hominum et iracundias domet (ISID. orig. 16,15,8). SOL. 33, 21 datum illi (*sc. androdamanti*) nomen ... quod animorum calentium mollit impetus et tumentes refrenat iras.

androgynus, -i *m.* LIV. 27,11,4 natum ambiguo inter marem ac feminam sexu infantem, quos androgynos volgus, ut pleraque, faciliore ad duplicanda verba Graeco sermone appellat.

Andromacha, -ae *f.* (*nom. mul.*). VARRO ling. 7,82 *Ennius* imitari dum voluit Euripidem et ponere ἔτυμον, est lapsus: nam Euripides quod graeca posuit, ἔτυμα sunt aperta. ille ait ideo nomen additum Andromachae, quod ἀνδρὶ μάχεται: hoc Ennii quis potest intellegere in versu (scaen. 105) significare 'Andromachae nomen qui indidit recte indidit.'

andron, -onos *m.* PAUL. FEST. 22 andron locus domicilii appellatur ... in quo viri plurimi morabantur, ut gynaeceum a mulieribus (*cf.* VITR. 6,7,5).

Andros(1), -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Andros(2).

Andros(2), -i *f.* (*insula*). OV. met. 13,649 dicta suo (*sc. Andri*) de nomine tellus Andros. SERV. auct. Aen. 3,80 Anius Apollinis filius et sacerdos ... habuit filium Andron nomine, unde Andros insula appellata est. *vide* Antandros.

androsaemon, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 27,37 *ascyri* comae tritae velut cruentant, qua de causa quidam hanc androsaemon vocavere.

andruo, -are. PAUL. FEST. 9 andruare id est recurrere a Graeco verbo ἀναδραμεῖν venit. hinc et drua vocata est.

anemone, -es *f.* (*herba*). OV. met. 10,739 nimia levitate caducum excutiunt idem, qui praestant nomina, venti. PLIN. nat. 21,165 flos *anemones* numquam se aperit nisi vento spirante, unde et nomen accepere (*i.e. ab* ἄνεμος).

aneo, -ere. *vide* anas(1).

anfractum, -i *n.* VARRO ling. 7,15 anfractum est flexum, ab origine duplici dictum, ab ambitu et frangendo.

anfractus, -a, -um. PRISC. gramm. II 29,20 'am' enim praepositio 'f' vel 'c' vel 'q' sequentibus in 'n' mutat 'm': anfractus ancisus.

angelus, -i *m.* AUG. civ. 15,23 p. 108,6 D. qui ... Graece dicitur ἄγγελος, quod nomen Latina declinatione angelus perhibetur, Latina lingua nuntius interpretatur (EUCHER. instr. 2 p. 160,2. ISID. orig. 7,5,1. 7,9,1). ISID. sent. 1,10,1 ex ipsa annuntiatione angeli nominantur. ISID. orig. 6,2,43 Graece ... ἀγγελία adnuntiatio dicitur. unde et angelus nuntius interpretatur.

Angerona, -ae *f.* (*dea*). VERRIUS ap. MACR. Sat. 1,10,7 (GRF 521,28) Verrius Flaccus Angeroniam dici ait quod angores ac sollicitudines animorum propitiata depellat. MODEST. ap. MACR. Sat. 1,10,9 Iulius Modestus ideo sacrificari huic deae dicit quod populus Romanus morbo qui angina dicitur praemisso voto sit liberatus. PAUL. FEST. 17 Angeronae deae sacra a Romanis instituta sunt, cum angina omne genus animalium consumeretur, cuius festa Angeronalia dicebantur. *vide* Angeronalia.

Angeronalia, -um *n.* VARRO ling. 6,23 Angeronalia ab Angerona ... cuius feriae publicae is dies. PAUL. FEST. 17 *sub* Angerona.

angina, -ae *f.* PAUL. FEST. 8 angor id est animi vel corporis cruciatus, proprie a Graeco ἄγχειν τὴν δειρήν (*Thewr.*, anchedellin *codd.*), id est strangulatione, dictus; unde et faucium dolor angina vocatur. NON. p. 35,7

angina genus morbi, eo quod angat; et graece συνάγχη appellatur. *vide* Angerona, ango.

angiportum, -i *n.* (-us, -us *m.*). VARRO ling. 5,145 angiportum, si id angustum, ab agendo et portu. 6,41 hinc (*sc. ab agendo*) angiportum *dicimus*, qua nil potest agi. PAUL. FEST. 17 angiportus iter compendiarium in oppido, eo quod sit angustus portus, id est aditus in portum. ULP. dig. 50,16,59 portus appellatus est conclusus locus, quo importantur merces et inde exportantur: eaque nihilo minus statio est conclusa atque munita. inde angiportum dictum est. DON. Ter. Ad. 578 'angiportum' id est angusta et curva via quasi anguiportus, ut Angitia Anguitia. alii quod inter portus sit locus angustus, hoc est inter domos; nam domos vel portus vel insulas veteres dixerunt. SCHOL. Hor. carm. 1,25,10 alii dicunt *angiportum* vicum angustum et flexuosum in modum anguis vel ipso secreto serpentibus tutum quasi anguis portum. PRISC. gramm. II 262,17 a portu compositum ... hic angiportus et hoc angiportum. *thes. gloss.*

Angitia, -ae *f.* (*Marsorum dea vel cogn. Medeae*). DON. Ter. Ad. 578 *sub* angiportum. SERV. Aen. 7,750 Medeam Angitiam nominaverunt ab eo quod eius carminibus serpentes angerent.

ango, -ere. COMMENT. Lucan. 2,64 angit ... suffocat, tractum ab anguina, quam sues patiuntur. *vide* angina, Angitia.

angor, -oris *m.* PAUL. FEST. 8 *sub* angina. *vide* Angerona.

anguilla, -ae *f.* VARRO ling. 5,77 vocabula piscium pleraque translata a terrestribus ex aliqua parte similibus rebus, ut anguilla. PRISC. gramm. II 106,10 anguis anguilla (115,13). ISID. orig. 12,6,41 anguillae similitudo anguis nomen dedit.

anguis, -is *m.* ISID. orig. 12,4,1 anguis vocabulum omnium serpentium genus quod plicari et contorqui potest; et inde anguis quod angulosus sit et nunquam rectus. *vide* angiportum, anguilla.

angulosus, -a, -um. *vide* anguis.

angulus, -i *m.* VARRO ling. 6,41 hinc (*sc. ab agendo*) angulus, quod in eo locus angustissimus, cuius loci is angulus. PAUL. FEST. 11 angulus a Graeco ἀγκύλον venit, sive ab eo, quod est ἐγγύς, id est prope, quod adducantur quae ex diverso coacta faciunt anguli formam. CASSIOD. in psalm. 117,22 l. 297 A. angulus ... tractus est ex graeco sermone, id est, a γόνυ, quod latine dicitur genu. *vide* agonium.

angustus, -a, -um. *vide* angiportum, angulus.

anicilla, -ae *f.* VARRO ling. 9,74 *sub* anicula.

anicula, -ae *f.* VARRO ling. 9,74 ab anu anicula anicilla (MACR. exc. gramm. V 626,15).

anilitas, -atis *f.* ISID. orig. 11,2,28 sicut ... a sene senectus, ita ab anu anilitas nominata est.

anima, -ae *f.* LACT. opif. 17,2 alii animam sanguinem esse dixerunt ... alii ventum, unde anima vel animus nomen accepit, quod graece ventus ἄνεμος dicitur (SERV. Aen. 8,403. ISID. orig. 11,1,7). AUG. anim. 4,23,37 animae nomen est ab eo quod corpus animet. CASSIOD. anim. 3 l. 3*sq.* H. quoniam immortalis est, anima recte appellatur, quasi ἄναιμα, id est a sanguine longe discreta ...; alii vero appellatam animam dicunt, eo quod animet substantiam corporis. *vide* animalis, animus.

animadversio, -onis *f.* ISID. orig. 5,27,37 animadversio ... est, quando

iudex reum punit; et dicitur animadvertere, id est animum illuc advertere, intendere utique ad puniendum reum, quia iudex est.

animadverto, -ere. ISID. orig. 5,27,37 *sub* animadversio. *vide* animadversio.

animal, -alis *n*. CIC. nat. deor. 3,36 praeter animam, unde animantium quoque constet animus, ex quo animal dicitur. SEN. epist. 113,2 animum constat animal esse, cum ipse efficiat, ut simus animalia, cum ab illo (*sc. animo*) nomen hoc traxerint. ISID. orig. 12,1,3 Latine ... animalia sive animantia dicta, quod animentur vita et moveantur spiritu. *cf.* AUG. civ. 9,9 p. 380,18 D. animans, id est animal. 13,24 p. 597,3 D. animalia, id est animata corpora.

animalis, -e (i) *de deis*: SERV. Aen. 3,168 Labeo ... ait esse quaedam sacra, quibus animae humanae vertantur in deos, qui appellantur animales, quod de animis fiant. (ii) *de hostiis*: SERV. auct. Aen. 4,56 alterum *genus hostiarum* in quo sola anima deo sacratur: unde etiam aruspices animales hostias appellant (=MACR. Sat. 3,5,1 *qui Trebatio libro primo de religionibus attribuit*).

animans, -antis. ISID. orig. 12,1,3 *sub* animal.

animo, -are. *vide* anima, animal, animans. *part.* **animatus,** -a, -um. ISID. orig. 10,7 animatus, quasi animo auctus, quasi animo firmatus.

animosus, -a, -um. ISID. orig. 10,7 animosus, quod sit animis et viribus plenus.

animus, -i *m*. CIC. Tusc. 1,19 animus ab anima dictus est. LACT. opif. 17,2 *sub* anima. SERV. Aen. 1,57 'animos' id est ventos ἀπὸ τῶν ἀνέμων. CASSIOD. anim. 3 l. 8*sq*. H. animus ... dicitur ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est a vento, quod velocissima cogitatio eius ad similitudinem venti motu celeri pervagatur. CASSIOD. in psalm. 123,3 l. 83 A. animus, graecus sermo est ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est quod mobilitas eius ventis celerrimis comparetur; sive ἄναιμα quod sanguinem non habeat, utique qui corporalis non est. *vide* amicus, animal, animatus (*part.* animo), animosus, magnanimis, pusillanimis.

Anio(1) –onis *et* **Anien,** –enis *m*. (*fluvius Latii*). PLUT. moral. p. 315F ὁ δὲ πατὴρ (*sc. Annius*) ἐπιδιώξας (*sc. filiam et raptorem eius Cathetum*) καὶ μὴ συλλαβὼν ἥλατο εἰς τὸν Παρεούσιον ποταμόν, ὃς 'Ανίων μετωνομάσθη. VIB. SEQ. geogr. 8b fl. <Anien> ... ab Anione filio Apollinis.

Anio(2), –onis *m*. (*nom. vir.*). *vide* Anio(1).

Anna Perenna. (*dea*). OV. fast. 3,654 ipsa loqui visa est 'placidi sum nympha Numici, amne perenne latens Anna Perenna vocor' ...; sunt quibus haec Luna est, quia mensibus inpleat annum. MACR. Sat. 1,12,6 ad Annam Perennam sacrificatum itur, ut annare perennareque commode liceat.

annales. (*libri*). GELL. 5,18,6 'annales' ... esse, cum res gestae plurium annorum observato cuiusque anni ordine deinceps componuntur. ADNOT. Lucan. 3,309 annales ... libri sunt, qui actus continent singulorum annorum. ISID. orig. 1,44,3 annales sunt res singulorum annorum ... ab anniversariis gestis annales nominaverunt.

anniversarius, -a, -um. *vide* annales.

anno, -are. *vide* Anna Perenna.

annona, -ae *f*. LYD. mens. 4,43 p. 101,2 W. οὕτω δὲ ταύτας (*sc.* ἀννώνας) ἐκάλουν, διὰ τὸ κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν ἐπιδίδοσθαι πρὸς τοῦ

'Ρωμύλου τὴν τροφὴν τοῖς στρατιώταις. ISID. orig. 20,2,13 annona tractum est a tempore (*i.e. a nona hora*), quo Romani veteres ad cibos advocabantur. sic Martialis (4,8,6) 'imperat excelsos frangere nona toros.'

annus, -i *m.* VARRO ling. 6,8 tempus a bruma ad brumam dum sol redit, vocatur annus, quod ut parvi circuli anuli, sic magni dicebantur circites ani, unde annus (SERV. Aen. 1,269 annus ... dictus quasi anus, id est anulus, quod in se redeat. ISID. nat. 6,2 annum ... quasi anum dici quidam putant, id est circulum. ISID. orig. 5,36,1 annus ... dictus quia mensibus in se recurrentibus volvitur. unde et anulus dicitur). PAUL. FEST. 6 annus ex Graeco venit, quem illi ἔννον dicunt. SERV. Aen. 1,269 annus ... ἀπὸ τοῦ ἀνανεοῦσθαι, id est ab innovatione (ISID. orig. 5,36,2). MACR. Sat. 1,14,5 Ateius Capito (GRF 565,4) annum a circuitu temporis putat dictum, quia veteres 'an' pro 'circum' ponere solebant. *vide* Anna Perenna, anulus, anus(1).

anonymos, -i *f.* (*herba*). PLIN. nat. 27,31 anonymos non inveniendo nomen invenit.

anquiro, -ere. PAUL. FEST. 22 anquirere est circumquirere. PRISC. gramm. II 29,21 'am' ... praepositio 'f' vel 'c' vel 'q' sequentibus in 'n' mutat 'm': anfractus, ancisus, anquiro. *thes. gloss.*

ans. *sub* anas(1).

ansa, -ae *f.* *vide* ansatae, ara.

ansatae. (*hastae*). NON. p. 556,19 ansatae, iaculamenta cum ansis.

anser, -eris *m.* VARRO ling. 5,75 ab suis vocibus *appellantur* ... pavo, anser, gallina, columba. ISID. orig. 12,7,52 ans ab assiduitate natandi aptum nomen accepit ...; anseri nomen ans dedit per derivationem, vel a similitudine, vel quod et ipsa natandi frequentiam habeat.

anta, -ae *f.* PAUL. FEST. 16 antes sunt extremi ordines vinearum. unde etiam nomen trahunt antae, quae sunt latera ostiorum. NON. p. 30,4 antes sunt quadraturae: unde et antae dictae sunt quadrae columnae. ISID. orig. 15,7,9 postes et antae quasi post et ante: et antae quia ante stant, vel quia antea ad eas accedimus priusquam domum ingrediamur; postes ab eo quod post ostium stent.

Antandros, -i *f.* (*oppid. Mysiae*). SERV. Aen. 3,6 dicta Antandros, vel quod de Andro insula eam condiderunt coloni, quasi ἀντὶ Ἄνδρου, vel quia Graeci venientes per Thraciam cepere Polydorum, pro cuius pretio hanc accepere civitatem, quae ex facto nomen accepit, Antandros, id est propter virum data ...; *add.* auct. non nulli adserunt Antandron insulam esse vicinam Troianis regionibus. ab hac incolas coactos loci angustia ad vicina litora profectos civitatem Antandron ex nomine patriae condidisse.

antarius, -a, -um. PAUL. FEST. 8 antarium bellum, quod ante urbem geritur. SERV. auct. Aen. 11,156 hoc bellum 'antarium' vocari solitum, quod sit ante urbem, quasi ante aras.

ante. *vide* anta, antarius, antela, antemna, Antemnae, antichristus, anticus, antiquus, antistes, perendie.

antea. *vide* anta.

antecenium, -i *n.* ISID. orig. 20,2,12 merenda ... postmeridie edenda et proximo cenae: unde et antecenia a quibusdam vocantur.

antela(-ilena), -ae *f.* ISID. orig. 20,16,4 antela quasi antesella, sicut et postela quasi postsella.

antelucanus, -a, -um. PRISC. gramm. II 76,20 alia a temporibus, ut ...

antelucanus. 78,17 lux lucis Lucanus, ex quo compositum fit antelucanus.

antemna, -ae *f.* ISID. orig. 19,2,7 (*confundit cum nomine proprio, cuius etymologiam ex Servio exscripsit cf.* SERV. Aen. 7,631 *sub* Antemnae *infra*) antemnae ... dictae quod ante amnem sint positae; praeterfluit enim eas amnis.

Antemnae, -arum *f.* (*oppid. Latii*). VARRO ling. 5,28 oppidum Interamna dictum, quod inter amnis est constitutum; item Antemnae, quod ante amnis, qua Anio influit in Tiberim. PAUL. FEST. 17 Interamnae et Antemnae dictae sunt, quod inter amnes sint positae, vel ante se habeant amnes. SERV. Aen. 7,631 Antemnae ... dictae sunt, quod eas amnis praeterfluit, quasi ante amnem positae.

antenatus. ISID. orig. 9,6,21 *sub* privignus.

antepilanus, -i *m.* LIV. 8,8,7 hoc triginta manipulorum agmen antepilanos appellabant, quia sub signis iam alii quindecim ordines locabantur.

antes, -ium *m.* SERV. georg. 2,417 appellantur antes ἀπὸ τοῦ ἀντιστῆκειν: ad quam etymologiam etiam extremos ordines vinearum possumus trahere, qui ante stant. *vide* anta.

antesignanus, -i *m.* PRISC. gramm. II 77,19 signa antesignanus. III 497, 15 fac ab eo (*sc. signo*) derivativum ...; antesignanus, hoc est propugnator signorum. *thes. gloss.*

Anthedo(n), -onis *m.* (*nom. vir.*). FULG. myth. 2,9 p. 49,13 *Glaucus* Antedonis filius dictus est; Antedon enim Grece quasi antiidon quod nos Latine contrarium videns dicimus; ergo lippitudo ex contraria visione nascitur.

anthemis, -idis *f.* (*herba*). PS. DIOSC. herb. fem. 19 anthemis sive leucanthemos propter flores dicta.

anthracinus, -a, -um. NON. p. 550,1 anthracinus, niger, a graeco. anthraces enim graece carbones latine appellantur.

anthracites, -ae *m.* (*lapis*). ISID. orig. 16,14,2 carbunculus ... graece ἄνθραξ dicitur ...; anthracitis vocatus quod sit et ipse coloris ignei ut carbunculus.

anthrax, -acis *m.* *vide* anthracinus.

anthropographos, -i *m.* PLIN. nat. 35,113 Dionysius nihil aliud quam homines pinxit, ob id anthopographos cognominatus.

anthropophagus, -i *m.* ISID. orig. 9,2,132 quia humanis carnibus vescuntur, ideo anthropophagi nominantur. *cf.* PLIN. nat. 6,53. 195.

Antia(-eia), -ae *f.* (*uxor Praeti*). FULG. myth. 3,1 p. 59,18 spernit *Bellerophon* libidinem, id est Antiam; antion enim Grece contrarium dicitur.

antiae, -arum *f.* PAUL. FEST. 17 antiae muliebres capilli demissi in frontem appellati ex Graeco videntur; quod enim nos contra, illi ἀντίον dicunt. ISID. orig. 19,31,8 antiae sunt cincinni dependentes prope auriculas; Graeco vocabulo, ab auribus.

antichristus, -i *m.* HIER. epist. 121,11 adversatur Christo et ideo vocatur antichristus. FULG. myth. 3,1 p. 59,19 'antichristus' dicimus quasi ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, id est contrarius Christo. ISID. orig. 8,11,20 Antichristus appellatur, quia contra Christum venturus est. non, quomodo quidam simplices intellegunt, Antichristum ideo dictum quod ante Christum venturus sit, id est post eum veniat Christus. non sic, sed Antichristus Graece dicitur, quod est Latine contrarius Christo, ἀντί enim Graece in

Latino contra significat.

anticus, -a, -um. PAUL. FEST. 220 quae ante nos sunt antica et quae post nos sunt postica dicuntur.

Antiochia, -ae *f.* (*urbs Syriae*). PLIN. nat. 6,139 *Antiochiam* restituit Antiochus quintus regum et suo nomine appellavit. IUST. 15,14,8 *Seleucus* urbem ex Antiochi patris nomen Antiochiam vocavit (ISID. orig. 15,1,14). SCHOL. Hor. carm. 3,6,34 a quo (*sc. Antiocho*) et civitas nomen accepit Antiochia.

Antiochus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Antiochia.

antipodes, -um *et* -ae, -arum *m.* SERV. georg. 1,235 (=BREV. EXPOS. Verg. ad l.) antipodes dicuntur, quod contra nos positi sunt contrariis vestigiis (ISID. orig. 9,2,133). *cf.* CIC. ac. 2,123.

antiquarius, -i *m.* PRISC. gramm. III 40,23 derivatur ex hoc (*i.e. ante*) nomen antiquus ... ex quo antiquarius.

antiquo, -are. PRISC. gramm. II 433,21 ab antiquo 'antiquo antiquas'.

antiquus, -a, -um. VEL. gramm. VII 77,1 antiquos ait *Nisus* per 'e' et 'i' scribendum, quoniam significet ante. quod mihi frigidum et ineptum videtur. PRISC. gramm. III 40,23 *sub* antiquarius. *vide* antiquarius, antiquo.

antispastus, -i *m.* (*pes metricus*). SACERD. gramm. VI 499,15 antispastus, quoniam ex utraque parte a brevibus revellatur, quod Graeci ἀντισπᾶν dicunt.

antistes, -itis *m.* ADNOT. Lucan. 5,124 antistes dicitur, quod ante numen stet. ISID. orig. 7,12,16 antistes sacerdos dictus ab eo quod ante stat.

Antium, -i *n.* (*oppid. Latii*). DION. HAL. 1,72,5 *sub* Ardea.

antroo, -are. PAUL. FEST. 9 antroare gratias referre. truant moventur.

antrum, -i *n.* AMBR. hex. 1,8,32 unde antrum ... vocarunt, nisi quod atro inhorrescat situ atque offusione tenebrarum?

anularis, -e. PLIN. nat. 35,48 anulare *pigmentum* ... fit ... e creta admixtis vitreis gemmis e volgi anulis, inde et anulare dictum. ISID. orig. 11,1,71 quartus *digitus* anularis, eo quod in ipso anulus geritur.

anulus, -i *m.* SERV. Aen. 5,46 'annuus orbis' quia menses in sese recurrunt et annum faciunt: unde et anulus quasi anuus dictus (ISID. orig. 5,36,1). ISID. nat. 6,2 annum ... quasi anum dici quidam putant, id est circulum, unde et anuli dicti sunt diminutive (ISID. orig. 19,32,1). *vide* annus, anularis.

anus(1), -us *f.* PAUL. FEST. 6 anus dicta est ab annorum multitudine, quoniam antiqui non geminabant consonantes; vel quod iam sit sine sensu, quod Graece dicitur ἄνους. ISID. diff. 2,84 anus ... ex multis annis dicta est, quasi annosa (=ISID. orig. 11,2,28). *vide* anas(2), anicilla, anicula, anilitas.

anus(2), -i *m.* *vide* annus, anulus.

Anxur(-yr), -is *n.* (*oppid. Latii*). PLIN. nat. 3,59 Tarracina oppidum lingua Volscorum Anxur dictum. ADNOT. Lucan. 3,84 'Anxyris' montem Tarracinensem dicit, in quo inberbis Iuppiter colitur, unde hoc nomen accepit ex Graeco. *cf.* Anxurus.

Anxurus(-yrus), -i *m.* (*cogn. Iovis*). SERV. Aen. 7,799 puer Iuppiter, qui Anxyrus dicebatur, quasi ἄνευ ξυροῦ, id est sine novacula, quia barbam numquam rasisset. *cf.* Anxur.

Aon, -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Aonius.

Aones, -um *m.* *vide* Aonia.

Aonia, -ae *f.* (*i.q. Boeotia*). PROB. Verg. georg. 3,10–11 terram, quae nunc Boeotia vocatur, habuerunt ante ... Aones, unde adhuc Aonia dicitur. ISID. orig. 14,4,11 eadem *Boeotia* est Aonia vocata, a fonte quodam Apollini et Musis consecrato, qui in eadem Boeotia est.

Aonides, -um *f.* SCHOL. Stat. Theb. 4,183 'Aonidas' Musae a montis nomine nuncupatae (*i.e. a monte Aonio, Helicone*).

Aonius, -a, -um *et* **Aonius mons.** (*i.q. Helicon*). SCHOL. Stat. Ach. 10 'Aonium nemus' Thebanum. mons enim Boeotiae est – cognominatus hoc nomine est ab Aone, filio Neptuni. SCHOL. Stat. Theb. 1,33 'Aonia' Thebana, ab Aone rege, filio Neptuni, vel a monte Boeotiae. *vide* Aonides.

aper, apri *m.* VARRO ling. 5,101 apri ab eo quod in locis asperis (CASSIOD. in psalm. 79,14 l. 220 A.), nisi a Graecis quod hi κάπροι (*cf.* QUINT. inst. 1,6,13). ISID. orig. 12,1,27 aper a feritate vocatus, ablata 'f' littera et subrogata 'p'. unde et apud Graecos σύαγρος, id est ferus, dicitur.

aperio, -ire. *vide* aprilis. *part.* **apertus**, -a, -um. *vide* Africa, apricus, porticus.

apex, -icis *m.* PAUL. FEST. 18 apex, qui est sacerdotum insigne, dictus est ab eo, quod comprehendere antiqui vinculo apere dicebant. SERV. auct. Aen. 270 hoc ... nomen a veteribus tractum est: apere enim veteres ritu flaminum adligare dicebant; unde apicem dictum volunt. ISID. orig. 19,30,5 apex ... appellatus ab apiendo, id est adligando. *vide* apexabo, apium.

apexabo, -onis *f.* VARRO ling. 5,111 quod in hoc farcimine summo quiddam eminet, ab eo quod ut in capite apex, apexabo dicta.

Aphesas, -antos *m.* (*mons Ciliciae*). SCHOL. Stat. Theb. 3,461 'Aphesanta' mons est Tarsi Ciliciae ...; ἀπὸ τοῦ ἀφεῖναι Aphesanta nomen accepit.

Aphrodite, -es *f.* (*dea*). OV. met. 4,538 spuma fui Graiumque manet mihi nomen ab illa (*i.e. a gr.* ἀφρός). *vide* aprilis.

aphye. *sub* apua.

Apia, -ae *f.* (*i.q. Peloponnesus*). HIER. chron. a. Abr. p. 22b Apis (*rex Sicyoniorum*) ... a quo Apia, quae nunc Peloponnesus.

apiacus, -a, -um *et* **apiacon**, -i *n.* *cf.* apiago.

apiago. (*herba*). ISID. orig. 17,9,80 apiago (*Lindsay*; apiaco DK; apiacon *edd.*), quod flores eius apes maxime appetunt.

apiana (*uva*). COLUM. 3,2,18 nisi mature lectae (*sc. uvae apianae*) ... apibus afferunt praedam, quarum vocabulo propter hanc populationem cognominantur. PLIN. nat. 14,24 apianis *uvis* apes dedere cognomen, praecipue earum avidae. ISID. orig. 17,5,20 apianae *uvae* ... maxime apibus infestantur; quarum depraedatione apianae cognominatae sunt.

apiarium, -i *n.* GELL. 2,20,8 apiaria ... vulgus dicit loca, in quibus siti sunt alvei apum. *cf.* COLUM. 8,1,4.

apiastra, -ae *f.* (*avis*). SERV. georg. 4,14 meropes ... vocantur apiastrae, quia apes comedunt.

apiatus, -a, -um. PLIN. nat. 13,97 magna ... gratia ... crispis *mensis* densa veluti grani congerie, quas ob id a similitudine apiatas vocant.

apio, -ere. *vide* apex, apis. *part.* **aptus**, -a, -um. SERV. Aen. 4,482 'aptum' coniunctum dicit ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι (11,202). *vide* ineptus.

apis(-es), -is *f.* SACERD. gramm. VI 477,16 apes quasi ἄπους, quod sine pedibus nascatur, sicut Virgilius de his (georg. 4,310) 'trunca pedum' (PROB. gramm. IV 26,17. CASSIOD. in psalm. 117,12 l. 178 A.). SERV.

georg. 4,257 multi apes dictas volunt, quod se pedibus invicem tenent: licet crebrior sit illa opinio, quod sine pedibus primo esse dicuntur – *affert* georg. 4,310 (ISID. orig. 12,8,1). PRISC. gramm. II 241,18 'haec apes huius apis', quia hoc solum a pede compositum. *aliter*: CHAR. gramm. p. 310,17 B. (*ex Romano*) apes quasi aptae sunt, quod invicem colliguntur. *thes. gloss. vide* apiago, apiana, apiarium, apiastra.

Apis, –idis *m.* (*rex Sicyoniorum*). *vide* Apia.

apium, –i *n.* ISID. orig. 17,11,1 apium dictum quod eo apex, id est caput, antiquorum triumphantium coronabatur. *vide* apiatus.

apluda, –ae *f.* PAUL. FEST. 10–11 apluda est genus minutissimae paleae frumenti sive panici ...; sunt, qui apludam sorbitionis liquidissimum putent genus, quod flatu deiciatur et quasi adplodatur.

aplustre, –is *n.* PAUL. FEST. 10 aplustria navium ornamenta, quae quia erant amplius quam essent necessaria usu, etiam amplustria dicebantur. SCHOL. Iuv. 10,136 'aplustre' ... ornamentum puppis, ἄφλαστα.

aplysiae, –arum *f.* PLIN. nat. 9,150 pessimum omnium genus est earum (*sc. spongearum*) quae aplysiae vocantur, quia elui non possunt.

Apocalypsis, –is *f.* FIRM. err. 19,5 in Apocalypsi, id est in revelatione (EUCHER. instr. 2 p. 161,5 ex Graeco ... Apocalypsis revelatio. ISID. orig. 6,2,49).

apocrypha, –orum *n.* EUCHER. instr. 2 p. 161,8 ex Graeco ... apocrypha recondita vel occulta.

apodes. *sub* apus.

apodyterium, –i *n.* ISID. orig. 15,2,41 apodyterium, ubi lavantium vestimenta ponuntur, ab exuendo scilicet dictum; ἀποδύειν enim Graece exuere dicitur.

apollinaris, –is *f.* (*herba*). PS. APUL. herb. 22 l. 10 Apollo hanc herbam dicitur invenisse et Asclepio dedisse, unde nomen ei inposuit apollinaris.

Apollo, –inis *m.* (*deus*). FIRM. err. 17,3 Apollinis nomen ex humanis finxerunt casibus sermone Graeco, quasi omnia commissa sibi ... perdat. solem ... Apollinem dicunt, quia cottidie in occasu ... splendorem ... perdat: perdere autem Graeci apollin dicunt. SERV. Aen. 3,138 Apollo dicitur secundum aliquos ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν (SERV. ecl. 5,66). MACR. Sat. 1,17,7*sq.* Apollinis nomen multiplici interpretatione ad solem referatur ...; Plato solem Ἀπόλλωνα cognominatum scribit ἀπὸ τοῦ ἀποπάλλειν τὰς ἀκτῖνας ...; Chrysippus (frg. 1095 SVF 2) Apollinem, ὡς οὐχὶ τῶν πολλῶν καὶ φαύλων οὐσιῶν τοῦ πυρὸς ὄντα, primam enim nominis litteram retinere significationem negandi, ἢ ὅτι μόνος ἐστί, καὶ οὐχὶ πολλοί ...; Speusippus, quod ex multis ignibus constet vis eius ὡς ἀπὸ πολλῶν οὐσιῶν πυρὸς αὐτοῦ συνεστῶτος, Cleanthes (frg. 540 SVF 1) ὡς ἀπ' ἄλλων καὶ ἄλλων τόπων τὰς ἀνατολὰς ποιουμένου ...; Cornificius (GRF 475,3) arbitratur Apollinem nominatum ἀπὸ τοῦ ἀναπολεῖν, id est quia intra circuitum mundi quem Graeci πόλον appellant impetu latus ad ortus refertur. alii cognominatum Apollinem putant ὡς ἀπολλύντα τὰ ζῶα, exanimat enim et perimit animantes cum pestem intemperie caloris immittit ...; *alii* ὡς ἀπελαύνοντα τὰς νόσους Ἀπόλλωνα tamquam Ἀπέλλωνα cognominatum putant. FULG. myth. 1,12 Apollinem solem dici voluerunt; apollon enim Graece perdens dicitur, quod fervore suo omnem sucum virentium ... perdat herbarum. *vide* apollinaris.

apologeticus, -um. EUCHER. instr. 2 p. 161,9 apologia excusatio, unde apologeticus appellatur. ISID. orig. 6,8,6 apologeticum est excusatio ...; et est nomen Graecum.

apologia, -ae *f.* *vide* apologeticus.

Aponus, -i *m.* (*fons Patavio vicinus*). CASSIOD. var. 2,39,4 sine tormento cura ..., balnea contra diversos dolores corporis attributa. quae ideo Aponum Graeca lingua beneficialis nominavit antiquitas, ut causam tanti remedii aeger cognosceret, cum de tali nomine dubium nil haberet (*i.e.* ἀπὸ τοῦ ἄπονου).

apophoreta, -ae *f.* ISID. orig. 20,4,12 apophoreta a Graecis a ferendo poma vel aliud aliquid nominata; est enim plana.

apoplexia, -ae *f.* CASS. FEL. 65 p. 158 apoplexia est dicta passio ab eo quod mortifero ictu corporis simul et animae concidant patientes. CAEL. AUR. diaet. pass. 29 apoplexia ... quod tamquam letali percussu repentinum casum faciat. greci enim percussum plexin vocaverunt (CAEL. AUR. acut. 3,5,48. ISID. orig. 4,6,10).

apostema, -atis *n. et* **apostoma,** -ae *f.* ISID. orig. 4,7,19 apostoma a collectione nomen accepit. nam collectiones Graeci apostomas vocant (*cf.* CASS. FEL. 18 p. 25 collectiones Graeci apostemata vocant).

apostolus, -i *m.* EUCHER. instr. 2 p. 160,3 apostolus missus *ex Graeco*, ideo quod a domino ad evangelizandum missi sunt licet a doctoribus Hebraeum putetur. ISID. orig. 7,9,1 apostoli missi interpretantur. hoc enim eorum nomen indicat. nam sicut Graece ἄγγελοι, Latine nuntii vocantur, ita Graece apostoli, Latine missi appellantur. *cf.* ISID. quaest. test. 13.

apostoma. *sub* apostema.

apotheca, -ae *f.* ISID. orig. 15,5,8 apotheca ... horrea a Graeco, verbum e verbo repostoria vel reconditoria dici possunt, eo quod in his homines elaboratas fruges reponunt (*cf.* AUG. op. monach. 23,27 apothecae ... vel horrea verbum ex verbo repostoria dici possunt).

apparatus, -us *m.* *vide* prandium.

appareo, -ere. *vide* apparitor, supparum.

apparitor, -oris *m.* SERV. Aen. 12,850 'apparent' videntur, praesto sunt ad obsequium: unde etiam apparitores constat esse nominatos. ISID. orig. 10,18 adparitor nominatus, quod appareat et videatur et praesto sit ad obsequium.

appendix, -icis *f.* PAUL. FEST. 21 ampendices dicebantur ab antiquis, quod circum penderent, quos nunc appendices appellamus. NON. p. 42,5 adpendix dicitur quod alii est adiunctum, quasi ex alio pendeat. *nom. herbae*: PLIN. nat. 24,114 spina est appendix appellata, quoniam bacae puniceo colore in ea appendices vocantur.

appendo, -ere. *vide* dispensator.

Appenninus. (*mons*). ISID. orig. 14,8,13 (*confunditur cum Alpe Poenina*) Appenninus mons appellatus quasi Alpes Poeninae, quia Hannibal veniens ad Italiam easdem Alpes aperuit ..., et inde loca ipsa, quae rupit, Appenninae Alpes vocantur (*cf.* SERV. Aen. 10,13 loca ipsa quae rupit *Hannibal*, Poeninae Alpes vocantur). *vide* Pannonia.

appeto(1), -ere. *vide* appeto(2), petulcus.

appeto(2), -onis *m.* NON. p. 74,5 appetones ab adpetendo dicti.

Appia via. *vide* Appius.

Appius, -i *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 6 Appius ab Atto eiusdem (*sc. Sabinae*) regionis praenomine (*cf.* LIV. 2,16,4. 10,8,6). LYD. mag. 1,23 p. 26,18 W. Ἄππιος ὁ ἐν Ἀππίᾳ οἰκῶν – ὁδὸς δέ ἐστιν ἐπίσημος.

applaudo(applodo), -are. *vide* apluda.

apricus, -a, -um. PAUL. FEST. 2 *sub* Africa. SERV. Aen. 5,128 (6,312) *sub* Africa. ISID. diff. 1,42 *sub* Africa. ISID. orig. 14,8,34 aprica loca quae sole gaudent, quasi ἄνευ φρίκης, id est sine frigore; sive quod sint aperto caelo. *vide* Africa.

aprilis, -is (*mensis*). VARRO ling. 6,33 secundus *mensis*, ut Fulvius scribit et Iunius, a Venere, quod ea sit Aphrodite (*cf.* OV. fast. 4,61–2. PORPH. Hor. carm. 4,11,14–16 Aprilis ἀπὸ τῆς Ἀφροδίτης dictus videtur); cuius nomen ego antiquis litteris quod nusquam inveni, magis puto dictum, quod ver omnia aperit, Aprilem (CENS. 22,9*sq.*). FAST. Praen. CIL I 2 p. 235 <Aprilis a> Venere, quod ea cum <Marte iungitur ...ho>c mense, quia fruges flores animaliaque ac maria et terrae aperiuntur. OV. fast. 4,85*sq.* sunt qui tibi mensis honorem eripuisse velint invideantque, Venus. nam quia ver aperit tunc omnia ... Aprilem memorant ab aperto tempore dictum, quem Venus iniecta vindicat alma manu (PLUT. Num. 19,4. AUG. c. Faust. 18,5. ISID. nat. 4,2). SERV. georg. 1,43 Aprilis ... dictus est, quasi terras tepore aperiens (1,217. BREV. EXPOS. Verg. in georg. 1,217). MACR. Sat. 1,12,8 secundum mensem nominavit *Romulus* Aprilem, ut quidam putant cum adspiratione quasi Aphrilen, a spuma quam Graeci ἀφρὸν vocant, unde orta Venus creditur. 1,12, 12*sq.* Cingius ... ait imperite quosdam opinari Aprilem mensem antiquos a Venere dixisse ...; Cingio etiam Varro consentit (*cf.* ling. 6,33 *supra*. VARRO ap. CENS. 22,9 [GRF 345,408]) ...; ab his omnibus mensem Aprilem dici merito credendum est, quasi Aperilem, sicut apud Athenienses ἀνθεστηριών idem mensis vocatur ab eo quod hoc tempore cuncta florescant. LYD. mens. 4,64 p. 118,5 W. ὅτι τὸν Ἀπρίλιον παρ᾽ Αἰνείου πρὸς τιμὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ οἱονεὶ ἀφροδίσιον, τινὲς δὲ παρὰ τοῦ Ῥωμύλου οὕτως ὀνομασθῆναι βούλονται ...· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι Ἀπρίλιον ὡσανεὶ Ἀπερίλιον ἀντὶ τοῦ ἀνοικτικὸν τοῦ καιροῦ φασιν. GLOSS. IV Plac. I 7 Aprilis Veneris, quasi 'Aproilis' ('Aphrodis' *v.l.*), quia Graece Ἀφροδίτη Venus dicitur ...; vel Aprilis ideo quia hoc mense terrae omnis aperitur fructus (ISID. orig. 5,33,7 *ubi* Aphrodis *trad.*).

apsis, -idis *vel* **absida,** -ae *f.* ISID. orig. 15,18,7 absida Graeco sermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine accepto per arcum resplendeat. *thes. gloss. vide* paropsis.

aptus. *sub* apio.

apua, -ae *f.* (*piscis*). PLIN. nat. 31,95 apuam nostri, aphyen Graeci vocant, quoniam is pisciculus e pluvia nascitur. *cf.* 9,160. *thes. gloss.*

apus, -podis. *m.* (*avis*). PLIN. nat. 10,114 apodes quia careant usu pedum ... hirundinum specie.

aqua, -ae *f.* VARRO ling. 5,123 origo potionis aqua, quod aequa summa. LYD. mens. 4,46 p. 101,25 W. ἄκουαν ... Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν ἀπὸ τῆς ἰσότητος. ISID. orig. 13,12,1 aqua dicta quod superficies eius aequalis sit (20,3,1). *aliter*: PAUL. FEST. 2 aqua dicitur, a qua iuvamur (CASSIOD. in psalm. 123,4–5 l. 98 A. aquam ... dixerunt antiqui, a qua sunt omnia). *vide* aequor, aquaelicium, aquagium, Aquarius, aquilo, aquilus, Aquitania, aquor, glacies.

aquaelicium. PAUL. FEST. 2 aquaelicium dicitur, cum aqua pluvialis remediis quibusdam elicitur, ut quondam, si creditur, manali lapide in urbem ducto.

aquagium. PAUL. FEST. 2 aquagium quasi aquae agium, id est aquae ductus appellatur.

Aquarius, -i *m.* (*signum caeleste*). HYG. astr. 2,29 *Aquarium* conplures Ganymedem esse dixerunt ..., itaque ostenditur ut aquam aliquo infundens ...; Eubulus autem Cecropem demonstrat esse ... ostendens, antequam vinum traditum sit hominibus, aqua in sacrificiis deorum usos esse, et ante Cecropem regnasse quam vinum sit inventum. ISID. orig. 3,71,32 Aquarium et Piscem ab imbribus temporum vocaverunt, quod hieme, quando in his signis sol vehitur, maiores pluviae profunduntur.

aquaticus. (*panis*). PLIN. nat. 18,105 *sub* artolaganus.

aquatus, -a, -um. (*quasi part.* aquo). *vide* acetum, acidus.

aquila, -ae *f.* (*avis*). PAUL. FEST. 22 aquilus color est fuscus ..., a quo aquila dicta esse videtur, quamvis eam ab acute volando dictam volunt. SERV. auct. Aen. 1,394 aquila propter aquilum colorem, qui ater est. ISID. orig. 12,7,10 aquila ab acumine oculorum vocata. *vide* aquilo.

Aquilius, -a (*nom. gent.*). PAUL. FEST. 26 Aquilius praenomen ab aquilo colore, id est nigro, est dictum.

aquilo, -onis *m.* (*ventus*). PAUL. FEST. 22 aquilo ventus a vehementissimo volatu ad instar aquilae appellatur. POMP. gramm. V 311,4 aquilo ventus ab hac ratione dictus est, quod aquam non facit ... e contrario. ISID. orig. 13,11,12 aquilo dictus eo quod aquas stringat et nubes dissipet. *cf.* ISID. nat. 37,1.

aquilus, -a, -um. PAUL. FEST. 22 aquilus ... color ab aqua est nominatus. *vide* aquila, Aquilius.

Aquitania, -ae *f.* PLIN. nat. 4,108 Aquitanicae *Galliae* sunt Ambilatri, Anagnutes, Aquitani, unde nomen provinciae. ISID. orig. 14,4,27 Aquitania ... ab obliquis aquis Ligeris fluminis appellata.

aquor, -ari. PRISC. gramm. II 433,17 ab aqua aquor aquaris.

ara, -ae *f.* VARRO ling. 5,38 loca pura areae; a quo potest etiam ara deum, quod pura, nisi potius ab ardore, ad quem ut sit fit ara. VARRO ap. MACR. Sat. 3,2,8 (GRF 233,128) Varro Divinarum libro quinto dicit aras primum asas dictas, quod esset necessarium a sacrificantibus eas teneri, ansis autem teneri solere vasa quis dubitet? conmutatione ergo litterarum aras dici coeptas (*cf.* SERV. auct. Aen. 4,219). SERV. Aen. 2,515 ara ... dicitur a precibus, quas Graeci ἀρὰς dicunt. ISID. orig. 11,1,73 arcanum ... id est secretum, quo ceteri arcentur. unde et arca et ara dicta, quasi res secretae. 15,4,13 aram quidam vocatam dixerunt quod ibi incensae victimae ardeant. alii aras dicunt a precationibus, id est quas Graeci ἀρὰς dicunt ...; alii volunt ab altitudine aras, sed male. 15,13,6 dicta ... area a planitie atque aequalitate; unde et ara. *vide* ador, altaria, antarius, aries, aroma, arviga, arula, fibra, hariolus.

Arabia, -ae *f.* SOL. 33,5 regio turrifera ... Arabia appellatur, id est sacra: hoc enim significari interpretantur (ISID. orig. 14,3,15).

aranea, -ae *f.* (i) *i.q. Gr.* ἀράχνη: CASSIOD, in psalm. 89,10 l. 194 A. aranea ... dicta est, quod sit arida nimisque subtilis. ISID. orig. 12,5,2 aranea vermis aeris, ab aeris nutrimento cognominata. (ii) *tela*: ISID. orig.

19,27,4 aranea vocatur eo quod aeris infusione in frondibus nutriatur. (iii) *genus piscis* (*i.q.*. araneus, *cf.* PLIN. nat. 9,155. 32,145): ISID. orig. 12,6,18 aranea genus piscis, dictus quod aure feriat; habet enim stimulos e quibus percutit.

arapennis. *sub* arepennis.

aratio, –onis *f.* VARRO ling. 5,39 arvus et arationes ab arando. ISID. orig. 17,2,2 aratio dicta quia de aere prius terrae culturam exercebant, antequam ferri fuisset usus repertus.

aratrum, –i *n.* VARRO ling. 5,135 aratrum quod arruit (*Turnebus*; aravit *Laet.*; aruit *codd.*) terram. ISID. orig. 20,14,2 aratrum ab arando terram vocatum, quasi araterrium.

Araxes(Araxis), –is *m.* (*fluvius Armeniae*). ISID. orig. 13,21,16 Araxis amnis Armeniae ... dictus quod rapacitate cuncta prosternit.

arbiter, –tri *m.* PAUL. FEST. 15 arbiter dicitur iudex, quod totius rei habeat arbitrium et facultatem. *vide* arbitrarius, arbitrium.

arbitrarius, –a, –um. PAUL. FEST. 15 arbitrarium, cum adhuc res apud arbitrum geritur. INST. Iust. 4,6,31 quasdam actiones arbitrarias id est ex arbitrio iudicis pendentes appellamus.

arbitrium, –i *n.* PAUL. FEST. 15 arbitrium dicitur sententia quae ab arbitro statuitur. *vide* arbiter, arbitrarius.

arbor, –oris *f.* PRISC. gramm. II 236,10 arbor ... arboris, quod a robore derivatum illius declinationem servans corripuit paenultimam genetivi. ISID. orig. 17,6,1 arborum nomen, sive herbarum, ab arvis inflexum creditur, eo quod terris fixis radicibus adhaerent. *vide* arbusta, arbustum.

arbusta, –ae *f.* ISID. orig. 17,6,2 arbusta, arbor novella et tenera, in qua insertio fieri potest; et dicta arbusta quasi arboris hasta.

arbustum, –i *n.* SERV. ecl. 3,11 'arbustum' quidam locum, in quo arbores sunt, volunt accipere, sicut salictum (=ISID. orig. 17,6,2).

arca, –ae *f.* VARRO ling. 5,128 arca, quod arcebantur fures ab ea clausa. (PAUL. FEST. 16 arca, in qua quae clausa sunt tuto manent, cuius ... origo ab arcendo pendet. ISID. diff. 1,9. ISID. orig. 15,2,32. 15,14,5. 20,9,2). SERV. *et* SERV. auct. Aen. 1,262 'arcana' secreta; unde et 'arca' et 'arx' dicta, quasi res secreta, a quo omnes arceantur (ISID. orig. 11,1,73 thorax a Graecis dicitur anterior pars trunci ..., quam nos dicimus arcam ab eo quod ibi arcanum sit, id est secretum, quo ceteri arcentur. unde et arca et ara dicta quasi res secretae). *vide* arcanus, arcera, Arculus, parcus.

Arcades, –um *m.* (*pop. regionis Peloponnesi*). SERV. auct. Aen. 11,31 *sub* Parrhasius(1). ISID. orig. 9,2,71 Arcades, ab Arcade rege, Iovis et Callistae filio, dicti. *vide* arx.

Arcadia, –ae *f.* (*regio Peloponnesi*). OV. fast. 1,470 a magno tellus (*sc. Arcadia*) Arcade nomen habet (HIER. chron. a. Abr. p. 45b Arcas, filius Iovis et Callisto, Pelasgis in dicionem redactis regionem eorum Arcadiam nuncupavit. HYG. fab. 176,1. ISID. orig. 14,4,15).

arcanus, –a, –um. PAUL. FEST. 16 arcani sermonis significatio trahitur sive ab arce, quae tutissima pars est urbis; sive a genere sacrificii, quod in arce fit ab auguribus ..., sive ab arca in qua quae clausa sunt, tuto maneant, cuius ipsius origo ab arcendo pendet. NON. p. 32,9 arcanum dicitur secretum vel absconditum, quod quae in arcis sunt celata sunt et abscondita. SERV. *et* SERV. auct. Aen. 1,262 *sub* arca. ISID. diff. 1,9 arcanum ... ab arca vel ab

arcendo, eo quod ab eo omnes arceantur. ISID. orig. 20,9,2 arca dicta quod arceat visum ...; hinc ... arcanum, id est secretum, unde ceteri arcentur.

Arcas, -dos *vel* -dis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Arcades, Arcadia.

arceo, -ere. PAUL. FEST. 15 arcere prohibere est ...; trahitur autem hoc verbum a Graecorum magistratu, quem illi ἀρχήν vocant, in cuius potestate est vel cogere, vel prohibere. *vide* ara, arca, arcanus, arcesso, archivum, arcifinalis, arcifinius, arcus, arma, armamentum, armarium, arx, carcer, exerceo, exercitus, porceo.

arcera, -ae *f.* VARRO ling. 5,140 quod ex tabulis vehiculum erat factum ut arca, arcera dictum. GELL. 20,1,29 'arcera' ... vocabatur plaustrum tectum undique et munitum quasi arca quaedam magna (=NON. p. 55,3). *vide* Arcturus.

arcesso, *vel* **accerso,** -ere. VEL. gramm. VII 71,17 in eo quod est arcesso et accerso putaverunt quidam differentiam esse, ut accerso ... ab acciendo, arcesso ... ab arcendo tractum (*sic docent* CHAR. gramm. p. 336,1 B. DIOM. gramm. I 379,12. AGROEC. gramm. VII 114,10. PRISC. gramm. II 431,16. CASSIOD. gramm. VII 164,17 *ex Papiriano*), sed erraverunt: arcesso enim pro eo quod est arceo numquam positum est. verum quod putant 'r' litteram obstare significationi, errant: 'd' enim non minus in 'r' litteram transit, quam in 'c' (SCAUR. gramm. VII 26,5). EXPLAN. in Don. gramm. IV 560,2 rebus in ea ratione ait arcesso esse quasi arceo cessare. PRISC. gramm. II 35,5 ostenditur recte 'arcesso' dici ab 'arcio' verbo, quod nunc accio dicimus, quod est ex 'ad' et 'cio' compositum.

archangelus, -i *m.* ISID. orig. 7,5,6 archangeli dicti eo quod primatum teneant inter angelos; ἀρχός enim Graece, Latine princeps interpretatur. *cf.* HIER. adv. Rufin. 1,23 l. 22 L.

Archemorus, -i *m.* (*nom. vir.*). SCHOL. Stat. Theb. 4,717 nomen ... lacrimabile significat Archemorus ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μοίρας, eo quod primus occisus est. 5,738 Lycurgi filius ... primo Opheltes dicebatur, sed quoniam initia Thebani belli eius initiata sunt morte, iure fatali postea Archemorus nominatus est Graeca pronuntiatione sermonis. ἀρχή enim Graece principium dicitur, μόρος mors eodem sermone nuncupatur.

Archilochus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Aricia.

architector, -ari. PRISC. gramm. II 433,15 ab architecto 'architector architectaris'.

architectus, -i *m.* *vide* architector.

archivum(arciv-), -i *n.* ISID. orig. 20,9,2 arca dicta quod arceat ...; hinc et arcivum.

arcifinalis, -e. HYG. grom. p. 78,7 arcifinales agri dicuntur qui arcendo, id est prohibendo, vicinum nomen acceperunt (SIC. FLACC. grom. p. 102,7).

arcifinius, -a, -um. VARRO ap. FRONTIN. grom. p. 2,12 ager arcifinius, sicut ait Varro, ab arcendis hostibus est appellatus: qui postea interventu litium per ea loca quibus finit terminos accipere coepit. ISID. orig. 15,13,11 arcifinius ager dictus est qui a certis linearum mensuris non continetur, sed arcentur fines eius obiectu fluminum, montium, arborum (*cf.* FRONTIN. grom. p. 1,3. 2,8).

arcitenens, -entis. PRISC. gramm. II 25,27 arcus arcitenens (27,18).

Arcobriga. (*oppid.*). *vide* Laccobriga.

arcticus, -a, -um. HYG. astr. 1,6,2 circulus arcticus appellatur, quod intra eum Arctorum simulacra ut inclusa perspiciuntur.

Arctophylax, -acis *m.* (*sidus*). HYG. astr. 2,4,1 Arctum servans Arctophylax est appellatus. SERV. auct. georg. 1,67 *sub* Arcturus. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,138 Arctophylacem eo *appellant*, quod iuxta locatus *Arcti* custos esse videatur. COMMENT. Lucan. 8,180 Arctophylax Bootes quod Arcton matrem custodiat. ADNOT. Lucan. ad l. Arctophylax ipse est arcturus dictus ideo quod ab arcto non recedat, sed eum custodiat. ISID. orig. 3,71,8 Arctophylax dictus, quod Arcton, id est Helicem Ursam, sequitur. *cf.* 3,71,35 *sub* Arctos.

Arctos, -i *f.* (*sidus*). GLOSS. IV Plac. A 23 Arctos est stella Ursae ...; nomen est Graecum, quia ursa Graece arctos dicitur. ISID. orig. 3,71,35 Callisto ... dum a Iove compressa et fabulose a Iunone in ursae fuisset speciem versa, quae Graece ἄρκτος appellatur, post interfectionem ipsius nomen eius Iovis cum filio in stellis Septentrionalibus transtulit, eamque Arcton, filium autem eius Arctophylax appellavit. *vide* Arctophylax.

Arcturus, -i *m.* (*sidus*). SERV. Aen. 1,744 'Arcturum' stella est post caudam maioris ursae ...; unde arcturus dicta est, quasi ἄρκτου οὐρά (ISID. orig. 3,71,9). *add.* auct. hanc quidam agere arcton dicunt, quia arceram veteres vehiculum vocabant. SERV. auct. georg. 1,67 arcturus ... idem arctofylax, quia post ursae caudam locatus sit. PROB. Verg. georg. ad l. Arcturus est stella in cauda maioris ursae ... dicta a cauda et ursa: ἄρκτος enim Graece ursa dicitur, cauda οὐρά. BREV. EXPOS. Verg. ad l. Arcturus ... dictus, quod ursas putant quidam Boreo circulo contineri.

arcuatus, -a -um. *sub* arquatus.

arcubius, -i *m.* PAUL. FEST. 25 arcubii, qui excubabant in arce. *thes. gloss.*

Arculus, -i *m.* (*deus*). PAUL. FEST. 16 Arculus putabatur esse deus, qui tutelam gereret arcarum.

arcumen, -inis *n.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,9 iris Illyrica ... a Latinis arcumen dicitur, quod flos eius coloris varietate ... arcum caelestem imitetur.

arcus, -us *m.* (i) *instrumentum bellicum*: SERV. auct. Aen. 1,20 arcus, genus teli, quod huius ministerio sagittae arceant hostem (PRISC. gramm. II 136,17. III 445,3. 498,35. EUTYCH. gramm. V 454,30. 487,17. ISID. diff. 1,9. ISID. orig. 15,2,32. 18,9,5). PRISC. gramm. II 263,11 arcuatus arcus. ISID. orig. 18,9,5 arcus ob speciem, quod sint curvati artius. *vide* arcitenens, arquites. (ii) *arcus caelestis*: *vide* arcumen, arquatus. (iii) *in aedificiis*: PAUL. FEST. 15 arcere est continere. unde et arcus in aedificiis dictus est, quia se ipse continet. alii dicunt arcum dictum esse ab opere arrigendo in altitudinem. ISID. orig. 15,8,9 arcus dicti quod sint arta conclusione curvati; ipsi et fornices.

ardea, -ae *f.* (*avis*). OV. met. 14,579 nomen quoque mansit in illa urbis (*sc. Ardeae*), et ipsa suis deplangitur ardea pennis. SERV. Aen. 7,412 sciendum ... ardeam avem κατὰ ἀντίφρασιν dictam, quod brevitate pennarum altius non volat. SERV. georg. 1,364 ardea dicta quasi ardua: quae cum altius volaverit, significat tempestatem (=BREV. EXPOS. Verg. ad loc. *qui add.* alii putant ardeam dictam, quorum unus Modestus, quod ardua crura habeat, idest alta). ISID. orig. 12,7,21 ardea vocata quasi ardua, id est propter altos volatus. *vide* Ardea.

Ardea, -ae *f.* (*oppid. Latii*). DION. HAL. 1,72,5 Ξεναγόρας ... Ὀδυσσέως καὶ Κίρκης υἱοὺς γενέσθαι τρεῖς, Ῥῶμον, Ἀντείαν, Ἀρδείαν. οἰκίσαντας δὲ τρεῖς πόλεις ἀφ' ἑαυτῶν θέσθαι τοῖς κτίσμασι τὰς ὀνομασίας. SERV. Aen. 7,412 Ardea quasi ardua dicta est, id est magna et nobilis, licet Hyginus in Italicis urbibus ab augurio avis ardeae dictam velit. illud namque Ovidii (*sc.* met. 14,573*sq.*) fabulosum est, incensam ab Hannibale Ardeam in hanc avem esse conversam (*cf.* VERG. Aen. 7,411*sq.*). *vide* ardea.

ardeo, -ere. *vide* ara, arduus, assus.

ardor, -oris *m.* *vide* ara, area.

arduus, -a, -um. PRISC. gramm. II 136,7 ardeo arduus. *vide* ardea, Ardea.

area, -ae *f.* VARRO ling. 5,38 ubi frumenta secta, ut terantur, arescunt, area. propter horum similitudinem in urbe loca pura areae; a quo potest etiam ara deum, quod pura, nisi potius ab ardore, ad quem ut sit fit ara; a quo ipsa area non abest, quod qui arefacit ardor est solis. PAUL. FEST. 11 area proprie dicitur locus vacuus, quasi exaruerit et non possit quicquam generare (SERV. auct. georg. 1,178). BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,178 area ex ariditate dicta. ISID. orig. 15,13,16 dicta ... area a planitie atque aequalitate; unde et ara. alii aream vocatam dicunt quod pro triturandis frugibus eradatur, vel quod non triturentur in ea nisi arida. *vide* ara.

arefacio, -ere. *vide* area.

arena. *sub* harena.

areo, -ere. *vide* harena.

Areopagites, -ae *m.* VARRO ling. 7,19 Areopagitae ab Areopago. VARRO ap. AUG. civ. 18,10 p. 267,22 D. (GRF 249,186) *sub* Areopagus.

Areopagus, -i *m.* VARRO ap. AUG. civ. 18,10 p. 267,20 D. (GRF 249,186) Marcus Varro non vult fabulosis adversus deos fidem adhibere figmentis ... et ideo nec Areon pagon ..., ex quo loco Areopagitae appellati sunt ..., vult inde accepisse nomen, quod Mars, qui Graece Ἄρης dicitur, cum homicidii crimine reus fieret, iudicantibus duodecim diis in eo pago sex sententiis absolutus est ...; sed contra istam, quae multo amplius est celebrata, opinionem aliam quandam de obscurarum notitia litterarum causam nominis huius conatur astruere, ne Areon pagon Athenienses de nomine Martis et pagi quasi Martis pagum nominasse credantur. HIER. nom. hebr. p. 67,12 Ariopagus ... Atheniensis curiae nomen ..., quae a Marte nomen accepit (EUCHER. instr. 2 p. 152,20). *vide* Areopagites.

arepennis(ara-), -is *m.* ISID. orig. 15,15,4 actus quadratus undique finitur pedibus centum viginti ..., hunc Baetici arapennem dicunt, ab arando scilicet.

Ares. (*deus*). *vide* Areopagus, Aria.

aresco, -ere. *vide* area, arista, harundo.

Arethusa, -ae *f.* (*nympha vel fons*). FULG. myth. 3,12 p. 80,7 Arethusa vero quasi arete isa, id est nobilitas aequitatis.

Areus. (*nom. vir.*). *vide* Aria.

arferius, -a, -um. PAUL. FEST. 11 arferia aqua, quae inferis libabatur, dicta a ferendo.

Argea. *n.* (*loca Romae*). PAUL. FEST. 19 Argea loca Romae appellantur, quod in his sepulti essent quidam Argivorum inlustres viri.

Argei, -orum *m.* (*simulacra hominum scirpea*). VARRO ling. 5,45 Argeos dictos putant a principibus, qui cum Hercule Argivo venerunt Romam. 7,44 Argei ab Argis ...; fiunt e scirpeis, simulacra hominum *quae* ... quotannis ... a sacerdotibus publice deici solent in Tiberim (PLUT. quaest. Rom. 32 p. 272B).

argentifodina, -ae *f.* VARRO ling. 8,62 ubi fodiatur argentum argentifodinas dici.

Argentinus, -i *m.* (*deus*). AUG. civ. 4,21 p. 171,17 D. quid necesse erat ... deo Aesculano et filio eius Argentino, ut haberent aeream argenteamque pecuniam?

argentum, -i *n.* ISID. orig. 16,20,1 aes ab splendore aeris vocatum, sicut aurum et argentum. *vide* argentifodina, Argentinus.

Argi, -orum *m.* (*oppid. Peloponnesi*). SERV. auct. Aen. 2,95 Argi ab Argo dicti. AUG. civ. 18,6 p. 263,8 D. ex cuius (*sc. Argi*) nomine et Argi et ex hoc Argivi appellati sunt. HYG. fab. 145,1 Argus ... suo nomine Argos oppidum cognominavit (275,4). *vide* Argei, argilla, Argo.

Argiletana Porta. SERV. auct. Aen. 8,345 alii Argiletanam portam appellari dicunt quod eam Cassius Argillus sive fecerit sive refecerit: vel quod ibi Cassius Argillus bello Punico primo sit interfectus.

Argiletum, -i *n.* (*locus Romae*). VARRO ling. 5,157 Argiletum sunt qui scripserunt ab Argo Larisaeo (*Kent;* †argola seu† *codd.*), quod is huc venerit ibique sit sepultus, alii ab argilla, quod ibi id genus terrae sit. VERG. Aen. 8,345 sacri monstrat nemus Argileti testaturque locum et letum docet hospitis Argi. SERV. ad l. Argiletum, quasi argilletum, multi volunt a pingui terra; alii a fabula. nam Evander Argum quemdam suscepit hospitio. qui cum de eius cogitaret interitu ..., socii ... Argum necarunt: cui Evander et sepulchrum fecit et locum sacravit ...; ergo Argiletum ab Argo illic sacrato et sepulto. *add.* auct. alii Danaen cum duobus filiis Argo et Argeo ... venisse in Italiam ... ibique Argum Aboriginum insidiis interfectum loco nomen dedisse ...; alii quod Argillus senator post Cannense proelium suaserit a Poenis pacem postulari, ideo in senatu carptum domumque eius dirutam et locum Argilletum appellatum. quidam dicunt ... a caede *Argi* (*sc. Tusci haruspicis filii a patre ibi necati*) Argiletum.

argilla, -ae *f.* ISID. orig. 16,1,6 argilla ab Argis vocata, apud quos primum ex ea vasa confecta sunt. *vide* Argiletum.

Argillus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Argiletana Porta, Argiletum.

argitis, -is *f.* (*vitis*). PROB. Verg. georg. 2,99 'argites' ... dicta est a candore (*i.e.* ἀπὸ τοῦ ἀργοῦ).

Argivi, -orum *m.* AUG. civ. 18,6 p. 263,8 D. *sub* Argi. ISID. orig. 9,2,72 Argivi ab Argo conditore cognominati. *vide* Argea loca, Argei, Argo.

Argo. *f.* (*navis*). ENN. scaen. 250 Argo, quia Argivi in ea delecti viri vecti petebant pellem inauratam arietis. SERV. auct. ecl. 4,34 *Iason* ab Argo fabricatore Argo appellavit (HYG. astr. 2,37 alii *Argo* quod Argus eius fuerit inventor) ...; quidam a celeritate dictam volunt, unde verso in latinum verbo, argutos celeres dici (PROB. Verg. ad l. Argo ... a celeritate dicta est, ut Homerus, qui κύνας ἀργούς, idest canes celeres dixit. inde arguti, qui multum et celeriter loquuntur. HYG. astr. 2,37. SCHOL. Stat. Theb. 5,475 *sub* Argonautae). SCHOL. Stat. Theb. 2,222 Danaus ... Argos profectus est et primum dicitur navem fecisse, a cuius nomine Argo dicta est navis. *vide*

Argonautae.

Argonautae, -arum *m.* SCHOL. Stat. Theb. 5,475 ex navis nomine Argonautae sunt dicti, quae a velocitate Argo nominata est.

Argos Hippium(-ion). (*oppid.*). *vide* Argyripa.

argumentatio, -onis *f.* CASSIOD. inst. 2,2,11 argumentatio dicta est quasi argutae mentis oratio (=ISID. orig. 2,9,1. *cf.* FORTUN. rhet. 2,28).

argumentum, -i *n.* AGROEC. gramm. VII 119,10 'arguit', unde argumenta dicuntur quae causam ostendunt. CASSIOD. in psalm. 33,11 l. 214 A. argumentum est ... argutae mentis indicium. ISID. orig. 6,8,16 argumentum ... dictum quasi argutum, vel quod sit argute inventum ad conprobandas res. 18,15,5 argumentum, id est argutum inventum. *thes. gloss. vide* argutus.

arguo, -ere. *vide* argumentum, virga.

Argus, -i *m.* (i) *nom. vir.*: *vide* Argei, Argi, Argiletum, Argivus, Argo. (ii) *monstrum mythicum*: FULG. myth. 1,18 p. 31,2 Argus Grece vacuus dicitur.

argutus, -a, -um. SERV. auct. ecl. 4,34 (PROB. Verg. ad l.) *sub* Argo. ISID. orig. 10,6 argutus, quia argumentum cito invenit in loquendo. *vide* argumentatio, argumentum.

argyraspides, -um *m.* (i) *cohors Antiochi*: LIV. 37,40,7 argyraspides a genere armorum appellabantur. (ii) *cohors Alexandri*: IUST. 12,7,5 exercitum ... suum ab argenteis clipeis argyraspidas appellavit. OROS. hist. 3,23,25 argyraspidas ob arma deargentata sic dictos.

Argyre, -es *f.* (*insula Indiae*). MELA 3,70 ad Tamum insula est Chryse, ad Gangen Argyre: altera aurei soli ... altera argentei, atque ut maxime videtur aut ex re nomen aut ex vocabulo fabula est. MART. CAP. 6,695 ibi etiam insulas duas auri argentique metallis ac fetura praedicandas etiam vocabulis approbatur, nam una Chrysea, Argyrea altera nuncupatur. ISID. orig. 14,6,11 Chryse et Argyre insulae in Indico Oceano sitae, adeo fecundae copia metallorum ut plerique eas auream superficiem et argenteam habere prodiderint; unde et vocabula sortitae sunt. *cf.* PLIN. nat. 6,80. SOL. 52,17. ISID. orig. 14,3,5.

Argyripa, -ae *f.* (*oppid. Dauniae*). VERG. Aen. 11,246 *Diomedes* urbem Argyripam patriae cognomine gentis victor Gargani condebat Iapygis agris. PLIN. nat. 3,104 Arpi aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argyripa dictum. SERV. Aen. 7,286 primo Argi, post Argyripa ... dicta est. 11,246 Diomedes fuit de civitate quae Argos Hippion dicitur ...; hic in Apulia condidit civitatem, quam patriae suae nomine appellavit et Argos Hippion dixit: quod nomen postea vetustate corruptum est, et factum est ut civitas Argyrippa diceretur: quod rursus corruptum Arpos fecit. *thes. gloss.*

Aria, -ae *f.* (*regio Persidis*). PROB. Verg. georg. 4,462 Thracia ... prius dicta est Aria ab Areo rege, patre Thracis et Edoniae ...; Latine autem interpretatur Aria Martia sive Mavortia.

Aricia, -ae *f.* (*oppid. Latii*). HEMINA ap. SOL. 2,10 (hist. frg. 2 Peter; GRF 17,2) notum est ... constitutam ... Ariciam ab Archiloco Siculo, unde et nomen, ut Heminae placet, tractum.

ariditas, -atis *f.* *vide* area, arista, harena, harundo.

aridus, -a, -um. PAUL. FEST. 11 aridum proprie est, quod naturalem humorem amisit. dicitur autem per contrariam significationem, quod

inrigari desierit. nam ἀρδεύειν Graece inrigare est. *vide* aranea, area, harena, hordeum, laridum.

aries, –etis *m.* (i) *ovis masculus*: VARRO ling. 5,98 (*locus obscurus*) aries quod eum dicebant ares veteres (*Aug.*, *Collart*; ut quidam dicebant, ab aris *Kent*; *alii alia*). CASSIOD. in psalm. 28,1 l. 60 A. aries ... dictus est quasi a fronte ruens. ISID. orig. 12,1,11 aries vel ἀπὸ τοῦ Ἄρεος, id est a Marte, vocatus: unde apud nos in gregibus masculi mares dicuntur: sive quod hoc pecus a gentilibus primum aris est immolatum. aries quod inponeretur aris (*affert* SEDUL. carm. pasch. 1,115 aries mactatur ad aram). (ii) *machina belli*: VARRO ling. 5,117 cervi ab similitudine cornuum cervi; item reliqua fere ab similitudine ut vineae, testudo, aries. AMM. 23,4,8 forma huic machinamento vocabulum indidit. VEG. mil. 4,14 appellatur aries vel quod habet durissimam frontem ... vel quod more arietum retrocedit, ut cum impetu vehementius feriat. HEGES. 3,11,1 nomen hoc species dedit (ISID. orig. 18,11,1).

arillator, –oris *m.* PAUL. FEST. 20 arillator, qui etiam coccio appellatur, dictus videtur a voce Graeca, quae est αἶρε, id est tolle, quia sequitur merces, ex quibus quid cadens lucelli possit tollere.

Arisba, –ae *f.* (*oppid. Troadis*). SERV. auct. Aen. 9,262 dicta est Arisba ab Meropis vel Macarei filia, quam primum Paris in coniugio habuit.

arista, –ae *f.* VARRO rust. 1,48,2 arista dicta, quod arescit prima (SERV. Aen. 7,809 'aristas' ... dictas ab eo quod primae arescant. ISID. orig. 17,3,16 arista appellata quod prius ipsa arescat). SERV. Aen. 7,720 aristae, quas ab ariditate dictas esse constat (georg. 1,8. =BREV. EXPOS. Verg. georg. ad l.). *vide* aristis.

Aristaeus, –i *m.* (*Apollinis filius*). FULG. myth. 3,10 p. 78,21 haec *ars* ... ab optimis amatur sicut ab Aristaeo, ariston enim Grece optimum dicitur.

aristis, –idis *f.* (*herba*). PLIN. nat. 27,90 *holcus* circa caput alligata vel circa lacertum educit e corpore aristas. quidam ob id aristida vocant.

aristolochia, –ae *f.* (*herba*). CIC. div. 1,16 aristolochia ... quae nomen ex inventore (*i.e. Aristolocho*) repperit. DIOSC. Gr. 3,4,1 ἀριστολοχεία· ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ἄριστα βοηθεῖν ταῖς λοχοῖς (DIOSC. 3,4 quod fetis maxime sit aptum, inde nomen accepit). PLIN. nat. 25,95 aristolochiae nomen dedisse gravidae videntur, quoniam esset ἀρίστη λεχούσαις. PS. DIOSC. herb fem. 12 aristolochium dictum, quod mulieribus fetis optimum sit (=ISID. orig. 17,9,52 *ubi* aristolochia *trad.*).

Aristolochus, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* aristolochia.

arithmeticus, –a, –um. ISID. orig. 3,1,1 arithmetica est disciplina numerorum. Graeci enim numerum ἀριθμόν dicunt.

ariuga. *vel* **ariugus.** *sub* arviga.

arma, –orum *n.* VARRO ling. 5,115 arma ab arcendo, quod his arcemus hostem (CASSIOD. in psalm. 34,2 l. 45 A.). PAUL. FEST. 3 arma proprie dicuntur ab armis, id est humeris, dependentia, ut scutum ...; ut ea, quibus procul proeliamur, tela (PAUL. FEST. 25. FEST. 364). SERV. Aen. 4,495 proprie ... arma sunt quae armos tegunt (=ISID. orig. 18,5,2 *qui add.* vel ἀπὸ τοῦ Ἄρεος). *thes. gloss.* *vide* armamentarium, armarium, armentum, armiger, armilla, armipotens, armo, inermis, Sarmatae.

armamentarium, –i *n.* VARRO ling. 5,128 arca, quod arcebantur fures ab ea clausa. armarium et armamentarium ab eadem origine, sed declinata

aliter (*cf.* 5,115 *sub* arma). PRISC. gramm. II 75,12 ex his ... quas continent *quaedam appellantur* ut ... armamentarium, in quo arma posita sunt (*cf.* III 462,32). ISID. orig. 15,5,4 armarium locus est ubi quarumcumque artium instrumenta ponuntur, armamentarium vero, ubi tantum tela armorum ...; dicta autem utraque ab armis, id est brachiis, quibus exercentur. *thes. gloss.*

armarium, -i *n.* VARRO ling. 5,128 *sub* armamentarium. SERV. auct. Aen. 1,177 arma ... generaliter omnium rerum instrumenta dicuntur, ubi reponuntur armaria dicta sunt (=ISID. orig. 18,5,1). PRISC. gramm. III 462,32. ISID. orig. 15,5,4 *sub* armamentarium. *thes. gloss.*

Armenia, -ae *f.* (*regio Asiae*). ISID. orig. 9,2,61 Armenius ex Thessalia unus de numero ducum Iasonis ... Armeniam condidit, gentique ex suo vocabulo nomen dedit. 14,3,35 Armenia nuncupata ab Armeno (*sic*) Iasonis Thessali comite, qui ... Armeniam cepit, et ex suo nomine nuncupavit (*cf.* IUST. 42,2,10 *Armenia* condita est ... ab Armenio, Iasonis Thessali comite. 14,3,8).

Armen(i)us, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Armenia.

armentum, -i *n.* VARRO ling. 5,96 armenta, quod boves ideo maxime parabant, ut inde eligerent ad arandum: inde arimenta dicta, postea 'i' tertia littera extrita (COLUM. 6 praef. 3 iumenta et armenta nomina a re traxere, quod nostrum laborem vel onera subvectando vel arando iuvarent. ISID. orig. 12,1,8 alii armenta tantum boves intellegunt, ab arando, quasi aramenta). PAUL. FEST. 4 armentum ... genus pecoris appellatur, quod est idoneum ad opus armorum (SERV. auct. Aen. 1,185 cum armenta proprie ... sint ... quibus in armis utimur. SERV. Aen. 3,540 armenta dicta sunt quasi apta armis [georg. 3,49. ISID. orig. 12,1,8]). ISID. orig. 12,1,8 alii ... armenta ... quod sint cornibus armata.

armiger, -gera, -gerum. ISID. orig. 10,6 armiger, quod arma gerat. *cf.* PRISC. gramm. II 179,12. III 462,9.

armilausa, -ae *f.* (*vestis*). ISID. orig. 19,22,28 armilausa vulgo vocata quod ... in armos tantum clausa; quasi armiclausa, 'c' littera ablata.

armilla, -ae *f.* PAUL. FEST. 25 armillas ... dictas esse existimant, quod antiqui umeros cum brachiis armos vocabant. ISID. orig. 19,31,16 armillae ... conlatae victoriae causa militibus ab armorum virtute. *cf.* PRISC. gramm. III 462,32.

armillum, -i *n.* PAUL. FEST. 2 armillum vas vinarium in sacris dictum, quod armo, id est humero, deportetur.

armilustrium, -i *n.* VARRO ling. 5,153 armilustrium ab ambitu lustri. 6,22 armilustrium ab eo quod in armilustrio armati sacra faciunt, nisi locus potius dictus ab his; sed quod de his prius (5,153), id ab ludendo aut lustro, id est quod circumibant ludentes ancilibus armati. PAUL. FEST. 19 armilustrium festum erat apud Romanos, quo res divinas armati faciebant, ac, dum sacrificarent, tubis canebant. LYD. mens. 4,34 p. 92,21 W. ἀρμιλούστριον οἱονεὶ καθαρμὸν ὅπλων. *thes. gloss.*

armipotens, -entis. PRISC. gramm. II 25,26 arma armipotens(183,10. III 462, 9).

armita. PAUL. FEST. 4 armita dicebatur virgo sacrificans, cui lacinia togae in humerum erat reiecta. legibus etiam Laurentum sanctum est, ne pomum ex alieno legatur in armum, id est, quod humeri onus sit.

armo, -are. PRISC. gramm. III 463,7 armo ... verbum est denomina-

tivum, quod a nomine (*i.e. ab armis*) nascitur. *vide* arentum. *part.* **armatus,** -a, -um. *vide* armilustrium, Centauri.

armus, -i *m.* *vide* arma, armamentarium, armarium, armilausa, armilla, armillum, armita, humerus.

arnoglossa, -ae *et* **arnoglossos,** -i *f.* (*herba*). PS. APUL. herb. interpol. 1 l. 76 arnoglossa ... nomen sumpsit a similitudine agninae linguae, nam Graeci arnon agnum vocant, glossam linguam. ISID. orig. 17,9,50 arnoglossos id est agni lingua.

aro, -are. *vide* aratio, aratrum, arepennis, armentum, arvus.

aroma, -atis *n.* ISID. orig. 17,8,1 nomen ... aromata traxisse videntur, sive quod aris inposita divinis invocationibus apta videantur, seu quod sese aeri inserere ac misceri probantur. nam quid est odor nisi aer contactus?

aromatitis, -idis *f.* (*gemma*). ISID. orig. 16,7,14 aromatitis ... myrrhae coloris et odoris, unde et nomen habet.

Arpi, -orum *m.* (*oppid. Dauniae*). SERV. Aen. 11,246 *sub* Argyripa. *cf.* SERV. Aen. 7,286 primo Argi, post Argyrippa, post Arpi dicta est. *thes. gloss.*

arquatus(arcu-), -a, -um. NON. p. 35,10 arquatus morbus dictus, qui regius dicitur, quod arcus sit concolor, de virore vel quod ita stringat corpora ut in arcum ducat. p. 425,3 arquus non nisi qui in caelo apparet ..., unde et arquati dicuntur quibus color et oculi virent quasi in arqui similitudinem. ISID. orig. 4,8,13 hicteris Graeci appellant ...; hunc morbum Latini arcuatum dicunt, a similitudine caelestis arcus.

arques, -itis *m.* PAUL. FEST. 20 arquites arcu proeliantes, qui nunc dicuntur sagittarii.

arra, -ae *f.* ISID. orig. 5,25,21 dicta arra a re, pro qua traditur (=9,7,6). *vide* arrabo.

arrabo, -onis *m.* VARRO ling. 5,175 arrabo ... a graeco ἀρραβών. ISID. orig. 9,7,5 arrabo dicta quasi arra bona. quod enim datur pro coniugio, bene datur, quia coniugium bonum est.

arrigo, -ere. *vide* arcus.

arrogans, -antis (*part.* arrogo). ISID. orig. 10,7 adrogans, eo quod multum rogetur, et ille fastidiosus sit.

arrogatio, -onis *f.* GELL. 5,19,8 adrogatio ... dicta, quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit. GAIUS inst. 1,99 populi auctoritate adoptamus eos, qui sui iuris sunt: quae species adoptionis dicitur adrogatio, quia et is, qui adoptat, rogatur ... an velit eum, quem adopturus sit ..., et is, qui adoptatur, rogatur, an id fieri patiatur; et populus rogatur, an id fieri iubeat.

arrumo, -are. PAUL. FEST. 9 adrumavit rumorem fecit, sive commurmuratus est, quod verbum quidam a rumine, id est parte gutturis, putant deduci.

arruo, -ere. *vide* aratrum.

ars, artis *f.* (a) *ab artare*: PAUL. FEST. 21 artifices dicti, quod scientiam suam per artus exercent, sive quod apte opera inter se artent, qua ex causa etiam et artes sunt appellatae. CASSIOD. gramm. VII 213,14 ars ... dicta est, quod nos suis regulis artet atque constringat (=CASSIOD. inst. 2 praef. 4).

(b) *ab Gr.* ἀρετή: PROB. gramm. IV 47,17 Graeci ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, a virtute, censebant artem esse dicendam. DON. Ter. Andr. 30 ars ἀπὸ τῆς

ἀρετῆς dicta est per συγκοπήν. 33. 608. SERV. auct. Aen. 5,270. SERV. Aen. 5,705. DIOM. gramm. I 421,7. SERV. gramm. IV 405,2. AUG. civ. 4,21 p. 170,28 D. POMP. gramm. V 95,5. AUDAX gramm. VII 320,6. CASSIOD. gramm. VII 213,14. CASSIOD. inst. 2 praef. 4. ISID. orig. 1,1,2. 1,5,2. (c) *ab arto*: DIOM. gramm. I 421,7 ars dicta, quod arto praecepto singula definiat. SERV. gramm. IV 405,2 ars dicta est ... quod artis praeceptis cuncta concludat. POMP. gramm. V 95,5. ISID. orig. 1,1,2. 1,5,2. (d) *ab arte vel artius adv*. EXPLAN. in Don. gramm. IV 486,14 ars ... dicta est eo, quod artius ad peritiam urgeat pertendentes. AUDAX gramm. VII 320,6 artem ... dixere veteres, quod arte strictimque omnis rei argumenta contineat. *vide* artifex, artitus, astutus, iners, Minerva, quinquertium, sollers.

Arsacidae, -um *et* -arum *m.* (*reges Parthorum*). HIER. chron. a. Abr. p. 132 Parthis a Macedonum imperio recedentibus primus regnavit Arsaces. unde et Arsacidae dicti. COMMENT. Lucan. 1,108 'Arsacidae' ... Parthi ab Arsaco rege dicti (ADNOT. Lucan. ad l.) vel certe ab eo, quod pilosi sunt sicut ursi, quos arsacas lingua sua vocant.

Arsaces, -is *m.* (*rex primus Parthorum*). *vide* Arsacidae.

arse verse. PAUL. FEST. 18 arseverse averte ignem significat. Tuscorum enim lingua arse averte, verse ignem constat appellari (*affert* AFRAN. com. 415).

arsenogonon *vel* **arrhenogonon.** (*herba*). PLIN. nat. 26, 162 thelygoni potu feminam concipi narrant ...; *arsenogoni* potu mares generari, si credimus.

Arsinoe, -es *f.* (*oppid. Aegypti*). PLIN. nat. 6,167 Arsinoen ... conditam sororis nomine in sinu Carandra a Ptolemaeo Philadelpho.

Artemas, -ae *m.* (*cogn. vir.*). VARRO ling. 8,21 tres cum emerunt Ephesi singulos servos, nonnunquam alius declinat nomen ab eo qui vendit, Artemidorus, atque Artemam appellat.

Artemidorus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Artemas.

artemisia, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,73 mulieres quoque ... gloriam *herbas nominandi* adfectavere, in quibus Artemisia uxor Mausoli adoptata herba quae antea parthenis vocabatur. sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam privatim medeatur feminarum malis. PS. APUL. herb. 12 l. 14 herbas *artemisias Chiron* ex nomine Dianae, hoc est artemisiam nuncupavit. ISID. orig. 17,9,45 artemisia herba Dianae ... consecrata est, unde et nuncupata; Graece enim Diana Ἄρτεμις dicitur.

Artemisia, -ae *f.* (*nom. mul.*). *vide* artemisia.

arteria, -ae *f.* ISID. orig. 11,1,56 arteriae vocatae, sive quod per eas a pulmone aer ... fertur, seu quod artis et angustis meatibus spiritum vitalem retineant, unde vocis sonos emittunt. *vide* arteriacus, arteriasis.

arteriacus, -a, -um. ISID. orig. 4,9,8 omnia ... medicamenta ex propriis causis habent vocabula ...; arteriaca, quod apta sint gutturis meatui et tumores faucium et arteriarum leniant.

arteriasis, -is *f.* ISID. orig. 4,7,14 raucedo amputatio vocis. haec et arteriasis vocatur, eo quod vocem raucam et clausam reddat ab arteriarum iniuria.

arthriticius(art-), -a, -um. ISID. orig. 4,7,31 artriticus morbus ab articulorum passione vocabulum sumpsit.

arthritis, –idis *f.* CAEL. AUR. chron. 5,2,27 *arthritis* a parte corporis quae patitur nomen accepit ... ab articulis omnibus.

articulus, –i *m.* (i) *membrum corporis*: ISID. orig. 11,1,84 artus dicti, quod conligati invicem nervis artentur ... quorum diminutiva sunt articuli. *vide* arthriticus. (ii) *terminus grammaticus*: EXPLAN. in Don. gramm. IV 548,10 articuli vero ab articulo ipso vocabulum sumpserunt, ita ut exerto articulo aliquem aut aliquid demonstremus, ut puta 'hic homo fecit id negotium'. ISID. orig. 1,8,4 articuli ... dicti, quod nominibus artantur, id est colligantur, cum dicimus 'hic orator'.

artifex, –icis. VARRO ling. 5,93 ab arte artifex dicitur. PAUL. FEST. 21 *sub* ara. PRISC. gramm. II 26,12 ars artis artifex. EUTYCH. gramm. V 455,10 a facio artifex. ISID. orig. 19,1,2 artifex generale nomen vocatur quod artem faciat, sicut aurifex qui aurum facit. faxo enim pro facio antiqui dicebant.

artitus, –a, –um. PAUL. FEST. 20 artitus bonis instructus artibus.

arto, –are. *vide* ars, articulus, artifex, artus.

artolaganus (*panis*). PLIN. nat. 18,105 *panes* alias ab opsoniis appellati, ut ostrearii, alias a deliciis, ut artolagani, alias a festinatione, ut speustici, nec non a coquendi ratione, ut furnacei vel artopticii aut in clibanis cocti, non pridem etiam e Parthis invecto quem aquaticum vocant quoniam aqua trahitur ad tenuem et spongiosam inanitatem, alii Parthicum.

artopticius (*panis*). PLIN. nat. 18,105 *sub* artolaganus.

artus(1), –us *m.* PAUL. FEST. 20 artus ex Graeco appellantur, quos illi ἄρθρα dicunt; sive artus dicti, quod membra membris artentur. PRISC. gramm. II 262,10 a verbo 'arto artas' rei vocabulum fit 'artatus' et per syncopam 'artus' (*cf.* 263,11. III 445,2). ISID. orig. 11,1,83 artus, quibus conligantur membra, ab artando dicti. 11,1,84 *sub* articulus. *vide* artifex.

artus(2), –a, –um. *vide* arcus, ars, arteria. *adv.* **arte.** *vide* arcus, ars.

arvalis, –e. *sub* Fratres Arvales.

arviga(ariuga, hariga, hariuga). VARRO ling. 5,98 (*locus obscurus, cf. sub* aries) aries, quod eum dicebant ares veteres, nostri arviga (*codd.*; ariuga *Fa*) hinc ariugas (*Fa*; arvigas *codd.*; arvignus *B, Laet., Muell.*; ariugus *Kent*) haec sunt quorum in sacrificiis exta in olla, non in veru, coquuntur ... in hostiis eam dicunt ariugam quae cornua habeat. PAUL. FEST. 100 hariuga dicebatur hostia, cuius adhaerentia inspiciebantur exta. DON. Ter. Phorm. 710 haruspex ab hariga eius nominatur; nam hariga hostia dicitur ab hara. *vide* haruspex.

arvignus. *sub* arviga.

arula, –ae *f.* PRISC. gramm. II 25,12 ara arula.

aruspex. *sub* haruspex.

arvus, –a, –um *et* **arvum,** –i *n.* VARRO ling. 5,39 arvus et arationes ab arando (*cf.* VARRO rust. 1,29,1. ISID. orig. 14,1,1 arva, ab arando et colendo vocata). SERV. auct. Aen. 2,209 arva sunt quae Graecis ἄρουρα sunt dicta. *vide* ambarvalis, arbor, Fratres Arvales, herba.

arx, –cis *f.* VARRO ling. 5,151 arx ab arcendo, quod is locus munitissimus urbis, a quo facillime possit hostis prohiberi (SERV. auct. Aen. 1,20 arces ... ab eo quod est arceo dictae, quia inde hostes arcentur. SERV. et SERV. auct. Aen. 1,262 *sub* arca. PRISC. gramm. II 140,21. III 498,33. ISID. diff. 1,9. ISID. orig. 15,2,32. 18,9,5). *aliter*: SOL. 1,1 *urbem Romam* Arcades

quoniam habitassent in excelsa parte montis, derivatum deinceps, ut tutissima urbium arces vocarentur. *thes. gloss. vide* arcanus, arcubius.

as, assis *m.* VARRO ling. 5,169 as ab aere (*affertur ap.* PRISC. gramm. III 410,18). 9,83. *vide* asser, assiduus, assipondium, semis.

asbestos, -i *m.* (*lapis*). AUG. civ. 21,5 p. 496,4 D. asbeston Arcadiae lapidem propterea sic vocari, quod accensus semel iam non possit extingui (ISID. orig. 16,4,4).

Ascalo(-on), -onis *f.* (*urbs Palaestinae*). *vide* Ascalonia.

Ascalonia (*cepa*). PLIN. nat. 19,101 Ascalonia *cepa* ab oppido Iudaeae nominata (ISID. orig. 17,10,13 ascalonia nuncupata ex una urbium Palaestinae quae Ascalon dicitur, unde prius advecta est).

Ascanius, -i *m.* (*nom. vir.*). SERV. Aen. 1,267 sciendum est ... *Iulum* primo Ascanium dictum, a Phrygiae flumine Ascanio.

Ascensus, -i *m.* (*deus*). TERT. nat. 2,15 taceo Ascensum <a scansione> (*suppl. Oehler*; ab ascensu *Goth.*).

ascia, -ae *f.* CASSIOD. in psalm. 73, 5–6 l. 177 A. ascia ... per quam manus artificis diligentius persequitur quod constat minutius abscidendum. ISID. orig. 19,19,12 ascia ab astulis dicta quas a ligno eximit; cuius diminutivum est asciola.

ascilla. *sub* axilla.

asciola, -ae *f.* ISID. orig. 19,19,12 *sub* ascia.

Ascitae(1), -arum *m.* (*gens Arabum*). PLIN. nat. 6,176 Ascitae appellati quoniam bubulos utres binos insternentes ponte piraticam exercent (SOL. 56,8).

Ascitae(2), -arum *m.* (*haeretici*). AUG. haer. 62 Ascitae ab utre appellati sunt: ἄσκος enim graece uter dicitur: quem perhibentur inflatum et opertum circuire bacchantes, tamquam ipsi sint evangelici utres novi novo vino repleti.

Asclepius, -i *m.* (*deus*). CAEL. AUR. chron. praef. 2 hinc denique Graeci Asclepium nomen sumpsisse dixerunt, quod dura curando primus superaverit vitia.

ascribo, -ere. *vide* ascripticius, ascriptivi, conscriptus.

ascripticius, -a, -um. PAUL. FEST. 14 adscripticii veluti quidam scripti dicebantur, qui supplendis legionibus adscribebantur.

ascriptivi, -orum *m.* VARRO ling. 7,56 ascriptivi dicti, quod olim ascribebantur inermes armatis militibus qui succederent, si quis eorum deperisset.

asellus, -i *m.* BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,273 'aselli' diminutio 'asini' est (PRISC. gramm. II 109,14 asinus asellus). ISID. orig. 12,1,38 asinus et asellus a sedendo dictus, quasi asedus: sed hoc nomen ... ideo hoc animal sumpsit quia priusquam equos caperent homines, huic praesidere coeperunt.

Asia, -ae *f.* VARRO ling. 5,31 Asia dicta ab nympha, a qua et Iapeto traditur Prometheus. ISID. orig. 14,3,1 Asia ex nomine cuiusdam mulieris est appellata, quae apud antiquos imperium tenuit orientis (*cf.* Hes. Theog. 346– 359. Herod. 4,45. Schol. Apoll. Rhod. 1,444). *vide* Asiaticus.

Asiaticus, -a, -um. VARRO ling. 8,56 quoniam similia nomina sunt Asia Libya, dicemus Asiaticos et Libyaticos homines.

asina, -ae *f.* *vide* Asina.

Asina, -ae *m.* (*cogn. vir.*). MACR. Sat. 1,6,29 Asinae cognomentum

Corneliis datum est, quoniam princeps Corneliae gentis, empto fundo seu filia data marito ... asinam cum pecuniae onere produxit in forum, quasi pro sponsoribus praesens pignus.

asinina (*prunus*). PLIN. nat. 15,41 asinina *prunus* cognominata a vilitate.

asinus, -i *m.* ISID. orig. 12,1,38 *sub* asellus. *vide* asellus, dosina.

asparagus, -i *m.* VARRO ling. 5,104 asparagi, quod ex asperis virgultis leguntur et ipsi scapi aspersi sunt, non leves; nisi graecum: illic quoque enim dicitur ἀσπάραγος. PAUL. FEST. 19 asparagus herba dicta, quod in aspero virgulto nascatur. ISID. orig. 17,10,19 asparagus, quod spinosa et aspera sit frutex eius, ex qua gignitur. *thes. gloss.*

aspectus, -us *m.* *vide* pectus, species.

asper, -era, erum. *vide* aper, asparagus.

aspersus, -a, -um. (*part.* aspergo). *vide* salsum.

asperitas, -atis *f.* AUG. dialect. 6,10 sed quia sunt res quae non sonant, in his similitudinem tactus valere, ut, si leniter vel aspere sensum tangunt, lenitas vel asperitas litterarum ut tangit auditum sic eis nomina peperit: ut ipsum 'lene' cum dicimus leniter sonat. quis item 'asperitatem' non et ipso nomine asperam iudicet?

Asphaltites lacus. PLIN. nat. 5,72 Asphaltites *lacus* nihil praeter bitumen gignit, unde et nomen.

aspicio, -ere. *vide* auspex.

aspis, -idis *f.* ISID. orig. 12,4,12 aspis vocata, quod morsu venena inmittat et spargat (*cf.* AUG. in psalm. 57,14); ἰὸς enim Graeci venenum dicunt: et inde aspis, quod morsu venenato interimat.

asplenos. *f.* (*herba*). *sub* splenium.

assa (*nutrix*). *sub* assus.

assaratum. PAUL. FEST. 16 assaratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino et sanguine temperatum, quod Latini prisci sanguinem assyr (*codd.*; asser (aser) *Gloss.*) vocarent.

assecula(assecla), -ae *m.* NON. p. 57,11 asseculas, ab eo quod assint et omnibus iussis dominorum praesto sint, esse vocitatos. PRISC. gramm. II 121,6 assequor assecula. ISID. orig. 10,16 adsecula, eo quod sequatur aliquem lucri causa. 10,255 assecla a sequendo.

asser, -eris *m.* PAUL. FEST. 16 asseres dicti, quod assideant parieti trabibusque. ISID. orig. 19,19,7 asseres ab asse dicti, quia soli ponuntur neque coniuncti. *thes. gloss.*

assero, -ere. VARRO ling. 6,64 cum dicimus disserit item translaticio aeque ex agris verbo ...; sermo ... est a serie, unde serta ...; sic conserere manu dicimur cum hoste ...; hinc adserere manum in libertatem cum prendimus. PAUL. FEST. 25 adserere manum, est admovere: quo ea quoque, quae in terram demittuntur, seri dicuntur. *vide* assertor.

assertor, -oris *m.* FEST. 340 sertorem ... dictum a prendendo, quia cum cuipiam adserat manum, educendi eius gratia ex servitute in libertatem, vocetur adsertor: cum verisimilius sit, dictum, qui sereret quid, ac potius adsertorem a serendo cepisse nomen, cum aliquem serat petendo in libertatem eandem, qua ipse sit, id est iungat; quia fruges cum seruntur, terrae iungit.

assessor, -oris *m.* *vide* assestrix.

assestrix, -tricis *f.* NON. p. 73,27 adsestrix femininum est ab eo quod est

assessor.

assideo, -ere. *vide* asser, assiduus.

assiduitas, -tatis *f.* *vide* assiduus.

assiduus, -a, -um. STILO ap. CIC. top. 10 (GRF 59,6) is est enim assiduus, ut ait L. Aelius, appellatus ab aere dando. CIC. rep. 2,40 qui (*sc. Servius Tullius*) cum locupletis assiduos appellasset ab asse dando. QUINT. inst. 5,10,55 finimus aut vi ... aut ἐτυμολογίᾳ, ut sit assiduum ab aere dando. CAPER gramm. VII 108,5 assiduus, non adsiduus, ab assidendo. GELL. 16,10,15 'adsiduus' in XII tabulis pro locuplete et facile facienti dictus aut ab assiduis id est aere dando ..., aut a muneris pro familiari copia faciendi adsiduitate (*verba Iuli Pauli poetae*). PAUL. FEST. 9 adsiduus dicitur, qui in ea re, quam frequenter agit, quasi consedisse videatur. alii assiduum locupletem, quasi multorum assium, dictum putarunt. alii eum, qui sumptu proprio militabat, ab asse dando vocatum aestimarunt. CHAR. gramm. p. 95,11 B. assiduus quidam per 'd' scribunt, quasi sit a sedendo figuratum, sed errant. nam cum a Servio Tullio populus in quinque classes esset divisus ..., ditiores, qui asses dabant, assidui dicti sunt. et quoniam soli in negotiis publicis frequentes aderant, eos qui frequentes adsunt assiduos ab assibus dixerunt. PRISC. gramm. II 118,18 'assideo' (vel ab asse, ut quibusdam placet) 'assiduus'. ISID. orig. 10,17 assiduus dicebatur apud antiquos qui assibus ad aerarium expensum conferendis erat, et in negotiis quoque publicis frequens; unde et per 's', non per 'd' scribendus est. *thes. gloss.*

assipondium, -ii *n.* VARRO ling. 5,169 dupondius ab duobus ponderibus, quod unum pondus assipondium dicebatur; id ideo quod as erat libra pondo. PAUL. FEST. 72 dispensatores dicti, quia aes pensantes expendebant ...; hinc (*sc. ab aere pensando*) deducuntur ... assipondium, dupondium.

associo, -are. *vide* socer.

assudesco, -ere. *vide* assus.

assuetus, -a, -um (*part.* assuesco). *vide* mansuetus.

assula(astula), -ae *f.* ISID. orig. 17,6,26 astula a tollendo nuncupata quasi abstula. *vide* ascia, asciola.

assum, adesse. *vide* assecula, assus.

Assur. (*nom. vir.*). *vide* Assyria, Assyrii.

assus, -a, -um. (i) *n. subst., de carne cocto*: VARRO ling. 5,109 dictum assum, quod id ab igni assudescit, id est uvescit ...; sudandum assum destillat calore. ISID. orig. 20,2,22 assum, quod ardeat, quasi arsum. (ii) *f. subst., de nutrice*: NON. p. 57,8 assas nutrices ... quod assint his quos nutriant. SCHOL. Iuv. 14,208 assa nutrix dicitur quae lac non praestat infantibus, sed solum diligentiam et munditiam adhibet. *thes. gloss.*

assyr. *vide* assaratum.

Assyria, -ae *f.* (*terra Asiae*). ISID. orig. 14,3,10 Assyria vocata ab Assur filio Sem, qui eam regionem post diluvium primus incoluit.

Assyrii, -orum *m.* (*pop. Asiae*). AUG. civ. 16,3 p. 126,19 D. Assur ... unde Assyrii (16,11 p. 145,10 D. EUCHER. instr. 2 p. 151,5. LIB. gener. chron. I p. 103,158. CHRON. Alex. chron. I p. 103,130 [Asur]. LIB. gener. a. 334 chron. I p. 103,52 [Asyr]. ISID. orig. 9,2,3. 9,2,38. 9,2,45). *vide* Syrii.

Astabores(-obores). (*cogn. Nili*). PLIN. nat. 5,53 *Nilus* circa ... *insulam* Meroen Astobores laevo alveo dictus, hoc est ramus aquae venientis e

tenebris, dextra vero Astusapes, quod lateris significationem adicit (*cf.* MELA 1,50).

Astapus, -i *m.* (*cogn. Nili*). PLIN. nat. 5,53 *Nilus* medios Aethiopas secat cognominatus Astapus, quod illarum gentium lingua significat aquam a tenebris profluentem (SOL. 32,5).

asteria, -ae *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,131 asteria ... contraria soli regerit candicantes radios in modum stellae, unde nomen invenit.

asterites. (*gemma*). ISID. orig. 16,10,3 asterites candida est, inclusam lucem continens veluti stellam intus ambulantem, redditque solis candicantes radios; unde et nomen invenit (*ex* PLIN. nat. 37,131 *de asteria, q.v.*).

astipulator(adst-), -oris *m.* GAIUS inst. 3,110 possumus ... ad id quod stipulamur, alium adhibere, qui idem stipuletur; quem vulgo adstipulatorem vocamus.

asto, -are. *vide* hasta.

astraba, -ae *f.* PROB. in ecl. praef. p. 324 (*Hagen*) hoc idem carmen (*sc. bucolicum*) et astrabicon dictum est ex forma, qua advecti fuerant, qui illa cantaturi erant. sunt autem astraba (-ae *Keil*) vehicula dicta παρὰ τὸ μὴ στρέφεσθαι. *vide* astrabicos.

astrabicos, -on. PROB. in ecl. praef. p. 324 (*Hagen*) *sub* astraba.

Astraeus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* astrum.

astrion. (*gemma*). PLIN. nat. 37,132 similiter candida est quae vocatur astrion ...; quidam causa nominis reddunt quod astris opposita fulgorem rapiat et regerat (=ISID. orig. 16,13,7).

astrologus, -i *m.* ISID. orig. 8,9,22 astrologi dicti, eo quod in astris auguriantur.

astronomia, -ae *f.* CASSIOD. inst. 2,7,1 astronomia itaque dicitur, unde nobis sermo est, astrorum lex (ISID. orig. 3,24).

astrosus, -a, -um. ISID. orig. 10,13 astrosus ab astro dictus, quasi malo sidere natus.

astrum, -i *n.* AVIEN. Arat. 279 cuius (*sc. Astraei*) sidera sunt proles et qui ... nomen dedit omnibus astris (Arat. 99. *cf.* GERM. 105). MART. CAP. 8,817 quidam Romanorum ... astra ab Astraeo dicta fuisse commemorat. *vide* astrion, astrologus, astronomia, astrosus.

astu. *n.* *vide* astutus.

astula. *sub* assula.

Astura, -ae *m.* (*fluvius Hispaniae*). *vide* Astures.

Astures, -um *m.* (*gens Hispaniae*). ISID. orig. 9,2,112 Astures ... vocati eo, quod circa Asturam flumen ... inhabitent.

astus, -us *m.* PAUL. FEST. 6 astu apud poetas astutiam significat, cuius origo ex Graeco ... ἄστυ deducitur, in quo qui conversati assidue sint, cauti atque acuti esse videantur. *vide* astutia, astutus, hasta.

Astusapes. (*cogn. Nili*). PLIN. nat. 5,53 *sub* Astabores.

astutia, -ae *f.* ISID. orig. 18,7,1 nomen ... hasta ab astu sumpsit; unde et astutia.

astutus, -a, -um. PAUL. FEST. 6 astutus arte tutus. SERV. Aen. 11,704 'astu' malitia: nam proprie 'astutos' malitiosos vocamus. PS. ASCON. Verr. p. 218,15 'astuta' urbana, etenim urbs astu dicitur. ISID. orig. 10,6 astutus ab astu vocatus.

asylum, -i *n.* SERV. Aen. 2,761 dictum 'asylum' quasi 'asyrum'. *add.*

auct. alii asylum ideo dictum quod nullus inde tolleretur, id est, quod συλᾶσθαι, hoc est, abripi nullus inde poterat; vel quod fugienti illuc spolia non detraherentur; σῦλα enim Graece ... spolia dicuntur. GLOSS. IV Plac. A 33 asylum: Graece templum ad quod si quis confugiebat nefas erat trahi, id est a non trahendo spolium. *thes. gloss.*

Atabulus, -i *m.* (*ventus*). PORPH. Hor. sat. 1,5,78 Atabulus ... ventus in Apulia ... Graeca appellatione, quasi Atabalon ἀπὸ τοῦ ἐς τὴν ἄτην βάλλειν πάντα.

atavus, -i *m.* PAUL. FEST. 13 atavus (att- *codd.*) quia atta est avi, id est pater, ut pueri usurpare solent.

Atella, -ae *f.* (*oppid. Campaniae*). *vide* Atellanus.

Atellanus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 135,7 B. ab Atella Atellanus. DIOM. gramm. I 490,2 a civitate Oscorum Atella, in qua primum coeptae, appellatae sunt Atellanae *fabulae*.

ater, atra, atrum. *vide* Atrabaticus, atramentum, atratus, atrium, Atrius, barathrum.

Athamania, -ae *f.* (*regio Epiri*). *vide* Athamanticum.

Athamanticum(-maticum) (*meum*). PLIN. nat. 20,253 duo genera *mei* ...: nobilius Athamanticum vel Athamaticum vocant, illi tamquam ab Athamante inventum, hi quoniam laudatissimum in Athamania reperiatur.

Athamas, -antis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Athamanticum.

Athena, -ae *f.* (*dea*). FULG. myth. 2,1 Minerva ... Athene Grece dicitur quasi athanate parthene, id est inmortalis virgo. *vide* Athenae.

Athenae, -arum *f.* (*urbs*). VARRO ap. AUG. civ. 18,9 p. 266,11 D. nam ut Athenae vocarentur, quod certe nomen a Minerva est, quae Graece Ἀθηνᾶ dicitur, hanc causam Varro indicat (HYG. fab. 275,2. IUST. 2,6,9. HIER. chron. a. Abr. p. 41b. PROSP. chron. 1 p. 388,55. ISID. orig. 15,1,44). *cf.* HYG. fab. 164,3. PHILARG. Verg. ecl. 2,61 rec. I Athenae ... ideo appellantur, quod plura oppida in tutela Minervae (*i.e. Athenae*) in Attica posita Theseus in unum contulerit. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,18 cum ... inter Minervam et Neptunum de terra Attica esset contentio ..., Athenae dictae sunt ob victoriam Minervae. *vide* Athenaei, Athenaeopolitae, Athenaiis.

Athenaei, -orum *m.* VARRO ling. 8,35 cum trinae fuerint Athenae, ab una dicti Athenaei, ab altera Athenaiis, a tertia Athenaeopolitae.

Athenaeopolitae, -arum *m.* VARRO ling. 8,35 *sub* Athenaei.

Athenaiis. *m. pl.* VARRO ling. 8,35 *sub* Athenaei.

atheos(-us), -i. GLOSS. IV Plac. T 3 theos deus est; atheos dicitur qui caret deo.

athleta, -ae *c.* CHAR. gramm. p. 138,9 B. Graeca nomina —ης terminata transeunt et fiunt aut feminina ... aut communia, ut ἀθλητής athleta.

Atina, -ae *f.* (*oppid. Volscorum*). SERV. Aen. 7,630 dicta Atina a morbis, qui graece ἄται dicuntur, quos paludis vicinitas creat.

Atius, -a (*nom. gent.*). VERG. Aen. 5,568 Atys, genus unde Atii duxere Latini.

Atlans(Athl-)(1), -antis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Atlans(2).

Atlans(Athl-, Atlas)(2), -antis *m.* (*mons*). ISID. orig. 14,8,17 Athlans frater Promethei fuit et rex Africae ...; ob ... scientiam caeli nomen eius in

montem Africae derivatum est, qui nunc Athlans cognominatur.

atomus(-os), -i *f.* (*m.*). LACT. de ira 10,5 'tam minuta sunt' inquit *Leucippus* 'ut nulla sit acies ferri tam subtilis qua secari ac dividi possint.' unde illis nomen imposuit atomorum. SERV. Aen. 6,747 atomos perpetuas dicunt, quia simplices sunt nec recipiunt sectionem. SERV. ecl. 6,31 corpus volunt *Epicurei* esse atomos, id est quasdam minutissimas partes, quae τομήν, id est sectionem, non recipiunt, unde et atomi dictae sunt (ISID. orig. 13,2,1). AUG. serm. 362,17 atomus dictus est a τομή, quod est sectio: ἄτομος graece, quod secari non potest. ISID. orig. 13,2,4 atomus ergo est quod dividi non potest ..., nam τόμος divisio dicitur Graece, ἄτομος indivisio. *thes. gloss.*

Atrabaticus, -a, -um. LYD. mag. 1,17 p. 21,18 W. τὰς δὲ χλαμύδας ἀτραβαττικὰς (*sc.* ὠνόμαζον οἱ πατρίκιοι) ἐκ τοῦ χρώματος, ὅτι τὸ φαιὸν κατ' αὐτοὺς ἄτρον προσαγορεύεται.

atramentum, -i *n.* ISID. orig. 19,17,17 atramentum dictum quod sit atrum.

atratus, -a, -um. VARRO ling. 8,18 ab atro atratus. ISID. orig. 10,15 atratus et albatus: ille a veste nigra, iste ab alba.

Atria, -ae *f.* (*oppid. Venetorum*). *vide* atrium, Hadriaticum.

Atriaticum (*mare*). *sub* Hadr-.

Atriates, -um *m.* *vide* atrium.

atricapilla, -ae *f.*(*avis*). PAUL. FEST. 124 melancoryphi genus avium, quae Latine vocantur atricapillae, eo, quod summa earum capita nigra sint.

atrium, -i *n.* VARRO ling. 5,161 atrium appellatum ab Atriatibus Tuscis: illinc enim exemplum sumptum. PAUL. FEST. 13 dictum ... atrium vel quia id genus aedificii Atriae primum in Etruria sit institutum, vel quod a terra oriatur, quasi aterrium. SERV. Aen. 1,726 ibi culina erat; unde et atrium dictum est, atrum enim erat ex fumo. *add.* auct. alii dicunt Atriam Etruriae civitatem fuisse, quae domos amplis vestibulis habebat, quae cum Romani imitarentur 'atria' appellaverunt. SCHOL. Lucan. 2,238 atrium proprie dicitur ab atro ..., quod proprie est porticus ... ante templa, ubi comburebantur, quae remanebant. CASSIOD. in psalm. 134, 1–2 l. 33 A. atrium dicitur ... domus primus ingressus, ubi ... habitantes ... focos facere noscebant; et inde ab atri fumi ... globis appellata atria, quasi atra, tradit antiquitas. ISID. orig. 15,3,4 dictum atrium eo, quod addantur ei tres porticus extrinsecus. alii atrium quasi ab igne et lychno atrum dixerunt; atrum enim fit ex fumo. *vide* patria.

Atrius, -a (*nom. gent.*). VARRO ling. 8,80 ab albo Albius, ab atro Atrius (*cf.* 10,44).

atrophia, -ae *f.* ISID. orig. 4,7,27 atrofia nomen accepit a diminutione corporis. nam Graeci nutrimenti cessationem ἀτροφίαν dicunt (*cf.* CAEL. AUR. chron. 2,1,3. 2,1,7. 2,14,200. 3,7,90. CASS. FELL. 42 p. 102,3).

Atropos, -i *f.* (*Parca*). FULG. myth. 1,8 p. 21,10 tertia *Parca* Atropos ...; Atropos quoque sine ordine dicitur.

atrox, -ocis. PAUL. FEST. 18 atroces appellantur ex Graeco, quia illi ἄτρωκτα (*Scaliger*; atrocia *codd.*) appellant, quae cruda sunt (*cf.* NON. p. 76,3 atrox, crudum. ISID. diff. 1,141 atrox: crudelis, hoc est crudus); sive atrox dicitur ab eo, quod nihil timeat; τρέσαι enim Graeci dicunt timere. ISID. orig. 10,11 atrox, quod sit tetris moribus.

atrus. *vide* quinquatrus.

atta, -ae *m.* *vide* atavus.

Atta, -ae *m.* (*cogn. vir.*). PAUL. FEST. 12 Attae appellantur, qui propter vitium crurum aut pedum plantis insistunt et adtingunt terram magis quam ambulant, quod cognomen Quintio poetae adhaesit.

attempto, -are. *vide* temetum.

attentus, -a, -um. (*part.* attendo). ISID. orig. 10,18 attentus, ut aliquid audiens teneat.

Atthis, -idis *f.* (*nom. mul.*). *vide* Attica, Attici.

attibernalis(attub-), -is *m.* PAUL. FEST. 12 adtibernalis habitator continuae tabernae. *thes. gloss.*

Attica, -ae *f.* (*terra Graeciae*). IUST. 2,6,8 *Cranai* filia Atthis nomen regioni *Atticae* dedit (=HIER. chron. a. Abr. p. 44b. ISID. orig. 9,2,76). SERV. auct. georg. 4,462 *sub* Actias. ISID. orig. 14,4,10 ipsa est et Attica terra Acte prius dicta (*cf.* PLIN. nat. 4,23. SOL. 7,16. MART. CAP. 6,653. SCHOL. Verg. Veron. georg. 4,463) nam Granus quidam Graeciae indigena fuit, ex cuius filia Attis nomine Attica terra vocata est.

Attici, -orum *m.* ISID. orig. 9,2,76 *Cranai* filia Atthis nomen et regionis (*sc. Atticae*) et gentis dedit. et ex ea Attici cognominati.

attingo, -ere. *vide* Atta. *part.* **attactus,** -a, -um. *vide* odoratus.

Attis, -idis *m.* (*nom. vir.*). FIRM. err. 3,2 Attin ... hoc ipsum volunt esse, quod ex frugibus nascitur (AUG. civ. 7,25 p. 306,25 D. Porphyrius, philosophus nobilis, Attin flores significare perhibuit, et ideo abscisum, quia flos decidit ante fructum. non ergo ipsum hominem ..., qui est vocatus Attis, sed virilia eius flori comparaverunt. FULG. myth. 3,5 p. 65,8 florem quamvis quilibet amet, tamen abscidit, ut Berecinthia in Attin fecit: antis enim Grece flos dicitur). MACR. somn. 1,21,9 *Phryges* Solem ... sub nomine Attinis ornant fistula et virga (CARM. c. pag. 109 Attin castratum subito praedicere Solem. ARNOB. nat. 5,42 Attidem cum nominamus, Solem ... significamus). ARNOB. nat. 5,6 hirquos Phryges suis attagos elocutionibus nuncupant, inde Attis nomen ut sortiretur effluxit. FULG. myth. 3,5 p. 66,14 Attin dici voluerunt quasi eton, etos enim Grece consuetudo dicitur.

attonitus, -a, -um. SERV. Aen. 3,172 proprie attonitus dicitur, cui casus vicini fulminis et sonitus tonitruum dant stuporem (*cf.* SERV. auct. Aen. 4,282). SCHOL. Stat. Theb. 10,770 attoniti ... dicuntur, quos fragor tonitrui in unum locum defixit, quos Graeci vocant ἐμβροντήτους. ISID. orig. 10,19 dictus ... attonitus a tonitruum strepitu, quasi tonitru obstupefactus.

attributum, -i *n.* VARRO ling. 5,181 tributum dictum a tribubus, quod ea pecunia, quae populo imperata erat, tributim a singulis pro portione census exigebatur. ab hoc ea quae assignata erat attributum dictum.

attritus(1), -a, -um. (*part.* attero). PAUL. FEST. 12 adtritum et tritum ex Graeco descendit, quia illi vestem tritam τρίβωνας appellant.

attritus(2), -us *m.* *vide* cartilago.

attueor. *vide* tesca.

Attus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Appius.

Atys. (*nom. vir.*). *vide* Atius, Italia.

avarus, -a, -um. GELL. 10,5,1*sq.* 'avarus' non simplex vocabulum, sed iunctum copulatumque esse P. Nigidius dicit in commentariorum undetricesimo: 'avarus ... appellatur qui avidus aeris est. sed in ea copula 'e' littera

... detrita est' ..., sed ... de 'avaro' ambigitur: cur enim non videri possit ab uno solum verbo inclinatum, quod est 'aveo', eademque esse fictura, qua est 'amarus', de quo nihil dici potest, quin duplex non sit? ISID. orig. 10,9 avidus dictus ab avendo; avere enim cupere est. hinc et avarus ...; avarus ex eo dictus, quod sit avidus auri (*cf.* AUG. civ. 15,22 p. 107,1 D. aurum amatur ab avaris).

auceps, -cupis *m.* VARRO ling. 8,61 si ab avibus capiendis auceps dicatur. PRISC. gramm. II 16,18 avis auceps (39,7). 26,13 'auceps' aves capiens. EUTYCH. gramm. V 455,11 a capio municeps, particeps, auceps. ISID. orig. 10,13 auceps quod aves capiat. *thes. gloss.*

auctarium, –i *n.* PAUL. FEST. 14 auctarium dicebant antiqui, quod super mensuram vel pondus iustum adiciebatur (*i.e. ab augendo*).

auctio, –onis *f.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 12,24 auctio ... ab augendo dicta est. FULG. serm. ant. 26 auctionem dici voluerunt venditionem, quasi quod et ementem augeat et vendentem.

auctor, –oris *m.* BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,27 'auctor' ab augendo dictus (=ISID. orig. 10,2). GLOSS. IV Plac. A 59 auctrix ab augendo dicta est; auctor ab auctoritate generis est communis.

auctoritas, –atis *f.* *vide* auctor.

auctrix, –icis *f.* GLOSS. IV Plac. A 59 *sub* auctor.

auctum, –i *n.* PAUL. FEST. 14 auctum vocabatur spatium circi, quod super definitum modum victoriae adiungitur (*i.e. ab augendo*).

auctus, –us *m.* *vide* augustus, auxilium.

aucupium, –i *n.* VEL. gramm. VII 67,8 qui aucupium per 'u' scribunt, putant ab ave occupanda dictum; at qui aucipium, ab ave capienda, cum 'a' litterae in 'i' familiaris transitus sit.

audacia, –ae *f.* PAUL. FEST. 20 audacia ab avide, id est cupide, agendo est dicta.

audeo, –ere. *vide* sodes.

audio, –ire. VARRO ling. 6,83 ab auribus verba videntur dicta audio et ausculto. *vide* auricula.

auditus, –us *m.* GREG. M. moral. 26,68 auditus ab aure dicitur. ISID. orig. 11,1,22 auditus appellatus, quod voces auriat; hoc est aere verberato suscipiat sonos. *vide* auris.

avena, –ae *f.* AGROEC. gramm. VII 118,25 avena sterile germen, habenae retinacula iumentorum, hoc de habendi potestate, illud de occupandi aviditate dictum (*cf.* ISID. diff. 1,46).

Avens, –entis *m.* (*fluvius Sabinus*). *vide* Aventinus mons.

Aventinus, –i *m.* (*nom. vir.*). SERV. Aen. 7,657 *sub* Aventinus mons. *vide* Aventinus mons.

Aventinus mons. VARRO ling. 5,43 Aventinum aliquot de causis dicunt. Naevius (carm. frg. 26) ab avibus, quod eo se ab Tiberi ferrent aves (SERV. Aen. 7,657 *infra*. AUG. civ. 18,21 p. 282,21 D. *infra*), alii ab rege Aventino Albano quod ibi sit sepultus (DION. HAL. 1,71,4. OV. fast. 4,51. OV. met. 14,620. LIV. 1,3,9. PAUL. FEST. 19. LACT. inst. 1,11,59. SERV. Aen. 7,657 *infra*. AUG. civ. 18,21 p. 282,21 D. *infra*. PS. AUR. VICT. orig. 18,5 *qui add.* ut scribit Lucius Caesar libro secundo. HIER. chron. a. Abr. p. 81b. PROSP. chron. I p. 393,142), alii A<d>ventinum ab adventu hominum, quod commune Latinorum ibi Dianae templum sit constitutum. ego maxime puto,

quod ab advectu: nam olim paludibus mons erat ab reliquis disclusus. SERV. Aen. 7,657 Aventinus mons urbis Romae est, quem constat ab avibus esse nominatum, quae de Tiberi ascendentes illic sedebant ...; quidam etiam rex Aboriginum, Aventinus nomine, illic et occisus et sepultus est, sicut etiam Albanorum rex Aventinus, cui successit Procas. Varro tamen dicit in gente populi Romani, Sabinos a Romulo susceptos istum accepisse montem, quem ab Avente, fluvio provinciae suae, Aventinum appellaverunt. constat ergo varias has opiniones postea secutas, nam a principio Aventinus est dictus ab avibus vel a rege Aboriginum: unde hunc Herculis filium constat nomen a monte accepisse, non ei praestitisse. AUG. civ. 18,21 p. 282,21 D. Aventinus ... qui duodecimo loco Aenean sequitur, cum esset prostratus in bello et sepultus in eo monte, qui etiam nunc eius nomine nuncupatur, deorum ... numero est additus. alii sane noluerunt eum in proelio scribere occisum, sed non comparuisse dixerunt; nec ex eius vocabulo appellatum montem, sed ex adventu avium dictum Aventinum. LYD. mag. 1,34 p. 35,19 W. ὁ δὲ τόπος (*sc. Aventinus mons*) ἕλκει τὴν προσηγορίαν ἐξ ἑνὸς τῶν Ἡρακλειδῶν, ὡς ὁ Ῥωμαίων ποιητὴς παραδέδωκε (*cf.* VERG. Aen. 7,657*sq.*). *thes. gloss. vide* Aventinus.

aveo, –ere. *vide* avarus, avidus, Aulus.

Avernus, –i *m.* (*lacus*) *vel* **Averna loca.** LUCR. 6,740 principio, quod Averna vocantur nomine, id ab re impositumst, quia sunt avibus contraria cunctis, e regione ea quod loca cum venere volantes. NON. p. 14,4 Avernus lacus idcirco appellatus est, quia est odor eius avibus infestissimus. SERV. Aen. 3,442 hic lacus ante silvarum densitate sic ambiebatur, ut exhalans inde per angustias aquae sulpureae odor gravissimus supervolantes aves necaret: unde et Avernus dictus est, quasi ἄορνος (*cf.* VERG. Aen. 6,242). ISID. orig. 13,19,8 Avernus ... lacus vocatus quod aves ibi supervolare non possent; nam antea silvarum densitate *eqs.* ... necaret *ex* SERV. *supra. thes. gloss.*

averrunco, –are. VARRO ling. 7,102 <ab> avertendo averruncare, ut deus qui in eis rebus praeest Averruncus. itaque ab eo precari solent, ut pericula avertat (*cf.* PAUL. FEST. 373. NON. p. 74,21).

Averruncus, –i *m.* (*deus*). VARRO ling. 7,102 *sub* averrunco.

averto, –ere. *vide* averrunco, Averruncus, aurum, Vertumnus.

auferro, –ferre. *vide* ablativus.

augeo, –ere. *vide* auctarium, auctio, auctor, auctrix, auctum, augmentum, augurium, augustus, autumnus, macto, magmentum. *part.* **auctus, –a, –um.** *vide* beatus, mactus.

augmento, –are. *vide* magmentum.

augmentum, –i *n.* VARRO ling. 5,112 augmentum, quod ex immolata hostia desectum in iecore imponitur in porriciendo augendi causa. *thes. gloss.*

augur, –uris *m.* DION. HAL. 2,64,4 οὓς ἀφ' ἑνὸς εἴδους τῶν θεωρημάτων τῆς τέχνης Ῥωμαῖοι καλοῦσιν αὔγορας, ἡμεῖς δ' ἂν εἴποιμεν οἰωνοπόλους. PAUL. FEST. 2 augur ab avibus gerendoque dictus, quia per eum avium gestus edicitur; sive ab avium garritu, unde et augurium. *vide* auguraculum, augustus.

auguraculum, –i *n.* PAUL. FEST. 18 auguraculum appellabant antiqui, quam nos arcem dicimus, quod ibi augures publice auspicarentur.

augurium, –i *n.* OV. fast. 1,611 sancta vocant 'augusta' patres, 'augusta'

vocantur templa sacerdotum rite dicata manu: huius et 'augurium' dependet origine verbi et quodcumque sua Iuppiter auget ope. PAUL. FEST. 2 *sub* augur. SERV. Aen. 5,523 'augurium' dictum quasi 'avigerium', id est quod aves gerunt. PRISC. gramm. II 39,7 avis : auceps augurium augustus. ISID. orig. 8,9,19 dicta sunt ... auguria, quasi avium garria, hoc est avium voces et linguae. item augurium, quasi avigerium *eqs.* ... gerunt *ex* SERV. *supra.*

Augusta, -ae *f.* (*terra, i.q. Samaria*). HIER. epist. 108,13,14 vidit ... et Sebasten, id est Samaria, quae in honorem Augusti ab Herode Graeco sermone Augusta est nominata (HIER. in Os. 14,1 p. 941 A. ISID. orig. 15,1,25).

augustus, -a, -um. (i) *i.q. sanctus*: SUET. Aug. 7,2 loca ... religiosa et in quibus augurato quid consecratur augusta dicantur (*cf.* SERV. Aen. 7,153 'augusta' ... augurio consecrata), ab auctu vel ab avium gestu gustuve, sicut etiam Ennius docet scribens (ann. 502 V.) 'augusto augurio postquam incluta condita Roma est.' PAUL. FEST. 1 augustus locus sanctus ab avium gestu, id est quia ab avibus significatus est, sic dictus; sive ab avium gustatu, quia aves pastae id ratum fecerunt. PRISC. gramm. II 39,7 avis: auceps augurium augustus. *vide* augurium. (ii) *cogn. imperatoris*: SUET. Aug. 7,2 cum quibusdam censentibus Romulum appellari oportere *Octavium* ... praevaluisset, ut Augustus potius vocaretur, non tantum novo sed etiam ampliore cognomine, quod loca ... religiosa *eqs. sub* (i) *supra.* DIO 53,16,8 Αὔγουστος ὡς καὶ πλεῖόν τι ἢ κατὰ ἀνθρώπους ὢν ἐπεκλήθη. πάντα γὰρ τὰ ἐντιμότατα καὶ τὰ ἱερώτατα αὔγουστα προσαγορεύεται. HIER. nom. hebr. p. 64,2 Augusti: sollemniter stantis aut sollemnitatem additam. LYD. mens. 4,111 p. 150,23 W. ψήφῳ δὲ κοινῇ ... Αὔγουστος ἐπεκλήθη. Αὔγουστον δὲ οἱ 'Ρωμαῖοι κατὰ τὴν πάτριον σημασίαν καλοῦσιν τὸν κατ' οἰωνὸν καὶ θεῶν μαρτυρίαν προαγόμενον εἰς βασιλείαν. LYD. mag. 1,23 p. 26,25 W. Αὔγουστος ὁ καλοιώνιστος. ISID. orig. 9,3,16 Augustus ideo apud Romanos nomen imperii est, eo quod olim augeret rempublicam amplificando. quod nomen primitus senatus Octavio Caesari tradidit, ut quia auxerat terras, ipse nomine et titulo consecraretur. *vide* Augusta. (iii) *mensis*: SUET. Aug. 31, 2 Sextilem mensem e suo cognomine *Augustus* nuncupavit magis quam Septembrem quo erat natus, quod hoc sibi et primus consulatus et insignes victoriae optigissent. CENS. 22,16 qui ... Sextilis fuerat, ex S.C. Marcio Censorino C. Asinio Gallo cons. in Augusti honorem dictus est Augustus (PLUT. Num. 19,4. AUSON. 377,15 p. 99 P. SERV. georg. 1,43. HIER. chron. a. Abr. p. 163. AUG. c. Faust. 18,5. CARM. de mens. 3,16. MACR. Sat. 1,12,35. POL. SILV. fast. Aug. 1. LYD. mens. 4,111 p. 150,4 *et* 16 W. GLOSS. IV Plac. I 7. ISID. nat. 4,3. ISID. orig. 5,33, 10).

aviarium, -i *n.* VARRO ling. 8,54 ab ave aviarium. SERV. georg. 2,430 'aviaria' secreta nemora, quae aves frequentant (ISID. orig. 17,6,9 aviaria secreta nemora, dicta quod ibi aves frequentant). BREV. EXPOS. Verg. ad l. 'aviaria' a via longa posita (ISID. orig. 14,8,32 aviaria secreta loca et a via remota). ISID. orig. 14,8,32 aut tantum adibilia avibus (*affert* VERG. georg. 2,430). *thes. gloss.*

avicula, -ae *f.* VARRO ling. 8,79 minima in quibusdam non sunt, ut avis avicula aucella.

aviditas, -tatis *f.* *vide* avena.

avidus, -a, -um. PAUL. FEST. 23 avidus a non videndo propter nimiam

cupiditatem appellatur; sicut amens, qui mentem suam non habet. NON. p. 442,10 avidum ... ab avendo (ISID. orig. 10,9). *vide* avarus, audacia.

avis, –is *f.* PAUL. FEST. 29 aves ab adventu earum dicuntur, quod inde veniant, unde non quis suspicetur. ISID. orig. 12,7,3 aves dictae, eo quod vias certas non habeant, sed per avia quaque discurrunt. *vide* auceps, aucupium, Aventinus, Avernus, augur, augurium, augustus, aviarium, avicula, auspex, auspicium, ibex, milvus, Patavium.

avitus, –a, –um. PRISC. gramm. II 139,14 avitus ... ab avo. *vide* amita.

avius, –a, –um. SCHOL. Stat. Theb. 1,159 sol avius quasi sine via. ADNOT. Lucan. 1,569 avia sunt, quae non habent viam. *vide* avis.

aula(1), –ae *f.* (*i.q. Gr.* αὐλή). *vide* aulaeum, mesaulos.

aula(2), –ae *f.* (*dim.* alvus). *sub* olla.

aulaeum, –i *n.* SERV. Aen. 1,697 ideo aulaea dicta sunt, quod primum in aula Attali regis Asiae ... inventa sunt (SERV. georg. 3,25. ISID. orig. 19,26, 8). *thes. gloss.*

aulicoctus, –a, –um. PAUL. FEST. 23 aulicocta (–cocia *trad.*) exta, quae in ollis coquebantur, dicebant, id est elixa.

Aulis, –idis *f.* (*oppid. Graeciae*). SCHOL. Stat. Theb. 7,332 Aulis dicta ex eo, quod illic omnes Graeciae reges in excidium Troiae coniuraturi convenerant (*cf.* ET. MAG. p. 154,18 Αὐλίς, ἀπὸ τοῦ αὐτόθι αὐλισθῆναι τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ... ἐκ τοῦ αὐλίζω ..., ἐπειδὴ ἐκεῖ συνηθροίσθη ἅπας ὁ Ἑλληνικὸς στρατός).

Aulus, –i *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 5 Auli, quod ... *parentibus* aventibus nascuntur.

aura, –ae *f.* ISID. orig. 13,11,17 aura ab aere dicta, quasi aeria, quod lenis sit motus aeris. agitatus enim aer auram facit (*affert* LUCR. 5,503 aerias auras). *vide* Anaurus, aurarius, auriga, aurora, aurum, Isauria.

auraria, –ae *f.* ISID. orig. 16,18,6 auraria nomen habet ab auro.

aurarius, –i *m.* SERV. Aen. 6,204 'aura' splendor ...; hinc et aurarii dicti, quorum favor splendidos reddit (PRISC. gramm. III 509,33. ISID. orig. 16,18,1 *ubi* 'fulgor' *pro* 'favor' *trad.*). SERV. Aen. 6,816 'auris' favoribus: unde et aurarii dicuntur favisores.

aurata(orata), –ae *f.* (*piscis*). FEST. 182 orata genus piscis appellatur a colore auri, quod rustici orum dicebant. ISID. orig. 12,6,6 a colore *quidam pisces nominati sunt* ... ut auratae, quia in capite auri colorem habent. *vide* Orata.

aureae, –arum *f.* PAUL. FEST. 27 aureas dicebant frenos, quibus equorum aures religantur (*cf.* 8 [*s.v.* aureax] aureas enim dicebatur frenum, quod ad aures equorum religabatur). *vide* auriga.

Aurelius, –a (*nom. gent.*). PAUL. FEST. 23 Aureliam familiam ex Sabinis oriundam a Sole dictam putant, quod ei publice a populo Romano datus sit locus, in quo sacra faceret Soli, qui ex hoc Auseli dicebantur, ut Valesii ... pro eo, quod est Valerii.

auresco, –ere. *vide* aurora.

aureus, –a, –um. PRISC. gramm. II 69,15 'ferreus', ferro factus, similiter 'aureus'. *vide* aurichalcum, aurugo.

aurichalcum(ori–), –i *n.* PAUL. FEST. 9 aurichalcum vel orichalcum quidam putant compositum ex aere et auro, sive quod colorem habeat aureum. orichalcum sane dicitur, quia in montuosis locis invenitur. mons

etenim Graece ὄρος appellatur. SERV. Aen. 12,87 orichalcum pretiosius visum est, quod et splendorem auri et aeris duritiam possideret (=ISID. orig. 16,20,3 *qui add.* est autem nomen compositum ex lingua Latina et Graeca; aes enim sermone Graecorum χαλκός vocatur). *thes. gloss.*

auricula, -ae *f.* VEL. gramm. VII 71,23 'd' ... non minus in 'r' litteram transit ...; unde pro audiculis ab audiendo auriculas dicimus (ISID. orig. 17,7, 2).

auricularis, -e. ISID. diff. 2,63 quintus *digitus* auricularis, quod eo aurem scalpimus (ISID. orig. 11,1,71).

aurifex, -ficis *m.* PRISC. gramm. II 25,27 aurum aurifex. ISID. orig. 19,1,2 *sub* artifex.

auriga, -ae *m.* PRISC. gramm. III 509,34 inde (*sc. ab aura*) ... aurigae *dicuntur* qui splendorem sibi agunt, qui fit auris populi, hoc est clamoribus. ISID. orig. 18,33,1 auriga proprie dictus quod currum agat et regat (*cf.* SERV. Aen. 12,85), sive quod feriat iunctos equos. nam aurit, ferit (*affert* VERG. Aen. 10,314). *thes. gloss.*

Aurios. (*nom. fict.*). *vide* aurum.

auripigmentum, -i *n.* ISID. orig. 19,17,12 arsenicum, quod Latini ob colorem auripigmentum vocant (*cf.* PLIN. nat. 33,79).

auris, -is *f.* VARRO ling. 6,83 aures ab aveo, quod his avemus discere semper, quod Ennius videtur ἔτυμον ostendere velle in Alexandro (scaen. 47) cum ait: 'iam dudum ab ludis animus atque aures avent avide expectantes nuntium'. LACT. opif. 8,8 aures, quibus est inditum nomen a vocibus hauriendis (*affert* VERG. Aen. 4,359. *cf.* PLAUT. Mil. 33) ... aut quia vocem ipsam Graeci αὐδὴν vocant ab auditu, per inmutationem litterae aures velut audes sunt nominatae (=ISID. diff. 2,55. ISID. orig. 11,1,46). CASSIOD. in psalm. 5,2 l. 45 A. auris enim ab auditu dicta est (101,3 l. 141 A.). *vide* aranea (iii), auditus, aureae, auricularis, inauris, obaudio, susurro.

auro, -are. PRISC. gramm. II 433,6 a metallorum ... nominibus solent nasci verba, ut ab auro 'auro auras'.

aurora, -ae *f.* VARRO ling. 7,83 aurora dicitur ante solis ortum, ab eo quod ab igni solis tum aureo aer aurescit. PRISC. gramm. III 509,28 ab aura ... dicitur Aurora. proprie enim ipse ascensus solis, id est prima pars diei, aurora dicitur, in qua solet pulsu solis aer commotus auram facere. alii autem a splendore solis dictam putant. ponunt autem auram pro splendore. ISID. orig. 5,31,14 est ... aurora diei clarescentis exordium et primus splendor aeris, qui graece ἠώς dicitur; quam nos per derivationem auroram vocamus, quasi eororam. *vide* aurum.

aurugo(aurigo), -inis *f.* VARRO ap. ISID. orig. 4,8,13 auriginem vero Varro appellari ait a colore auri. CASS. FEL. p. 128,6 icterici dicuntur morbo regio laborantes ...; sequitur ... pallor corporis cum aurium et oculorum crocei vel aurei coloris fantasia. unde ab aliquantis latine aurugo appellatur.

aurum, -i *n.* PAUL. FEST. 8-9 aurum dictum, quia praecipue custoditur. Graece enim ὠρεῖν custodire dicitur; unde et thesaurum. Hippocrates medicus de nomine inventoris id dictum putat, quem vocitatum ait Aurion. quidam ad similitudinem aurorae coloris nomen traxisse existimant; nonnulli, quia mentes hominum avertat; alii a Sabinis translatum

putant, quod illi ausum dicebant. SERV. Aen. 6,204 'aura' splendor ... ; hinc et aurum dicitur a splendore, qui est in eo metallo (PRISC. gramm. III 509,33. CASSIOD. in psalm. 71,15 l. 345 A. ISID. orig. 16,18,1). ISID. orig. 16,20,1 *sub* aes. *vide* avarus, auraria, aurata, aureus, aurichalcum, aurifex, auro, aurugo, Pisaurum, thesaurus.

Aurunca, -ae *f.* (*urbs*). PAUL. FEST. 18 *sub* Ausonia.

ausculto, -are. VARRO ling. 6,83 ab auribus verba videntur dicta audio et ausculto ...; ab audiendo etiam auscultare declinatum, quod hi auscultare dicuntur, qui auditis parent.

Auson, -is *m.* (*filius Ulixis*). *vide* Aurunca, Ausonia, Ausones.

Ausonia, -ae *f.* (*terra*). PAUL. FEST. 18 Ausoniam appellavit Auson, Ulixis et Calypsus filius, eam primum partem Italiae, in qua sunt urbes Beneventum et Cales; deinde paulatim tota quoque Italia, quae Appennino finitur, dicta est Ausonia ab eodem duce, a quo urbem etiam conditam Auruncam ferunt (SERV. auct. Aen. 3,171 appellata Ausonia ab Ausone ...; et primo pars, postea omnis Italia nominata. SERV. Aen. 3,477. LYD. mens. 1,12 p. 3,17 W.). FULG. Virg. cont. p. 104,4 pervenitur Ausoniam, id est ad boni crementa ...; Ausonia enim apo tu ausenin (*i.e.* αὐξάνειν), id est cremento. *cf.* ET. MAG. 171,15 Αὔσονες: οὐκ ἀπὸ Αὔσονος ... ἀλλ' ὅτι τὴν Ἰταλίαν οἱ παροικοῦντες ἔποικοι Αὔξενα ἔλεγον.

Ausones, -um *m.* SERV. auct. Aen. 8,328 quamvis quidam Ausones cognominatos ab Ausone, Ulixis et Circes filio, dicant. *cf.* ET. MAG. 171,15 *sub* Ausonia.

auspex, -icis *m.* COMMENT. Lucan. 2,371 auspices ab inspiciendis avibus appellati. EUTYCH. gramm. V 455,10 ab aspicio auspex. ISID. orig. 10,13 auspex, eo quod avium auspicia intendat.

auspicium, -i *n.* PAUL. FEST. 2 auspicium ab ave spicienda. NON. p. 429,24 auspicium avium inspectio. SERV. auct. Aen. 3,374 auspicium ... dictum ab ave inspicienda quasi avispicium. ISID. orig. 8,9,19 dicta sunt ... auspicia, quasi avium aspicia. *thes. gloss.*

auster, -stri *m.* (*ventus*). ISID. orig. 13,11,6 auster ab auriendo aquas vocatus, unde et crassum aerem facit et nubila nutrit. *vide* austroafricus, euroauster.

austroafricus, -i *m.* (*ventus*). ISID. orig. 13,11,7 austroafricus, quod iunctus sit hinc et inde austro et africo.

austrum. *sub* haustrum.

Autonoe, -es *f.* (*Cadmi filia*). FULG. myth. 2,12 p. 53,3 Autonoe quasi autenunoe, id est se ipsam non cognoscens.

autumnus, -i *m.* VARRO ling. 6,9 (*periit etymon, sed vide Kent ad l.*). PAUL. FEST. 23 au(c)tumnum quidam dictum existimant, quod tunc maxime augeantur hominum opes, coactis agrorum fructibus. ISID. orig. 5,35,5 autumnus a tempestate vocatus quando et folia arborum cadunt et omnia maturescunt (*i.e. ab augendo?*).

autumo, -are. NIGID. ap. GELL. 15,3,4*sq.* invenimus ... in commentario Nigidiano, verbum 'autumo' compositum ex 'ab' praepositione et verbo 'aestumo' dictumque intercise 'autumo' quasi 'abaestumo', quod significaret 'totum aestumo' tamquam 'abnumero'. sed ... audacius hoc argutiusque esse videtur quam verius. 'autumo' enim non id solum significat

'aestumo', sed et 'dico' et 'opinor' et 'censeo', cum quibus verbis praepositio ista neque cohaerentia vocis neque significatione sententiae convenit (MACR. exc. gramm. V 600,19. 632,6. 637,27).

avunculus, -i *m.* PAUL. FEST. 14 avunculus, matris meae frater, traxit appellationem ab eo, quod aeque tertius a me, ut avus, est, sed non eiusdem iuris; ideoque vocabuli facta deminutio est. sive avunculus appellatur, quod avi locum optineat et proximitate tueatur sororis filiam. MARTYR. et CASSIOD. gramm. VII 185,6 *avunculus* formam diminutivi vel derivativi servare minime dubitatur et quasi venire ab avo demonstratur (ISID. orig. 9,6,17).

avus, -i *m.* PAUL. FEST. 13 avus, patris matrisque pater, dictus a Graeco vocabulo, quod est apud eos πάππος, mutatis quibusdam litteris. alii volunt, quod ex ea voce appelletur, quod apud eosdem Graecos αὖος (ayos *codd.*; αὖς *Muell.*) appellatur, significatque magnum, quoniam veluti magnus pater sit avus. alii putant avum dictum esse, quia ad duos attineat, quasi adduum vel quia ad patrem sit additus. ISID. orig. 9,5,9 avus patris pater est, ab aevo dictus, id est ab antiquitate. *vide* abavus, atavus, avitus, avunculus, Parrhasia.

auxiliares, -ium *m.* PAUL. FEST. 17 auxiliares dicuntur in bello socii Romanorum exterarum nationum, dicti ex Graeco vocabulo αὔξησις. 85 ferentarii auxiliares in bello, a ferendo auxilio dicti.

auxilium, -i *n.* VARRO ling. 5,90 auxilium appellatum ab auctu, cum accesserant ei qui adiumento essent alienigenae. *vide* auxiliares.

Axenus, -i *m.* *vide* Euxinus.

axilla(ascilla), -ae *f.* ISID. orig. 11,1,65 alae subbrachia sunt appellatae ...; quas quidam ascillas vocant, quod ex his brachia cilluntur id est moventur.

axis, -is *m.* ISID. orig. 3,36 axis est septentrionis linea recta, quae per mediam pilam sphaerae tendit; et dicta axis quod in ea sphaera ut rota volvitur, vel quia ibi plaustrum est (=13,5,3. *cf.* PAUL. FEST. 3. SERV. Aen. 2,512). *vide* coxa.

Axinus. *sub* Euxinus.

axites. PAUL. FEST. 3 *sub* axitiosus.

axitiosus, -a, -um. VARRO ling. 7,66 Claudius scribit axitiosas demonstrari consupplicatrices ab agendo axitiosas: ut ab una faciendo factiosae, sic ab una agendo <axitiosae, ut> (GS *in app. crit.*) actiosae, dictae. PAUL. FEST. 3 axitiosi factiosi dicebantur, cum plures una quid agerent facerentque. axit autem dixisse antiquos pro egerit, manifestum est; unde axites (*Scalig.*; axtas *codd.*) mulieres sive viri dicebantur una agentes.

axungia, -ae *f.* PLIN. nat. 28,141 antiqui axibus vehiculorum perunguendis maxime ad faciliorem circumactum rotarum utebantur, unde nomen. ISID. orig. 20,2 25 axungia ab unctione vocata. *thes. gloss.*

Axylos, -i *f.* (*terra, regio Galatiae*). LIV. 38,18,4 duci inde exercitus per Axylon quam vocant terram coeptus. ab re nomen habet: non ligni modo quicquam, sed ne spinas quidem aut ullum aliud alimentum fert ignis.

Azan. (*Arcadum gens*). SCHOL. Stat. Theb. 4,292 'Azan' apud Arcades Curetes hoc nomen habent de monte Azanio. unde vulgo in sacris deae magnae ... dicitur Azan.

Azanius mons. *vide* Azan.

azymus (*panis*). ISID. orig. 20,2,15 azymus non fermentatus; nam ἄζυμος est sine fermento, sincerus. acrozymus leviter fermentatus, quasi acroazymus.

B

Babel, -elis *f.* (*urbs, i.q. Babylon*). VULG. gen. 11,9 idcirco vocatum est nomen ... *civitatis* Babel, quia ibi confusum est labium universae terrae. HIER. quaest. hebr. in gen. p. 16,15 *Babylon* ab eo, quod ibi confusae sunt linguae turrim aedificantium, Babel appellata est. Babel enim interpretatur confusio (HIER. nom. hebr. p. 3,18 Babylon vel Babel confusio. HIER. sit. et nom. p. 99,27. HIER. epist. 21,8,2. GREG. TUR. Franc. 1,6. ISID. in gen. 9,1).

Babylon, -onis *f.* (*urbs*). HIER. in Is. 10,15 p. 135 A. Babylon, quae ex confusione linguarum nomen accepit (HIER. nom. hebr. p. 3,18. HIER. sit. et nom. p. 99,27. AUG. civ. 16,4 p. 130,3 D. ISID. orig. 15,1,4). *vide* Babylonia.

Babylonia, -ae *f.* ISID. orig. 14,3,14 Babyloniae regionis caput Babylon urbs est, a qua et nuncupata (*cf.* PLIN. nat. 6,121).

baccea(bachia), -ae *f.* (*vas*). ISID. orig. 20,5,4 baccea (bachea *C*) primum a Baccho, quod est vinum, nominata, postea in usibus aquariis transit.

Bacchae, -arum *f.* (*Bacchi comites*). SERV. auct. ecl. 6,15 *sub* Bacchus. PROB. Verg. georg. 2,2 bacchari est furere. inde et Bacchae dicuntur, quae per furorem sacra Liberi Patris celebrant, et ipse Bacchus vocatur a furore, quem incutit cultoribus suis. SCHOL. Verg. Bern. ecl. 5,30 Bacchae idest mulieres debacchantes in sacris Liberi patris. FULG. myth. 2,12 p. 53,1 Baccae dictae sunt quasi vino baccantes.

bacchatio, -onis *f.* *vide* Bacchae, Bacchus.

Bacche, -es *f.* (*nympha*). *vide* Bacchae, Bacchus.

Bacchia, -orum *n.* *vide* bacchius.

Bacchicus, -a, -um. *vide* bacchius.

bacchius, -i *m.* (*pes metricus*). SACERD. gramm. VI 499,6 bacchius dictus est, quod Bacchica, id est Libero patri accepta, modulatio huius pedis sono componebatur. MAR. VICTORIN. gramm. VI 45,23 bacchius ... a Bacchi carminibus ... nomen accepit. DIOM. gramm. I 479,17 bacchius ... dictus παρὰ τὰς βάκχας, quia bacchantibus convenienter conponebatur. MART. CAP. 9,988 bacchii ... sunt dicti, quod Bacchicis maxime sonis congruunt. AUDAX gramm. VII 335,11 bacchius dictus, quod ad bacchios cantus conveniat. ISID. orig. 1,17,11 bacchius appellatus est eo, quod eo pede Bacchia, id est Liberi sacra celebrabantur.

bacchor, -ari. PRISC. gramm. II 434,1 a Baccho 'bacchor'. EUTYCH. gramm. V 476,19 triumpho bacchor stomachor et graeca sunt, et a nominibus derivata. *vide* Bacchae, Bacchus.

Bacchus, -i *m.* (*deus*). SERV. auct. ecl. 6,15 Bacchus a bacchatione, id est insania, dictus, unde et comites eius bacchae: alii a Bacche nympha, quae ... eum nutrierat. PROB. Verg. georg. 2,2 *sub* Bacchae. *vide* baccea, bacchius, bacchor, baculum.

bacillum, -i *n.* MARTYR. *et* CASSIOD. gramm. VII 167,6 baculum, a quo etiam bacillum (bacillus CASSIOD.) nascitur diminutivum (ISID. orig. 20,13,1 *sub* baculum).

Bactra, -orum *vel* **Bactrum,** -i *n.* (*urbs caput Bactriae*). CURT. 7,4,31

ipsa Bactra, regionis eius caput, sita sunt sub monte Parapaniso. Bactrus amnis praeterit moenia. is urbi et regioni dedit nomen (*sim. a Bactro fluvio*: PLIN. nat. 6,48. SOL. 49,1. COMMENT. Lucan. 3,267 'vactrus' fluvius a quo et civitas Bactra dicta est. ISID. orig. 13,21,14. 15,1,11. *cf.* AMM. 23,6,58).

Bactria, -ae *f.* (*regio*). CURT. 7,4,31 *sub* Bactra. AMM. 23,6,58 *Bactra* unde regnum et vocabulum nationis (*i.e. Bactriae*) est institutum. ISID. orig. 14,3,30 Bactriae regionis proprius amnis Bactros vocabulum dedit.

Bactriani, -orum *m.* (*Bactriae incolae*). ISID. orig. 9,2,42 Bactriani Scythae fuerunt, qui ... iuxta Bactron Orientis fluvium consederunt, ex cuius vocabulo et nomen sortiti. 13,21,14 Bactrus fluvius orientis a rege Bactro vocatus fertur; a quo et Bactriani et urbs eorum.

Bactros(-us), -i *m.* (*Bactriae fluvius*). ISID. orig. 13,21,14 *sub* Bactriani. *vide* Bactra, Bactria, Bactriani.

Bactrus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Bactra, Bactriani, Bactros.

baculum, -i *n. vel* **baculus,** -i *m.* PLUT. Rom. 26,3 οἵ τε ῥαβδοῦχοι λικτώρεις, αἵ τε ῥάβδοι βάκυλα καλοῦνται, διὰ τὸ χρῆσθαι τότε βακτηρίαις. MARTYR. gramm. VII 167,6 balineum ... et baculum ... ex graeca elocutione transfigurata consistunt (quod illi βάκλον, nos baculum dicimus *add. P*). ISID. orig. 20,13,1 baculus a Bacco repertore vitis fertur inventus, quo homines moti vino inniterentur. sicut ... a Bacco baculus, ita a baculo bacillum per diminutionem. *vide* bacillum, imbecillus, vacillo.

badius, -a, -um. ISID. orig. 12,1,49 badium (*sc. equum*) ... antiqui vadium dicebant, quod inter cetera animalia fortius vadat.

Baetica, -ae *f.* (*provincia Hispaniae*). SEN. Med. 726 nomenque terris qui dedit Baetis *fluvius* suis (PLIN. nat. 3,7. SOL. 23,8. AMM. 23,6,21. MART. CAP. 6,627. VIB. SEQ. geogr. 36 fl. ISID. orig. 13,21,34).

Baeticus, -i *m.* (*cogn. vir.*). SIL. 16,469 mox subit ... Baeticus; hoc dederat puero cognomen ab amne (*sc. Baeti*) Corduba.

Baetis, -is *m.* (*fluvius Hispaniae*). ISID. orig. 13,21,24 Baetis ... dictus eo quod humili solo decurrat: βαθύ enim Graeci humile vel mersum vocant. *vide* Baetica, Baeticus.

baia, -ae *f.* ISID. orig. 14,8,40 *portum* veteres a baiolandis mercibus baias vocabant (*fortasse ex* SERV. auct. Aen. 9,707 *parum bene intellecto. cf. sub* Baiae *infra*).

Baiae, -arum *f.* (*oppid. Campaniae*). STRABO 5,245 τὰς δὲ Βαιὰς ἐπωνύμους εἶναι λέγουσιν Βαίου τῶν Ὀδυσσέως ἑταίρων τινός (VARRO ap. SERV. auct. Aen. 9,707 [GRF 347,382] a Baio Ulixis comite, qui illic sepultus est, Baias dictas tradit. SIL. 12,114. SERV. Aen. 3,441. 6,107. PS. AUR. VICT. orig. 10,1. *cf.* SCHOL. in Lycophr. 694. ET. MAG. p. 175,45). SERV. auct. Aen. 9,707 Postumius de adventu Aeneae et Lutatius communium historiarum Boiam Euximi comitis Aeneae nutricem, et ab eius nomine Boias vocatas dicunt; veteres tamen portum Baias dixisse (*cf.* ISID. orig. 14,8,40 *sub* baia *supra*).

baianula (baionola), -ae *f.* ISID. orig. 20,11,2 baianula est lectus qui in itinere baiolatur, a baiolando, id est deportando.

baiulo(-olo), -are. PAUL. FEST. 35 baiulos dicebant antiqui ... operarios: unde adhuc baiulari dicitur. *vide* baia, baianula.

baiulus, -i *m.* *vide* baiulo.

Baius, -i *m.* (*comes Ulixis*). *vide* Baiae.

balanita (*uva*). ISID. orig. 17,5,21 balanitae a magnitudine nomen sumpserunt; βάλανοι enim Graece glandes vocantur.

balatro(-thro), -onis *m*. PORPH. Hor. sat. 1,2,2 balathrones a balatu et vaniloquentia dicuntur. SCHOL. Hor. ad l. balatrones a balatu ovium ...; balatrones autem a Servilio Balatrone (*cf*. HOR. sat. 2,8,21) ...; legitur et baratrones, qui bona sua in barathrum mittunt.

Balatro, -onis *m*. (*cogn. vir.*). *vide* balatro.

balatus, -us *m*. AUG. dialect. 6,10 originem quaerendam esse donec perveniatur eo ut res cum sono verbi aliqua similitudine concinat, ut, cum dicimus, aeris tinnitum ... ovium balatum. *vide* balatro, blatero, blatio.

Balbus, -i *m*. (*cogn. vir.*). ISID. orig. 10,29 Balbus a balando potius quam loquendo dictus, verba enim non explicat. inde et blaesus, quia verba frangit. *cf*. AUG. civ. 4,30 p. 185,8 D. superstitiones ... Balbus velut balbutiens vix reprehendit.

balbus, -a, -um. *vide* balbutio.

balbutio, -ire. EUTYCH. gramm. V 463,12 a nomine balbus verbum fit balbutio. *vide* Balbus.

Baliares(-eares), -um (-ium). *m*. (*insulae et insularum incolae*). DIODOR. 5,17,1 προσαγορεύονται Βαλιαρίδες ἀπὸ τοῦ βάλλειν ταῖς σφενδόναις λίθους ... κάλλιστα τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων. LIV. perioch. 60 Baleares a teli missu appellati vel a Balio, Herculis comite ibi relicto. SERV. auct. georg. 1,309 quia cum lapidibus fundas rotantes adversarios submoverent, insulas ... παρὰ τοῦ βάλλειν Baleares appellarunt. ISID. orig. 14,6,44 in his primum insulis inventa est funda qua lapides emittuntur, unde et Baleares dictae; βάλλειν enim Graece mittere dicitur.

balineum. *sub* balneum.

Balius, -i *m*. (*nom. vir.*). *vide* Baliares.

ballematia. *vide* cymbalum.

ballaena (-ena), -ae *f*. PAUL. FEST. 31 ballenae nomen a Graeco descendit. hanc illi φάλαιναν dicunt antiqua consuetudine, qua πυρρόν burrum, πύξον buxum dicebant. MARTYR. gramm. VII 173,1 ballaenam et ballistram (*sic*) a graeco sermone dici mea putavit sententia, hanc παρὰ τὸ βάλλειν ἑαυτὴν καὶ ῥίπτειν, illam παρὰ τὸ βάλλειν καὶ στρωννύναι, τουτέστιν ἀναιρεῖν. ISID. orig. 12,6,7 ballenae ... ab emittendo et fundendo aquas vocatae. ceteris enim bestiis maris altius iaciunt undas; βάλλειν enim Graece emittere dicitur.

ballista (bal-), -ae *f*. MARTYR. gramm. VII 173,1 *sub* ballaena. ISID. orig. 14,6,44 βάλλειν ... Graece mittere dicitur; unde et ballista, quasi missa. 18,10,2 ballista genus tormenti, ab emittendo iacula dicta; βαλεῖν enim Graece mittere dicitur.

balneum (balin-), -i *n*. VARRO ling. 9,68 balneum nomen est graecum (*cf*. MARTYR. gramm. VII 167,5 *sub* baculum). AUG. conf. 9,12,32 inde balneis nomen inditum, quia Graeci βαλανεῖον dixerint, quod anxietatem pellat ex animo (ISID. orig. 15,2,40 balneis ... nomen inditum a levatione maeroris; nam Graeci βαλανεῖον dixerunt, quod anxietatem animi tollat). *vide* balneator.

balneator, -oris *m*. VARRO ling. 8,53 a balneis balneator.

balo, -are. VARRO rust. 2,1,7 *oves* a sua voce Graeci appellarunt mela. nec multo secus nostri ab eadem voce, sed ab alia littera – vox earum non

'me' sed 'be' sonare videtur – oves baelare vocem efferentes dicunt, e quo post balare extrita littera, ut in multis. PAUL. FEST. 30 barrire elephanti dicuntur, sicut oves dicimus balare, utique a sono ipso vocis. *cf.* QUINT. inst. 1,5,72 minime nobis concessa est ὀνοματοποιία ...; nam ne 'balare' quidem aut 'hinnire' fortiter diceremus, nisi iudicio vetustatis niterentur. CHAR. gramm. p. 362,1 B. onomatopoeia ... ut cum dicimus ... balare oves (DIOM. gramm. I 460,5). *vide* Balbus, blaesus, Palatinus, Palatium.

balsamum, –i *n.* *vide* opobalsamum.

balteus, –i *m. et* **balteum,** –i *n.* VARRO ap. CHAR. gramm. p. 97,20 B. Varro in Scauro (frg. II R.) baltea dixit et Tuscum vocabulum ait esse. item humanarum XVIII (frg. I Mi.). VARRO ling. 5,116 balteum, quod cingulum e corio habebat bullatum, balteum dictum. ISID. orig. 19,33,2 balteum cingulum militare est, dictum pro quod ex eo signa dependant ad demonstrandum legionis militaris summam ...; unde et balteus dicitur non tantum quod cingitur, sed etiam a quo arma dependant (*cf.* SERV. Aen. 5,313).

baptisterium, –i *n.* EUCHER. instr. 2 p. 160,16 ex Graeco ... baptisterium tinctorium.

barathrum, –i *n.* PAUL. FEST. 31 barathrum Graeci appellant locum praecipitem, unde emergi non possit, dictum ab eo, quod est βαθύς. SERV. Aen. 3,421 barathrum est inmensae altitudinis nomen ..., quod Graece βάραθρον dicitur. ISID. orig. 14,9,5 baratrum nimiae altitudinis nomen est et dictum baratrum quasi vorago atra, scilicet a profunditate. *thes. gloss. vide* baratro.

baratro, –onis *m.* SCHOL. Hor. sat. 1,2,2 *sub* balatro.

barba, –ae *f.* ISID. orig. 11,1,45 barbam veteres vocaverunt, quod virorum sit, non mulierum. *vide* barbarus, Barbatus, Langobardi.

Barbarica, –ae *f.* (*regio Scythiae*). ISID. orig. 14,4,3 *Scythia inferior* propter barbaras gentes, quibus inhabitatur, Barbarica dicitur.

barbaricum, –i *n.* PAUL. FEST. 31 barbaricum appellatur clamor exercitus, videlicet quod eo genere barbari utantur.

barbarismus, –i *m.* SERV. gramm. IV 444,4 barbarismus ... dicitur eo, quod barbari prave locuntur.

barbarus, –a, –um. CASSIOD. in psalm. 113,1 l.28 A. barbarus a barba et rure dictus est, quod numquam in urbe vixerit, sed semper ut fera in agris habitasse noscatur. *vide* Barbarica, barbaricum, barbarismus, reubarbarum.

Barbatus, –i *m.* (*deus*). AUG. civ. 4,11 p. 161,19 D. a barba Barbatum.

Barcaei, –orum *m.* (*incolae Barces*). HIER. epist. 129,4 'Barcaei' a Barca oppido (ISID. orig. 9,2,107 *ubi* Vaccaei *et* Vacca *traduntur*).

Barce(1), –es *f.* (*civitas Cyrenaicae*). SERV. Aen. 4,42 Barce ... civitas est Pentapoleos, quae hodie Ptolomais dicitur: nam Cyrene et Barce reginae fuerunt, quae singulis dederunt civitatibus nomina.

Barce(2), –es *f.* (*nom. mul.*). *vide* Barce(1).

Bardi, –orum *m.* (*pop. Galliae*). *vide* bardus(2).

bardus(1), –a, –um. PAUL. FEST. 34 bardus stultus, a tarditate ingenii appellatur ...; trahitur autem a Graeco, quod illi βαρδύς dicunt. NON. p. 10,3 bardum est vi propria et ingenio tardum. nam Graeci βαρδεῖς tardos dicebant.

bardus(2), –i *m.* PAUL. FEST. 34 bardus Gallice cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit, a gente Bardorum.

Barium, –i *n.* (*oppid. Apuliae*). PAUL. FEST. 33 Barium urbem Italiae appellarunt conditores eius expulsi ex insula Barra, quae non longe est a Brundisio.

baro, –onis *m.* ISID. orig. 9,4,31 *mercennarii* et barones Graeco nomine, quod sint fortes in laboribus. βαρύς enim dicitur gravis, quod est fortis.

Barra, –ae *f.* (*insula*). *vide* Barium.

barrio, –ire. PAUL. FEST. 30 *sub* balo.

barritus, –us *m.* PORPH. Hor. epod. 12,1 barri ... elefanti dicuntur, unde et vox eorum barritus appellatur (SCHOL. Hor. ad l.). ISID. orig. 12,2,14 *elephas* apud Indos ... a voce barrus (barro *ed. Otto*) vocatur; unde et vox eius barritus, et dentes ebur.

barrus, –i *m.* ISID. orig. 12,2,14 *sub* barritus. *vide* barritus, cinnabaris, ebur.

basanites, –is *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,58 invenit ... Aegyptus in Aethiopia quem vocant basaniten, ferrei coloris atque duritiae, unde (*i.e.* ἀπὸ τοῦ βασάνου) et nomen ei dedit (=ISID. orig. 16,5,6).

basileus. *m.* *vide* basilica.

basilica, –ae *f.* PAUL. FEST. 30 basilica a basileo, hoc est rege, est dicta. ISID. orig. 15,4,11 basilicae prius vocabantur regum habitacula, unde et nomen habent; nam βασιλεύς rex et basilicae regiae habitationes. nunc autem ideo divina templa basilicae nominantur, quia ibi regi omnium Deo cultus et sacrificia offeruntur.

basilisca, –ae *f.* (*herba*). PS. APUL. herb. 130 l. 2 herba basilisca illis locis nascitur, ubi fuerit serpens basiliscus.

basiliscus, –i *m.* (*serpens*). PAUL. FEST. 31 basiliscus appellatur genus serpentis, vel quod in capite album habeat instar diadematis vel quod reliqua serpentium genera vim eius fugiant. COMMENT. Lucan. 9,726 'basiliscus' sive propter eximiam vim veneni, sive speciem, nam velut diademate albo insignis est. *vide* basilisca.

basis, –is *f.* ISID. orig. 15,8,13 bases fulturae sunt columnarum ...; 'bases' autem nomen petrae est fortissimae Syro sermone (19,10,23).

Bassara, –ae *f.* (*oppid. Lydiae*). *vide* Bassareus, Bassaris.

Bassareus, –i *m.* (*cogn. Bacchi*). PORPH. Hor. carm. 1,18,11 a genere vestis Liber Bassareus appellatur, unde et ipsae Bacchae Bassarides appellantur. (SCHOL. Hor. carm. ad l. *qui add.* vestis enim genus est usque ad pedes dimissae, dicta a Bassara, loco Lydiae, ubi fit).

Bassaris, –idis *f.* (*Baccha*). PORPH. Hor. carm. 1,18,11 (SCHOL. Hor. carm. ad l.) *sub* Bassareus. *cf.* SCHOL. Pers. 1,101.

basterna, –ae *f.* ISID. orig. 20,12,5 basterna vehiculum itineris, quasi viae sternax. *thes. gloss.*

battualia. *n. pl.* *vide* battuator.

battuator, –oris *m.* MARTYR. (=CASSIOD.) gramm. VII 178,6 battualia ... exercitationes ... militum vel gladiatorum significat. inde etiam battuatores τοὺς βασανιστάς dici puto. *thes. gloss.*

Battus, –i *m.* (*nom. vir.*). IUST. 13,7,1 Cyrene ... condita fuit ab Aristaeo, cui nomen Battos propter linguae obligationem fuit (*cf. gr.* βατταρίζω).

batus(baddus), –i *m.* HIER. in Is. 2,5,10 pro laguncula ... omnes alii batum interpretati sunt, quod Hebraice dicitur beth. EPIPHAN. de mensur. 3 vocatur ... baddus derivatum ab Hebraica lingua simili nomine ab olearia

mola quae vel beth vel (bethuel *Hultsch*) badda nominatur (ISID. orig. 16,26,12 batus vocatur Hebraica lingua ab olearia mola, quae 'beth' apud eos vel 'bata' nominatur).

baubor, -ari. NON. p. 80,30 baubari, latrare, a canum voce.

Bauli, -orum *m.* (*oppid. Campaniae*). SERV. Aen. 6,107 illic sunt Bauli, locus Herculis dictus quasi Boaulia, quod illic habuit animalia, quae Geryoni detracta ex Hispania adduxerat. 7,662 iuxta Baias caulam bubus fecit *Hercules* et eam saepsit: qui locus Boaulia dictus est, nam hodie Bauli vocatur. SYMM. epist. 1,1,5 (*vers.*) recens aetas corrupta boaulia Baulos nuncupat occulto nominis indicio.

beatus. *sub* beo.

Belgica provincia. ISID. orig. 14,4,26 Belgis ... civitas est Galliae, a quo Belgica provincia dicta est.

bellaria, -orum *n.* PAUL. FEST. 35 bellarium et bellaria res bellis (*sc. hominibus*) aptas appellabant. DON. Ter. Ad. 590 proprie 'bellissimum' dixit, unde et huiusmodi ad irritandam gulam cibi bellaria dicuntur. PRISC. gramm. III 497,1 ex bello, quod bonum significat, bellaria dicuntur τὰ τραγήματα.

bellax, -acis. PRISC. gramm. III 497,4 bello bellas verbum, ex quo bellax.

Bellerophontes, -is. *m.* (*nom. vir.*). FULG. myth. 3,1 p. 59,7 Bellerofonta posuerunt quasi buleforunta, quod nos Latine sapientiae consulatorem dicimus. p. 60,4 Bellerofons, id est bona consultatio.

bellicosus, -a, -um. PRISC. gramm. III 497,3 ab eo quod est bellum ... bellicus ..., et ex hoc bellicosus.

bellicus, -a, -um. PRISC. gramm. III 497,2 *sub* bellicosus. *vide* bellicosus.

Bellienus, -a (*nom. gent.*). PRISC. gramm. III 497,3 Bellienus ... proprium a bello est derivatum.

belliger, -era, -erum. PRISC. gramm. III 497,7 a bello compositum bellipotens et belliger.

bellipotens, -entis. PRISC. gramm. III 497,7 *sub* belliger.

Bellius, -a (*nom. gent.*). CIC. orat. 153 quid vero licentius quam quod hominum etiam nomina contrahebant, quo essent aptiora? nam ut duellum bellum et duis bis, sic Duellium eum qui Poenos classe devicit Bellium nominaverunt, cum superiores appellati essent semper Duelli. QUINT. inst. 1,4,15 eadem *littera 'b'* fecit ex duello, bellum, unde Duellios quidam dicere Bellios ausi.

bello, -are. *vide* bellax.

Bellona, -ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,73 Bellona ab bello nunc (AUG. civ. 4,11 p. 160,23 D. 4,24 p. 176,21 D. PRISC. gramm. III 497,6), quae Duellona a duello. 7,49 duellum, id postea bellum; ab eadem causa facta Duelona Belona. SCHOL. Stat. Theb. 5,155 Enyo Bellona, soror Martis. ideo Martiam dixit, quae avi (*forte* a vi *Jahnke*) pro actu ipso nomen accepit, quasi Bello nata. *thes. gloss.*

bellum, -i *n.* (a) *a duello*: VARRO ling. 7,49 *sub* Bellona. QUINT. inst. 1,4,15 *sub* Bellius. PAUL. FEST. 66 duellum bellum, videlicet quod duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur (ISID. orig. 18,1,9 bellum antea duellum vocatum eo quod duae sint partes dimicantium, vel quod

alterum faciat victorem, alterum victum. postea mutata et detracta littera dictum est bellum. (b) *a belua*: PAUL. FEST. 33 bellum a beluis dicitur, quia beluarum sit pernitiosa dissensio. (c) *a bello, per antiphrasin*: DON. gramm. IV 402,4 antiphrasis est unius verbi ironia, ut ... bellum, hoc est minime bellum (CHAR. gramm. p. 364,8 B. DIOM. gramm. I p. 462,14. SERV. Aen. 1,22. 3,63. HIER. epist. 78,35. AUG. dialect. 6,10. SIDON. epist. 2,1,1. POMP. gramm. V 311,3. PRISC. gramm. III 496,18. CASSIOD. in psalm. 55,2 l. 55 A. ISID. in num. 33,1. ISID. orig. 18,1,9). (d) *a Belo*: HYG. fab. 274,22 Belus Neptuni filius gladio belligeratus est, unde bellum est dictum. CASSIOD. var. 1,30,5 Belus ferreum gladium primus produxit, a quo et bellum placuit nominari. *vide* bellicus, Bellienus, belliger, bellipotens, Bellona, Belus(ii), debello, imbellis, rebellis, rebello.

bellus, -a, -um. PRISC. gramm. II 30,22 bonus bellus (80,7. 109,15. III 496, 21. *al.*). *vide* bellaria, bellum.

belua, -ae *f.* *vide* bellum.

Belus, -i *m.* (i) *Neptuni filius*: *vide* bellum(d). (ii) *rex Assyriorum*: FILASTR. 24,4 Belus ... sive a proprio nomine, sive a fortitudine belli ... hoc nomen aut cognomen habere sortitus est. SERV. Aen. 1,642 regis *Beli* nomen ratione non caret; nam omnes in illis partibus Solem colunt, qui ipsorum lingua 'El' dicitur ...; ergo addita digammos et in fine facta derivatio a Sole regi nomen inposuit.

bene. *sub* bonus.

benefacio, -ere. *vide* beneficentia, beneficus.

beneficentia, -ae *f.* ISID. orig. 10,25 beneficus a benefaciendo alteri dictus; unde et beneficientia vocatur, quae proximo prode est.

beneficus, -a, -um. ISID. orig. 10,25 *sub* beneficientia.

Beneventum, -i *n.* (*oppid. in Samnio*). FEST. 340 *Segestae* praeposita est ...'s' littera, ne obsceno nomine appellaretur, ut factum est in Malvento, quod Beneventum dictum est (*cf.* LIV. 9,27,14. PLIN. nat. 3,105). PAUL. FEST. 34 Beneventum, colonia cum deduceretur, appellari coeptum est melioris ominis causa. namque eam urbem antea Graeci incolentes Μαλόεντον appellarunt. *thes. gloss.*

benevolus, -a, -um. ISID. orig. 10,26 benevolus, quia bene vult.

benignus, -a, -um. PAUL. FEST. 33 benignus proprie dicitur is, qui bonis et dignis largitur. est autem compositum ex bono et gignendo.

beo, -are. *vide* bonus. *part.* **beatus,** -a, -um. CASSIOD. in psalm. 1,1 l. 100 A. beatus ... vir dicitur, sicut nobis maiorum tradit auctoritas, quasi bene aptus, cui omnia desiderata succedunt. ISID. orig. 10,22 beatus dictus quasi bene auctus, scilicet ab habendo quod vellet et nihil patiendo quod nollet. *vide* caelebs.

Berecynt(h)ia, -ae *f.* (*de matre deorum*). SERV. Aen. 9,81 Berecyntia mater deum a monte Phrygiae Berecynto, cuius ultima syllaba caret aspiratione, quam addimus quotiens montem Deli Cynthum dicimus. FULG. myth. 3,5 p. 64,14 Berecintiam dici voluerunt quasi montium dominam. p. 65,1 Berecintiam montibus praeesse dixerunt quasi verniquintos; quintos enim Attica lingua flos nuncupatur, unde et iacintos dicitur.

Berenice(1), -es *f.* (*nom. mul.*). *vide* Berenice (2).

Berenice(2), -es *f.* (*oppid. Aegypti*). PLIN. nat. 6,168 Berenice oppidum matris Philadelphi nomine. ISID. orig. 15,1,36 Ptolemais et Berenice a

regibus Aegyptiis nominatae, a quibus et aedificatae fuerunt (*cf.* 14,5,5).

beryllus, –i *f.* (*lapis*). ISID. orig. 16,7,5 beryllus in India gignitur, gentis suae lingua nomen habens.

bes(bessis), –is *m.* VARRO ling. 5,172 reliqua obscuriora, quod ab deminutione, et ea quae diminuuntur ita sunt, ut extremas syllabas habeant, ut ... dempta uncia deunx ...; bes ut olim des, dempto triente. PAUL. FEST. 33 besem appellatum esse, quod bis triens sit, quamvis dura compositio fiat besis ex triente. LIB. de asse 2 bessis – sic enim potius dicendum est, quam aut bes aut des, quoniam binas ex tribus assis partes sibi vindicat.

Bessi, –orum *m.* (*gens Thraciae*). ISID. orig. 9,2,91 Bessi barbari fuerunt, qui a multitudine bovum sic vocati creduntur.

bestia, –ae *f.* ISID. diff. 1,248 bestiae ... a vastando dictae. ISID. orig. 12,2,1 bestiae dictae a vi, qua saeviunt.

beta, –ae *f.* *vide* betaceus, blitum.

betaceus, –a, –um *et* –i *m. subst.* VARRO ap. CHAR. gramm. p. 42,16 B. Varro dixit: haec beta hic betaceus (DOSITH. gramm. VII 395,14. CHAR. gramm. p. 197,2 B. PRISC. gramm. II 116,2)..

Bianor, –oris (*nom. vir.*). SERV. ecl. 9,60 dictus ... Bianor est, quasi animo et corpore fortissimus (PHILARG. Verg. ad l. SCHOL. Verg. Bern. ad l.), ἀπὸ τῆς βίας καὶ ἠνορέης. *thes. gloss.*

bibliotheca, –ae *f.* ADNOT. Lucan. 3,222 'biblos' ... unde et bibliothecam dicimus. ISID. orig. 6,3,1 bibliotheca a Graeco nomen accepit, eo quod ibi recondantur libri. nam βιβλίων librorum, θήκη repositio interpretatur (15,5,5. 18,9,3).

biblus, –i *f.* *vide* bibliotheca.

bibo, –ere. VARRO ling. 6,84 sorbere, item bibere a vocis sono. *vide* bibulus, combibo.

bibulus, –a, –um. PROB. Verg. georg. 1,70 'bibula' ... quia bibat, dicitur (CONSENT. gramm. V 340,20. PRISC. gramm. II 138,7. EUTYCH. gramm. V 453,31).

biceps, –cipitis. PRISC. gramm. II 280,15 a capite ... composita ... ut anceps ... biceps (*cf.* III 416,26).

bidens, –tis *m. et f.* GELL. 16,6,9*sq.* 'oves', inquit *litterator*, 'bidentes dictae, quod duos tantum dentes habeant.' ... sed, quod ultro existumabamus, id scriptum invenimus in commentariis quibusdam ad ius pontificum pertinentibus 'bidennes' primo dictas 'd' littera inmissa quasi biennes, tum longo usu loquendi corruptam vocem esse et ex bidennibus bidentes factum ...; Hyginus tamen ... in quarto librorum, quos de Vergilio fecit, 'bidentes' appellari scripsit hostias, quae per aetatem duos dentes altiores haberent (=MACR. Sat. 6,9,2). PAUL. FEST. 4 bidens ovis appellabatur, quae superioribus et inferioribus est dentibus. 33 bidentes ... sunt oves duos dentes longiores ceteris habentes (*cf.* 66 duidens hostia bidens). NON. p. 53,13 bidentes qui aestimant ob eam causam oves a Vergilio dictas, quod duos dentes habeant, pessime ac vitiose intellegunt ...; melius intellegi potest, si biennis dixerit. SERV. Aen. 4,57 'bidentes' ... dictae sunt quasi biennes ...; sunt etiam in ovibus duo eminentiores dentes inter octo, qui non nisi circa bimatum apparent (6,39. SCHOL. Hor. carm. 3,23,14. MACR. Sat. 6,9,7. ISID. orig. 12,1,9). *thes. gloss.* *vide* bidental, duidens.

bidental, -is *n.* NIGID. ap. NON. p. 53,22 Nigidius Figulus dicit bidental vocari, quod bimae pecudes (*i.e. bidentes*) inmolentur. PAUL. FEST. 33 bidental dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur. PORPH. Hor. ars 471 id quod Iovis fulmine percussum est, bidental appellatur. hoc expiari non potest. errant ... qui putant ab agna dictum bidental. SCHOL. Hor. ad l. bidental a bidentibus dictum; nam reliquias fulminis pontifices cum sacrificio sepeliebant. aliter (*ex Porph.*): id quod bis (Iovis *Porph.*) fulmine percussum est *eqs.* CHAR. gramm. p. 393,10 B. bidental locus fulmine tactus et expiatus ove; bidentes enim oves appellantur. SCHOL. Pers. 2,26 bidental dicitur locus secundo fulmine percussus, quem calcari nefas est. bidental ideo dicitur fulmen, aut quod duos dentes habeat, aut quod in eo loco, ubi ceciderit, bidentes mactentur. *thes. gloss.*

biennis, -e. *vide* bidens.

bifariam. *adv.* PRISC. gramm. III 74,28 bifariam ... et trifariam et omnifariam composita sunt a ferendo et praepositis dictionibus.

bigae, -arum *f.* PRISC. gramm. II 126,23 nec solum 'i', sed aliae quoque vocales in multis dictionibus sic solent ex duabus syllabis in unam longam transire, ut 'biiugae' bigae. ISID. orig. 18,36,1 quadrigae et bigae ... a numero equorum et iugo dicti. *vide* bigarius, bigatus.

bigarius, -i *m.* LYD. mens. 1,12 p. 7,15 W. ὅτι Ῥωμαῖοι τὰ δίζυγα ἅρματα βίγας ἐκάλουν, ἐξ ὧν καὶ βιγάριοι.

bigatus, -a, -um. PLIN. nat. 33,46 notae argenti fuere bigae atque quadrigae; inde bigati quadrigatique dicti (PAUL. FEST. 98). *thes. gloss.*

bignae. PAUL. FEST. 33 bignae geminae dicuntur, quia bis una die natae sunt.

biliosus, -a, -um. ISID. orig. 10,30 biliosus, quod sit semper tristis, ab humore nigro qui bilis vocatur. *thes. gloss.*

bilis, -is *f.* *vide* biliosus, debilis.

bimater, -tris. HYG. fab. 167,3 ex cuius (*sc. Semelae*) utero *Iuppiter* Liberum exuit et Nysae dedit nutriendum, unde Dionysus est appellatus et bimater est dictus. SCHOL. Stat. Theb. 7,166 Liber bimater appellatus est, quod duas veluti matres habuerit.

bimammius, -a, -um. PLIN. nat. 14,41 cognomine bimammiae *vites* quando non racemos sed uvas alias gerunt.

bimus, -a, -um. CASSIOD. gramm. VII (*ex Eutyche*) 200,5 bimus, trimus, quadrimus quasi a bis ter quater et hieme dicta. *vide* bidental.

bini, -ae -a. PRISC. gramm. II 126,23 nec solum 'i', sed aliae quoque vocales ... solent ex duabus syllabis in unam longam transire, ut ... biuni bini.

biothanatus, -a, -um. ISID. orig. 10,31 biothanatus, quod sit bis (vi *edd.*) mortuus. θάνατος enim Graeco sermone mors dicitur. *thes. gloss.*

bipennis(bipinnis), -e. QUINT. inst. 1,4,12 nec miretur *puer* cur ex scamno fiat scabillum aut a pinno, quod est acutum, securis utrimque habens aciem bipennis, ne illorum sequatur errorem qui, quia a pennis duabus hoc esse nomen existimant, pennas avium dici volunt. NON. p. 79,13 'bipennis' manifestum est id dici quod ex utraque parte sit acutum (CASSIOD. in psalm. 73,5–6 l. 174 A.). SERV. Aen. 2,479 'bipenni' ecce nomen, quod reservavit antiquitatem, quia veteres 'pennas' dicebant, non 'pinnas'. SERV. auct. Aen. 11,651 'bipennis' ...dicitur, quod ex utraque parte habeat aciem,

quasi duas pennas quas veteres dicebant (ISID. orig. 19,19,11 *ubi* pinnas *trad.*). SCHOL. Verg. Veron. Aen. 2,479 veteres pennam quodcumque est acutum vocarunt, unde et bipennis dicitur ex utraque parte acuta. PRISC. gramm. II 160,4 haec bipennis, quod ideo femininum est, quod ... a penna ... componitur. GLOSS. IV. Plac. B 11 bipennem, bis acutum; pennum enim dicimus acutum (ISID. orig. 19,19,11). ISID. orig. 11, 1,46 pinnum ... antiqui acutum dicebant, unde et bipinnis et pinna. 19,19,11 *securis* apud veteres penna vocabatur; utrimque autem habens aciem, bipinnis. *thes. gloss.*

bipertitus, -a, -um. PRISC. gramm. III 503,25 componuntur *a parte* ... expers ... et bipertitus.

biremis, -e. PS. ASCON. Verr. p. 236,25 *sub* triremis. GLOSS. IV Plac. B 15 biremis: duorum remorum navis. *cf.* ISID. orig. 19,1,23.

birrus, -i *m.* (*vestis*). ISID. orig. 19,24,18 birrus a Graeco vocabulum trahit, illi enim birrum bibrum (*i.e. fibrum? — Lindsay*) dicunt.

bis. CIC. orat. 153 ut duellum bellum et duis bis. PRISC. gramm. III 88,15 a duobus quoque *anomale* pro Graeco δίς nos bis dicimus (415,17). *vide* bes, bidental, bignae, bimus, biothanatus, bipennis, viginti, Virbius.

bisextus, -a, -um. DIONYS. EXIG. pasch. 16 ideo bissextus dicitur, quia bis VI Kal. Martii habet Februarius. LYD. mens. 3,7 p. 41,3 W. βίσεξτον λέγεται διὰ τὸ δὶς πρὸ ἓξ Καλενδῶν Μαρτίων ἀριθμεῖν παρὰ τετραετίαν Ῥωμαίους.

Bistones, -um *m.* (*gens Thraciae*). SCHOL. Stat. Theb. 2,82 'Bistones' Thraces a Bistone rege.

Biston, -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Bistones.

Bithyni, -orum *m.* (*pop. Bithyniae*). PLIN. nat. 5,145 sunt auctores transisse ex Europa Maesos et Brygos et Thynos, a quibus appellentur Mysi, Phryges, Bithyni.

Bithynia, -ae *f.* (*regio Asiae Minoris*). SOL. 42,1 ante Bebrycia dicta, deinde Mygdonia, mox a Bithyno rege Bithynia (MART. CAP. 6,687. ISID. orig. 14,3,39).

Bithynus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Bithynia.

bivium, -i *n.* ISID. orig. 15,16,12 bivium, quia duplex est via. *thes. gloss.*

blaesus, -a, -um. ISID. orig. 10,29 *sub* Balbus. *thes. gloss.*

Blaesus, -i *m.* (*cogn. vir.*). LYD. mag. 1,23 p. 26,23 W. Βᾶρος καὶ Βλαῖσος ὁ πλαγιόσκελος.

blatero(blatt-), -are. PAUL. FEST. 34 blatterare est stulte et praecupide loqui, quod a Graeco βλάξ originem ducit. sed et camelos, cum voces edunt, blatterare dicimus. NON. p. 44,8 blatis et blateras, confingis aut incondite et inaniter loqueris, ut a balatu.

blatio, -ire. NON. p. 44,8 *sub* blatero.

blatta, -ae *f.* ISID. orig. 12,8,7 blattae a colore nuncupatae, siquidem et conprehensae manum tingunt; unde et blatteum colorem dicunt. *vide* blattaria, blatteus.

Blatta, -ae *f.* (*cogn. Veneris*). *vide* blatteus.

blattaria, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,108 haec (*sc. herba*) abiecta blattas in se contrahit ideoque Romae blattaria vocatur.

blatteus, -a, -um. LYD. mens. 1,21 p. 11,13 W. καὶ Βλάττα δέ, ἐξ ἧς τὰ βλάττια λέγομεν, ὄνομα Ἀφροδίτης ἐστὶ κατὰ τοὺς Φοίνικας, ὡς ὁ Φλέγων ἐν τῷ περὶ ἑορτῶν φησι. ISID. orig. 12,8,7 *sub* blatta.

blechon, -onis *f.* (*herba*). PLIN. nat. 20,156 *puleium* gustatum a pecore corporisque balatum concitat, unde quidam Graeci littera mutata blechonem vocaverunt (*i.e. a* βληχῶμαι). PS. APUL. herb. interpol. 93 l. 63 vocatur ... blecho, eo quod sit balantum animalium ... pascuosa.

bliteus, -a, -um. NON. p. 8,23 blitea, inutilis, a blito, herba nullius usus.

blitum, -i *n.* (*herba*). PAUL. FEST. 34 blitum genus holeris a saporis stupore appellatum esse ex Graeco putatur, quod ab his βλάξ dicitur stultus. ISID. orig. 17,10,15 blitum genus oleris, saporis evanidi, quasi vilis beta. *vide* bliteus.

boa(boas, bova), -ae *f.* (i) *serpens*: PLIN. nat. 8,37 boae (*v.l.* bovae) ... aluntur primo bubuli lactis suco, unde nomen traxere. HIER. vita Hilar. 39 gentili sermone boas vocant, ab eo quod tam grandes sunt, ut boves glutire soleant. GLOSS. IV Plac. B 4 boa animal est quod valde persequatur boves; unde et boa vocatur. ISID. orig. 12,4,28 boas, anguis Italiae inmensa mole, persequitur greges armentorum et bubalos, et plurimo lacte riguis se uberibus innectit et surgens interimit, atque inde a boum depopulatione boas nomen accepit. *thes. gloss.* (ii) *morbus*: PLIN. nat. 28,244 bovas fimum bubulum *abolet*, unde et nomen traxere. ISID. orig. 12,4,22 hydros aquatilis serpens, a quo icti obturgescunt; cuius quidam morbum boam dicunt, eo quod fimo bovis remedietur.

boarius(bov-), -a, -um. PAUL. FEST. 30 boarium forum Romae dicebatur, quod ibi boves venderentur (*cf.* PROP. 4,9,19 Herculis ite boves ... arvaque mugitu sancite Bovaria longo. OV. fast. 1,582 hic, ubi pars Urbis de bove nomen habet. 6,478 magna iuncta est celeberrima Circo area, quae posito de bove nomen habet).

boas. *sub* boa.

boca(box), -ae *f.* (*piscis*). PAUL. FEST. 30 bocas genus piscis a boando, id est vocem emittendo, appellatur. ISID. orig. 12,6,9 bocas dicunt esse boves marinos, quasi boacas.

Boeotia, -ae *f.* (*regio Graeciae*). HYG. fab. 178,6 ex bove ... quem secutus fuerat *Cadmus* Boeotia est appellata (SCHOL. Stat. Theb. 7,664 Cadmus Apollinis oraculo bovem secutus est et, ubi procubuit, illic condidit Thebas et ex bovis vocabulo regionem ipsam Boeotiam nominavit. ISID. orig. 14,4,11). *cf.* OV. met. 3,13. *aliter*: HYG. fab. 186,10 ex suo nomine *condidit* Boeotus Boeotiam. *thes. gloss.*

Boeotus, -i *m.* (*Neptuni filius*). *vide* Boeotia.

Bohillae, -arum *f.* *sub* Bovillae.

boia, -ae *f.* ISID. orig. 5,27,12 boia est torques damnatorum, quasi iugum in bove ex genere vinculorum est.

Boia, -ae *f.* (*nom. mul.*). *vide* Baiae, Boiae.

Boiae, -arum *f.* (*nom. prisc. Baiarum oppid.*). SERV. auct. Aen. 9,707 *sub* Baiae.

bolus, -i *m.* *vide* botulus.

bombizatio. PAUL. FEST. 30 bombizatio est sonus apum ab ipso sonitu dictus.

bombycinus, -a, -um. ISID. orig. 19,22,13 bombycina e bombyce vermiculo qui longissima ex se fila generat, quorum textura bombycinum dicitur. *cf.* COMMENT. Lucan. 10,142. ISID. orig. 12,5,8.

bombyx, -ycis *m. et f.* ISID. orig. 12,5,8 bombyx frondium vermis ...;

appellatus ... hoc nomine ab eo quod evacuetur dum fila generat, et aer solus in eo remaneat. *thes. gloss. vide* bombycinus.

bonus, -a, -um. CIC. parad. 7 maiorum nostrum saepe requiro prudentiam, qui haec inbecilla et commutabilia pecuniae membra verbo bona putaverunt appellanda, cum re ac factis longe aliter iudicavissent. PAUL. FEST. 67 duonum bonum. ULP. dig. 50,16,49 naturaliter bona ex eo dicuntur, quod beant, hoc est beatos faciunt: beare est prodesse. ISID. orig. 5,25,4 bona sunt honestorum seu nobilium, quae proinde bona dicuntur, ut non habeant turpem usum, sed ea homines ad res bonas utantur. *thes. gloss. vide* arrabo, bellus, benignus, Venus. *comp.* **melior, -ius.** ISID. orig. 10,177 melior dictus quasi mollior: non durus aut ferreus: nam melius quasi mollius. *sup.* **optimus, -a, -um.** SCAUR. gramm. VII 25,1 optimus ab optione dicitur. *adv.* **bene.** *vide* Beneventum, benevolus, beo (*part.* beatus), bustum.

boo, -are (-ere). PAUL. FEST. 30 boare, id est clamare, a Graeco descendit (SACERD. gramm. VI 491,3 quod Plautus posuit boo, graece posuit, βοῶ βοᾷς, unde derivatur reboo. nam latinum verbum 'o' ante 'o' habens nusquam repperi). NON. p. 79,5 bount dictum a boum mugitibus. *thes. gloss. vide* boca, verbum.

Bootes, -i *m.* (*stella*). HYG. astr. 2,4,3 alii dicunt Icarum, cum a Libero patre vinum accepisset, statim utres plenos in plaustrum inposuisse; hac re etiam Booten appellatum. 2,4,7 Petellides Gnosius historiarum scriptor demonstrat ...; Philomelum ... boves duos emisse et ipsum primum plaustrum fabricatum esse. itaque arando et colendo agros ex eo se aluisse; cuius matrem (*sc. Cererem*) inventa miratam, ut arantem eum inter sidera constituisse et Booten appellasse. SERV. auct. georg. 1,67 Bootes, quod boves cum plaustro agat. PROB. Verg. georg. 1,227–9 Bootes est stella in arctophylacis ... dicta a bubus. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,67 Arcturus idem, qui Bootes, et dictus, quod ursus putant quidam Boreo circulo contineri; Bootes autem, quod plaustrum huic ursarum nomine tribuatur. ISID. orig. 3,71,8 Arctophylax dictus, quod Areton ... sequitur. eundem et Booten dixerunt, eo quod plaustro haeret.

boreas, -ae *m.* (*ventus*). GELL. 2,22,9 Latine 'aquilo', βορέας Graece dicitur ...; boream autem putant dictum ἀπὸ τῆς βοῆς, quoniam sit violenti flatus et sonori (NON. p. 50,23). ISID. orig. 13,11,13 Boreas *dictus*, quia ab Hyperboreis montibus flat. *vide* Borion, Hyperboreus.

Borion. (*promunturium Cyrenaicae*). SOL. 27,7 Borion promunturium quod aquilone caeditur Graeci advenae sic vocaverunt (*i.e.* ἀπὸ τοῦ βορέου). ISID. orig. 14,7,7 Borion promuntorium Numidiae, vocatum ita quod Aquilonem intendat.

bos, bovis *c.* VARRO ling. 5,96 ex quo fructus maior, hic est qui Graecis usus: sus quod ὗς, bos quod βοῦς ...; possunt in Latio quoque ut in Graecia ab suis vocibus haec eadem ficta. PRISC. gramm. II 25,1 bos pro βοῦς (27,23. 455,8. ISID. orig. 12,1,29). *thes. gloss. vide* Bauli, Bessi, boa, boarius, Boeotia, boia, boo, Bootes, Bosporus, Bovillae, bubalus, Bubetii, Bubona, bubulcus, bucetum, bucolicus, bucula, buprestis, bura.

Bosporos(Bosph–), -i *m.* PLIN. nat. 6,2 ad Bosporos duos vel bubus meabili transitu – unde nomen ambobus. SOL. 23,16 a bovis transitu vel angustis etiam meatibus boum perviis Bosphoros (=ISID. orig. 13,16,9). AMM. 22,8,13 hac causa Bospori vocitati, quod per eos quondam Inachi

filia mutata, ut poetae locuntur, in bovem ad mare Ionium permeavit (*cf.* HYG. fab. 145,4. HIER. chron. a. Abr. p. 42b. SCHOL. Hor. carm. 2,13,15). COMMENT. Lucan. 5,436 'Bosforos' mare est Thraciae, ubi in bovem Iupiter vexit Europam.

botanicum(but-), -i *n.* ISID. orig. 4,10,4 butanicum herbarum (erbarium *v. l.*) dicitur quod ibi herbae notentur.

botrax. ISID. orig. 12,4,35 botrax dicta, quod ranae habeat faciem; nam Graeci ranam βάτραχον (*Arev.*; botracham *codd.*) vocant.

botulus, -i *m.* PAUL. FEST. 35 botulus genus farciminis propter conexionem a bolis sic appellatur.

bova. *sub* boa.

bovarius. *sub* boarius.

Bovillae(-hillae), -arum *f.* (*oppid. Latii*). NON. p. 122,5 hillas intestina veteres esse dixerunt: unde Bohillae oppidum in Italia, quod eo bos intestina vulnere trahens advenerit. SCHOL. Pers. 6,55 Bovillae sunt vici ad undecimum lapidem Appiae viae; nam ... ab ara fugiens taurus ... ibi conprehensus est, unde Bovillae dictae. *thes. gloss.*

bracae, -arum *f.* ISID. orig. 19,22,29 bracae, quod sint breves (*i.e.* βραχύς) et verecunda corporis his velentur (*cf.* DIODOR. 5,30,1). *vide* tubrucii.

brac(c)hium, -i *n.* PAUL. FEST. 31 brachium nos, Graeci dicunt βραχίων, quod deducitur a βραχύ, id est breve, eo quod ab umeris ad manus breviores sint, quam a coxis plantae. ISID. orig. 11,1,63 brachia a fortitudine nominata: βαρύ enim Graece grave et forte significatur. *vide* brachilis, tibraci.

brachilis, -e. ISID. orig. 19,33,5 redimiculum ... quod ... bracile nuncupamus ...; hunc vulgo brachilem, quasi brachialem, dicunt, quamvis nunc non brachiorum, sed renum sit cingulum.

Branchiades. (*cogn. Apollinis*). SCHOL. Stat. Theb. 3,479 Branchus Thessalus fuit, dilectus Apollini ...; illinc Branchiades Apollo dicitur.

branchiae(branc-), -arum *f.* ISID. orig. 4,7,13 Graeci ... guttur βράγχος dicunt, circa quem fauces sunt, quas nos corrupte brancias dicimus.

branchos, -i *m.* ISID. orig. 4,7,13 branchos est praefocatio faucium a frigido humore. Graeci enim guttur βράγχος dicunt.

Branchus, -i *m.* (*nom. vir.*). SCHOL. Stat. Theb. 8,198 infans editus ideo Branchus vocatus est, quia mater eius per fauces (*cf. gr.* βράγχος) sibi viderat uterum penetrasse. *vide* Branchiades.

brassica, -ae *f.* VARRO ling. 5,104 brassica ut praesica, quod ex eius scapo minutatim praesicatur. PAUL. FEST. 31 brassica a praesecando est dicta.

brattea, -ae *f.* ISID. orig. 16,18,2 brattea dicitur tenuissima lamina, ἀπὸ τοῦ βρεμετοῦ, qui est ὀνοματοποιεία crepitandi, ἢ ἀπὸ τοῦ †bratyn† (braxe>n *edd.*) lamina.

bregma. *n.* PLIN. nat. 12,27 fiunt ... semina cassa et inania *olivae*, quod vocant bregma, sic Indorum lingua significante mortuum.

brevis, -e. PAUL. FEST. 31 breve a Graeco descendit, quod est βραχύ (*cf.* ISID. orig. 13,18,6 vada ... quae Vergilius [Aen. 1,111] brevis appellat, Graeci βραχέα). *vide* bruma.

brevitas, -atis *f.* *vide* bruma, brumalis.

bria, -ae *f.* *vide* ebrius, ebriosus.

Brisaeus, -i *m.* (*cogn. Bacchi*). SCHOL. Pers. 1,76 Brisaeus Liber pater cognominatus, sive, ut quibusdam videtur, a mellis usu, eo quod ipse primus invenisse dicatur mel ...; brisin iucundum dicimus, unde etiam quidam Briseida uxorem Achillis existimant dictam, quod Achilli iucunda fuerit. vel certe ut aliis videtur ab uva, quia uvam invenerit et expresserit pedibus. unde brisare (brevisare *codd.*) dicimus frangere.

Briseis, -idis *f.* (*nom. mul.*). SCHOL. Pers. 1,76 *sub* Brisaeus.

brisis. *vide* Brisaeus, Briseis.

briso, -are. *vide* Brisaeus.

Britanni, -orum *m.* (*incolae Britanniae*). *vide* Britannia.

Britannia(Brittania), -ae *f.* (*insula*). ISID. orig. 14,6,2 Brittania Oceani insula ... a vocabulo suae gentis (*i.e. Britannorum vel Brittonum*) cognominata. *vide* Britannica.

Britannica (*herba*). PLIN. nat. 25,21 miror ... nominis (*sc. Britannicae*) causam, nisi forte confines oceano Britanniae veluti propinquae dicavere.

Brittones, -um *m.* (*i.q. Britanni*). ISID. orig. 9,2,102 Brittones quidam Latine nominatos suspicantur, eo quod bruti sint.

Brocchus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,159 labra, a quibus Brocchi, Labeones dicti.

Bromia, -ae *f.* (*nom. mul.*). *vide* Bromius.

Bromius, -ii *m.* (*cogn. Bacchi*). ADNOT. Lucan. 8,801 'Bromio' a nutrice Bromia sic dictus est Liber.

Brontes. (*Cyclops*). SERV. Aen. 8,425 Brontes a tonitru (*i.e.* ἀπὸ τῆς βροντῆς) dictus est.

bruma, -ae *f.* VARRO ling. 6,8 dicta bruma, quod brevissimus tunc dies est. VITR. 9,3,3 a brevitate diurna bruma ac dies brumales appellantur. PLIN. nat. 2,151 bruma ... id est brevissimis *diebus*. PAUL. FEST. 31 bruma a brevitate dierum dicta. SERV. Aen. 2,472 dicta ... bruma quasi βραχὺ ἦμαρ, id est brevis dies (MACR. Sat. 1,21,15. LYD. mens. 4,158 p. 174,4 W.). BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,211 bruma videtur dicta a breviori meatu solis. ISID. orig. 5,35,6 quia tunc breviori sol volvitur circulo ..., hoc tempus bruma dicitur, quasi βραχύς, id est brevis; vel a cibo, quod maior sit tunc vescendi appetitus. edacitas enim Graece βρῶμα appellatur. *thes. gloss. vide* brumalis(Brumalia).

brumalis, -e. VITR. 9,3,3 *sub* bruma. **Brumalia,** -ium *n.* (*dies festi*). LYD. mens. 4,158 p. 174,5 W. Βρουμάλια δὲ οἱονεὶ χειμεριναὶ ἑορταί.

brunda. *vide* Brundisium.

Brundisium, -i *n.* (*oppid.*). COMMENT. Lucan. 2,609 Brundisium oppidum in fine Italiae, quod complures auctores a forma situs cognominatum tradunt. est enim simillimum cervino capiti quod sua lingua 'brunda' dixerunt. ISID. orig. 15,1,49 Brundisium ... dictum est Graece quod brunda caput cervi dicatur: sic est enim ut cornua videantur et caput et lingua in positione ipsius civitatis. *cf.* STRABO 6,282. STEPH. BYZ. p. 185,13 M.).

Bruttia, -ae *f.* (*nom. mul.*). *vide* Bruttii.

Bruttiani(Brutian-), -orum *m.* GELL. 10,3,19 postquam Hannibal Italia decessit superatique Poeni sunt, Bruttios ignominiae causa non milites scribebant nec pro sociis habebant, sed magistratibus in provincias euntibus parere et praeministrare servorum vicem iusserunt ...; quod autem ex Bruttiis

erant, appellati sunt 'Bruttiani'. PAUL. FEST. 31 Brutiani dicebantur, qui officia servilia magistratibus praestabant; eo quod hi primum se Hannibali tradiderant et cum eo perseverarant, usque dum recederet de Italia.

Bruttii, –orum *m.* (*gens Italiae*). IUST. 23,1,12 Bruttios ... se ex nomine mulieris (*sc. Bruttiae*) vocaverunt. *vide* Bruttiani.

brutus, –a, –um. ISID. orig. 10,28 brutus, quasi obrutus, quia sensu caret. *cf.* PAUL. FEST. 31. NON p. 77,26. *vide* Brittones, Brutus, obbrutesco.

Brutus, –i *m.* (*cogn. vir.*). LYD. mag. 1,31 p. 32,1 W. Βροῦτον δὲ αὐτὸν κατὰ τὸν τῆς ἐπωνυμίας τρόπον ἔλεγον ἀπὸ τῆς ὑποκεκριμένης αὐτῷ μωρίας. βροῦτον γὰρ τὸν μωρὸν ἐπεχωρίαζον Ἰταλοὶ τὸ πάλαι ἀπὸ τῆς βαρύτητος τῶν φρενῶν. *cf.* LIV. 1,56,8. OV. fast. 2,717. 2,837.

Brygi, –orum *m.* (*gens Thracia*). *vide* Phryges.

bubalus, –i *m.* ISID. orig. 12,1,33 bubali vocati per derivationem, quod sint similes boum.

Bubetii, –orum *m.* (*sacerdotes*). PLIN. nat. 18,12 ludos boum causa celebrantes Bubetios vocabant.

bubo, –onis *m.* VARRO ling. 5,75 pleraeque *aves* ab suis vocibus *appellatae* ut haec: upupa ... bubo. ISID. orig. 12,7,39 bubo a sono vocis conpositum nomen habet. *vide* buteo.

Bubona, –ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,24 p. 176,24 D. a bubus Bubonam, non Bovem *nuncupaverunt*. 4,34 p. 189,19 D. sine Bubona boves.

bubonion. (*herba*). PLIN. nat. 27,36 aster ab aliquis bubonion appellatur, quoniam inguinum praesentaneum remedium est.

bubulcus, –i *m.* PRISC. gramm. II 136,19 inveniuntur pauca a nominibus vel verbis in 'ulcus': sus subulcus, bos bubulcus. ISID. orig. 10,263 subulcus, porcorum pastor; sicut bubulcus a cura boum.

Bubulcus, –i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 18,10 Iuniorum e familia Bubulcum nominarunt quia bubus optime utebatur.

bubulus, –a, –um. *vide* Bucephalus.

bucca, –ae *f.* *vide* bucco.

bucco, –onis *m.* ISID. orig. 10,30 bucco, garrulus, quod ceteros oris loquacitate, non sensu exsuperet (*i.e. a bucca*). *thes. gloss.*

Bucephala, –ae *f.* (–e, –es *et* –on (–um), –i *n.*). (*oppid. Indiae*). CURT. 9,3,23 oppida ... duo condidit *Alexander*, quorum alterum Nicaeam appellavit, alterum Bucephalum, equi, quem amiserat, memoriae et nomini dedicans urbem (PLIN. nat. 6,77 –a. 8,154 –a. GELL. 5,2,5 –on. SOL. 45,9 –am. IUST. 12,8,8 –en. IUL. VAL. 3,60 –ae. EPIT. ALEX. 62 –a).

Bucephalus, –i *et* –as, –ae *m.* (*nom. equi Alexandri*). PLIN. nat. 8,154 Bucephalam eum vocaverunt sive ab aspectu torvo sive ab insigni taurini capitis armo inpressi (SOL. 45,8). PAUL. FEST. 32 Bucephalus vocatus est equus Alexandri regis propter quandam bubuli capitis similitudinem. *vide* Bucephala.

bucina, –ae *f.* PAUL. FEST. 32 bucina quam nos appellamus, Graeci βυκάνην a similitudine soni dicunt. ISID. orig. 18,4,1 bucina ... dicta a voce, quasi vocina. *vide* bucinum.

bucinator, –oris *m.* VARRO ling. 6,75 etiam bucinator a vocis similitudine et cantu dictus.

bucinum, –i *n.* (*concha*). PLIN. nat. 9,130 bucinum minor concha ad

similitudinem eius qua bucinae sonus editur, unde et causa nominis.

bucolicum, -i *n.* (*carmen vel metrum*). SACERD. gramm. VI 506,17 de quorum (*sc. pastorum*) officio nomen est inditum huic metro, ut bucolicum diceretur. DIOM. gramm. I 487,8 quamquam est et alia opinio, circum pagos et oppida solitos fuisse pastores conposito cantu precari pecorum ac frugum hominumque proventum, atque inde in hunc diem manere nomen et ritum bucolicorum. SERV. ecl. praef. p. 1,1 bucolica, ut ferunt, dicta sunt a custodibus boum, id est ἀπὸ τῶν βουκόλων. PROB. Verg. ecl. praef. p. 324,17 ritum ... sacrorum bucolicon appellarunt, non quoniam soli boum pastores ibi fuerint, sed quoniam boves pecora praestarent magnitudine.

bucolismus, -i *m.* DIOM. gramm. I 486,26 pastores ex rure in urbem convenerunt et ... pastorali carmine conposito deae honorem celebraverunt, unde est bucolismus dictus.

búcula, -ae *f.* SERV. ecl. 8,86 bucula bovis est diminutio.

buglossos, -u (-glossa, -ae) *f.* (*herba*). PS. DIOSC. herb. fem. 2 buglossos ex eo dicta, quod folia aspera in modum lingue bubule habeat (=ISID. orig. 17,9,49. *cf.* PLIN. nat. 25,81).

bulbus(volvus), -i *m.* ISID. orig. 17,9,88 volvus appellatus quod sit radix eius volubilis et rotunda (17,10,19).

bulimus(-os), -i *m.* VARRO rust. 2,4 novi, inquit *Vaccius* ... maiestatem boum et ab his dici pleraque magna, ut ... bulimon ... uvam quoque bumammam. PAUL. FEST. 32 bulimum Graeci magnam famem dicunt (CAEL. AUR. diaet. pass. 61), adsueti magnis et amplis rebus praeponere βου, a magnitudine scilicet bovis.

bulla, -ae *f.* (i) *proprie*: ISID. orig. 20,8,2 olla dicta pro eo quod ebulliat in ea aqua ...; unde (*i.e. ab ebulliendo*) et bulla dicitur, quae in aqua venti intus spiritu sustentatur. *vide* ampulla, ebullio. (ii) *genus amuleti*: PAUL. FEST. 36 bulla aurea insigne erat puerorum praetextatorum, quae dependebat eis a pectore, ut significaretur eam aetatem alterius regendam consilio – dicta est autem bulla a Graeco sermone βουλή, quod consilium dicitur Latine (*cf.* PLUT. quaest. Rom. 101 p. 288B ὁ μὲν γὰρ οἱ περὶ Βάρρωνα λέγουσιν οὐ πιθανόν ἐστι, τῆς βούλλης ὑπὸ Αἰολέων βόλλας προσαγορευομένης, τοῦτο σύμβολον εὐβουλίας περιτίθεσθαι τοὺς παῖδας). PS. ASCON. Verr. p. 254,23 bulla ... quasi bullientis aquae. ISID. orig. 19,31,11 dictae ... bullae quod similes sint rotunditate bullis quae in aqua vento inflantur (*cf.* PLUT. Romul. 20,4).

bumamma (*uva*). VARRO rust. 2,4 *sub* bulimus. *cf.* MACR. Sat. 3,20,7.

bumastus, -a, -um. (*de genere uvae*). SERV. georg. 2,102 'bumaste' uva in mammae bovis similitudinem (=BREV. EXPOS. ad l. PROB. Verg. georg. ad l. bumastos, quod imitetur papillas vaccae. *cf.* PLIN. nat. 14,15 tument ... mammarum modo bumasti).

buprestis, -is *f.* (i) *animal*: PLIN. nat. 30,30 buprestis animal est rarum in Italia, simillimum scarabaeo longipedi. fallit inter herbas bovem maxime, unde et nomen invenit, devoratumque tacto felle ita inflammat ut rumpat (=ISID. orig. 12,8,5). (ii) *herba*: PLIN. nat. 22,78 buprestim magna inconstantia Graeci in laudibus ciborum etiam habuere, iidemque remedia tamquam contra venenum prodiderunt. et ipsum nomen indicio est boum certe venenum esse, quos dissilire degustata fatentur.

bupthalmos(-us), -i *f.* (*herba*). PS. DIOSC. herb. fem. 30 bufthalmon alii

calcam dicunt ...; florem habet croceum, oculo similem, unde nomen accepit (DIOSC. 3,151. ISID. orig. 17,9,93. *cf.* PLIN. nat. 25,82).

bura, -ae (buris, -is) *f.* VARRO ling. 5,135 qui quasi temo est inter boves, bura a bubus. SERV. georg. 1,170 buris est curvamentum aratri, dictum quasi βοὸς οὐρά, quod sit in similitudinem caudae bovis (BREV. EXPOS. ad l. ISID. orig. 20,14,2). *add.* auct. alii burim curvamentum temonis ...; buris enim ut curvetur, ante igni domatur, id est amburitur; unde et quae naturaliter inveniuntur curvae, ita dicuntur. Varro ait †totum burim indici ab urbe† (*forte* temonem burim dici a bubus *cf.* ling. 5,135 *supra*). BREV. EXPOS. ad l. pars aratri, quae curvatur, 'buris' dicta, ut videtur Modesto, a bustione; igni enim flectitur.

Burdigalis, -is *vel* **Burdigala,** -ae *f.* (*oppid. Aquitaniae*). ISID. orig. 15,1,64 Burdigalim appellatam ferunt quod Burgos Gallos primum colonos habuerit, quibus antea cultoribus adimpleta est.

burgarius, -i *m.* ISID. orig. 9,4,28 burgarii a burgis dicti, quia crebra per limites habitacula constituta burgos vulgo vocant.

Burgundiones, -um *m.* (*gens Germaniae*). OROS. hist. 7,32,12 *Burgundiones* per castra dispositos in magnam coaluisse gentem atque ita etiam nomen ex opere praesumpsisse, quia crebra per limitem habitacula constituta burgos vulgo vocant (ISID. orig. 9,2,99. 9,4,28).

burgus, -i *m.* *vide* Burdigalis, burgarius, Burgundiones.

buris. *sub* bura.

Burra, -ae *f.* (*nom. mul.*). LIB. de praen. 7 antiquarum mulierum frequenti in usu praenomina fuerunt Rutila, Caesilia ..., Burra a colore ducta.

burranicus, -a, -um. PAUL. FEST. 37 burranica potio appellatur lacte mixtum sapa, a rufo colore, quem burrum vocant.

burrus, -a, -um. PAUL. FEST. 31 ballenae nomen a Graeco descendit ...; antiqua consuetudine, qua πυρρόν burrum, πύξον buxum dicebant. *vide* burranicus.

Burrus, -i *m.* (*nom. vir.*). QUINT. inst. 1,4,25 scrutabitur ... origines nominum: quae ex habitu corporis Rufos Longosque fecerunt, ubi erit aliquid secretius: Sullae, Burri, Galbae.

bustio, -onis *f.* *vide* bura.

bustrophedon. *adv.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 55,25 hoc ... genus scripturae dicebant bustrophedon a boum versatione.

bustuarius, -a, -um. SERV. Aen. 10,519 placuit gladiatores ante sepulchra dimicare, qui a bustis bustuarii appellati sunt.

bustum, -i *n.* PAUL. FEST. 32 bustum proprie dicitur locus, in quo mortuus est combustus et sepultus (SERV. auct. Aen. 11,201), diciturque bustum, quasi bene ustum. SERV. Aen. 11,185 pyra est lignorum congeries; rogus cum iam ardere coeperit dicitur; bustum vero iam exustum vocatur (=ISID. orig. 20,10,9). COMMENT. Lucan. 8,778 bustum est ubi ustum est cadaver. *vide* bustuarius.

buteo, -onis *m.* (*avis*). PAUL. FEST. 32 buteo genus avis, qui ex eo se alit, quod accipitri eripuerit, vastitatisque esse causam his locis, quae intraverit, ut bubo, a quo etiam appellatur buteo. *vide* Buteo.

Buteo, -onis *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 10,21 buteonem hunc (*sc. avem triorchem*) appellant Romani, familia etiam ex eo cognominata, cum

prospero auspicio in ducis navi sedisset.

Buticum linum. PLIN. nat. 19,14 quattuor ibi (*sc. in Aegypto*) genera *lini*: Taniticum, Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum regionum nominibus, in quibus nascuntur.

Butos. (*oppid. Aegypti*). *vide* Buticum linum.

butyrum, -i *n.* PLIN. nat. 28,133 butyrum ... plurimum e bubulo, et inde nomen.

buxus, -i *et* -us *f.* PAUL. FEST. 31 πύξον buxum dicebant *Graeci* (PRISC. gramm. II 20,19. ISID. orig. 17,7,53. 20,7,3).

Byrsa, -ae *f.* (*arx Carthaginis*). VERG. Aen. 1,367 *cernis* novae Karthaginis arcem, mercatique solum, facti de nomine Byrsam, taurino quantum possent circumdare tergo (SERV. auct. ad l. quia byrsa Graece corium dicitur). IUST. 18,5,9 empto loco, qui corio bovis tegi posset ...; unde postea ei loco Byrsae nomen fuit. CLAUD. DON. Aen. 1,365 p. 81,16*sq.* quasi locum ipsum condendae civitati necessarium atque emptum vocitaverint Byrsam. quae appellatio et lingua Graeca, unde Dido fuit, et Punica ... significat corium. byrsa quippe Graeca appellatione ... bursalf Punica (EXPOS. mundi 61).

byssinus, -a, -um. ISID. orig. 19,22,15 byssina *vestis* candida confecta ex quodam genere lini grossioris. sunt qui et genus quoddam lini byssum esse existimant.

byssus, -i *m.* *vide* byssinus.

Byzacenus, -a, -um. ISID. orig. 14,5,7 Byzacena regio ex duobus nobilissimis oppidis nomen sortita est.

C

caballus, -i *m.* ISID. orig. 12,1,42 caballus antea cabo dictus, propter quod gradiens ungula inpressa terram concavet, quod reliqua animalia non habent. *vide* scabro, scarabaeus.

cabo, -onis *m.* *vide* caballus.

cabus, -i *m.* *vide* scabro, scarabaeus.

caccabus, -i *m.* VARRO ling. 5,127 vas ubi coquebant cibum, ab eo caccabum appellarunt. ISID. orig. 20,8,3 caccabus et cacuma a sono fervoris cognominantur. haec in Graecis et Latinis communia nomina habent; sed utrum Latini a Graecis an Graeci a Latinis haec vocabula mutuassent incertum est.

cac(h)exia, -ae *f.* CAEL. AUR. chron. 3,6,80 cachexian nomen sumpsit a quodam corporis habitu malo: caccian enim vitiam vel vexationem Graeci vocaverunt, hexin habitudinem (ISID. orig. 4,7,26 cacexia nomen sumpsit a corporis iniuria vel habitu. καχεξίαν enim malam vexationem Graeci vocaverunt). *cf.* CAEL. AUR. chron. 4,2,11. 4,2,18. 5,11,139. PS. SORAN. quaest. med. 199. ORIBAS. syn. 9,21.

cachinnus, -i *m.* PORPH. Hor. ars 113 'cachinnum' ... verbum secundum ὀνοματοποιίαν fictum a sono risus.

cacula, -ae *m.* PAUL. FEST. 45 cacula servus militis ... dicitur ... a Graeco κᾶλον, quod fustibus clavisque ligneis ad tutelam dominorum armari soliti sunt. 225 procalare provocare ex Graeco καλεῖν, id est vocare. unde kalendae, calumnia, calones et caculae et calatores.

Cacus, -i *m.* (*nom. myth.*). SERV. Aen. 8,190 veritas ... secundum philologos et historicos hoc habet, hunc (*sc. Cacum*) fuisse Evandri nequissimum servum ac furem. novimus autem malum a Graecis κακόν dici: quem ita illo tempore Arcades appellabant, postea translato accentu Cacus dictus est. AUG. civ. 19,12 p. 373,26 D. tam ... malitia singularis, ut ex hac ei nomen inventum sit - Graece namque malus κακός dicitur, quod ille (*sc. Cacus*) vocabatur. FULG. myth. 2,3 p. 42,10 *Cacum* Hercules ... interfecit. cacon enim Grece malum dicimus. *cf.* OV. fast. 1,551-2. PS. AUR. VICT. orig. 7,4. FULG. Virg. cont. p. 105,3.

cadaver, -eris *n.* (a) *a cadendo*: TERT. resurr. 18,8 adeo caro est, quae morte subruitur, ut exinde a cadendo cadaver enuntietur (SERV. Aen. 6,481 caduci ... mortui, a cadendo: unde et cadavera dicta. SERV. auct. Aen. 11,143. HIER. in Matth. 24,28 l. 540. AUG. civ. 20,10 p. 432,29 D. 20,21 p. 461,24 D. AUG. serm. 241,2. AUG. quaest. hept. 3,20 p. 248,17. AUG. quaest. lev. 20,2. GREG. M. moral. 31,53. ISID. diff. 1,522. ISID. orig. 11,2,35). *thes. gloss.* (b) *a carendo*: SERV. Aen. 8,264 cadaver est corpus nondum sepultum, dictum cadaver quod careat honore sepulturae. SERV. auct. Aen 11,143 quod sepultura carebant, cadavera dicta.

cado, -ere. *vide* cadaver, caducus, calamitas, cassabundus, casus, caro, quisquiliae, recidivus, stillicidium.

caducus, -a, -um. (i) *i.q. mortuus*: SERV. Aen. 6,481 *sub* cadaver (a). (ii) *term. tech. in iure hereditatis*: ULP. reg. 17,1 quod quis sibi testamento relictum, ita ut iure civili capere possit, aliqua ex causa non ceperit, caducum appellatur, veluti ceciderit ab eo. ISID. orig. 5,25,8 caduca inde dicitur, quia

eius heredes ceciderunt. *thes. gloss.* (iii) *de morbo comitiali*: CAEL. AUR. diaet. pass. 56 alii *epilepsiam* caducum dicunt quod cadentes faciat. ISID. orig. 4,7,5 haec passio et caduca vocatur, eo quod cadens aeger spasmos patiatur. 10,61 caducus a cadendo dictus. idem lunaticus.

Caecas, -adis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Caecilius.

Caecilius, -a (*nom. gent.*). PAUL. FEST. 44 Caeculus condidit Praeneste. unde putant Caecilios ortos ...; alii appellatos eos dicunt a Caecade Troiano, Aeneae comite.

caeco, -are. *vide* Caecubum vinum.

Caecubum vinum. SCHOL. Hor. carm. 3,28,3 Cecubum vinum volunt ideo dictum, eo quod ebrietas caecet et confundat ingenium.

caecula, -ae *f.* (*anguis*). ISID. orig. 12,4,33 caecula dicta, propter quod parva sit et non habeat oculos.

Caeculus, -i *m.* (i) *Praenestis conditor*: CATO ap. SCHOL. Verg. Veron. Aen. 7,681 Cato in Originibus ait Caeculum virgines aquam petentes in foco invenisse ideoque Vulcani filium eum existimasse et, quod oculos exiguos haberet, Caeculum appellatum. *vide* Caecilius. (ii) *deus*: TERT. nat. 2,15 Caeculus, qui oculos sensu exanimet.

caecus, -a, -um. ISID. orig. 10,60 caecus appellatus, quod careat visum. *vide* caecula, Caeculus, cicatrix, cicuta.

Caecus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLUT. Coriol. 11,6 *sub* Clodius.

caedes, -is *f.* PAUL. FEST. 45 caedem putant ex Graeco dici, quod apud illos καίνειν (*Aug.*; κήδειν *Thewr.*; kethin *codd.*) significet interficere. EUTYCH. gramm. V 459,23 caedo caedis haec caedes. *vide* homicidium, occido, parricidium.

caedo, -ere. *vide* caedes, caelo, caementum, caesaries, caesicius, cudo, excidio, excudo, Fordicidia, lapicida, occido, praecidaneus, succidaneus, succidia. *part.* **caesus,** -a, -um. *vide* Caesar.

caelator, -oris *m.* GLOSS. IV Plac. C 50 caelator ... qui in argento puro extrinsecus facta signa deprimit; a caelo descendens, quod est genus ferramenti.

caelebs, -ibis *m.* QUINT. inst. 1,6,36 ingeniose ... visus est Gavius (GRF 487,3) 'caelibes' diccere veluti 'caelites'(DON. Ter. Ad. 43) , quod onore gravissimo vacent, idque Graeco argumento iuvit; ἠιθέους enim eadem de causa dici adfirmat. nec ei cedit Modestus inventione: nam, quia Caelo Saturnus genitalia absciderit, hoc nomine appellatos qui uxore careant, ait. PAUL. FEST. 44 caelibem dictum existimant, quod dignam caelo vitam agat (HIER. adv. Iovin. 2,37 caelibes ... quod caelo digni sunt, qui coitu careant). PRISC. gramm. II 18,10 pro 'u' consonante 'b' ponitur, ut 'caelebs', caelestium vitam ducens. GLOSS. IV Plac. C 18 caelebs dicitur quasi caelo beatus (C 31. ISID. orig. 10,34).

caeles, -itis *c.* AUG. gramm. V 502,12 caelites qui iter sibi faciunt ad caelum (=ISID. orig. 10,34). *vide* caelebs.

Caeles, -is *m.* (*dux Tuscus*). *vide* Caelius mons.

caelestis, -e. *vide* celebritas.

caelia, -ae *f.* OROS. hist. 5,7,13 *Numantini* larga prius potione usi ... suco tritici per artem confecto, quem sucum a calefaciendo caeliam vocant (ISID. orig. 20,3,18). GREG. TUR. glor. conf. 1a hanc ... coctionem Orosius a coquendo caeliam vocari narrávit.

Caeliani, -orum *m.* *vide* Caeliolum.

caelicola, -ae *c.* AUG. civ. 10,1 p. 402,23 D. ipsos deos non ob aliud appellant caelicolos, nisi quod caelum colant (ISID. orig. 10,34). EUTYCH. gramm. V 454,19 colo caelicola.

Caeliolum, -i *n.* (*pars montis Caelii*). VARRO ling. 5,46 de Caelianis qui a suspicione liberi essent, traductos in eum locum qui vocatur Caeliolum.

Caelius mons. VARRO ling. 5,46 in Suburanae regionis parte princeps est Caelius mons a Caele Vibenna ... qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Tatium regem. DION. HAL. 2,36,2 ὧν ἐφ' ἑνὸς ἡγεμόνος ἐκ Τυρρηνίας ἐλθόντος, ᾧ Καίλιος ὄνομα ἦν, τῶν λόφων τις, ἐν ᾧ καθιδρύθη, Καίλιος εἰς τόδε χρόνου καλεῖται. ORAT. imp. Claud. (CIL XIII 1668) Servius Tullius ... montem Caelium occupavit et a duce suo Caelio ita appell<itavit>. TAC. ann. 4,65 Caelium appellitatum a Caele Vibenna, qui dux gentis Etruscae ... sedem eam acceperat. PAUL. FEST. 44 Caelius mons dictus est a Caele quodam ex Etruria, qui Romulo auxilium adversum Sabinos praebuit, eo quod in eo domicilium habuit (*cf.* FEST. 355).

caelo, -are. VARRO ling. 5,18 *sub* caelum(2). PAUL. FEST. 20 ancaesa dicta sunt ab antiquis vasa, quae caelata appellamus, quod circumcaedendo talia fiunt. ipsum quoque caelare verbum ab eadem causa est dictum, 'd' littera cum 'l' permutata. SERV. Aen. 1,640 celum est unde operantur argentarii, quod producitur naturaliter, sed in derivatione mutatur; diphthongus namque est, 'caelataque in auro' (SERV. georg. 2,291). ISID. orig. 19,7,4 cilium est unde operantur argentarii; a quo et caelata vasa dicuntur. 20,4,7 caelata vasa ... a caelo vocata, quod est genus ferramenti. *vide* caelum(2).

caelum(1) (cel-), -i *n.* (*ferramentum*). *vide* caelator, caelo.

caelum(2), -i *n.* VARRO ling. 5,18–19 caelum dictum scribit Aelius (GRF 59, 7), quod est caelatum (PLIN. nat. 2,8. AMBR. hex. 2,4,15 caelum appellatur, quia impressa stellarum lumina veluti signa habens tamquam caelatum dicitur, sicut argentum quod signis eminentibus refulget caelatum vocatur [=ISID. nat. 12,2]. VEREC. in cant. 2,2. ISID. orig. 3,31,1. 13,4,1), aut contrario nomine, celatum quod apertum est (SCHOL. Stat. Theb. 3,262 caelum dixere ideo, quia apex eius omnibus invisibilis est. VEREC. in cant. 2,2 caelum ... dictum est a celando ... quod intra se celet occulta [=CASSIOD. in psalm. 113,24 l. 298 A.]); non male, quod impositor (*GS*; posterior *codd.*) multo potius caelare (*add. Scal.*) a caelo quam caelum a caelando. sed non minus illud alterum de celando ab eo potuit dici, quod interdiu celatur, quam quod noctu non celatur. omnino ego magis puto a chao choum cavum et hinc caelum (5,20). VARRO Men. 420 appellatur a caelatura caelum. EUSTATH. Basil. hex. 3,8,1 caelum ... a cernendo vocari, quod ex Graecorum melius ἐτυμολογία colligimus, quod οὐρανόν appellant ἀπὸ τοῦ ὁρᾶσθαι. *cf.* CIC. Verr. 3,129. LACT. inst. 6,20,7. *vide* caelebs, caeles, caelicola, caelo, caesius, celsus, clarus.

caementum, -i *n.* ISID. orig. 15,8,1 caementum a caedendo dictum, quod caeso crasso lapide surgat (19,10,2).

caenum, -i *n.* *vide* obscenus.

Caere. (*oppid. Tusciae, i.q. Agylla*). VARRO ap. SCHOL. Verg. Veron. Aen. 10,183 (GRF 347,383) Varro putat Caere oppidum Etruriae a Pelasgis,

cum sitientes inventum flumen proximum ... salutassent χαῖρε atque ea causa id vocabulum oppido datum. STRABO 5,220 Ἄγυλλα γὰρ ὠνομάζετο τὸ πρότερον ἡ νῦν Καιρέα ... τῶν δὲ Λυδῶν, οἵπερ Τυρρηνοὶ μετωνομάσθησαν, ἐπιστρατευσάντων τοῖς Ἀγυλλαίοις, προσιὼν τῷ τείχει τις ἐπυνθάνετο τοὔνομα τῆς πόλεως· τῶν δ' ἀπὸ τοῦ τείχους ... τινος ... προσαγορεύσαντος αὐτὸν χαῖρε δεξάμενοι τὸν οἰωνὸν οἱ Τυρρηνοὶ τοῦτον ἁλοῦσαν τὴν πόλιν μετωνόμασαν (STEPH. BYZ. p. 23,13 *sub* Ἄγυλλα). SERV. Aen. 8,597 cum Romani ... interrogarent Agyllinos quae diceretur civitas, illi, utpote Graeci ... dixerunt χαῖρε: quam salutationem Romani nomen civitatis esse putaverunt (10,183. PRISC. gramm. II 20,20). *vide* caerimonia.

Caeretani, -orum *m.* *vide* caerimonia.

caerimonia, -ae *f.* VAL. MAX. 1,1,10 inde ... institutum est sacra caerimonias vocari, quia Caeretani ea ... coluerunt. SAB. ap. GELL. 4,9,8 Masurius ... Sabinus in commentariis, quos de indigenis composuit: 'caerimoniae a carendo.' (=MACR. Sat. 3,3,8 *qui tamen Servio Sulpicio etymologiam attribuit, cf.* GRF 425,14). PAUL. FEST. 44 caerimoniarum causam alii ab oppido (*sc. Caere*) dictam existimant; alii a caritate dictas iudicant. AUG. retract. 2,37,2 a carendo appellatas ceremonias quasi carimonias memoria tenebam eo, quod observantes careant his rebus, a quibus se abstinent (ISID. orig. 6,19,36). *thes. gloss. vide* Carinae.

Caeriolensis, -is *m.* (*locus Romae*). VARRO ling. 5,47 cum Caelio coniunctum Carinae et inter eas quem locum Caeriolensem appellatum apparet ..., Caeriolensis a Carinarum iunctu dictus.

caeruleus, -i *m.* (*bestia marina*). PLIN. nat. 9,46 Statius Sebosus ... affert vermes ..., caeruleos, qui nomen a facie traxerunt. ISID. orig. 12,6,10 caerulei a colore appellati.

Caesar, -aris *m.* (*cogn. vir. et imperat.*). (a) *a ventre matris caeso*: PLIN. nat. 7,47 primus ... Caesarum a caeso matris utero dictus (*hinc errore* SOL. 1,68 Scipio Africanus ... quod excisus utero in diem venerat, primus ... Caesar dictus est). NON p. 556,26 Caesares dicti qui caesa matre nascuntur. SPART. Ael. 2,3 *Caesar* quia mortua matre, sed ventre caeso, sit natus. *sim.* SERV. Aen. 1,286. 10,316. EMPOR. rhet. p. 568. PRISC. gramm. II 118,10. 127,6. LYD. mag. 1,23 p. 26,6 W. LYD. mens. 4,102 p. 142,10 W. ISID. orig. 9,3,12. (b) *a 'caesa', i.q. 'elephantus'*: SPART. Ael. 2,3 Caesarem ... ab elephanto, qui lingua Maurorum 'casai' dicitur, in proelio caeso eum, qui primus sic appellatus est ... putant dictum. SERV. Aen. 1,286 Caesar ... quod avus eius in Africa manu propria occidit elephantem, qui 'caesa' dicitur lingua Poenorum. *sim.* EMPOR. rhet. p. 568. LYD. mens. 4,102 p. 142,21 W. (c) *a caesarie*: PAUL. FEST. 57 Caesar, quod est cognomen Iuliorum, a caesarie dictus est, quia scilicet cum caesarie natus est. SPART. Ael. 2,3 *Caesar* quod cum magnis crinibus sit utero parentis effusus. *sim.* LYD. mens. 4,102 p. 143,3 W. ISID. orig. 9,3,12 *thes. gloss. v.s.* caesaries. (d) *a caesiis oculis*: SPART. Ael. 2,3 *Caesar* quod oculis caesiis ultra humanum morem viguerit. *vide* Caesaraugusta Terraconensis, Caesarea.

Caesaraugusta Terraconensis. (*oppid. Hispaniae*). ISID. orig. 15,1,66 Caesaraugusta Terraconensis Hispaniae oppidum a Caesare Augusto et situm et nominatum.

Caesarea, -ae *f.* (i) *oppid. Cappadociae*: HIER. in Is. 18,66,18–19 l. 30 A.

Cappadocas significat, quorum metropolis Mazaca, quae postea a Caesare Augusto Caesarea nomen accepit. (ii) *oppid. Iudeae*: HIER. chron. a. Abr. p. 167 Herodes Caesariam in nomine Caesaris condidit, quae prius turris Stratonis vocabatur. HIER. epist. 108,8,2 mirata ruinas Dor ... et versa vice Stratonis turrem ab Herode, rege Iudaeae, in honorem Caesaris Augusti Caesaream nuncupatam (=ISID. orig. 15,1,18. 15,1,75). PRISC. gramm. II 119,27 Caesar Caesari Caesaria. (iii) *oppid. Mauritaniae*: ISID. orig. 15,1,75 Caesaream Mauretaniae oppidum Iuba rex Maurorum in honorem Caesaris Augusti condidit, quam ex eius nomine Caesaream appellavit.

caesaries, -ei *f.* SERV. Aen. 1,590 a caedendo dicta est caesaries (ISID. orig. 11,1,29). *vide* Caesar.

Caesellia, -ae *f.* (*nom. mul.*). LIB. de praen. 7 *sub* Burra.

caesicius, -a, -um. NON. p. 539,31 caesicium linteolum dicitur purum et candidum, a caedendo, quod ita ad candorem perveniat vel quod oras circumcisas habeat.

caesius, -a, -um. NIGID. ap. GELL. 2,26,19 (GRF 177,43) veteribus caesia dicta est, quae a Graecis γλαυκῶπις, ut Nigidius ait, de colore caeli, quasi caelia. *vide* Caesar, caesullus.

Caeso, -onis *m.* (*nom. vir.*). PLIN. nat. 7,47 *Caesar* a caeso matris utero dictus, qua de causa et Caesones appellati. PAUL. FEST. 57 Caesones appellantur ex utero matris exsecti. LIB. de praen. 6 Caesones adpellati sunt qui e mortuis matribus exsecti erant. ISID. orig. 9,3,12 qui ... execto utero eximebantur, Caesones et Caesares appellabantur.

caespes, -itis *m.* ISID. orig. 17,6,13 caespites frutices sunt, quasi cuspides, vel quasi circa pedes. *vide* cuspis.

caesullus, -a, -um. FEST. 274 ravilae a ravis oculis, quemadmodum a caesiis caesulae.

caiatio, -onis *f.* FULG. Virg. cont. p. 103,17 *sub* Caieta(2).

Caieta(1), -ae *f.* (*portus Latii*). STRABO 5,233 τὸν ... κόλπον ἐκεῖνοι (*sc.* οἱ Λάκωνες) Καιέταν ὠνόμασαν· τὰ γὰρ κοῖλα πάντα καιέτας ... προσαγορεύουσιν. VERG. Aen. 7, 1–2 tu quoque litoribus nostris, Aeneia nutrix, aeternam moriens famam, Caieta, dedisti (SOL. 2,13 a nutrice *Aeneae* Caietam *appellatam*. PS. AUR. VICT. orig. 10,3. *cf.* DION. HAL. 1,53,3). SERV. Aen. ad l. lectum tamen est in philologis in hoc loco classem Troianorum casu concrematum, unde Caieta dicta est, ἀπὸ τοῦ καίειν (10,36 ἀπὸ τοῦ καῆναι. PS. AUR. VICT. orig. 10,4 Caesar et Sempronius aiunt Caietae cognomen fuisse, non nomen, ex eo scilicet inditum, quod ... matres Troianae ... classem ibidem incenderint ... ἀπὸ τοῦ καίειν).

Caieta(2), -ae *f.* (*Aeneae nutrix*). FULG. Virg. cont. p. 103,15 in septimo vero Caieta nutrice sepulta, id est magistriani timoris proiecta gravidine – unde et Caieta dicta est quasi coactrix aetatis; nam et apud antiquos caiatio dicebatur puerilis cedes. *vide* Caieta(1).

cala, -ae *f. et* **calum**, -i *n.* *vide* calceamentum, caligarius, calo, classis.

Calabra curia. VARRO ling. 5,13 nec curia Calabra sine calatione potest aperiri (*cf.* 6,27). SERV. auct. Aen. 8,654 ideo ... *curia* Calabra, quod cum incertae essent kalendae aut idus, a Romulo constitutum est, ut ibi patres vel populus calarentur, id est vocarentur, et scirent, qua die kalendae essent vel etiam idus. MACR. Sat. 1,15,11 verbum ... καλῶ Graecum est, id est voco ...; hinc et ipsi curiae ad quam vocabantur Calabrae nomen datum est, et classi,

quod omnis in eam populus vocaretur. *cf.* LYD. mens. 3,10 p. 45,4 W.

calamistratus, -a, -um. (*part.* calamistro). ISID. orig. 10,57 calamistratus, a calamistro, id est aco ferreo in calami similitudine facto, in quo crines obtorquentur, ut crispi sint: quem in cinere calfacere solent qui capillos crispant, ut calamistrati sint (20,13,5).

calamistrum, -i *n.* VARRO ling. 5,129 calamistrum, quod his calfactis in cinere capillus ornatur. ISID. orig. 10,57 *sub* calamistratus. *vide* calamistratus.

calamitas, -atis *f.* DON. Ter. Eun. 79 calamitatem rustici grandinem dicunt, quod comminuat calamum, id est culmum ac segetem. DON. Ter. Hec. 2 calamitas παρὰ τὴν καλάμην dicitur, clades quia clam datur, ut aliud sit grandinis culmum frangentis, aliud furti aut doli mali; sic Probus. ISID. orig. 1,27,14 'l' ... litteram interdum pro 'd' littera utimur, ut 'latum' pro 'datum' et 'calamitatem' pro 'cadamitatem'; a cadendo enim nomen sumpsit calamitas (7,6,5. 20,3,13. *cf.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 8,15). *vide* calamitosus.

calamites, -ae *f.* (*genus ranae*). PLIN. nat. 32,122 rana, quam Graeci calamiten vocant, quoniam inter harundines (*i.e. a gr.* κάλαμος) fruticesque vivat (=ISID. orig. 12,6,58).

calamitosus, -a, -um. NON. p. 33,26 calamitosum dicitur malis et calamitatibus praegravatum. PRISC. gramm. III 219,12 calamitosus, calamitatem ferens.

calamus, -i *m.* ISID. orig. 3,21,5 calamus nomen est proprium arboris a calando (calendo *aut* canendo *codd.*), id est fundendo voces vocatus. ISID. orig. 6,14,4 dictus ... calamus quod liquorem ponat. unde et apud nautas calare ponere dicitur (*cf. gr.* χαλάω). *vide* calamistratus, calamistrum, calamitas, clamosus, culmus.

calathus, -i *m.* (-um, -i *n.*). ISID. orig. 19,29,3 calathum leve gestamen ex lino vel canna aut ex iunco factum ...; κᾶλα enim Graece lignum est, a quo derivatum est calathum. 20,5,5 calices et calathi et scalae poculorum genera, antea ex ligno facta, inde et vocata; Graeci enim omne lignum κᾶλα dicebant.

calatio, -onis *f.* *vide* Calabra curia.

calator, -oris *m.* PAUL. FEST. 38 calatores dicebantur servi, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod est vocare, quia semper vocari possent ob necessitatem servitutis (225). *vide* nomenclator.

calcaneum, -i *n.* (-eus, -i *m.*). ISID. orig. 11,1,114 *sub* calx.

calcar, -aris *n.* PRISC. gramm. II 118,9 calx calcar. 222,6 a calce ... calcar. GLOSS. IV Plac. C 33 calcaria sunt acuti qui in calce hominis ligantur (ISID. orig. 20,16,6).

calcatorium, -i *n.* ISID. orig. 15,6,8 forus est locus ubi uva calcatur ...; unde et calcatorium dicitur.

calceamentum(calcia-), -i *n.* ISID. orig. 19,34,2 calciamenta dicta quod in calo, id est ligno, fiant; vel quod calcentur.

calcitro(1), -onis *n.* NON. p. 44,26 calcitrones, qui infestent calcibus. *thes. gloss.*

calcitro(2), -are. *vide* calx(1).

calco, -are. *vide* calcatorium, calceamentum, calculus, calcus, callis, calx, culcita.

calculator, -oris *m.* ISID. orig. 10,43 calculator, a calculis, id est lapillis minutis, quod antiqui in manu tenentes numeros conponebant. *thes. gloss.*

calculus(cauc-), -i *m.* (i) *lapis naturalis*: PAUL. FEST. 46 calces ... per deminutionem appellantur calculi. SERV. georg. 2,180 dictus calculus, quod sine molestia sui brevitate calcentur (=BREV. EXPOS. Verg. ad l. ISID. orig. 16,3,5. 16,25,8. 18,62). *vide* calculator, calcus. (ii) *lapis in tabula lusoria*: ISID. orig. 18,62 item calculi, quod per vias ordinales eant, quasi per calles. (iii) *lapis in vesica*: ISID. orig. 4,7,32 cauculus petra est quae in vesica fit, unde et nomen accepit.

caldor, -oris *m.* VARRO ap. NON. p. 46,20 (GRF 223,92) ut a calendo calorem vel caldorem Varro Andabitis (=Men. 33) aperiendum putat.

caldus. *sub* calidus.

cal(e)facio, -ere. *vide* caelia. *part.* **cal(e)factus**, -a, -um: *vide* calamistrum.

calendae. *sub* kal-.

caleo, -ere. *vide* caldor, calor, qualus.

Caletus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* colossus.

calicularis. *sub* calyc-.

caliculus. *sub* calyc-.

calidus, -a, -um. *vide* calix.

caliga, -ae *f.* ISID. orig. 19,34,12 caligae vel a callo pedum dictae, vel quia ligantur.

caligarius, -i *m.* ISID. orig. 19,34,2 caligarios vero non a callo pedum, sed a calo, id est ligno, vocatos, sine quo consui calciamenta non possunt ...; fiebant autem prius ex salice tantum.

caligo, -inis *f.* ISID. orig. 13,10,11 dicta caligo quod maxime aeris calore gignatur.

calix, -icis *m.* (a) *a calido*: VARRO ling. 5,127 calix a caldo, quod in eo calda puls apponebatur et caldum eo bibebant. PAUL. FEST. 47 calix, quod in eo calidum bibitur. CASSIOD. in psalm. 10,7 l. 123 A. calix ... dictus, eo quod assidue calidam soleat suscipere potionem. 15,5 l. 108 A. 74,9 l. 165 A. (b) *a gr.* κύλιξ: PORPH. Hor. ars 52-3 magis ... auctoritatem mereri possunt nova verba, si a Graeco fuerint in Latinum derivata, ut ... ab οἴνῳ vinum, et a coelice calicem. MACR. Sat. 5,21,18 est ... historia ... nationem ... prope Heracleam ab Hercule constitutam Cylicranorum composito nomine ἀπὸ τοῦ κύλικος, quod poculi genus nos una littera immutata calicem dicimus (=CASSIOD. in psalm. 10,7 l. 125 A.). PRISC. gramm. II 167,1 calix ἀπὸ τοῦ κύλιξ (*cf.* VARRO ling. 5,121 *in loc. corrupt.*). (c) *a gr.* κάλον: ISID. orig. 20,5,5 *sub* calathus.

callaica, -ae *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,151 callaicam vocant e turbido callaino. ISID. orig. 16,7,10 callaica colore viridi ... nihil iucundius aurum decens, unde (*fort. ab auro Callaico*) et appellata.

Callaicus, -a, -um *et* **Callaici**(Gallaeci), -orum *m.* (*gens Hispaniae*). ISID. orig. 9,2,110 Gallaeci a candore dicti, unde et Galli. *vide* callaica.

callainus, -a, -um. *vide* callaica.

calleo, -ere. NON. p. 257,53 callet significat scit, hoc est, calliditate, quae est urbana scientia. p. 258,11 callet ... dictum a callositate. *vide* catulus.

calliditas, -atis *f.* *vide* calleo.

callidus, -a, -um. CIC. nat. deor. 3,25 callidos *appello* ... quorum

tamquam manus opere sic animus usu concalluit. DON. Ter. Ad. 417 callidus dicitur, qui callum sibi usu artis induxerit (=ISID. diff. 1,421). SERV. Aen. 4,405 callis est semita tenuior, callo pecorum praedurata: *add.* auct. unde et callum et callidos dicimus. ISID. orig. 10,41 callidus, fraudulentus, quia celare novit, et male peritus. *thes. gloss. vide* Calliope.

Calliope, -es (-a, -ae) *f.* (*musa*). DON. Ter. Phorm. 329 δίκη Graece ... fit Latine dica, ut ... Καλλιόπη Calliopa (PRISC. gramm. II 24,17 Καλλιόπεια Calliopea). MACR. somn. 2,3,2 Καλλιόπη optimae vocis graeca intepretatio est (FULG. myth. 1,15 p. 27,3). *cf.* LUCR. 6,94. PROP. 3,3,38.

Callirrhoe, -es *f.* (i) *fons Palaestinae*: PLIN. nat. 5,72 calidus fons ... Callirroe aquarum gloriam ipso nomine praeferens. SOL. 35,4 Callirrhoe ... fons ... ex ipso aquarum praeconio sic vocatus. (ii) *oppid. Arabiae*: PLIN. nat. 5,86 Arabia ... habet oppida Edessam ..., Callirrhoen a fonte nominatam.

callis, -is *m. et f.* SERV. Aen. 4,405 callis est semita tenuior, callo pecorum praedurata (ISID. orig. 15,16,10 callis est iter pecudum inter montes angustum et tritum, a callo pedum vocatum, sive a callo pecudum praeduratum). ISID. diff. 1,539 callis ... dicitur via stricta, a calcando ita dicta. *vide* calculus, callidus, callus, intercalaris.

callitrichos, -i *f.* (*herba*). PLIN. nat. 22,62 *adiantum* quidam callitrichon vocant, alii polutrichon, utrumque ab effectu. tinguit enim capillum.

callositas, -atis *f.* *vide* calleo.

callum, -i *n.* SERV. auct. Aen. 4,405 *sub* callidus. *thes. gloss. vide* calcaneum, caliga, callidus, callis, calx(1).

calo(1), -are (*i.q. voco*). *vide* Calabra curia, calamus, calo(3), classicum, classis, intercalaris, kalendae.

calo(2), -are (*i.q.* χαλάω). *vide* calamus.

calo(3), -onis *m.* (i) *servus militum*: (a) *a Gr.* κᾶλον: PAUL. FEST. 62 calones militum servi dicti, quia ligneas clavas gerebant, quae Graeci κᾶλα vocant. NON. p. 62,12 calonum quoque proprietas haec habetur, quod ligna militibus subministrent: κᾶλα enim Graeci ligna dicunt. SERV. Aen. 1,39 classis dicta est ἀπὸ τῶν κάλων, id est lignis, unde et calones dicuntur qui ligna militibus portant. SERV. auct. Aen. 6,1 calas ... dicebant maiores nostri fustes, quos portabant servi sequentes dominos ad proelium, unde etiam calones dicebantur (=SCHOL. Stat. Ach. 1,444). PORPH. Hor. epist. 1,14,42 dicitur calo ... quia κᾶλα Graece ligna dicuntur, et ille vadit saepe lignatum (SCHOL. Hor. epist. 1,14,41). (b) *a calare vel a gr.* καλεῖν: PAUL. FEST. 225 καλεῖν, id est vocare, unde ... calones et caculae. PORPH. Hor. sat. 1,2,44 calones ... servi dicuntur a calando, hoc est quod vocentur ad ministerium (PORPH. Hor. epist. 1,14,42). SCHOL. Hor. epist. 1,14,41 calo ... a frequenti vocatione. (c) *a kalendis*: PORPH. Hor. sat. 1,2,44 nonnulli *calones dici* a kalendis putant, quod ea die cibaria accipiant. *thes. gloss.* (ii) *genus naviculae*: ISID. orig. 19,1,15 (*ex* SERV. Aen. 1,39 *male intellecto, cf. sub (i) supra*) classis dicta est a Graeco vocabulo, ἀπὸ τῶν κάλων, id est lignis; unde et calones naviculae quae ligna militibus portant.

calo(4), -onis *m.* (*i.q. cothurnus*). ISID. orig. 19,34,6 *cothurnos* quidam etiam calones appellant, eo quod ex salice fierent; nam Graeci ... lignum κᾶλα vocabant.

calor, -oris *m.* VARRO ap. NON. p. 46,20 (GRF 223,92) *sub* caldor. *vide*

caligo, color, Vulcanus.

Calpurnius, -a (*nom. gent.*). PLUT. Num. 21,2 ἀπὸ δὲ Κάλπου τοὺς Καλπουρνίους. LAUS Pis. 15 domus a Calpo nomen Calpurnia ducat. PAUL. FEST. 47 Calpurni a Calpo, Numae regis filio, sunt oriundi. PORPH. Hor. ars. 291–2 Calpys filius est Numae, a quo Calpurnii Pisones traxerunt nomen (=SCHOL. Hor. ad l.).

Calpus(–ys), –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Calpurnius.

caltha(calt–), –ae *f.* (*herba*). *vide* calthula.

calthula(calt–), –ae *f. et* –um, –i *n.* NON. p. 548,24 caltulam et crocotulam: utrumque a generibus florum translatum, a calta et a croco. ISID. orig. 19,33,4 caltulum cinguli genus, a coacto loro dictum. *thes. gloss.*

Calva, –ae *f.* (*cogn. Veneris*). LACT. inst. 1,20,27 urbe a Gallis occupata obsessi in Capitolio Romani cum ex mulierum capillis tormenta fecissent, aedem Veneri Calvae consecrarunt. CAPITOL. Maximin. 33,2. SERV. auct. Aen. 1,720 *qui add*: licet alii Calvam Venerem quasi puram tradant, alii Calvam, quod corda amantum calviat, id est fallat atque eludat. quidam dicunt porrigine olim capillos cecidisse feminis, et Ancum regem suae uxori statuam calvam posuisse; quod constitit piaculo; nam post omnibus feminis capilli renati sunt. unde institutum ut Calva Venus coleretur.

calvaria(Calvaria), –ae *f.* EUCHER. instr. 2 p. 152,18 Calvariae locus ab hanc causam dictus, quod ... in eodem loco damnati capite truncabantur. ISID. orig. 11,1,27 calvaria ab ossibus calvis dicta, per defectionem: et neutraliter pronuntiatur.

calvio. *sub* calvor.

calum. *sub* cala.

calumnia, –ae *f.* PAUL. FEST. 225 ex Graeco καλεῖν, id est vocare, ... kalendae, calumnia, calones. CHAR. gramm. p. 72,29 B. calumnia ... venit ... a verbo calvor, hoc est frustror (PRISC. gramm. II 506,14. ISID. orig. 5,26,8). CASSIOD. in psalm. 118,134 l. 2464 A. calumnia per antiphrasim, id est per contrariam locutionem dicitur capitis alumna, dum magis caput petat alienum, eique contraria sit. *thes. gloss.*

calumniator, –oris *m.* GAIUS dig. 50,16,233 praef. 'si calvitur': et moretur et frustretur. inde et calumniatores appellati sunt, quia per fraudem et frustrationem alios vexarent litibus: inde et cavillatio dicta est. ISID. orig. 10,42 calumniator, falsi criminis accusator; a calvendo, id est frustrando et decipiendo, dictus.

calvor, –i (calvo, –ere. calvio, –ere). NON. p. 6,21 calvitur dictum est frustratur: tractum a calvis mimicis, quod sint omnibus frustratui. *vide* Calva, calumnia, calumniator, cavillatio.

calvus, –a, –um. *vide* calvaria, calvor.

calx(1), –cis *f.* (*pars pedis*). NON. p. 29,9 calces a calcando, quod est nitendo, dictae sunt, non a calcitrando (SERV. Aen. 5,324 calcem dicimus unde terram calcamus. CHAR. gramm. p. 118,3 B.). ISID. diff. 2,71 calces ... a callo pedum sic nominatae sunt (ISID. orig. 11,1,114 calcis (*nom.*) prima pars plantae: a callo illi nomen impositum, quo terram calcamus: hinc et calcaneus). *thes. gloss. vide* calcar, calcitro.

calx(2), –cis *f.* (i) *i.q. calculus*: *vide* calculus. (ii) *pulvis ex a lapide*: *vide* decalico.

calycularis(calic–). (*herba*). ISID. orig. 17,9,41 hyoscyamos a Graecis

dicta, a Latinis herba calicularis, quod caliculi eius in figuram cantarorum nascantur.

calyculus(calic-), -i *m.* *vide* calycularis.

cama, -ae *f.* ISID. orig. 20,11,2 cama est brevis et circa terram; Graeci enim χαμαί breve dicunt. *vide* camisia.

Camasene(Camesene), -ae *f.* (*nom. antiquum Latii*). MACR. Sat. 1,7,19 regionem istam, quae nunc vocatur Italia, regno Ianus optinuit, qui, ut Hyginus Protarchum Trallianum secutus tradit, cum Camese aeque indigena terram hanc ita participata potentia possidebat, ut regio Camesene, oppidum Ianiculum vocitaretur.

cambio, -are. PRISC. gramm. II 541,13 cambio, ἀμείβω, ponit Charisius et eius praeteritum campsi, quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω ἔκαμψα Graeco esse videtur, unde et campso campsas solebant vetustissimi dicere.

camelopardalis, -is *f. et* **camelopardus,** -i *m.* VARRO ling. 5,100 camelus suo nomine Syriaco in Latinum venit, ut Alexandria camelopardalis nuper adducta, quod erat figura ut camelus, maculis ut panthera. PLIN. nat. 8,69 camelo capite, albis maculis, rutilum colorem distinguentibus, unde appellata camelopardalis (ISID. orig. 12,2,19 *ubi* camelopardus *trad.*). SCHOL. Hor. epist. 2,1,195 confusa ... panthera camelo, unde camelopardus.

camelus, -i *c.* VARRO ling. 5,100 *sub* camelopardalis. ISID. orig. 12,1,35 camelis causa nomen dedit, sive quod quando onerantur, ut breviores et humiles fiant, accubant, quia Graeci χαμαί humile et breve dicunt; sive quia curvus est dorso. καμουρ (*cf.* camurus) enim verbo Graeco curvum significat. *vide* camelopardalis.

Camena, -ae *f.* (*i.q. Musa*). VARRO ling. 7,26–27 Casmenarum priscum vocabulum ita natum et scriptum est alibi; Carmenae ab eadem origine sunt declinatae. in multis verbis in quo antiqui dicebant 's', postea dicunt 'r' ..., quare e Casmena Carmena carmen, 'r' extrito Camena factum. FEST. 205 Casmenas dicebant, pro Camenis (PAUL. FEST. 67). PAUL. FEST. 43 Camenae Musae a carminibus sunt dictae, vel quod canunt antiquorum laudes, vel quod sint castae mentis praesides. SERV. ecl. 3,59 Camenae musae, quibus a cantu nomen est inditum. AUG. civ. 4,11 p. 161,13 D. Camena, quae canere *doceat*. MACR. somn. 2,3,4 Musas ... Etrusci ... Camenas quasi canenas a canendo dixerunt.

camera(camara), -ae *f.* PAUL. FEST. 43 camara et camuri boves a curvatione ex Graeco dicuntur. NON. p. 30,7 camerum, obtortum: unde et camerae, tecta in curvitatem formata. SERV. georg. 3,55 'camuris' id est curvis, unde et camerae appellantur. MACR. Sat. 6,4,23 (*ad* Verg. georg. 3,55) 'camuris' peregrinum verbum est, id est in se redeuntibus; et forte nos quoque camaram hac ratione figuravimus. ISID. orig. 15,8,5 camerae sunt volumina introrsum respicientia, appellatae a curvo; καμουρ enim Graece curvum est. *thes. gloss.*

camerus. *sub* camurus.

Camese, -ae *f.* *vide* Camasene.

Camilla, -ae *f.* (*Metabi filia*). SERV. auct. Aen. 11,543 (SERV. Aen. 11,558. MACR. Sat. 3,8,6) *sub* camillus.

Camillus, -i *m.* (*cogn. Mercurii*). SERV. auct. Aen. 11,543 (SERV. Aen. 11,558. MACR. Sat. 3,8,6) *sub* camillus.

camillus, -i *m. et* -a, -ae *f.* (i) *minister sacrorum*: VARRO ling. 7,34

camillam ... dixerunt administram ...; dicitur nuptiis camillus qui cumerum fert, in quo quid sit, in ministerio plerique extrinsecus nesciunt. hinc Casmilus nominatur Samothreces mysteriis dius quidam administer diis magnis. verbum esse graecum arbitror, quod apud Callimachum (frg. 723 *Pfeffer*) ... inveni (*cf.* IUBA ap. PLUT. Num. 7,11. DION. HAL. 2,22,2). PAUL. FEST. 93*sq.* flaminius camillus puer dicebatur ingenuus ... qui flamini Diali ad sacrificia praeministrabat: antiqui enim ministros camillos dicebant. alii dicunt omnes pueros ab antiquis camillos appellatos (*cf.* 43). SERV. auct. Aen. 11,543 Statius Tullianus de vocabulis rerum libro primo ait dixisse Callimachum (frg. 723 *Pfeiffer*) apud Tuscos Camillum appellari Mercurium, quo vocabulo significant deorum praeministrum, unde Vergilius bene ait Metabum Camillam appellasse filiam, scilicet Dianae ministram ...; Romani quoque pueros et puellas nobiles et investes camillos et camillas appellabant, flaminicarum et flaminum praeministros (=MACR. Sat. 3,8,6. *cf.* SERV. Aen. 11,558). (ii) *vasis genus*: PAUL. FEST. 63 cumeram vocabant antiqui vas quoddam quod opertum in nuptiis ferebant ... quod et camillum dicebant, eo quod sacrorum ministrum κάσμιλον appellabant.

caminus, -i *m.* ISID. orig. 19,6,6 kaminus fornax Graecum est, derivatum a καῦμα.

camisia, -ae *f.* ISID. orig. 19,22,29 camisias vocari quod in his dormimus in camis, id est in stratis nostris.

cammarus, -i *m.* (*animal marinum*). *vide* cammoron.

cammoron(-aron), -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 27,9 *aconitum habet* radicem modicam, cammaro similem marino, quare quidam cammaron appellavere.

Campa, -ae *f.* (*nom. mul.*). *vide* Campania.

campagus, -i *m.* (*genus calcei*). LYD. mag. 1,17 p. 22,10 W. κάμπαγον αὐτὸ (τὸ ὑπόδημα) καλοῦσιν ἐκ τῆς ἐπὶ τὸν κάμπον, οἱονεὶ τὸ πεδίον, χρείας ἔτι καὶ νῦν.

campana, -ae *f.* (*genus staterae*). ISID. orig. 16,25,6 campana a regione Italiae nomen accepit, ubi primum eius usus repertus est.

Campania, -ae *f.* SERV. auct. Aen. 3,334 Epirum campos non habere omnibus notum est, sed constat ibi olim regem nomine Campum fuisse ... et Epirum Campaniam vocatam, sicut Alexarchus, historicus Graecus, et Aristonicus referunt. Varro (GRF 347,384) filiam Campi Campam dictam, unde provinciae nomen. SERV. Aen. 10,145 *Vergilius* dicit a Capy dictam Campaniam. sed Livius (4,37,1 *sub* Capua) velut a locis campestribus dictam, in quibus sita est. sed constat eam a Tuscis conditam viso falconis augurio, qui Tusca lingua 'capys' dicitur, unde est Campania nominata. ISID. orig. 15,1,54 ex qua (*sc. Capua*) et provinciae Italiae Campania dicta est.

campe, -es *f.* PAUL. FEST. 44 campas (cappas *codd.*) marinos equos Graeci a flexu posteriorum partium appellant.

campester, -stris, -stre. *vide* Campania, Capua. *pro subst.* **campestre,** -is *n.* (-is, -is *m.*). AUG. civ. 14,17 p. 40,21 D. 'campestria' Latinum quidem verbum est, sed ex eo dictum, quod iuvenes, qui nudi exercebantur in campo, pudenda operiebant, unde qui ita succincti sunt, campestratos vulgus appellat (c. Pelag. 1,16,32. nupt. et concup. 2,30,52. ISID. orig. 19,22,5). ISID. orig. 19,33,1 cinctu ... iuvenes in exercitatione campestri verecunda velabant; unde et campestris dicebatur.

campestratus, -a, -um. AUG. civ. 14,17 p. 40,24 D. (c. Pelag. 1,16,32) *sub* campester.

Campi Chaonii(-es). VERG. Aen. 3,334–5 *sub* Chaonia. SERV. auct. Aen. 3,334 dictum est Chaoniam ab Heleno appellatam, qui fratrem suum Chaonem, vel ut alii dicunt comitem, dum venaretur occiderat. alii filiam Campi Cestriam ab Heleno ductam uxorem, et de nomine soceri Campos, de nomine Chaone Chaonas dixisse.

campso, -are. PRISC. gramm. II 541,15 *sub* cambio.

campus, -i *m*. VARRO ling. 5,36 quod primum ex agro plano fructus capiebant, campus dictus. CASSIOD. in psalm. 131,6 l. 152 A. campi siquidem a capacitate et spatio diffuso dicti sunt. ISID. orig. 14,8,23 campus est terrarum planities. dictus autem campus quod brevis sit pedibus, nec erectus, ut montes ...; sumpsit autem nomen ex Graeca etymologia; χαμαί enim Graeci breve dicunt. *vide* campagus, campester, campestratus, Capua.

Campus, -i *m*. (*nom. vir.*). *vide* Campania, Campi Chaonii, Capua.

camurus(-erus), -a, -um. PAUL. FEST. 43 camara et camuri boves a curvatione ex Graeco dicuntur (*cf.* ISID. orig. 12,1,35. 15,8,5). *vide* camelus, camera.

canalicium aurum. PLIN. nat. 33,68 quod puteis foditur, canalicium *aurum* vocant, alii canaliense ...; vagantur hi venarum canales per latera puteorum ...; inde nomine invento.

canalicola, -ae *m*. PAUL. FEST. 45 canalicolae forenses homines pauperes dicti, quod circa canales fori consisterent.

canaliensis, -e. PLIN. nat. 33,68 *sub* canalicium aurum.

canalis, -is *m. et f.* ISID. orig. 15,8,16 canalis ab eo quod cava sit in modum cannae (19,10,28). *vide* canalicium aurum, canalicola, canaliensis.

Canaria, -ae *f.* (*insula*). IUBA ap. PLIN. nat. 6,205 *Iuba dixit* Canariam vocari a multitudine canum ingentis magnitudinis (SOL. 56,17. MART. CAP. 6,702).

Canarii, -orum (*pop. Africae*). PLIN. nat. 5,15 Suetonius Paulinus ... prodidit ... qui proximos inhabitent saltus *Atlantis* ... Canarios appellari, quippe victum eius animalis (*sc. canis*) promiscuum iis esse et dividua ferarum viscera.

cancellarius, -i *m*. CASSIOD. var. 11,6,5 respice quo nomine (*i.e. cancellario*) nuncuperis. latere non potest, quod inter cancellos egeris. LYD. mag. 3,37 p. 125,15 W. κάγκελλον ... οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν ὑποκοριστικῶς, ἀντὶ τοῦ δικτύδιον, ὅτι πρωτοτύπως κάσσης αὐτοὶ τὰ δίκτυα λέγουσιν, ὑποκοριστικῶς δὲ καγκέλλους. ἐπὶ τούτου τοῦ διατμήματος ἵσταντο δύο ... καγκελλάριοι, ἐκ τοῦ πράγματος ἐπιφημιζόμενοι. *thes. gloss. sub* cancellus.

cancellus, -i *m*. PAUL. FEST. 46 cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per deminutionem cancelli. LYD. mag. 3,37 p. 125,10 W. *sub* cancellarius. *vide* cancellarius.

cancer(1), -cri *m*. (*i.q. cancellus*). *vide* cancellus.

cancer(2), -cri *m*. (i) *animal marinum*: ISID. orig. 12,6,51 cancros vocari, quia conchae sunt crura habentes. (ii) *sidus*: ISID. orig. 3,71,26 Cancrum quoque inde dixerunt, eo quod cum ad id signum mense Iunio sol venerit, retrograditur in modum cancri, brevioresque dies facit (*cf.* MACR. Sat. 1,17, 63. 1,21,23). (iii) *morbus*: ISID. orig. 4,8,14 cancer a similitudine maritimi animalis vocatum. vulnus ... nullis medicamentis sanabile.

candela, -ae *f.* PRISC. gramm. II 120,12 quae vero a verbis fiunt secundae coniugationis a secunda persona, abiciunt 's' et assumunt 'la': candeo, candes, candela (EUTYCH. gramm. V 454,20). *vide* candelabrum, Candelifera, cicindela.

candelabrum, -i *n.* VARRO ling. 5,119 candelabrum a candela (VARRO ap. SERV. auct. Aen. 2,225 [GRF 242,154]. PAUL. FEST. 42. 46. MACR. Sat. 3,4,2. ISID. orig. 20,10,3 *qui add.* quasi candeloforum, quod candelam ferat).

Candelifera, -ae *f.* (*cogn. Iunonis Lucinae*). TERT. nat. 2,11 Candelifera, quoniam ad candelae lumina pariebant.

candeo, -ere. MACR. Sat. 5,17,3 candens scilicet a candore dictum, non a calore. *vide* candela, candidus.

candetum, -i *n.* ISID. orig. 15,15,6 Galli candetum appellant in areis urbanis spatium centum pedum (=COLUM. 5,1,6), quasi centetum.

candidatus, -i *m.* TERT. idol. 18 purpurati regum vocabantur a purpura, sicut apud nos a toga candida candidati. LYD. mag. 1,28 p. 30,17 W. κανδιδᾶτοι δὲ καὶ οἱ μέλλοντες εἰς ἀρχὰς τῶν ἐπαρχιῶν παριέναι ἐλέγοντο, ὅτι ... λευχειμονοῦντες προῄεσαν. *cf.* ISID. orig. 19,24,6 toga candida ... in qua candidati id est magistratum petentes ambiebant.

candidus, -a, -um. PRISC. gramm. II 137,9 candeo 'candidus' facit. ISID. orig. 10,59 candidus quasi candor datus. *vide* canus.

candor, -oris *m.* *vide* candeo, candidus, canis(ii), canities, Vulcanus.

Canens, -entis *f.* (*nom. mul.*). OV. met. 14,338 rarior arte canendi, unde Canens dicta est.

canicae, -arum *f.* PAUL. FEST. 46 canicae furfures de farre a cibo canum vocatae.

canicula, -ae *f.* (i) *dim. canis*: PRISC. gramm. II 115,8 hic canis, haec canicula. (ii) *de pisce*: VARRO ling. 5,77 vocabula piscium pleraque translata a terrestribus ... alia a vi quaedam ut ... canicula. (iii) *de stella*: HYG. astr. 2,4,4 canem *Icari* ... sua appellatione et specie Caniculam dixerunt. *vide* canicularis.

canicularis, -e. CENS. 18,10 p. 38,24 Aegyptiorum ... annum magnum ... quem Graece κυνικόν, Latine canicularem vocamus, propterea quod initium illius sumitur cum ... caniculae sidus exoritur. ISID. nat. 26,14 ab hac ... stella (*Cane*) dies caniculares nominantur. ISID. orig. 3,71,14 ex ipsa stella (*Canicula*) dies caniculares dicuntur.

caninus, -a, -um. (i) *proprie*: PRISC. gramm. II 79,17 'i' servant omnia quae a nominibus mutorum animalium ... derivantur in hanc formam ... canis caninus. (ii) *de dentibus*: ISID. orig. 11,1,52 dicti canini *dentes* quia ad similitudinem caninorum existunt et canis ex ipsis ossa frangit, sicut et homo.

canis, -is *c.* (i) *proprie*: VARRO ling. 5,99 catulus a sagaci sensu et acuto (*i.e. a cato*), ut Cato, Catulus; hinc canis: nisi quod ut tuba ac cornu, aliquod signum cum dent, canere dicuntur, quod hic item ... signum voce dat, canis dictus. 7,32 canes quod latratu signum dant, ut signa canunt, canes appellatae. CASSIOD. in psalm. 58,7, l. 190 A. canes ... a canendo dicti sunt. ISID. orig. 12,2,25 canis nomen Latinum Graecam etymologiam habere videtur; Graece enim κύων dicitur. licet eum quidam a canore latratus appellatum existiment, eo quod insonat; unde et canere. *vide* Canaria,

Canarii, canicae, canicula, catellus, catena, catulus, Hyrcanus. (ii) *de stella*: ISID. orig. 3,71,15 Canis ... vocatur propter quod corpora morbo afficiat, vel propter flammae candorem, quod eiusmodi sit ut prae ceteris lucere videatur. *vide* canicularis.

canistellum, -i *n.* PAUL. FEST. 45 cana (*i.e.* κανᾶ) dicunt Graeci, nos canistra et per deminutionem canistella.

canistrum, -i *n.* VARRO ling. 5,120 tryblia et canistra quod putant esse latina, sunt graeca: τρύβλιον enim et κανοῦν dicuntur graece. PAUL. FEST. 45 *sub* canistellum. ISID. orig. 20,9,8 canistrum fissis cannis contexitur, unde et nuncupatum: alii Graecum adserunt. *thes. gloss.*

canities, -ei *f.* ISID. orig. 11,2,29 canities ... vocata a candore, quasi candities.

canna, -ae *f.* ISID. orig. 17,7,57 sciendum sane quod Latinum canna de lingua Hebraea sumpsit; apud eos enim calamus 'canna' dicitur. *vide* canalis, canistrum, cannabis, cinnamomum.

cannabis, -is *f.* (cannabum, -i *n*). ISID. orig. 19,27,3 cannabum a similitudine cannae vocatum, sive a Graeca etymologia; nam illi cannabum κάνναβιν vocant (*cf.* DIOSC. 3,148 W. κάνναβις ἥμερος ... Ῥωμαῖοι κάνναβεμ).

cano, -ere. VARRO ling. 6,75 canere, accanit et succanit ut canto et cantatio ex Camena permutato pro 'm' 'n'. 7,27 e Casmena Carmena carmina carmen, 'r' extrito Camena factum. ab eadem voce canite, pro quo in Saliari versu scriptum est cante. ISID. orig. 12,2,25 licet eum (*sc. canem*) quidam a canore latratus appellatum existiment, eo quod insonat; unde et canere. *vide* Camena, Canens, canis, canticum, Carmenta, concinno, cornicen, cygnus, liticen, obscenus, siticen, tubicen.

Canobus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Canopus.

canon, -onis *m.* EUCHER. instr. p. 161,7 ex Graeco ... canon regula (ISID. orig. 6,16,1).

Canopea (*sc. regio, i.q. Canopus*). ISID. orig. 14,3,28 finis Aegypti Canopea a Canope Menelai gubernatore, sepulto in ea insula quae Libyae principium et ostium Nili facit.

Canopicum (*sc. ostium Nili*). MELA 2,103. PLIN. nat. 5,128 *sub* Canopus.

Canops, -pis *m.* (*nom. vir., i.q. Canobus*). *vide* Canopea.

Canopus(-os), -i *m.* (*insula Aegypti*). MELA 2,103 Canopos Nili ostio quod Canopicum vocant obvia est. Menelai gubernator Canopus ibi forte moriens nomen insulae, illa ostio dedit (PLIN. nat. 5,128. TAC. ann. 2,60,1). SERV. Aen. 11,263 quo tempore Menelaus iit ad Aegyptum, perdidit Canobum gubernatorem, a quo vicina civitas nomen accepit, quae hodie mutata littera Canopos nominatur (SERV. georg. 4,287. PROB. Verg. georg. ad l.). *cf.* QUINT. inst. 1,5,13. *vide* pelicanus.

canor, -oris *m.* *vide* canis, cano.

Cantabri, -orum *m.* (*gens Hispaniae*). ISID. orig. 9,2,113 Cantabri gens Hispaniae a vocabulo urbis et Iberi amnis, cui insidunt, appellati. *vide* catabrica herba.

cantabrica herba. PLIN. nat. 25,85 cantabrica ... a Cantabris reperta.

cantator, -oris *m.* VARRO ling. 8,57 a cantando cantator (PRISC. gramm. III 467,5).

cantharias. (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 myrmecitis innatam formicae ... effigiem habet, scarabaeorum cantharias.

cantharus, -i *m*. EUCHER. instr. 2 p. 147,11 cantharus Graecum nomen est.

cant(h)us, -i *m*. QUINT. inst. 1,5,8 si quis Afrum vel Hispanum Latinae orationi nomen inserat: ut ... 'cantus'. *vide* centum.

canticum, -i *n*. CASSIOD. in psalm. praef. 61. 2 A. canticum est quod ad honorem Dei canitur (*cf.* HIL. psalm. instr. 19).

cantilena, -ae *f*. FEST. 181 occentassint antiqui dicebant quod nunc convicium fecerint dicimus ...; inde cantilenam dici querellam, non cantus iucunditatem, puto.

canto, -are. *vide* cantator, liticen, siticen, tubicen.

cantus, -us *m*. *vide* accentus, Camena, bucinator, oscen, oscinum, tibicen.

canus, -a, -um. ISID. orig. 10,59 canus dictus a candido. 12,1,51 canus dictus, quia ex candido colore et nigro est.

capacitas, -atis *f*. *vide* campus, Capua.

capanna, -ae *f*. ISID. orig. 15,12,2 tugurium casula est quam faciunt sibi custodes vinearum ad tegimen sui ...; hunc rustici capannam vocant, quod unum tantum capiat.

Capena Porta. SERV. auct. Aen. 7,697 hos (*lucos Capenos*) dicit Cato Veientum (*iuvenes*) condidisse auxilio regis Propertii, qui eos Capenam cum adolevissent, miserat. unde et Porta Capena, quae iuxta Camenas est, nomen accepit (*cf.* SCHOL. Iuv. 3,11).

caper, -pri *m. et* **capra, -ae** *f*. VARRO ling. 5,97 capra carpa, a quo scriptum 'omnicarpae caprae'. VARRO rust. 2,3,7 a carpendo caprae nominatae. PAUL. FEST. 48 caprae dictae, quod omne virgultum carpant, sive a crepitu crurum; unde et crepas eas prisci dixerunt. ISID. orig. 12,1,15 capros et capras a carpendis virgultis quidam dixerunt. alii quod captent aspera. nonnulli a crepitu crurum, unde eas crepas vocitatas. *vide* caperro, Capraria, caprea, Caprotina, Lupercalia.

caperro, -are. VARRO ling. 7,107 apud Naevium ... in Dolo (com. 49) 'caperrata fronte' a caprae fronte. PAUL. FEST. 48 caperratum rugosum a cornuum caprinorum similitudine dicitur. NON. p. 8,25 caperrare est rugis frontem contrahere et asperare: tractum a caprorum frontibus crispis.

Capillati, -orum *m*. (*gens Ligurum*). PLIN. nat. 11,130 nomina ex eo (*sc. pilo*) Capillatis Alpium incolis, Galliae Comatae.

capillus, -i *m*. AUG. dialect. 6,11 a toto pars, ut 'capillus' quasi capitis pilus (ISID. orig. 11,1,28).

capillus(-um) Veneris. (*herba*). ISID. orig. 17,9,67 capillum Veneris vocatum sive quod elapsos post alopeciam capillos recreat, vel quod capillorum fluores coercet, vel quod sit virgulis nigris lenibus cum splendore quasi capilli.

capio, -ere. *vide* anceps, auceps, aucupium, campus, capanna, capis, capitium, capitum, cappa, capreolus, capula, capularis, capulum, capulus, caput, capys, cassis, catena, cateno, catinus, caupo, cibus, cupa, cupidus, esca, excipuus, forceps, formucapes, hosticapas, intercapedo, manceps, mancipatio, mancipium, manicae, menceps, municeps, participium, peduca, praecipuus, princeps.

capis, -idis *f.* VARRO ling. 5,121 capides et minores capulae a capiendo, quod ansatae ut prehendi possent, id est capi. PAUL. FEST. 48 capis poculi genus, dictum a capiendo.

capistrum, -i *n.* (capister, -tri *m.*). ISID. orig. 20,16,4 capistri a capite iumentorum dicti.

capital, -is *n.* (i) *tegumentum capitis*: VARRO ling. 5,130 dictum capital a capite, quod sacerdotulae in capite etiam nunc solent habere. (ii) *crimen capitale*: PAUL. FEST. 48 capital facinus, quod capitis poena luitur. (iii) *poena capitalis*: NON. p. 38,13 capital dictum est capitis periculum.

capitium, -i *n.* VARRO ling. 5,131 capitium ab eo quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, comprehendit. *vide* obcipitium.

Capito, -onis *m.* (*cogn. vir.*). PRISC. gramm. II 121,16 a capite Capito.

Capitolinum, -i *n.* (*mons Romae, i.q. Capitolium*). VARRO ling. 5,41 Capitolinum dictum, quod hic, cum fundamenta foderentur aedis Iovis, caput humanum dicitur inventum (*cf.* LIV. 1,55,5. ARNOB. nat. 6,7).

Capitolium, -i *n.* (*mons Romae*). ARNOB. nat. 6,7 nec erubuit civitas maxima ... cum vocabulum templo daret, ex Oli capite Capitolium quam ex nomine Iovio nuncupare (*cf.* SERV. auct. Aen. 8,345 cum Capitolii, ubi nunc est, fundamenta iacerentur, caput humanum quod Oli diceretur, inventum). ISID. orig. 15,2,31 Capitolium Romae vocatum eo quod fuerit Romanae urbis et religionis caput summum. alii aiunt, cum Tarquinius Priscus Capitolii fundamenta Romae aperiret, in loco fundamenti caput hominis litteris Tuscis notatum invenit, et proinde Capitolium appellavit.

capitolium, -i *n.* (*columnarum caput*). ISID. orig. 15,8,15 capitolia (*Linds.*; Capitolla *C*; Capitella *dett.*) dicta quod sint columnarum capita, sicut super collum caput (=19,10,24, *ubi* Capitalia *BK*; Capitula *C*; Capitella *dett.*).

capitulum, -i *n.* VARRO ling. 8,14 ab capite capitulum (8,79). LYD. mag. 1,46 p. 46,13 W. ἔνθεν (*sc. a 'capita'*) ὑποκοριστικῶς τὰ λεγόμενα καπίτουλα πατρίως οἱ Ῥωμαῖοι ὀνομάζουσιν.

capitum(-etum), -i *n.* LYD. mag. 1,46 p. 46,10 W. τότε πρῶτον διωρίσθη τοῖς στρατιώταις παρασχεῖν τὸ δημόσιον καὶ ὑπὲρ ἵππου δαπάνης τὰ λεγόμενα καπητά. *vide* capitulum.

capnitis. *f.* PLIN. nat. 34,101 tenuissima *cadmea* est in ipso fornacium ore quam flammae eructarunt, appellata capnitis, exusta et nimia levitate similis favillae.

capnos. *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,156 *capnos* claritatem facit inunctis oculis delacrimationemque ceu fumus, unde nomen (DIOSC. 4,105 sucus eius viscidus est ... lacrimum provocat, unde et nomen accepit).

cappa, -ae *f.* ISID. orig. 19,31,3 capitulum est quod vulgo capitulare dicunt. idem et cappa, vel quod duos apices ut cappa littera habeat, vel quia capitis ornamentum est.

Cappadoces, -um (*gens Asiae*). PLIN. nat. 6,9 Cappadox amnis, a quo nomen traxere *Cappadoces*; antea Leucosyri dicti.

Cappadocia, -ae *f.* (*terra Asiae*). ISID. orig. 14,3,37 Cappadociam urbs propria nominavit.

Cappadox, -cis *m.* (*fluvius*). *vide* Cappadoces.

capparis, -is *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,10,20 capparis a Graecis nomen sumpsisse videtur, quod habeat rotunda in summitatibus seminum capitella

(*cf.* CHAR. gramm. p. 131,17 B. graece ... dicitur ἡ κάππαρις).

capra. *sub* caper.

Capraria(-asia), -ae *f.* (*insula in mare Tusco*). VARRO rust. 2,3,3 a quis (*sc. capris*) propter Italiam Caprasia insula est nominata.

caprea, -ae *f.* VARRO ling. 5,101 caprea a similitudine quadam caprae (*cf.* ISID. orig. 12,1,15).

Capreae, -arum *f.* (*insula*). SERV. auct. Aen. 7,735 quidam dicunt Capreas a Capreo, qui in illis regionibus potens fuit, nominatas.

capreolus, -i *m.* (*vitis cauliculus*). VARRO rust. 1,31,4 *capreolus* est coliculus viteus intortus, ut cincinnus. hi sunt enim vitis quibus teneat id quo serpit ad locum capiendum, a quo capiendo capreolus dictus. PAUL. FEST. 57 capreoli, vitium cincinni intorti, quia ad locum capiendum tendunt, appellati. ISID. orig. 17,5,11 capreoli dicti quod capiant arbores.

Capreus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Capreae.

caprificus, -i *f.* (*arbor*). ISID. orig. 17,7,18 caprificus appellata eo quod parietes quibus innascitur carpit ...; alii caprificum putant dictum quod ficus arbor eius remedio fecundetur. *vide* Caprotina.

capronae, -arum *f.* PAUL. FEST. 48 capronae equorum iubae in frontem devexae, dictae quasi a capite pronae (NON. p. 22,3 capronae dicuntur comae quae ante frontem sunt, quasi a capite pronae). *thes. gloss.*

Caprotina, -ae *f.* (*cogn. Iunonis*) *et* **Caprotinae nonae.** VARRO ling. 6,18 nonae Caprotinae, quod eo die in Latio Iunoni Caprotinae mulieres sacrificantur et sub caprifico faciunt. PLUT. Cam. 34,8 νώνας Καπρατίνας καλοῦσιν, ὡς οἴονται διὰ τὸν ἐρινεὸν ἀφ' οὗ τὴν παιδίσκην τὸν πυρσὸν ἆραι· τὸν γὰρ ἐρινεὸν καπρίφικον ὀνομάζουσιν. MACR. Sat. 1,11,36*sq.* Iunoni ... Caprotinae ... sacrificant sub arbore caprifico ...; (40) nonas Caprotinas nuncupavit *senatus* ab illa caprifico ex qua signum victoriae ceperunt. *aliter*: PLUT. Rom. 29,2 νῶναι Καπρατῖναι διὰ τὸ θύειν εἰς τὸ τῆς αἰγὸς ἕλος ἐκ πόλεως κατιόντας· τὴν γὰρ αἶγα κάπραν ὀνομάζουσιν.

capsa, -ae *f.* PAUL. FEST. 48 capsae a Graeco appellantur; has illi κάμπτρας dicunt (*cf.* PHILOX. GRF 443,3). *vide* capsus.

capsus, -i *m.* ISID. orig. 20,12,3 capsus carruca undique contecta, quasi capsa. *thes. gloss.*

Capta, -ae *f.* (*cogn. Minervae*). OV. fast. 3,839*sq.* nominis in dubio causa est: 'capitale' vocamus ingenium sollers – ingeniosa dea est. an, quia de capitis fertur sine matre paterni vertice cum clipeo prosiluisse suo? an, quia perdomitis ad nos captiva Faliscis venit? et hoc signo littera prisca docet. an, quod habet legem, capitis quae pendere poenas ex illo iubeat furta reperta loco?

captivus, -i *m.* ISID. orig. 10,54 captivus dicitur quasi capite deminutus; ingenuitatis enim fortuna ab eo excidit, unde et ab iuris peritis capite deminutus dicitur.

capto, -are. *vide* caper.

Capua, -ae *f.* (*oppid. Campaniae*). POLYB. ap. STRABO 5,242 δώδεκα δὲ πόλεις ἐγκατοικίσαντας τὴν οἷον κεφαλὴν ὀνομάσαι Καπύην (*i.e. a capite*). VERG. Aen. 10,145 et Capys, hinc nomen Campanae ducitur urbi (DION. HAL. 1,73,3. SUET. Iul. 81,1. SERV. auct. Aen. 1,2. ADNOT. Lucan. 2,393). LIV. 4,37,1 Capuam ... ab duce ... Capye vel, quod propius vero est, a campestri agro appellatum. PLIN. nat. 3,63 Capua ab ... campo

dicta. PAUL. FEST. 43 Capuam ... quidam a Capye appellatam ferunt, quem a pede introrsus curvato nominatum antiqui nostri Falconem vocant; alii a planitie regionis. SERV. auct. Aen. 10,145 alii Campum Samnitem condidisse Capuam confirmant ... alii a Capy Atyis filio, Capeti patre, tradunt. alii hunc Capya filium Capeti volunt esse ... constat tamen eam a Tuscis conditam de viso falconis augurio, qui Tusca lingua 'capys' dicitur; unde est Capua nominata ... alii ... Tuscos a Samnitibus exactos Capuam vocasse ab hoc quod hanc quidam Falco condidisset, cui pollices pedum curvi fuerunt quem ad modum falcones aves habent, quos viros Tusci 'capyas' vocarunt (*cf.* SERV. Aen. 10,145 *sub* Campania). ISID. orig. 15,1,54 Capuam Capys Silvius rex Albanorum construxit, appellatam a nomine conditoris; licet sint qui dicant a capacitate eam Capuam dictam, quod eius terra omnem vitae fructum capiat: alii a locis campestribus in quibus sita est. *thes. gloss vide* Campania.

capula, -ae *f.* VARRO ling. 5,121 capides et minores capulae a capiendo, quod ansatae ut prehendi possent, id est capi.

capularis, -e. PAUL. FEST. 61 a capulo fit capularis. NON. p. 4,24 *capularis* est capulo proximus (SERV. Aen. 6,222. 11,64. SCHOL. Stat. Theb. 6,55. ISID. orig. 20,11,7). FULG. serm. ant. 23 reos capulares dicebant, qui capulo digni fuerunt.

capulum, -i *n.* ISID. orig. 20,16,5 capulum funis a capiendo, quo eo indomita iumenta conprehendantur.

capulus, -i *m.* (-um, -i *n.*). PAUL. FEST. 61 capulum et manubrium gladii vocatur, et id, quo mortui efferuntur, utrumque a capiendo dictum. NON p. 4,17 capulum dicitur quicquid aliam rem intra se capit. nam sarcophagum ... capulum dici veteres volunt, quod corpora capiat (SERV. Aen. 6,222. 11,64. SCHOL. Stat. Theb. 6,55). ISID. orig. 18,6,2 capulus vocatus vel quia caput est gladii, vel quia ibi capitur ut teneatur. 20,11,7 capulus dicitur, quod super capita hominum feratur. *vide* capularis.

capus. *sub* capys.

caput, -itis *n.* VARRO ap. LACT. opif. 5,6 (GRF 198,30) datum illi (*capiti*) hoc nomen est, ut quidem Varro ad Ciceronem scribit, quod hinc capiant initium sensus ac nervi (CASSIOD. in psalm. 109,6 l. 284 A. ISID. quaest. test. 34. ISID. diff. 2,50. ISID. orig. 11,1,25). PAUL. FEST. 48 caput ex Graeco dictum quod illi interdum κάρα τὴν κεφαλήν dicunt. HESYCH. 2043 ἡ κεφαλὴ ὑπὸ Ῥωμαίων κάπουτ κέκληται, ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτέραν εἶναι τοῦ ἄλλου σώματος αὐτὴν πεπνεῖσθαι (*i.e.* ἀπὸ τοῦ κάπου). *vide.* anceps, biceps, calumnia, capillus, capistrum, capital, Capito, Capitolinum, Capitolium, capitulum, cappa, capronae, captivus, Capua, capulus, cassida, cassis, cepa, cupressus, furca, occipio, occipitium, praeceps, procapis, sinciput.

capys(capus, -i) *m.* (*i.q. falco*). SERV. Aen. 10,145 *sub* Campania. SERV. auct. 10,145 *sub* Capua. ISID. orig. 12,7,57 capus Itala lingua dicitur a capiendo. hunc nostri falconem vocant. *vide* Campania, Capua.

Car. (*nom. vir.*). *vide* Caria.

carbo, -onis *m.* ISID. orig. 19,6,27 carbo ... quod flamma caret. *vide* carbunculus.

carbunculus, -i *m.* (i) *gemma*: PLIN. nat. 37,92 carbunculi a similitudine ignium appellati. EPIPHAN. Avell. p. 749,28 quibuslicet vestimentis

occulat, splendor extra vestimenta conlucet. unde et carbunculus appellatus est, ob hanc scilicet causam. PRISC. gramm. II 108,9 carbo carbunculus. ISID. orig. 16,14,1 carbunculus ... dictus quod sit ignitus ut carbo. (ii) *morbi genus*: CASS. FEL. 22 p. 38,3 nigri ut carbones efficiuntur, unde ipso nomine carbunculi vocantur. ISID. orig. 4,6,16 carbunculus dictus, quod in ortu suo rubens sit, ut ignis, postea niger, ut carbo extinctus.

carcer, –is *m.* (a) *a coercendo*: VARRO ling. 5,151 carcer a coercendo, quod exire prohibentur. 5,153 carceres dicti, quod coercuntur equi, ne inde exeant antequam magistratus signum misit. *sim.* CAPER gramm. VII 104,19 CHAR. gramm. p. 34,4 B. ISID. orig. 15,2,46. 18,32. *thes. gloss.* (b) *ab arcendo*: VARRO ap. SERV. Aen. 5,145 (GRF 357,420) carceres ... ostia quibus equi arcentur; unde et carceres quasi arceres secundum Varronem. SERV. Aen. 1,54 carcer ... est undecumque prohibemur exire, dictus quasi 'arcer', ab arcendo *sim.* SERV. georg. 3,104. CASSIOD. in psalm. 49,8 l. 149 A. 141,8 l. 149 A. ISID. orig. 5,27,13. *thes. gloss.* (c) *a Gr.* κάρκαρος: PAUL. FEST. 256 querqueram frigidam cum tremore a Graeco κάρκαρα certum est dici, unde et carcer.

cachesium, –i *n.* (*poculi genus*). MACR. Sat. 5,21,5 Asclepiades ... carchesia a navali re existimat dicta. ait enim navalis veli ... summam ... partem carchesium nominari et inde diffundi in utrumque veli latus ea quae cornua vocantur.

carcinias, -ae *m.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 ab animalibus cognominantur: carcinias marini cancri colore (ISID. orig. 16,15,18).

Cardea, -ae *f.* (*dea, cf. sub Carna*). TERT. idol. 15 Cardeam a cardinibus appellatam. TERT. nat. 2,15 Car<deam a cardi>nibus (*sed cf.* coron. 13 *ubi* Carnam *trad.*). AUG. civ. 4,8 p. 156,19 D. tres deos isti posuerunt, Forculum foribus, Cardeam (carneam; cardineam *v.l.*) cardini, Limentinum limini. 6,7 p. 258,10 D. Cardea ... quae cardinem servat. CYPR. idol. 4.

cardiacus, –a, –um. CAEL. AUR. acut. 2,34,180 siquidem ideo cardiaca dicatur passio, quod ex cordis veniat causa (*cf.* 2,30,162); nam cardian Graeci cor vocaverunt (CAEL. AUR. diaet. pass. 39). PRISC. gramm. II 69,16 alia ex morbis, ut cardiacus. 70,7 cardia cardiacus. ISID. orig. 4,6,4 cardiaca vocabulum a corde sumpsit ... cor enim Graeci καρδίαν vocant.

cardo, –inis *m.* (i) *ianuarum*: SERV. Aen. 1,449 cardo dictus quasi cor ianuae, quo movetur. ISID. orig. 15,7,7 cardo est locus in quo ostium vertitur ..., dictus ἀπὸ τῆς καρδίας, quod quasi cor hominum totum, ita ille cuneus ianuam regat et moveat. *vide* Cardea, Carna. (ii) *rotarum*: *vide* carrus, currus. (iii) *caeli*: ISID. orig. 3,38 cardines caeli extremae partes sunt axis, et dictae cardines eo, quod per eos vertitur caelum, vel quia sicut cor volvuntur (13,5,4). (iv) *agrorum*: FRONTIN. grom. p. 28,15 cardo nominatur quod directus ad cardinem caeli est (ISID. orig. 15,14,4). SIC. FLACC. grom. p. 153,21 quoniam cardinem mundi tenerent, cardines sunt appellati (p. 167,8).

carduelis, –is (–us, –i) *f.* (*avis*). SERV. georg. 3,338 acalanthis, quam alii lusciniam esse volunt, alii vero carduelim, quae spinis et carduis pascitur (ISID. orig. 12,7,74). PROB. Verg. georg. ad l. dicta est ... carduelis a carduo.

carduus, –i *m.* *vide* carduelis.

carenum. *sub* caroenum.

careo, –ere. *vide* cadaver, caecus, caerimonia, carbo, caries, carmen,

caro, caroenum, cartilago, caseus, crimen.

careum, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 19,164 peregrinum et careum gentis suae nomine (*sc. Cariae*) appellatum.

Caria, -ae *f.* (*terra Asiae Minoris*). PLIN. nat. 7,203 Car a quo Caria appellata. *vide* careum.

carica, -ae *f.* (*ficus*). ISID. orig. 17,7,17 caricae a copia nominatae (*i.e. a gr.* κάρτα?).

cariceus, -a, -um. NON. p. 21,24 caries est vetustas vel putrilago: unde cariceum veteres dixerunt.

caries. *f.* GLOSS. IV Plac. C 65 caries ... proprie putredo lignorum est quae isdem evenit carentibus virtute (ISID. orig. 17,6,28 caries putredo lignorum; dictum hoc nomen quod eveniat lignis virtute carentibus). *vide* cariceus.

carina, -ae *f.* ISID. orig. 19,2,1 carina a currendo dicta, quasi currina. *vide* Carinae, carino.

Carinae, -arum *f.* (*locus Romae*). VARRO ling. 5,47 Carinae pote a (*Jordan*; postea *codd.*) caerimonia (*Becker*; cerionia *codd.*), quod hinc oritur caput Sacrae Viae ..., qua sacra quotquot mensibus feruntur in arcem. SERV. Aen. 8,361 carinae sunt aedificia facta in carinarum modum, quae erant circa templum Telluris ... *add.* auct. alii dicunt carinas montem nominatum, quod ager suburbanus ante portas carus erat ...; alii quod ibi Sabini nobiles habitaverint, quorum genus invidere et carinare solebant.

Carineus. *sub* Corynaeus.

carino, -are. PAUL. FEST. 47 carinantes probra obiectantes, a carina dicti, quae est infima pars navis; sic illi sortis infimae. *vide* Carinae.

caristeum marmor. ISID. orig. 16,5,15 caristeum *marmor* viride, optimum; nomen ab aspectu habens, eo quod gratus sit his qui gemmas sculpunt.

caristia, -orum *n.* (*dies festus*). OV. fast. 2,617 cognati dixere Caristia cari. VAL. MAX. 2,1,8 caristia appellaverunt, cui praeter cognatos ... nemo interponebatur. ISID. orig. 10,153 karus graecum nomen est, sicut et caritas, unde et caristia.

caritas, -atis *f.* AUG. in evang. Ioh. 9,8 si ... quae non sunt vilia cara sunt, quid est carius ipsa caritate? ISID. orig. 10,153 *sub* caristia (*cf.* 8,2,6 caritas Graece). *vide* caerimonia, caristia.

Carmani(Garm-), -orum *m.* (*pop. sinus Persici*). COMMENT. Lucan. 3,250 Garmani populi oceano vicini dicti a rege Garmano filio terrae.

Carmanus(Garm-), -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Carmani.

carmen, -inis *n.* VARRO ling. 7,27 *sub* Camena. PLUT. quaest. Rom. 56 p. 278C ἔστι δὲ τοῦ ὀνόματος (*sc.* Καρμέντης) τὸ ἔτυμον 'ἐστερημένη νοῦ' διὰ τὰς θεοφορήσεις. ὅθεν οὐ τὰ κάρμινα τῇ Καρμέντῃ τοὔνομα περέσχεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπ' ἐκείνης ἐκλήθη διὰ τὸ τοὺς χρησμοὺς ἐν ἔπεσι καὶ μέτροις ἐνθουσιῶσαν ᾄδειν (PS. AUR. VICT. orig. 5,2 *sub* Carmenta). ISID. orig. 1,39,4 carmen vocatur quidquid pedibus continetur: cui datum nomen existimant seu quod carptim pronuntietur, unde hodie lanam, quam purgentes discerpunt, 'carminare' dicimus: seu quod qui illa canerent carere mentem existimabantur. *vide* Camena, Carmenta.

Carmenta, -ae (-is, -is) *f.* (*dea*). DION. HAL. 1,31,1 οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ... Καρμέντην ὀνομάζουσιν· εἴη δ' ἂν Ἑλλάδι φωνῇ Θεσπιῳδὸς τῇ νύμφῃ

τοὔνομα. τὰς μὲν γὰρ ᾠδὰς καλοῦσι Ῥωμαῖοι κάρμινα ... τὴν δὲ γυναῖκα ... ὁμολογοῦσι ... τὰ μέλλοντα ... δι' ᾠδῆς προλέγειν (OV. fast. 1,467 *Carmentis* nomen habes a carmine ductum. PLUT. Rom. 21,2. MART. CAP. 2,159. EXPLAN. in Don. gramm. IV 519,4. PS. AUR. VICT. orig. 5,2 Carmentam de carminibus *dictam prodiderunt*, eo quod ... versibus canere sit solita, adeo ut plerique velint non tam ipsam a carmine Carmentim quam carmina a qua dicta essent appellata. ISID. orig. 1,4,1). PLUT. quaest. Rom. 56 p. 278C *sub* carmen. PLUT. Rom. 21,3 τὴν δὲ Καρμένταν ἔνιοι πιθανώτερον ἀφερμηνεύουσιν οἷον ἐστερημένην νοῦ διὰ τὰς ... παραφροσύνας. τὸ μὲν γὰρ στέρεσθαι καρῆρε, μέντεμ δὲ τὸν νοῦν ὀνομάζουσιν. SOL. 1,10 a vaticinio Carmentis dicta est. SERV. auct. Aen. 8,336 ideo Carmentis appellata ... quod divinatione fata caneret (*cf.* VERG. Aen. 8,339–40. AUG. civ. 4,11 p. 161,5 D.): nam antiqui vates carmentes dicebantur. *vide* Carmentalia, Carmentis Porta, carpentum.

Carmentalia, -ium *n.* (*dies festus*). VARRO ling. 6,12 Carmentalia nominantur quod sacra tum et feriae Carmentis. CHAR. gramm. p. 36,25 B. Carmentalia matri Evandri sacrificia ... appellata a nomine ipsius (POL. SILV. fast. Ian. 11 *cf.* PLUT. Rom. 21,1–2).

Carmentalis Porta. VERG. Aen. 8,338–9 monstrat ... Carmentalem Romani nomine portam quam memorant, nymphae priscum Carmentis honorem (SERV. ad l. *porta* a Carmente Carmentalis dicta est). FEST. 334 Carmentalis dicitur quod ei proximum Car<mentae sacellum fuit>. SOL. 1,13 pars ... infima Capitolini montis habitaculum Carmentae fuit, ubi Carmentis nunc fanum est, a qua Carmentali portae nomen datum.

carmentarii. SERV. auct. Aen. 8,336 antique vates carmentes dicebantur, unde etiam librarios qui eorum dicta perscriberent, carmentarios nuncupatos.

carmentes. (*i.q. vates*). SERV. auct. 8,336 *sub* Carmenta. *vide* Carmenta.

carmino, -are. VARRO ling. 7,54 carere *lanam* a carendo ...; ex quo carminari dicitur tum lana, cum ex ea carunt quod in ea haeret. ISID. orig. 1,39,4 *sub* carmen.

Carna, -ae *f.* (*dea, cf. sub* Cardea). OV. fast. 6,101 prima dies tibi, Carna, datur: dea cardinis haec est. TERT. coron. 13 Forculum et Carnam a foribus atque cardinibus.

carnifex, -ficis *m.* DON. Ter. Hec. 441 caro proprie mortuorum dicitur ...; unde carnifices dicti, quod carnes ex homine faciant. ISID. orig. 10,49 carnifex quod carnem afficiat.

caro(1), -ere (*i.q. carrio*). VARRO ling. 7,54 carere a carendo, quod eam (*sc. lanam*) tum purgant ac deducunt, ut careat spurcitia.

caro(2), -rnis *f.* DON. Ter. Hec. 441 caro ... dicta est eo, quod careat anima potest et 'r' pro 'd' poni, ut caro sit dicta quasi cado ...; quod iam scilicet sine anima sit et cadat (ISID. diff. 1,116 caro a carendo, vel a cadendo). CASSIOD. in psalm. 77,39 l. 555 A. caro ... dicta est, quod cara sit animae suae. ISID. orig. 11,1,15 caro ... a creando est appellata. 20,2,20 carnes dictae quia caro sunt; sive a creando, unde et a Graecis κρέας vocantur. *vide* carnifex, corium.

car(o)enum, -i *n.* ISID. orig. 20,3,15 carenum, eo quod fervendo partem careat; tertia enim parte musti amissa quod remanserit carenum est.

carpasia, -ae *f.* (*navis*). ISID. orig. 14,6,24 ex hac insula (*sc. Carpatho*)

dicuntur et carpasiae naves, magnae et spatiosae (19,1,11).

Carpathium mare. MELA 2,114 unde Carpathio mari cognomen est Carpathos *insula* (PLIN. nat. 4,71. 5,133. SOL. 23,16. SERV. Aen. 5,595. PROB. Verg. georg. 4,387. SERV. auct. georg. 4,386. SCHOL. Stat. Theb. 1,181. SCHOL. Stat. Ach. 1,136. ISID. orig. 13,16,5. 14,6,25).

Carpathus(-os), -i *f.* (*insula*). ISID. orig. 14,6,24 Carpathos ... vocata propter celerem fructuum maturitatem (*i.e.* ἀπὸ τοῦ καρποῦ). *vide* carpasia, Carpathium mare.

carpentarius, -i *m.* ISID. orig. 19,19,1 carpentarius speciale nomen est; carpentum enim solum facit, sicut navicularius quia tantum navium est fabricator.

carpentum, -i *n.* OV. fast. 1,619 nam prius Ausonias matres carpenta vehebant, haec quoque ab Evandri dicta parente (*i.e. a Carmenta*) reor. ISID. orig. 20,12,3 carpentum pompaticum vehiculi genus est, quasi carrum pompaticum. *vide* carpentarius.

carpo, -ere. *vide* caper, caprificus.

carptim. PRISC. gramm. III 75,11 a carptu carptim. *vide* carmen, carmino, charta.

carptus, -us *m.* *vide* carptim.

carracutium(carac-), -i *n.* ISID. orig. 20,12,3 caracutium vehiculum altissimarum rotarum, quasi carrum acutum.

Carrinas, -atis (*nom. gent.*). VARRO ling. 8,84 hinc quoque (*sc. a municipio*) illa nomina Lesas, Ufenas, Carrinas, Maecenas.

carrus, -i *m.* (-um, -i *n.*). ISID. orig. 18,35 currus ... a cursu dictus, vel quia rotas habere videtur multas; unde et carrum quasi currum. 20,12,1 carrum a cardine rotarum dictum, unde et currus dicti, quod rotas habere videntur. *vide* carpentum, carracutium.

Carsitani, -orum *m.* (*gens Italiae*). VARRO ap. MACR. Sat. 3,18,5 (GRF 225,101) est natio hominum iuxta agrum Praenestinum qui Carsitani vocantur ἀπὸ τῶν καρύων, cuius rei meminit Varro in logistorico qui inscribitur Marius de fortuna.

Cartha. (*urbs*). *vide* Carthago.

Carthago, -inis *f.* (*urbs*). CATO ap. SOL. 27,10 (=ISID. orig. 15,1,30) urbem istam (*sc. Carthaginem*), ut Cato in oratione senatoria autumat (or. frg. 37,4) ... Elissa mulier extruxit domo Phoenix et Carthadam dixit, quod Phoenicum ore exprimit civitatem novam. mox sermone verso in verbum Punicum ... Carthago dicta est (SERV. Aen. 1,366 Carthago ... est lingua Poenorum nova civitas, ut docet Livius[frg. 5 W-M]. SERV. auct. Aen. 1,522. *cf.* VERG. Aen. 1,298. 366. 522). AMPEL. 9,12 quartus *Hercules* Cronii filius et Cartheres, quem Carthaginienses colunt, unde Carthago dicta est. SERV. Aen. 1,343 Carthago a cartha, ut lectum est in historia Poenorum et (frg. 4 W-M) in Livio (SERV. Aen. 4,670 Carthago a Cartha oppido, unde fuit Dido, inter Tyron et Beryton). HIER. chron. a. Abr. p. 58b. Filistus scribit a Zoro et Carthagine Tyriis ... Carthaginem conditam.

Carthago Hispaniae. (*urbs*). *vide* Tagus.

Carthere, -es *f.* (*Herculis quarti mater*). *vide* Carthago.

cartibulum, -i *n.* VARRO ling. 5,125 a gerendo cartibulum potest dictum.

cartilago, -inis *f.* ISID. orig. 11,1,88 dictae cartilagines quod leni attrita

carent dolorem dum flectuntur.

carus, -a, -um. ISID. orig. 10,153 *sub* caristia. *vide* Carinae, caristia, caro(2).

Carya, -ae *f.* (*cogn. Dianae*). SCHOL. Stat. Theb. 4,225 Caryae templum est in Laconica Dianae sacrum, quod etiam Caryatium nominatum est ex hac causa: cum luderent virgines, meditatus ruinam omnis chorus in arborem nucis fugit et in ramo eius pependit. quam nucem Graeci καρύαν vocant. ergo de arbore et templum et dea nomen accepit (*cf.* SERV. auct. ecl. 8,29).

Caryates, -ium. SCHOL. Stat. Theb. 4,225 *sub* Carya.

caryites. *m.* PLIN. nat. 26,66 *genus tithymalli* nux vocatur; inde cognomen (*sc. caryiten*) Graeci dedere (*i.e. a* κάρυον).

caryon, -i *n.* (*nux*). PLIN. nat. 15,87 caryon a capitis gravedine propter odoris gravitatem convenit dictum (*i.e. a* κάρα).

caryota, -ae *f.* (*arbor et fructus*). PLIN. nat. 13,44 caryotae maxime celebrantur ... ex quibus praecipua vina orienti, inimica capiti, unde pomo nomen (*i.e. a* κάρα *et* ὑώδης).

Carystium marmor. SCHOL. Stat. Theb. 7,370 ibi (*sc. in insula Carysto*) marmora nascuntur, quae a loci vocabulo Carystia dicuntur.

Carystos, -i *f.* (*insula Euboeae*). *vide* Carystium marmor.

casa, -ae *f.* PAUL. FEST. 47 casa a cavatione dicta. *vide* castrum, casula.

Cascei, -orum *m.* (*Latii primi incolae*). SAUF. ap. SERV. auct. Aen. 1,6 (GRF 438) Saufeius Latium dictum ait, quod ibi latuerant incolae, qui quoniam in cavis montium vel occultis caventes sibi a feris beluis ... habitaverint, Cascei vocati sunt.

cascus, -a, -um. VARRO ling. 7,28 primum cascum significat vetus; secundo eius origo Sabina, quae usque radices in Oscam linguam egit. *vide* Casinum, casnar.

caseus, -i *m.* VARRO ling. 5,108 caseus a coacto lacte ut coaxeus dictus (6,43). PAUL. FEST. 48 caseus a coeundo dictus. ISID. orig. 20,2,33 caseum vocari quod careat serum, quasi careum: nam serum ei omne deducitur ut ponderibus arguatur.

casignete, -es *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,165 casigneten *nominari* quoniam secum ipsa nascatur, nec cum aliis ullis herbis.

Casinum, -i *n.* (*oppid. Latii*). VARRO ling. 7,29 cascum significat vetus ..., eius origo Sabina ...; idem ostendit quod oppidum vocatur Casinum (hoc etiam ab Sabinis orti Samnites tenuerunt) et nostri etiam nunc Forum Vetus appellant.

Casmena, -ae *f.* *vide* Camena, cano, carmen.

Casmillus, -i *m.* (*deus*). VARRO ling. 7,34 *sub* camillus.

casnar, -aris *m.* VARRO ling. 7,29 cascum significat vetus ..., eius origo Sabina ...; item significat in Atellanis aliquot Pappum senem, quod Osci casnar appellant (PAUL. FEST. 47 casnar senex Oscorum lingua). *thes. gloss.*

Casperuli(Casperini), -orum *m.* (*gens Sabinorum*). HYG. ap. SERV. auct. Aen. 8,638 (GRF 535,19) Sabini a Lacedaemoniis originem ducunt, ut Hyginus ait de origine urbium italicarum, a Sabo, qui de Perside Lacedaemonios transiens ad Italiam venit et expulsis Siculis tenuit loca quae

Sabini habent. nam et partem Persarum nomine Caspiros appellare coepisse, qui post corrupte Casperuli (*Daniel*; Casperini *Buecheler*; casperin *F*) dicti sunt.

Caspium mare. PLIN. nat. 6,45 egressos Portis excipit protinus gens Caspia ad litora usque, quae nomen portis et mari dedit.

Caspiri, -orum *m.* *vide* Casperuli.

cassabundus, -a, -um. VARRO ling. 7,53 cassabundum a cadendo. PAUL. FEST. 48 cassabundus crebro cadens. *thes. gloss.*

cassida, -ae *f.* *cf.* ISID. orig. 18,14,1 *sub* cassis(1).

cassis(1), -idis(-is) *f.* (*galea*). ISID. orig. 18,14,1 cassis de lammina est, galea de coreo ...; cassidem (*corr. vulg.*; cassidam *codd.*) autem a Tuscis nominatam: illi enim galeam cassim nominant, credo a capite.

cassis(2), -is *m.* (*rete vel tela araneae*). SERV. auct. Aen. 2,85 cassum est quasi quassum et nihil continens ..., unde et retia casses, quod multum in se vacui habeant (SERV. Aen. 11,104 'cassis' id est luce vacuis: unde et retia 'casses' dicimus, et vestimenta araneorum casses dicuntur). ISID. orig. 19,5,4 cassis genus venatoriae retis, quod capiat. *vide* cassus, incassum.

cassus, -a, -um. NON. p. 45,10 cassum veteres inane posuerunt. et arbitrandum est eius verbi proprietatem magis ab aranearum cassibus dictam, quod sint leves ac nullius ponderis, non, ut quibusdam videtur, quasi quassum. SERV. auct. Aen. 2,85 cassum est quasi quassum et nihil continens; nam et vas quassum, quod humorem in se non continet et est vacuum. *thes. gloss. vide* cassis(2).

castanea, -ae *f.* ISID. orig. 17,7,25 castaneam Latini a graeco appellant vocabulo. hanc enim Graeci καστανίαν (*Lindsay*; castaneam, -iam *codd.*), propter quod fructus eius gemini in modum testiculorum intra foliculum reconditi sunt, qui dum eiciuntur quasi castrantur.

castellum, -i *n.* VEG. mil. 3,8 p. 85,21 a castris diminutivo vocabulo sunt nuncupata castella (PRISC. gramm. II 111,11. ISID. orig. 15,2,13. *cf.* SERV. Aen. 6,775). *thes. gloss.*

castitas, -atis *f.* *vide* castrum.

castor, -oris *m.* SERV. georg. 1,58 castores a castrando dicti sunt (ISID. orig. 12,2,21 *qui add.* nam testiculi eorum apti sunt medicaminibus, propter quos cum praesenserint venatorem, ipsi se castrant et morsibus vires suas amputant. 19,27,4). *cf.* TERT. adv. Marc. 1,1 castrator carnis castor.

Castor, -oris *m.* (*filius Iovis*). VARRO ling. 5,73 Castoris nomen graecum. FULG. myth. 2,13 p. 55,12 Castor quasi cacon steron, id est malum extremum.

castratio, -onis *f.* *vide* castus.

castro, -are. *vide* castor, castrum.

castrum, -i *et* **castra,** -orum *n.* SERV. Aen. 3,519 dicta ... castra quasi casta, vel quod illic castraretur libido: nam numquam his intererat mulier (=ISID. orig. 9,3,44). CASSIOD. in psalm. 77,28 l. 433 A. castra ... a castitate dicta sunt. *aliter*: ISID. orig. 15,2,13 castrum antiqui dicebant oppidum loco altissimo situm, quasi casam altam ...; sive quod castrabatur licentia inibi habitantium, ne passim vaga hosti pateret.

castus, -a, -um. ISID. orig. 10,33 castus primum a castratione nuncupatus. *vide* Camena, castrum, incestus.

casula, -ae *f.* (*genus vestis*). ISID. orig. 19,24,17 casula est vestis

cucullata, dicta per diminutionem a casa, quod totum hominem tegat quasi minor casa.

casus, -us *m.* (i) *de eo quod accidit:* CIC. div. 2,15 quid est ... aliud fors ... quid casus, quid eventus, nisi cum sic aliquid cecidit, sic evenit, ut vel aliter cadere atque evenire potuerit? PAUL. FEST. 58 *sub* (ii) *infra.* SERV. Aen. 5,530 'casus' adlusit, a cadendo. *vide* causa, occasio, occasus. (ii) *term tech. in re grammatica:* PAUL. FEST. 58 casus dicimus non modo ea, quae fortuita hominibus accidunt, sed etiam vocabulorum formas, quia in aliam atque aliam cadunt effigiem (PROB. gramm. IV 74,19 casus ... dicti sunt, quod per eos partes aliquae orationis in declinatione cadant. MAR. VICTORIN. gramm. VI 189,17. 22. DIOM. gramm. I 301,32. SERV. gramm. IV 433,14. CLEDON. gramm. V 11,25. 44,6 EXPLAN. in Don. gramm. IV 534,23. POMP. gramm. V 170,27. 182,1. 5. PRISC. gramm. II 172,7. 18. 184,2. AUDAX gramm. VII 341,16. ISID. orig. 1,7,31).

Catamitus, -i *m.* (*nom. vir., i.q. Ganymedes*). PAUL. FEST. 7 alcedo dicebatur ab antiquis pro alcyone, ut pro Ganymede Catamitus (18 a veteribus Romanis necdum adsuetis Graecae linguae ... Catamitus pro Ganymede ... dicebatur. 44. SERV. auct. Aen. 1,28).

catapotium, -i *n.* ISID. orig. 4,9,9 catapotia, eo quod modicum potetur, seu inglutiatur. *cf.* SCRIB. LARG. 87 (=MARCELL. med. 16,2). *thes. gloss.*

catarrhus, *acc.* -um *m.* CAEL. AUR. diaet. pass. 72 unde catarrus dictus est? a fluore; greci enim catarrum fluorem vocant.

catechumenus, -i *m.* EPIST. pontif. Thiel Gelas. fr. 49 catechumeni (latine dicuntur instructi vel audientes [*cf.* AUG. serm. 132,1,1. EUCHER. instr. 2 p. 160,15. ISID. eccl. off. 2,22,1]) ... audiunt Christi praecepta ... sed necdum sacro baptismate sunt abluti. ISID. orig. 7,14,7 catechumenus dictus pro eo, quod adhuc doctrinam fidei audit, necdum tamen baptismum recepit. nam κατηχούμενος graece auditor interpretatur. *thes. gloss.*

categoria, -ae *f.* (*i.q. praedicamentum*). ISID. orig. 2,26,14 appellatas ... categorias constat, quia non possunt nisi ex subiectis agnosci.

cateia, -ae *f.* SERV. auct. Aen. 7,741 'cateias' id est hastas. cateiae lingua Theotisca hastae dicuntur(*cf.* SERV. Aen. 7,741 tela Gallica. ISID. orig. 18,7,7 genus Gallici teli). POMP. gramm. V 284,23 cateia telum dicimus lingua Persarum. *thes. gloss.*

catella, -ae *f.* PORPH. Hor. epist. 1,17,55 'catellam' catenam diminutive (NON. p. 199,7 catellae diminutivum est catenarum. PRISC. gramm. II 30,22. 110, 13). ISID. orig. 19,31,15 catellae sunt catenulae colli invicem se conprehendentes in modum catenae; unde et appellatae. *thes. gloss.*

catellulus, -i *m.* DIOM. gramm. I 326,7 *sub* catinulus.

catellus, -i *m.* VARRO ling. 9,74 ubi magnitudo animadverta sit in utroque gradu ... ut est cista, cistula, cistella et canis catulus catellus (PRISC. gramm. II 31,9. 109,17).

catena, -ae *f.* PORPH. Hor. epist. 1,17,55 catena ... proprie dicta est, quod canem teneret. ISID. orig. 5,27,9 catenae ... quod capiendo teneant utraque vestigia, ne progrediantur. item catenae, quod se capiendo teneant plurimis nodis. *vide* catella.

catenatum, -i *n.* ISID. orig. 20,13,5 catenatum, quod capiendo teneat (*cf.* 5,27,9 *sub* catena).

catholicus, -a, -um. AUG. c. Petil. 2,38,91 καθ' ὅλον, secundum totum;

unde Catholica nomen accepit. EUCHER. instr. 2 p. 160,8 catholica universalis ἀπὸ τοῦ καθ' ὅλον, quod est secundum totum (=ISID. orig. 8,1,1). ISID. orig. 7,14,4 catholicus universalis sive generalis interpretatur. nam Graeci universale καθολικόν vocant.

catillo(1), -are. FULG. serm. ant. 22 catillare dicitur per alienas domus infrontate girare, a catulis tractum, quod per omnes domus circuant.

catillo(2), -onis *m*. PAUL. FEST. 90 catillones (catilones *codd.*) catillorum ligurritores. MACR. Sat. 3,16,17 proprie ... catillones dicebantur qui, ad polluctum Herculis ultimi cum venirent, catillos ligurribant.

catillus, -i *m*. CHAR. gramm. p. 100,23 B. hinc (*sc. a catino*) diminutive catillus fit (PRISC. gramm. II 30,22) ... sed Varro ad Ciceronem XI 'catinuli' dixit non 'catilli'. *vide* catillo(2).

catinulus, -i *m*. VARRO ap. CHAR. gramm. p. 100,26 B. *sub* catillus. DIOM. gramm. I 326,7 catinus catinulus catellulus

catinus, -i *m*. VARRO ling. 5,120 vasa in mensa escaria: ubi pultem aut iurulenti quid ponebant, a capiendo catinum nominarunt, nisi quod Siculi dicunt κάτινον ubi assa ponebant. *vide* catellulus, catillus, catinulus.

Catius, -i *m*. (*deus*). AUG. civ. 4,21 p. 170,30 D. quid opus erat deo Catio patre, qui catos, id est acutos, faceret?

Cato, -onis *m*. (*nom. vir.*). VARRO ling. 5,99 catulus a sagaci sensu et acuto (*i.e. a cato*), ut Cato (*supplev. GS*) Catulus. PLUT. Cat. mai. 1 Κάτωνα τῆς δυνάμεως ἐπώνυμον ἔσχε. Ῥωμαῖοι γὰρ τὸν ἔμπειρον κάτον ὀνομάζουσιν. DON. Ter. Andr. 855 catus ardens παρὰ τὸ κάειν, unde Cato dictus; ingeniorum etenim igneus vigor est. PRISC. gramm. II 121,16 ab eo quod est 'catus' Cato. *cf.* COMMENT. Lucan. 1,313 'et nomina vana Catonis' quod semper dicebatur Cato sapiens.

catto, -are. *vide* cattus.

cattus, -i *m*. ISID. orig. 12,2,38 *musionem* vulgus cattum (captum *codd.*) a captura vocant. alii dicunt, quod cattat (captat, catat *al.*), id est videt. nam tanto acute cernit ut fulgore luminis noctis tenebras superet.

Catularia porta. PAUL. FEST. 45 Catularia porta Romae dicta est, quia non longe ab ea ad placandum caniculae sidus frugibus inimicum rufae canes immolabantur, ut fruges flavescentes ad maturitatem perducerentur.

catulus, -i *m*. VARRO ling. 5,99 *sub* Cato. 9,74 ubi magnitudo animadvertenda sit in unoquoque gradu ...; ut est ... canis catulus catellus (CHAR. gramm. p. 119,19 B. deminutionis inaequalitas dura est, ut ... canis catulus. PROB. gramm. IV 74,9. PRISC. gramm. II 31,9. ISID. orig. 12,2,27). CASSIOD. in psalm. 103,21 l. 476 A. catuli ... dicti sunt eo quod calleant sensu narium. *vide* catillo(1).

catus, -a, -um. VARRO ling. 7,46 cata *signa* acuta: hoc enim verbo dicunt Sabini. DON. Ter. Andr. 855 catus ardens παρὰ τὸ κάειν, unde Cato dictus. SERV. Aen. 1,423 a Graeco venit catus, id est ingeniosus, ἀπὸ τοῦ καίεσθαι (=ISID. orig. 12,2,38). *vide* canis, catellus, Catius, Cato, catulus.

Catus, -i *m*. (*cogn vir.*). PLIN. nat. 7,118 reliquis animi bonis praestitere ceteros mortales: sapientia, ob id Cati, Corculi apud Romanos cognominati.

cavaticus, -a, -um. PLIN. nat. 8,140 in Balearibus ... insulis *cochleae* cavaticae appellatae non prorepunt e cavis terrae (30,45 cavaticas *cochleas* vocant, quoniam in speluncis nascuntur).

cavatio, -onis *f*. *vide* caelum, casa.

Caucasus, -i *m.* (*mons Asiae*). PLIN. nat. 6,50 Scythae *appellavere* Caucasum montem Croucasim, hoc est nive candidum (SOL. 49,6. ISID. orig. 14,8, 2 pro nivium candore Caucasus nuncupatur. nam orientali lingua 'caucasum' significat candidum, id est nivibus ... candicantem. unde et eum Scythae ... Croucasim vocaverunt. 'casim' enim apud eos candor sive nix dicitur).

cauda, -ae *f.* *vide* caudeus, Codeta.

caudeus, -a, -um. PAUL. FEST. 46 caudeae cistellae ex iunco, a similitudine equinae caudae factae. *thes. gloss.*

caudex. *sub* codex.

Caudex, -icis *m.* (*cogn. Appi Claudi*). SEN. dial. 10,13,4 *sub* codex.

caudica, -ae *f.* (*navis genus*). ISID. orig. 19,1,27 inde caudicae quia quattuor usque ad decem homines capiunt.

caudicarius. *sub* codicarius.

cavea, -ae *f.* VARRO ling. 5,20 ut a cavo cavea ... sic ortum ... a ... cavo caelum.

caveo, -ere. *vide* causa, cautes. *part.* **cautus,** -a, -um. ISID. orig. 10,41 cautus a cavendo dictus.

caverna, -ae *f.* *vide* caelum.

cavillatio, -onis *f.* GAIUS. dig. 50,16,233 *praef.* *sub* calumniator. *vide* causa.

caula, -ae (cau(l)ae, -arum) *f.* VARRO ling. 5,20 ut a cavo cavea et caullae (*Scal.*; cavile *F*; cavillae *GH*) ... sic ortum ... a ... cavo caelum. PAUL. FEST. 46 caulae a cavo dictae; antiquitus enim ante usum tectorum oves in antris claudebantur. *aliter*: SERV. Aen. 9,59 'caulas' ... est ... Graecum nomen 'c' detracto: nam Graeci αὐλάς vocant animalium receptacula (=ISID. orig. 15,9,6). *vide* Bauli.

caulis, -is *m.* VARRO ling. 5,103 quae in ortis nascuntur, alia peregrinis vocabulis, ut Graecis ... caulis (*i.e.* ἀπὸ τοῦ καυλοῦ). ISID. orig. 17,10,3 derivatum est ut specialiter quoddam genus olerum caulis diceretur, quia thyrsus ipsius amplius ceteris oleribus coalescit, id est crescit. *vide* caulodes, napocaulis.

caulodes, -is. PLIN. nat. 20,79 alteram *brassicam* heliam, latis foliis e caule exeuntibus, unde caulodem quidam vocavere.

Caulonia, -ae *f.* (*oppid. in Bruttiis*). STRABO 6,261 Ἀχαιῶν κτίσμα Καυλωνία, πρότερον δ' Αὐλωνία λεγομένη διὰ τὸν προκείμενον αὐλῶνα. COMMENT. Lucan. 4,612 *Cleonae* initio fertur Leonae dicta, ut Aulonia, quae est appellata Caulonia.

Caunaravi, -orum *m.* (*pop. Asiae*). PLIN. nat. 6,159 Caunaravi, quod significat ditissimos armento.

Caunus, -i *m.* (*falso pro 'Faunus'*). FULG. Virg. cont. p. 104,14 Caunus ... id est quasi camnonus, id est laborans sensus.

cavo, -are. *vide* conc(h)a, convallis. *part.* **cavatus,** -a, -um. *vide* gabata.

caupo, -onis *c.* ISID. orig. 20,6,7 cupos et cupas a capiendo, id est accipiendo, aquas vel vinum vocatas; unde et caupones. *vide* caupona.

caupona(cop-), -ae *f.* PAUL. FEST. 40 copona taberna a copiis dicta. PRISC. gramm. II 146,12 caupo quoque 'caupona' facit, quod est tam taberna quam mulier.

caurus(corus), -i *m.* (*ventus*). ISID. orig. 13,11,10 vocatus Corus quod

ipse ventorum circulum claudat, et quasi chorum faciat. hic antea Caurus dictus.

caus(s)a, –ae *f.* SCAUR. gramm. VII 22,2 apparet causam geminatum 's' non recipere, quoniam neque in fine praecedentis syllabae alterum potest poni neque a gemino sequens incipere. sed illud secuti videntur, quod cavissa dicta sit a cavillationibus vel a cavendo, deinde per συγκοπήν caussa. CASSIOD. in psalm. 72,13 l. 222 A. causa ... a casu dicta est, quod saepe bona sit, saepe mala (ISID. orig. 18,15,2). *vide* accusator, causativus casus, causidicus.

caus(s)ativus casus. PRISC. gramm. II 185,25 quarto loco est accusativus sive causativus: accuso hominem et in causa hominem facio.

caus(s)idicus, –i *m.* PRISC. gramm. III 182,9 a causis et dicendo causidicus.

cauterium, –i *n.* ISID. orig. 20,16,8 cauterium dictum quasi cauturium, quod urat et provida sit in eum severaque cautio ut, dum videtur, cuius sit, avaritia refrenetur.

cautes, –is *f.* ISID. orig. 16,3,3 cautes aspera saxa in mari, dictae a cavendo, quasi cautae.

cautio, –onis *f.* PAUL. FEST. 61 cavitionem dicebant, quam modo dicimus cautionem.

cautus, –a, –um. *sub* caveo.

cavus, –a, –um. VARRO ling. 5,19 a chao choum cavum et hinc caelum. PAUL. FEST. 46 cavum a chao dictum et eius inanitate. *vide* caelum, Cascei, cavea, caula, cohum(1), cophinus.

Caystros, –i *m.* (*fluvius Lydiae*). SERV. auct. Aen. 11,661 *Penthesilea* cum Achille concubuit, et ex eo Caystrum filium edidit, ex quo flumen Lydiae ita appellatur.

Cea, –ae *f.* (*insula maris Aegaei*). BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,14 Cea insula ... primo dicitur a Nymphis habitari, ideoque et Hydrussam dictam, postea a Ceo Naupactio Ceam appellatam.

Cecropia, –ae *f.* (*nom. prisc. Athenarum*). PLIN. nat. 7,194 oppidum primum Cecrops a se appellavit quae nunc est arx Athenis. HIER. chron. a. Abr. p. 41b primus Cecrops bovem immolans Iovem appellavit, et Cecropia regio ab eo nuncupata. ISID. orig. 15,1,44 Athenas in Hellade Cecrops condidit, et ex suo nomine Cecropiam nominavit.

Cecropidae, –arum *m.* (*i.q. Athenienses*). SERV. Aen. 6,21 Cecropidae ... Athenienses a rege Cecrope.

Cecrops, –pis *m.* (*rex Atticae*). *vide* Cecropia, Cecropidae.

cedo, –ere. *vide* cessicius.

cedria, –ae *f.* SERV. Aen. 6,180 cedria dicta est quasi καιομένης δρυὸς ὑγρόν, id est arboris umor ardentis. *cf.* ISID. orig. 17,7,33 *sub* cedrus.

cedrus, –i *f.* ISID. orig. 17,7,33 cedrus, quam Graeci κέδρος vocant, quasi καιομένης δρυὸς ὑγρόν, id est arboris humor ardentis. *vide* citrea (arbor).

Celaeno, –us *f.* (*nom. Harpyae*). FULG. myth. 1,9 p. 22,2 tertia *Harpya* Celeno ...; Celenum vero nigrum grece dicitur.

celebritas, –atis *f.* ISID. orig. 6,18,2 celbritas ... vocatur quod non ibi terrena, sed caelestia tantum agantur.

Celer, –eris *m.* (*cogn. vir.*). *vide* celer, celeres.

celer, -eris *adi.* PLUT. Rom. 10,2 ἀπ' ἐκείνου(*sc.* '*Celer*') τοὺς ταχεῖς οἱ Ῥωμαῖοι ... κέλερας ὀνομάζουσιν. *vide* celeres, celox.

celeres, -um *m. pl. subst.* (*i.q. equites*). DION. HAL. 2,13,2 ὄνομα δὲ κοινὸν ... οὗτοι ἔσχον κελέριοι, ὡς μὲν οἱ πλείους γράφουσιν ἐπὶ τῆς ὀξύτητος (PLUT. Rom. 26,2. PLUT. Num. 7,4) ... ὡς δὲ Οὐαλέριος ὁ Ἀντιεύς φησιν ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν τοῦτ' ἔχοντος τοὔνομα. PAUL. FEST. 55 celeres antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus, a Celere, interfectore Remi, qui initio a Romulo his praepositus fuit. SERV. Aen. 11,603 equites habuit Romulus ... quos celeres appellavit vel a celeritate, vel a duce Celere ...; *add.* auct. alii hos celeres ideo appellatos dicunt, quod explorationes obirent et quae usus exigeret, velocius facerent (ISID. orig. 10,52); alii a Graeco dictum putant quod est κέλης.

celeritas, -atis *f.* *vide* celeres.

celeritudo, -inis *f.* *vide* celox.

celeuma(celeusma), -atis *n.* *vide* proceleumaticus.

cella, -ae *f.* VARRO ling. 5,162 ubi quid conditum esse volebant, a celando cellam appellarunt (PAUL. FEST. 66 cella, quod ea celentur, quae esse volumus occulta. DON. Ter. Ad. 552 et cella et cellarium a reponendis celandisque rebus esculentis et poculentis dicitur. SERV. Aen. 1,433. ISID. orig. 15,3,9). *vide* columba, cuculla, sacellum.

cellarium, -i *n.* DON. Ter. Ad. 552 *sub* cella. ISID. orig. 15,5,7 cellarium, quod in eo colligantur ministeria mensarum.

celo, -are. *vide* caelum, callidus, cella, cellarium, cilium, kalendae, oscillo, oscillum.

celox, -ocis *m. et f.* (*navis genus*). NON. p. 532,24 celox est navigium breve, dictum a celeritudine. LYD. mag. 2,14 p. 70,20 W. πατρίως ἐκάλεσαν οἱ παλαιότεροι ... κέλωκας, οἷον ταχινάς, ὅτι κέλερ κατ' αὐτοὺς ὁ ταχὺς λέγεται. ISID. orig. 19,1,22 celoces, quas Graeci κέλητας vocant (*cf.* GELL. 10,25,5), id est veloces biremes vel triremes.

celsa, -ae *f.* (*sc. arbor, i.q. sycomorus*). ISID. orig. 17,7,20 *sycomorum* Latini celsam appellant ab altitudine, quia non est brevis, ut morus.

celsus, -a, -um. PAUL. FEST. 55 celsus ex Graeco κέλλειν dictus. ISID. orig. 10,32 celsus a caelo dictus, quod sit sublimis et altus, quasi caelestis.

Celtiberi, -orum *m.* (*gens Hispaniae*). ISID. orig. 9,2,114 Celtiberi ex Gallis Celticis fuerunt, quorum ex nomine appellata est regio Celtiberia. nam ex flumine Hispaniae Ibero, ubi consederunt, et ex Gallis, qui Celtici dicebantur, mixto utroque vocabulo Celtiberi nuncupati sunt.

Celtiberia, -ae *f.* (*regio Hispaniae*). HIER. in Is. 18,66,18–19 l. 36 A. ab Ibero flumine, unde et hodie Hispaniarum regio appellatur Celtiberia. ADNOT. Lucan. 4,10 Celtae, gens Galliae mixta Hiberis, qui sunt Hispaniae, unde Celtiberia iunctum nomen accepit. ISID. orig. 9,2,114 *sub* Celtiberi.

Celticus, -a, -um. *vide* Celtiberi.

cena(coen-), -ae *f.* PLUT. quaest. conv. 8,6,5 (GRF 413,1) τὸ ... δεῖπνόν φασι 'κοῖνα' (κῆνα *v.l.*) διὰ τὴν κοινωνίαν καλεῖσθαι. ISID. orig. 20,2,14 coenam vocari a communione vescentium: κοινὸν quippe Graeci commune dicunt. *vide* antecenium.

cenaculum(coen-), -i *n.* VARRO ling. 5,162 ubi cenabant cenaculum vocitabant ...; posteaquam in superiore parte cenitare coeperunt, superioris

domus universa cenacula dicta. PORPH. Hor. ars. 52–3 *triclinium* antea cenaculum ... vocabamus, quia ibi cenabatur. ISID. orig. 15,3,7 coenaculum dictum a communione vescendi (*i.e.* ἀπὸ τοῦ κοινοῦ). *vide* tabernaculum.

cenchris(–cris), –idis *f.* (*serpens*). COMMENT. Lucan. 9,712 cencris, quod milio similis est, Graeco nomine. ADNOT. Lucan. ad l. 'cenchris' cenchron Graece milium dicitur, unde hic ex notarum multitudine nomen accepit.

Cenereth. *sub* Gennesar.

ceno, –are. *vide* cenaculum.

censeo, –ere. *vide* censor. *part. pro subst.* **census,** –i *m.* PS. ASCON. Verr. p. 247,21 more veterum censi dicebantur qui centum milia in professione detulissent. huiusmodi adeo facultates census vocabantur.

censio, –onis *f.* *vide* censor.

censor, –oris *m.* VARRO ling. 5,81 censor ad cuius censionem, id est arbitrium, censeretur populus. VARRO ap. NON. p. 519,30 (GRF255,207) Varro de Vita Populi Romani lib. II: 'itaque quod hos arbitros instituerunt populi, censores appellarunt: idem enim valet censere et arbitrari.' LIV. 4,8,7 censores ab re (*sc. censu agendo*) appellati sunt. PAUL. FEST. 58 censores dicti, quod rem suam quisque tanti aestimare solitus sit, quantum illi censuerint. 65 censio aestimatio unde censores (*cf.* 54). IAVOL. dig. 50,16,111 censere est constituere et praecipere ...; inde censoris nomen videtur esse tractum. GLOSS. IV Plac. C 19 magnum erat nomen censoris ... id est iudicis ...; censere enim iudicare est. ISID. orig. 9,4,13 est ... nomen censoris dignitatis iudicialis; censere enim iudicare est. item censores sunt patrimoniorum iudices, a censu aeris appellati. *vide* Censorinus, censorius.

Censorinus, –i *m.* (*cogn. vir.*). PRISC. gramm. II 82,12 censor censoris Censorinus, non Censorianus.

censorius, –a, –um. GLOSS. IV Plac. C 19 censorium per 'i' scribimus non per 'e'; est autem censorius qui dignus est ut sit censor, vel qui iam fuit.

census, –us *m.* PS. ASCON. Verr. p. 247,22 *sub* censeo. *vide* accensus, censor.

centaurea(–ia), –ae *f.* *et* –ium(–on), –i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,33 ab eodem Chirone repertum centaurion cognominatur. 25,66 centaurio curatus dicitur Chiron ..., quare aliqui chironion vocant. PS. APUL. herb. 35 l. 26 Ciro centaurus has herbas fertur invenisse, unde et tenent nomen centauriae. ISID. orig. 17,9,33 centauream Graeci vocant quoniam a Chirone Centauro fertur reperta.

Centauri, –orum *m.* SERV. georg. 3,115 dicti sunt Centauri ἀπὸ τοῦ κεντᾶν τοὺς ταύρους (PROB. Verg. ad l. ἀπὸ τοῦ κεντεῖν, quod est figere, καὶ ταύρου Centauri dicti sunt). FULG. myth. 2,14 p. 56,16 Centauri dicti sunt quasi centum armati. ISID. orig. 11,3,37 centauris ... species vocabulum indidit, id est hominem equo mixtum, quod quidem fuisse equites Thessalorum dicunt. 14,4,12 *Lapithi* primo equos frenis domuerunt, unde et Centauri dicti sunt. *vide* centaurea.

centenarium, –i *n.* ISID. orig. 16,25,23 centenarium numeri nomen est eo quod centum librarum ponderis sit.

centenarius, –a, –um. VARRO ling. 5,88 *sub* centuria. VEG. mil. 2,8 (2,13) *sub* centurio(2). *vide* centurio(2).

centenum, –i *n.* (*genus frumenti*). ISID. orig. 17,3,12 centenum ap-

pellatum eo quod in plerisque locis iactatus seminis eius in incrementum frugis centesimum renascatur.

centipeda(centu-), -ae *f.* ISID. orig. 12,4,33 centupeda a multitudine pedum dicta.

centum. ISID. orig. 3,3,5 centum ... vocati a cantho, quod est circulum. *vide* candetum, Centauri, centenarium, centenum, centuria, centurio(1), centurio(2), centussis, succenturio.

Centumpeda, -ae *m.* (*cogn. Iovis*). AUG. civ. 7,11 p. 288,5 D. dixerunt *Iovem* ... Centumpedam ... quod haberet ... stabiliendi ... potestatem.

centuria, -ae *f.* (i) *pars exercitus*: VARRO ling. 5,88 centuria qui sub uno centurione sunt, quorum centenarius iustus numerus. PAUL. FEST. 53 centuria ... in re militari centum homines. GLOSS. IV Plac. C 17 centurias partes exercitus dicimus in centenos milites divisas; unde et qui his praesunt centuriones dicuntur (=ISID. orig. 9,3,48). *thes. gloss. vide* centurio(2), succenturio. (ii) *de comitiis*: *vide* centuriatim. (iii) *agrorum mensura*: VARRO ling. 5,35 centuria primum a centum iugeribus dicta, post duplicata retinuit nomen. COLUM. 5,1,7 centuriam nunc dicimus, ut idem Varro ait, ducentorum iugerum modum (PAUL. FEST. 53). olim autem ab centum iugeribus vocabatur centuria, sed mox duplicata nomen retinuit (ISID. orig. 15,15,7).

centuriatim. *adv.* NON. p. 18,8 centuriatim dictum eat abundanter et copiose: a centuriis, quae suffragium in comitiis ferebant. CHAR. gramm. p. 239,27 B. a feminis ... nominibus 'a' littera terminatis nascuntur adverbia 'im' litteris finita, ut centuria centuriatim, decuria decuriatim. non nulli autem decuriatim et centuriatim non a decuria et centuria sed a decurione et centurione tracta putant.

centurio(1), -are. PRISC. gramm. III 415,1 a centum centurio nomen et verbum et centuriatus, ex quo centuriata comitia, ex quo succenturiatus. *vide* succenturio.

centurio(2), -onis *m.* NON. p. 520,5 decuriones et centuriones a numero, cui in milite praeerant, dicebantur. VEG. mil. 2,8 erant ... centuriones, qui singulas centurias curabant, qui nunc centenarii nominantur (2,13). HIER. in Is. 2,3,3 l. 2 A. centuriones vocantur, qui centum praesunt militibus. PRISC. gramm. III 415,1 *sub* centurio(1). GREG. M. in reg. 1,4,19 a centenario quippe numero centurio dicitur (1,4,52). GLOSS. IV Plac. C 17 *sub* centuria (ISID. orig. 9,3,31. 48). *thes. gloss. v.s.* centuria. *vide* centuria, centuriatim.

centussis, -is *m.* VARRO ling. 5,169 as ab aere, dupondius a duobus ponderibus ..., deinde ab numero reliquum dictum usque ad centussis (5,170. 9,81. 84. PRISC. gramm. III 416,19). PAUL. FEST. 24 centussis, hoc est ... centum assibus (54). MACR. Sat. 3,17,5 Fannia *lex* ... sumptibus modum fecit assibus centum, unde a Lucilio (1172 ap. GELL. 2,24,3) ... festivitatis suae more centussis vocatur.

cepa(caepa), -ae *f.* ISID. orig. 17,10,12 cepa vocatur, quia non aliud est nisi tantum caput.

cephalaea(-ea), -ae *f.* CAEL. AUR. chron. 1,1,4 a parte corporis quae patitur passio *cephalaea* nomen accepit: nam cephelen Graeci caput vocaverunt (ISID. orig. 4,7,2).

cera, -ae *f.* PRISC. gramm. II 156,6 in multis enim videmus commu-

tatione terminationis genera quoque conversa, ut ὁ κηρός haec cera. *vide* cereus, cerinus, procerus, sincerus.

ceras. (*herba*). PS. APUL. herb interpol. 81 l. 13 appellatur ... ceras, eo quod cornu fingat.

cerasium, -i *n.* SERV. georg. 2,18 Cerasus civitas est Ponti, quam cum delesset Lucullus, genus hoc pomi inde advexit et a civitate cerasium appellavit: nam arbor cerasus, pomum cerasium dicitur (PROB. Verg. ad l. ISID. orig. 17,7,16). *cf.* HIER. epist. 31,3,1 *sub* cerasus.

Cerastae, -arum *m.* (*gens fabulosa*). OV. met. 10,223 gemino quondam quibus aspera cornu frons erat, unde etiam nomen traxere Cerastae. PS. LACT. PLAC. fab. Ov. 10,15 Venus ... in boves eos (*sc. Amathunis incolas*) vertit, qui a magnitudine cornuum Cerastae apud Salaminios sunt nominati.

cerasus, -i *f.* SERV. georg. 2,18 (PROB. Verg. ad l. BREV. EXPOS. Verg. ad l. ISID. orig. 17,7,16) *sub* cerasium. HIER. epist. 31,3,1 *Lucullus* hoc genus pomi (*sc. cerasium*) ... de Cerasunto primus Romam pertulit, unde et a patria arbor nomen accepit.

Cerasus, -untis *f.* (*urbs Ponti*). *vide* cerasium, cerasus.

cerastes(-a), -ae *m.* (*serpens*). COMMENT. Lucan. 9,716 'ceraste' quod capitibus velut cornua erecta gerunt. ADNOT. Lucan. 6,679 cerastes serpens ... cum cornibus est; ideo cerastes dicitur ἀπὸ τοῦ κέρατος (ISID. orig. 12,4,8).

ceratitis, -idis *f.* (*papaveris genus*). DIOSC. 4,61 mecon ceratiten, quem multi pardalion dicunt ... semen habet minutu et curtu sicut cornu ... unde nomen accepit (*cf.* PS. APUL. herb. interpol. 53 l. 22 ceratitis ... semine ... uncato ut cornu).

Ceraunia, -orum *n. et* **Ceraunii** (*montes Epiri*). SERV. Aen. 3,506 Ceraunia sunt montes Epiri, a crebris fulminibus propter altitudinem nominati (SERV. georg. 1,332). ISID. orig. 14,8,12 Ceraunii sunt montes Epiri, a crebris dicti fulminibus. Graece enim fulmen κεραυνός dicitur.

ceraunius, -a, -um. (i) *de uvis*: ISID. orig. 17,5,17 cerauniae *nuncupatae sunt* ... quod rubeant velut ignis. (ii) *n. subst., gemma*: ISID. orig. 16,13,5 cerauniorum duo genera sunt: unum ... fulgorem rapit siderum (*ex* SOL. 20,15) ...; alterum ... adversus vim fulgurum opitulari fertur (*ex* SOL. 23,9) ...; dicta autem ceraunia quoniam alibi non inveniantur quam in loco fulmine icto proximo (*cf.* PLIN. nat. 37,176 cadere cum ... fulminibus dicitur); graece enim fulmen κεραυνός dicitur. (iii) *n. subs., nota critica*: ISID. orig. 1,21,21 ceraunium ponitur quotiens multi versus inprobantur, nec per singulos obolatur (*ex* NOT. Suet. gramm. VII 535,23); κεραύνιον enim fulmen dicitur.

Cerberus, -i *m.* (*canis inferorum*). SERV. Aen. 6,395 Cerberus dictus est, quasi κρεοβόρος, id est carnem vorans (8,297. FULG. myth. 1,6 p. 20,15. LYD. mens. 3,8 p. 42,4 W. ISID. orig. 11,3,33).

cerdo, -onis *m.* SCHOL. Hor. sat. 2,3,25 cerdonem quem dicunt Graeci a lucro. SCHOL. Pers. 4,51 per cerdonem plebeiam turbam significat ...; cerdo populus dictus ἀπὸ τοῦ κέρδους, id est a lucro (*cf.* SCHOL. Iuv. 4,153 cerdo est proprie turpis lucri cupidus).

cerealis (*aedilis*). POMPON. dig. 1,2,2,32 Gaius Iulius Caesar duos praetores et duos aediles qui frumento praeessent et a Cerere cereales constituit.

cerebrosus, -a, -um. NON. p. 22,7 cerebrosi dicuntur ad insaniam faciles, quibus frequenter cerebrum moveatur. *thes. gloss.*

cerebrum, -i *n.* *vide* cerebrosus, cervix.

Ceres, -eris *f.* (*dea*). (a) *a gerendo*: ENN. ap. VARRO ling. 5,64 ut ait Ennius, quae (*sc. terra*) 'quod gerit fruges, Ceres' (frg. var. 50). CIC. nat. deor. 2,67 mater (*sc. Proserpinae*) ... est a gerendis frugibus Ceres, tamquam geres, casuque prima littera itidem immutata ut a Graecis, nam ab illis quoque Δημήτηρ quasi γῆ μήτηρ nominata est (3,52. 62. FIRM. err. 17,3). (b) *a creando*: SERV. georg. 1,7 Ceres a creando dicta (PROB. Verg. ad l. BREV. EXPOS. Verg. ad l. ISID. orig. 8,11,59). (c) *a* χαρά: FULG. myth. 1,10 p. 22,10 Ceres ... grece gaudium (*i.e.* χαρά?) dicitur. *vide* cerealis, cerritus, cerves(i)a, eccere.

cereus, -i *m.* (*fax cerea*). ISID. orig. 20,10,3 cereus per derivationem a cera nomen habet ex qua formatur. *thes. gloss.*

cerintha, -ae *f.* (*herba*). SERV. auct. georg. 4,63 'cerinthae' ... a Cerintho urbe Boeotiae, in qua plurima nascitur.

Cerinthos(-us), -i *f.* (*oppid. gr.*). *vide* cerintha.

cerinus, -a, -um. NON. p. 548,37 cerinum, a cerae colore.

Cermalus(Ger-), -i *m.* (*pars collis Palatini*). VARRO ling. 5,54 Germalum a germanis Romulo et Remo. PLUT. Rom. 3,5 ὃ νῦν Κερμαλὸν καλοῦσι, πάλαι δὲ Γερμανόν, ὡς ἔοικεν, ὅτι καὶ τοὺς ἀδελφοὺς γερμανοὺς ὀνομάζουσιν.

cerno, -ere. VARRO ling. 6,81 dictum cerno a cereo, id est a creando; dictum ab eo quod cum quid creatum est, tunc denique videtur. PAUL. FEST. 53 cresco et cerno ... cuius unius origo ex Graeco trahitur, quod illi κραίνειν dicunt perficere. *vide* caelum, cernulus, cernuus, cretio, discrimen, secretus, silicernium.

cernulus, -a, -um. VARRO ap. SERV. Aen. 10,894 (GRF 241,151) *sub* cernuus. EUTYCH. gramm. V 453,33 in '-ulus', bibo bibulus ... cerno cernulus.

cernuus, -a, -um. NON. p. 20,28 cernuus dicitur proprie inclinatus, quasi quod terram cernat. SERV. Aen. 10,894 cernuus equus dicitur qui cadit in faciem, quasi in eam partem cadens qua cernimus: unde et pueri quos in ludis videmus ea parte qua cernunt, stantes, cernuli vocantur, ut etiam Varro (GRF 241,151) in ludis theatribus docet.

cerritus, -a, -um. NON. p. 44,20 cerriti et larvati, male sani aut Cereris ira aut larvarum incursione animo vexati. SERV. Aen. 7,377 lymphata percussa furore Lympharum, sicut cerritos a Cerere dicimus. SCHOL. Hor. sat. 2,3,278 cerriti dicuntur quasi a Cerere icti, qui Cereris ira percutiuntur. PRISC. gramm. II 139,14 cerritus ...*a* Cerere (442,6). *thes. gloss.*

cerro. *sub* gerro.

certatio, -onis *f.* *vide* praevaricator.

certus, -a, -um. *vide* cortina.

cerves(i)a(cervis(i)a), -ae *f.* ISID. orig. 20,3,17 cervisia a Cerere, id est fuge vocata; est enim potio ex seminibus frumenti vario modo confecta.

cervical(-ale), -alis *n.* PRISC. gramm. II 118,6 cervix cervical (CASSIOD. gramm. VII 184,3). ISID. orig. 19,26,4 cervicalia ... eo quod ponantur sub cervice vel cubito.

cervix, -icis *f.* ISID. orig. 11,1,61 cervix ... vocata, quod per eam partem

cerebrum ad medullam spinae dirigitur, quasi cerebri via. *thes. gloss. vide* cervical.

cervus, -i *m.* (i) *fera*: VARRO ling. 5,101 cervi, quod magna cornua gerunt, gervi, 'g' in 'c' mutavit ut in multis. PAUL. FEST. 54 cervus, quod κέρατα, id est cornua, gerat, dictus. SERV. Aen. 1,184 cervi dicti sunt ἀπὸ τῶν κεράτων, id est, a cornibus. sciendum autem est etiam Latina nomina Graecam plerumque etymologiam recipere (ISID. orig. 12,1,18). (ii) *munimenti genus*: VARRO ling. 5,117 cervi ab similitudine cornuum cervi (SERV. ecl. 2,29).

cessicius, -a, -um. GAIUS inst. 1,169 is ... cui ceditur tutela, cessicius tutor vocatur. ULP. reg. 11,7 is, cui tutela in iure cessa est, cessicius tutor appellatur.

cesso, -are. *vide* necessarius.

cestus(-os), -i *m.* *vide* incestus.

cetarius, -i *m.* NON. p. 49,10 cetari genus est piscatorum quod maiores pisces capit: dictum ab eo quod cete in mari maiora sunt piscium genera (DON. Ter. Eun. 257). GLOSS. IV Plac. C 77 cete dicitur genus marinae beluae; ab hoc vero genere abusive piscatores cetarii dicuntur et qui tractant ea quae ex piscibus fiunt.

ceterus, -a, -um. *vide* magisterium.

cetus, -i *m. et n.* ISID. orig. 12,6,8 cete dicta τὸ κῆτος καὶ τὰ κήτη (*cf.* SERV. Aen. 5,822. EXPLAN. in Don. gramm. IV 493,17), hoc est ob inmanitatem. *vide* cetarius.

Ceus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Cea.

chalcanthum(-on), -i *n.* PLIN. nat. 34,123 Graeci cognationem aeris nomine fecerunt et atramento sutorio; appellant enim chalcanthon. ISID. orig. 16,2,9 chalcanthum dictum quia chalcitis est thymum, id est flos; unde et apud Latinos aeris flos appellatur. *thes. gloss.*

chalcidicum, -i *n.* PAUL. FEST. 52 chalcidicum genus aedificii ab urbe Chalcidica dictum.

Chalcidicus, -a, -um. *vide* chalcidicum.

chalcitis(-es), -tidis *f.* (*lapis*). PLIN. nat. 37,191 chalcitis aeris *coloris est. vide* chalcanthum.

chalcosmaragdos(-us), -i *f.* (*gemma*). ISID. orig. 16,7,3 chalcosmaragdus dicta quod viridis sit et turbida aeris venis (*cf.* PLIN. nat. 37,74. SOL. 15,26).

Chalybes, -um *m.* (i) *pop. Hispaniae*: IUST. 44,3,9 nec ullum apud eos telum probatur, quod non ... fluvio ... Chalybe tinguatur. unde etiam Chalybes fluvii huius finitimi appellati. (ii) *pop. Asiae minoris*: BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,58 Chalybes gens in Ponto inventrix ferri, dicti a Chalybio, Euboiae vico, quod hinc coloni sunt. *vide* chalybs.

Chalybius, -i *m.* (*Euboeae vicus*). *vide* Chalybes.

chalybs, -bis *m.* SERV. georg. 1,58 Chalybes populi sunt, apud quos nascitur ferrum, unde abusive dicitur chalybs ipsa materies. ADNOT. Lucan. 6,547 'calybem' ... ab his ..., qui ferrum invenerunt, ferro nomen inposuit. ISID. orig. 16,21,1 chalybs a Chalybe flumine, ubi ferrum optima acie temperatur (*cf.* IUST. 44,3,8); unde et abusive *eqs. ex* SERV. *supra. vide* clavus.

Chalybs, -bis *m.* (*fluvius Hispaniae*). *vide* chalybs.

chamaecissos, -i *f.* (*hederae genus*). PLIN. nat. 16,152 numquam nisi

humi repens chamaecissos *ob id vocata* (24,82 chamaecisson appellant hederam non attollentem se a terra).

chamaedrys, -yis *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,47 chamaedrys a Graecis appellata quod sit brevis et per terram strata.

chamaemelon, -i *n. vel* -os, -i *f.* (*herba*). PLIN. nat. 22,53 chamaemelon *vocant*, quoniam odorem mali habeat. DIOSC. 3,149 camemelon, quia et odoris similis est male matiane. PS. DIOSC. herb. fem. 19 camaemelos quod mali odorem habeat dicta. ISID. orig. 17,9,46 chamaemelos graece dicta quod mali Matiani odorem habeat sitque brevis terraeque vicina.

chamaepitys, -yis *f.* DIOSC. 3,164 ypericon ... aut camepityo dicunt, quia resinae odorem habet pytine semen. ISID. orig. 17,9,86 chamaepitys a Graecis dicta quod terrae adhaereat et odorem pini habeat. *thes. gloss.*

chamelaea(camellea), -ae *f.* PS. DIOSC. herb. fem. 39 camellea quasi olea terrestris dicta (*i.e. a* χαμαί *et* ἐλαία).

Chaon, -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Campi Chaonii, Chaonia.

Chaonia, -ae *f.* (*regio Epiri*). VERG. Aen. 3,334–5 *Helenus* Chaonios cognomine campos Chaoniamque omnem Troiano a Chaone dixit (PROB. Verg. georg. 1,7*eqs.*). SERV. auct. Aen. 3,293 Chaonia ... a Chaone, ut alii perhibent, fratre, ut alii, socio Heleni in venatione extincto locus appellatus (SERV. auct. Aen. 3,334). SERV. Aen. 3,297 Helenus ... a fratre Chaone, quem in venatu per ignorantiam dicitur occidisse, Chaoniam nominavit, quasi ad solatium fratris extincti (ISID. orig. 14,4,9): *add.* auct. quamvis de hoc nomine etiam aliae causae apud diversos alios inveniantur. SERV. auct. Aen. 3,335 quidam dicunt ... Chaonem pro omnium incolumitate, cum pestilentia laborarent socii Heleni, ex responso immolandum se obtulisse, unde in honorem eius Epirum, quae Campania dicebatur, Chaoniam nominatam. alii dicunt, cum Helenus ... ab Ilio navigaret et tempestate iactarentur, Chaonem ... vovisse ut, si illi periculum evasissent, se pro eorum incolumitate interimeret; qui se, postquam illi evaserunt, sicut promisit, occidit; unde factum est ut ex eius nomine Helenus ... Epirum Chaoniam nominaret.

chaos, -i *n.* *vide* caelum, cavus, cohum(2), hio, Ianus, incoho.

character, -eris *m.* ISID. orig. 20,16,7 character est ferrum caloratum quo notae pecudibus inuruntur: χαρακτήρ autem Graece, Latine forma dicitur.

Charon, -onis *vel* -ontis *m.* (*portitor inferorum*). SERV. Aen. 6,299 Charon κατὰ ἀντίφρασιν quasi ἀχαίρων. FULG. Virg. cont. p. 98,18 *sub* Acheron.

charta(cart-), -ae *f.* VARRO ap. CHAR. gramm. p. 133,1 B. Varro ... ait vocabula ex Graeco sumpta, si suum genus non retineant, ex masculino in femininum Latine transire et 'a' littera terminari, velut ... χάρτης charta (CHAR. gramm. p. 138,8 B. PRISC. gramm. II 156,6. 333,14. III 505,35). *aliter*: ISID. orig. 6,10,2 carta ... dicta quod carptim papyri tegmen decerptum glutinatur.

Charybdis, -is *f.* ET. MAG. 807,27 εἴρηται δὲ πᾶν τὸ εἰς χάος καὶ ὄλεθρον κατάγον, οἱονεὶ εἰς χάος βαῖνον. ISID. orig. 13,18,5 Charybdis dicta quod gurgitibus occultis naves obsorbeat (*cf.* SALL. ap. SERV. auct. Aen. 3,425 =hist. frg. 4,28).

chasma, -atis *n.* EUCHER. instr. 2 p. 148,14 chasma in Luca hiatus,

Graecum est.

chelidonia, -ae *f.* (i) *gemma*: ISID. orig. 16,9,6 chelidonia ex hirundinum colore vocata. *cf.* PLIN. nat. 37,155. (ii) *herba*: PLIN. nat. 8,98 chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstravere vexatis pullorum oculis illa medentes (25,89). PS. APUL. herb. 74 interpol. l. 35 nomen celidoniae sumpsit ex hoc, quod eo tempore florescit, quo hirundines praesto sunt, quas Graeci celidonas vocant, vel ... quod nidis suis hirundines ferant ob acuendos succedentium visus. PS. DIOSC. herb. fem. 18 celedonie ideo dicitur, quod ad adventum hirundinum videatur erumpere. quidam dicunt, quod, si pullis hirundinum oculi auferantur, matres eorum ex hac herba medentur (ISID. orig. 17,9,36).

chelidoniacus, -a, -um. ISID. orig. 18,6,7 chelidoniacus gladius ... cuius duplex mucro ac bifurcus in modum caudae hirundineae formatur; unde et chelidoniacus dicitur.

chelidonias, -ae *m.* (*ventus*). PLIN. nat. 2,122 Favonium quidam a.d. VIII kalendas Martias Chelidonian vocant ab hirundinis visu.

chelidonius, -a, -um. PLIN. nat. 11,203 in ventre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore qui chelidonii vocantur ... reperiuntur.

chelydrus, -i *m.* (*serpens*). SERV. georg. 3,415 (ISID. orig. 12,4,24) *sub* chersydros.

chelys. *f.* SCHOL. Stat. Theb. 1,33 'chelyn' citharam. graece enim χέλυς testudo dicitur, cuius nervis sonantibus Apollo vel Mercurius citharam dicitur invenisse.

chenamyce, -es *f.* (*herba*). PLIN. nat. 21,62 *Democritus narrat* eandem (*sc. nyctegreton*) vocari chenamychen, quoniam anseres a primo conspectu eius expavescant.

chernitis, -idis *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,191 chernitis velut in petra candidis manibus inter se complexis.

chersydros, -i *m.* (*serpens*). SERV. georg. 3,415 chelydri dicti quasi chersydri, qui et in aquis et in terris morantur: nam χέρσον dicimus terram, aquam vero ὕδωρ (ISID. orig. 12,4,24). COMMENT. Lucan. 9,710 chersydros: χέρσος terra, ὕδωρ aqua (ADNOT. Lucan. ad l.).

Chia, -ae *f.* (*insula, i.q. Chios*). PLIN. nat. 5,136 Metrodorus et Cleobulus *Chium* Chiam *appellant* a Chione nympha, aliqui a nive.

chiliarchus, -i *vel* -a, -ae *m.* HIER. in Is. 2,3,3 l. 3 A. *sub* centurio(2). ISID. orig. 9,3,30 chiliarchae sunt qui mille praesunt, quos nos millenarios nuncupamus; et est Graecum nomen.

chilo, -onis *m.* PAUL. FEST. 43 chilo dicitur cognomento a magnitudine labrorum. VEL. gramm. VII 74,15 chilones ... improbiores labris homines a graeco παρὰ τὰ χείλη (CAPER gramm. VII 97,17. CHAR. gramm. p. 129,14 B. CASSIOD. gramm. VII p. 155,13).

Chimaera, -ae *f.* (*monstrum mythicum*). FULG. myth. 3,1 p. 60,19 Cymera ... quasi cymeron, id est fluctuatio amoris.

Chione, -es *f.* (*nympha*). *vide* Chia.

Chios, -i *f.* (*insula, cf. Chia*). ISID. orig. 14,6,30 Chios insula Syra lingua appellatur eo quod ibi mastix gignitur; Syri enim masticem 'chio' vocant.

Chiron, -onis *m.* (*nom. Centauri*). ISID. orig. 4,9,12 dictus ... Chiron ἀπὸ τοῦ χειρίζεσθαι, quia chirurgus fuit. *vide* chironium, chironius.

chironium(-on), -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,32 tertium panaces

chironium cognominatur ab inventore *Chirone* (25,66).

chironius, -a, -um. PLIN. nat. 25,34 est Chironis inventum ampelos quae vocatur chironia.

chirurgia, -ae *f.* SERV. auct. Aen. 12,396 apud veteres manibus magis medicina tractata est: unde et chirurgia dicta (AUG. mus. 1,4,9. VINDIC. med. 40. ISID. orig. 4,9,2 *qui add.* manus enim apud Graecos χείρ vocatur).

chlamys, -ydis *f.* ISID. orig. 19,24,2 chlamys est qui ex una parte induitur, neque consuitur, sed fibula infrenatur. hinc et Graece nomen accepit.

Chloris, -idis *f.* (*nympha*). *vide* Flora.

Choaspes(-is), -is *m.* (*fluvius Mediae*). ISID. orig. 13,21,15 Choaspis Persarum fluvius, vocatus eorum lingua quod miram aquae dulcedinem habeat. *vide* choaspitis.

choaspitis, -idis *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,156 choaspitis a flumine (*Choaspe*) dicta est.

cholera, -ae *f.* CELS. 4,18 bilis supra infraque erumpit ...; ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Graeci nominarunt. CAEL. AUR. diaet. pass. 43 unde colera nominata? ab vomitorum redundantia atque acrimonia, felle effuso, greci enim fel colen vocaverunt (ISID. orig. 4,5,4).

cholericus, -a, -um. CAEL. AUR. acut. 3,19,188 cholericam passionem aiunt aliqui nominatam a fluore fellis ... veluti fellifluam passionem: nam cholen fel appellant, rhoeam fluorem (3,21,206 Hippocrates fel cholen appellans cholericam nominavit).

chorda, -ae *f.* CASSIOD. var. 2,40,12 hinc etiam appellatam aestimamus chordam, quod facile corda moveat. ISID. orig. 3,22,6 chordas ... dictas a corde, quia sicut pulsus est cordis in pectore, ita pulsus chordae in cithara. *vide* chordapsus.

chordapsus, -i *m.* CAEL. AUR. acut. 3,17,144 hanc passionem chordapson vocaverunt quod non aliter quam chordae intestina tendantur: nam veteres Graeci intestina chordas vocaverunt.

chordus. *sub* cordus.

chorea, -ae *f.* SCHOL. Hor. carm. 1,9,16 choreae a choro dictae, quod iunctis manibus saltentur. PRISC. gramm. II 24,17 χορεία chorea, 'e' paenultima modo correpta modo producta.

choreus(-ius), -i *m.* (*pes metricus*). SACERD. gramm. VI 498,15 *sub* choriambus. MAR. VICTORIN. gramm. VI 45,1 chorius ἀπὸ τῆς χορείας. DIOM. gramm. I 479,3 chorius ... ideo dictus, quia choreis huius compositio convenit.

choriambus, -i *m.* SACERD. gramm. VI 498,17 chorium appellant, quia ad choros aptam modulationis continet rationem: unde etiam pes qui ex hac et iambo constat choriambus nominatur (499,14). ISID. orig. 1,17,16 choriambus vero, quia ex hoc pede conpositum carmen choris aptissimum sit.

chorion. *n.* *vide* cordus.

chorus, -i *m.* ISID. orig. 6,19,5 dictus chorus quod initio in modum coronae circum aras starent et ita psallerent. alii chorum dixerunt a concordia, quae in caritate constitit; quia, si caritatem non habeat, respondere convenienter non potest. *vide* caurus, chorea, choreus, choriambus, corona.

chrisma, -atis *n.* EUCHER. instr. 2 p. 160,16 ex Graeco ... chrisma unctio. ISID. orig. 6,19,50 chrisma Graece, Latine unctio nominatur. *vide* Christus.

christianus, -a, -um. TERT. nat. 1,3 christianum ... nomen, quantum significatio est, de unctione interpretatur (TERT. apol. 3. HIER. epist. 65,13,7. ISID. orig. 7,14,1). CASSIOD. in psalm. 19,6–7 l. 83 A. ex Christo Christiani fuerant nuncupandi (ISID. eccl. off. 1,1,1. ISID. orig. 7,14,1).

Christus, -i *m.* TERT. adv. Prax. 28 Christum, id est unctum (LACT. inst. 4,7,7. 4,13,9. HIER. nom. hebr. p. 66,17. AUG. c. Iulian. 1,7,31. *al.*). AUG. civ. 16,38 p. 187,6 D. Christi nomen a chrismate, id est ab unctione ..., figuratum est (17,6 p. 218,14 D. AUG. in evang. Ioh. 33,3. AUG. in psalm. 108,26. AUG. quaest. hept. 1,84. CASSIOD. in psalm. 44,8 l. 221 A. ISID. orig. 7,2,2). *vide* christianus.

chromaticus, -a, -um. ISID. orig. 10,45 chromaticus, quia non confunditur nec colorem mutat. graece enim χρῶμα color vocatur.

chronica, -ae *f.* ISID. orig. 5,28 chronica graece dicitur quae latine temporum series appellatur, qualem apud Graecos Eusebius ... edidit, et Hieronymus ... in latinam linguam convertit. χρόνος enim graece, latine tempus interpretatur. *cf.* ISID. orig. 4,7,1 *sub* chronius.

chronius, -a, -um. ISID. orig. 4,7,1 (*f. subst. vel sc. passio*) chronia (*an* chronica?; cronica *v.l.*) est prolixus morbus qui multis temporibus remoratur ...; χρόνος enim apud Graecos tempus dicitur.

Chrysalus, -i *m.* (*nom. serv.*). DON. Ter. Andr. 226 nomina comicorum servorum aut a nationibus sunt indita, ut Mysis ..., aut ex negotio, ut Chrysalus.

Chryse, -es *f.* (*insula*). ISID. orig. 14,6,11 *sub* Argyre.

chrysippius, -i *f.* (*herba*). PLIN. nat. 26,93 chrysippius ... ab inventore (*sc. Chrysippo*) habet nomen.

Chrysippus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* chrysippius.

chrysoberyllus, -i *m.* (*gemma*). ISID. orig. 16,7,6 chrysoberyllus dictus eo quod pallida eius viriditas in aureum colorem resplendeat. *cf.* PLIN. nat. 37,76.

chrysocolla, -ae *f.* (*metallum*). PLIN. nat. 33,4 eruitur aurum et chrysocolla iuxta ... nomen ex auro custodiens. ISID. orig. 16,15,7 chrysocolla ... est ... auro similis et habet naturam magnetis, nisi quod augere aurum traditur; unde et nuncupatur. 19,17,10 chrysocolla colore prasina est, dicta quod vena eius aurum habere traditur.

chrysolampis, -idis *f.* (*gemma*). ISID. orig. 16,15,4 chrysolampis ex auro et igne vocata; aurea est enim die, et noctu ignea. *cf.* PLIN. nat. 37,156.

chrysolithus, -i *m.* (*f.*). (*lapis*). HIER. in Is. 1,2,16 l. 29 A. apud nos vocatur chrysolithus, ob marini coloris similitudinem.

chrysoprasus, -i *m.* (*gemma*). ISID. orig. 16,7,7 chrysoprasus Indicus est ... porri sucum referens, aureis intervenientibus guttis, unde et nomen accepit. *cf.* PLIN. nat. 37,113. SOL. 52,62.

Chrysorrhoas, -i *m.* (*fluvius Lydiae, i.q. Pactolus*). SOL. 40,10 amnis Pactolus, quem aurato fluore incitum aliter Chrysorrhoam vocant (ISID. orig. 13,21,21). HYG. fab. 191,5 Liber iussit *Midam* in flumine Pactolo se abluere, cuius corpus aquam cum tetigisset, facta est colore aureo; quod flumen nunc Chrysorrhoas appellatur in Lydia.

cibarius, -a, -um. ISID. orig. 20,2,15 cibarius (*sc. panis*) est qui ad cibum servis datur.

cibus, -i *m.* PAUL. FEST. 42 cibus appellatur ex Graeco, quod illi peram, in qua cibum recondunt, cibisim (*Muell.*; cibis *codd.*) appellant. ISID. orig. 20,2,1 cibus dictus quia capitur ore, sicuti esca quia eam os capit. *vide* accubitum, cibarius, cilliba.

cicada, -ae (cicas, -dis) *f.* ISID. orig. 12,8,10 cicades ex ciculorum nascuntur sputo (*cf.* 12,7,69).

cicatrix, -icis *f.* CASSIOD. in psalm. 37,61. 151 A. cicatrix ... dicta est ab eo quod in se caecum vulnus ostendat. ISID. orig. 4,8,23 cicatrix est obductio vulneris ...; dicta quod obducat vulnera atque obcaecat.

ciccum, -i *n.* *vide* cicur.

cicer, -is *n.* ISID. orig. 17,4,6 faselum autem et cicer graeca nomina sunt. *vide* Cicero.

Cicero, -onis *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 18,10 cognomina etiam prima inde: ... Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, ut quisque aliquod optime genus sereret. PLUT. Cic. 1 ὁ μέντοι πρῶτος ἐκ τοῦ γένους Κικέρων ἐπονομασθεὶς ἄξιος λόγου δοκεῖ γενέσθαι ...· κίκερα γὰρ οἱ Λατῖνοι τὸν ἐρεβίνθον καλοῦσι, κἀκεῖνος ἐν τῷ πέρατι τῆς ῥινὸς διαστολήν, ὡς ἔοικεν, ἀμβλεῖαν εἶχεν, ὥσπερ ἐρέβινθου διαφυήν, ἀφ᾽ ἧς ἐκτήσατο τὴν ἐπωνυμίαν. PRISC. gramm. II 58,11 Cicero, qui primus ab habitu faciei nominatus est, agnomen hoc habuit, familiae vero eius cognomen fuit. 118,5 cicer Cicero (121,16 a cicere Cicero).

cicindela, -ae *f.* PAUL. FEST. 42 cicindela genus muscarum, quod noctu lucet, videlicet a candela. ISID. orig. 12,8,6 cicindela scarabaeorum genus est; eo quod gradiens vel volans lucet. *thes. gloss.*

Cico(n), -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Cicones.

Cicones, -um *m.* (*gens Thraciae*). SERV. auct. georg. 4,519 Cicones, gens Thraciae, a Cicone, Apollinis filio, dicti.

ciconia, -ae *f.* (i) *avis*: ISID. orig. 12,7,16 ciconiae vocatae a sono quo crepitant, quasi cicaniae. (ii) *instrumentum ad aquam hauriendam*: ISID. orig. 20,15,3 *telonem* Hispani ciconiam dicunt, propter quod imitetur eiusdem nominis avem, levantes aqua ac deponentes rostrum, dum clangit.

ciculus, -i *m.* *vide* cicada.

cicur, -uris *adi.* VARRO ling. 7,91 quod ... a fero discretum, id dicitur cicur ...; natum a cicco cicur videtur; ciccum dicebant membranam tenuem, quae est ut in malo Punico discrimen. *vide* Cicurinus, cicuro.

Cicurinus, -i *m.* (*cogn. gentis Veturiae*). VARRO ling. 7,91 quod ... a fero discretum, id dicitur cicur ...; a quo Veturii quoque nobiles cognominati Cicurini.

cicuro, -are. VARRO ling. 7,91 cicurare mansuefacere: quod enim a fero discretum, id dicitur cicur.

cicuta, -ae *f.* ISID. orig. 17,7,57 cicuta ... est quod est inter cannarum nodos; dicta quod lateat (*i.e. a caeco*). 17,9,71 cicuta, propter quod in thyrso geniculato nodos habeat occultos, ut canna; sicut dicitur fossa caeca, quae occulta est.

cieo, -ere. *vide* oscitatio, salacia.

cilibantum, -i *n.* VARRO ling. 5,121 mensa vinaria rotunda nominabatur cilibantum (cilliba ante *prop. Goetz—Schoell, scrips. Kent*), ut etiam

nunc in castris. id videtur declinatum a graeco κυλικείῳ, a poculo κύλικι quae in illa. *cf.* cilliba.

Cilicia, -ae *f.* (*regio Asiae minoris*). HYG. fab. 178,3 Cilix *Agenoris filius* suo nomine Ciliciae nomen indidit (SOL. 38,2. ISID. orig. 14,3,45). *vide* cilicises, cilicium, Lycia.

cilicises. *f. pl.* (*vasa vinaria*). ISID. orig. 20,6,6 cilicises a Cilicia nuncupatae, unde primum advectae sunt.

cilicium, -i *n.* VARRO rust. 2,11,12 tondentur *caprae*, quod magnis villis sunt, in magna parte Phrygiae; unde cilicia et cetera eius generis solent fieri. sed quod primum ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Cilicas adiecisse dicunt (VARRO ap. SERV. auct. georg. 3,313 cilicia, quae Celsus ait retulisse Varronem ideo sic appellari, quod usus eorum in Cilicia ortus sit).

cilium(1), -i *n.* (*i.q. caelio*). *vide* caelo (*part.* caelatus).

cilium(2), -i *n.* ISID. orig. 11,1,42 cilia sunt tegmina quibus operiuntur oculi, et dicta cilia quod celent oculos. *vide* concilium, intercilium, supercilium.

Cilix, -icis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Cilicia.

cilliba, -ae *f.* VARRO ling. 5,118 mensam escariam cillibam appellabant; ea erat quadrata ut etiam nunc in castris est; a cibo cilliba dicta. *cf.* cilibantum.

cillo(cell-), -ere. *vide* axilla, furcilla, oscillum.

Cimbri, -orum *m. pl.* (*gens Germaniae*). PAUL. FEST. 43 Cimbri lingua Gallica latrones dicuntur.

Cimaea(-ea), -ae *f.* (*insula Italiae*). *vide* Cimolia creta.

cimex, -icis *m.* (*insectum*). ISID. orig. 12,5,17 cimex de similitudine cuiusdam herbae (*i.e. cimiciae*) vocatus, cuius foetorem habet. *vide* cimicia, corium.

cimicia, -ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,57 cimicia, propter similitudinem cimicis dicta: unde et eam graeci κόριον vocaverunt. *cf.* corion.

Cimolia creta. ISID. orig. 16,1,6 creta Cimolia candida est, a Cimea Italiae insula dicta.

Cinaedopolis, -is *f.* (*insula in Ceramico sinu*). PLIN. nat. 5,134 paulum ... a continente distans quae vocata est Cinaedopolis probrosis ibi relictis e rege Alexandro.

cinaedus, -i *m.* NON. p. 5,16 cinaedi dicti sunt apud veteres saltatores vel pantomimi, ἀπὸ τοῦ κεινεῖν σῶμα. *vide* Cinaedopolis.

cinctus, -us *m.* VARRO ling. 5,114 cinctus et cingillum a cingendo, alterum viris, alterum mulieribus attributum. *vide* cingulum, incinctus.

cinerarius, -a, -um. VARRO ling. 5,129 qui ea (*sc. calimistra*) ministrabat a cinere cinerarius est appellatus. PORPH. Hor. sat. 1,2,98 et ciniflones et cinerarii in eadem significatione apud veteres dicebantur ab officio calamistrorum, in cinere calefaciendorum.

cinericius, -a, -um. GLOSS. IV Plac. C 79 cinericiae oves: cineris colorem habentes.

Cinga, -ae *m.* (*fluvius Hispaniae*). ADNOT. Lucan. 4,21 Cinga dictus a cingendo, quod hos circuit campos.

cingillum, -i *n.* VARRO ling. 5,114 *sub* cinctus. NON. p. 47,20 cingillum, a cingendo: quod incingulum plerumque dicitur.

cingo, -ere. *vide* cinctus, Cinga, cingillum, cingulum, cingulus, incingulum.

cingulum, -i *n.* ISID. orig. 19,33,1 a cinctu per diminutionem cingulum nominatum. *thes. gloss.*

cingulus, -i *m.* PAUL. FEST. 43 cingulos appellabant homines, qui in his locis, ubi cingi solet, satis sunt tenues.

ciniflo, -onis *m.* PORPH. Hor. sat. 1,2,98 *sub* cinerarius. SCHOL. Hor. ad l. dicti ... ciniflones ab eo, quod in cinerem flant ad calefaciendum ferrum.

cinis, -eris *m.* ISID. orig. 16,1,2 cinis ex incendio dicitur; ab eo enim fit. *vide* cinerarius, cinericius, ciniflo, subcinericius.

cinnabaris, -is *f. et m.* ISID. orig. 19,17,8 cinnabarin a dracone et barro, id est elephanto, cognominatum. aiunt enim draconum esse sanguinem dum inplicant elephantos. *cf.* SOL. 25,15.

cinnamolgus, -i *f.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,23 cinnamolgus ... ita vocata quod in excelsis nemoribus texit nidos ex fructibus cinnami. *cf.* PLIN. nat. 10,97. SOL. 33,15.

cinnamomum, -i *n.* ISID. orig. 17,8,10 cinnamomum dictum quod cortex eius in modum cannae sit rotundus et gracilis. *vide* amomum, cinnamolgus.

cinnus, -i *m.* *vide* concinno.

Cinxia, -ae *f.* (*dea et cogn. Iunonis*). PAUL. FEST. 63 Cinxiae Iunonis nomen sanctum habebatur in nuptiis, quod initio coniugii solutio erat cinguli, quo nova nupta erat cincta. ARNOB. nat. 3,25 unctionibus ... superest Unxia, cingulorum Cinxia replicationi.

Cinyrus, *vel* **Cunarus,** -i *m.* (*nom. vir.*). SERV. Aen. 10,186 'Cunare' quidam duci nomen datum tradunt a Cunaro monte, qui in Piceno est.

circa. *vide* caespes, circensis, citra.

circanea, -ae *f.* PAUL. FEST. 43 circanea dicitur avis, quae volans circumitum facit.

Circe, -es *f.* (*filia Solis*). FULG. myth. 2,7 p. 48,2 Circe ... id est quasi si diceret circoncrine Grece, quod nos Latine manuum iudicium dicimus. 2,9 p. 49,20 Circe ... manus diudicatio vel operatio nuncupatur quasi circoncrine. *vide* Circeius mons, circus.

Circeius mons. SERV. Aen. 3,386 'Aeaeque insula Circae' qui nunc Circeius mons a Circe dicitur. *cf.* SOL. 2,28.

circensis, -e. SERV. Aen. 8,636 circenses dicti vel a circuitu, vel quod ubi nunc metae sunt, olim gladii ponebantur, quos circumibant. dicti autem circenses ab ensibus, circa quos currebant (ISID. orig. 18,27,3). SERV. georg. 3,18 olim ... in litore fluminis circenses agebantur, in altero latere positis gladiis ..., unde et circenses dicti sunt, quia exhibebantur in circuitu ensibus positis; licet alii a circumeundo dicant circenses vocari. CASSIOD. var. 3,51,10 circenses quasi circuenses.

Circinus, -i *m.* (*nepos Daedali, Perdix*). *vide* circinus.

circinus, -i *m.* SERV. auct. Aen. 6,14 *a Perdice* circinum propter nomen suum: nam aliquibus Circinus putatus est appellatus. ISID. orig. 19,19,10 circinus dictus quod vergendo efficiat circulum.

circitor, -oris *m.* PRISC. gramm. III 41,8 ex hoc (*sc. circum*) nascitur circitor.

circius, -i *m.* (*ventus*). GELL. 2,22,20 Galli ventum ex sua terra flantem

... circium appellant a turbine, opinor, eius ac vertigine (APUL. mund. 14. NON. p. 50,23). ISID. orig. 13,11,12 circius dictus eo quod coro sit iunctus.

circuitus, –us *m.* *vide* circanea, circensis, circulus.

circulus, –i *m.* (i) *figura geometrica*: NON. p. 20,23 circus ... cuius diminutivum est circulus. SERV. georg. 3,166 circus est principale, unde fit circulus. *vide* circinus. (ii) *libi genus*: VARRO ling. 5,106 circuli, quod mixta farina et caseo et aqua circuitum aequabiliter fundebant.

circum. *vide* circitor, circumforanus, circus, Circus Flaminius, Circus Maximus.

circumcellio, –onis *m.* AUG. c. Gaud. 1,28,32 *genus monachorum* victus sui causa cellas circumiens rusticanas, unde et circumcellionum nomen accepit (*cf.* ISID. orig. 8,5,53 circumcelliones dicti eo quod agrestes sunt). AUG. in psalm. 132,3 circumcelliones dicti sunt, quia circum cellas vagantur: solent enim ire hac illac, nusquam habentes sedes.

circumcido, –ere. *vide* ancaesa.

circumeo, –ire. *vide* circensis.

circumfer(r)i dei. SCHOL. Stat. Theb. 4,516 ceteri vero *dei (sc. praeter Solem et Lunam)* ... circumferri a sphaera nominantur.

circumforanus, –a, –um. ISID. orig. 10,64 circumforanus, qui advocationum causa circum fora et conventus vagatur. *thes. gloss.*

circumiectus(1), –a, –um. (*part.* circumicio). *vide* circumiectus(2).

circumiectus(2), –us *m.* VARRO ling. 5,132 amictui dictum quod amiectum est, id est circumiectum, a quo etiam quo vestitas se involvunt, circumiectui appellant. *vide* amiculum.

circumitus. *sub* circuitus.

circumluo, –ere. *vide* circumluvium.

circumluvium, –i *n.* ISID. orig. 14,8,42 circumluvium locus quem aqua circumluit. *thes. gloss.*

circumsaepio, –ire. NON. p. 41,2 *sub* saepio.

circumtextum, –i *n.* (*vestimenti genus*). VARRO ling. 5,132 quod amictui habet purpuram circum, vocant circumtextum. ISID. orig. 19,24,10 circumtextum ... dictum quia est rotundum pallium.

circus, –i *m.* (a) *a Circe*: TERT. spect. 8 qui spectaculum primum a Circa Soli patri suo, ut volunt, editum affirmant, ab ea et circi appellationem argumentatur (ISID. orig. 18,28,2). LYD. mens. 1,12 p. 4,3 W. ἐξ αὐτῆς (Κίρκης) ὠνομάσθη κίρκος. (b) *a circuitu*: CASSIOD. var. 3,51,10 circus a circuitu dicitur (ISID. orig. 15,2,33. 18,28,2).

Circus Flaminius. VARRO ling. 5,154 simili de causa Circus Flaminius dicitur, qui circum aedificatus est Flaminium campum, et quod ibi quoque ludis Tauriis equi circum metas currunt.

Circus Maximus. VARRO ling. 5,153 Circus Maximus dictus, quod circum spectaculis aedificatus ubi ludi fiunt, et quod ibi circum metas fertur pompa et equi currunt.

ciris, –is *f.* (*avis et nom. mul.*). OV met. 8,151 in avem mutata vocatur ciris et a tonso est hoc nomen adepta capillo (*i.e. a* κείρειν). *cf.* CIRIS 488.

cirratus, –a, –um. PRISC. gramm. II 441,23 a cirro 'cirratus'. SCHOL. Pers. 1,29 cirrati sunt scholastici vel catamiti; cirri enim dicuntur capilli et illi crines habent in honorem Veneris, quos statuto tempore praemetebant.

cirrus, –i *m.* ISID. orig. 11,1,30 κείρειν tondere ...; inde et cirri vocantur.

vide cirratus.

cis. *vide* cisterna, citra, citro.

Cisalpina Gallia. ISID. orig. 14,4,26 Cisalpina *Gallia*, quia citra Alpes.

cismare. CHAR. gramm. p. 15,3 B. cismare, quo significatur citra mare (DOSITH. gramm. VII 389,4. DIOM. gramm. I 436,15).

Cispius mons. VARRO ap. FEST. 351 (GRF 229,115) ut ait Varro rerum humanarum lib. VIII ... Cispium *montem* a Laevio Cispio Anagnino, qui ... eam partem Esquilarium ... tuitus est. *cf.* PAUL. FEST. 42.

cissa, -ae *f.* (*morbus*). SORAN. p. 15,14 unde cissa dicta est? apud quosdam ab eo quod taedium gravidis mulieribus adferat. apud alios ab ipsa ave quae et voce et pennis varia est. alii vero ab hedera eam vocari dixerunt quae quidquid tenuerit, multum fortiter amplectitur et varietatem sinus habebit (*sim.* PS. SORAN. epit. 38. CAEL. AUR. gyn. 1,65. ORIBAS. syn. 5,3).

cissybium, -i *n.* MACR. Sat. 5,21,11 volunt ... non nulli proprie cissybium ligneum esse poculum ex hedera id est κισσοῦ. 5,21,13 cissybium ex hedera factum poculum οἷον εἰ κίσσινον dici arbitrantur. *vide* cymbium.

cista, -ae *f.* *vide* cistula.

cistella, -ae *f.* VARRO ling. 8,79 magnitudinis vocabula cum possint esse terna, ut cista, cistula, cistella (9,74). ISID. orig. 20,9,8 cistella a costis ex canna vel ligno, quibus contexitur, nominata.

cisterna, -ae *f.* PAUL. FEST. 43 cisterna dicta est, quod cis, id est infra, terram.

cist(h)os, -i *f.* *vide* hypocisthis.

cistula, -ae *f.* VARRO ling. 8,52 cista cistula (8,79. 9,74).

citer, (-a, -um). PRISC. gramm. III 40,30 *sub* citra.

Cithaeron(1), -onis *m.* (*mons Boeotiae*). LACT. inst. 1,22,15 sacra Liberi patris primus Orpheus ... celebravit in monte Boeotiae Thebis ... proximo: qui cum frequenter citharae cantu personaret, Cithaeron appellatus est. ISID. orig. 14,8,11 iuga a duobus fratribus Cithaeron et Helicon appellantur. nam Helicon dictus ab Helicone fratre Cythaeronis (*Lindsay*; citeronis *codd.*).

Cithaeron(2), -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Cithaeron(1).

cithara, -ae *f.* CASSIOD. in psalm. 32,2 l. 42 A. cithara ... ideo tale nomen accepit, quoniam cita iteratione percutitur. ISID. orig. 3,22,2 forma citharae initio similis fuisse traditur pectori humano, quo uti vox a pectore, ita ex ipsa cantus ederetur, appellataque eadem de causa. nam pectus Dorica lingua κιθάρα vocari. *vide* Cithaeron(1).

citharista, -ae *m.* PRISC. gramm. II 143,11 κιθαριστής ... citharista.

Citii, -orum. *m.* *vide* Citium.

Citium, -i *n.* (*oppid. Cypri*). HIER. quaest. hebr. in gen. p. 15,8 Cethim Citii, a quibus hodieque urbs Cypri Citium nominatur (ISID. orig. 9,2,36).

cito(1), -are. *vide* procieo, procito, sollicito.

cito(2). *adv.* *sub* citus.

citocacia, -ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,65 citocacia vocata quod ventrem cito depurgat, quam volgus corrupte citocociam vocant.

citra. GELL. 12,13,7–8 tres istae voces 'intra, citra, ultra' ... singularibus apud veteres syllabis appellabantur 'in, cis, uls'. haec deinde particulae quoniam parvo exiguoque sonitu obscurius promebantur, addita est tribus

omnibus eadem syllaba, et quod dicebatur 'cis Tiberim' ... dici coeptum est 'citra Tiberim'. PRISC. gramm. III 40,29 a cis derivatur citra, a citra vero citer, citerior et citimus teste Capro (42,28). *vide* Cisalpina Gallia, citer.

citrea(-ia), -ae *f.* (*sc. arbor*). ISID. orig. 17,7,8 hanc (*sc. medicam arborem*) Graeci κεδρόμηλον, Latini citriam vocant, quod eius pomum ac folia cedri odorem referant.

citro. PRISC. gramm. III 72,21 a cis citro.

citrosus, -a, -um. PAUL. FEST. 42 citrosa vestis appellata est a similitudine citri. ISID. orig. 19,22,20 citrosa *vestis*, quasi concrispa ad similitudinem citri. *cf.* MACR. Sat. 3,19,5.

citrum, -i *n. vel* **citrus,** -i *f.* *vide* citrosus.

citus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 197,21 B. quaedam descendunt ab adverbiis, ut ... citus. *vide* cithara, oscito, scitus, sollicitus, velocitas. *adv.* **cito.** *vide* citocacia, salictum.

civile ius. GAIUS dig. 1,1,9 vocatur ... ius civile, quasi ius proprium ipsius civitatis.

civis, -is *c.* ISID. orig. 9,4,2 cives vocati, quod in unum coeuntes vivant, ut vita communis et ornatior fiat et tutior. *vide* civitas.

civitas, -atis *f.* VARRO ling. 10,39 ut sodalis et sodalitas, civis et civitas non est idem, sed utrumque ab eodem coniunctum. CASSIOD. in psalm. 121,3 l. 55 A. cum omnis civitas dicatur a civibus (ISID. orig. 15,2,1. 15,2,8). *vide* civile ius.

clabularius. *sub* clav-.

clades, -is *f.* DON. Ter. Hec. 2 calamitas παρὰ τὴν καλάμην dicitur, clades quia clam datur, ut aliud sit grandinis culmum frangentis, aliud furti aut doli mali. sic Probus. *vide* gladius.

Claeon. (*fons Phrygiae*). PLIN. nat. 31,19 duo ... fontes Claeon et Gelon ab effectu Graecorum nominum dicti.

clam. PAUL. FEST. 66 clam a clavibus dictum, quod his, quae celare volumus, claudimus. *vide* clades, clanculum, clandestinus, clepo, kalendae.

clamo, -are. VARRO ling. 6,67 fremere, gemere, clamare, crepare ab similitudine vocis sonitus dicta.

clamosus, -a, -um. ISID. orig. 10,42 clamosus, quasi calamosus, a calamo; scilicet quod sonet.

clanculum. CHAR. gramm. p. 386,27 B. clanculum ... ab eo quod est clam. EXPLAN. in Don. gramm. IV 561,28 clam facit clanculum diminutive (PRISC. gramm. III 39,25. 51,21. 63,8. 80,16. 88,22).

clandestinus, -a, -um. VEL. gramm. VII 78,17 'n' littera in locum 'm' litterae succedit, ut cum dicimus clandestinum, cum ab eo trahatur quod est clam. PRISC. gramm. III 51,22 clam, clanculum. derivatur ex hoc etiam clandestinus.

clangor, -oris *m.* DON. gramm. IV 400,30 onomatopoeia est nomen de sono factum, ut tinnitus ... clangor (DOSITH. gramm. VII 396,11. CHAR. gramm. p. 197,19 B. DIOM. gramm. I 322,19. 460,4. AUG. dialect. 6,10. POMP. gramm. V 308,13). *aliter*: SERV. Aen. 2,313 clangor graecum est; nam κλαγγή dicitur.

clarigatio, -onis *f.* SERV. Aen. 9,52 clarigatio dicebatur a claritate vocis. 10,14 clarigatio ... dicta est aut a clara voce, qua utebatur pater patratus, aut a κλήρῳ, hoc est sorte: nam per bellicam sortem invadebant

agros hostium. *thes. gloss.*

claritas, -atis *f.* *vide* clarigatio, gloriosus.

Clarius Apollo. SERV. Aen. 3,360 Clarium oppidum est in finibus Colophoniorum, ubi Apollo colitur; unde Apollo Clarius *thes. gloss.*

clarus, -a, -um. ISID. orig. 10,32 clarus, a caelo, quod splendeat. *vide* clarigatio.

classicum, -i *n.* SERV. Aen. 2,30 *classes* magis ad equites debemus referre ..., unde et classica dicuntur. 7,716 equites classes dicuntur, unde et eorum tubas classica dicimus. PS. ASCON. div. in Caec. p. 202,20 ut in classe pugnantibus classicum canant: unde ipsi tibiae classicae nomen impositum est classicum. PRISC. gramm. III 482,25 sonitus ... tubarum classicum inde nominatur, quia classes equitum ordines vocantur. *aliter*: ISID. orig. 18,4,5 classica sunt cornua quae convocandi causa erant facta, et a calando classica dicebantur.

classicus, -i *m.* VARRO ling. 5,91 classicos a classe *dicunt*, qui item cornu aut lituo canunt, ut tum cum classes comitiis ad comitiatum vocant (PRISC. gramm. III 482,24).

classis, -is *f.* DION. HAL. 4,18,2 Ῥωμαῖοι καλοῦσι κλάσσεις, κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς κλήσεις παρονομάσαντες ..., καὶ τὰς κλάσσεις ἀρχαῖον ἐκάλουν καλέσεις. QUINT. inst. 1,6,33 classis a calando (MACR. Sat. 1,15,11 hinc [*sc.* *a* καλεῖν] et ipsi curiae ad quam vocabantur Calabrae nomen datum est, et classi, quod omnis in eum populus vocaretur). SERV. Aen. 1,39 classis ... dicta est ἀπὸ τῶν κάλων, id est a lignis (6,1. PRISC. gramm. III 482,20. ISID. orig. 19,1,15). SERV. auct. Aen. 6,1 classis dicitur vel quod fiat de fustibus, calas enim dicebant maiores nostri fustes ...; alii classem hinc magis dictam volunt: apud maiores nostros stipendium proelio terrestri miles pedester dabat, equites vero dabant in navali certamine ..., exinde ... tractum est ut diceretur classis: proprie enim classes equitum dicimus (SCHOL. Stat. Ach. 1,444). *vide* classicum, classicus.

clava, -ae *f.* ISID. orig. 18,7,7 clava ... dicta quod sit clavis ferreis invicem religata.

clavatus, -a, -um. (*part.* clavo). PAUL. FEST. 56 clavata dicuntur aut vestimenta clavis intertexta aut calciamenta clavis confixa. ISID. orig. 19, 34,13 clavati *calcei* quasi claviati, eo quod minutis clavis, id est acutis, sola caligis vinciantur.

Claudius, -a (*nom. gent.*). VERG. Aen. 7,708 ecce Sabinorum prisco de sanguine magnum agmen agens Clausus ..., Claudia nunc a quo diffunditur et tribus et gens (SERV. ad l. Clausus, Sabinorum dux ..., ex quo Claudia et tribus est et familia nominata). LIV. 2,16,4–5 Attius Clausus, cui postea Appio Claudio fuit Romae nomen ..., magna clientum comitatus manu, Romam transfugit. his civitas data agerque ...; vetus Claudia tribus ... appellata. *cf.* DION. HAL. 5,40,5. PLUT. Coriol. 11,4. PLUT. Poplic. 21,10.

claudo, -ere. PAUL. FEST. 56 claudere et clavis ex Graeco descendit. *vide* clavis, claustrum, clausula, Clusivius, conclave. *part.* **clausus,** -a, -um. ISID. diff. app. 158 clausum a claustris et clavibus dicitur. *vide* armilausa.

clavis, -is *f.* PAUL. FEST. 56 *sub* claudo. ISID. orig. 20,13,5 clavis dicta quod claudat et aperiat. *vide* clam, claudo, conclave.

claustritumus, -i *m.* GELL. 12,10,5 Laevius ... in Protesilaodamia (frg. 16) 'claustritumum' dixit, qui claustris ianuae praeesset, eadem ... figura qua

'aeditumum' dici videbat.

claustrum, -i *n.* (i) *claustra maris*: VARRO ling. 7,21 'quasi Hellespontum et claustra' (TRAG. inc. 107), quod Xerxes quondam eum locum clausit ...; nisi potius ab eo quod Asia et Europa ibi concluditur (*Kent*; †collulit† *codd.*) mare. (ii) *i.q. clavis*: *vide* claustritumus. (iii) *locus in aedificiis clausus*: ISID. orig. 15,7,5 claustra ab eo quod claudantur dicta. *vide* claudo.

clausula, -ae *f.* VARRO ap. RUFIN. gramm. VI 556,7 (GRF 202,38) Varro in IIII 'clausulas quoque primum appellatas dicunt, quod clauderent sententiam.'

Clausus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Claudius.

clavularius, -a, -um. LYD. mens. 1,31 p. 15,14 W. κλαβουλάριος ὀχηματικός· κλάβον γὰρ τὸν οἴακα καλοῦσιν.

clavus, -i *m.* ISID. orig. 19,19,7 clavi ... dicti, quasi calibi, quia e calibe fiunt, id est ferro. *vide* clava, clavatus, clavularius, praeclavium.

clemens, -entis. DON. Ter. Ad. 42 clemens ... est qui colit mentem (864). ISID. orig. 10,36 clemens, misericors, ab eo quod cluat (colat *Otto*), id est protegat et tueatur, sicut solet patronus clientem.

Cleonae, -arum *f.* (*oppid. Argolidis*). COMMENT. Lucan. 4,612 hanc civitatem (*sc. Cleonas*) quidam volunt ab ipso Hercule conditam, quae initio fertur Leonae dicta ..., sed Cleonae dicta ἀπὸ τοῦ κλέους hoc est a gloria vel a virtute.

clepo, -ere. VARRO ling. 7,94 clepsere dixit (LUCILIUS 1118), unde etiam alii clepere, id est corripere, quorum origo a clam, ut sit dictum clapere, unde clepere 'e' et 'a' commutato, ut multa. potest vel a graeco dictum κλέπτειν clepere. NON. p. 20,7 clepere est furari: tractum a κλοπῇ, verbo graeco. *thes. gloss vide* clipeus.

clericus, -i *m.* HIER. epist. 52,5,1 si ... κλῆρος Graece, 'sors' Latine appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia de sorte sunt domini vel quia dominus ipse sors (ISID. orig. 7,12,2). AUG. in psalm. 67,19 et cleros et clericos hinc (*sc. a* κλῆρος) appellatos puto ..., quia Matthias sorte electus est, quem primum per apostolos legimus ordinatum (ISID. eccl. off. 2,1,1. ISID. orig. 7,12,1).

clerus, -i *m.* AUG. in psalm. 67,19 (ISID. orig. 7,12,1) *sub* clericus. PS. RUFIN. in psalm. 67,14 cleros graece interpretatur, sors latine (EUCHER. instr. 2 p. 160,8. ISID. ecl. off. 2,1,1. ISID. quaest. test. 15). *thes. gloss.*

clibanarius, -i *m.* LYD. mag. 1,46 p. 48,25 W. κλιβανάριοι, ὁλοσίδηροι· κηλίβανα γὰρ οἱ 'Ρωμαῖοι τὰ σιδηρᾶ καλύμματα καλοῦσιν.

clieanus, -i *m.* ISID. orig. 15,6,5 clibanus a clivo dictus, ab eo quod in erectione sit collectus.

cliens, -entis *m.* SERV. Aen. 6,609 clientes quasi colentes sunt, patroni quasi patres. LYD. mag. 1,20 p. 23,20 W. τοὺς δὲ οἰκειουμένους αὐτοῖς κλιέντης ἀντὶ τοῦ κολιέντης κατ' ἀντίστοιχον πατρίως ἐκάλουν. ISID. orig. 10,53 clientes prius colientes dicebantur, a colendis patronis. *cf.* SEN. epist. 47,18. PLIN. nat. 34,17.

clima, -atis *n.* GLOSS. IV Plac. C 35 clima graecum nomen est, id est cardo vel pars caeli. *cf.* VITR. 1,1,10.

Clio, -us *f.* (*musa*). FULG. myth. 1,15 p. 25,20 prima *musa* Clio quasi cogitatio prima discendi – cleos enim Grece fama dicitur.

clipeo(clupeo), –are. *vide* clipeus.

clipeus(clupeus), –i *m.* PLIN. dub. serm. ap. CHAR. gramm. p. 98,11 B. quare Plinius dubii sermonis II indistincto genere dici ait, sed littera differre, ut pugnatorium per 'i' clipeum dicamus, quia est clipeus <ἀπὸ τοῦ κλέπτειν>, id est celare, dictus, imaginem vero per 'u' a cluendo. sed haec differentia mihi displicet propter communionem 'i' et 'u' litterarum. PLIN. nat. 35,13 scutis ... continebantur imagines, unde et nomen habuere clupeorum (*i.e. a* γλύφειν), non, ut perversa grammaticorum suptilitas voluit, a cluendo. VEL. gramm. VII 68,11 nec audiendam vanam grammaticorum differentiam, qui alterum (*i.e. clipeum*) a clependo, <alterum (*i.e. clupeum*) a cluendo> putant dictum. SERV. Aen. 2,389 'clipeos' maiora scuta, quibus latemus, ἀπὸ τοῦ κλέπτειν τὸ σῶμα (7,686). 8,447 clipeum dixit, qui magnitudine corpus furatur, unde et clipeus dictus est ἀπὸ τοῦ κλέψαι. LYD. mag. 1,10 p. 16,3 W. κλίπεον δὲ Ῥωμαῖοι τὸν θυρεὸν καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ κλέπτειν καὶ καλύπτειν τὸν ἐπιφερόμενον αὐτόν. ISID. diff. 1,121 clupeum ... imago, ab eo quod clueat, id est dicatur et nominetur. ISID. orig. 18,12,1 clipeus ... dictus ab eo quod clipet, id est celet, corpus periculisque subducat, ἀπὸ τοῦ κλέπτειν.

Clivicola, –ae *m.* (*deus*). TERT. nat. 2,15 taceo ... Clivicolam a clivis.

clivis, –e. *vide* clivus.

clivus, –i *m.* PAUL. FEST. 64 omnia ... difficilia clivia vocabant, unde et clivi loca ardua. *vide* clibanus, Clivicola.

cloaca, –ae *f.* PAUL. FEST. 55 cloacae a conluendo dictae (MAR. VICTORIN. gramm. VI 25,9 non est cloaca, ut putatis, sed cluaca, quasi conluaca). PAUL. FEST. 66 cloacare (cloeare *Lindsay*) inquinare. unde et cloacae dictae. ISID. orig. 15,2,25 cloacae dictae quod his percolantur aquae. *vide* Cloacina.

Cloacina(Cluac–), –ae *f.* (*dea*). PLIN. nat. 15,119 myrtea verbena Romanos Sabinosque ... depositis armis purgatos in eo loco qui nunc signa Veneris Cluacinae habet: cluere enim antiqui purgare dicebant (SERV. auct. Aen. 1,720 dicta et Cloacina *Venus*, quia veteres cloare purgare dixerunt). LACT. inst. 1,20,11 Cloacinae simulacrum in Cloaca Maxima repertum Tatius consecravit et quia cuius esset effigies ignorabant, ex loco illi nomen imposuit.

cloaco, –are. *vide* cloaca.

Cloanthus, –i *m.* (*socius Aeneae*). *vide* Cluentius.

Clodius, –a (*nom. gent*). PLUT. Coriol. 11,4 *sub* Claudius.

cloo, –are. *vide* cloaca, Cloacina.

Clotho. *f.* (*nom. Parcae*). FULG. myth. 1,8 p. 21,8 prima Cloto ..., clitos enim evocatio dicitur.

Cluentius, –a (*nom. gent.*). VERG. Aen. 5,123 Cloanthus ... genus unde tibi, Romane Cluenti.

clueo, –ere. *vide* clipeus.

Cluilia fossa. LIV. 1,23,3 castra ... fossa circumdant; fossa Cluilia ab nomine ducis per aliquot saecula appellata est, donec cum re nomen quoque vetustate abolevit. in his castris Cluilius Albanus rex moritur.

Cluilius, –i *m.* (*rex Albanus*). *vide* Cluilia fossa.

clunabulum, –i *n.* ISID. orig. 18,6,6 idem (*pugio*) et clunabulum dictum, quod religetur ad clunem. *cf.* clunac(u)lum.

clunac(u)lum, -i *n.* PAUL. FEST. 50 clunaclum cultrum sanguinarium dictum, vel quia ad clunes dependit, vel quia clunes hostiarum dividit. *thes. gloss. cf.* clunabulum.

clunis, -is *m. et f.* ISID. orig. 11,1,101 clunes vocatae, quod sint iuxta colum. *vide* clunabulum, clunac(u)lum.

cluo, -ere. *vide* clemens, Cloacina.

Clusivius, -i *m.* (*cogn. Iani*). MACR. Sat. 1,9,16 in sacris quoque invocamus Ianum ... Patulcium et Clusivium quia bello caulae eius patent, pace clauduntur. *cf.* SERV. auct. Aen. 7,610. LYD. mens. 4,1 p. 63,12 W.

Clusium, -i *n.* (*oppid. Etruriae*). SERV. auct. Aen. 10,167 *Clusium* in Etruria condidit Clusius Tyrrheni, sive Telemachus Ulixis filius.

Clusius, -i *m.* (*Tyrrheni filius*). *vide* Clusium.

clymenus, -i *m.* (*herba*). PLIN. nat. 25,70 clymenus a rege herba appellata est.

Clytemestra, -ae *f.* (*nom. mul.*). *vide* Crustumerium.

Clytemestrum, -i *n.* (*nom. fict. oppid.*). *vide* Crustumerium.

Cnaeus. *sub* Gnaeus.

Cnemis, -idis *m.* (*promontorium Locridis*). *vide* Epicnemidii.

cnephosus(gn-), -a, -um. PAUL. FEST. 51 cnephosum antiqui dicebant tenebricosum. Graeci enim κνέφας appellant obscurum. 95 gnephosum obscurum, videlicet ex Graeco, quod est κνέφας.

coactrix, -icis *f.* *vide* caiatio, Caieta(2).

coactus, -us *m.* *vide* cogitatio.

coaetaneus, -a, -um. ISID. orig. 10,50 coaetaneus, quasi conpar aetatis.

coagmentum, -i *n.* NON. p. 42,14 coagmenta dicta sunt coniunctiones artae et conpares: a coagendo ..., unde et coagulum dicitur. *thes. gloss.*

coagulum, -i *n.* NON. p. 28,18 coagulum a coagendo, quod est colligendo. p. 42,15 *sub* coagmentum. *thes. gloss.*

coalesco, -ere. *vide* caulis, colo(2)(cultus).

coarto, -are. *vide* cohors.

coax. SERV. Aen. 7,16 ruditus ... est clamor asinorum ..., ranarum coax: quae nomina a sono vocis constat esse composita.

coc(h)lea, -ae *f.* (i) *animal*: VARRO ap. CHAR. gramm. p. 132,26 B. Varro ait vocabula ex Graeco sumpta, si suum genus non retineant, ex masculino in femininum Latine transire et 'a' littera terminari, velut κοχλίας cochlea ... χάρτης charta (EXC. Bob. gramm. I 552,38. PRISC. gramm. II 333,14). ISID. orig. 12,6,14 conchae et cochleae hac ex causa vocatae, quia deficiente luna cavantur, id est evacuantur ..., conchae autem primae positionis nomen, cochleae vero per deminutionem, quasi conchleae. *vide* coc(h)lear(e), coclaca. (ii) *turris genus cum scala*: ISID. orig. 15,2,38 cocleae sunt altae et rotundae turres; et dictae cocleae quasi cycleae, quod in eis tamquam per circulum orbemque conscendatur.

coc(h)lear(e), -is *n.* ISID. orig. 20,4,13 coclear ab usu prius coclearum dictum. *cf.* MART. 14,121 sum cocleis habilis, sed nec minus utilis ovis. numquid scis, potius cur cocleare vocer?

coclaca, -ae *f.* PAUL. FEST. 39 coclacae dicuntur lapides ex flumine, rotundi ad coclearum similitudinem.

Cocles, -itis *m.* (*cogn. vir.*). VARRO ling. 7,71 ab oculo Cocles, ut ocles, dictus, qui unum haberet oculum. DION. HAL. 5,23,2 Πόπλιος δ' Ὁράτιος

ὁ καλούμενος Κόκλης ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ὄψιν ἐλαττώματος, ἐκκοπεὶς ἐν μάχῃ τὸν ἕτερον ὀφθαλμόν (PLUT. Poplic. 16,7. VIR. ill. 11,1). PLIN. nat. 11,150 qui altero lumine orbi nascerentur Coclites vocabantur. SERV. Aen. 8,649 luscos coclites dixerunt antiqui: unde et Cyclopas Coclites legimus dictos, qui unum oculum habuisse perhibentur (ISID. orig. 10,163).

coctio(1), –onis *m.* (*i.q. cocio*). PAUL. FEST. 51 coctiones dicti videntur a cunctatione, quod in emendis vendendisque mercibus tarde perveniant ad iusti pretii finem. itaque apud antiquos prima syllaba per 'u' litteram scribebatur.

coctio(2), –onis *f.* (*actio coquendi*). *vide* coculum.

coctus, –a, –um. *sub* coquo.

coculum, –i *n.* VARRO ap. NON. p. 531,27 (GRF 252,195) Varro de vita populi Romani lib. I: cocula, qui coquebant panem. PAUL. FEST. 39 cocula vasa aenea, coctionibus apta. alii cocula dicunt ligna minuta, quibus facile decoquantur obsonia. ISID. orig. 20,8,1 omnia vasa coquendi causa parata cocula dicuntur. *thes. gloss.*

cocus. *sub* coquus.

Cocytus(–os), –i *m.* (*fluvius Orci*). SERV. Aen. 6,132 'Cocytus' ... fluvius inferorum est, dictus ἀπὸ τοῦ κωκύειν, id est lugere (SERV. auct. georg. 4,478). PROB. Verg. georg. 3,37 'Cocyti amnem' dicit, qui a luctuosa voce appellatur. ISID. orig. 14,9,7 Cocytus ... nomen accepit Graeca interpretatione, a luctu et gemitu. *cf.* GREG. M. moral. 15,60.

Codeta, –ae *f.* (*nom. agri*). PAUL. FEST. 38 Codeta ager, in quo frutices existunt in modum codarum equinarum (58).

codex(caudex), –icis *m.* SEN. dial. 10,13,4 Claudius is fuit *qui primus Romanis persuasit navem conscendere*, Caudex ob hoc ipsum appellatus quia plurium tabularium contextus caudex apud antiquos vocabatur, unde publicae tabulae codices dicuntur et naves nunc quoque ... quae commeatus per Tiberim subvehunt, codicariae vocantur. ISID. orig. 6,13,1 codex multorum librorum est; liber unius voluminis. et dictus codex per translationem a codicibus arborum seu vitium, quasi caudex, quod ex se multitudinem librorum quasi ramorum contineat. 17,5,4 codex dictus quasi caudex. sic enim veteres et clodum pro claudo dicebant. *vide* codicarius, scudicia.

codia, –ae *f.* (*herba*). *vide* diacodion.

codicarius(caudic–), –a, –um. VARRO ap. NON. p. 535,19 (GRF 257,212) Varro de vita populi Romani lib. III: 'quod antiqui pluris tabulas coniunctas codices dicebant; a quo in Tiberi navis codicarias appellamus'. SEN. dial. 10,13,4 *sub* codex.

codicillus, –i *m.* PRISC. gramm. II 107,1 codex codicis codiculus, et ex eo codicillus.

codiculus, –i *m.* PRISC. gramm. II 106,21 *sub* codicillus.

coemptio, –onis *f.* VARRO ling. 6,43 cogitare a cogendo dictum ... sic (*i.e. a cogendo*) ... contio dicta, sic coemptio, sic compitum nominatum.

coenobium, –i *n.* ISID. orig. 15,4,6 coenobium ex Graeco et Latino videtur esse compositum. est enim habitaculum plurimorum in commune viventium; κοινόν enim Graece commune dicitur.

coenomyia. *sub* cynomyia.

coeo, –ire. *vide* caseus, civis, coetus, comitium, cuneus.

coerceo, –ere. *vide* ercisco, erctum.

coepi, –isse. *vide* deinceps, princeps. *part. pro subst.* **coeptum,** –i *n.* SERV. Aen. 8,15 ab eo quod est incipio 'coeptus' facit: hinc est 'coeptis'. *vide* carcer, cohors, erctum.

coetus, –us *m.* SCHOL. Stat. Theb. 4,214 coetu a coeundo dixit in venerem. ISID. orig. 6,16,13 coetus vero conventus est vel congregatio, a coeundo, id est conveniendo in unum.

cogitatio, –onis *f.* PAUL. FEST. 66 cogitatio dicta velut coagitatio, id est longa eiusdem rei agitatio in eadem mora consilii explicandi. AUG. trin. 11,3,6 ita fit ... ex memoria, et interna visione, et quae utrumque copulat voluntate. quae tria cum in unum coguntur, ab ipso coactu cogitatio dicitur. CASSIOD. in psalm. 39,15 l. 326 A. cogitationes ... a cogendo dictae sunt. *vide* concilium.

cognatus, –a, –um. ULP. dig. 38,8,1,1 cognati ... appellati sunt quasi uno nati, aut, ut Labeo ait (GRF 560,12), quasi commune nascendi initium habuerint. MOD. dig. 38,10,4,1 cognati ab eo dicti putantur, quod quasi una communiterve nati vel ab eodem orti progenitive sint. ISID. orig. 9,6,2 cognati dicti, quia sunt et ipsi propinquitate cognationis coniuncti. *vide* agnatus.

cognitor, –oris *m.* ISID. orig. 10,53 cognitor a cognoscendo causam dictus. *thes. gloss.*

cognosco, –ere. *vide* cognitor.

cogo, –ere. *vide* calthula(–um), coagmentum, coagulum, compitum, contio, conus. *part.* **coactus,** –a, –um. *vide* caseus, coquo (coctus), quactum.

cohibeo, –ere. *vide* cohum(1), gubernator.

cohors, –tis *f.* VARRO ling. 5,88 cohors, quod ut in villa ex pluribus tectis coniungitur ac quiddam fit unum, sic hic ex manipulis pluribus copulatur: cohors quae in villa, quod circa eum locum pecus cooreretur, tametsi cohortem in villa Hypsicrates (GRF 107,1) dicit esse Graece χόρτον apud poetas dictam. VEL. gramm. VII 69,1 et cohortes aeque a cooriendo ex eodem loco dictae sunt; et eam differentiam quidam esse maluerunt, ut cohortes militum cum aspiratione a mutua hortatione dicantur (74,16). ISID. orig. 15,9,1 cohors vocata vel quod coartet cuncta, quae interius sunt, id est concludat, vel quod coerceat obiectu suo extraneos et adire prohibeat.

cohortor, –ari. *vide* cohors.

cohum(1) (coum), –i *n.* (*pars iugi, vel lorum*). VARRO ling. 5,135 sub iugo medio cavum, quod bura extrema addita oppilatur, vocatur coum a cavo. PAUL. FEST. 39 cohum lorum, quo temo buris cum iugo colligatur, a cohibendo dictum.

cohum(2) (choum), –i *n.* (*i.q. caelum*). VARRO ling. 5,19 puto a chao choum cavum (*Goetz–Schoell*) et hinc caelum. PAUL. FEST. 39 cohum poetae caelum dixerunt, a chao, ex quo putabant caelum esse formatum. *vide* caelum, incoho. *thes. gloss.*

colena. *sub* cunila.

colicus, –a, –um. ISID. orig. 4,7,38 colica passio nomen sumpsit ab intestino, quem Graeci κῶλον appellant. *cf.* CASS. FEL. 51 p. 130,19.

colina. *sub* culina.

collacteus, –i *m.* CAPER gramm. VII 97,19 collacteus qui ex uno eodemque lacte creatus est.

collare, -is *n.* NON. p. 36,21 collare est vinculi genus, quo collum adstringitur. *thes. gloss.*

collarium, -i *n.* PRISC. gramm. II 75,8 collarium, quod in collo est.

Collatia(Conl-), -ae *f.* (*oppid. Latii*). PAUL. FEST. 37 Conlatia oppidum fuit prope Romam, eo quod ibi opes aliarum civitatum fuerint conlatae, a qua porta Romae Conlatina dicta est. SERV. Aen. 6,773 quamquam Collatiam Tarquinius constituisse dicatur, qui ... eam ex collata pecunia constituit, unde et Collatia dicta est.

Collatina, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,8 p. 155,19 D. collibus deam Collatinam, vallibus Valloniam praefecerunt.

Collatina Porta(Conl-). PAUL. FEST. 37 *sub* Collatia.

collatio(conl-), -onis *f.* *vide* collativus.

collativus(conl-), -a, -um. PAUL. FEST. 37 conlativum sacrificium dicitur, quod ex conlatione offertur. 58 conlativum ventrem magnum et turgidum dixit Plautus (Curc. 231), quia in eum omnia edulia congeruntur.

collega, -ae *m.* VARRO ling. 6,66 hinc (*sc. ab legendo*) legitima et collegae, qui una lecti (PRISC. gramm. II 121,5 lego, hic collega). ISID. orig. 10,49 collega a conligatione societatis et amicitiae complexu dictus.

collegiatus, -i *m.* ISID. orig. 9,4,29 collegiati dicuntur, quod ex eorum collegio custodiisque deputentur, qui facinus aliquod commiserunt.

collegium, -i *n.* *vide* collegiatus.

colliciae, -arum *f.* PAUL. FEST. 114 inlicivum dicitur, cum populus ad contionem elicitur, id est evocatur. unde et colliciae tegulae, per quas aqua in vas defluere potest.

colligatio(conl-), -onis *f.* *vide* collega, corrigia.

colligo, -ere. *vide* cellarium, lectus.

Collina tribus. VARRO ling. 5,56 ab hoc quattuor quoque partis urbis tribus dictae, ab locis Suburbana, Palatina, Esquilina, Collina (PLIN. nat. 18,13).

collinus, -a, -um. PRISC. gramm. II 78,24 collis collinus.

collis, -is *m.* VARRO ling. 5,36 posteaquam proxuma superiora loca colere coeperunt, a colendo colles appellarunt (CASSIOD. in psalm. 113,41. 70 A. colles ... dicti sunt a colendo). ISID. diff. 1,376 colles prominentiora iuga montium, quasi colla (ISID. orig. 14,8,19). *vide* Collatina, Collina tribus, collinus.

colluceo, -ere. *vide* lucus.

colluco(conl-), -are. FEST. 348 conlucare *est* ... succisis arboribus locum implere luce. *cf.* PAUL. FEST. 37.

collum, -i *n.* ISID. diff. 2,61 collum ad instar columnae vocatum. est enim rigidum et rotundum (ISID. orig. 11,1,60 collum dictum, quod sit rigidum et teres ut columna, baiulans caput et sustentans quasi capitolium. *vide* collare, collarius, collis, columba, decollo.

colluo(conl-), -ere. *vide* cloaca.

colo(1), -are. *vide* color, colum, fisculum, qualus.

colo(2), -ere. *vide* accola, agricola, caelicola, clemens, cliens, collis, colonia, colonus, culina, cultus, incola, inquilinus, kalendae, silvicola. *part.* **cultus,** -a, -um. VARRO ling. 5,36 ager cultus ab eo quod ibi cum terra semina coalescebant.

colobium, -i *n.* ISID. orig. 19,22,24 colobium dictum quia longum est et

sine manicis.

colocynthis, -idis *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,32 dicta ... colocynthis (coloquintiola *codd.*) quod sit fructu rotundo atque foliis ut cucumis usualis.

colon(colum), -i *n.* *vide* clunis.

colonia, -ae *f.* SIC. FLACC. grom. p. 99,9 coloniae ... inde dictae sunt, quod populi Romani in ea municipia miserint colonos (PS. AGENN. grom. p. 65,12). SERV. auct. Aen. 1,12 *colonia* dicta ... est a colendo. AUG. civ. 10,1 p. 402, 31 D. hinc (*sc. ab incolendo*) ... coloniae nuncupantur. ISID. orig. 15,2,9 colonia ... est quae defectu indigenarum novis cultoribus adimpletur. unde et colonia a cultu agri est dicta. *cf.* HYG. lim. grom. p. 140,20. *vide* colonus.

colonus, -i *m.* AUG. civ. 10,1 p. 402,21 D. ex hoc verbo (*sc. colere*) et agricolae et coloni et incolae vocantur. 10,1 p. 402,29 D. ab incolendo ... colonos vocavit (*sc.* VERG. Aen. 1,12), non ab agricultura. ADNOT. Lucan. 2,193 'colonos' qui se colant. ISID. orig. 9,4,36 coloni sunt cultores advenae, dicti a cultura agri. sunt enim aliunde venientes atque alienum agrum locatum colentes. 10,53 colonus a colonia vel ab agro colendo dictus. *cf.* CASSIOD. var. 8,31,4. *thes. gloss.*

color, -oris *m.* ISID. orig. 19,17,1 colores ... dictos quod calore ignis vel sole perficiuntur, sive quod initio colabantur.

coloro, -are. *vide* cunila.

colossus, -i *m.* PAUL. FEST. 58 colossus a Caleto artifice, a quo formatus est, dictus. fuit enim apud Rhodum insulam statua solis.

coluber, -i *m.* ISID. orig. 12,4,2 colubrum ab eo dictum, quod colat umbras, vel quod in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur. *thes. gloss.*

colum(1), -i *n.* (*instrumentum quo vinum colatur*). ISID. orig. 20,14,13 qualos corbes colaque prelorum per quod mustum fluit, a colando dictos. *vide* percolo.

colum(2), -i *n.* (*i.q. colon*). *vide* clunis.

columba, -ae *f.* VARRO ling. 5,75 ab suis vocibus *appellantur* ... anser, gallina, columba. VARRO rust. 3,7,1 *genus columbarum* habetur in turribus ac columinibus villae, a quo appellatae columbae. CASSIOD. in psalm. 54,7 l. 119 A. columba ... dicta est quasi cellae alumna. ISID. orig. 12,7,61 columbae dictae, quod earum colla ad singulas conversiones colores mutent. *vide* Columbaria, columbarium, columbinus lapis.

Columbaria, -ae *f.* (*insula maris Tyrrheni*). SOL. 3,2 Columbariam avium hoc nominis matrem.

columbarium, -i *n.* ISID. orig. 19,2,3 columbaria in summis lateribus navium loca concava per qua eminent remi; dicta ... quod sint similia latibulis columbarum in quibus nidificant.

columbinus lapis. ISID. orig. 19,10,9 columbinus *lapis* a colore avis nuncupatus.

columella, -ae *f.* (i) *proprie, columna*: PRISC. gramm. II 110,14 columna colum(n)ella (112,10). (ii) *translate, subsidium*: DON. Ter. Phorm. 287 columen columna, unde columellae apud veteres dicti servi maiores domus.

Columella, -ae *m.* (*cogn. vir.*). *cf.* DON. Ter. Phorm. 287 *sub* columella (ii).

columen, -inis *n.* DON. Ter. Phorm. 287 columen culmen; an columen columna ...? GLOSS. IV Plac. C 32 columen: vel sanitas, vel substentaculum,

quia a columna fit. *thes. gloss. vide* columba, columna, columen.

columis(colom–), –e. ISID. orig. 10,55 colomis a columna vocatus, eo quod erectus et firmissimus sit.

columna, –ae *f.* (i) *proprie*: PAUL. FEST. 55 columnae dictae, quod culmina sustineant. DON. Ter. Phorm. 287 'columen' ... sustentatio vel decus, unde columnae dictae (EUGRAPH. ad l.). POMP. gramm. V 178,21 numquid ideo dicta columna est, quod habet originem a colu? ISID. orig. 15,8,14 (=19,10,22) columnae pro longitudine et rotunditate vocatae (*i.e. a collo, cf.* 15,8,15 capitolia dicta quod sint columnarum capita, sicut super collum caput). *thes. gloss. vide* collum, columen, columis, colus, culmen, culmus, incolumis. (ii) *de naso*: ISID. orig. 11,1,48 narium recta pars, propter quod aequaliter sit in longitudine et rotunditate porrecta, columna vocatur.

colurnus, –a, –um. PAUL. FEST. 37 colurna hastilia ex corno arbore facta. SERV. georg. 1,305 sunt aliquae derivationes ex usu magis quam ex ratione venientes, ut ... colurnum a corylo (BREV. EXPOS. ad l. SCHOL. Hor. sat. 1,8,1. PRISC. gramm. II 18,11). CHAR. gramm. p. 351,5 B. barbarismus fit ... transmutatione ... 'colurnis' cum sit corulus arbor. *thes. gloss.*

colurus, –a, –um. (*de pede metr.*). SACERD. gramm. VI 524,8 colurum, quod sit κολοβόν, id est curtum, ἐν τῇ οὐρᾷ, id est in coda.

colus, –i *et* –us *m. et f.* ISID. orig. 19,29,2 colum (colus *Arev.*), quod in longitudine et rotunditate quasi columna. *vide* columna.

coma, –ae *f.* PAUL. FEST. 63 apud *Graecos* ... κοσμεῖν dicitur comere ... et comae dicuntur capilli cum aliqua cura compositi. ISID. orig. 11,1,30 comae sunt proprie non caesi capilli (*ex* SERV. Aen. 5,556), et est Graecus sermo. nam comas Graeci caimos a secando nominant, unde et κείρειν tondere dicunt. *vide* cometes, comptus, cyma.

Comata Gallia. PLIN. nat. 11,130 nomina ex eo (*sc. pilo*) Capillatis Alpium incolis, Galliae Comatae.

combibo, –onis *m.* NON. p. 38,11 conbibones, conpotores, a bibendo dicti.

comburo, –ere. *vide* bustum.

comedo(1), –ere. *vide* comedo(2), comesor.

comedo(2), –onis *m.* NON. p. 93,15 comedones, ab edendo (CLEDON. gramm. V 37,81. PRISC. gramm. II 121,17).

comes, –itis *m.* PRISC. gramm. II 156,20 comes a comitando.

comesor, –oris *m.* ISID. orig. 10,58 comesor, a comedendo satis.

comesus, –us *m.* *vide* mensa.

cometes, –ae *m.* CIC. nat. deor. 2,14 stellis iis, quas Graeci κομήτας, nostri cincinnatas vocant (SCHOL. Iuv. 6,407). PLIN. nat. 2,89 cometas Graeci vocant, nostri crinitas (SERV. Aen. 10,272. ISID. orig. 3,71,17). APUL. mund. 3 flammae ... quas Graeci cometas ... appellant. HYG. astr. 2,21,3 *Electram* in circulo, qui arcticus dicitur, constituisse, et ... lamentatam capillo passo videri; itaque e facto cometen esse appellatam (HYG. fab. 192,6). COMMENT. Lucan. 1,529 cometes sidus lugubre quae velut comas luminis fundens mortes facit (ISID. nat. 26,13. ISID. orig. 3,71,16) *thes. gloss.*

comis, –e. PAUL. FEST. 63 comptus, id est ornatus, a Graeco

descendit, apud quos κοσμεῖν dicitur comere, et κόσμιος, qui apud nos comis. *thes. gloss. adv.* **comiter.** VARRO ling. 7,89 comiter hilare et lubenter, cuius origo graeca κῶμος, inde comisatio latine dicta. DON. Ter. Phorm. 537 'comiter' veteres dixerunt παρὰ τὸ κόσμος.

comis(s)atio, -onis *f.* VARRO ling. 7,89 *sub* comiter. PAUL. FEST. 41 comissatio a vicis, quos Graeci κώμας dicunt, appellatur ..., quibus in locis alii alios convictus causa invitabant. *thes. gloss. vide* comoedus.

comis(s)ator, -oris *m.* VEL. gramm. VII 72,18 in comisatore utramque consonantem simplicem ponamus: nam aut a comitate vox dicta est aut a graeco παρὰ τὸν κῶμον. BOETH. categ. 3 p. 248C comessator *dicitur* cui voluptas perpetua comessandi est. *thes. gloss.*

comissor, -ari. PLUT. quaest. conv. 8,6,5 τίς οὐκ ἂν εἴποι ἐπὶ κῶμον Ἑλληνικῶς 'κωμισσᾶτον' λέγεσθαι. *thes. gloss. vide* comis(s)ator.

comiter. *sub* comis.

comitialis, -e. (i) *de die*: PAUL. FEST. 38 comitiales dies appellabant, cum in comitio conveniebant. (ii) *de morbo*: FEST. 234 prohibere comitia, dicitur vitiare diem morbo, qui vulgo quidem maior, ceterum ob id ipsum comitialis appellatur. ISID. orig. 4,7,7 comitialis *morbus* ... dictus, quod ... cum comitiorum die cuiquam accidisset, comitia dimittebantur. *thes. gloss.*

comitium, -i *n.* VARRO ling. 5,155 comitium ab eo quod coibant eo comitiis curiatis et litium causa (PAUL. FEST. 38 qui locus (*sc. comitium*) a coeundo ... est dictus. PLUT. Rom. 19,7. PS. ASCON. Verr. p. 238,13. *cf* CASS. DIO frg. 5,7). AMPEL. 48,1 comitia dicuntur a comitatu et frequentia quod patres et classes ad suffragia vocantur. *vide* comitialis.

comito, -are. *vide* comes.

Commaga, -ae *f.* (*urbs Syriae*). *vide* Commagene.

Commagene, -es (-a, -ae) *f.* (*regio Syriae*). ISID. orig. 14,3,17 Commagena prima provincia Syriae a vocabulo Commagae urbis nuncupata, quae quodam ibi metropolis habebatur. *vide* commagenum.

commagenum, -i *n.* (*medicamen*). PLIN. nat. 10,55 aliud repperit Syriae pars quae Commagene vocatur ... quod ab gente dicitur commagenum.

commeatus, -us *m.* FEST. 277 remeare redire: ut commeare, ultro citro ire. unde commeatus dari dicitur, id est tempus, quo ire, redire possit.

commendativus casus. PRISC. gramm. II 185,23 dativus, quem etiam commendativum quidam nuncupaverunt, ut 'do homini' ... et 'commendo homini illam rem'.

commendo, -are. *vide* commendativus casus.

commentarius, -i *m.* (-um, -i *n.*). ISID. orig. 6,8,5 commentaria dicta, quasi cum mente.

commeo, -are. *vide* commeatus.

commercium, -i *n.* ISID. orig. 5,25,35 commercium dictum a mercibus, quo nomine res venales appellamus. *vide* mercatus.

comminiscor, -i. VARRO ling. 6,44 reminisci, cum ea quae tenuit mens ac memoria, cogitando repetuntur. hinc etiam comminisci dictum, a con et mente, cum finguntur in mente quae non sunt.

commoditas, -atis *f.* PAUL. FEST. 160 modo quodam, id est ratione, dicuntur omnia ista: a modo fit commoditas, commodus, commodat, accomodat, modice, modestia, moderatio, modificatio.

commodo, -are. PAUL. FEST. 160 *sub* commoditas.

commodus, -a, -um. PAUL. FEST. 160 *sub* commoditas. CASSIOD. var. 9,14,4 commodum ... debet esse cum modo: nam si mensuram aequalitatis excesserit, vim sui nominis non habebit.

Commotiles lymphae. VARRO ling. 5,71 lymphae Commotiles (*prop. Goetz–Schoell*; comitiis *codd.*) ad lacum Cutiliensem a commotu, quod ibi insula in aqua commovetur.

commotus, -us *m.* *vide* Commotiles lymphae.

communicans, -antis (*subst. part.* communico). ISID. orig. 20,2,14 communicantes quod communiter, id est pariter, conveniant.

communis, -e. AUG. gramm. V 513,8 communia *verba* ideo dicuntur, quia communiter simul tenent sub uno sono activum et passivum, quo modo in nominibus genus commune dicitur quod et masculinum tenet et femininum sub uno sono.

communiter. *vide* communicans.

como, -ere. PAUL. FEST. 63 comptus, id est ornatus, a Graeco descendit, apud quos κοσμεῖν dicitur comere. EUTYCH. gramm. V 478,23 como paenultima longa a compono concisum. ISID. orig. 10,56 comptus a coma dictus, quod sit formosus capillis, vel quia comam nutrit. *vide* Comum.

comoedia, -ae *f.* VARRO ling. 7,89 κῶμος, inde comisatio latine dicta et in Graecia, ut quidam scribunt, comodia (*Mueller*; comodiam *codd.*). PAUL. FEST. 39 comoedias constat appellari ex eo, quod, initio in vicis iuvenes cantare soliti essent crebro convenientes. PORPH. Hor. epist. 2,1,180 comoedia a ludis dicta. DON. de com. 5,2 comoediae ... more antiquo dictae, quia in vicis huiusmodi carmina initio agebantur apud Graecos ..., ἀπὸ τῆς κώμης, hoc est ab actu vitae hominum, qui in vicis habitant ob mediocritatem fortunarum, non in aulis regiis, ut sunt personae tragicae. 5,6 *Athenienses* in vicos et compita ... laeti alacresque veniebant ibique cum nominibus singulorum vitia publicabant, unde nomen compositum ut comoedia vocaretur. EVANTH. de com. 1,3 ἀπὸ τῶν κωμῶν καὶ τῆς ᾠδῆς comoedia vocitata est ..., a pagis et cantilena composito nomine, vel ἀπὸ τοῦ κωμάζειν καὶ ᾄδειν, quod est comessatum ire cantantes. DIOM. gramm. I 488,5 comoedia dicta ἀπὸ τῶν κωμῶν, κῶμαι enim appellantur pagi id est conventicula rusticorum; itaque iuventus Attica, ut ait Varro (GRF 320,305), circum vicos ire solita fuerat et quaestus sui causa hoc genus carminis pronuntiabat; aut certe a ludis vicinalibus; nam postea quam ex agris Athenas commigratum est et hi ludi instituti sunt ..., ad canendum prodibant et ab urbana κώμῃ καὶ ᾠδῇ comoedia dicta est; vel quod in ea viculorum id est humilium domum fortunae conprehendebantur, non ut in tragoedia publicarum regiarumque; vel ἀπὸ τοῦ κώμου id est comisatione, quia olim in eius modi fabulis amantium iuventum κῶμοι canebantur. PRISC. gramm. II 40,3 κωμῳδία comoedia. CASSIOD. var. 4,51,7 comoedia a pagis dicta est, comus enim pagus vocatur (κώμη *et* κῶμος *confunduntur*). *thes. gloss.*

comoedus, -i *m.* ISID. orig. 8,7,6 comoedi appellati sive a loco, quia circum pagos agebant, quos Graeci κώμας vocant, sive a comisatione.

compagis, -is *f.* NON. p. 64,30 pages ... conpactio; unde conpages et propagare.

compago, -inis *f.* ISID. orig. 11,1,85 conpago capita sunt ossuum, dicta eo quod sibi conpacta nervis velut glutino quodam adhaereant.

comparatio, –onis *f.* POMP. gramm. V 151,26 ideo ... dicitur conparatio, ab eo quod conparet.

comparo, –are. *vide* comparatio.

compascuus, –a, –um. PAUL. FEST. 40 conpascuus ager, relictus ad pascendum communiter vicinis (ISID. orig. 15,13,9). *thes. gloss.*

compendium, –i *n.* VARRO ling. 5,183 compendium quod cum compenditur una fit. PAUL. FEST. 72 dispensatores dicti, quia aes pensantes expendebant ...; hinc deducuntur ... conpendium, dispendium. CHAR. gramm. p. 396,5 compendium undique ad pondus pertinet (CASSIOD. var. 7,32,3 pondus ...; unde verborum vocabula competenter ab origine trahens compendium et dispendium pulchre vocitavit antiquitas. ISID. diff. 1,470 conpendium proprie ex pondere).

compendo, –ere. *vide* compendium.

compenso, –are. PAUL. FEST. 72 *sub* dispendium.

compes, –pedis *f. et m.* NON. p. 28,2 compedes non a pedibus dictae, sed ab inpedimento. PRISC. gramm. II 134,15 competo compes. 241,15 a pede ... composita servant 'e' ... ut ... compes compedis. ISID. orig. 5,27,7 conpedes dicti quia continent pedes. *thes. gloss.*

competens, –entis *m.* (*subst. part.* competo). AUG. fid. et op. 6,9 p. 44, 16 cum fontibus illius sacramenta peteremus et ob hoc conpetentes etiam vocaremur. CAES. AREL. serm. 200,1 conpetentes dicuntur simul petentes. ISID. ecl. off. 2,22,1 ideo ... appellantur conpetentes, id est gratiam Christi petentes. ISID. orig. 7,14,8 conpetens vocatus, quia post instructionem fidei conpetit gratiam Christi; inde et a petendo conpetentes vocati. *thes. gloss.*

competitor, –oris *m.* NON. p. 276,10 conpetere significat quod est honorem vel coniugium vel quidvis aliud adversus alium petere. unde competitores, ut saepe.

competo, –ere. *vide* compes, competitor, Compitalia, compitum, compos.

compilator, –oris *m.* ISID. orig. 10,44 conpilator, qui aliena dicta suis praemiscet, sicut solent pigmentarii in pila diversa mixta contundere.

compilo, –are. FEST. 205 pilare, compilare sunt qui Graecae originis *seq. lacuna.* PAUL. FEST. 204 pilare et conpilare a Graeco trahitur. Graeci enim fures philetas dicunt. NON. p. 12,22 suppilare est involare vel rapere: a pilorum raptu; unde et furtum passi conpilari dicuntur. PS. ASCON. Verr. p. 233,20 compilavit. pilos pervellerit, sic fraudavit furto, ut ne pilos quidem in corpore spoliatis reliquerit.

compingo, –ere. *vide* pagina. *part.* **compactus,** –a, um. *vide* compago.

Compitalia, –ium *n.* (*dies festus*). VARRO ling. 6,25 *sub* compitum. DION. HAL. 4,14,4 ἣν ἔτι καὶ καθ' ἡμᾶς ἑορτὴν ἄγοντες Ῥωμαῖοι διετέλουν ... Κομπιτάλια προσαγορεύοντες αὐτὴν ἐπὶ τῶν στενωπῶν· κομπίτους γὰρ τοὺς στενωποὺς καλοῦσιν. PAUL. FEST. 40 Conpitalia festa, quae in compitis peragebant. MACR. Sat. 1,7,35 ludosque ipsos ex viis compitorum, in quibus agitabantur, Compitalia appellitaverunt.

compitalicius, –a, –um. SERV. georg. 2,382 'compita' unde ludi compitalicii (=BREV. EXPOS. ad l.). SERV. auct. georg. 2,383 hinc (*sc. a compitis*) et lares compitalicii et feriae compitaliciae.

compitum, –i *n.* VARRO ling. 6,25 Compitalia dies attributus Laribus vialibus: ideo ubi viae competunt tum in competis sacrificatur (PORPH.

Hor. sat. 2,3,25–6 compita sunt loca, in quae multae viae competunt. SERV. georg. 2,382 [=BREV. EXPOS. ad l.]. SCHOL. Pers. 4,28. GLOSS. IV Plac. C 45. ISID. orig. 15,2,15. 15,16,12). 6,43 cogitare a cogendo dictum ...; sic a lacte coacto caseus nominatus; sic ... contio dicta, sic coemptio, sic compitum nominatum. SCHOL. Pers. 4,28 compita dicta sunt ... a compotando id est simul bibendo. *thes. gloss. vide* Compitalia, compitalicius.

complex, –icis *m.* ISID. orig. 10,50 conplex, quia uno peccato vel crimine alteri est adplicatus ad malum; ad bonum vero numquam dicimus conplicem.

Complices, –um *m.* (*dei*). ARNOB. nat. 3,40 Consentes et Complices Etrusci aiunt et nominant, quod una oriantur et occidant una, sex mares et totidem feminas, nominibus ignotis.

compluvium, –ii *n.* VARRO ling. 5,161 deorsum quo impluebat, dictum impluvium, susum qua compluebat, compluvium: utrumque a pluvia. PAUL. FEST. 108 conpluvium, quod de diversis tectis aqua pluvialis confluit in eundem locum. ISID. orig. 15,8,12 conpluvium dictum quia aquae partibus, quae circa sunt, eo conveniunt.

compos, –tis. PRISC. gramm. II 134,15 competo compes, et mutatione 'e' in 'o' compos. EUTYCH. gramm. V 455,10 a pono compos.

comptus. *sub* como.

compoto, –are. *vide* compitum.

computatio, –onis *f.* VARRO ling. 6,63 *sub* disputatio.

Comum, –i *n.* (Como *f.*) (*oppid. Galliae Transpedanae*). CASSIOD. var. 11,14,2 merito ... Como nomen accepit, quae tantis laetatur compta muneribus.

concalesco, –ere. *vide* callidus.

concalo, –are. *vide* concilium.

concavo, –are. *vide* caballus.

concavus, –a, –um. *vide* concha.

concenturio, –are. NON. p. 11,16 concenturiare est colligere, dictum a centuriis quae ad suffragia conveniebant. *thes. gloss.*

conceptio, –onis *f.* CHAR. gramm. p. 8,12 B. syllabae dicuntur a Graecis ... Latine conexiones vel conceptiones, quod litteras concipiunt atque conectunt (=DIOM. gramm. I 427,8).

conc(h)a, –ae *f.* ISID. orig. 12,6,48 conchae et cochleae hac ex causa vocatae, quia deficiente luna cavantur, id est evacuantur. 20,4,11 gavata, quia cavata ..., hinc et conca; sed illa cavata, ista concava: sic et Graeci haec nuncupant. *vide* cancer, coc(h)lea.

conc(h)ula, –ae *f.* *vide* conchylium.

conchylium(–ilium), –i *n.* ISID. orig. 12,6,50 murex ... alio nomine conchilium nominatur, propter quod circumcisa ferro lacrimas purpurei coloris emittat, ex quibus purpura tingitur. 19,28,2 conchylium dictum eo quod ex conchulis marinis color eius colligitur.

conciliabulum, –i *n.* PAUL. FEST. 38 conciliabulum locus, ubi in concilium convenitur. ISID. orig. 15,2,14 pagi sunt apta aedificiis loca inter agros habitantibus. haec et conciliabula dicta, a conventu et societate multorum in unum.

conciliatrix, –icis *f.* PAUL. FEST. 62 conciliatrix dicitur, quae viris conciliat uxores et uxoribus viros. ISID. orig. 10,63 conciliatrix ob

societatem flagitiosae consensionis dicta, eo quod intercurrat alienumque nundinet corpus.

concilio, -are. *vide* conciliatrix.

concilium, -i *n.* VARRO ling. 6,43 a cogitatione concilium, inde consilium. PAUL. FEST. 38 concilium dicitur a populi consensu; sive concilium dicitur a concalando, id est vocando. ISID. orig. 6,16,12 concilii ... nomen tractum ex more Romano. tempore enim, quo causae agebantur, conveniebant omnes in unum communique intentione tractabant. unde et concilium a communi intentione dictum, quasi comcilium. nam cilia oculorum sunt. *vide* conciliabulum, consilium.

concinne. VARRO ling. 6,57 concinne loqui dictum a concinere (*Scal.*; concinne *codd.*), ubi inter se conveniunt partes ita ut inter se concinant (*Muell.*; †condeant *codd.*)

concinno, -are. PAUL. FEST. 38 concinnare est apte conponere. concinere enim convenire est. NON. p. 43,17 concinnare est facere ... sed prorietas verbi haec est, quod apud veteres cinnus potionis genus ex multis liquoribus confectum dici solet. recte autem concinnare et consentire intellegi potest, quasi concennare, ut multis diverse canentibus unus efficitur modus. 59,29 cinnus est conmixtio plurimorum; unde et concinnare dicitur.

concino, -ere. *vide* concinne, concinno.

concipio, -ere. *vide* conceptio.

conclave, -is *n.* PAUL. FEST. 38 conclavia dicuntur loca, quae una clave clauduntur. DON. Ter. Eun. 583 conclave est separatior locus in interioribus tectis, vel quod intra eum multa loca clausa sint ut cubicula adhaerentia triclinio. *thes. gloss.*

concludo, -ere. *vide* claustrum (ii).

concordia, -ae *f.* VARRO ling. 5,73 concordia a corde congruente. *vide* chorus.

concors, -dis. CIC. Tusc. 1,18 aliis cor ipsum animus videtur, ex quo excordes, vaecordes concordesque dicuntur (NON. p. 66,4). AUG. in evang. Ioh. 88,5 concors dicendus, qui corda iungit (ISID. orig. 10,37). PRISC. gramm. II 282,11 a corde ... composita ... ut vecors ... discors ... concors (III 506, 26. 515,15). *vide* concordia.

concubina, -ae *f.* AMBR. off. 3,19,111 concubina a concubitu appellata. EUTYCH. gramm. V 454,22 cubo concubina.

concubitus, -us *m.* *vide* concubium.

concubium, -i *n.* VARRO ling. 6,7 intempestam ... alii concubium (*Laet.*; inconcubium *codd.*) appellarunt, quod omnes fere tunc cubarent. 7,78 concubium a concubitu dormiendi causa dictum. CENS. 24,6 concubium, cum itum est cubitum *cf.* SERV. auct. Aen. 3,587.

concutio, -ere. FEST. 261 cum id ipsum verbum concutere ex praepositione, quae est 'con' et 'quatere' sit conpositum. MAR. VICTORIN. gramm. VI 13,21 concussus quamvis a 'quatio' habeat originem ... attamen per 'c' quam per 'q' *scribitur.*

condemno, -are. NON. p. 276,18 damnare est damno adficere. unde et condemnare dictum est.

condepso, -ere. NON. p. 39,10 condepsere, conmiscere, a graeco tractum.

condicio, -onis *f.* ISID. orig. 5,24,29 côndiciones proprie testium sunt, et

dictae condiciones a condicendo, quasi condiciones, quia non ibi testis unus iurat, sed duo vel plures ..., item condiciones, quod inter se conveniat sermo testium, quasi condictiones.

condico, –ere. *vide* condicio.

condio, –ire. *vide* conditaneus.

conditaneus, –a, –um. NON. p. 94,8 conditaneum, quod condi vel condiri potest.

conditum (*vinum*). ISID. orig. 20,3,9 conditum vocatum, quod non sit simplex, sed commixtione pigmentorum compositum.

condo, –ere. PRISC. gramm. II 516,9 'condo' compositum a 'do'. *vide* abscondo, conditaneus, condus, consilium, consul, Consualia, Consus.

conduco, –ere. *vide* conductio.

conductio, –onis *f.* CAEL. AUR. acut. 3,6,61 utraque ... passio ab accidente nomen sumpsit, conductio a conducendo atque contrahendo, extentio ab extentione patientium partium.

condus, –i *m.* FULG. serm. ant. 24 promos et condos dici voluerunt cellaritas, eo quod deintus promant et intus condant.

conecto, –ere. *vide* conexio.

conexio, –onis *f.* CHAR. gramm. p. 8,12 B. (=DIOM. gramm. I 427,8) *sub* conceptio.

confarreatio, –onis *f.* PLIN. nat. 18,10 nihil religiosius confarreationis vinculo erat, novaeque nuptae farreum praeferebant. GAIUS inst. 1,112 farreo in manum conveniunt *feminae* per quoddam genus sacrificii, quod Iovi Farreo fit; in quo farreus panis adhibetur, unde etiam confarreatio dicitur.

confatio, –onis *f.* *vide* confessio.

conferro, –ferre. *vide* Collatia, forum.

conferva, –ae *f.* (*spongiae genus*). PLIN. nat. 27,69 conferva appellata a conferuminando, spongea aquarum dulcium.

conferumino, –are. *vide* conferva.

confessio, –onis *f.* CASSIOD. in psalm. 99,1 l. 8 A. confessio ... quasi confatio dicitur. *vide* confusio, confusus.

confestim. CHAR. gramm. p. 254,25 B. (*ex Romano*) confestim velut conpetenti festinatione ...; confestim pro continuo et sine intervallo sed iugi festinationis studio pergentis.

conficto, –are. VARRO ling. 7,107 ut apud Naevium ... in Technico (com. 93) confictant a conficto convenire dictum.

confictum, –i *n.* (*subst. part.* conficio). *vide* conficto.

confidens, –entis (*part.* confido). CIC. Tusc. 3,14 confidens mala consuetudine loquendi in vitio ponitur, ductum verbum a confidendo, quod laudis est. ISID. orig. 10,40 confidens, quod sit in cunctis fiducia plenus.

confinalis, –e. ISID. orig. 10,52 confinalis, ab eo quod sit genere vel loco adfinis.

confinis, –e. COMMENT. Lucan. 2,435 'confinia' loca sunt finibus proxima.

confisco, –are. PS. ASCON. Verr. p. 212,12 fisci ... sunt utensilia ad maioris summae pecunias capiendas ..., inde fiscus pecunia publica et confiscare dici solet.

confiteor, –eri. VARRO ling. 6,55 hinc (*sc. a fari*) fassi et confessi, qui

fati id quod ab his quaesitum.

conflages *et* **confrages.** PAUL. FEST. 40 conflages loca dicuntur, in quae undique confluunt venti. ISID. orig. 14,8,27 confrages loca in qua undique venti currunt ac sese frangunt.

confluo, -ere. *vide* conflages, confluges.

confluges. NON. p. 62,15 confluges, loca in quae rivi diversi confluant.

confoveo, -ere. *vide* fomes.

confrages. *sub* conflages.

confusio, -onis *f.* ISID. orig. 10,61 confusus a confessione (*BCI*; confusione *KT*) sceleris appellatus. inde et confusio.

confusus, -a, -um. (*part.* confundo). ISID. orig. 10,61 *sub* confusio.

confuto, -are. PAUL. FEST. 89 futare arguere est, unde et confutare. sed Cato hoc pro saepius fuisse posuit.

congeries. *f.* *vide* grumus.

congerro, -onis *m.* VARRO ling. 7,55 congerro a gerra; hoc Graecum est (*sc.* γέρρον) et in Latina cratis. FULG. serm. ant. 49 congerrones dicuntur qui aliena ad se congregant, unde et apud Romanos gerrones Brutiani sunt dicti. *thes. gloss.*

congiarium, -i *n.* (i) *mensura*: EPIPHAN. de mensur. 43 congiarium mensura est liquidorum, cuius et res simul et nomen a Romanis positum constat (=ISID. orig. 16,26,8). (ii) *donatio*: ISID. orig. 16,26,7 congium autem a congiendo, id est per augmentum crescendo, vocatur. unde et postea pecunia beneficii gratia dari coepta congiarium appellatum est.

congius, -i *m* (-ium, -i *n.*). ISID. orig. 16,26,7 congium ... a congiendo, id est per augmentum crescendo, vocatur. *vide* congiarium.

congregatio, -onis *f.* *vide* grex.

congruo, -ere. PAUL. FEST. 40 congruere dictum est a gruibus, qui non fere segregantur, sive cum volant, sive cum pascuntur. 97 gruere dicuntur grues, ut sues grunnire. unde tractum est congruere, hoc est convenire, quia id genus volucrum minime solivagum est.

conicio, -ere. *vide* coniectura.

coniector, -oris *m.* QUINT. inst. 3,6,30 coniectura dicta est a coniectu, id est derectione quadam rationis ad veritatem, unde etiam somniorum atque ominum interpretes coniectores vocantur.

coniectura, -ae *f.* QUINT. inst. 3,6,30 *sub* coniector. SULP. VICT. rhet. 25 p. 325,20 coniectura appellata, quia coniciendo et argumentando ad veritatem necesse est pervenire. IUL. VICT. rhet. 3,2 p. 376,27 coniectura dicta est a coniectu animi, id est intentione mentis ad veritatem acumine suo tendentis.

coniectus, -us *m.* *vide* coniector, coniectura.

coniugatio, -onis *f.* AUG. gramm. V 511,41 inde dicitur coniugatio, quod sibi ad unum sonum multa coniugat (ISID. orig. 1,9,6). PRISC. gramm. II 442,24 coniugatio ... nominatur vel propter coniugatas consonantes, hoc est cognatas, ex quibus pleraeque apud Graecos coniugationes regulam summunt, vel quod una eademque ratione declinationis plurima coniugantur verba, quod magis ad Latinorum nominationem aptius est.

coniugium, -ii *n.* AMBR. inst. virg. 6,41 cum iungitur puella, coniugium est. AMBR. virginit. 6,33 bonum coniugium, sed tamen a iugo tractum. ISID. orig. 9,7,20 coniugium dictum quia coniuncti sunt, vel a iugo quo in

nuptiis copulantur. *vide* coniugulus.

coniugo, -are. NON. p. 36,8 coniugare, copulare: dictum est a iugo. *vide* coniugatio.

coniugulus, -a, -um. PLIN. nat. 15,122 *myrtum* coniugulam, fortassis a coniugiis.

coniunctio, -onis *f.* (*term. tech. gramm.*). SACERD. gramm. VI 446,27 dictae sunt coniunctiones a coniungendo (*sim. a coniungere* DIOM. gramm. I 415, 13. SERV. gramm. IV 406,5. 418,4. CLEDON. gramm. V 10,11. 24,2. 24,9. EXPLAN. in Don. gramm. IV 489,5. 515,36. POMP. gramm. V 97,29. 264,17. PRISC. gramm. II 551,16. ISID. orig. 1,12,1). CLEDON. gramm. V 73,7 coniunctio ideo dicitur, quod adnectit verba; a conexione vim suam habet declaratam. PRISC. gramm. III 93,2 coniuctio est pars orationis ... coniunctiva aliarum partium orationis. *vide* coniunctivus.

coniunctivus (*modus*). SERV. gramm. IV 411,32 coniunctivum ... modum non ideo coniunctivum dicimus, quia habet aliquid coniunctum ... sed ideo dictus est coniunctivus, quia in loquendo, cum solus locutionem inplere non poterit, coniungit sibi indicativum, ut 'cum scripsero faciam' (CLEDON. gramm. V 16.9. 54,10. EXPLAN. in Don. gramm. IV 504,4. 504,17. POMP. gramm. V 215,29. AUDAX gramm. VII 344,21. ISID. orig. 1,9,4). MACR. exc. gramm. V 619,23 ex sola coniunctione quae ei accidit coniunctivus modus appellatus est, unde et Graeci ὑποτακτικόν ... vocitaverunt. POMP. gramm. V 215,19 coniunctivus dicitur, non quod habet particulam 'cum' ... sed ... quoniam non potest iste modus proferri sine indicativo modo.

coniungo, -ere. *vide* cohors, coniugatio, coniugium, coniunctio, coniunctivus, coniunx. *part.* **coniunctus,** -a, -um. *vide* cunctus.

coniu(n)x, -ugis *c.* PAUL. FEST. 104 iuges eiusdem iugi pares. unde et coniuges et seiuges. SCAUR. gramm. VII 20,13 a verbo quod est iungo hoc nomen (*sc. coniunx*) declinatum sit. CHAR. gramm. p. 109,24 B. coniunx coniugis, et idcirco facit, quia ex verbo deducitur, id est a iungendo. PRISC. gramm. II 140,21 coniungo coniunx (278,7). ISID. orig. 9,7,9 coniuges appellati propter iugum, quod inponitur matrimonio coniugendis. *thes. gloss.*

conopium, -i *n.* SCHOL. Hor. epod. 9,16 conopes (*i.e.* κώνωπες) Graece culices dicuntur et quia in Aegypto multi sunt, habitacula, quae sibi Aegyptii faciunt ad arcendam culicum molestiam, conopia appellantur. ISID. orig. 19,5,5 conopium retia qua culices excluduntur ...; quo magis Alexandrini utuntur (*ex* PORPH. Hor. epod. 9,16) ..., unde et conopeum dicitur; nam Canopea Aegyptus est.

conp– *sub* comp–.

conr– *sub* corr–.

consanguineus, -a, -um. ISID. orig. 9,6,4 consanguinei vocati, ex eo quod uno sanguine, id est ex uno patris semine sati sunt (*cf.* ULP. dig. 38,16,1,10).

conscriptus, -i *m.* (*subst. part.* conscribo). (i) *de senatoribus*: PAUL. FEST. 7 conscripti, qui in senatu sunt scriptis adnotati. 41 conscripti dicebantur, qui ex equestri ordine patribus adscribebantur, ut numerus senatorum expleretur. ISID. orig. 9,4,11 patres conscripti, quia dum Romulus decem curias senatorum elegisset, nomina eorum praesenti populo

in tabulas aureas contulit, atque inde patres conscripti vocati. (ii) *de militibus*: ISID. orig. 9,3,40 conscripti milites dicuntur, quia in tabulis conferuntur ab eo qui eos ducturus est.

consedeo, -ere. *vide* consedo.

consedo, -onis *m.* NON. p. 62,18 consedo, a consedendo, ut adsedo vel adsessor.

consensio, -onis *f.* *vide* conciliatrix.

consensus, -us *m.* *vide* concilium.

Consentes, -ium *m.* (*dei*). ARNOB. nat. 3,40 *sub* Complices. AUG. civ. 4,23 p. 174,11 D. deos Consentes, quos dicunt in consilium Iovis adhiberi.

consero, -ere. *vide* Consivius.

Consevius. *sub* Consivius.

considero, -are. PAUL. FEST. 42 considerare a contemplatione siderum videtur appellari. 75 desiderare et considerare a sideribus dici certum est. PRISC. gramm. II 274,19 'sidus sideris sidero sideras', unde compositum 'considero' et 'desidero' (III 493,21). *vide* sidus.

consido, -ere. *vide* assiduus, sidus.

consilio, -ire. *vide* consilium.

consilium, -i *n.* VARRO ling. 6,43 a cogitatione concilium, inde consilium. PAUL. FEST. 41 consilium vel a consulendo dicitur, vel quod in unam sententiam plurium mentes consiliant et conveniant; sed a silentio credibilius dictum putatur, quo maxime invenitur. DON. Ter. Ad. 127 a consulendo consilia dicuntur et consultores (CASSIOD. in psalm. 55,6, l. 120 A. consilia solent providere quae prosint, a consulendo enim dicta sunt). SERV. auct. Aen. 9,4 consilia a sedendo quasi considia dicta sunt; sedentium enim animi tranquilliores fiunt (ISID. orig. 6,16,12 considium consilium, 'd' in 'l' litteram transeunte). LYD. mag. 1,30 p. 31,14 W. κονσίλια τὰ βουλεύματα καὶ μυστικὰ σκέμματα λέγεται παρ' ἐκείνοις, ἀπὸ τοῦ 'κόνδερε', οἱονεὶ τοῦ κρύπτειν. *vide* Consentes, consul, Consus, inconsultus.

consisto, -ere. *vide* constitus.

Consivius(Consev–), -i *m.* (*cogn. Iani*). TERT. nat. 2,11 ut sit deus Consevius quidam, qui consationibus concubitalibus praesit. MACR. Sat. 1,9,16 invocamus Ianum ... Consivium a conserendo, id est a propagine generis humani, quae Iano auctore conseritur. *aliter*: LYD. mens. 4,1 p. 63,9 W. ὁ Λαβεὼν οὖν φησιν αὐτὸν καλεῖσθαι Ἰανὸν Κονσίβιον τουτέστι βουλαῖον.

consobrinus, -i *m.* GAIUS dig. 38,10,1,6 consobrini ... id est qui ... ex duabus sororibus nascuntur, quasi consororini (PAUL. dig. 38,10,10,15. DON. Ter. Hec. 459. NON. p. 557,10. INST. Iust. 3,6,4. ISID. orig. 9,6,14). *thes. gloss.*

consolator, -oris *m.* ISID. orig. 10,38 consolator, adlocutor. et inde dictus consolator, quod soli se adplicat cui loquitur, et solitudinem levat adloquio suo. hinc et solacium.

consonans (*littera*). (*term. tech. gramm.*). DIOM. gramm. I 422,27 consonantes appellantur, quod interdum proiectae interdum subiectae vocalibus consonant (SERV. gramm. IV 421,8. CLEDON. gramm. V 26,29. POMP. gramm. V 100,26. ISID. orig. 1,4,3).

consors, -sortis *c.* PAUL. FEST. 296 sors et patrimonium significat. unde consortes dicimus (ISID. orig. 10,51 consors, eo quod ad eum pars

pertinet bonorum. nam sortem veteres pro parte ponebant. consors ergo, quod sit communis sorte, sicut dissors dissimilis sorte). AUG. in evang. Ioh. 88,5 consors dicitur qui sortem iungit (ISID. orig. 10,37). *thes. gloss.*

constans, –antis. (*part.* consto). ISID. orig. 10,40 constans dictus quod undique stat, nec in aliquam partem declinari potest.

Constantinopolis, –is (–eos) *f.* (*urbs, i.q. Byzantium*). EXPOS. mundi 50 quae Constantinopolis, cum esset aliquando Byzantium, Constantinus conditae suum cognomen civitati imposuit (OROS. hist. 3,13,12. CASSIOD. hist. 2,18. ISID. orig. 15,1,42).

Constantinus, –i *m.* (*cogn. imp.*). *vide* Constantinopolis.

consternatio, –onis *f.* PAUL. FEST. 42 consternatio, quae est concitatio quaedam subita ex aliquo metu, a sternutamento deducta est, quod eo toto concutimur corpore.

constitutus, –us *m.* PAUL. FEST. 42 constitutus hominum a consistentium multitudine appellatur.

constructio, –onis *f.* ISID. orig. 19,10,1 constructio ... vel instructio vocata eo quod instringat et cohaerere faciat. *vide* strues.

Consualia, –ium *n.* (*feriae Consi*). VARRO ling. 6,20 Consualia dicta a Conso, quod tum feriae publicae ei deo. PAUL. FEST. 41 Consualia ludi dicebantur, quos in honorem Consi faciebant, quem deum consilii putabant. TERT. spect. 5 exinde ludi Consualia dicti, qui initio Neptunum honorabant; eundem enim et Consum vocant (LYD. mag. 1,30 p. 31,18 W.).

consuesco, –ere. *vide* mansuetus.

consul, –is *m.* VARRO ling. 5,80 consul nominatus qui consuleret populum et senatum, nisi illinc potius unde Accius ait in Bruto (praetext. 39): 'qui recte consulat, consul fiat'. VARRO ap. NON. p. 23,31 (GRF 255,208) consulum et praetorum proprietas, quod consulant et praeeant populis, auctoritate Varronis ostenditur, de Vita Populi Romani lib. II: 'quod idem dicebantur consules et praetores; quod praeirent populo, praetores; quod consulerent senatui, consules' (CIC. leg. 3,8. de orat. 2,165. rep. 2,31 [=AUG. civ. 5,12 p. 212,5 D.]. LIV. 22,1,14. QUINT. inst. 1,6,32. PLUT. Rom. 14,3. FLOR. epit. 1,9,2. POMPON. dig. 1,2,2,16. MART. CAP. 3,294. 5,483. PRISC. gramm. II 123,9. 432,25. EUTYCH. gramm. V 459,21. 477,16. CASSIOD. var. 6,1,3. GREG. M. moral. 4,29. 4,30). HIER. in Is. 2,3,31. 50 A. consules appellati sunt vel a consulendo civibus, vel a regendo cuncta consilio (=ISID. orig. 9,3,6). *aliter*: LYD. mag. 1,30 p. 31,16 W. κονσίλια ... ἀπὸ τοῦ κόνδερε οἱονεὶ τοῦ κρύπτειν· καὶ κόνσουλ ὁ κρυψίνους ἀπὸ τοῦ προνοεῖν. *thes. gloss. vide* exconsul, proconsul.

consulo, –ere. *vide* consilium, consul, consulto, consultor, consultum, consultus, inconsultus.

consulto. *adv.* GLOSS. IV Plac. C 102 consulto a consulendo et tractando dictum est, quod sic fit ut consulat et nocere non possit.

consultor, –oris *m.* DON. Ter. Ad. 127 a consulendo consilia dicuntur et consultores. SERV. Aen. 11,410 consultor est qui consulit. PRISC. gramm. II 434,13 consulo consultor.

consultum, –i *n.* (–us, –i *m*). (*subst. part.* consulo). SERV. Aen. 11,410 consultum ... res ... de qua quis consulitur. ISID. orig. 9,4,9 senatus consultus a consulendo et tractando est dictus (*cf.* consulto).

consultus, –i *m.* (*subst. part.* consulo, *i.q. iuris consultus*). SERV. Aen.

11,410 consultus qui consulitur (ISID. orig. 10,39).

Consus, –i *m.* (*deus*). PAUL. FEST. 41 *sub* Consualia. TERT. spect. 5 et Consualia Romulo defendunt, quod ea Conso dicaverit deo, ut volunt, consilii (TERT. nat. 2,11 a consiliis Consum. *sim.* PLUT. Rom. 14,3. CYPR. idol. 4. PS. CYPR. spect. 4. ARNOB. nat. 3,23. AUSON. 385,20. PS. ASCON. Verr. p. 217,10. SERV. Aen. 8,636. HIER. vita Hilar. 20. AUG. civ. 4,11 p. 161,14 D.). *aliter*: LYD. mag. 1,30 p. 31,11 W. Κόνσος γὰρ αὐτοῖς ὁ Ποσειδῶν ἐνομίσθη· κρύφιος δὲ αὐτὸς καὶ ὑποβρύχιος ...· ὅ, τι δὲ κρύφιον, τοῦτο λεληθός· ταύτῃ καὶ κονσίλια τὰ βουλεύματα ... λέγεται παρ' ἐκείνοις, ἀπὸ τοῦ κόνδερε οἱονεὶ τοῦ κρύπτειν. *thes. gloss.* *vide* Consualia.

contagium, –ii *n.* ISID. orig. 4,6,18 contagium a contingendo, quia quemquem tetigerit, polluit.

contemno, –ere. *vide* contumax, contumelia. *part.* **contemptus,** –a, –um. *vide* contemptibilis.

contemplatio, –onis *f.* *vide* templum.

contemplor, –ari (–o, –are). VARRO ling. 7,9 in hoc templo faciundo arbores constitui fines apparet et intra eas regiones, qua oculi conspiciant, id est tueamur, a quo templum dictum, et contemplare, ut apud Ennium in Medea (scaen. 288): 'contempla et templum Cereris ad laevam aspice.' PAUL. FEST. 38 contemplari dictum est a templo, id est a loco, qui ab omni parte aspici, vel ex quo omnis pars videri potest, quem antiqui templum nominabant.

contemptibilis, –e. ISID. orig. 10,47 contemptibilis, vel quia contemptui habilis, vel quia contemptus et vilis, id est sine honore.

contemptus, –us *m.* *vide* contumelia.

contentiosus, –a, –um. ISID. orig. 10,46 contentiosus ab intentione vocatus, qui non ratione aliquid, sed sola pertinacia vindicat.

contestatio, –onis *f.* *vide* testamentum.

conticeo, –ere. *vide* conticinium, conticitor, conticitrix.

conticesco, –ere. *vide* conticinium.

conticinium(conticinnum, conticium, conticuum), –i *n.* VARRO ling. 6,7 ab eo quod sileretur silentium noctis, quod idem Plautus (Asin. 685) tempus conticinium. 7,79 putem a conticiscendo conticinium sive, ut Opilius (GRF 88,3) scribit, ab eo cum conticuerunt homines. CENS. 24,2 conticinium cum *galli* conticuerunt (SERV. auct. Aen. 3,587 conticinium, post cantum gallorum silentium. MACR. Sat. 1,3,12 conticuum, cum et galii conticescunt et homines etiam tum quiescunt). NON. p. 62,20 conticinium, noctis primum tempus, quo omnia quiescendi gratia conticescunt. PRISC. gramm. III 472,9 ex eo quod est conticeo ... conticinium. GLOSS. IV Plac. N 8 conticinium dicimus quando omnes silent; conticescere enim silere est (=ISID. nat. 2,3. ISID. orig. 5,31,8). *thes. gloss.*

conticitor, –oris *m.* PRISC. gramm. III 472,7 ex eo quod est conticeo, conticitor, conticitrix.

conticitrix, –icis *f.* PRISC. gramm. III 472,7 *sub* conticitor

contineo, –ere. *vide* compes. *part.* **continens,** –entis. ISID. orig. 10,35 continens, quod se a multis malis abstineat (*cf.* NON. p. 273,33). *vide* cot(t)idie.

contingo, –ere. *vide* contagium.

contio, –onis *f.* VARRO ling. 6,43 cogitare a cogendo dictum ... sic a

lacte coacto caseus nominatus, sic ex hominibus contio dicta.

contra. PRISC. gramm. III 63,20 con contra. *vide* contrarius.

contrarius, -a, -um. PRISC. gramm. III 42,6 ex eo (*sc. contra*) derivatur contrarius.

contubernalis, -is *c.* PAUL. FEST. 38 contubernales dicuntur a tabernis, quae fiebant ex tabulis. unde et tabernacula sunt dicta. PAUL. dig. 50,16,184 inde (*sc. a taberna*) tabernacula et contubernales dicti sunt. AUG. in psalm. 14,1 contubernales milites dicuntur tamquam simul habentes tabernacula (131,10). *vide* contubernium.

contubernium, -i *n.* PAUL. FEST. 38 contubernium dicitur contubernalium habitatio. *vide* tabernaculum.

contumax, -acis. VEL. gramm. VII 76,6 at in contimaci melius puto 'i' servari: venit enim a contemnendo, tametsi Nisus et contumacem per 'u' putat posse dici a tumore. ISID. orig. 10,45 contumax, ab eo quod contemnat.

contumelia, -ae *f.* SEN. dial. 2,11,2 contumelia a contemptu dicta est, quia nemo nisi quem contempsit tali iniuria notat. ULP. dig. 47,10,1,1 contumeliam ... a contemnendo (INST. Iust. 4,4 praef.).

contumeliosus, -a, -um. ISID. orig. 10,46 contumeliosus, quia velox est et tumet verbis iniuriae.

contus, -i *m.* (-um, -i *n.*). ISID. orig. 18,7,2 contum ferrum non habet, sed tantum cuspide acuto est ...; contum autem quasi conitum: est enim conum acuta rotunditas. *vide* percontatio, percontor.

convallis, -is *f.* VARRO ling. 5,20 a cavo cavea et caullae et convallis, cavata vallis (CASSIOD. in psalm. 59,8 l. 169 A. convallis ... dicta est quasi cavata vallis).

conubium, -ii *n.* SERV. Aen. 1,73 'conubio' 'nu' brevem posuit, cum naturaliter longa sit. nubo enim, unde habet originem, longa est (4,126). MARTYR. gramm. VII 184,2 conubium vel a nubtiis vel ex nubo verbo compositum esse quis abneget? ISID. orig. 9,7,21 conubium ... non a nupta, sed a nubendo formatum.

conveho, -ere. *vide* villa.

convena, -ae *m.* *vide* Convenae.

Convenae, -arum *f.* (*oppid. Aquitaniae*). HIER. c. Vigil. 4 *latrones et convenas* Cn. Pompeius ... de Pyrenaei iugis deposuit, et in unum oppidum congregavit: unde et Convenarum urbs nomen accepit (=ISID. orig. 9,2,108).

convexum, -i *n.* ISID. orig. 3,39 convexa ... caeli extrema eius sunt, a curvitate dicta ..., convexum enim curvum est, quasi conversum seu inclinatum, et in modum circuli flexum (=13,5,6).

convicium, -ii *n.* PAUL. FEST. 42 convicium a vicis, in quibus prius habitatum est, videtur dictum (NON. p. 64,2 convicium dictum est quasi e vicis logi, in quis secundum ignobilitatem loci maledictis et dictis turpibus cavilletur), vel inmutata littera quasi convocium. ULP. dig. 47,10,15,4 convicium ... dicitur vel a concitatione vel a conventu, hoc est a collatione vocum. cum enim in unum complures voces conferuntur, convicium appellatur quasi convocium.

convictor, -oris *m.* SERV. Aen. 1,214 'victu' cibo, unde et convictores dicimus.

convictus, -us *m.* *vide* convivium.

conviva, -ae *c.* SERV. Aen. 1,214 convivae a convivio dicuntur. PRISC. gramm. II 121,6 vivo conviva (EUTYCH. gramm. V 454,19). *vide* convivor.

convivium, -ii *n.* CIC. Cato 45 bene ... maiores accubitionem epularem amicorum, quae vitae coniunctionem haberet, convivium nominaverunt. CIC. fam. 9,24,3 sapientius nostri quam Graeci: illi συμπόσια aut σύνδειπνα, id est compotationes aut concenationes, nos convivia, quod tum maxime simul vivitur. HIER. in Is. 1,1,22 l. 28 A. συμπόσιον, id est convivium ... quod apud Graecos ἀπὸ τοῦ πότου, apud nos a convictu rectius appellatur (=ISID. orig. 20,1,3 *qui add.*: vel quia vitae conlocutionem habet. item convivium a multitudine convescentium). *vide* conviva.

convivor, -ari. EUTYCH. gramm. V 485,9 convivor, quod primae est ... cum non respondet suo primitivo, id est vivo vivis, vel quia de nomine quod est conviva derivatur.

conus, -i *m.* (-um, -i *n.*). (i) *figura mathematica*: *vide* contus. (ii) *pars galeae*: VARRO ling. 5,115 conum, quod cogitur in cacumen versus. SERV. auct. Aen. 3,468 coni ... appellationem sciendum a Graeco tractam (*cf.* ISID. orig. 18,14,2). (iii) *fructus cypressi*: ISID. orig. 17,7,34 cyparissus Graece ... κῶνος vocatur, id est alta rotunditas. hinc et fructus eius conus, quia rotunditas eius talis est ut conum imitetur (*cf.* SERV. Aen. 3,680). *thes. gloss.*

coorior, -iri. *vide* cohors.

Coos(Coos), -i *f.* (*insula maris Aegaei*). HYG. astr. 2,16,1 nonnulli ... dixerunt Meropem quendam fuisse, qui Coum insulam tenuerit regno, et a filiae nomine Coon ... appellaret.

cophinus, -i *m.* ISID. orig. 20,9,9 cophinus est vas ex virgulis aptum mundare stercora et terram portare ...; dictus autem cophinus (cofinus *codd.*) quasi covus, quasi 'cavus'.

copia, -ae *f.* *vide* carica, caupona, copior, inopia.

copior, -ari. GELL. 17,2,9 'copiantur' verbum castrense est ...; ex eadem figura est, qua 'lignantur' et 'pabulantur' et 'aquantur'. NON. p. 87,3 copiatur, a copia ... ut 'lignantur' *eqs ex* GELL.

copiosus, -a, -um. VARRO ling. 5,92 opulentus ab ope ... ab eadem inops ... et ab eodem fonte copis copiosus.

copis. *adi.* VARRO ling. 5,92 *sub* copiosus.

copta, -ae *f.* (*libi genus*). LYD. mens. 4,4 p. 69,15 W. κοπτὰ ἀπὸ Κοπτοῦ.

Coptos, -i *f.* (*oppid. Aegypti*). COMMENT. Lucan. 8,833 in Copton ducens exercitum Serapis ipsi civitati nomen dedit a luctibus, quos Graeci κοπετοὺς vocant. *vide* copta.

cop(u)la, -ae *f.* ISID. orig. 19,19,6 coplae vocatae quod copulent in se luctantes.

copulativus, -a, -um. CLEDON. gramm. V 24,14 copulativae *coniunctiones* dictae sunt ab eo, quod verba copulent (EXPLAN. in Don. gramm. IV 516,7. POMP. gramm. V 265,20. PRISC. gramm. III 93,17. ISID. orig. 1,12,2).

copulo, -are. *vide* cohors, cop(u)la, copulativus.

coquo, -ere. *vide* caccabus, coculum, coquus, praecox.

coquus, -i *m.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 13,21 concussus quamvis a quatio habeat originem et cocus a coquendo ... attamen per 'c' quam per 'q' scribuntur.

cor, cordis *n.* ISID. orig. 11,1,118 cor a Graeca appellatione derivatum, quod illi καρδίαν dicunt, sive a cura. *vide* cardo, chorda, concordia, concors, Corcolum, coredulus, cortina(1), cortumio, corvus (piscis), cura, excors, misericordia, pavor, praecordia, recordor, socordia, vecors, viscus.

coracino, –are. *vide* corax, corvus.

corallium, –ii *n.* (–ius, –ii *m*). *et* **curalium**, –ii *n.* PLIN. nat. 32,22 occupari evellique retibus aut acri ferramento praecidi, qua de causa (*i. e. a gr.* κείρω) curalium vocitatum interpretantur (ISID. orig. 16,8,1 *ubi* corallius *trad.*).

corax, –acis *m.* ISID. orig. 12,7,43 corvus, sive corax, nomen a sono gutturis habet, quod voce coracinet.

corbis, –is *m. et f.* VARRO ling. 5,139 corbes ab eo quod eo spicas aliudve quid corruebant. ISID. orig. 20,9,10 corves dicti, quia curvatis virgis contexuntur. *vide* corbita, corbula.

corbita, –ae *f.* PAUL. FEST. 37 corbitae dicuntur naves onerariae, quod in malo earum summo pro signo corbes solerent suspendi.

corbula, –ae *f.* VARRO ling. 5,139 hinc (*sc. a corbe*) minores corbulae dictae.

Corcolum, –i *n.* (–us, –i *m.*) (*agnom. vir.*). CIC. Tusc. 1,18 aliis cor ipsum animus videtur, ex quo ... Nasica ille prudens ... Corculum dicitur. PLIN. nat. 7,118 sapientia *praestitere ceteros*, ob id Cati, Corculi apud Romanos cognominati.

cordus, –a, –um. VARRO rust. 2,1,19 dicuntur agni cordi, qui post tempus nascuntur ac remanserunt in volvis intimis ... (*lacuna*) vocant chorion (*i.e.* χόριον *cf.* ARISTOT. hist. anim. 6,10,58), a quo cordi appellati.

Cordus, –i *m.* (*cogn. vir.*). QUINT. inst. 1,4,25 scrutabitur ... origines nominum ... ex casu nascentium – hic Agrippa et Opiter et Cordus ... erunt.

coredulus, –i *m.* GLOSS. IV Plac. C 44 coredulus: genus ... volatile, quasi cor edens (=ISID. orig. 12,7,34). *thes. gloss.*

coriandrum, –i *n.* ISID. orig. 17,11,7 coriandrum ex Graeco nomine sumptum, quod illi κόριον vocant (*cf.* PS. APUL. herb. 103).

Corinthium aes. PLIN. nat. 34,6 Corinthium ... casus miscuit Corintho, cum caperetur, incensa (ISID. orig. 16,20,4).

Corinthus(1), –i *f. et m.* (*oppid. Achaiae*). ISID. orig. 15,1,45 Corinthum in Achaia condidit Corinthus Orestes filius. *vide* Corinthium aes.

Corinthus(2), –i *m.* (*Orestis filius*). *vide* Corinthus (1).

corion, –ii *n.* (*herba*). PS. DIOSC. herb. fem. 48 ipericon, sive corion propter similitudinem cimicis (*i.e. a* κόρις) dictum. *cf.* cimicia.

corium, –ii *n.* (i) *bestiarum pellis*: ISID. orig. 11,1,79 corium ... per derivationem caro appellavit, quod eo tegatur: sed hoc in brutis animalibus proprium. *vide* cortex, cortina(1), cortina(2), corrigae, corrigia, crusta, scortea. (ii) *membranum matricis*: SORAN. p. 18,16 unde dictum est corium? ab eo quod infantem spatio suo teneat. aut sicut alii dicunt ab eo quod ex multis rebus constet, sicut cantantium chorus. PS. SORAN. epit. 48 quare dicitur corion? quod ex multis membranis confiet, sicuti corus non ex uno nomine, sed ex pluribus nomen accepit. *vide* cordus.

Corneta, –orum *n.* (*locus Romae*). VARRO ling. 5,152 ut inter Sacram Viam et Macellum editum Corneta <a cornis *add. Spengel*> quae abscissae loco reliquerunt nomen, ut Aesculetum ab aesculo dictum.

cornicen(-ucen), -inis *m.* PAUL. FEST. 20 aenatores cornicines dicuntur, id est a cornu canentes (DOSITH. gramm. VII 389,5. CHAR. gramm. p. 15,4 B. p. 43,8 B. DIOM. gramm. I 436,16. PRISC. gramm. II 26,1. 27,18. EUTYCH. gramm. V 455,9).

cornicor, -ari. PRISC. gramm. II 433,10 a cornice cornicor. EUTYCH. gramm. V 459,4 cornix, cornicor, cornicaris. SCHOL. Pers. 5,12 cornicaris novum a poeta verbum compositum: cornicaris submurmuras et quasi cornicis voces profers ...; vel certe iratus ut cornices clamas superfluo et tumido gutture.

cornicularius, -ii *m.* CASSIOD. var. 11,36,4 cornicularii est perfunctus officio ...; praefuit enim cornibus secretarii praetoriani, unde ei nomen est derivatum.

corniger, -era, -erum. PRISC. gramm. II 25,26 cornu corniger. EUTYCH. gramm. V 455,5 a fero vel gero composita lucifer corniger.

cornix, -icis *f.* ISID. orig. 12,7,44 cornix, annosa avis, apud Latinos Graeco nomine appellatur. *vide* cornicor.

cornocerasium, -i *n.* SERV. georg. 2,18 *sub* cornum.

cornu, -us *n.* (i) *proprie, de cornibus animalium*: VARRO ling. 7,25 cornua a curvore dicta, quod pleraque curva. *vide* corniger, cornutus. (ii) *instrumentum muscium*: VARRO ling. 5,117 cornua, quod ea quae nunc sunt ex aere, tunc fiebant bubulo e cornu. *vide* cornicen, cornicularius. (iii) *de antemnis velorum*: ISID. orig. 19,2,7 cornua extremae partes antemnarum sunt, dictae per tropum. (iv) *de exercitus parte*: ISID. orig. 9,3,63 cornua vocantur extremitas exercitus, quod intorta sit.

cornum, -i *n.* SERV. georg. 2,18 *cerasium* ante Lucullum erat in Italia, sed durum, et cornum (ISID. orig. 17,7,16 *cerasium* ante Lucullum erat in Italia, sed durum; unde et cornum appellatum est); quod postea mixto nomine cornocerasium dictum est.

cornus, -i *f.* *vide* colurnus, Corneta.

cornutus, -a, -um. VARRO ling. 7,25 dicere apparet cornutum a cornibus.

corolla, -ae *f.* PAUL. FEST. 63 corolla deminutivum est a corona. *vide* corollarium.

corollarium, -i *n.* (*i.q. praemium*). VARRO ling. 5,178 corollarium, si additum praeter quam quod debitum; eius vocabulum fictum a corollis, quod eae, cum placuerant actores, in scaena dari solitae.

corona, -ae *f.* (i) *proprie*: PAUL. FEST. 37 corona cum videatur a choro dici, caret tamen aspiratione. sive coronae dicuntur quod honorent eos, quibus inponuntur. PLUT. quaest. conv. 8,6,5 τὸν δὲ στέφανον κορῶναν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ὡς Ὅμηρος τὸ κράνος εἴκασέ που (Il. 7,12) στεφάνη. ISID. orig. 19,30,2 nomen coronae hac ex causa vocatum, eo quod initio circum aras curreretur, atque ad imaginem circuitus vel chori et formatam et nominatam coronam. *vide* chorus, corolla, coronarium aes. (ii) *de parte oculi*: ISID. orig. 11,1,38 circulus ... quo a pupilla albae partes oculi separantur discreta nigredine, corona dicitur, quod rotunditate sui ornet ambitum pupillae.

coronarium aes. ISID. orig. 16,20,5 coronarium ex ductile aere tenuatur in lamminas, taurorumque felle tinctum speciem auri in coronis histrionum praebet; unde et appellatum.

Coronea(-ia), -ae *f.* (*oppid. Boeotiae*). SCHOL. Stat. Theb. 7,307 Coroniam nomen a Coro Centauro tractum, de quo et civitas dicta.

corporo, -are. NON. p. 20,18 corporare est interficere et quasi corpus solum sine anima relinquere.

corpulentus, -a, -um. PAUL. FEST. 62 corpulentum dicimus corporis obesi hominem. ISID. orig. 10,58 corpulentus, quod sit corpore validus et lentis carnibus. *thes. gloss.*

corpus, -oris *n.* ISID. diff. 1,116 dictum ... corpus a corruptione. ISID. orig. 11,1,14 corpus dictum eo quod corruptum perit. *vide* corporo, corpulentus.

corrigia, -ae *f.* GLOSS. IV Plac. C 8 corrigiae a coriis vocantur, vel a colligatione, quasi colligiae (ISID. orig. 19,34,13). *thes. gloss.*

corrigo, -ere. *vide* regula.

corrivatio, -onis *f.* *vide* corrugus.

currugus, -i *m.* PLIN. nat. 33,74 corrugos vocant, a conrivatione credo.

corruo, -ere. *vide* corbis, cruor.

corruptio, -onis *f.* *vide* corpus, sincerus.

corruptor, -oris *m.* *vide* raptor.

corruptus, -a, -um (*part.* corrumpo). *vide* corpus, cruor, raptus.

Corsa, -ae *f.* (*nom. mul.*). *vide* Corsica.

Corsica, -ae *f.* (*insula*). ISID. orig. 14,6,41 Corsicae insulae exordium incolae Ligures dederunt appellantes eam ex nomine ducis (*sc. Corsae*).

cortex, -icis *m. et f.* ISID. orig. 17,6,15 corticem veteres corucem vocabant; dictus autem cortex quod corio lignum tegat. *thes. gloss.*

cortina(1), -ae *f.* (*vas*). VARRO ling. 7,48 apud Ennium (ann. 9) ... cava cortina dicta, quod est inter terram et caelum ad similitudinem cortinae Apollinis; ea a corde, quod inde sortes primae existimatae. SERV. Aen. 3,92 dicitur ... cortina, vel quod Apollinis tripos corio Pythonis tectus est, vel quod certa illinc responsa funduntur, quasi certina, vel, quod verius est, quia cor illic vatis tenetur. *add.* auct. alii cortinam quasi ortinam tradunt, quod inde vox oriatur. SERV. Aen. 6,347 cortina dicta est aut quod cor teneat, aut quod tripus saeptus erat corio serpentis ...; aut certe secundum Graecam etymologiam ὅτι τὴν κόρην τείνει ἤτοι τινάσσει, id est quod extendit puellam. *thes. gloss.*

cortina(2), -ae *f.* (*aulaeum*). ISID. orig. 19,26,9 cortinae sunt aulaea, id est vela, de pellibus, qualia in Exodo leguntur, a quibus tabernaculum extrinsecus tegebatur. dictae ... cortinae a coreis, eo quod prius ex pellibus fuissent factae.

cortumio, -onis *f.* VARRO ling. 7,9 quod cum dicunt conspicionem, addunt cortumionem, dicitur a cordis visu. cor enim cortumionis origo.

Corvinus, -i *m.* (*cogn. vir.*). GELL. 9,11,1 de Maximo Valerio, qui Corvinus appellatus est ob auxilium propugnationemque corvi alitis, haut quisquam est nobilium scriptorum qui secus dixerit. SCHOL. Pers. 2,72 *Aurelius Messalla* cum a quodam Gallo ad monomachiam in proelio vocaretur, corvus super galeam eius sedit et victo hoste Corvinus appellatus est. EUTYCH. gramm. IV 536,16 Corvinus ab augurio corvi.

corus, -i *m.* EPIPHAN. de mensur. 1 chorus dicitur a similitudine collis. coacervati enim modii XXX instar collis onus cameli efficiunt. ISID. orig. 16,26,17 corus ... ex Hebraico sermone descendit, qui vocatur 'cor' a

similitudine collis: 'corea' enim Hebraice colles appellantur. coacervati enim modii *eqs.* *ex* EPIPHAN. *supra.*

corvus, -i *m.* (i) *avis:* VARRO ling. 5,75 ab suis vocibus *nomen acceperunt* ... upupa, cuculus, corvus (ISID. orig. 12,7,9. 12,7,43 *sub* corax). *vide* Corvinus. (ii) *piscis genus:* ISID. orig. 12,6,13 corvi a cordis voce dicti, quia grunniunt pectore, suaque voce proditi capiuntur.

Corybantes, -ium *m.* (*ministri Cybeles*). SERV. auct. Aen. 3,111 Corybantes dictos ideo tradunt, ἀπὸ τῆς Κόρης; Corybas enim Proserpina, quae Κόρη dicitur Graece, sine patre natus. alii Corybantes ab aere appellatos, quod apud Cyprum mons sit aeris ferax, quem †Cypri coriam vocant†.

Corybas, -antis *f.* (*i.q. Proserpina*). SERV. auct. Aen. 3,111 *sub* Corybantes.

Corycium, -i *n.* (*oppid. Ciliciae, i.q. Corycus*). *vide* crocus.

corydalus, -i *m.* (-is, -is *m.*) (*avis*). *vide* Corydon.

Corydon, -onis *m.* (*nom. vir.*). SERV. ecl. 2,1 Corydon a Vergilio ficto nomine nuncupari ex eo genere avis, quae corydalis dicitur, dulce canens (=PHILARG. ad. l. rec. I. PHILARG. Verg. ecl. 2,6 rec. II).

corylus, -i *f.* PRISC. gramm. II 36,22 corylus et lympha ex ipsa scriptura a Graecis sumpta non est dubium, cum per 'y' scribantur ἀπὸ τοῦ 'καρούου' (*v.l.* κορούου, καρύλου, κόρυνος) καὶ τοῦ 'νύμφη'. *vide* colurnus.

Corynaeus(Carineus), -i *m.* (*nom. vir.*). FULG. Virg. cont. p. 96,19 Carineum posuimus eius corpus igne cremasse; carin enim Grece gratiam dicimus, eon vero seculum nuncupamus.

Corythus(1), -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Corythus(2).

Corythus(2), -i *m.* (*oppid. Etruruiae, i.q. Cortona*). SERV. auct. Aen. 3,170 Dardanus ... oppidum ubi galeam amiserat condidit, cui Corytho nomen indidit, eo quod Graece κόρυς galea dicitur. vel Corythum montem, in quo Corythus sepultus est. alii Corythum a Corytho, Paridis et Oenones filio, conditam ferunt. 7,209 Corythi oppidum et mons dicta a rege Corytho, ut putatur a quibusdam, patre Dardani, ibi sepulto.

coryza, -ae *f.* ISID. orig. 4,7,12 coryza est quotiens infusio capitis in ossa venerit narium, et provocationem fecerit cum sternutatione; unde et coryza nomen accepit (*sc.* ἀπὸ τῆς κορύζης).

cos, cotis *f.* ISID. orig. 16,3,6 cotis nomen accepit quod ferrum ad incendium acuat; †cotis† (*forte* cope *cf. sub* cotula) enim Graeco sermone incisio nominatur.

cossus, -i *m.* *vide* Cossus.

Cossus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PAUL. FEST. 41 Cossi ab antiquis dicebantur natura rugosi corporis homines, a similitudine vermium ligno editorum, qui cossi appellantur.

costa, -ae *f.* ISID. orig. 11,1,89 costas appellari quidam putant quod ab ipsis interiora custodiantur. *vide* cistella.

cot(t)idianus, -a, -um. PRISC. gramm. II 77,26 cotidie cotidianus.

cot(t)idie. QUINT. inst. 1,7,6 frigidiora his alia ut ... 'quotidie' non 'cotidie' ut sit quot diebus (PRISC. gramm. III 334,9. CASSIOD. gramm. VII 149,7 [*ex Cornuto*]. ISID. orig. 1,27,22. 5,30,19). VEL. gramm. VII 79,17 vitiose et dicere et scribere, qui per 'quo' quotidie dicunt, quam per 'co' cotidie ..., non enim est a quoto die quotidie dictum, sed a continenti die

cotidie tractum (CASSIOD. gramm. VII 158,18 [*ex Papiriano*]). MAR. VICTORIN. gramm. VI 13,22 concussus quamvis a quatio habeat originem ... et cotidie a quoto die ... attamen per 'c' quam per 'q' scribuntur. *vide* cot(t)idianus.

cotula, -ae *f.* EPIPHAN. de mensur. 20 cotyla est emina quae ita idcirco vocatur, quia cope (*cf. Hultsch Metrol. II p. XV et versio graeca Metrol. I p. 263,20 ubi* κόπτεσθαι *legitur*) Graeco sermone incisio nominatur. ISID. orig. 16,26,5 cotyla emina est habens cyatos sex; quae idcirco cotyla vocatur quia cope (*cf.* EPIPHAN. *supra*; cote *codd.*) Graeco sermone incisio dicitur, et emina sextarii in duo aequa inciditur.

coturnix, -icis *f.* PAUL. FEST. 37 coturnix appellatur a sono vocis.

coxa, -ae *f.* ISID. orig. 11,1,107 coxae quasi coniunctae axes; ipsis enim femora moventur. *vide* incoxo.

coum. *sub* cohum(1).

Cous, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Hippocoon.

crabro, -onis *m.* (*forma* scabro). ISID. orig. 12,8,4 scabrones vocati a cabo, id est a caballo, quod ex eis creentur.

crapula, -ae *f.* ISID. orig. 20,2,9 crapula est inmoderata voracitas, quasi cruda epula.

cras. *vide* crastinus, procrastino.

Craspedites sinus. PLIN. nat. 5,148 Craspedites sinus vocabatur, quoniam id oppidum (*sc. Magarice*) velut in licinia erat.

crassus, -a, -um. ISID. orig. 10,58 crassus, a sagina corporis, a creando carnes. *vide* Crassus.

Crassus, -i *m.* (*cogn. vir.*). LYD. mag. 1,23 p. 26,9 W. Κράσσον ... τὸν κρεώδη καὶ εὐσώματον διασημαίνει. κράσσος γὰρ ὁ παχὺς τὸ σῶμα κατὰ φύσιν παρ' Ἰταλοῖς τοῖς ἀρχαιοτέροις εἴρηται.

crastinus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 197,21 B. quaedam descendunt ab adverbiis, ut ... crastinus (PRISC. gramm. II 75,25. 80,11. 434,17).

Crater, -eris *m.* (*portus*). HYG. astr. 2,40,3 *sub* Mastusium mare.

cratera, -ae *f.* SERV. Aen. 1,724 'crateras' Graecum est ab eo quod est 'hic crater'; nam Latine haec cratera dicitur (=ISID. orig. 20,5,3. *sim.* PRISC. gramm. II 156,5. 217,1. III 505,34). ISID. orig. 20,5,3 fiebant ... primum a conexionibus virgularum; unde et dictae craterae ἀπὸ τοῦ κρατεῖν, id est quod se invicem teneant.

Cratinus, -i *m.* (*nom. vir.*). DON. Ter. Ad. 581 congrue nomen invenit diviti Cratinus ἀπὸ τοῦ κράτους, id est a potentia.

cratis, -is *f.* ISID. orig. 19,10,17 crates ... sunt ... conexiones cannarum, dicti ἀπὸ τοῦ κρατεῖν, id est quod se invicem teneant.

creator, -oris *m.* GLOSS. IV Plac. E 9 excreamentum ... sementum virile, unde animalium et hominum corpora concipiuntur. hinc creatores parentes dicuntur (ISID. orig. 9,5,5 crementum ... est semen masculi, unde animalium *eqs. ex* GLOSS. IV Plac. =11,1,15). *thes. gloss.*

creber, -bra, -brum. *vide* crebrisurum, volucris.

crebrisurum (*vallum*). PAUL. FEST. 59 'crebrisuro' apud Ennium (frg. inc. 35) significat vallum crebris suris, id est palis, munitum.

crementum, -i *n.* *vide* creator.

creo, -are. *vide* caro, Ceres, cerno, creator.

crepa, -ae *f.* PAUL. FEST. 48 (=ISID. orig. 12,1,15) *sub* caper.

creper, -a, -um. VARRO ling. 6,5 crepusculum a crepero: id vocabulum sumpserunt a Sabinis ...; crepusculum significat dubium; ab eo res dictae dubiae creperae (7,77). *vide* crepusculum, decrepitus, increpito.

crepida, -ae *f.* GELL. 13,22,7 'crepidas' et 'crepidulas' prima syllaba correpta id genus calciamentum appellaverunt, quod Graeci κρηπῖδας vocant, eiusque calciamenti sutores 'crepidarios' dixerunt. SCHOL. Pers. 1,127 (*Jahn*) crepidas ... dictas quod cum sono stringantur, sive a pedum crepitu in ambulando (=ISID. orig. 19,34,3).

crepidarius, -ii *m.* GELL. 13,22,7 *sub* crepida.

crepido, -inis *f.* ISID. orig. 16,3,3 crepido extremitas saxi abrupta; unde et crepido vocata quod sit abrupti saxi altitudo (*cf.* SERV. Aen. 10, 653) ...; unde et vocatur. *thes. gloss.*

crepidula, -ae *f.* GELL. 13,22,5 'soleas' dixerunt, nonnumquam voce Graeca 'crepidulas'. 13,22,7 *sub* crepida.

crepitus, -us *m.* *vide* caper, crepa, crepida, decrepitus.

crepo, -are. VARRO ling. 6,67 similiter fremere, gemere, clamare, crepare ab similitudine vocis sonitus dicta. *vide* crepido, decrepitus, increpo.

crepusculum, -i *n.* VARRO ling. 6,5 crepusculum a crepero: id vocabulum sumpserunt a Sabinis, unde veniunt Crepusci nominati Amiterno, qui eo tempore erant nati ...; crepusculum significat dubium ... quod crepusculum dies etiam nunc sit an iam nox multis dubium. CENS. 24,5 crepusculum, sic fortasse appellatum, quod res incertae creperae dicuntur idque tempus noctis sit an diei incertum est. NON. p. 13,11 crepera res proprie dicitur dubia: unde et crepusculum dicitur lux dubia (SERV. Aen. 2,268. GLOSS. IV Plac. N 8. ISID. nat. 2,2. ISID. orig. 5,31,7). *vide* creper, Crepusci, decrepitus.

Crepusci, -orum *m.* VARRO ling. 6,5 *sub* crepusculum.

Creta, -ae *f.* (-e, -es *f.*) (*insula*). PLIN. nat. 4,58 Dosiades eam (*sc. Cretam*) a Crete nympha, Hesperidis filia, Anaximander a rege Curetum, Philistides Mallotes et Crates primum Aeriam dictam, deinde postea Curetim (SOL. 11,5. HIER. chron. a. Abr. p. 22b. MART. CAP. 6,659. ISID. orig. 14,6,15). *vide* creta, Cretaeus, cretarius, creticus.

creta, -ae *f.* ISID. orig. 16,1,6 creta ab insula Creta *vocata*, ubi melior est.

creta argentaria. PLIN. nat. 35,199 creta argentaria appellatur nitorem argento reddens (ISID. orig. 16,1,6).

creta Cimolia. ISID. orig. 16,1,6 creta Cimolia ... a Cimea Italiae insula dicta.

Cretaeus, -a, -um. SERV. Aen. 3,117 'cretaeis' quia Κρήτη, ideo Cretaeis, ut Aetnaeis (PRISC. gramm. II 70,25). SERV. auct. Aen. 3,332 invenitur ... apud Cornificium Longum (GRF 475,4) Iapydem et Icadium profectos a Creta in diversas regiones venisse ...; Icadium ... ad montem Parnasum, et a duce Delphos cognominasse, et in memoriam gentis ex qua profectus erat, subiacentes campos Crisaeos vel Cretaeos appellasse.

cretarius, -a, -um. VARRO ling. 8,55 taberna, ubi venit vinum, a vino vinaria, a creta cretaria.

Crete, -es *f.* (*nympha*). *vide* Creta.

creticus, -i *m.* (*pes metr.*). SACERD. gramm. VI 499,4 dictus est ... pes ... creticus, quoniam in Creta insula Corybantes, ut vagitum Iovis nati celarent

Saturnum, scutis suis sic sonuerunt. TER. MAUR. 1436 creticum appellant ... forte Curetum genus quo modos ludo sub armis congruentes succinat. DIOM. gramm. I 479,16 creticus ... quia Cretes saltando eius rhythmica compositione utebantur.

cretio, –onis *f.* GAIUS inst. 2,164 ideo ... cretio appellata est, quia cernere est quasi decernere et constituere. ISID. orig. 5,24,16 cretio ... appellata quasi decretio, id est decernere vel constituere. *thes. gloss.*

cribrum, –i *n.* ISID. orig. 20,8,6 cribrum, quod ibi currat frumentum, quasi currifrum.

crimen, –inis *n.* ISID. orig. 5,26,1 crimen a carendo nomen: ut furtum, falsitas et cetera, quae non occidunt, sed infamant. *vide* criminator.

criminator, –oris *m.* LACT. inst. 2,8,6 Graeci διάβολον appellant, nos criminatorem vocamus, quod crimina in quae ipse inlicit ad deum deferat (ISID. orig. 8,11,18).

crinis, –is *m.* PAUL. FEST. 53 crines a discretione dicti, quam Graeci κρίσιν appellant. nam idem eos κρινίδας vocant. ISID. orig. 11,1,31 crines proprie mulierum sunt. dictae autem crines eo quod vittis discernantur. *vide* crinitus.

crinitus, –a, –um. ISID. orig. 3,71,17 cometae ... Latine crinitae appellantur, quia in modum crinium flammas spargunt.

Crisaeus, –a, –um. CORNIF. ap. SERV. auct. Aen. 3,332 (GRF 475,4) *sub* Cretaeus.

croceus, –a, –um. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,56 'croceos' ab herba Lydiae croco. *vide* crocodil(l)us, crocota.

crocias, –ae *m.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,191 colos appellavit ... crocian croci similitudine quadam spargente.

crocodil(l)us, –i *m.* ISID. orig. 12,6,19 crocodillus a croceo colore dictus.

crocomagma, –atis *n.* ISID. orig. 17,9,6 crocomagma expressis aromatibus crocini unguenti atque informato sedimine in panusculos fit, et ideo sic appellatum (*i.e. a* μάγμα). *cf.* PLIN. nat. 21,139. DIOSC. 1,27.

crocota, –ae *f.* NON. p. 549,26 crocota, crocei coloris vestis.

crocotula, –ae *f.* NON. p. 548,24 *sub* calthula.

crocum, –i *n. et* **crocus,** –i *m.* ISID. orig. 17,9,5 crocum dictum ab oppido Ciliciae qui vocatur Corycium. *cf.* SALL. hist. frg. 2,81. *vide* crocias, croceus, crocomagma, crocotula.

cruciarius, –i *m.* ISID. orig. 10,49 cruciarius, eo quod sit cruce dignus.

cruciatus, –us *m.* AUG. in evang. Ioh. 36,4 cruciatus ... a cruce nominatus.

crucio, –are. *vide* crux.

crudelis, –e. ISID. orig. 10,48 crudelis, hoc est crudus, quem Graeci ὠμὸν appellant per translationem, quasi non coctus.

crudelitas, –atis *f.* ISID. diff. 1,529 *sub* cruor.

cruditas, –atis *f.* *vide* crudelitas, crudus, cruor.

crudus, –a, –um. ISID. diff. 1,529 *sub* cruor. ISID. orig. 20,2,20 crudum, quod sit cruentum; est enim cum sanguine. *vide* crapula, crudelis.

cruentus, –a, –um. *vide* crudus.

cruor, –oris *m.* ISID. diff. 1,529 cruor ... a cruditate vocatur, unde et crudelitas dicta, et crudus. ISID. orig. 11,1,122 sanguis ... est dum in corpore est, effusus vero cruor dicitur. nam cruor vocatus ab eo quod effusus

decurrit, vel ab eo quod currendo corruat. alii cruorem interpretantur sanguinem corruptum qui emittitur.

crus, -ris *n.* AUG. dialect. 6,10 hinc ad ipsarum inter se rerum similitudinem processisse licentiam nominandi; ut cum verbi causa 'crux' propterea dicta sit, quod ipsius verbi asperitas cum doloris quem crux efficit asperitate concordet, 'crura' tamen non propter asperitatem doloris sed, quod magis longitudine atque duritie inter membra cetera sint ligno crucis similiora, sic appellata sint. ISID. orig. 11,1,110 crura dicta, quia in his currimus et gressum facimus. *vide* cursus, ocrea.

crusta, -ae *f.* VARRO ling. 5,107 crustulum a crusta pultis, cuius ea, quod ut corium et ustum, crusta dicta. *vide* crustatus, crustulum.

crustatus, -a, -um. (*part.* crusto). ISID. orig. 19,13 crustae tabulae sunt marmoris; unde et marmorati parietes crustati dicuntur.

crustula, -ae *f.* *vide* Crustumerium.

crustulum, -i *n.* VARRO ling. 5,107 *sub* crusta.

Crustumeria, -ae *f.* (*i.q. Crustumerium*). *vide* Crustumina tribus.

Crustumerium, -i *n.* (*oppid. Latii*). SERV. auct. Aen. 7,631 Cassius Hemina (GRF 17,3) tradidit, Siculum quendam nomine uxoris suae Clytemestrae condidisse Clytemestrum, mox corrupto nomine Crustumerium dictum. alii volunt a crustula panis, quam Troiani coacti fame edisse dicuntur, appellatum.

Crustumia pira. SERV. georg. 2,88 Crustumia sunt pira ex parte rubentia, ab oppido Crustumio nominata (=BREV. EXPOS. Verg. ad l. ISID. orig. 17,7,15).

Crustumina tribus. PAUL. FEST. 55 Crustumina tribus a Tuscorum urbe Crustumeria dicta est.

Crustumium, -i *n.* (*i.q. Crustumerium*). *vide* Crustumia pira.

crux, -cis *f.* AUG. dialect. 6,10 *sub* crus. ISID. orig. 5,27,33 crux vel patibulum, in quo homines adpensi cruciantur vel patiuntur; unde et nomina habent. *vide* cruciarius, cruciatus.

crystallus, -i *m.* PLIN. nat. 37,23 *crystallum* glaciem ... esse certum est, unde nomen Graeci dedere (ISID. orig. 16,13,1).

cubatio, -onis *f.* *vide* cubiculum.

cubiculum, -i *n.* VARRO ling. 5,162 ubi cubabant, cubiculum (ISID. orig. 15,3,9 cubiculum ... quod eo cubamus). 8,54 a cubatione cubiculum. PAUL. FEST. 64 cumbam Sabini vocant eam, quam militares lecticam, unde videtur derivatum esse cubiculum.

cubile, -is *n.* PRISC. gramm. II 118,2 e 'cubo' cubile (EUTYCH. gramm. V 454,22). CASSIOD. in psalm. 4,5 l. 134 A. ferarum domicilium proprie cubile dicitur a cubando (35,5 l. 78 A.). ISID. orig. 15,3,9 cubile ... cubandi locus (20,11,2).

cubitus, -i *m.* (-um, -i *n.*). PRISC. gramm. II 507,12 'accubitum', unde et cubitus dicitur. ISID. orig. 11,1,64 cubitum dictum, quod ad cibos sumendos in ipso cubamus.

cubo, -are. *vide* concubitum, cubiculum, cubile, cubitum.

cubus(cyb-), -i *m.* *vide* Cybele.

cuculla, -ae *f.* ISID. orig. 19,24,17 cuculla quasi minor cella. *thes. gloss.*

cuculus, -i *m.* VARRO ling. 5,75 ab suis vocibus *nomina acceperunt* ... upupa, cuculus (ISID. orig. 12,7,9). *thes. gloss.*

cucuma, -ae *f.* ISID. orig. 20,8,3 *sub* caccabus.

cucumis, -eris *m.* VARRO ling. 5,104 cucumeres dicuntur a curvore, ut curvimeres dicti. ISID. orig. 17,10,16 cucumeres, quod sint interdum amari.

cucurbita, -ae *f.* PORPH. Hor. ars 52 transtulimus ... a colocynthe cucurbitam. *vide* cucurbitalis.

cucurbitalis(-itularis), -is *f.* (*herba*). DYNAMIDIA 2,29 chamepitis, hoc est cucurbitalis (-atis *codd.*), quod ex parte odorem cucurbitae referat (ISID. orig. 17,9,86 *chamaepityn* Latini cucurbitularem vocant, quod ex parte odorem cucurbitae referat).

cudo, -ere. PAUL. FEST. 62 cudere a caedendo dictum. *vide* excudo, incus.

culcita, -ae *f.* VARRO ling. 5,167 ab inculcando culcita dicta (PAUL. FEST. 50 culcita, quod tomento inculcatur appellata). ISID. orig. 19,26,4 culcitae vocatae quod calcentur, id est farciantur, pluma sive tomento.

culex, -icis *m.* ISID. orig. 12,8,13 culex ab aculeo dictus, quod sanguinem sugit.

culigna, -ae *f.* PAUL. FEST. 65 culigna vas vinarium a Graeco dicta, quam illi dicunt κύλικα.

culina, -ae *f.* VARRO ap. NON. p. 55,20 (GRF 252,196) Varro de Vita Populi Romani lib. I: '... culina, dicta ab eo quod ibi colebant ignem (SERV. auct. Aen. 3,134 colinam ab eo, quod ibi ignis colatur). SCHOL. Hor. sat. 1,5,38 culina dicta est coquina (*cf.* NON. p. 55,14), quod ibidem di Penates colantur. aliter: culina idest cocina ab eo, quod culiat carbones.

culio, -ire. *vide* culina.

culleus, -i *m.* (-um, -i *n.*). ISID. orig. 5,27,36 culleum est parricidale vasculum ab occulendo, id est claudendo, dictum. est autem uter ... in quo parricidae cum simio et gallo et serpente inclusi in mare praecipitantur.

culmen, -inis *n.* SERV. auct. Aen. 2,290 ideo culmina dicta sunt tecta, quia veteres de culmo aedificia contegebant (SERV. Aen. 2,410. SERV. ecl. 1,68. PHILARG. Verg. ecl. ad l. ISID. orig. 15,8,4). ISID. diff. 1,111 columen ... a columna est factum, unde et culmen, unde et culmus. *thes. gloss. vide* columna, culmus.

culmus, -i *m.* VARRO ling. 5,37 culmi, quod in summo campo nascuntur et summum culmen. ISID. diff. 1,111 *sub* culmen. ISID. orig. 17,3,16 culmus est ipse calamus (*ex* SERV. georg. 1,321) spicae qui a radicibus nascitur: et dictus culmus quasi calamus. *vide* columen, culmen.

culpa, -ae *f.* *vide* culpatio.

culpatio, -onis *f.* CHAR. gramm. p. 400,11 B. culpatio a culpa incipit.

cultellus, -i *m.* ISID. orig. 20,14,3 cultelli a cultura dicti.

cultura, -ae *f.* ISID. orig. 17,2,1 cultura ... ab incolendo vocata. *vide* cultellus, squalidus.

cultus, -us *m.* PRISC. gramm. II 261,17 a 'colo' cultus (II 528,3. 571,21. III 445,4). *vide* colonia.

cum. (*praep.*). *vide* commodum.

Cumae, -arum *f.* (*oppid. Campaniae*). SERV. Aen. 3,441 *Calchidenses* invenerunt vacuum litus, ubi visa muliere gravida civitatem condiderunt ... et eam Cumas vocarunt, sive ab ἐγκύῳ, id est praegnante, sive ἀπὸ τῶν κυμάτων, id est undis. 6,2 Cumas vocarunt vel ἀπὸ τῶν κυμάτων, vel a gravidae mulieris augurio, quae Graece ἔγκυος dicitur.

cumatilis, -e. NON. p. 548,10 cumatilis *color* aut marinus aut caeruleus; a graeco tractum, quasi fluctuum similis; fluctus enim graece κύματα dicuntur. **cumatile**, -is *n. subst.* (*vestis*). OV. ars 3,177 *cumatile* undas imitatur, habet quoque nomen ab undis (*sc. a gr.* κῦμα).

cumba. *sub* cymba.

cuminum, -i *n.* VEL. gramm. VII 49,8 quod illi (*sc. Graeci*) dicunt κύμινον nos cuminum (CASSIOD. gramm. VII [*ex Papiriano*] 160,17).

cunabula, -orum (-um, -i) *n.* SERV. ecl. 4,23 cunabula lectuli, in quibus infantes iacere consuerunt: vel loca, in quibus nascuntur, quasi cynabula: nam κύειν est graece niti (=ISID. orig. 20,11,6). PRISC. gramm. II 124,10 cuna cunabulum.

cunae, -arum *f.* *vide* cunabula, Cunina.

Cunarus mons. *vide* Cinyrus.

cunctatio, -onis *f.* *vide* coctio(1).

cunctus, -a, -um. PAUL. FEST. 50 cuncti significat quidem omnes, sed coniuncti et congregati. SERV. Aen. 1,518 omnes non statim sunt cuncti, nisi idem simul sunt iuncti. PS. ASCON. div. in Caec. p. 187,16 cuncti. simul omnes, quasi coniuncti. *vide* confidens, percontatio, percontor.

cuneus, -i *m.* AUG. ord. 2,18,48 ipsa coitio in unum cuneus nominatus est quasi couneus (=ISID. orig. 9,3,59). *vide* cuniculus.

cuniculus, -i *m.* (-um, -i *n.*). (i) *animal*: VARRO rust. 3,12,6 cuniculi dicti ab eo, quod sub terra cuniculos ipsi facere solent, ubi lateant in agris. PLIN. nat. 8,218 specus ... sunt multifores in terra, unde (*sc. a cuniculis*) et nomen animali. ISID. orig. 12,1,24 cuniculi ... dicti quasi caniculi, eo quod canum indagine capiantur vel excludantur ab speluncis. (ii) *foramen*: PAUL. FEST. 50 cuniculum, id est foramen sub terra occultum, aut ab animali, quod simile est lepori, appellatur ..., aut a cuneorum similitudine, qui omnem materiam intrant findendes. (iii) *in re militari*: VEG. mil. 4,24 aliud genus obpugnationum est subterraneum ..., quod cuniculum vocant a leporibus, qui cavernas sub terris fodiunt.

Cunina, -ae *f.* (*dea*). VARRO ap. NON. p. 167,26 (GRF 226,102) Varro Cato vel de liberis educandis: ...'Cuninae *lacte fit* propter cunas'. LACT. inst. 1,20,36 colitur ... et Cunina, quae infantes tuetur in cunis. AUG. civ. 4,8 p. 155,12 D. Cuninae, quae cunas ... administrat (4,11 p. 161,3 D. 4,24 p. 176,22 D. 4,34 p. 189,8 D.).

cunio, -ire. *vide* inquino.

cupa, -ae *f.* ISID. orig. 20,6,7 cupos et cupas a capiendo, id est accipiendo, aquas vel vinum vocatas. *thes. gloss.*

cupencus, -i *m.* SERV. Aen. 12,538 sane sciendum cupencum Sabinorum lingua sacerdotem vocari.

cupiditas, -atis *f.* *vide* cup(p)edinarius, Cup(p)edinis forum, cup(p)edium.

cupido, -inis *f.* EUTYCH. gramm. V 454,25 cupio cupido. *vide* cup(p)edinarius.

cupidus, -a, -um. ISID. orig. 10,42 cupidus a capiendo multum, id est accipiendo, vocatus.

cup(p)edinarius, -i *m.* DON. Ter. Eun. 256 qui esculenta et poculenta vendunt, a rebus cupidinis ob alimentum 'cupidinarii' appellantur. EUGRAPH. ad l. 'cuppedinarii' sunt qui cupiditatibus populi serviunt. *thes. gloss.*

Cup(p)edinis forum. VARRO ling. 5,146 forum Cuppedinis a <cuppedio, id est a> (*prop. Goetz—Schoell*) fastidio, quod multi forum Cupidinis a cupiditate. VARRO ap. PAUL. FEST. 48 cuppes et cupedia antiqui lautiores cibos nominabant; inde et macellum forum cupedinis appellabant. cupedia autem a cupiditate sunt dicta, vel, sicut Varro vult, quod ibi fuerit Cupedinis equitis domus, qui fuerat ob latrocinium damnatus. VARRO ap. DON. Ter. Eun. 256 (GRF 231,121) Varro Humanarum Rerum: '... ubi habitabant (*sc. Numerius Equitius Cuppes et Manius Macellus*) ... ab altero Macellum, ab altero Forum Cuppedinis appellatum.'

cup(p)edium, -i *n.* PAUL. FEST. 48 cupedia ... a cupiditate sunt dicta. *cf. sub* Cup(p)edinis forum.

Cuppes, -edinis *m.* (*cogn. vir.*). *vide* Cup(p)edinis forum.

cupressus(cypr-), *et* **cyparissus,** -i *f.* (*arbor*). VEL. gramm. VII 49,8 quam illi (*sc. Graeci*) κυπάρισσον nos cupressum. SERV. auct. Aen. 3,64 cum haberet in deliciis Cyparissus puer cervum et ipse ab Apolline diligeretur, imprudens cervum suum iaculo occidit, eumque dum luget neglecta consolatione Apollinis, dolore consumptus est; cuius ut exstaret memoria in luctuosam arborem, id est cupressum, mutatus est (*sim.* SERV. *et* SERV. auct. Aen. 3,680. SERV. georg. 1,20. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,20. PROB. Verg. georg. 2,84. SCHOL. Stat. Theb. 4,460). ISID. orig. 17,7,34 cyparissus Graece dicitur a rotunditate quod caput eius in acumen erigitur. *vide* cyparissias.

cupus, -i *m.* ISID. orig. 20,6,7 *sub* cupa.

cur. VEL. gramm. VII 71,2 'cur' magis scribimus, quam 'quor', quod genus est ἐτυμολογίας. est enim 'cui rei', quod significat 'ob quam rem'. CASSIOD. gramm VII (*ex Curtio Valeriano*) 156,12 cur alii per 'c' scribendum putaverunt ... alii per 'q', eo quod originem trahat ab interrogativis adverbiis, quae sunt quando, quorsum.

cura, -ae *f.* VARRO ling. 6,46 cura, quod cor urat (SERV. Aen. 1,208. 4,1. ISID. diff. 1,88). PAUL. FEST. 50 cura dicta est, quasi coreda, vel quia cor urat. PRISC. gramm. III 480,7 nec cura sine curante. videtur ergo esse derivatum verbale a verbo curo, curas, curat. 11 quidam putant ab eo curam dici, quod cor agitat. *thes. gloss. vide* cor, curagulus, curatio, curator, curatura, curia, curialis, curio(2), curiosus, curo, iniuria, obscurus, scurra, securus, triscurrium.

curagulus. PRISC. gramm. III 480,9 nomina derivata ex eo (*sc. curare*): curiosus, curagulus, curator, curatio, curatura, curia, curialis; composita securus, scurra, obscurus,triscurrium.

curalium. *sub* corallium.

curatio, -onis *f.* PRISC. gramm. III 480,9 *sub* curagulus.

curator, -oris *m.* PRISC. gramm. III 480,9 *sub* curagulus. ISID. orig. 9,4,34 actores ... et curatores ab agendo et curando vocati. 10,53 curator, quod curam ferat pueris, qui adhuc eius aetatis sunt ut negotia sua satis administrare non possint. *vide* procurator.

curatura, -ae *f.* PRISC. gramm. III 480,10 *sub* curagulus.

curculio, -onis *m.* VARRO ap. SERV. georg. 1,186 (GRF 358,422) 'curculio': Varro ait hoc nomen per antistoechon dictum, quasi gurgulio, quoniam paene nihil est nisi guttur (ISID. orig. 12,8,17 gurgulio dicitur, quia pene nihil est aliud nisi guttur).

Curensis, -e. *vide* Quirites.

Cures(1), -ium *m.* *(f.).* *(oppid. Sabinum).* VARRO ap. DION. HAL. 2,48,4 (GRF 348,387) κτίζει (Μόδιος) τὰς καλουμένας Κύρεις, ὡς μέν τινες ἱστοροῦσιν ἐπὶ τοῦ δαίμονος ἐξ οὗ γενέσθαι λόγος αὐτὸν εἶχε, τοὔνομα τῇ πόλει θέμενος, ὡς δ' ἕτεροι γράφουσιν ἐπὶ τῆς αἰχμῆς· κύρεις γὰρ οἱ Σαβῖνοι τὰς αἰχμὰς καλοῦσιν. ταῦτα μὲν οὖν Τέρεντιος Οὐάρρων γράφει. *vide* Curitis, Quirites.

Cures(2), -etis *m.* *(incola Curium).* *vide* Quirinus, curia.

curia, -ae *f.* VARRO ling. 5,155 curiae duorum generum: nam et ubi curarent sacerdotes res divinas, ut curiae veteres, et ubi senatus humanas, ut curia Hostilia. 6,46 curiae, ubi senatus rempublicam curat, et illa ubi sacrorum publica; ab his curiones. VARRO ap. NON p. 57,1 (GRF 255,209) curiam a cura dictam Varro designat de Vita Populi Romani lib. II: 'itaque propter curam locus quoque, quo suam quique domo senator confert, curia appellatur' (*sim. a cura*: PAUL. FEST. 49. POMPON. dig. 1,2,2,2. AUG. civ. 10,7 p. 412,20 D. CASS. DIO. frg. 5,8 *Boiss.* PRISC. gramm. III 480,10. ISID. orig. 15,2,28). *aliter*: COMMENT. Lucan. 5,32 curia dicta quod post bellum Sabinum ... sic a Curibus qui Sabini erant sive propter curam rei publicae hoc nomen inventum est. *thes. gloss.* *vide* curialis, curiatus, curio(1), curiosus. decurio, excurio.

Curia Hostilia. VARRO ling. 5,155 curia Hostilia, quod primus aedificavit Hostilius rex.

curialis, -is *adi. et subst.* PAUL. FEST. 49 curiales eiusdem curiae, ut tribules et municipes. PRISC. gramm. III 480,10 *sub* curagulus. CASSIOD. var. 9,2,1 curiales quibus a provida sollicitudine nomen est. ISID. orig. 9,4,24 curiales ... idem et decuriones. et dicti curiales, quia civilia munera procurant. *thes. gloss.*

curiatus, -a, -um. PAUL. FEST. 49 curiata comitia a curiis sunt appellata. AMPEL. 48,2 *comitia* curiata ... dicuntur, quia ... per curias explicantur. *cf.* GELL. 15,27,2. POMPON. dig. 1,2,2,2.

curio(1), -onis *m.* VARRO ling. 5,83 curiones dicti a curiis, qui fiunt ut in his sacra faciant. 6,46 *sub* curia.

curio(2) *(adi.).* PAUL. FEST. 60 curionem agnum Plautus (Aul. 562) pro macro dixit, quasi cura macruisset. *cf.* NON. p. 86,1 curio, curiosus. *thes. gloss.*

curiosus, -a, -um. VARRO ling. 6,46 cura, quod cor urat; curiosus, quod hac (*sc. cura*) praeter modum utitur. PRISC. gramm. II 138,25 curiae curiosus, herbae herbosus. III 480,9 *sub* curagulus.

curis(quiris), *acc.* -in *f.* OV. fast. 2,477 hasta 'curis' priscis est dicta Sabinis (PAUL. FEST. 49 *sub* Curitis. SERV. Aen. 1,292. MACR. Sat. 1,9,16. ISID. orig. 9,2,84). *cf.* DION. HAL. 2,48,4. PLUT. Rom. 29,1. quaest. Rom. 87,285D. *vide* Curitis, Quirinus, securis.

Curitis(Quiritis), -is *f.* *(cogn. Iovis).* PAUL. FEST. 49 curis est Sabine hasta ...; Curitim Iunonem appellabant, quia eandem ferre hastam putabant. SERV. Aen. 1,8 Iuno multa habet numina: est Curitis quae utitur curru et hasta (SERV. auct. Aen. 1,17). SCHOL. Pers. 4,25 unde (*sc. a Curibus*) Iuno Curitis dicitur, quia ibi vehementer colitur.

curo, -are. VARRO ling. 6,46 curare a cura dictum. *vide* cura, curator, curia. *part.* **curatus, -a, -um.** *vide* vesculus.

Curotrophae nymphae. SERV. auct. ecl. 10,62 ab alimonia infantium (*cf. gr.* κουροτρόφος) curotrophae *nymphae* nominantur.

curriculum, -i *n. et* **curriculus,** -i *m.* NON. p. 263,1 curriculus ... a curru diminutio est (PRISC. gramm. II 106,16). CHAR. gramm. p. 97,22 B. curriculus masculine deminutio est currus, neutraliter autem curriculum spatium ad currendum aptum vel ipsum currendi officium, ut Cicero (Tim. 9) et Varro locuntur. PRISC. gramm. II 27,19 currus vel cursus curriculus vel curriculum (32,15). ISID. orig. 5,35,1 tempora anni quattuor ... curricula dicuntur, quia non stant, sed currunt.

curro, -ere. *vide* carina, cribrum, cruor, crus, curriculum, currus, cursim, cursor, Mercurius.

currum, -i *n.* *vide* urvum.

currus, -us *m.* PRISC. gramm. II 262,14 currus a cursu. 263,12 a cursu quoque vel curro currus (13). ISID. orig. 18,35,1 currus ... a cursu dictus, vel quia rotas habere videtur multas; unde et carrum quasi currum. 20,12,1 carrum a cardine rotarum dictum; unde et currus dicti, quod rotas habere videntur. *vide* Curitis, curriculum, curulis.

cursim. CHAR. gramm. p. 240,14 B. ab eo quod est curro, cursim (PRISC. gramm. II 563,13). p. 241,6 B. ab eo quod est cursus cursim (PRISC. gramm. III 63,9. 75,5).

cursor, -oris *m.* VARRO ling. 8,15 a ... currendo ... cursores (53. PRISC. gramm. III 434,13).

cursus, -us *m.* ISID. orig. 18,20 cursus a velocitate crurum vocatur; est enim cursus celeritas pedum. *vide* carrus, curriculum, currus, cursim, decursus, Equirria.

Curtilacum, -i *n.* (*i.q. Curtius lacus*). PAUL. FEST. 49 Curtilacum appellatur a Curtio, qui eo loco in profundissimum se ob salutem Romani populi proiecit hiatum.

Curtius, -i *m.* (*Mettius Curtius Sabinus*). *vide* Curtilacum, Curtius lacus.

Curtius lacus. (*locus Romae*). VARRO ling. 5,148 in foro lacum Curtium a Curtio dictum constat. 5,149 Piso in Annalibus (GRF 118,1) scribit Sabino bello ... Mettium Curtium Sabinum ... in locum palustrem, qui tum fuit in foro ... secessisse atque ad suos in Capitolium recepisse; ab eo lacum invenisse nomen (DION. HAL. 2,42,6. LIV. 1,13,5. 7,6,5. PLUT. Rom. 18,4. CASS. DIO frg. 30,1 *Boiss.*)

curvatura, -ae *f.* *vide* urvum.

curvatus,, -a, -um. (*part.* curvo). *vide* corbis.

curulis, -e. GELL. 3,18,4 Gavius Bassus (GRF 490,7) in commentariis suis ... senatores ... dicit in veterum aetate, qui curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam vehi, in quo curru sella esset super quam considerent, quae ob eam causam 'curulis' appellaretur (ISID. orig. 20,11,11). PAUL. FEST. 49 curules magistratus appellati sunt, quia curru vehebantur. SERV. Aen. 11,334 sciendum sellam curulem a curru dictam, quod hi tantum ea utebantur qui triumphali curru invecti fuissent.

curvor, -oris *m.* *vide* cornu, cucumis.

cuspis, -dis *f.* (*m.*). ISID. orig. 18,7,11 cuspis hastilis amentata, a cespite dictus, quod est virgulta. *vide* caespes.

custodio, -ire. *vide* costa, custos.

custos, -odis *c.* CHAR. gramm. p. 116,26 B. custos custodis, quod cum

ratione profertur, quoniam ex verbo deducitur, quod est custodio, et ideo custodis facit (PRISC. gramm. II 134,15. 254,14). *vide* amicus.

cutis, -is *f.* PAUL. FEST. 51 cutis Graecam habet originem, hanc enim illi dicunt κύτιν. ISID. orig. 11,1,78 cutis est quae in corpore prima est, appellata quod ipsa corpori superposita incisionem prima patiatur: κύτις enim Graece incisio dicitur. *vide* intercus.

cyanus, -i *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 21,48 in nomine et cyani colos (37, 119 cyanus ... a colore caeruleo).

Cybele *vel* **Cybebe,** -es *f.* (*dea Phrygia*). PAUL. FEST. 52 Cybebe Mater, quam dicebant Magnam, ita appellabatur, quod ageret homines in furorem, quod Graeci κύβηβον dicunt. Cybele vero eadem dicta a loco, qui est in Phrygia. SERV. Aen. 3,111 'cultrix Cybeli' montis Phrygiae, in quo colitur, a quo et Cybele dicta est. alii dicunt Cybelum sacerdotem eius primum fuisse et ab eo Cybelen dictam ..., alii Cybele ἀπὸ τοῦ κυβιστᾶν τὴν κεφαλήν, id est, a capitis rotatione, quod proprium est eius sacerdotum. 10,220 dicta Cybele vel ἀπὸ τοῦ κυβίσαι τὴν κεφαλήν ... quod semper Galli, per furorem motu capitis comam rotantes, ululatu futura praenuntiabant ... vel a Cybelo sacerdote, vel a Cybelo monte (*proposuit Thilo*; dici vel a Cybele *codd.*). MART. CAP. 7,740 cybus ... omnis etiam Matri deum tribuitur; nam ideo Cybebe nominatur. FULG. myth. 3,5 p. 65,11 Sosicles ... matrem deum in modum potentiae voluit poni, unde et Cibebe dicitur quasi cidos bebeon (*i.e.* κῦδος βέβαιον), id est gloriae firmitas. LYD. mens. 4,63 p. 114,8 W. λέγεται ... Κυβέλη ἀπὸ τοῦ κυβικοῦ σχήματος κατὰ γεωμετρίαν ἡ γῆ. *thes. gloss.*

Cybelus(1), -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Cybele.

Cybelus(2), -i *m.* (*mons Phrygiae*). *vide* Cybele.

cybium, -i *n.* VARRO ling. 5,77 aquatilium vocabula animalium partim sunt vernacula, partim pergrina. foris muraena ... cybium et thynnus, cuius item partes Graecis vocabulis omnes. PAUL. FEST. 52 cybium dictum, quia eius medium aeque patet in omnes partes, quod genus a geometricis κύβος dicitur ..., hinc et cybios genus piscis, quia piscantes id genus piscium velut aleam ludant.

Cyclades, -um *f.* (*insulae*). MELA 2,111 quia in orbem iacent Cyclades dictae. PLIN. nat. 4,65 circa Delum in orbem sitae unde et nomen traxere Cyclades (SOL. 11,17 *qui add.* et orbem cyclon Graii loquuntur. =ISID. orig. 14,6,19). SERV. Aen. 3,126 Cyclades ... non ideo dicuntur, quia in rotunditate sunt, sed quod longo ordine eas circumire necesse est (SCHOL. Stat. Ach. 1,390. ISID. orig. 14,6,19). MART. CAP. 6,660 in Myrtoo ... mari Cyclades ... quae nomina a circulata ordinatione sortitae. *thes. gloss.*

cyclaminos, -i *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,89 cyclaminos Graece dicta a quodam qui Cyclos vocatus est, qui primus virtutes huius herbae invenit; sive quod habeat radicem rotundam: Graeci enim κύκλον rotundum vocant. *thes. gloss.*

Cyclops, -opis *m.* ISID. orig. 11,3,16 dictos Cyclopes eo quod unum habere oculum in fronte media perhibentur. *thes. gloss.*

Cyclos, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* cyclaminos.

cycnus(cygn-) -i *m.* ISID. orig. 12,7,9 avium nomina multa a sono vocis constat esse conposita: ut grus, corvus, cygnus. 12,7,18 olor avis est quem Graeci κύκνον appellant (12,7,19) ...; cygnus autem a canendo est appellatus.

cf. HYG. fab. 154,5.

Cydnus, -i *m.* (*fluvius Ciliciae*). SOL. 38,5 quidquid candidum est, cydnum gentili lingua Syri dicunt: unde amni huic (*sc. Cydno*) nomen datum (=ISID. orig. 13,21,20).

Cydonea, -ae *f.* (*urbs Cretae*). *vide* Cydonium malum.

Cydonium malum. ISID. orig. 17,7,4 mala Cydonia (*f. sing.*) nomen sumpsit ab oppido qui est in insula Creta (*i.e. a Cydonea*).

Cylicrani, -orum *m.* (*nom. gentis*). MACR. Sat. 5,21,18 (=CASSIOD. in psalm. 10,7 l. 125 A.) *sub* calix.

cylindrus, -i *m.* SERV. georg. 1,178 cylindro, id est lapide teretri in modum columnae, qui a volubilitate nomen accepit (=ISID. orig. 20,14,9).

cylix, -cis. *m.* *vide* calix.

Cyllene, -ae *f.* (i) *mons Arcadiae*: *vide* Cyllenius. (ii) *nympha*: *vide* Cyllenius.

Cyllenius, -i *m.* (*cogn. Mercurii*). PAUL. FEST. 52 Cyllenius Mercurius dictus, quod omnem rem sermo sine manibus conficiat, quibus partibus corporis qui carent κυλλοί vocantur, ideoque quadratum eum fingunt. alii volunt sic appellatum, quod in Cyllenia via sit nutritus. alii, quod in monte Arcadiae Cyllene. alii, quod a Cyllene sit nympha educatus. SERV. Aen. 4,252 'Cyllenius' aut ab avia, unde paulo post (258) Cyllenia proles, aut a Cyllene, Arcadiae monte, ubi dicitur esse nutritus. SERV. auct. Aen. 8,138 *Mercurium* cum illi (*sc. filii Chorici, regis Arcadiae*) in monte dormientem invenissent, manus ei amputaverunt: unde et ipse Cyllenius et mons dicuntur; namque graece κυλλούς aliqua mutilatos parte corporis dicunt. *thes. gloss.*

cyma, -ae *f.* (-atis *n.*). CHAR. gramm. p. 70,15 B. plerique putant neutri generis esse et illo etymo persuadere temptant, quod cyma coliculi summi esse videatur <velut κῦμα>. sed ego rem ... ineptissimam duco Latino nomini Graecum etymum accommodare. ISID. orig. 17,6,20 cymas vocatas quasi comas (17, 10,4).

cymba(cumb-), -ae *f.* PAUL. FEST. 51 cumbam Graeci κύμβην appellant. 64 cumbam Sabini vocant eam, quam militares lecticam. ISID. orig. 19,2,1 cumba locus imus navis, quod aquis incumbat. *vide* cubiculum, cymbium.

cymbalum, -i *n.* ISID. orig. 3,22,11 dicta ... cymbala, quia cum ballematia simul percutiuntur; cum enim Graeci dicunt σύν, βαλά ballematia.

cymbium, -i *n.* PAUL. FEST. 51 cymbium poculi genus a similitudine navis, quae κυμβίς dicitur, appellatum. SERV. Aen. 3,66 cymbia pocula in modum cymbae facta (SERV. Aen. 5,267. ISID. orig. 20,5,4). MACR. Sat. 5,21,9 cymbia ... diminutive a cymba dicta (SCHOL. Stat. Theb. 6,197). 5,21,11 fuerunt qui cymbium a cissybio per syncopam dictum existimarent. *thes. gloss.*

Cymothoe, -es *f.* (*Nereis*). SERV. Aen. 1,144 nomina deorum plerumque de causis sunt ficta ab elementis quae numina dici voluere maiores, ut Cymothoe, id est, cursus fluctuum, ἀπὸ τοῦ θέειν τὸ κῦμα.

cynanche, -es *f.* CAEL. AUR. acut. 3,1,1 *sub* synanchicus.

Cyneum mare. HYG. fab. 111 *Hecuba* in Hellespontum mare se praecipitavit et canis dicitur facta esse, unde et Cyneum *mare* est appellatum

(243,1).

Cynici, -orum *m.* (*secta philosophorum*). LACT. inst. 3,15,20 quid ego de Cynicis loquar, quibus in propatulo coire cum coniugibus mos fuit? quid mirum si a canibus, quorum vitam imitantur, etiam vocabulum nomenque traxerunt? (*inde* ISID. orig. 8,6,14. *sim*: PAUL. NOL. carm. 32,34. AUG. civ. 14,20 p. 43,21 D. AUG. nupt. et concup. 1,22,24).

cynocephalus, -i *m.* ISID. orig. 11,3,15 cynocephali appellantur eo quod canina capita habeant (12,2,32).

cynoglossos, -i *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,81 cynoglossos caninam linguam imitata (PS. APUL. herb. 96).

cynolyssos. CAEL. AUR. acut. 3,9,98 *sub* hydrophobia.

cynomy(i)a(coenomyia), -ae *f.* (*musca*). PLIN. nat. 25,140 psyllion ... alii cynomyiam appellant ..., foliis canino capiti non dissimilibus, semine autem pulici, unde et nomen. HIER. epist. 106,86 κυνόμυια non, ut Latini interpretati sunt, 'musca canina' dicitur per 'υ' Graecam litteram, sed iuxta Hebraicam intellegentiam per δίφθογγον debet scribi 'οι', ut sit κοινόμυια, id est 'omne muscarum genus' (EUCHER. instr. 2 p. 157,15 *ubi* coenomyia *trad.*). AUG. serm. 8,5 quid est cynomyia? canina musca: graecum vocabulum est (PS. AUG. serm. 20,2. CYPR. GALL. exod. 286. PS. PROSP. prom. 1,36. CASSIOD. in psalm. 104,31 l. 412 A. ISID. in exod. 14,9. ISID. orig. 12,8,12). *thes. gloss.*

cynomorion, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 22,162 alii *orobanchen* cynomorion ... appellant a similitudine canini genitalis.

Cynossema, -atis *n.* (*promunturium Thraciae*). OV. met. 13,570 latravit *Hecuba* conata loqui. locus exstat et ex re nomen *Cynossema* habet.

Cynosura, -ae *f.* (*portus Cretae*). HYG. astr. 2,2,1 *Arctum minorem* Aglaosthenes ... ait Cynosuram esse, unam de Iovis nutricibus ex Idaeis nymphis; ab eius quoque nomine et urbem quae Histoe vocatur ... et portum qui ibi est, et agri maiorem partem Cynosuram appellatam.

cynozolon, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 22,47 vocatur ... cynozolon propter gravitatem odoris.

Cynthia, -ae *f.* (*cogn. Dianae*). SCHOL. Stat. Theb. 2,239 Cynthus Deli mons est Dianae sacer, unde Diana Cynthia dicta est.

Cynthius, -i *m.* (*cogn. Apollinis*). PAUL. FEST. 52 Cynthius Apollo a Cyntho Deli monte vocatus (SERV. Aen. 3,92. SERV. ecl. 6,3. PHILARG. Verg. ecl. 6,3 rec. II. SERV. auct. georg. 3,36. PROB. Verg. georg. ad l.).

Cynthus, -i *m.* (*mons Deli*). *vide* Cynthia, Cynthius.

cyparissias(-ittias) *adi.* (i) *de igne*: PAUL. FEST. 51 cyparissiae dicuntur ignes prodigiosi a similitudine cypressorum. 64 cyparissiae appellantur acies quaedam igneae, quae noctu apparere solent ad similitudinem cupressi.

(ii) *de herba*: PLIN. nat. 26,70 quintum *genus tithymalli* cyparittian vocant propter foliorum similitudinem. DIOSC. 4,159 p. 78,8 alter vero *tithymallos*, qui quiparissias dicitur ... folia habet similia piticis ... unde et nomen ipsum accepit.

Cyparissus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* cupressus.

cyperum, -i *n.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,8 cyperum a Graecis vocatum quod habeat virtutem ferventem (*i.e. a* πῦρ).

Cypria, -ae *f.* (*cogn. Veneris*). PAUL. FEST. 52 Cypria Venus, quod ei primum in Cypro insula templum sit constitutum, vel quia parientibus

praesideat, quod Graece κύειν parere sit.

Cyprium mare. SOL. 23,16 ab insulis Carpathium, Aegeum ... Cyprium *mare vocatur.*

Cypros(–us), –i *f.* (*insula*). ISID. orig. 14,6,14 Cypros insula a civitate Cypro, quae in ea est, nomen accepit. *vide* Cypria, Cyprium mare.

Cyrene(1), –es *f.* (*regina Libyae*). *vide* Cyrene(2), Cyrenensis Libya.

Cyrene(2), –es *f.* (*urbs Libyae*). IUST. 13,7,11 Battos virginis (*sc. Cyrenes*) nomine ex responsis agnito urbem Cyrenen condidit. SERV. Aen. 4,42 Cyrene et Barce reginae fuerunt, quae singulis dederunt civitatibus nomina. ISID. orig. 15,1,77 Cyrene regina fuit Libyae quae ex suo nomine civitatem Cyrenen condidit, ex qua et Libyam Cyrenensem vocavit.

Cyrenensis Libya. ISID. orig. 14,5,4 Libya Cyrenensis in parte Africae prima est, a Cyrene urbe metropoli ... nuncupata (15,1,77 *sub* Cyrene(2)).

Cyrneus, –a, –um. SERV. ecl. 9,30 *Corsica* graece Cyrnos dicitur (*add.* auct. a Cyrno, Herculis filio), unde fecit hanc derivationem 'Cyrneas taxos'.

Cyrnos, –i *f.* (*nom. gr. Corsicae*). SERV. auct. ecl. 9,30 *sub* Cyrneus. *cf.* ISID. orig. 14,6,42 *Corsica* Graece Κύρνη dicitur, a Cyrno Herculis filio habitata. *vide* Cyrneus.

Cyrnus, –i *m.* (*Herculis filius*). *vide* Cyrnos.

Cythera(1), –orum *n.* (*insula*). *vide* Cytherea(1).

Cythera(2), –ae *f.* (*nom. oppid.*). *vide* Cytherea(1).

Cytherea(1), –ae *f.* (*cogn. Veneris*). PAUL. FEST. 52 Cytherea Venus ab urbe Cythera, in quam primum devecta esse dicitur concha, cum in mari esset concepta. SERV. Aen. 1,657 Cytherea *Venus* ab insula quae numero tantum plurali dicitur (*sc. 'Cythera'*). *vide* Cytherea(2).

Cytherea(2), –ae *f.* (*insula, i.q. Cythera*). ISID. orig. 14,6,25 Cytherea insula ..., vocata quod ibi Venus sit orta.

Cytisa, –ae *f.* (*nom. oppid.*). *vide* cytisus.

Cytisus. (*insula, i.q. Cythnos*). *vide* cytisus.

cytisus, –i *f.* (–um, –i *n.*). SERV. ecl. 1,78 cytisum genus fruticis ... quae nascitur ... in Cytisa civitate. SERV. georg. 2,431 cytisi virgulta a Cyto (*v.l.* Cytho) insula, ubi abundant nominata (=BREV. EXPOS. Verg. ad l. *ubi* citho *trad.*). SERV. auct. georg. 3,394 cytisus arbor a Cytiso insula, ubi multa nascitur, dicta.

Cythus(Cithus, Cytus). (*insula, i.q. Cythnos*). *vide* cytisus.

D

Daci, -orum *m.* (*gens Thraciae*). ISID. orig. 9,20,90 dictos putant Dacos, quasi Dagos, quia de Gothorum stirpe creati sunt.

dacrima(-uma). *sub* lacrima.

dactylis, -idis *f.* (*uvae genus*). PLIN. nat. 14,40 dactylides digitali gracilitate.

dactylitis, -is *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,52 *aristolochiam longam* etiam et dactylitin vocant, quod sit radice robore digitali et longa.

dactylus, -i *m.* (i) *pes metricus*: SACERD. gramm. VI 498,20 dactylus dictus est a digito, cuius articulis figuratur, incipiens a longa, desinens in duas breves: digitus enim graece δάκτυλος nuncupatur (MAR. VICTORIN. gramm. VI 45,15. MART. CAP. 9,984. CLEDON. gramm. V 30,23. EXPLAN. in Don. gramm. IV 523,7. ISID. orig. 1,17,8). DIOM. gramm. I 478,13 dactylus ... a tactu digitorum dictus, quem ad exprimendam organi modulationem faberrime adfectabant (SCHOL. Hor. ars 274 sonus metri pollicis strepitu et auris perceptione probari solet, unde et dactili pedes quidam dicti sunt), vel ab Idaeis Dactylis (AUDAX gramm. VII 334,18 dactylus unde dictus? ἀπὸ τῶν Ἰδαίων Δακτύλων, qui eo usi sunt). (ii) *fructus palmae*: ISID. orig. 17,7,1 fructus *palmae* ... dactyli a digitorum similitudine nuncupati sunt. *thes. gloss.* (iii) *genus uvae*: ISID. orig. 17,5,17 dactyli a longitudine *dicuntur*. (iv) *genus conchae*: PLIN. nat. 9,184 concharum e genere sunt dactyli, ab humanorum unguium similitudine appellati. (v) *genus gemmae*: PLIN. nat. 37,170 Idaei dactyli in Creta ... pollicem humanum exprimunt (SOL. 11,14. ISID. orig. 16,15,12). (vi) *genus graminis*: PLIN. nat. 24,182 cum in cacumine *graminis* aculei sunt plurimum quini, dactylon appellant ...; altero ... utuntur cum axungia, ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. (vii) *genus herbae*: DYNAMIDIA 2,118 *paeonia habet* radicem candidam digitis longis ... unde a quibusdam dactylus dicitur a digitorum similitudine (ISID. orig. 17,9,48).

daedalio, -onis *m.* (*avis*). HYG. fab. 200,2 Daedalion unicam filiam flendo ab Apolline est conversus in avem daedalionem, id est accipitrem.

Daedalion, -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* daedalio.

daedalus, -a, -um. PAUL. FEST. 68 daedalam a varietate rerum artificiorumque dictam esse apud Lucretium (1,7) terram, apud Ennium (frg. inc. 46) Minervam, apud Virgilium (Aen. 7,282) Circen, facile est intellegere, cum Graeci δαιδάλλειν significent variare.

daemon, -onis *m.* LACT. inst. 2,14,6 daemonas ... grammatici dictos aiunt quasi δαήμονας, id est peritos ac rerum scios (=ISID. orig. 8,11,15. *sim.* CHALC. com. 132. SERV. Aen. 3,111. AUG. civ. 9,20 p. 395,8 D. MACR. Sat. 1,23, 7). MACR. Sat. 1,23,7 aut ut Posidonius scribit in libris quibus titulus est Περὶ ἡρώων καὶ δαιμόνων, quia ex aetheria substantia parata atque divisa qualitas illis est, sive ἀπὸ τοῦ δαιομένου id est καιομένου, seu ἀπὸ τοῦ δαιομένου hoc est μεριζομένου. MART. CAP. 2,154 Graeci daemonas dicunt ἀπὸ τοῦ δαιομένου. CASSIOD. in psalm. 95,5. l. 104 A. quamvis daemones, latine scientes vocentur, quasi dii manes. FULG. myth. 3,5 p. 64,21 demos ... Grece populus dicitur, is dicitur unus, et quia

populos subdere cupiebant et soli super populos esse demones dicti sunt.

Dahae, -arum *m.* (*pop. Scythiae*). *vide* Davus.

dalivum. PAUL. FEST. 68 dalivum supinum ait esse Aurelius (GRF 88,4), Aelius (GRF 60,8) stultum. Oscorum quoque lingua significat insanum. Santra (GRF 386,8) vero dici putat ipsum, quem Graeci δείλαιον, id est, propter cuius fatuitatem quis misereri debeat.

Dalmatia, -ae *f.* VEL. gramm. VII 73,7 placet etiam ut Delmatiam quoque, non Dalmatiam pronuntiemus, quoniam a Delmino, maxima ... civitate, tractum nomen existimatur (=CASSIOD. gramm. [*ex Velio*] VII 155,6). ISID. orig. 14,4,8 Dalmatia a Delmi maxima eiusdem provinciae civitate traxisse nomen existimatur.

Dalmaticum mare. SOL. 23,16 a gentibus Ausonium, Dalmaticum, Ligusticum *mare dictum*.

Damascena urbs. IUST. 36,2,1 Damascena, Syriae ... civitas ...; nomen urbi a Damasco rege indictum.

damascenus, -a, -um. PLIN. nat. 15,43 in peregrinis arboribus dicta sunt damascena *pruna* a Syriae Damasco cognominata. ISID. orig. 17,7,10 damascena (*sc. arbor*), ... a Damasco oppido, unde prius asportata est, dicta.

Damascus(1), -i *f.* (*urbs, caput Syriae*). HIER. quaest. hebr. in gen. p. 25,10 ab hoc (*sc. Damasco*) aiunt Damascum et conditam et nuncupatam (ISID. orig. 15,1,15). *cf.* IUST. 36,2,1 *sub* Damascena urbs. *vide* damascenus.

Damascus(2), -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Damascus(1).

Damea, -ae *f.* (*oppid., i.q Apamea*). PLIN. nat. 5,127 Apamea ... quoniam ferocissimas gentes domuisset, initio Damea vocata (*i.e. a gr.* δαμάζω).

Damia, -ae *f.* (*dea*). PAUL. FEST. 68 *sub* damium.

damiatrix. PAUL. FEST. 68 *sub* damium.

damium, -ii *n.* PAUL. FEST. 68 damium sacrificium, quod fiebat in operto in honore Deae Bonae, dictum a contrarietate, quod minime esset δαμόσιον, id est publicum. dea quoque ipsa Damia et sacerdos eius damiatrix appellabatur.

dammula, -ae *f.* ISID. orig. 12,1,22 dammula vocata, quod de manu effugiat. *cf.* VULG. prov. 6,5 eruere quasi damula de manu.

damnatio, -onis *f.* PAUL. dig. 39,2,3 *sub* damnum.

damno, -are. NON. p. 276,18 damnare est damno adficere. *vide* condemno.

damnum, -i *n.* VARRO ling. 5,176 damnum a demptione, cum minus re factum quam quanti constat. PAUL. dig. 39,2,3 damnum et damnatio ab ademptione et quasi deminutione patrimonii dicta sunt (ISID. diff. app. 152 damnum unde deminutum sit. ISID. orig. 5,27,5 damnum a diminutione rei vocatum). CHAR. gramm. p. 396,6 B. damnum dat omnibus. *vide* condemno, damno, Epidamnus, indemnis.

Dan. *vide* Iordanes.

Danai, -orum *m.* (*nom. prisc. Graecorum*). SERV. Aen. 2,4 'Danai' Argivi, dicti a Danao rege (SERV. auct. Aen. 10,497. ISID. orig. 9,2,72). *cf.* PRISC. gramm. III 467,10.

Danaus, -i *m.* (*rex Argivus*). *vide* Danai.

Danuvius(-ubius), -ii *m.* (*fluvius*). LYD. mag. 3,32 p. 121,8 W. Δανούβιον δὲ τὸν νεφελοφόρον ἐκεῖνοι (οἱ Θρᾷκες) καλοῦσι πατρίως.

ISID. orig. 13,21,28 Danubius Germaniae fluvius vocari fertur a nivium copia quibus magis augetur.

dapaticus, -a, -um *et* **dapatice.** *adv.* PAUL. FEST. 68 *sub* daps.

Daphnis, -idis *m.* (*nom. vir.*). SERV. auct. ecl. 5,20 hunc pastores invenerunt inter lauros et Daphnin vocaverunt.

daps, -is *f.* PAUL. FEST. 68 daps apud antiquos dicebatur res divina ..., quod vocabulum ex Graeco deducitur, apud quos id genus epularum δαίς dicitur. itaque et dapatice se acceptos dicebant antiqui, significantes magnifice, et dapaticum negotium amplum et magnificum.

Dardania, -ae *f.* (i) *oppid., i.q. Troia*: SERV. Aen. 2,325 'Dardaniae' Troiae: ... a Dardano Iovis et Electrae filio. 3,156 'Dardania' derivatum nomen a constitutore *Dardano* (*sim.* HYG. fab. 275,3. SERV. auct. Aen. 3, 167. HIER. chron. a. Abr. praef. p. 12.20. p. 45b. ISID. orig. 15,1,48). (ii) *regio Troiana*: SERV. auct. Aen. 3,167 *Dardanus* Dardaniam Troianam regionem ab suo nomine appellasse (SERV. auct. Aen. 8,134. ISID. orig. 14,3,41).

Dardanus(1), -a, -um. SERV. auct. Aen. 2,325 *Dardanus* ex nomine suo Dardanos populares appellavit. ISID. orig. 9,2,67 Troianorum gens antea Dardana a Dardano nominata.

Dardanus(2), -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Dardania, Dardanus(1).

Dares, -etis *m.* (*Aeneae socius*). FULG. Virg. cont. p. 95,6 virtutis artem Entellus et Dares peragunt; entellin enim Grece imperare dicimus, derin (*i.e.* δέρειν) cedere; quod et magistri in disciplinis faciunt.

dativus casus. EXPLAN. in Don. gramm. IV 534,28 dativus, quod per eum dare nos aliquid alicui significemus (POMP. gramm. V 171,10. 183,5. PRISC. gramm. II 185,23. ISID. orig. 1,7,32).

Daunia, -ae *f.* (*i.q. Apulia*). PAUL. FEST. 69 Daunia Apulia appellatur a Dauno, Illyricae gentis claro viro, qui eam ... occupavit (PORPH. Hor. carm. 1,22,13-14. SERV. Aen. 8,9).

Daunius, -a, -um. PORPH. Hor. carm. 2,1,34 Dauniae a Dauno rege Apuliae (SCHOL. Hor. carm. 2,1,34. 4,6,25. 4,14,26).

Daunus, -i *m.* (*rex Apuliae*). *vide* Daunia, Daunius.

Davus(-os), -i *m.* (*nom. serv.*). SERV. Aen. 8,728 Dahae populi Scythiae, *add.* auct. a parte septemtrionali iuncti Persidi: unde Davi dicti.

debello, -are. PRISC. gramm. III 497,8 a bello ... debello ... compositum verbum.

debilis, -e. ISID. orig. 10,71 debilis, quod per bilem factus sit fragilis. bilis enim humor est afficiens corpus.

deblatero, -are. PAUL. FEST. 72 deblaterare est stulte loqui. nam Graeci βλάκας stultos appellant.

decalico, -are. PAUL. FEST. 75 decalicatum calce litum. *thes. gloss.*

decanus, -i *m.* VEG. mil. 2,8 erant decani, denis militibus praepositi (2,13. HIER. in Is. 2,3,31. 6 A. ISID. orig. 9,3,31). PRISC. gramm. III 414,29 decanus ... a decem.

Decapolis, -eos *f.* (*regio Palaestinae*). MART. CAP. 6,679 Decapolis dicta a numero civitatum (EUCHER. instr. 2 p. 152,10).

Decapolitana regio. (*i.q. Decapolis*). PLIN. nat. 5,74 Decapolitana regio a numero oppidorum *dicta*.

decem. CASSIOD. in psalm. 10 conc. l. 162 A. hic *psalmus* ... merito

dicitur decus, quoniam a decore *decem* nomen accepit. ISID. orig. 3,3,4 *Graeci* δέκα, nos decem. dicti autem decem a Graeca etymologia, eo quod ligent et coniungant infra iacentes numeros. nam δεσμός coniungere vel ligare apud eos dicitur. *vide* caudica, decanus, december, decens, decibilis, decies, Decima, decimanus, Decimus, decorus, decuria, decurio(1), decurio(2), digitus.

december, –ris *m.* (*mensis*). VARRO ling. 6,34 si a Martio ... numeres ...; quintus *mensis* Quintilis et sic deinceps usque ad Decembrem a numero (FEST. 150. PLUT. quaest. Rom. 19 p. 268A. CENS. 22,13. SERV. georg. 1,43. AUG. c. Faust. 18,15. POL. SILV. fast. Dec. 1. LYD. mens. 4,153 p. 169,20 W. GLOSS. IV Plac. I 7). LYD. mens. 4,121 p. 159,3 W. *sub* september (ISID. nat. 4,4 September eo quod septimus sit a Martio qui est principium veris. simili quoque ordine October et November et December ex numero imbrium [*cf.* CASSIOD. var. 1,35,2 *menses* ex numero imbrium futurorum competenter nomina susceperunt] atque veris acceperunt vocabulum. ISID. orig. 5,33,11).

deceo, –ere. *vide* dignus. *part.* **decens,** –entis. ISID. orig. 10,68 decens, compositus, a numero decem dictus. hinc et decorus et decibilis. *vide* digitus.

decermina, –um *n.* PAUL. FEST. 72 decermina dicuntur, quae decerpuntur purgandi causa.

decerpo, –ere. *vide* decermina.

decibilis, –e. ISID. orig. 10,68 *sub* deceo.

decie(n)s. VEL. gramm. VII 76,10 decem ... dixerim (*i.e. pro decim*), quamvis inde decies trahatur.

Decima(–uma), –ae *f.* (*dea*). VARRO ap. GELL. 3,16,10 'Parca' inquit *Varro* '... a partu nominata, item Nona et Decima a partus tempestivi tempore'. TERT. anim 37 superstitio Romana deam finxit ... et Nonam et Decimam a sollicitioribus mensibus.

decima, –ae *f.* (*sc. pars*). *vide* decimanus (iii).

decimanus(–umanus), –a, –um. (i) *in re agrimensorum*: FRONTIN. grom. p. 11,15 quare decimanus a decem potius quam a duobus, cum omnis ager eo fine in duas dividatur partes? ut dupondium .... nunc dicitur dipondium ... sic etiam duocimanus decimanus est factus (HYG. lim. grom. p. 132,13). SIC. FLACC. grom. p. 116,24 quem modum decem actus in quadratum per limites demensi efficiunt; unde etiam limites decumani sunt dicti. p. 117,10 cum ... omnes limites a mensura denum actuum decimani dicti sint. GROM. p. 367,3 *limes* qui pro eo quod formas X faciat, decumanus est appellatus (=ISID. orig. 15,14,4). (ii) *metonymice, i.q. ingens*: PAUL. FEST. 71 decumana ova dicuntur et decumani fluctus, quia sunt magna. nam et ovum decimum maius nascitur, et fluctus decimus fieri maximus dicitur. *thes. gloss.* (iii) *m. subst., i.q. redemptor vectigalis*: PS. ASCON. div. in Caec. p. 196,20 *sub* portorius.

decimatrus, –uum *f.* (*dies festus*). FEST. 257 *sub* quinquatrus.

decimus, –a, –um. *vide* decimanus, decurio.

Decimus, –i *m.* (*praen. vir.*). VARRO ling. 9,60 ab numero ... Quintus, Sextus, Decimus.

decipio, –ere. *vide* decipula.

decipula, –ae *f.* GREG. M. moral. 14,15 decipula ... a decipiendo vocata est. *thes. gloss.*

decisio, -onis *f.* *vide* murgiso.

decollo, -are. NON. p. 97,25 decollare, ex collo deponere.

decolor, -oris. CHAR. gramm. p. 257,16 B. (*ex Romano*) decolorem pro sine colore. CLAUD. DON. Aen. 8,325 p. 161,11 decolor ... qui ex optimo colore ... in sordidum aspectum convertitur. ISID. orig. 10,71 decolor, quod desit illi color.

decoquo, -ere. *vide* coculum.

decor, -oris *m.* *vide* decorus.

decorus, -a, -um. PRISC. gramm. II 138,12 decor decorus. ISID. orig. 10,68 decorus, perfectus, a decem ...decens, compositus, a numero decem dictus. hinc et decorus et decibilis.

decrepitus, -a, -um. PAUL. FEST. 71 decrepitus est desperatus crepera iam vita, ut crepusculum extremum diei tempus. sive decrepitus dictus, quia propter senectutem nec movere se, nec ullum facere potest crepitum. NON. p. 13,11 crepera res proprie dicitur dubia: unde et crepusculum dicitur lux dubia et senes decrepiti dicti, in dubio vitae constituti (SCHOL. Stat. Theb. 1,344). DON. Ter. Eun. 231 decrepiti dicti sunt, quorum crepitu et plangore familiae funera iam conclamata fuerint (Ad. 939). Ad. 264 'crepuit' acre sonuit, unde decrepiti dicti sunt clamosi senes. EUGRAPH. Ter. Eun. 231 decrepiti dicuntur magis senes, si qui longa senectute vix loqui possunt et tantummodo fractis vocibus exprimunt quae loquantur ac sunt quasi quaedam crepitacula. GLOSS. IV Plac. D 14 decrepiti: non qui a senectute avulsi sunt, sed iam qui crepare desierunt, id est loqui cessaverint (ISID. orig. 10,74). ISID. orig. 10,74 decrepitus, quod morti propior quasi ad mortis tenebras vertat, sicut crepusculum tempus noctis. *thes. gloss.*

decretio, -onis *f.* *vide* cretio.

decuria, -ae *f.* PRISC. gramm. III 414,29 decanus ... a decem et decuria et decurio. *vide* decuriatim, decurio(2).

decuriatim. CHAR. gramm. p. 239,27 B. *sub* centuriatim.

decurio(1), -are. PRISC. gramm. III 414,29 a decem ... decuria et decurio, nomen et verbum ... unde decuriatus et decuria comitia.

decurio(2), -onis *m.* (i) *in exercitu*: VARRO ling. 5,91 primi singularum decuriarum decuriones dicti (=FEST. 355). PAUL. FEST. 71 decuriones appellantur, qui denis equitibus praesunt. NON p. 520,5 *sub* centurio(2). PRISC. gramm. III 414,29 *sub* decurio(1). *vide* decuriatim. (ii) *in municipiis*: POMPON. dig. 50,16,239,5 decuriones quidam dictos aiunt ex eo quod initio, cum coloniae deducerentur, decima pars eorum qui ducerentur consilii publici gratia conscribi solita sit. ISID. orig. 9,4,23 decuriones dicti, quod sint de ordine curiae. officium enim curiae administrant.

decursus, -us *m.* ISID. orig. 13,21,4 decursus proprie finis cursus, sive aquarum sit seu quarumlibet rerum.

decus, -oris *n.* *vide* decem.

dedico, -are. VARRO ling. 6,61 <hinc (*sc. a dicendo*) dedicat> (*add. Stroux*), id est quibusdam verbis dicendo finit: sic enim aedis sacra a magistratu pontifice praeeunte dicendo dedicatur. PAUL. FEST. 70 dedicare ... proprie est dicendo deferre. NON. p. 280,4 dedicare est dicere. ISID. orig. 6,19,30 quod dedicatur, dicendo datur; unde et appellatur. unde errant qui consecrationem dedicationem putant significari. *vide* delicatus.

dediticius, -i *m.* GAIUS inst. 1,14 vocantur ... dediticii hi, qui ... victi se

dederunt. ISID. orig. 9,4,49 dediticii ... a deditione sunt nuncupati.

deditio, –onis *f.* *vide* dedo, dediticius.

dedo, –ere. GLOSS. IV Plac. D 31 dedere est a deditione dictum; deditio enim dicitur quando se ... hostes victoribus tradunt. *vide* dediticius.

defaecatus, –a, –um. NON. p. 454,23 defaecata omnia pura et inturbata et sine sordibus possumus dicere, ut vinum sine faecibus. *thes. gloss.*

defectus, –us *m.* CASSIOD. in psalm. 72,26 l. 423 A. defectus dictus est, quoniam deest illi effectus.

defervefacio, –ere. *vide* defrutum.

deferveo, –ere. *vide* defrutum.

defessus. *sub* defetiscor.

defetiscor, –i. PRISC. gramm. II 429,8 vetustissimi ... 'fatiscor' et 'fessus' dicebant, ex quo 'defetiscor defessus', quod quidam a 'fateor' esse derivatum volunt. ISID. orig. 10,71 defessus, semper infirmus, quasi diu fessus.

definio, –ire. *vide* definitivus modus.

definitivus modus. (*i.q. indicativus*). EXPLAN. in Don. gramm. IV 503,28 dicitur *indicativus* ... et definitivus ab eo, quod definiat, quid fit.

deflocco, –are. NON. p. 7,17 defloccare est adterere: tractum a vestibus sine flocco.

defluo, –ere. *vide* flos.

defomitatum. PAUL. FEST. 75 defomitatum a fomitibus succisum, quibus confoveri erat solitum.

deformis, –e. ISID. diff. 1,162 *sub* informis.

deformus, –a, –um. PAUL. FEST. 83 forma significat modo faciem ... modo calidam, ut, cum exta, quae dantur, deforma appellantur.

defraudo(–frudo), –are. NON. p. 31,9 defrudare significat fructum minuere vel per fraudem aliquid exquirere. MAR. VICTORIN. gramm. VI 24,16 *sub* defrutum. *thes. gloss. vide* defrutum.

defrutum (–etum, –itum), –i *n.* VARRO ap. NON. p. 551,21 Varro de Vita Populi Romani lib. I: 'sapam appellabant quod de musto ad mediam partem decoxerant; defretum, si ex duabus partibus ad tertiam redegerant defervefaciendo.' PALLAD. 11,18,1 defritum a defervendo dictum. MAR. VICTORIN. gramm. VI 24,15 in defruto apicem secundae syllabae imponere debetis, nam a defervendo et decoquendo fit tale, vel quod defrudetur, id est fraudetur coctura et minuatur. SERV. georg. 2,93 defrutum dictum est, quod defraudatur et quasi fraudem patitur (ISID. orig. 20,3,14). *thes. gloss.*

defunctus, –a, –um. (*part.* defungor). ISID. orig. 9,4,20 functi, ab eo quod fungantur officio et honore aliquo dicti. hinc et defunctos mortuos dicimus, qui conpleverunt vitae officia (11,2,36). 17,10,18 alii dicunt fungos vocatos quod sint ex eorum genere quidam interemptorii; unde et defuncti.

degener, –is. PRISC. gramm. III 478,6 *sub* genus. ISID. orig. 10,73 degener, aut ignobilis, aut quod sit inpari genere, aut si dum sit genere optimo natus, inhoneste tamen vivit. *thes. gloss.*

dego, –ere. *vide* mendicus.

degulator, –oris *m.* ISID. orig. 10,80 degulator quod gulae sit deditus. *thes. gloss.*

degulo, –are. NON. p. 97,27 degulasse est gulae dedisse. *thes. gloss.*

dehisco, –ere. SERV. Aen. 1,106 'dehiscens' valde hiscens. 'de' enim

augentis est (=ISID. orig. 10,76). *vide* dies.

deicida, -ae *m.* GLOSS. IV Plac. D 32 deicida: qui deum occidit, ut homicida qui hominem.

deiero, -are. DON. Ter. Eun. 331 'deierare' valde iurare (NON. p. 105,19) ... si 'de' producta legeris, si correpta, deos iurare intellegitur (Hec. 771). EUGRAPH. Ter. Eun. 331 'dierare' ... est sancte iurare. GLOSS. IV Plac. D 9 diero: deos iuro. *thes. gloss.*

deinceps. PAUL. FEST. 71 deinceps, qui deinde coepit, ut princeps, qui primum coepit. 75 deincipem antiqui dicebant proxime quemque captum, ut principem primum captum.

deinde. PAUL. FEST. 75 deinde compositum est ex praepositione et loci significatione, ut exinde, perinde, proinde, subinde, quae item tempus significant. *vide* deinceps.

Deiopea, -ae *f.* (*nympha*). FULG. Virg. cont. p. 91,14 vide quid ... Eolo promittatur. Deiopea in coniugium; demos enim Grece puplicum dicitur, iopa vero oculi vel visio.

Deiphobus, -i *m.* (*nom. vir.*). FULG. Virg. cont. p. 99,9 Deiphobus ... Grece aut quasi dimofobus aut velut demofobus, id est aut terroris timor aut puplicus timor.

delanio. *sub* dilanio.

delator, -oris *m.* AGROEC. gramm. VII 115,10 delator qui defert ad accusandum (ISID. diff. 1,164). ISID. orig. 10,77 delator dictus eo quod detegit quod latebat. *thes. gloss.*

delecto, -are. PAUL. FEST. 117 lacit inducit in fraudem; inde est allicere et lacessere; inde lactat, illectat, oblectat, delectat. DON. Ter. Andr. 912 lactare est dulcedine aliqua tenere, ad persuasionem inducere, unde et delectare et oblectare dicimus. *vide* delicia.

delenimentum, -i *n.* *vide* Lenaeus.

delenio, -ire. *vide* Lenaeus, leno.

deleo, -ere. *vide* deletilis, diluvium, letum.

deletilis, -e. NON. p. 96,11 deletile, non quod deleatur, sed quod deleat. *thes. gloss.*

deliberativus, -a, -um. ISID. orig. 2,4,3 genera causarum tria sunt, deliberativum, demonstrativum, iudiciale ...; deliberativum genus vocatur eo, quod de unaquaque re in eo deliberatur.

delibero, -are. PAUL. FEST. 74 deliberare a libella, qua quid perpenditur, dictum. *vide* deliberativus.

delibro, -are. *vide* delubrum.

delicatus, -a, -um. PAUL. FEST. 70 delicata dicebant dis consecrata, quae nunc dedicata (*cf.* 73 delicare ponebant pro dedicare). unde adhuc manet dedicatus, quasi lusui dicatus. ISID. orig. 10,70 dedicatus, quod sit deliciis pastus, vivens in epulis et nitore corporis. *thes. gloss.*

delicia, -ae *f.* ISID. orig. 20,2,6 deliciae nuncupatae quod his delectentur homines. *vide* delicatus.

delictum, -i *n.* *sub* delinquo.

delicuus, -a, -um. VARRO ling. 7,106 in Casina(207) '... *nihil delicuum* ...' dictum ab eo, quod <ad> deliquandum non sunt, ut turbida quae sunt deliquantur, ut liquida fiant. Aurelius (GRF 89,5) scribit delicuum esse ab liquido; Claudius (GRF 97,7) ab eliquato.

delinquo, -ere. *vide* deliquium. *subst. part.* **delictum,** -i *n.* PAUL. FEST. 73 delinquere est praetermittere, quod non oportet praeteriri; hinc deliquia et delicta. AUG. quaest. hept. 3,20 quid aliud sonat delictum nisi derelictum? et quid derelinquit qui delinquit nisi bonum? (GREG. M. in Ezech. 2,9,3 delictum ... est bona derelinquere). PRISC. gramm. III 510,37 a delinquo delictum pro peccato, quod delinquit officium suum qui peccat. CASSIOD. in psalm. 24,7 l. 126 A. delictum quidam volunt levius esse peccatum dictumque ab eo quod viam linquat aequitatis. 31,5 l. 145 A. delictum vero quidam leve putaverunt esse peccatum, quasi neglegentius derelictum.

deliquium, -i *n.* PAUL. FEST. 73 *sub* delinquo. PAUL. FEST. 73 deliquium solis a delinquendo dictum, quod delinquat in cursu suo.

deliratio, -onis *f.* PLIN. nat. 18,180 tabula aratro adnexa – quod vocant lirare – operiente semina; ni operiantur, quae primum appellata deliratio est.

deliro, -are. NON. p. 17,32 delirare est recto decedere. lira est autem fossa recta, quae contra agros tuendos dicitur et in quam uligo terrae decurrat. VEL. gramm. VII 73,4 non ... a graeco tracta vox *delirus* est, παρὰ τὸ ληρεῖν, sed a lira, id est sulco. ita sicuti boves, cum se a recto actu operis detorsit, delirare dicuntur, sic qui a recta via vitae ad pravam declinat, per similitudinem translationis item delirare existimantur. CAPER gramm. VII 109,6 delirare et delerare ἀπὸ τοῦ λήρου.

delirus(-erus), -a, -um. VARRO ap. VEL. gramm. VII 73,2 (GRF 295,275) delirus placet Varroni, non delerus: non enim, ut quidam existimant, a graeco tracta vox est, παρὰ τὸ ληρεῖν, sed a lira, id est sulco. CHAR. gramm. p. 97, 4 B. delirus a lira, aratri ductu, appellatur. potest tamen delerus per 'e' ἀπὸ τοῦ λήρου conpositum videri. ISID. diff. 1,140 delirus ... per aetatem mente defectus: dictus autem ita, eo quod recto ordine, quasi lira, aberret. ISID. orig. 10,78 delerus, mente defectus per aetatem, ἀπὸ τοῦ ληρεῖν, vel quod a recto ordine et quasi a lira aberret.

Delius, -i *m.* (*cogn. Apollinis*). MACR. Sat. 1,17,32 Delius cognominatur *Apollo* ἀπὸ τοῦ δῆλα καὶ φανερὰ πάντα ποιεῖν τῷ φωτί, quod inluminando omnia clara demonstret.

Delmatia. *sub* Dalmatia.

Delmi. (*i.q. Delminum*). *vide* Dalmatia.

Delminum(-ium), -i *n.* (*oppid. Dalmatarum*). *vide* Dalmatia.

Delos, -i *f.* (*insula*). PLIN. nat. 4,66 *Delon* Aristoteles ita appellatam tradidit quoniam repente apparuerit enata (*i.e. a gr.* δῆλος). SOL. 11,18 meminisse hoc loco par est post primum diluvium ... Delon ante omnes terras radiis solis inluminatam, sortitamque ex eo nomen, quod prima reddita foret visibus (ISID. orig. 14,6,21). SERV. Aen. 3,73 Delos ... quia diu latuit et post apparuit: nam δῆλον Graeci manifestum dicunt (SCHOL. Stat. Ach. 1,206): vel, quod verius est, quia, cum ubique Apollinis responsa obscura sint, manifesta illic dantur oracula (SCHOL. Stat. Ach. 1,388). MACR. Sat. 1,17,56 haec insula ideo Delos vocatur, quia ortus et quasi partus luminum omnia facit δῆλα id est aperta clarescere.

Delphi(1), -orum *m.* (*oppid. Phocidis*). SERV. auct. Aen. 3,332 *Icadius* delphini tergo exceptus dicitur ac prope Parnasum montem delatus patri Apollini templum constituisse et a delphino locum Delphos appellasse ...; invenitur ... apud Cornificium Longum (GRF 475,4) ... Icadium ... duce delphino ad montem Parnasum *venisse* et a duce Delphos cognominasse.

Delphi(2), -orum *m.* (*Delphorum incolae*). SCHOL. Verg. Veron. Aen. 4,146 Scaurus: 'Cretes', quia responso accepto ex insula Creta profec<ti esse> et ducem secuti Delphum Phocidam tenuisse dicuntur atque ab eo se Delphos nominasse, ut Philarc<hus ait>.

delphicum metrum. SACERD. gramm. VI 502,17 delphicum ab Apolline Delphico, qui primus hoc usus est metro.

delphinion(delf-), -i *n.* (*herba*). PS. DIOSC. herb fem. 57 delfinion dicta, quod semen ipsius vel flores delfino marino sit simile.

delphinus, -i *m.* (*vel* delphin, *pl.* delphines *m.*). ISID. orig. 12,6,11 delphines certum habent vocabulum, quod voces hominum sequantur, vel quod ad symphoniam gregatim conveniunt. *vide* Delphi, delphinion.

Delphus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Delphi(2).

deltoton. *n.* (*sidus*). CIC. Arat. 5 deltoton dicere Grai quod soliti, simili quia forma littera claret (MANIL. 1,353. HYG. astr. 2,19).

delubrum, -i *n.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 2,225 (GRF 242,154) Varro ... rerum divinarum libro †XIX† delubrum esse dicit ... in quo loco dei dedicatum sit simulacrum, ut, <sicut> in quo figunt candelam candelabrum appellant, sic in quo deum ponant delubrum dicant (MACR. Sat. 3,4,2) ...; Masurius Sabinus delubrum effigies, a delibratione corticis (PAUL. FEST. 73 delubrum dicebant fustem delibratum, hoc est decorticatum, quem venerabantur pro deo. PS. ASCON. div. in Caec. p. 187 sunt etiam qui delubra ligna delibrata, id est decorticata, pro simulacris deorum more veterum posita existiment, sed male). CINC. ap. SERV. Aen. 2,225 (GRF 377,16) alii, ut Cincius, dicunt delubrum esse locum ante templum, ubi aqua currit, a diluendo. CHAR. gramm. p. 393,4 B. delubrum, in quo homines pericula sua deluunt; ponunt enim vel pilum vel scutum vel alia plura suscepta votis. SERV. Aen. 2,225 delubrum dicitur quod uno tecto plura conplectitur numina, quia uno tecto diluitur (SERV. auct. ad l. delubrum dicunt templum ab eo, quod nulli iunctum aedificio pluvia diluatur. SERV. Aen. 4,56 delubrum ... dictum ... propter tectum coniunctum, quia una opera abluitur. PS. ASCON. div. in Caec. p. 187 delubra multarum aedium sub uno tecto a diluvio pluviae munitarum). SERV. Aen. 4,56 delubrum ... dictum ... propter lacum in quo manus abluuntur (ISID. diff. 1,407 delubra ... templa fontes habentia ad purificandos et abluendos fideles. et inde delubra a diluendo appellata. ISID. orig. 15,4,9) ...; aut certe simulacrum ligneum delubrum dicimus, a libro, hoc est raso ligno factum. PS. ASCON. div. in Caec. p. 187 alii delubra dicunt ea templa in quibus sunt labra corporum abluendorum. *thes. gloss.*

deludo, -ere. *vide* dolosus, dolus.

deluo, -ere. PAUL. FEST. 73 deluit solvit, a Graeco διαλύειν.

demens, -entis. PAUL. FEST. 159 demens, quod de sua mente decesserit. LACT. inst. 7,12,9 in furiosis mens extinguitur, anima manet, et ideo non exanimes, sed dementes appellantur. ISID. orig. 10,79 demens, idem qui amens; id est sine mente, vel quod diminutionem habeat mentis. *thes. gloss.*

dementia, -ae *f.* CIC. Tusc. 3,10 quod animi adfectionem lumine mentis carentem *maiores* nominaverunt amentiam eandemque dementiam. ISID. diff. 1,144 dementia ... dicta quasi diminutio mentis.

deminutio(dim-), -onis *f.* *vide* damnatio, damnum, dementia.

deminutus(dim–), –a, –um (*part.* deminuo). *vide* dimensum.

demo, –ere. *vide* dens, vindemia, vindemiator.

demolior, –iri. NON. p. 346,22 moliri, exstruere: dictum a molibus ... unde demoliri dictum esse destruere.

demonstrativus, –a, –um. (*term. tech. rhet.*). ISID. orig. 2,4,5 genera causarum tria sunt, deliberativum, demonstrativum, iudiciale ...; demonstrativum dictum, quod unamquamque rem aut laudendo aut vituperando demonstrat.

demum. *vide* idem.

demptio, –onis *f.* *vide* damnum.

denarius, –i *m.* (*sc. nummus*). VARRO ling. 5,173 denarii, quod denos aeris valebant (VITR. 3,1,8). DIDYM. ap. PRISC. gramm. III 412,8 (GRF 449,5) δέκα γὰρ ἠδύνατο ἀσσάρια τὸ δηνάριον, ὡς αὐτοὶ (οἱ Ῥωμαῖοι) λέγουσιν denarius παρὰ τὸ δῆνα ἐσχηματισμένους. PAUL. FEST. 98 quia deni asses ... efficiebant denarium, ab hoc ipso numero dictum (AUG. in evang. Ioh. 17,4 denarius ... accepit nomen a numero decem). PLUT. Cam. 13,1 τὸ δεκάχαλκον οὕτως ἐκαλεῖτο δηνάριον. ISID. orig. 16,25,13 denarium ... dictum quia pro decem nummis inputatur.

denicalis, –e. CIC. leg. 2,55 denicales *feriae*, quae a nece appellatae sunt, quia residentur mortuis. PAUL. FEST. 70 denicales feriae colebantur, cum hominis mortui causa familia purgabatur. Graeci enim νέκυν mortuum dicunt.

dens, –ntis *m.* (i) *proprie*: CASSIOD. in psalm. 3,8 l. 144 A. dentes ... dicti sunt a demendo. ISID. diff. 2,59 dentes dicti, quasi cibos dividentes. ISID. orig. 11,1,52 dentes Graeci ὀδόντες vocant, et inde in Latinum trahere nomen videntur (*cf.* PLUT. quaest. conv. 8,6,5 δέντης, τοὺς ὀδόντας). *vide* bidens, densum, dentale, Dentatus, dentix. (ii) *dens aratri*: VARRO ling. 5,135 dens *vomeris* quod eo mordetur terra.

denso, –are. *vide* levidensis.

densum, –i *n.* (*genus operis textilis*). VARRO ling. 5,113 densum a dentibus pectinis quibus feritur.

dentale, –is *n.* ISID. orig. 20,14,2 dentale est aratri pars prima, in quo vomer inducitur quasi dens.

Dentatus, –i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 7,68 quosdam et cum dentibus nasci, sicut M. Curium, qui ob id Dentatus cognominatus est, et Cn. Papirium Carbonem (SOL. 1,70).

dentix(–ex, –trix), –icis *m.* (*genus piscis*). ISID. orig. 12,6,23 dentix (dentrix *v.l.*) pro multitudine et granditate dentium dictus.

deorsum. *vide* dorsum.

depeculatus, –us *m.* PAUL. FEST. 75 depeculatus a pecore dicitur. qui enim populum fraudat, peculatus poena tenetur.

depolitus, –a, –um. (*part.* depolio). PAUL. FEST. 71 depolitum perfectum, quia omnes perfectiones antiqui politiones appellabant.

deponens, –entis (*part.* depono, *term. tech. gramm.*). SACERD. gramm. VI 430,2 deponens dictum est tribus causis, vel quod activitatem in intellectu teneat et passivitatem deponat (SERG. gramm. IV 507,19. PRISC. gramm. II 374,6), vel quod passivitatem in declinatione teneat et activitatem deponat (CLEDON. gramm. V 18,38), vel e contrario, quod 'r' litteram deponere non potest (MAR. VICTORIN. gramm. VI 198,14. CHAR. gramm. p. 215,11 B.

DIOM. gramm. I 337,24. SERV. gramm. IV 417,16. AUG. mus. 5,3,4. CLEDON. gramm. V 18,36. 58,29. EXPLAN. in Don. gramm. IV 507,10. POMP. gramm. V 228,19). quidam putant ideo dici deponens, quod de quattuor participiis unum deponat (SERV. gramm. IV 417,18. SERG. gramm. IV 514,29. AUG. gramm. V 514,5. CLEDON. gramm. V 57,33. POMP. gramm. V 228,28. 32. 259,36. ISID. orig. 1,9,7). PRISC. gramm. II 374,5 deponens vocatur ..., quod per se ponitur.

depontani, -orum *m.* PAUL. FEST. 75 depontani senes appellabantur, qui sexagenarii de ponte deiciebantur.

deporto, -are. *vide* portus.

depositum, -i *n.* (*subst. part.* depono). ULP. dig. 16,3,1 praef. depositum est, quod custodiendum alicui datum est, dictum ex eo quod ponitur: praepositio enim 'de' auget depositum, ut ostendat totum fidei eius commissum. PAUL. coll. Mos. 10,7,2 depositum est quasi diu positum (ISID. orig. 5,25,19).

deprecor, -ari. GELL. 7,16,3 deprecor hoc in loco (CAT. 92,3) vir bonus ita esse dictum putabat ..., quod significat valde precor ... in quo 'de' praepositio ad augendum et cumulandum valet ...; nunc enim contra omnino est; nam 'de' praepositio, quoniam est anceps, in uno eodemque verbo duplicem vim capit. sic enim deprecor a Catullo dictum est quasi detestor ...; contra autem valet , cum Cicero (pro P. Sulla 72) ita dicit: 'quam multorum hic vitamst a Sulla deprecatus.'

depretiatus, -a, -um. (*part. depretio*). ISID. orig. 10,75 depretiatus, ab eo quod sit vilis nec aliquo pretio dignus.

depso, -ere. NON. p. 99,10 depsere a graeco magis significantiam vel originem trahit.

depuvio, -ire (-ere). PAUL. FEST. 70 depuvere caedere ...; quod ipsum ex Graeco est ἀπὸ τοῦ παίειν.

derelinquo, -ere. *vide* delinquo (*part.* delictum).

derivo, -are. *vide* rivalis, rivus.

desero, -ere. *vide* deserta, desertor.

deserta, -orum *n.* (*part.* desero). ISID. orig. 14,8,31 deserta vocata quia non seruntur et ideo quasi deseruntur; ut sunt loca silvarum et montium.

desertor, -oris *m.* SERV. georg. 1,290 qui deserunt exercitum ad hostes transeuntes, desertores vocantur. ISID. orig. 9,3,39 desertores vocati eo, quod desertis militaribus officiis evagantur ..., sed et qui deserunt exercitum *eqs. ex* SERV. *supra.*

deses, -idis. PRISC. gramm. II 241,18 a sedendo mutant 'e' in 'i', ut ... deses desidis. EUTYCH. gramm. V 455,12 desideo deses.

desideo, -ere. ISID. orig. 10,77 *sub* desidiosus. *vide* deses, desidiosus.

desidero, -are. PAUL. FEST. 75 desiderare et considerare a sideribus dici certum est. PRISC. gramm. II 274,19 'sidus sideris sidero sideras', unde compositum est 'considero' et 'desidero' (III 493,21).

desidiosus, -a, -um. ISID. orig. 10,77 desidiosus, tardus, piger, a desidendo vocatus, id est valde sedendo ...; 'de' enim augentis est.

designo, -are. PRISC. gramm. III 497,15 *a signo* designo, unde designatus.

desilio, -ire. *vide* desultor.

desipiens, -entis (*part.* desipio). ISID. orig. 10,79 desipiens, eo quod

minus sapere incipit quam quod solebat.

desperatio, -onis *f.* ISID. orig. 8,2,5 e contrario (*sc. spei*) desperatio.

desperatus, -a, -um. (*part.* despero). ISID. orig. 10,72 desperatus vulgo vocatur malus ac perditus nec iam ullius prosperae spei. dicitur autem per similitudinem aegrorum qui affecti et sine spe deponuntur.

despiciens, -entis (*part.* despicio). ISID. orig. 10,76 despiciens, eo quod deorsum aspiciat vel contemptui habeat.

desponsor, -oris *m.* VARRO ling. 6,69 ab eadem sponte, a qua dictum spondere, declinatum spondit et respondet et desponsor et sponsa.

destillo, -are. SERV. georg. 3,366 inde (*sc. a stilla*) est et destillat.

desultor, -oris *m.* ISID. orig. 18,39 desultores nominati quod olim, prout quisque ad finem cursus venerat, desiliebat et currebat; sive quod de equo in equum transiliebat. *thes. gloss.*

desum, -esse. *vide* decolor, defectus, deus.

deterior, -ius. PRISC. gramm. II 83,7 detero deteris deterior (84,15. 90,11. 99,12. III 80,20). III 508,19 a 'de' antique 'deter' *derivatur*, unde et deterior, deterrimus, quae tamen alii a 'detero' verbo facta esse putaverunt.

detero, -ere. *vide* deterior, dispendium.

detrimentum, -i *n.* VARRO ling. 5,176 detrimentum a detritu, quod ea quae trita minoris pretii. CHAR. gramm. p. 396,7 B. detrimentum usu tritum. ISID. diff. app. 152 detrimentum quod terendo minuatur.

detritus, -us *m.* *vide* detrimentum.

Deverra, -ae *f.* (*dea*). VARRO ap. AUG. civ. 6,9 p. 264,3 D. (GRF 244,162) tres homines noctu circuire limina domus et primo limen securi ferire, postea pilo, tertio deverrere scopis, ut his datis culturae signis deus Silvanus prohibeatur intrare ...; ab his autem tribus rebus tres nuncupatos deos, Intercidoniam a securis intercisione, Pilumnum a pilo, Deverram ab scopis, quibus diis custodibus contra vim dei Silvani feta conservaretur.

deverro, -ere. *vide* Deverra.

devorsor, -ari. *vide* deversorium.

deversorium(devors- divers-), -i *n.* NON. p. 60,23 devorsoria dicta sunt hospitia, a devorsando. PRISC. gramm. III 514,26 devorsorium quoque dicitur locus in quo devertimus. ISID. orig. 15,3,10 diversorium dictum eo quod ex diversis viis ibi conveniatur. *thes. gloss.*

deverticulum(div-), -i *n.* DON. Ter. Eun. 635 proprie ... diverticula dicuntur in via domicilia, ad quae de itinere divertendum sit. PRISC. gramm. III 514,25 a deverto fit derivatum deverticulum. ISID. orig. 15,16,11 diverticula ... hoc est diversae ac divisae viae, sive semitae transversae quae sunt a latere viae. *thes. gloss.*

deverto, -ere. *vide* deversorium, deverticulum.

Deviana(Div-), -ae *f.* (*dea, i.q. Diana*). VARRO ling. 5,68 *sub* Diana. VARRO ap. PROB. Verg. ecl. 6,31 (GRF 226,103) *sub* Diana. *vide* Diana.

devius, -a, -um. PORPH. Hor. carm. 2,11,21 devium est ... a via remotum (3,25,12. SCHOL. Hor. carm. 3,25,12). ISID. orig. 14,8,32 devia sunt loca secreta et abdita, quasi extra viam. ipsa sunt et invia. *vide* Deviana, Diana.

devotio, -onis *f.* *vide* devotor.

devotor, -oris *m. et* **devotrix,** -icis *f.* SERV. Aen. 4,607 utitur inprecationibus, hoc est devotionibus; unde et devotor et devotrix dicitur qui inprecatur.

deunx, -ncis *m.* VARRO ling. 5,172 *sub* bes.

deus, -ei *m.* VARRO ling. 5,66 olim Diovis et Diespiter dictus, id est dies pater; a quo dei dicti qui inde, et dius et divum. PAUL. FEST. 71 deus dictus, quod ei nihil desit, vel quia omnia commoda hominibus dat; sive a Graeco δέος, quod significat metum, eo quod hominibus metus sit (SERV. Aen. 5,45 [GRF 140,12. 360,424] *sub* divus. 12,139. CASSIOD. in psalm. 21,2 l. 56 A. 49,1 l. 39 A. 83,4 l. 105 A. deus videlicet a creando; quamvis et timorem tale nomen indicare monstretur. ISID. orig. 7,1,5). sed magis constat, id vocabulum ex Graeco (*i.e. a gr.* θεός) esse dictum, aspiratione dempta, qui mos antiquis nostris frequens erat (PRISC. gramm. II 21,1 inter 't' quoque et 'th' est 'd' ... ut 'deus θεός'). TERT. nat. 2,4 aiunt quidam propterea deos <θεούς appellatos> quod θέειν, id est ἵεσθαι pro currere ac motari interpretatio est. EUCHER. instr. 2 p. 159,20 θεός deus ... ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι, a spectando, id est omnia prospiciendo. *vide* daemon, deicida, deiero, delubrum, dies, dirus, divinitas, Gradivus, Indiges, Iuppiter, Vedius.

deuteronomium, -ii *n.* HIER. epist. 53,8,2 deuteronomium ... secunda lex (AUG. quaest. hept. 5,49. 6,30. EUCHER. instr. 2 p. 160,22. VEREC. in cant. 2,1. ISID. praef. test. 2. 22. ISID. orig. 6,2,7). *thes. gloss.*

dexter, -era, -erum. ISID. orig. 11,1,67 dextera vocatur a dando, ipsa enim pignus pacis datur. *vide* dextralis, sinister.

dextralis, -e. ISID. orig. 19,19,11 dextralis dexterae habilis. *thes. gloss.*

diabolus, -i *m.* HIER. in Eph. 4,27 diabolus Graecum verbum est, quod Latine dicitur criminator (HIER. in Is. 8,27,1 l. 8 A. HIER. in psalm. 108. ISID. orig. 8,11,18). RUFIN. apol. Orig. epil. 58 p. 632B diabolus a criminando nomen accepit (RUFIN. apol. adv. Hier. 1,19). AUG. quaest. hept. 4,49 unde (*sc. a* διαβολή) creditur etiam diabolus appellatus, tamquam accusator Latine dicendus sit. EUCHER. instr. 2 p. 155,17 diabolus deorsum fluens, Graece vero criminator dicitur. ACT. Archel. 36,4 ex hoc enim appellatus est diabolus, eo quod ... in terris mandato dei obtrectator existeret. *cf.* TERT. anim. 35. TERT. adv. Marc. 2,10. 5,18. LACT. epit. 22,6. LACT. inst. 2,8,6.

diacodion, -i *n.* ISID. orig. 4,9,9 diacodion, quia ex codia, id est ex papavere fit.

diaconus, -i *m.* EUCHER. instr. 2 p. 160,7 ex Graeco ... diaconus minister.

diadema, -atis *n.* ISID. orig. 19,31,1 diadema ...; exinde dictum Graece quod praeligetur.

Diadematus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLUT. Coriol. 11,3 Διαδήματόν τινα τῶν Μετέλλων καλέσαντες, ὅτι πολὺν χρόνον ἕλκος ἔχων περιενόστει διαδεδεμένος τὸ μέτωπον.

Dialis, -e. VARRO ling. 5,84 *flamines* cognomina habent ab eo deo cui sacra faciunt; sed partim sunt aperta, partim obscura ...; obscura Dialis et Furinalis, cum Dialis ab Iove sit – Diovis enim. PAUL. FEST. 74 dium, quod sub caelo est extra tectum, ab Iove dicebatur, et Dialis flamen. 87 Dialis ... appellatur a Dio, a quo vita dari putabatur hominibus.

diamoron, -i *n.* ISID. orig. 4,9,9 diamoron a suco morae nomen sumpsit, ex quo conficitur.

Diana, -ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,68 *lunam* quidam Dianam vocant ...; hinc quod luna in altitudinem et latitudinem simul it, Diviana appellata

(VARRO ap. PROB. Verg. ecl. 6,31 [GRF 226,103] Varro etiam in logistorico ... ait: antiquos agrestes ... quod veluti Diana duce ad investigandas feras solas et devias silvas peterent, Devianam appellasse deam, mox Dianam, quod intellegerent eandem esse quae diem nascentibus daret). CIC. nat. deor. 2,69 Diana dicta quia noctu quasi diem efficeret (FIRM. err. 17,2). NIGID. ap. MACR. Sat. 1,9,8 (GRF 177,42) pronuntiavit Nigidius Apollinem Ianum esse Dianamque Ianam adposita 'd' littera, quae saepe 'i' litterae causa decoris adponitur. SERV. auct. Aen. 1,498 sane Dianam veteres ideo melius producebant, quia sub divo dea sit venandi gratia. ISID. orig. 8,11,56 Dianam ... vocatam quasi Duanam, quod luna et die et nocte appareat. *vide* Dictynna.

diapason. (*i.q. gr.* διὰ πασῶν *sc.* χορδῶν). CASSIOD. inst. 2,5,7 diapason ... dicta est quasi ex omnibus sonis constans (CASSIOD. var. 2,40,6).

diarium, -i *n.* ISID. orig. 1,44,1 ephemeris ... appellatur unius diei gestio. hoc apud nos diarium vocatur. nam quod Latini diurnum, Graeci ephemerida dicunt.

diaspermaton, -i *n.* ISID. orig. 4,9,9 diaspermaton, quia ex seminibus conponitur.

dibaphus(-fus), -a, -um. PLIN. nat. 9,137 dibapha *purpura* ... dicebatur quae bis tincta esset. PORPH. Hor. epod. 12,21 purpuram ... significat, quae ... bis tingi conchylio dicitur. unde hodieque dibafus appellatur.

dica, -ae *f.* DON. Ter. Phorm. 329 δίκη Graece causa est, quae fit Latine dica.

Dicaearchia(Dicearchia), -ae *f.* (*oppid. Campaniae, i.q. Puteoli*). PAUL. FEST. 72 Dicearchia vocabatur, quae nunc Puteoli, quod ea civitas quondam iustissime regebatur.

dicis. *gen.* VARRO ling. 6,61 hinc (*sc. a dicendo*) antiqua illa addici numo et dicis causa.

dico(1), -are. VARRO ling. 6,61 dico originem habet graecam, quod Graeci δεικνύω. hinc Ennius (frg. inc. 39) 'dico qui hunc dicare'. *cf.* NON. p. 280,17 dicere, dicare. p. 287,28 dicare, indicare.

dico(2), -ere. VARRO ling. 6,61 dico originem habet graecam, quod Graeci δεικνύω. *cf.* NON. p. 280,16 dicere est indicare. *vide* causidicus, dedico, dicis, dictator, dictio, dictor, doceo, fides, indicium, iudex, iudicium, iudico, iuridicus, mendicus, prodigium, veredicus.

Dicta, -ae (-e, -es) *f.* (*mons vel regio Cretae*). BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,536 regio Cretensis Dicta a monte Dictaeo. *vide* dictamnus.

Dictaeus, -i *m.* (*mons Cretae*). SERV. Aen. 3,171 Dictaeus mons Cretae est, dictus a Dicte nympha, quae illic colitur (=SERV. auct. Aen. ad l.). BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,536 Britomaris filia cum persequentis Minois amatoris sui vim fugiens semet ex hoc monte in subiectum praecipitem deiecisset, excepta retibus incolumis evasit, qua dicitur gratia Dictynna, ideo et mons Dictaeus. COMMENT. Lucan. 6,214 *sub* Dictynna.

dictamnus, -i *f.* (-um, -i *n*). SERV. Aen. 12,412 *dictamnus* licet ubique nascatur, melior in Creta est. *add.* auct. quae Dicta dicitur, unde proprium herbae nomen. ISID. orig. 17,9,29 Dicta mons Cretae, ex quo dictamnum herba nomen accepit.

dictator, -oris *m.* VARRO ling. 5,82 dictator, quod a consule dicebatur,

cui dicto audientes omnes essent (6,61. CIC. rep. 1,63). DION. HAL. 5,73,1 ὄνομα δ' αὐτῷ (μονάρχῳ) τίθενται δικτάτορα, εἴτε διὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κελεύειν, ὅτι θέλοι ...· εἴτε ὥς τινες γράφουσι διὰ τὴν τότε γενομένην ἀνάρρησιν, ἐπειδὴ οὐ παρὰ τοῦ δήμου τὴν ἀρχὴν εὑρόμενος κατὰ τοὺς πατρίους ἐθισμοὺς ἕξειν ἔμελλεν, ἀλλ' ὑπ' ἀνδρὸς ἀποδειχθεὶς ἑνός. PLUT. Marcell. 24,7 τῶν ὑπάτων τις ... προελθὼν εἰς τὸν δῆμον ὃν αὐτῷ δοκεῖ λέγει δικτάτορα. καὶ διὰ τοῦτο δικτάτωρ ὁ ῥηθεὶς καλεῖται· τὸ γὰρ λέγειν δίκερε Ῥωμαῖοι καλοῦσιν· ἔνιοι δὲ <φασι> τὸν δικτάτορα τῷ μὴ προτιθέναι ψῆφον ἢ χειροτονίαν, ἀλλ' ἀφ' αὑτοῦ τὰ δόξαντα προστάττειν καὶ λέγειν οὕτως ὠνομάσθαι. PRISC. gramm. II 432,25 dictator ... a dictando. ISID. orig. 9,3,11 dicti dictatores quasi principes et praeceptores.

Dicte, –es *f.* (*nympha*). *vide* Dictaeus mons.

dictio, –onis *f.* CHAR. gramm. p. 197,13 B. a verbo ... dico dictio. AUG. mus. 1,2 quamvis dictionem a dicendo dictam esse fateamur.

dictor, –oris *m.* ISID. orig. 10,65 doctus a dicendo. inde et dictor.

Dictynna, –ae *f.* (*dea Cretae, saepe i.q. Diana*). PAUL. FEST. 72 Dictynna Diana, quam esse lunam putabant, dicta, quod fulgore suo noctu omnia ostendat. BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,536 *sub* Dictaeus mons. COMMENT. Lucan. 6,214 'Dictaea' Cretensi. dicta a monte qui a retibus cognominatus est quae graece δίκτυα appellantur. his enim piscatores Βριτόμαρτιν quae inimicum pudoris sui Minoa fugiens in mare se praecipitaverat et consilio Dianae ... in memoriam cognominaverunt montem, a quo et ipsa Diana dicta est Dictynna (*sim.* SCHOL. Stat. Theb. 9,632).

Dido, –onis *f.* (*Carthaginis regina*). SERV. auct. Aen. 1,340 Dido vero nomine Elissa ante dicta est, sed post interitum a Poenis Dido appellata, id est virago Punica lingua (SERV. Aen. 4,36. 674. SERV. auct. Aen. 4,335).

didoron. (*genus lateris*). PLIN. nat. 35,171 didoron ... longum sesquipedem, latum pedem ...; Graeci enim antiqui δῶρον palmum vocabant.

diecula, –ae *f.* DON. Ter. Andr. 710 'diecula', hoc est tempusculum, et sumitur ab eo quod est haec dies ...; quasi dies parva (CHAR. gramm. p. 141,12 B. SERV. auct. Aen. 2,324. PS. ASCON. Verr. p. 207,15. PRISC. gramm. II 158,13. EUGRAPH. Ter. Andr. 710).

diepristine. *adv.* MACR. Sat. 1,4,23 *sub* pridie.

dierectus, –a, –um. PAUL. FEST. 69 dierectum dicebant per antiphrasin, volentes significare malum diem. NON. p. 49,24 dierecti dicti crucifixi, quasi ad diem erecti.

dies, –ei *m. et f.* VARRO ling. 6,4 ab hoc deo (*Iove?*) dies appellatur. PAUL. FEST. 74 dies dictus, quod divini sit operis, sive ab Iove, eius, ut putabant, rectore, qui Graece Δία appellatur; sive quod aer diurnus dehiscat in candorem. MACR. Sat. 1,15,15 cum Iovem accipiamus lucis auctorem, unde ... Cretenses Δία τὴν ἡμέραν vocant, ipsi quoque Romani Diespitrem appellant ut diei patrem. CASSIOD. in psalm. 1,2 l. 231 A. dies pagani dixerunt a numinibus suis, id est a diis, a quibus eos etiam nominasse noscuntur (ISID. orig. 5,30,5 dies dicti a diis, quorum nomina Romani quibusdam sideribus sacraverunt). *vide* aequidialis, cottidie, Diana, diecula, dierectus, Diespiter, diluculo, Diovis, diu, diurnus, divus, festivitas, hodie, indutiae, interdiu, internundinum, Iuppiter, manifestus, merenda, meridies, nudius, pridie.

Diespiter, –tris *m.* VARRO ling. 5,66 *Iuppiter* olim Diovis et Diespiter

dictus, id est dies pater. GELL. 5,12,5 Iovis Diespiter appellatus, id est diei et lucis pater (SERV. Aen. 9,567. MACR. Sat. 1,15,15. PRISC. gramm. III 515,2. SCHOL. Hor. carm. 3,2,29). *aliter*: TERT. nat. 2,11 Diespiter, qui puerum perducat ad partum (AUG. civ. 4,11 p. 160,27 D. Diespiter, qui partum perducat ad diem). *thes. gloss. vide* Iuppiter.

diffareatio, -onis *f.* PAUL. FEST. 74 diffareatio genus erat sacrificii, quo inter virum et mulierem fiebat dissolutio. dicta diffareatio, quia fiebat farreo libo adhibito.

differo, -rre. *vide* dilator.

digamus, -a. ISID. orig. 9,7,15 digamus ... et trigamus a numero uxorum vocatus, quasi duabus, vel tribus maritus.

digitus, -i *m.* ISID. orig. 11,1,70 digiti nuncupati, vel quia decem sunt, vel quia decenter iuncti existunt.

digladior, -ari. NON. p. 65,11 digladiari dictum est dissentire et dissidere: dictum a gladiis. *thes. gloss.*

dilanio(del-), -are. PAUL. FEST. 73 delaniare est discindere et quasi lanam trahere. *vide* lacinia, lanius.

dilator, -oris *m.* AGROEC. gramm. VII 115,11 dilator, qui differt ad proferendum (ISID. diff. 1,164. ISID. orig. 10,77).

dilectio, -onis *f.* ISID. orig. 8,2,6 caritas Graece, Latine dilectio interpretatur, quod duos in se liget. nam dilectio a duobus incipit, quod est amor dei et proximi.

dilectus(del-), -us *m.* VARRO ling. 6,66 ab legendo legio et diligens et dilectus. PAUL. FEST. 73 dilectus militum, et is, qui significatur amatus, a legendo dicti sunt. *vide* legio.

diligentia, -ae *f.* CHAR. gramm. p. 398,16 B. diligentia a diligendo singula. *vide* diligo (dilectus).

diligo, -ere. CASSIOD. in psalm. 17,2 l. 33 A. diligo ... dicitur quasi de omnibus eligo. *part.* **diligens,** -entis. VARRO ling. 6,66 *sub* dilectus. CIC. nat. deor. 2,72 ex diligendo diligentes, ex intellegendo intellegentes; his enim in verbis omnibus inest vis legendi. *part.* **dilectus,** -a, -um. PAUL. FEST. 73 *sub* dilectus. ISID. orig. 10,69 dilectus a diligentia. haec sunt enim signa diligendi.

diluculum, -i *n.* CENS. 24,2 diluculum, cum sole nondum orto iam lucet. CASSIOD. in psalm. 118,148 l. 2731 A. diluculo ... significat initium lucis, id est diei monstratus adventus. GREG. M. moral. 8,48 diluculum dicitur, cum iam nocturna tempora in claritatem lucis mutantur. ISID. orig. 5,31,13 (=SUET. frg. p. 160,5) diluculum quasi iam incipiens parva diei lux.

diluo, -ere. *vide* delubrum. *part.* **diluens,** -entis. PAUL. FEST. 120 lues est diluens usque ad nihil, tractum a Graeco λύειν. *part.* **dilutus,** -a, -um. *vide* luteus.

diluvium, -i *n.* ISID. orig. 13,22,1 diluvium dictum quod aquarum clade omnia quae inundaverit deleat.

dimensio, -onis *f.* *vide* dimidius.

dimensum, -i *n.* DON. Ter. Phorm. 43 servi quaternos modios frumenti in mense accipiebant et id dimensum dicebatur. et utrum a mense an a metiendo incertum est. NON. p. 525,5 demensum Terentius in Phormione quasi deminutum posuit. *thes. gloss.*

dimidio, -are. PRISC. gramm. III 481,26 verbum ab eo (*sc.* '*medium*')

compositum dimidio, dimidias, dimidiat, unde et dimidiatus. *part.* **dimidiatus,** -a, -um. GELL. 3,14,6 'dimidiatum' est quasi 'dismediatum' et in partis duas pares divisum. PRISC. gramm. III 481,26 *supra. vide* dimidius.

dimidius, -a, -um. GELL. 3,14,8 'dimidium' vero est, non quod ipsum dimidiatum est, sed quare ex dimidiato pars altera est. DON. Ter. Ad. 241 dimidium a dimensione dicimus (SCHOL. Stat. Theb. 7,645).

diminuo(dimm-), -ere. PRISC. gramm. II 32,12 dimminuo pro disminuo.

diminutio. *sub* deminutio.

diobolaris, -e. VARRO ling. 7,64 diobolares a binis obolis. PAUL. FEST. 74 diobolares meretrices dicuntur, quae duobus obolis ducuntur.

dioecesis, -eos *f.* EUCHER. instr. 2 p. 160,12 ex Graeco ... dioecesis gubernatio, et hoc non secundum proprietatem ... verbi sed secundum effectum.

Diomedes, -is *m.* (*Tydei filius*). *vide* Diomedia insula, Diomediae aves.

Diomedia insula. PAUL. FEST. 75 Diomedia insula, in qua Diomedes sepultus est.

Diomediae aves. PLIN. nat. 10,127 *Diomediae aves* uno ... in loco ... visuntur, in insula quam diximus (3,151) nobilem Diomedis tumulo ...; aedemque eam cotidie ... purificant, unde origo fabulae Diomedis socios in eorum effigies mutatos. SOL. 2,50 ferunt Diomedis socios aves factos. sane ante adventum Aetoli ducis nomen Diomedeae non habebant, inde sic dictae. SERV. Aen. 11,271 Diomedis socios constat in aves esse conversos post ducis sui interitum ...; hae aves hodieque Latine Diomedeae vocantur (ISID. orig. 12,7,28).

Dionysias, -adis *f.* (*insula, i.q. Naxos*). SOL. 11,28 Naxos Dionysias quam Naxos prius dicta, vel quod hospita Libero patri vel quod fertilitate vitium vincat ceteras.

Dionysius lapis. ISID. orig. 16,4,7 Dionysius lapis ... vocatur ... quia, si aquae mixtus conteratur, vinum fragrat, et quod in illo mirum est, ebrietati resistit.

dionysonymphas, -adis *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,165 eandem (*sc. hestiaterida*) dionysonymphadem, quoniam vino mire conveniat.

Dionysus(-ius), -i *m.* (*deus*). HYG. fab. 167,3 *Iuppiter* Liberum ... Nyso dedit nutriendum, unde Dionysus est appellatus et bimater est dictus (179,3. COMM. instr. 1,12,9). *vide* Naxos, Nysa.

Dioscorias, -adis *f.* (*oppid. Colchorum*). ISID. orig. 15,1,40 Dioscoriam Colchorum urbem Amphitus et Cercius aurigae Castoris et Pollucis fabricaverunt, ex eorum nomine eam cognominantes; nam Castor et Pollux Graece Διόσκουροι appellantur. *cf.* MELA 1,111. PLIN. nat. 6,16. SOL. 15,17.

Diovis, -is *m.* (*deus, i.q. Iuppiter*). GELL. 5,12,6 simili nomine Iovis 'Diovis' dictus et 'Lucetius', quod nos die et luce ... officeret et iuvaret. 5,12,8 cum Iovem igitur et Diovem a iuvando nominassent. *vide* dius, Iuppiter.

diphryges, -es. PLIN. nat. 34,135 diphrygem vocant Graeci ab eo, quod bis torreatur.

diplois, -dis *f.* HIER. tract. in psalm. I p. 196,5 diplois ideo, quia duplex est pallium (AUG. in psalm. 108,31. PROSP. ad l. CASSIOD. ad l. GREG. M. moral. 9,68. ISID. sent. 3,2,9. ISID. orig. 19,24,11). EUCHER. instr. 2 p.

156,20 diplois ... ἀπὸ τοῦ διπλοῦσθαι, ab eo quod duplicetur. *thes. gloss.*

dipondius. *sub* dupondius.

dipsacos. *f.* (*herba*). DIOSC. 3,11 dipsacos ... est spinosa ..., contracta folia habens, unde pluvia et aura (*an* aquam?; rorem *v.l.*) in se folia ipsa retinent, unde et ipsum nomen accepit.

dipsas, -dis *f.* (*serpens*). ADNOT. Lucan. 9,610 'dipsades' nomen ... a siti (9,718. 9,743. *cf.* ISID. orig. 12,4,13).

Dipsas(1). *fluvius.* ADNOT. Lucan. 8,255 'Dipsanta' (*pro 'Dipsunta'*) nomen est fluvii veluti ab undis sitientibus appellatum.

Dipsas(2), -adis *f.* (*nom. mul.*). OV. am. 1,8,2 Dipsas anus ex re nomen habet: nigri non illa parentem Memnonis in roseis sobria vidit equis.

diptarmice. *f.* (*herba*). DIOSC. 2,148 *diptarmice* sternutamenta provocat; unde et nomen ipsum a graecis accepit, quod sternutio ptarmos dicatur.

Dirae, -arum *f.* (*Furiae*). SCHOL. Stat. Theb. 1,214 'diris' Furiis, unde et Furiae Dirae sunt appellatae. *vide* dirus.

Dirce, -es *f.* (*nom. gr.*). (i) *solis filia*: FULG. myth. 2,7 p. 48,6 Dirce saporis iudex, id est quasi drimoncrine quod nos Latine acrum iudicans dicimus. (ii) *fons Boeotiae*: SCHOL. Stat. Theb. 4,8 'Dirces' nomen Thebani fontis a reginae vocabulo nuncupatum (SCHOL. Stat. Ach. 1,12).

dirigo, -ere. *vide* prodigium. *part.* **directus,** -a, -um. CASSIOD. in psalm. 24,9 l. 178 A. directus ... dicitur qui de curvo rectus efficitur. ISID. orig. 10,69 directus, eo quod in rectum vadit.

dirus, -a, -um. PAUL. FEST. 69 dirus dei ira natus (NON. p. 30,14. SERV. Aen. 2,519. 6,373. SERV. auct. Aen. 4,453. ADNOT. Lucan. 3,127. COMMENT. Lucan. 1,558). SERV. auct. Aen. 3,235 Sabini et Umbri quae nos mala, dira appellant. SCHOL. Hor. carm. 1,2,1 'dirae' ... a Furiis tractum, quae Dirae dicuntur. ISID. diff. 1,141 dirus immisericors, quasi divina ira in id adactus (ISID. orig. 10,75). *thes. gloss. vide* Dirae.

Dis, Ditis *m.* (*deus*). CIC. nat. deor. 2,66 terrena ... vis omnis atque natura Diti patri dedicata est, qui dives ut apud Graecos Πλούτων, quia et recidunt omnia in terras et oriuntur e terris (FIRM. err. 17,2. AUSON. 349,16 p. 168 P. MACR. somn. 1,11,2). QUINT. inst. 1,6,34 a contrariis aliqua sinemus trahi, ut 'Ditis' quia minime dives.

discepto, -are. *vide* iudex.

discerniculum, -i *n.* VARRO ling. 5,129 discerniculum, quo discernitur capillus. NON. p. 35,29 discerniculum, acus quae capillos mulierum ante frontem dividit: dicta a discernendo (p. 282,21). *thes. gloss.*

discerno, -ere. *vide* crinis, discerniculum, discrimen, discriminale.

disciplina, -ae *f.* VARRO ling. 6,62 ab docendo (ducendo *Fay*) docere disciplina discere litteris commutatis paucis. AUG. soliloq. 2,11,20 disciplina ... a discendo dicta est (ISID. orig. 1,1,1. 10,67). CASSIOD. inst. 2,2,17 disciplina ... dicta est, quia discitur plena (ISID. orig. 1,1,1). *vide* discipulus.

discipulus, -i *m.* ISID. orig. 10,67 discipulus a disciplina dictus.

disco, -ere. VARRO ling. 6,62 *sub* disciplina. *vide* disciplina, scio.

discors, -dis *adi.* PRISC. gramm. II 282,11 (III 506,26) *sub* concors.

discretio, -onis *f.* *vide* crinis.

discrimen, -inis *n.* VARRO ling. 6,81 hinc (*a cernendo*) fines capilli discripti, quod finis videtur, discrimen. NON. p. 282,20 discrimen ...

separatio, a discernendo. SERV. Aen. 11,144 discriminat, id est dividit: unde et discrimen capitis muliebris dicitur. *add.* auct. ex eo quod caput auro discernat. *thes. gloss.*

discriminale, -is *n.* ISID. orig. 11,1,31 dictae ... crines eo quod vittis discernantur. unde et discriminalia dicuntur, a quibus divisae religantur. 19,31,8 discriminalia capitis mulierum sunt vocata ex eo quod caput auro discernant (*cf.* SERV. auct. Aen. 11,144 *sub* discrimen); nam discriminare dividere dicitur. *thes. gloss.*

discrimino, -are. *vide* discrimen, discriminale.

discumbo, -ere. ISID. orig. 20,4,9 discus vocatus quod det escas ...; a quo et discumbentes dicti: sive ἀπὸ τοῦ δίσκιν, id est quod iaciant.

discus, -i *m.* ISID. orig. 20,4,9 discus antea scus (iscus *v.l.*) ab specie scuti ...; postea discus vocatus quod det escas, id est adponat. *vide* discumbo. *thes. gloss.*

disertus, -a, -um. VARRO ling. 6,64 quod dicimus disserit item translaticio aeque ex agris verbo: nam ut olitor disserit in areas sui cuiusque generis res, sic in oratione qui facit, disertus. PAUL. FEST. 72 disertus a disserendo dictus (ISID. orig. 10,65 disertus, doctus, a disserendo dictus: disposite enim disserit). SERV. auct. Aen. 2,149 'edissere' autem 'ordine cuncta narra' unde qui plane loquuntur 'dissertores' fiunt et 'disserti' appellantur. POMP. gramm. V 280,23 ab eo quod est sero sertus 'disertus'.

disinteria. *sub* dysenteria.

disiunctivus, -a, -um. EXPLAN. in Don. gramm. IV 516,9 disiunctivae *coniunctiones* dictae sunt, non quod elocutionem disiungant, sed quod sensum, ut cum dicimus 'ego aut tu eamus' (POMP. gramm. V 265,26. 266,5).

dispando(-penno), -ere. NON. p. 9,22 dispennere est expandere: tractum a pennis et volatu avium.

dispendium, -i *n.* VARRO ling. 5,183 ab eodem aere pendendo dispensator ... et dispendium, ideo quod in dispendendo solet minus fieri. PAUL. FEST. 72 dispensatores dicti, quia aes pensantes expendebant, non adnumerabant. hinc deducuntur expensa ... item compendium, dispendium, assipondium, dupondium. CHAR. gramm. p. 396,6 B. dispendium deteritur in ponderibus. CASSIOD. var. 7,32,3 *sub* compendium.

dispendo, -ere. *vide* dispendium.

dispenno, -ere. *sub* dispando.

dispensator, -oris *m.* VARRO ling. 5,183 *sub* dispendium. PAUL. FEST. 72 *sub* dispendium. PLIN. nat. 33,43 libralis ... adpendebatur assis; quare (*i.e. ab 'adpendere'*) ... dispensatores, libripendes *dicti.* GAIUS inst. 1,122 tunc igitur et qui dabat alicui pecuniam, non numerabat eam, sed appendebat; unde servi, quibus permittitur administratio pecuniae, dispensatores appellati sunt (ISID. orig. 10,67). SCHOL. Pers. 2,59 dipondius ... solebant pensari potius quam numerari, unde et dispensatores dicti prorogatores.

dispenso, -are. PAUL. FEST. 72 *sub* dispendium.

disputatio, -onis *f.* VARRO ling. 6,63 disputatio et computatio e propositione putandi, quod valet purum facere; ideo antiqui purum putum appellarunt.

disputo, -are. VARRO ling. 6,63 antiqui purum putum appellarunt ...;

sic is sermo in quo pure disponuntur verba, ne sit confusus atque ut diluceat, dicitur disputare. SERV. auct. Aen. 8,522 putare est et discernere et in partes redigere, inde disputare.

dissero(1), -ere. (*part.* dissitus). *vide* disertus, dissero(2).

dissero(2), -ere. (*part.* dissertus). VARRO ling. 6,64 *sub* disertus. *vide* disertus.

dissertor, -oris *m.* SERV. auct. Aen. 2,149 *sub* disertus.

dissipo, -are. PAUL. FEST. 105 insipere far in ollam, iacere pultis. unde dissipare. 111 insupare inicere, unde fit dissipare. 311 supat iacit, unde dissipat disicit, et obsipat obicit, et insipat, hoc est inicit.

dissors, -tis. *adi.* ISID. orig. 10,51 *sub* consors. *thes. gloss.*

distichos, -on *adi.* ISID. orig. 17,3,10 alterum *genus hordei* distichon, eo quod duos ordines habeat.

distinguo, -ere. VEL. gramm. VII 67,22 quidam ... distinguere arbitrantur dictum παρὰ τὸ τέγγειν, sive quod distingatur res illa quae scribitur, sive quod tingat id quod inscribitur. *thes. gloss.*

dithyrambicus(-os), -a, -um. (i) *genus metri*: VICTORIN. gramm. VI 50,33 metrorum genera alia a dis appellata, ut dithyrambicon, priapicon. (ii) *de Dionyso*: *cf.* SCHOL. Stat. Theb. 7,166 *sub* Dithyrambus.

dithyrambus, -i *m.* SCHOL. Hor. carm. 4,2,11 ideo ... volunt dictos dityrambos, veluti cui licet alio uti ostio; hoc enim vocabulo ingressus Graece appellatur.

Dithyrambus, -i *m.* (*nom. Dionysi*). SCHOL. Stat. Theb. 7,166 Liber bimater appellatus est, quod duas veluti matres habuerit, et Dithyrambus (*cf. Hermes* 34 (1899) p. 604; Dithyrambicus *v.l.*) dictus est, quod velut per duas portas exierit. *vide* dithyrambicus.

diu. (i) *opp. noctu*: NON. p. 98,20 diu pro die: unde et interdiu dicitur. PROB. gramm. IV 152,16 dies diu. *vide* dius. (ii) *multo tempore*: *vide* defetiscor, depositum, diutinus, dudum.

divarico, -are. NON. p. 34,12 divaricari dictum est distendi: dictum ab his qui vitio naturae ita sunt pedibus discretis, ut eos in diversum habeant separatos.

diversus, -a, -um. PRISC. gramm. III 502,9 a vertor verbo versus participium, et a participio factum est nomen compositum diversus diversa diversum. *vide* deversorium, deverticulum, divortium.

diverticulum. *sub* deverticulum.

dives, -itis. VARRO ling. 5,92 dives a divo qui ut deus nihil indigere videtur (CASSIOD. in psalm. 48,17 l. 281 A.). CHAR. gramm. p. 395,5 B. dives quia dividendi facultatem habet. ISID. orig. 10,68 dives ab aere vocatus. *vide* Dis.

Diviana(Dev-), -ae *f.* (*nom. prisc. Dianae*). *vide* Diana.

dividia, -ae *f.* VARRO ling. 7,60 dividia a dividendo dicta, quod divisio distractio est doloris.

divido, -ere. *vide* dens, dives, dividia, divitiae.

dividuus, -a, -um. DON. Ter. Ad. 241 dividuum a divisione ... dicimus (=SCHOL Stat. Theb. 7,645).

divinatio, -onis *f.* CIC. div. 1,1 huic ... rei (*sc. divinationi*) nomen nostri a divis ... duxerunt. GELL. 2,4,3*sq.* Gavius Bassus (GRF 487,1) in tertio librorum, quos 'de origine vocabulorum' composuit: 'divinatio, inquit,

iudicium appellatur, quoniam divinet quodammodo iudex oportet quam sententiam sese ferre par sit' ...; haec Bassus. sed alii quidam divinationem esse appellatam putant quoniam ..., in hoc ... genere causae reus quidem iam est sed accusator nondum est, et idcirco quod adhuc usque deest et latet divinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus. PS. ASCON. div. in Caec. p. 186,4 divinatio dicitur haec oratio, quia non de facto quaeritur hic coniectura, set de futuro, quae est divinatio uter debeat accusare. alii ideo putant divinationem dici, quod iniurati iudices in hac causa sedeant et, quod velint, praesentire de utroque possint; alii quod res agatur sine testibus et sine tabulis, et his remotis argumenta sola sequantur iudices et quasi divinent.

divinitas, -atis *f.* LACT. inst. 1,11,10 deus ... unde ipsa divinitas nominatur, ut ab homine humanitas. HIER. tract. in psalm. I 132 p. 247,3 divinitas ... hoc est deitas (AUG. civ. 7,1 p. 273,4 D.).

divinus, -a, -um. *vide* dies, divus.

divisio, -onis *f.* *vide* dividuus.

divitiae, -arum *f.* AMBR. Abr. 2,8,60 divitiae dictae sunt curae et cogitationes mundi huius quod mentem dividant atque in diversum scindant.

dium, -i *n.* PAUL. FEST. 71 dium antiqui ex Graeco appellabant ut a deo ortum et diurnum sub caelo lumen, ἀπὸ τοῦ Διός. unde adhuc sub diu fieri dicimus quod non sit sub tecto. 74 *sub* dius. PS. ASCON. Verr. p. 236,10 sub dio. id est sub coelo. coelum Graeci τὸν Δία dicunt. *vide* interdiu.

divortium, -i *n.* (i) *viae in diversa tendentes*: NON. p. 290,22 divortium, flexus de via, a divertendo. ISID. orig. 15,16,11 divortia sunt flexus viarum, hoc est viae in diversa tendentes. (ii) *discidium matrimonii*: GAIUS dig. 24,2,2 praef. divortium ... vel a diversitate mentium dictum est vel quia in diversas partes eunt, qui distrahunt matrimonium. PAUL. dig. 50,16, 191 divortium ex eo dictum est, quod in diversas partes eunt qui discedunt. ISID. orig. 9,7,25 divortium ... dictum a flexu viarum, hoc est, viae in diversa tendentes. *thes. gloss.*

diurnus, -a, -um. ISID. diff. 1,135 diurna a die facta sunt. *vide* diarium, (medius) Fidius.

dius, -a, -um (*i.q.* divus). VARRO ling. 5,66 *sub* deus. PAUL. FEST. 74 dium, quod sub caelo est extra tectum, ab Iove dicebatur, et Dialis flamen, et dius heroum aliquis a Iove genus ducens. SERV. Aen. 11,657 'dia Camilla' generosa ... cuius nominis etymologiam plerique volunt venire ἀπὸ τοῦ Διός: quod si est, dicemus dissentire derivationem a principalitate: nam 'dia' 'di' producit, cum Διός corripiat.

Dius Fidius. *sub* Fidius.

diutinus, -a, -um. PRISC. gramm. II 75,26 diu diutinus (80,10).

diuturnus, -a, -um. *vide* taciturnus.

divus, -i *m. et* **diva,** -ae *f.* VARRO ling. 5,66 *sub* deus. SERV. Aen. 5,45 'divum' et 'deorum' indifferenter plerumque ponit poeta, quamquam sit discretio, ut deos perpetuos dicamus, divos ex hominibus factos, quasi qui diem obierint ...; sed Varro (GRF 360,424) et Ateius (GRF 140,12) contra sentiunt, dicentes divos perpetuos, deos, qui propter sui consecrationem timentur, ut sunt dii manes. SERV. Aen. 12,139 bene dixit de Iunone divam, respiciens etymologiam: nam ... sub divo ... id est sub aere, quem constat esse Iunonem. *vide* dives, divinatio, Iuppiter, (medius) Fidius.

do, dare. PRISC. gramm. II 455,2 διδῶ do (7). *vide* assiduus, candidus, clades, dativus, dexter, discus, donum, dos, mandatum, pando, prodo, sodalis.

doceo, -ere. VARRO ling. 6,62 si dico quid <ne>scienti, quod ei quod ignoravit trado, hinc doceo declinatum vel quod cum docemus dicimus, vel quod qui docentur inducentur in id quod docentur ...; ab docendo (ducendo *Fay*) docere disciplina discere litteris commutatis paucis. PRISC. gramm. II 434,3 artium ... nomina ... omnia post verba ... sunt accipienda. doceo post doctor. *vide* disciplina, disco, docilis, documentum. *part.* **doctus,** -a, -um. ISID. orig. 10,65 doctus, a dicendo.

doc(h)mius (*versus*). MART. CAP. 9,991 qui autem dochmii numeri nominantur, propter assiduum et compositum sonum appellari videntur.

docilis, -e. ISID. orig. 10,66 docilis, non quod sit doctus, sed quia doceri potest (10,274).

doctor, -oris *m.* *vide* doceo.

documentum, -i *n.* VARRO ling. 6,62 ab docendo (ducendo *Fay*) ... documenta, quae exempla docendi causa dicuntur.

dodecaeteris. CENS. 18,6 vocatur dodecaeteris ex annis vertentibus duodecim.

dodecatheon. (*herba*). PLIN. nat. 25,28 maxima auctoritas herbae est quam dodecatheon vocant omnium *duodecim* deorum maiestatem commendantes.

dogma, -tis *n.* ISID. orig. 8,2,1 dogma a putando philosophi nominaverunt, id est 'hoc puto esse bonum', 'hoc puto esse verum'.

dolabra, -ae *f.* ISID. orig. 19,19,11 haec (*sc. bipennis*) et dolabra, quod habeat duo labra.

doleo, -ere. *vide* dolus.

Doliola, -orum *n.* (*locus Romae*). VARRO ling. 5,157 locus qui vocatur Doliola ad Cluacam Maxumam, ubi non licet despuere, a doliolis sub terra. PAUL. FEST. 69 Doliola locus in urbe sic vocatus, quia invadentibus Gallis Senonibus urbem sacra in eodem loco doliolis reposita fuerunt.

doliolum, -i *n.* *vide* Doliola.

dolo(1), -are. *vide* dolo(2), dolus.

dolo(2), -onis *m.* DON. Ter. Eun. 515 *sub* dolus. SERV. Aen. 7,664 dolones ... a fallendo dicti sunt, quod decipiant ferro, cum speciem praeferant ligni. ISID. orig. 18,9,4 dolones ... a dolo dicti sunt, quod fallant et decipiant ferro, quum speciem praeferant ligni.

dolor, -oris *m.* CASSIOD. in psalm. 7,17, l. 340 A. dolor ... dictus est quasi domabilis horror.

dolosus, -a, -um. ISID. orig. 10,76 dolosus, insidiosus vel malignus, ab eo quod deludat.

dolus, -i *m.* DON. Ter. Eun. 515 dolus a dolando dictus, id est a laedendo et imminuendo. nam et δόλος dicitur Graece laesio et dolones tela quaedam bellica. ISID. orig. 5,26,7 dolus est mentis calliditas, ab eo quod deludat. aliud enim agit, et aliud simulat. Petronius (frg. 14) aliter existimat dicens: 'quid est, iudices, dolus? nimirum ubi aliquid factum est quod legi dolet'. *vide* dolo(2), idolum, sedulus.

domabilis, -e *vide* dolor.

domesticus, -a, -um. PRISC. gramm. II 506,1 *sub* dominus.

domicilium, -i *n*. PRISC. gramm. III 506,1 *sub* dominus.

Domiducus, -i *m*. (*deus*) *et* **Domiduca**, -ae *f*. (*dea*). AUG. civ. 6,9 p. 264,13 D. domum est ducenda quae nubit; adhibetur et deus Domiducus. 7,3 p. 276,34 D. Iuno, quia Iterduca est et Domiduca, quasi quicquam prosit iter carpere et domum duci.

dominicus, -a, -um. AUG. civ. 21,27 p. 548,8 D. oratio ... cotidiana, quam docuit ipse Iesus, unde et dominica nominatur.

domino, -are. *vide* dominus.

dominus, -i *m*. AUG. civ. 5,12 p. 212,6 D. (*ex* CIC. rep. 2,53) reges aut domini a regnando atque dominando. PRISC. gramm. III 506,1 derivata a domo; domicilium, domesticus, dominus. ISID. orig. 10,65 dominus per derivationem dictus, quod domui praesit.

Domitianus, -i *m*. (*cogn. vir.*). *sub* Domitius(1).

Domitius(1), -a (*nom. gent.*). PRISC. gramm. III 506,3 hinc (*sc. a domo*) Domitius et Domitianus. *cf.* RHET. Her. 3,21,34.

Domitius(2), -ii *m*. (*deus*). AUG. civ. 6,9 p. 264,14 D. ut in domo sit *quae nubit*, adhibetur deus Domitius.

domitor, -oris *m*. PRISC. gramm. III 506,2 *sub* domo.

domo, -are. VARRO ling. 6,96 domare a δαμάζειν. PRISC. gramm. III 506,2 a domo ... domo domas domat, hoc est sub domo et potestate mea facio: unde maris domitor pro dominus et dominator. *vide* domitor.

domus, -us *et* -i *f*. VARRO ling. 5,160 domus Graecum (PRISC. gramm. III 505,31. ISID. orig. 1,29,4. 9,4,3). ISID. orig. 15,3,1 domus ex Graeca appellatione vocata; nam δώματα Graeci tecta dicunt. *cf.* PAUL. FEST. 67 *sub* dumus. *vide* domesticus, domicilium, Domiducus, dominus, Domitianus, Domitius(1), Domitius(2), domo.

donarium, -ii *n*. CHAR. gramm. p. 394,8 B. donum quod dis datur: inde locus ubi dona ponuntur donarium appellatur (SERV. auct. Aen. 2,269. SERV. georg. 3,532. ISID. orig. 15,5,2). *thes. gloss.*

donatio, -onis *f*. PAUL. dig. 39,6,35,1 donatio dicta est a dono quasi dono datum, rapta a Graeco: nam hi dicunt δῶρον καὶ δωρεῖσθαι. ISID. orig. 5,24,25 *sub* dos.

Donax, -acis *m*. (*nom. vir.*). DON. Ter. Eun. 774 Donax ab arundine nomen, veluti sit inanis et fragilis.

dono, -are. *vide* donum.

donum, -i *n*. VARRO ling. 5,175 dos ... Graece δωτίνη: ita enim hoc Siculi. ab eodem donum: nam Graece ut †issedonion† et ut alii δόμα et ut Attici δόσιν. LABEO ap. ULP. dig. 50,16,194 genus esse donum Labeo a donando dictum. PAUL. FEST. 69 donum ex Graeco est, quod illi vocant δῶρον. AGROEC. gramm. VI I 119,6 donum dantis est ... a dando (ISID. diff. 1,360. ISID. orig. 7,3,15). *vide* donarium, donatio.

Dori, -orum *m*. (*pop. gr., i.q. Dores*). SERV. Aen. 2,27 Dorus Neptuni filius fuit, unde Dori originem ducunt (=ISID. orig. 9,2.80 *qui add.* originem et nomen ducunt).

Doricus, -a, -um. *vide* Durius.

Dorus, -i *m*. (*Neptuni filius*). *vide* Dori.

dorsum, -i *n*. PAUL. FEST. 69 dorsum dictum, quod pars ea corporis devexa sit deorsum (CASSIOD. in psalm. 68,24 l. 520 A. dorsum ... dictum est, quasi descedens deorsum). ISID. orig. 11,1,91 dictum ... dorsum quod sit

superficies durior corporis in modum saxi. *vide* exdorsuo.

dorycnion, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 21,179 dorycnion appellavere ab eo quod cuspides in proeliis tingueretur illo passim nascente.

dos, -tis *f.* VARRO ling. 5,175 *sub* donum. PAUL. FEST. 69 dotem manifestum est ex Graeco esse. nam διδόναι dicitur apud eos dare. PRISC. gramm. II 134,16 do dos. ISID. orig. 5,24,25 dictam ... dicunt donationem quasi doni actionem, et dotem quasi do item. praecedente enim in nuptiis donatione, dos sequitur.

dosina. ISID. orig. 12,1,54 dosina (dosinus *v.l.*) autem dictus (*sc. equus*), quod sit color eius de asino.

dracaena, -ae *f.* SERV. georg. 3,245 leaena ... graecum est sicut dracaena (PRISC. gramm. II 146,13. ISID. orig. 12,2,3).

draco, -onis *m.* PAUL. FEST. 67 dracones dicti ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι, quod est videre. clarissimam enim dicuntur habere oculorum aciem (MACR. Sat. 1,20,3 *draco* nuncupatus ἀπὸ τοῦ δέρκειν id est videre. COMMENT. Lucan. 9,728. LYD. mens. 4,6 p. 70,13 W.). ISID. orig. 12,4,4 *draconem* Graeci δράκοντα vocant; unde et derivatum est in Latinum ut draco diceretur. *vide* draconitis, dracontea, dracontias, dracontites, dracunculus.

draconitis. (*gemma*). PLIN. nat. 37,158 *sub* dracontias.

dracontea, -ae *f.* (*genus herbae*). PS. APUL. herb. 14 draconis sanguine nata fertur esse dracontea. ISID. orig. 17,9,35 dracontea vocata, quod hasta eius varia sit in modum colubri, similitudinemque draconis imitetur, vel quod eam herbam vipera timeat. *thes. gloss.*

dracontias, -ae *m.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,158 draconitis sive dracontias e cerebro fit draconum.

dracontites. *f.* (*gemma*). ISID. orig. 16,14,7 dracontites ex cerebro draconis eruitur (*ex* PLIN. nat. 37,158).

dracunculus, -i *m.* (*herba*). PLIN. nat. 24,142 dracunculus *radicem habet* subrutilam et draconis convoluti modo, unde et nomen.

drama, -tis *n.* DIOM. gramm. I 490,21 dramata ... dicuntur tragica aut comica παρὰ τὸ δρᾶν, id est agere.

Drepanum, -i *n.* (-os, -i *m.*). (*portus Siciliae*). SERV. Aen. 3,707 Drepanum civitas ... dicta vel propter curvaturam litoris, in quo sita est, vel quod Saturnus post amputata virilia Caelo patri illuc falcem proiecit, quae Graeca δρέπανος dicitur (SCHOL. Verg. Veron. ad l.) ...; *add.* auct. quidam 'Drepana' dictum voluit a falce Cereris, quam ibi, cum ... Proserpinam quaereret, amisit. FULG. Virg. cont. p. 94,13 Drepanos portus sepelit (*sc. Anchisem*) – Drepanos enim quasi drimipedos, drimos enim acer dicitur, pes vero puer vocatur –, quod puerilis acerbitas paternam respuat disciplinam.

dromas. *sub* dromeda.

dromeda, -ae *m.* ISID. orig. 12,1,36 dromeda genus camelorum est, minoris quidem staturae, sed velocioris. unde et nomen habet; nam δρόμος Graece cursus et velocitas appellatur.

dromo, -onis *m.* (*genus navigii*). ISID. orig. 19,1,14 dromo ... a decurrendo dictus; cursum enim Graeci δρόμον vocant.

drosolithus, -i *m.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,191 colos appellavit drosolithum herbaceus. ISID. orig. 16,12,2 drosolithus varius. nominis causa quia si ad ignem adplicetur, velut sudorem mittit.

drua, -ae *f.* PAUL. FEST. 9 *sub* andruo.

druidae(driadae), -arum *m.* (*sacerdotes Gallorum*). PLIN. nat. 16,249 nec ulla sacra sine earum (*sc. roborum*) fronde conficiunt, ut inde appellati quoque interpretatione Graeca possint Druidae videri. COMMENT. Lucan. 1,451 sunt ... Driadae philosophi Gallorum dicti ab arboribus quod semotos lucos incolant (ADNOT. Lucan. ad l.).

Dryas, -adis *f.* SERV. auct. Aen. 1,11 dryades a quercibus (PROB. Verg. ad l. 'dryadas' ... dicit, quas alii Hamadryadas vocant, et eas cum quercu nasci et simul interire ...; quercus enim Graece appellatur δρῦς). *thes. gloss.*

dualis, -e. (*term. tech. gramm.*). CLEDON. gramm. V 60,6 ideo dualis dicitur numerus, quia duas personas a plurali numero tertia persona sibi defendit.

dubius, -a, -um. CHAR. gramm. p. 396,26 B. dubium a duobus incipit. ISID. orig. 10,77 dubius, incertus; quasi duarum viarum. *vide* nimius.

duco, -ere. PAUL. FEST. 66 duco cum pro puto ponimus, ex Graeco deducitur, quod illi dicunt δοκῶ. *vide* Domiducus(-a), ductor, dux, manduco.

ductilis, -e. ISID. orig. 16,20,8 ductile *aes* ... dicitur eo quod malleo producatur, sicut contra fusile qui tantum funditur.

ductor, -oris *m.* VARRO ling. 6,62 ab eo qui scit ducere qui est dux aut ductor. PRISC. gramm. II 432,27 ductor a ducendo (434,14). *vide* dux.

dudum. PRISC. gramm. III 479,31 putant quidam dudum quasi diu dum dici: haec enim syllaba, id est dum, solet expletiva inveniri, ut quidum agedum adesdum.

Duellius, -a (*nom. gent.*). *vide* Bellius.

Duellona, -ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,73 *sub* Bellona.

duellum, -i *n.* PAUL. FEST. 66 *sub* bellum. SCHOL. Hor. epist. 1,2,7 dictum duellum, quod inter duas partes geratur. GLOSS. IV Plac. P 15 duellum ... dicitur quasi duorum bellum. ISID. orig. 18,1,9 *sub* bellum. *vide* bellum, Duellona, perduellio, perduellis.

duidens, -ntis *adi.* PAUL. FEST. 66 duidens hostia bidens.

duitas, -atis *f.* *vide* viduus.

dumesco, -ere. CHAR. gramm. p. 330,24 B. ex dumis dumescit (DIOM. gramm. I 344,17).

dumus, -i *m.* *vide* dumesco.

duo. ISID. orig. 3,3,1 unus a Graeco nomen trahit ...; sic duo et tres, quos illi δύο et τρία appellant. *vide* Addua, avus, bellum, dolabra, dualis, dubius, duellum, dupondius, viduus.

duplex, -icis. *vide* duplicarius.

duplicarius, -i *m.* VARRO ling. 5,90 duplicarii dicti quibus ob virtutem duplicia cibaria ut darentur institutum.

dupondius, -i *m.* (-ium, -i *n*). (i) *de nummo*: VARRO ling. 5,169 dupondius ab duobus ponderibus (GAIUS inst. 1,122 dupondius dictus est, quasi duo pondo. ISID. orig. 16,25,3). VARRO ling. 9,83 dupondius fictus, quod duo asses pendebat (PLIN. nat. 33,42. PAUL. FEST. 72 *sub* dispendium. SCHOL. Pers. 2,59). (ii) *de militibus tironibus*: LYD. mens. 4,157 p. 173,15 W. διπουνδίους ... ἐκάλουν ἐκ τοῦ δύο μόνοις νομίσμασιν ἀρκουμένους ὑπομένειν στρατεύεσθαι.

duracinus(-enus), -a, -um. ISID. orig. 17,7,7 *mali Persici genus* duracenum nuncupatur eo quod pomum eius in gustu acorem referat. *cf.*

PLIN. nat. 14,14 uva non alibi gratior callo, unde possit invenisse nomen durus acinus.

duritia, -ae *f.* PRISC. gramm. II 118,1 durus duritia. *vide* militia.

Durius, -i (*fluvius Hispaniae*). ISID. orig. 13,21,33 Durius a Graecis, quasi Doricus.

durus, -a, -um. *vide* dorsum, duracinus, duritia.

dux, ducis *m. et f.* VARRO ling. 6,62 *sub* ductor. PRISC. gramm. II 6,5 dux a ducendo (140,20). ISID. orig. 9,3,22 dux dictus eo quod sit ductor exercitus.

dynamidia, -orum *n.* (dinamidia, -ae *f.*). ISID. orig. 4,10,3 in herbarum cura vis ipsa δύναμις dicitur; unde et dinamidia nuncupatur, ubi eorum medicinae scribuntur.

dysenteria(disint-), -ae *f.* CAEL. AUR. chron. 4,6,84 a difficultate officii passio nomen accepit dysenteria. ISID. orig. 4,7,36 disinteria est divisio continuationis, id est ulceratio intestini. dis enim divisio est, intera intestina.

E

eboratus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 93,15 B. quae ita placuit distingui ut eboreum sit ex solido ebore confectum, eboratum extrinsecus ebore ornatum, eburnum ad similitudinem eboris aptum.

eboreus, -a, -um. SERV. Aen. 11,11 *sub* eburnus. CHAR. gramm. p. 93,14 B. *sub* eboratus.

ebriosus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 105,4 B. eber et ebriacus ne dixeris. bria enim est vas vinarium, unde ebrius et ebria dicitur ebriosusque et ebriosa.

ebrius, -a, -um. CHAR. gramm. p. 105,4 *sub* ebriosus. *vide* sobrius.

ebullio, -ire. NON. p. 26,19 ebullire est ecfervescere: a bullis dictum. SCHOL. Pers. 2,10 ebullire ... proprie exspirare, metaphora sumpta a bulla. *vide* bulla, olla.

ebur, -oris *n.* SERV. Aen. 1,592 ebur a barro dictum, id est, elephanto (ISID. orig. 16,5,19). ISID. orig. 12,2,14 *sub* barritus. *vide* eboratus, eboreus, eburneus, eburnus.

eburneus, -a, -um. SERV. Aen. 1,592 ebur ... 'eburneus' facit.

eburnus, -a, -um. SERV. Aen. 11,11 'eburnus' facit ab eo quod est ebur, 'eboreus' ab eo quod est eboris. CHAR. gramm. p. 93,15 B. *sub* eboratus.

Ebusus(-os, -osus), -i *f.* (*insula Hispaniae*). ISID. orig. 14,6,43 Ebosus insula Hispaniae dicta quod a Zanio (*i.e. Dianio*) non procul sit, quasi abozus.

ecbolicus, -a, -um. *sub* exbolus.

ecce. *vide* eccere, ellum.

eccere. PAUL. FEST. 78 eccere iurisiurandi est, ac si dicatur per Cererem, ut ecastor, edepol. alii eccere pro ecce positum accipiunt. *thes. gloss.*

ecclesia, -ae *f.* EUCHER. instr. 2 p. 160,8 ex Graeco ... ecclesia evocatio vel collectio. ISID. orig. 8,1,1 ecclesia Graecum est, quod in Latinum vertitur convocatio, propter quod omnes ad se vocet.

echenais (-eis), -idis *f.* (*genus piscis*). PLIN. nat. 9,79 est parvus ... piscis ... echeneis appellatus. hoc carinis adhaerente naves tardius ire creduntur inde nomine inposito (ADNOT. Lucan. 6,675 quod naves habeat et teneat, echenais dicitur Graece. ISID. orig. 12,6,34 echenais ... nomen sumpsit quod navem adhaerendo retineat).

echinus marinus. VARRO ling. 5,77 aliqua ex Graecis, ut ... echinus. ISID. orig. 12,6,57 echinus a terrestre echino nomen traxit, quem vulgus iricium vocant.

echites(-is), -is *m.* (*f.*) (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 ab animalibus cognominantur *gemmae*: carcinias ... cancri colore, echitis viperae (ISID. orig. 16,15,18).

echo. *f.* GLOSS. IV Plac. E 29 echo graecum nomen est.

eculeus(equl-), -i *m.* (i) *animal*: NON. p. 105,6 eculeos diminutivum ab equis. PRISC. gramm. II 114,20 equus equuleus (II 259,18 diminutio ... a masculino fit ... ab equo 'equleus'). (ii) *tormenti genus*: ISID. orig. 5,27,21 eculeus ... dictus quod extendat.

Ecurria. *sub* Equirria.

edacitas, -tis *f.* *vide* edo(3).

edeatroe. PAUL. FEST. 82 edeatroe, qui praesunt regiis *Persarum* epulis, dicti ἀπὸ τῶν ἐδεσμάτων.

edio fidio. CHAR. gramm. p. 258,1 B. edio fidio, per Iovem vel fidem filiumque Iovis Herculem.

edissero, -ere. *vide* disertus, dissertor.

edo(1), -ere, -ditum. *vide* aedes, hedera.

edo(2), esse (edere), -esum. VARRO ling. 6,84 edo a Graeco ἔδω. *vide* ador, aedes, aedificium, comedo(2), coredulus, edo(3), edulis, edulium, esca, escarius, esculentus, famelicus, haedus, Idus, merenda, merendo, obesus, prandium, sodalis, suberies, unedo.

edo(3), -onis *m.* NON. p. 48,12 edones et phagones ab edacitate: unum latinum, aliud graecum.

Educa, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,11 p. 161,8 D. in diva Potina potionem ministret, in diva Educa escam praebeat (4,34 p. 189,8 D. 6,9 p. 263,3 D.). *cf.* VARRO ap. NON. p. 108,15 Edusa. TERT. nat. 2,11 Edula.

edulis, -e *adi. et* **edulia,** -um *n. subst.* VARRO ling. 6,84 edo a Graeco ἔδω, hinc esca et edulia. PORPH. Hor. sat. 2,4,43 edulis: quas edere velis. GLOSS. IV Plac. E 58 edule: cibo vel esca; ab edendo dicta. *vide* Edusa.

edulium, -i *n.* FULG. serm. ant. 40 edulium dicitur ab edendo dictum, id est quasi praegustativa comestio. ISID. orig. 12,1,13 haedi ab edendo vocati ... unde edulium vocatur.

Edusa, -ae *f.* (*dea*). VARRO ap. NON. p. 108,15 (GRF 226,105) Edusam et Potinam deas praesides vult haberi puerorum Varro Cato vel de liberis educandis: 'cum primo cibo et potione initiarent pueros, sacrificabantur ab edulibus Edusae, a potione Potinae nutrici. *cf.* Educa.

effafilatus, -a, -um. PAUL. FEST. 83 effafilatum, exertum, quod scilicet omnes exerto brachio sint exfilati, id est extra vestimentum filo contextum. *thes. gloss.*

effatio, -onis *f.* SERV. auct. Aen. 3,463 effatio dicta est pro locutione, quod ubi quid loquimur famur. *vide* Faunus.

effatus, -us *m.* *vide* Farinus.

effectus, -us *m.* *vide* defectus.

efferatus, -a, -um. (*part.* effero). ISID. orig. 10,92 efferatus, mente ferina effectus et ultra humanum modum excedens. *thes. gloss.*

effetus, -a, -um. ISID. orig. 10,94 effeta ab eo, quod sit frequenti fetu exhausta. *cf.* SERV. Aen. 5,396. georg. 1,81. *thes. gloss.*

efficax, -acis. ISID. orig. 10,83 efficax dictus, quia nullam difficultatem habet in qualibet re facienda. hinc et efficiens a faciendo dictus.

efficientia, -ae *f.* GLOSS. IV Plac. E 50 efficientia: effectio; ab efficiendo dicta.

efficio, -ere. *vide* efficax, efficientia, officiosus, officium. *part.* **efficiens,** -ntis. ISID. orig. 10,83 *sub* efficax.

effigies, (-ei) *f.* *vide* facies.

effrenatus, -a, -um. ISID. orig. 10,92 effrenatus, ab eo quod sit praeceps et pronus et sine freno rationis.

effundo, -ere. *vide* effutio.

effutio, -ire. DON. Ter. Phorm. 746 'effutiretis' ... ab eo quod est effundere; nam translatio est a vase futili nomine, quod patulo ore, fundo

acuto instabile nihil per se continet.

egenus, -a, -um. PRISC. gramm. II 77,5 egeo egenus. ISID. orig. 10,88 *sub* egens.

egeo, -ere. *vide* indigens, Indiges, lugeo. *part.* **egens,** -ntis. PAUL. FEST. 77 egens velut exgens, cui ne gens quidem sit reliqua. ISID. orig. 10,88 egens et egenus, sine gente et sine genere indigentes. *thes. gloss. vide* exiguus.

Egeria, -ae *f.* (*nympha*). VARRO ap. AUG. civ. 7,35 p. 318,30 D. quod ... aquam egesserit, id est exportaverit, Numa Pompilius, unde hydromantiam faceret, ideo nympham Egeriam coniugem dicitur habuisse, quem ad modum in supradicto libro (*ad Caesarem pontificem*) Varronis exponitur. PAUL. FEST. 77 Egeriae nymphae sacrificabant praegnantes, quod eam putabant facile conceptum alvo egerere.

Egerius, -i *m.* (*nom. vir.*). LIV. 1,34,3 puero post avi mortem in nullam sortem bonorum nato ab inopia Egerio inditum nomen.

egero, -ere. *vide* Egeria.

ego. *vide* emptio, equidem.

egregius, -a, -um. PAUL. FEST. 23 egregius dicitur e grege lectus (80. DON. Ter. Andr. 58). SERV. auct. Aen. 4,93 proprie egregium dicebatur quasi in grege amplissimum, quod emineret ex grege. 4,150 *egregium* dicimus quasi extra gregem. AUG. serm. 169,3,5 egregius quasi a grege separatus. *thes. gloss.*

egretus, -a, -um. (*part. arch.* egredior). PAUL. FEST. 78 *sub* aggredior.

eiulatio, -onis *f.* PORPH. Hor. epod. 10,17 eiulatio potius id dicitur, quod est quasi gemitus flentis. τρόπος ὀνοματοποιία.

elaphoboscon, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 22,79 fama est hoc pabulo (*sc. elaphobosco*) cervos resistere serpentibus.

elbidus, -a, -um. ISID. orig. 19,28,7 *sub* elbus.

elbus, -a, -um. ISID. orig. 19,28,7 elbidum ab elbo colore vocatum; elbum est enim medius color inter nigrum et album, et elbum ab albo derivatum.

electarium(-uarium), -i *n.* ISID. orig. 4,9,10 electuarium vocatum eo quod molle sorbeatur (*i.e. a* ἐκλείχω).

electio, -onis *f.* *vide* legio.

Elector, -oris *m.* (*nom. solis*). *vide* electrum.

electoria. *sub* alectoria.

Electrides, -um *f.* (*insulae*). PLIN. nat. 3,152 Electridas vocavere in quibus proveniret sucinum quod illi (*sc. Graeci*) electrum appellant (*cf.* 37,32). MART. CAP. 6,666 Electrides in quibus electrum gignitur.

electrum, -i *n.* PLIN. nat. 37,31 electrum appellatum, quoniam sol vocitatus sit Elector (ISID. orig. 16,8,6. 16,24,1). *vide* Electrides.

eleemosyna. *sub* elemosina.

elegans, -ntis. CIC. nat. deor. 2,72 elegantes ex eligendo. DON. Ter. Eun. 408 'elegantem' ... qui eligere sciat aut qui ipse sit eligendus. *thes. gloss.*

eleganter(elig-). CAPER. gramm. VII 109,11 eliganter ab eligendo.

elegeus(-ius), -a, -um. PORPH. Hor. carm. 1,33,2-3 nomen ipsum elegiorum παρὰ τὸ ἒ ἔ, quae vox est lamentantium, dictum putant.

elegia, -ae *f.* DIOM. gramm. I 484,22 (=SUET. frg. p. 18,12) elegia ... dicta sive παρὰ τὸ εὖ λέγειν τοὺς τεθνεῶτας ..., sive ἀπὸ τοῦ ἐλέου, id est

miseratione, quod θρήνους Graeci <vel> ἐλεεῖα isto metro scriptitaverunt (485,8 ab eodem elegia videtur tractum cognominari, quod mortuis vel morituris ascribitur novissimum). *cf.* OV. Am. 3,9,3 flebilis indignos, Elegia, solve capillos: a, nimis ex vero nunc tibi nomen erit.

elegiacus, -a, -um. SACERD. gramm. VI 509,31 elegiacum metrum dictum est, quod ἒ ἒ sonat interiectionem flentis, et hoc metro mortuis fletus componebant antiqui. MAR. VICTORIN. gramm. VI 110,17 elegiacum metrum ... dictum ex eo, quod maerori rebusque tristibus modus eorum aptior esse videatur, ἀπὸ τοῦ ἐλεεῖν. alii vero παρὰ τὸ εὖ λέγειν elegos dictos arbitrantur. ISID. orig. 1,39,14 elegiacus ... dictus eo, quod modulatio eiusdem carminis conveniat miseris.

elementum, -i *n.* EXPLAN. in Diom. gramm. IV 487,10 elementum est dictum quasi elevamentum.

elemosina(eleemosyna), -ae *f.* AUG. serm. 207,1 elemosina ... graece misericordia est. ISID. quaest. test. 35 Graece dicitur eleemosyna quod Latine dicitur Dei mei muneratio. *thes. gloss.*

elephantiacus(elef-), -a, -um. ISID. orig. 4,8,12 elefantiacus morbus dicitur ex similitudine elephanti, cuius naturaliter dura pellis et aspera nomen morbo in hominibus dedit ... sive quia ingens passio est, sicut animal ipsud ex quo derivatum ducit nomen.

elephantus, -i *m.* PRISC. gramm. II 216,10 'hic elephantus' a genetivo Graeco 'elephantos'. ISID. orig. 12,2,14 elephantum Graeci a magnitudine corporis vocatum putant, quod formam montis praeferat; Graece enim mons λόφος dicitur. *vide* elephantiacus.

Eleusin(-is), -inis *f.* (*oppid. Atticae*). HYG. fab. 275,3 Eleusinus Mercurii filius Eleusinem *condidit et appellavit.* FIRM. err. 7,5 locus ex patria et ex adventu mulieris nomen accepit. nam Eleusin dictus est, quod illuc Ceres relicta Henna venerat (*i.e. ab* ἔλευσις *et Henna*).

Eleusinus(1), -i *m.* (*pater Triptolemi*). *vide* Eleusin, Eleusinus(2).

Eleusinus(2), -a, -um *vel* **Eleusius,** -a, -um. HYG. fab. 147, 5 *Celeus* iusso Cereris Triptolemo regnum dedit, quod ex patris nomine Eleusinum nominavit (SCHOL. Stat. Theb. 2,382 *Cepheus* iusso Cereris Triptolemo regnum tradidit. ibique oppidum constituit, quod ex patris sui nomine [*sc. Eleusino*] appellavit Eleusium).

elicio, -ere. *vide* aquaelicium, colliciae, Elicius, eruditus, illicium.

Elicius, -ii *m.* (*cogn. Iovis*). VARRO ling. 6,94 Elicii Iovis ara in Aventino, ab eliciendo. LIV. 1,20,7 ad ea elicienda ex mentibus divinis Iovi Elicio aram in Aventino dicavit. OV. fast. 3,328 eliciunt caelo te, Iuppiter; unde minores nunc quoque te celebrant Eliciumque vocant. *cf.* PLIN. nat. 2,140. PLUT. Num. 15,3*sq.* ARNOB. nat. 5,1 (=VAL. ANT. hist. frg. 6).

elido, -ere. CLAUD. DON. Aen. 8,285 p. 156,4 eliserit inde tractum est, quia venae maiores gutturis lisae dicuntur, unde lisum dicimus quicquid ipsa ex causa fuerit mortuum. *vide* litus.

eligo, -ere. *vide* elegans, eleganter, ilex, lectus, legio.

elimino, -are. NON. p. 38,29 eliminare, extra limen eicere. EUTYCH. gramm. V 461,11 limen elimino. GLOSS. IV Plac. E 47 eliminare: extra limen proferre. *thes. gloss.*

eliquatus, -a, -um. (*part.* eliquo). *vide* delicuus.

Elis, -idis *f.* (*oppid. Arcadiae*). BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,59 Elis ...

urbs est Peloponnesi, dicta a Tolotae filio Elo.

Elissos, -i *m.* (*fluvius Sicyoniae*). SCHOL. Stat. Theb. 4,52 Elissos flumen Atticae regionis. hunc Graeci ita vocant. tractum nomen a flexibus.

elixus, -a, -um. VARRO ling. 5,109 elixum e liquore aquae dictum (PAUL. FEST. 76). NON. p. 48,17 elixum, quidquid ex aqua mollitur vel decoquitur; nam lixam aquam veteres esse dixerunt (p. 62,8 *a lixa* elixum dicimus aqua coctum. ISID. orig. 20,2,22 elixum, eo quod in aqua sola decoquitur. lixa enim aqua dicitur ab eo quod sit soluta). *thes. gloss.*

elleborus, -i *m et* -um, -i *n.* SCHOL. Pers. 1,51 elleborum graece, latine veratrum. ISID. orig. 17,9,24 elleborum memorant in Graecia circa Elleborum quendam fluvium gigni atque inde a Graecis appellari. hunc Romani ... veratum dicunt.

Elleborus, -i *m.* (*nom. fict. fluvii*). *vide* elleborus.

ellum. (ellam). MAR. VICTORIN. gramm. VI 23,17 in comoedia scriptum erat ellum ...; est enim 'en illum'. DON. Ter. Andr. 855 'ellum' veteres quod nos 'illum' dicimus ...; quamvis 'ellum' quidam 'ecce illum' velint intellegi (DON. Ter. Ad. 260. POMP. gramm. V 206,5. PRISC. gramm. II 594,11) ...; sed adverbium compositum ex pronomine videri potest, ut sit 'en' vel 'ecce' illum.

eloquens, -ntis. (*part.* eloquor). VARRO ling. 6,57 hinc (*sc. a loquendo*) eloquens qui copiose loquitur. ISID. orig. 10,81 eloquens, profusus eloquio.

eloquium, -i *n.* *vide* eloquens.

elucifico, -are. NON. p. 106,18 elucificare, dictum a luce.

elucus(hel-), (-a), -um. GELL. 16,12,3 *sub* alucinor. PAUL. FEST. 100 helucus ab hiatu et oscitatione dictus.

eludo, -ere. DON. Ter. Eun. 55 eludere proprie gladiatorum est, cum vicerint ...; eludere est finem ludo imponere. *vide* litus.

eluo, -ere. *vide* helluo.

Elus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Elis.

Elysium, -ii *n.* SERV. Aen. 5,735 Elysium est ubi piorum animae habitant post corporis animaeque discretionem ...; ergo Elysium ἀπὸ τῆς λύσεως. *add.* auct. ab absolutione.

Elysius, -a, -um. FULG. Virg. cont. p. 101,19 Elisium ingreditur campum – elisis enim Grece resolutio dicitur – id est feriatam vitam post magistrianum timorem.

emano, -ere. *vide* mane.

Emathia, -ae *f.* (*nom. prisc. Macedoniae*). SOL. 9,10–11 Emathius ... primus in Emathia accepit principatum ...; post hunc in Macedonis exortum Emathiae nomen persistit (SERV. georg. 1,492 Emathiam Thessaliam, dictam ab Emathio rege. COMMENT. Lucan. 1,1 *sub* Emathii campi. ISID. orig. 14,4,13 Macedoniae in exordio ab Emathio rege Emathiae nomen erat). IUST. 7,1,1 Macedonia ante a nomine Emathionis regis ... Emathia cognominata est (*sim. ab Emathione* PROB. Verg. georg. 1,492. 4,389. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,492).

Emathii, -orum *m.* (*i.q. Macedones*). ISID. orig. 9,2,78 Macedones a nomine Emathionis regis antea Emathii nuncupati sunt.

Emathii campi. COMMENT. Lucan. 1,1 Emathii campi Macedoniae ab Ematho rege, qui primus in Emathia ... perstitit.

Emathio(n), -onis *m.* (*rex Macedoniae*). *vide* Emathia, Emathii.

Emathius, – *m.* (*i.q. Emathio*). *vide* Emathia, Emathii campi.

emax, –cis. PRISC. gramm. II 140,8 emo, emis, emax. SCHOL. Pers. 2,3 emaci prece dixit ab emendo, quod emat precibus votum.

emendo, –are. EUTYCH. gramm. V 473,9 ab ea quod est menda vel mendum ... verbum fit emendo, emendas. ISID. diff. 1,357 mendum in libro proprie dicitur, unde et emendare dicimus.

emergo, –ere. *vide* amurca.

Emerita, –ae *f.* ISID. orig. 15,1,69 Emeritam Caesar Augustus aedificavit ... dans ei nomen ab eo quod ibi milites veteranos constituisset. nam emeriti dicuntur veterani.

emeritus, –i *m.* (*part.* emereor). SCHOL. Stat. Theb. 4,237 'merent' militant ... unde missos militia emeritos dicimus. ISID. orig. 9,3,34 emeriti dicuntur veterani ... quia mereri militare dicitur ab stipendiis scilicet quae merentur. *vide* Emerita, mortuus.

emico, –are. NON. p. 65,4 *sub* promico.

emineo, –ere. SERV. Aen. 4,88 'minae' eminentiae murorum ...; *add.* auct. hinc et eminere dicimus. *vide* eximius, mens, mons.

eminiscor, –i. VARRO ling. 6,44 sic reminisci, cum ea quae tenuit mens ac memoria, cogitando repetuntur. hinc etiam comminisci dictum, a con et mente, cum finguntur in mente quae non sunt; et ab hoc illud quod dicitur eminisci (*Heusinger*; reminisci *codd.*), cum commentum pronuntiatur.

emo, –ere. *vide* emax.

emollio, –ire. *vide* mollis.

emorrois. *sub* haemorrois.

emporiticus(-eticus), –a, –um. PLIN. nat. 13,76 emporitica *charta* inutilis scribendo involucris chartarum segestribusque mercium usum praebet, ideo a mercatoribus cognominata.

emptio(emt–), –onis *f.* ISID. orig. 5,24,24 emtio ... dicta, quod a me tibi sit.

en. *vide* ellum.

encaenia(inc–), –orum *n.* AUG. in evang. Ioh. 48,2 encaenia festivitas erat dedicationis templi. graece enim καινόν dicitur novum. quandocumque novum aliquid fuerit dedicatum, encaenia vocatur (EUCHER. instr. 2 p. 154,15. ISID. eccl. off. 1,36,1. ISID. orig. 6,18,12).

Encheliae, –arum *m.* (*gens Illyriae*). COMMENT. Lucan. 3,189 Enchelia gens Thessaliae in cuius finibus Cadmus cum Harmonia uxore in serpentes sunt versi. 'enchelys' dicitur anguilla, unde civitas est appellata (ADNOT. Lucan. ad l.).

enchelys. *f.* (*anguilla*). ADNOT. Lucan. 3,189 enchelae ... dracones dicuntur a Graecis. *vide* Encheliae.

enchiridion, –i *n.* AUG. enchir. 1,6 enchiridion ... id est, quod manu possit adstringi. ISID. orig. 4,11,1 enchiridion dictum quod manu adstringatur, dum plurima contineat ferramenta; χείρ enim Graece manus vocatur. *thes. gloss.*

Eneti. *sub* Veneti.

enhaemon, –i *n.* PLIN. nat. 12,77 medicamentum conficitur Graecis enhaemon dictum singulari effectu contrahendis volnerum cicatricibus.

enhydris, –dridis *f.* PLIN. nat. 32,82 enhydris vocatur a Graecis colubra in aqua vivena (=ISID. orig. 12,4,21 *qui add.* Graeci enim aquam ὕδωρ

vocant).

enhydros, -i *f.* (i) *animal*: ISID. orig. 12,2,36 enhydros bestiola ex eo nuncupata, quod in aquis versetur. (ii) *gemma*: SOL. 37,24 enhydros exudat, ut clausam in eo putes fontaneam scatturriginem (=ISID. orig. 16,13,9 *qui add.* enhydros ab aqua vocata). *cf.* PLIN. nat. 37,190 *ubi* enhygros *trad.*

enixa, -ae *f.* (*part.* enitor). NON. p. 57,13 enitae dicuntur feminae nitendi ... labore perfunctae: a Nixis, quae religionum genera parentibus praesunt. sed elegantior intellectus, ut ex hoc dictae esse credantur, quod vinculis quibusdam periculi, quibus inplicarentur, fuerint exsolutae: nexum enim dicimus aptum et conligatum. SERV. georg. 4,199 'nixibus' partubus, a nitendo; unde et 'enixa' dicimus. SCHOL. Stat. Theb. 5,464 'enitor' pario. unde et 'enixae' dicuntur, quae generant. *thes. gloss.*

enneateris. *f.* CENS. 18,4 enneateris vocitata, quia primus eius annus nono quoque anno redibat.

enodo, -are. NON. p. 15,3 enoda significat explana; et quae sit proprietas, manifestum est, hoc est, nodis exsolve.

enormis(aen-), -e. ISID. orig. 10,14 aenormis eo quod normam et mensuram excedat.

ensicium. *sub* insicium.

ensiculus, -i *m.* (a, -ae *f.*). CHAR. gramm. p. 42,18 B. hypocorismata semper generibus suis unde oriuntur consonant, pauca dissonant, veluti ... hic ensis ensiculus et ensicula (197,4 B. DOSITH. gramm. VII 396,1).

ensis, -is *m.* *vide* circensis, ensiculus.

Entellus, -i *m.* (*nom. vir.*). FULG. Virg. cont. p. 95,6 *sub* Dares.

entheca, -ae *f.* ISID. orig. 15,5,8 enthecam Graeco nomine repositam rei copiosam substantiam appellamus.

enucleate. (*adv. ex part.* enucleo). NON. p. 60,3 enucleate dicitur purgate, exquisite et sine asperitate aut duritia: ab eo quod nucibus separatis, id est testis, nucleorum utilis usus habeatur.

eo, -ire. VARRO ling. 6,96 i ab ἴθι, ite ab ἴτε. PAUL. FEST. 78 eamus ex Graeco ἴωμεν. *vide* aditus, fortuitus, Ianus, ilicet, ira, iter, itus, prodius, seditio, unda.

epactae, -arum *f.* (*sc. dies*). DIONYS. EXIG. epist. de pasch. 1 p. 499A epactae, id est adiectiones lunares. ISID. nat. 1,5 epactas Aegyptii vocaverunt, pro eo quod ad inveniendam lunam per totum annum adiciantur. ISID. orig. 6,17,29 epactas Graeci vocant, Latini adiectiones annuas lunares ..., quas ideo Aegyptii adiciunt, ut lunaris emensio rationi solis aequetur.

ephebus, -i *m.* ISID. orig. 11,2,10 ephebi, id est a Phoebo dicti ..., adolescentuli lenes. *thes. gloss. vide* Phoebus.

Ephyre(1), -es *f.* (*nympha*). *vide* Ephyre(2).

Ephyre(2), -es *f.* (*nom. prisc. Corinthi*). HYG. fab. 275,6 Ephyre nympha Oceani filia Ephyren *condidit et nominavit*, quam postea Corinthum appellarunt.

Epicnemidia, -ae *f.* (*oppid. Locrorum*). *vide* Epicnemidii.

Epicnemidii, -orum *m.* (*cogn. Locrorum Italicorum*). SERV. auct. Aen. 3,399 Narcyos Opuntios, eosdem et Epicnemidios dicunt; namque prius Naryx, Opus postea dicta, eadem autem et Epicnemidia vocatur; est enim Cnemis promontorium, in quo Opuntii Locri positi sunt, a quibus originem

trahunt qui in Italia sunt.

Epicurei, -orum *m.* TERT. apol. 3 nonne philosophi de auctoribus suis nuncupantur Platonici, Epicurei, Pythagorici.

Epicurus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Epicurei.

Epidaetia, -ae *f.* (*cogn. Veneris*). SERV. auct. Aen. 1,720 quod ... *Alexis* cum epulas pararet virgo (*i.e. Meliboea*) ei aquis fuisset advecta, Epidaetiae *Veneri* sacravit.

epigramma, -atis *n.* ISID. orig. 1,39,22 epigramma est titulus, quod in Latinum superscriptio interpretatur; ἐπὶ enim super, γράμμα littera vel scriptio dicitur.

epilepsia(-lempsia), -ae *f.* CAEL. AUR. chron. 1,4,4 epilepsia vocabulum sumpsit quod sensum atque mentem pariter apprehendat. CAEL. AUR. diaet. pass. 55 epylempsia dicta est a sensu atque mentis adprehensione ...; Graeci enim epilempsian adprehensionem vocant. ISID. orig. 4,7,5 epilemsia vocabulum sumsit, quod mentem adpendens pariter etiam corpus possideat. Graeci enim adpensionem ἐπιληψίαν appellant.

epimelas, -antis *m.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,161 epimelas fit, cum candida gemma superne nigricat (=ISID. orig. 16,10,10 *qui add.* unde et nomen habet).

epiphania, -ae *f.* PS. AMBR. serm. 8,2 p. 618D *sq.* quaerat forte aliquis, quid interpretetur hoc verbum; scilicet quia ἐπιφαίνειν graece, latine dicitur apparere, ergo quia tunc primum apparuit salvator ... epiphania nuncupata est (RUFIN. greg. Naz. orat. 2,3,2 p. 89,8). PS. AUG. serm. ed. Mai 60, 1 epiphania ... graeco nomine appellata, ostensionem vel apparitionem ... significat (EUCHER. instr. 2 p. 154,18. ISID. eccl. off. 1,27,2. ISID. orig. 6,18,6).

epiraedium(-radium), -i *n.* QUINT. inst. 1,5,68 aliquando et ex duobus peregrinis *componuntur*, ut 'epiraedium'; nam cum sit 'epi' praepositio Graeca, 'raeda' Gallicum. CONSENT. gramm. V 350,14 sunt ... qui ex graeco et latino putant posse conponi ut ... epiradium.

Epirus, (*regio Graeciae*). ISID. orig. 14,4,9 Epirus a Pyrrho Achillis filio cognominata (15,1,43). *cf.* IUST. 17,3,3.

episcopus, -i *m.* AUG. civ. 19,19 p. 388,14 D. Graecum est ... vocabulum ...; σκοπός quippe intentio est; ergo ἐπισκοπεῖν ... Latine superintendere possumus dicere, ut intellegat non se esse episcopum, qui praeesse dilexerit, non prodesse. EUCHER. instr. 2 p. 160,5 ex Graeco ... episcopus superinspector.

epistylium(-olium), -i *n.* EUCHER. instr. 2 p. 148,9 epistylia ... quae super capitella columnarum ponuntur, Graecum est (ISID. orig. 15,8,15. 19,10,24).

epithalamium(-on), -i *n.* CASSIOD. in psalm. 44,1 l. 29 A. epithalamium ... interpretatur laus thalami. ISID. orig. 1,39,18 vocatum ... epithalamium eo, quod in thalamis decantetur. *thes. gloss.*

epithema, -atis *n.* ISID. orig. 4,9,10 epitima, eo quod superponantur aliis adiutoriis praecedentibus.

epitheton, -i *n.* GLOSS. IV Plac. E 22 epitheta sunt quae nominibus apponuntur; est autem Graecum.

epitritos, -os -on. SACERD. gramm. VI 499,19 epitriti *pedes metrici* ... ideo hoc nomine vocati, quod ad tres breves una longa variis vicibus

teneatur.

Epizephyrii, –orum *m.* (*cogn. Locrorum Graecorum*). SERV. auct. Aen. 3,399 appellatur Epizephyrii, quod Zephyrium promontorium vocatur a Graecis in quo sunt conditi Locri qui in Graecia sunt.

epodos(–us), –i *m. et f.* (–on, –i *n.*). MAR. VICTORIN. gramm. VI 58,13 epodos est tertia pars aut periodos lyricae odes. igitur quod post στροφήν et ἀντιστροφὴν ἐπῇδον dicebant epodon ..., hinc sumptum vocabulum in has epodos, quae binos versus impares habent. 163,12 quotiens maioribus metris minus aliquid subnectitur, epodos dicitur. DIOM. gramm. I 485,18 epodoe dicuntur versus ..., quales sunt epodoe Horatii, in quibus singulis versibus singulae clausae adiciuntur (*cf.* PAUL. FEST. 56 clausula quam Graeci ἐπῳδόν vocant). 28 dicti autem epodoe συνεχδοχικῶς a partibus versuum quae legitimis et integris versibus ἐπᾴδονται, id est accinuntur (ISID. orig. 1,39,23 dictum ... epodon, quod adcinatur ad speciem elegiaci, ubi praemisso uno longiore, alter brevior conponitur, atque in singulis quibusque maioribus sequentes minores quasi clausulae reccinunt). SCHOL. Hor. epod. 1 praef. quaeritur de nomine ipsius. solvitur sic: aut quia in itinere posito Maecenanti haec dicit, aut quoniam ita versus ordinati sunt, ut singulis quibusque clausulae suae recinant.

epolonus. *sub* epulo.

Eporedia, –ae *f.* (*oppid. Italiae*). PLIN. nat. 3,123 oppidum Eporedia Sibyllinis a populo Romano conditum iussis – eporedias Galli bonos equorum domitores vocant.

eporedias. *vide* Eporedia.

epos. *n.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 50,11 epos ... graeca significatione dictum putant ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι ἐν αὐτῷ τὰ ἑξῆς μέρη τοῖς πρώτοις (=SUET. frg. p. 17,10), id est quod primas partes eius ceterae insequantur (DIOM. gramm. I 484,7).

epulae, –arum *f.* ISID. orig. 20,2,5 epulae ab opulentia rerum dictae. *vide* crapula, epulo.

epularis, –e. PAUL. FEST. 82 epulares appellabantur, qui in quibusdam ludis nocte epulabantur.

epulo, –onis *m.* (epulonus, –i *m.*). PAUL. FEST. 78 epolonos dicebant antiqui, quos nunc epulones dicimus. datum est autem his nomen, quod epulas indicendi Iovi ceterisque dis potestatem haberent. PRISC. gramm. II 121,18 ab epulando epulo.

epulor, –ari. *vide* epulo.

eques, –itis *m.* VARRO ling. 7,4 equitem ab equo (10,28. DIOM. gramm. I 324,9. AUG. civ. 19,3 p. 353,20 D. PRISC. gramm. II 130,9. GLOSS. IV Plac. E 7. ISID. diff. 1,195). PLIN. nat. 33,35 equitum ... nomen ... saepe variatum est, in iis quoque, qui ab equitatu trahebant. *thes. gloss. vide* equester, equito.

equester, –stris, –stre. PRISC. gramm. II 118,10 eques equester. ISID. orig. 9,3,35 equestres milites dicti quod equo sedeant.

equidem. FEST. 343 sultis, si voltis significat, composito vocabulo, ita ut alia sunt: ... equidem, ego quidem (SERV. Aen. 8,471. SERV. auct. georg. 1,193). SERV. auct. Aen. 1,335 'equidem' nunc 'ego quidem' significat, alias expletiva particula est (SERV. Aen. 1,576). CLEDON. gramm. V 73,12 equidem alii dicunt hanc habere significationem 'ego quidem'; sed melius

iuxta Sallustium intellegendum quidem, ut compositum sit equidem (PRISC. gramm. III 103,5).

equile, –is *n.* VARRO ling. 8,18 ab equo equile (8,52).

equirine. PAUL. FEST. 81 equirine iusiurandum per Quirinum.

Equirria(Ecurria), –orum *n.* VARRO ling. 6,13 Ecurria ab equorum cursu: eo die enim ludis currunt in Martio campo (PAUL. FEST. 81 *ubi* Equirria *trad.*). TERT. spect. 5 Ecurria ab equis Marti Romulus dixit. *cf.* OV. fast. 2,859 Marsque citos iunctis curribus urget equos. ex vero positum permansit Equirria nomen.

equisaetum, –i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 18,259 *herba* invisa et equisaeti est, a similitudine equinae saetae (26,132).

equiso, –onis *m.* VARRO ling. 8,14 ab equo equiso (10,28).

equito, –are. MACR. Sat. 6,9,11 equitare, quod verbum e vocabulo equitis inclinatum est.

equitus, –us *m.* *vide* eques.

equuleus. *sub* eculeus.

equus, –i *m.* ISID. orig. 12,1,41 equi dicti, eo quod quando quadrigis iungebantur, aequabantur, paresque forma et similes cursu copulabantur. *vide* eculeus, eques, equester, equile, Equirria, equiso.

erado, –ere. *vide* ara, radix.

eranthemis, –ida *vel* –im (*acc.*) *f.* (*herba*). PLIN. nat. 22,53 eranthemida *vocant*, quoniam vere floreat (DIOSC. 3,149).

Erato, –us *f.* (*musa*). OV. ars. 2,16 Erato, nam tu nomen Amoris habes. OV. fast. 4,195 sic Erato – mensis Cythereius illi cessit, quod teneri nomen amoris habet. FULG. myth. 1,15 p. 26,14 sexta *Musa* Erato, id est euronchomoeon, quod nos Latine inveniens simile dicimus.

ercisco, –ere. PAUL. FEST. 82 *sub* erctum.

erctum. PAUL. FEST. 82 erctum citumque fit inter consortes, ut in libris legum Romanorum legitur. erctum a coercendo dictum. unde et erciscendae et ercisci. *vide* erus.

eremita, –ae *m.* ISID. orig. 7,13,4 eremitae hi sunt, qui et anachoritae, ab hominum conspectu remoti, eremum et desertas solitudines appetentes. nam eremum dicitur quasi remotum. *cf.* ISID. eccl. off. 2,16,3.

eremus, –i *f.* (–um, –i *n.*). EUCHER. instr. 2 p. 160,11 ex Graeco ... heremus desertum. *vide* eremita.

Eretum(Her–), –i *n.* (*oppid. Italiae*). SOL. 2,10 Heretum a Graecis *dictum* in honorem Herae. SERV. Aen. 7,711 'Ereti' ... oppidum est dictum a Iunone, id est Ἥρα, quae illic colitur.

ergasterium, –i *n.* GLOSS. IV Plac. E 17 ergasterium Graecus sermo est, id est operarium ubi opus fit (21). ISID. orig. 15,6,1 ergasterium locus est ubi opus aliquod fit. Graeco enim sermone ἔργα opera, στηριον statio; id est operarii statio. *thes. gloss.*

ergastulum, –i *n.* ADNOT. Lucan. 2,95 ubi opus inclusi faciunt, quod est ἐργάζειν, locus ergastulum dicitur. ISID. orig. 15,6,2 ergastula ... a Graeco vocabulo nuncupantur, ubi deputantur noxii ad aliquid opus faciendum.

ericius, –i *m.* (–um, –i *n.*). ISID. orig. 12,3,7 ericium animal spinis coopertum, quod exinde dicitur nominatum, eo quod subrigit se quando spinis suis clauditur.

Erichthonius, –i *m.* (*Vulcani filius*). LACT. inst. 1,17,13 in illa con-

luctatione (*sc. cum Minerva*) Vulcanum in terram *semen* effudisse aiunt, unde sit Erechthonius natus, idque illi nomen impositum ἀπὸ τῆς ἔριδος καὶ χθονός id est ex certamine atque humo (SERV. georg. 3,113. PROB. Verg. ad l. HYG. astr. 2,13,1. HYG. fab. 166,4. AUG. civ. 18,12 p. 271,16 D. FULG. myth. 2,11 p. 51,7). FULG. myth. 2,11 p. 51,18 unde ... Erictonius nascitur; eris enim Grece certamen dicitur, tonos vero non solum terra, quantum etiam invidia (*i.e.* φθόνος) dici potest.

Eridanus, -i *m.* (*fluvius, i.q. Padus*). SERV. Aen. 6,659 Eridanus Solis filius ... fulminatus in Italiae fluvium cecidit: et tunc a luce ardoris sui Phaethon appellatus est, et pristinum nomen fluvio dedit (ISID. orig. 13,21,26). *cf.* PLIN. nat. 3,117.

erigeron(erigonon), -ontos *m.* (*herba*). PLIN. nat. 25,167 erigonon a nostris vocatur senecio ...; nomen hoc Graeci dederunt, quia vere canescit (*cf.* DIOSC. GR. 4,96,1). DIOSC. 4,92 irigeron ... flore melinu habet, qui se citius aperiat et sicut capilli albi parent et capitellu rotundu, unde et nomen accepit. PS. APUL. herb. interpol. 76 l. 29 erigeron Graece nominatur, quod verno tempore canescat eius flos. ISID. orig. 17,9,53 erigonon (*cf.* DYNAMIDIA 2,150) a Graecis dicitur quod vere primo senescat, unde et eam Latini senecionem vocant.

erigo, -ere. *vide* cupressus, dierectus, subrigo.

eriphia, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,168 scarabaeum haec (*sc. eriphia*) in avena habet sursum deorsum decurrentem cum sono haedi, unde et nomen accepit.

erisybe. *sub* erysibe.

erodo, -ere. *vide* aerugo, eruca.

erro, -are. VARRO ling. 6,96 errare ab ἔρρειν. VERUS. ap. GELL. 16,12,2 (GRF 469,3) Cloatius Verus in libris, quos inscripsit Verborum a Graecis Tractorum ...: 'errare ... dictum est ἀπὸ τοῦ ἔρρειν.' *vide* Aborigines.

error, -oris *m.* *vide* Aborigines.

eruca, -ae *f.* (i) *herba*: ISID. orig. 17,10,21 eruca, quasi uruca, quod ignitae sit virtutis et in cibo saepe sumpta Veneris incendium moveat.'(ii) *genus vermis*: ISID. orig. 12,5,9 eruca frondium vermis in holus, vel in pampino involuta, ab erodendo dicta. *cf.* PLIN. nat. 17,229.

erudio, -ire *et part.* **eruditus,** -a, -um. CASSIOD. in psalm. 2,11 l. 312 A. erudire docere est. nam et ipsum nomen significat apprehensam scientiam, rudis enim dicitur novus. eruditus, quasi a rude (rure *codd.*) sublatus. 89,12 l. 258 A. eruditus ... dicitur quasi ex omni rude elicitus. ISID. orig. 10,81 eruditus, quia non sit rudis, sed iam doctus. *thes. gloss.*

eruditor, -oris *m.* *vide* nutritor.

ervilia, -ae *f.* PAUL. FEST. 82 *sub* ervum.

eruo, -ere. *vide* aerumna, rapa, vomer.

erus, -i *m.* GAIUS inst. 3,154a erctum ... dominium est, unde erus dominus dicitur. *vide* hereditas, heres.

ervum, -i *n.* (*genus leguminis*). PAUL. FEST. 82 ervum et ervilia a Graeco sunt dicta, quia illi ervum ὄροβος (PS. DIOSC. Vind. 2,108 p. 182,18. ISID. orig. 17,4,11), erviliam ἐρέβινθος appellant.

erysibe(erisybe), -es *f.* EUCHER. instr. 2 p. 148,15 erisybe in propheta aerugo, id est rubigo messium, Graecum est.

Erythea, -ae *f.* (*insula maris Goditani*). PLIN. nat. 4,120 Erythea dicta

est, quoniam Tyri aborigines eorum orti ab Erythro mari ferebantur.

Erythra, -ae *m.* (*nom. vir.*). *vide* Erythr(ae)um mare.

Erythr(ae)um mare. VARRO ap. SOL. 33,1 (GRF 349,388) Rubrum ... mare, quod Erythraeum ab Erythra rege Persei et Andromedae filio, non solum a colore appellatum Varro dicit (MART. CAP. 6,677). PLIN. nat. 6,107 mare ... Rubrum dixere nostri, Graeci Erythrum a rege Erythra, aut, ut alii, solis repercussu talem reddi existimantes colorem, alii ab harena terraque, alii tali aquae ipsius natura.

Erythraeus(-treus), -i *m.* (*equus Solis*). FULG. myth. 1,12 p. 23,16 Erytreus Grece rubeus dicitur quod a matutino ipse limine rubicundus exurgat.

esca, -ae *f.* VARRO ling. 6,84 edo a Graeco ἔδω, hinc esculentum et esca et edulia. CASSIOD. in psalm. 77,31 l. 460 A. esca ... ab edendo dicta est. ISID. orig. 20,2,1 esca quia eam os capit. *vide* aesculus, discus, Educa, escarius, esculentus, scarus, scurra, vescus.

escarius, -a, -um. NON. p. 108,19 esculentum et escarium, ab escis et ab edendo dictum.

escarus. *sub* scarus.

esculentus, -a, -um. VARRO ling. 6,84 *sub* esca. NON. p. 108,19 *sub* escarius.

Esquiliae, -arum *f.* (*mons Romae*). VARRO ling. 5,49 alii has (*sc. Esquilias*) scripserunt ab excubiis regis dictas (OV. fast. 3,246 excubias ubi rex Romanus agebat, qui nunc Esquilias nomina collis habet), alii ab eo quod excultae a rege Tullio essent. huic origini magis concinunt loca vicina, quod ibi lucus dicitur Factualis et Larum Querquetulanum sacellum et lucus Mefitis et Iunonis Lucinae.

Esquilina tribus. VARRO ling. 5,56 (PLIN. nat. 18,13) *sub* Collina tribus.

essentia, -ae *f.* PLIN. epist. 58,6 Ciceronem auctorem huius verbi (*sc. essentiae*) habeo (SIDON. epist. [carm. 14] 4 scias hoc ipsum dixisse Ciceronem; nam essentiam nec non et indoloriam nominavit, addens [frg. inc. K 10 M.]: 'licet enim novis rebus nova nomina imponere'). QUINT. inst. 2,14,2 illa Plauti essentia et queentia (3,6,23 οὐσίαν, quam Plautus essentiam vocat). 8,3,33 multa ex Graeco formata nova, ac plurima a Sergio Plauto (*Detlefsen*; Flavio *codd.*) ... ut ... 'essentia'. AUG. civ. 12,2 p. 514,22 D. ab eo, quod est esse, vocatur essentia, novo quidem nomine ..., ne deesset etiam linguae nostrae, quod Graeci appellant οὐσίαν; hoc enim verbum e verbo expressum est, ut diceretur essentia. GLOSS. IV Plac. E 27 essentia dicta ab eo quod est aliquid, ut si dicas substantia (*cf.* ISID. diff. 2,12 essentia ... in deo idcirco est dicta, quia semper est).

Esus, -i *m.* (*deus Gallorum*). ADNOT. Lucan. 1,445 Esus Mars sic dictus a Gallis, qui hominum cruore placatur.

esus, -us *m.* *vide* aesculus.

etesiae, -arum *m.* HYG. astr. 2,4,6 nonnulli etesias dixerunt, quod quotannis certo tempore exoriuntur: ἔτος enim Graece annus est Latine; nonnulli etiam 'aetesias' appellaverunt, quod expostulatae sunt ab Iove et ita concessae. ISID. orig. 13,11,15 etesiae autem flabra Aquilonis sunt, quibus nomen inditum est quod certo anni tempore flatus agere incipiunt; ἐνιαυτός enim Graece, annus Latine dicitur.

ethicus, -i *m.* ISID. orig. 8,6,5 ethici, quia de moribus disputant. mores enim apud Graecos ἤθη appellantur.

ethnicus, -i *m.* EUCHER. instr. 2 p. 160,10 ex Graeco ... ethnicus gentilis. ISID. orig. 8,10,3 ethnici ex Graeco in Latinum interpretantur gentiles. ἔθνος enim Graece gens dicitur.

Etruria, -ae *f.* (*regio Italiae*). SERV. auct. Aen. 10,164 *Tuscia* Etruria dicenda est ab Etrusco principe (ISID. orig. 14,4,22). SERV. Aen. 11,598 Etruria dicta est, quod eius fines tendebantur usque ad ripam Tiberis, quasi ἑτερούρια; nam ἕτερον est alterum, ὅρος finis vocatur (ISID. orig. 14,4,22).

Etruscus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Etruria.

evallo, -are. NON. p. 102,1 evallaro dictum excludam et quasi extra vallum mittam.

evanesco, -ere. GREG. M. moral. 10,20 vana ... agimus quotiens transitoria cogitamus. unde et evanescere dicitur quod repente ab intuentium occulis aufertur. *vide* vanus.

Evander(-drus, -dros), -i *m.* (*Carmentae filius*). FULG. Virg. cont. p. 104,18 Evandros ... Graece bonus vir dicitur.

evangelium, -i *n.* PELAG. in Rom. 1,1 p. 8,13 S. evangelium latine bona adnuntiatio dicitur (*sim.* AUG. civ. 18,35 p. 309,7 D. AUG. c. Faust. 2,6 p. 261,9. AUG. serm. 45,5 p. 226. EUCHER. instr. 2 p. 161,4. ISID. quaest. test. 10. ISID. orig. 6,2,43 *qui add.* Graece enim εὖ bonum, ἀγγελία adnuntiatio dicitur).

evanno, -ere (-are). NON. p. 19,20 evannetur dictum est ventiletur vel moveatur: a vannu, in qua legumina ventilantur.

eucharistia, -ae *f.* EUCHER. instr. 2 p. 160,17 ex Graeco ... eucharistia gratia (ISID. orig. 6,19,38).

Eudaemon (*Arabia*). (*i.q. Arabia Felix*). SOL. 33,4 hanc Arabiam Graeci Eudaemonem, nostri Beatam nominaverunt (ISID. orig. 14,3,15).

evelo, -atum (-are). *vide* velabrum.

everriator, -oris *m.* PAUL. FEST. 77-8 everriator vocatur, qui iure accepta hereditate iusta facere defuncto debet ...; id nomen ductum a verrendo. nam exverriae (*Dacer, Bugge*; exvernae *codd.*; exverrae *dett.*) sunt purgatio quaedam domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus est, quae fit per everriatorem certo genere scoparum adhibito, ab extra verrendo dictarum.

everriculum, -i *n.* NON. p. 34,8 everriculum genus est retis piscatorii: a verrendo dictum, vel quod trahatur vel quod, siquid fuerit piscium nactum, everrat. *vide* verro.

everro, -ere. *vide* everriculum.

Euganei, -orum *m.* (*gens Alpina*). PLIN. nat. 3,133 eiusdem (*sc. Herculis*) exercitus et Graios fuisse ... praestantesque genere Euganeos, inde tracto nomine.

Euhius, -ii *m.* (*cogn. Bacchi*). PORPH. Hor. carm. 2,11,17-18 Euhius a voce bacchantium Liber pater dicitur. SCHOL. Hor. carm. ad l. Euhius Liber pater dictus eo quod, cum ... occidit Gigantem ... eum Iuppiter ita laudavit: 'eu hie' hoc est 'bene, fili'; Graece enim υἱός 'filius' dicitur.

eviro, -are. NON. p. 46,12 evirare dicitur virilitatem amittere et effeminare.

Eumenides, -um *f.* (*Furiae*). SACERD. gramm. VI 462,13 antiphrasis

est, cum ponitur verbum bonum pro malo ... ut ... Eumenides ab eo quod nulli εὐμενεῖς sint (SERV. Aen. 3,63. 6,375. HIER. epist. 40,20). SERV. georg. 1,278 ut saepe diximus, κατ' εὐφημισμόν eumenides vocantur. *add.* auct. quod non habent bonam voluntatem.

eunuchus, -i *m.* DON. Ter. Eun. 167 'eunuchum' εὐνοῦχος εἴρηται ὡς εὐνὴν ἔχων, τοῦτ' ἔστιν φυλάττων, ὡς ἡνιόχος ῥαβδοῦχος σκηπτοῦχος. εὐνὴν οὖν γυναικὸς κἀνδρός.

evomo, -ere. *vide* vomer.

euphorbium, -i *n* (-ea, -ae *f.*). (*herba*). IUBA ap. PLIN. nat. 5,16 Iuba Ptolemaei pater ... prodidit de Atlante ... gigni herbam ibi euphorbeam nomine ab inventore medico suo (*i.e. Euphorbo*) appellatam (25,77. *cf.* DIOSC. GR. 3,82). *aliter*: ISID. orig. 17,9,26 euphorbium dictum quod eius sucus oculorum acuat visum (*i.e. ab* εὖ *et* φῶς).

Euphorbus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* euphorbium.

Euphrates, -is *m.* (*fluvius*). HIER. nom. hebr. 5,16 Eufrates frugifer sive crescens (80,17). ISID. orig. 13,21,10 Euphrates ...; a frugibus, vel ab ubertate nomen accepit, nam Hebraice Euphrata fertilitas interpretatur.

euphrosynum, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,81 buglossos ... cui praecipuum quod in vinum deiecta animi voluptates auget, et vocatur euphrosynum.

euroauster, -ri *m.* (*ventus*). ISID. orig. 13,11,6 euroauster dictus quod ex una parte habeat eurum ex altera austrum.

Europa(1), **-ae** *f.* (*filia Agenoris*). *vide* Europa (2).

Europa(2), **-ae** *f.* (*pars orbis terrarum*). VARRO ling. 5,32 Europa ab Europa Agenoris, quam ex Phoenice Manlius (GRF 85,1) scribit taurum exportasse (PAUL. FEST. 78. ISID. orig. 13,4,1).

eurus, -i *m.* (*ventus*). VITR. 1,6,11 ea re, quod ex auris procreatur, ab Graecis euros videtur esse appellatus. GELL. 2,22,7 nominatur eurus, ficto vocabulo, ut isti ἐτυμολογικοί aiunt, ὁ ἀπὸ τῆς ἠοῦς ῥέων (APUL. mund. 13 p. 319 ἀπὸ τῆς ἑῴας ῥέων. NON. p. 50,18 ἀπὸ τῆς ἠοῦς ῥέοντα. ISID. orig. 13,11,4 eo quod ab ἠῷ fluat). *vide* euroauster.

Euryale(-iale), **-es** *f.* (*Gorgo*). FULG. myth. 1,21 p. 33,5 secunda *Gorgo* Euriale id est lata profunditas (SCHOL. Pers. prol. 1).

Eurydice(-idice), **-es** *f.* (*Orphei uxor*). FULG. myth. 3,10 p. 77,17 Euridice ... profunda diiudicatio.

Eurynome, -es *f.* (*mater Gratiarum*). SEN. benef. 1,3,9 Eurynomen ... dictam, quia late patentis matrimonii sit beneficia dividere; tamquam matri post filias soleat nomen inponi aut poetae vera nomina reddant.

Euterpe, -es *f.* (*Musa*). FULG. myth. 1,15 p. 26,3 secunda *Musa* Euterpe quod nos Grece bene delectans dicimus.

Euxinus (Pontus). MELA 1,102 olim ex colentium saevo admodum ingenio Axenus, post commercio aliarum gentium mollitis aliquantum moribus dictus Euxinus (PLIN. nat. 4,76. 6,1. SOL. 23,16. COMMENT. Lucan. 9,960. ADNOT. Lucan. ad l. ISID. orig. 13,16,7). *cf.* OV. trist. 3,13,28. 4,4,55. 5,10,13. *vide* Euxis.

Euxis (Eusis), **-is** *m.* (*fluvius*). ISID. orig. 13,21,19 Eusis Caucaseis montibus fusus cum pluribus aliis in Eusinum se praecipitat mare; unde et nuncupatur.

ex. *vide* egregius, excelsus, exerceo, expers.

exactor, -oris *m.* HIER. in Is. 2,3,12 l. 12 A. exactores appellat, ut ab invitis pecuniam videantur exigere.

exacum, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,68 hoc centaurium ... vocant ... Galli exacum, quoniam omnia mala medicamenta potum e corpore exigat per alvum.

exaggero, -are. *vide* agger.

examussim. PAUL. FEST. 80 examussim regulariter: amussis enim regula fabrorum est; vel, ut alii volunt, ferramentum, quo in poliendo utuntur (NON. p. 9,3. CHAR. gramm. p. 258,10 B. [*ex Romano*]. GLOSS. IV Plac. E 18). *thes. gloss.*

exanclo, -are. GLOSS. IV Plac. E 32 exanclare: exhaurire; ex Graeco veniens.

exaresco, -ere. *vide* area.

exbolus, -a, -um. VARRO ling. 7,108 apud Naevium ... in Tunicularia (com. 103): 'exbolas (ecbolicas *Kent, metri gratia*) aulas quassant', quae eiciuntur, a graeco verbo ἐκβολή (*Ald.*; exbole *codd.*) dictum.

exbures. PAUL. FEST. 79 exbures exinteratas, sive exburae, quae exbiberunt, quasi epotae.

excelsus, -a, -um. ISID. orig. 7,1,9 excelsus ... dictus pro valde celsus. ex enim pro valde ponitur (10,82).

excetra, -ae *f.* SERV. Aen. 6,287 *hydra* latine excetra dicitur, quod uno caeso tria capita excrescebant (ISID. orig. 11,3,34. 12,4,23). *thes. gloss.*

excidio, -onis *f.* PAUL. FEST. 80 excidionem urbis a caedendo dictam manifestum est.

excipio, -ere. *vide* excipuus.

excipuus, -a, -um. PAUL. FEST. 80 excipuum, quod excipiatur, ut praecipuum, quod ante capitur.

excludo, -ere. PRISC. gramm. III 36,1 excludo: extra cludo. *vide* exclusor.

exclusor, -oris *m.* AUG. spir. et litt. 17 unde (*sc. ex excludo*) et exclusores dicuntur quidam artifices argentarii.

exconsul, -is *m.* ISID. orig. 9,3,9 exconsules ... dicti, quod iam a consulatu exierint (15,13,13).

excors, -dis. CIC. Tusc. 1,18 aliis cor ipsum animus videtur, ex quo excordes, vecordes concordesque dicuntur (NON. p. 66,4). *thes. gloss.*

excrementum, -i *n.* GLOSS. IV Plac. E 9 excrementum: quod in aliqua re super excrescit.

excreo, -are. *vide* creator, scratia.

excresco, -ere. *vide* excetera, excrementum.

excubiae, -arum *f.* *vide* Esquiliae, excubitor.

excubitor, -oris *m.* ISID. orig. 9,3,42 excubitores dicuntur, pro eo quod excubias semper agunt. sunt enim ex numero militum et in porticibus excubant propter regalem custodiam.

excubo, -are. *vide* arcubius.

excudo, -ere. PAUL. FEST. 79 excudere, procudere et incudis ipsa a caedendo dicta sunt. SERV. Aen. 1,174 excudit ... est feriendo eiecit, quia cudere est ferire (PRISC. gramm. II 515,22).

excurio, -are. NON. p. 36,27 excuriari, curia excludi.

excutio, -ere. *vide* scoria, scutum, sucusso.

exdorsuo, –are. NON. p. 17,29 exdorsuare, dorso nudare. *thes. gloss.*

exentero, –are. CAPER. gramm. VII 109,13 exenteravit ἀπὸ τῶν ἐντέρων ... a visceribus.

exeo, –ire. PRISC. gramm. III 42,19 exeo: extra eo. *vide* exilis.

exerceo, –ere. CASSIOD. gramm. VII 204,9 (*ex Caesellio*) exercere est ex ex et arcere, ut exercitus qui sub disciplina certa arcetur, unde exercitatio. *part.* **exercitus,** –a, –um. NON. p. 6,1 exercitum dicitur fatigatum: dictum ab exercitio.

exercitatio, –onis *f.* CASSIOD. gramm. VII 204,10 (*ex Caesellio*) *sub* exerceo. *vide* exercitus.

exercitium, –i *n.* *vide* exerceo (*part.* exercitus).

exercito, –are. *vide* exercitus.

exercitus, –us *m.* VARRO ling. 5,87 exercitus, quod exercitando fit melior. ULP. dig. 29,1,1,1 exercitus ... nomen ab exercitatione traxit. CASSIOD. gramm. VII 204,9 (*ex Caesellio*) *sub* exerceo. ISID. orig. 9,3,58 exercitus multitudo ex uno genere, ab exercitatione belli vocata. *cf.* CIC. Tusc. 2.37.

exfilo, –are. *vide* effafilatum.

exheredo, –are. PRISC. gramm. II 433,21 heres exheredo.

exigo, –ere. PORPH. Hor. carm. 4,15,17–18 exiget nunc 'excludet' significat, quasi ἔξω aget. DON. Ter. Andr. 27 'exigendae' ἔξω (W. *coll. Porph.*) agendae. SERV. Aen. 10,815 'exigit' est ex eo (ἔξω?) agit trans corpus'. SCHOL. Stat. Theb. 5,204 exigit proprie est Graeca annotatione signatum: quasi ex eo (ἔξω?) agit. *vide* exactor, exacum, saio.

exiguus, –a, –um. ISID. orig. 10,88 exiguus multum egens. 'ex' enim pro valde ponitur.

exilis, –e. PAUL. FEST. 81 exiles et ilia a tenuitate inarum, quas Graeci in chartis ita appellant, videntur esse dicta. PRISC. gramm. II 131,21 exilis etiam a graeco ἐξίτηλος factum. ISID. orig. 10,88 exilis, tenuis, quod possit quamvis per angustum exire.

exilium(exs–), –i *n.* SERV. auct. Aen. 2,638 exilium dictum quasi extra solum (=ISID. orig. 5,27,28). CASSIOD. gramm. VII 152,6 (*ex Cornuto*) exsilium cum 's': ex solo enim ire est, quasi exsolium ...; antiqui exsoles dicebant (204,1 [*ex Caesellio*]).

eximius, –a, –um. VERANIUS ap. MACR. Sat. 3,5,6 (GRF 431,4) Veranius ... in Pontificialibus quaestionibus docet eximias dictas hostias quae ad sacrificium destinatae eximantur e grege, vel quod eximia specie quasi offerendae numinibus eligantur (PAUL. FEST. 82 eximium inde dici coeptum, quod in sacrificiis optimum pecus e grege eximebatur, vel, quod primum erat natum. DON. Ter. Hec. 66 proprie eximius porcus est exemptus a grege atque signatus macula aut nota. CASSIOD. gramm. VII 204,14 exemptus ita [*i.e. sine 's'*] scribitur et eximius, qui est exemptus et extra ceteros positus). ISID. orig. 7,1,9 ex ... pro valde ponitur, sicut eximius, quasi valde eminens (10,82). *thes. gloss.*

eximo, –ere. *vide* eximius.

existimo, –are. PAUL. FEST. 82 existimare dictum ab aestimatione.

exitiabilis, –e. GLOSS. IV Plac. E 60 exitiabilis est homo qui alii exitium praestat.

exitiosus, –a, um. ISID. orig. 10,91 exitiosus, eo quod multis exitio sit.

exitium, –i *n.* VARRO ling. 5,60 animae et corporis discessus quod natis

is exitus, inde exitium, aut cum in unum ineunt, initia. *cf.* PAUL. FEST. 81 exitium antiqui ponebant pro exitu; nunc exitium pessimum exitum dicimus. *thes. gloss. vide* exitiabilis, exitiosus.

exitus, –us *m.* *vide* exitium.

exlex, –gis. NON. p. 10,10 inlex et exlex est qui sine lege vivat. AMBR. in psalm. 118 serm. 15,21 παράνομος exlex vocatur, qui extra legem est (PRISC. gramm. III 35,27 privationem quoque significat 'ex', ut ... exlex. 42,17 'ex' ... loco 'extra' fungitur, ut exlex: qui extra leges est).

exoche, –es *f.* (*term. tech. rhet.*). SACERD. gramm. VI 470,19 exoche ... dicta est, quod gradatim oratio emineat: nam eminere graece ἐξέχειν dicunt.

exodium, –i *n.* NON. p. 27,12 exodium est finis: a graeco tractum, quasi ἔξω τῆς ὁδοῦ, id est extra viam.

Exodus, –i *f. et m.* (*liber veteris testamenti*). ISID. orig. 6,2,4 Exodus vero exitum ab Aegypto, vel egressum populi Israelis digerit (*cf.* GAUDENT. serm. 1,11 G. EUCHER. instr. 2 p. 160,23), et ex ea causa nomen accepit. *cf.* HIL. in psalm. 118 daleth 12 p. 398,12 quod nos in exitibus dicimus, graecitas ex hebraeo ἐξόδους transtulit. et exodum proprie est, ubi ex multis angustis viis in unam patentem viam coitur.

exoletus, –a, –um. (*part.* exolesco). *vide* adolesco.

exomides. PAUL. FEST. 81 exomides sunt comici vestitus exertis humeris.

exordium, –i *n.* FEST. 185 ordiri est rei principium facere, unde et togae vocantur exordia. *vide* ordior.

exornatus, –a, –um (*part.* exorno). ISID. orig. 10,82 exornatus, valde ornatus. 'ex' enim pro valde ponitur.

exortus, –us *m.* *vide* oriens.

exos, –ossis. NON. p. 103,6 exos dicitur sine osse. *thes. gloss.*

exosus, –a, –um. SERV. Aen. 5,687 antiqui et 'odi' dicebant et 'osus sum': hinc est 'exosus', quo utimur, licet etiam 'osus sum' non dicamus (ISID. orig. 10,91 exosus ab odio dictus. nam antiqui et odi dicebant *eqs.*). ISID. diff. 1,182 exosus dicitur qui aliquem odit.

exoticus, –a, –um. NON. p. 108,1 exoticum, adventicium: a graeco (GLOSS. IV Plac. E 24).

expansus, –a, –um (*part.* expando). *vide* palma.

expapillatus, –a, –um. PAUL. FEST. 79 expapillato brachio, exerto; quod cum fit, papilla nudatur. NON. p. 103,3 expapillato brachio, quasi usque ad papillam renudato. *cf. sub* effafilatus.

expectoro, –are. CIC. de orat. 3,154 videtis ... 'versutiloquas' et 'expectorat' ex coniunctione facta esse verba non nata (*cf.* QUINT. inst. 8,3,31). PAUL. FEST. 80 expectorat, ex pectore eicit (NON. p. 16,1 expectorare est extra pectus eicere). *thes. gloss.*

expeditio, –onis *f.* CASSIOD. var. 1,17,2 merito expeditionem nominavere maiores, quia mens devota proeliis non debet aliis cogitationibus occupari.

expeditus, –a, –um. (*part.* expedio). NON. p. 58,4 expediti et inpediti ex una proprietate habent vocabuli causam, aut exolutis pedibus aut inligatis.

expensum, –i *n.* (*subst. part.* expendo). VARRO ling. 5,183 ab eodem aere pendendo dispensator, et in tabulis scribimus expensum (*cf.* PLIN. nat. 33,42). PAUL. FEST. 72 dispensatores dicti, quia aes pensantes expendebant

...; hinc deducuntur expensa.

expergiscor, -i. PRISC. gramm. II 513,16 'expergiscor' a 'pergo pergis'. *part.* **experrectus,** -a, -um. PAUL. FEST. 79 experrectus a porrigendo se vocatus.

expers, -tis. EXPLAN. in Don. gramm. IV 556,11 expers ... dicitur extra partem, a parte alienus (PRISC. gramm. II 503,24 *a parte* expers. 593,21 'expers' ab 'ex' praepositione et 'pars'. SCHOL. Hor. epod. 16,37 expers dicitur sine parte. ISID. orig. 10,83 expers, quia extra partem; caruit enim partem). *aliter*: ISID. orig. 10,82 expers ... qui est extra peritiam et intellectum. *thes. gloss.*

expertus, -a, -um. (*part.* experior). ISID. orig. 10,82 expertus, multum peritus. 'ex' enim hic pro 'valde' ponitur.

expio, -are. *vide* piaculum.

expletivus, -a, -um. (*term. tech. gramm.*). SERV. gramm. IV 418,14 expletivae dicuntur coniunctiones eo, quod additae illud quod minus fuerat explere contendunt (CLEDON. gramm. V 24,17). EXPLAN. in Don. gramm. IV 516,13 expletivae ... quae sensum explent (POMP. gramm. V 266,10). ISID. orig. 1,12,3 expletivae dictae, quia explent propositam rem.

explico, -are. *vide* pecten.

exporrigo, -ere. PAUL. FEST. 80 exporgere porro agere, exporrigere. *part.* **exporrectus,** -a, -um. NON. p. 47,4 exporrectum, extentum: porrectum est enim tentum, id est, porro iactum.

exporto, -are. *vide* porta, portus, sporta.

expretus, -a, -um. PAUL. FEST. 79 expreta antiqui dicebant, quasi expertia habita.

expulsim. NON. p. 104,28 expulsim dictum a frequenti pulsu.

exsanguis, -e. CLAUD. DON. Aen. 2,210 p. 177,8 exsangues ... proprie significantur sine sanguine. SCHOL. Stat. Theb. 6,196 sanguis proprie videtur animae esse possessio, unde 'exsangues' mortuos dicimus. ISID. orig. 10,89 exsanguis, quod sit extra sanguinem.

exsecutor(exe-), -oris *m.* ISID. orig. 10,91 executor, ab exequendo. idem et exactor.

exsequiae(exe-), -arum *f.* *vide* exsequior.

exsequior(exe-), -i. NON. p. 107,3 exequiantur, ab exequiis.

exsequor(exe-), -i. *vide* exsecutor.

exsertus(exe-), -a, -um. (*part.* exsero). ISID. orig. 10,81 exertus, in loquendo expeditus. exerere enim proferre vel expedire est.

exsilio(exil-). *vide* sal, saltus, silex.

exsors, -sortis. ISID. orig. 10,84 exsors, quia extra sortem est.

exspes(exp-). *adi.* NON. p. 12,4 exspes dicitur sine spe (ISID. orig. 10,83). PRISC. gramm. III 42,18 expes extra spem. *thes. gloss.*

exspiro(exp-), -are. NON. p. 38,23 expirare dictum est vel ab spiritu effuso vel ab spiraminibus.

exspuo(exp-), -ere. DON. Ter. Eun. 406 expuere est ἔξω pus mittere, id est foras.

exstinctus(ext-), -a, -um. (*part.* extinguo). *vide* carbunculus.

exsto(ext-), -are. *vide* exta.

exsucatus(exu-), -a, -um. (*part.* exsuco). *vide* siccus.

exsul. *sub* exul.

exta, –orum *n*. PAUL. FEST. 78 exta dicta, quod ea dis prosecentur, quae maxime extant eminentque. *vide* extispex.

extemplo. *adv*. VARRO ling. 7,13 extemplo ... est continuo, quod omne templum esse debet continuo septum nec plus unum introitum habere. SERV. Aen. 1,92 extemplo ilico ... et est augurum sermo. templum enim dicitur locus manu designatus in aere, post quem factum ilico captantur auguria (SCHOL. Stat. Ach. 1,763). 2,699 visis auspiciis surgebant *augures* e templo: unde est extemplo. 8,4 extemplo aut subito: aut re vera ex ipso templo, id est post divina arma commota.

extendo, –ere. *vide* eculeus, tentipellium.

extentio, –onis *f*. CAEL. AUR. acut. 3,6,61 *sub* conductio.

extergeo, –ere. *vide* stercus.

extermentarium, –i *n*. VARRO ling. 5,21 hinc (*sc. a terendo*) linteum quod teritur corpore extermentarium.

exterminator, –oris *m*. ISID. orig. 10,87 exterminator, non ille qui vulgo dicitur ἀφανισθῆναι, sed qui deiecit et expellit a terminis civitatis.

extermino, –are *et part*. **exterminatus**, –a, –um. NON. p. 27,7 exterminatum est praeter terminos missum. HIER. in Matth. 6,16 p. 44A exterminantur quippe exules, qui mittuntur extra terminos (PRISC. gramm. III 42,18. CASSIOD. in psalm. 79,14 l. 212 A. ISID. orig. 10,87). CASSIOD. in psalm. 36,9 l. 180 A. exterminari est foras terminos proici. *thes. gloss.*

externus, –a, –um. PAUL. FEST. 79 externus est alienus terrae (CLAUD. DON. Aen. 7,270 p. 45,4 esse externum qui veniret ex alienis terris. p. 45,9 ut externi appellatio a terris ... videatur exorta. ISID. orig. 10,87 externus, eo quod sit alienae terrae). PRISC. gramm. II 81,1 extra externus (118,22. III 42,20. 44,2).

exterraneus(1), –a, –um. PAUL. FEST. 79 exterraneus ex alia terra. *vide* extraneus.

exterraneus(2), –a, –um. PAUL. FEST. 79 exterraneus ... qui ante tempus natus vel potius eiectus est. dictus ... exterraneus, quod eum mater exterrita alvo eiecit.

exterritus, –a, –um. (*part*. exterreo). *vide* exterraneus(2).

extispex, –icis *m*. NON. p. 16,8 extispices proprie aruspices dicti sunt, quod exta spiciant.

extorris, –e. NON. p. 14,20 extorris dicitur extra terram vel extra terminos. SERV. Aen. 4,616 'extorris' extra suas terras remotus. CASSIOD. gramm. VII 204,3 (*ex Caesellio*) extorrem vero sine 's': ex terra enim eiectum significat. SCHOL. Stat. Theb. 9,578 extorris ... dicitur exsul quasi exterris id est extra terram. ISID. orig. 10,85–6 extorris, quia extra terram suam est; quasi exterris. sed proprie extorris, cum vi expulsus et cum terrore solo patrio eiectus; et extorris, ex terra sua pulsus. extorris, extra terram, aut extra terminos suos, quia exterretur.

extortus, –a, –um. (*part*. extorqueo). *vide* torcular.

extra. PRISC. gramm. III 28,10 ab ex extra (42,7. 28. 43,15. 48,27. 63,19 *al.*). III 30,3 'infra' pro 'infera' et 'extra' pro 'extera'. *vide* exeo, expectoro, exspes, extermino, externus, extorris, extraneus, extrinsecus, exulo.

extraneus, –a, –um. PAUL. FEST. 78 extraneus ex altera terra, quasi exterraneus. CHAR. gramm. p. 392,27 B. extraneus qui extra eandem ianuam est. PRISC. gramm. II 69,2 extra extraneus (III 42,20. 44,2). *vide*

hesternum.

extraordinarius miles. ISID. orig. 9,3,33 miles aut ordinarius dictur aut extraordinarius ...; extraordinarius ... qui ob virtutem promovetur ex ordine.

extrarius, -a, -um. CHAR. gramm. p. 392,25 B. extrarius qui extra eandem aream est. *cf.* PAUL. FEST. 78.

extrinsecus. SERV. auct. Aen. 2,382 dicebant veteres 'secus' ..., unde et extrinsecus. PRISC. gramm. III 36,13 *ex praepositionibus* quaedam localia nascuntur. ex, extra, extrinsecus. 44,1 ab extra extrinsecus. GLOSS. IV Plac. A 61 extrinsecus dicimus ab eo quod est exterius. *cf.* SCAUR. gramm. VII 24,3 *sq.*

exul(exs-), is. CAPER. gramm. VII 95,16 exsul cum addito 's' scribendum est etymologiae causa, a solo quoniam venit (SCAUR. gramm. VII 22,14. 28,16 exsul, ita ut 's' sequenti syllabae adiungatur, quia significetur extra solum patriae missus. ISID. orig. 1,27,5). QUINT. decl. 366 p. 400,13 inde exsul ... dictus est, quasi ex solo patrio expulsus. NON. p. 12,8 exules dicuntur extra solum. SERV. Aen. 3,11 (=ISID. orig. 10,84) exul quasi trans solum missus, aut extra solum vagus (SERV. auct. Aen. 4,616. 5,51. PRISC. gramm. III 36,1. 42,18. GLOSS. IV Plac. E 51-2. ISID. orig. 5,27,28). *thes. gloss.*

exulo(exs-), -are. SERV. Aen. 11,263 exulare dicuntur qui extra solum eunt (ISID. orig. 10,84). SERV. georg. 3,225 exulat extra solum suum habitat. AUG. in evang. Ioh. 47,11 exulare extra solum fieri. CASSIOD. gramm. VII 204,1 (*ex Caesellio*) ex solo ... ire est exulare. *thes. gloss.*

exuo(exs-), -ere. CASSIOD. gramm. VII 204,5 (*ex Caesellio*) exsui habet 's': sui enim est et insui ..., unde exsui, quasi iam emitti et nudari. inde exuviae, unde exsuti, id est spoliati. *vide* exuviae.

exustus, -a, -um. (*part.* exuro). ISID. orig. 10,91 exustus ... quasi valde ustus. 'ex' enim pro valde ponitur.

exuviae, -arum *f.* (-a, -ae *f.*). PAUL. FEST. 81 exuviae ab exuendo dictae. PHILARG. Verg. ecl. 8,91 rec. I 'exuvias' ... idest pellis serpentis senescentis ...; inde exuvia nominatur et deinde exuviae dictae vestes ab exuendo. CASSIOD. gramm. VII 204,5 (*ex Caesellio*) *sub* exuo. ISID. orig. 12,4,47 tunicae serpentium exuviae nuncupantur, eo quod his, quando senescunt, sese exuunt ...; dicuntur enim exuviae et induviae, quia exuuntur et induuntur. 18,2,8 exuviae ab exuendo dictae, quia exuuntur. *thes. gloss* *vide* manubiae.

F

faba, -ae *f.* VEL. gramm. VII 69,12 quam antiqui habam dicebant, nos fabam dicimus (SCAUR. gramm. VII 23,19). SCAUR. gramm. VII 13,9 quam Falisci habam, nos fabam appellamus. LYD. mens. 4,152 p. 169,4 W. φάβα Ῥωμαίοις τὸ ἔτνος ἐδόκει καλεῖν, ἀπὸ τοῦ ζεφύρου (*sc. a favonio*), οὗ καταρχομένου πνεῖν πρῶτος πέφυκεν ὁ τοιοῦτος βλαστάνειν καρπός. ISID. orig. 17,4,3 faba Graeca etymologia a vescendo vocabulum sumpsit, quasi faga; φαγεῖν enim Graece comedere dicitur. *vide* fabarius.

fabarius, -a, -um. MACR. Sat. 1,12,33 kalendae Iuniae fabariae vulgo vocantur, quia hoc mense adultae fabae divinis rebus adhibentur.

faber, -bri *m.* ISID. orig. 19,6,1 faber a faciendo ferro inpositum nomen habet. *vide* Fabricius.

Fabius(Favius), -a (*nom. gent.*). PLIN. nat. 18,10 *sub* Cicero. PAUL. FEST. 87 Fovi, qui nunc Favi appellantur, dicti, quod princeps gentis eius ex ea natus sit, cum qua Hercules in fovea concubuit. alii putant, eum primum ostendisse, quemadmodum ursi et lupi foveis caperentur. PLUT. Fab. 1,2 τινὲς δὲ τοὺς ἀπὸ τοῦ γένους τούτου (*sc. Fabiorum*) πρώτους τῇ δι' ὀρυγμάτων χρησαμένος ἄγρᾳ Φοδίους ἱστοροῦσιν ὀνομάζεσθαι τὸ παλαιόν· οὕτω γὰρ ἄχρι νῦν αἱ διώρυχες φόσσαι καὶ φόδερε τὸ σκάψαι καλεῖται. χρόνῳ δὲ τῶν δυεῖν φθόγγων μεταπεσόντων Φάβιοι προσηγορεύθησαν. LYD. mag. 1,23 p. 26,15 W. *sub* Faustus.

Fabricius, -a (*nom. gent.*). PRISC. gramm. II 135,23 faber fabri Fabricius.

fabula, -ae *f.* VARRO ling. 6,55 ab eodem verbo fari fabulae ... dictae. DIOM. gramm. I 490,22 (=SUET. frg. p. 10,4) latine fabulae appellantur sive fatibulae; in Latinis enim fabulis plura sunt (fantium diverbia quam *suppl. Leo*) cantica quae canuntur: vel a faciendo; nam et agi fabula, non referri ab actoribus dicitur. MACR. somn. 1,2,7 fabulae, quarum nomen indicat falsi professionem. ISID. orig. 1,40,1 fabulas poetae a fando nominaverunt, quia non sunt res factae, sed tantum loquendo fictae.

Fabulinus, -i *m.* (*deus*). VARRO ap. NON. p. 532,18 (GRF 227,106) Varro Cato vel de liberis educandis ...; 'cum primo fari incipiebant, sacrificabant divo Fabulino.'

Facelitis. *sub* Phacelitis.

facetus, -a, -um. DON. Ter. Eun. 427 facetus est qui facit verbis quod vult. ISID. orig. 10,95 facetus, qui iocos et lusus gestis et factis commendat, a faciendo dictus. *thes. gloss.*

facies, -ei *f.* GELL. 13,30,2 facies ... forma omnis et modus et factura quaedam corporis totius a faciendo dicta (NON. p. 52,22 a factura corporis facies). ISID. diff. 2,52 facies dicta est, eo quod notitiam faciat hominis. ISID. orig. 11,1,33 facies dicta ab effigie. *thes. gloss. vide* faci(e)tergium, facio, faciola.

faci(e)tergium, -i *n.* ISID. orig. 19,26,7 facietergium et manitergium a tergendo faciem vel manus vocatum.

facilis, -e. ISID. orig. 10,98 facilis, a faciendo, nec tardus.

facinorosus(-erosus), -a, -um. VEL. gramm. VII 73,1 facineris, non facinoris, quoniam facinerosum vocamus. ISID. orig. 10,107 facinorosus a

facti commisso nominatus: facit enim quod alteri noceat.

facinus, -oris *n.* ISID. orig. 5,26,2 facinus dictum a faciendo malum, quod noceat alteri.

facio, -ere. VARRO ling. 6,78 proprio nomine dicitur facere a facie, qui rei quam facit imponit faciem. ut fictor cum dicit fingo, figuram imponit ...; sic cum dicit facio, faciem imponit. *vide* aedificium, artifex, aurifex, beneficientia, beneficus, efficax, efficiens, faber, fabula, facetus, facies, facilis, facinus, factiosus, facula, far, fax, forfex, gratificus, magnificus, opifex, panificium, pontifex, sacrificium. *subst. part.* **factum,** -i *n.* *vide* facinorosus, interficio.

faciola, -ae *f.* (*i.q. faciale*). LYD. mag. 1,32 p. 33,9 W. μάππαν καὶ φακιόλην ... ὠνόμασαν, ὅτι φακίης κατ' αὐτοὺς ἡ ὄψις λέγεται.

factio, -onis *f.* *vide* factiosus.

factiosus, -a, -um. VARRO ling. 7,66 ab una faciendo factiosae. PAUL. FEST. 3 *sub* axitiosus. ISID. orig. 10,106 factiosus ... quasi magnae factionis.

factura, -ae *f.* *vide* facies.

facula, -ae *f.* ISID. orig. 20,10,6 fax dicta quod focos faciat: cuius diminutivum facula. *thes. gloss.*

facundia, -ae *f.* SCHOL. Hor. ars 217 *sub* facundus.

facundus, -a, -um. VARRO ling. 6,52 ab hac eadem voce (*i.e. fari*) qui facile fantur facundi dicti (ISID. diff. 1,421. ISID. orig. 10,95). SCHOL. Hor. ars 217 facundia est iucunda eloquentia, unde facundus id est fatu iucundus.

faecinius, -a, -um. COLUM. 3,2,14 *Nomentanae vites* a ... colore rubellanae nuncupantur. eaedemque faeciniae, quod plus quam ceterae faecis adferunt (ISID. orig. 17,5,19).

faenebris(fen-), -e. PAUL. FEST. 86. 94 *sub* faenus.

faenerator(fen-, foen-), -oris *m.* VARRO *sub* GELL. *infra.* PAUL. FEST. 86 *sub* faenus. VEL. gramm. VII 72,23 quaeritur faenoris an faeneris dicamus, quoniam nomen inde tractum dicimus faeneratorem. GELL. 16,12,5*sq.* *Cloatius Verus* (GRF 468,1) in libro quarto *verborum a Graecis tractorum* 'faenerator' inquit 'appellatus est quasi φαινεράτωρ, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον, quoniam id genus hominum speciem ostentent humanitatis et commodi esse videantur inopibus nummos desiderantibus,' idque dixisse ait Hypsicraten (GRF 108,2) ...; sive hoc autem ipse Cloatius sive nescio quis alius nebulo effutivit, nihil potest dici insulsius. 'faenerator' enim, sicut M. Varro (GRF 201,36) in libro tertio de sermone Latino scripsit 'a faenore est nominatus;' faenus autem dictum ait a fetu et quasi fetura quadam pecuniae parientis atque increscentis. idcirco et M. Cato et ceteros aetatis eius 'feneratorem' sine 'a' littera pronuntiasse tradit, sicuti fetus ipse et fecunditas appellata. PRISC. gramm. II 273,20 antiqui 'feneris' dixerunt, unde et 'fenero' verbum et 'fenerator'. ISID. orig. 10,96 fenerator, qui pecuniam deponit apud debitorem quasi fenoris actor.

faenero(fen-), -are. PRISC. gramm. II 273,20 *sub* faenerator. *vide* fenestra, Phineus.

faeniculum(fen-), -i *n.* (*herba*). ISID. orig. 17,11,4 feniculum Latini vocant quod eius thyrsi seu radicis sucus acuat visum (*i.e. a* φαείνω).

faenum(fen-), -i *n.* PAUL. FEST. 86 *sub* faenus. ISID. orig. 17,9,107 faenum dictum quod eo flamma nutritur; φῶς enim flamma est.

faenus(fen–), –oris *n.* VARRO ap. GELL. 16,12,7 (GRF 201,36. =VARRO ap. NON. p. 54,3) *sub* faenerator. PAUL. FEST. 86 fenus et feneratores et lex de credita pecunia fenebris, a fetu dicta, quod crediti nummi alios pariant, ut apud Graecos eadem res τόκος dicitur. fenum quoque pratorum ab hac causa est appellatum, quando id ipsum manens quotannis novum parit. unde etiam et festuca vocata est. 94 fenus appellatur naturalis terrae fetus; ob quam causam et nummorum fetus fenus est vocatum, et de ea re leges fenebres. NON. p. 53,28 faenus ab eo dictum est quod pecuniam pariat increscentem tempore, quasi fetus aut fetura; nam et graece τόκος dicitur. p. 439,16 fenus ... est quasi accepti fetus, unde et fenus dictum est, ut graece τόκος. *aliter*: AMBR. Tob. 4,13 bene faenus appellatur, quod datis: ita vile ac faeneum est. *vide* faenerator.

faex(fex), –cis *f.* ISID. orig. 20,3,18 fex dicta, quod sese vasi emergendo adfigat. *vide* defaeco, faecinius.

fageus, –a, –um. *vide* Fagutalis.

fagus, –us *f.* VARRO ap. CHAR. gramm. p. 165,17 B. *ex Romano* (GRF 249, 185) fagus Varro de gente P. R. I: 'fagus quas Graece φηγούς vocant. SERV. ecl. 1,1 antea ... homines glandibus vescebantur, unde etiam fagus dicta est ἀπὸ τοῦ φαγεῖν (ISID. orig. 17,7,28). *vide* Fagutal.

Fagutal, –alis *n.* (*locus Romae*). VARRO ling. 5,152 Fagutal a fago, unde etiam Iovis Fagutalis, quod ibi sacellum. PAUL. FEST. 87 Fagutal sacellum Iovis, in quo fuit fagus arbor, quae Iovis sacra habebatur. *vide* Fagutalis.

Fagutalis, –is *m.* (*cogn. Iovis*). VARRO ling. 5,152 *sub* Fagutal. PLIN. nat. 16,37 Fagutali Iove etiam nunc ubi lucus fageus fuit.

fala, –ae *f.* PAUL. FEST. 88 falae dictae ab altitudine, a 'falado', quod apud Etruscos significat caelum. *vide* falarica, Falerii.

Falacer, –cris *m.* (*flamen*). VARRO ling. 5,84 flamen Falcer a divo patre Falacre.

falarica, –ae *f.* PAUL. FEST. 88 falarica genus teli missile, quo utuntur ex falis, id est ex locis extructis, dimicantes. NON. p. 555,14 falarica, telum maximum ..., dictum ... a falis, id est turribus ligneis. SERV. Aen. 9,702 a falis dicta est falarica, sicut a muro muralis (ISID. orig. 18,7,8).

falcastrum, –i *n.* GREG. M. dial. 2,6 a falcis similitudine falcastrum vocatur (ISID. orig. 20,14,5).

Falco, –onis *m*, (*cogn. vir.*). PAUL. FEST. 43 *Capuam* a Capye appellatam ferunt, quem a pede introrsus curvato nominatum antiqui nostri Falconem vocant (*cf.* 88 *sub* falco (ii)). SERV. auct. Aen. 10,145 quidam Falco condidisset *Capuam*, cui pollices pedum curvi fuerunt quem ad modum falcones aves habent, quos viros Tusci capyas vocarunt.

falco, –onis *m.* (i) *avis*: ISID. orig. 12,7,57 capus Itala lingua dicitur a capiendo. hunc nostri falconem vocant eo quod incurvis digitis sit (*i.e. a falce*). *thes. gloss. vide* Falco. (ii) *de hominibus*: PAUL. FEST. 88 falcones dicuntur, quorum digiti pollices in pedibus intro sunt curvati, a similitudine falcis (*an nom. propr.? cf. sub* Falco).

Falerii, –orum *m.* (*oppid. Etruriae*). PAUL. FEST. 91 Faleri oppidum a fale (fala *Muell.*) dictum. SOL. 2,7 a Falerio Argivo Falerios *conditos*.

Falerius, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Falerii.

Falernum vinum. ISID. orig. 20,3,6 Falernum vinum vocatum a Falerna regione Campaniae, ubi optima vina nascuntur.

Falisca, -ae *f.* (*oppid. et regio Etruriae*). OV. fast. 4,73 Halesus, a quo se dictam terra Falisca putat. SOL. 2,7 ab Haleso Argivo Faliscam *conditam*.

Falisci, -orum *m.* (*pop. Etruriae*). SERV. Aen. 7,695 Faliscos Halesus condidit. hi autem, inmutato 'h' in 'f', Falisci dicti sunt, sicut febris dicitur quae ante hebris dicebatur, Formiae quae Hormiae fuerunt, ἀπὸ τῆς ὁρμῆς: nam posteritas in multis nominibus 'f' pro 'h' posuit.

fallacia, -ae *f.* VARRO ling. 6,55 ab eodem (*sc. fari*) falli, sed et falsum et fallacia, quae propterea, quod fando quem decipit ac contra quam dixit facit. itaque si quis re fallit, in hoc non proprio nomine fallacia, sed tralaticio.

fallax, -acis. AUG. soliloq. 2,9,16 fallax id recte dicitur quod habet quemdam fallendi appetitum. ISID. orig. 10,105 fallax, quod fando, id est loquendo, decipiat.

fallo, -ere. VARRO ling. 6,55 *sub* fallacia. *vide* fallax.

falsitas, -atis *f.* ISID. orig. 5,26,9 falsitas appellata a fando aliud quam verum est.

falx(falcis), falcis *f.* VARRO ling. 5,137 falces a farre littera commutata. ISID. orig. 20,14,4 dicta ... falcis quod his primum milites herbam filicem solebant abscidere. *thes. gloss. vide* falcastrum, falco.

fama, -ae *f.* VARRO ling. 6,55 hinc (*sc. a fari*) fama et famosi (PAUL. FEST. 86 fama a fando dicta, sic apud Graecos φήμη ἀπὸ τῆς φάσεως. ISID. orig. 5,27,26 fama ... dicta quia fando ... pervagatur per traduces linguarum et aurium serpens). PRISC. gramm. II 11,21 'φ' cuius locum apud nos 'f' obtinet, quod ostenditur in his maxime dictionibus, quas a Graecis sumpsimus, hoc est 'fama', 'fuga', 'fur' (19,9). *vide* famosus, infamis.

famel. *vide* familia, famulus.

famelicus, -a, -um. DON. Ter. Eun. 260 'famelicus' a fame et edendo, dictum est quasi famedicus. *thes. gloss.*

fames, -is *f.* *vide* famelicus, famulus.

famigerabilis, -e. VARRO ling. 6,55 hinc (*sc. a fari*) etiam famigerabile et sic composititicia alia.

familia, -ae *f.* PAUL. FEST. 87 famuli origo ab Oscis dependit, apud quos servus 'famel' nominabatur, unde et familia vocata. SERV. auct. Aen. 2,712 'famuli' unde familia. ISID. orig. 9,4,4 familia est liberi ex liberis legibus suscepti, a femore (9,5,12 familia ... a femore. femore enim genus et stirps ostenditur). *vide* famulus, filia, filius.

famosus, -a, -um. VARRO ling. 6,55 hinc (*sc. a fari*) fama et famosi. NON. p. 305,23 fama est ... infamia; unde et famosum dictum est infame. ISID. diff. 1,208 famosus est, de quo fama loquitur seu bene seu male.

famulus, -i *m.* PAUL. FEST. 86 familiares, ex eadem familia. postea hoc nomine etiam famuli appellari coeperunt, permutata 'i' cum 'u' littera. 87 *sub* familia. LYD. mag. 1,11 p. 16,21 W. τοὺς ... ἐλευθέρους μὲν τὴν τύχην, δι' ἔνδειαν δὲ δουλεύοντας φαμούλους (καλοῦσι), ὅτι φάμις ὁ λιμὸς προσαγορεύεται. ISID. diff. 1,525 servi sunt in bello capti, quasi servati ...; famuli autem ex propriis familiis orti (ISID. orig. 9,4,43). *vide* familia.

Fanae, -arum *f.* (*Nymphae*). MART. CAP. 2,167 Fanae, a quibus fana dicta, quod soleant divinare (*i.e. a fari?*). *vide* fanaticus, fanum.

fanaticus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 393,10 B. fanum Fauno consecratum, unde Fauni appellabantur prius illi qui vagabantur fanatici. SERV. auct. georg. 1,10 Cincius et Cassius (GRF 7) aiunt ab Evandro

Faunum deum appellatum ideoque aedes sacras 'faunas' primo appellatas, postea fana dicta, et ex eo, qui futura praecinerent fanaticos dici. SCHOL. Hor. ars 454 fanaticum errorem pati dicuntur, qui a fanis (*Fanis*?) percutiuntur, idest qui limphatico agitantur. *thes. gloss.*

fanum, -i *n.* VARRO ling. 6,54 hinc (*sc. a fando*) fana nominata, quod pontifices in sacrando fati sint finem. PAUL. FEST. 88 fanum a Fauno dictum (CHAR. gramm. p. 393,8 B. fanum Fauno consecratum. SERV. auct. georg. 1,10 *sub* fanaticus. PROB. Verg. ad l. ISID. orig. 15,4,8), sive a fando, quod dum pontifex dedicat, certa verba fatur (93 fana, quod fando consecrantur). MART. CAP. 2,167 *sub* Fanae. PS. ASCON. Verr. p. 237,13 fanum religiosissimum templum unde fata petuntur. *vide* fanaticus, Faunus, profanus.

far, farris *n.* VARRO ling. 5,106 far a faciendo, quod in pistrino fit. ISID. orig. 17,3,5 far dicitur eo quod initio frangeretur; apud antiquos enim molarum usus nondum erat, sed frumentum in pila missum frangebant. *vide* falx, farcina, farina, farraceus, farrago, farreus, ferrum, frumentum, furfur, furfurio, furnus, nefarius.

farcimen, -inis *n.* VARRO ling. 5,111 ab eadem fartura farcimina in extis appellata. ISID. orig. 20,2,28 farcimen caro concisa et minuta, quod ea intestinum farciatur.

farcio, -ire. *vide* farcimen, fartor.

farina, -ae *f.* PLIN. nat. 18,88 farinam a farre dictam nomine ipso apparet. PRISC. gramm. II 120,20 far farina. ISID. orig. 20,2,18 farina et furfures a farre dictae, cuius sunt purgamenta.

Farinus, -i *m.* (*deus*). TERT. nat. 2,11 deus est dictus ... ab effatu Farinus.

farraceus, -a, -um. DION. HAL. 2,25,2 ἐκάλουν δὲ τοὺς ἱεροὺς καὶ νομίμους οἱ παλαιοὶ γάμους ... φαρραχείους ἐπὶ τῆς κοινωνίας τοῦ φαρρός, ὃ καλοῦμεν ἡμεῖς ζέαν. *vide* farrago.

farrago, -inis *f.* VARRO rust. 1,31,5 farrago ... aut quod ferro caesa ferrago dicta, aut inde, quod primum in ferracia segete seri coepta. ISID. orig. 17,3,14 farrago a farre dicta. *thes. gloss. sub* far.

farreus, -a, -um *et* **farreum,** -i *n.* PAUL. FEST. 88 farreum genus libi ex farre factum. 102 horreum antiqui farreum dicebant a farre. *vide* confarreatio, diffareatio.

fartor, -oris *m.* (i) *proprie*: DON. Ter. Eun. 257 fartores qui insicia et farcimina faciunt. PRISC. gramm. II 542,23 farsi fartum ... unde ... fartores. (ii) *translate*: PAUL. FEST. 88 fartores, nomenclatores (*cf.* PORPH. Hor. sat. 2,3,229), qui clam velut infercirent nomina salutatorum in aurem candidati.

fartura, -ae *f.* *vide* farcimen.

fas. *n.* PAUL. FEST. 88 fascinum et fas a fando nominantur. PRISC. gramm. III 486,20 inde (*sc. a fari*) putant quidam etiam fas et nefas dictum esse, quod iustum est dici vel taceri. *vide* fastus.

Fascelis. (*cogn. Dianae*). *sub* Phacelitis.

fascia, -ae *f.* ISID. orig. 19,33,6 dicta fascia quod in modum fasciculi corpus alligat. hinc et fasciolae, quibus vulnera conligantur. *vide* fasciatim, fascinum (i).

fasciatim. CHAR. gramm. p. 239,26 B. a femininis ... nominibus 'a'

littera terminatis nascuntur adverbia '-im' litteris finita, ut fascia fasciatim. p. 240,3 fasciatim quoque non a fascia putant tractum sed a fasce, si quidem fasciatim non per fascias sed per fasces.

fasciculus, -i *m.* *vide* fascia, fasciola.

fascino, -are. CLOAT. ap GELL. 16,12,4 (GRF 469,4) Cloatius Verus in libris, quos inscripsit verborum a Graecis tractorum ... fascinum appellatum quasi 'bascanum' et fascinare esse quasi 'bascinare' (*cf. gr.* βασκάνιον, βασκαίνω).

fascinum, -i *n.* (i) *membrum virile*: SCHOL. Hor. epod. 8,18 'fascinum' virile membrum, quod fascia solet tegi. (ii) *actio fascinandi*: CLOAT. ap. GELL. 16,12,4 (GRF 469,4) *sub* fascino. PAUL. FEST. 88 fascinum et fas a fando nominantur. *vide* fescemnoe, Fescenninus, praefiscine.

fasciola, -ae *f.* ISID. orig. 19,33,6 *sub* fascia.

fascis, -is *m.* *vide* fasciatim, fastus, Phacelitis.

fasena. *vide* harena.

fastidio, -ire. *vide* fastus(2).

fastus(1), -a, -um. (i) *fasti dies*: VARRO ling. 6,29 dies fasti, per quos praetoribus omnia verba sine piaculo licet fari (6,53). FAST. ann. Iul. Praen. Ian. 2 (Corp. I 1 (2) p. 231) <fasti dies appe>llantur, quod iis licet fari apud <magistratus p. R. ea sine quibu>s verbis lege agi non potest. SUET. ap. PRISC. gramm. II 387,3 Suetonius in VIII pratorum: fasti dies sunt, quibus ius fatur, id est dicitur, ut nefasti, quibus non dicitur (ISID. nat. 1,4. ISID. orig. 6,18,1). PAUL. FEST. 93 fastis diebus iocunda <III verba> fari licebat; nefastis quaedam non licebat fari. MACR. Sat. 1,16,14 fasti sunt quibus licet fari praetori tria verba sollennia, 'do dico addico' (*cf.* OV. fast. 1,47–8). PRISC. gramm. III 486,21 *a fari* putant quidam etiam fas ...; ex quo fasti et nefasti dies et fasti τὰ ἡμερολόγια. *aliter*: PAUL. FEST. 87 fastorum libri appellantur, in quibus totius anni fit descriptio. fasti enim dies festi sunt. (ii) *fasti libri*: PAUL. FEST. 87 *sub* (i). PRISC. gramm. II 256,9 *sub* fastus(2). PRISC. gramm. III 486,21 *sub* (i). ISID. orig. 6,8,8 fastorum libri sunt in quibus reges vel consules scribuntur, a fascibus dicti, id est potestatibus.

fastus(2), -us *m.* PRISC. gramm. II 256,9 fastus quando a 'fastidio' est verbo, quartae est, quando vero pro annali accipitur, a fastis et nefastis diebus sic dictum.

fatalis, -e. VARRO ling. 6,52 *sub* fatum. PRISC. gramm. II 131,2 fatum fati fatalis. *thes. gloss.*

fateor, -eri. VARRO ling. 6,55 hinc (*sc. a fari*) fassi et confessi, qui fati id quod ab his quaesitum. *vide* affatim, defetiscor, fatiscor, infitiator.

fatidicus, -a, -um. VARRO ling. 6,52 ab hac eadem voce (*sc. fari*) ... qui futura praedivinando soleant fari fatidici. PRISC. gramm. II 25,27 fatum fatidicus. *thes. gloss.*

fatigatus, -a, -um. (*part.* fatigo). ISID. orig. 10,102 fatigatus, quasi fatis agitatus.

fatim. *vide* affatim, fatisco.

fatio, -onis *f.* PRISC. gramm. III 486,19 ab eo quod est for ... ipsa res fatus et fatio et fatum.

fatisco, -ere *et* **fatiscor,** -i. GELL. 17,2,6 'fatiscor' a 'fateor' ... factum est (PRISC. gramm. II 429,9 *sub* defetiscor). SERV. Aen. 1,123 'fatiscunt'

abundanter aperiuntur; 'fatim' enim 'abundanter' dicimus, unde et 'affatim'; 'hiscere' autem 'aperiri' (SERV. auct. georg. 1,180 'fatiscat' ... significat 'adfatim hiscat'. PRISC. gramm. II 429,5 'hisco' ... ex quo Vergilius compositum protulit in I Aeneidos (123) ... 'fatiscunt'). *thes. gloss.*

Fatua, -ae *f.* (*dea*) *et* **Fatuae,** -arum *f.* (*nymphae*). VARRO ling. 6,55 *sub* Fatuus. GAV. BASS. ap. LACT. inst. 1,22,9 (GRF 491,10) Faunus ... sororem suam Fentam Faunam eandemque coniugem consecravit, quam Gavius Bassus tradit Fatuam nominatam, quod mulieribus fata canere consuesset, ut Faunus viris. LABEO ap. MACR. Sat. 1,12,22 auctor est Cornelius Labeo ... eandem esse Bonam Deam et terram ...; hanc eandem Bonam Faunamque, Opem et Fatuam pontificum libris indigitari ...; Fatuam a fando quod ... infantes partu editi non prius vocem edunt quam attigerint terram. DON. Ter. Eun. 1079 *sub* fatuus. SERV. Aen. 7,47 *sub* Faunus. *vide* fatuor, fatuus.

Fatuclus, -i *m.* (*deus, i.q. Faunus*). SERV. Aen. 7,47 *sub* Faunus.

fatum, -i *n.* VARRO ling. 6,52 ab hoc tempora (tempore? *cf. Glotta LIX [1981] p. 269*) quod tum pueris constituant Parcae fando, dictum fatum et res fatales (MIN. FEL. 36,2 quid ... aliud est fatum quam quod de unoquoque nostrum deus fatus est. FRONTO p. 221,7 v.d.H. fata a fando appellata aiunt. SERV. auct. Aen. 4,450. SERV. Aen. 7,51. AUG. civ. 5,9 p. 205,15 D. p. 205,23 D. AUG. c. Faust. 2,5. AUG. in evang. Ioh. 37,8. PRISC. gramm. III 486,13. 19. ADNOT. Lucan. 1,599. COMMENT. Lucan. 5,92. ISID. orig. 8,11,90). *thes. gloss. vide* fanum, fatidicus, fatigatus, hariolus.

fatuor, -ari. IUST. 43,1,8 Fauno uxor fuit nomine Fatua, quae adsidue divino spiritu inpleta veluti per furorem futura praemonebat. unde adhuc, qui inspirari solent, fatuari dicuntur.

fatus, -us *m.* PRISC. gramm. III 486,19 ab eo quod est for ... ipsa res fatus et fatio et fatum. *vide* affatim, facundia, facundus.

fatuus, -a, -um. VARRO ling. 6,52 cum hoc vocabulum (*sc. fari,* <tum> a similitudine vocis pueri <fariolus> ac fatuus dictum (*sed cf. Glotta LIX [1981] p. 269*). DON. Ter. Eun. 1079 a fando fatuus dicitur; inde Fauni Fatui et Nymphae Fatuae vocatae sunt ...; nam Fatui di quoque sunt, qui et Fauni dicuntur, et non stulti sed multum fantes. SERV. Aen. 7,47 *sub* Faunus. ISID. diff. 1,500 quidam veterum fatuum existimant qui nec quod fatur ipse, nec quod alii dicunt, intelligat (=ISID. orig. 10,103 *ubi add.* fatuos origine duci quidam putant a miratoribus Fatuae, Fauni uxoris fatidicae, eosque primum fatuos appellatos, quod praeter modum obstupefacti sunt vaticiniis illius usque ad amentiam).

Fatuus, -i *m.* (*deus*). VARRO ling. 6,55 hinc (*sc. a fari*) etiam famigerabile et sic compositicia alia item ut declinata multa in quo Fatuus et Fatuae.

Faventia, -ae *f.* (*oppid. Galliae Cisalpinae*). *vide* Faventinus.

Faventinus, -a, -um. VARRO ling. 8,83 a Faventia Faventinus.

faveo, -ere. *vide* Fauna, Faunus, faustus, fautor.

favilla, -ae *f.* ISID. orig. 16,1,2 favilla, quod per ignem effecta sit; nam φῶς ignis est (*cf.* 96,6,6 *ex* SERV. Aen. 3,573 favilla est deserta igni scintilla).

favis(s)ae, -arum *f.* VARRO ap. GELL. 2,10,3–4 (GRF 262,228) *Varro* negat quidem se in litteris invenisse cur 'favisae' dictae sint, sed Q. Valerium Soranum solitum dicere ait, quos 'thesauros' Graeco nomine appellaremus,

priscos Latinos 'flavisas' dixisse, quod in eos non rude aes argentumque, sed flata signataque pecunia conderetur (*hinc* NON. p. 112,26). coniectare igitur se detractam esse ex verbo secundam litteram et 'favisas' esse dictas cellas quasdam et specus, quibus aeditui Capitolii uterentur ad custodiendas res veteres religiosas.

Favius. *sub* Fabius.

Fauna, -ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 7,36 *sub* Faunus. LABEO ap. MACR. Sat. 1,12,22 auctor est Cornelius Labeo ..., Faunam *dictam esse* quod omni usui animantium favet. SERV. Aen. 7,47 *sub* Faunus.

Faunalia, -ium *n.* PORPH. Hor. carm. 3,18,9–10 Faunalia ... hoc est dies festus Fauni (SCHOL. Hor. ad l.).

Faunus, -i (*deus*) *et* **Fauni,** -orum *m.* VARRO ling. 7,36 Fauni dei Latinorum, ita ut et Faunus et Fauna sit; hos versibus quos vocant Saturnios in silvestribus locis traditum est solitos fari, a quo fando Faunos dictos (DON. Ter. Eun. 1079 *sub* fatuus. SERV. Aen. 7,47 quidam deus est Fatuclus. huius uxor est Fatua. idem Faunus et eadem Fauna. dicti autem sunt Faunus et Fauna a vaticinando, id est fando, unde et fatuos dicimus inconsiderate loquentes. SERV. auct. Aen. 8,314. SERV. auct. georg. 1,10. 1,11. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,11. PS. AUR. VICT. orig. 4,4. ISID. orig. 8,11,87). CHAR. gramm. p. 393,9 B. *sub* fanaticus. SERV. Aen. 7,81 Faunus ἀπὸ τῆς φωνῆς dictus, quod voce, non signis ostendit futura (ISID. orig. 8,11,87). SERV. auct. ecl. 6,27 fauni ab effatione dicti, quod voces de sacris reddebant. *aliter*: SERV. auct. georg. 1,10 quidam faunos putant dictos ab eo, quod frugibus faveant. *cf.* GAV. BASS. ap. LACT. inst. 1,22,9 (GRF 491,10) *sub* Fatua. *vide* fanaticus, fanum, Faunalia.

favonius(1), -i *m.* (*ventus*). PLIN. nat. 16,93 *favonius* est genitalis spiritus mundi a fovendo dictus, ut quidam existimavere. ISID. orig. 13,11,8 Zephyrus Graeco nomine appellatus eo quod flores et germina eius flatu vivificentur. hic Latine Favonius dicitur porpter quod foveat quae nascuntur. *vide* faba, favonius(2).

favonius(2), -a, -um. (*i.q.spurius*). ISID. diff. 1,506 eosdem (*i.e. spurios*) et favonios quidam appellant, quia quaedam animalia favonii spiritu hausto concipere existimantur (ISID. orig. 9,5,25).

favor, -oris *m.* *vide* Faustus.

faustus, -a, -um. NON. p. 426,15 faustum quasi a favendo dictum.

Faustus, -i *m.* (*cogn. vir.*). LIB. de praen. 4 Statius a stabilitate, Faustus a favore praenomina ceperunt. LYD. mag. 1,23 p. 26,15 W. καὶ Φαῦστος καὶ Φλάβιος ὁ εὔνους.

fautor, -oris *m.* PRISC. gramm. II 16,18 faveo fautor (29,4). ISID. orig. 10,104 fautor, ab eo quod faveat et consentiat.

favus, -i *m.* PAUL. FEST. 88 favi a fovendo. ISID. orig. 20,2,37 favum vocari, quia comeditur magis quam bibitur; φαγεῖν enim Graeci comedere appellant.

faux, -cis *f.* (i) *gulae pars*: ISID. diff. 2,60 fauces sunt angustae fistulae, quasi foces, per quas vocales spiritus ... exiliens sonum vocis emittit. ISID. orig. 11,1,56 fauces a fundendis vocibus nominatae, vel quod per eas famur voces. *vide* focaneus. (ii) *angustiae inter montes*: SERV. Aen. 11,516 fauces dicuntur itinera inter duos montes locata, angusta et pervia: dicta a faucium similitudine (ISID. orig. 14,8,26).

fax, facis *f.* VARRO ap. SERV. Aen. 6,224 (GRF 361,428) facem de fune, ut Varro dicit, unde et funus dictum est. ISID. orig. 20,10,6 fax dicta quod focos faciat: cuius diminutivum facula. *vide* Phacelitis.

feber, -ri *m.* *vide* fiber, fibra, fimbriae, februarius.

febricula, -ae *f.* CAEL. AUR. diaet. pass. 7 unde febricula dicta est? a ferbore veluti ferbicula nuncupata est.

febris, -is *f.* VARRO ap. NON. p. 46,19 (GRF 223,92) febris proprietatem a fervitate ...; Varro Andabatis (Men. 33) aperiendam putat: 'idque alterum appellamus a calendo calorem, alterum a fervore febrim' (SERV. georg. 3,458. ISID. orig. 4,6,2). SERV. Aen. 7,695 *sub* Falisci.

Februalis, -is *f.* (*cogn. Iunonis*). *vide* februarius.

februarius, -ii (*mensis*). VARRO ling. 6,34 posterior *mensis* ... ab diis inferis februarius appellatus, quod tum his parentetur (*cf.* SOL. 1,40. CARM. de mens. 1,2. SERV. georg. 1,43 [MACR. Sat. 1,13,3. ISID. orig. 5,33,4. GLOSS IV Plac. I 7] *infra*. LYD. mens. 4,25 p. 83,1*sq*. W. *infra*. 4,64 p. 11 4,15 W.), ego magis arbitror Februarium a die februato, quod tum februatur populus. OV. fast. 2,31*sq*. mensis (*sc. februarius*) ab his (*sc. februis*) dictus, secta quia pelle Luperci omne solum lustrant idque piamen habent, aut quia placatis sunt tempora pura sepulcris. IUBA ap. ATHEN. 3,98b (GRF 454,10) τὸν ... μῆνα τοῦτον (φεβρουάριον) κλῆθηναί φησιν ὁ Μαυρούσιος Ἰόβας ἀπὸ τῶν κατουδαίων φόβων κατ' ἀναίρεσιν τῶν δειμάτων. PAUL. FEST. 85 februarius mensis dictus, quod tum ... populus februaretur, id est lustraretur et purgaretur, vel a Iunone Februata, quam alii Februalem, Romani Februlim vocant, quod ipsi eo mense sacra fiebant, eiusque feriae erant Lupercalia, quo die mulieres februabantur a lupercis amiculo Iunonis. PLUT. quaest. Rom. 68 p. 280B τὸν μῆνα 'Φεβρουάριον' καλοῦσι καὶ ... τὴν ἡμέραν ἐκείνην 'φεβράτην', καὶ 'φεβρᾶρε' τό τινι σκυτῶν εἴδει καθικνεῖσθαι, τοῦ ῥήματος τὸ καθαίρειν σημαίνοντος (PLUT. Numa 19,5. Romul. 21,4). CENS. 22,3 Februarium a februo (*sc. nomen traxisse*) ...; in hoc ... mense Lupercalibus, cum Roma lustratur, salem calidum ferunt, quod februum appellant, unde dies Lupercalium proprie februatus et ab eo porro mensis Februarius vocitatur. SERV. georg. 1,43 *duo menses* a Iano et a Februo nominati sunt. Februus autem est Ditis pater, cui eo mense sacrificabatur (MACR. Sat. 1,13,3. GLOSS. IV Plac. I 7. ISID. orig. 15,33,4. *cf.* LYD. mens. 4,25 p. 83,1*sq*. *infra*). AUG. civ. 7,7 p. 283,2 Terminalia eodem mense Februario celebrari dicunt, cum fit sacrum purgatorium, quod vocant Februm, unde mensis nomen accepit. AUG. c. Faust. 18,5 Februarius a februis, sacris lupercorum (ISID. nat. 4,4 =SUET. frg. p. 165,4). LYD. mens. 4,25 p. 83,1*sq*. W. τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ ἀπὸ Φεβρούας θεᾶς ... τὸ ὄνομα γέγονεν. Φεβρούαν δὲ θεὰν ἔφορον καὶ καθαρτικὴν τῶν πραγμάτων οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον. Ἀνύσιος δὲ ἐν τῷ περὶ μηνῶν Φεβροῦον τὸν καταχθόνιον εἶναι τῇ Θούσκων φωνῇ. λέγει ... ὁ δὲ Λαβεὼν ἀπὸ τοῦ πένθους λέγει κληθῆναι τὸν Φεβρουάριον. φέβερ γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὸ πένθος προσαγορεύεται ...· ἀλλὰ μὴν καὶ φεβρουᾶρε τὸ καθᾶραι τὰ ποντιφικάλια βιβλία καλεῖ, Φέβρον τὸν Πλούτωνα.

februatio, -onis *f.* VARRO ling. 6,13 *sub* februatus.

Februlis, -is *f.* (*cogn. Iunonis*). *vide* februarius.

februo, -are. *vide* februarius. *part.* **februatus,** -a, -um. VARRO ling. 6,13 rex cum ferias menstruas nonis februariis edicit, hunc diem februatum

appellat; februm Sabini purgamentum ...; et Lupercalia februatio, ut in antiquitatum libris demonstravi. *vide* februarius.

febru(u)m, -i *n.* *vide* februarius, februatio, februatus.

Februus, -i *m.* (*deus*) *et* **Februa,** -ae *f.* (*dea*). *vide* februarius.

fecunditas, -atis *f.* *vide* ficus.

fecundus, -a, -um. ISID. orig. 10,111 fecunda a fetu dicta, quasi fetunda.

fel, fellis *n.* ISID. orig. 11,1,128 fel appellatum, quod sit folliculum gestans humorem, qui vocatur bilis.

felicitas, -atis *f.* *vide* felix.

felix, -icis. EXPLAN. in Don. gramm. IV 490,33 felix a felicitate.

femina, -ae *f.* ISID. orig. 11,2,24 femina ... a partibus femorum dicta, ubi sexus species a viro distinguitur. alii a Graeca etymologia feminam ob ignea vi dictam putant, quia vehementer concupiscit. *thes. gloss. vide* femur.

femorale, -is *n.* ISID. orig. 19,22,29 femoralia appellata eo, quod femora tegant.

femur, -oris *n.* ISID. orig. 11,1,106 femora dicta sunt, quod ea parte a femina sexus viri discrepet. *vide* familia, femina, femorale.

fenebris, fenerator, fenus. *sub* faen-.

fenestra, -ae *f.* NON. p. 36,11 fenestrae a Graeco vocabulo conversum est in latinum, ἀπὸ τοῦ φαίνειν. ISID. orig. 15,7,6 fenestrae ... dictae eo quod lucem fenerent: lux enim Graece φῶς dicitur; vel quia per eas intus positus homo videt. alii fenestram putant dictam eo quod domui lucem ministret, conpositum nomen ex Graeco Latinoque sermone; φῶς enim Graece lux est. *thes. gloss. vide* Fenestella Porta.

Fenestella Porta. OV. fast. 6,578 *Fortuna* nocte domum parva solita est intrare fenestra, unde Fenestellae nomina Porta tenet (PLUT. quaest. Rom. 36 p. 278B. PLUT. fort. Rom. 10 p. 322E).

fera, -ae *f.* SERV. Aen. 1,215 feras dicimus aut quod omni corpore feruntur (PRISC. gramm. III 71,9), aut quod naturali utuntur libertate et pro desiderio suo feruntur (ISID. diff. 1,248. ISID. orig. 12,2,2).

Feralia, -ium *n.* VARRO ling. 6,13 Feralia ab inferis et ferendo, quod ferunt tum epulas ad sepulcrum quibus ius ibi parentare (VARRO ap. MACR. Sat. 1,4,14 [GRF 353,407]). OV. fast. 2,569 hanc, quia iusta ferunt, dixere Feralia lucem, ultima placandis manibus illa dies. PAUL. FEST. 85 Feralia dis manibus sacrata festa, a ferendis epulis, vel a feriendis pecudibus appellata.

ferctum. *sub* fertum.

ferculum, -i *n.* PRISC. gramm. II 125,11 a fero fers ferculum. *cf.* GREG. M. in Ezech. 2,3,14 *ecclesia* recte ferculum dicitur, quia ipsa fert cotidie animas ad aeternum convivium Conditoris sui.

fere. *adv.* VARRO ling. 7,92 ferme dicitur quod nunc fere; utrumque dictum a ferendo, quod id quod fertur est in motu atque adventat. PRISC. gramm. III 68,23 derivata a nominibus secundae declinationis, quorum dativus in 'o' desinens in 'e' longam convertitur et facit adverbium, ut ... fero fere (71,8). *vide* frater, frequens.

ferentarius, -ii *m.* VARRO ling. 7,57 ferentarium a ferendo, id est inane ac sine fructu; aut quod ferentarii equites hi dicti, qui ea modo habent arma, quae ferrentur, ut iaculum. VARRO ap. NON. p. 520,11 (GRF 256,211)

Varro de Vita Pop. Rom. lib. III: *accensos* quidam vocabant ferentarios, qui depugnabant fundis et lapidibus, his armis quae ferrentur, non quae tenerentur (PAUL. FEST. 14. 85. 369). PAUL. FEST. 85 ferentarii auxiliares in bello, a ferendo auxilio dicti (369 Cato eos ferentarios dixit, qui tela ac potiones militibus proeliantibus ministrabant. NON. p. 554,23 ferentarii, levis armatura, qui cui opus esset auxilio ferrent excursu levi).

Feretrius, -i *m.* (*cogn. Iovis*). PROP. 4,10,45*sq.* causa Feretri, omine quod certo dux ferit ense ducem; seu, quia victa suis umeris haec arma ferebant, hinc Feretri dicta est ara superba Iovis. PAUL. FEST. 92 Feretrius Iuppiter dictus a ferendo, quod pacem ferre putaretur; ex cuius templum sumebant ... lapidem silicem, quo foedus ferirent. PLUT. Rom. 16,6 τὸ δὲ τρόπαιον ἀνάθημα Φερετρίου Διὸς ἐπωνομάσθη. τὸ γὰρ πλῆξαι φερῖρε Ῥωμαῖοι καλοῦσιν. εὔξατο δὲ πλῆξαι τὸν ἄνδρα καὶ καταβαλεῖν. *cf.* LIV. 1,24,8.

feretrum, -i *n.* VARRO ling. 5,166 ubi lectus mortui fertur, dicebant feretrum nostri, Graeci φέρετρον. SERV. Aen. 6,222 'feretro' graece dixit, nam latine capulus dicitur. SERV. auct. Aen. 11,64 feretrum locus (? lectus *cf. Varro supra*) ubi mortui feruntur. et est Graecum nomen: nam graece φέρετρον dicitur, unde per diaeresin feretrum fecit (SCHOL. Stat. Theb. 6,55), dictum a ferendo. ISID. orig. 18,9,1 faretra sagittarum theca, a ferendo iacula dicta; sicut et feretrum, ubi funus defertur. quae idcirco etymologiam communem habent, quia faretra mortem, feretrum mortuum portat. 20,11,7 feretrum dicitur eo quod in eo mortui deferantur; et est Graecum nomen; nam φέρετρον dicitur ἀπὸ τοῦ φέρειν, id est a ferendo. *thes. gloss.*

feriae, -arum *et* **feria,** -ae *f.* PAUL. FEST. 85 feria a feriendis victimis vocata. 86 ferias antiqui fesias vocabant (264. VEL. gramm. VII 73,8. CASSIOD. gramm. VII 155,8 *ex Velio*). ISID. nat. 3,1 feria ... a fando dicta quasi faria, eo quod in creatione mundi per singulos dies dixit deus fiat; item quia dies sabbati ab initio feriatus habetur. ISID. orig. 5,30,12 a fando ... feriae nuncupatae sunt, quod sit in eis nobis tempus dictionis, id est in divino vel humano officio fari.

feriatus, -a, -um. *vide* feriae.

ferinus, -a, -um. PRISC. gramm. II 79,17 ferus vel fera ferinus. *vide* efferatus.

ferio, -ire. PAUL. FEST. 86 ferire dictum, quod ferientes ferantur. *vide* Feralia, Feretrius, feriae, ferula, forus, furia, sphaera.

feritas, -atis *f.* *vide* aper, ferox.

ferme. *adv.* VARRO ling. 7,92 *sub* fere.

fermentacius panis. ISID. orig. 20,2,15 panis ... fermentacius fermentis confectus.

fermentum, -i *n.* ISID. orig. 20,2,18 fermentum a fervore nuncupatum. *vide* fermentacius panis.

fero, ferre. VARRO ling. 6,96 ferte a φέρετε. *vide* arferius, bifariam, fera, Feralia, ferculum, fere, ferentarius, Feretrius, feretrum, ferio, ferme, ferox, fertum, ferus, fetus, fibra, fiscina, florifertum, forda, formica, formido, fortis, forum, forus, Fratres Arvales, frons(1), fructus, frumentum, frux, furca, furcifer, furtum, omnifariam, trifariam. *perf.* tuli: *vide* obstetrix.

Feronia(1), -ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,74 Feronia, Minerva, Novensides

Sabinis. VARRO ap. SERV. auct Aen. 8,564 (GRF 343,369) 'Feronia mater' nympha Campaniae ...; quam Varro Libertatem deam dicit, Feroniam quasi Fidoniam. DION. HAL. 2,49,5 καταχθέντας δὲ τῆς Ἰταλίας περὶ τὰ καλούμενα Πωμεντῖνα πεδία τό τε χωρίον, ἐν ᾧ πρῶτον ὡρμίσαντο (οἱ Λακεδαιμόνιοι), Φορωνίαν (Φερωνίαν *v.l.*) ἀπὸ τῆς πελαγίου φορήσεως ὀνομάσαι καὶ θεᾶς ἱερὸν ἱδρύσασθαι Φορωνίας ... ἣν νῦν ἑνὸς ἀλλαγῇ γράμματος Φερωνίαν καλοῦσιν.

Feronia(2) (For–), -ae *f.* (*oppid. Latii*). DION. HAL. 2,49,5 *sub* Feronia(1).

ferox, -ocis. NON. p. 304,37 ferox est saevus ...; translatum a feritate (ISID. orig. 10,105 ferox, ab eo quod feritatem exerceat). SCHOL. Hor. carm. 2,5,13 ferox *aetas* dixit ... quae ferre valeat virum.

ferreus, -a, -um. PRISC. gramm. II 69,15 ferreus ferro factus (ADNOT. Lucan. 3,635). *vide* framea.

ferrugineus, -a, -um. NON. p. 549,2 ferrugineum colorem ferri similem esse volunt. *thes. gloss.*

ferrugo, -inis *f.* ISID. orig. 19,28,6 dicta ... ferrugo quod omnis purpura prima tinctura eiusmodi coloris existat. *thes. gloss.*

ferrum, -i *n.* ISID. orig. 16,21,1 ferrum dictum quod farra, id est semina frugum, terrae condeat. *vide* faber, farrago, ferreus, ferrugineus, forceps, fortis.

fertum(ferct–), -i *n.* PAUL. FEST. 85 ferctum genus libi dictum quod crebrius ad sacra ferebatur. *vide* strufertarii.

ferveo, -ere. VARRO ling. 6,84 fervere aquam *dicitur* ab eius rei simili sonitu. *vide* fervidus, fervor, forceps, fretum, furunculus.

fervidus, -a, -um. ISID. orig. 19,7,3 forvum est calidum; unde et fervidum. *vide* fretum.

fervitas, -atis *f.* *vide* febris.

ferula, -ae *f.* ISID. orig. 17,9,95 ferula vocata a medulla: nam illam Varro tradit esse ferulae medullam, quam ἀσφόδελον Graeci vocant (*cf.* 10,185). nonnulli a feriendo ferulam dicunt. ad hanc enim pueri et puellae vapulare solent.

fervor, -oris *m.* *vide* febricula, febris, fermentum, fervunculus, fretum, furnus.

ferus, -a, -um. SERV. Aen. 2,51 'feri' quadrupedis: ab eo quod toto corpore feratur. *cf. sub* fera. *vide* fere, frenum.

fervunculus, -i *m.* CAPER gramm. VII 109,15 fervunculus a fervore, non furunculus. *vide* furunculus.

fescemnoe. PAUL. FEST. 86 fescemnoe vocabantur, qui depellere fascinum credebantur.

Fescenninus, -a, -um. PAUL. FEST. 85 Fescennini versus, qui canebantur in nuptiis, ex urbe Fescennina (*i.e. Fescennia*) dicuntur allati, sive ideo dicti, quia fascinum putabantur arcere. PORPH. Hor. epist. 2,1,145 dicta ... Fescennina (*sc. carmina*) ab oppido Fescennino, unde primum processerunt et Atellania nominata sunt (ADNOT. Lucan. 2,368).

Fessona, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,21 p. 171,32 D. invocanda propter fessos diva Fessona.

fessus, -a -um. DIOM. gramm. I 376,18 fatigor fatigatus sum facit, non fessus, et longe falluntur qui opinantur ex eo quod fatigat fessus derivari.

ISID. orig. 10,101 fessus, quasi fissus, nec iam integer salute. *vide* Fessona, festino.

festinatio, -onis *f.* *vide* confestim.

festino, -are. GELL. 16,14,3*sq.* Verrius Flaccus (GRF 520,24) ... 'festinat' inquit 'a fando dicitur, quoniam isti ignaviores, qui nihil perficere possunt, plus verborum quam operae habent.' sed id nimis coactum atque absurdum videtur, neque tanti momenti esse potest prima in utroque verbo littera, ut porpter eam unam tam diversa verba 'festinare' et 'fari' eadem videri debeant. commodius autem propiusque visum est 'festinare' esse quasi 'fessum esse'. nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is iam non properat, set festinat. *vide* infestus.

festivitas, -atis *f.* ISID. orig. 6,18,1 festivitas dicta a festis diebus, quasi festiditas.

festuca, -ae *f.* PAUL. FEST. 86 *sub* faenus.

festus, -a, -um. *vide* fastus, festivitas, manifestus.

fetialis, -is *m.* VARRO ling. 5,86 fetiales, quod fidei pulicae inter populos praeerant: nam per hos fiebat ut ... foedere fides pacis constitueretur ...; per hos etiam nunc fit foedus, quod fidus Ennius scribit dictum (*cf.* SERV. Aen. 1,62 'foedus' ... dictum ... a fetialibus [*add.* auct. qui olim 'foedales' dicebantur], id est, sacerdotibus per quos fiunt foedera). PAUL. FEST. 91 fetiales a faciendo (*Mercklin*, ferendo *codd.*); apud hos enim belli pacisque faciendae ius est. PLUT. Num. 12,3 οἱ μὲν γὰρ φιτιαλεῖς εἰρηνοφύλακές τινες ὄντες ... καὶ τοὔνομα λαβόντες ἀπὸ τῆς πράξεως, λόγῳ (*i.e. a fando*?) τὰ νείκη κατέπαυον. *vide* foedus.

fetura, -ae *f.* *vide* faenus.

fetutina. *sub* foet-.

fetus(foet-), -us *m.* OV. fast. 4,632 hinc (*sc. a ferendo*) ... fetus nomen habere putant. ISID. orig. 11,1,144 foetus ... nominatus, quod adhuc in utero foveatur. *vide* effetus, faenebris, faenerator, faenum, faenus, fecundus, festuca, foetutina, fordicidia, fordus.

fiber, -bri *m.* VARRO ling. 5,79 fiber, ab extrema ora fluminis dextra et sinistra maxime quod solet videri, et antiqui februm dicebant extremum, a quo in sagis fimbriae et in iecore extremum, fibra, fiber dictus (PAUL. FEST. 90). *vide* fibra, fibrinum, fibrinus, fimbria.

fibra, -ae *f.* VARRO ling. 5,79 (PAUL. FEST. 90) *sub* fiber. SERV. auct. georg. 1,120 alii fibras proprie dicunt rei cuiusque extremitates ...; unde et iocineris extremae partes fibrae a nonnullis appellantur ...; alii fibras herbas adserunt, ut Nigidius (GRF 171,27) commentario grammaticali φορβή <herba>. sed antea fibra dicta est, ut nunc etiam rustici dicunt. ISID. orig. 11,1,126 fibrae iecoris sunt extremitates ...; dictas ... quod apud gentiles in sacris ad Phoebi aras ferebantur ab ariolis, quibus ablatis atque subcensis responsa acciperent.

fibrinum, -i *n.* ISID. orig. 19,27,4 fibrinum lana est animalium quos fibros vocant.

fibrinus, -a, -um. ISID. orig. 19,22,16 fibrina tramam de fibri lana habens. *thes. gloss.*

fibula, -ae *f.* ISID. orig. 19,33,4 fibula Graecum est, quam illi fibrin dicunt, quod ligat.

ficedula, -ae *f.* VARRO ling. 5,76 ficedulae et miliariae a cibo, quod

alterae fico, alterae milio fiunt pingues. ISID. orig. 12,7,73 ficedulae dictae, quod ficus magis edant. *cf.* MART. 13,49.

ficitas, -atis *f.* (i) *fructus fici*: NON. p. 109,18 'ficitatem' dictum ut olivitatem, id est fructus fici. (ii) *oculorum morbus*: CASS. FEL. 29 p. 55,2 ad sycosin, quam nos ficitatem dicimus. siquidem similis granis fici in palpebris versatis asperitas reperiatur.

ficolea. PAUL. FEST. 93 ficolea palus ficulneus.

fictilis, -e. AUG. in psalm. 93,23 l. 18 fingis ... facis formas ...; unde et fictile dicitur. PRISC. gramm. II 131,26 fictus fictilis. ISID. orig. 20,4,2 fictilia dicta quod fiant et fingantur ex terra.

fictor, -oris *m.* VARRO ling. 7,44 fictores dicti a fingendis libis (*cf.* 6,78 *sub* facio). ISID. orig. 10,104 fictor appellatus a fingendo et conponendo aliquid, sicut capillos mulierum lenit et pertractat.

fictura, -ae *f.* *vide* pictura.

ficulneus, -a, -um. PORPH. Hor. sat. 1,8,1 *sub* ficulnus. *vide* ficolea.

ficulnus, -a, -um. PORPH. Hor. sat. 1,8,1 attende nomen a fico derivatum 'ficulnus', non ut vulgo 'ficulneus'. SERV. georg. 1,305 sunt aliquae derivationes ex usu magis quam ex ratione venientes, ut 'quernas', ut ficulnus, ilignum, colurnum a corylo, ilice, fico, quercu (BREV. EXPOS. ad l.).

ficus, -i (-us) *f.* ISID. orig. 17,7,17 ficus latine a fecunditate vocatur; feracior est enim arboribus ceteris. *vide* caprificus, ficedula, ficitas, ficulneus, ficulnus.

fidelis, -e. (a) *a 'fit quod dicitur'*: HIER. in Is. 55,3 l. 61 A. deus idcirco vocatur fidelis, quia promissa compleverit. AUG. spir. et litt. 31,54 p. 211,5 secundam illam *fidem* vero, qua fit quod promittitur, etiam deus ipse fidelis est nobis. VEREC. in cant. 2,4 *deus* idcirco fidelis est appellatus, quod promissionum suarum exhibeat sponsionem ...; fidelisque propter exhibitionem dicitur promissorum. ISID. orig. 10,98 fidelis, pro eo quod fit ab eo id quod dicit vel promittit bonum. (b) *a 'fidus'*: PRISC. gramm. II 131,12 fidus fidi fidelis.

fides(1), -ei *f.* CIC. fam. 16,10,2 nostra ad diem dictam fient; docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. CIC. rep. 4,7 (*affertur ap.* NON. p. 24,12) fides ... nomen ipsum mihi videtur habere, cum fit quod dicitur. CIC. off. 1,23 audeamus imitari Stoicos, qui studiose exquirunt, unde verba sint ducta, credamusque, quia fiat quod dictum est, appellatam fidem (AUG. spir. et litt. 31,54 p. 211,5 *sub* fidelis. AUG. serm. 49,2. AUG. epist. 82,22 p. 374,12. CASSIOD. in psalm. 77,37 l. 532 A. ISID. diff. 1, 486. ISID. orig. 8,2,4). *thes. gloss. vide* fetialis, fides(2), fidicula, Fidius, fidix, fidusta, foedus(2), fraus, obses, perfidus.

fides(2), -is *f.* PAUL. FEST. 89 fides genus citharae dicta, quod tantum inter se cordae eius, quantum inter homines fides concordet; cuius deminutivum fidicula est. AMBR. obit. Theod. 10 arbitror quod fila chordarum citharae ideo fides dicantur, quoniam et mortua sonum reddant. *thes. gloss. vide* fidicen, fidicina, fidicula.

fidicen, -inis *m.* CHAR. gramm. p. 43,9 B. fidicen ex fidibus (PRISC. gramm. II 26,2. SCHOL. Hor. carm. 4,3,23). EUTYCH. gramm. V 455,10 a cano ... fidicen.

fidicina, -ae *f.* PORPH. Hor. carm. 1,17,18 fides ... chordae dicuntur,

unde et fidicinas comici dicunt citharistrias.

fidicula, -ae *f.* PAUL. FEST. 89 *sub* fides(2). ISID. orig. 3,22,4 veteres ... citharam fidiculam vel fidicem nominaverunt, quia tam concinunt inter se chordae eius, quam bene conveniat inter quos fides sit. *thes. gloss.*

Fidius, -ii *m.* (*deus*) *et* **Dius Fidius, medius fidius.** STILO ap. VARRO ling. 5,66 (GRF 60,9) Aelius Dium Fidium dicebat Diovis filium, ut Graeci Διόσκορον Castorem, et putabat hunc esse ... Herculem. PAUL. FEST. 147 medius fidius compositum videtur et significare Iovis filius, id est Hercules, quod Iovem Graece Δία et nos Iovem, ac fidium pro filio, quod saepe ante pro 'l' littera 'd' utebantur. quidam existimant iusiurandum esse per divi fidem; quidam per diurni temporis, id est diei, fidem. SERV. auct. Aen. 4,204 ut Sallustius (Cat. 35,2) 'quam medius fidius veram licet mecum recognoscas': id est sis dictis medius: fidius, id est Διὸς υἱός, Iovis filius, id est Hercules, medium dixit testem. SERV. auct. Aen. 8,301 hic Divus Fidius solus dicitur, quod solus fidem fecit <esse> se Iovis filium. *thes. gloss.*

fidix, -icis (*vox ficta*). ISID. orig. 3,22,4 *sub* fidicula.

fido, -ere. *vide* fidus.

fiducia, -ae *f.* *vide* confidens.

fidus, -a, -um. EUTYCH. gramm. V 459,25 fido fidis fidus.

fidusta. PAUL. FEST. 89 fidusta a fide denominata, ea quae maximae fidei erant.

figulus, -i *m.* AUG. in psalm. 38,17 l. 29 A. figulus dicitur a fingendo (93,23 l. 18 A. CASSIOD. in psalm. 93,20 l. 284 A. fingere ... advertimus plasmare; unde et figulum bene solemus vasorum dicere formatorem. GREG. M. in evang. 23,1. ISID. orig. 20,4,2). *vide* Figulus.

Figulus, -i *m.* (*cogn. vir.*). COMMENT. Lucan. 1,639 Nigidius Figulus ideo hoc nomen accepit quod reversus e Graecia dixit se didicisse orbem ad celeritatem rotae figuli torqueri (ADNOT. Lucan. ad l.).

figura, -ae *f.* GELL. 13,20,2 a fingendo figura (NON. p. 52,22). ISID. diff. 1,528 figura ... si figulus ... fingendo figuram faciat. *cf.* VARRO ling. 6,78 *sub* facio. *vide* fingo.

filia, -ae *f.* ISID. orig. 9,5,11 filius et filia a familia dicti sunt; ipsi enim primi in ordine nascentium existunt.

filicatus(fel–), -a, -um. PAUL. FEST. 86 felicata (fil– *v.l.*) patera dicta, quod ad felicis herbae speciem sit caelata. CAPER. gramm. VII 106,1 felicem, non filicem dicere debemus. unde et felicata opera priores dixerunt caelata.

filico(fel–) -onis *m.* PAUL. FEST. 86 felicones (fil– *v.l.*) mali et nullius usus, a felice (fil– *v.l.*) dicti.

filius, -i *m.* ISID. orig. 9,5,11 *sub* filia. *vide* Fidius.

filix(fel–), -icis *f.* (*herba*). CAPER. gramm. VII 106,2 felix, quam ita credo dictam, quod sit minus felix arurae. ISID. orig. 17,9,105 filix a singularitate folii dicta. *vide* falx, filicatus, filico.

Filogeus. *sub* Philogeus.

filum, -i *n.* VARRO ling. 5,113 filum, quod minimum est hilum: id enim minimum est in vestimento. ISID. orig. 19,29,5 fila dicta vel quia ex pilis animalium sunt, vel quia lanificium filis tenuibus constat in modum pilorum, id est quasi filorum. *vide* flamen, forceps(forfex).

fimbria, -ae *f.* VARRO ling. 5,79 (PAUL. FEST. 90) *sub* fiber.

fimum, -i *n.* (-us, -i *m.*). ISID. orig. 17,2,3 dictus fimus quod fiat mus (fiat imus *G.*; *cf.* 12,3,1 *ubi mus = terra*).

fingo, -ere. VARRO ling. 6,78 *sub* facio. *vide* fictilis, fictor, figulus, figura, spongia. *part.* **fictus,** -a, -um. *vide* fucatus.

finis, -is *m.* ISID. orig. 15,14,1 fines dicti eo quod agri funiculis sint divisi. *vide* affinis, arcifinius, confinis, finitor, quadrifinium, trifinium.

finitor, -oris *m.* NON. p. 11,22 finitores dicebantur, quos nunc agrimensores dicimus: dicti quod finis dividerent.

fio, fieri. *vide* feriae, fidelis, fides, fimum.

firmamentum, -i *n.* AMBR. hex. 2,4,16 a firmitate ... firmamentum est nuncupatum vel quod divina virtute firmatum sit. ISID. orig. 13,4,2 caelum ... ideo firmamentum vocatur, quod sit cursu siderum et ratis legibus fixisque firmatum. *vide* herma.

firmitas, -atis *f.* *vide* firmamentum.

firmo, -are. *vide* animo, firmamentum.

firmus, -a, -um. PAUL. FEST. 91 firmum ἀπὸ τοῦ ἕρματος dictum. *vide* formosus, Hermes.

fiscella, -ae *f.* AUG. in psalm. 146,17 l. 36 A. fiscus saccus est; unde et fiscellae et fiscinae dicuntur (=ISID. orig. 20,9,7 *qui add.* fiscus autem primae positionis est, derivatum fiscina, diminutivum fiscella). *vide* fisclum.

fiscina, -ae *f.* VARRO ling. 5,139 fiscina a ferendo dicta. AUG. in psalm. 146,17 l. 36 A. (=ISID. orig. 20,9,7) *sub* fiscella. PRISC. gramm. II 80,16 fiscina ... a fisco, an fiscus a fiscina, an neutrum a neutro, dubium est. *thes. gloss.*

fisclum, -i *n.* ISID. orig. 20,14,13 fisclum quasi fiscolum, a colando oleum dictum, vel quasi fiscella olei.

fiscus, -i *m.* PS. ASCON. Verr. p. 212,12 *sub* confisco. PRISC. gramm. II 80,16 *sub* fiscina. *vide* confisco, fiscella, fiscina, suffiscus.

fissus, -a, -um. (*part.* findo). *vide* fessus.

fistula, -ae *f.* VARRO ling. 5,123 fons unde funditur e terra aqua viva, ut fistula a qua fusus aquae. ISID. orig. 3,21,6 fistula ... dicta, quod vocem emittat. nam φῶς Graece vox, στόλια missa appellatur. 15,8,17 fistulae aquarum sunt dictae quod aquas fundant et mittant; nam στολα Graece mittere est (19,10,29).

Flaccus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,136 aures homini tantum immobiles - ab his Flaccorum cognomina. LYD. mag. 1,23 p. 26,8 W. Φλάκκον τὸν ὦτα μείζονα ἔχοντα. *cf.* CIC. nat. deor. 1,80.

flagello, -are. DON. Ter. Eun. 382 flagitatio a strepitu dicitur, unde flamma et flagella et flagellare, id est personare, intellegimus dici.

flagellum, -i *n.* VARRO rust. 1,31,3 *flagellum* littera una mutata a venti flatu, similiter ac flabellum flagellum. DON. Ter. Eun. 382 *sub* flagello. SCHOL. Verg. Veron. georg. 2,299 flagella dicuntur vitium sine fructibus summitates de flagri similitudine. SERV. georg. 2,299 flagella dicuntur summae arborum partes ab eo, quod ventorum crebros sustinent flatus (=BREV. EXPOS. ad l. ISID. orig. 17,6,19). PRISC. gramm. II 111,11 flagrum *facit diminutivum* flagellum. ISID. orig. 5,27,14 flagra primae positionis sunt, flagella ... per diminutionem dicta). ISID. diff. 1,575 flagella ... dicta eo quod flatu agitentur et sonent (ISID. orig. 17,5,8). ISID. orig. 5,27,14 hinc flagra et plagae et flagella, quia cum flatu et strepitu in corpore

sonant. *vide* flamma.

flagitatio, -onis *f.* DON. Ter. Eun. 382 *sub* flagello. *vide* flagitium.

flagitiosus, -a, -um. ISID. orig. 10,107 flagitiosus, eo quod frequentius flagitet atque adpetat libidinem.

flagitium, -i *n.* DON. Ter. Eun. 382 'flagitium' more militari dicitur res flagitatione, hoc est increpatione, digna. nam flagitatio a strepitu dicitur (SERV. auct. Aen. 2,124 'flagitat' id est invidiose poscit, unde et quod flagitatione dignum est flagitium dicitur). ISID. orig. 5,26,3 flagitium a flagitando corruptelam libidinis, qua noceat sibi. *cf.* AUG. doctr. christ. 3,10,16.

flagito, -are. *vide* flagitiosus, flagitium.

flagrator, -oris *m.* PAUL. FEST. 89 flagratores dicebantur genus hominum, quod mercede flagris caedebantur. *thes. gloss.*

flagrio, -onis *m.* NON. p. 28,26 flagriones dicti servi, quod flagris subiecti sint. *thes. gloss.*

flagro, -are. SERV. Aen. 1,436 'fragrantia': quotiens incendium significatur, quod flatu alitur, per 'l' dicimus, quotiens odor, qui fracta specie maior est, per 'r' dicimus (ISID. diff. 1,236). *thes. gloss.*

flagrum, -i *n.* ISID. orig. 5,27,14 *sub* flagellum. *vide* flagellum, flagrator, flagrio.

flamen, -inis *m.* VARRO ling. 5,84 flamines, quod in Latio capite velato erant semper ac caput cinctum habebant filo, filamines dicti (PAUL. FEST. 87 Flamen Dialis dictus, quod filo assidue veletur; indeque appellatur flamen, quasi filamen. SERV. Aen. 8,664 flamines in capite habebant pilleum ...; quod cum per aestus ferre non possent, filo tantum capita religare coeperunt ...; unde a filo quo utebantur, flamines dicti sunt, quasi filamines [=ISID. orig. 7,12,18*sq.*]. SERV. auct. Aen. 10,270. PRISC. gramm. II 126,14). DION. HAL. 2,64,2 τὴν δὲ δευτέραν (ἱερουργιῶν διάταξιν ἀπέδωκε Νόμας) τοῖς ... φλάμισιν, οὓς ἐπὶ τῆς φορήσεως τῶν πίλων τε καὶ στεμμάτων, ἃ καὶ νῦν ἔτι φοροῦσι φλάμα (φιλάμινα *Turneb.*; φλάμεα *Scal.*; φῖλα *Cary*) καλοῦντες, οὕτω προσαγορεύουσι. PLUT. Numa 7,5 ἐκάλουν δὲ καὶ τοὺς προγενεστέρους Φλάμινας ἀπὸ τῶν περικρανίων πίλων οὓς περὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι, πιλαμένας τινὰς ὄντας, ὡς ἱστοροῦσι, τῶν Ἑλληνικῶν ὀνομάτων τότε μᾶλλον ἢ νῦν τοῖς Λατίνοις ἀνακεκραμένων (PLUT. quaest. Rom. 40 p. 274C. PLUT. Marcellus 5).

flamen Dialis, Falacer, Furinalis. *sub* Dialis, Falacer, Furinalis.

flamma, -ae *f.* DON. Ter. Eun. 382 *sub* flagello. CASSIOD. in psalm. 105, 18 l. 313 A. flamma ... dicta est a flagello comarum suarum. ISID. orig. 19,6,6 flamma ... proprie fornacis est dicta, quod flatu follium excitetur. *vide* flammesco, flammo.

flammesco, -ere. CHAR. gramm. p. 330,24 B. ex flamma flammescit.

flammeus, -a, -um. *vide* flammeum.

flammeum, -i *n.* COMMENT. Lucan. 2,360 'flammea' dicta quod leni flatu moveantur quippe tenera, vel quod flammei sint coloris.

flammo, -are. PRISC. gramm. II 466,26 a flamma flammo.

flasca, -ae *f.* ISID. orig. 20,6,2 flascae ex Graeco vocabulo dictae. haec pro vehendis ac recondendis fialis primum factae sunt, unde et nuncupatae; postea in usum vini transierunt, manente Graeco vocabulo unde sumpserunt initium. *thes. gloss.*

flatus, -us *m.* *vide* flagellum, flagro, flamma, flammeum, fluctus, plaga.

flavis(s)ae, -arum *f.* VARRO ap. GELL. 2,10,3–4 (GRF 262,228) (=NON. p. 112,26 *sub* favis(s)ae).

flebilis, -e. CHAR. gramm. p. 73,17 B. flebile a fletu derivatum est. PRISC. gramm. II 132,23 ex futuro: 'flebo flebilis'.

flecto, -ere. *vide* flexuntae.

fleo, -ere. ISID. diff. 1,227 flere est ... lacrymas fundere, quasi fluere. ISID. orig. 10,111 flens, quasi lacrimas fluens. *vide* flebilis.

fletus, -us *m.* *vide* flebilis.

fleumon. *sub* phlegmon.

flexuntae, -arum *m.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 9,603 (GRF 231,122) flectere ... verbo antiquo usus est: nam equites apud veteres flexuntae vocabantur, sicut ait Varro rerum humanarum.

flo, -are. *vide* ciniflo, favis(s)ae, flavis(s)ae.

floccus, -i *m.* *vide* deflocco.

Flora, -ae *f.* (*dea*). OV. fast. 5,195 Chloris eram, quae Flora vocor: corrupta Latino nominis est nostri littera Graeca sono (LACT. inst. 1,20,8. ANTH. 747, 1–2). LACT. inst. 1,20,7 *senatores* deam *Floram* finxerunt esse quae floribus praesit (SCHOL. Iuv. 6,250). AUG. civ. 4,8 p. 156,4 D. florentibus frumentis deam Floram *praefecerunt Romani*. *vide* Floralia.

Floralia, -ium *n.* *et* **Florales ludi.** VARRO rust. 1,1,6 publice ... Florae ludi Floralia instituti (LACT. inst. 1,20,6). PLIN. nat. 18,286 Floralia ... instituerunt ... ut omnia bene deflorescent. SCHOL. Iuv. 6,250 ludi Florales ... a Flora meretrice instituti sunt. *thes. gloss.*

floreo, -ere. *vide* Flora.

florifer, -a, -um. PRISC. gramm. II 26,11 flos floris florifer.

florifertum. PAUL. FEST. 91 florifertum dictum quod eo die spicae feruntur ad sacrarium.

flos, -ris *m.* ISID. orig. 17,6,21 flores nominati quod cito defluant de arboribus, quasi fluores, quod cito solvantur. *vide* florifer, flosculus.

flosculus, -i *m.* PRISC. gramm. II 103,7 flos flosculus.

fluctivagus, -a, -um. PRISC. gramm. II 27,19 fluctus fluctivagus.

fluctuo(r), -are *et* -ari. SERV. auct. Aen. 2,208 a fluctu fluctuat. ISID. diff. app. 167 fluctuo animo quasi fluctus ago et huc illucque fluo; fluctuor, fluctu feror (*cf.* ISID. orig. 13,20,2 *sub* fluctus).

fluctus, -us *m.* ISID. orig. 13,20,2 fluctus dicti quod flatibus fiant. ventorum enim inpulsu agitatae aquae fluctuant. *vide* fluctivagus, fluctuo(r).

fluito(fluto), -are. *vide* fluta.

flumen, -inis *n.* VARRO ling. 5,27 fluvius, quod fluit, item flumen ...; flumen quod fluit continue. AEL. GALL. ap. FEST. 352 (GRF 546,4) cuius (*sc. torrentis*) aquam ipsam, quae fluit, flumen recte dici ait Aelius Gallus lib. II quae ad ius pertinent. PRISC. gramm. II 126,7 fluo flumen. ISID. orig. 1,29,1 flumen, quia fluendo crevit, a fluendo dictum.

Flumentana porta. PAUL. FEST. 89 Flumentana porta Romae appellata, quod Tiberis partem ea fluxisse adfirmant.

fluo, -ere. *vide* fleo, flumen, Flumenta porta, pluvia.

Fluonia, -ae *f.* (*cogn. Iunonis*). PAUL. FEST. 92 Fluoniam Iunonem mulieres colebant, quod eam sanguinis fluorem in conceptu retinere putabant. *cf.* TERT. nat. 2,11 Fluvonia, quae infantem in uter<o nutriat>.

fluor, -oris *m.* *vide* Fluonia.

fluta, -ae *f.* (*piscis genus*). VARRO ap. MACR. Sat. 3,15,8 M. Varro in libro qui inscribitur Gallus de admirandis ...: 'in Sicilia quoque inquit Papinius manu capi murenas flutas, quod eae in summa aqua prae pinguitudine flutentur.' MACR. Sat. 3,15,7 Graece πλωταί vocantur, Latine flutae, quod in summo supernantes ... faciles captu fiunt.

fluvius, -ii *m.* VARRO ling. 5,27 *sub* flumen. ISID. diff. 1,244 fluvius ... a fluendo dictus. ISID. orig. 13,21,1 fluvius est perennis aquarum decursus, a fluendo perpetim dictus. *vide* alluvius.

focaneus, -a, -um. COLUM. 4,24,10 vocatur ... focaneus palmes, qui solet in bifurco medius prorepere, et idcirco cum praedicto vocabulo rustici appellant, quod inter duo brachia, qua se dividit vitis, enatus velut fauces obsidet.

focaria, -ae *f.* GREG. M. in reg. 1,4,22 focariae etenim sunt, quae focis coquunt, quae reges comedunt. *thes. gloss.*

focilatio, -onis *f.* PAUL. FEST. 85 *sub* focus.

foculo, -are. NON. p. 10,1 focula dicta sunt nutrimenta: unde et foculare dicitur, ut fovere.

foculum, -i *n.* *vide* foculo.

foculus, -i *m.* PAUL. FEST. 85 *sub* focus.

focus, -i *m.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 3,134 (GRF 243,158) Varro rerum divinarum ...: 'focum ... dictum a fotu, ut colinam ab eo quod ibi ignis colatur.' VARRO ap. SERV. auct. Aen. 11,211 focum dicat ubicumque ignis est et fovetur: unde et Varro focum dici vult (VARRO ap. SERV. Aen. 12,118. VARRO ap. ISID. diff. 1,307. VARRO ap. ISID. orig. 20,10,1). OV. fast. 6,301 at focus a flammis et quod fovet omnia dictus. PAUL. FEST. 85 focus, fomenta, focilationes, foculi a fovendo, id est calefaciendo, dicta sunt. *aliter*: ISID. orig. 20,10, 1 ab igne colendo et ligna antiqui appellaverunt focum: φῶς enim Graece, Latine ignis est. *vide* focaria.

fodico, -are. NON. p. 66,15 fodicare est fodere: a fodiendo dictum (PRISC. gramm. II 432,3 fodio fodico).

fodio, -ere. ISID. orig. 17,5,33 fodere ... est foveam facere, quasi fovere. *vide* Fabius, fodico, fossa.

foedales. (*i.q. fetiales*). *vide* foedus(2).

foede. *vide* foedus(2).

foeditas, -atis *f.* *vide* foedus(2).

foedus(1), -a, -um. *vide* foedus(2), foetutina.

foedus(2), -eris *n.* ENN. ap. VARRO ling. 5,86 (GRF 9,5 = frg. inc. 48) per hos (*sc. fetiales*) etiam nunc fit foedus, quod fidus Ennius scribit dictum. CIC. ap. SERV. auct. Aen. 8,641 Cicero foedera a fide putat dicta (PAUL. FEST. 84 foedus appellatum ... quia in foedere interponatur fides. ISID. orig. 8,2,4 hinc [*sc. a fide*] et foedus. 18,1,11 foedus ... a fide). PAUL. FEST. 84 foedus appellatum ab eo, quod in paciscendo foede hostia necaretur (*affert Verg. Aen.* 8,641). SERV. Aen. 1,62 'foedus' ... dictum vel a fetialibus (*add.* auct. qui olim foedales dicebantur), ... per quos fiunt foedera, vel a porca foede, hoc est lapidibus occisa (SERV. Aen. 8,641. SERV. auct. Aen. 12,109. ISID. orig. 18,1,11). AUG. dialect. 6,10*sq.* foederis nomen quod res foeda non sit (*i.e. e contrario*); quod si a foeditate porci dictum est ..., redit origo ad illam vicinitatem, cum id quod fit ab eo per quod fit nominatur ...;

aut per efficientiam, ut hoc ipsum a foeditate porci, per quem foedus efficitur. ISID. orig. 10,100 foedus nomen habet ab hirco et haedo, 'f' littera addita.

foetutina(fet–), –ae *f.* GLOSS. IV Plac. F 10 fetutinis: id est sordidis occasionibus per quas mulieres fetum facere possunt. F 14 foetutina: res foedae et sordidae et inquinatissimae ac muliebres.

folium, –i *n.* (–a, –ae *f.*). (i) *de arborum foliis*: PAUL. FEST. 85 folium a Graeco venit, quod illi dicunt φύλλον, sed ideo per unum 'l', quia antiqui non geminabant consonantes (ISID. orig. 17,6,20 folia Graece φύλλα dicuntur; inde est ad nos hoc nomen per derivationem translatum). *vide* trifolium. (ii) *de folio malabathri*: ISID. orig. 17,9,2 folium dictum quod sine ulla radice innatans in Indiae litoribus colligantur. (iii) *de foliis librorum*: ISID. orig. 6,14,6 (=SUET. frg. p. 135,6) foliae ... librorum appellatae sive ex similitudine foliorum arborum, seu quia ex follibus fiunt, id est ex pellibus, qui de occisis pecudibus detrahi solent.

folliculare. PAUL. FEST. 85 folliculare appellatur pars remi, quae folliculo est tecta, a quo vita follicularis.

folliculus, –i *m.* (–um, –i *n.*). *vide* fel, folliculare.

follinus, –a, –um. PRISC. gramm. II 78,24 follis follinus.

follis, –is *m.* ISID. orig. 16,18,11 folles dicuntur a sacculo quo conduntur, a continente id quod continetur appellatum. *vide* folium, follinus.

fomentum, –i *n.* SCRIBA ap. SERV. auct. Aen. 1,176 (GRF 96,2) Clodius Scriba ... fomenta ... astulae ambustae, ligna cavata a fungis nomine excepto. PAUL. FEST. 85 *sub* focus. SCHOL. Hor. sat. 1,1,82 fomenta dicta, quod aegritudinem foveant; inde et 'fomites' dicti, quod flammam foveant.

fomes, –itis *m.* PAUL. FEST. 84-85 fomites sunt assulae ex arboribus, dum caeduntur, excussae: dictae, quod in eo opere occupati cibis potuque confoventur ...; fomites alii vocari putant scintillas, quae ex ferro candenti malleis excutiuntur; dictae ... ita, quia igni sunt confotae. SERV. auct. Aen. 1,176 fomites sunt assulae quae ab arboribus cadunt ... quod foveant ignem. SCHOL. Hor. sat. 1,1,82 *sub* fomentum. ISID. orig. 17,6,26 (*ex* SCRIBA ap. SERV. auct. Aen. 1,176 *sub* fomentum) fomes est astula ... aut astulae ambustae aut ligna cavata, a fungis nomine accepto (*cf.* 17,10,18) quod ita capiat ignem. *thes. gloss. vide* defomitatum.

fonascus. *sub* phon–.

fons, fontis *m.* VARRO ling. 5,123 fons, unde funditur e terra aqua viva (PAUL. FEST. 84 fons a fundendo dictus. ISID. orig. 13,21,5 fons caput est aquae nascentis, quasi aquas fundens). *aliter*: CASSIOD. in psalm. 67,27 l. 530 A. fons ... a fovendo dictus est, quod corpora nostra labore fessa refoveat. *vide* Fontinalia.

Fons, Fontis *m.* (*deus*). *vide* Fontinalia.

Fontinalia(–tanalia), –ium *n.* VARRO ling. 6,22 Fontanalia a Fonte, quod is dies feriae eius. PAUL. FEST. 85 Fontinalia, fontium sacra. *vide* Fontinalis porta.

Fontinalis porta. PAUL. FEST. 85 Fontinalia, fontium sacra. unde et Romae Fontinalis porta.

(for), fari. VARRO ling. 6,52 *sub* fatuus. PAUL. FEST. 81 effari et

effata a fando, quod ipsum ex Graeco ὥς φάτο. *vide* confiteor, effatio, fabula, Fabulinus, facundus, fallacia, fallax, fallo, falsitas, falsus, fama, famigerabilis, famosus, fanum, fas, fascinum, fastus, fateor, fatidicus, fatio, Fatua, fatum, fatus, fatuus, Fatuus, Fauna, Faunus, faux, feriae, festino, forum, hariolus, infans, multifariam, nefandus, nefarius, nefastus, profanatus, profanum, profiteor, propheta, refuto.

forago, -inis *f.* PAUL. FEST. 90 forago: filum, quo textrices diurnum opus distinguunt, a forando dictum.

foramen, -inis *n.* NON. p. 35,25 foramina quasi diminutive a foribus dicta. PRISC. gramm. II 126,1 foro foras foramen. *thes. gloss. vide* frons(2).

foras. PAUL. FEST. 84 *sub* foricula. *vide* foris, formido, forus.

foratus, -us *m.* *vide* frons(2).

forbeam. PAUL. FEST. 84 forbeam antiqui omne genus cibi appellabant, quam graeci φορβήν vocant.

forceps(-fex, -pex), -icis *f.* VEL. gramm. VII 71,15 forcipes dicimus ab eo quod formum capiant, id est calidum (PAUL. FEST. 84. SERV. auct. Aen. 12,404. SERV. auct. georg. 4,175). PAUL. FEST. 91 formucapes forcipes dictae, quod forma capiant. NON. p. 531,25 fornum et fornaces dicuntur a formo, quod est calido: inde forcipes, quod candens teneant ferrum (*ex quo parum bene intellecto* ISID. orig. 19,7,3 forcipes quasi ferricipes, eo quod ferrum candens capiant teneantque). MAR. VICTORIN. gramm. VI 26,11 forcipes, quod formum capiant, id est calidum, ut fornaces, aut de foro capiant, ut foricipes. forus autem status tam in foro quam in navi et torculari. DON. Ter. Phorm. 107 fornum veteres ignem et calorem quendam quasi fervorem dixerunt, et ideo fornaces, forcipes, formam et formosus, ex quibus amoris ignis exsoluitur. CHAR. gramm. p. 120,24 B. forfices et forcipes <et forpices> quidam distinguunt, ut forfices sint sarcinatorum a faciendo, forcipes fabrorum a fervendo, quod ferrum calidum capiant, forpices tonsorum quod pilum secent. sed inepta haec esse Lucilius docet, qui etiam medicorum forcipes dicit libro XI (401). SERV. Aen. 8,453 forfices sunt quibus incidimus, forcipes quibus aliquid forvum tenemus, quasi forvicapes; nam forvum est callidum (=ISID. orig. 19,7,3). CASSIOD. gramm. VII 160,19 forcipes secundum etymologiam debemus dicere et scribere: si a filo dicamus, 'f' debemus ponere, ut forfices, quae sunt sartorum; si a pilo, 'p', ut forpices, quae sunt tonsorum; si a capiendo, 'c', ut forcipes, eo quod formum capiant, quae sunt fabrorum (=ISID. orig. 20,13,3).

Forculus, -i *m.* (*deus*). TERT. idol. 15 Forculum a foribus *appellatum esse* (TERT. nat. 2,15. TERT. coron. 13. CYPR. idol. 4. AUG. civ. 4,8 p. 156,17 D. *sub* Cardea).

forda, -ae *f.* VARRO ling. 6,15 Fordicidia a fordis bubus; bos forda quae fert in ventre; quod eo die immolantur boves praegnantes in curiis complures, a fordis caedendis Fordicidia dicta. OV. fast. 4,631 forda ferens bos est fecundaque dicta ferendo. PAUL. FEST. 83 Fordicidi(i)s boves fordae, id est gravidae, immolabantur, dictae a fetu. *vide* Fordicidia. *cf. sub* Hordicidia.

Fordicidia, -orum *n.* VARRO ling. 6,15 *sub* forda. PAUL. FEST. 83 *sub* forda. *cf. sub* Hordicidia. *vide* horda.

foria, -orum *n.* *vide* foriolus.

foricula(-ecula), -ae *f.* PAUL. FEST. 84 inde (*sc. a foro*) et forare, foras dare, et fores et foras et foreculae, id est ostiola, dicuntur.

foriolus, -i *m.* NON. p. 114,14 foriolus, qui foria facile emittat, soluti scilicet ventris.

foris, -is *f.* SERV. Aen. 1,449 fores proprie dicuntur quae foras aperiuntur (ISID. diff. 1,308 fores quae foras vertuntur. ISID. orig. 15,7,4 fores dicuntur quae foras ... revolvuntur). *vide* foramen, Forculus, forus.

forma, -ae *f.* (i) *proprie*: DON. Ter. Phorm. 107 *sub* forceps. 108 forma ab igne et calore dicta est. *vide* deformis, formido, formo, formosus, formula, infirmus, informis. (ii) *term. tech. gramm.* ISID. orig. 1,9,3 formae verborum inde dictae eo, quod nos ad unamquamque rem informent. per has enim ostendimus quid agamus.

formaceus(-ius), -a, -um. PLIN. nat. 35,169 in Africa Hispaniaque e terra parietes, quos appellant formaceos, quoniam in forma circumdatis II utrimque tabulis inferciuntur verius quam struuntur (ISID. orig. 15,9,5 formatum sive formacium in Africa et Hispania *eqs. ex* PLIN.).

formatum. ISID. orig. 15,9,5 *sub* formaceus.

Formiae, -arum *f.* (*oppid. Latii*). STRABO 5,233 Φορμίαι ... Ὁρμίαι λεγόμενον πρότερον διὰ τὸ εὔορμον. PLIN. nat. 3,59 oppidum Formiae Hormiae dictum. PAUL. FEST. 83 Formiae oppidum appellatur ex Graeco, velut Hormiae, quod circa id crebrae stationes tutaeque erant. SERV. Aen. 7,695 *sub* Falisci.

formica, -ae *f.* SERV. Aen. 4,402 formica dicta est ab eo quod (*add.* auct. ore) micas ferant (ISID. orig. 12,3,9 formica dicta, ab eo quod ferat micas farris). *vide* formicoleon.

formicoleon. ISID. orig. 12,3,10 formicoleon ab hoc vocatus, quia est vel formicarum leo vel certe formica pariter et leo. est enim animal parvum formicis satis infestum (*ex* GREG. M. moral. 5,40 *de myrmecoleone, q. v.*).

formido, -inis *f.* VARRO ling. 6,48 metuere a quodam motu animi, cum id, quod malum casurum putat, refugit mens. cum vehementius in movendo ut ab se abeat foras fertur, formido. CHAR. gramm. p. 394,22 B. metus motus est animi ... formido fert interdum rationem. *cf.* ISID. orig. 10,102 *sub* formidulosus. *vide* formidulosus.

formidulosus(-olosus), -a, -um. RUFIN. Orig. in iud. 9,1 p. 517,3 formidulosus ... est, qui ... sola cogitatione terretur, gelidam per membra formidinem volvens. ISID. orig. 10,102 formidolosus a formo, id est sanguine, dictus, cum se a cute vel a praecordia fugiens contrahit sanguis. nam timor sanguinem gelat, qui coactus gignit formidinem (*affert Verg. Aen. 3,30*).

formo, -are. VARRO ling. 6,78 proprie nomine dicitur facere a facie ... ut fictor cum dicit fingo, figuram imponit, quom dicit formo, formam. *vide* formaceus.

formosus(-onsus), -a, -um. CAPER. gramm. VII 95,18 formosus sine 'n' scribendum est ab etymologia, quod est a forma (SCAUR. gramm. VII 21,12. CHAR. gramm. p. 401,7 B. AUG. nat. bon. 18. ISID. orig. 1,27,9. 10,243). DON. Ter. Phorm. 107 *sub* forceps. SCHOL. Verg. Veron. Aen. 4,149 (*ex Longo*) formonsum non aliunde dicimus quam a calido; formum enim dicebant antiqui calidum (CASSIOD. gramm. VII 161,2 [=ISID. orig. 20,13,4]. ISID. orig. 1,27,9. 10,99 formosus a formo [*Arev.*; forma *codd.*];

formum enim veteres calidum et fervens dixerunt). SERV. Aen. 8,453 forvum est calidum, unde et 'formosus' dicimus quibus calor sanguinis ex rubore pulchritudinem creat (=ISID. orig. 19,7,3). ISID. orig. 10,98 firmus (*an* formus?), unde et formosus.

formucapes. PAUL. FEST. 91 *sub* forceps.

formula, -ae *f.* TERT. idol. 3 εἶδος Graece formam sonat; ab eo per diminutionem εἴδωλον deductum; aeque apud nos forma formulam facit. *vide* Phormio.

formus, -a, -um. *vide* deformus, forceps(-fex, -pex), formosus, formucapes, fornax, furnus.

Fornacalia, -ium *n.* PAUL. FEST. 83 Fornacalia sacra erant, cum far in fornaculis torrebant. 93 Fornacalia feriae institutae sunt farris torrendi gratia, quod ad fornacem, quae in pistrinis erat, sacrificium fieri solebat. *cf.* OV. fast. 2,527. LACT. inst. 1,20,35.

fornacula, -ae *f.* CHAR. gramm. p. 117,21 B. fornax ... per deminutionem 'fornacula' ... facit. *vide* Fornacalia.

fornax, -acis *f.* DON. Ter. Phorm. 107 *sub* forceps. NON. p. 531,25 *sub* forceps. MAR. VICTORIN. gramm. VI 26,11 *sub* forceps. ISID. orig. 19,6,6 fornax ... ab igne vocata; φῶς enim ignis est. *thes. gloss. vide* Fornacalia, fornacula.

fornicaria, -ae *f.* ISID. orig. 10,110 *sub* fornicatrix.

fornicatio, -onis *f.* ISID. diff. 1,263 fornicatio ... sumpsit nomen a quibusdam aedificiis arcuatis quos fornices antiqui vocabant, in quibus meretrices constitutae prostituebantur. *thes. gloss.*

fornicatrix, -icis *f.* ISID. orig. 10,110 fornicatrix est cuius corpus publicum ... est. haec sub arcuatis prostabantur, quae loca fornices dicuntur, unde et fornicariae.

fornix, -icis *m.* *vide* fornicaria, fornicatio, fornicatrix.

fornus. *sub* furnus.

foro, -are. PAUL. FEST. 84 *sub* foricula. *vide* forago, foramen, forus.

forpex. *sub* forceps.

fors. *vide* forte.

forte. (*adv. ex abl.* fors). SERV. Aen. 1,377 'forte' ... nomen est a nominativo fors. *vide* fortunatus.

fortis, -e. ISID. orig. 10,98 fortis, quia fert adversa vel quaecumque acciderint: sive a ferro, quod sit durus nec molliatur.

fortuitus, -a, -um. SERV. Aen. 6,179 fortuitus ab eundo est et a fortuna compositum. *vide* fortuitu, fortuna.

fortuito. *adv.* *vide* Fortuna.

fortuitu. *adv.* PRISC. gramm. III 79,19 fortuitu ... a 'fortuitus' derivato nomine fit. *vide* fortuna.

fortuitus, -a, -um. *vide* fortuna.

fortuna, -ae *et* **Fortuna, -ae** *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,18 p. 161,6 D. *Iuppiter* praesit fortuitis voceturque Fortuna (5,9 p. 206,10 D. *causae* fortuitae, unde etiam fotuna nomen accepit. ISID. orig. 8,11,94 fortunam a fortuitis nomen habere dicunt, quasi deam quandam res humanas variis casibus et fortuitis inludentem). AUG. civ. 4,18 p. 167,28 D. fortuna ... sine ullo examine meritorum fortuito accidit hominibus et bonis et malis, unde etiam Fortuna nominatur. ISID. diff. 1,219 quod ... fortuitu venit, nulla palam causa,

fortunam vocabant. LYD. mens. 4,7 p. 72,3 Φορτοῦναν ... ἀπὸ τῆς φορᾶς ἐμφερῶς ὀνομάσαντες (4,100 p. 140,10 W. Φορτοῦναν λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τῆς φορᾶς). *vide* fortuitus, fortunatus, fortuno.

fortuno, -are. PRISC. gramm. II 433,24 a fortuna fortuno fortunas. *part.* **fortunatus,** -a, -um. CHAR. gramm. p. 395,6 B. fortunatus cui forte aliquid contigit. AUG. civ. 4,18 p. 167,17 D. quotquot homines fortunati, hoc est bonae fortunae.

foruli, -orum *m.* PAUL. FEST. 84 fori significant et Circensia spectacula, ex quibus etiam minores forulos dicimus.

forum, -i *n.* (-us, -i *m*). (i) *forum oppidanum*: VARRO ling. 5,145 quo conferrent suas controversias et quae venderentur vellent quo ferrent, forum appellarunt. ISID. orig. 15,2,27 (=18,15,1) forus est exercendarum litium locus, a fando dictus <sive a Phoroneo (Foroneo 18,15,1) rege, qui primus Graecis legem dedit *om. multi codd.*>. *vide* circumforanus, foras, foricula, foris, foro. (ii) *forum torcularium*: ISID. orig. 15,6,8 forus est locus ubi uva calcantur, dictus quod ibi feratur uva, vel propter quod ibi pedibus feriatur.

forus, -i *m.* SERV. Aen. 4,605 foros tabulata navium, ab eo quod incessus ferant. ISID. orig. 19,2,2 fori navium latera concava, a ferendo onere dicta; sive tabulata navium quae sternuntur, dicta ab eo quod incessus ferant vel foris emineant.

forvus, -a, -um (*male pro 'formus'*). *vide* fervidus, forceps, formosus.

fossa, -ae *f.* VARRO ling. 7,100 a fodiendo, a quo fossa. *vide* Fabius, fustis.

fossorium, -i *n* ISID. orig. 20,14,7 hanc *scudiciam* alii generaliter fossorium vocant, quod foveam faciat, quasi fovessorium.

fotus, -us *m.* *vide* focus.

fovea, -ae *f.* *vide* Fabius (Favius), fossorium.

foveo, -ere. *vide* favonius, favus, fetus, focilatio, foculus, focus, fodio, fomentum, fomes, fons.

Fovius. *sub* Fabius.

fraga, -orum *n.* *vide* fraxinus.

fragilis, -e. MART. CAP. 4,369 dicimus 'fragile' lignum, non quod iam fractum sit, sed quod frangi possit (ISID. orig. 10,101 fragilis dictus eo quod facile frangi potest).

fragmentum, -i *n.* ISID. orig. 20,2,18 crusta superficies panis: ipsa et fragmenta, quia dividitur, ut fracta.

fragor, -oris *m.* SERV. georg. 1,357 (=BREV. EXPOS. Verg. ad l.) fragor ... a fractarum rerum nominatus est sonitu (=ISID. orig. 13,11,21).

fragro, -are. SERV. Aen. 1,436 (ISID. diff. 1,236) *sub* flagro.

framea, -ae *f.* (*vel n. pl.*). EUCHER. instr. 2 p. 147,1 framea hastae longissimae sunt quibus etiam nunc Armorici utentes hoc nomen tribuunt; quidam ... gladios significari putant. ISID. orig. 18,6,3 framea ... dicta quia ferrea est: nam sicut ferramentum, sic framea dicitur.

Franci, -orum *m.* (*pop. Germaniae*). ISID. orig. 9,2,101 Franci a quodam proprio duce vocari putantur. alii eos a feritate morum nuncupatos existimant. *cf.*? VOPISC. quatt. tyr. 13,4 ipsis prodentibus Francis, quibus familiare est ridendo fidem frangere.

frango, -ere. *vide* anfractum, conflages, far, fragilis, fragmentum, fragor, fragro, (? Franci), fraus, ossifragus, saxifragum, suffrago.

frater, -tris *m.* NIGID. ap. GELL. 13,12,4 (=NON. p. 35,32) P. Nigidius (GRF 171,28) ... 'frater' inquit 'est dictus quasi fere alter'. PAUL. FEST. 90 frater a Graeco dictus est φρήτρη, vel quod sit fere alter. ISID. orig. 9,6,5 fratres dicti, eo quod sint ex eodem fructu ... nati. *thes. gloss. vide* fratria(1), fratricida, fratro.

Fratres Arvales. VARRO ling. 5,85 Fratres Arvales dicti quia sacra publica faciunt propterea ut fruges ferant arva: a ferendo et arvis Fratres Arvales dicti. sunt qui a fratria dixerunt. fratria est Graecorum vocabulum partis hominum, ut Neapoli etiam nunc. *cf.* PLIN. nat. 18,6. GELL. 7,7,8.

fratria(1), -ae *f.* PAUL. FEST. 90 fratria uxor fratris. NON. p. 557,7 fratriae appellantur fratrum inter se uxores.

fratria(2), -ae *f.* (*i.q. tribus*). VARRO ling. 5,85 *sub* Fratres Arvales. SERV. Aen. 7,286 fuit ... haud longe ab Athenis ... *oppidum* Argos Dipsion ...; apud quos erat magna societas inter eos qui uno puteo utebantur: unde et fratrias dixerunt ἀπὸ τοῦ φρέατος, (*add.* auct. id est a puteo), quas tribus vocamus. *vide* Fratres Arvales.

fratricida, -ae *m.* PRISC. gramm. II 26,12 frater fratris fratricida.

fratro, -are. PAUL. FEST. 91 fratrare puerorum mammae dicuntur, cum primum tumescunt, quod velut fratres pares oriuntur, quod etiam in frumento spica facere dicitur.

fraudatus, -a, -um (*part.* fraudo). CASSIOD. in psalm. 77,31 l. 455 A. fraudati a fraude venit.

fraus, -dis *f.* CASSIOD. in psalm. 77,31 l. 455 A. fraus ... dicitur quasi fracta fides. *vide* defraudo, fraudatus, furtum.

fraxinus, -i *f.* ISID. orig. 17,7,39 fraxinus vocari fertur quod magis in aspera loca montanaque fraga nascatur. hinc per derivationem fraxinus, sicut a monte montanus.

fremitus, -us *m.* PAUL. FEST. 90 fremitum dictum velut ferimentum. DOSITH. gramm. VII 396,12 quaedam facta a sonis vel a vocibus, ut ... ululatus, fremitus, mugitus (CHAR. gramm. p. 197,20 B.).

fremo, -ere. VARRO ling. 6,67 *sub* clamo. *vide* frenum.

frendo, -ere. *vide* frenum, nefrens, phrenesis, phreneticus. *part.* **fresus,** -a, -um. PAUL. FEST. 91 frendere est frangere, unde et faba fresa (SERV. auct. Aen. 8,230. ISID. orig. 17,4,4. 20,16,1).

frenum, -i *n. pl.* -a *et* -orum. VARRO ap. SERV. auct. Aen. 8,230 (GRF 361,426) frendere significat dentibus frangere ... et Varro frenos hinc putat dictos. ISID. diff. 1,226 frena dicta quod haec equi frendant. ISID. orig. 20,16,1 frena dicta quod equos fremere cogant, vel quod haec equi frendant. *aliter*: CASSIOD. in psalm. 31,9 l. 266 A. frenum ... a fero retinendo dictum est; ferum ... antiqui caballum dixerunt. *vide* effrenatus, frenusculi, infrenis.

frenusculi, -orum *m.* ISID. orig. 4,8,18 frenusculi ulcera circum rictum oris, similia his quae fiunt iumentis asperitate frenorum.

frequens, -tis. VARRO ling. 7,99 qui adest assiduus 'fere et quom' oportet, is 'frequens'.

frequentatio, -onis *f.* *vide* frequentativus.

frequentativus, -a, -um (*term. tech. gramm.*). MACR. exc. gramm. V 626,10 frequentativa forma compendio latinitatis obsequitur, cum uno verbo frequentationem adminstrationis ostendit. AUDAX gramm. VII 345,9 frequntativa forma cur dicitur? quod per eam aliquid frequentamus, ut

lectito, clamito.

frequnto, -are. *vide* frequentativus.

fretum, -i *n.* VARRO ling. 7,22 dictum fretum ab similitudine ferventis aquae, quod in fretum saepe concurrat aestus atque effervescat (*cf.* GELL. 10,3,7). VARRO ap. ISID. orig. 13,8,2 freta dicta Varro ait quasi fervida, id est ferventia, et motum fervoris habentia. PORPH. Hor. carm. 1,14,19–20 inde ... freta dicuntur, quod semper ferveant. 2,13,14–15 freta a fervore dicta existimantur (SERV. auct. Aen. 1,557. SERV. Aen. 1,607. ISID. orig. 13,18,2). ISID. nat. 44,2 (=SUET. frg. p. 242,9) fretum angustum quasi fervens mare (ISID. orig. 13,18,2).

frigeo, -ere. *vide* frigidus.

frigidus, -a, -um. *vide* rigidus.

frigo, -ere. PAUL. FEST. 91 frigere et frictum a Graeco venit φρύγειν. *subst. part.* **frixum,** -i *n.* ISID. orig. 20,2,23 frixum a sono dictum quando ardet in oleo.

frigus, -oris *n.* *vide* friguttio, fringilla.

friguttio(fring-), -ire. VARRO ling. 7,104 multa ab animalium vocibus tralata in homines ...; Macci in Casina (267), a fringuilla, 'quid fringuttis?' PAUL. FEST. 90 fringilla avis dicta, quod frigore cantet et vigeat; unde et friguttire.

fringilla, -ae *f.* (*avis*). PAUL. FEST. 90 *sub* friguttio. *vide* friguttio.

frivolus, -a, -um. PAUL. FEST. 90 frivola sunt proprie vasa fictilia quassa. unde dicta verba frivola, quae minus sunt fide subnixa. ISID. orig. 9,7,26 frivolus est velut quassae mentis et fluxae nec stabilis. proprie autem frivola vocantur fictilia vasa inutilia.

frixum. *sub* frigo.

Frondicius, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 17,7 fuere ab his (*sc. arboribus*) et cognomina antiquis: Frondicio militi illi qui praeclara facinora Volturnum transnatans fronde imposita adversus Hannibalem edidit.

frons(1), frondis *f.* ISID. orig. 17,6,13 frondes, quod ferant virgultas vel umbras. *vide* Frondicius, frutex.

frons(2), frontis *f.* VARRO ap. LACT. opif. 8,6 (GRF 361,427) oculorum orbes concavis foraminibus conclusit *deus*, a quo foratu frontem nominatam Varro existimat (VINDIC. gyn. p. 457 rec. P. genua *infantis in utero* ... oculis sunt obposita. unde et oculi incavati et infossati. a quo foratu frons dicitur. natura ... rerum illius nomen posuit. ISID. diff. 2,53 a ... foratu frons nominata est. ISID. orig. 11,1,35 frons ab oculorum foraminibus nominata est).

Fronto, -onis *m.* (*cogn. vir.*). *cf.* CIC. nat. deor. 1,80.

fructifer, -era, -erum. PRISC. gramm. II 26,6 fructus fructifer.

fructuosus, -a, -um. *vide* frugalitas.

fructus, -us *m.* VARRO ling. 5,37 quod segetes ferunt, fruges, a fruendo fructus (5,104 fructus a fruendo [*Goth.; ferundo codd.*], res eae quas fundus et ea quae in fundo ferunt ut fruamur. DON. Ter. Eun. 816 *fruges* quod his fruamur, ita dictae sunt; unde fructus et frumentum. CASSIOD. in psalm. 1,3 l. 274 A. fructus ... dicitur a fruendo). DON. Ter. Phorm. 332 'fructum' cibus, quia frumen dicitur tractus gulae, quo cibus in alvum demittitur (ISID. orig. 17,6,23 fructus nomen accepit a frumine ... inde et fruges). *vide* defraudo, frater, fructifer, frugalis, fruor.

frugalis, -e. ISID. orig. 10,95 frugalis a fruge nominatus, id est a fructu vel parsimonia, sive, ut alii volunt, a modestia et temperantia. *vide* frugalitas.

frugalitas, -tis *f.* CIC. Tusc. 3,18 frugalitas, ut opinor, a fruge, qua nihil melius e terra. QUINT. inst. 1,6,17 'frugalis' ... sit apud illos (*sc. analogiae sectatores*), non 'frugi': nam quo alio modo fiet 'frugalitas'. 1,6,29 M. Caelius se esse hominem 'frugi' vult probare, non quia abstinens sit ... sed quia utilis multis, id est fructuosus, unde sit ducta frugalitas. AUG. beat. vit. 2,8 frugalitas nominatur ... a fruge, id est a fructu propter quandam animorum fecunditatem.

frugamenta. PAUL. FEST. 91 frugamenta a frugibus appellata.

frugi. *sub* frux.

frumen, -inis *n.* *vide* fructus, frumentum, fruor, frustum, frux.

frumentarius, -a, -um. PRISC. gramm. II 75,10 frumentaria est lex de frumento. *pro subst.* **frumentarius**, -i *m.* AUR. VICT. ap. LYD. mag. 3,7 p. 92,21 W. σιτῶναι, οὓς Βίκτωρ ὁ ἱστορικὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐμφυλίων φρουμενταρίους οἶδε τὸ πρὶν ὀνομασθῆναι, ὅτι τῆς τοῦ παλατίου εὐθηνίας τὸ πρὶν ἐφρόντιζον.

frumentor, -ari. PRISC. gramm. II 433,20 a frumento 'frumentor frumentaris'.

frumentum, -i *n.* VARRO ling. 5,104 hinc (*sc. a fruendo*) declinatae fruges et frumentum. DON. Ter. Eun. 816 *sub* fructus. CASSIOD. in psalm. 4,8 l. 222 A. 'frumentum' dictum a frumine, id est a summa parte gulae (ISID. diff. 1,247). ISID. orig. 17,3,2 frumenta ... vel fruges a fruendo (frumendo *v.l.*), hoc est a vescendo, dictae; nam frumen dicitur summa pars gulae. *thes. gloss. vide* cribrum, frumentarius, frumentor, furcilla.

fruor, frui. DON. Ter. 816 frui ... est vesci, a frumine, quae est summa pars gulae (Ad. 950). *vide* fructus, frumentum, frux.

frustum, -i *n.* ISID. orig. 20,2,27 frustum vocatum quod capiatur a frumine; est enim frumen summa pars gulae.

frutectum, -i *n.* ISID. orig. 17,6,4 *sub* frutex.

Frutesea, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,21 p. 171,14 D. quid necesse erat ... commendare nascentes ... diis agrestibus, ut fructus uberrimos caperent, et maxime ipsi divae Fruteseae.

frutex, -icis *m.* ISID. orig. 17,6,4 frutex brevis est appellatus quod terram fronde tegat; cuius plurale nomen frutecta. *vide* frutico(r).

frutico(r), -are *et* -ari. PRISC. gramm. II 433,11 a frutice fruticor.

frux, -gis *f.* VARRO ling. 5,37 *sub* fructus. 5,104 *sub* frumentum. SERV. Aen. 1 178 frugum ... nomen tractum est a frumine, id est eminente gutturis parte. PRISC. gramm. II 278,12 'frux' ... 'frugis' facit genetivum, quia ἀπὸ τοῦ φρύγω Graeco verbo nascitur. ISID. orig. 17,3,2 *sub* frumentum. 17,6,23 *sub* fructus. *vide* frugalis, frugalitas, frugamenta. **frugi**. (*de forma cf.* VARRO ling. 9,76. MAR. VICTORIN. gramm. VI 9,13. PRISC. gramm. II 121,10. III 224,12). DON. Ter. Eun. 608 'frugi' est ... in quo est aliquid quo fruamur, id est utamur. 816 'frugi' utilis ac necessarius, a frugibus, quae quod his fruamur, ita dictae sunt. *vide* frugalitas.

fucatus, -a, -um. (*part.* fuco). ISID. orig. 19,16,1 hic (*sc. a ficto*) et fucata, id est ficto quodam colore inlita, nihil fidei et veritatis habentia. *vide* fucilis.

fucilis, -e. PAUL. FEST. 92 fucilis, falsa; dicta ... quasi fucata. *thes.*

gloss.

fucus(1), -i *m.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,98 fucus genus herbae est de qua tinguitur vestis, dicta quia mentitur alienum colorem.

fucus(-gus)(2), -i *m.* (*genus apis*). ISID. orig. 12,8,3 dictus ... fugus quod alienos labores edat, quasi fagus (*i.e. a gr.* φαγεῖν); depascitur enim quod non laboravit.

fuga, -ae *f.* PRISC. gramm. II 11,21 *sub* fama (19,10. 36,19). EUTYCH. gramm. V 487,23 a fugio fugis fit nomen deductum fuga et ex hoc nomine verbum fugo fugas.

fugio, -ere. PRISC. gramm. II 39,17 'eu' ... in 'u' etiam mutatur fugio pro φεύγω. *vide* fuga, perfuga, Poplifugia, regifugium, solifuga.

fugo, -are. EUTYCH. gramm. V 487,24 *sub* fuga. **part. fugatus,** -a, -um. *vide* profugus.

fulcio, -ire. *vide* fulcrum.

fulcrum, -i *n.* SERV. Aen. 6,604 'fulcra' quibus fulcimur. EUTYCH. gramm. V 455,3 fulcio fulcrum. ISID. orig. 19,26,3 fulcra sunt ornamenta lectorum, dicta quod in his fulcimur ... vel quod toros fulciant sive caput.

fulgeo, -ere. *vide* fulgur, fulguritum, fulmen.

fulgetra, -ae *f.* (-um. -i *n.*). NON. p. 430,21 fulgur ignis qui coruscat fulmine: unde et fulgetrae dicuntur et fulgor.

fulgor, -oris *m.* VARRO ling. 5,70 ab eo quod ignis propter splendorem fulget, fulgor (fulgur *Canal*) et fulmen et fulguritum quod fulmine ictum. NON. p. 430,22 *sub* fulgetra. *vide* fulgur.

fulgur(-us), -uris *n.* PAUL. FEST. 84 *sub* fuligo. 92 fulgere prisci pro ferire dicebant, unde fulgus dictum est (ISID. orig. 13,9,1 fulgur et fulmen, ictus caelestis iaculi, a feriendo dicti; fulgere enim ferire est). NON. p. 28,15 fulgora dicuntur coruscationes: a fulgore (SCHOL. Stat. Theb. 1,353 fulgura a fulgore dicta sunt). *vide* fulgetra, fulgor, fulgurator, furvus.

fulgurator, -oris *m.* NON. p. 63,19 fulguratores. ut extispices et aruspices, ita hi fulgurum inspectores.

fulgiturus, -a, -um (*part.* fulgurio). VARRO ling. 5,70 *sub* fulgor. PAUL. FEST. 92 fulguritum, id quod est fulmine ictum, qui locus statim fieri putabatur religiosus.

fulica, -ae *f.* ISID. orig. 12,7,53 fulica (fuliga *vel forte* fuliga *Lindsay*) dicta, quod caro eius leporinam sapiat; λαγώς enim lepus dicitur, unde et apud Graecos λαγῶς vocatur.

fuligo, -inis *f.* PAUL. FEST. 84 furvum nigrum, vel atrum. hinc dicta furnus, Furiae, funus, fuligo, fulgus, fumus. *vide* furnus.

fulmen, -inis *n.* VARRO ling. 5,70 *sub* fulgor. PAUL. FEST. 92 fulmen dictum a fulvore (*Bugge*; fluore *codd.*; fulgore *recc.*) flammae. *vide* fulguritus.

fulvor, -oris *m.* *vide* fulmen.

fumus, -i *m.* PAUL. FEST. 84 *sub* fuligo.

funale, -is *n.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 1,727 (*loc. dub.*) Varro de vita P.R. : 'facibus aut candela simplici aut ex eo funiculo facto, earum vestigia quod ubi ea figebant appellarunt funalia. SERV. Aen. 1,727 funalia quae sunt intra ceram, dicta a funeribus, quos ante usum papyri cera circumdatos habuere maiores; unde et funera dicuntur (=ISID. orig. 20,10,5), quod funes incensos mortuis praeferebant. *add.* auct. alii funalia appellant quod in cicendula lucet, quod Graeci πυρσούς vocant. ISID. orig.

19,4,1 funes dicti quod antea in usum luminis fuerint circumdata cera; unde et funalia. *vide* funus.

functus, -a. *sub* fungor.

funda, -ae *f.* (i) *genus retis*: SERV. georg. 1,141 'funda' ... genus retis, dictum a ferendo, id est retiaculum, qui dicitur βόλος. ISID. orig. 19,5,2 funda genus est piscatoriae retis, dicta ab eo quod in fundum mittatur. (ii) *genus armaturae*: ISID. orig. 18,10,1 funda dicta eo quod ex ea fundantur lapides, id est emittantur.

fundamentum, -i *n.* PRISC. gramm. II 125,14 fundo fundas fundamentum. EUTYCH. gramm. V 473,25 *sub* fundo(1). GREG. M. moral. 26,68 a fundo dicitur fundamentum. ISID. orig. 15,8,1 fundamentum dictum quod fundus sit domui (19,10,2). *vide* fundus, suffundatus.

fundibalus, -i *m.* ISID. orig. 14,6,44 βάλλειν ... Graece mittere dicitur; unde ... fundibalum. 18,10,2 inde (*sc. a* βάλλειν) et fundibalus, quasi fundens et emittens.

fundo(1), -are. EUTYCH. gramm. V 473,25 fundo ... fundas verbum, id est fundamenta pono, quod a nomine quod est fundus, id est πυθμήν, derivatur, unde et profundus componitur, a quo fundamenta dicuntur. *vide* fundamentum.

fundo(2), -ere. *vide* faux, fons, funda, fundibalus, fundus, fusiilis, fusus, futtilis(-e).

fundula, -ae *f.* VARRO ling. 5,145 fundulae a fundo, quod exitum non habent ac pervium non est.

fundulus(-olus), -i *m.* VARRO ling. 5,111 fundolum a fundo, quod non ut reliquae partes, sed ex una parte sola apertum.

fundus, -i *m.* VARRO ling. 5,37 ager quod videbatur pecudum ac pecuniae esse fundamentum, fundus dictus (SERV. georg. 2,468 fundus dicitur ab eo, quod sit rerum omnium fundamentum. =BREV. EXPOS. ad l. *qui add.* sed proprie vasis dicitur fundus), aut quod fundit quotquot annis multa (EUTYCH. gramm. V 473,21 fundo fundis ... unde fundus nomen, id est ager). PAUL. FEST. 89 fundus dicitur ager, quod planus sit ad similitudinem fundi vasorum. ISID. orig. 15,13,4 fundus dictus, quod in eo fundatur vel stabiliatur patrimonium. (*cf.* CIC. ap. QUINT. 8,6,73 [=carm. frg. 13] fundum †Vetto† vocat quem possit mittere funda: ni tamen exciderit qua causa funda patet). *vide* funda, fundamentum, fundula, fundulus, profundus.

(**funera,** -ae *f.*). SERV. Aen. 9,484 'nec tua funera mater' id est funerea: nam apud maiores funeras dicebant eas ad quas funus pertinet, ut sororem, matrem ...; funeras autem dicebant quasi funereas, ad quas pertinet funus, *add.* auct. vel derivavit veteres secutus, ut 'funeram' pro 'funesta' diceret.

fungor, -i. *vide* fungus, funus. *part.* **functus,** -a, -um. ISID. orig. 9,4,20 *sub* defunctus.

fungus, -i *m.* ISID. orig. 17,10,18 fungi, quod aridi ignem acceptum concipiant; φῶς enim ignis est ...; alii dicunt fungos vocatos quod sint ex eorum genere quidam interemptorii; unde et defuncti. *vide* defunctus, fomes.

funiculus, -i *m.* *vide* finis.

funis, -is *m.* CASSIOD. in psalm. 15,6 l. 129 A. funes a funeribus dicti sunt, quod in modum cereorum ante cadavera incendebantur. ISID. orig. 19,4,1 *sub* funale. *vide* fax, funale, funus.

funus, -eris *n.* VARRO ap. SERV. Aen. 6,224 (GRF 361,428) *sub* fax. PAUL. FEST. 84 *sub* fuligo. DON. Ter. Andr. 108 'funus' est pompa exsequiarum, dictum a funalibus (115. 127. SERV. auct. Aen. 11,143 apud Romanos moris fuit ut noctis tempore efferrentur ad funalia – unde etiam funus dictum est). SERV. Aen. 1,727 (ISID. orig. 20,10,5) *sub* funale. SERV. auct. Aen. 11,143 alii a fungendo, quod eo supremo in eo qui decessit, officio fungimur, vel quod hi qui mortui sunt 'vita functi' dicuntur. ISID. orig. 11,2,34 dictum funus a funibus accensis, quos ante feretrum papyris cera circumdatis ferebant. *vide* funera, funis.

fur, -is *m.* VARRO ap. GELL. 1,18,4 (GRF 235,131) in posteriore ... libri parte (*sc. XIV rerum divinarum*) furem dicit *Varro* ex eo dictum, quod veteres Romani furvum atrum appellaverint et fures per noctem, quae atra sit, facilius furentur (=NON p. 50,12. SERV. auct. Aen. 2,18 fures qui quasi per furvum tempus ... aliquid subripiunt. SERV. Aen. 9,348. SERV. georg. 3,407. GLOSS. IV Plac. F 9. ISID. diff. 1,340. ISID. orig. 10,106. 12,2,39). GELL. 1,18,5 nonne sic videtur Varro de fure, tamquam Aelius de lepore (*q.v.*)? nam quod a Graecis nunc κλέπτης dicitur, antiquiore Graeca lingua φώρ dictum est. hinc per adfinitatem litterarum, qui φώρ Graece, est Latine fur (PAUL. dig. 47,2,1 praef. *sub* furtum. SERV. georg. 3,407. PRISC. gramm. II 11,21 *sub* fama. 27,23). *vide* furtim, furniculus. *thes. gloss.*

furca, -ae *f.* ISID. orig. 5,27,34 patibulum ... vulgo furca dicitur, quasi ferens caput. *vide* furcifer.

furcifer, -fera. PLUT. quaest. Rom. 70 p. 280F τὸ δὲ ξύλον ἡμεῖς μὲν στήριγμα, Ῥωμαῖοι δὲ 'φοῦρκαν' ὀνομάζουσι· διὸ καὶ 'φούρκιφερ' ὁ τοῦτο περιενεγκὼν καλεῖται. DON. Ter. Andr. 618 furciferi dicebantur, qui ... cogebantur ... circa vicinias furcam in collo ferre (EUGRAPH. Ter. ad l. ISID. orig. 10,108).

furcilla, -ae *f.* SERV. georg. 2,389 'cillere' est movere, unde et furcillae dictae sunt, quibus frumenta cillentur (PRISC. gramm. III 474,7 [*cod. L.*]. ISID. orig. 20,14,11).

furfur, -is *m.* (*f.*). ISID. orig. 20,2,18 farina et furfures a farre dictae, cuius sunt purgamenta.

furfurio, -onis *m.* ISID. orig. 12,7,72 furfurio vocatus, quod prius farre in farinam redacto pasceretur.

furia, -ae *f.* *vide* furio.

Furiae, -arum *f.* (*deae*). PAUL. FEST. 84 *sub* fuligo. ISID. orig. 8,11,95 ideo Furiae appellantur, quod stimulis suis mentem feriant.

furialis, -is *f.* (*herba*). PS. APUL. herb. interpol. 75 l. 32 quarta *strychni species* est quae appellatur manice. sed Latine furialis, eo quod furorem excitat.

furio, -are. PORPH. Hor. carm. 1,25,14 furiare verbum fictum videtur, quod significat: cum furore concitare. EUTYCH. gramm. V 450,21 furia, furio, furias.

Furinalis, -is *adi.* VARRO ling. 5,84 Furinalis (*sc. flamen*) a Furrina, cuius etiam in fastis feriae Furinales sunt (7,45).

Furius, -a (*nom. gent.*). LIV. 3,4,1 Furios Fusios scripsere quidam (QUINT. inst. 1,4,13. MACR. Sat. 3,2,8).

furnaceus panis. PLIN. nat. 18,105 *panes* a coquendi ratione *appellati*, ut furnacei.

furnus(fornus), -i *m.* PAUL. FEST. 84 *sub* fuligo. PORPH. Hor. epist. 1,11,13 fornos hoc est furvos a nigro colore dicimus propter fuliginem, vel obscuritatem, quam intus habent. DON. Ter. Phorm. 107 *sub* forceps. NON. p. 531,24 *sub* forceps. GLOSS. IV Plac. F 9 furvum ... nigrum dicimus, unde fures ... et forni. *aliter*: ISID. orig. 15,6,6 furnum per derivationem a farre dictum, quoniam panis ex eo factus ibi coquitur. *vide* forceps, forma, formosus, fornax.

furo(1), -ere. *vide* furor.

furo(2), -onis *m.* ISID. orig. 12,2,39 furo a furvo dictus; unde et fur. tenebrosos enim et occultos cuniculos effodit, et eicit praedam quam invenerit.

furor(1), -ari. *vide* furtim.

furor(2), -oris *m.* PRISC. gramm. II 127,24 furo – unde furens – furor (EUTYCH. gramm. V 453,13). *vide* furio.

Furrina(Furina), -ae *f.* (*dea*). *vide* Furinalis, Furrinalia.

Furrinalia(Furnal-), -ium *n.* VARRO ling. 6,19 Furrinalia a Furrina, quod ei deae feriae publicae. PAUL. FEST. 88 Furnalia (Furinalia *v.l.*) sacra Furinae, quam deam dicebant.

furtim. CHAR. gramm. p. 236,20 B. fur furtim (p. 259,12 B. *ex Romano*). AUG. gramm. V 518,35 incertum est ... an a fure ... transeat *furtim* an a verbo furor, furaris. PRISC. gramm. III 75,6 a furto furtim.

furtum, -i *n.* PAUL. dig. 47,2,1 praef. (=INST. IUST. 4,1,2) furtum a furvo, id est nigro dictum Labeo ait (PORPH. Hor. carm. 2,13,21. SCHOL. Hor. ad l. SERV. auct. Aen. 2,18. ISID. orig. 5,26,18) ...; vel a fraude, ut Sabinus ait: vel a ferendo et auferendo: vel a Graeco sermone, qui φῶρας appellant fures: immo et Graeci ἀπὸ τοῦ φέρειν φῶρας dixerunt. *vide* furtim.

furunculus, -i *m.* CAPER gramm. VII 109,15 fervunculus a fervore, non furunculus (ISID. orig. 4,8,15 furunculus ... dictus quod fervet, quasi fervunculus). PRISC. gramm. II 109,4 facit diminutionem fur furunculus.

furvus, -a, -um. *vide* fulgur, fuligo, fumus, furnus, fur, Furiae, furnus, furo(2), furtum.

Fuscus, -i *m.* (*cogn. vir.*). LYD. mag. 3,22 p. 110,14 W. Φοῦσκον – οὕτω δὲ τὸν μελάγχρωτα Ῥωμαῖοι καλοῦσι.

fusilis, -e. ISID. orig. 16,20,8 *sub* ductilis.

fustis, -is *m.* ISID. orig. 5,27,16 fustes ... appellati quod praefixi in fossis stent; quod palos rustici vocant (20,13,2 fustes, quod praefixi in terram stent *eqs.*).

fusus, -i *m. vel* **fusum,** -i *n.* ISID. orig. 19,29,2 fusum, quod per ipsum fundatur quod netum est.

futis, -is *f.* VARRO ling. 5,119 vas aquarium vocant futim, quod in triclinio allatam aquam infundebant.

futo, -are. *vide* confuto.

fut(t)ile, -is *n.* (*vas*). PAUL. FEST. 89 *sub* fut(t)ilis. SERV. Aen. 11,339 (=SCHOL. Stat. Theb. 8,297) *sub* fut(t)ilis. *vide* effutio, fut(t)ilis.

fut(t)ilis, -e. PAUL. FEST. 89 futtiles dicuntur, qui silere tacenda nequeunt, sed ea effundunt. sic et vasa futtilia a fundendo vocata. DON. Ter. Andr. 609 'futtili' levi, inani: a vase quod futile dicitur. SERV. Aen. 11,339 futtile vas quoddam est ... quod stare non posset, sed positum statim effunderetur. inde et homo, commissa non retinens, futtilis dicitur (=SCHOL.

Stat. Theb. 8,297). PRISC. gramm. II 131,25 futio ... futilis. GLOSS. IV Plac. E 28 dicimus ... futiles homines vanos superfluos et loquaces; et est metaphora a vasis, quae non tenent quae inieceris (=ISID. orig. 10,109).

G

gabata(gav-), -ae *f.* ISID. orig. 20,4,11 gavata (cavata, gabata *v.l.*) quasi cavata, 'g' pro 'c' littera posita.

Gabii, -orum *m.* (*oppid.*). *vide* Gabinus ager.

Gabinus ager. VARRO ling. 5,33 ut nostri augures publici disserunt, agrorum sunt genera quinque: Romanus, Gabinus, Peregrinus, Hosticus, Incertus ...; Gabinus ab oppido Gabis.

Gades, -ium *f.* (*oppid. Hispaniae*). AVIEN. orb. terr. 614 barbara ... Gades hanc lingua frequentat: Poenus quippe locum Gadir vocat undique saeptum (*cf.* PLIN. nat. 4,120 Poeni Gadir ita Punica lingua saepem significante [SOL. 23,12]) aggere praeducto. ISID. orig. 14,6,7 Gadis insula ...; quam Tyrii ... lingua sua Gadir, id est septam, nominaverunt, pro eo quod circumsepta sit mari. 15,1,29 *Phoenices* lingua sua Gades nominaverunt. *vide* Gaditanum fretum.

Gadir. *sub* Gades.

Gaditanum fretum. SOL. 23,13 Gaditanum fretum a Gadibus dictum (ISID. orig. 13,15,2).

gaesum, -i *n.* SERV. Aen. 8,660 'gaesa' hastas viriles, nam etiam viros fortes Galli gaesos vocant.

(gaesus). *vide* gaesum.

Gaetuli(Get-), -orum. (*pop. Libyae*). ISID. orig. 9,2,118 Getuli Getae dicuntur fuisse ...; et quia ex Getis venerant, derivato nomine Getuli cognominati sunt.

Gagae, -arum *f.* (*oppid. Lyciae*). *vide* gagates.

Gagas, -atis *m.* (*fluvius Siciliae*). *vide* gagates.

gagates, -is *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,141 gagates lapis nomen habet loci et amnis Lyciae (*cf. Diosc. gr.* 5,128). DIOSC. 5,154 in Sicilia invenitur in flumine aliquo, qui ... Gagas appellatur, inde *gagates* nomen accepit (ISID. orig. 16,4,3 gagates lapis primum inventus est in Sicilia, Gagatis fluminis fluore reiectus; unde et nominatus).

Gages, -is *m.* (*fluvius Lyciae*). *vide* gagates.

Gaipor, -oris *m.* (*nom. serv.*). FEST. 257 *sub* Marcipor.

Gaius, -i *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 5 Gai iudicantur dicti a gaudio parentum. LYD. mag. 1,23 p. 26,16 W. Γάϊος οἱονεὶ Γαύδιος, ὁ χαρίεις.

galactites, -is *m.* (*lapis*). DIOSC. 5,158 (*cf. Diosc. gr.* 5,132) lapis galactites dictus est pro colore lactis. ISID. orig. 16,4,20 galactites ... ideo vocatus quod quiddam de se lacteum adtritus dimittat. *cf.* PLIN. nat. 37,162. SOL. 7,3.

Galatae, -arum *m.* (*pop. Galatiae*). LACT. ap. HIER. in Gal. 3 p. 353C Lactantii nostri quae in tertio ad Probum volumine de hac gente opinatus sit, verba ponemus: 'Galli, inquit, antiquitus a candore corporis Galatae nuncupabantur' (PHILARG. Verg. ecl. 1,5 *rec. II.* EUCHER. instr. 2 p. 150,2). ISID. orig. 9,2,68 ex antiquo Gallorum nomine Galatae nuncupantur (14,3,40).

Galatia, -ae *f.* (*regio Phrygiae*). SOL. 41,1 Galatiam ... priscae Gallorum gentes occupaverunt ... *quorum* vocabula adhuc permanent: quamvis Galatia unde dicta sit, ipso sonat nomine (ISID. orig. 14,3,40

Galatia dicta a priscis Gallorum gentibus, a quibus extitit occupata). LACT. ap. HIER. in Gal. 3 p. 354C (*cf. sub* Galatae) Galatia provincia, in quam Galli aliquando venientes, cum Graecis se miscuerunt. unde primum ea regio Gallograecia, post Galatia nominata est (PHILARG. Verg. ecl. 1,5 *rec. II*).

galaticae, -arum *f.* ISID. orig. 20,2,31 (*de escis*) galaticae a colore lacteo nominatae; Graeci enim γάλα lac dicunt.

galba(1). (*i.q. homo pinguis*). *vide* Galba.

galba(2). (*animal*). *vide* Galba.

Galba, -ae *m.* (*cogn. vir.*). QUINT. inst. 1,4,25 scrutabitur ... praeceptor acer ... origines nominum: quae ex habitu corporis ... ubi erit aliquid secretius: Sullae, Burri, Galbae. SUET. Galba 3,1 qui primus Sulpiciorum cognomen Galbae tulit cur aut unde traxerit, ambigitur. quidam putant, quod oppidum Hispaniae ... illitis ... galbano facibus succenderit; alii, quod in diuturna valitudine galbeo, id est remediis lana involutis, assidue uteretur; nonnulli, quod praepinguis fuerit visus, quem galbam Galli vocant; vel contra, quod tam exilis, quam sunt animalia quae in aesculis nascuntur appellanturque galbae.

galbanum, -i *n.* *vide* Galba.

galbeum, -i *n.* *vide* Galba.

galea, -ae *f.* VARRO ling. 5,116 galea ab galero, quod multi usi antiqui. ISID. orig. 18,14,1 galea de corio *est*; nam galeros coreum dicitur. *vide* albogalerus, galear.

galear, -aris *n.* PAUL. FEST. 96 galearia (garearia *codd.*) a galearum similitudine dicta. *vide* galericulum.

galericulum, -i *n.* CHAR. gramm. p. 101,7 'galearia'; unde et galericula dicuntur.

galerion, -i *n.* (*herba*). DIOSC. 4,95 galion aut galerion dictum est ab eo, quod lacte coagulet.

galeritus, -i *m.* (*avis*). VARRO ling. 5,76 galeritus ... quod in capite habet plumam elatam (*i.e. a galero*). PLIN. nat. 11,121 ab illo (*sc. galero*) galerita *avis* appellata.

galerum, -i *n.* (-us, -i *m.*). *vide* galea, galeritus.

Galilaea, -ae *f.* (*regio Palaestinae*). ISID. orig. 14,3,23 Galilaea ... vocata quod gignat candidiores homines quam Palaestina.

galion, -i *n.* (*herba*). DIOSC. 4,95 *sub* galerion.

Gallaecus. *sub* Callaecus.

Galli(1), -orum (*pop. Galliae*). ISID. orig. 9,2,104 Galli a candore corporis nuncupati sunt. γάλα enim Graece lac dicitur. unde et Sibylla sic eos appellat (*affert Verg. Aen.* 8,660). 110 *sub* Callaecus. *cf.* BOETH. herm. sec. 2,7 p. 169,21. ENNOD. carm. 2,35. *vide* Burdigalis, Galatia, Galli(2), Gallograeci, Gallograecia. *cf. sub* Galatae.

Galli(2), -orum *m.* (*sacerdotes Cybeles*). OV. fast. 4,361 cur igitur Gallos ... vocamus, cum tanto a Phrygia Gallica distet humus? 'inter' ait *Erato* 'viridem Cybelen altasque Celaenas amnis it insana nomine Gallus aqua (PLIN. nat. 5,147 flumina sunt in *Galatia* ... Sangarium et Gallus, a quo nomen traxere Matris deum sacerdotes. PAUL. FEST. 95. MART. CAP. 6, 687). HIER. in Os. 4,14 p. 851C matri ... daemoniorum servientes Gallos vocant, eo quod de hac gente (*sc. Gallorum*) Romani truncatos libidine ... sacerdotes illius *deae* manciparint; propterea autem Gallorum gentis

homines effeminantur, ut qui urbem Romanam ceperant, hac feriantur ignominia.

Gallia, -ae *f.* ISID. orig. 14,4,25 Gallia a candore populi nuncupata est; γάλα enim Graece lac dicitur.

gallica abies. ISID. orig. 17,7,32 hanc (*sc. abietem*) quidam gallicam vocant propter candorem.

gallicinium, -i *n.* CENS. 24,2 gallicinium, cum galli canere incipiunt. SERV. auct. Aen. 3,587 gallicinium, quo galli cantant. MACR. Sat. 1,3,12 *sub* conticinium. GLOSS. IV Plac. N 8 gallicinium dictum est propter gallos lucis praenuntios (=ISID. nat. 2,3. =ISID. orig. 5,31,11). *thes. gloss.*

gallicus, -i *m.* (*ventus*). ISID. orig. 13,11,12 *circium ventum* Hispani Gallicum vocant, propter quod eis a parte Galliciae flat.

gallina, -ae *f.* VARRO ling. 5,75 *alites* pleraeque ab suis vocibus *nominatae* ut ... gallina. DIOM. gramm. I 328,28 gallus gallina (ISID. orig. 12,7,50 sicut ... a leone leaena ... ita a gallo gallina). *vide* Gallinaria.

Gallinaria, -ae *f.* (*insula maris Tusci*). VARRO rust. 3,9,17 ab ... gallinis dicitur insula Gallinaria appellata.

Gallograeci, -orum *m.* (*i.q. Galatae*). ISID. orig. 9,2,68 Galli ... qui in auxilium a rege Bithyniae evocati ... Graecis admixti primum Gallograeci, nunc ... Galatae nuncupantur (14,3,40). *cf.* LIV. 38,17,9.

Gallograecia, -ae *f.* (*regio Phrygiae, i.q. Galatia*). LACT. ap. HIER. in Gal. 3 p. 354C (PHILARG. Verg. ecl. 1,5 *rec II*) *sub* Galatia. *cf.* IUST. 25,2,11.

Gallus, -i *m.* (*fluvius Phrygiae*). *vide* Galli(2).

gallus, -i *m.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,50 gallus a castratione vocatus; inter ceteras enim aves huic solo testiculi adimuntur. veteres enim abscisos gallos vocabant (*cf. sub* Galli(2)). *vide* gallicinium, gallina.

ganea, -ae *f.* *vide* ganeo.

ganeo, -onis *m.* NON. p. 119,6 ganeones a ganeis dicti, ut popiones. ISID. orig. 10,114 ganeo, luxuriosus, et quamquam in occultis locis et subterraneis, quae γάνεια (gania *B K*) Graeci vocant. *thes. gloss.*

ganeum, -i *n.* DON. Ter. Ad. 359 'ganeum' veteres tabernam meretricum dixerunt ἀπὸ τῆς γαίας τουτέστι γῆς, eo quidem quod ipsa sit in terra, non ut cenacula superius. (*cf.* PAUL. FEST. 96 ganeum antiqui locum abditum ac velut sub terra dixerunt). *thes. gloss.*

Gangaridae, -arum *m.* (*pop. Indiae*). SERV. georg. 3,27 Gangaridae populi sunt ..., habitantes circa Gangem fluvium, unde etiam Gangaridae dicti sunt (=ISID. orig. 9,2,41). PROB. Verg. georg. ad l. Gangaridae dicuntur Indi ab Indiae flumine Gange.

Gangarus, -i *m.* (*rex Indiae*). *vide* Ganges.

Ganges, -is *m.* (*fluvius Indiae*). ISID. orig. 13,21,8 Ganges ... vocatus a rege Gangaro Indiae. *vide* Gangaridae.

gannio, -ire. *vide* gannitio.

gannitio, -onis *f.* FEST. 177 nictit canis ... leviter ganniens ...; unde ipsa gannitio.

Ganymedes, -is *m.* (*nom. vir.*). *vide* catamitus.

Garama *n. vel* -a, -ae *f.* (*urbs Libyae*). ISID. orig. 9,2,125 Garamantes, populi Africae prope Cyrenas inhabitantes, a Garamante rege Apollinis filio nominati, qui ex suo nomine Garama oppidum condidit.

Garama(n)s, -antis (*nom. vir.*). *vide* Garama, Garamantes.

Garamantes, -um (*pop. Libyae*). SERV. auct. Aen. 4,198 *Garamantes* a Garamante, filio Apollinis(ISID. orig. 9,2,125 *sub* Garama).

Garganus, -i *m.* (*mons Apuliae*). SERV. auct. Aen. 11,246 *Diomedes* Garganum a Phrygiae monte Gargara vocavit.

Gargara, -orum *n.* (*cacumina montis Idae*). SERV. Aen. 9,85 Gargara ... dicta sunt quasi cara caros, id est caput capitis ... cara est enim κεφαλή. Gargara autem sunt montis Idae cacumina. SCHOL. Stat. Theb. 1,549 Gargara summae partes Idae montis quasi Carcara id est capitis caput. κάρα enim Graeci caput vocant. *vide* Garganus.

gargarizo(-isso), -are. VARRO ling. 6,96 gargarissare ab ἀναγαργαρίζεσθαι.

garos. *m.* (*piscis*). *vide* garum.

garrio, -ire. ISID. orig. 11,1,58 *sub* gurgulio. *vide* garrulo.

garritus, -us *m.* *vide* augur, augurium.

garrium, -i *n.* *vide* augurium, iurgium.

garrulitas, -atis *f.* *vide* garrulus, graculus.

garrulo, -are. PRISC. gramm. II 431,21 garrio, garrulo.

garrulus, -a, -um. ISID. orig. 1,29,4 a garrulitate garrulus. 10,114 garrulus proprie dicitur, qui vulgo verbosus appellatur ...; sumptum nomen a graculis avibus qui inportuna loquacitate semper strepunt.

garum, -i *n.* PLIN. nat. 31,93 *garum* olim conficiebatur ex pisce quem Graeci garon vocabant (=ISID. orig. 20,3,19 *qui add.* et quamvis nunc ex infinito genere piscium fiat, nomen tamen pristinum retinet a quo initium sumpsit).

gaudeo, -ere. *vide* gaudium.

gaudium, -i *n.* PAUL. FEST. 98 gaudium ἀπὸ τοῦ γαυριᾶν dictum. *vide* Gaius.

Gaulales, -um *m.* (*pop. Mauretaniae*). ISID. orig. 9,2,124 *Gaulalibus* nomen Gauloe insula dedit, quae est iuxta Aethiopiam.

Gauloe, -es *f.* (*insula Aethiopiae*). *vide* Gaulales.

gausapa, -ae (-e,-es) *f.* VARRO ap. CHAR. gramm. p. 133,1 B. Varro ... ait vocabula ex Graeco sumpta, si suum genus non retineant, ex masculino in femininum Latine transire et a littera 'a' terminari ... ergo γαυσάπης gausapa (=VARRO ap. PRISC. gramm. II 333,14. PRISC. gramm. III 506,1 ὁ γαυσάπης haec gausape).

gavata. *sub* gabata.

gaza, -ae *f.* CURT. 3,13,5 pecuniam regiam gazam Persae vocant (MELA 1,64 aerarium. SERV. Aen. 1,119 divitias [HIER. in Ezech. 12,40 p. 383B. HIER. in Is. 11,39, 1-21. 65 A. GREG. M. in Ezech. 2,6,2. GLOSS. IV Plac. G 13]. SERV. Aen. 2,763 census. ISID. orig. 15,1,6. 20,9,1 thensaurum). *thes. gloss. vide* Gaza, gazophylacium.

Gaza, -ae *f.* (*urbs Palaestinae*). MELA 1,64 in Palestina ... Gaza: sic Persae aerarium vocant, et inde nomen est, quod cum Cambyses armis Aegyptum peteret, huc belli ... pecuniam intulerat (SERV. auct. Aen. 1,119. COMMENT. Lucan. 3,216. ISID. orig. 15,1,16). *thes. gloss.*

gazophylacium, -i *n.* EUCHER. instr. p. 161,5 gazophylacium divitiarum custodem, compositum de lingua Persica et Graeca (=ISID. orig. 20,9,1 *qui add.* gaza enim lingua Persarum thesaurum, φυλάκιον Graece custodia

interpretatur). GREG. M. in Ezech. 2,6,2 quia sermone graeco φυλάττειν servare dicitur, et gazae lingua persica divitiae vocantur, gazophylacium locus ... quo divitiae servantur. *thes. gloss.*

Gelon, -onis *m.* (*fons Phrygiae*). PLIN. nat. 31,19 fontes Claeon et Gelon ab effectu Graecorum nominum dicti.

Geloni, -orum *m.* (*gens Scythiae*). PROB. Verg. georg. 2,115 Geloni sunt Scythiae populi, dicti ab Herculis filio Gelono et Echidna, ut in quarto Herodotus refert. BREV. EXPOS. ad l. 'Gelonos': Thraces sunt a Gelono, Herculis et Chaoniae Nymphae filio, dicti.

Gelonus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Geloni.

gelu, -u *n.* (-us, -us *m.*). ISID. orig. 13,10,7 gelus ... quod eo stringatur tellus; γῆ quippe terra dicitur. *vide* glacies.

gemellus, -a, -um. PLIN. nat. 14,22 gemellarum *vitium*, quibus hoc nomen uvae semper geminae dedere. PRISC. gramm. II 80,8 geminus gemellus.

geminatus, -a, -um. (*part.* gemino). *vide* gemitus.

geminus, -a, -um. *vide* gemellus.

gemitus, -us *m.* CASSIOD. in psalm. 6,7 l. 211 A. gemitus ... dictus est geminatus luctus (37,10,219). *thes. gloss.*

gemo, -ere. VARRO ling. 6,67 *sub* clamo. *vide* gemursa.

gemma, -ae *f.* ISID. orig. 16,6,2 gemmae vocatae quod instar gummi transluceant.

gemursa, -ae *f.* PAUL. FEST. 95 gemursa sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum, qui id gerat.

gena, -ae *f.* GREG. ILIB. in cant. 2,29 F. ideo genae appellantur, quia in utero matris infantium genua oculis coniuncta haberi perhibentur (ISID. diff. 2,56 genae a genibus dictae, quia complicatum in utero gigni formarique hominem aiunt, ita ut genua sursum sint, quibus oculi formentur, ut cavi ac reconditi fiant. *cf.* VINDIC. gyn. p. 456 *rec. G.* 457 *rec. P.*). *aliter*: ISID. orig. 11,1,43 Graece γένειον barbae. hinc et genae, quod inde incipiant gigni barbae. *thes. gloss. vide* genu, genuinus dens.

gener, -eri *m.* SERV. Aen. 11,472 gener ... ideo dicitur, quia ad augendum genus adhibetur (ISID. orig. 9,6,19).

generalis, -e. PRISC. gramm. III 478,5 *sub* genus. *vide* genetivus.

genero, -are. PAUL. FEST. 96 Gneus et corporis insigne et praenomen a generando dicta esse, et ea ipsa ex Graeco γίγνεσθαι, apparet. *vide* genialis, genus, natus, oleaginus, progenitor, terrigenus.

generosus, -a, -um. PRISC. gramm. III 478,6 *sub* genus. SCHOL. Pers. 2,74 (*in marg.*) generosi dicuntur, qui propitio nascuntur genio.

Genesis, -is *f.* (*liber vet. test.*). ISID. orig. 6,2,3 Genesis liber inde appellatur, eo quod exordium mundi et generatio saeculi in eo contineantur.

genetivus casus. EXPLAN. in Don. gramm. IV 534,27 genetivus casus dictus est, quod per eum genus cuiusque vel rem significemus, ut huius magistri (POMP. gramm. V 171,9 quod per ipsum genus ostendamus. 182,24. PRISC. gramm. II 185,15. ISID. orig. 1,7,31). *aliter*: PRISC. gramm. II 185,16 vel quod generalis videtur esse hic casus genetivus, ex quo fere omnes derivationes ... solent fieri.

genetrix, -icis *f.* *vide* germanus.

genialis, -e. (i) *dei*: PAUL. FEST. 95 geniales *dei* dicti a gerendo, quia

plurimum posse putabantur, quos postea gerulos appellarunt. (ii) *lecti*: SERV. Aen. 6,603 geniales proprie sunt qui sternuntur puellis nubentibus, dicti a generandis liberis (=ISID. orig. 8,11,88. 20,11,5).

Genita(-eta) **Mana.** (*dea*). PLUT. quaest. Rom. 52 p. 277A διὰ τί τῇ ... Γενείτῃ Μάνῃ κύνα θύουσιν; ... ὅτι δαίμων ἐστὶν ... περὶ τὰς γενέσεις καὶ τὰς λοχείας ... ῥύσιν γάρ τινα σημαίνει τοὔνομα καὶ γένεσιν ἢ ῥέουσαν γένεσιν.

genitalis, -e. PRISC. gramm. II 131,2 genitus, geniti, genitalis. **genitalia,** -ium. *n. subst.* ISID. diff. 2,70 genitalia ... sicut ipsum nomen docet, a gignendo dicta (ISID. orig. 11,1,102).

genitor, -oris *m.* ISID. orig. 9,5,4 genitores ... a gignendo.

Genius(genius), -i *m.* VARRO ap. AUG. civ. 7,13 p. 291,3 D. (GRF 236,136) quid est Genius? 'deus' inquit *Varro*, 'qui praepositus est ac vim habet omnium rerum gignendarum (ISID. orig. 8,11,88). AUFUSTIUS ap. PAUL. FEST. 94–5 (GRF 492,2) Aufustius 'Genius,' inquit, 'est ... ex quo homines gignuntur. et propterea Genius meus nominatur, quia me genuit.' APUL. Socr. 15 p. 151 *daemonem* poteris Genium vocare, quod is deus ... quodam modo cum homine gignitur. CENS. 3,1 a genendo genius appellatur. MART. CAP. 2,152 ideo ... dicitur Genius, quoniam cum quis hominum genitus fuerit, mox eidem copulatur. PRISC. gramm. III 478,5 *sub* genus. *aliter*: PAUL. FEST. 94 Genium appellabant deum, qui vim optineret rerum omnium gerendarum (*an* gignendarum?). MART. CAP. 2,152 *Genium* Praestitem, quod praesit gerundis omnibus, vocaverunt. *vide* generosus, genialis.

geno, -ere. (*i.q. gigno*). *vide* Genius.

gens, gentis *f.* CASSIOD. in psalm. 2,9 l. 245 A. gens ... a genere vocitatur. 78,1 l. 32 A. gens ... dicta est quod uno sit genere procreata. ISID. orig. 9,2,1 gens ... appellata propter generationes familiarum, id est a gignendo. *vide* alienigena, degener, egens, generalis, generosus, genialis, gentiana, gentilicium nomen, gentilitas, genus, indigena, ingens, ingenuus.

gentiana, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,71 gentianam invenit Gentius rex Illyriorum. DIOSC. gr. 3,3,1 γεντιανή· δοκεῖ μὲν ὑπὸ πρώτου εὑρῆσθαι Γέντιδος τοῦ Ἰλλυριῶν βασιλέως, ἀφ' οὗ καὶ τὴν προσωνυμίαν ἔσχηκεν (*ex quo male intellecto* DIOSC. 3,3 gentiana dicitur inventa esse ab inperatore Illyrico in eadem gente, unde et nomen accepit). ISID. orig. 17,9,42 gentiana nomen sumpsit, ut medici memorant, ab inventore.

gentilicium nomen. LIB. de praen. 2 quia eo gens cognoscitur, ideo ... dicitur gentilicium *nomen*.

gentilis, -e. (i) *generatim*: PAUL. FEST. 94 gentilis dicitur ... ex eodem genere ortus. (ii) *usu Christianorum*: ISID. orig. 8,10,2 gentiles sunt qui sine lege sunt, et nondum crediderunt. dicti autem gentiles, quia ita sunt ut fuerunt geniti.

gentilitas, -atis *f.* ISID. diff. 1,270 gens nationis est ...; hinc et gentilitas dicitur (ISID. orig. 9,2,1).

Gentius, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* gentiana.

genu, -us *n.* PRISC. gramm. II 26,18 γόνυ genu. ISID. diff. 2,71 genua a genis dicta, eo quod in utero cohaereant. ISID. orig. 11,1,108 dicta genua eo quod in utero sint genis opposita. *thes. gloss. vide* gena, gingiva, nitor.

genuinus dens. PAUL. FEST. 94 genuini dentes, quod a genis dependent.

SCHOL. Pers. 1,115 genuinus proprie dicitur dens, qui sub genis est.

genus, -eris *n.* (i) *de communione hominum*: PAUL. FEST. 98 genus dictum putatur a terrae Graeco vocabulo, quam γῆν dicunt. PRISC. gramm. III 478,5 videtur ... genus a gente derivari, unde et genius et generalis et generosus, et composita indigena ingenuus degener. ISID. orig. 9,4,4 genus aut a gignendo (11,1,2) ... dictum aut a definitione certorum prognatorum, ut nationes, quae propriis cognationibus terminatae gentes appellantur. *vide* degener, egenus, gener, generalis, generosus, genetivus, Genius, gens, gentilis, ingenuus. (ii) *term. tech. gramm.*: VARRO ap. EXPLAN. in Don. gramm. IV 492,37 Varro dicit genera dicta a generando. quidquid enim gignit aut gignitur, hoc potest genus dici et genus facere ...; nulla potest res integrum genus habere nisi masculinum et femininum (VARRO ap. POMP. gramm. V 159,23 [GRF 270,245]. SERV. gramm. IV 407, 39. CONSENT. gramm. V 343,9. PRISC. gramm. II 141,5. ISID. orig. 1,7,28). ISID. orig. 1,9,7 genera verborum ideo dicta, quia gignant. nam activo adicis 'r' et gignit passivum.

geodes, -is *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,140 geoden ex argumento appellant, quoniam conplexus est terram.

geometria, -ae *f.* CASSIOD. inst. 2,6,1 geometria latine dicitur terrae dimensio (ISID. diff. 2,151. ISID. orig. 3,10,3 *qui add.* terra enim Graece γῆ vocatur, μέτρα mensura). *cf.* CIC. fin. 3,5. MART. CAP. 6,588.

Geon. (*fluvius, i.q. Nilus*). ISID. orig. 13,21,7 Geon fluvius ... vocatus hoc nomine quod incremento suae exundationis terram Aegypti inriget. γῆ enim Graece, Latine terram significat.

georgia, -ae *f.* SERV. georg. 1 praef. quidam georgicorum duos tantum esse adserunt libros, dicentes georgiam esse γῆς ἔργον, id est terrae operam, quam primi duo continent libri.

Gepidae, -arum *vel* **Gepides**(Gip–), -um *m.* (*gens Scythiae*). ISID. orig. 9,2,92 Gipides pedestri proelio magis quam equestri sunt usi, ex hac causa ita vocati.

geranitis. *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 a gruis collo geranitis *cognominatur*.

Germalus. *sub* Cermalus.

Germani, -orum *m.* (*pop. Germaniae*). TAC. Germ. 2,3 ceterum Germaniae vocabulum recens et nuper additum, quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint ac nunc Tungri, tunc Germani vocati sint: ita nationis nomen, non gentis evaluisse paulatim, ut omnes primum a †victore† ob metum, mox etiam a se ipsis invento nomine Germani vocarentur. (*cf. Rh. Mus.* [1939] p. 381sq. [1964] p. 377sq. Mus. Helv. [1947] p. 147. [1971] p. 118sq. Gymnasium [1972] p.32sq. [1982] p. 307sq. Philologus [1979] p. 242sq.).

Germania, -ae *f.* (*regio Europae*). ISID. orig. 14,4,4 terra dives virum ac populis numerosis et inmanibus (*cf.* SOL. 20,2). unde et propter fecunditatem gignendorum populorum Germania dicta est. *cf.* TAC. Germ. 2,3 *sub* Germani.

Germanicus, -a, -um. ISID. orig. 9,2,97 Germanicae gentes dictae, quod sint inmania corpora inmanesque nationes saevissimis duratae frigoribus.

germanitas, -tis *f.* *vide* germanitus.

germanitus. *adv.* NON. p. 118,12 germanitus, fideliter: dictum a germanitate.

germanus, -a, -um. VARRO ap. SERV. Aen. 5,412 (GRF 260,222) germanus est secundum Varronem in libris de gradibus, de eadem genetrice manans, non, ut multi dicunt de eodem germine, quos ille tantum fratres vocat (=ISID. orig. 9,6,6). PAUL. FEST. 95 germen est, quod ex arborum surculis nascitur; unde et germani, quasi eadem stirpe geniti. ISID. diff. 1,237 est germanus ex eadem genetrice, vel ex eodem germine manans. 1,273 germana ... ex utriusque manans germine. *thes. gloss. vide* Cermalus.

germen, -inis *n.* ISID. orig. 17,6,22 germen dicimus surculum praegnantem, a gerendo, unde et germinatio. *vide* germanus.

germinatio, -onis *f.* ISID. orig. 17,6,22 *sub* germen.

germino, -are. *vide* gramen.

gero, -ere. *vide* armiger, augur, augurium, cartibulum, Ceres, cervus, genialis, Genius, germen, germinatio, gerulus, gerundi, gesticulatio, gesticulo, gestio, gestus, Gracchus, graculus, gradus, granum, sortiger.

gerra, -ae *f.* (*i.q.cratis*). *vide* congerro, gerrae, gerro.

gerrae, -arum *f.* (*i.q. nugae*). PAUL. FEST. 94 gerrae crates vimineae. Athenienses cum Syracusas obsiderent et crebro gerras poscerent, irridentes Siculi gerras clamitabant. unde factum est, ut gerrae pro nugis et contemptu dicantur. *cf.* NON. p. 118,23. EUGRAPH. Ter. Heaut. 1033.

gerro, -onis *m.* PAUL. FEST. 40 cerrones (*an* gerr-? *Lindsay*) leves et inepti, a cratibus dicti, quod Siculi adversus Athenienses cratibus pro scutis usi, quas Graeci γέρρας appellant. FULG. serm. ant. 49 *sub* congerro. *thes. gloss.*

gerulus, -a, -um. PAUL. FEST. 95 *sub* genialis. PRISC. gramm. III 503,38 ab eo (*sc. 'gero'*) alia derivativa: gerulus, unde conponitur nugigerulus. *vide* nugigerulus.

gerundi. (*term. tech. gramm.*). CLEDON. gramm. V 19,31 ideo dicitur gerundi, quod nos aliquid gerere significat.

gesticulatio, -onis *f.* PRISC. gramm. III 503,40 inde (*sc. a 'gero'*) est etiam gesticulor gesticularis vel gesticulare gesticulatur et ipsa res gesticulatio.

gesticulor, -ari. PRISC. gramm. III 503,39 *sub* gesticulatio.

gesticulus, -i *m.* *vide* gestio.

gestio, -ire. NON. p. 32,26 gestire significat laetum esse: dictum a gesticulis facilioribus. DON. Ter. Eun. 555 gestire est sensum corporis gestu indicare, quod magis animalium est mutorum (*cf.* SERV. georg. 1,387). PRISC. gramm. III 503,37 *fit* a gesto gestio ..., id est motu corporis significo gaudium.

gestus, -us *m.* PAUL. FEST. 94 gestus, quo indicatur, quid geratur. *vide* augustus, gestio.

Geta, -ae *m.* (*nom. serv.*). ADNOT. Lucan. 2,54 'Getes' gentis nomen, quibus victis ad invidiam servi Getae dicti sunt in comoediis.

Getae, -arum (Getes, -ae) *m.* (*gens Thraciae*). ISID. orig. 9,2,89 *sub* Gothi. *vide* Gaetuli, Geta, Massagetae.

gibber, -eris *m.* *vide* gibberosus.

gibberosus, -a, -um. VERRIUS ap. CHAR. gramm. p. 107,15 B. (GRF 520,25) gibber, ut Verrius ait, ipsum vitium dicitur, ut tuber, gibberosus habens gibberem, ut tuberosus.

gigas(-ans), -antis (Gigantes, -um) *m.* FILASTR. 108,3 gigans ... per etymologiam terrae monstrum dicitur, ex duobus nominibus compositum. HIER. in Is. 6,14,7-11 l. 35 A. gigantes ... vocantur iuxta ethnicorum consuetudinem, qui eos terrigenas aestimant, quos terra genuerit. nos autem gigantes, iuxta Graeci sermonis etymologiam, eos appellare possumus, qui terrenis operibus servierunt. CASSIOD. in psalm. 32,16 l. 296 A. quamvis gigans latino sermone terrigena dicatur. ISID. orig. 11,3,13 Gigantes dictos iuxta Graeci sermonis etymologiam, qui eos γηγενεῖς existimant, id est terrigenas.

gigno, -ere. VARRO ling. 6,96 gignitur a γίγνεται. ISID. orig. 11,1,2 genus a gignendo dictum, cui derivatum nomen a terra, ex qua omnia gignuntur; γῆ enim Graece terra dicitur. *vide* benignus, genetivus casus, Genita Mana, genitalis(-ia), genitor, Genius, gens, gentilis, genus, gingiva, Gnaeus, ignis, indigena, ingeniosus, poenigena, privignus, progenies.

gingiva, -ae *f.* LACT. opif. 10,18 dentes *deus* ... gingivis mollibus, quae a gignendis dentibus nominantur ... honestavit (ISID. diff. 2,60. ISID. orig. 11,1,54). VINDIC. gyn. p. 435 *rec. P.* gengivas dicitur eo quod iuxta genua in utero formentur.

gingrina, -ae *f.* PAUL. FEST. 95 gingrire anserum vocis proprium est. unde genus quoddam tibiarum exiguarum gingrinae.

gingrio, -ire. *vide* gingrina.

Gipedes. *sub* Gepidae.

girgillus(gyr-), -i *m.* ISID. orig. 20,15,2 girgillus, quod in giro vertatur: est enim lignum in transversa pertica mobile ex quo funis cum situla vel utre in puteum dimittitur auriendae aquae causa.

glacies, -ei *f.* ISID. orig. 13,10,6 glacies a gelu et aqua, quasi gelaquies, id est gelata aqua.

gladiator, -oris *m.* QUINT. decl. 302 p. 191,7 ex quo (*sc. gladio*) nomen gladiatoris ductum est. PRISC. gramm. II 442,3 a gladio gladiatus, ex quo gladiator. *vide* gladiatorius.

gladiatorius, -a, -um. ISID. orig. 18,52,1 inde (*sc. a gladiatoribus*) ludum gladiatorium dictum, quod in eo iuvenes usum armorum ... condiscant ... gladiis ... certantes.

gladiatus, -a, -um. PRISC. gramm. II 442,2 *sub* gladiator.

gladiolus, -i *m.* (*herba*). PALLAD. 1,37,2 hyacinthum qui iris vel gladiolus dicitur similitudine foliorum. ISID. orig. 17,9,83 gladiolus, quod sit foliis gladii similibus. *cf.* PLIN. nat. 21,108. PS. APUL. herb. 79 interpol. l. 18.

gladius, -i *m.* (-um, -i *n.*). (i) *i.q. ensis*: VARRO ling. 5,116 gladium 'c' in 'g' commutato a clade, quod fit ad hostium cladem gladium (CASSIOD. in psalm. 36,15 l. 280 A. gladius ... dicitur, qui fit ad hostium clades). ISID. orig. 18,6,1 proprie ... appellatus gladius, quod gulam dividit. *vide* digladiator, gladiator, gladiatorius, gladiatus, gladiolus. (ii) *genus piscis*: ISID. orig. 12,6,15 gladius dicitur eo quod rostro mucronato sit. *cf.* PLIN. nat. 32,15.

glaeba. *sub* gleba.

Glaesaria, -ae *f.* (*insula*). PLIN. nat. 37,42 certum est gigni in insulis septentrionalibus oceani et ab Germanis appellari glaesum, itaque et ab nostris ob id unam insularum Glaesariam appellatam, Germanico Caesare

res ibi gerente classibus, Austerariam a barbaris dictam.

glaesum, -i *n.* *vide* Glaesaria.

glandium, -ii *n.* *vide* glandula.

glandula, -ae *f.* CHAR. gramm. p. 42,15 B. hoc glandium, haec glandula (p. 197,2 B. PROB. ap. PRISC. gramm. II p. 115,18).

glans, glandis *f.* *vide* iuglans.

glarator. *sub* grallator.

glaucoma, -atis *n.* FULG. myth. 2,9 p. 49,11 glaucus ... Graece luscitius dicitur, unde et glaucoma dicimus caecitatem.

glaucus(1), -a, -um. FULG. myth. 2,9 p. 49,11 *sub* glaucoma. *vide* glaucoma, Glaucus.

glaucus(2), -i *m.* (*piscis*). ISID. orig. 12,6,28 glaucus a colore dictus, quod albus sit; Graeci enim album γλαυκόν dicunt.

Glaucus, -i *m.* (*deus*). GLOSS. IV Plac. G 2 unde (*sc. a colore glauco*) Glaucus deus maris senior fingitur a canitie fluctuum.

gleba(glaeba), -ae *f.* ISID. orig. 16,1,3 gleba, quod sit globus; pulveris enim collectione conpingitur et in uno glomere aduratur. terra ... ligata gleba est, soluta pulvis. *vide* glebarius.

glebarius, -i *m.* VARRO ling. 7,74 e quis (*sc. bubus*) ... 'valentes glebarii', qui facile proscindunt glebas.

glis, gliris *m.* FEST. 278 (*locus mutilatus*) unde (*sc. a gliscendo?*) etiam glires dicti videntur, quibus corpus pinguitudine adcrescit. SERV. Aen. 12,9 'gliscit' crescit ... unde et glires dicti sunt, quos pingues efficit somnus (ISID. orig. 12,3,6).

glisco, -ere. NON. p. 22,10 gliscit est congelascit et colligitur, vel crescit vel ignescit. *vide* glis.

globus, -i *m.* *vide* gleba, glomus, gubellum. *speciatim, in re culinaria*: VARRO ling. 5,107 a globo farinae dilatato, item in oleo cocti, dicti a globo globi.

glomus, -eris *n.* PRISC. gramm. II 34,10 'b' transit ... in 'm' ..., globus glomus. *vide* agglomero.

gloria, -ae *f.* PAUL. FEST. 98 gloria a Graeca voce dicta: hanc enim illi κλέος vocant. *vide* gloriosus, ingloriosus, inglorius.

gloriosus, -a, -um. SCAUR. gramm. VII 21,12 gloriosus a gloria (AUG. in evang. Ioh. 105,3 gloria, qua gloriosi homines dicuntur). ISID. orig. 10,112 gloriosus a frequentia claritatis dicta, pro 'c' 'g' littera commutata. gloriosus a laurea dictus quae datur victoribus.

glos, -ris *f.* PAUL. FEST. 98 glos, viri soror a Graeco γαλόως. MOD. dig. 38,10,4,6 viri soror glos dicitur, apud Graecos γάλως.

glossopetra, -ae *f.* (*gemma*). ISID. orig. 16,15,17 glossopetra similis est linguae humanae (*ex* PLIN. nat. 37,164. SOL. 37,19); unde et nomen sumpsit.

glottis, -idis (-idos) *f.* (*avis*). PLIN. nat. 10,67 glottis praelongam exerit linguam, unde ei nomen.

glubo, -ere. *vide* gluma.

glucidatus, -a, -um. PAUL. FEST. 98 glucidatum, suave et iucundum. Graeci etenim γλυκύν dulcem dicunt.

gluma, -ae *f.* VARRO rust. 1,48,2 videtur vocabulum (*sc. gluma*) etymum habere a glubendo, quod eo folliculo deglubitur granum. itaque

eodem vocabulo appellant fici eius, quam edimus, folliculum. PAUL. FEST. 98 gluma hordei tunicula, dictum, quod glubatur id granum.

gluttio, -ire. CAPER. gramm. VII 110,4 gluttus et gluttire et ingluvies <a> gula.

glutto, -onis *m.* PAUL. FEST. 112 hinc (*sc. a gula*) et ingluviosus et glutto, gulo, gumia, guttur, †guttu†, gutturosus et gurgulio. ISID. orig. 10,114 glutto a gula, id est gulosus.

gluttus, -us *m.* CAPER. gramm. VII 110,4 *sub* gluttio.

Glycerium, -ii *f.* (*nom. mul.*). SERV. ecl. praef. p. 4,9 in comoediis ... Glycerium quasi dulcis mulier.

glycyr(rh)iza, -ae *f.* (*herba*). PS. DIOSC. herb. fem. 43 glyciriza ex eo dicta quod dulcem radicem habeat (=ISID. orig. 17,9,34 *qui add.* γλυκύ enim Graeci dulce dicunt). *thes. gloss.*

glycyside, -ae *et* -es *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,48 hanc (*sc. paeoniam*) quidam glycysidem (glesidem *codd.*) vocant, quod dulcis saporis sit.

Gnaeus(Gneus, Cnaeus), -i *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 5 Cnaeus ob insigne naevi adpellatus est. quod unum praenomen varia scriptura notatur: alii enim Naevum, alii Gnaeum, alii Cnaeum scribunt. PAUL. FEST. 96 *sub* genero. *cf.* QUINT. inst. 1,7,29.

gnaritas, -atis *f.* *vide* nares.

gnarus(gnar-), -a, -um. *vide* ignarus, ignoro, nares, narratio, narro.

gnatus. *sub* nascor.

gnav-. *sub* nav-.

gnephosus. *sub* cnephosus.

Gneus. *sub* Gnaeus.

gobio, -onis *m. vel* **gobius,** -i *m.* (*piscis*). PRISC. gramm. II 20,20 gobio κωβιός. 255,8 'gobio' ... dicunt pro κωβιός abiecta 's'.

Gorgades, -um *f.* (*insulae*). ISID. orig. 14,6,9 Gorgades insulae ...; quas incoluerunt Gorgones feminae ...; et ex his insulae cognominatae. *cf.* MELA 3,99. PLIN. nat. 6,200. SOL. 56,10-11.

Gorgo, -onis *f.* FULG. myth. 1,21 p.32,11 Medusa ... fuerat locuples regnoque colendo fructificandoque ampliaverat - unde et Gorgo dicta est quasi georgigo; nam Grece georgi agricultures dicuntur. SCHOL. Pers. prol. 1 p.2,10 gorgones dicuntur quasi georgae, i. terrae cultrices. ge enim terra, orgia cultura. *aliter*: *ibid.* p.2,16 Gorgo terror, Stenno debilitas, Euryale lata profunditas. *vide* Gorgades.

Gothi, -orum. (*pop. Gothiae*). ISID. orig. 9,2,89 Gothi a Magog, filio Iaphet, nominati putantur, de similitudine ultimae syllabae, quos veteres magis Getas quam Gothos vocaverunt (*cf.* SERV. auct. georg. 4,462 Getae Gothi. HIER. quaest. hebr. in gen. p. 14,21 Gothos omnes retro eruditi magis Getas quam Gog et Magog appellare consueverant).

Gothia, -ae *f.* (*regio Daciae*). ISID. orig. 14,3,31 Scythia sicut et Gothia a Magog, filio Iaphet, fertur cognominata.

grabatum, -i *n.* (-us, -i *m.*). ISID. orig. 20,11,2 grabatum Graecum est.

Gracc(h)us, -i *m.* (*cogn. vir.*). VARRO ap. SCAUR. gramm. VII 20,2 (GRF 299,280c) negat Varro etiam Gracco aspirandum, quoniam a gerendo sit cognominatus; matrem enim eius, qui primus Graccus sit dictus, duodecim mensibus utero eum gessisse (VARRO ap. CHAR. gramm. p.103,8 B.[GRF 299,280d] *ubi addit* CHAR. vel a gracilitate corporis, ut

quidam volunt.)

gracilitas, -atis *f.* *vide* Gracc(h)us.

graculus (grag-), -i *m.*(*avis*). VARRO ling. 5,76 ab eo graguli, quod gregatim *volitant*, ut quidam Graeci greges γέργερα. QUINT. inst. 1,6,37 sed cui post Varronem sit venia? qui ... graculos (grag- A), quia gregatim volent, dictos Ciceroni persuadere voluit ... cum ... sit manifestum duci ... *nomen* ex vocibus avium (ISID. orig. 12,7,45 graculus (grag- *v.l.*) a garrulitate nuncupatus; non, ut quidam volunt, pro eo ut gregatim volent; cum sit manifestum ex voce eos nuncupari). PAUL. FEST. 97 graculi a sono oris vocati, sive a gerendo dicti, quod iacta segetum semina plurimum gerant, vel quod ex olivetis cubitum se recipientes duas pedibus bacas, tertiam ore ferant. ISID. orig. 12,7,9 *sub* grus. *vide* garrulus.

gradarius, -a,-um. NON. p.17,22 gradarius est molli gradu et sine succussatura nitens.

gradior, -i. PRISC. gramm. II 263,12 a gressu ... gradior. *vide* Gradivus, gradus, grassor.

gradipes. (*avis*). ISID. orig. 12,7,13 gradipes (bradypus *Arev.*; grandipes *dett.*; gravipes *corp.gloss.*) apud Graecos vocatur avis apud nos tarda, eo quod gravi volatu detenta nequaquam, ut ceterae volucres, adtollitur velocitate pinnarum.

Gradivus, -i *m.* (*cogn. Martis*). PAUL. FEST. 97 Gradivus Mars appellatus est a gradiendo in bella ultro citroque; sive a vibratione hastae, quod Graeci dicunt κραδαίνειν; vel, ut alii dicunt, quia gramine sit ortus, quod interpretantur, quia corona graminea in re militari maximae est honorationis. SERV. Aen. 3,35 Gradivum ... id est exsilientem in proelia ... ; (*add.* auct.) aut gravem deum ... ; alii gradivum, quod gradum inferant qui pugnant; aut quod impigre gradiantur. alii a graditudine, quod huc et illuc gradiatur ... ; alii gradivum, quia numquam equester; aut a gradu dictum (ISID. orig. 8,11,52 Mars ... apud Thracos Gradivus dicitur, eo quod in bello gradum inferant qui pugnant, aut quod inpigre gradiantur).

gradus, -us *m.* PRISC. gramm. II 262,14 gradus a gressu (263,12). EUTYCH. gramm. 487,18 gradior gradus. *vide* gradarius, Gradivus, grallator, praegrado. *i.q. scansio duplicata*: VARRO ling. 5,168 duplicata scansio gradus dicitur, quod gerit in inferiore superiorem.

Graeci, -orum (**Graecus,** -a, -um). (*pop. Graeciae*). VARRO ap. GELL. 1,18,2 (GRF 234,130) in XIV rerum divinarum libro M. Varro ...: multa vetera illorum (*sc. Graecorum*) ignorantur, quod pro his aliis nunc vocabulis utuntur; et illorum esse plerique ignorent Graecum, quod nunc nominant Ἕλληνα. SERV. Aen. 2,4 Graeci proprie sunt Thessali a Graeco rege (ISID. orig. 9,2,69 Graeci ante Thessali a Thessalo, postea a Graeco rege Graeci sunt nuncupati). LYD. mens. 1,13 p. 7,24 W. Λατίνους μὲν τοὺς ἐπιχωριάζοντας, Γραικοὺς δὲ τοὺς ἑλληνίζοντας ἐκάλουν, ἀπὸ Λατίνου ... καὶ Γραικοῦ, τῶν ἀδελφῶν, ὥς φησιν Ἡσίοδος ἐν Καταλόγοις. *vide* graecisso, graecor.

Graecia, -ae *f.* PLIN. nat. 4,28 ibi (*sc. in Haemonia*) genitus rex nomine Graecus a quo Graecia (=MART.CAP. 6,654. ISID. orig. 14,4,7).

graecisso, -are. PRISC. gramm. II 431,25 a Graeco graecisso et graecor (433,16).

graecor, -ari. PRISC. gramm. II 431,25 *sub* graecisso (433,21).

Graecus, -i *m.* (*rex Thessaliae*). *vide* Graeci, Graecia.

gragulus. *sub* graculus.

Graiae Alpes. VARRO ap. SERV. auct. Aen. 10,13 (GRF 346,379) *Alpes* quinque viis Varro dicit transiri posse ...; quinta *via*, quae quondam a Graecis possessa est, quae exinde Alpes Graiae appellantur. *cf.* PLIN. nat. 3,134.

gral(l)ae, -arum *f.* *vide* grallator.

gral(l)ator, -oris *m.* VARRO ling. 7,69 gralator a gradu magno dictus. NON. p.115,18 gralatores sunt colobathrarii: gralae enim sunt fustes, qui mittuntur.

gramen, -inis *n.* ISID. orig. 17,9,104 gramen a situ potius dictum, quod plurimis agrorum sit: unde et eum Graeci ἄγρωστιν vocaverunt. licet omnis herba gramen vocetur, ab eo quod germinetur. *vide* Gradivus.

grammatica, -ae *f.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 188,1 grammatica ... dicta ... ἀπὸ τῶν γραμμάτων (AUG. c. Cresc. 1,14,17 a litteris denominata est grammatica, quoniam Graece grammata litterae dicuntur. AUG. doct. christ. 3,29,40. EXPLAN. in Don. gramm. IV 486,16. AUDAX gramm. VII 321,7. CASSIOD. gramm. VII 214,15. CASSIOD. inst. 2,1,1. ISID. orig. 1,5,1).

grammaticus, -i *m.* SUET. gramm. 4 appellatio grammaticorum Graeca consuetudine invaluit; sed initio litterati vocabantur. PRISC. gramm. II 434,6 grammaticus et philosophus ... Graeca sunt.

granarium, -ii *n.* VARRO ling. 5,105 granarium, ubi granum frumenti condebant: unde id dictum, nisi ab eo quod Graeci id †κρόκηνʼ† (κόκκον *Bentinus*; κόκκων *Scal.*; κράνον *Kent*), a quo a Graecis quoque granarium (*Kent*; granum F) dictum in quo ea quae conduntur. NON. p.47,14 granaria, loca in horreis, servandis seminum granis.

grandaevus, -a, -um. ISID. orig. 10,113 grandaevus, quod sit grandis aevo. *thes. gloss.*

grandis, -e. PRISC. gramm. III 479,16 hinc (*sc. a gravis*) et grandis et grando et verbum gravo. *vide* grando, vegrandis.

grando, -inis *f.* PAUL. FEST. 99 grando guttae aquae concretae solito grandiores. PRISC. gramm. III 479,16 *sub* grandis. ISID. orig. 13,10,5 grando appellata quod forma eius granorum similitudinem habeat.

granomastix, -ichis *f.* ISID. orig. 17,8,7 mastix arboris lentisci gutta est. haec granomastix dicta, quia in modum granorum est.

granum, -i *n.* VARRO rust. 1,48,2 granum a gerendo; id enim ut gerat spica, seritur frumentum. *vide* granarium, grando, granomastix.

grassor, -ari. PAUL. FEST. 97 grassari antiqui ponebant pro adulari. grassari autem dicuntur latrones vias obsidentes; gradi siquidem ambulare est, unde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi. MACR. exc. gramm. V 626,21 (=652,1) grassatur iteratio est a graditur.

gratia, -ae *f.* AUG. grat. 21,43 ideo gratia vocatur, quia gratis datur (AUG. nat. et grat. 4,4. AUG. in psalm. 43,15 l. 30. CASSIOD. in psalm. 83,12 l. 243 A.). ISID. diff. 2,115 gratia ... est divinae misericordiae donum gratuitum. *vide* gratus.

gratificus, -a, -um. GLOSS. Plac. G 9 gratificum: gratum; gratificus est enim gratis faciens. ISID. orig. 10,113 gratificus, ab eo quod gratis faciat bonum. *thes. gloss.*

gratis *adv.* (*abl. pl.* gratia). *vide* gratia, gratificus.

gratuitus, –a, –um. *thes. gloss. vide* gratia.

gratus, –a, –um. ISID. orig. 10,113 gratus, gratiam servans.

gravastellus, –a, –um. PAUL. FEST. 96 gravastellus, senior ...;ut puto, gravastellus a gravitate dictus. *thes. gloss. sub* gravascella.

gravidus, –a, –um. PRISC. gramm. 479,16 *a gravi* gravida.

gravis, –e. *vide* Gradivus, grandis, grando, gravidus, Graviscae, gravo.

Graviscae, –arum *f.*(*oppid. Etruriae*). CATO ap. SERV. Aen. 10,184 (GRF 11,5) ut ait Cato, ideo Graviscae dictae sunt, quod gravem aerem sustinent.

gravitas, –atis *f.* *vide* gravastellus.

gravo, –are. PRISC. gramm. III 479,16 *sub* grandis.

greagra *sub* creagra.

gregatim *adv.* *vide* graculus.

grego, –are. PRISC. gramm. II 431,25 a grege grego.

gremium, –i *n.* AGROEC. gramm. VII 123,28 gremium ... dici e contrario, ab ingressu difficili, similia produnt, sicut aditum et penum et penetrale, eo quod adiri et penetrari raro soleat.

gressus, –us *m.* *vide* gradior, gradus.

grex, gregis *m.* VARRO ling. 5,76 ab eo graguli, quod gregatim *volitant*, ut quidam Graeci greges γέργερα. PAUL. FEST. 97 greges ex Graeco dicti, quos illi γέργερα solent appellare. SERV. ecl. 6,55 licet grex sit quorumlibet animalium congregatio. *vide* abgrego, aggrego, egregius, grego, segrego.

grillus *sub* gryllus.

grum(m)us, –i *m.* NON. p.15,20 grummus dicitur agger: a congerie dictus.

Grundilis, –e. DIOM. gramm. I 384,1 *a grundio* Grundiles Lares dictos accepimus.

grundio, –ire. *vide* Grundilis.

grunnitus *vel* **grunditus,** –us *m.* SERV. Aen. 7,16 ruditus ... proprie est clamor asinorum, sicut grunnitus porcorum ...; quae nomina a sono vocis constat esse composita.

grus, gruis *c.* ISID. orig. 12,7,9, avium nomina multa a sono vocis constat esse conposita: ut grus, corvus, cygnus ... varietas enim vocis eorum docuit homines quid nominarentur. 12,7,14 grues nomen de propria voce sumpserunt; tali enim sono susurrant. *thes. gloss. vide* congruo.

gryllus *vel* **grillus,** –i *m.* ISID. orig. 12,3,8 gryllus nomen a sono vocis habet.

Gryne, –es *f.* (*Amazon*). *vide* Gryneus.

Gryneus, –a, –um. SERV. Aen. 4,345 'Gryneus Apollo' ... iuxta *Clazomenas* ... nemus est Gryneum, ubi Apollo colitur (*add.* auct. qui traditur ibi Grynem Amazonem stuprasse). inde ergo nunc epitheton dedit. SERV. ecl. 6,72 Gryneum nemus est in finibus Ioniis, Apollini (*add.* auct. a Gryno filio) consecratum: *add.* auct. vel a Grynio, Moesiae civitate ...; quae civitas nomen accepit a Gryno, Eurypyli filio, qui regnavit in Moesia.

Grynium, –i *n.* (*oppid. Moesiae*). SERV. auct. ecl. 6,72 *sub* Gryneus. *vide* Gryneus.

Grynus, –i *m.* (i) *filius Apollinis*: *vide* Gryneus. (ii) *filius Eurypyli*: *vide* Grynium.

gubellum, -i *n.* ISID. orig. 19,29,6 gubellum (*v.l.* iub–, lub–, globellum) corrupte a globo dictum per diminutionem, quasi globellum. *cf. Sofer* p.136.

gubernator, –oris *m.* VEL. gramm. VII 49,9 Verrio Flacco videtur eandem esse apud nos 'u' litteram quae apud Graecos est 'υ'. namque his exemplis argumentatur ... quem illi *dicunt* κυβερνήτην nos gubernatorem. PRISC. gramm. II 20,20 tanta ... est cognatio earum (*sc. litterarum c,ch,g etc.*), quod invicem inveniuntur pro se positae ... ut ... 'gubernator' 'κυβερνήτης'. ISID. orig. 19,1,4 gubernio, qui et gubernator, quasi coibernator, quod coibeat prudentia sua iberna, id est tempestates maris.

gubernio, –onis *m.* ISID. orig. 19,1,4 *sub* gubernator.

gula, –ae *f.* *vide* degulator, degulo, gladius, gluttio, glutto, gluttus, gulo, gumia, gurgulio, guttur, gutturosus, ingluvies, ingluviosus.

gulo, –onis *m.* PAUL. FEST. 112 *sub* ingluvies.

gumia, –ae *c.* PAUL. FEST. 112 *sub* ingluvies.

gummi. *sub* cummi.

gurdus, –a, –um. QUINT. inst. 1,5,57 gurdos, quos pro stolidis accipit vulgus, ex Hispania duxisse originem audivi.

Gurges, –itis *m.* (*cogn. vir.*). MACR. Sat. 3,13,6 ut taceam Gurgitem a devorato patrimonio cognominatum.

gurgulio(1), –onis *m.* (*i.q. fauces*). PAUL. FEST. 112 *sub* ingluvies. ISID. orig. 11,1,58 gurgulio a gutture nomen trahit, cuius meatus ad os et nares pertendit: habens viam qua vox ad linguam transmittitur ...; unde et garrire dicimus. *vide* gurgustium.

gurgulio(2), –onis *m.* (*i.q. curculio*). ISID. orig. 12,8,17 *sub* curculio.

gurgustium, –i *n.* PAUL. FEST. 99 gurgustium genus habitationis angustum, a gurgulione dictum.

gustatus, –us *m.* *vide* augustus.

gusto, –are. VARRO ling. 6,84 quod graece γεύεται, latine gustat.

gustus, –us *m.* ISID. orig. 11,1,22 gustus a gutture dictus. *vide* augustus.

gutta, –ae *f.* *vide* gutus.

guttatim. *vide* guturnium.

guttur, –uris *n.* PAUL. FEST. 112 *sub* ingluvies. *vide* curculio, gurgulio(1), gustus.

gutturosus, –a, –um. PAUL. FEST. 112 *sub* ingluvies.

guturnium, –i *n.* PAUL. FEST. 98 guturnium vas, ex quo aqua in manus datur, ab eo, quod propter oris angustias guttatim fluat.

gutus *vel* **guttus,** –i *m.* VARRO ling. 5,124 qui vinum dabant, ut minutatim funderent, a guttis guttum appellarunt. SCHOL. Iuv. 3,262 'guto' ... ab eo quod guttam mittit.

guva, –ae *f.* ISID. orig. 4,11,3 (*de instrumentis medicorum*) guva, quae a Latinis a similitudine cucurbita, a suspirio ventosa vocatur.

gymnasium, –i *n.* GLOSS. Plac. G 12 gymnasia dicuntur loca in quibus nudi homines exercentur; unde omnium prope artium exercitia gymnasia dicuntur. ISID. orig. 8,6,17 gymnasium ... ex eo dictum est, quod iuvenes nudi exercentur in campo (18,17,2). 15,2,30 gymnasium generalis est exercitiorum locus. tamen apud Athenas locus erat ubi discebatur philosophia et sapientiae exercebatur studium; nam γυμνάσιον Graece vocatur, quod Latine exercitium dicitur, hoc est meditatio (15,2,40).

gymnosophista, –ae *m.* AUG. civ. 14,17 p. 40,32 D. cum quidam nudi

philosophentur, unde gymnosophistae nominantur.

gynaeceum, -i *n.* PAUL. FEST. 22 gynaeceum a mulieribus. CAEL. AUR. gyn. 1,1 genecias appellarunt, eo quod feminarum gratia sint specialiter ordinate. PRISC. gramm. II 71,9 γυναικεῖον gynaeceum. ISID. orig. 15,6,3 gynaeceum Graece dictum eo quod ibi conventus feminarum ad opus lanificii exercendum conveniat. mulier enim Graece γυνή nuncupatur.

gypsum, -i *n.* ISID. orig. 16,3,8 gypsum ... est Graecum nomen (19,10,20).

gyrus, -i *m.* *vide* girgillus.

H

habena, -ae *f.* AGROEC. gramm. VII 118,25 *sub* avena. PRISC. gramm. III 490,14 *habena derivatur* a verbo 'habeo'. inde etiam aspirationem habet et per b mutam scribitur. ISID. orig. 20,16,3 habenas ab habendo dictas, quod his equos habeamus, hoc est teneamus; unde et equi habiles dicti.

habeo,-ere. *vide* habena, habilis, habitaculum, habitatio, habito, habitudo.

habilis, -e. PRISC. gramm. III 490,26 ab habeo fit habito, habitudo, habitaculum, habilis. GLOSS. Plac. H 18 habilis dicitur qui se habet, id est integer et fortis. ISID. orig. 10,117 habilis quod sit ad habendum commodus atque aptus. 20,16,3 *sub* habena. *thes. gloss. vide* dextralis, habena, honorabilis, miserabilis.

habitaculum, -i *n.* PRISC. gramm. III 490,26 *sub* habilis.

habitatio, -onis *f.* ISID. orig. 15,3,1 habitatio ab habendo vocata, ut (Verg. ecl. 2,29) 'habitare casas'.

habitivus, -a, -um. CHAR. gramm. p.213,17 B. cum omnia verba aut actione activa aut passione passiva aut habitu habitiva dicantur.

habito, -are. PRISC. gramm. III 490,26 *sub* habilis.

habitudo, -inis *f.* DON. Ter. Eun. 315 'si qua est habitior': inde et habitudo dicitur. PRISC. gramm. III 490,26 *sub* habilis.

habitus(1), -us *m.* *vide* habitivus.

habitus(2), -a, -um. (*part.* habeo). *vide* habitudo.

hactenus. *adv.* SERV. Aen. 6,62 tenus proprie est extrema pars arcus ...; unde tractum est, ut 'hactenus' hucusque significet.

Hadria(Adr-, Atr-), -ae *f.* (*oppid. Italiae*). *vide* Hadriaticum mare.

Hadriaticum mare(Adr-, Atr-). LIV. 5,33,8 Hadriaticum *mare* ab Hatria, Tuscorum colonia, vocavere Italicae gentes. PLIN. nat. 3,120 nobili portu oppidi Tuscorum Atriae a quo Atriaticum mare ante appellabatur quod nunc Hadriaticum. SOL. 23,16 ab oppidis Hadriaticum Argolicum Corinthum Tyrium *mare dictum* (ISID. orig. 13,16,6). IUST. 20,1,9 Adria quoque Illyrico mari proxima, quae et Adriatico mari nomen dedit, Graeca urbs est (ISID. orig. 13,16,6).

haedus, -i *m.* VARRO ling. 5,97 ircus, quod Sabini fircus; quod illic fedus, in Latio rure edus: qui in urbe ut in multis 'a' addito aedus. VARRO ap. VEL. gramm. VII 69,9 (GRF 298,280) ut testis est Varro *harena* a Sabinis fasena dicitur, et sicut 's' familiariter in 'r' transit, ita 'f' in vicinam adspirationem mutatur. similiter ergo et haedos dicimus cum adspiratione, quoniam faedi dicebantur apud antiquos: item hircos, quoniam eosdem aeque fircos vocabant (81,12). QUINT. inst. 1,4,14 'fordeum faedosque' dicebant pro aspiratione 'f' ut simili littera utentes. PAUL. FEST. 84 faedum antiqui dicebant pro haedo, folus pro holere, fostim pro hoste, fostiam pro hostia. SCAUR. gramm. VII 11,4 scribendi ... ratio ... vitiatur ... cum haedus sine aspiratione scribitur, cum alioqui cum ea debeat, quoniam apud antiquos faedus sit dictus, et ubi illi 'f' litteram posuerunt, nos 'h' substituimus, ut quod illi fordeum dicebant, nos hordeum, fariolum quem nos hariolum, similiter faedum quem nunc nos haedum dicimus. *aliter*:

ISID. orig. 12,1,13 haedi ab edendo vocati. parvi enim pinguissimi sunt et saporis iucundi. *vide* foedus, hedera.

haematites, -is *m.* (*lapis*). SOL. 30,34 ex ipso solo *Aethiopiae* sumimus haematitem rubore sanguineo ac propterea haematitem vocatum (ISID. orig. 16,8,5 haematites rubore sanguineus, ac propterea haematites vocatus: αἷμα quippe sanguis est). ISID. orig. 16,4,16 haematites appellatus, eo quod cote resolutus in colorem veniat sanguinis. (*cf.* PLIN. nat. 36,129. 37,169).

Haemon, -onis *m.* (*filius Martis vel mons i.q. Haemus*). *vide* Haemonia.

Haemonia, -ae *f.* (*i.q. Thessalia*). PLIN. nat. 4,28 sequitur mutatis saepe nominibus Haemonia ...; semper a regibus cognominata. PORPH. Hor. carm. 1,37,19–20 Haemonia dicitur ab Haemone monte. COMMENT. Lucan. 3,192 Iolcos urbs Thessaliae quae Haemonia quoque dicitur ab Haemone Martis filio.

haemoptois. ISID. orig. 4,7,16 haemoptois emissio sanguinis per ora, unde et nomen accepit. αἷμα enim sanguis dicitur.

haemorr(h)ois, -idis *f.* (*serpens*). COMMENT. Lucan. 9,709 hemorrois sanguine fluens. ADNOT. Lucan. 9,708 dicta ... hemorrois, quod sanguinis profluvio, quos percussit, occidat. ISID. orig. 12,4,15 haemorrhois aspis nuncupatus quod sanguinem sudet qui ab eo morsus fuerit, ita ut dissolutis venis, quidquid vitae est, per sanguinem evocet (*cf.* SOL.27,32). graece enim sanguis αἷμα dicitur.

Haemus(1), -i *m.* (*mons Thraciae*). PROB. Verg. georg. 1,492 Haemus mons dividit Thraciam a Macedonia, dictus a nomine regis Thracum Haemi.

Haemus(2), -i *m.* (*rex Thraciae*). *vide* Haemus(1).

haereo, -ere. *vide* arviga, harena, hedera, hirundo.

haeresis, -eos *et* -is *f.* TERT. praescr. 6,2 haereses dictae graeca voce ex interpretatione electionis, qua quis ... utitur. EUCHER. instr. 2 p.160,11 ex Graeco ... heresis secta. ISID. diff. 1,282 haeresis ... Graece ab electione dicitur (ISID. orig. 8,3,1).

hagios, (-a, -um). EUCHER. instr. 2 p.160,2 ex Graeco ... hagios sanctus. *thes. gloss.*

Halaesus(-esus), -i *m.* (*nom. myth.*). *vide* Falisca, Falisca terra, Falisci.

halapanta. *sub* halophanta.

(h)alcyon, -onis *f.* VARRO ling. 7,88 haec ... avis nunc Graece dicitur ἀλκυών, nostri alcedo (*cf.* PAUL. FEST. 7 alcedo). ISID. orig. 12,7,25 alcyon pelagi volucris dicta, quasi ales oceanea (ocianea K; cianea *vel* ceania *i.e. cyanea rel.*), eo quod hieme in stagnis oceani nidos facit pullosque educit. *vide* (h)alcyoneum.

(h)alcyoneum, -i *n.* PLIN. nat. 32,86 fit in mari alcyoneum appellatum, e nidis, ut aliqui existumant, alcyonum et ceycum.

halica. *sub* alica.

halicula. *sub* alicula.

halimon, -i *n.* PLIN. nat. 22,74 alii *halimon* olus maritumum esse dixere salsum et inde nomen.

halitus, -us *m.* PRISC. gramm. II 570,6 ab 'halo' ... 'halitus' nomen participiale, non 'halatus'. *vide* hariolus.

(h)allec, -ecis *c.* (*piscis*). ISID. orig. 12,6,39 allec pisciculus ad liquorem salsamentorum idoneus; unde et nuncupatus.

hallus. *sub* allus.

halo, -are. *vide* halophanta, hariolus.

halophanta(halapanta), -ae *m.* PAUL. FEST. 101 halapanta significat omnia mentientem, ab eo, quod halet omnia. ἄλην enim Graeci τὴν πλάνην, id est fallentem, appellant. NON. p.120,8 halophantam, aut sycophantam, hominum genus nequam, quod ab suenda mendacia miserrima mercede conducitur.

hamadryas, -adis *f.* PROB. Verg. georg. 1,11 'Dryadas puellas' dicit, quas alii Hamadryadas vocant, et eas cum quercu nasci et simul interire, sed diuturnas esse, et inde Hamadryadas dictas. quercus enim Graece appellatur δρῦς, ἅμα significat simul.

(h)amio, -onis *m.* (*piscis*). ISID. orig. 12,6,33 dictus hamio (am- *codd.*) quia non capitur nisi hamo (am- *codd.*).

hamiota, -ae *m.* NON. p.25,6 hamiotas, piscatores, ab hamis Varro Bimarcio voluit appellari.

(H)ammo(n), -onis *m.* (*deus et cogn. Iovis*). PLIN. nat. 12,107 Aethiopiae subiecta Africa hammoniaci lacrimas stillat in harenis suis; inde nomen etiam Hammonis oraculo. PAUL. FEST. 102 Hammo cognominatus, quia in harena putatur inventus, quae Graece hoc nomine appellatur; cui cornua adfinguntur arietis a genere pecoris, inter quod inventus est. SERV. Aen. 4,196 unde factum est Iovi Ammoni ab arenis dicto simulacrum cum capite arietino: quod ideo fingitur, quia satis eius sunt involuta responsa *add. auct.* aut quia Libyes Ammonem arietem appellant. SCHOL. Germ. Bas. p.80 quod ab harena Hammon est nominatum. ADNOT. Lucan. 10,38 'Hammon' id est harena, quae Graece sic appellatur.

(h)ammoniacus umor. PLIN. nat. 31,79 Hammoniaco ... quia sub harenis inveniatur, appellato. SOL. 27,47 arbor est melopos nomine, ex qua profluit lentus humor, quem a loco hammoniacum nominamus (ISID. orig. 17,7,13). *vide* (H)ammo(n).

hamus, -us *m.* *vide* amicus, hamio, hamiota.

hanulum, -i *n.* PAUL. FEST. 103 hanula parva delubra, quasi fanula.

hara, -ae *f.* *vide* arviga.

(h)arena, -ae *f.* VARRO ap. VEL. gramm. VII 69,4 (GRF 298,280) non nulli harenam cum adspiratione, sive quoniam haereat, sive quod aquam hauriat, dicendam existimaverunt; aliis sine adspiratione videtur enuntiandam. nos ... harenam dicimus ... propter originem vocis, siquidem, ut testis est Varro, a Sabinis fasena dicitur, et ... 'f' in vicinam adspirationem mutatur (VEL. gramm. VII 81,10 harenam iustius quis dixerit, quoniam apud antiquos fasena erat). VARRO ap. SERV. Aen. 1,172 (GRF 299,280b) 'harena': quaeritur habeat necne nomen hoc aspirationem. et Varro sic definit: si ab ariditate dicitur non habet, si ab haerendo, ut in fabricis videmus, habet. melior tamen est superior etymologia (CASSIOD. in psalm. 138,18 l.384 A. arena ... ab ariditate dicta est. ISID. orig. 16,3,11 arena ab ariditate dicta, non ab adhaerendo in fabricis, ut quidam volunt. 19,10,21). PROB. Verg. georg. 1,70 aspirant harenam, quia haereat, cui etymo 'h' adiunctum est, quod etiam haurit, hoc est in se receptum humorem trahit. CHAR. gramm. p.131,24 B. harena dicitur quod haereat, et arena quod areat; gratius tamen cum adspiratione sonat. SERV. gramm. IV 444,28 *fit barbarismus* adspiratione, ut arena pro harena; hoc enim verum est; dicta est enim ab eo, quod harida sit terra. *thes. gloss.*

hariga *vel* **hariuga**. *sub* arviga.

hariolus, -i *m*. DON. Ter. Phorm. 708 dictus hariolus quasi fariolus a fari; scilicet 'h' pro 'f', ut et 'f' pro 'h', in multis locutionibus mutabantur. an ab halando? nam halitu solebant excludere veluti mortalem animam, ut divinam reciperent. SCAUR. gramm. VII 11,7 *sub* haedus (13,10). GREG. M. in reg. 1,6,34 si ab ara dicebantur arioli, eo quod responsa percipere consulendo consueverant (GLOSS Plac. H. 3 harioli ... vaticinantes circa aras. 14 harioli ... concepto ante aram spiritu futura praedicunt. ISID. orig. 8,9,16 arioli vocati, propter quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt). *thes. gloss.*

harpax, -agis. (i) *de sulpure*: PLIN. nat. 35,176 aufert et lichenas faciei ...; harpax ita vocatur a celeritate praebendi (B; praevelli *vel* -endi *rell.*), avelli enim subinde debet. (ii) *de electro*: PLIN. nat. 37,37 in Syria ... feminas ... verticulos inde (*sc. ex electro*) facere et vocare harpaga, quia folia paleasque et vestium fimbrias rapiat (ISID. orig. 16,8,7 vocari (*sc. electrum*) ... a quibusdam harpaga, eo quod adtritu digitorum accepta caloris anima folia paleasque et vestium fimbrias rapiat, sicut magnes ferrum). (iii) *machina i.q. harpago*: ISID. orig. 20,15,4 lupus ... ferreus arpax, quia, si quid in puteum decidit, rapit et extrahit ...; arpax ... dictus quia arripit; arpe enim est Graece rapere.

Harpiae, -arum *f.* (*monstra mythica*). FULG. myth. 1,9 p.21,15 Arpyas etiam tres inferis Vergilius deputat ...; arpage enim Graece rapina dicitur.

haruga. *sub* arviga.

harviga. *sub* arviga.

harundo, -inis *f.* AGROEC. gramm. VII 122,18 arundo canna est ab ariditate dicta, herundo avis quae tignis adhaeret. ISID. orig. 17,7,57 arundo dicta quod cito arescat.

haruspex, -icis *m*. DION. HAL. 2,22,3 ὃν ἡμεῖς μὲν ἱεροσκόπον καλοῦμεν, 'Ρωμαῖοι δὲ ὀλίγον τι τῆς ἀρχαίας φυλάττοντες ὀνομασίας ἀρούσπικα προσαγορεύουσιν QUINT. inst. 1,7,9 haruspex enim, quia pars eius posterior a spectando est, 's' litteram tertiae (*sc. syllabae*) dabit. VEL gramm. VII 73,9 arispex ab ariga (*Keil*; ariuga *codd.*), quae est hostia, non aruspex (DON. Ter. Phorm. 710 *sub* arviga). NON. p. 63,19 *sub* fulgurator. ISID. orig. 8,9,17 haruspices nuncupati, quasi horarum inspectores: dies enim et horas in agendis negotiis operibusque custodiunt. *thes. gloss.*

hasta, -ae *f.* VARRO ling. 5,115 asta, quod astans solet ferri. ISID. orig. 18,7,1 hasta est contus cum ferro; cuius diminutivum facit hastilia. nomen autem hasta ab astu sumpsit; unde et astutia. *vide* arbusta, hastatus, locusta.

hastatus, -i *m*. VARRO ling. 5,89 hastati dicti qui primi hastis pugnabant.

hastile, -is *n*. ISID. orig. 18,7,1 *sub* hasta.

haurio, -ire. *vide* auditus, auriga, auris, auster, harena, haustrum.

haustrum, -i *n*. NON. p.13,3 austra proprie dicuntur rotarum cadi, ab auriendo; sicut graece ἀντλία. ISID. orig. 20,15,1 austra ... id est rota, ab auriendo aquam dicta. *thes.gloss.*

hebdomas, -adis *f.* *vel* **hebdomada**, -ae *f.* ISID. orig. 5,32 hebdomada dicta a numero septem dierum ...; ἑπτὰ enim Graeci septem dicunt.

Heber *m*. (*nom. vir.*). *vide* Hebraei, Heraeus.

Hebraei, -orum *m*. HIER. quaest. gen. p.18,19 Heber, a quo Hebraei

(ISID. orig. 9,2,5. 9,2,51). AUG. civ. 16,3 p.127,20 D. ex *Heber* ... Hebraeos esse cognominatos, tamquam Heberaeos. 16,11 p. 145,11 D. sicut ex Assur Assyrii et ex Heber Hebraei (ISID. orig. 9,2,38). 18,39 p.314, 27 D. Heber, unde Hebraeorum vocabulum est. EUCHER. instr. p.151,10 Hebraei cognominati sunt ab Heber qui pronepos fuit Sem.

Hebrus(1), -i *m.* (*nom. myth.*) *vide* Hebrus(2).

Hebrus(2), -i *m.* (*fluvius Thraciae*). SERV. auct. Aen. 1,317 dictus ... Hebrus ab Hebro Hemi et Rhodopes filio. SERV. auct. georg. 4,522 Hebrus ... fluvius in Thracia est ... dictus ab Hebro, Boreae fratre.

Hecate, -es *f.* (*dea*). SERV. Aen. 4,510 Hecate dicta est ἑκατόν, id est centum, potestates habens. SERV. auct. Aen. 4,511 quidam Hecaten dictam esse tradunt, quod eadem et Diana sit et Proserpina, ἀπὸ τῶν ἑκατέρων; vel quod Apollinis soror sit, qui est ἑκατηβόλος. FULG. myth. 1,10 p.22,14 Ecate Grece dicitur; hecaton enim Grece centum sunt; et ideo hoc nomen inponunt, quia centuplatum seges proferat fructum.

hecatompolis. SERV. Aen. 3,106 *Creta* primo ... centum habuit civitates: unde hecatompolis dicta est (ISID. orig. 14,6,15).

hecatompylos(-us). HYG. fab. 275, 1 in India Thebas ...; quae hecatompylae appellantur ideo quod centum portas habent. AMM. 17,4,2 urbem ... portarum centum ... aditibus celebrem hecatompylos Thebas institutores ... cognominarunt.

hecios. (*herba*). PS. DIOSC. herb. fem. 40 (39) hecios. quod capiti viperino semen ipsius sit simile. eadem alcibiados.

hedera, -ae *f.* PAUL. FEST. 100 hedera dicta, quod haereat, sive quod edita petat, vel quia id, cui adhaeserit, edat. PHILARG. Verg. ecl. 3,39 aedera ... ab aerendo arboribus, sine adspiratione dici debet. ISID. orig. 17,9,22 hedera dicta quod arboribus reptando adhaereat ...; alii hederam aiunt vocatam quod haedis supra lactis abundantiam in escam a veteribus praebebatur.

Helena, -ae *f.* *vide* helenium.

helenium, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 21,59 helenium e lacrimis Helenae dicitur natum (159).

Helice(1), -es *f.* (*nympha, Oleni filia*). *vide* Helice(2).

Helice(2), -es *f.* (*oppid. Achaiae*). HYG. astr. 2,13,3 ab *Helice nympha* Helicen ... in Peloponneso *appellari dixerunt*.

Helicon(1), -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Helicon(2).

Helicon(2), -onis *m.* (*mons Boeotiae*). ISID. orig. 14,8,11 Helicon dictus ab Helicone fratre Cythaeronis. *vide* Heliconis.

Heliconis, -idos *f.* (*i.q. Musa*). PAUL. FEST. 100 Heliconides Musae a monte Helicone vocatae.

heliocallis, -idos *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,165 *helianthe* perungi Magos ... ut fiat corpus aspectu iucundum, ideo eandem heliocallida nominari.

Heliopolis, -is(-es) *f.* (*oppid. Aegypti*). HIER. de loc. hebr. 144,9 Heliopolis dicitur graece, id est civitas solis (ISID. orig. 15,1,33). *cf.* MACR. Sat. 1,23,10.

helioscopios, -on. PLIN. nat. 26,69 *helioscopios herba* nomen accepit, quoniam capita cum sole circumagit. DIOSC. 4,159. PS. DIOSC. herb. fem. 35(34) *sub* heliotropium.

heliotropium(-on), -i *n.* *et* -pius(-os), -i *m.* *et* -pia, -ae *f.* (i) *herba*:

VARRO rust. 1,46 vocant heliotropia ab eo, quod ad solis ortum mane spectant et eius iter secuntur ad occasum, ut ad eum semper spectent. DIOSC. 4,185 eliotropion ... inde nomen sumpsit, quod cursum solis semper respiciat. PS. DIOSC. herb. fem. 35(34) eliotropios. dicta, quod flores ipsius ad solis cursum convertantur. ideo alii helioscopion (*Kaestner*; iocorium *vel* hicorium *codd.*) vocant, Romani intybum sylvaticum. PS. APUL. herb. interpol. 49 l. 18 nomen accepit ... quod aestivo solstitio floreat vel quod solis motibus folia convertat (=ISID. orig. 17,9,37 *qui add.* unde et a Latinis solsequia nuncupatur). (ii) *gemma*: PLIN. nat. 37,165 heliotropium nascitur in Aethiopia ... porraceo colore, sanguineis venis distincta. causa nominis, quoniam deiecta in vas aquae, fulgore solis accidente, repercussu sanguineo mutat eum (DAMIG. lapid. 2. PRISC. periheg. 254. ISID. orig. 16,7,12).

Hellas, -ados *vel* -adis *f.* (*i.q. Graecia*). PLIN. nat. 4,28 sequitur mutatis saepe nominibus Haemonia, eadem Pelasgis ..., et Hellas ...; semper a regibus cognominata: ibi genitus ... Hellen a quo Hellenes ISID. orig. 14,4,10 Hellas dicta a rege Hellene, Deucalionis et Pyrrhae filio, a quo et prius Graeci Hellenes nuncupati sunt.

Helle, -es *f.* (*soror Phrixi*). *vide* Hellespontiacum fretum, Hellespontus.

Hellen, -enos *vel* -enis *m.* (*Deucalionis frater vel filius*). *vide* Hellas, Hellenes.

Hellenes, -um *m.* (*i.q. Graeci*). PLIN. nat. 4,28 *sub* Hellas. SOL. 8,1 Thessalia ... ubi genitus est Hellen, a quo rege Hellenes nominati (MART. CAP. 6,654. ISID. orig. 14,4,10 *sub* Hellas).

Hellespontiacum fretum. ADNOT. Lucan. 4,57 *Helle* in mare delapsa <est, quod ab ea> Hellespontiacum dicitur fretum.

Hellespontus, -i *m. vel* -um, -i *n.* HYG. fab. 3,2 cum ... aries eos in pelagus detulisset, Helle de ariete decidit, ex quo Hellespontum pelagus est appellatum (HYG. astr. 2,20,2. SOL. 23,16. LACT. inst. 1,11,59. SCHOL. Germ. Bas. p.80. SCHOL. Stat. Ach. 28. 65. ADNOT. Lucan. 9,956. ISID. orig. 13,16,8).

helluo(hel–), -onis *m.* PAUL. FEST. 99 heluo dictus inmoderate bona sua consumens, ab eluendo; cui aspiratur, ut aviditas magis exprobretur; fit enim vox incitatior.

Helorus, -i *m.* (*fluvius Siciliae*). SERV. auct. Aen. 3,698 Graeci stagna ἕλη dicunt, unde ait 'stagnantis Helori'.

helucus. *sub* elucus.

helvacea. PAUL. FEST. 99 helvacea genus ornamenti Lydii, dictum a colore boum, qui est inter rufum et album, appellaturque helvus.

helvidus, -a, -um. *sub* elbidus.

helvolus, -a, -um. COLUM. 3,2,23 sunt et helvolae (*sc. uvae*) ... ab helvo, nisi fallor, colore vocitatae (ISID. orig. 17,5,26 helvolae (*sc. uvae*) ... ab helvo colore ita dictae, subalbi tamen musti). *cf.* PLIN. nat. 14,29.

helvus, -a, -um. ISID. orig. 19,28,7 *sub* elbus. *vide* helvacea, helvolus.

helxine, -e *f.* (*herba*). PLIN. nat. 22,41 semina in capitibus lappaceis adhaerescentia vestibus, unde et helxinen dictam volunt.

hemerobion, -i *n.* PLIN. nat. 11,120 nec ultra unum diem vivit, unde hemerobion vocatur.

hemisphaerium, -i *n.* *vide* hiems.

Henetia. *sub* Venetia.

Henetus, -i *m.* (*rex Illyriae*). *vide* Venetia.

Henna, -ae *f.* (*oppid. Siciliae*). *vide* Eleusin.

hepaticus, -a, -um. ISID. orig. 4,7,21 hepaticus morbus e iecoris passione nomen accepit. Graeci enim iecur ἧπαρ vocant.

hepatitis, -is *f.* (*lapis*). PLIN. nat. 37,186 hepatitis a iocinere *nomen habet*.

Hephaestia, -ae *f.* (*oppid. Lyciae*). SOL. 39,1 in Lycia mons Chimaera est ... et quoniam natura ibidem subest ignea, Vulcano urbem proximam Lycii dicaverunt, quam de vocabulo sui nominis Hephaestiam vocant.

heptapleuron, -i *n.* (-os, -i *m.*) (*herba*). PLIN. nat. 25,80 quia *folia* septena sunt, quidam eam (*sc. plantaginem*) heptapleuron vocavere. PS. APUL. herb. interpol. 1 l. 79 quod saepe adnata habet germina in longitudinem septem lateribus similia, propterea Graeci eptapleuron ... vocaverunt.

heptapylos, -on *et* **heptapylus,** -a, -um. OV. met. 13,686 septem posses ostendere portas: hae pro nomine erant. HYG. fab. 275,4 Cadmus ... *condidit* Thebas heptapylas, quae septem portas habuisse dicuntur. SCHOL. Stat. Theb. 3, 198 Thebae a veteribus heptapylae sunt nominatae, quia septem portis ambiebantur.

Hera, -ae *f.* (*dea, i.q. Iuno*). MART. CAP. 2,149 ego te Heram ... ab aeris regno nuncupatam voco. FULG. myth. 1,3 Iunonem quasi aerem, unde et Era Grece dicitur. *vide* Eretum, heros.

heracleon, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,32 alterum genus *panaces* heracleon vocant et ab Hercule inventum tradunt, alii origanum heracleoticum. PLIN. nat. 25,75 nymphaea nata traditur nympha zelotypia erga Herculem mortua - quare heracleon vocant aliqui.

heracleoticus, -a, -um. PLIN. nat. 25,32 *sub* heracleon.

Heracleum(-ium), -i *n.* (*oppid. Macedoniae*). COMMENT. Lucan. 8,1 Heraclium oppidum in Thessalia circa Larissam ... ab Hercule nominatum.

herba, -ae *f.* ISID. orig. 17,6,1 *sub* arbor. *vide* herbesco, herbidus, herbilis, herbitum, herbosus.

herbesco, -ere. CHAR. gramm. p. 330,24 B. ex herba herbescit (DIOM. gramm. I 344,17).

herbidus, -a, -um. AGROEC. gramm. VII 123,5 herbidum locum dicimus in quo herba est (PRISC. gramm. II 137,13 'herbidus', qui habet herbas).

herbilis, -e. PAUL. FEST. 100 herbilis anser herba pastus.

herbitum, -i *n.* ISID. orig. 17,7,55 herbitum vocaverunt pastores eo quod vice herbae praebeatur pecoribus, ubi pascua desunt. *thes. gloss.*

herbosus, -a, -um. AGROEC. gramm. VII 123,6 herbosum *locum* qui herbam facile generat.

Herceus, -a, -um. (*cogn. Iovis*). COMMENT. Lucan. 9,979 'Herceae arae' ... Iovis propulsatoris, ab arcendo mala.

hercisco. *sub* ercisco.

Herculaneum, -i *n.* (*oppid. Italiae*). DION. HAL. 1,44,1 Ἡρακλῆς ... πολίχνην ἐπώνυμον αὐτοῦ κτίσας, ἔνθα ὁ στόλος αὐτῷ ἐναυλοχεῖτο.

Hercules, -is *et* -i *m.* (*nom. myth.*). PROB. Verg. ecl. 7,61 Pindarus (*Hartung* IV p.265,108) initio Alciden nominatum, postea Herculem dicit ab

῞Ηρα, ... quod eius imperiis opinionem famamque virtutis sit consecutus. MACR. Sat. 1,20,10 Herculem solem esse vel ex nomine claret. Ἡρακλῆς enim quid aliud est nisi Ἥρας id est aeris κλέος? FULG. myth. 2,2 Hercules ... Eracles Grece dicitur, id est eroncleos quod nos Latine virorum fortium famam dicimus, unde et Homerus ait (Il. 2,486): κλέος οἶον ἀκούσαμεν. *vide* heracleon, heracleoticus, Heracleum, Herculaneum.

Hercyniae aves. ISID. orig. 12,7,31 Hercyniae aves dictae ab Hercynio saltu Germaniae, ubi nascuntur.

Hercynius saltus. *vide* Hercyniae aves.

heredipeta, -ae *m.* GLOSS. IV Plac. H 6 dicimus heredipetas qui hereditatem petunt.

hereditas, -atis *f.* CASSIOD. in psalm. 2,9 l.252 A. hereditas ... ab hero dicta est, id est domino, quod in ea potestate libera dominetur (15,5 l.118 A. 77,62 l.817 A.). ISID. orig. 5,25,1 dicta ... hereditas a rebus aditis sive ab aere, quia qui possidet agrum et censum solvit. *vide* heredipeta.

heredium, -i *n.* VARRO rust. 1,10,2 bina iugera quod a Romulo primum divisa dicebantur viritim, quae heredem sequerentur, heredium appellarunt.

Herem Marteam. PAUL. FEST. 100 Herem Marteam antiqui accepta hereditate colebant, quae a nomine appellabatur heredum, et esse una ex Martis comitibus putabatur.

heres, -edis *m.* PS. PRIMAS. in Hebr. p. 687A heres dicitur ab hero, id est domino. ISID. orig. 9,5,1 heredis nomen inposuit census aeris. solvet enim tributum auctoris. *vide* exheredo, heredium, Herem Marteam.

Heretum. *sub* Eretum.

heri *vel* **here.** *adv.* PAUL. FEST. 99 here, id est adverbium temporis heri, dictum a Graeco ἐχθές. *vide* hesternus.

herma(1). *vide* Hermes.

herma(2), -ae *m. et f.* (*Hermae signum*). VARRO ap. CHAR. gramm. p. 133,1 B. Varro ... ait vocabula ex Graeco sumpta, si suum genus non retineant, ex masculino in femininum Latine transire et 'a' littera terminari, velut κοχλίας cochlea, Ἑρμῆς herma, χάρτης charta, ergo γαυσάπης gausapa. SERV. auct. Aen. 8,138 unde (*sc. a Mercurio, i.e. Herme*) etiam hermas vocamus quosdam stimulos in modum signorum sine manibus.

Hermaphroditus, -i (-a, -ae) *m.* OV. met. 4,291 cuius erat facies, in qua materque paterque cognosci possent; nomen quoque traxit ab illis (384). ISID. orig. 11,3,11 Hermaphroditae ... nuncupati eo quod eis uterque sexus appareat. Ἑρμῆς quippe apud Graecos masculus, Ἀφροδίτη femina nuncupatur. *cf.* HYG. fab. 271,2.

Hermes(-a), -ae *m.* (*deus, i.q. Mercurius*). PAUL. FEST. 99 herma a Graecis ponitur pro firmamento. unde etiam Mercurii nomen inventoris (*i.e. Hermae*), ut putabant, firmae orationis dictum. interdum etiam saburram significat. HYG. fab. 143,2 Mercurius sermones hominum interpretatus est, unde ἑρμηνευτής dicitur esse interpres (Mercurius enim Graece Ἑρμῆς vocatur). FULG. myth. 1,18 Ermes ... Grece dicitur ab eo, quod est ermeneuse quod nos Latine disserere dicimus. *vide* herma(2), Hermaphroditus.

hermu aedoeon *n.* (*lapis*). PLIN. nat. 37,166 hermu aedoeon ex argumento virilitatis ... appellatur.

Hermus, -i *m.* (*fluvius Asiae*). *vide* Smyrna.

herna, -orum *n. vel* -ae (-arum) *f.* *vide* Hernici.

Hernici, -orum *m.* (*pop. Latii*). PAUL. FEST. 100 Hernici dicti a saxis, quae Marsi herna dicunt. SERV. Aen. 7,684 'Hernica saxa colunt' Sabinorum lingua saxa hernae vocantur. quidam dux magnus Sabinos de suis locis elicuit et habitare secum fecit in saxosis montibus: unde dicta sunt Hernica loca et populi Hernici (*cf.* SCHOL. Verg. Veron. *ad l.*). MACR. Sat. 5,18,15–16 qui (*sc. Vergilius*) cum legisset Hernicos ... a Pelasgis oriundos, appellatosque ita a quodam Pelasgo duce suo, qui Hernicus nominabatur, morem quem de Aetolia legerat Hernicis adsignavit ...; et Hernicum quidem hominem Pelasgum ducem Hernicis fuisse Iulius Hyginus (GRF 533,13) in libro secundo urbium ... probat.

Hernicus(1), -a, -um. SERV. Aen. 7,684 *sub* Hernici.

Hernicus(2), -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Hernici.

heroicus, -a, -um. SACERD. gramm. VI 502,16 heroicum *metrum* ab Homero *nuncupatur*, qui hoc metro heroum facta composuit. DIOM. gramm. I 494,32 heroicus *versus* ... propterea dicitur, quod virorum fortium res gestas et facta commemoret.

heros, -ois *et* **heroa**, -ae *m.* SERV. auct. ecl. 4,35 heroas quidam a terra dictos volunt, quod terra ἔρα dicta sit, unde initio nati creduntur homines, qui nomen a matre traxerunt. AUG. civ. 10,21 p.434,16 D. hos multo elegantius ... nostros heroas vocaremus. hoc enim nomen a Iunone dicitur tractum, quod Graece Iuno Ἥρα appellatur, et ideo nescio quis filius eius secundum Graecorum fabulas Heros fuerit nuncupatus, hoc videlicet veluti mysticum significante fabula, quod aer Iunoni deputetur, ubi volunt cum daemonibus heroas habitare, quo nomine appellant alicuius meriti animas defunctorum (=ISID. orig. 8,11,98 *qui addit ex* GLOSS. Plac. *infra* quasi ἀηρωας, id est viros aerios et caelo dignos). MART. CAP. 2,160 a medietate ... aeris usque in montium terraeque confinia Hemithei Heroesque versantur, qui ex eo, quod Heram terram veteres edixere, Heroes nuncupati. PRISC. gramm. II 255,1 ἥρως ἥρωος, heros herois. GLOSS. Plac. H. 1 heroes dicuntur viri aerii vel caelo digni ...; ab Hera id est Iunone, quam aerem dicunt esse, ubi regnum et sedes animarum est. *vide* heroicus.

herpyllus(-pullos), -i *m.* (*herba*). DIOSC. 3,40 herpillu ideo nomen accepit, quod greci herpi dicant ambulat, ab eo, quod posita frutex plurimum ambulet frutigando, dicta est herpillu. PS. DIOSC. herb. fem. 7 herpullos. dicta quod radices eius longe serpiant. eandem latini serpullum vocant (ISID. orig. 17,9,51). *cf. sub* serpullum.

Hesperia, -ae *f.* (*sc. terra, i.q. Italia vel Hispania*). SERV. Aen. 1,530 haec (*sc. Hispania*) est vera Hesperia, ab Hespero dicta, id est stella occidentali (COMMENT. Lucan. 1,554. SCHOL. Hor. carm. 1,36,4. ISID. orig. 14, 4,28). ceterum Italia Hesperia dicitur a fratre Atlantis, qui pulsus a germano Italiam tenuit eique nomen pristinae regionis inposuit, ut Hyginus docet (GRF 534,16). SERV. Aen. 3,163 *Hesperia* ab Hespero, Hispaniae rege: vel stella quam intuentur petentes Italiam (6,6). MACR. Sat. 1,3,15 *Graeci* ἑσπέραν a stella Hespero dicunt: unde et Hesperia Italia, quod occasui subiecta sit, nominatur. ISID. orig. 14,4,19 Italia ... et Hispania idcirco Hesperiae dictae quod Graeci Hespero stella navigent et in Italia et in Hispania. *vide* Hesperii.

Hesperides insulae. ISID. orig. 14,6,10 Hesperidum insulae vocatae a

civitate Hesperide, quae fuit in fines Mauretaniae.

Hesperii, -orum. *m. pl.* ISID. orig. 9,2,126 Hesperii ... sunt, qui circa Hispaniam conmorantur. nam Hispania Hesperia.

Hesperis, -idis *f.* (*oppid. Mauretaniae*). *vide* Hesperides insulae.

hesperis, -idis *f.* (*herba*). PLIN. nat. 21,39 hesperis noctu magis olet, inde nomine invento.

Hesperus, -i *m.* (i) *stella*: *vide* Hesperia, hesperis, vesper. (ii) *rex Hispaniae*: *vide* Hesperia.

hesternus, -a, -um. CHAR. gramm. p.197,21 B. quaedam descendunt ab adverbiis, ut hesternus, hodiernus, crastinus. PRISC. gramm. II 81,3 'heri' alternitatis causa 'hesternus'. ISID. orig. 5,30,20 hesternum (externum *codd.*) est pridie; et dictum hesternum ab eo quod iam dies ipse sit a nobis extraneus et praetereundo alienus (*cf.* diff. app. 81).

hestiateris, -idos *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,165 *Democritus dicit* hestiaterida a convictu nominari ... quoniam hilarentur illa.

hetta. PAUL. FEST. 99 hetta res minimi pretii, quasi hieta, id est hiatus hominis atque oscitatio.

heus, *interi.* PAUL. FEST. 100 heus adverbium vocandi a Graeco αὖς venit.

hexameter, -tra, -trum. MAR. VICTORIN. gramm. VI 51,19 hexametrum poetae appellarunt, quod sex pedibus ingrediatur.

hexapla, *abl.* -is *n.* EUCHER. instr. p.161,8 ex Graeco ... hexapla sexsimplicia.

hexastichus(hexaticus), -a, -um. PLIN. nat. 15,122 hexasticham ... senis foliorum versibus. ISID. orig. 17,3,10 primum (*sc. genus hordei*) hexaticum vocatur eo quod spica eius sex ordines habeat.

hexecontalithos, *acc.* -on *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 37,167 hexecontalithos, in parva magnitudine multicolor – hoc sibi nomen adoptavit (=ISID. orig. 16,12,5). SOL. 31,3 *Trogodytae* lapide uno gloriantur, quem hexecontalithon nominamus, tam diversis notis sparsum, ut sexaginta gemmarum colores in parvo orbiculo eius deprehendantur (=ISID. orig. 16,12,5).

hiatus, -us *m.* ISID. orig. 14,9,3 hiatus praeruptio terrae profunda, quasi itus. *vide* hiems, inhio.

Hibera, -ae *f.* (*oppid. Hispaniae*). LIV. 23,28,10 urbem a propinquo flumine Hiberam appellatam.

Hiberi(Ib-), -orum *m.* (*pop. Hiberiae*). PROB. Verg. georg. 3,408 Iberi Hispani, a flumine Ibero. ADNOT. Lucan. 7,15 Hiberus fluvius in Hispania, unde Hiberi sunt dicti. ISID. orig. 9,2,109 Hispani ab Ibero amne primum Iberi ... cognominati sunt (*ex* IUST. 44,1,2 *sub* Hiberia).

Hiberia(Ib-), -ae *f.* (*i.q. Hispania*). IUST. 44,1,2 *Hispaniam* veteres ab Hibero amne primum Hiberiam ... cognominaverunt (AMM. 23,6,21. SERV. Aen. 11,913. ADNOT. Lucan. 4,23. ISID. orig. 13,21,31. 14,4,28). *vide* Hibernia.

hibernaculum, -i *n.* VARRO ling. 6,9 hinc (*sc. ab hieme*) hibernacula, hibernum.

Hibernia, -ae *f.* (*terra*). ISID. orig. 14,6,6 cuius (*sc. Hiberniae*) partes priores Hiberiam et Cantabricum Oceanum intendunt, unde et Hibernia dicta.

hibernus, -a, -um. (i) *adi.*: PRISC. gramm. II 81,15 ab hieme quoque vel

imbre hibernus fit. CASSIOD. gramm. VII 180,10 *hiems* vel imber hibernus. (ii) *n. vel m. subst., i.q. hiems*: VARRO ling. 6,9 *sub* hibernaculum. ISID. orig. 5,35,7 hibernus ... inter hiemem et vernum est, quasi hievernus; qui plerumque a parte totum, hiemem, significat. *vide* gubernator. (iii) *n. subst., i.q. conclave hibernum*: VARRO ling. 5,162 posteaquam *maiores* ubi cenabant plura facere coeperunt, ut in castris ab hieme hiberna, hibernum domus vocarunt. (iv) *n. pl. subst., i.q. hiberna castra*: VARRO ling. 5,162 *sub* (iii).

Hiberus(Ib–), –i *m.* (*fluvius Hispaniae*). *vide* Cantabri, Celtebri, Hiberi, Hiberia.

hic, haec, hoc, *pron.* *vide* hodie.

hiemo, –are. PRISC. gramm. II 433,23 ab hieme hiemo hiemas.

hiems, –is *f.* VARRO ling. 6,9 hiems, quod tum multi imbres ... vel, quod tum anima quae flatur omnium apparet, ab hiatu hiems. ISID. orig. 5,35,6 hiemem ratio hemisphaerii nuncupavit, quia tunc breviori sol volvitur circulo. *vide* bimus, hibernus, hiemo, quadrimus, trimus.

hiera, –ae *f.* (i) *antidotos*: ISID. orig. 4,9,8 omnia ... medicamenta ex propriis causis habent vocabula. hiera enim dicta quasi divina. (ii) *herba, i.q. hiera botane, hierobotane*: PS. DIOSC. herb. fem. 55 (54) hiera. quam latini verbenam vocant. ideo a Graecis nomen accepit, quod sacerdotes eam purificationibus adhibere consueverunt (*cf.* ISID. orig. 17,9,55 hierobotane ideo a Graecis hoc nomen accepit quod remediis ac ligamentis hominum et purificationibus sacerdotum a gentibus apta probaretur).

Hiera, –ae *f.* (*una ex Aeoliis insulis*). PLIN. nat. 3,93 antea Therasia appellata, nunc Hiera quia sacra Volcano est, colle in ea nocturnas evomente flammas. ISID. orig. 14,6,37 Hiera vocatur, quod sit collibus eminentissimis.

hieracion *n.* (*herba*). PLIN. nat. 20,60 sunt qui *genus lactucae* hieracion vocent, quoniam accipitres scalpendo eam sucoque oculos tinguendo obscuritatem ... discutiant.

hieracitis. *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 ab animalibus cognominantur *gemmae* ...; hieracitis ab accipitre. ISID. orig. 16,15,19 hieracitis accipitris colore.

Hierax, –acis *m.* (*cogn. Antiochi*). IUST. 27,2,8 *Antiochus* Hierax est cognominatus, quia non hominis, sed accipitris ritu in alienis eripiendis vitam sectaretur.

hierobotane, –es *f.* DIOSC. 4,56 ieravotani ... inde nomen accepit ab eo, quod in templis necesarie miscatur. ISID. orig. 17,19,55 *sub* hiera (ii).

Hierosolyma, –orum *n. vel* –a, –ae *f.* ISID. orig. 15,1,5 duobus nominibus copulatis Iebus et Salem vocata est Hierusalem, quae postea a Salomone Hierosolyma quasi Hierosolomonia dicta est.

hila. *sub* hilla.

hilaro, –are. SERV. ecl. 5,69 'hilarans' participium est ab eo quod est 'hilaro'. sane sciendum, nomen unde venit, id est 'hilarus' vel 'hilaris', a graeco descendere; nam ἱλαρός facit.

hilarus, –a, –um *et* **hilaris,** –e. SERV. ecl. 5,69 *sub* hilaro. ISID. orig. 10,125 ilaris Graecum nomen est.

hilla(hil–), –ae *f.* VARRO ling. 5,111 in eo quod tenuissimum intestinum fartum, hila ab hilo dicta. PAUL. FEST. 101 hira, quae deminutive dicitur hilla (*cf.* SCHOL. Hor. sat. 2,4,60). *thes. gloss.* *vide* Bohillae.

hilum(hill-), -i *n.* *vide* filum, hilum, nihil.

hinnibundus, -a, -um. NON. p.122,12 hinnibundae pro hinnientes, ab eo quod est hinnio.

hinnio, -ire. QUINT. inst. 1,5,72 *sub* balo (*sim.* SACERD. gramm. VI 467,19 onomatopoeia est verborum figuratio ad imitandas voces expressa, ut dicimus equum hinnire ab eo quod vox equi sic sonet. CHAR. gramm. p.362,1 B.) *vide* hinnibundus.

hinnitus, -us *m.* PAUL. FEST. 30 bombizatio est sonus apum ab ipso sonitu dictus: ut ... hinnitus equorum (*sim.* DOSITH. gramm. VII 396,11 =CHAR. gramm. p.197,19 B. DIOM. gramm. I 322,19. AUG. dial. 6,10). *vide* hinnus.

hinnuleus *vel* hinnulus, -i *m.* (*i.q. pullus cervorum*). *sub* inuleus.

hinnus, -us *m.* COLUM. 6,37,5 qui ex equo et asina concepti generantur, quamvis a patre nomen traxerint, quod hinni vocantur (*sc. ab hinnitu*), matri ... magis similes sunt.

hio, -are. PAUL. FEST. 52 chaos appellat Hesiodus (*Theog.* 116) confusam quandam ab initio unitatem, hiantem patentemque in profundum. ex eo et χάσκειν Graeci, et nos hiare dicimus. *vide* hiulcus, Ianus.

hippaco, -are. PAUL. FEST. 101 hippacare (hippitare *coni. Lindsay; cf. thes. gloss. sub* hippito) est celeriter animam ducere, ab equi halitu, qui est supra modum acutus.

hippago, -inis *f.* PAUL. FEST. 101 hippagines naves, quibus equi vehuntur, quas Graeci ἱππαγωγούς dicunt.

hippito, -are. *cf. sub* hippaco.

Hippo. *vide* hippocoum vinum.

hippocampus, -i *m.* NON. p.120,13 hippocampi, equi marini, a flexu caudarum, quae piscosae sunt: et est graecum.

hippocentaurus, -i *m.* ISID. orig. 11,3,39 Hippocentauri *vocantur* quod equorum hominumque in eis natura coniuncta fuisse putatur.

hippocoum vinum. PAUL. FEST. 101 hippocoum vinum ex insula Coo dictum ab agro generoso, cui nomen est Hippo.

Hippocrene, -es *f.* (*fons Heliconis*). HYG. astr. 2,18,1 *Pegasus* in Helicone Boeotiae monte ungula feriens saxum, fontem aperuit, qui ex eius nomine Hippocrene est appellatus.

hippomanes, -is *n.* COLUM. 6,27,3 *equus* libidinis exstimulatur furiis, unde etiam veneno inditum est nomen ἱππομανές, quod equinae cupidini similem mortalibus amorem accendit. SERV. georg. 3,280 scit lectum esse apud Hesiodum, herbam esse quandam, quae hippomanes vocatur, quasi ἵππου μανία: si enim eam comederint equi, furore quatiuntur ...; re vera autem hippomanes dicit esse virus, defluens ex equarum inguinibus quo tempore feruntur amoris furore, ut sit hippomanes virus natum ἀπὸ τῆς μανίας τῆς ἵππου. *add.* auct. Theocritus (2,48) herbam dicit nasci in Arcadia, qua gustata equae in libidem ardescunt, et Theophrastus carunculam in fronte equini pulli.

hippophobas, -ados *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,161 *Democritus achaemenida* hippophobada appellat, quoniam equae praecipue caveant eam.

hippopotamus, -i *m. vel* **hippos potamios.** VARRO ling. 5,78 alia *animalia* Graecis vocabulis, ut ... hippos potamios. AMBR. hex. 5,1,4 equi fluviales, quos hippopotamos vocant eo quod ii generentur Nilo in flumine. ISID.

orig. 12,6,3 hippopotami, hoc est equi fluviales. 12,6,21 hippopotamus vocatus, quod sit equo similis dorso, iuba et hinnitu. (*cf.* PLIN. nat. 8,95. SOL. 32,30).

hippuris *vel* **hyppiris** *f.* (*herba*). PS. DIOSC. herb. fem. 32(31) similis est equinae caudae atque ideo hyppiris dicitur. (*cf.* PLIN. nat. 26,132. 133. ORIBAS. eup. 2,1 I 4. DIOSC. 4,43).

hirculus, -i *m.* (*herba*). PLIN. nat. 12,46 herba quae hirculus vocatur a gravitate odoris et similitudine (*sc. hirci*).

hircus, -i *m.* VARRO ling. 5,97 *sub* haedus. VARRO (GRF 298,280) ap. VEL. gramm. VII 69,10 (81,12) *sub* haedus. SCAUR. gramm. VII 13,9 quem antiqui fircum, nos hircum ... appellamus. PHILARG. Verg. ecl. 3,8 *rec.II* hircus ... lascivum animal ... cuius oculi ob libidinem in transversum aspiciunt. unde et nomen traxit. nam hirci sunt oculorum anguli secundum Suetonium (*frg.* p. 272 =ISID. orig. 12,1,14). CASSIOD. in psalm. 65,15 l. 319 A. hircus ... dictus est quasi hirsutus. *vide* foedus, hirculus, hirquitallio, hirquitallus, subhircus.

hirpex. *sub* irpex.

Hirpi Sorani. (*pop. Sabinus*). SERV. Aen. 11,785 responsum est, posse eam (*sc. pestilentiam*) sedari, si lupos imitarentur, id est rapto viverent. quod postquam factum est, dicti sunt ipsi populi Hirpi Sorani: nam lupi Sabinorum lingua vocantur hirpi (*cf.* PAUL. FEST. 106 *sub* Hirpini). Sorani vero a Dite: nam Ditis pater Soranus vocatur: quasi lupi Ditis patris.

Hirpini(Irp–), -orum *m.* (*pop. Italiae*). PAUL. FEST. 106 Irpini appellati nomine lupi, quem irpum dicunt Samnites; eum enim ducem secuti agros occupavere.

hirpus(irp–), -i *m.* PAUL. FEST. 106 *sub* Hirpini. SERV. Aen. 11,785 *sub* Hirpi Sorani.

hirquitallio(irqu–), -ire. CENS. 14,7 in secunda hebdomade (*sc. annorum*) vel incipiente tertia vocem crassiorem et inaequabilem fieri, quod Aristoteles appellat tragizin (*i.e.* τραγίζειν), antiqui nostri irquitallire, et inde ipsos putant irquitallos appellari, quod tum corpus ircum olere incipiat.

hirquitallus(irqu–), -i *m.* PAUL. FEST. 101 hirquitalli pueri primum ad virilitatem accedentes, a libidine scilicet hircorum dicti. VEL. gramm. VII 60,3 *hircos* antiqui hirquos dicebant ...; videmus remanere in derivatione nominis quod hinc tractum est, ut eos qui sunt in adulta aetate hiquitallos vocemus. CENS. 14,7 *sub* hiquitallio.

hirrio, -ire. SCHOL. Pers. 1,109 canes lacessiti sic hirriunt, ut videantur 'r' litteram minitabundi exprimere. *vide* irrito.

hirsutus, -a, -um. ISID. orig. 10,117 hirsutus ab eo quod sit hirtus et pilis horridus. *vide* hircus.

hirtus, -a, -um. *vide* hirsutus.

hirundo, -inis *f.* VARRO ling. 5,75 *appellantur aves* pleraeque ab suis vocibus ut ... irundo. AGROEC. gramm. VII 122,18 *sub* harundo. ISID. orig. 12,7,70 erundo dicta, quod cibos non sumat residens, sed in aere capiat escas et edat.

hisco, -ere. *vide* fatisco.

Hispalis, -is *f.* (*urbs Hispaniae*). ISID. orig. 15,1,71 Hispalim Caesar Iulius condidit, quam ex suo et Romae urbis vocabulo Iuliam Romulam nuncupavit. Hispalis autem a situ cognominata est, eo quod in solo palustri

suffixis in profundo palis locata sit, ne lubrico atque instabili fundamento cederet.

Hispalus, -i *m*. (*vel* Hispanus). *vide* Hispani, Hispania.

Hispani, -orum *m*. (*pop. Hispaniae*). ISID. orig. 9,2,109 Hispani ab Ibero amne primum Iberi, postea ab Hispalo (ispalno *v.l.*) Hispani cognominati sunt (*ex* IUST. 44,1,2 *sub* Hispania).

Hispania, -ae *f*. (*terra*). IUST. 44,1,2 *Hispaniam* veteres ab Hibero amne primum Hiberiam, postea ab Hispalo (Hispano *v.l.*) Hispaniam cognominaverunt (ISID. orig. 14,4,28 *ubi* Hispalo *et* Hispano *trad.*). *vide* Hispaniensis.

Hispania Citerior *et* **Hispania Ulterior**. ISID. orig. 14,4,30 Citerior autem et Ulterior dicta (*sc. Hispania*) quasi citra et ultra; sed citra quasi circa terras, et ultra vel quod ultima vel quod non sit post hanc ulla, hoc est alia, terra.

Hister(1), -tri *m*. (*fluvius Illyriae*). *vide* Histri, Histria.

Hister(2), -tri *m*. (*nom. vir.*). *vide* histrio.

historia, -ae *f*. GELL. 5,18,1 earum ... proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is qui narret; eamque esse opinionem quorundam Verrius Flaccus (GRF 513,4) refert in libro de significatu verborum quarto. ac se quidem dubitare super ea re dicit, posse autem videri putat non nihil esse rationis in ea opinione, quod ἱστορία graece significet rerum cognitionem praesentium. SERV. Aen. 1,373 historia est eorum temporum quae vel vidimus vel videre potuimus, dicta ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν, id est, videre. ISID. orig. 1,41,1 historia est narratio rei gestae, per quam ea, quae in praeterito facta sunt, dinoscuntur. dicta autem Graece historia ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν, id est videre et cognoscere. apud veteres enim nemo conscribebat historiam, nisi is qui interfuisset, et ea quae conscribenda essent vidisset (*cf.* 1,44,4). *vide* histrio.

Histri(Ist-), -orum (*pop. Illyriae*). IUST. 32,3,15 Histri ... ex vocabulo amnis (*sc. Histri*) ... appellati (ISID. orig. 9,2,83).

Histria(Ist-), -ae *f*. (*terra*). PLIN. nat. 3,127 *Histriam* cognominatam a flumine Histro ... plerique dixere falso, et Nepos etiam Padi accola. ISID. orig. 14,4,17 Istriam Ister amnis vocavit, qui eius terram influit. ipse et Danubius. *vide* histrio.

histrio, -onis *m*. LIV. 7,2,6 vernaculis artificibus, quia ister Tusco verbo ludio vocabatur, nomen histrionibus inditum (VAL. MAX. 2,4,4 quia ludius apud eos [*sc. Tuscos*] hister appellabatur, scenico nomen histrionis inditum est. *cf.* TAC. ann. 14,21 a Tuscis accitos histriones). PAUL. FEST. 101 histriones dicti, quod primum ex Histria venerint. PLUT. quaest. Rom. 107 p. 289D ἐκ Τυρρηνίας ἐλθεῖν ... τεχνίτας, ὧν τὸν πρωτεύοντα δόξῃ ... Ἴστρον ὀνομάζεσθαι· καὶ διὰ τοῦτο πάντας 'ἱστρίωνας' ἀπ' ἐκείνου προσαγορεύεσθαι. ISID. orig. 18,48 dicti ... histriones sive quod ab Histria id genus sit adductum, sive quod perplexas historiis fabulas exprimerent, quasi historiones.

histrix. *sub* hystrix.

hiulcus, -a, -um. DOSITH. gramm. VII 397,3 hiulcus qui hiat (CHAR. gramm. p.60,8 B. EXC. Bob. gramm. I 536,1. BREV. EXPOS. in Verg. georg. 2,353. GLOSS. IV Plac. H 7).

hodie *adv*. CHAR. gramm. p.141,9 B. cum hodie dicimus, nihil aliud quam hoc die intellegitur (SERV. gramm. IV 434,16. SERV. auct. Aen.

2,324. POMP. gramm. V 190,33. PS.ASCON. Verr. p.207,16. PROB. gramm. IV 210,12. CASSIOD.(*ex Eutyche*) gramm. VII 200,24. ISID. orig. 5,30,18). *vide* hodiernus.

hodiernus, -a, -um. CHAR. gramm. p.197,21 B. quaedam descendunt ab adverbiis, ut ... hodiernus (PRISC. gramm. II 77,6. 77,26. 118,22).

holitor, -oris *m.* GLOSS. IV Plac. H 8 holitores: dicuntur holerum distractores.

holocaustum, -i *n.* HIL. in psalm. 65,23 p. 263,24 holocausta sunt integra hostiarum corpora, quae, quia tota ad ignem sacrificii deferebantur, holocausta sunt nuncupata (HIER. in Is. 56,8 p. 542C. HIER.in Ezech. 45,15, p. 453B. EUCHER. instr. 1 p.88,6. 2 p. 160,17. MAX.TAUR. serm. app. 16 p. 877B. CASSIOD. in psalm. 49,8 l. 197 A. GREG. M. in Ezech. 1,12,30 p. 933A *al.*). AUG. in psalm. 49,15 *holocaustum* totum igne absumptum: καῦσις incensio est, ὅλον totum est (64,4. 137,2. AUG. quaest. hept. 7,53 p. 503,19. VEREC. in cant. 4,11. PS.PRIMAS. in Hebr. p. 749C. ISID. orig. 6,19,35).

holographus, -a, -um. ISID. orig. 5,24,7 holographum testamentum est manu auctoris totum conscriptum atque subscriptum; unde et nomen accepit. Graeci enim ὅλον totum, γραφήν litteram dicunt. *thes. gloss.*

holoporphyrus, -a, -um. ISID. orig. 19,22,14 *vestis* holoporphyra tota ex purpura; ὅλον enim totum.

holosericus, -a, -um. ISID. orig. 19,22,14 *vestis* holoserica tota serica; ὅλον enim totum.

holosteon, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 27,91 holosteon sine duritia est herba ex adverso appellata a Graecis.

(h)olus, -eris *n.* VARRO ling. 5,108 ab olla olera dicta, quorum † a gerere (a cruore *prop. Goetz—Schoel.* quod earum macerare *Kent.*) cruda olera (CASSIOD. in psalm. 36,2 l. 63 A. olera ... ab ola dicta sunt, ubi collecta decoquuntur. *cf.* CAT. 94,2). PAUL. FEST. 84 *sub* haedus. ISID. orig. 17,10,2 olus ab alendo dictum, eo quod primum homines oleribus alerentur, antequam fruges et carnes ederent. *vide* Capitolium, holitor.

homicida, -ae *m.* PRISC. gramm. II 25,26 homo homicida. GLOSS. IV Plac. D 32 homicida qui hominem *occidit.* ISID. orig. 5,26,15 *sub* homicidium.

homicidium, -i *n.* ISID. orig. 5,26,15 homicidii vocabulum conpositum est ex homine et caede. qui enim caedem in hominem fecisse conpertus erat, homicidam veteres appellabant.

homo, -inis *m.* QUINT. inst. 1,6,34 (GRF 414,2) etiamne *sinemus* hominem appellari, quia sit humo natus, quasi vero non omnibus animalibus eadem origo, aut illi primi mortales ante nomen imposuerunt terrae quam sibi? (HYG. fab. 220,3 homo vocetur quoniam ex humo videtur esse factus. TERT. apol. 18,2 *deus* hominem de humo struxerit [ITALA gen. 2,7. ITALA I Cor. 15,47 *al.*]. LACT. inst. 2,10,3 homo nuncupatus est, quod sit fictus ex humo [*cf.* ISID. diff. 2,47]. LACT. ira 10,43. ZENO 1,12,2. SERV. auct. georg. 2,340. AMBR. off. 3,3,16. PS. AUG. quaest. test. I 108,1. PS. ORIG. tract. 1 p. 6,1. CASSIOD. in psalm. 139,2 l.25 A. GREG. M. moral. 12,32. ISID. orig. 1,29,3. 10,1. 11,1,4). AMBR. hex. 6,8,46 homo latine ... ab humanitate (ISID. orig. 10,1). *vide* homicida, homicidium, homuncio, homunculus, humanitas, humanus, nemo.

homullulus, -i *m.* PRISC. gramm. II 102,4 diminutivorum diminutiva in diversas desinentia formas, ut homo, homuncio, homunculus, homullus, homullulus. 109,3.

homullus, -i *m.* PRISC. gramm. II 102,4 *sub* homullulus. 109,3.

homuncio, -onis *m.* CHAR. gramm. p. 119,22 B. deminutionis inaequalitas dura est, ut ... homo homunculus et homuncio. PRISC. gramm. II 102,4 *sub* homullulus. 109,3.

homunculus, -i *m.* VARRO ling. 8,14 ab homine homunculus. CHAR. gramm. p. 119,22 B. *sub* homuncio. PRISC. gramm. II 102,4 *sub* homullulus. 109,1

honestas, -atis *f.* PRISC. gramm. II 128,22 honor honestas. ISID. orig. 10, 116 quid est honestas nisi honor perpetuus (*ex* LACT. inst. 3,8,39), id est quasi honoris status?

honestus, -a, -um. VARRO ling. 5,73 honos ab onere: itaque honestum dicitur quod oneratum, et dictum (COM. pall. inc. 63): 'onus est honos qui sustinet rempublicam'. PRISC. gramm. II 128,22 honor honestas (140,2).

honor (honos), -oris *m.* VARRO ling. 5,73 *sub* honestus. *vide* honestas, Honor, honorabilis, honorarium ius, honorarium vinum, onustus.

Honor, -oris *m.* (*deus*). AUG. civ. 4,21 p. 171,15 D. (GRF 240,150) *quid opus erat* deo Honori, ut honorarentur. 4,24 p. 176,27 D. Honor, qui honorem *det*.

honorabilis, -e. ISID. orig. 10,115 honorabilis, quasi honore habilis, hoc est aptus.

honorarium ius. POMPON. dig. 1,2,2,10 *ius* honorarium dicitur, quod ab honore praetoris venerat. PAPIN. dig. 1,1,7,1 ius praetorium ...; quod et honorarium dicitur ad honorem praetorum sic nominatum. INST. Iust. 1,2,7 *praetorum edicta* etiam ius honorarium solemus appellare, quod qui honores gerunt, id est magistratus, auctoritatem huic iuri dederunt.

honorarium vinum. ISID. orig. 20,3,8 honorarium vinum, quod regibus et potentibus honoris gratia offertur.

honoripeta, -ae *m.* GLOSS. IV Plac. H 6 honoripetae sunt qui honores petunt.

honoro, -are. *vide* corona, honor.

hora, -ae *f.* MACR. Sat. 1,21,13 apud *Aegyptios* ... Apollo ... Horus vocatur, ex quo et horae viginti quattuor ... nomen acceperunt. ISID. orig. 5,29,2 hora Graecum nomen est, et tamen Latinum sonat. hora enim finis est temporis, sicut et ora sunt finis maris, fluviorum, vestimentorum. (*cf.* LABEO ap. PLUT. quaest. Rom. 46 p. 276A *sub* Hora). *vide* haruspex, horologium, horoscopus, occasus.

Hora, -ae *f.* (*dea*). LABEO ap. PLUT. quaest. Rom. 46 p. 276A εἰ μέντοι τὴν Ὥραν (*an* ὥραν?) ὀρθῶς ὁ Λαβεὼν ἀπὸ τοῦ παρορμᾶν ὠνομάσθαι δέδειχε κτλ. PLUT. quaest. Rom. 46 p. 276A ἤ, καθάπερ ἄλλα πολλά, καὶ τοῦτο (*i.e.* ἡ Ὥρα) τῶν Ἑλληνικῶν ὀνομάτων ἐστὶ καὶ δηλοῖ θεὸν ἐπισκοποῦσαν καὶ ἐφορῶσαν;

horaeos, -on. PLIN. nat. 11,36 genus est mellis aestivi, quod ideo vocatur horaeon a tempestivitate praecipua.

horda, -ae *f.* *vide* Hordicidia dies. (*cf.* *sub* forda).

hordearius (-iarius), -a, -um. PLIN. nat. 15,41 *pruna* hordearia appellata a comitatu frugis eius (*sc. hordei*). 15,55 a colore testacea *pira* appellant ...

tempore (*sc. hordei*) hordiaria. 18,72 antiquissimum in cibis hordeum, sicut ... apparet ... gladiatorum cognomine qui hordearii vocabantur. PAUL. FEST. 102 hordiarium aes, quod pro hordeo equiti Romano dabatur.

hordeolus, -i *m.* ISID. orig. 4,8,16 ordeolus est parvissima ac purulenta collectio in pilis palpebrium constituta ... hordei granum similans: unde et nomen accepit.

hordeum, -i *n.* VARRO ling. 5,106 hordeum ab horrido. (*cf.* 6,45). QUINT. inst. 1,4,14 *sub* haedus (VEL. gramm. VII 81,11. SCAUR. gramm. VII 11,6. 23,19). ISID. orig. 17,3,10 hordeum dictum quod prae ceteris generibus frumenti ante fiat aridum, vel quod spica eius ordines habeat. *vide* hordearius, hordeolus, horreum.

Hordicidia dies. VARRO rust. 2,5,6 in fastis dies Hordicidia nominatur, quod tum hordae boves immolantur. PAUL. FEST. 102 horda praegnans, unde dies, quo gravidae hostiae immolabantur, Hordicidia. (*cf. sub* Fordicidia).

horno. *vide* hornotinus.

hornotinus, -a, -um. PRISC. gramm. II 75,25 horno hornotinus (80,11).

horologium, -i *n.* ISID. orig. 20,13,5 horologia, quod ibi horas legamus.

horoscopus, -i *m.* (*i.q. astrologus*). SCHOL. Pers. 6,18 horoscopus ... est, qui horas nativitatis hominum speculatur (ISID. orig. 8,9,27).

horreo, -ere. *vide* horror.

horreum, -i *n.* AUG. dialect. 6,11 (GRF 283,265) per id quod continet, ut si quis horreum mutata littera affirmet ab hordeo nominatum. (*cf.* PAUL. FEST. 102 *sub* farreum).

horridus, -a, -um. *vide* hordeum.

horror, -oris *m.* PRISC. gramm. II 421,25 horreo ... horror. *vide* dolor.

Horta, -ae *f.* (*dea*). LABEO ap. PLUT. quaest. Rom. 46 p. 275F πότερον, ὡς Ἀντίστιος Λαβεὼν ἱστόρηκε, τοῦ παρορμᾶν 'ὁρτάρι' λεγομένου, τὴν οἷον ἐγκελευομένην πρὸς τὰ καλὰ καὶ παρορμῶσαν θεὸν Ὅρταν λεγομένην ᾤοντο δεῖν ... μηδέποτε μέλλειν. (*cf. sub* Hora).

hortamentum, -i *n.* PRISC. gramm. II 125,13 hortor hortaris hortamentum.

hortatio, -onis *f.* *vide* cohors.

hortor, -ari. *vide* Horta, hortamentum.

hortus, -i *m.* VARRO ap. CHAR. gramm. p. 103,8 B. (GRF 299,280d) Graccus et ortus sine adspiratione dici debere Varro ait; et ortum quidem, quod in eo omnia oriantur ...; sed consuetudo ... hortos cum adspiratione usurpavit (VEL. gramm. VII 68,19). PAUL. FEST. 102 hortus apud antiquos omnis villa dicebatur, quod ibi, qui arma capere possint, orirentur. ISID. orig. 17,10,1 hortus nominatus quod semper ibi aliquid oriatur.

Horus, -i *m.* (*deus, i.q. Apollo*). *vide* hora.

hosa (osa), -ae *f.* (*calceamentum*). ISID. orig. 19,34,9 osas puto ab os primum factas, et quamvis nunc ex alio genere, nomen tamen pristinum retinent.

hospes, -itis *c.* ISID. orig. 10,196 ospes, quod inferat ostio pedem. ospes, facilis, aptus et ostio patens: unde et ospitalis homo dicitur. *vide* hospitalis, Hostus.

hospitalis, -is. SERV. georg. 3,362 hospitalis homo dicitur hospiti apte serviens. ISID. orig. 10,196 *sub* hospes.

hospitium, -i *n.* ISID. orig. 15,3,10 hospitium sermo Graecus est, ubi quis ad tempus hospitali iure inhabitat, et iterum inde transiens migrat.

hostia, -ae *f.* OV. fast. 1,336 hostibus a domitis hostia nomen habet (SERV. Aen. 1,334 hostiae dicuntur sacrificia quae ab his fiunt qui in hostem pergunt [ISID. orig. 6,19,33]. ISID. diff. 1,523 hostia ...quae devictis hostibus immolabatur). PAUL. FEST. 84 *sub* haedus. 102 hostia dicta est ab eo, quod est hostire ferire. SERV. auct. Aen. 2,156 hostia ... dicta quod dii per illam hostiantur. GLOSS. IV Plac. A 75 hostiae ... aequae ab hostimento, id est aequamento, vel quod deorum mentes aestimentur iniquae; hostiae autem dictae ab eo quod per illas sacerdotes futura nuntient. *vide* hostio, redhostio.

hosticapas. PAUL. FEST. 102 hosticapas hostium captor.

hosticum, -i *n.* *vide* Hostus.

hosticus ager. VARRO ling. 5,33 ut nostri augures publici disserunt, agrorum sunt genera quinque: Romanus, Gabinus, peregrinus, hosticus, incertus ...; hosticus dictus ab hostibus.

Hostilina, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,8 p. 156,3 D.(GRF 245,167) cum segetes novis aristis aequantur, quia veteres aequare hostire dixerunt, deam Hostilinam *praefecerunt*.

hostilis, -e. CHAR. gramm. p. 73,17 B. hostile ab hoste ... derivatum est.

hostimentum, -i *n.* SERV. auct. Aen. 2,156 hostia ... dicta quod dii per illam hostiantur, id est aequi et propitii reddantur, unde hostimentum aequationem. *thes. gloss. vide* hostio, hostis.

hostio, -ire. NON. p. 3,29 *sub* hostis. p. 121,14 hostire est conprimere, caedere, dictum ab hostia. *vide* hostia, Hostilina, hostimentum.

hostis, -is *m.* PAUL. FEST. 84 *sub* haedus. NON. p. 3,26 hostimentum est aequamentum: unde hostes dicti sunt, quia ex aequa causa pugnam ineunt ..., unde et hostire dicitur. *vide* hostia, hosticapas, hosticus ager, hostilis, Ostia, ostium.

Hostus, -i *m.* (*praen. vir.*) LIB. de praen. 4 Hostus praenomen fuit in eo, qui peregre apud hospitem natus erat. MACR. Sat. 1,6,16 referunt ... eum, quod primus esset in hostico procreatus, Hostum Hostilium a matre (*sc. Sabina Hersilia*) vocitatum.

humanitas, -atis *f.* LACT. inst. 1,11,10 ab homine humanitas. AMBR. off. 3,3,16 *ab humo* appellata humanitas. ISID. orig. 10,116 *sub* humanus. *vide* humus.

humanus, -a, -um. PRISC. gramm. II 79,8 ab humo humanus. ISID. orig. 10,116 humanus, quod habet circa homines amorem et miserationis affectum. unde et humanitas dicta.

humatio, -onis *f.* *vide* postumus, Postumus.

humectus, humerus, humidus. *sub* um–

humilio, -are. CASSIOD. in psalm. 38,3 l. 66 A. humiliatus ... significat humi prostratus.

humilis, -e VARRO ling. 5,23 dicitur humilior, qui ad humum demissior, infimus humillimus, quod in mundo infima humus. SERV. auct. Aen. 4,255 humilis humiliter: et tractum est ab humo. ISID. orig. 10,115 humilis, quasi humo adclinis. *thes. gloss.*

humo, -are. VARRO ling. 5,23 quod terra sit humus, ideo is humatus mortuus, qui terra obrutus. CIC. leg. 2,57 quod nunc communiter in

omnibus sepultis venit usu, ut humati dicantur, id erat proprium tum in iis, quos humus iniecta contexerat. CIC. Tusc. 1,36 in terram ... cadentibus corporibus iisque humo tectis, e quo dictum est humari. PLIN. nat. 7,187 sepultus vero intellegitur quoquo modo conditus, humatus vero humo contectus (*secl. Mayhoff*). ISID. diff. 1,552 humus ... inferior, et deorsum, et humida. unde et humati, sepulti. ISID. orig. 10,121 humatus, quod sit humo tectus, id est sepultus. 11,2,37 humare obruere dicimus, hoc est humum inicere. *thes. gloss. vide* postumus.

humor. *sub* umor.

humus, -i *f.* EXPLAN. in Don. gramm. IV 537,31 ubique terra est ... ; humus vero humida ... aut quae humorem habet (ISID. diff. 1,552 ubique terra est ...; humus autem terra humida est, et ab humore vocata. ISID. orig. 14,1,1 terra dicta a superiori parte, qua teritur; humus ab inferiori vel humida terra, ut sub mari). GLOSS. Plac. H 13 humus terra ab humanitate dicta, quia cunctis humana est. ISID. orig. 12,3,1 mus terra, unde et humus (20,3,4).

hyacinthizon, -ontis *adi. vel subst.* (*gemma*). SOL. 52,63 hyacinthizontas, scilicet qui hyacinthos prope referant, et ipsos probant. eos vero, qui crystalli similes capillamentis intercurrentibus obscurantur (hoc enim vitio illorum nomen est), scientissimi lapidum plebi dederunt (ISID. orig. 16,9,4).

Hyacinthus, -i *m.* (*Eurotae vel Oebali filius*). *vide* hyacinthus.

hyacinthus, -i *m.* (i) *herba*: SERV. ecl. 3,106 hyacinthos ... natus primo est de Hyacinthi sanguine ...; designans primam Hyacinthi litteram (SCHOL. Stat. Theb. 4,223 *Hyacinthi* sanguis in florem nominis sui versus est. ISID. orig. 17,9,15 hyacinthus ... traxit ... nomen a puero quodam nobili qui in saltibus inter purpureos flores repertus est interfectus; deditque nomen herbae puerilis funeris casus). *aliter*: FULG. myth. 3,5 p.65,3 quintos ... Attica lingua flos nuncupatur, unde et iacintos dicitur quasi hioscintos, quod nos Latine solus flos dicimus. (ii) *gemma*: ISID. orig. 16,9,3 iacinthus ex nominis sui flore vocatus. *vide* hyacinthizon.

Hyades, -um *f.* (*stellae*). CIC. nat. deor. 2,111 'has Graeci stellas Hyadas vocitare suerunt' (Arat. frg. 29) a pluendo – ὕειν enim pluere (TIRO ap. GELL. 13,9,4 ab eo quod est ὕειν [HYG. fab. 192,3. SERV. Aen. 1,744. PROB. Verg. georg. 1,138. SCHOL. Germ. Bas. p.75. ISID. orig. 3,71,12] OV. fast. 5,166 ab imbre. PLIN. nat. 2,106 pluvio nomine. 18,247 nimborum argumento. SERV. georg. 1,138 ἀπὸ τοῦ ὑετοῦ. GREG. M. moral. 9,11 a pluviis. 9,15 quia ὑετός imber dicitur), nostri imperite Suculas, quasi a subus essent non ab imbribus nominatae (TIRO ap GELL. 13,9,4 οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν [*aliter*: GELL. 13,9,5 quod ab illis *sc. Graecis* ὑάδες, a nobis primo 'syades', deinde 'suculae' appellatae]. FEST. 302 a subus. PLIN. nat. 18,247 nostri a similitudine cognominis Graeci ... inperitia appellavere suculas. SERV. auct. georg. 1,138 alii hyadas a porcis, quas Graeci ὕας dicunt ... dictas accipiunt. PROB. Verg. *ad l.*). OV. fast. 5,182 nomina *sc. Hyadum* fecit Hyas (HYG. astr. 2,21,2. SERV. auct. Aen. 1,744. SCHOL. Verg. Bern. georg. 1,138. SCHOL. Germ. Bas. p. 75). HYG. fab. 192,3 quidam aiunt in modum Y litterae positas inde Hyades dici (SERV. auct. georg. 1,138 sunt in fronte tauri, in formam 'Y' litterae, unde etiam hyadas dici volunt. BREV. EXPOS. *ad. l.* GREG. M. moral. 9,15). SCHOL. Germ. Bas. p.75 *derivatur a cognomine Dionysi, q.e.* Ὑής.

Hyas, -antis *m.* (*frater Hyadum*). *vide* Hyades.

hybrida, -ae *m.* (*et cogn. vir.*). PLIN. nat. 8,213 antiqui hybridas vocabant ceu semiferos, ad homines quoque ut C. Antonium Ciceronis in consulatu appellatione tralata.

Hydaspes, -is *m.* (*fluvius Asiae*). LACT. inst. 7,15,19 Hystaspes ... Medorum rex ... a quo amnis nomen accepit, qui nunc Hydaspes dicitur (=ISID. orig. 13,21,12).

hydra, -ae *f.* SERV. Aen. 6,287 hydra ab aqua dicta est (ISID. orig. 11,3,35. 12,4,23). SCHOL. Stat. Theb. 1,384 hydram monstrum fuisse ἀπὸ τῶν ὑδάτων fabula nomen obtinuit.

hydria, -ae *f.* ISID. orig. 20,6,4 hydria genus vasis aquatilis per derivationem vocata; ὕδωρ enim Graeci aquam dicunt.

hydromelum, -i *n.* ISID. orig. 20,3,11 hydromelum, quod fiat ex aqua et malis Matianis.

hydrophobia, -ae *f.* CAEL. AUR. acut. 3,9,98 hydrophobia ... nomen sumpsit ab accidenti. est enim vehemens timor aquae: nam Graeci timorem phobon vocant, aquam hydor appellant. quidam denique detracta litera delta adicientes gamma hygrophobiam vocaverunt, quod omnem liquorem metuat ...; alii quoque phobodipson appellant quod cum timore sitiat. item Polybus pheugydron siquidem aquam fugiat ...; item Andreas cynolysson vocavit, veluti ex rabie canina morbum conceptum.

hydrophobus, -a, -um. TERT. bapt. 5 nympholeptos et lymphaticos et hydrophobos vocant quos aquae necaverunt aut amentia vel formidine exercuerunt. CAEL. AUR. 3,13,109 timent ... aquam hydrophobi.

hydrops, -pis *m.* CAEL. AUR. chron. 3,8,96 hydrops ab accidenti nomen sumpsit, siquidem aquosus humor hanc passionem necessario comitetur: nam Graeci hydor aquam vocaverunt. ISID. orig. 4,7,23 hydropis nomen sumpsit ab aquoso umore cutis. nam Graeci ὕδωρ aquam vocaverunt.

Hydrussa, -ae *f.* (*insula maris Aegaei*). BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,14 *sub* Cea.

hygrophobia, -ae *f.* CAEL. AUR. acut. 3,9,98 *sub* hydrophobia.

hymen, -enis *m.* (*membrana virginalis*). *vide* hymenaeus.

Hymenaeus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* hymenaeus.

hymenaeus, -i *vel* -i, -orum *m.* DON. Ter. Ad. 904 Hymenaeum quidam Liberi ac Veneris filium dicunt esse, qui primus certas nuptias instituerit. ideo per laudem cantatur virginalibus nuptiis ...; alii virum fortem Atticum dicunt fuisse, qui raptas praedonibus virgines oppressis latronibus intactas patriae restituerit. alii, quod hymen dicatur membrana quaedam, qua est munita virginitas, quae primo corrumpitur coitu, hymenaeum putant veluti hymnum vocari virginalium nuptiarum. SERV. Aen. 1,651 Hymenaeus ... ut alii dicunt deus est nuptiarum, ut alii, quidam iuvenis fuit, qui die nuptiarum oppressus ruina est, unde expiationis causa nominatur in nuptiis. falsum est autem ...; Hymenaeus quidam apud Athenas inter bella ... virgines liberavit, quam ob causam nubentes eius invocant nomen. SERV. auct. Aen. 4,99 quod coniugium (*sc. Hymenaei*) quia felix fuerat, placuit Atheniensibus omnibus nuptiis Hymenaei nomen interesse (SCHOL. Stat. Theb. 3,283). est etiam alia ratio vocabuli: nam hymen quaedam membrana quasi virginalis puellae esse dicitur: qua rupta quia desinat esse virgo, hymenaei nuptiae dictae. SERV. auct. Aen. 4,127 alii hunc Veneris et Liberi filium dicunt

primum nuptiis prospere usum, ob quod in nuptiis vocatur: unde nuptiale carmen Hymenaeus. alii nuptiarum inventorem tradunt et ideo carminibus decorari ...; Cornelius Balbus (GRF 541,2) Hymenaeum ait Magnetis filium ... dum nuptias Liberi patris et Althaeae religiosis cantibus celebrat, expirasse: propter quod ei talis honor in nuptiis adtributus est, ut celebratio nominis eius nuptiarum iugendarum perpetuum omen esset. SERV. auct. ecl. 8,30 Hymenaeus fertur in nuptiis Ariadnes et Liberi patris vocem perdidisse cantando: ex cuius nomine nuptiae dictae sunt. ISID. orig. 9,7,22 hymenaeus dicitur a quodam Hymenaeo, qui primus prospere usus est nuptiis, vel ἀπὸ τοῦ ὑμένος, quae membrana virginitatis est claustrum. (*cf.* HYG. fab. 273,1).

hymnus, -i *m.* EUCHER. instr. 2 p. 160,20 ex Graeco ... hymnus carmen in laudem dei. CASSIOD. in psalm. 39,4 l. 65 A. hymnus ... graecus sermo est, id est, laus carminum lege composita (ISID. orig. 1,39,17. 6,19,17).

Hyperboreus, -a, -um *et* **Hyperborei,** -orum *m.* PAUL. FEST. 103 Hyperborei supra aquilonis flatum habitantes dicti, quod humanae vitae modum excedant vivendo ultra centesimum annum, id est ὑπερβαίνοντες ὅρον saeculi humani. SERV. georg. 3,196 Hyperborei montes sunt Scythiae, dicti, quod supra, id est ultra eos, flat Boreas (ISID. orig. 14,8,7). SERV. auct. georg. 3,381 *regio* Hyperborea vocatur ab eo, quod flatus boreae excedat. SCHOL. Stat. Theb. 5,390 Hyperborei ... montes trans aquilonem sunt. et est vocabulum Graecum. ὑπέρ enim Graece, Latine 'ultra' dicitur. βορέας aquilo nuncupatur. *vide* boreas.

Hyperion, -onis *m.* (*nom. myth.*). PAUL. FEST. 103 Hyperionem alii patrem solis, alii ipsum, quod eat super terras, ita appellatum putabant. SCHOL. Stat. Theb. 3,35 Hyperiona ... non, ut Graeci fingunt, Titanis filium accipiendum, sed simplicitate Latina explicandum est ambiguum Graecitatis: Hyperiona dicunt 'super omnia saecula.'

hypnale *et* **hypnalis** *f.* (*genus aspidis*). SOL. 27,31 hypnale quod somno necat (ISID. orig. 12,4,14 hypnalis, genus aspidis, dicta quod somno necat).

Hypobarus, -i *m.* (*fluvius*). PLIN. nat. 37,39 Ctesias in Indis flumen esse Hypobarum, quo vocabulo significetur omnia bona eum ferre.

hypocisthis, -idis *f.* PLIN. nat. 26,49 hypocisthis ... nascitur ut diximus (24,81) sub cistho, unde nomen.

hypocrita, -ae *m.* EUCHER. instr. 2 p.160,10 ex Graeco ... hypocrita simulator. ISID. orig. 10,118 hypocrita Graeco sermone in Latino simulator interpretatur ... ὑπό enim falsum, κρίσις iudicium interpretatur. (*cf.* GREG. M. moral. 18,13).

hypogeson, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,160 *aizoi genus* alii hypogeson *appellant*, quoniam in subgrundiis fere nascitur.

hyppiris. *sub* hippuris.

Hyrcana silva. *vide* Hyrcania.

Hyrcani, -orum *m.* (*gens Asiae*). SERV. Aen. 7,605 *Hyrcanorum* gens est dicta a silva Hyrcania (ISID. orig. 9,2,42).

Hyrcania, -ae *f.* (*regio Asiae*). ISID. orig. 14,3,33 Hyrcania dicta a silva Hyrcana, quae Scythiae subiacet.

Hyrcania silva. *vide* Hyrcani.

Hystaspes, -i *et* -is *m.* (*rex Medorum*). *vide* Hydaspes.

hystrix(hist-), -icis *f.* ISID. orig. 12,2,35 histrix animal in Africa erinacii

simile, vocatum ab stridore spinarum, quas tergo laxatas emittit ut canes vulneret insequentes.

I

iacio, -ere. *vide* iacto, iactura, iactus, iaculum. *part.* iactus: *vide* porrectus.

iacto, -are. GELL. 2,6,5 'iactare' multo fusius largiusque est quam iacere, unde id verbum traductum est (MACR. Sat. 6,7,8). *vide* iaculum, iaculus.

iactura, -ae *f.* CHAR. gramm. p.396,7 B. iactura quae iacitur, ut levetur onere navis.

iactus, -us *m.* ISID. orig. 18,21 iactus dictus a iaciendo. unde et piscatorium rete iaculum dicitur.

iaculum, -i *n.* VARRO ling. 5,115 iaculum, quod ut iaciatur fit. NON. p. 327,18 iacere significat emittere: unde et iaculum. ISID. orig. 18,21 *sub* iactus. 18,63 olim ... tesserae iacula appellabantur, a iaciendo. 19,5,2 funda genus est piscatoriae retis ...; idem etiam a iactando iaculum dicitur.

iaculus, -i *m.* (*serpens*). ISID. orig. 12,4,29 iaculus serpens volans ...; exiliunt enim in arboribus, et dum aliquod animal obvium fuerit, iactant se super eum et perimunt; unde et iaculi dicti sunt.

Iambe, -es *vel* -a, -ae *f.* (*nom. mul.*) *vide* iambus.

iambicum metrum. SACERD. gramm. VI 500,9 ex iambo iambicum *metrum dictum* (SERG. gramm. IV 480,21). MAR. VICTORIN. gramm. VI 79,29 appellatur ... iambicum παρὰ τὸ ἰαμβίζειν, quod graece significat maledicere et carpere.

iambus, -i *m.* SACERD. gramm. VI 498,10 *iambo* nomen Iambe, Celei filia, dedit, quae cavillationes iocosas huius pedis sono dicens *e.q.s.* (AUDAX gramm. VII 334,15 iambus unde nomen accepit? ab Iamba, Thressa muliere, quam dicunt in maledicto exercitatam isto pede usam). MAR. VICTORIN. gramm. VI 44,26 iambus ... *dicitur* ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν, id est maledicere, quod in iambicis plerumque versibus reperimus (DIOM. gramm. I 476,18. 485,15. MART. CAP. 9,988 [iambizin BMR; iambozin *cett.*]. ISID. orig. 1,17,4 [iambozin *ex* Mart. Cap.]), vel ἀπὸ τοῦ ἰέναι βάδην: a brevi enim profectus per longam porrigitur (84,10. *cf.* PAUL. FEST. 105). *vide* iambicum metrum.

Ianiculum, -i *n.* (*mons Romae et oppid.*). VERG. Aen. 8,357 hanc Ianus pater, hanc Saturunus condidit arcem; Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen (OV. fast. 1,246 arx mea collis erat, quam cultrix nomine nostro [*i.e. Iano*] nuncupat haec aetas Ianiculumque vocat. MIN. FEL. 21,6. CYPR. idol. 2. SOL. 2,5. ARNOB. nat. 1,36. 3,29. SERV. auct. Aen. 8,319. 8,357. AUG. civ. 7,4 p. 279,28 D. MACR. Sat. 1,7,19. MART. CAP. 6,642. PS. AUR. VICT. orig. 2,4. ISID. orig. 15,1,50). *aliter*: PAUL. FEST. 104 Ianiculum dictum, quod per eum Romanus populus primitus transierit in agrum Etruscum (*i.e. a ianua*).

ianitrices(ianet–), -um *f.* ISID. orig. 9,7,17 duorum inter se fratrum uxores ianetrices vocantur, quasi eandem ianuam terentes, vel per eandem ianuam iter habentes.

ianthinus, -a, -um. PLIN. nat. 21,27 *violae* Graeco nomine ... appellatae ia et ab his ianthina vestis.

ianua, -ae *f.* CIC. nat. deor. 2,67 principem in sacrificando Ianum esse

voluerunt, quod ab eundo nomen est ductum, ex quo transitiones perviae iani foresque in liminibus profanarum aedium ianuae nominantur (SERV. Aen. 1,449 ianua ... est primus domus ingressus, dicta quia Iano consecratum est omne principium. COMMENT. Lucan. 5,6. CASSIOD. in psalm. 73,5–6 l. 170 A. ISID. orig. 15,7,4). *vide* Ianiculum, ianitrices, ianuarius, Ianuarius, ianus, Ianus, Iuno.

Ianual, -is *n.* PAUL. FEST. 104 Ianual libi genus, quod Iano tantummodo delibatur.

Ianualis porta. VARRO ling. 5,165 tertia *porta* est Ianualis, dicta ab Iano. MACR. Sat. 1,9,17 bello Sabino ... *porta* quae sub radicibus collis Viminalis erat ... postea ex eventu Ianualis vocata est. *cf.* 18 cum ... Sabini per portam patentem inrupturi essent, fertur ex aede Iani per hanc portam magnam vim torrentium undis scatentibus erupisse.

ianuarius, -ii (*mensis*). VARRO ling. 6,34 prior (*sc. mensis*) a principe deo (*i.e. Iano*) Ianuarius appellatus (PLUT. Num. 19,5 ὁ δὲ πρῶτος Ἰανουάριος ἀπὸ τοῦ Ἰανοῦ. CENS. 22,13. CYPR. idol. 2. SERV. Aen. 7,607. SERV. georg. 1,43. MACR. Sat. 1,13,3. COMMENT. Lucan. 5,6. LYD. mens. 4,2 p. 66,16 W. GLOSS. Plac. I 7. ISID. nat. 4,4. ISID. orig. 5,33,3). ISID. nat. 4,4 specialiter Ianuarius appellatur, eo quod ianua sit anni atque principium (ISID. orig. 5,33,3 vel quia limes et ianua sit anni *ex* GLOSS. Plac. I 7 *sub* Ianus. *cf.* OV. fast. 2,51).

Ianuarius, -ii *m.* (*i.q. Ianus*). LYD. mens. 4,1 p. 64,7 W. Λογγῖνος δὲ Αἰωνάριον αὐτὸν ἑρμηνεῦσαι βιάζεται ὡσεὶ τοῦ αἰῶνος πατέρα, ἢ ὅτι ἕνον τὸν ἐνιαυτὸν Ἕλληνες εἶπον ...· ἢ ἀπὸ τῆς ἴας ἀντὶ τοῦ τῆς μιᾶς κατὰ τοὺς Πυθαγορείους. 4,2 p. 66,10 W. ὁ ... Δημόφιλος πρῶτον αὐτὸν (*i.e. Ianum*) βούλεται οἴκους καὶ πυλεῶνας κατασκευάσαι καὶ ἀπὸ τῆς ἰανούας, ὅ ἐστι θύρας, Ἰανουάριον ὀνομασθῆναι.

Ianus, -i *m.* (*deus*). CIC. nat. deor. 2,67 principem in sacrificando Ianum esse voluerunt, quod ab eundo nomen est ductum (SERV. auct. Aen. 7,610 quidam Ianum Eanum dicunt ab eundo. MACR. Sat. 1,9,11 alii ... voluerunt Ianum ... ab eundo dictum ...; unde et Cornificius [GRF 475,2] etymorum libro tertio: Cicero, inquit, non Ianum sed Eanum nominat, ab eundo). OV. fast. 1,127 praesideo foribus caeli ... inde vocor Ianus *cf.* 2,51 (TERT. coron. 13 Ianum a ianua. TERT. idol. 15. MACR. Sat. 1,9,7. GLOSS. Plac. I 7. ISID. orig. 8,11,37). PAUL. FEST. 52 chaos appellat Hesiodus (Theog. 116) confusam quandam ab initio unitatem, hiantem patentemque in profundum. ex eo et χάσκειν Graeci, et nos hiare dicimus. unde Ianus detracta aspiratione nominatur id, quod fuerit omnium primum (*cf.* OV. fast. 1,103). *vide* Ianiculum, ianua, Ianual, Ianualis porta, ianuarius, ianus.

ianus, -i *m.* CIC. nat. deor. 2,67 *sub* ianua.

Iapis(-ix), -idis *m.* (*nom. vir.*). SERV. Aen. 12,391 Iapix aptum nomen medico: nam ἰᾶσθαι Graeci dicunt 'curare'.

Iapydia, -ae *f.* (*regio Venetiae*). SERV. Aen. 11,247 Iapydia Venetiae regio est, ab oppido dicta. SERV. georg. 3,475 Iapydia pars est Venetiae, dicta ab Iapydio oppido.

Iapydium, -ii *n.* (*oppid.*). *vide* Iapydia.

Iapyges, -um *m.* (*pop. Apuliae*). SOL. 2,7 Iapygas ab Iapyge Daedali filio (MART. CAP. 6,642. COMMENT. Lucan. 2,609).

Iapygia, -ae *f.* (*regio Apuliae*). *vide* Iapyx(1).

Iapyx(1), -ygis *m.* (*ventus*). GELL. 2,22,21 ex Ἰαπυγίας ipsius ore proficiscentem *ventum* ... Apuli eodem quo ipsi sunt nomine Iapygem dicunt (APUL. mund. 14. PORPH. Hor. carm. 1,3,2. SERV. Aen. 11,247).

Iapyx(2), -ygis *m.* (*Daedali filius*). *vide* Iapyges.

iaspis, -idis *f.* ISID. orig. 16,7,8 iaspis de Graeco in Latinum viridis gemma interpretatur: ias quippe viride, pinasin gemma dicitur.

ibex(1), -icis *m.* (*animal*). ISID. orig. 12,1,16-17 ibices, quasi avices, eo quod ad instar avium ardua et excelsa teneant et in sublime inhabitent ...; unde et meridiana pars ibices (*i.e. ibides*) aves vocant, qui Nili fluentis inhabitant.

ibex(2), -icis *m.* (*avis, confus. c. 'ibis'*). ISID. orig. 12,1,17 *sub* ibex(1).

Icaria, -ae *f.* (*insula maris Aegaei*). OV. met. 8,235 tellus (*i.e. Icaria*) a nomine dicta sepulti (*i.e. Icari*). ISID. orig. 14,6,26 Icaria insula una de Cycladibus, quae Icario mari nomen dedit ...; dicitur ... Icarum Cretensem ibi naufragio interisse, et de exitu hominis inpositum nomen loco (*ex* VARRO ap. SOL. 11,30 *sub* Icaros). *vide* Icarium mare.

Icarium mare. OV. ars. 2,96 aequora nomen *Icari* habent (met. 8,230. trist. 1,1,90. HYG. fab. 40,4. LACT. inst. 1,11,59. ADNOT. Lucan. 9,956. SCHOL. Hor. carm. 1,1,15. 4,2,2. ISID. orig. 13,6,8). PLIN. nat. 4,68 Icaros *insula*, quae nomen mari dedit (SOL. 11,30. 23,16 *cf.* ISID. orig. 14,6,26 *sub* Icaria).

Icaros, -i *f.* (*insula, i.q. Icaria*). VARRO ap. SOL. 11,30 (GRF 350,393) de Sporadibus est Icaros ...: vult ... Varro Icarum Cretem ibi interisse naufragio, et de exitu hominis inpositum nomen loco. *vide* Icarium mare.

Icarus, -i *m.* (*Daedali filius*). *vide* Icaria, Icarium mare, Icaros.

ichneumon, -onis *m.* ISID. orig. 12,2,37 ichneumon Graece vocatus, eo quod odore suo et salubria ciborum et venenosa produntur.

Ichnusa, -ae *f.* (*insula, i.q. Sardinia*). PLIN. nat. 3,85 Sardiniam ... appellavit ... Myrsilus Ichnusam a similitudine vestigi (MART. CAP. 6,645).

Ichthyophagi, -orum *m.* ISID. orig. 9,2,131 Icthyophagi, quod venando in mari valeant, et piscibus tantum alantur.

ico, -ere. NON. p. 123,33 icit significat percutit, ab ictu. *part.* ictus: *vide* fulguritum, victima.

icon, -onis *f.* (*i.q.* εἰκών *pro 'echo'*). ISID. orig. 16,3,4 icon saxum est, qui humanae vocis sonum captans, etiam verba loquentium imitatur: icon autem Graece, Latine imago vocatur, eo quod ad vocem respondens alieni efficitur imago sermonis.

Icosium, -ii *n.* (*oppid. Africae*). SOL. 25,17 nec ab Icosio taciti recedamus: Hercule enim illa transeunte viginti qui a comitatu eius desciverant locum deligunt, iaciunt moenia: ac ne quis inposito a se nomine privatim gloriaretur, de condentium numero (*i.e.* εἴκοσι) urbi nomen datum (ISID. orig. 15,1,76).

icterus(-os), -i *m.* (i) *avis*: PLIN. nat. 30,94 avis icterus vocatur a colore. (ii) *morbus*: CAEL. AUR. chron. 3,5,68 *icteros* vocabulum sumpsit secundum Graecos ab animalibus nomine quod sit coloris fellei.

ictus, -us *m.* ISID. orig. 5,27,19 ictus proprie flagellorum sunt, ab agitando vocati. *vide* ico, sagitta, victima.

idem, eadem, idem. PRISC. gramm. II 589,14 'is' *componitur* ... cum adverbio 'idem', quod significat 'is demum', ex quibus et componitur (II

593,22. III 11,25. 125,2).

idiota, -ae *m*. NON. p. 38,20 idiotas a graeco tractum, inutilis; quasi sibi tantum, non plurimis utiles. ISID. orig. 10,143 idiota, inperitus, Graecum est.

ido(lo)latria, -ae *f*. TERT. idol. 4 eorum imagines idola, imaginum consecratio idololatria. 15 idoli honor idololatria est. AUG. c. Faust. 20,21 (=ISID. eccl. off. 1,35,4) idolatria dicitur eorum, qui hoc (*sc. sacrificium*) etiam idolis exhibent. SCHOL. Prud. praef. idolatria formae servitus. idea forma, latria servitus (*sim*. OP. imperf. in Matth. 20 p. 744. ISID. orig. 8,11,11. 14). *thes. gloss.*

idolum, -i *n*. TERT. idol. 3 εἶδος ... Graece formam sonat et ab eo per diminutionem idolum deductum (=ISID. orig. 8,11,13). FILASTR. 109,7 nomen idoli species doli (CASSIOD. in psalm. 96,7 l. 141 A. idolum ... dictum est, quod ipsum sit dolum, id est, hominum falsitate repertum. ISID. orig. 8,11, 14 quidam ... Latini ignorantes Graece inperite dicunt idolum ex dolo sumpsisse nomen, quod diabolus creaturae cultum divini nominis invexit). FULG. myth. 1,1 p.16,17 idolum dictum est, id est idos dolu, quod nos Latine species doloris dicimus. EUCHER. instr. 2 p. 155,10 idola simulacra, Graecum est.

idulis, -e. PAUL. FEST. 104 idulis ovis dicebatur, quae omnibus idibus Iovi mactabatur. *vide* idus.

idus, -uum *f*. VARRO ling. 6,28 idus ab eo quod Tusci itus, vel potius quod Sabini idus dicunt (MACR. Sat. 1,15,14 iduum ... nomen a Tuscis, apud quos is dies itis vocatur, sumptum est. item autem illi interpretantur Iovis fiduciam). PLUT. quaest. Rom. 24 p. 269D τὰς δ' "εἰδούς" ἢ διὰ τὸ κάλλος καὶ τὸ εἶδος ὁλοκλήρου καθισταμένης τῆς σελήνης (MACR. Sat. 1,15,16 non nullis placet idus dictas vocabulo Graeco, οἷον ἀπὸ τοῦ εἴδους, quod eo die plenam speciem luna demonstret. LYD. mens. 3,10 p. 47,12 W. τὸ δὲ τῶν Εἰδῶν ὄνομα παρὰ μὲν τοῖς πολιτικοῖς ἐκ τοῦ εἴδους τῆς Σελήνης) ἢ τῷ Διὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἀποδιδόντες (*cf*. MACR. Sat. 1,15,14 *supra*). MACR. Sat. 1,15,16 idus, quod ea die plena luna videatur, a videndo vidus appellatus, mox litteram 'v' detractam (POL. SILV. fast. Ian. 13 idus dictae ἀπὸ τοῦ εἰδεῖν, a videndo). *ibid.* idus ab ove iduli dictas, quam hoc nomine vocant Tusci (LYD. mens. 3,10 p. 47,12 W. παρὰ δὲ τοῖς ἱερεῦσιν ἀπὸ θυσίας τινὸς τρόπου, ἥτις εἴδουλις ὠνομάζετο). 1,15,17 ut idus vocemus diem qui dividit mensem. iduare enim Etrusca lingua dividere est (SCHOL. Hor. carm. 4,11,16). ISID. nat. 4,6 idus ... dictae a diebus (dibus *v.l.*). ISID. orig. 5,33,13 idus ... plerique Latinorum ab edendo dictum putant, quod hi dies apud veteres epularum essent. *vide* idulis.

iecur, iecoris *n*. ISID. orig. 11,1,125 iecur nomen habet eo quod ignis ibi habeat sedem.

ieiunium, -i *n*. CASSIOD. in psalm. 34,13 l. 264 A. ieiunium ... dictum est quasi inedium, quod abstinentes diutius ad inediam usque perducat. ISID. orig. 6,19,65 *ieiunio* nomen est inditum ex quadam parte viscerum tenui semper et vacua, quod vulgo ieiunum vocatur (11,1,131 ieiuna tenue intestinum, unde et ieiunium dicitur). *vide* ie(ie)ntaculum.

ieiunum, -i *n*. *vide* ieiunium.

ie(ie)ntaculum(iant-), -i *n*. ISID. orig. 20,2,10 iantaculum est primum cibum quo ieiunium solvitur; unde et nuncupatum. Nigidius (109): 'nos ipsi

ieiunia iantaculis levibus polluimus'.

Iesus, -i *m.* LACT. inst. 4,12,6 Iesus ... latine dicitur salutaris sive salvator.

ignarus, -a, -um. CIC. orat. 158 'noti' erant et 'navi', quibus cum 'in' praeponi oporteret, dulcius visum est 'ignotos ignavos ignaros' dicere (*cf.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 9,9. PRISC. gramm. II 30,9. CASSIOD. [*ex Papiriano*] gramm. VII 162,8). VEL. gramm. VII 80,10 in eo quod est narrare observatum est ut unum 'r' scriberemus, quoniam venit a gnaro, cui est contrarium ignarus. ISID. orig. 10,142 ignarus, non gnarus, id est inscius, id est sine naribus. olfecisse enim veteres scisse dicebant (11,1,47 *sub* naris *cf.* 5,27,25 *sub* ignominium)

ignavus, -a, -um. CIC. orat. 158 *sub* ignarus (QUINT. inst. 1,5,69. MAR. VICTORIN. gramm. VI 9,9. PRISC. gramm. II 30,9). GLOSS. IV Plac. N 13 naviter ... tractum a navi; unde navi dicuntur boni, ignavi stulti. ISID. orig. 10,142 ignavus, ignarus viae, id est rationis et vitae.

igneo, -ere. PRISC. gramm. II 466,25 ab igne igneo et ignesco.

ignesco, -ere. PRISC. gramm. II 466,25 *sub* igneo.

ignis, -is *m.* VARRO ling. 5,70 ignis a gnascendo (*Muell.*; nasc- *codd.*), quod hinc nascitur et omne quod nascitur ignis se indit. ISID. orig. 19,6,5 ignis ... dictus quod nihil gigni potest ex eo. *vide* culina, iecur, igneo, ignesco, ignitabulum, segnis.

ignitabulum, -i *n.* PAUL. FEST. 105 ignitabulum ignis receptaculum.

ignobilis, -e. ISID. orig. 5,27,25 *sub* ignominium. 10,146 ignobilis, eo quod sit ignotus et vilis et obscuri generis, cuius nec nomen quidem scitur.

ignominia, -ae *f.* CIC. rep. 4,6 ut omnis ea iudicatio *censoris* versatur tantummodo in nomine, animadversio illa ignominia dicta est (NON. p. 24,5 ignominia est nominis nota). PRISC. gramm. II 30,9 '*n*' transit in 'g', ut 'ignosco' ... 'ignominia'. 119,27 nomen nomini ignominia.

ignominium, -i *n.* (*i.q. ignominia*). ISID. orig. 5,27,25 ignominium, eo quod desinat habere honestatis nomen is qui in aliquo crimine deprehenditur. dictum est ... ignominium quasi sine nomine, sicut ignarus sine scientia, sicut ignobilis sine nobilitate.

ignoro, -are. CASSIOD.(*ex Papiriano*) gramm. VII 159,10 narare per unum 'r' scribitur, ut Varroni placet. secutus est enim etymologiam nominis ... qua gnarus dicitur qui scit ... quod loqui debeat. denique compositio verbi ita scribitur, ignorare, quod non per duo 'r', sed per unum scribitur.

ignosco, -ere. CHAR. gramm. p. 393,29 B. ignoscit qui dissimulat se nosse quod comperit. PRISC. gramm. II 30,9 *sub* ignominia.

ignotus, -a, -um. CIC. orat. 158 *sub* ignarus (PRISC. gramm. II 30,9. CASSIOD.[*ex Papiriano*] gramm. VII 162,8).

ile, -is *et* **ilium,** -i *n.* PAUL. FEST. 81 exilies et ilia a tenuitate inarum ... videntur esse dicta (104 ilia dicta ab ina, quae pars chartae est tenuissima). ISID. orig. 4,6,14 ileos dolor intestinarum, unde et ilia dicta sunt. 11,1,100 ilium Graeco sermone appellatum, quod ibi nos obvolvamus. Graece enim ili (*Heraeus i.e.* εἰλεῖν; ilios *codd.*) obvolvere dicitur. *vide* umbilicus.

ileus(-os), -i *m.* CHIRON. 215 (=VEG. mulom. 1,42,2) ileon dixerunt ab eo quod eorum qui hoc vitium patiuntur, intestina habent ex locis suis exclusa, quasi helices (helias *codd.*) faciunt. CASS. FEL. 51 p.131,16 ileos ... distentio cum tortione simili torturae chordarum. unde nomen ileos sive

chordapsus accepit. *cf.* ISID. orig. 4,6,14. 11,1,100 *sub* ile. *vide* ile.

ilex, –icis *f.* ISID. orig. 17,7,26 ilex ab electo vocata; huius enim arboris fructum homines primum ad victum sibi elegerunt. *vide* ilignus.

Ilia, –ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 8,80 Ilia ab Ilio. *vide* Parilia.

ilicet *adv.* VARRO ap. SERV. Aen. 6,216 Varro ... dicit pyras ideo cupresso circumdari propter gravem ustrinae odorem, ne eo offendatur populi ... corona, quae tamdiu stabat ... quamdiu ... diceretur novissimum verbum 'ilicet', quod ire licet significat (DON. Ter. Ad. 450 ut 'vidilicet' videre licet, sic et ... 'ilicet' ire licet. Phorm. 208 'ilicet' per syncopam. sic iudices de consilio dimittebantur, suprema dicta cum praeco pronuntiasset 'ilicet', quod significat ire licet [*cf.* Eun. 54]. SERV. auct. Aen. 2,424 olim iudex ... si dare finem agendis rebus volebat, per praeconem dicebat 'ilicet', hoc est 'ire licet'. CLAUD. DON. Aen. 11,465. p. 486,5 EUGRAPH. Ter. Eun. 347). *thes.gloss.*

ilico *adv.* PAUL. FEST. 296 'ilico' pro 'in loco'. NON. p. 325,6 ilico, in eo loco.

ilignus, –a, –um. SERV. georg. 1,305 *sub* ficulnus (BREV. EXPOS. *ad l.*).

Ilium, –i *n.* (*urbs Troadis*). VARRO ling. 8,80 Ilium ab Ilo. SERV. Aen. 1,267 sciendum est ... Ascanium ... Ilum dictum a rege Ilo, unde et Ilium (HIER. chron. a Abr. p. 54b. ISID. orig.15,1,38). *vide* Ilia, Ilus(2), Iulus.

illatebro, –are. NON p.129,21 inlatebrare a latebris honestissime dictum.

illaudabilis, –e. ISID. orig. 10,131 inlaudabilis, non quia laudatus non sit, sed quia laudari non meruit (*ex* SERV. georg. 3,5 *sub* illaudatus. *cf.* GELL. 2,6,16 =MACR. Sat. 6,7,16 *ibid.*).

illaudatus, –a, –um. GELL. 2,6,10 (*ad* Verg. georg. 3,5) qui ... laude omni vacat, is inlaudatus est (=MACR. Sat. 6,7,13). 2,6,16 altero modo 'inlaudatus' ita defenditur: 'laudare' significat prisca lingua nominare appellareque ...; is 'inlaudatus' autem est, quasi inlaudabilis, qui neque mentione aut memoria ulla dignus neque umquam nominandus est (= MACR. Sat. 6,7,16). SERV. georg. 3,5 'inlaudati' participium est pro nomine, ut sit inlaudabilis, non qui laudatus non sit, sed qui laudari non meruit (*inde* ISID. orig. 10,131 *sub* illaudabilis).

ille, –a, –ud. *vide* ellum.

illecebra, –ae *f.* PAUL. FEST. 113 inlecebrae ... ab inliciendo dictae.

illecto, –are. PAUL. FEST. 117 lacit inducit in fraudem ...; inde ... illectat.

illex(1), –egis. PAUL. FEST. 113 inlex producta sequenti syllaba significat, qui legi non paret. NON p. 10,10 inlex et exlex est qui sine lege vivat. p. 446,34 inlix et inlex hoc discernuntur. ab inliciendo inlix; inlex a quo lex non servetur.

illex(2) *vel* **illix,** –icis. PAUL. FEST. 113 inlex correpta sequenti syllaba significat inductor, ab inliciendo. NON. p.446,34 *sub* illex(1).

illicio, –ere (*vel* –ire). PAUL. FEST. 27 hinc (*sc. a 'lacit'*) descendit inlicere et oblectare. NON p. 6,15 inlicire est proprie inlaqueare. *vide* illecebra, illex(2), illicium, illix.

illicium, –i *n.* VARRO ling. 6,94 inlicium ... cum circum muros itur, ut populus iniciatur ad magistratus conspectum. PAUL. FEST. 114 inlici(v)um

dicitur cum populus ad contionem elicitur.

illitteratus, -a, -um. PAUL. FEST. 113 inlitterata pax est, quae litteris conprehensa non est.

illix(1). *sub* illex(2).

illix(2), -icis *f.* PAUL. FEST. 113 inlices canales, in quos aqua confluit in viis lapide stratis, ab inliciendo dicti.

illuo, -ere. *vide* illuvies.

illustro, -are. *vide* lustrum.

Ilus(1), -i *m.* (*rex Troadis*). *vide* Ilium, Ilus(2).

Ilus(2), -i *m.* (*cogn. Ascanii*). VERG. Aen. 1,268 Ascanius, cui nunc cognomen Iulo additur (Ilus erat, dum res stetit Ilia regno). SERV. Aen. 1, 267 *sub* Ilium.

illuvies, (-ei) *f.* AGROEC. gramm. VII 121,5 inluvies sordium est, ingluvies ventris. illud a non lavando, hoc ab inglutiendo dictum. PRISC. gramm. II 130,13 illuo illuvies.

imago, -inis *f.* PAUL. FEST. 112 imago ab imitatione dicta (*cf.* AUG. in epist. Ioh. 4,9 imago in imitatione). PORPH. Hor. carm. 1,12,3 imago ... dicitur *Echo*, quasi imitago.

imbecillus, -a, -um. ISID. orig. 10,128 inbecillus, quasi sine baculo fragilis et inconstans.

imbellis, -e. PRISC. gramm. III 497,7 a bello compositum ... imbellis. *vide* Abella, Abellanus.

imber, -bris *m.* CHAR. gramm. p. 56,15 B. imber ὄμβρος. PRISC. gramm. II 150,19 imber ... videtur a Graeco esse ὄμβρος. ISID. orig. 13,10,4 imbres ... dictae a Graeco vocabulo quod terram inebrient ad germinandum. *vide* december, hibernus, hiems, imbrex, Mulciber, november, october, september.

imbolus(-bul-), -i *m.* ISID. orig. 15,2,26 imboli (-bul- *v.l.*), vel quia subvolumina sunt, vel quia sub his ambulant: sunt enim portici hinc inde platearum. *thes. gloss.*

imbrex, -icis *c.* ISID. orig. 15,8,15 imbrices, quod accipiant imbres (19,10,15). *thes. gloss.*

imbrumarius. ISID. orig. 5,35,6 edacitas ... Graece βρῶμα appellatur; unde et inbrumarii dicuntur quibus fastidium est ciborum.

imbulbito, -are. PAUL. FEST. 32 imbulbitare est puerili stercore inquinare, dictum ex fimo, quod Graeci appellant βόλβιτον.

imitatio, -onis *f.* *vide* imago.

imitator, -oris *m.* *vide* aemulus.

immanis, -e. FEST. 146 manuos in carminibus Saliaribus Aelius Stilo significare ait bonos ...; ut immanes quoque pro valde <non bonis> (*ex* PAUL. FEST. 147) dicantur (NON. p. 66,14 manum dicitur clarum ...; inde volunt etiam deos Manes manes appellari, id est bonos ...; inde inmanes, non boni. SERV. auct. Aen. 1,110 quidam 'inmane' pro malo accipiunt ...; nam 'manum' bonum dicunt, ergo quod bono contrarium inmane. SERV. Aen. 1,139 inmania aspera; 'manum' enim antiqui bonum dicebant. MACR. Sat. 1,3,13 Lanuvini mane pro bono dicunt: sicut apud nos quoque contrarium est immane ... pro non bono. ISID. orig. 10,139 inmanis, quia non bonus ...; manum enim bonum dicitur). *vide* Germania, Germanicus, Manes.

immarcescibilis, -e. ISID. orig. 10,127 inmarcescibilis, incorruptus ...

quod sit sine marcore.

immemor, -oris. PRISC. gramm. II 235,10 immemor ... a verbo memoro natum. ISID. orig. 10,143 inmemor, qui oblitus est: perdidit enim memoriam. 11,1,13 memoria mens est, unde et inmemores amentes (*cf.* SERV. auct. Aen. 2,244).

immitto, -ere. *vide* immusulus.

immolatio, -onis *f.* ISID. orig. 6,19,31 immolatio ab antiquis dicta eo quod in mole (mola *v.l.*) altaris posita victima caederetur.

immolo, -are. PAUL. FEST. 110 immolare est mola, id est farre molito et sale, hostiam perspersam sacrare. SERV. auct. Aen. 4,57 olim ... hostiae immolatae dicebantur mola salsa tactae. SERV. auct. Aen. 10,541 immolari proprie dicuntur hostiae, non cum caeduntur, sed cum accipiunt molam salsam. EUTYCH. gramm. V 477,26 a nomine mola fit verbum ... immolo (487,26). *aliter*: ISID. diff. 1,349 veteres immolare dicebant, quando victimas in mole (mola *v.l.*) altaris ponentes ignem sacrificiis subiciebant. *vide* molucrum.

immunis, -e. FEST. 209 *sub* industrius. PAUL. FEST. 143 munem significare certum est officiosum; unde e contrario inmunis dicitur qui nullo fungitur officio. NON. p. 30,10 inmune dicitur sine officio, sine munere. ISID. orig. 9,4,21 municipes ... ab officio munerum dicti ...; unde et inmunes dicuntur, qui nullum gerunt officium. 10,140 inmunis, minime munificus ...; item inmunis, quia non facit munia, id est officio non fungitur. 14,8,33 amoena loca ... dicta ait ... Verrius Flaccus, quod sine munere sint ...; inde etiam nihil praestantes inmunes vocantur (*cf.* SERV. Aen. 5,734).

immusulus, -i *m.* PAUL. FEST. 113 inmusulus ales ex genere aquilarum est ...; appellatur autem ita, quod subito et inexpectata se inmittat.

impages, -is *f.* (*et m.*). PAUL. FEST. 108 inpages dicuntur, quae a fabris in tabulis figuntur, quo firmius cohaereant, a pangendo, id est figere.

impancro, -are. NON. p. 59,18 inpancrare est invadere: verbum a graeco tractum, quasi πᾶν κρέας consumere.

impedimentum, -i *n.* *vide* compes.

impeditus, -a, -um (*part.* impedio). NON. p. 58,4 *sub* expeditus. DON. Ter. Andr. 617 impeditus est proprie, qui ita pedes habet illigatos, ut progredi non possit.

impello, -ere. *vide* Impulsor.

impendium, -ii *n.* VARRO ling. 5,183 ab eodem aere pendendo ... compendium quod cum compenditur una fit; a quo usura, quod in sorte accedebat, impendium appellatum. PLIN. nat. 33,42 ante Pyrrhum regem devictum ... libralis ... adpendebatur assis; quare ... adhuc expensa in rationibus dicuntur, item inpendia.

impensa, -ae (*sc.* summa, pecunia *sim.*). GLOSS. Plac. I 41 impensa: ab impendendo, quod est erogando; et scribitur per 'n'. ISID. orig. 19,29,4 pensum mulierum a pendendo dictum; unde pensa et inpensa.

imperativus (*sc.* modus). DIOM. gramm. I 338,27 imperativus modus est, quo enuntiamus externo officio imperantes. SERV. gramm. IV 411,31 imperativus, quoniam per ipsum imperamus (CLEDON. gramm. V 54,9. EXPLAN. in Don. gramm. IV 503,29. PRISC. gramm. II 406,15. IV 214,8). AUDAX gramm. VII 344,16 imperativus quare dicitur? quia significationem habet imperandi. ISID. orig. 1,9,4 imperativus, quia sonum habet imperantis.

imperator, -oris *m.* VARRO ling. 5,87 imperator ab imperio populi qui eos, qui id attemptassent, oppressisset hostis. QUINT. decl. 317,8 ipsum ... nomen imperatoris satis significat non exigi manum ipsius: imperare enim debet et praecipere (PRISC. gramm. II 432,27 imperator ab imperando. 434,13 impero ... imperator. LYD. mag. 1,4 p. 10,18 W. imperare ... ἔνθεν ἰνπεράτωρ. ISID. orig. 9,3,14 imperatores dicti ab imperando exercitui).

imperitus, -a, -um. ISID. orig. 10,144 inperitus, sine peritia.

imperium, -i *n.* *vide* imperator.

impero, -are. *vide* imperativus, imperator, modimperator.

impersonalis, -e (*de modo vel genere verborum*). DIOM. gramm. I 337,34 dicta impersonalis *verborum significatio*, quod sine persona pronominis intellegi non potest (341,21). MART. CAP. 3,309 impersonale *genus* ... ideo sic vocatur, quod, cum omnes personas contineat, nullam habet certam (*sim.* CLEDON. gramm. V 54,16. EXPLAN. in Don. gramm. IV 504,16. CONSENT. gramm. V 371,3. POMP. gramm. V 216,10. AUDAX gramm. VII 344,29). AUG. gramm. V 515,6 impersonalia, quia carent personis duabus, prima et secunda (EXPLAN. in Don. gramm. IV 549,5). PRISC. gramm. II 173,7 si deficit personis verborum, deficit etiam numero, qualia sunt ... impersonalia (413,22). ISID. orig. 1,9,5 impersonalis dicitur, quia indiget personam nominis vel pronominis.

impertio, -ire. NON. p. 37,18 inpertire est participare et partem dare. *cf.* EUGRAPH. Ter. Eun. 271. Ad. 320.

impesco, -ere. PAUL. FEST. 108 inpescere in laetam segetem pascendi gratia inmittere.

impetro, -are. DON. Ter. Hec. 729 'impetrem' perficiam, dictum a patrando (parendo *codd.*): cuius rei difficultas ob tarditatem complendarum nuptiarum etiam ad alia negotia ... verbum hoc commodavit.

impetus, -us *m.* FEST. 209 *sub* industrius.

impia, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,173 herba impia vocatur incana ... thyrsi modo vestita atque capitata. inde alii ramuli exsurgunt sua capitula gerentes, ob id impiam appellavere, quoniam liberi super parentem excellant. alii potius ita appellatam, quoniam nullum animal eam attingat, existimavere.

impius, -a, -um. SERV. auct. Aen. 1,378 pius potest esse et purus ...; piare enim antiqui purgare dicebant; inde ... qui purgati non sunt, impii. ISID. orig. 10,132 impius, quia sine pietate religionis est.

impluo, -ere. *vide* impluviatus, impluvium.

impluviatus, -a, -um. NON p. 548,21 inpluviatus color, quasi fumato stillicidio inplutus, qui est Mutinensis quem nunc dicimus.

impluvium, -i *n.* VARRO ling. 5,161 *sub* compluvium. PAUL. FEST. 108 inpluvium, quo aqua inpluit collecta de tecto. PS. ASCON. Verr. p. 239,23 impluvium. locus sine tecto in aedibus, quo impluere imber in domum possit.

impomentum, -i *n.* PAUL. FEST. 108 impomenta, quasi inponimenta, quae post cenam mensis inponebant.

impono, -ere. *vide* impomentum.

imporcitor, -oris *m.* PAUL. FEST. 108 inporcitor, qui porcas in agro facit arando. porca autem est inter duos sulcos terra eminens.

importo, -are. *vide* porta, portus.

importunus, -a, -um. PAUL. FEST. 108 inportunum, in quo nullum est

auxilium, velut solet portus esse navigantibus. (PORPH. Hor. epist. 2,2,185 inportunus. sine portu ac requie. SERV. Aen. 11,305 inportunum ... quod caret portu, id est quiete, ubi nullus portus est. *sim.* DON. CLAUD. Aen. 11,305 p. 458,28. ISID. orig. 10,136. 14,8,39).

impos, -otis. VARRO ling. 5,4 recto casu quem dicimus inpos, obscurius est esse a potentia quam cum dicimus inpotem. PAUL. FEST. 109 inpos est, qui animi sui potens non est, qui animum suum in potestate non habet. *thes. gloss.*

improbus, -a, -um. NON. p. 327,4 inprobum est, sicuti manifestum est, minime probum. ISID. orig. 10,136 inprobus dictus quod instat etiam prohibenti.

improvisus, -a, -um. CLAUD. DON. Aen. p.77,12 improvisi sunt qui subito apparent nec videntur dum veniunt. ISID. orig. 10,147 inprovisus dictus eo quod subito sit et non porro ante visus. *thes. gloss.*

impudens, -entis. ISID. orig. 10,148 inpudens, eo quod ab eo pudor et pudicitia procul abest.

impudicus, -a, -um. ISID. orig. 10,148 inpudicus a podice vocatus, putorem enim foetorem dicit.

impugno, -are. CASSIOD. in psalm. 119,7 l. 193 A. impugnare ... a pugna tractum est.

Impulsor, -oris *m.* (*cogn. Iovis*). AUG. civ. 7,11 p. 288,4 D. dixerunt *Iovem* ... Inpulsorem ... quod haberet inpellendi ... potestatem.

impune. *adv.* FEST. 209 *sub* industrius.

impurus, -a, -um. *vide* spurcus.

imputatus, -a, -um. PAUL. FEST. 108 imputatum nondum purgatum. putum est enim purum.

imus, -a, -um. *vide* inferus, ruina.

in *praep.* *vide* Indigetes, infra, insula, inter, intra, intro,intus.

ina, -ae *f.* *vide* exile, ile.

Inachii, -orum *m.* (*i.q. Argivi*). SCHOL. Stat. Theb. 1,380 'Inachiis' Argivis, ab Inacho fluvio.

Inachus(1), -i *m.* (*rex Argivorum*). *vide* Inachus(2).

Inachus(2), -i *m.* (*fluvius Achaiae*). HIER. chron. a Abr. p. 27b a patre Inacho Inachus fluvius apud Argos ... nuncupatur. ISID. orig. 13,21,25 Inachus Achaiae amnis ... quem rex Inachus a se nominavit.

inaures, -ium *f.* ISID. orig. 19,31,10 inaures ab aurium foraminibus nuncupatae.

inb-. *sub* imb-.

incaenia. *sub* enc-.

incassum *adv.* SERV. Aen. 7,421 incassum ... tractum est a cassibus, id est a retibus. SERV. georg. 3,371 hinc (*sc. a cassibus*) est quod et incassum dicimus, id est sine causa, quasi sine cassibus, sine quibus venatio est inanis (ISID. orig. 19,5,4).

incendium, -i *n.* *vide* cinis.

incendo, -ere. *vide* incentor, iracundia.

incensum, -i *n.* (*subst. part.* incendo). ISID. orig. 4,12,3 incensum dictum quia igne consumitur, dum offertur.

incentor, -oris *m.* ISID. orig. 10,130 incentor, ab eo quod incendat atque inflammet...; quia ... ad vitia cor aliorum succendit, et persuadendo

inflammat.

incertus ager. VARRO ling. 5,33 ut nostri augures publici disserunt, agrorum sunt genera quinque: Romanus, Gabinus, peregrinus, hosticus, incertus ...; incertus is, qui de his quattuor qui sit ignoratur.

incestus, -a, -um. PAUL. FEST. 107 incestus a Graeco trahitur. nam illi facinus dicunt ἀνήκεστον. MAR. VICTORIN. gramm. VI 10,7 castus facit incestum, non incastum (ISID. diff. 1,502. ISID. orig. 5,26,24. 10,148). SCHOL. Stat. Theb. 5,62 ceston ... vocatur, quia copulae ex matrimonio vis est, quia adeo, quae adulterio perpetrantur, incesta dicuntur, quasi, quod non vinctum fuerit, sit incestum (GLOSS. Plac. IV I 2 incaestum).

incido, -ere, -cisum. *vide* praecisor.

inciens, -entis. PAUL. FEST. 97 inciens propinqua partui, quod incitatus sit fetus eius. *thes. gloss.*

incile, -is *n.* ULP. dig. 43,21,1,5 incile est ... locus depressus ad latus fluminis, ex eo dictus, quod incidatur: inciditur enim vel lapis vel terra, unde primum aqua ex flumine agi possit.

incinctus, -a, -um. (*part.* incingo). ISID. orig. 10,151 incincta, id est sine cintu; quia praecingi fortiter uterus non permittit.

incingulum, -i *n.* NON. p. 47,20 *sub* cingillum.

incisura, -ae *f.* *vide* insectum.

incito, -are. *vide* inciens.

incitus, -a, -um. ISID. orig. 18,67 qui (*sc. calculi*) moveri omnino non possunt, incitos dicunt. unde et egentes homines inciti vocantur, quibus spes ultra procedendi nulla restat.

inclutus(-itus, -ytus), -a, -um. PAUL. FEST. 55 clutum Graeci κλυτόν dicunt. unde accepta praepositione fit inclytus. SERV. Aen. 6,781 'inclita' graecum est: nam κλυτόν gloriosum dicunt (ISID. orig. 10,126).

incoho(-choo), -are. PAUL. FEST. 107 inchoare videtur ex Graeco originem trahere, quod Hesiodus (*Theog.* 116) omnium rerum initium esse dixerit chaos. SCAUR. gramm. VII 12,10 *recorrigitur* originatione, ut cum dicimus inchoare cum aspiratione scribendum, quoniam a chao dictum sit, quod fuerit initium omnium rerum. DIOM. gramm. I 365,16 'inchoo inchoavi': sic dicendum putat Iulius Modestus, quia sit compositum a chao, initio rerum. sed Verrius et (*sic*) Flaccus (GRF 515,7) in postrema syllaba adspirandum probaverunt. cohum enim apud veteres mundum significat, unde subtractum incohare. Tranquillus (SUET. frg. p. 354,5) quoque his adsentiens in libello suo plenissime edere incohata disseruit. EUTYCH. gramm. V 449,23 'inchoo inchoas', quod a χόω graeco videtur traductum.

incola, -ae *c.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 13,22 quamvis ... habeat originem ... incola ab inquilino, attamen per 'c' quam per 'q' *scribitur*. AMBR. in psalm. 38,36,2 incola, qui de loco est et genitalem locum incolit. AUG. civ. 10,1 p. 402,22 D. *sub* agricola. CASSIOD. in psalm. 38,131. 323 A. incola ... dicitur, qui terram colit, ad tempus superveniens extraneus. ISID. orig. 9,4,38 inde incolae, quia iam habitatores sunt, ab incolendo.

incolo, -ere. *vide* colonia, colonus, cultura, incola, inquilinus.

incolumis, -e. ISID. orig. 10,127 incolomis a columna nomen habet, quasi erectus, fortis et stabilis.

inconstans, -antis. ISID. orig. 10,128 inconstans, quia non est stabilis, sed quod placet ei rursus displicet.

inconsultus, –a, –um. ISID. orig. 10,39 consultus est qui consulitur; cui contrarius est inconsultus, qui non accipit consilium (10,144).

incoxo, –are. NON. p. 39,8 incoxare, in coxam sidere.

incrementum, –i *n.* PRISC. gramm. II 125,15 incresco incrementum.

increpito, –are. PAUL. FEST. 52 creperum dubium, unde increpitare dicimus, quia maledicta fere incerta et dubia sunt.

increpo, –are. CASSIOD. in psalm. 118,21 l. 437 A. increpare ... dicimus, quasi de taciturnitate crepare et in mordacia dicta prosilire.

incresco, –ere. *vide* incrementum.

incubatio, –onis *f.* *vide* incubo.

incubo, –onis *m.* SERV. Aen. 6,775 *sub* inuus. CAEL. AUR. chron. 1,3,54 incubonem aliqui ab hominis forma vel similitudine nomen ducere dixerunt ...; quidam veteres ἐφιάλτην vocaverunt. CAEL. AUR. diaet. pass. 53 unde incubo dictus est? a mentis atque sensus incubatione. alii ... incubum dicunt, quod ex indigestione cibi eveniat.

incubus, –i *m.* CAEL. AUR. diaet. pass. 53 *sub* incubo. ISID. orig. 8,11,103 incubi dicuntur ab incumbendo, hoc est stuprando.

incudis. *sub* incus.

inculco, –are. *vide* culcita.

incumbo, –ere. *vide* cumba, incubus.

incuria, –ae *f.* PORPH. Hor. ars. 352 incuria est neglegentia, quae curam non habet. *thes. gloss.*

incus, –udis *f.* PAUL. FEST. 79 excudere, procudere et incudis ipsa a caedendo dicta sunt. NON. p. 523,30 massa malleis cuditur; unde et incus est appellata (SERV. Aen. 1,174 incus dicitur, quod illic aliquid cudamus. ISID. orig. 19,7,1 incus est in quo ferrum tunditur, a caedendo dictus, eo quod illic aliquid cudamus ...; veteres autem non incudem vocabant, sed intudem, eo quod in ea metallum tunditur).

inde *adv.* *vide* indigena, indutiae.

indemnis, –e. NON. p. 276,19 damnare est damno adficere ...; e contrario nullo damno adfectum indemnem probamus (ponimus *Mueller*). ISID. orig. 10, 141 indemnis, eo quod sine damno vivat, et sine ulla culpa atque periculo. *thes. gloss.*

index, –icis *m. et f.* (i) *i.q. proditor*: ISID. orig. 10,147 index, proditor ab indicando. *cf.* PS. ASCON. div. in Caec. p. 197,11. (ii) *digitus*: ISID. diff. 2,63 secundus *digitus* index et salutaris vocatur, quia eo fere ostendimus et salutamus (ISID. orig. 11,1,70).

Indi, –orum *m.* (*pop. Indiae*). ISID. orig. 9,2,39 Indi ab Indo flumine dicti sunt.

India, –ae *f.* (*terra*). ISID. orig. 14,3,5 India vocata ab Indo flumine.

indicativus (*sc. modus*). DIOM. gramm. I 338,24 indicativus appellatur, quo indicamus (SERV. gramm. IV 411,29. CLEDON. gramm. V 54,6 . EXPLAN. in Don. gramm. IV 503,27. POMP. gramm. V 214,6. PRISC. gramm. II 406,12. 421,20. 423,25. AUDAX gramm. VII 344,14. ISID. orig. 1,9,4). PRISC. gramm. III 235,16 indicativus, quia essentiam plerumque ipsius rei significat, hoc nomine nuncupatur.

indicium, –i *n.* VARRO ling. 6,61 hinc, ab dicendo (*Spengel*; dicando *codd.*) indicium.

indico, –are. *vide* index, indicativus.

indigena, -ae *c.* SERV. Aen. 8,314 'indigenae', id est inde geniti (8,328. CLAUD. DON. Aen. 8,315 p. 159,14. ISID. diff. 1,323. ISID. orig. 9,4,39. 10,147). PRISC. gramm. III 478,6 *sub* genus.

indigeo, -ere. *vide* Indigetes dei.

Indigetes dei. SERV. Aen. 12,794 indigetes dii duplici ratione dicuntur: vel secundum Lucretium (2,650), quod nullius rei egeant ...; vel certe indigetes sunt dii ex hominibus facti, et dicti indigetes quasi in diis agentes. *add. auct.* vel quod nos deorum indigeamus, unde quidam omnes deos indigetes appellari volunt. alii patrios deos indigetes dici debere tradunt, alii ab invocatione indigetes dictos volunt, quod 'indigeto' est precor et invoco. SERV. georg. 1,498 indigetes proprie sunt dii ex hominibus facti, quasi in diis agentes, abusive omnes generaliter, quasi nullius rei egentes (=BREV. EXPOS. *ad l. qui add.* alii indigetes proprie interpretantur, quorum propriorum nominum indigemus, ut dii Penates, item Lares). SCHOL. Verg. Bern. georg. 1,498 alii dicunt, ex quibus Nigidius (GRF 177,44), omnes deos indigetes cognominari, quia nullius indigent. COMMENT. Lucan. 1,556 quidam omnes hoc nomine appellari volunt deos quod nullius indigeant, vel quod nos eorum opera indigeamus, alii dictos aiunt quorum nominibus indigeamus, ut sunt dii penates. nam quid quisque eorum vocetur ignoramus. FULG. myth. 3,5 p. 64,22 indigetes quasi nihil indigentes. GLOSS. IV Plac. I 27 indiges dicitur ... hemitheus ... ab indigendo divinitate – qui cum homines fuerint, indiguerint tamen divinis; dicunt etiam quidam Indigetes deos naturales ... a contrario, quod nullis indigeant.

indigito(-eto), -are. *vide* Indigetes dei.

indoles, -is *f.* FEST. 3094 suboles ab olescendo, id est crescendo, ut adolescentes quoque et adultae et indoles, dicitur (PAUL. FEST. 308).

induco, -ere. *vide* doceo.

indulgens, -entis (*part.* indulgeo). FEST. 209 *sub* industrius.

indumentum, -i *n.* ISID. orig. 19,22,2 indumentum, quod intus ad corpus induitur, quasi intumentum.

induo, -ere. *vide* indumentum, induviae.

Indus, -i (*fluvius*). *vide* India.

indusium, -i *n.* VARRO ling. 5,131 alterum *genus vestimenti* quod intus, a quo <indusium, ut *add. Goetz-Schoell*> intusium. NON. p. 539,35 indusium est vestimentum quod corpori intra plurimas vestes adhaeret, quasi intusium.

industrius, -a, -um. FEST. 209 impetum, industrium, indulgentem perinde composita esse ait Verrius, atque impune, et immunis: mihi non satis persuadet. PAUL. FEST. 106 industrium antiqui dicebant indostruum, quasi qui, quicquid ageret, intro strueret et studeret domi. 311 struere antiqui dicebant pro augere, unde industrii.

indutiae, -arum *f.* GELL. 1,25,14 'indutias' sic dictas arbitramur, quasi tu dicas 'inde uti iam' ...; quod ... dies certus praefinitur ... ut ante eum diem ne pugnetur atque is dies ubi venit 'inde uti iam' pugnetur, idcirco ex his quibus dixi vocibus, quasi per quendam coitum et copulam nomen indutiarum conexum est. Aurelius autem Opilius (GRF 88,2) in primo librorum, quos Musarum inscripsit, 'indutiae,' inquit, 'dicuntur, cum hostes inter sese utrimque utroque alteri ad alteros impune et sine pugna ineunt; inde adeo inquit nomen factum videtur, quasi initiae, hoc est initus atque

introitus.' DON. Ter. Eun. 60 'indutiae' sunt pax in paucos dies, vel quod 'in diem' dentur vel quod 'in dies otium' praebeant (ISID. orig. 18,1,11 dictae indutiae quasi in dies otia).

induviae, -arum *f.* ISID. orig. 12,4,47 *sub* exuviae. *thes. gloss.*

inebrae (*sc. aves*). ISID. orig. 12,7,77 quae (*sc. aves in auguriis*) si adversae sunt, inebrae dicuntur, quod inhibeant, id est vetent.

inebrio, -are. *vide* imber.

ineo, -ire. *vide* incubus, initium, inuus.

ineptia, -ae *f.* *vide* ineptio.

ineptio, -ire. DON. Ter. Phorm. 420 ut a sapientia 'sapis' dicimus, ita ab ineptia 'ineptis'. EUTYCH. gramm. V 463,29 *ab 'aptus'* ineptio ineptis verbum fit.

ineptus, -a, -um. CIC. de orat. 2,17 (=CIC. ap. NON. p. 60,21) quem ... nos ineptum vocamus, is mihi videtur ab hoc nomen habere ductum, quod non sit aptus. EUTYCH. gramm. V 463,29 *ab 'aptus'* compositum nomen ineptus. ISID. orig. 10,144 ineptus, apto contrarius est, quasi inaptus.

inermis, -e. ISID. orig. 10,141 inermis, vel sine arma, vel sine viribus. nam semper arma pro viribus accipiuntur. *thes. gloss.*

iners, -tis. LUCIL. 452 (GRF 42,22 =LUCIL. ap. SERV. auct. Aen. 4,158. georg. 4,25) ut perhibetur iners, ars in quo non erit ulla. CIC. fin. 2,115 quibus *artibus* qui carebant, inertes a maioribus nominabantur. PAUL. FEST. 110 iners ignavus, vel sine arte (DON. Ter. Andr. 608 iners sine arte, id est sine ἀρετῇ. Eun.478. SERV. auct. ecl. 8,24. SERV. auct. georg. 4,25. ISID. diff. 1,296. ISID. orig. 10,141). *vide* inerticula vitis.

inerticula vitis. COLUM. 3,2,24 inerticula ... nigra *vitis* ... nomen traxit, quod iners habetur in tentandis nervis (ISID. orig. 17,5,24).

inexpiabilis, -e. ISID. orig. 10,131 inexpiabilis, quod numquam expiatur, numquam purgetur.

infamis, -e. AUG. soliloq. 2,16,30 nec infame quidquam nisi a turpi fama nominatur. ISID. diff. 1,208 infamis ... malae famae est. ISID. orig. 10,135 infamis, non bonae famae.

infans, -antis. VARRO ling. 6,52 ab eo (*sc. fando*), ante quam ita faciant, pueri dicuntur infantes (PORPH. Hor. sat. 1,6,56–7 manifestum est infantem a non fando nunc dixisse. 2,5,40. NON p. 55,26. AUG. serm. 190,3,3. ISID. diff. 2,78. ISID. orig. 11,2,9).

inferi, -orum *m.* *vide* feralia.

inferiae, -arum. *f.* PAUL. FEST. 112 inferiae sacrificia, quae dis Manibus inferebant.

inferium vinum. TREBAT. ap. ARNOB. nat. 7,31 inferio, inquit Trebatius, verbum ea causa est additum ... ne vinum omne omnino ... esse sacrum incipiat ...; addito ergo hoc verbo solum erit quod infertur sacrum. PAUL. FEST. 113 inferium vinum id, quod in sacrificando infra labrum paterae ponebatur. ISID. orig. 20,3,7 inferium (*Arev.*; infertum *codd.*) vinum dicitur quod altario libatur atque offertur.

infernus, -a, -um *et* -um, -i *n.* PRISC. gramm. II 77,6 alia ab adverbiis, ut 'infra infernus' (81,1. III 44,10). CASSIOD. in psalm. 9,18 l.320 A. infernum ... dictum est ab eo quod illic animae iugiter inferantur sive, ut quidam volunt, a parte inferiore.

infero, -re. *vide* inferiae, infernus, inferus.

infertum vinum. ISID. orig. 20,3,7 *sub* inferium vinum.

inferus, –a, –um. PS. APUL. Ascl. 17 ab eo, quod in imo sphaerae sint, Latine inferi nuncupantur (NON. p. 45,29 inferum ab imo dictum; unde inferi quibus inferius nihil; idem quod infertur recte potest dici, quidquid desuper mittitur). AUG. gen. ad litt. 12,34 p.431,9 inferi eo, quod infra sint, Latine appellantur (PRISC. gramm. II 118,21 ab adverbiis ... 'infra inferus'. III 44,9. ISID. orig. 14,9,10). ISID. orig. 14,9,11 philosophi ... dicunt quod inferi pro eo dicantur, quod animae hinc ibi ferantur.

infestus, –a, –um. NIGID. ap. GELL. 9,12,6 (GRF 171,29) ita in Nigidianis scriptum invenimus: 'infestum est a festinando dictum; nam qui instat,' inquit, 'alicui eumque properans urget opprimereque eum studet festinatque, aut contra de cuius periculo et exitio festinatur, is uterque infestus dicitur ab instantia atque imminentia fraudis, quam vel facturus cuipiam vel passurus est.' (*cf* NON. p. 51,16 infesti proprietatem hanc esse Nigidius voluit, quasi nimium festinantis ad scelus vel ad fraudem). *thes. gloss.*

infinitus (*sc. modus*). DIOM. gramm. I 340,34 ideo dictus infinitus ex eo, quod parum definitas habet personas et numeros (CLEDON. gramm. V 19,24. 54,11. EXPLAN. in Don. gramm. IV 504,10. PRISC. gramm. II 418,18. 425,9). SERV. gramm. IV 411,37 infinitus dicitur modus, quia non definit personas (AUG. gramm. V 510,38. POMP. gramm. V 215,39. 216,8. ISID. orig. 1,9,5). AUDAX gramm. VII 344,26 infinitus cur dicitur? quia non explet sensum nisi adiecta alia particula verbi ...; pendet enim sensus.

infirmus, –a, –um. AUG. serm. 46,6,13 infirmum, id est non firmum. ISID. orig. 10,128 infirmus, quia sine forma.

infitiator, –oris *m.* ISID. orig. 10,149 infitiator, negator, quia non fatetur sed contra veritatem mendacio nititur.

informis, –e. SERV. auct. Aen. 8,264 'informe' magnum, cuius formam non sit facile conplecti. PRISC. gramm. II 9,25 'informis' dicitur mulier, non quae caret forma, sed quae male est formata. ISID. diff. 1,162 deformis est cui deest forma, informis ultra formam (ISID. orig. 10,138 informis, ingens, non quod non habeat formam, sed quod ultra formam magnitudinem habeat). *thes. gloss.*

informo, –are. *vide* forma.

infra *adv.* PRISC. gramm. III 44,4 infra ... ab in esse natum puto. *vide* inferium vinum, infernus, inferus, insubuli.

infrendo, –ere. SERV. auct. Aen. 8,230 proprie 'infrendens' est inter se conprimens dentes: nam et frendere significat dentibus frangere (ISID. orig. 10,137). *vide* infrendes.

infrendes. SCHOL. Stat. Theb. 9,446 infrendere ... est proprie dentes irascendo quatere, unde et infrendes dicuntur pueri sine dentibus (*cf.* 5,663).

infrenis, –e *et* **infrenus,** –a, –um. SERV. Aen. 4,40 'infreni' ... qui equis sine freno utuntur. ISID. orig. 10,136 infrenis, hoc est qui frenis non regitur.

infundo, –ere. *vide* futis.

ingeniosus, –a, –um. VARRO ling. 8,15 ab ingenio ingeniosi. CIC. fin. 5,36 quae fere omnia (*sc. docilitas, memoria*) appellantur uno ingenii nomine, easque virtutes qui habent, ingeniosi vocantur. GELL. 4,9,12 'ingeniosus' ... ab ingenio *inclinatum est. aliter*: ISID. orig. 10,122 ingeniosus, quod intus vim habeat gignendi quamlibet artem.

ingenium, -i *n.* *vide* ingeniosus.

ingens, -entis. PAUL. FEST. 114 ingens dicitur augendi consuetudine, ut 'inclamare, invocare'. quia enim gens populi est magnitudo, ingentem per compositionem dicimus, quod significat valde magnum.

ingenuus, -a, -um. PRISC. gramm. III 478,6 *sub* genus. ISID. orig. 9,4,46 ingenui dicti, quia in genere habent libertatem, non in facto, sicut liberti.

ingloriosus, -a, -um. ISID. orig. 10,138 ingloriosus, quod sit sine gloria, id est sine triumphis. item inglorius inmemor gloriae. *thes. gloss.*

inglorius, -a, -um. SERV. Aen. 10,53 'inglorius' sine triumphis, inmemor gloriae (ISID. orig. 10,138 *sub* ingloriosus). *thes. gloss.*

ingluttio, -ire. *vide* ingluvies.

ingluvies, -ei *f.* CAPER. gramm. VII 110,4 *sub* gluttio. PAUL. FEST. 112 ingluvies a gula dicta. hinc et ingluviosus et glutto, gulo, gumia, guttur, †guttu†, gutturosus et gurgulio. AGROEC. gramm. VII 121,5 inluvies sordium est, ingluvies ventris. illud a non lavando, hoc ab inglutiendo dictum.

ingluviosus, -a, -um. PAUL. FEST. 112 *sub* ingluvies. ISID. orig. 10,137 ingluviosus a gula et voracitate dictus.

ingressus, -us *m.* *vide* gremium.

inguen, -inis. *n.* *vide* inguina.

inguina, -ae *f.* (*i.q. tumor inguinum*). ISID. orig. 4,6,19 inguina ab inguinum percussione.

inhaereo, -ere. *vide* nervus.

inhibeo, -ere. *vide* inebrae.

inhio, -are. GLOSS IV Plac. H 15 inde (*sc. ab hiatu*) dicitur ... inhiare.

inimicus, -a, -um. VEL. gramm. VII 67,11 ab amico fit inimicus (PRISC. gramm. II 25,11. CASSIOD. in psalm. 118,701. 1195 A. ISID. orig. 10,133).

iniquus, -a, -um. PAUL. FEST. 21 dicimus ab aequo iniquum (PRISC. gramm. III 219,26 *cf.* CIC. orat. 159 iniquum non inaequum). ISID. orig. 10,132 iniquus proprie dictus quia non est aequus, sed inaequalis est.

initium, -i *n.* VARRO ling. 5,60 animae et corporis discessus quod natis is exitus, inde exitium, ut cum in unum ineunt, initia. DON. Ter. Andr. 824 'initium' coeptum ab ineundo, unde et initia (*i. mysteria*) quoque dicta (*cf.* VARRO rust. 3,1,5 neque solum antiquior cultura agri, sed etiam melior ...; cui consentaneum est, quod initia vocantur potissimum ea quae Cereri fiunt sacra).

iniuges *pl. adi.* PAUL. FEST. 113 iniuges boves, qui sub iugo non fuerint. MACR. Sat. 3,5,5 quaedam *hostiae* sunt quae iniuges vocantur, id est quae numquam ... iugo subditae sunt. FULG. serm. ant. 10 Manilius Crestus ... ait Minervae iniuges boves sacrificare, id est iugum numquam ferentes.

iniuria, -ae *f.* ULP. dig. 47,10, 1 pr. iniuria ex eo dicta est, quod non iure fiat. *ibid.* iniuriam ex eo dictam, quod iure et iustitia caret, quasi non iuriam.

inl- *sub* ill-

innitor, -i. *vide* nates.

innocens, -entis. CIC. Tusc. 5,41 innocens is dicitur, non qui leviter nocet, sed qui nihil nocet. NON p. 325,28 innocens est bonum et nulli nocens. HIER. epist. 148,7 illum ... definiunt innocentem, qui ne in eo quidem nulli

noceat, quod prodesse desistat. CASSIOD. in psalm. 83,13 l. 252 A. ipse est ... innocens qui nulli nocet.

innocentia, -ae *f.* CIC. Tusc. 3,16 est innocentia adfectio talis animi quae noceat nemini (AMBR. bon. mort. 1,1. RUFIN. Basil. hom. 5,11. AUG. de mend. 19,40 p. 461,6. AUG. in psalm. 7,8).

innocuus, -a, -um. SERV. Aen. 10,302 innocuus est cui non nocetur, innoxius qui non novit nocere; sed hoc poetae plerumque confundunt *add.* auct. 'innocuae' quibus non sit nocitum; alibi (Aen. 7,229) 'litus innocuum', quod non noceat (ISID. diff. 1,293 innocuus est cui non nocetur; innoxius, qui non novit nocere. ISID. orig. 10,125 innox, quod non noceat: innocuus, cui nocitum non sit. sed apud veteres utrumque indifferens est). *thes. gloss.*

innovo, -are. *vide* novacula.

innox. *adi.* ISID. orig. 10,125 *sub* innocuus. *thes. gloss.*

innoxius, -a, -um. SERV. Aen. 10,302 (ISID. diff. 1,293) *sub* innocuus.

innuba, -ae *f.* ISID. orig. 9,7,11 obnubere ... cooperire est. cuius contraria innuba, hoc est innupta, quae adhuc vultum suum non velat. *thes. gloss.*

innubo, -ere. NON. p. 125,9 innubere positum transire, quod hae, quae nubunt, ad domos maritorum transeunt. Lucilius (260) ... suam enim †invadere atque innubere censent.

innuo, -ere. *vide* inuleus.

Ino, -us *et* -onis *f.* (*filia Cadmi*). FULG. myth. 2,12 p. 53,2 Baccae dictae sunt quasi vino baccantes, prima Ino – inos enim Grece vinum dicimus.

inopia, -ae *f.* CASSIOD. in psalm. 87,10 l. 166 A. inopia ... dicitur e contrario, ubi nulla est copia.

inops, -is. VARRO ling. 5,92 opulentus ab ope ...; ab eadem inops, qui eius indiget. FEST. 190 ops antiqui dicebant, quem nunc opulentum, ut testimonio est ... ei contrarium inops. NON. p. 30, 32 inops dicitur sine ope et auxilio. SERV. Aen. 6,325 inopem ... dicit sine pulveris iactu – nam ops terra est – id est sine terra, sine humatione (ISID. orig. 10,145 inops, qui sine terra est: opem enim terra intellegimus, quia opem fert fructificando. alii inopem intellegunt non sepultum, inhumatum *thes. gloss.*). CASSIOD. in psalm. 71,12 l. 286 A. inopem ... diximus ... qui opem non habet vitae.

inp- *sub* imp-.

inquilinus, -i *m.* PAUL. FEST. 107 inquilinus, qui eundem colit focum, vel eiusdem loci cultor. ISID. orig. 9,4,37 inquilini vocati quasi incolentes aliena (*cf.* AUG. in psalm. 118 serm. 8,1). *vide* incola.

inquinamentum, -i *n.* PAUL. FEST. 11 ancunulentae feminae menstruo tempore appellantur; unde trahitur inquinamentum.

inquino, -are. PAUL. FEST. 50 cunire est stercus facere, unde et inquinare. PRISC. gramm. II 489,12 'obscenus' ab 'obs' et 'canendo' vel 'caeno' vel ἀπὸ τοῦ 'κοινοῦ', unde et inquino.

inquisitio, -onis *f.* *vide* quaestor.

insana (*sc. herba*). ISID. orig. 17,9,41 haec herba (*sc. hyoscyamos*) et insana vocatur, quia ... si bibatur vel edatur, insaniam facit.

insania, -ae *f.* CIC. Tusc. 3,8 nomen insaniae significat mentis aegrotationem et morbum, id est insanitatem et aegrotum animum, quam appellarunt insaniam. CAEL. AUR. diaet. pass. 59 unde insania dicta est? ... a mentis turbata sanitate, cuius sub dominio corpus agens sanum dici

minime potest, insaniam nuncupamus.

inscius, -a, -um. ISID. orig. 10,143 inscius, quia sine scientia est.

inseco, -are. *vide* insicium.

insectio, -onis *f.* *vide* isicium.

insectus, -a, -um *et* **insecta** *n. pl.* (*sc. animalia*). PAUL. FEST. 111 insecta non secta; sed et aliquotiens significant secta. PLIN. nat. 11,1 insecta appellata ab incisuris.

insequor, -i. *vide* secutor.

insessor, -oris *m.* PAUL. FEST. 111 insessores latrones, quod circa vias insidientur sedentes.

insicium(isic-), -i *n.* VARRO ling. 5,110 insicia ab eo quod insecta caro. MACR. Sat. 7,8,1 ab insectione insicium dictum amissione 'n' litterae postea quod nunc habet nomen obtinuit. ISID. orig. 20,2,30 isocem piscem quendam dictum, ex quo primum isicia facta sunt; et quamvis ex alio genere piscium fiant, initium tamen piscis vocabulum dedit. *thes. gloss.* (*v.s. ensicium*).

insideo, -ere. *vide* insessor, insidiae, insidiosus.

insidiae, -arum *f.* VARRO ling. 5,90 insidiae ... ab insidendo, cum id ideo facerent quo facilius deminuerent hostis. SERV. Aen. 11,531 'insidere' est dolose aliquem exspectare: unde et insidiae nominatae sunt (=ISID. orig. 10,151 *sub* insidiosus). EUTYCH. gramm. V 487,28 insideo, unde nomen insidiae. *vide* insidior.

insidior, -ari. EUTYCH. gramm. V 487,28 insidiae, ex quo aliud verbum insidior ... traducitur.

insidiosus, -a, -um. ISID. orig. 10,151 insidiosus quod insidiat. nam proprie insidere est dolose aliquem exspectare. unde et insidiae nominatae sunt.

insido, -ere. *vide* sidus.

insignio, -ire. PRISC. gramm. III 497,14 ex eo (*sc. 'signio'*) compositum insignio, insignis unde insignitus.

insignis, -e. PAUL. FEST. 114 insignes appellantur boves, qui in femine et in pede album habent, quasi insigniti.

insignitus, -a, -um. PRISC. gramm. III 497,14 *sub* insignio.

insincerus, -a, -um. ISID. orig. 10,242 *sub* sincerus

insinuo, -are. NON. p. 58,16 insinuare est inmitti, quasi sinu accipi. *thes. gloss.*

insipiens, -entis. CIC. orat. 159 in verbis iunctis quam scite insipientem non insapientem. ISID. orig. 10,240 *sub* sapiens.

insipio, -ere *et* **insipo**(-upo), -are. PAUL. FEST. 311 *sub* dissipo. *vide* dissipo.

insisto, -ere. *vide* institor.

insomnium, -i *n.* SERV. Aen. 5,840 'insomnium' quod videmus in somnis. MACR. somn. 1,3,5 hinc et insomnio nomen est, non quia per somnum videtur ..., sed quia in ipso somnio tantummodo esse creditur.

insons, -ontis. PAUL. FEST. 296 sons nocens; insons innocens. *vide* sonticus.

inspectio, -onis *f.* *vide* auspicium, spectaculum.

inspector, -oris *m.* *vide* haruspex.

inspicio, -ere. *vide* auspex, auspicium, vestispicus.

inspiratio, -onis *f.* *vide* suspirium.

inspiro, -are. *vide* spiritus.

instans, -antis. PRISC. gramm. II 406,6 instans ... individuum est, quod vix stare potest. unde merito a quibusdam 'instans' imperfectum nominatur.

instar. *vide* instauraticius dies, instauratio, instauro.

instauraticius dies. MACR. Sat. 1,11,5 ad propitiandum Iovem additus est illis Circensibus dies, isque instauraticius dictus est non a patibulo ... Graeco nomine ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, sed a redintegratione, ut Varroni (GRF 362, 430) placet, qui instaurare ait esse instar novare.

instauratio, -onis *f.* ISID. orig. 19,10,1 instauratio ... quod reparatur ad instar prioris. nam instar veteres pro similitudine ponebant: inde et instaurare dicebant.

instauro, -are. VARRO ap. MACR. Sat. 1,11,5 (GRF 362,430) *sub* instauraticius dies. PAUL. FEST. 111 instaurari ab instar dictum, cum aliquid ad pristinam similitudinem reficitur. SERV. Aen. 2,15 'instar' ... est ad similitudinem: unde non restaurata, sed instaurata dicuntur aedificia ad antiquam similitudinem facta. ISID. orig. 19,10,1 *sub* instauratio.

institor, -oris *m.* ULP. dig. 14,3,3 institor appellatus est ex eo, quod negotio gerendo instet (SALON. in prov. p. 990B institor dicitur negotiator, propterea quod semper instat, ut acquirat ... merces). GREG. M. moral. 18,35 institores ... negotiatores dicimus pro eo, quod exercendo operi insistunt.

insto, -are. *vide* institor.

insubulo, -are. *vide* insubuli.

insubuli, -orum *m.* ISID. orig. 19,29,1 insubuli, quia infra et supra sunt, vel quia insubulantur.

insula, -ae *f.* (i) *i.q. terra aquis cincta*: PAUL. FEST. 111 *sub* (ii). MART. CAP. 6,643 quod in salo sint, insulae vocitantur. CASSIOD. in psalm. 71,10 l.249 A. insula ... dicta est, eo quod in salo sit posita. ISID. orig. 14,6,1 insulae dictae quod in salo sint. (ii) *i.q. aedes*: PAUL. FEST. 111 insulae dictae proprie, quae non iunguntur communibus parietibus cum vicinis, circumuituque publico aut privato cinguntur; a similitudine ... earum terrarum, quae in fluminibus ac mari eminent, suntque in salo.

insulsus, -a, -um. VARRO ling. 8,62 non salsum insulsum (VEL. gramm. VII 67,12 a salso insulsus. QUINT. inst. 6,3,19 salsum ... erit, quod non erit insulsum. HIER. hom. Orig. in Ezech. 6,6, p. 383,28 salsus dicitur gratiosus et e contrario insulsus. PRISC. gramm. II 25,12 'a' correpta convertitur in ... 'u', 'salsus insulsus'). NON. p. 33,12 insulsum, proprie fatuum, quasi sine sale. DON. Ter. Eun. 1079 insulsus sine sale et sapientia, aut sine saltu ac faciltiate.

insupo, -are. *sub* insipo.

intemeratus, -a, -um. ISID. orig. 10,127 intemeratus, incorruptus et nulla temeritate violatus.

intempesta nox. STILO ap. VARRO ling. 6,7 (GRF 60,10) inter vesperuginem et iubar dicta nox intempesta ...; intempestam Aelius dicebat cum tempus agendi est nullum. VARRO ling. 7,72 intempesta nox dicta ab tempestate, tempestas ab tempore; nox intempesta, quo tempore nihil agitur. PAUL. FEST. 110 intempestam noctem dicimus pro incertiore tempore, quia non tam facile noctis horae quam diei possint intellegi. tempestatem

enim antiqui pro tempore posuere. CENS. 24,6 intempesta, id est multa nox, qua nihil agi tempestivum. SERV. Aen. 3, 587 'intempesta' inactuosa, quasi sine tempore, hoc est sine actu, per quem dinoscitur tempus: unde est 'intempestive' ...; ergo 'intempesta' dicitur, quia caret tempore (=ISID. orig. 5,31,10). *sim.* AUG. in psalm. 118 serm. 29,3. MACR. Sat. 1,3,15. ISID. nat. 2,3.

intempestive *adv.* SERV. Aen. 3,587 (=ISID. orig. 5,31,10) *sub* intempesta nox.

intentio, –onis *f.* *vide* contentiosus.

inter. PRISC. gramm. III 43,1 ab in inter proficiscitur (16. 19 quomodo ... 'inter' et 'intra' derivatur ab 'in', sic etiam 'intus' et 'intro'. 50,20. 72,23). *vide* Interamna, intercilium, intercus, interdiu, intergerivus, intermestris, internecivus, internundinum, interpres, interscapilium, intervallum.

Interamna, –ae *f.* (*nom. oppid.*). VARRO ling. 5,28 oppidum Interamna dictum, quod inter amnis est constitutum. PAUL. FEST. 17 Interamnae ... dictae sunt, quod inter amnes sint positae.

intercalaris, –e SERV. ecl. 8,21 dicitur ... hic versus intercalaris, qui frequenter post aliquantulos interponitur versus, sicut intercalares dies et menses vocantur, qui interponuntur, ut ratio lunae solique conveniat (ISID. orig. 6,17,28 intercalares ... dies idcirco vocantur, quia interponuntur ut ratio lunae solisque conveniat. calere enim ponere dicitur, intercalare interponere). CASSIOD. in psalm. 106,15 l. 208 A. hi sunt intercalares (*sc. versus*), quasi in medio calle positi, id est in carminis itinere constituti.

intercapedo, –inis *f.* PAUL. FEST. 111 intercapedo tempus interceptum, cum scilicet mora est ad capiendum. PRISC. gramm. II 122,12 in 'do–' desinentia derivata ... a verbis ... 'intercapio intercapedo'.

intercedo, –ere. *vide* intercisus dies.

intercido, –ere, –isum. *vide* intercisus dies.

Intercidona, –ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 6,9 p. 264,2 D. Intercidonam a securis intercisione *nuncupatam*.

intercilium, –i *n.* PS. SORAN. quaest. med. p.366,19 supercilia et, quod inter ipsa est ... intercilium. ISID. orig. 11,1,42 intercilium ... est medium illud inter supercilia.

intercisus dies. VARRO ling. 6,31 intercisi dies sunt per quos mane et vesperi est nefas, medio tempore inter hostiam caesam et exta porrecta fas; a quo quod fas tum intercedit, aut eo intercisum nefas, intercisi (*cf.* MACR. Sat. 1,16,2–3).

intercus, –utis *adi.* NON p. 37,1 aqua intercus, hydropum morbus; quasi aqua inter cutem. PRISC. gramm. II 271,7 Cato ... quasi adiectivo eo est usus ... ut sit secundum eum 'hic' et 'haec' et 'hoc intercus', id est 'qui' vel 'quae' vel 'quod intra cutem est'.

interdiu. PAUL. FEST. 71 'dium' ... unde ... interdiu. NON. p. 98,20 diu pro die: unde et interdiu dicitur. PRISC. gramm. III 73,4 'diu' et ex eo compositum 'interdiu' (80,23).

interficio, –ere. CHAR. gramm. p. 393,15 B. interficere a facto *dictum est*.

intergerivus, –a, –um. PAUL. FEST. 110 intergerivi parietes dicuntur, qui inter confines struuntur et quasi intergeruntur.

intergero, –ere. *vide* intergerivus.

intericio, -ere. *vide* interiectio.

interiectio, -onis *f.* VARRO ap. CHAR. gramm. p. 315,11 B. (*ex Romano ad Ter. Eun. 65*) praecise, inquit Varro, generat animi passionem. quod novi generis cum non sit interiectio sed ademptio, tamen interiecti <motus> animi causa <interiectionem> vocitamus (*suppl. THLL VII,1 p. 2201,33—34 ex gr.*). DON. gramm. IV 391,26 interiectio est pars orationibus interiecta aliis partibus orationis ad exprimendos animi adfectus (CLEDON. gramm. V 26,13. 78,31. EXPLAN. in Don. gramm. IV 562,18. POMP. gramm. V 97,33. PRISC. gramm. II 551,16. ISID. orig. 1,14). CLEDON. gramm. V 79,5 interiectio, vel quod interiecta sit mentibus, vel quod ex affectu animi nascatur.

interior, -ius. *vide* intestinum, lanterna.

intermestris, -e. VARRO ling. 6,10 a mensibus intermestris dictum, quod putabant inter prioris mensis senescentis extremum diem et novam lunam esse diem, quem diligentius Attici ἕνην καὶ νέαν appellarunt.

internecio, -onis *f.* PAUL. FEST. 110 internecio vitae privatio, interfectio, a nece denominato vocabulo. PRISC. gramm. II 122,3 internectus ... internecti 'internecio' fecit euphoniae causa abiecta 't'.

internecivus, -a, -um. PAUL. FEST. 114 internecivum testamentum est, propter quod dominus eius necatus est. ISID. orig. 5,26,17 internecivum iudicium in eum dabatur qui falsum testamentum fecerat et ob id hominem occiderat ...; internecivi autem significatio est, quasi quaedam hominis enectio. nam praepositionem 'inter' pro 'e' ponebant.

internectus, -a, -um (*part.* interneco). *vide* internecio.

internundin(i)um, -i *n.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 25,6 internundinium, quod novem dies inter se continuos habeat, non quod nono die sit.

internus, -a, -um. PRISC. gramm. III 44,1 ab intra derivatur et intrinsecus ... et internus.

interpolo, -are. NON. p. 34,1 interpolare ... est tractum ab arte fullonia, qui poliendo diligenter vetera quaeque quasi in novam speciem mutant. *thes. gloss.*

interpres, -etis *m.* CHAR. gramm. p. 61,9 B. ab eo quod est 'interpretor' ... interpres (PRISC. gramm. II 241,7). PRISC. gramm. III 42,22 'inter' ... composita ... ut ... 'interpres', cuius simplex, id est 'pres', in usu non inveni. ISID. orig. 10,123 interpres quod inter partes medius sit duarum linguarum, dum transferet.

interpretator, -oris *m.* CHAR. gramm. p. 61,7 B. ab eo quod est 'interpretor' hic interpretator ... ex diverso genere interpretatrix.

interpretatrix, -icis *f.* CHAR. gramm. p. 61,8 B. *sub* interpretator.

interpretor, -ari. *vide* interpres, interpretator, interpretatrix.

interscapilium, -i *n.* ISID. orig. 11,1,93 interscapilium spatium, quod inter scapulas est, unde et nominatum.

intertrigo, -inis *f.* VARRO ling. 5,176 intertrimentum ab eo, quod duo quae inter se trita, et deminuta, a quo etiam intertrigo dicta.

intertrimentum, -i *n.* VARRO ling. 5,176 *sub* intertrigo. EUGRAPH. Ter. Haut. 448 intertrimenta ... sunt, quae intus terendo damna perficiunt. *thes. gloss.*

intervallum, -i *n.* VARRO ap. CASSIOD. gramm. VII 151,3 (GRF

295,276) intervallum duas 'l' habet: vallum enim ipsum non aliter scribitur, a quo intervallum. Varro dicit intervalla esse spatia quae sunt inter capita vallorum, id est stipitum quibus vallum fit; unde cetera quoque spatia intervalla dicuntur (=ISID. orig. 15,9,2). HYG. mun. castr. 14 opus ... quod est inter vallum et legiones et ideo quibusdam intervallum est cognominatum. PRISC. gramm. III 42,22 'inter' ... composita ... ut ... intervallum.

intestabilis, –e. PORPH. Hor. sat. 2,3,181 eos quos in testamento nolebant admitti intestabiles vocabant, scilicet quorum testimonium malum ... esset. SCHOL. Hor. ad. l. intestabiles appellabantur, quorum testimonium non valebat (ISID. orig. 10,135 intestabilis, cuius testimonium non valet). *thes. gloss.*

intestinum, –i *n.* ISID. orig. 11,1,129 intestina dicuntur, eo quod corporis interiore parte cohibentur.

intibus(–ubus), –i *m.* (*herba*). ISID. orig. 17,10,12 intibus Graecum nomen est; et intubus quod sit intus tobus (*i.e. tofus*).

intimus, –a, –um. *vide* aeditumus, maritima.

intortus, –a, –um (*part.* intorqueo). *vide* torculum.

intra. GELL. 12,13,8 *sub* citra. PRISC. gramm. III 36,13 *sub* intus. 43,15 'intra' ... videtur ab 'in' derivatum, velut ab 'ex extra' (43,20 *sub* inter. 72,23). *vide* intro(2).

intributio, –onis *f.* *vide* tributum.

intrinsecus. PRISC. gramm. III 44,1 *sub* internus. GLOSS. IV Plac. A 61 intrinsecus ab eo quod est intus.

intro(1) *adv.* PRISC. gramm. III 43,20 *sub* inter. *vide* industrius, intro(2), penetro.

intro(2), –are. PRISC. gramm. II 434,18 intra vel intro, hinc intro intras (III 44,2. 72,23).

intueor, –eri. *vide* invidus.

intus *adv.* PRISC. gramm. III 36,13 adverbia ... *ex praepositionibus localibus* quaedam localia nascuntur ... in: infra intra intus (43,20 *sub* inter. 72,23). *vide* indumentum, indusium.

invado, –ere. NON. p. 323,34 invadere ... quasi in vadum ruere. *cf.* PRISC. gramm. III 35,8.

Invallis, –is *f.* (*insula*). PLIN. nat. 6,202 *Fortunatas insulas* vocari Invallem a convexitate et Planasiam a specie.

invenio, –ire. AUG. trin. 10,7,10 p. 979 inventio, si verbi originem retractemus, quid aliud resonat nisi quia invenire est in id venire quod quaeritur (=ISID. orig. 10,122). *vide* argumentum, Beneventum, inventor.

inventio, –onis *f.* AUG. trin. 10,7,10 p. 979 (=ISID. orig. 10,122) *sub* invenio.

inventor, –oris *m.* ISID. orig. 10,122 inventor dictus eo quod in ea quae quaerit invenit.

invenustus, –a, –um. DON. Ter. Hec. 848 'venustatis ... plenior' ob beneficia Veneris, ut contra invenustus, cui contra reciderit quod amat. Andr. 245 invenustus est sine venere, id est sine gratia.

inverto, –ere. *vide* Vertumnus.

investigo, –are *vide* vestigium.

investis, –e. PAUL. FEST. 368 vesticeps puer, qui iam vestitus est pubertate; e contra investis, qui necdum pubertate vestitus est (*cf.* SERV.

Aen. 6,645. 8,659). NON. p. 45,23 investes dicuntur inpuberes, quibus propter teneram aetatem nulla pars corporis pilat ...; sed melius intellegi potest investes appellatos quasi in Vesta, id est in pudicitia et in castitate. *aliter*: ISID. orig. 10,152 investis, id est sine veste; nondum enim habet stolam; quod est signum maritalis virginitatis.

inveterasco, –ere. NIGID. ap. NON. p. 437,23 (GRF 162,3) Nigidius commentariorum grammaticorum lib. X deplanavit: dicemus quae vetustate deteriora fiunt vetustiscere, inveterascere quae meliora.

inveterator, –oris *m.* ISID. orig. 10,139 inveterator, eo quod sit multi veterisque usus in malitia.

invia, –orum *n.* ISID. orig. 14,8,32 *sub* devius.

Invictus, –i (*cogn. Iovis*). AUG. civ. 7,11 p. 288,4 D. dixerunt *Iovem* ... Invictum ... quod a nemine vinceretur.

invidentia, –ae *f.* CIC Tusc. 3,20 non dixi 'invidiam', quae tum est cum invidetur; ab invidendo autem invidentia recte dici potest, ut effugiamus ambiguum nomen invidiae.

invideo, –ere. PRISC. gramm. III 268,30 invideo tibi, quasi non videns tibi fio. *vide* invidentia, invidia, invidus.

invidia, –ae *f.* CIC. Tusc. 3,20 *sub* invidentia. HIER. in Gal. 5,21 p. 417B invidia ... cum ... alium esse videns meliorem dolet se ei non esse consimilem (=ISID. diff. 1,610 *qui add.* invidiae autem nomen dictum est a nimis intuendo felicitatem alterius). *vide* invidiosus, invidus, invisus.

invidiosus, –a, –um. CAPER. gramm. VII 98,13 invidus est qui invidet, invidiosus qui invidiam sustinet (HIER. in Gal. 5,21 p. 417C invidus feliciori invidet, invidiosus autem is est, qui ab alio patitur invidiam [=ISID. diff. 1,300. ISID. orig. 10,134]). GELL. 9,12,1 invidiosus et qui invidet et cui invidetur. NON. p. 126,3 invidiosus, quod sit vitabile ad videndum. PROB. gramm. IV 212,2 invidiosus invidiae subiectus. *thes. gloss.*

invidus, –a, –um. CAPER. gramm. VII 98,13 (HIER. in Gal. 5,21) *sub* invidiosus. PRISC. gramm. II 136,27 invideo invidus. ISID. orig. 10,134 invidus dictus ab intuendo felicitatem alterius. *thes. gloss.*

invisus, –a, –um (*part.* invideo). ISID. orig. 10,134 invisus, odiosus, ab invidia et zelo dictus.

invito, –are. ISID. orig. 20,2,1 victus proprie vocatus quia vitam retinet; unde et ad cibum vocare invitare dicitur.

inuleus, –i *m.* (*pullus cervorum*). ISID. orig. 12,1,21 inulei (Inuli, Enuli, Eenoli *codd.*; hinnuli *Linds.*) filii sunt cervorum ab innuere dicti, quia ad nutum matris absconduntur.

inunco, –are. NON. p. 124,16 inuncare, quasi unco invadere et arripere.

inundo, –are. PRISC. gramm. II 433,17 ab unda ... inundo.

involo, –are. NON. p. 32,31 involare est inruere, insilire: aut a volatu (*cf.* DON. Ter. Eun. 859 'involem' ab avibus tractum est) aut a vola, id est media manu, dictum (SERV. Aen. 3,233 involare dicimus intra volam tenere. SERV. georg. 2,88 volema ab eo, quod manum impleant, dicta sunt, unde et involare dicimus [BREV. EXPOS. Verg. ad l. ISID. orig. 17,7,67]. CLAUD. DON. Aen. 6,200 p. 536,5 involare dicimus, cum aliquid furtim vola manus subtrahitur). *thes. gloss. v. s.* vola.

involucrum, –i *n.* ISID. orig. 20,9,6 involucrum dictum quod aliquid in se teneat involutum.

involumentum, -i *n.* *vide* Volutina.

involvo, -ere. *vide* involvus.

involutus, -a, -um (*part.* involvo). *vide* involucrum.

involvus, -i *m.* PAUL. FEST. 112 involvus vermiculi genus, qui se involvit pampino.

Inuus, -i *m.* (*deus*). SERV. Aen. 6,775 dicitur ... Inuus ab ineundo passim cum omnibus animalibus unde et Incubo dicitur (ISID. orig. 8,11,103). *vide* incubo.

Io(1) *f.* (*Inachi filia*). *vide* Ionium mare.

Io(2) *f.* (*Autocli filia*). *vide* Ionica regio, Ionium.

iocosus, -a, -um. ISID. orig. 10,125 iocundus, eo quod sit semper iocis aptus ...; a frequentia, sicut iracundus. iocosus, iocis usus.

iocundus. *sub* iucundus

iocus, -i *m.* *vide* iocosus, iucundus.

Ion, -os *m.* (*heros Atheniensis*). *vide* Iones, Ionici pedes, Ionium mare.

Iones, -um *m.* (*pop. Graeciae*). HIER in Is. 18,16,18–19 A. Graeci ... qui sermone Hebraico appellantur Iavan, Ionas significant, unde Graeci Iones, et mare Ionium (EUCHER. instr. 2 p. 150,9). HIER. chron. a. Abr. p. 52b Ion, vir fortis, ex suo vocabulo Athenienses Iones vocavit (ISID. orig. 9,2,77. 13,16,7).

Ionica regio. SOL. 2,6 regionem Ionicam ab Ione Aulochi (Autocli MART. CAP. 6,642 *sub* Ionium) filia, quam ... insidentem vias Hercules ... interemit.

Ionici pedes. SACERD. gramm. VI 499,19 ionici *pedes* ... ab Ione inventore suo dicti. ISID. orig. 1,17,17 Ionici *pedes* ... propter numerorum inaequalem sonum dicti. habent enim binas longas syllabas binasque correptas.

Ionium, -i *n.* (*oppid. Italiae*). MART. CAP. 6,642 (*ex* SOL. 2,6 *sub* Ionica regio) *Hercules* Ionio nomen dedit; nam Ionem, Autocli filiam, obsidentem vias latrocinaliter interemit.

Ionium mare. SOL. 23,16 a memoria regis Ionium *mare dictum* (ISID. orig. 13,16,7). SERV. auct. Aen. 3,211 quidam sane Ionium (*sc. mare*) ab Io Inachi filia dictum volunt, quod amata hoc mare tranaverit (PROB. Verg. georg. 2,108. COMMENT. Lucan. 1,103. *cf.* HYG. fab. 145,4) ...; non nulli Ionium ab Ionio rege, qui in insula quae ante Illyricum iacet regnaverat, dictum tradunt. HIER. in Is. 18,16,18–19 A. (EUCHER. instr. 2 p. 150,9) *sub* Iones.

Iopas, -ae *m.* (*nom. citharoedi*). FULG. Virg. cont. p. 93,12 Iopas ... Grece quasi siopas dictus est, id est taciturnitas puerilis. infantia enim ... semper ... cantibus oblectatur.

Ior. *m.* (*fons Iordanis*). *vide* Iordanes.

Iordanes(-is), -is *m.* (*fluvius*). HIER. in Matth. 3,16,13 l. 10 A. Iordanis ... habet duos fontes, unum nomine Ior et alterum Dan, qui simul mixti Iordanis nomen efficiunt (EUCHER. instr. 2 p. 152,25. ISID. orig. 13,21, 18).

Iovinianus, -i *m.* (*nom. vir.*). HIER. adv. Iovin. 2,38 cave Ioviniani nomen, quod de idolo (*sc. Iove*) derivatum est.

Iovis, -is *m.* (*i.q. Iuppiter*). *vide* Iuppiter.

ioviste. PAUL. FEST. 105 ioviste (-ae *v.l.*) compositum a Iove et iuste

(-ae *v.l.*).

ira, -ae *f.* DON. Ter Ad. 794 ira ab eo quod est ire dicitur, quod a se eat qui irascitur et furit. *vide* dirus, iracundia, iratus, irrito.

iracundia, -ae *f.* PAUL. FEST. 106 iracundia dicta quod iram incendat. ISID. orig. 10,129 iracundus dictus quia accenso sanguine in furorem conpellitur; †ur† (πῦρ *recc.*) enim flamma dicitur, et ira inflamat.

iratus, -a, -um. (*part.* irascor). ISID. orig. 10,131 iratus, ira actus.

iris, -idis *vel* **Iris,** -idis *f.* (i) *arcus caelestis vel dea*: SERV. Aen. 5,606 servatur, ut Mercurius ad concordiam, Iris ad discordiam mittatur: unde et Iris dicta est quasi ἔρις (SERV. Aen. 9,2 =SCHOL. Stat. Ach. 1,220). ISID. orig. 13,10,1 dicitur iris quasi aeris, id est quod per aera ad terras descendat. (ii) *herba*: PLIN. nat. 21,41 *iris* floret versicolori specie, sicut arcus caelestis, unde et nomen. ISID. orig. 17,9,9, *sub* arcumen. (iii) *genus crystalli*: PLIN. nat. 37,136 ex argumento vocatur iris. nam sub tecto percussa sole species et colores arcus caelestis in proximos parietes eiaculatur (=ISID. orig. 16,13,6).

irpex. *sub* hirp-.

Irpus. *sub* Hirp-.

irrio. *sub* hirr-.

irrito, -are. NON p. 31,22 inritare dictum est proprie provocare: tractum a canibus, qui cum provocantur inriunt [irr- *edd.*; inruunt *v.l.*] (DON. Ter. Andr. 597 'irritatus' est ira commotus [DON. Ter. Phorm. 240 'irritatus' provocatus et in iram impulsus] ...; ducitur ... verbum a canibus, qui restrictis dentibus hanc litteram [*i.* 'r'] imitantur. CASSIOD. in psalm. 73,10 l. 271 A. 'irritat' ... a canibus tractum est, quorum latratibus 'r' littera plurimum sonat. *cf.* hirrio). PRISC. gramm. III 67,20 'rito' unde 'irrito'.

Isauria, -ae *f.* (*regio Asiae*). ISID. orig. 14,3,44 Isauria ex situ loci perhibetur cognominata, quod undique aperta aurarum flatibus pateat.

ischiadicus, -a, -um. CAEL. AUR. 5,1,1 a partibus quae dolore vexantur hae passiones (*sc. ischiadicae et psoeadicae*) nomina sumpserunt. nam vertebrorum <ossa, quorum> sumitas iliorum initio terminatur, Graeci ischia vocaverunt. item musculos clunium ... psoeas vocaverunt.

iscurra. *sub* scurra.

isicium. *sub* insicium.

Isis, -idis *f.* (*dea*). SERV. Aen. 8,696 Isis ... lingua Aegyptiorum est terra, quam Isin volunt esse (=ISID. orig. 8,11,84). SERV. auct. georg. 3,153 Isis dicitur, quasi sola dea: hoc enim Aegyptiis placet. LYD. mens. 4,45 p. 101,10 W. ἡ δὲ Ἶσις τῇ Αἰγυπτίων φωνῇ παλαιὰ σημαίνεται, τουτέστιν ἡ σελήνη. *vide* sistrum.

Ismarii, -orum *m.* SCHOL. Stat. Theb. 5,432 *sub* smaragdus.

Ismarus(1), -a, -um. SERV. Aen. 10,350 'Ismara (*sc. patria*)' Thraciae civitas a monte Isamro dicta.

Ismarus(2), -i *m.* (*mons Thraciae*). *vide* Ismarii, Ismarus(1), smaragdus.

isox(esox), -ocis *m.* *vide* insicium.

Ister. *sub* Hister.

Istria. *sub* Histria.

Isthmus(-mos), -i *m.* (*i. Isthmus Corinthiacus*). SOL. 7,15 Isthmon dicunt ob angustias (*cf.* PLIN. nat. 4,9).

Itali, -orum *m.* (*pop. Italiae*). DION. HAL. 1,12,3 διεξελθὼν (*sc.*

Ἀντιόχος ὁ Συρακούσιος) ... ὡς βασιλεὺς ἐν αὐτοῖς Ἰταλὸς ἀνὰ χρόνον ἐγένετο, ἀφ' οὗ μετωνομάσθησαν Ἰταλοί. ISID. orig. 9,2,85 Italus ...et Sabinus et Sicanus fratres fuerunt, ex quibus nomina populis inposita ... sunt. nam ab Italo Itali, ab Sabino Sabini, a Sicano Sicani cognominati sunt. *cf.* PRISC. gramm. III 467,11 (ISID. orig. 14,5,18).

Italia, -ae *f.* (*terra*). (a) *ab italis* (*i. vitulis*): VARRO rust. 2,1,9 denique non Italia a vitulis *appellata est*, ut scribit Piso (GRF 119,3)? 2,5,3 Graecia ... antiqua, ut scribit Timaeus, tauros vocabant italos, a quorum multitudine et pulchritudine et fetu vitulorum Italiam dixerunt (COLUM. 6 praef. 7. GELL. 11,1,1). alii scripserunt, quod ex Sicilia Hercules persecutus sit eo nobilem taurum, qui diceretur italus (DION. HAL. 1,35,2 Ἑλλάνικος δὲ ὁ Λέσβιός φησιν Ἡρακλέα ... τὴν χώραν ὀνομάσαι πᾶσαν ὅσην ὁ δάμαλις διῆλθεν Οὐιτουλίαν [*sc.* ἀπὸ τοῦ οὐιτούλου]). PAUL. FEST. 106 Italia dicta, quod magnos italos, hoc est boves habeat. vituli enim ab Italis <itali *add. Muell.*> sunt dicti. SERV. auct. Aen. 1,533 alii Italiam a bubus quibus est Italia fertilis, quia Graeci boves ἰταλούς, nos vitulos, dicimus. (b) *ab rege Italo*: VERG. Aen. 1,533 nunc fama minores Italiam dixisse ducis de nomine gentem (3,166). DION. HAL. 1,35,1 Ἰταλία δὲ ἀνὰ χρόνον ὠνομάσθη ἐπ' ἀνδρὸς δυνάστου ὄνομα Ἰταλοῦ. HYG. fab. 127,3 ex Penelope et Telegono natus est Italus, qui Italiam ex suo nomine denominavit. PAUL. FEST. 106 Italia ab Italo rege. SERV. Aen. 1,2 Italus ... rex Siculorum profectus de Sicilia ... ex nomine suo appellavit Italiam (*sim.* SERV. Aen. 1,533. 8,328. ISID. orig. 14,4,18. 14,5,18). SERV. auct Aen. 1,533 alii a rege Ligurum Italo; alii ab advena Molossio; alii a Corcyreo, alii a Veneris filio, rege Lucanorum; alii a quodam augure, qui cum Siculis in haec loca venerit ... plures a Tarente, Taenari nepote, de Saturnia, Minois regis Cretensium filia Italiam dictam.

italus, -i *m.* (*i.q. vitulus*). *vide* Italia.

Italus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Itali, Italia.

item. *vide* dos.

iter, itineris *n.* VARRO ling. 5,35 qua ibant ab itu iter appellarunt. CASSIOD. in psalm. 1,6 l. 409 A. iter, quasi iterum actus, quod agendo teratur. ISID. orig. 15,16,8 iter vel itus est via qua iri ab homine ... potest ...; iter est locus trasitu facilis; unde appellamus et itum. *vide* actus, ambitus, ianitrices, Iterduca, itero, itus, littera, obiter, via.

iteratio, -onis *f.* *vide* cithara.

iterativus, -a, -um. DIOM. gramm. I 344,28 iterativa sive frequentativa ... verborum qualitas ... appellationem subit, quoniam frequenter agendi iteret effectum. MACR. exc. gramm. V 650,5 iterativa vocitatur, quod iterati ... obsequii designat effectum.

Iterduca, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 7,3 p. 276,34 D. Iuno ... Iterduca est ... quasi quicquam prosit iter carpere.

itero, -are. PORPH. Hor. carm. 1,7,32 quidam stulte ab itinere <iterare> verbum fictum putant, sed nequaquam sic accipiendum, cum simplicior eloquutio magis rationem habeat. *vide* iterum, littera.

iterum. CASSIOD. in psalm. 70,21 l. 419 A. iterum positum est pro frequenti, eo quod multipliciter aliquid iteretur.

Itonis, -idis *f.* (*cogn. Minervae*). PAUL. FEST. 105 Itonida (*acc. pro nom.*) Minerva a loco sic appellata.

Itonus, –i *f.* (*oppid. Thessaliae*). *vide* Itonis.

itus, –us *m.* ISID. orig. 15,16,8 *sub* iter. *vide* iter.

iuba, –ae *f.* *vide* iubar.

iubar, –is *m. et f.* VARRO ling. 6,6 *vesperugo* ante solem ortum ... vocatur iubar, quod iubata. 7,76 iubar dicitur stella lucifer, quae in summo quod habet lumen diffusum, ut leo in capite iubam (PAUL. FEST. 104 iubar stella ... lucifer, quod splendor eius diffunditur in modum iubae leonis). SERV. Aen. 4,130 proprie iubar lucifer dicitur, quod iubas lucis effundit (=ISID. orig. 3,71,18 *qui add.* sed et splendor solis ac lunae et stellarum iubar vocatur, quod in modum iubae radii ipsorum extendantur) ...; est autem lucifer interdum Iovis (*sc. stella*): *add. auct.* nam ... antiqui 'iubar' quasi 'iuvar' dicebant.

iubatus, –a, –um. *vide* iubar.

iubeleus, –a, –um. ISID. orig. 5,37,3 iubileus interpretatur remisionis annus (*cf.* HIER. in Is. 2,3,3 l. 16 A. ISID. nat. 6,4 *al.*). est enim Hebraicus ... sermo.

iubilatio, –onis *f.* CASSIOD. in psalm. 26,5–6 l. 158 A. iubilationem ... dicimus ex eo quod nos iuvat laudare.

iubilo, –are. VARRO ling. 6,67 fremere, gemere, clamare, crepare ab similitudine vocis sonitus dicta ...; vicina horum quiritare, iubilare. CASSIOD. in psalm. 46,2 l. 29 A. iubilare ... gaudere est. qui sermo dictus est a iuvando, id est delectando (=80,2 l. 41 A.).

iucundus, –a, –um. CIC. fin. 2,14 'iuvare' ..., ex eoque iucundum. ISID. orig. 10,125 iocundus, eo quod sit semper iocis aptus ...; a frequentia, sicut iracundus, iocosus, iocis usus. *vide* facundia, facundus, ius.

Iudaea, –ae *f.* (*regio Palaestinae*). HIER. chron. a. Abr. p. 72a vocatur Iuda ob reges Iudaeorum, qui ex stirpe Iudae descenderunt. unde et universa gens nomen Iudaeae sortita est. AUG. civ. 15,8 p. 73,23 Iudas ... fuit, a quo Iudaea cognominata est et Iudaei. ISID. orig. 14,3,20 Iudaea regio Palaestinae ex nomine Iudae appellata, ex cuius tribu reges habuit.

Iudaei, –orum *m.* HIER. chron. a. Abr. p. 31a Iacob generat Iudam, a quo Iudaei appellati. AUG. civ. 15,8 p. 73,24 *sub* Iudaea.

Iudas, –ae *m.* (*nom. vir.*) *vide* Iudaea, Iudaei.

iudex, –icis *m.* VARRO ling. 6,61 hinc (*sc. a dicendo*) iudex, quod iudicat accepta potestate, id est quibusdam verbis dicendo finit. COD. Iust. 6,47,2,1 iudex, qui ... ius dicit. RUFIN. Orig. in Rom. 3,1 p. 932C a iustitia ... et iudex et iudicium nominatur (*cf.* CASSIOD. var. 3,27,2 tamdiu ... iudex dicitur, quamdiu et iustus putatur, quia nomen, quod ab aequitate sumitur, per superbiam non tenetur. 11,40,1 quamvis nomen ipsum iudicis dicatum videatur esse iustitiae). ISID. orig. 9,4,14 iudices dicti quasi ius dicentes populo, sive quod iure disceptent (18,15,6).

iudicialis, –e. PRISC. gramm. II 131,1 iudicium ... iudicialis. ISID. orig. 2,4,2 iudiciale *genus causarum* eo, quod iudicet hominem.

iudicium, –i *n.* RUFIN. Orig. in Rom. 3,1 p. 923C *sub* iudex. CASSIOD. in psalm. 36,30 l. 568 A. iudicium ... dictum est, quasi iuris dictum, quod in eo ius dicatur. 71,2 l. 49 A. iudicium ... quasi iuris dicium. CASSIOD. var. 11,9,3 iudicium quasi iuridicium. ISID. orig. 18,15,2 vocatum ... iudicium quasi iurisdictio.

iudico, –are. VARRO ling. 6,61 hinc (*sc. a dicendo*) iudicare, quod tunc

ius dicatur.

Iugarius Vicus. PAUL. FEST. 104 Iugarius vicus dictus Romae, quia ibi fuerat ara Iunonis Iugae, quam putabant matrimonia iungere.

iugata vinea. VARRO rust. 1,8,1 *sub* iugum (ii).

Iugatinus, -i *m.* (*deus*). AUG. civ. 4,8 p. 155,18 D. rura deae Rusinae, iuga montium deo Iugatino *committenda arbitrati sunt.* 6,9 p. 264,12 D. cum mas et femina coniunguntur, adhibetur deus Iugatinus.

iugerum, -i *n.* VARRO ling. 5,35 iugerum dictum iunctis duobus actibus quadratis. COLUM. 5,1,5 actus quadratus undique finitur pedibus CXX. hoc duplicatum facit iugerum, et ab eo, quod erat iunctum, nomen iugeri usurpavit (ISID. orig. 15,15,5). PLIN. nat. 18,9 iugerum vocabatur quod uno iugo boum in die exarari posset.

iuges(1), -etis (iugetis, -etis *falso ap.* SERV. auct.) *adi.* PAUL. FEST. 104 iuges auspicium est, cum iunctum iumentum stercus fecit. SERV. auct. Aen. 3,537 iugetis ... dicitur augurium quod ex iunctis iumentis fiat.

iuges(2) *m. pl.* PAUL. FEST. 104 iuges eiusdem iugi pares. *vide* coniunx, seiunx.

iuglans, -andis *f.* VARRO ling. 5,102 iuglans, quod cum haec nux antequam purgatur similis glandis, haec glans optima et maxima a Iove et glande iuglans est appellata (CLOAT. VER. ap. MACR. Sat. 3,18,4 [GRF 469,5] Cloatius ... Verus in libro a Graecis tractorum ita memorat: iuglans – 'd' praetermissum est – quasi Diuglans id est Διὸς βάλανος. GAV. BASS. ap. MACR. Sat. 3,18,3 [GRF 489,5] Gavius ... Bassus in libro de significatione verborum hoc refert: iuglans arbor proinde dicta est ac Iovis glans. nam quia id arboris genus nuces habet, quae sunt suaviore sapore quam glans est, ... antiqui ... qui ... arborem deo dignam existimabant, Iovis glandem appellaverunt, quae nunc litteris interlisis iuglans nominatur. PLIN. nat. 15,91 sunt qui honore nomen (*sc. iuglandis*) interpretentur et Iovis glandem esse dicant. SERV. ecl. 8,29 iuglandes vocantur, quasi Iovis glandes. ISID. orig. 17,7,21 hanc (*sc. nucem*) alio nomine Latini iuglandem vocant, quasi Iovis glandem; fuit enim haec arbor consecrata Iovi). *aliter*: MACR. Sat. 3,18,2 iuglans secundum non nullorum opinionem a iuvando et a glande dicta existimatur. *thes. gloss. vide* Iugula.

iugo, -are. NON. p. 47,7 iugatum, coniunctum: a iugo dictum. EUTYCH. gramm. V 487,25 a verbo iungo iungis nomen iugum, et ab hoc verbum iugo iugas.

Iugula, -ae *f.* (*signum, i.q. Orion*). VARRO ling. 7,50 Iugula signum, quod Accius appellat Oriona ...; huius signi caput dicitur ex tribus stellis, quas infra duae clarae, quas appellant umeros; inter quas quod videtur iugulum, Iugula dicta. PAUL. FEST. 104 Iugula stella Orion, quod amplior sit ceteris, quasi nux iuglandis. ISID. nat. 26, 8 Orion a gladio dictus est, unde etiam eum Latini Iugulam vocant. ISID. orig. 3,71,11 *Oriona* Latini Iugulam vocant, quod sit armatus, ut gladius.

iugulo, -are. CHAR. gramm. p.393,14 B. iugulare ob iugulum *dictum est.*

iugulum, -i *n.* *vide* Iugula, iugulo.

iugum, -i *n.* (i) *proprie i.q.* ζυγόν: VARRO ling. 5,135 iugum et iumentum ab iunctu. DIOM. gramm. I 422,33 iugum dictum est velut zugon. EUTYCH. gramm. V 455,3 iungo iugum. 487,25 *sub* iugo. (ii) *genus vineae*:

VARRO rust. 1,8,1 quibus stat rectis vinea, dicuntur pedamenta; quae transversa iunguntur, iuga; ab eo quoque vineae iugatae. (iii) *i.q. transtrum*: SERV. Aen. 6,411 iuga graece dixit, ζυγά enim dicunt, quae transtra nominamus. (iv) *iuga montium*: CHAR. gramm. p. 37,3 B. iuga ἀκρώρεια; iugum enim ἵππου ζυγόν. ISID. orig. 14,8,20 iuga ... montium ex eo appellata sunt quod propinquitate sui iungantur. *vide* bigae, coniugium, coniugo, coniunx, iniuges, iugerum, iuges(2), iugo, quadrigae, seiugae, trigae.

Iulia gens. LIV. 1,3,2 Iulum ... Iulia gens auctorem nominis sui nuncupat. HIER. chron. a. Abr. p. 80b Iulius, proavus Iulii Proculi, qui cum Romulo Romam commigrans fundavit Iuliam gentem. PS. AUR. VICT. orig. 15,5 Latini Ascanium ... Iolum, dein postea Iulum appellarunt; a quo Iulia familia manavit, ut scribunt Caesar libro secundo et Cato in Originibus. COMMENT. Lucan. 1,197 'gentis Iuleae' ab Iulo. *cf.* VERG. Aen. 1,288 *sub* Iulius Caesar.

Iulia Romula. (*opp. Hispaniae, i.q. Hispalis*). ISID. orig. 15,1,71 *sub* Hispalis.

Iulius, -ii *m.* (*mensis*). VARRO ap. PRISC. gramm. II 256,22 (GRF 263,230) Varro in ephemeride: postea honoris virtutum causa Iulii Caesaris, qui fastus porrexit, mensis Iulius est appellatus (PLUT. Num. 19,4. PAUL. FEST. 103 Iulium, quod eo mense dicitur Iulius natus. CENS. 22,16. SERV. georg. 1,43. CARM. de mens. 14. HIER. chron. a. Abr. p. 157. AUG. c. Faust. 18,5. POL. SILV. fast. Iul. 1. LYD. mens. 4,105 p. 143,22 W. φασὶ τὸν Καίσαρα ἑπτάμηνον τεχθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἕβδομον μῆνα τοῦ ἱερατικοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὴν οἰκείαν μεταβαλεῖν προσηγορίαν. GLOSS. IV Plac. I 7. ISID. nat. 4,3. ISID. orig. 5,33,10).

Iulius Caesar. VERG. Aen. 1,288 Caesar ... Iulius (*i.e. Augustus*), a magno demissum nomen Iulo. *vide* Iulia Romula, Iulius.

Iulus, -i *m.* (*nom. vir., i.q. Ascanius*). VERG. Aen. 1,267 Ascanius, cui nunc cognomen Iulo additur – Ilus erat, dum res stetit Ilia regno. SERV. auct. Aen. 1,267 occiso Mezentio Ascanium, sicut L. Caesar scribit, Iulum coeptum vocari, vel quasi ἰοβόλον, id est sagittandi peritum, vel a prima barbae lanugine quam ἴουλον Graeci dicunt, quae ei tempore victoriae nascebantur. PS. AUR. VICT. orig. 15,5 *sub* Iulia gens. *vide* Iulia gens, Iulius Caesar.

iumentum, -i *n.* VARRO ling. 5,135 iugum et iumentum ab iunctu (GELL. 20,1,28 iumentum ... non id solum significat quod nunc dicitur, sed vectabulum etiam, quod a iunctis pecoribus trahebatur. veteres nostri iumentum a iungendo dixerunt. NON. p. 54,25 iumentum a iungendo veteres dictum putant, 'g' littera in eo nomine adtrita). COLUM. 6 praef. 3 (=ISID. orig. 12,1,7) iumenta ... nomina a re traxere, quod nostrum laborem vel onera subvectando vel arando iuvarent (LACT. inst. 2,10,1 magnarum sunt virium, ut in excolenda terra iuvarent; unde sunt dicta iumenta. HIER. adv. Iovin. 2,5. HIER. in Is. 1,1,3 l. 16 A. [=ISID. orig. 12,1,7]. AUG. quaest. hept. 5,38. ISID. orig. 12,1,4. 16,18,4). *thes. gloss.*

iunctus(1), -us *m.* *vide* iugum, iumentum.

iunctus(2), -a, -um. (*part.* iungo). *vide* iugerum, iuges(1), iuncus.

iuncus, -i *m.* ISID. orig. 17,9,96 iuncus [eo quod iunctis radicibus haereat -T; *om.* DK].

iungo, –ere. *vide* coniunx, iugerum, iugum, iumentum, Iunius (mensis).

iunior. *sub* iuvenis.

iuniperus, –i *f.* SERV. auct. ecl. 7,53 Verrius Flaccus (GRF 521,29) iuniperum iuvenem pirum dicit. vere autem iuniperus est quasi aculeis praedita, bacas ad piperis speciem gerens. ISID. orig. 17,7,35 iuniperus Graece dicta sive quod ab amplo in angustum finit, sive quod conceptum diu teneat ignem ...; πῦρ enim apud Graecos ignis dicitur.

iunis. *sub* iuvenis.

Iunius, –ii *m.* (*mensis*). (a) *ab iunioribus vel iuvenibus*: FULV. NOB. ap. MACR. Sat. 1,12,16 Fulvius Nobilior in fastis ... Romulum dicit postquam populum in maiores iunioresque divisit ... in honorem utriusque partis hunc Maium sequentem Iunium mensem vocasse. VARRO ling. 6,33 tertius (*sc. mensis*) a maioribus Maius, quartus a iunioribus dictus Iunius. VARRO ap. CENS. 22,12 *sub* (b). OV. fast. 1,41 iuvenum de nomine quartus mensis (5,78. 6,88). PLUT. quaest. Rom. 86 p. 285B. PLUT. Num. 19,3. FEST. 134 Iunius a iunioribus. CENS. 22,9. SERV. georg. 1,43. POL. SILV. fast. Iun. 1. MACR. Sat. 1,12,30 *sub* (b). LYD. mens. 4,88 p. 136,15 W. GLOSS. IV Plac. I 7. ISID. nat. 4,3. ISID. orig. 5,33,9. (b) *a Iunone*: VARRO ap. CENS. 22,12 Iunium quoque a Iunone potius quam iunioribus (*sc. docet Varro*), quod illo mense maxime Iunoni honores habentur. OV. fast. 6,26 Iunius a nostro nomine (*i.e. Iunone*) nomen habet. PLUT. Num. 19,3. PAUL. FEST. 103 Iunium mensem dictum putant a Iunone. idem ipsum dicebant Iunonium et Iunonalem (MACR. Sat. 1,12,30 Iunius ... aut ex parte populi (*i.e. ex iunioribus*) ... nominatus, aut ut Cingius arbitratur quod Iunonius apud Latinos ante vocitatus ... sed post detritis quibusdam litteris ex Iunonio Iunius dictus sit). SERV. georg. 1,43. AUG. c. Faust. 18,5. ISID. nat. 4,3. *huc forte* CARM. de mens 3,11 Iunius ipse sui causam tibi nominis edit. (c) *a 'iuncto'*: OV. fast. 6,96 haec ubi narravit Tatium fortemque Quirinum binaque cum populis regna coisse suis et Lare communi soceros generosque receptos 'his nomen iunctis Iunius' inquit, 'habet'. (d) *a Iunio Bruto*: MACR. Sat. 1,12,31 non nulli putaverunt Iunium mensem a Iunio Bruto ... nominatum, quod hoc mense ... pulso Tarquinio sacrum Carnae deae in Caelio monte voti reus fecerit. (e) *a Iuventa dea*: AGROEC. gramm. VII 124,9 Iuventa ... dea, ut Graeci dicunt ... Iunonis filia, uxor Herculis, a qua Iunium mensem appellatum in libris fastorum legimus.

iunix, –icis *f.* SCHOL. Pers. 2,47 iunices dicuntur vaccae aetate viridiores ...; dictae ... a iunibus, unde comparativus iunior et sunt iuniores iuvenibus.

Iunius Brutus. *vide* Iunius (mensis) *sub* (d).

Iuno, –onis *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,67 Iuno ... dicta, quod una iuvat cum Iove (5,69 *sub* Lucina. CIC. nat. deor. 2,66 Iunonem a iuvando credo nominatam. LACT. inst. 1,11,40. DON. Ter. Andr. 473. SERV. Aen. 1,4. MART. CAP. 2,149. FULG. myth. 2,1 p. 38,15). PLUT. quaest. Rom. 77 p. 282C δεῖ ... νομίζειν ... τὴν Ἥραν ἐν ὕλῃ τὴν σελήνην. διὸ καὶ Ἰουνῶνεμ ἐπονομάζουσι ... τὸ νέον ἢ τὸ νεώτερον ἐμφαίνοντος τοῦ ὀνόματος ἀπὸ τῆς σελήνης. ISID. orig. 8,11,69 Iunonem dicunt quasi ianonem, id est ianuam, pro purgationibus feminarum, eo quod quasi portas matrum natorum pandat, et nubentum maritis. *vide* Iunius (mensis).

Iuno Iuga. *vide* Iugarius Vicus.

Iunonius. *vide* Iunius (mensis).

Iuppiter, Iovis *m.* (*deus*). ENN. ap. VARRO ling. 5,65 (=frg. var. 57 V.) Iupiter sunt ista quae dico tibi, qua (quoniam *Muell., alii alia*) mortalis, ... urbes beluasque omnis iuvat (CIC. nat. deor. 2,64 Iuppiter, id est iuvans pater [SERV. Aen. 4,638. 9,126. ISID. orig. 8,11,34], quem, conversis casibus appellamus a iuvando Iovem. GELL. 5,12,4 Iovem Latini veteres a iuvando appellavere, eundemque alio vocabulo iuncto patrem dixerunt. nam quod est, elisis aut inmutatis quibusdam litteris, Iupiter, id plenum atque integrum est Iovispater. APUL. mund. 37 a iuvando Iupiter. *sim.* LACT. inst. 1,11,40. SERV. Aen. 1,47. MART. CAP. 2,149. SCHOL. Hor. epod. 5,8. ISID. orig. 8,11,34). *aliter*: VARRO ling. 5,66 hoc idem ... ostendit antiquius Iovis nomen: nam olim Diovis et Diespiter dictus, id est dies pater. DIOM. gramm. I 422,34 pro hac veterum quidam 'i' vocalem, non nulli duas 's' ponere solebant, unde iugum dictum est velut zugon et Iuppiter velut zeus pater. *vide* deus, Dialis, dius, Dius Fidius, divum, ioviste, iuglans, iuvencus, Veiovis.

iurgatio, -onis *f.* PAUL. FEST. 103 iurgatio, iuris actio.

iurgium, -i *n.* ISID. orig. 18,15,4 iurgium dictum quasi iuris garrium, eo quod hi qui causam dicunt iure disceptent.

iurgo, -are. EUTYCH. gramm. V 476,13 iurgo iurgas ab eo quod est iure urgeo traductum.

iuridicus, -a, -um. ISID. orig. 10,124 iuridicus quia legum iura dicit.

iuro, -are. CASSIOD. in psalm. 14,4 l. 118 A. iurare ... dictum est quasi iure orare, id est iuste loqui (88,4 l. 74,A. 118,106 l. 1881 A. 131,2 l. 62 A.). *vide* deiero, periurus.

ius(1), iuris *n.* ULP. dig. 1,1,1 pr. nosse oportet, unde nomen iuris descendat. est ... a iustitia appellatum. ISID. orig. 5,3,1 ius ... dictum quia iustum est. *cf.* ISID. orig. 5,25,3 dicta ... res a recte habendo, ius a iuste possidendo. *thes. gloss. vide* iniuria, iudex, iudicium, iudico, iurgatio, iurgium, iurgo, iuridicus, iurgo, iuro, ius(2), iustitia, iustitium, iustus.

ius(2), iuris *n.* VARRO ling. 5,109 ex iure, quod iucundum magis conditione. ISID. orig. 20,2,32 ius coquinae magistri a iure nuncupaverunt, quia [ea] est lex condimenti eius.

iuste. *adv. vide* ioviste, ius.

iustitia, -ae *f.* ISID. orig. 18,15,2 iustitia quasi iuris status. *vide* ius(1).

iustitium, -i *n.* CHAR. gramm. p. 33,16 B. iustitium quando ius stat (COMMENT. Lucan. 2,18 iustitium quando ius stat nec causa agitur, sicut solistitium dicitur). *cf.* EUTYCH. gramm. V 452,22 solsto solstitium, iusto iustitium.

iustus, -a, -um. PRISC. gramm. II 140,4 ius iustus. ISID. orig. 10,124 iustus dictus quia iura custodit et secundum legem vivit. *vide* ius(1).

Iuturna, -ae *f.* (*nympha vel fons*). VARRO ling. 5,71 lympha Iuturna quae iuvaret: itaque multi aegroti propter id nomen hanc aquam petere solent. SERV. Aen. 12,139 Iuturna fons est in Italia saluberrimus iuxta Numicum fluvium, cui nomen a iuvando est inditum.

iuvenculus, -i *m.* PORPH. Hor. carm. 2,8,21 iuvenci ... non tantum boves dicuntur, sed et homines, quamvis in usu sit, ut non nisi per deminutivum iuvenculos dicamus. CHAR. gramm. p. 119,20 B. deminutionis inaequalitas dura est, ut iuvenis iuvenculus.

iuvencus, –i *m.* VARRO ling. 5,96 iuvencus, iuvare qui iam ad agrum colendum posset (ISID. diff. 2,81 iuvenes ... dicti, quod iuvare posse incipiunt, ut bobus iuvencus dicitur, cum a vitulo discedit [ISID. orig. 11,2,16]. ISID. orig. 12,1,28 iuvencus dictus, quod iuvare incipiat) ... vel quia apud gentiles Iovi semper ubique iuvencus inmolabatur, numquam taurus.

iuvenis, –is *m. et f.* CENS. 14,2 (*e Varrone? cf.* GRF 367,447) in tertio gradu qui erant usque quinque et quadraginta annos, iuvenis appellatos, eo quod rem publicam in re militari possent iuvare (ISID. diff. 2,81 iuvenes ... dicti, quod iuvare posse incipiunt. ISID. orig. 11,2,16 iuvenis vocatus, quod iuvare posse incipit). *vide* Iunius (mensis). *comp.* iunior, –oris. SCHOL. Pers. 2,47 *sub* iunix. *vide* Iunius (mensis).

iuventa, –ae *f.* *vide* Iunius (mensis).

iuvo, –are. *vide* iubilatio, iubilo, iuglans, iumentum, Iuno, Iuppiter, Iuturna, iuvencus, iuvenis, Veiovis.

ixia, *acc.* –an *f. et* **ixion** (ixium), –i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 22,45 viscum gignit album sub alis foliorum ... unde et ixia appellatur (PS. APUL. herb. interpol. 110 l.14 ixia vocatur, siquidem ... secundum eius furcas album viscum reperiatur. DIOSC. 3,9 camaleonta alba, quam multi ixion dixerunt, quia viscum inveniri solet maxime in radice eius. PS. DIOSC. herb. fem. 6 camelleon. a quibusdam ixium vocatur, eo quod viscum gignat).

Ixion, –onis *m.* (*nom. myth., rex Lapithum*). FULG. myth. 2,14 p. 55,19 Ixionem dici voluerunt quasi Axionem; axioma enim Grece dignitas dicitur.

K

kalendae, -arum *f.* VARRO ling. 6,27 primi dies mensium nominati kalendae, quod his diebus calantur eius mensis nonae a pontificibus, quintanae an septimanae sint futurae, in Capitolio in curia Calabra sic: 'die te quinti (*Mommsen*; dictae quinque *codd.*) kalo Iuno Covella' <aut> 'septimi die te (*Mommsen*; septem dictae *codd.*) kalo Iuno Covella' (*cf.* FAST. ann. Iul. Praen. Ian. 1 kalendae appellantur, quia <eorum pri>mus is dies est, quos pontifex minor quo<vis anni> mense ad nonas sin<gulas currere edicit in Capi>tolio in curia Cala<bra>). VARRO ap. NON. p. 23,27 calendarum vocabulum proprium Varro conplexus est de Vita Populi Romani lib. I: 'itaque calendis calabantur, id est vocabantur; et ab eo calendae appellatae, quod est tractum a Graecis, qui καλεῖν vocare dixerunt'. IUBA ap. PLUT. quaest. Rom. 24 p. 269C ὡς οἱ περὶ τὸν Ἰόβαν ἱστοροῦσιν ... ταῖς καλάνδαις ἐκάλουν τὸν δῆμον οἱ ἄρχοντες καὶ κατήγγελλον εἰς πέμπτην τὰς νώνας. PAUL. FEST. 225 procalare provocare ex Graeco καλεῖν, id est vocare. unde kalendae. MACR. Sat. 1,15,11 verbum ... καλῶ Graecum est, id est voco, et hunc diem, qui ex his diebus qui calarentur primus esset, placuit kalendas vocari. POL. SILV. fast. Ian. 1 kalendae dictae ἀπὸ τοῦ καλεῖν, hoc est a vocando, quia tum in rostris Romae ad contionem populus vocabatur. LYD. mens. 3,10 p. 45,2 W. καλάνδας ... προσηγόρευσαν ἐξ ἑλληνικῆς σημασίας, ἀπὸ τοῦ καλεῖν τὸν ἀρχιερέα τὴν βουλὴν (3,10 π.47,3 q.). *aliter*: PLUT. quaest. Rom. 24 p. 269D ὀνομάζουσι δὲ τὸν μὲν ἀφανισμὸν αὐτῆς καὶ τὴν κρύψιν 'καλάνδας', ὅτι πᾶν τὸ κρύφα καὶ λάθρα 'κλάμ' καὶ 'κηλάρι' τὸ λανθάνειν. ISID. nat. 4,6 kalendas ... a colendo dictas. apud antiquos enim semper mensuum principia colebantur (ISID. orig. 5,33,13). *thes. gloss. vide* calo(3).

L

labellum(1), -i *n.* (*dim.* labrum(1)). CHAR. gramm. p. 131,5 B. labra et labia ... et deminutio labella. PRISC. gramm. II 27,16 labrum labellum.

labellum(2), -i *n.* (*dim.* labrum(2)). ISID. orig. 20,6,8 labrum ... cuius diminutivum labellum.

labeo, -onis *m.* CHAR. gramm. p. 131,10 B. Verrius ... Flaccus (GRF 520,26) sic distinxit, modica esse labra, labia autem inmodica, et inde labiones dici. DON. Ter. Eun. 336 'labiis demissis': maiora labra, unde labeones.

Labeo, -onis *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,159 labra, a quibus ... Labeones dicti. PRISC. gramm. II 121,17 a labe Labeo.

labes, -is *f.* SERV. Aen. 2,97 labes ... ruinam significat, a lapsu. SCHOL. Stat. Theb. 8,34 labes a labendo dicta. *vide* Labeo, labina, lues.

Labicus, -i *m. et* **Labici,** -orum *m.* (*pop. Italiae*). SERV. Aen. 7,796 ostendit scutum: a quo et ipse Labicus dictus est, et ex eo populi ἀπὸ τῆς λαβῆς, quam latine amplam vocamus.

labina, -ae *f.* ISID. orig. 16,1,4 labina, eo quod ambulantibus lapsum inferat, dicta per derivationem a labe. *thes. gloss.*

labium, -i *n.* ISID. diff. 2,58 labia a lambendo nominata (ISID. orig. 11,1,50). *vide* labeo.

labor, -i -psus. *vide* labes, libet, lubricus, lumbricus.

labrum(1), -i *n.* (*i.q. labium*). PLUT. quaest. conv. 8,6,5 λάβρα ... ἀπὸ τοῦ λαμβάνειν τὴν βορὰν δι' αὐτῶν. ISID. orig. 11,1,50 quod ... superius est, labium dicimus; quod inferius, eo quod grossior sit, labrum (*cf.* ISID. diff. 2,58). *vide* dolabra, labrusca, sublabro.

labrum(2), -i *n.* (*i.q. vas*). MAR. VICTORIN. gramm. VI 9,20 nos ... non ut antiqui ... pro lavabro potius labrum. ISID. orig. 20,6,8 labrum vocatum eo quod in eo labationem fieri solitum est infantium.

labrusca, -ae *f.* (*vitis*). NON. p. 449,11 labruscam genus esse erraticae vitis volunt, quae in saepibus et in labris agrorum et in terminis nascitur. SERV. ecl. 5,7 labrusca vitis agrestis, quae quia in terrae marginibus nascitur, labrusca dicta est a labris et extremitatibus terrae (=ISID. orig. 17,5,3); *add.* auct. vel quod sapore acerbo labra laedat (*cf.* HIER. in Os. 10,9 p. 907C). PHILARG. Verg. ecl. 5,7 'labrusca' ... silvestris vitis: ideo quod in labris ruris idest in saepibus nascitur, vel uva agrestis dicta a labris idest a marginibus ... sive potest labrusca dici eo, quod feratur labrusca labris in bibendo.

lac, lactis *n.* CASSIOD. in psalm. 118,70 l. 1193 A. lac dictum est a liquore, quod de interna substantia naturali potius liquore decurrat; 'a' enim in 'i' convertitur. ISID. orig. 11,1,77 lac vim nominis a colore trahit, quod sit albus liquor: λευκός enim Graece album dicunt (20,2,34). *vide* ablactatus, collacteus, lactarius, lactatum, lacto, lactuca, lasser, lilium, oblectator, oblecto.

Lacaena, -ae *f.* SERV. Aen. 2,601 'Lacaenae' a provincia Laconica. et notandum, derivationem minorem esse a principalitate, quod rarum est.

Laccobriga, -ae *f.* (*oppid. Hispaniae*). PAUL. FEST. 118 Laccobrigae nomen conpositum a lacu et Arcobriga Hispaniae oppido.

Lacedaemon(1), -onis *m.* (*nom. vir.*) *vide* Lacedaemon(2), Lacedaemones, Lacedaemonia.

Lacedaemon(2), -onis *f.* (*oppid., i.q. Sparta*). HIER. chron. a. Abr. p. 45b Lacedaemon condita a Lacedaemone, Semelae filio (ISID. orig. 15,1,47 *ubi* Lacedaemonia *traditur*).

Lacedaemones, -um. (*pop. Spartae*). ISID. orig. 9,2,81 Lacedaemones a Lacedaemone, Semelae filio dicti.

Lacedaemonia, -ae *f.* (*regio Spartae*). ISID. orig. 15,1,47 *sub* Lacedaemon(2).

lacer, -a, -um. PAUL. FEST. 118 lacerare dividere ... ex quo dictus est ... lacer, quod auribus curtatis est, et lacerum, quodcumque est in corpore inminutum. PS. ASCON. Verr. p. 210,24 alacer ... qui integer est sensibus ...; nam et e contrario lacer dicitur amputatis sensuum membris, hoc est auribus oculisve. PRISC. gramm. III 479,35 a 'laceratus' lacerus vel lacer. *vide* alacer.

laceratio, -onis *f.* *vide* lacrima.

lacerna, -ae *f.* PAUL. FEST. 118 lacerare dividere ...; ex quo ... *dicta est* lacerna, quod minus capitio est. ISID. orig. 19,24,14 lacerna pallium fimbriatum ...; inde ... lacernae quasi amputatis capitibus fimbriarum neque ita laxis ut sunt paenularum.

lacero, -are. *vide* lacer, lacerna, lacessitor, lacesso, lacinia, lanius.

lacerta, -ae *f. et* **lacertus**, -i *m.* (*animal*). ISID. orig. 12,4,34 lacertus reptile genus est, vocatus ita quod brachia habeat. *vide* lacertus.

lacertus, -i *m.* (*musculus*). ISID. orig. 11,1,117 lacerti sive mures, quia ... in singulis membris cordis loco sunt ..., appellanturque a nomine similium animalium sub terra delitescentium (*i. lacertarum*?); nam inde musculi a murium similitudine.

lacessitor, -oris *m.* ISID. orig. 10,160 lacessitor per translationem dictus a canibus vel a feris, quae solent lacerando provocare.

lacesso, -ere. PAUL. FEST. 117 lacit inducit in fraudem. inde est allicere et lacessere. CHAR. gramm. p. 335,18 B. lacesso ex eo quod est lacero (DIOM. gramm. I 379,7. PHOC. gramm. V 430,25).

Lachesis, -is *f.* (*una ex Parcis*). FULG. myth. 1,8 p. 21,9 Grece ... Lacesis ... sors nuncupatur.

lacinia, -ae *f.* PAUL. FEST. 73 delaniare est discindere et quasi lanam trahere, unde lacinia et lanius dicitur, qui pecus discindit. 118 lacerare dividere ...; ex quo *dicta est* ... lacinia, quod pars vestimenti est.

Lacinia, -ae *f.* (*cogn. Iunonis*). SERV. Aen. 3,552 Iunonis Laciniae templum, secundum quosdam a rege conditore dictum, secundum alios a latrone Lacino, quem illic Hercules occidit, et ... Iunoni templum constituit. *add.* auct. alii a promontorio Lacinio, quod Iunoni Thetis dono dederat ... quidam dicunt templum hoc Iunonis a Lacinio rege appellatum.

Lacinium, -ii *n.* (*promontorium*). *vide* Lacinia.

Lacinius, -ii *m.* (*rex*). *vide* Lacinia.

Lacinus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Lacinia.

lacio, -ere. PAUL. FEST. 116 lacit decipiendo inducit. lax enim fraus est. *vide* allicio, delecto, illecto, illicio, lacesso, lacto, oblecto.

Laconica, -ae *f.* (*regio Graeciae*). *vide* Lacaena.

lacrima, -ae *f.* PAUL. FEST. 68 dacrimas pro lacrimas Livius saepe posuit, nimirum quod Graeci appellant δάκρυα. MAR. VICTORIN.

gramm. VI 26,3 communionem ... habuit 'l' littera cum 'd' apud antiquos, ut ... dacrimis et lacrimis ...; est et communio cum Graecis, nos lacrimae, illi δάκρυα. ISID. diff. 1,227 lacrymas ... a laceratione mentis dictas. ISID. orig. 11,1,41 lacrimas quidam a laceratione mentis putant dictas; alii existimant ideo quod Graeci δάκρυα vocant. *thes. gloss.*

Lactans, -antis *m.* (*deus*). VARRO ap. SERV. georg. 1,315 (GRF244, 164) Varro in libris divinarum dicit deum esse Lactantem, qui se infundit segetibus et eas facit lactescere (=SCHOL. Bern. *ad. l.*).

Lactaria columna. PAUL. FEST. 118 Lactaria columna in foro olitorio dicta, quod ibi infantes lacte alendos deferebant.

lactatum, -i *n.* ISID. orig. 20,3,10 lactatum est potio a lacte.

lactes, -ibus. *f. pl.* *vide* lactidiatus.

lactesco, -ere. *vide* Lactans, Lacturnus.

lacteus circulus. ISID. orig. 13,5,7 lacteus circulus via est quae in sphaera videtur, a candore dicta, quia alba est.

lactidiatus, -a, -um. SCHOL. Pers. 2,30 lactes sunt loca in lateribus ... adeo delicata, ut plagam fere non possint. inde est, quod lactidiatum dicimus, qui male est calce percussus.

lacto, -are (*i.q. illicio*). PAUL. FEST. 117 lacit inducit in fraudem ... inde lactat. DON. Ter. Andr. 648 lactare est inducere in aliquam voluntatem a laciendo. *vide* delecto, oblectatio, oblecto.

lactuca, -ae *f.* VARRO ling. 5,104 lactuca a lacte, quod olus id habet lact (*sim.* PLIN. nat. 19,126. PALLAD. 2,14,4. ISID. orig. 17,10,11 *qui add.* seu quia lacte nutrientes feminas inplet). *vide* Lactucinus.

Lactucinus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 19,59 cum ... etiam cognomina procerum inde (*i.e. ab herbis*) nata videamus, Lactucinosque in Valeria familia non puduisse appellari.

Lacturnus, -i *m.* (*deus*). AUG. civ. 4,8 p. 156,4 D. florentibus frumentis deam Floram, lactescentibus deum Lacturnum (*sc. praefecerunt*).

lacul(l)ata tunica. ISID. orig. 19,22,11 laculata *tunica* est quae lacus quadratos quosdam cum pictura habet intextos aut additos acu.

lacuna, -ae *f.* PAUL. FEST. 117 lacuna, id est aquae collectio, a lacu derivatur. SERV. georg. 1,117 lacunae ... sunt fosae, in quibus aqua stare consuevit. *add.* auct. id est quasi lacus minores. PRISC. gramm. II 78,5 lacus lacuna. *vide* lacus.

lacunar, -aris *vel* **lacunarium,** -i *n.* SERV. Aen. 1,726 (=ISID. orig. 15,8,6. 19,12) principaliter lacus dicitur ... diminutio lacunar facit ...; inde fit alia diminutio lacunarium et per antistoichon laquearium (PRISC. gramm. II 118,9 lacus lacunar. 127,7. 222,6 a lacu 'lacunar lacunaris.' *cf.* ISID. orig. 19,12 laquearia sunt quae cameram subtegunt et ornant, quae et lacunaria dicuntur quod lacus quodam quadratos vel rotundos ... habeat pictos cum signis intermicantibus). *aliter*: ISID. orig. 20,10,4 lacunaria pendentia sunt lumina, quasi lucanaria, id est in aere lucentia.

lacus, -us *m.* (i) *proprie, i.q. lacuna*: VARRO ling. 5,26 lacus lacuna magna, ubi aqua contineri potest (SERV. Aen. 8,74 lacus est quoddam latentis adhuc aquae receptaculum, dictus quasi lacuna). PRISC. gramm. II 262,14 lacus a laqueatu (263,11. III 445,3). CASSIOD. in psalm. 7,16 l. 311 A. lacus dicitur cuius fundus latet (27,1 l. 32 A. lacus ... dicitur, quod sub ipso terra latet). ISID. orig. 13,19,2 dictus lacus quasi aquae locus. *vide*

Laccobriga, laculata tunica, lacuna, lacunar, lacunarium, laquear, laquearium, oblaqueo. (ii) *tropice, i.q. vas vinarium*: ISID. orig. 15,6,8 lacus dictus quia ibi decurrit frugum liquor.

laedo, -ere *vide* lapis.

laena, -ae *f.* VARRO ling. 5,133 laena, quod de lana multa, duarum ... togarum instar. IUBA ap. PLUT. Num. 7,5 (GRF 453,5) ἃς ἐφόρουν οἱ ἱερεῖς λαίνας ὁ Ἰόβας χλαίνας φησὶν εἶναι. *thes. gloss. vide* Laenas.

Laenas, -atis *m. (cogn. vir.)* SERV. auct. Aen. 4,262 Popilii Laenates propter hunc habitum (*sc. laenam cf.* CIC. Brut. 56)...; alii inventorem huius vestis ab hac ipsa veste Laenatem appellatum tradunt.

laetamen, -inis *n.* ISID. orig. 17,2,3 dictus fimus ... id est stercus, quod vulgo laetamen vocatur (*cf.* SERV. georg. 1,1), eo quod suo nutrimento laeta faciat germina.

laetitia, -ae *f.* PRISC. gramm. II 119,11 laetus laeti laetitia. ISID. orig. 1,27,14 laetus per dipthonga scribitur, quia laetitia a latitudine vocata est, cuius e contrario est tristitia, quae angustiam facit.

laetor, -ari. VARRO ling. 6,50 laetari ab eo quod latius gaudium propter magni boni opinionem diffusum. *vide* vitulor.

laetus, -a, -um. ISID. orig. 1,27,14 *sub* laetitia. 10,155 laetus [a latitudine *-hab.* CT: *om.* ABIK]. *vide* laetamen.

laevir. *sub* levir.

laevus, -a, -um. NON. p. 51,7 laevum significare veteres putant quasi a levando. Vergilium quoque sub hac ostentatione posuisse voluerunt (*affert* VERG. georg. 4,7. ENN. ann. 92). ISID. orig. 11,1,90 laeva *manus* nuncupata, quod aptior sit ad levandum aliquid et portandum. *vide* levir.

lageos, -i *f. (genus vitis).* SCHOL. Verg. Veron. georg. 2,93 'lageos' uva leporini coloris, unde et vocabulum s<umptum est>, vel quia lepores ultra alias adpetunt, sive quod langon est iuxta dialecticos pedibus infi<rmis stare> ac per ebrietatem ruere, unde et pigros vel otio deditos langonas vocarunt. ISID. orig. 17,5,16 has *vites* Graeci lageos dicunt, quod currant ad maturitatem velociter ut lepus.

Lageus(-aeus), -a, -um. ADNOT. Lucan. 1,684 Lagaeum Nilum dixit a Ptolemaeo, rege Alexandriae, nepote Lagi.

lagoena, -ae *f.* ISID. orig. 20,6,3 lagoena et Sicula Graeca nomina sunt, inflexa ex parte ut fierent Latina. illi enim λάγηνος, nos lagoena; illi Σικελή, nos Siculam dicimus.

lagopus, *abl.* -u *m.* (i) *avis*: PLIN. nat. 10,133 praecipua sapore lagopus. pedes leporino villo nomen hoc dedere. (ii) *herba*: PS. APUL. herb. 61 Graeci lagopus, a similitudine pedis leporum.

Lagus, -i *m. (nom. vir.)* *vide* Lageus.

laicus, -a, -um. EUCHER. instr. 2 p. 160,14 laicus popularis ἀπὸ τοῦ λαοῦ (ISID. orig. 7,14,9 laicus popularis. λαός enim Graece populus dicitur). *thes. gloss.*

lama, -ae *f.* PORPH. Hor. epist. 1,13,10 lama est vorago ἀπὸ τοῦ λεμοῦ (*i.* λαιμοῦ), nam lemos (*i. laimos*) est ingluvies, unde Lamiae quoque dicuntur devoratrices puerorum.

lambo, -ere. *vide* labium.

lamenta, -orum *n. pl.* CASSIOD. in psalm. 77,63 l. 825 A. lamenta ... dicta sunt intra lares monumenta, sicut antiquis sepelire mos erat.

lamia(Lamia), -ae *f.* PORPH. Hor. epist. 1,13,10 *sub* lama. ISID. orig. 8,11,102 lamias, quas fabulae tradunt infantes corripere ac laniare solitas, a laniando specialiter dictas.

Lampia, -ae *f.* (*oppid. Arcadiae*). SCHOL. Stat. Theb. 4,290 Lampia civitas est Arcadiae nivosis montibus constituta. ergo Lampiam a candore pruinarum dictam nominis ipsius proprietas monstrat. λάμπον enim Graece splendidum dicitur.

Lampus, -i *m.* (*unus ex Solis equis*). FULG. myth. 1,12 p. 23,19 Lampus vero ardens *Grece dicitur*.

lana, -ae *f.* VARRO ling. 5,113 lana Graecum, ut Polybius (frg. inc. 57 B. -W.) et Callimachus (frg. 722 *Pfeiffer*) scribunt. AUG. dialect. 6,10 lana et vepres, ut audiuntur verba, sic illa tanguntur. haec quasi cunabula verborum esse crediderunt, ubi sensus rerum cum sonorum sensu concordarent. ISID. orig. 19,27,1 lana a laniando, id est vellendo, vocata. *vide* delanio, lacinia, laena, lanaria herba, laneus, lanius, lanoculus.

lanaria herba. PS. DIOSC. herb. fem. 56(55) *struthion* quidam herbam lanariam vocant ex eo, quod plerique lanam ex ea lavant (ISID. orig. 17,9,56).

lanatus, -a, -um. COLUM. 3,2,12 lanatam ... Aminneam *vitem* ... quae hoc vocabulum ... usurpat ... quod praecipue canescit lanugine (ISID. orig. 17,5,18 aminea lanata, quia plus omnibus lanescit lanugine). PLIN. nat. 14,22 quintum genus *vitis* lanatae ...; lanugo eam vestit. 15,48 *mala* in ... agro Veroniensi nascentia, quae lanata appellantur: lanugo ea obducit *et* ... peculiare nomen dedit.

lancea, -ae *f.* VARRO ap. GELL. 15,30,7 (GRF 236,133) in libro ... quarto decimo Rerum Divinarum ... Varro ... lanceam ... dixit non Latinum, set Hispanicum verbum esse. PAUL. FEST. 118 lancea a Graeco dicta, quam illi λόγχην vocant. ISID. orig. 18,7,5 dicta ... lancea quod aequa lance, id est aequali amento, ponderata vibratur.

lancula(-gula), -ae *f.* VARRO ling. 5,120 (*inter vasa*) magidam aut langulam alterum a magnitudine, alterum a latitudine finxerunt.

laneus, -a, -um. VARRO ling. 5,130 lanea (*sc. vestis, an f. pro subst?*), ex lana facta. *vide* lemniscus, Mediolanum.

Langobardi, -orum *m.* (*pop. Germaniae*). ISID. orig. 9,2,95 Langobardos vulgo fertur nominatos prolixa barba et numquam tonsa.

langon, *acc.* -ona *m.* SCHOL. Verg. Veron. georg. 2,93 *sub* lageos.

langula. *sub* lancula.

langurium, -i *n.* PLIN. nat. 37,34 Democritus *sucinam* lyncurium vocat et fieri ex urina lyncum bestiarum ...; alios id dicere langurium et esse in Italia bestias languros.

langurus, -i *m.* (*animal*). *vide* langurium.

lanio(1), -are. *vide* lamia, lana, lanista, lanius.

lanio(2), -onis *m.* CHAR. gramm. p. 96,3 B. lanio ... quasi deminutio est lanii.

lanista, -ae *m.* DON. Ter. Eun. 257 lanistae dicti, qui laniandis praesunt gladiatoribus. ISID. orig. 10,159 lanista, gladiator, id est carnifex, Tusca lingua appellatus, a laniando scilicet corpora. *thes. gloss.*

lanius, -i *m.* PAUL. FEST. 73 *sub* lacinia. 117 lacerare dividere ...; ex quo dictus est lanius, qui discindendo lacerat pecora. DON. Ter. Eun. 257

lanii qui laniant pecora. *vide* lanio(2).

lanoculus, -i *m.* PAUL. FEST. 118 lanoculus, qui lana tegit oculi vitium.

lanterna(lat-) -ae *f.* PRISC. gramm. II 120,20 lateo laterna (EUTYCH. gramm. V 454,21). ISID. orig. 20,10,7 lanterna inde vocatur, quod lucem interius habeat clausam.

lanx, -cis *f.* *vide* lancea.

Lanus, -i *m.* (*fluvius Sarmatiae*). *vide* Alani.

Laomendon, -ontis *m.* (*rex Troiae*). *vide* Alumento.

lapicida, -ae *m.* VARRO ling. 8,62 qui lapides caedunt lapicidas.

Lapidarii campi. MART. CAP. 6,642 ex *Herculis* ... laboribus in Liguria campi Lapidarii sunt appellati, quod eodem dimicante saxis ferunt pluisse caelum.

lapillus, -i *m.* PRISC. gramm. II 106,10 'lapis' ... 'lapillus' facit diminutivum.

lapio, -ire. NON. p. 23,7 lapit significat obdurefacit et lapidem facit.

lapis, -idis *m.* ISID. orig. 16,3,1 lapis ... dictus, quod laedat pedem. *vide* lapio.

Lapitha, -ae *f.* (*Apollinis filia*). *vide* Lapithae.

Lapithae, -arum *m.* (*gens Thessaliae*). ISID. orig. 9,2,70 Lapithas ... gentem Thessaliae fuisse aiunt ... a Lapitha Apollinis filia nuncupatos.

lappa, -ae *f.* ISID. orig. 17,9,66 lappa dicta quod habeat caulem ingentem per terram dispositam.

lapsus, -us *m.* *vide* labes, latex, lympha.

laquear, -aris *et* **laquearium,** -i *n.* SERV. Aen. 1,726 (=ISID. orig. 15,8,6. 19,12) *sub* lacunar. SERV. auct. Aen. 8,25 'laquearia' ...; non ... a laqueis dicitur, sed ab eo quod sunt lacus. PRISC. gramm. II 127,7 laqueus ... laquear (222,6).

laqueus, -i *m.* *vide* laquear.

lar(Lar), laris *m.* VARRO ling. 6,2 consuetudo nostra multa declinavit a vetere ut ... ab lasibus lares (PAUL. FEST. 264. QUINT. inst. 1,4,13. SCAUR. gramm. VII 13,14). ARNOB. nat. 3,41 *lares*, quos arbitratur vulgus vicorum atque itinerum deos esse ex eo, quod Graecia vicos cognominat λαύρας (*Ursinus*; laude *codd.*). *thes. gloss.* *vide* lamenta, laridum, Lars, larva, pauper.

Larentalia, -ium *n.* VARRO ling. 6,23 Larentinae, quem diem quidam in scribendo Larentalia appellant, ab Acca Larentia nominatus. PAUL. FEST. 119 Larentalia ... nutricis Remi et Romuli, Larentiae festa.

Larentia, -ae *f.* *vide* Larentalia.

Larentinae, -arum *f.* VARRO ling. 6,23 *sub* Larentalia.

Larentinalia, -ium *n.* LACT. inst. 1,20,4 *Larentinae* nomini etiam dies festus dicatus est et Larentinalia constituta. *cf.* MACR. Sat. 1,10,11.

large. *adv.* *vide* laridum.

laridum(lardum), -i *n. et* **lardus,** -i *m.* MACR. Sat. 7,12,2 salita carne, quam laridum vocamus, ut opinor quasi large aridum. LYD. mens. 4,92 p. 138,8 W. λαρινὸν τὸ λιπαρόν, ἐξ οὗ καὶ λάρδος. ἄλλοι δὲ ἄλλως φασί. ISID. orig. 20,2,24 lardum, eo quod in domo repositum conservatur; nam antiqui domos lares dicebant.

Larignum(Laricinum) **castellum.** VITR. 2,9,16 ideo *ex larice* id castellum Larignum, item materies larigna est appellata. *vide* larix.

larignus, -a, -um. VITR. 2,9,16 *sub* Larignum castellum.

Laris(s)a(1), -ae *f.* (*oppid. Thessaliae*). SERV. auct. Aen. 2,197 Larissa ... a nympha Larissa est appellata.

Laris(s)a(2), -ae *f.* (*nympha*). *vide* Laris(s)a (1).

larix(-ex), -icis *f.* ISID. orig. 17,7,44 larex, cui hoc nomen a castello Laricino inditum est (*cf.* VITR. 2,9,15*sq.*). *vide* Larignum castellum, larignus.

Lars, -rtis *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 4 Lartis praenomen sumptum est a Laribus, Tuscum autem esse creditum.

larva, -ae *f.* VARRO ap. ARNOB. nat. 3,41 (GRF 344,372) Varro ... antiquorum sententias sequens larvas esse dicit lares, quasi quosdam genios et functorum animas. SERV. Aen. 6,152 umbras larvas vocamus a laribus, nam dii penates alii sunt. *vide* larvatus.

larvatus, -a, -um. PAUL. FEST. 119 larvati furiosi et mente moti, quasi larvis exterriti. NON. p. 44,20 *sub* cerritus. *thes. gloss.*

lascivus, -a, -um. ISID. orig. 10,160 lascivus, quod sit laxus, id est solutus et vanus.

las(s)er, -ris *n.* SOL. 27,49 dictum est primum lac sirpicum, quoniam manat in modum lacteum: deinde usu derivante laser nominatum (ISID. orig. 17,9,27 laser herba ... cuius sucus dictus primum lacsir, quoniam manat in modum lactis, deinde usu derivante laser nominatum est).

lassus, -a, -um. PRISC. gramm. III 479,35 a 'lassatus' lassus.

late. *adv.* *vide* laetor.

latebra, -ae *f.* *vide* illatebro, Latium.

latenter. *adv.* *vide* latro.

lateo, -ere. *vide* delator, lacus, latex, Latium, latratus, latro, latus(2).

later, -eris *m.* ISID. orig. 15,8,16 lateres et laterculi, quod lati formentur circumactis undique quattuor tabulis. ISID. orig. 19,10,16 laterculi vero vocati quod lati formentur circumactis undique quattuor tabulis. lateres autem crudi sunt, qui et ipsi inde nominati quod lati ligneis formis efficiuntur.

Lateranus, -i *m.* (*deus*). ARNOB. nat. 4,6 Lateranus ... deus est focorum et genius adfectusque hoc nomine, quod ex laterculis ab hominibus crudis caminorum istud exaedificetur genus.

laterculus, -i *m.* ISID. orig. 15,8,16 (19,10,16) *sub* later. *vide* Lateranus.

laterna. *sub* lanterna.

latex, -icis *m.* PAUL. FEST. 118 latex a lapsu, profluens aqua dicitur. utimur tamen hoc vocabulo et in vino. SERV. Aen. 1,686 latex proprie aqua est fontium ab eo quod intra terrae venas lateat, sed et vinum latet intra uvam, unde nunc dixit laticem (*inde* ISID. diff. 1,65. 597. ISID. orig. 13,20,4 *cf.* PRISC. gramm. II 140,11 lateo lates latex. EUTYCH. gramm. V 454,5).

Latina lingua. PS. TERT. execr. 3 a cuuius (*Saturni*) latitatione lingua Hesperia Latina nominata est. HYG. fab. 127,3 Circe et Telemacho natus est Latinus, qui ex suo nomine Latinae linguae nomen imposuit.

Latinae feriae. VARRO ling. 6,25 Latinae feriae dies conceptivus dictus a Latinis populis, quibus ex Albano monte ex sacris carnem petere fuit ius cum Romanis, a quibus Latinis Latinae dictae.

Latine. *adv.* PAUL. FEST. 118 Latine loqui a Latio dictum est.

Latini, -orum *m.* (*pop. Latii*). DION. HAL. 1,9,3 ἐπὶ δὲ Λατίνου

βασιλέως ... (*sc.* Ἀβοριγῖνες) Λατῖνοι ἀρξάμενοι καλεῖσθαι (1,45,2 Τρῶες οἱ σὺν Αἰνείᾳ διαφυγόντες ... τὴν ἀρχαίαν ἀλλάξαντες ὀνομασίαν ἅμα τοῖς Ἀβοριγῖσιν ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς χώρας Λατῖνοι ὠνομάσθησαν. 1,60,2. 2,2,2. PRISC. gramm. III 467,10. LYD. mens. 1,13 p. 7,23 W. ISID. orig. 9,2,84 *cf.* LIV. 1,2,4. IUST. 20,1. SERV *et* SERV. auct. Aen. 1,6).

Latinus, -i *m.* (*rex Aboriginum*). SERV. auct. Aen. 8,322 quidam ferunt a Latino dictum Latium, alii ipsum Latinum a Latio. FULG. Virg. cont. p. 104,11 Latinus ... quasi a latitando dictus, quod omnis labor diversis in locis latitet. *vide* Latini, Latium, Latius.

latitatio, -onis *f.* *vide* Latina lingua.

latito, -are. *vide* Latinus, Latona, latro.

latitudo, -inis *f.* *vide* laetitia, laetus, Latium.

Latium, -i *n.* (*regio Italiae*). VARRO ap. SERV. Aen. 8,322 (GRF 350,394) Varro ... Latium dici putat, quod latet Italia inter praecipitia Alpium et Apennini. VERG. Aen. 8,322 Latiumque vocari maluit (*sc. Saturnus*), his quoniam latuisset tutus in oris (OV. fast. 1,238 dicta quoque est Latium terra latente deo [*sc. Saturno*], *sim.* MIN. FEL. 23,11. CYPR. idol. 2. ARNOB. nat. 4,24. LACT. inst. 1,13. SERV. Aen. 1,6. 8,322. AUG. cons. evang. 1,23,34. ISID. orig. 14,4,18. 15,1,50). SERV. auct. Aen. 1,6 Saufeius (GRF 438) Latinum dictum ait, quod ibi latuerant incolae ... ex quibus Latinos etiam dictos. SERV. auct. Aen. 8,322 quidam ferunt a Latino dictum Latium, alii ipsum Latinum a Latio (*cf.* VARRO ling. 5,32 *sub* Latius). PRISC. gramm. III 515,19 Latium ... vel a latendo vel a latitudine est nominatum. *thes. gloss. vide* Latine.

Latius, -a, -um. VARRO ling. 5,32 qua regnum fuit Latini universus ager dictus Latius.

latomiae. *sub* lautumiae.

Latona, -ae *f.* (*dea*). FULG. Virg. cont. p. 104,13 Latinus ... a latitando ...; unde et Latona dicta est Luna quod nunc superna celet, nunc inferiora, nunc uniformis latitet. *vide* Latonia.

Latonia, -ae *f* (*cogn. Dianae*). ISID. orig. 8,11,59 Latonia ... Diana, eo quod Latonae fuerit filia.

lator, -**oris** *m.* *vide* opitulator, opitulus.

latratus, -us *m.* VARRO ling. 7,32 quod ea voce indicant *canes* noctu quae latent, latratus appellatus.

latro, -onis *m.* STILO ap. ISID. orig. 10,159 (GRF 60,11) Aelius ... 'latro est,' inquit, 'latero ob latere, insidiator viae.' VARRO ling. 7,52 latrones dicti ab latere, qui circum latera erant regi atque ad latera habebant ferrum ... et qui conducebantur: ea enim merces Graece dicitur λάτρον. ab eo veteres poetae nonnunquam milites appellant latrones. <at nunc viarum obsessores dicuntur latrones> (*suppl. Kent*), quod item ut milites <sunt> cum ferro aut quod latent ad insidias faciendas (quod ... faciendas =SERV. auct. Aen. 12,7). PAUL. FEST. 118 latrones antiqui eos dicebant, qui conducti militabant, ἀπὸ τῆς λατρείας. at nunc viarum obsessores dicuntur, quod a latere adoriuntur, vel quod latenter insidiantur. SERV. Aen. 12,7 'latronis' insidiatoris, a latendo; sed modo venatoris. et est Graecum: nam λατρεύειν dicunt obsequi et servire mercede, unde latrones vocantur conducti milites ...; Varro tamen dicit, hoc nomen posse habere etiam Latinam etymologiam, ut latrones dicti sunt quasi laterones, quod circa

latera regum sunt ...; una tamen est significatio, licet in diversa etymologia. PRISC. gramm. II 121,17 a latendo latro (EUTYCH. gramm. V 454,23. ISID. orig. 10,159). ISID. diff. 1,340 latro a latitando ... dictus. *thes. gloss.*

latus(1), -a, -um. *vide* later, laterculus.

latus(2), -eris. *n.* CASSIOD. in psalm. 90,7 l. 133 A. latus ... dictum est, eo quod sub brachio lateat. ISID. orig. 11,1,90 latus, quia iacentibus nobis latet. *vide* latro, luctatio.

lavatio, -onis *f.* PROB. gramm. IV 181,32 lavatio suae positionis est nomen, non a verbo veniens appellatio. *vide* labrum(2), lautitia, pelvis.

laudabundus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 197,22 B. alia a participiis ut ludibundus, laudabundus (DIOM. gramm. I 322,21).

Laverna, -ae *f.* (*dea*). *vide* Lavernalis porta, lavernio.

Lavernalis porta. PAUL. FEST. 117 *sub* lavernio.

lavernio, -onis *m.* PAUL. FEST. 117 laverniones fures antiqui dicebant, quod sub tutela deae Lavernae essent, in cuius luco obscuro abditoque solitos furta praedamque inter se luere. hinc et Lavernalis porta vocata est.

Lavinia, -ae *f.* (*filia Latini*). FULG. Virg. cont. p. 104,8 uxorem petit Laviniam, id est laborum viam. *vide* Lavinia litora, Lavinium, Laurolavinium.

Lavinia litora. PS. AUR. VICT. orig. 9,5 Laviniam, Anii sacerdotis Apollinis filiam, in matrimonium ascitam ex cuius nomine 'Lavinia litora' appellata.

Lavinium, -ii *n.* (*oppid. Latii*). (a) *a Lavinia, Latini filia*: VARRO ling. 5,144 Lavinium ... a Latini filia, quae coniuncta Aeneae, Lavinia, appellatum (DION. HAL. 1,59,3. LIV. 1,1,11. IUBA ap. STEPH. BYZ. p. 405 M. [GRF 452,3]. SOL. 2,13. IUST. 43,1,12. SERV. Aen. 1,2. PS. AUR. VICT. orig. 13,4. ISID. orig. 15,1,52). (b) *a Lavinia, Anii filia*: DION. HAL. 1,59,3 ὡς δ' ἄλλοι τινὲς τῶν Ἑλληνικῶν μυθογράφων ἔλεξαν, ἀπὸ τῆς Ἀνίου τοῦ Δηλίων βασιλέως θυγατρός, Λαουινίας ... ἧς ἀποθανούσης νόσῳ περὶ τὸν οἰκισμὸν τῆς πόλεως πρώτης καὶ ἐν ᾧ ἔκαμε χωρίῳ ταφείσης μνῆμα γενέσθαι τὴν πόλιν. *cf.* PS. AUR. VICT. orig. 9,5. (c) *a lavando*: PS. AUR. VICT. orig. 12,4 Domitius libro primo docet ... *Aenean* urbem in eo loco condidisse eamque, quod ibi in stagno laverit, Lavinium cognominasse. *cf. sub* Lavinum.

Lavinum, -i *n.* (*nom. prisc. Lavinii*). SERV. Aen. 1,2 *urbs* primum Lavinum dicta est a Lavino, Latini fratre (7,678). *vide* Laurolavinium.

Lavinus, -i *m.* (*Lavini frater*). *vide* Lavinum.

lavo, -are. *vide* Lavinium, lautulae, malluviae, pelluviae.

laurea, -ae *f.* (*sc. corona*). PLIN. nat. 15,138 unius arborum Latina lingua nomen inponitur viris (*i.e. Laurea*), unius folia distinguntur appellatione, lauream enim vocamus. *vide* gloriosus.

Laurea, -ae *m. et f.* (*cogn.*). PLIN. nat. 15,138 *sub* laurea.

laurens, -entis *adi.* PS. AUR. VICT. orig. 10,5 inde ad eam Italiae oram quae ab arbusto eiusdem generis 'laurens' appellata est.

Laurentes, -um *m. pl.* VERG. Aen. 7,63 laurus erat tecti medio ... quam ... inventam ... ferebatur Phoebo sacrasse Latinus, Laurentesque ab ea nomen posuisse colonis. *vide* Lauretum.

Laurentum, -i *n.* (*nom. prisc. Lavinii*). SERV. Aen. 1,2 Laurentum a lauro inventa a Latino. PRISC. gramm. III 498,3 *sub* Lauretum.

Lauretum *et* **Loretum,** –i *n.* (*locus Romae*). VARRO ling. 5,152 Lauretum ab eo quod ibi sepultus est Tatius rex, qui ab Laurentibus interfectus est, <aut> ab silva laurea, quod ea ibi excisa et aedificatus vicus. DION. HAL. 3,43, 1 ἔστι δὲ λόφος ... ὃς τότε μὲν ... μεστὸς ἦν ... δάφνης, ἐφ' ἧς Λαυρῆτον ὑπὸ 'Ρωμαίων καλεῖται τόπος τις ἐπ' αὐτοῦ. PLIN. nat 15,138 durat *nomen laurus* et in urbe inpositum loco, quando Loretum in Aventino vocatur ubi silva laurus fuit. PRISC. gramm. III 498,3 Laurentum (*i. Lauretum*) ... nominatum est a lauro inventa in arce.

laureus, –a, –um. *vide* Lauretum.

Laurolavinium, –ii *n.* (*oppid., i.q. Lavinium*). SERV. Aen. 7,59 Latinus post mortem fratris Lavini cum Lavinum amplificaret, ab inventa lauro Laurolavinium id appellavit. 7,678 a Lavinia Laurolavinium.

laurus, –i *vel* –us *f.* SERV. auct. ecl. 8,12 cur ... triumphantes lauro coronentur, haec ratio est, quoniam apud veteres a laude habuit nomen, nam laudum dicebant. ISID. orig. 17,7,2 laurus a verbo laudis dicta; hac enim cum laudibus victorum coronabantur. apud antiquos autem laudea nominabatur; postea 'd' littera sublata et subrogata 'r' dicta est laurus. *vide* laurea, Laurea, laurens, Laurentum, Laurolavinium, laus, lorandrum, lorum.

laus, –dis *f.* CASSIOD. in psalm. 33,2 l. 54 A. laus ... a lauro dicta est, quae solebat coronare victores. *vide* laurus.

lautitia, –ae *f.* PAUL. FEST. 117 lautitia epularum magnificentia. alii a lavatione dictam putant, quia apud antiquos hae elegantiae, quae nunc sunt, non erant, et raro aliquis lavabat.

Lautulae(–olae), –arum *f. et* **lautulus,** –a, –um (*locus Romae*). VARRO ling. 5,156 Lautolae ab lavando, quod ibi ad Ianum Geminum aquae caldae fuerunt. PAUL. FEST. 118 Lautulae locus extra Urbem, quo loco, quia aqua fluebat, lavandi usum exercebant. SERV. auct. Aen. 8,361 Romani Sabinis instantibus fugientes, eruptione aquae ferventis et ipsi liberati et hostes ab insequendo repressi <sint. aut> quia calida aqua lavandis vulneribus apta fuit, locus lautulus appellatus est.

lautumiae *et* **latomiae,** –arum *f.* VARRO ling. 5,151 quod Syracusis, ubi de causa custodiuntur, vocantur latomiae, inde lautumia translatum, quod hic quoque in eo loco lapidicinae fuerunt. PAUL. FEST. 117 lautumias ex Graeco et maxime a Syracusanis, qui λατομίας et appellant et habent ad instar carceris: ex quibus locis excisi sunt lapides ad extruendam urbem. PS. ASCON. Verr. p. 228,6 Lautumiae carcer Syracusis; lingua Siculorum autem Lautumiae lapidicinae dicuntur, loca caesis lapidibus exsecta.

lax. *vide* lacio.

laxus, –a, –um. *vide* lascivus.

leaena, –ae *f.* VARRO ling. 5,100 panthera, leo, utraque Graeca *vocabula*, a quo etiam et rete quoddam panther et leaena et muliercula pantheris et leaena. DIOM. gramm. I 328,28 leo leaena (ISID. orig. 12,7,50). SERV. georg. 3,245 'leaena' ... graecum est, sicut dracaena: nam nos 'hic' et 'haec' leo dicimus (ISID. orig. 12,2,3). *vide* leopardus.

Leander, –dri *m.* (*nom. myth.*). FULG. myth. 3,4 p. 63,9 Leandrum ... dici voluerunt quasi lisinandron, id est solutionem virorum; solutio enim viri amorem parturit.

lebes, –etis *m. et* **lebeta,** –ae *f.* ISID. orig. 20,8,4 lebetae aeneae sunt

Graeco sermone vocatae (*cf.* EUCHER. instr. 2 p. 148,2).

lectica, –ae *f.* VARRO ling. 5,166 lectica, quod legebant unde eam facerent stramenta atque herbam, ut etiam nunc fit in castris; lecticas ne essent in terra, sublimis in his ponebant; nisi ab eo quod Graeci antiqui dicebant λέκτρον lectum potius. ISID. orig. 20,11,1 lecticae a lectis herbis vocatae.

lectio, –onis *f.* VARRO ling. 6,36 ab lego lectio (CHAR. gramm. p.197,12 B. SERV. Aen. 12,95).

lector, –oris *m.* VARRO ling. 6,36 ab lego ... lector (8,57. GELL. 12,3,4. PRISC. gramm. II 434,13. 563,13. ISID. orig. 10,154 lector dicitur a legendo, id est percurrendo ...; item lector a colligendo animo quae legit, quasi collector).

Lectosia. *sub* Leucosia.

lectus(1), –a, –um. (*part.* lego). *vide* lectica, legatus.

lectus(2), –us *m.* SERV. Aen. 12,95 ab eo quod est 'lego' aut lectio aut lectus facit.

lectus(3), –us *m.* VARRO ling. 5,166 *sub* lectica. PAUL. FEST. 115 lectus dictus vel a collectis foliis ad cubitandum, vel quod fatigatos ad se alliciat, vel a Graeco λέκτρον. CASSIOD. in psalm. 6,7 l. 229 A. lectus ... ab electis ac mollibus herbis dictus est; supra quas antiquitus quiescentium corpora remittebantur in somnum. *thes. gloss.*

Leda, –ae *f.* (*nom. fem.*). FULG. myth. 2,13 p. 54,10 Leda ... dicta est quasi lide, quod nos Latine aut iniuria aut convicium dicimus.

legaricum, –i *n.* VARRO rust. 1,32,2 alii legumina, alii, ut Gallicani quidam, legarica appellant, utraque dicta a legendo, quod ea non secantur, sed vellendo leguntur.

legatus, –i *m.* VARRO ling. 5,87 legati qui lecti publice. 6,66 legati, quod <ut> publice mittantur leguntur. *vide* ablego.

legio, –onis *f.* VARRO ling. 5,87 legio, quod leguntur milites in delectu. VARRO ling. 6,66 ab legendo legio. VARRO ap. NON. p. 57,4 (GRF 257,213) legionum proprietatem a dilectu militum Varro de Vita Populi Romani lib. III dictam interpretatur: 'tum appellatus est dilectus, et ab electione legio' (BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,539 legio ab electione dicta est). PLUT. Rom. 13,1 ἐκλήθη δὲ λεγεὼν τῷ λογάδας εἶναι τοὺς μαχίμους ἐκ πάντων. VEG. mil. 2,1 *legio* ab eligendo. ISID. orig. 9,3,46 legio ... ab electo (delectu *Arev.*) vocata, quasi lecti, id est armis electi. *thes. gloss.*

legitimus, –a, –um. VARRO ling. 6,66 *ab legendo* leges, quae lectae et ad populum latae ...; hinc legitima.

lego(1), –are. EUTYCH. gramm. V 459,3 lex lego legas (486,14).

lego(2) –ere. VARRO ling. 6,66 legere dictum, quod leguntur ab oculis litterae *cf.* PAUL. FEST. 115. NON. p. 331,32. *vide* collega, dilectus, diligens, horologium, lectica, lectio, lector, lectus(2), legarium, legatus, legio, legitimus, legulus, legumen, lex, lignum, ligo(2), littera, neglegens, sacrilegium, sacrilegus, sublectus.

legulus, –i *m.* VARRO ling. 6,66 ab legendo leguli, qui oleam aut qui uvas legunt (*cf.* 5,94).

legumen, –inis *n.* VARRO rust. 1,23,2 (=Varro ap. NON. p.61,13) quae velluntur e terra, non subsecantur, quae, quod ita leguntur, legumina dicta (PLIN. nat. 18,165). 1,32,2 *sub* legaricum. VARRO ling. 6,66 hinc (*sc. ab*

legendo) legumina. SERV. georg. 1,74 legumen dicitur quod manu legatur nec sectionem requirat (=BREV. EXPOS. ad l. ISID. orig. 17,4,1). 1,199 'manu legeret': hinc quidam volunt dictum legumen. ISID. orig. 17,4,1 legumina a legendo dicta, quasi electa; veteres enim meliora quaeque legebant.

Lemannus, –i *m.* (*fluvius Galliae*). *vide* Alemanni.

lemniscus, –i *m.* PAUL. FEST. 115 lemnisci, id est fasciolae coloriae, dependentes ex coronis, propterea dicuntur, quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum.

Lemonia tribus. PAUL. FEST. 115 Lemonia tribus a pago Lemonio appellata, qui est a porta Capena via Latina.

Lemonius pagus. *vide* Lemonia tribus.

lemures, –um *m.* OV. fast. 5,483 Romulus ... lucem ... 'Remuria' dicit illam, qua positis iusta feruntur avis. aspera mutata est in lenem tempore longo littera, quae toto nomine prima fuit. mox etiam lemures animas dixere silentum. PORPH. Hor. epist. 2,2,209 putant lemures esse dictos quasi Remulos a Remo, cuius occisi umbras frater Romulus cum placare vellet, Lemuria instituit, id est Parentalia.

Lemuria. *n. pl.* OV. fast. 5,479 *sub* lemures. PORPH. Hor. epist. 2,2,209 *sub* lemures.

lena, –ae *f.* EUTYCH. gramm. V 454,18 lenio lena (23).

Lenaeus, –i *m.* (*cogn. Bacchi*). SERV. Aen. 4,207 Liber Lenaeus dicitur, quia torculis praeest, qui et Graece ληνοί dicuntur: nam cum sit Graecum, a mentis delenimento non potest accipi. *add.* auct. Lenaeus ex calcatorio ἀπὸ τῆς ληνοῦ, hoc est a lacu. SERV. georg. 2,4 Lenaeus ... ἀπὸ τῆς ληνοῦ dicitur, id est a lacu: nam quod Donatus dicit ab eo, quod mentem deleniat, non procedit; nec enim potest Graecum nomen Latinam etymologiam recipere (=BREV. EXPOS. ad l. *qui add.* 'Lenaee' quod leniat in se fructus). PROB. Verg. georg. 2,2 *Bacchus* Lenaeus dicitur, torcularis nomine Graeco, quod λῆνον appellant torculum.

lenio, –ire. *vide* Lenaeus, lena, leno.

lenis, –e. AUG. dialect. 6,10 quia sunt res quae non sonant, in his similitudinem tactus valere, ut, si leniter vel aspere sensum tangunt, lenitas vel asperitas litterarum ut tangit auditum sic eis nomina peperit: ut ipsum 'lene' cum dicimus leniter sonat. *vide* lienteria, limus, linum.

leno, –onis *m.* PAUL. FEST. 115 lenones ab alliciendo adulescentulos appellati. PRISC. gramm. II 121,17 a leniendo leno (EUTYCH. gramm. V 454,23). ISID. orig. 10,160 leno, conciliator stupri, eo quod mentes miserorum blandiat et deliniendo seducat.

lens, lentis (*vel* lentis, lentis) *f.* ISID. orig. 17,4,5 lentis vocata quod humida et lenta est, vel quod adhaeret humi. *vide* lenticula.

lenticula, –ae *f.* PLIN. nat. 18,123 duo genera *lentis* ... Aegypto, alterum rotundius ... alterum sua figura, unde vario usu tralatum est in lenticulas nomen. ISID. orig. 20,7,4 lenticula vasculum olearium ... a liniendo dictum: his enim reges et sacerdotes liniebantur. *vide* lentigo.

lentigo, –inis *f.* ISID. orig. 4,8,3 lentigo est vestigia macularum parvula in rotunditatem formata, ab specie lenticulae dicta.

lentiscus, –i *f.* (*arbor*). ISID. orig. 17,7,51 lentiscus, quod cuspis ipsius lentus sit et mollis: nam lentum dicimus quidquid flexibile est.

Lentulus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 18,10 cognomina ... Pisonis a pisendo, iam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, ut quisque aliquod optime genus sereret. (*cf.* CIC. Att. 1,19,2).

lentus, -a, -um. *vide* corpulentus, lens, lentiscus.

leo, -onis *et* **leon,** -ontos *m.* VARRO ling. 5,100 *sub* leaena. CHAR. gramm. p. 81,22 B. omnia ... Graeca quae in -ων exeunt ... amissa 'n' littera Latina redduntur ... ut draco leo (MART. CAP. 3,292. ISID. orig. 12,2,3). *vide* formicoleon, leaena, leopardus, lupus.

leontophonos. *m.* PLIN. nat. 8,136 leontophonon accipimus vocari parvom nec aliubi nascens quam ubi leo gignitur, quo gustato ... *leo* ilico expiret (SOL. 27,21 leontophonos vocari accipimus bestias modicas, quae captae exuruntur, ut earum cineris aspergine ... leones necent. ISID. orig. 12,2,34).

leopardus, -i *m.* SCHOL. Hor. epist. 1,1,195 leopardus ex parda et leone. ISID. orig. 12,2,11 leopardus ex adulterio leaenae et pardi nascitur.

lepesta *et* **lepista,** -ae *f.* VARRO ling. 5,123 dictae lepestae, quae etiam nunc in diebus sacris Sabinis vasa vinaria in mensa deorum sunt posita; apud antiquos scriptores Graecos inveni appellari poculi genus δεπέσταν: quare vel inde radices in agrum Sabinum et Romanum sunt profectae.

lepida herba. *vide* lepra.

lepidus, -a, -um. DON. Ter. Andr. 948 in quo leporis est plurimum, lepidus dicitur, nam lepos est venustas (AGROEC. gramm. VII 122,4 lepos iucunditas voluptatis, unde et gratum aliquid lepidum dicimus). DON. Ter. Eun. 427 lepidus, qui politus est ut λεπίς, id est lamina. GLOSS. IV Plac. L 2 lepidus mollis dicitur a lepore, quod animal mollisimum est.

Lepontii, -orum *m.* (*pop. Alpium*). PLIN. nat. 3,134 Lepontios relictos ex comitatu Herculis interpretatione Graeci nominis (*i.e. a* λείπω) credunt praeustis in transitu Alpium nive membris.

leporarium, -i *n.* VARRO rust. 3,3,2 (=VARRO ap. GELL. 2,20,2) leporaria te accipere volo non ea quae tritavi nostri dicebant, ubi soli lepores sint, sed omnia saepta ... quae ... habent inclusa animalia, quae pascantur.

leporina (lactuca). (*herba*) PS. APUL. herb. 113 l.7 lactuca leporina: ... lepus aestate cum animo deficit aestu, haec herba remediat, ideo leporina dicitur. ISID. orig. 17,9,43 satyrion ..., idem et leporina, propter quod caulem mollem emittat.

lepos, -oris *m.* PRISC. gramm. II 118,17 lepus lepos (134,14). *thes. gloss. vide* lepidus.

lepra, -ae *f.* ISID. orig. 4,8,11 lepra ... asperitas cutis squamosa lepidae herbae similis, unde et nomen sumpsit.

leprosus, -a, -um. CASSIOD. gramm. VII 166,5 (*ex Papiriano*) leprosi a pruritu nimio ipsius scabiei dicti sunt, et ideo per 'p' scribi debent (=ISID. orig. 10,162).

lepus, -oris *m.* (i) *animal terrestre*: STILO ap. VARRO rust. 3,12,6 (GRF 61,12) L. Aelius putabat ab eo dictum leporem a celeritudine, quod levipes esset (QUINT. inst. 1,6,33 sit ... lepus levipes. ISID. orig. 12,1,23 lepus, levipes, quia velociter currit). VARRO rust. 3,12,6 ego arbitror a Graeco vocabulo antico, quod eum Aeolis λέποριν appellabant (VARRO ling. 5,101 lepus quod Siculi, ut Aeolis quidam Graeci, dicunt λέποριν: a Roma quod orti Siculi, ut annales veteres nostri dicunt, fortasse hinc illuc

tulerunt et hic reliquerunt id nomen. VARRO ap. GELL. 1,18,2 [GRF 234,130] in XIV Rerum Divinarum libro M. Varro ... 'non leporem dicimus, ut ait (*sc. Aelius Stilo*), quod est levipes, sed quod est vocabulum anticum Graecum'). (ii) *animal aquatile*: ISID. orig. 12,6,23 lepus a similitudine capitis nuncupatus. *vide* lepidus, leporarium, leporina lactuca, lepusculus.

lepusculus, -i *m.* ISID. orig. 18,63 *tesseras* alii lepusculos vocant, eo quod exiliendo discurrant.

Lesbia, -ae *f.* (*nom. fem.*). DON. Ter. Andr. 226 semper nomina comicorum servorum aut a nationibus sunt indita ... aut ex accidentibus, ut Lesbia velut ebriosa a Lesbo insula, quae ferax est ... vini.

Lesbias, -ados *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,171 Lesbias glaebas *imitatur*, patriae habens nomen.

Lesbos, -i *f.* (*insula*). PROB. Verg. georg. 2,89 Lesbos est insula Asiae ... a Lesbo, filia Macaris, appellata. *vide* Lesbia, Lesbias.

lessus, *acc.* -um. STILO ap CIC. leg. 2,59 (GRF 61,13) L. Aelius lessum *suspicatur* quasi lugubrem eiulationem, ut vox ipsa significat.

lethaeus, -a, -um. PROB. Verg. georg. 1,78 'lethaeum' somnum dicit eo, quod excutiat memoriam sopitis. λήθη est enim oblivio (BREV. EXPOS. ad l. 'lethaeo' Graeco verbo usus est, quod est oblivione).

lethargia, -ae *f.* CAEL. AUR. diaet. pass. 20 unde lithargia dicta est: ab oblivione mentis atque corporis vacuato motu; Graeci enim 'liten' oblivionem, 'argi' mentem vocant. PLIN. VAL. 3,7 lethargia dicta ... ab oblivione mentis atque corporis vagatione. ISID. orig. 4,6,5 lethargia a somno vocata. est enim oppressio cerebri oblivione et somno iugi.

lethargus, -i *m.* CAEL. AUR. acut. 2,1,1 vocatur lethargus a consequenti passionis oblivione: Graeci enim lethen oblivionem vocaverunt, argiam vacationem.

Lethon, -onis *m.* (*fluvius Africae*). COMMENT. Lucan. 9,355 hic *amnis Lethon* ab oblivione nomen accepit. (*cf.* SOL. 27,54).

letum, -i *n.* VARRO ling. 7,42 'leto datus est', quod Graecus dicit λήθη, id est oblivioni (PAUL. FEST. 115 letum ab oblivione, quam Graeci λήθην vocant, dictum). PRISC. gramm. II 178,13 letum quasi a 'leo' verbo et 'leor' (490,19). 529,20 'deleo delevi'. unde et 'letum' dicitur, quod delet vitam. *vide* Argiletum.

Levana, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,11 p. 161,3 D. ipse (*sc. Iuppiter*) levet de terra et vocetur dea Levana. (*cf.* TERT. nat. 2,11).

leucanthemum. *n. vel* -os *f.* (*herba*). PS. DIOSC. herb. fem. 19 camaemelos ... eadem anthemis sive leucanthemos propter flores dicta. (*cf.* PLIN. nat. 21,60 leucanthemum ... flore albo).

Leucate, -es *vel* -a, -ae *f.* (*mons Epiri*). SERV. auct. Aen. 3,279 quidam id fieri propter Leucaten puerum dicunt, quem cum Apollo vellet rapere, in mare se proiecit, montemque cognominem sibi fecit. SERV. Aen. 8,677 in promontorio Epiri est mons Leucata: *add.* auct. quod quia saxa nuda in cacumine habuit, ex horum candore Leucates appellatus est.

Leucates, -is *m.* (*nom. vir.*). *vide* Leucate.

leucophlegmatia, *acc.* -an *f.* CAEL. AUR. chron. 3,8,104 nomen passio sumpsisse a graece derivatione videtur: leucon enim albidum, phlegma humorem crassum vocaverunt.

Leucosia(-asia) *vel* **Lectosia,** -ae *f.* (*insula Italiae*). DION. HAL. 1,53,2

νήσῳ ... τοὔνομα ἔθεντο Λευκωσίαν ἀπὸ γυναικὸς ἀνεψιᾶς Αἰνείου περὶ τόνδε τὸν τόπον ἀποθανούσης (PAUL. FEST. 115 Lectosia insula dicta a consobrina Aeneae ibidem sepulta (SOL. 2,13). PLIN. nat. 3,85 contra Paestanum sinum Leucasia est a Sirene ibi sepulta appellata (=MART. CAP. 6,645) *cf. sub* Leucothea(ii).

Leucothea, -ae *f.* (i) *dea*: SERV. Aen. 7,83 *sub* Albunea. (ii) *i. q. Leucosia*?: CASSIOD. var. 8,33,1 Leucothea nomen accepit, quod ibi sit aqua nimio candore perspicua.

levidensis, -e. ISID. orig. 19,22,19 levidensis (*sc. vestis*), quod raro filo sit leviterque densata. *thes. gloss.*

levipes. *vide* lepus.

levir(laevir), -i *m.* NON. p. 557,6 laevir dicitur frater mariti, quasi laevus vir.

levis, -e. *vide* levidensis.

levo, -are. *vide* laevus, Levana, ligo(2), littera.

lex, legis *f.* VARRO ling. 6,66 etiam (*sc. a legendo*) leges, quae lectae et ad populum latae quas observet. CIC. leg. 1,19 *legem* illi Graeco putant nomine <a> suum cuique tribuendo (*i.e.* νέμειν) appellatam, ego nostro a legendo. 2,11 in ipso nomine legis interpretando inesse vim et sententiam iusti et veri legendi. AUG. quaest. hept. 3,20 p. 249,3 legem a legendo, id est ab eligendo latini auctores appellatam esse dixerunt. PS. AUG. quaest. test. II nov. 15 p. 435,29 lex a lectione dicta est, ut de multis quid eligas scias. MACR. exc. gramm. V 636,15 ἀπὸ τοῦ legi lex. PRISC. gramm. II 140,13 lego legis lex. ISID. orig. 2,10,1 lex a legendo vocata, quia scripta est (5,3,2. 9,3,6). *aliter*: CASSIOD. in psalm. 1,2 l. 204 A. lex ... dicitur ex eo quod animos nostros liget, suisque teneat obnoxios constitutis. *vide* exlex, illex, privilegium.

libadion. *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,68 est alterum centaurium cognomine lepton ... quod aliqui libadion vocant, quoniam secundum fontes nascitur (*i.e. a* λιβάς).

libamen, -inis *n.* OV. fast. 3,733 nomine ab auctoris (*sc. Liberi*) ducunt libamina nomen libaque, quod sacris pars datur inde focis.

Libani, -orum *m.* (*pop. Syriae*). SERV. Aen. 1,416 <Libani dicti, quia> montes inter quos sunt Libanus et Antilibanus dicuntur.

libanum, -i *n.* ISID. orig. 17,8,3 hoc (*sc. tus*) et libanum vocatum a monte Arabiae, ubi Sabaei sunt. nam mons eorum Libanos dicitur, ubi tura colliguntur. *vide* Libanus (mons).

Libanus, -i *m.* (*mons*). HIER. adv. Iovin. 1,30 Libanos, Λευκασμός, id est candor interpretatur (*sim.* AUG. in psalm. 71,18. CASSIOD. in psalm. 103,16 l. 383 A.). ISID. orig. 14,8,4 Libanus mons Phoenicum ... dictus a ture (*i.e. libano*), quia ibi colligitur. *vide* Libani, libanum.

libella, -ae *f.* VARRO ling. 5,174 nummi denarii decuma libella, quod libram pondo as valebat et erat ex argento parva. PLIN. nat. 33,42 libralis – unde etiam nunc libella dicitur. PAUL. FEST. 116 libella deminutivum est a libra. *vide* delibero, simbella.

libenter. *adv.* *vide* liberalis.

libentia, -ae *f.* *vide* Libentina.

Libentina(Lub-), -ae *f.* (*cogn. Veneris*). VARRO ling. 6,47 ab lubendo ... Venus Libentina et Libitina. VARRO ap. NON. p.64,17 Varro de Lingua

Latina lib. IV: "prolubium et lubidinem dici ab eo quod lubeat: unde etiam lucus Veneris Lubentinae dicatur. SERV. auct. Aen. 1,720 dicitur (*sc. Venus*) ... Lubentina, quae lubentiam mentibus novam praestat. AUG. civ. 4,8 p. 155,10 D. *deae* Lubentinae, cui nomen est a libidine. *cf.* ARNOB. nat. 4,9.

liber(1), -bri *m.* (i) *i.q. cortex arboris*: ISID. orig. 17,6,16 liber est corticis pars interior, dictus a liberato cortice, id est ablato: est enim medium quiddam inter lignum et corticem. (ii) *i.q.* βιβλίον: SERV. Aen. 11, 554 liber dicitur interior corticis pars ...; unde et liber dicitur in quo scribimus, quia ante usum chartae vel membranae de libris arborum volumina ... compaginabantur (=ISID. orig. 6,13,3). CASSIOD. inst. 2 praef. 4 liber ... dictus est a libro, id est arboris cortice dempto atque liberato. CASSIOD. var. 11,38,4 priscorum opuscula libros appellavit antiquitas; nam hodie quoque librum virentis ligni vocitamus exuvias. *cf.* LYD. mens. 1,28 p. 14,17 W. *thes. gloss. vide* delubrum, librarius.

liber(2), -a, -um. VARRO ling. 6,2 consuetudo nostra multa declinavit a vetere, ut ... ab loebeso liberum (*an* Loebeso Liberum *nom. propr.? cf. Kent*) PAUL. FEST. 121 loebesum et loebertatem antiqui dicebant liberum et libertatem. ita Graeci λοιβήν et λείβειν. INST. Iust. 1,3,1 libertas quidem est, ex qua etaim liberi vocantur, naturalis facultas eius quod cuique facere libet. *vide* liberalis, liberi, libra.

Liber, -eri *m.* (*i.q. Bacchus*). CIC. nat. deor. 2,62 quod ex nobis natos liberos appellamus, idcirco Cerere nati nominati sunt Liber et Libera, quod in Libera servant, in Libero non item. SEN. dial. 9,17,8 Liber ... non ob licentiam linguae dictus est, sed quia liberat servitio curarum animum. PAUL. FEST. 115 Liber repertor vini ideo sic appellatur, quod vino nimio usi omnia libere loquantur. SERV. Aen. 4, 638 Liber a libertate. SERV. georg. 1,166 Liber pater ... animas purgat, unde et Liber ab eo, quod liberet, dictus est. PROB. Verg. georg. 1,5–7 hoc loco vult intellegi ... Solem Liberum, quia libere pervagetur per aera, vel quia eius fulgor aliorum siderum lumina praestringat, vel quia maturet vineas (MACR. Sat. 1,18,16 *sol* Liber a Romanis appellatur, quod liber et vagus est. LYD. mens. 4,51 p. 106,16 W. Λίβερ παρὰ Ῥωμαίοις ὁ Διόνυσος οἱονεὶ ἐλεύθερος, τουτέστιν Ἥλιος). AUG. civ. 6,9 p. 263,4 D. Liberum a liberamento appellatum volunt, quod mares in coeundo per eius beneficium emissis seminibus liberentur (=ISID. orig. 8,11,43); hoc idem in feminis agere Liberam, quam Venerem putant, quod et ipsam perhibeant semina emittere. 7,2 p. 274,23 D. ibi Liber, qui marem effuso semine liberat; ibi Libera, quam et Venerem volunt, quae hoc idem beneficium conferat feminae, ut etiam ipsa emisso semine liberetur (ISID. orig. 8,11,43 Liberum a liberamento appellatum volunt, quod quasi mares in coeundo per eius beneficium emissis seminibus liberentur). FULG. myth. 2,12 p. 53,8 Liber ... pater dictus est, quod vini passio liberas mentes faciat. ISID. diff. 1,349 libare proprie fundere est. unde et Liber vocatur qui vini usum in Graecia ostendisse fertur. *cf.* VARRO ling. 6,2 *sub* liber(2). OV. fast. 3,777. SERV. auct. georg. 1,7 *sub* Loebasius. *vide* libamen, Liberalia, libidinosus, libo, libum.

Libera, -ae *f.* (*dea, i.q. Venus*). CIC. nat. deor. 2,62 *sub* Liber. AUG. civ. 7,2 p. 274,24 D. *sub* Liber.

Liberalia, -ium *n.* (*ludi Liberi*). TERT. spect. 5 cum promiscue ludi Liberalia vocarentur, honorem Liberi patris manifeste sonabant (10).

liberalis, -e. SEN. epist. 88,2 quare liberalia studia dicta sint, vides: quia homine libero digna sunt; ceterum unum studium vere liberale est, quod liberum facit, hoc est sapientiae (*cf.* 88,23. PLIN. nat. 14,5. AUG. epist. 101,2). ISID. orig. 10,156 liberalis dictus ab eo, quod libenter donet nec murmuret. *thes. gloss.*

liberalitas, -atis *f.* *vide* liberi.

liberamentum, -i *n.* *vide* Liber.

liberatus, -a, -um (*part.* libero). *vide* libertinus.

libere. *adv.* *vide* Liber.

liberi, -orum *m.* DON. Ter. Ad. 57 liberalitate, inquit, regendi sunt, propter quod liberi dicuntur. ISID. orig. 9,5,18 liberi dicti, quia ex libero sunt matrimonio orti. *vide* Liber, Libera.

libero, -are. AUG. in evang. Ioh. 41,1 hoc verbum (*sc. liberare*) Dominus a libertate posuit ...; nihil est enim aliud proprie liberat, nisi liberum facit. *vide* alibrum, liber(1), Liber.

libertas, -atis *f.* *vide* libero.

libertinus, -a, -um. PRISC. gramm. II 79,4 libertus libertinus. ISID. orig. 9,4,47 libertorum ... filii apud antiquos libertini appellabantur, quasi de libertis nati. nunc vero libertinus aut a liberto factus, aut possessus.

libertus, -i *m.* ISID. orig. 9,4,47 libertus ... vocatus quasi liberatus. *vide* libertinus.

libet(lub-). VARRO ling. 6,47 lubere ab labendo dictum, quod lubrica mens ac prolabitur, ut dicebant olim. *vide* Libentina, libidinosus, libido, libum, prolubium.

Libethrides, -um *f.* (*cogn. Musarum*). VARRO ling. 7,20 *Musae* ab terrestribus locis ... cognominatae Libethrides. SERV. ecl. 7,21 Libethros fons est, ubi coluntur musae, et sic ait 'Libethrides', ac si diceret Hippucrenides a fonte Hippucrene. auct. ad l. 'Libethrides' a fonte Boeotiae <Lebethro vel a> Libethro poeta, qui primus harmoniam tradidit et aram musis consecravit. alii <Libethron> locum, in quo Hesiodus natus est, alii templum Libethridum musarum dicunt, quod a Piero, Apollinis filio, consecratum est. PHILARG. Verg. ecl. 7,21 'Libethrides' ... a monte Boeotiae Libethro, qui est musis sacer ...; aliter Libethrus idest fluvius in Thracia, ubi Orpheus laniatus est. alii fontem in Boeotia esse dicunt.

Libethros(1), -i *f et m.* (*fons vel oppid. vel mons Boeotiae*). *vide* Libethrides.

Libethros(2), -i *m.* (*poeta*). *vide* Libethrides.

Libia(Lub-), -ae *f.* (*cogn. Veneris*). SERV. auct. Aen. 1,720 quamvis alii hanc (*sc. Venerem*)Lubiam dicant, quod eo numine consilia in medullas labantur.

libidinosus, -a, -um. VARRO ling. 6,47 ab lubendo libido, libidinosus. ISID. orig. 10,160 libidinosus, ab eo quod facit quod libet. libidinosus a Libero, qui puellarum corpore pingitur.

libido, -inis *f.* VARRO ling. 6,47 *sub* libidinosus. VARRO ap. NON. p. 64,16 *sub* Libentina. EUTYCH. gramm. V 454,25 libet libido. ISID. diff. 1,331 dicta .. libido, eo quod libeat alienum pudorem, sive quamcunque rem appetere. *vide* Libentina, lumbus.

Libitina, -ae *f.* (*cogn. Veneris*). VARRO ling. 6,47 *sub* Libentina.

libo, -are. MARTYR. gramm. VII 197,4 libo a graeco translatum esse

confidimus, ut est ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον λεῖβε. ISID. orig. 6,19,32 libare ... proprie fundere est, sumptumque nomen ex Libero quodam, qui in Graecia usum repperit vitis. *vide* Liber, libum.

libonotus, -i *m.* (*ventus*). ISID. orig. 13,11,7 Libonotus, quod sit ei Libs hinc et inde Notus. *cf.* PLIN. nat. 2,120. APUL. mund. 11. *thes. gloss.*

libra, -ae *f.* (i) *mensura*: CASSIOD. var. 1,10,6 merito ... dicitur libra, quae tanta rerum est consideratione trutinata. ISID. orig. 16,25,20 dicta ... libra quod sit libera, et cuncta intra se pondera praedicta concludat. (ii) *signum caeleste*: ISID. orig. 3,71,29 Libram ... vocaverunt ab aequalitate mensis ipsius, quia VIII kal. Octobres sol per illud signum currens aequinoctium facit. *vide* libella, libralis, librarius.

libralis, -e. PLIN. nat. 15,39 quaedam e piris libralia appellata amplitudinem sibi ponderis nomine adserunt.

librarius, -i *m.* HIER. epist. 8,1 scriptores a libris arborum librarios vocavere (=ISID. orig. 6,13,3). CASSIOD. inst. 1,30,1 dici librarios qui librae domini iustitiaeque deserviunt.

libripens, -ndis. *m.* PLIN. nat. 33,43 *a pendere* libripendes. PRISC. gramm. II 282,7 a pendendo ... compositum libripens (III 478,2).

libs(lips), -ibis *m.* (*ventus*). *vide* libonotus, Libya.

libum, -i *n.* VARRO ling. 5,106 libum, quod ut libaretur, priusquam essetur, erat coctum (7,44 liba, quod libandi causa fiunt). OV. fast. 3,733 *sub* libamen. ISID. orig. 20,2,17 liba dicunt, eo quod libeant et placeant. *thes. gloss.*

liburna, -ae *f.* (*navis*). ISID. orig. 19,1,11 liburnae dictae a Libyis; naves enim sunt negotiatorum.

Libya(1), -ae *vel* -e, -es *f.* (*regio Africae*). VARRO ap. SERV. Aen. 1,22 (GRF 350,395) dicta ... Libya ... ut Varro ait, quasi λιπιυία, id est egens pluviae. SOL. 24,2 quidam ... Libyam a Libya Epaphi filia ... dictam receperunt (HYG. fab. 149 *Epaphus* procreavit filiam Libyen, a qua terra *Libya* est appellata. *sim.* SCHOL. Stat. Theb. 4,737. COMMENT. Lucan. 9,411. ISID. orig. 14,4,1. 14,5,1). SERV. Aen. 1,22 dicta ... Libya ... quod inde Libs flat, hoc est Africus (=ISID. orig. 14,5,1). MART. CAP. 667 Africa vero ac Libya dicta ab Afro, Libyis (*Dick e* SOL. 24,2; libe, libyse, libo, libet *codd.*) Herculis filio. *vide* Libycus campus, Libyssa.

Libya(2), -ae *vel* -e, -es *f.* (*Epaphi filia*). *vide* Libya(1).

Libycus, -a, -um. *vide* Luca bos.

Libycus campus. PAUL. FEST. 121 Libycus campus in agro Argeo appellatus, quod in eo primum fruges ex Libya allatae sunt. quam ob causam etiam Ceres ab Argeis Lybissa vocata est.

Libyes, -um *et* -i, -orum *m.* (*pop. Libyae*). HIER. quaest. hebr. in gen. p. 16,31 exceptis Labaim, a quibus Libyes postea nominati sunt (EUCHER. instr. 2 p. 150,18 Labain nunc Libyes. ISID. orig. 9,2,19 Labaim a quo Libyi). *vide* liburna.

Libyssa, -ae *f.* (*cogn. Cereris*). PAUL. FEST. 121 *sub* Libycus campus.

licet. CHAR. gramm. p.331,8 B. liquet ... dictum a liquido ...: item licet ... a licito. *vide* ilicet, lixa, scilicet, videlicet.

Lichas(1), -ae *m.* (*petra*). HYG. fab. 36,4 Hercules Licham qui vestem attulerat rotatum in mare iaculatus est, qui quo loco cecidit petra nata est quae Lichas appellatur.

Lichas(2), -ae *m.* (*servus Herculis*). *vide* Lichas(1), lixa.

lichen, -enis *m.* (*herba*). PLIN. nat. 26,22 lichen vero omnibus his (*sc. lichenis morbi remediis*) praefertur, inde nomine invento.

licinium, -i *n. vel* -us, -i *m.* ISID. orig. 20,10,2 licinius ... quasi lucinius; est enim cicindela lucernae.

Licinius, -a (*nom. gent.*). LYD. mag. 1,23 p. 26,9 W. Λικίνιον ... τὸν ἀκρόουλον τὴν κόμην.

licinum, -i *n.* (*genus vestis*). ISID. orig. 19,22,27 licinum vocatum quod textura eius ligata sit in totum; quasi diceret liginum, 'c' pro 'g' littera commutata.

licitus, -a, -um (*part.* liceo). *vide* licet.

licium, -i *n.* DON. Ter. Andr. 911 licia ... dicta sunt quasi ligia (PHILARG. Verg. ecl. 8,74 'licia' ... quasi ligia, per quae ligantur stamina. =ISID. orig. 19,29,7). *vide* lictor, trilix.

lictor, -oris *m.* GELL. 12,3,1 sq. Valgius Rufus (GRF 484,1) in secundo librorum quos inscripsit 'De Rebus per Epistulam Quaesitis,' lictorem dicit a ligando appellatum esse, quod, cum magistratus populi Romani virgis quempiam verberari iussissent, crura eius et manus ligari vincirique a viatore solita sint, et inde is qui ex conlegio viatorum officium ligandi haberet lictor sit appellatus. utiturque ad eam rem testimonio M. Tulli (*affert* CIC. Rab. perd. 13) ... haec ita Valgius (*inde* NON. p. 51,26). et nos sane cum illo sentimus; sed Tiro Tullius (GRF 402,14) ... lictorem vel a limo vel a licio dictum scripsit: 'licio enim transverso, quod limum appellatur, qui magistratibus,' inquit, 'praeministrabant cincti erant.' si quis autem est qui propterea putat probabilius esse quod Tiro dixit, quoniam prima syllaba in lictore, sicut in licio, producta est et in eo verbo quod est ligo correpta est, nihil ad rem istud pertinet. PAUL. FEST. 115 lictores dicuntur, quod fasces virgarum ligatos ferunt. PLUT. quaest. Rom. 67 p. 280A διὰ τί 'λικτώρεις' τοὺς ῥαβδούχους ὀνομάζουσι; πότερον ὅτι καὶ συνέδεον τοὺς ἀκολασταίνοντας ...; τὸ δὲ δεσμεύειν ... λέγουσιν ... οἱ δὲ καθαρεύοντες ... 'λιγᾶρε'. ἢ νῦν μὲν παρέγκειται τὸ 'κ', πρότερον δέ 'λιτώρεις' ἐκαλοῦντο, λειτουργοί τινες ὄντες περὶ τὸ δημόσιον· ὅτι γὰρ λῆτον ἄχρι νῦν τὸ δημόσιον ... γέγραπται, οὐδένα ... λέληθε (*sim.* PLUT. Romul. 26,3).

lienteria, -ae *f.* ISID. orig. 4,7,37 lienteria dicta, quod cibum tamquam per lenia intestinae nullis obstantibus faciat prolabi.

Ligea, -ae *f.* (*insula*). SOL. 2,9 insula Ligea appellata ab eiecto ibi corpore Sirenis ita nominatae.

lignum, -i *n.* VARRO ling. 6,66 ab legendo ligna ... quod ea caduca legebantur in agro quibus in focum uterentur. ISID. orig. 17,6,25 ligna dicta quia incensa convertuntur in lumen. unde et lychnium dicitur (17,7,65 λύχνις lumen est. unde ... lignum nomen accepit, quia aptum est flammis et luminibus. 19,19,3 lignum vocatum Graeca etymologia, quia incensum in lumen convertitur). *vide* Phacelitis, tignarius.

ligo(1), -are. *vide* caliga, dilectio, lex, licinum, licium, lictor, ligula, limus, lingua, lingula, lugos, subligaculum, vinculum.

ligo(2), -onis *m.* VARRO ling. 5,134 ligo, quod eo propter latitudinem quod sub terra facilius legitur. ISID. orig. 20,14,6 ligones, quod terram levent, quasi levones.

ligula. *sub* lingula.

Ligures, -um *m*. (*pop. Liguriae*). *vide* Ligusticum mare.

Liguria, -ae *f*. (*regio Galliae*). *vide* ligusticum.

ligurrio, -ire. DON. Ter. Eun. 235 ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ est ligurire, et λιγυρόν Graeci suave appellant (936). *vide* lixa.

ligusticum, -i *n*. (*herba*). ISID. orig. 17,11,5 ligusticum a regione nomen accepit. nascitur enim plurimum in Liguria. (*cf*. DIOSC. 3,53. PS. DIOSC. 1,103).

Ligusticum mare. SOL. 23,16 a gentibus Ausonium ... Ligusticum Tuscum (*sc. mare dictum*).

lilium, -i *n*. *vel* -a, -ae *f*. (*herba*). VARRO ling. 5,103 ex his graecis latina ... lilium ab λειρίῳ et malva ab μαλάχη. ISID. orig. 17,9,18 lilia lactei floris herba, unde et nuncupatur quasi liclia.

Lilybaeum(1), -i *n*. (*promontorium Siciliae*). ISID. orig. 14,7,6 Lilybaeum promuntorium Siciliae ... vocatum ab eiusdem nominis civitate, quae ibi est sita.

Lilybaeum(2), -i *n*. (*oppid. Siciliae*). *vide* Lilybaeum(1).

Lima, -ae *f*. (*dea*). ARNOB. nat. 4,9 quis Limam *credit* custodiam liminum gerere.

lima, -ae *f*. ISID. orig. 19,7,4 lima dicta eo quod lene faciat. nam limum lene est. *thes. gloss. vide* limo.

limax, -acis *m*. VARRO ling. 7,64 limax ab limo, quod ibi vivit (PAUL. FEST. 116 limaces cocleae a limo appellatae. ISID. orig. 12,5,7 limax vermis limi, dictus quod in limo vel de limo nascatur).

limen, -inis *n*. PAUL. FEST. 116 limis obliquus, id est transversus; unde et limina (FRONTIN. grom. p. 13,5. HYG. lim. grom. p. 133,2. DON. Ter. Eun. 601. ISID. orig. 15,14,2 *sub* limes. 15,7,8). *vide* elimino, Limentinus, limes, postliminium, sublimis.

Limentinus, -i *m*. (*deus*). TERT. coron. 13 Limentinum a limine (idol. 15). nat. 2,15 taceo deos Forculum a foribus ... et liminum Limentinum. ARNOB. nat. 4,9 quis Limentinum *credit* ... custodiam liminum gerere (4,11). CYPR. idol. 4 a liminaribus Limenti(n)us. AUG. civ. 4,8 p. 156,19 D. tres deos isti posuerunt, Forculum foribus, Cardeam cardini, Limentinum limini.

limes, -itis *m*. FRONTIN. grom. p. 13,2 limites ... appellati transversi sunt a limo, antiquo verbo (HYG. lim. grom. p. 132,20. ISID. orig. 15,14,2 limites appellati antiquo verbo transversi, nam transversa omnia antiqui lima dicebant; a quo et limina ostiorum ... et limites, quod per eos in agros foris eatur);... alii ... dicunt limites a liminibus, quod per eos in agro intro et foras eatur (SIC. FLACC. grom. p. 117,5. INST. IUST. 1,12,6 nam limina sicut in domibus finem quendam faciunt, sic et imperii finem limen esse veteres voluerunt. hinc et limes dictus est quasi finis quidam et terminus). *thes. gloss. vide* limen, limitanus, lis.

liminium, -i *n*. *vide* postliminium.

limis. *sub* limus.

limitanus, -a, -um. PRISC. gramm. II 78,19 limes limitis limitanus.

Limnesia, -ae *f*. (*cogn. Veneris*). SERV. auct. Aen. 1,720 est (*sc. Venus*) et Limnesia, quae portubus praeest.

limo, -are. NON. p. 333,36 limare, exquirere et delenire, secundum consuetudinem, a lima dictum.

limonides, -um *f.* (*nymphae*). SERV. auct. ecl. 10,62 ob ovibus nymphae perimelides ... a pratis limonides ... nominantur.

limpidus, -a, -um. ISID. orig. 20,3,6 limpidum vinum, id est perspicuum, ab aquae specie dictum, quasi lymphidum; lympha enim aqua est.

limus(1), -a, -um *et* **limis,** -e (*i.q. obliquus*). *vide* lictor, limen, limes, limus(2).

limus(2), -i *m.* (*vestis*). SERV. Aen. 12,120 haec ... vestis (*sc. limus*) habet in extremo sui purpuram limam, id est flexuosam, unde et nomen accepit: nam 'limum' obliquum dicimus (ISID. orig. 19,22,26). ISID. orig. 15,14,2 transversa omnia antiqui lima dicebant ...; hinc ... limus vocabulum accepit, cingulum quo servi publici cingebantur obliqua purpura. 19,33,4 limus est cinctus quem publici habebant servi: et dictus limus quia transversas habebat purpuras, id est limas.

limus(3), -a, -um (*i.q. lenis*). *vide* lima, limus(4).

limus(4), -i *m.* (*i.q. lutum*). TERT. anim. 27,7 quid aliud limus quam liquor optimus? CASSIOD. in psalm. 68,3 l. 78 A. limus ... dictus est, quasi ligans humum. ISID. orig. 16,1,2 limus vocatus quod lenis sit (*cf.* 19,7,4 *sub* lima). *vide* limax, oblino.

linea, -ae *f.* ISID. orig. 19,18,3 linea genere suo appellata, quia ex lino fit.

lingo, -ere. VARRO ling. 6,96 lingere a λιχμᾶσθαι. *vide* lingula

lingua, -ae *f.* VARRO ap. LACT. opif. 10,16 (GRF 363,433) Varro a ligando cibo putat linguae nomen inpositum (ISID. diff. 2,58. ISID. orig. 11,1,51 *qui addit:* alii, quod per articulos sonos verba ligat). *vide* lingula, lingulaca, sublinguium.

lingula *et* **ligula,** -ae *f.* VARRO ling. 7,107 mucro gladii lingula a lingua. PAUL. FEST. 116 lingula per deminutionem linguae dicta; alias a similitudine exertae, ut in calceis; alias insertae, id est intra dentes coercitae, ut in tibiis. GELL. 10,25,3 lingulam veteres dixisse gladiolum oblongum in speciem linguae factum. CHAR. gramm. p.132, 14–15 B. lingula cum 'n' a linguendo dicta est in argento (*cf.* MART. 14,120 ligula argentea: quamvis me ligulam dicant equitesque patresque, dicor ab indoctis lingula grammaticis); in calceis vero ligula a ligando (SCHOL. Iuv. 5,20 dictae ... ligulae a ligando). sed usus ligulam sine 'n' frequentat. PRISC. gramm. II 113,17 lingua ligula.

lingulaca, -ae *f.* (*piscis*). VARRO ling. 5,77 vocabula piscium pleraque translata a terrestribus ... similibus rebus, ut anguilla, lingulaca. NON. p. 50,6 (*ad* PLAUT. Cas. 498 *ubi transfertur ad mulierem loquacem*) lingulacae, locutuleiae, a procacitate linguae et loquendi proprietatem trahunt.

lino, -ere *et* **linio,** -ire. *vide* lenticula.

linostema vestis. ISID. oriig. 19,22,17 linostema vestis est ex lana linoque contexta: et dicta linostema quia in stamine linum, in trama lanam habet.

linquo, -ere. *vide* delictum.

linteata legio. LIV. 10,38,12 ea legio *Samnitium* linteata ab integumento consaepti, <in> quo sacrata nobilitas erat, appellata est (PAUL. FEST. 115 legio Samnitum linteata appellata est, quod Samnites intrantes singuli ad aram velis linteis circumdatam non cessuros se Romano militi iuraverant).

linter, -tris *f.* (*m.*) PRISC. gramm. II 151,18 linter ... quod apud Graecos

masculinum est, ὁ λουτήρ.

linteus, -a, -um. *vide* linteata legio.

linum, -i *n*. ISID. orig. 19,27,1 deflexum ... nomen eius a Graeco; nam linum Graeci λινάριον dicunt, sive quod sit molle et lene. *vide* linea, linostema vestis.

Lipara, -ae *vel* -e -es *f*. (*insula maris Tyrrheni*). PLIN. nat. 3,93 Lipara ... dicta a Liparo rege qui successit Aeolo (SOL. 6,2 Liparae nomen rex dedit Liparus. ISID. orig. 14,6,37 primam *Aeoliarum insularum* Liparus quidam Liparen vocavit).

Liparus, -i *m*. (*nom. vir.*). *vide* Lipara.

liquamen, -inis *n*. ISID. orig. 20,3,20 liquamen dictum eo quod soluti in salsamento pisciculi eundem humorem (*sc. garum*) liquant.

liquaminarius, -i *m*. GLOSS. IV Plac. C 77 liquaminarii qui ex corporibus piscium humorem liquant.

liqueo, -ere. CHAR. gramm. p. 331,7 B. liquet mihi ... dictum a liquido. PRISC. gramm. II 398,8 ex eo (*sc. liquore*) liqueo et liquesco.

liquesco, -ere. PRISC. gramm. II 398,8 *sub* liqueo. *vide* liquidus.

liquidus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 5,12 B (*term. tech. gramm.*) 'l' 'm' 'n' 'r' ... propterea liquidae dictae sunt, quod minus aridi habeant et in pronuntiatione liquescant. CLEDON. gramm. V 27,32 liquidae *litterae* ideo dictae, quia liquescunt in metro aliquotiens et pereunt. *vide* delicuus, liqueo.

liquo, -are. *vide* liquamen, liquaminarius, liqueo, liquesco, liquor(1).

liquor(1), liqui. VARRO ling. 7,106 ab liquando liquitur fictum.

liquor(2), -oris *m*. *vide* elixus, hallec, lac, lacus.

lira, -ae *f*. *vide* deliro, delirus.

lis, litis *f*. ISID. orig. 18,15,4 lis a contentione limitis prius nomen sumpsit. de qua Vergilius (Aen. 12,898): "limes erat positus, litem ut discerneret agri" (*cf.* CLAUD. DON. Aen. 12,895 p. 635,23). *vide* liticen, lituus.

lisa, -ae *f*. *vide* elido.

litatus, -a, -um. (*part.* lito). PAUL. FEST. 116 litatum alii solutum, deditum deo, quasi luitatum. alii ex Graeco a precibus, quas illi λιτάς dicunt.

liticen, -inis *m*. VARRO ling. 5,91 tubicines a tuba et canendo, similiter liticines (PAUL. FEST. 116 quo [*sc. lituo*] qui cecinerit, dicitur liticen. CAESELL. ap. GELL. 20,2,2 Caesellius Vindex in Conmentariis Lectionum Antiquarum scire quidem se ait liticines lituo cantare. NON p. 54,20 liticines a lituo. CHAR. gramm. p. 28,17 B. liticen ... ex lituo. p. 43,7 B. p. 110,4 B.). EUTYCH. gramm. V 455,9 a cano ... liticen.

lito, -are. PAUL. FEST. 116 *sub* litatus. *vide* litus.

littera, -ae *f*. MAR. VICTORIN. gramm. VI 5,5 litteram quidam quid putant dictam? quasi legiteram ... quia legenti iter praebeat (DIOM. gramm. I 421,26 littera dicta quasi legitera, quia legitur, vel quod legentibus iter ostendit ... vel quod legendo iteratur. *sim.* SERV. gramm. IV 421,3. SERG. gramm. IV 475,5. CLEDON. gramm. V 26,26. EXPLAN. in Don. gramm. IV 518,31. POMP. gramm. V 98,15. PRISC. gramm. II 6,12. III 108,13. ISID. orig. 1,3,3); quidam quid dixerunt? leviteram ... quia levat ut iteretur, id est delectat, iterum ut scribatur. DIOM. gramm. I 421,27 vel a litura quam patitur (PRISC. gramm. II 6, 13). *vide* illiteratus, litteralis, litterator, litteratura.

litteralis, -e. DIOM. gramm. I 421,11 *ars* litteralis dicta, quod a litteris incipiat.

litterator, -oris *m.* EXPLAN. in Don. gramm. IV 487,2 *sub* litteratura (*cf.* SUET. gramm. 4).

litteratura, -ae *f.* MART. CAP. 3,229 Γραμματική dicor in Graecia, quod ... γράμματα litterae nuncupentur ...; hincque mihi Romulus Litteraturae nomen ascripsit. EXPLAN. in Don. gramm. IV 487,1 grammatica ἀπὸ τῶν γραμμάτων dicta est; unde et Latini a litteris appellaverunt litteraturam, item grammaticum litteratorem.

litura, -ae *f.* *vide* littera.

litus, -oris *n.* CIC. top. 32 solebat ... Aquilius (GRF 421) ... quaerentibus iis ... quid esset litus, ita definire: qua fluctus eluderet. SERV. auct. Aen. 2,118 a 'lito' ... fit litus eo, quod interluitur (SERV. Aen. 2,557 quod ... Donatus dicit, 'litus' locum esse ante aras, a litando dictum [*addit* auct. vel quod lituo illud spatium designatur], ratione caret: nam a litando 'li' brevis est, et stare non potest versus. CLAUD. DON. ad l. p.226,4 'litore': ubi litare consueverat). SERV. Aen. 5,163 litus est omne quod aqua adluitur (*inde* ISID. *infra*). PRISC. gramm. III 493,31 quidam ... litus ἀπὸ τῶν λιτῶν volunt esse, quia proficiscentes et revertentes solent ibi vota concipere. ISID. orig. 14,8,41 dictum litus quia fluctu eliditur, vel quod aqua adluitur (*affert* CIC. top. 32). *vide* oblittero.

lituus, -i *m.* (i) *instrumentum musicum*: PAUL. FEST. 116 lituus appellatus, quod litis sit testis (*cf.* CLAUD. DON. Aen. 7,185 p. 29,6 *sub* ii). GELL. 5,8,8 posse queri ... utrum lituus auguralis a tuba, quae lituus appellatur, an tuba a lituo augurum lituus dicta sit; utrumque enim pari forma et pariter incurvum est; sed si ... tuba a sonitu lituus appellata est ex illo Homerico verbo (Il. 4,125) λίγξε βιός, necesse est ita accipi, ut virga auguralis a tubae similitudine lituus vocetur (=MACR. Sat. 6,8,5. *cf.* CIC. div. 1,30 *sub* ii). LYD. mens. 4,73 p. 125,1 W ἱερατικὴν σάλπιγγα ... λίτουον ... Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν ἀπὸ τῆς λιτῆς. (ii) *augurum insigne*: CIC. div. 1,30 *lituus* est incurvum et leviter a summo inflexum bacillum, quod ab eius litui quo canitur similitudine nomen invenit (*cf* GELL. 5,8,8 =MACR. Sat. 6,8,5 *sub* i). CLAUD. DON. Aen. 7,185 p. 29,6 lituum, id est regium baculum, in quo potestas esset dirimendarum litium. *vide* liticen, litus.

Lix *vel* **Lixus,** -i *f.* (*urbs Mauretaniae*). ISID. orig. 15,1,74 Lix ... a Lixo flumine Mauretaniae nuncupata.

lixa(1), -ae *m.* (*servus militum*). PAUL. FEST. 116 lixae, qui exercitum secuntur quaestus gratia, dicti quod extra ordinem sint militiae, eisque liceat, quod libuerit. alii eos a Licha appellatos dicunt, quod et ille Herculem sit secutus; quidam a ligurriendo quaestum. NON. p. 48,17 unde (*sc. ab elixo*) et lixae dicti qui militibus aquam ad castra ... solent ferre. p. 62,6 lixarum proprietas haec est, quod officium sustineant militibus aquae vehendae; lixam namque aquam veteres vocaverunt.

lixa(2), -ae *f.* ISID. orig. 20,2,22 lixa ... aqua dicitur ab eo quod sit soluta. *vide* elixus, lixiv(i)um, luxum, luxus.

lixabundus, -a, -um. PAUL. FEST. 116 lixabundus iter libere ac prolixe faciens.

lixiv(i)um(lex-), -i *n.* NON. p. 62,10 lixa ... cinis dicitur vel umor cineri mixtus; nam etiamnunc id genus lexivium vocatur.

Lixus, -i *m.* (*fluvius Mauretaniae*). *vide* Lix.

locarium, -i *n.* VARRO ling. 5,15 in<de> (*sc. a loco*) locarium, quod datur in stabulo et taberna, ubi consistant.

loco, -are. VARRO ling. 5,15 ubi quidque constitit, locus; ab eo praeco dicitur locare, quod usque id emit, quoad in aliquo constitit pretium.

loculus, -i *m.* ISID. orig. 20,9,3 loculus ad aliquid ponendum in terra factus locus ...; unde et per diminutionem dicitur. *thes. gloss.*

locuples, -etis *adi.* NIGID. ap. GELL. 10,5,2 (GRF 166,15) locupletem dictum ait (*P. Nigidius*) ex conpositis vocibus, qui pleraque loca, hoc est qui multas possessiones teneret (CASSIOD. in psalm. 64,10 l. 241 A. locuples ... dicitur, loca plura tenens). CIC. rep. 2,16 tunc (*sc. aetate Romuli*) erat res in pecore et locorum possessionibus, ex quo pecuniosi et locupletes vocabantur (*affertur* NON. p. 42,22. ISID. orig. 10,155). OV. fast. 5,281 aut pecus aut latam dives habebat humum; hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est. QUINT. inst. 5,10,55 locupletem a locorum, pecuniosum a pecorum copia (CHAR. gramm. p. 395,4 B. locuples a copia locorum). PLIN. nat. 18,11 locupletes dicebant loci, hoc est agri, plenos (ISID. diff. 1,137 locuples ... quasi locorum divitiis plenus. 1,166 quasi locis plenus [=ISID. orig. 10,155]). PAUL. FEST. 119 locupletes locorum multorum domini. *thes. gloss.*

locus, -i *m.* VARRO ling. 5,14 incipiam de locis ab ipsius loci origine. locus est, ubi locatum quid esse potest. *vide* capreolus, ilico, lacus, loculus, locuples, loquor, lucumo.

locusta, -ae *f.* ISID. orig. 12,8,9 locusta, quod pedibus sit longis veluti asta; unde et eam Graeci tam maritimam quam terrestrem ἀστακόν appellant.

locutio, -onis *f.* VEL. gramm. VII 79,13 locutionem ... Antonius Rufus (GRF 508,1) per 'q' dicit esse scribendam, quod sit ab eo quod est loqui.

Locutius, -i *m.* (*deus*). TERT. nat. 2,11 deus est dictus ... a loquendo Locutius.

lodix(lud-), -icis *f. et m.* ISID. orig. 19,26,2 ludices a ludis, id est theatris, vocatos quidam existimant: quum enim egrediebantur de ludi prostibulo iuvenes, horum velamento tegebant caput et faciem, quia solet erubescere qui lupanar intraverit.

Loebasius, -i *m.* (*i.q. Liber*). SERV. auct. georg. 1,7 quamvis Sabini ... appellent Liberum Loebasium, dictum ... quia graece λοιβή dicitur res divina.

logicus, -a, -um. ISID. orig. 2,24,7 dicta ... logica (*fem. subst.*), id est rationalis. λόγος enim apud Graecos et sermonem significat et rationem. ISID. orig. 8,6,6 logici (*masc. subst.*) ... quia in natura et in moribus rationem adiungunt. ratio enim Graece λόγος dicitur.

logus, -i *m.* NON. p. 63,15 logi, a graeco sermone, dicta ridicula et contemnenda.

lolligo, -inis *f.* VARRO ling. 5,79 lolligo, quod subvolat, littera commutata, primo volligo.

lonchitis(long-), -tidis *f.* (*herba*). DIOSC. 3,156 semen eius lancie similis est, trigonu est et longu, unde et longitis appellatum est. *cf.* PLIN. nat. 25,137 lonchitis ... cuspidi similis semine.

longaevus, -a, -um. ISID. orig. 10,156 longaevus, quasi longi aevi et longi temporis.

longavo, -onis *m.* VARRO ling. 5,111 tertium fartum est longavo, quod longius quam duo illa.

longinquus, -a, -um. PRISC. gramm. II 136,12 'longus longinquus' ideo assumpsit 'n' ante 'quus', quia aliter euphoniae satisfacere non poterat.

longitudo, -inis *f.* *vide* longodes.

longodes. HYG. fab. 192,6 cometes appellatur sive longodes, quia in longitudinem producitur, sive xiphias, quia gladii mucronis effigiem producit.

longus, -a, -um. ISID. orig. 10,156 longus a linea dictus, propter quod sit porrectus. *vide* Alba Longa, longaevus, longinquus.

Longus, -i *m.* (*cogn. vir.*). QUINT. inst. 1,4,25 ex habitu corporis Rufos Longosque fecerunt (1,6,38).

loquela(-ella), -ae *f.* VARRO ling. 6,57 hinc (*sc. a loquendo*) quidam loquelam dixerunt verbum quod in loquendo efferimus. *vide* loquelaris.

loquelaris(-ellaris), -e. ISID. orig. 1,13 loquellares (*sc. praepositiones*) ... quia loquellis, id est verbis semper cohaerent, nec aliquid valent solae positae, ut 'di-' 'dis-'. (*cf.* ULT. SYLL. gramm. IV 253, 20. CLEDON. gramm. V 26,8).

loquor, loqui. VARRO ling. 6,56 loqui ab loco dictum ...; is loquitur, qui suo loco quodque verbum sciens ponit. *vide* locutio, Locutius, vaniloquus.

lora, -ae *f.* VARRO rust. 1,54,3 expressi acinorum folliculi in dolia coiciuntur, eoque aqua additur; ea vocatur lora, quod lota acina.

lorandrum, -i *n.* ISID. orig. 17,7,54 rhododendron, quod corrupte vulgo lorandrum vocatur, quod sit foliis lauri similibus, flore ut rosa.

Loretum. *sub* Lauretum.

lorica, -ae *f.* VARRO ling. 5,116 lorica, quod e loris de corio crudo pectoralia faciebant; postea subcidit gallica e ferro sub id vocabulum, ex anulis ferea tunica. SERV. Aen. 11,679 proprie lorica est tegimen de corio, tamquam de loro factum. ISID. orig. 18,13,1 lorica vocata eo quod loris careat; solis enim circulis ferreis contexta est.

lorum, -i *n.* DON. Ter. Ad. 181 lora apud veteres laura dicebantur a lauro triumphorum, sub qua necesse erat captivos vinciri ducique per pompam ideo, ut condicionis reminiscantur, loris caeduntur mancipia. *vide* calthula, lorica, luridus.

lotiolentus, -a, -um. NON p. 131,30 lotiolente dictum veluti lutulente, a lotio.

lotium, -ii *n.* ISID. orig. 11,1,138 qui humor (*sc. urina*) vulgo lotium dicitur, quod eo lota, id est munda, vestimenta efficiantur. *vide* lotiolentus.

Lotophagi, -orum *m.* (*pop. Africae*). PAUL. FEST. 119 lotos arboris genus ..., cuius bacis quondam pasti Lotophagi sunt dicti. (*cf.* PLIN. nat. 13,105).

lotos, -u *f.* (*arbor*). PLIN. nat. 16,123 aliae *arbores* in cacumine ramosae, ut pinus, faba Graeca, quam Romae a suavitate fructus ... loton appellant. *vide* Lotophagi.

lotus, -a, -um (*part.* lavo). *vide* lora, lotium, lutum.

Lubentina *sub* Lib-

lubet *sub* lib-

lubido *sub* lib-

lubricus, -a, -um. SERV. Aen. 2,474 lubricum dicitur et quod labitur ...

ut piscis, serpens; et locus in quo labimur (ISID. orig. 10,158 lubricus, ab eo quod labitur. 12,4,2 lubricum dicitur quidquid labitur. 14,8,36 lubricum dici locum ab eo quod ibi quis labitur; et lubricum dicitur non quod labitur, sed in quo labitur). *thes. gloss. vide* coluber, libet, lympha.

Luca bos. VARRO ling. 7,39–40 Luca bos elephans; cur ita sit dicta, duobus modis inveni scriptum. nam et in Cornelii Commentario (GRF 105) erat ab Libycis Lucas, et in Vergilii (GRF106) ab Lucanis Lucas ...; ego arbitror potius Lucas ab luce, quod longe relucebant propter inauratos regios clupeos, quibus eorum tum ornatae erant turres. PLIN. nat. 8,16 elephantos Italia primum vidit Pyrri regis bello et boves Lucas appellavit in Lucanis visos (Sol. 25,15). ISID. orig. 12,2,15 *elephantos* boves Lucas dictos ab antiquis Romanis: boves, quia nullum animal grandius videbant: Lucas, quia in Lucania illos primus Pyrrhus in proelio obiecit Romanis.

Lucani, -orum *m.* (*pop. Italiae*). PLIN. nat. 3,71 Lucani a Samnitibus orti duce Lucio. PAUL. FEST. 119 Lucani appellati dicuntur, quod eorum regio sita est ad partem stellae luciferae, vel quod loca cretosa sint, id est multae lucis, vel a Lucilio duce, vel quod primitus in luco consederint. *vide* Luca bos, Lucanica.

Lucania, -ae *f.* (*regio Italiae*). LYD. mens. 1,7 p. 1,18 W. Λουκανίαν τὴν ἀλσωδεστάτην. τὸ γὰρ ἄλσος κατὰ στέρησιν λοῦκον οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι παρὰ τὸ ἀφεγγές, ὡς ἄξυλον τὴν ὕλην. *vide* Luca bos, Lucanica.

Lucanica, -ae *f.* VARRO ling. 5,111 quod fartum intestinum e crassundiis, Lucanicam dicunt, quod milites a Lucanis didicerint. CHAR. gramm. p. 120,14 B. Lucanica feminino genere, intellegitur hira ...; sumptum est enim nomen ab inventoribus Lucanicis. ISID. orig. 20,2,28 Lucanicae dictae quod prius in Lucania factae sunt.

Lucanus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PRISC. gramm. II 78,17 lux lucis Lucanus.

lucar, -aris *n.* PAUL. FEST. 119 lucar appellatur aes, quod ex lucis captatur. PLUT. quaest. Rom. 88 p. 285D. διὰ τί τὸ τελούμενον εἰς θέας Λοῦκαρ καλοῦσιν; ἢ ὅτι πολλὰ ἔστιν ἄλση περὶ τὴν πόλιν ἀνειμένα θεοῖς, ἃ καλοῦσι 'λούκους', καὶ τὴν ἀπὸ τούτων πρόσοδον εἰς τὰς θέας ἀνήλισκον; *thes. gloss.*

lucaria, -ium *n. pl.* PAUL. FEST. 119 lucaria festa in luco colebant Romani ..., pro eo quod victi a Gallis fugientes e proelio ibi se occultaverint.

lucaris, -e PAUL. FEST. 119 lucaris pecunia, quae in luco erat data.

lucellum, -i *n.* PAUL. FEST. 20 lucellum diminutivum est a lucro (PRISC. gramm. II 111,10 lucrum lucellum).

luceo, -ere. VARRO ling. 6,79 lucere ab luere, et luce dissolvuntur tenebrae. PRISC. gramm. II 433,22 a luce luceo. 466,22. *vide* diluculum, lacunar, Lucina, lucubrum, lucus, luna, lux, noctiluca.

Luceres(-enses, -eses), -um *m.* (*tribus Romana*). VARRO ling. 5,55 Luceres, ut Iunius (GRF 121,4) *ait*, ab Lucumone; sed omnia haec vocabula (*sc. Titienses, Ramnenses, Luceres*) Tusca, ut Volnius (GRF 126) ... dicebat (CIC. rep. 2,14 *Romulus* populum ... et suo et Tatii nomine et Lucumonis discripserat. SERV. Aen. 5,560 a Lucumone Luceres dicti sunt. VIR. ill. 2 a Lucumone Luceres appellavit. PS. ASCON. Verr. *infra*). LIV. 1,13,8 Lucerum nominis et originis causa incerta est. PLUT. Romul. 20,1 Λουκερήνσης διὰ τὸ ἄλσος, εἰς ὃ πολλοὶ καταφυγόντες, ἀσυλίας δεδομένης, τοῦ πολιτεύματος μετέσχον· τὰ δ' ἄλση λούκους ὀνομάζουσιν.

PAUL. FEST. 119 Lucereses et Luceres, quae pars tertia populi Romani est distibuta a Tatio et Romulo, appellati sunt a Lucero, Ardeae rege, qui auxilio fuit Romulo adversus Tatium bellanti (*cf.* 120 *sub* Lucomedi). PS. ASCON. Verr. p. 227,26 Luceres ... a Lucumone sive Lucero sive luco, quem lucum Asylum vocaverat Romulus.

lucerna, -ae *f.* (i) *proprie*: VARRO ling. 5,119 lucerna ... dicta a luce, aut quod id vocant λύχνον Graeci. SERV. Aen. 1,726 a lychno ... lucerna dicta est, unde et brevis est 'lu', ut (*citantur* PERS. 5,181, HOR. sat. 1,6,123)...; si enim a luce diceretur, non staret versus (=ISID. orig. 20,10,2 *cf.* SERV. Aen. 11,657 cum lux 'lu' producat, lucerna 'lu' corripit). PRISC. gramm. II 120,20 luceo lucerna (EUTYCH. gramm. V 454,21). (ii) *nomen piscis*: PLIN. nat. 9,82 subit in summa maria piscis ex argumento appellatus lucerna, linguaque ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet.

lucernaris herba. ISID. orig. 17,9,73 phlomos, quam Latini herbam lucernarem vocant, ab eo quod ad lychnia facit.

Lucerus, -i *m.* (*rex Ardeae*). *vide* Luceres.

Lucetia, -ae *f.* (*cogn. Iunonis*). MART. CAP. 2,149 sive te (*sc. Iunonem*) Lucinam, quod lucem nascentibus tribuas, ac Lucetiam convenit nuncupare.

Lucetius, -i *m.* (*cogn. Iovis*). GELL. 5,12,6 *Iuppiter* dictus est... Lucetius, quod nos die et luce quasi vita ipsa afficeret et iuvaret. PAUL. FEST. 114 Lucetium Iovem appellabant, quod eum lucis esse causam credebant. SERV. Aen. 9,567 lingua Osca Lucetius est Iuppiter, dictus a luce, quam praestare hominibus dicitur. MACR. Sat. 1,15,14 cum Iovem accipiamus lucis auctorem, unde et Lucetium Salii in carminibus canunt.

Lucifer, -eri *m.* (*stella Veneris*). ISID. orig. 3,71,18 Lucifer dictus eo quod inter omnia sidera plus lucem ferat. *vide* Lucani.

lucifer, -era, -erum. PRISC. gramm. II 26,11 lux ... lucifer. EUTYCH. gramm. V 455,5.

Lucina, -ae *f.* (*cogn. Iunonis vel Lunae*). VARRO ling. 5,69 quae (*sc. luna*) ideo ... videtur ab Latinis Iuno Lucina dicta vel quod est terra ... et lucet (ISID. orig. 8,11,57 ipsam, [*sc. Dianam*] et Lucinam adseverant, eo quod luceat); vel quod ab luce eius, qua quis conceptus est, usque ad eam, qua partus quis in lucem, luna iuvat, donec mensibus actis produxit in lucem (TERT. anim. 37 superstitio Romana deam finxit ... Lucinam quae producat in lucem. DON. Ter. Andr. 473 Lucina ab eo quod in lucem producat), ficta ab iuvando et luce Iuno Lucina. CIC. nat. deor. 2,68 Luna a lucendo nominata ... eadem est enim Lucina (*citatur* PROB. Verg. ecl. 6,31. *cf.* FIRM err. 17,2 Luna etiam – haec eadem Lucina – a nocturno lumine nomen accepit). OV. fast. 2,449 gratia Lucinae: dedit haec tibi nomina lucus (PLIN. nat. 16,235 cum ab eo luco [*sc. Lucinae area*] Lucina nominetur), aut quia principium tu, dea, lucis habes. 6,39 an facient mensem luces, Lucinaque ab illis dicar et a nullo nomina mense traham? PAUL. FEST. 304 *lucem* tribuere putabant Iunonem; unde et Lucina dicta est (PORPH. Hor. carm. 3,22,2–3 ideo Lucinam appellamus, quod lucem nascentibus tribuat. *sim.* SERV. auct. georg. 3,60. PHILARG. Verg. ecl. 4,10 rec. I. MART. CAP. 2,149 *sub* Lucetia). PLUT. quaest. Rom. 77 p. 282C Λουκῖναν Ἥραν καλοῦσιν οἷον φωτεινὴν ἢ φωτίζουσαν. PRISC. gramm. II 78,18 *a luce* nascitur etiam Lucina (EUTYCH. gramm. V 454,21). *vide* luna.

Lucius, -ii *m.* (*praen vir.*). VARRO ling. 6,5 Crepusci nominati

Amiterno, qui eo tempore erant nati, ut Lucii prima luce in Reatino (9,60 qui mane natus diceretur, ut is Manius esset, qui luci, Luci[li]us. PAUL. FEST. 119 Lucius praenomen est eius, qui primum fuit, quia oriente luce natus est [*sim.* 148]. LIB. de praen. 5 Lucii coeperunt adpellari qui ipso initio lucis orti erant, aut, ut quidam arbitrantur, a Lucumonibus Etruscis. LYD. mag. 1,23 p. 26,9 W. Λούκιον ... ἀνίσχοντος ἡλίου τεχθέντα).

Lucomedi, -orum *m.* PAUL. FEST. 120 Lucomedi a duce suo Lucomo dicti, qui postea Lucereses sunt appellati.

Lucrinus, -i *m.* (*lacus Campaniae*). ISID. orig. 13,19,8 Lucrinus ... dictus quia olim propter copiam piscium vectigalia magna praestabat (*i.e. a lucro*).

lucrum, -i *n.* VARRO ling. 5,176 lucrum ab luendo, si amplius quam ut exsolveret, quanti esset, receptum. *vide* lucellum, Lucrinus.

luctatio, -onis *f.* ISID. orig. 18,23 luctatio a laterum conplexu vocata, quibus comminus certantes innitent, qui Graeca appellatione athletae vocantur.

luctans, -antis *m.* (*subst. part.* luctor; *i.q. trabes*). ISID. orig. 19,19,6 coplae vocatae quod copulent in se luctantes. luctantes, quod erecti invicem se teneant more luctantium.

luctificus, -a, -um. PRISC. gramm. II 26,1 luctus luctificus.

luctuose. *adv.* *vide* lusciniola.

luctus, -us *m.* PAUL. FEST. 120 luctus et lugere a Graeco trahuntur λυπεῖν vel ἀλύσσειν. ISID. diff. 1,227 lugentes ... dicti, quasi luce egentes, unde et luctus (lucus *v.l.*) dicitur. *vide* luctificus, lues, lusciniola.

lucubros, -i *m.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,73 phlomos, quam Latini herbam lucernarem vocant, ab eo quod ad lychnia facit; eadem et lucubros, quod lucem praebeat umbris.

lucubrum, -i *n.* ISID. orig. 20,10,8 (*de vasis luminariorum*) lucubrum vocatum quod luceat in umbra.

luculentitas, -atis *f.* NON. p. 135,2 luculentitatem: a luculento. *thes. gloss.*

luculentus, -a, -um. PAUL. FEST. 120 luculentus a luce appellatus (NON. p. 63,11 luculentum, pulchrum et bonum et perspicuum: dictum a luce). ISID. orig. 10,154 luculentus, ab eo quod sit lingua clarus et sermone splendidus. *thes. gloss. vide* luculentitas.

Luculleum marmor. ISID. orig. 16,5,17 Luculleum marmor nascitur in Melo insula; cui Lucullus consul nomen dedit, qui delectatus illo primus Romam invexit; solumque pene hoc marmor ab amatore nomen accepit. est et Lunensis.

Lucullus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Luculleum marmor.

lucumo(-omo), -onis *m.* PAUL. FEST. 120 lucomones quidam homines ob insaniam dicti quod loca, ad quae venissent, infesta facerent. SERV. Aen. 2,278 lucumones ... reges sunt lingua Tuscorum. *vide* Luceres, Lucius.

Lucumus(-omus), -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Lucomedi.

lucus, -i *m.* (a) *a non lucendo, per antiphrasin*: QUINT. inst. 1,6,34 etiamne a contrariis aliqua sinemus trahi, ut lucus, quia umbra opacus parum luceat? DON. gramm. IV 402,4 antiphrasis est unius verbi ironia, ut ... lucus eo quod non luceat. CHAR. gramm. p. 364,9 B. antiphrasis ... diversitatem rei nominat, ut ... lucus, quod minime luceat. *sim.* DIOM. gramm. I 462,15. SERV. Aen. 1,22. 1,441 (=SCHOL. Stat. Ach. 1,593). 3,63.

HIER. epist. 40,2. AUG. dialect. 6,10. doct. christ. 3,29,41. MART. Cap. 4,360. POMP. gramm. V 228,21. 260,1. 311,3. CASSIOD. in psalm. 55,21. 55 A. LYD. mens. 1,7 p. 2,1 W. ISID. orig. 1,29,3. 1,37,24. 14,8,30. 17,6,7. in num. 33,1. (b) *a lucendo*: SERV. Aen. 1,441 (=SCHOL. Stat. Ach. 1,593) lucus ... dicitur quod non luceat, non quod sint ibi lumina causa religionis, ut quidam volunt. PRISC. gramm. II 136,17 luceo lucus. ISID. orig. 14,8,30 potest et a conlucendo crebris luminibus dici, quae ibi propter religionem ... fiebant. 17,6,7 sive a luce, quod in eo lucebant funalia vel cerei propter nemorum tenebras. *thes. gloss. vide* Lucani, Lucania, lucar, lucaria, lucaris, Luceres, Lucina, oblucuviasse.

ludibrium, –i *n.* NON. p. 46,15 ludibria proprietatem trahunt a levi ac sine pondere et contemnendo aut, quod magis verum est, ludicro.

ludibundus, –a, –um. CHAR. gramm. p. 197,22 B. alia a participiis, ut ludibundus et laudabundus.

ludicrum, –i *n.* ISID. orig. 18,16,1 haec (*sc. spectacula*) et ludicra nuncupata, quod in ludis gerantur aut in cenis (scenis *v.l.*). *vide* ludibrium.

ludio, –onis *m.* DION. HAL. 2,71,4 εἰσιν οὗτοι τῆς πομπῆς ἡγεμόνες καλούμενοι πρὸς αὐτῶν (*sc.* Ῥωμαίων) ἐπὶ τῆς παιδιᾶς τῆς ὑπὸ Λυδῶν ἐξευρῆσθαι δοκούσης λυδίωνες.

ludius, –i *m.* TERT. spect. 5 *ex Etruria* Romani arcessitos artifices mutuantur itemque enuntiationem ut ludi (*i.e. ludii*) a Lydis vocarentur; sed etsi Varro (GRF 363,435) ludios (ludos B, *cf.* ISID. orig. 18,16,2 *sub* ludus) a ludo id est a lusu interpretatur, sicut et Lupercos ludios appellabant,quod ludendo discurrant, tamen eum lusum ... religionibus reputat. APPIAN. Pun. 259 λυδίους ... καλοῦσιν, ὅτι, οἶμαι, Τυρρηνοὶ Λυδῶν ἄποικοι. *thes. gloss.*

ludo, –ere. *vide* armilustrium, ludus.

ludus, –i *m.* VARRO ap. ISID. orig. 18,16,2 (*cf.* GRF 363,435) Varro autem dicit ludos a luso vocatos, quod iuvenes per dies festos solebant ludi exultatione populum delectare. QUINT. inst. 1,6,34 etiamne a contrariis aliqua sinemus trahi, ut ... ludus quia sit longissime a lusu (FEST. 347 ludi appellantur, in quibus minime luditur. PAUL. FEST. 122 sic [*sc.* κατὰ ἀντίφρασιν] ludum dicimus, in quo minime luditur). ISID. orig. 18,16,2 (*cf.* TERT. spect. 5 *sub* ludius) ludorum origo sic traditur: Lydios ex Asia transvenas in Etruria consedisse ... inde Romani arcessitos artifices mutuati sunt; et inde ludi a Lydis vocati sunt. *vide* eludo, lodix, ludicrum, ludius.

lues, –is *f.* PAUL. FEST. 120 lues est diluens usque ad nihil, tractum a Graeco λύειν. NON. p. 52,5 lues a rebus solvendis proposita (proprie posita *susp. Lindsay*). GLOSS. IV Plac. L 32 lues ... sordes dicuntur elui dignae. PRISC. gramm. II 130,12 a praesenti ... luo lues (EUTYCH. gramm. V 459,23. 462,32). ISID. orig. 4,6,19 lues a labe et luctu vocata.

lugeo, –ere. PAUL. FEST. 120 luctus et lugere a Graeco trahuntur λυπεῖν vel ἀλύσσειν. SERV. Aen. 6,441 lugentes campi quasi lucis egentes (ISID. diff. 1,227).

lumarius, –a, –um. VARRO ling. 5,137 *sub* lumectum.

lumbare, –is *n.* ISID. orig. 19,22,25 lumbare vocatur quod lumbis religetur, vel quod lumbis haereat.

lumbricus, –i *m.* ISID. orig. 12,5,13 lumbricus vermis intestinarum, dictus quasi lumbicus, quia labitur, vel quod in lumbis sit.

lumbus, -i *m*. ISID. orig. 11,1,98 lumbi ob libidinis lasciviam dicti, quia in viris causa corporeae voluptatis in ipsis est. *vide* lumbare, lumbricus.

lumectum, -i *n*. VARRO ling. 5,137 *falces* lumariae sunt quibus secant lumecta, id est cum in agris serpunt spinae; quas quod ab terra agricolae solvent, id est luunt, lumecta.

lumen, -inis *n*. PRISC. gramm. II 126,10 luo, lumen. ISID. orig. 11,1,36 (*de oculis*) dicta lumina, quod ex eis lumen manat (13,10,14), vel quod ex initio sui clausam teneant lucem, aut extrinsecus acceptam visui proponendo refundant. *vide* alumen, Lucina, lucus, luna.

luna, -ae *f*. VARRO ling. 5,68 luna quod sola lucet noctu. CIC. nat. deor. 2,68 luna a lucendo nominata. FIRM. err. 17,2 luna ... a nocturno lumine nomen accepit. ISID. orig. 3,71,2 luna dicta quasi Lucina, ablata media syllaba...; sumpsit ... nomen per derivationem a solis luce, eo quod ab eo lumen accipiat, acceptum reddat. *vide* Luna (*urbs*), lunaticus.

Luna, -ae *f*. (*urbs Etruriae*). RUT. NAM. 2,64 advehimur celeri candentia moenia lapsu: nominis (*i. Lunae*) est auctor sole corusca soror. SCHOL. Pers. 6,1 portus naturali flexu curvatus in se fluctus recipit, qui propter curvationem Lunae portus vocatur.

lunaticus, -a, -um. ISID. orig. 4,7,6 *epilepticos* vulgus lunaticos vocant, quod per lunae cursum comitetur eos insidia daemonum. 10,61 lunaticus eo quod certo lunae tempore patiatur.

luo, -ere. *vide* luceo, lucrum, lues, lumectum, lumen, Lupercal, Lupercalia, lustrum(1), lutra.

lupa, -ae *f*. (*i.q. meretrix*). DION. HAL. 1,84,4 *Laurentiam Faustuli uxorem nominatam esse* τὴν Λούπαν. ἔστι δὲ τοῦτο Ἑλληνικόν (*fort. falso pro* Λατινόν) τε καὶ ἀρχαῖον ἐπὶ ταῖς μισθαρνούσαις τἀφροδίσια τιθέμενον (*cf*. LIV. 1,4,7. PLUT. Romul. 4,4. LACT. inst. 1,20,2 HIER. chron. a Abr. p. 85a). SERV. Aen. 3,647 lupae, id est meretrices, dictae ab obscenitatis et odoris similitudine. ISID. orig. 10,163 lupa, meretrix, a rapacitate vocata, quod ad se rapiat miseros et adprehendat (18,42,2). *vide* lupanar.

lupanar, -aris *n. et* **lupanarium**, -i *n*. LACT. inst. 1,20,2 Faustuli uxor ... propter vulgati corporis vilitatem lupa ..., id est meretrix, nuncupata est; unde etiam lupanar dicitur (*sim*. SERV. Aen. 1,273. HIER. chron. a Abr. p. 85a. AUG. civ. 18,21 p. 283,22 D. PS. AUR. VICT. orig. 21,2). SERV. Aen. 3,647 lupanaria lustra dicimus, ubi habitant lupae, id est meretrices. PRISC. gramm. II 127,7 lupa lupanar (222,5). ISID. orig. 18,42,2 lupanar vocatum ab ... meretricibus, quae propter vulgati corporis levitatem lupae nuncupabantur. *thes. gloss.*

lupata, -orum *n*. SERV. georg. 3,208 dicta ... lupata a lupinis dentibus, qui inaequales sunt, unde etiam eorum morsus vehementer obest (=ISID. orig. 20,16,2).

Luperca, -ae *f*. (*dea*). VARRO ap. ARNOB. nat. 4,3 (GRF 343,371) quod abiectis infantibus (*sc. Romulo et Remo*) pepercit lupa non mitis, Luperca ... dea est auctore appellata Varrone.

Lupercal, -alis *n*. VERG. Aen. 8,343 Lupercal, Parrhasio dictum Panos de more Lycaei. SERV. *ad l.* sub monte Palatino est quaedam spelunca, in qua de capro luebatur ...; unde et lupercal non nulli dictum putant. alii quod illic lupa Remum et Romulum nutrierit: alii, quod et Vergilius, locum esse hunc sacratum Pani ... cui ... mons ... consecratus est ... dictus Lycaeus, quod

lupos non sinat in oves saevire ...; ideo et Evander deo gentis suae sacravit locum et nominavit lupercal, quod praesidio ipsius numinis lupi a pecudibus arcerentur. *vide* Lupercalia, Luperci.

Lupercalia, -ium *et* -orum. *n.* VARRO ling. 6,13 Lupercalia dicta, quod in Lupercali Luperci sacra faciunt. QUINT. inst. 1,5,66 quamvis ... inveniantur qui Lupercalia aeque tres partes orationis esse contendant, quasi luere per caprum. PLUT. quaest. Rom. 68 p. 280C λύκος μὲν ὁ λοῦπός ἐστι καὶ Λύκαια τὰ Λουπερκάλια (*cf.* Romul. 21,3. IUST. 43,1,7).

Luperci, -orum *m.* VARRO ling. 5,85 Luperci, quod Lupercalibus in Lupercali sacra faciunt. *cf.* AUG. civ. 18,17 p. 277,16 D.

lupinus, -a, -um. *vide* lupata.

lupus, -i *m.* (i) *proprie, i.q. canis lupus*: PAUL. FEST. 6 lupus ... venit ex Graeco λύκος. ISID. orig. 12,2,23 lupus Graeca derivatione in linguam nostram transfertur. lupos enim illi λύκους dicunt ...; alii lupos vocatos aiunt quasi leopos, quod quasi leonis, ita sit illi virtus in pedibus; unde et quidquid pede presserit non vivit. *vide* Lupercal, Lupercalia. (ii) *piscis*: VARRO ling. 5,77 vocabula piscium pleraque translata a terrestribus ... a vi quadam ut haec: lupus, canicula, torpedo (ISID. orig. 12,6,5 ex moribus terrestrium *pisces nominantur*: ut ... lupi, quod inproba voracitate alios persequantur. 12,6,24 lupum ... aviditas appellavit, piscem in captura ingeniosum. (iii) *instrumentum*: ISID. orig. 20,15,4 lupus, qui et canicula, ferreus arpax, quia, si quid in puteum decidit, rapit et extrahit; unde et nomen accepit.

lura, -ae *f.* *vide* lurc(h)o(1).

lurc(h)o(1), -onis *m.* PAUL. FEST. 120 lura, os cullei, vel etiam utris; unde lurcones capacis gulae homines. NON. p. 10,27 lurcones dicti sunt a lurchando; lurchare est cum aviditate cibum sumere. *thes. gloss.*

lurc(h)o(2), -are *vide* lurc(h)o(1).

luridus, -a, -um. ISID. orig. 10,162 luridus, quod sit pallidus, a loro dictus, quod huiusmodi habeat cutem.

luscinia, -ae *f.* ISID. orig. 12,7,37 luscinia avis inde nomen sumpsit, quia cantu suo significare solet diei surgentis exortum, quasi lucinia. *thes. gloss.*

lusciniola, -ae *f.* VARRO ling. 5,76 lusciniola quod luctuose canere existimatur atque esse ex Attica Progne in luctu facta avis.

luscitiosus, -a, -um. ISID. orig. 10,163 *sub* luscus.

luscus, -a, -um. ISID. orig. 10,163 luscus, quod lucem ex parte sciat, sicut luscitiosus, qui vespere nihil videt.

Lusitania, -ae *f.* (*regio Hispaniae*). VARRO ap. PLIN. nat. 3,8 (GRF 350,396) in universam Hispaniam M. Varro pervenisse Hiberos et Persas et Phoenicas Celtasque et Poenos tradit; lusum enim Liberi patris aut lyssam (*i.e.* λύσσαν) cum eo bacchantium nomen dedisse Lusitaniae (MART. CAP. 6,628).

lustralis, -e. ADNOT. Lucan. 6,786 'lustrales' gloriosas, inlustres; hoc est per quorum mortem sit lustratus exercitus.

lustratio, -onis *f.* PAUL. FEST. 120 lues ... tractum a Graeco λύειν; hinc dictum ... lustratio, qua quid solvitur ac liberatur.

lustricus, -a, -um. PAUL. FEST. 120 lustrici dies infantium appellantur ... quia his lustrantur atque eis nomina imponuntur (MACR. Sat. 1,16,36 dies lustricus quo infantes lustrantur et nomen accipiunt).

lustro, -are. *vide* lustralis, lustricus, lustrum(1), tubulustrium.

lustror, -ari. NON p. 135,7 lustratus, luxuriosus: a lustris, abditis locis (*affert* PLAUT. Cas. 245). p. 335,37 lustrari dicimus et scortari: a lustris (*affert* PLAUT. Pseud. 1107).

lustrum(1), -i *n.* VARRO ling. 6,11 lustrum nominatum tempus quinquennale a luendo, id est solvendo, quod quinto quoque anno vectigalia et ultro tributa per censores persolvebantur. SERV. Aen. 1,283 lustrum ... dictum quod post quinquennium unumquodque civitas lustrabatur (SERV. auct. Aen. 3,279 certaminum sacra celebratio lustrum vocatur: lustrato enim populo dii placantur. ISID. nat. 6,6 lustrum quinquennii tempus ...; dictum ... quia census per quinquennium ... agebatur ... *et* urbs Roma lustrabatur [=ISID. orig. 5,37,2]). *vide* armilustrium, lustror.

lustrum(2), -i *n.* SERV. Aen. 1,607 lustra ... ferarum cubilia ... per contrarium dicimus, quia parum inlustrantur (=ISID. orig. 14,8,29).

lusus, -us *m.* *vide* ludus, Lusitania.

luteus, -a, -um. GELL. 2,26,15 luteus ... rufus color est dilutior; inde ei nomen ... esse factum videtur.

lutra, -ae *f.* VARRO ling. 5,97 lutra, quod succidere dicitur arborum radices in ripa atque eas dissolvere, ab luere (*Scal.*; litra *cod.*; luere lutra *Kent; alii alia*).

lutum, -i *n.* PAUL. FEST. 120 lues ... tractum a Graeco λύειν. hinc dictum lutum terra humore soluta. ISID. orig. 1,29,3 sunt ... etymologiae nominum ... ex contrariis ut a lavando lutum, dum lutum non sit mundum (16,1,4 lutum vocatum quidam per antiphrasin putant, quod non sit mundum; nam omne lotum mundum est =19,10,18).

lux, -cis *f.* MACR. Sat. 1,17,39 Romani, ut pleraque alia ex Graeco, ita et lucem videntur a λύκη figurasse. PRISC. gramm. II 140,20 luceo lux. 466,24 quaeritur, nomen a verbo (*i.e. lux a luceo*) an magis ex nomine verbum natum sit, quod esse mihi verius videtur. *vide* colluco, diluculum, elucifico, lanterna, Luca bos, Lucani, luceo, lucerna, Lucetia, Lucetius, Lucifer, Lucina, Lucius, luctus, lucubros, luculentus, lucus, lugeo, lumen, luna, luscus, noctiluca, oculus, praelucidus, subluco.

luxum, -i *n.* *sub* luxus.

luxuria, -ae *et* -ies (-ei) *f.* NON. p. 55,12 luxum, id est vulsum et loco motum ...; inde luxuria, quia a recta vivendi via sit exclusa et eiecta. PRISC. gramm. II 130,13 a praesenti ...; luxurio luxuries.

luxurio, -are. *vide* luxuria.

luxuriosus, -a, -um. PAUL. FEST. 119 luxa membra e suis locis mota et soluta, a quo luxuriosus in re familiari solutus. *vide* luxus.

luxus, -a, -um *et* -um -i (*n. pro subst.*). ISID. diff. 1,326 luxuriosus quasi solutus in voluptates, unde membra loco mota luxa dicuntur (=ISID. orig. 10,160). 20,2,22 lixa ... aqua dicitur ab eo quod sit soluta; unde et ... membra loco mota luxa dicuntur. *vide* luxuria, luxuriosus.

Lyaeus, -i *m.* (*cogn. Bacchi*). SERV. auct. Aen. 4,58 *Bacchus* dictus Lyaeus ἀπὸ τοῦ λύειν, quod nimio vino membra solvantur (=ISID. orig. 8,11,44). FULG. myth. 2,12 p. 53,20 Dionisius ... Lieus dicitur quasi lenitatem praestans.

Lycaeus, -i *m.* (i) *cogn. Iovis et Panos*: VARRO ap. AUG. civ. 18,17 p. 277,15 D. (GRF 250,189) nec idem propter aliud arbitratur historicus *Varro* in Arcadia tale nomen adfictum Pani Lycaeo et Iovi Lycaeo nisi propter hanc

in lupos hominum mutationem, quod eam nisi vi divina fieri non putarent. lupus enim graece λύκος dicitur, unde Lycaei nomen apparet inflexum. PLIN. nat. 4,6,21 *mons* in Arcadia ... Lycaeus in quo Lycaei Iovis delubrum. SERV. Aen. 8,343 *Pan* dictus Lycaeus, quod lupos non sinat in oves saevire. (ii) *mons*: BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,17 a Lycone, rege Arcadiae, Lycaeus mons dictus est.

lycanche, -es *f.* CAEL. AUR. acut. 3,1,1 *sub* synanchica passio.

Lyce, -es *f.* (*nympha*). *vide* Lycia.

lychnis, -idis *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,103 lychnis appellata a lucernarum accensu, tum praecipuae gratiae (ISID. orig. 16,14,4 lychnis ... appellata a lucernarum flagrantia). PROB. gramm. IV 209,34 'lychnis' ... Graecum est.

lychnites, -is *m.* (i) *lapis*: VARRO ap. PLIN. nat. 36,14 (GRF 364,436) marmore usi sunt e Paro insula, quem lapidem coepere lychniten appellare, quoniam ad lucernas in cuniculis caederetur, ut auctor est Varro. (ii) *gemma*: SOL. 52,58 lychniten ... fert India, cuius lucis vigorem flagrantia excitat lucernarum (*cf.* PLIN. nat. 37,103 *sub* lychnis), qua ex causa lychniten Graeci vocaverunt.

lychnitis. *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,121 lychnitis ... foliis ... crassis pinguibusque, ad lucernarium lumina aptis (*cf* DIOSC. 4,99 p. 52,19 in lucernis plurimi utuntur).

. **lychnium,** -i *n.* ISID. orig. 17,6,25 lychnium dicitur quod lumen det (19,19,3).

lychnus, -i *m.* *vide* lucerna.

Lycia, -ae *f.* (*regio Asiae Minoris*). SERV. auct. Aen. 3,332 Lycadius, Apollinis et Lyciae nymphae filius, cum in adultam aetatem venisset ..., regionem in qua natus erat a matre Lyciam nominavit (12,516 appellata ... Lycia est a Lyce nympha). 4,377 est ... fabula, cur Lycia vocata sit regio: Diana harum regionum gaudebat venatu; sed ... tanta vis luporum se ibi infundit, ut omnes feras eorum incursus absumeret. *cf. ibid. sub* Lycius. *aliter*: ISID. orig. 14,3,46 Lycia nuncupata quod ab oriente adiuncta Ciliciae sit (*i.e.* ἀπὸ τῆς λύκης).

lyciniae (*olivae*). ISID. orig. 17,7,65 lyciniae, eo quod optimum dent lumen; nam λυχνίς lumen est.

lyciscus, -i *m.* SERV. ecl. 3,18 lycisci sunt, ut etiam Plinius dicit (*cf.* nat. 8,148), canes nati ex lupis et canibus (ISID. orig. 12,2,28).

Lycius(-eus), -i *m.* (*cogn. Apollinis*). PAUL. FEST. 119 Lycii Apollinis oraculum in Lycia maximae claritatis fuit, ob luporum interfectionem. λύκος enim lupus est. SERV. auct. Aen. 4,377 Apollinem Lyceum appellari dicunt sive de Lyco, quem vicit ...; sive quod est λευκός, a candore – idem enim et sol creditur; sive quod transfiguratus in lupum cum Cyrene concubuit, et inde eadem provincia Lycia vocata; sive quod in lupi habitu Telchinas occiderit; sive quod lupus ei primus post interemptum Pythonem ... laurum attulit; sive quod pastoralis deus lupos interemit. *ibid. infra. Danaus* profectus ubi invenisset taurum et lupum inter se pugnantes ... cum ... lupum videret vicisse, Apollini Lycio templum dedit. MACR. Sat. 1,17,36 Antipater Stoicus Lycium Apollinem nuncupatum scribit ἀπὸ τοῦ λευκαίνεσθαι πάντα φωτίζοντος ἡλίου. Cleanthes Lycium Apollinem appellatum notat quod, veluti lupi pecora rapiunt, ita ipse quoque umorem eripit

radiis.

Lycomedes, –is *m.* (*nom. vir.*). FULG. myth. 3,7 p. 72,3 Licomeden ... Grece quasi gliconmeden, id est dulce nihilum; omnis enim libido et dulcis est et nihil est.

Lycon, –onis *m.* (*rex Arcadiae*). *vide* Lycaeus (mons).

lycophos. *n.* PAUL. FEST. 121 lycophos Graeci dicunt, quod nos primum tempus lucis; dictum autem lycophos, quasi λευκὸν φῶς, id est lumen candidum (*cf.* MACR. Sat. 1,17,37).

lycopthalmos, –i *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 lycopthalmos quattuor colorum est ... ut luporum oculi (=ISID. orig. 16,15,20).

Lyctius, –a, –um. SERV. Aen. 3,401 Lyctius Idomeneus a Lycto, Cretae civitate, unde ... pulsus est.

Lyctus, –i *f.* (*oppid. Cretae*). *vide* Lyctius.

Lydi, –orum *m.* (*pop. Lydiae*). DION. HAL. 1,28,2 Ξάνθος δὲ ὁ Λυδὸς ἱστορίας ... Ἄτυος ... παῖδας γενέσθαι λέγει Λυδὸν καὶ Τόρηβον ...· καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὧν ἦρξαν ἐπ' ἐκείνων φησὶ τεθῆναι τὰς ὀνομασίας. SERV. Aen. 8,479 Lydi ... a Lydo, regis fratre, qui in provincia remanserat. ISID. orig. 9,2,3 quartus *filius Chus* Ludi, a quo Lydii. *vide* ludicus, ludus.

Lydia, –ae *f.* (*regio Asiae Minoris*). ISID. orig. 14,3,43 Lydia ... a Lydo regis fratre, qui in provincia remanserat, cognominata est (*ex* SERV. Aen. 8,479 *cf. sub* Lydi).

Lydus, –i *m.* (*nom. vir*). *vide* Lydi, Lydia.

lygos, –u *f.* (*frutex*). DIOSC. 1,113 p. 57,13 ligos ... dicitur ideo quia virge ipse fortiores sunt. ORIBAS. eup. 2,1 A 1 Aa p. 425 lygus ... vocatur, quia virgultae eius ligant.

lympha, –ae *f.* VARRO ling. 5,71 ab aquae lapsu lubrico lympha. 7,87 <lympha> a Nympha (PAUL. FEST. 120 lymphae dictae sunt a nymphis. PRISC. gramm. II 36,22 lympha ... ἀπὸ τοῦ ... 'νύμφη'. solebant enim vetustissimi Graecorum 'l' pro 'n' scribere. III 407,2). *vide* limpidus, lymphaticus, lymphor (lymphatus), nympha.

lymphaticus, –a, –um. TERT. bapt. 5 *sub* hydrophobus. PRISC. gramm. II 442,7 a lympha lymphatus et lymphaticus. GLOSS. IV Plac. L 15 *sub* lymphor. ISID. orig. 10,161 lymphaticus, quod aquam timeat ...; proprie ... qui vitium ex aqua contrahit, cuius vitium est huc atque illuc cursare, aut a fluore aquae sumpto vitio.

lymphor, –ari. PRISC. gramm. II 434,1 a lympha lymphor lympharis. GLOSS. IV Plac. L 15 lymphari est bacchari et ... discurrere sicut lympha, id est aqua, huc atque illuc ... discurrit; sunt ... qui dicunt lymphaticos spiritu quodam aquarum perturbatos agitari. *part.* **lymphatus,** –a, –um. VARRO ling. 7,87 <lymphata> dicta a lympha. SERV. Aen. 7,377 lymphata percussa furore Lympharum, sicut cerritos a Cerere dicimus. PRISC. gramm. II 442,7 *sub* lymphaticus.

lyncurium, –i *n.* (*gemma*). PLIN. nat. 8,137 lyncum umor ... glaciatur arescitve in gemmas ... lyncurium vocatas. 37,34 Demostratus lyncurium *electrum* vocat et fieri ex urina lyncum bestiarum ...; Sudines arborem, quae gignat in Liguria, vocari lynca. 37,52 lyncurium ... fieri ... adfirmant ex urina ... lyncis (SOL. 2,38. DIOSC. 2,64 p. 207,1. ISID. orig. 12,2,20. 16,8,8).

Lyncus, –i *m.* (*rex Scythiae*). *vide* lynx.

lynx, –cis *f.* SERV. Aen. 1,323 Lyncus rex Scythiae fuit, qui missum a

Cerere Triptolemum, ut hominibus frumenta monstraret ... interimere cogitavit. ob quam rem irata Ceres eum convertit in lyncem (=HYG. fab. 259. [*ex* SERV. *interpol.*] SCHOL. Stat. Theb. 4,658). ISID. orig. 12,2,20 lyncis dictus, quia in luporum genere numeratur; bestia maculis terga distincta ut pardus, sed similis lupo: unde et ille λύκος, iste lyncis. *vide* lyncurium.

lyra, -ae *f.* ISID. orig. 3,22,8 lyra dicta ἀπὸ τοῦ ληρεῖν, id est a varietate vocum (8,7,4 *sub* lyricus).

lyricus, -a, -um. ISID. orig. 8,7,4 lyrici poetae ἀπὸ τοῦ ληρεῖν, id est a varietate carminum. unde et lyra dicta.

M

Macaron *vel* **Macaron(n)esos,** –i *f.* (*i.q. Creta*). PLIN. nat. 4,58 *Cretam* Macaron nonnulli a temperie caeli appellatam existimavere. SOL. 11,5 nonnulli ... a temperie caeli *Cretam* Macaronneson appellatam prodiderunt (MART. CAP. 6,659. ISID. orig. 14,6,15).

Macedo, –onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Macedonia.

Macedonia, –ae *f.* (*regio Graeciae*). SOL. 9,11 post *Emathium* ... in Macedonis exortum Emathiae nomen perstitit: sed Macedo Deucalionis maternus nepos ... vertit vocamen Macedoniamque a se dixit (COMMENT. Lucan. 1,1. ISID. orig. 14,4,13).

macellum, –i *n.* VARRO ling. 5,146 Forum Olitorium ... erat antiquum Macellum ...; ea loca etiam nunc Lacedaemonii vocant μάκελλον, sed Iones ostia <h>ortorum μακελλώτας <h>ortorum, et castelli μάκελλα. 5,147 appellatum macellum, ut quidam scribunt, quod ibi fuerit <h>ortus, alii quod ibi domus fuerit, cui cognomen fuit Macellus, quae ibi publice sit diruta, e qua aedificatum hoc quod vocetur ab eo macellum (VARRO ap. DON. Ter. Eun. 256 [GRF 231,121]. PAUL. FEST. 125. PLUT. quaest. Rom. 54 p. 277E). PLUT. quaest. Rom. 54 p. 277D. διὰ τί τὰ κρεοπώλια μάκελλα καὶ μακέλλας καλοῦσι; πότερον ἀπὸ τῶν μαγείρων τοὔνομα διαφθαρέν ... DON. Ter. Eun. 257 macellum a mactandis pecoribus dictum (ISID. orig. 15,2,44 macellum dictum quod ibi mactentur pecora quae mercantibus venundantur).

Macellus, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* macellum.

macellus, –a, –um. VARRO ling. 8,79 macer macricolus macellus. PAUL. FEST. 7 diminutive a macro macellus.

macer, –cra, –crum. VARRO ling. 6,50 maerere a marcere ...; hinc etiam macri dicti. PRISC. gramm. II 118,10 macies macer (ISID. orig. 10,180 macer a macie). 127,19 macero macer. *vide* macellus, macricolus.

maceria, –ae *f. et* **maceries,** –ei *f.* DON. Ter. Ad. 908 maceries dicitur paries non altus de <materia> macerata. ISID. orig. 15,9,4 maceriae sunt parietes longi, quibus vineae aliquae clauduntur; longum enim Graeci μακρόν dicunt.

macero, –are. *vide* macer, maceria, macies.

machaera, –ae *f.* ISID. orig. 18,6,2 μακρόν Graeci longum vocant; hinc et machaera. *vide* machaeris.

machaeris, –idis *f.* (*herba*). DIOSC. 4,20 xifion aut fasganon aut macerida dicunt pro scemate foliorum, quia ... sunt ... acuta sicut macera.

machina, –ae *f.* *vide* macio(1).

macies, –ei *f.* PRISC. gramm. II 130,12 macero macies. ISID. orig. 10, 180 macer a macie: et macies a moechia, eo quod inmoderata libido macros faciat. *vide* macer, macilentus.

macilentus, –a, –um. PAUL. FEST. 125 macilenti: macie tenuati.

macio(1), –onis *m.* ISID. orig. 19,8,2 maciones dicti a machinis in quibus insistunt *fabri* propter altitudinem parietum.

macio(2), –are. EUTYCH. gramm. V 459,9 macies macio macias.

Macra, –ae *m.* (*fluvius Liguriae*). ADNOT. Lucan. 2,426 Macra naves ... non potest sustinere et ideo Macra dictus est.

macricolus, -a, -um. VARRO ling. 8,79 *sub* macellus.

Macrobii(-ioe), -orum *m.* (*pop., i.q. Aethiopes*). SEN. dial. 5,20,22 Aethiopes ... ob longissimum vitae spatium Macrobioe appellantur (SOL. 30,9 Macrobii Aethiopes vocantur: dimidio enim eorum protentior est quam nostra vita. COMMENT. Lucan. 10,280 ad populos longi aevi id est Macrobios).

macte. *sub* mactus.

macto, -are. NON. p. 341,35 mactare est magis augere (SERV. Aen. 4,57. 6,248). *vide* macellum.

mactus, -a, -um *et* **macte.** PAUL. FEST. 125 mactus magis auctus (ISID. orig. 10,165). PORPH. Hor. sat. 1,2,31 macte ... magis aucte (NON. p. 247,36. SERV. Aen. 9,638. PRISC. gramm. II 183,8). GLOSS. IV Plac. M 8 macte ... id est multum aucte. *thes. gloss.*

madefacio, -ere. *vide* medulla.

madidus, -a, -um. *vide* madulsa.

madulsa, -ae *m.*(?) PAUL. FEST. 126 madulsa ebrius, a Graeco μαδᾷν deductum, vel quia madidus satis a vino.

Maeander, -dri *m.* (*fluvius*). ISID. orig. 13,21,23 Maeander ... vocatus quod sit flexuosus et numquam currat rectus (*affert* OV. met. 2,246).

Maecenas, -atis *m.* (*nom. vir.*). VARRO ling. 8,84 *sub* Carrinas.

Maenala, -orum *n.* (*montes Arcadiae*). SERV. georg. 1,17 Maenala mons Arcadiae, dictus ἀπὸ τῶν μήλων, id est ab ovibus, quibus plenus est.

Maenia columna. NON. p. 65,21 *sub* maenianum. PS. ASCON. div. in Caec. p. 201,19 Maenius cum domum suam venderet Catoni et Flacco censoribus, ut ibi basilica aedificaretur, exceperat ius sibi unius columnae ... unde ipse et posteri eius spectare munus gladiatorium possent ...; ex illo igitur columna Maenia vocitata est.

maenianum(moen-), -ae *n.* NON. p. 65,20 maeniana ab inventore eorum Maenio dicta sunt; unde et columna Maenia. ISID. orig. 15,3,11 Moenius collega Crassi in foro proiecit materias, ut essent loca in quibus spectantes insisterent, quae ex nomine eius Moeniana appellata sunt.

Maenius, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Maenia columna, maenianum.

maenomenos, -a, -um. PLIN. nat. 21,77 genus ... mellis, quod ab insania, quam gignit, maenomenon vocant.

maereo, -ere. VARRO ling. 6,50 maerere a marcere, quod etiam corpus marcesceret.

maeror, -oris *m.* *vide* aerumna.

maestus, -a, -um. ISID. orig. 10,174 mestus, naturaliter tristis, non casu. est enim a natura animi et mentis, unde et mestus.

magalia, -um *n.* SERV. Aen. 1,421 magalia ... ἀντίστοιχον est; nam debuit magaria dicere, quia magar, non magal Poenorum lingua villam significat (ISID. orig. 15,12,4 magalia dicta quasi magaria, quia magar Punici novam villam dicunt, una littera commutata 'l' pro 'r', magalia, magaria). POMP. gramm. V 284,22 magalia dicuntur casae lingua Afrorum. *thes. gloss.*

magida, -ae *f.* (*vas*). VARRO ling. 5,120 magidam aut langulam alterum a magnitudine alterum a latitudine finxerunt.

magis. *adv.* PAUL. FEST. 126 magis a Graeco μᾶλλον venit. *vide* macto, mactus(macte), magister, magisterium, magmentum, malo, maximus.

magister, –tri *m.* PAUL. FEST. 126 magisterare moderari. unde magistri ... quia omnes hi magis ceteris possunt. PAUL. dig. 50,16,57 praef. cui praecipua cura rerum incumbit et qui magis quam ceteri diligentiam ... rebus quibus praesunt debent, hi magistri appellantur ...; unde etiam cuiuslibet disciplinae praeceptores magistros appellari a monendo vel monstrando. ISID. orig. 10,170 magister, maior in statione: nam †steron† Graece statio dicitur. *vide* magistratus.

magisterium, –i *n.* PAUL. FEST. 152 magisteria dicuntur in omnibus rebus, qui magis ceteris possunt, ut magisterium equitum.

magistratus, –us *m.* VARRO ling. 5,82 reliqui, quod minores quam hi magistri (*sc. equitum et populi*), dicti magistratus, ut ab albo albatus. PAUL. FEST. 126 magisterare moderari ... unde et magistratus. PAUL. dig. 50,16,57 praef. magistratus per derivationem a magistris denominantur. ISID. orig. 9,4,26 magistrati ... quod maiores sunt reliquis officiis.

magmentarius, –a, –um. VARRO ling. 5,112 magmentum a magis, quod ad religionem magis pertinet: itaque propter hoc magmentaria fana constituta locis certis quo id imponeretur.

magmentum, –i *n.* VARRO ling. 5,112 *sub* magmentarius. PAUL. FEST. 126 magmentum magis augmentatum (SERV. auct. Aen. 4,57 *mactum* quasi magis auctum: unde et magmentum dicebant, quasi maius augmentum). *vide* magmentarius.

Magna Graecia. PORPH. Hor. sat. 1,10,30 ex maiore parte Graeci ibi incoluerunt, ex quo Magnae Graeciae nomen accepit.

magnalia, –ium *n.* CASSIOD. in psalm. 70,19 l. 394 A. magnalia ... a magnitudine vocitantur, quae stuporem humanis mentibus per suam videntur facere granditatem.

magnanimis, –e. ISID. orig. 10,167 magnanimis, ab eo quod sit magni animi et magnae virtutis. *thes. gloss.*

magnanimitas, –atis *f.* PRISC. gramm. II 178,3 a magnanimo ... derivatum est 'magnanimitas'.

magnanimus, –a, –um. PRISC. gramm. II 178,1 'magnanimus' ... compositum est a magno et animo. *vide* magnanimitas.

magnes, –etis *m.* (*lapis*). LUCR. 6,907 magneta vocant patrio de nomine Grai, Magnetum quia fit patriis in finibus ortus. PLIN. nat. 36, 127 magnes appellatus est ab inventore, ut auctor est Nicander (ISID. orig. 16,4,1).

magnificentia, –ae *f.* CASSIOD. in psalm. 67,35 l. 713 A. magnificentia pertinet ad illud, quia semper magna facit.

magnificus, –a, –um. PRISC. gramm. II 26,5 magnus magnificus. ISID. orig. 10,167 magnificus a magna faciendo vocabulum traxit. *thes. gloss.*

magnitudo, –inis *f.* *vide* magnalia, Maia, maiestas, Maius.

magnopere. GLOSS. IV Plac. M 28 magnopere est ad magnum opus esse quemquam necessarium.

magnus, –a, –um. *vide* magnanimis, magnanimus, magnificentia, magnificus, magus, Mavors.

Magog. (*nom. vir.*). *vide* Gothi, Gothia, Scythia.

magus, –i *m.* APUL. apol. 25 Persarum lingua magus est qui nostra sacerdos. PORPH. Hor. epist. 2,2,208 magos dicimus quasi magnos a magnis rebus, quas agunt. OP. imperf. in Matth. 2 p. 637 dicebantur ... magi lingua eorum (*sc. Persarum*), quia in silentio et voce tacita deum glorificabant.

Maia, -ae *f.* (*dea*). MACR. Sat. 1,12,20 adfirmant quidam, quibus Cornelius Labeo consentit, ... Maiam ... terram esse, hoc adeptam nomen a magnitudine. *vide* maius (mensis).

maiestas, -atis *f.* PAUL. FEST. 136 maiestas a magnitudine dicta. PRISC. gramm. II 128,21 maior maiestas. ISID. orig. 10,238 dictus ... reus maiestatis, quia maius est laedere patriam quam civem unum. postea etiam et ii rei maiestatis dicti sunt qui adversus maiestatem principis egisse viderentur. *vide* Maius.

maior, -oris. *et* **maiores,** -um *m.* *vide* magister, maiestas, maius (mensis), Marcus.

maiuma, -ae *f.* *vel* -as, -ae *m.* LYD. mens. 4,80 p. 133,2 W. μαϊουμίζειν τὸ ἑορτάζειν ὀνομάζουσιν, ἐξ οὗ καὶ Μαϊουμᾶν· πανήγυρις <γὰρ> ἤγετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μάϊον ...· ὅθεν καὶ Μαϊουμᾶς ὁ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς καιρὸς ὠνομάζετο.

maius, -i *m.* (*mensis*). (a) *a maioribus*: FULV. NOB. ap. MACR. Sat. 1,12,16 *sub* iunius. VARRO ling. 6,33 *sub* iunius. VARRO ap. CENS. 22,12 (GRF 354,408) *sub* (b). OV. fast. 1,41 tertius *mensis* a senibus. 5,73 maiores tribuisse vocabula Maio. 5,427 mensis erat Maius maiorum nomine dictus. 6,88. PLUT. quaest. Rom. 86 p. 285B. PLUT. Num. 19,3. CENS. 22,9. SERV. georg. 1,43. POL. SILV. fast. Mai. 1. LYD. mens. 4,76 p. 127,20 W. GLOSS. IV Plac. I 7. ISID. nat. 4,3. ISID. orig. 5,33,8. (b) *a Maia Maercurii matre*: VARRO ap. CENS. 22,12 (GRF 354,408) Maium vero non a maioribus, sed a Maia nomen accepisse (*sc. docet Varro*), quod eo mense tam Romae quam antea in Latio res divina Maiae fit et Mercurio. PLUT. quaest. Rom. 86 p.285B. PLUT. Num. 19,3. SERV. georg. 1,43. CARM. de mens. 2,19. 3,10. AUG. c. Faust. 18,5. MACR. Sat. 1,12,19 (*aliter*: 1,12,18 Cingius [GRF 375,8] mensem nominatum putat a Maia quam Vulcani dicit uxorem). LYD. mens. 4,76 p. 128,1 W. GLOSS. IV Plac. I 7. ISID. nat. 4,3. ISID. orig. 5,33,8. (c) *a Maio deo*: MACR. Sat. 1,12,17 *sub* Maius.

Maius, -i *m.* (*deus*). MACR. Sat. 1,12,17 sunt qui hunc mensem (*sc. maium*) ad nostros fastos a Tusculanis transisse commemorent, apud quos nunc quoque vocatur deus Maius, qui est Iuppiter, a magnitudine scilicet ac maiestate dictus.

māla, -ae *f.* CIC. orat. 153 quo modo ... vester Axilla Ala factus est nisi fuga litterae vastioris? quam litteram etiam e maxillis et taxillis et vexillo et pauxillo consuetudo elegans Latini sermonis evellit (*sc. in verbis malae, tali, velum, paulum*). ISID. orig. 11,1,44 vocatae ... malae sive quod infra oculos prominent in rotunditatem, quam Graeci μῆλα appellant, sive quod sint supra maxillas. maxillae per diminutionem a malis. *vide* mamilla, maxilla.

malac(h)e, -es *f.* PLIN. nat. 20,222 alteram *malvam* ab emolliendo ventre dictam putant malacen. MACR. Sat. 6,4,22 *veteres* dixerunt *graeco vocabulo* ... et asotiam et malacen et alia similia (*cf.* VARRO ling. 5,103 *sub* malva). GARG. MART. med. 5 ἀπὸ τοῦ μαλάσσειν malaches nomen accepit.

malagma, -atis *n.* ISID. orig. 4,9,11 malagma *dicitur*, quod sine igne maceretur et conprehendatur.

malaxo, -are. VARRO ling. 6,96 ab eo quod illi (*sc. Graeci*) μαλάσσειν, nos malaxare. CHAR. gramm. p. 473,17 B. malaxo μαλάσσω. *thes. gloss.*

Malea, -ae *f.* (*promontorium Laconiae*). SCHOL. Stat. Theb. 4,224

Maleus Tuscorum rex ... cum piraticam exerceret et mare tempestatibus esset infestum, hunc montem insedit, qui et Apollinem Maleoticum de suo vocabulo et montem ipsum Maleam nominavit. 7,16 Malea promunturium ... a Maleo, Graeciae rege, nomen accepit (*cf.* ISID. orig. 14,7,3 Maleum promuntorium ... a Maleo rege Argivorum nomen accepit).

maledico, -ere. PRISC. gramm. II 440,20 componuntur ... verba ... cum adverbio maledico maledicens. III 269,2 maledico tibi, contra te dico male.

Maleoticus, -i *m.* (*cogn. Apollinis*). SCHOL. Stat. Theb. 4,224 *sub* Malea.

Maleum promontorium. ISID. orig. 14,7,3 *sub* Malea.

Maleus, -i *m.* (*rex Argivorum*). *vide* Malea, Maleoticus, Maleum promontorium.

malignus, -a, -um. ISID. orig. 10,176 malignus, quia malitiae votum vel opus peragit.

malitia, -ae *f.* *vide* malignus, malum.

malleolus, -i *m.* (i) *telum incendiarium*: PAUL. FEST. 135 malleoli vocantur non solum parvi mallei, sed etiam hi qui ad incendium faciendum aptantur, videlicet ad similitudinem priorum dicti. (ii) *palmes arboris*: COLUM. 3,6,3 malleolus ... novellus est palmes, innatus prioris anni flagello cognominatusque ad similitudinem, quod ... mallei speciem praebet (ISID. orig. 17,5,5).

malleus, -i *m.* ISID. orig. 19,7,2 malleus vocatus quia, dum quid calet et molle est, caedit et producit. *vide* malleolus.

malluviae, -arum *f.* *et* **malluvium,** -i *n.* FEST. 161 (PAUL. FEST. 160) malluvium lacum (latum *codd.*) in commentario sacrorum significat manus qui lavet. a quo malluviae dicuntur, quibus manus sunt lautae; perinde, ut quibus pedes, pelluviae.

malo, malle. CIC. orat. 154 malle pro magis velle ... dicimus (DIOM. gramm. I 335,12 malo, id est magis volo. 386,13. EUTYCH. gramm. V 477,18. CASSIOD. *ex Papin.* gramm. VII 159,1. ISID. orig. 1,27,16). CASSIOD. *ex Caesell.* gramm. VII 149,19 malo qui putant ab eo quod est graece μᾶλλον ... descendisse et per duo 'l' scribunt, peccant. non enim a graeco translatum est, sed ab antiquorum consuetudine, qui primo magis volo dixerunt, postea a pluribus elisionibus hoc verbum angustaverunt, ut mage volo, deinde mavolo ... novissimo in hoc substitit, ut malo esset.

malogranatum, -i *n.* ISID. orig. 17,7,6 malum Punicum ... idem et malogranatum, eo quod intra corticis rotunditatem granorum contineat multitudinem.

malomellum, -i *n. vel* -us *f.* (*i.q. melimelum*). ISID. orig. 17,7,5 malomellum (-us *Otto*) a dulcedine appellata (-tum T), quod fructus eius mellis saporem habeat, vel quod in melle servetur.

malt(h)a, -ae *f.* NON. p. 37,6 maltas veteres molles appellari voluerunt, a graeco, quasi μαλακούς. *vide* Malt(h)inus.

Malt(h)inus, -i *m.* PORPH. Hor. sat. 1,2,25 ab re ... nomen Malthinum finxit. maltha enim malacos dicitur.

malva, -ae *f.* VARRO ling. 5,103 malva ab μαλάχη. GARG. MART. med. 5 malvam molliendi dissolvendi naturam esse sortitam graeco vocabulo licet credas. nam ἀπὸ τοῦ μαλάσσειν malaches nomen accepit (ISID. orig. 17,10,5 malva ex parte graeco vocabulo appellatur ἀπὸ τοῦ μαλάσσειν,

eo quod molliendi alvum solvendique naturam habeat). *vide* malvaceus, molochitis.

malvaceus, -i *m.* CHAR. gramm. p. 42,17 B. haec malva hic malvaceus (p. 197,2 B. PROB. ap. PRISC. gramm. II 116,2. DOSITH. gramm. VII 395,14).

malum, -i *n.* VARRO ling. 5,102 malum, quod Graeci Aeolis dicunt μᾶλον. RUFIN. Orig. in cant. 3 p. 180,4 B. ne ... simpliciores aliqui arborem mali malam arborem putent et a malitia dictam, dicamus nos arborem meli, Graeco ... nomine utentes. ISID. orig. 17,7,3 malum a Graecis dictum quod sit fructus eius pomorum omnium rotundissimus. (*cf.* VARRO rust. 2,1,6 in Libya ad Hesperidas, unde aurea mala, id est secundum antiquam consuetudinem capras et oves, Hercules ex Africa in Graeciam exportavit. ea enim a sua voce Graeci appellarunt mela). *vide* chamaemelon, malus(2), mola.

malus(1), -a, -um. ISID. orig. 10,176 malus appellatus a nigro felle, quod Graeci μέλαν dicunt: unde et melancholici appellantur homines. *vide* miles.

malus(2), -i *m.* (*arbor navis*). SERV. Aen. 5,487 dictus est malus, vel quia habet instar mali in summitate, vel quia quasi quibusdam malis ligneis cingitur, quorum volubilitate vela facilius elevantur (ISID. orig. 19,2,8 *ubi* malleolis *pro* malis *trad.*). *vide* melia.

Mamercus, -i *m.* (*nom. vir.*). FEST. 130 (PAUL. FEST. 131) Mamercus praenomen Oscum est ab eo, quod hi Martem Mamertem appellant. *vide* Mamercius.

Mamercius, -a (*nom. gent.*). PLUT. Num. 21,2 ἀπὸ δὲ Μαμέρκου (*i.e. Numae filio*) τοὺς Μαμερκίους.

Mamers, -ertis *m.* (*i.q. Mars*). VARRO ling. 5,73 *sub* Mars. FEST. 130 (PAUL. FEST. 131) *sub* Mamercus (158 *sub* Mamertini). *vide* Mamercus, Mamertini, Mars.

Mamertini, -orum *m.* (*pop. Messanae, origine Umbra*). FEST. 158 nomen *cum Messanensibus* acceperunt unum, ut dicerentur Mamertini, quod coniectis in sortem duodecim deorum nominibus, Mamers forte exierat: qui lingua Oscorum Mars significatur. cuius historiae auctor est Alfius libro primo belli Carthaginiensis (PAUL. FEST. 131).

Mamilia, -ae *f.* (*Telegoni filia*). *vide* Mamilius.

Mamilius, -a (*nom. gent.*). FEST. 130 (PAUL. FEST. 131) Mamiliorum familia progenita sit a Mamilia Telegoni filia, quam Tusculi procreavit. *cf.* DION. HAL. 4,45. LIV. 1,49.

mamilla, -ae *f.* PAUL. FEST. 25 arca deminutivum facit arculam ... ut ... a mamma mammulam et mamillam. ISID. orig. 11,1,74 mamillae vocatae, quia rotundae sunt quasi malae, per diminutionem scilicet.

mamma, -ae *f.* *vide* mamilla, mammosus, mammula.

mammosus, -a, -um. VARRO ling. 8,15 a mamma mammosae.

mammula, -ae . *PAUL. FEST. 25 sub* mamilla.

Mamurius, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* memoria.

Mana. *sub* Genita Mana.

manalis, -e. (i) *de lapide*: VARRO ap. NON. p. 547,8 (GRF 252,198) Varro de Vita Populi Romani lib. I ...: 'urceolum aquae manale vocamus ...; unde manalis lapis appellatur in pontificalibus sacris, qui tunc movetur cum

pluviae exoptantur; ita apud antiquissimos manale sacrum vocari quis non noverit? unde nomen illius.' PAUL. FEST. 128 manalem lapidem putabant esse ostium Orci, per quod animae inferorum ad superos manerent, qui dicuntur manes. manalem vocabant lapidem etiam petram quandam, quae erat extra portam Capenam ... quam propter nimiam siccitatem in Urbem pertraherent, insequebatur pluvia statim, eumque, quod aquas manaret, manalem lapidem dicere. SERV. auct. Aen. 3,175 manabat: fluebat; hinc et lapis manalis, quem trahebant pontifices quotiens siccitas erat. (ii) *de fonte*: PAUL. FEST. 128 manalem fontem dici pro eo, quod aqua ex eo semper manet.

manceps, -cipis *m.* PAUL. FEST. 128 manceps dictus, quod manu capiatur. 151 manceps dicitur, qui quid a populo emit conducitve, quia manu sublata significat se auctorem emptionis esse.

Mancinus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PRISC. gramm. II 78,4 mancus Mancinus.

mancipatio, -onis *f.* GAIUS inst. 1,121 mancipatio dicitur, quia manu res capitur (ISID. orig. 5,25,31).

mancipium, -i *n.* VARRO ling. 6,85 mancipium, quod manu capitur (FLORENT. dig. 1,5,4,3 mancipia ... dicta, quod ab hostibus manu capiantur. *sim.* DON. Ter. Ad. 181. AUG. quaest. hept. 1,153. INST. Iust. 1,3,3. ISID. diff. 1,525. ISID. orig. 9,4,45). *thes. gloss.*

mancus, -a, -um. ISID. orig. 10,180 mancus, manu ancus (*cf.* PORPH. Hor. epist. 2,2,21 bene 'mancum' quod vitium manus est). *vide* Mancinus.

mandatum, -i *n.* (*subst. part.* mandare). ISID. orig. 5,24,20 mandatum dictum, quod olim in commisso negotio alter alteri manum dabat.

mandibula, -ae *f.* ISID. diff. 2,61 mandibulae maxillarum partes sunt quibus mandimus (ISID. orig. 11,1,45 mandibulae sunt maxillarum partes, ex quo et nomen factum). *vide* mentum.

mando, -ere. *vide* mandibula, manducor, masucius, maturus.

mandragoras, -ae *m. vel* -a, -ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,30 mandragora dicta quod habeat mala suaveolentia, in magnitudinem mali Matiani: unde et eam Latini malum terrae vocant.

manduco, -are. *et* -or, -ari. VARRO ling. 7,75 dictum mandier a mandendo, unde manducari. EUTYCH. gramm. V 486,8 manduco ... quasi manum ad os duco. *vide* manducus.

manducus, -i *m.* VARRO ling. 7,95 mandier ... unde manducari, a quo et in Atellanis Dossenum (*Muell.*; ad obscenum *codd.*) vocant manducum. *thes. gloss.*

mane. (a) *a manare*: VARRO ling. 6,4 diei principium mane, quod tum manat dies ab oriente. PAUL. FEST. 159 manare solem dicebant antiqui ... a quo et dictum putabant mane. POMP. gramm. V 250,9 appellatur mane, quasi quod emanet et effluat *dies*. (b) *a 'manus', i.q. bonus*: VARRO ling. 6,4 nisi potius quod bonum dicebant manum. PAUL. FEST. 122 ob bonitatem appellabant ... mane. 127 (=p. 155 *Linds.*) manis, mane ... materiae dictae videntur, ut ait Verrius, quia sint bona. 159 alii dictum mane putant ab eo, quod manum bonum dicebant. *sim.* SERV. Aen. 1,139. 2,268. 3,63. MACR. Sat. 1,3,13 mane ... dictum ... ab omine boni nominis. nam et Lanuvini mane pro bono dicunt. ISID. orig. 5,30,14. *cf.* NON. p. 66,8 *sub* (c). (c) *a 'manus', i.q. rarus cf.* μανός: ISID. orig. 5,3,14 alii putant *mane vocari* ab aere, quia manus, id est rarus, est atque perspicuus. *cf.* NON. p. 66,8

manum dicitur clarum: unde etiam mane post tenebras noctis diei pars prima *nisi ad (b) attinet*. (d) *a dis manibus*: PAUL. FEST. 125 mane a dis Manibus dixerunt. SERV. auct. Aen. 3,63 mane ... ab isdem manibus dictum. *sim.* MACR. Sat. 1,3,13. SCHOL. Hor. carm. 1,4,16. ISID. orig. 5,30,14. 8,11,100. *vide* manifestus, Manius, matutinus, septimana.

maneo, –ere. *vide* memoria, meretrix.

manes, –ium *m.* (a) *a 'manus', i.q. bonus*: STILO ap. FEST. 146 manuos in carminibus Saliaribus Aelius Stilo significare ait bonos; ut inferi di Manes pro boni dicantur. PAUL. FEST. 122 matrem Matutam antiqui ob bonitatem appellabant ... et inferi di Manes, ut subpliciter appellati bono essent. NON. p. 66,10 manum dicitur clarum ...; inde volunt etiam deos Manes manes appellari, id est bonos ac prosperos. SERV. Aen. 1,139 per antiphrasin 'manes' inferi, quia non sint boni (3,63 manes ... dicuntur κατὰ ἀντίφρασιν: nam manum ... bonum est. ISID. orig. 1,37,24 antiphrasis ... ut manes, id est mites, quum sint inmites. 8,11,100 Apuleius ... ait ... κατ' ἀντίφρασιν dici manes, hoc est mites ac modestos, cum sint terribiles et inmanes. 10,139 κατ' ἀντίφρασιν dici Manes, minime boni). SCHOL. Hor. carm. 1, 4,16 Manes dii boni dicebantur. (b) *a manare*: STILO ap. FEST. 129 (PAUL. FEST. 128) Aelius Stilo dicit ... manes deos deasque, quod ... ab inferis ad superos emanant. FEST. 157 (PAUL. FEST. 156) manes di ab auguribus invocantur, quod i per omnia aetheria terrenaque ma<nare credantur>. SERV. Aen. 3,63 alii manes a manando dictas intellegunt. SERV. auct. Aen. 4,490 manes quod ad inferos manent. MART. CAP. 2,160 Manes ... qui parentium seminibus manaverunt. POMP. gramm. V 250,4 manes dicuntur di effusi per totum ...; idcirco manare dicimus, quicquid effluit per totum. COMMENT. Lucan. 3,13 manes dicti eo quod a nobis manent. ISID. orig. 8,11,100 manes ... quia late manant per auras. (c) *a manere*: SCHOL. Stat. Theb. 8,84 manes ... ideo dicti sunt, quia damnati aeterna apud inferos poena permanent. (d) *a 'manus', i.q. rarus cf.* μανός: ISID. orig. 8,11,100 putant ab aere, qui μανός, id est rarus est, manes dictos. *cf.* NON. p. 66,10 *sub* (a). *thes. gloss. vide* daemon, mane, mania, Mantua.

mango, –onis *m.* PORPH. Hor. epist. 2,2,13 mango ... dicitur quasi manciago, vel manuago. SACERD. gramm. VI 475,17 mango latinum non est, sicut arbitror (*cf.* PROB. gramm. IV 10,8).

mania, –ae *f.* CIC. Tusc. 3,11 Graeci ... unde manian (μανίαν *v.l.*) appellent, non facile dixerim. CAEL. AUR. chron. 1,5,145 Graeci <maniam vocant> (*suppl. Bendz*), siquidem magnam faciat anxietatem, quam appellant anian (*Bendz*; manian *edd.*); vel quod animum ... ultra modum laxet, manon enim demissum sive mollem appellant; vel certe quod polluat aegrotantes, nam pollui Graeci lymenin vocant; vel quod deserta ... cupientes faciat aegrotos, nam Graeci destitui ... monusthae dicunt; vel quod perseverantius corpus teneat et difficile pellatur, et ob id Graeci veluti moniam dixerunt; vel certe quod duros atque perferentes faciat aegrotantes, quod Graeci hypomeneticos vocant. ISID. orig. 4,7,8 mania ab insania vel furore vocata. nam Graecorum vetustas furorem μανικήν appellabant, sive ab iniquitate, quam Graeci †manie† vocaverunt, sive a divinatione, quia divinare Graece μανεῖν dicitur.

Mania, –ae *f.* (*dea*). *vide* maniae.

maniae, –arum *f.* FEST. 129 (PAUL. FEST. 128) Aelius Stilo (GRF

61,14) dicit ficta quaedam ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alii maniolas appellent. manias autem, quas nutrices minitentur parvulis pueris, esse larvas, id est manes deos deasque, quod aut ab inferis ad superos emanant, aut Mania est eorum avia materve.

manibiae. *sub* manubiae.

manica, -ae *f.* VARRO ling. 6,85 a manu ... manica. NON. p. 350,22 manicae, quibus manus vinciuntur (ISID. orig. 5,27,10). *vide* manicleata tunica.

manice, -es *f.* (*herba*). PS. APUL. herb. interpol. 75 l. 32 *sub* furialis.

Manichaeus, -i *m.* (*nom. vir.*). AUG. haer. 46 Manichaeum discipuli eius appellare maluerunt, devitantes nomen insaniae (*i.e. a* μανία) ...; quidam ... geminata 'n' littera, Mannichaeum vocant, quasi manna fundentem.

manicleata tunica. ISID. orig. 19,22,8 manicleata tunica, id est manicata, eo quod habeat manicas.

manicula, -ae *f.* VARRO ling. 5,135 in ea (*sc. stiva*) transversa regula manicula, quod manu bubulci tenetur.

manifestus, -a, -um *et* -e *adv.* CASSIOD. in psalm. 49,3 l. 87 A. manifeste ... dicitur, quasi a mane dies festus.

manipularis, -is *m.* VARRO ling. 6,85 a manu ... manipulus, manipularis. OV. fast. 3,118 pertica suspensos portabat longa maniplos, unde maniplaris nomina miles habet (PLUT. Rom. 8,6 ἀπ' ἐκείνου [*sc. a manipulo*] δὲ καὶ νῦν ἐν τοῖς στρατεύμασι τούτους μανιπλαρίους ὀνομάζουσιν. ADNOT. Lucan. 4,31 a Romulo coepit hoc signum, ut faeni manipulus praeferretur, unde et manipulares dicuntur. ISID. orig. 9,3,50 a quo signo [*sc. manipulo*] manipulares milites cognominati sunt. *cf.* PS. AUR. VICT. orig. 22,3).

manipulus, -i *m.* (i) *fascis herbae*: ISID. orig. 17,9,107 manipulum dicimus fascem faeni: et dictum manipulum quod manum inpleat (18,3,5). *thes. gloss.* (ii) *pars exercitus*: VARRO ling. 5,88 manipulos exercitus minimas manus quae ad unum sequuntur signum. 6,85 *sub* manipularis. DON. Ter. Eun. 776 'manipulus' milites centum ... ex manipulo herbae, quem pro signo sequebantur (*sim.* SERV. Aen. 11,870. ADNOT. Lucan. 1,296. ISID. orig. 9,3,50. 18,3,5). VEG. mil. 2,13 *manipuli* quod coniunctis manibus pariter dimicabant. ISID. orig. 9,3,50 manipuli ... dicti sunt milites ... quia bellum primo manu incipiebant. *vide* manipularis.

manitergium, -i *n.* ISID. orig. 19,26,7 *sub* faci(e)tergium.

Manius, -i *m.* (*praen. vir.*). VARRO ling. 9,60 ab eo, qui mane natus diceretur, ut is Manius esset. PAUL. FEST. 148 Manius praenomen dictum est ab eo, quod mane quis initio natus sit. LIB. de praen. 5 Manii qui mane editi erant, vel ominis causa quasi boni: manum enim antiqui bonum dicebant. SCHOL. Pers. 6,56 Mannium dicit deformem et ignotum hominem, eo quod mannae (*v.l.* manii) dicuntur indecori vultus personae, quibus pueri terrentur.

manna. *vide* Mannia.

Mannia, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,34 p. 189,14 D. nec consecraverunt aliquam deam Manniam, quando de caelo manna sumpserunt.

Mannius. *sub* Manius.

mannus, -i *m.* CONSENT. gramm. V 364,9 peregrinum nomen ... ut Gallorum manni. SCHOL. Hor. carm. 3,27,7 manni ideo dicti, quod mansuetudine familiarius manum sequantur.

mano, -are. PAUL. FEST. 128 manare dicitur, cum humor ex integro, sed non solido nimis per minimas suas partes erumpit, quod ex Graeco trahitur, quia illi non satis solidum μανόν dicunt. *vide* Genita Mana, lumen, manalis, mane, manes, maniae, ramus.

mansuetudo, -inis *f.* *vide* mannus.

mansuetus, -a, -um. PAUL. FEST. 132 mansuetum ad manum venire suetum (NON. p. 59,21 mansuetum dictum est quasi manu adsuetum [ISID. orig. 10,168], quod omnia, quae sunt natura fera, manuum permulsione mitescant. SCHOL. Stat. Theb. 7,574 mansuetae dictae sunt ferae ... quae manu pasci consueverunt. CASSIOD. in psalm. 24,9 l. 186 A. mansueti ... dicuntur, quasi manu consueti. 36,11 l. 211 A.).

mantel(i)um, -i *n. et* **mantele,** -is *n.* VARRO ling. 6,85 mantelium, ubi manus terguntur. PAUL. FEST. 132 *sub* manticularia. SERV. Aen. 1,702 mantelia ... a tergendis manibus dicta. ISID. orig. 19,26,6 mantelia ... ut nomen ipsud indicat, olim tergendis manibus praebebantur. *thes. gloss.*

manticula, -ae *f.* *vide* manticulor.

manticularia, -orum *n.* PAUL. FEST. 132 manticularia dicuntur ea, quae frequenter in usu habentur et quasi manu tractantur. frequens enim antiquis ad manus tergendas usus fuit mantelorum, unde haec trahitur similitudo.

manticulor, -ari. FEST. 133 (PAUL. FEST. 132) unde (*sc. a manticula*) manticulari dicebantur, qui furandi gratia manticulas attemtabant. inde poetae pro dolose quid agendo usi sunt eo verbo.

manto, -are. FEST. 133 (PAUL. FEST. 132) mantare saepe manere. *vide* Mantua.

Manto, -us *f.* (*mater Ocni*). *vide* Mantua.

Mantua, -ae *f.* (*urbs Galliae Transpadanae*). VERG. Aen. 10,200 Ocnus ... Mantus et Tusci filius amnis, qui muros matrisque dedit tibi, Mantua, nomen. SCHOL. Verg. Veron. ad l. ut Ocnus Mantus filius Mantuam condiderit et a matris suae nomine appellaverit ...; Caecina ... Archon, inquit ... oppidum constituit ... vocatumque Tusca lingua a Dite patre est nomen. SERV. Aen. 10,198 Ocnus ... Mantuam dicitur condidisse, quam a matris (*sc. Mantus*) nomine appellavit ...; *add.* auct. alii a Tarchone Tyrrheni fratre conditam dicunt; Mantuam autem ideo nominatam, quod Etrusca lingua Mantum Ditem patrem appellant, cui cum ceteris urbibus et hanc consecravit. ISID. orig. 15,1,59 Manto Tiresiae filia ... dicitur delata in Italiam Mantuam condidisse ...; et dicta Mantua quod manes tuetur.

Manturna, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 6,9 p. 264,15 D. ut maneat *uxor* cum viro, additur dea Manturna.

mantus, -us *f.* ISID. orig. 19,24,15 mantum Hispani vocant quod manus tegat tantum; est enim breve amictum. *thes. gloss.*

manubiae, -arum *f.* GELL. 13,25,3 manubiae ... dicuntur praeda quae manu capta est. NON. p. 138,13 manubias, manus exuvias. CHAR. gramm. p. 124,11 B. manibias per duo 'i' dicendum, quia sunt a manibus, ut putat Verrius (GRF 516,8) dictae. sed et manubiae per 'u' dici possunt a manu, id est virtute contractae. GLOSS. IV Plac. M 6 manubiae dicuntur spolia hostium quae ... manibus deportantur. ISID. orig. 18,2,8 manubiae, eo quod manibus detrahuntur. *thes. gloss.*

manubrium, -i *n.* VARRO ling. 6,85 manubrium, quod manu tenetur.

8,15 a manu manubria. CASSIOD. *ex Eutyche* gramm. VII 200,6 manubrium manuhaberium.

manuleatus, -a, -um. PRISC. gramm. II 139,11 manuleatus ... quamvis 'a' paenultimam productam habet, tamen a quarta declinatione derivatur: manus manuleatus.

manumissio, -onis *f.* ULP. dig. 1,1,4 est ... manumissio de manu missio. SCHOL. Pers. 5,75 manumissio dicta eo quod manu eius mitteretur.

manumitto, -ere. PAUL. FEST. 159 manu mitti servus dicebatur, cum dominus eius, aut caput ... aut aliud membrum tenens dicebat: 'hunc hominem liberum esse volo' et emittebat eum e manu. ISID. orig. 9,4,48 manumissus dicitur quasi manu emissus. apud veteres enim quotiens manu mittebant, alapa percussos circumagebant, et liberos confirmabant; unde et manumissi dicti, eo quod manu mitterentur.

manupretium, -ii *n.* VARRO ling. 5,178 quod manu factum erat et datum pro eo, manupretium, a manibus et pretio. 6,85 a manu manupretium. PS. ASCON. Verr. p. 253,20 manupretium dicitur, ubi non tam materiae ratio quam manus atque artis ducitur. ISID. orig. 11,1,66 abusive ... manus etiam ars vel artifex, unde et manupretium dicimus.

manus(1), -us *f.* ISID. diff. 2,62 manus dictae eo quod munus sint omni corpori, et quod ab ipsis mandimus. ISID. orig. 11,1,66 manus dicta, quod sit totius corporis munus. *vide* aequimanus, dammula, malluviae, manceps, mancipatio, mancipium, mancus, mandatum, manduco, manica, manicula, manipularis, manipulus, manitergium, mannus, mansuetus, mantel(i)um, manticularia, mantus, manubiae, manubrium, manuleatus, manumissio, manumitto, manupretium, mappa, mappella, mendicus, minister, munimentum, munio, munium, munus.

manus(2), -a, -um. (*i.q. bonus cf.* VARRO ling. 6,4. FEST. 146. 158. PAUL. FEST. 122. 127. 159. 160. LIB. de praen. 5. SERV. Aen. 1,139. 2,268. 3,36. SERV. auct. Aen. 1,110. MACR. Sat. 1,3,13. ISID. orig. 5,30,14. 10 139). *vide* immanis, mane, manes, Manius, maturus, Matuta.

mapalia, -ium *n.* SALL. Iug. 18,8 aedificia Numidarum agrestium, quae mapalia illi vocant. PROB. Verg. georg. 3,339 Numidae mapalia vocant tecta sua. HIER. in Am. praef. p. 990A casae ... furnorum similes, quas Afri appellant mapalia. *cf.* FEST. 146.

mapella, -ae *f.* ISID. orig. 19,26,2 *sub* mappa.

mappa, -ae *f.* QUINT. inst. 1,5,57 mappam circo quoque usitatum nomen Poeni sibi vindicant (*cf.* POL. SILV. fast. Ian. 7 prima consulis mappa, quae ideo sic vocatur, quia rex Tarquinius, dum die circensium pranderet in circo, de mensa sua mappam foras, ut aurigis post prandium currendi signum daret, abiecerat). ISID. orig. 19,26,6 mappae convivii et epularum appositarum sunt, quasi manupae, atque ob id nominatae; cuius diminutivum mapella est. *vide* mapparius.

mapparius, -i *m.* LYD. mens. 1,12 p. 6,6 W. τὰ τῶν χειρῶν ἐκμαγεῖα ... τῇ ῥωμαϊκῇ φωνῇ μάππα λέγονται ... καὶ ταῦτα ἀναλαμβανόμενος ὁ λεγόμενος μαππάριος εὐθὺς τὸν ἀγῶνα ἐπετέλει.

marceo, -ere. *vide* macer, maereo.

marcidus, -a, -um. *vide* Murcia.

Marcipor, -oris *m.* (*nom. serv.*). QUINT. inst. 1,4,26 in servis iam intercidit illud genus, quod ducebatur a domino, unde Marcipores Publi-

poresque. FEST. 257 (PAUL. FEST. 256) Quintipor servile nomen frequens aput antiquos erat, a praenomine domini ductum, ut Marcipor, Gaipor. PRISC. gramm. II 236,12 a puero composita Publipor ... et Marcipor ...; sic Probus; ita enim antiqui pro Publii puer et Marci puer dicebant.

marcor, -oris *m.* *vide* immarcescibilis.

Marcus, -i *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 5 Marci martio mense geniti.

marcus, -i *m.* ISID. orig. 19,7,2 marcus malleus maior; et dictus marcus, quod maior sit ad caedendum et fortior.

mare, -is *n.* CASSIOD. in psalm. 103,25 l. 546 A. mare ... a meando dictum est, quod semper eat ac redeat. ISID. orig. 13,14,1 mare appellatum eo quod aquae eius amarae sint. *vide* margarita, margo, marinus, maritimus, Marrubii, muria, myrtus.

mare magnum. ISID. orig. 13,16,1 *sub* mediterraneus.

mareoticus, -a, -um. PORPH. Hor. carm. 1,37,14 Mareotis palus esse dicitur in Aegypto, unde vinum Mareoticum dicitur (SCHOL. Hor. carm. ad l.). ISID. orig. 17,5,25 *vites* Mareoticae a regione Aegypti Mareotis dictae, unde prius venerunt.

Mareotis, -idis *f.* (i) *regio Aegyptae*: *vide* mareoticus. (ii) *vitis*: COMMENT. Lucan. 10,161 Mareotis est vitis, cuius etiam Virgilius meminit (georg. 2,91) ..., credo a Marone dictae Homerico illo a quo vinum Ulixes acceperat.

margaris, -idis *f.* (*genus palmae*). PLIN. nat. 13,42 margarides ... breves, candidae, rotundae, acinis quam balanis similiores, quare et nomen a margaritis accepere.

margarita, -ae *f.* (-um, -i *n.*). CHAR. gramm. p. 138,8 B. Graeca nomina -ης terminata in a transeunt et fiunt ... feminina, ut μαργαρίτης margarita (*cf.* PRISC. gramm. II 143,14). ISID. orig. 16,10,1 margarita prima candidarum gemmarum, quam inde margaritum aiunt vocatum quod in conchulis maris hoc genus lapidum inveniatur. *vide* margaris.

margo, -inis *m., f.* ISID. orig. 14,8,42 margo est pars cuiuslibet loci, utputa maris; unde et nomen accepit.

Mariba, -ae *f.* (*oppid. Arabiae Felicis*). PLIN. nat. 6,159 Calingi, quorum Mariba oppidum significat dominos omnium.

Marica, -ae *f.* (*nympha*). FULG. Virg. cont. p. 104,5 Maricam nimpham ducit quasi mericam, id est cogitationem.

marinus, -a, -um. PRISC. gramm. II 78,21 a neutris in 'e' desinentibus derivata 'i' habent productam ante '-nus', ut mare marinus.

maritimus, -a, -um. PAUL. FEST. 17 appellantur urbes ... a mari maritimae. ISID. orig. 14,8,42 maritima quasi maris intima.

marito, -are. PRISC. gramm. II 433,23 a mare vel marito 'marito maritas'.

maritus, -a, -um. ISID. orig. 9,7,2 a mare maritus quasi mas. est enim nomen primae positionis, quod facit in diminutione masculus, in derivatione maritus. *vide* marito.

marmor, -oris *n.* PRISC. gramm. II 25,11 'a' *convertitur* in 'o' ... μάρμαρον marmor. ISID. orig. 16,5,1 marmor sermo Graecus est a viriditate vocatus. *vide* marmoreus.

marmoreus, -a, -um. PRISC. gramm. II 69,15 alia ... sunt eiusdem derivationis, quae ex materia principalium constare significantur, ut ferreus,

ferro factus, similiter ... marmoreus.

Maro(n), -onis (*nom. vir.*). *vide* Mareotis.

Marrubii, -orum *m.* (*pop. Latii*). SERV. Aen. 7,750 Marrubii appellabantur quasi circa mare habitantes, propter paludis magnitudinem ...; quamquam alii Marrubios a rege dictos velint.

marrubium(-uvium), -i *n.* ISID. orig. 17,9,58 marrubium, quem Graeci πράσιον dicunt, vocatum propter amaritudinem.

Marrucini, -orum. *m.* (*pop. Italiae*). CATO ap. PRISC. gramm. II 487,10 (GRF 10,1) Cato in II (*Bern.*; III *rel.*) originum: Marsus hostem occidit priusquam Paelignus, propterea Marrucini vocantur de Marso detorsum nomen.

Mars, -tis *m.* (*deus*). VARRO ling. 5,73 Mars ab eo quod maribus in bello praeest, aut quod Sabinis acceptus ibi est Mamers. LYD. mens. 4,34 p. 91,25 W. τὸν Μάρτεμ οἱ Ῥωμαῖοι μόρτεμ ἐκάλουν, οἱονεὶ θάνατον. ISID. orig. 8,11,50 Martem appellatum quia per viros pugnatur, ut sit Mars mas (*cf.* FEST. 161 *sub* Mars pedis.). *vide* Martialis, martius, martulus, mas, Maspiter, mavors (vestis), mors.

Mars pedis. FEST. 161 Mars pedis, sive sine 'r' littera mas pedis in precatione solitaurilium quid significeret, ne Messalla (GRF 427,1) quidem augur in explanatione auguriorum reperire se potuisse ait.

Marsi, -orum *m.* (*pop. Italiae*). ISID. orig. 9,2,88 Marsi gens Italiae dicta a comite Liberi Marsya, qui usum illis vitium ostendit. *cf.* PLIN. nat. 3,108.

marsup(p)ium, -i *n.* ISID. orig. 20,9,5 marsuppium sacculus nummorum, quem Graeci μαρσίπιον appellant. quaedam enim Graeca nomina in Latinum paulo inflectuntur propter Romanum eloquium.

Marsus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Marrucini.

Marsyas *et* **Marsya**, -ae *m.* (i) *satyrus*: FULG. myth. 3,9 p. 76,18 Marsyas ... Grece quasi morosis, id est stultus solus, qui in arte musica tibiam praeponere voluit citharae. (ii) *dux Lydorum*: *vide* Marsi. (iii) *fluvius Phrygiae*: SOL. 40,7 istic (*sc.* *Apamiae*) Marsyas ortus, istic et sepultus: unde qui proximat fluvius, Marsyas dicitur (MART. CAP. 6,685). HYG. fab. 165,5 e cuius (*sc.* *Marsyae*) sanguine flumen Marsya est appellatum (SCHOL. Stat. Theb. 4,186 Marsyas victus ab Apolline est et supplicio affectus ...; cuius de sanguine fluvius eius nomine natus est. COMMENT. Lucan. 3,207 Marsias Cariae fluvius rubicundus ex sanguine Marsiae natus, quem superesse Apollinem notum est).

Martialis, -e *et* -is *m.* (*cogn. vir.*). PRISC. gramm. III 515, 4 *a Marte derivatur* hic et haec Martialis et hoc Martiale: potest tamen et proprium esse Martialis.

martisia. *n.* ISID. orig. 20,2,29 martisia in mortario ex pisce fiunt: inde et nominata.

martius, -i *m.* (*mensis*). FULV. NOB. ap. CENS. 22,9 (GRF 15,1) nomina decem mensibus antiquis Romulum fecisse Fulvius et Iunius auctores sunt; et quidem duos primos a parentibus suis nominasse, Martium a Marte (*sim. de Marte Romuli patre, gentis auctore*: PLUT. quaest. Rom. 19 p. 268B ὁ Ῥωμύλος ... δοκῶν ἐξ Ἄρεος γεγονέναι προέταξε τῶν μηνῶν ἐπώνυμον ὄντα τοῦ Ἄρεος. PLUT. Num. 19,2. SERV. georg. 1,43. MACR. Sat. 1,12,5. 1,12,8. AUG. c. Faust. 18,5. ISID. nat. 4,2. ISID. orig. 5,33,5

infra). VARRO ling. 6,33 mensium nomina fere sunt aperta, si a Martio, ut antiqui constituerunt, numeres: nam primus a Marte. VARRO ap. CENS. 22,11 (GRF 354,408) Martium mensem a Marte quidem nominatum credit *Varro*, non quia Romuli fuerit pater, sed quod gens Latina bellicosa (FEST. 150 Martius mensis initium anni fuit et in Latio, et post Romam conditam, quod ea gens erat bellicosissima). CARM. de mens. 2,10 Mars olli nomen, Mars dedit exuvias. GLOSS. IV Plac. I 7 Martius Martis (*sc.* mensis). *aliter*: ISID. orig. 5,33,5 Martius appellatus propter Martem Romanae gentis auctorem, vel quod eo tempore cuncta animalia agantur ad marem et ad concumbendi voluptatem. *thes. gloss. vide* Marcus.

martulus, -i *m.* CAPER gramm. VII 105,21 martulus ἱερεύς a Marte, non marculus.

Martyr, -ris *c.* AUG. serm. 286,1,1 martyres nomen est graecum, sed iam isto nomine consuetudo utitur pro latino. latine autem testes dicuntur (AUG. c. Faust. 22,76. EUCHER. instr. 2 p. 160,5. ISID. orig. 7,11,1. 7,11,2). *vide* martyrium.

martyrium, -i *n.* (i) *testimonium*: AUG. in psalm. 118 serm. 9,2 testimonia graece martyria nuncupantur, quo verbo iam utimur pro latino (serm. 14,3. ISID. orig. 7,11,1). (ii) *aedes*: ISID. orig. 15,4,12 martyrium locus martyrum Graeca derivatione, eo quod in memoria martyris sit constructum, vel quod sepulchra sanctorum ibi sint martyrum.

mas, maris *m.* ISID. orig. 12,1,11 aries ... ἀπὸ τοῦ Ἄρεος, id est a Marte, vocatus: unde apud nos in gregibus masculi mares dicuntur. *thes. gloss. vide* marito, maritus, Mars, martius, masculus.

masculum tus. PLIN. nat. 12,61 quod ex eo rotunditate guttae pependit masculum vocamus, cum alias non fere mas vocetur ubi non sit femina ...; masculum aliqui putant a specie testium dictum (ISID. orig. 17,8,2 appellatur apud nos masculum *tus*, eo quod sit natura rotundum in modum testiculorum).

masculus, -a, -um. PAUL. FEST. 136 mas deminutive facit masculus (CAPER gramm. VII 96,7. PRISC. gramm. II 103,7. ISID. orig. 9,7,2). *vide* musculus.

Maspiter(Marspiter), -tris *m.* (*i.q. Mars*). PRISC. gramm. III 515,2 dicitur ... Maspiter, Martis pater, quomodo Diespiter.

massa, -ae *f.* PRISC. gramm. II 24,9 massa pro μᾶζα (36,20). *vide* Massagetae.

Massagetae, -arum *m.* (*pop. Scythiae*). ISID. orig. 9,2,63 dicti Massagetae quasi graves, id est fortes Getae. nam sic Livius argentum grave dicit, id est massas.

Massilia, -ae *f.* (*urbs Galliae Narbonensis*). ISID. orig. 15,1,63 *Phocaeenses* Massiliam condiderunt et ex nomine ducis nuncupaverunt.

Massuli. *sub* Massyli.

Massyli, -orum *m.* (*pop. Africae*). ISID. orig. 9,2,123 Massylia civitas Africae est ...; a qua civitate Massyli vocati sunt, quos nos corrupte Massulos vocamus. *cf.* SERV. Aen. 6,60.

Massylia, -ae *f.* (*urbs Africae*). *vide* Massyli.

mastic(h)inus, -a, -um. ISID. orig. 19,28,8 masticinum (*sc. genus vestis*) quod colorem masticis habeat.

mastix, -icis *f.* *vide* mastic(h)inus.

mastruca(-uga), -ae *f.* POMP. gramm. V 284,22 mastruga sagum dicitur lingua Sardorum. ISID. orig. 19,23,5 mastruca vestis Germanica (Sarda K) ex pelliculis ferarum ...; mastruca autem quasi monstruosa, eo quod qui ea induuntur quasi in ferarum habitum transformantur.

masucius, -a, -um. PAUL. FEST. 139 masucium edacem a mandendo scilicet.

Mastusium mare. HYG. astr. 2,40,3 *rex Demophon* Mastusium cum cratere in mare proici iussit. quo facto mare quo ille est proiectus, memoriae causa Mastusium mare vocatum est; portus autem adhuc Crater appellatur.

Mastusius, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Mastusium mare.

mataxa(metaxa), -ae *f.* ISID. orig. 19,29,6 mataxa quasi metaxa, a circuitu scilicet filorum; nam meta circuitus; vel quod transferatur (*i.e.* ἀπὸ τοῦ μετάγειν).

matellio, -onis *m.* VARRO ling. 5,119 matellio a matula dictus et fictus, qui, posteaquam longius a figura matulae discessit, et ab aqua aqualis dictus. PAUL. FEST. 126 matellio deminutivum a matula.

mater, -tris *f.* PAUL. FEST. 127 (155 *Lindsay*) *sub* materia. ISID. orig. 9,5,6 mater dicitur, quod exinde efficiatur aliquid. mater enim quasi materia; nam causa pater est. *vide* amita, bimater, materia, matertera, matresco, matrimonium, matrix, matrona, Matuta.

materia, -ae *f. et* **materies,** -ei *f.* PAUL. FEST. 127 (155 *Lindsay*) Mater Matuta ... matrimonium, mater familiae, matertera, matrices, materiae dictae videntur, ut ait Verrius, quia sint bona, qualia scilicet sint, quae sunt matura, vel potius a matre, quae est originis Graecae. ISID. orig. 19,19,4 materia inde dicitur omne lignum quod ex ea aliquid efficiatur (*cf.* SERV. Aen. 8,601. ISID. orig. 13,3,1) ...; sicut elementa materiam rerum esse dicimus quia inde ea, quae sunt, facta videmus; et materia quasi mater dicta. *vide* mater.

matertera, -ae *f.* PAUL. FEST. 127 (155 *Lindsay*) *sub* materia. PAUL. FEST. 136 matertera matris soror, quasi mater altera (ISID. orig. 9,6,18).

matresco, -ere. NON. p. 137,5 matrescam matris similis fiam.

matrimes. PAUL. FEST. 126 *sub* patrimus.

matrimonium, -ii *n.* PAUL. FEST. 127 (155 *Lindsay*) *sub* materia. GELL. 18,6,8 idonei vocum antiquarum enarratores tradiderunt matronam ... dictam ... ita esse a matris nomine ... unde ipsum quoque matrimonium dicitur (SERV. auct. Aen. 11,476. ISID. orig. 9,7,13). AUG. c. Faust. 19,26 matrimonium quippe ex hoc appellatum est, quod non ob aliud debeat femina nubere, quam ut mater fiat.

matrix, -icis *f.* PAUL. FEST. 127 (155 *Lindsay*) *sub* materia. CAEL. AUR. gyn. 1,6 matrix dicta est ab eo quod mulieres partu suo matris efficiat (=SORAN. p. 6,14). ISID. orig. 11,1,136 matrix dicitur, quod foetus in eo generetur.

matrona, -ae *f.* GELL. 18,6,8 idonei vocum antiquarum enarratores tradiderunt matronam dictam esse proprie, quae in matrimonium cum viro convenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiamsi liberi nondum nati forent, dictamque ita esse a matris nomine, non adepto iam, sed cum spe et omine mox adipiscendi (SERV. auct. Aen. 11,476). SERV. Aen. 9,215 matres non nisi nobiles dicimus: unde et matronae dictae sunt. ISID. diff. 1,375 inter matronam et matrem familias Melissus grammaticus arbitratur hoc interesse,

quod matrona dicatur mater primi pueri (ISID. orig. 9,5,8 matrona est mater primi pueri, id est quasi mater nati. 9,7,13 matrona est quae iam nupsit, et dicta matrona quasi mater nati, vel quia iam mater fieri potest). *vide* matrimonium.

mattea(matia), -ae *f.* VARRO ling. 5,112 mattea ab eo quod ea Graece ματτύη. *vide* mat(t)iarius.

mat(t)iarius, -i *m.* GLOSS. IV Plac. M 14 matia: intestina quae sordes excrevit; unde matiarii dicuntur qui eadem tractant aut vendunt.

matula, -ae *f.* *vide* matellio.

maturesco, -ere. *vide* Matuta.

maturitas, -atis *f.* *vide* maturo.

maturo, -are. NON. p. 51,18 maturare ...; a maturitate dictum.

maturus, -a, -um. PAUL. FEST. 122 Matrem Matutam antiqui ob bonitatem appellabant et maturum idoneum usui ... et in carmine Saliari Cerus manus intellegitur creator bonus (125 mana bona dicitur, unde et Mater Matuta et poma matura. 127 [155 *Lindsay*] *sub* materia). ISID. orig. 17,6,24 matura dicuntur, quia apta sunt ad mandendum.

Matuta, -ae *f.* (*dea*). PAUL. FEST. 122 *sub* maturus. 125 *sub* maturus. 127 (155 *Lindsay*) *sub* materia. NON. p. 66,9 manum dicitur clarum ...; inde Matuta, quae graece Λευκοθέα. AUG. civ. 4,8 p. 156,5 D. praefecerunt ... maturecentibus deam Matutam. *vide* matutinus.

matutinus, -a, -um. PRISC. gramm. II 76,18 matutinus a Matuta, quae significat Auroram (80,12). 137,7 non dicimus ab eo, quod est mane, manunine, sed matutine (CASSIOD. in psalm. 21,1 l.11 A. matutinum ... dictum est, quasi mane primitivum. ISID. orig. 5,31,12 dictum matutinum quod hoc tempus inchoante mane sit. 6,19,3).

Mavors, -ortis *m.* (*nom. Martis*). CIC. nat. deor. 2,67 qui magna verteret Mavors (3,62. FIRM. err. 17,3 ex bellorum casibus Mavors nomen accepit, quasi magna vertat. PROB. Verg. georg. 4,462 Mavors ... dicitur magna vortens deus). *cf.* PAUL. FEST. 147 Mavortem poetae dicunt Martem.

mavors, -ortis *m* (*vestis*). ISID. orig. 19,25,4 ricinium ... quod vulgo mavortem dicunt. vocatum autem mavortem quasi Martem; signum enim martialis dignitatis et potestatis in eo est.

Mauretania(-itania), -ae *f.* (*regio Africae*). MANIL. 4,729 Mauritania nomen oris habet titulumque suo fert ipsa colore. PLIN. nat. 5,17 praecipua *gens* Maurorum, unde nomen *Mauretania*. ISID. orig. 14,5,10 Mauretania vocata a colore populorum; Graeci enim nigrum μαῦρον vocant.

Mauretania Caesariensis. ISID. orig. 14,5,11 Mauretania ... Caesariensis: coloniae Caesareae civitas fuit, et nomen provinciae ex ea datum.

Mauretania Sitifensis. ISID. orig. 14,5,10 prima provincia Sitifensis est, quae Sitifi habuit oppidum; a quo et vocabulum traxisse regio perhibetur.

Mauretania Tingitania. ISID. orig. 14,5,12 Mauretania Tingitania a Tingi metropolitana huius provinciae civitate vocata est.

Mauri, -orum *m.* (*pop. Africae*). SALL. Iug. 18,10 nomen eorum paulatim Libyes corrupere, barbara lingua Mauros pro Medis appellantes (=ISID. orig. 9,2,122 *qui addit*: licet Mauri ob colorem Graecis vocentur. Graeci enim nigrum μαῦρον vocant). *vide* Mauretania.

mausoleum, -i *n.* HIER. adv. Iov. 1,44 sepulcra pretiosa ex nomine eius (*sc. Mausoli*) Mausolaea nuncupantur. COMMENT. Lucan. 8,697 mausolea

... dicta a Mausolo rege Cariae. CASSIOD. var. 7,15,4 Mausoli ... monumentum ... a quo et mausolea dicta sunt. GLOSS. IV Plac. M 5 Mausolea ... a Mausolo ... rege. ISID. orig. 15,11,3 mausolea sunt sepulchra seu monumenta regum, a Mausolo rege Aegyptiorum dicta *eqs*.

Mausolus, -i *m.* (*rex Cariae*). *vide* mausoleum.

maxilla, -ae *f.* PRISC. gramm. II 29,13 mala maxilla (110,6. ISID. diff. 2,61 dicta ... maxilla per diminutionem [*sc. a mala*]. ISID. orig. 11,1,45 maxillae per diminutionem a malis). *vide* mala, mandibula.

maximi annales. PAUL. FEST. 126 maximi annales appellabantur, non magnitudine, sed quod eos pontifex maximus confecisset.

maximus, -a, -um. (*superl. magnus*). ISID. orig. 10,171 maximus, aut meritis, aut aetate ... aut omnibus magis eximius.

meatus, -us *m.* PAUL. FEST. 125 meatus a meando dictus. ISID. orig. 11,1,105 meatus inde appellatus, quia per eum meant, id est egeruntur, stercora. *vide* bruma.

mecastor. DON. Ter. Hec. 83 'mecastor' ... 'me' autem aut adiectio est et abundat aut positum est pro μα syllaba, ut Graeci μὰ τὸν Ἀπόλλωνα dicunt.

mecon, -onis *f.* *vide* meconitis.

meconitis(-es), -ae *m.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,173 meconitis papavera exprimit (SOL. 37,22. ISID. orig. 16,15,20).

Meda, -ae *f.* (*urbs, pro Media*). HYG. fab. 275,5 *sub* Media.

Medea, -ae *f.* (*maga, Solis vel Aeetae filia*). FULG. myth. 2,7 p.47,22 secundam (*sc. Solis filiam*) Medeam quasi auditum hoc est medenidean quod nos Latine nullam visionem dicimus – vox enim corpore nuda est. *vide* medea.

medea(-ia), -ae *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,173 media nigra est, ab Media illa fabulosa inventa (=ISID. orig. 16,11,4).

medeor, -eri. *vide* medicina, Meditrina, Meditrinalia, mendicus.

Medi, -orum *m.* (*pop. Asiae*). IUST. 42,3,6 (ISID. orig. 9,2,46) *sub* Media. ISID. orig. 9,2,46 invenimus in Genesi quod Madai auctor gentis Medorum fuit, a quo et cognominati, ut superius (9,2,28) dictum est. *vide* Mauri, medicamentum, Medicus.

Media, -ae *f.* (*regio et urbs Asiae*). VARRO ap. PROB. Verg. georg. 2,126 (GRF 439) pars Parthorum Media est appellata a Medo, filio Medeae et Aegei, ut existimat Varro, qui quattuor libros de Argonautis edidit. HYG. fab. 27,5 Medus ... ex suo nomine terram Mediam cognominavit. IUST. 42,3,6 Medus ... in honorem matris Mediam urbem condidit regnumque ex nomine suo Medorum constituit (ISID. orig. 9,2,46). ISID. orig. 14,3,11 Media et Persida a regibus Medo et Perso cognominatae, qui eas provincias bellando adgressi sunt. 15,1,7 Medus ... Aegei filius Mediam construxit; unde et regio eius Mediae nomen sortita est. (*cf.* HYG. fab. 275,5 Medus Aegei et Medeae filius in Ecbantis Medam [*i.e. Mediam*] condidit). *vide* Melicus.

Mediamna, -ae *f.* (*regio, i.q. Mesopotamia*). PRISC. gramm. III 182,8 a medio amnis Mediamna (*cf.* 481,25 *ubi* mediana *trad.*).

mediastinus, -i *m.* PORPH. Hor. epist. 1,14,14 mediastinus incola mediae civitatis. an in officio balneatoris mediastinus? (SCHOL. Hor. ad l. mediastinus hoc est in civitate et in media urbe vivens; asty enim dicitur civitas ...; ergo sic intellegendum, non ut quidam quasi ministrum obsequii et officii intellegunt balnearum). PRISC. gramm. II 80,13 mediastinus ... a

medio stando vel tenendo componi videtur. III 481,23 mediastinus quoque inde (*sc. a 'medius'*) videtur componi, quia medias partes balnei tenet, hoc est in medio lavantium stat. *thes. gloss.*

medicamentum, -i *n.* NON. p. 345,12 medicamentum ... venenum, ut graece φάρμακον, vel producta eius verbi prima syllaba, quod apud Medos venefici plurimi (*affert* Verg. georg. 2,126).

medicina, -ae *f.* PS. SORAN. quaest. med. 10 quid est medicina iuxta etymologiam? medicina dicitur a medendo, id est sanitatem praestando. ISID. orig. 4,2 nomen ... medicinae a modo, id est temperamento, inpositum aestimatur, ut non satis, sed paulatim adhibetur. nam in multo contristatur natura, mediocriter autem gaudet. *cf.* VARRO ling. 7,4. *vide* medicus.

medicus, -i *m.* VARRO ling. 5,93 artificibus maxima causa ars, id est, ab arte medicina ut sit medicus dictus, a sutrina sutor, non a medendo ac suendo, quae omnino ultima vice earum rerum radices.

Medicus, -a, -um. PLIN. nat. 15,47 Medica *mala* ... Graeci vocant patriae nomine. ISID. orig. 17,4,8 Medica *vicia* dicta, quia a medis translata est in Graeciam tempore quo eam Xerxes ... invasit. 17,7,8 medica arbor ... asportata primum a Medis; unde et vocabulum sumpsit. *cf.* PLIN. nat. 12,16. *vide* Medicus.

medietas, -atis *f.* PRISC. gramm. III 481,22 *a medio derivata* medietas.

medimnum, -i *n. et* **medimna,** -ae *f.* ISID. orig. 16,26,15 medimna ... Latina lingua vocatur, id est dimidia, eo quod quinque modiis metiatur, qui est dimidius numerus a perfecto denario.

mediocris, -e. PRISC. gramm. III 481,23 fac ab eo (*sc. medio*) derivatum ...; mediocris, meditullium. ISID. orig. 10,173 mediocris, quod modicum illi sufficiat. *thes. gloss.*

Mediolanum, -i *n.* (*urbs Galliae Cisalpinae*). SIDON. epist. (carm. 17) 7 *urbs* quae lanigero de sue nomen habet. ISID. orig. 15,1,57 vocatum ... Mediolanum ab eo quod ibi sus medio lanea perhibetur inventa. *cf.* CLAUD. 10, 18,2.

meditatio, -onis *f.* *vide* meditativus.

meditativus, -a, -um (*t. t. gramm.*). CLEDON. gramm. V 16,24 meditativa est a meditatione dicta. POMP. gramm. V 219,14 ideo dicta est meditativa, quoniam non actum praesentem dicit, sed quasi meditationem quondam habet ad rem futuram. PRISC. gramm. II 429,15 meditationem ... significat haec forma, unde et meditativa nominata. AUDAX gramm. VII 345,3 meditativa forma cur dicitur? eo quod semper meditatur. ISID. orig. 1,9,3 meditativa dicta est a meditantis sensu.

mediterraneus, -a, -um. PRISC. gramm. III 182,8 a medio terrae mediterraneus. 481,25 dic *a medio* compositum. mediterraneus et mediana. ISID. orig. 13,16,1 Mare Magnum ... est et Mediterraneus, quia per mediam terram ... perfunditur.

meditor, -ari. SERV. ecl. 1,2 quod Graeci μελετῶ dicunt, per antistoechon meditor dixerunt Latini: 'l' enim et 'd' interdum sibi invicem cedunt (MAR. VICTORIN. gramm. VI 26,5 communionem ... habuit 'l' littera cum 'd' apud antiquos ...; est et communio cum Graecis ... meditari μελετᾶν. *cf.* PRISC. gramm. II 385,15. 567,14). *thes. gloss. vide* meditativus, meditullium.

Meditrinalia, -ium *n.* VARRO ling. 6,21 Octobri mense Meditrinalia dies dictus a medendo, quod Flaccus flamen Martialis dicebat hoc die

solitum vinum <novum> et vetus libari et degustari medicamenti causa. PAUL. FEST. 123 Meditrinalia dicta hac de causa. mos erat Latinis populis, quo die quis primum gustaret mustum, dicere ominis gratia: 'vetus novum vinum bibo, veteri novo morbo medeor.' a quibus verbis etiam Meditrinae deae nomen conceptum, eiusque sacra Meditrinalia dicta sunt.

Meditrina, -ae *f.* (*dea*). PAUL. FEST. 123 *sub* Meditrinalia.

meditullium, -i *n.* PAUL. FEST. 123 meditullium dicitur non medium terrae, sed procul a mari, quasi meditellium, ab eo quod est tellus. PRISC. gramm. III 481,23 *sub* mediocris. GLOSS. IV Plac. M 9 meditullium dicitur locus in quo aliqua meditantur sive ad docendum sive ad discendum. *thes. gloss.*

medius, -a, -um. PRISC. gramm. III 481,7 videtur ... derivatum esse a modo, hoc est a mensura ...; vel a Graeco dictum est, μέσος medius. *vide* amentum, dimidio, Mediamna, mediastinus, medietas, mediocris, Mediolanum, mediterraneus, meditullium, mensa, Mercurius, merenda, meridies, messis.

medulla, -ae *f.* ISID. orig. 11,1,87 medulla appellata, quod madefaciant ossa; inrigant etiam et confortant. *vide* ferula.

Medus, -i *m.* (*rex Athenarum*). *vide* Media.

medus, -i *m.* ISID. orig. 20,3,13 medus, quasi 'melus', quia ex melle fit.

Medusa, -ae *f.* (*nom. myth.*). FULG. myth. 1,21 p. 33,7 Medusam quasi meidusam, quod videre non possit. SCHOL. Pers. prol. p. 2,17 Medusa oblivio.

Megaera, -ae *f.* (*Furia*). FULG. myth. 1,7 p. 21,2 Megera ... quasi megale eris, id est magna contentio.

Megale, -es *f.* (*dea*). *vide* Megalensia, Megalesion.

Megalensia(-esia), -ium *n.* VARRO ling. 6,15 Megalesia dicta a Graecis, quod ex libris Sibyllinis arcessita ab Attalo rege Pergama; ibi prope murum Megalesion, id est templum eius deae, unde advecta Romam. FAST. Praen. Apr. CIL I(2) p. 235 Megalensia vocantur quod ea dea Megale appellatur.

Megalesion, -i *n.* VARRO ling. 6,15 *sub* Megalensia.

megalium, -i *n.* (*unguentum*). PLIN. nat. 13,13 propter gloriam appellatum megalium, ex oleo balanino *eqs.*

mel, mellis *n.* AUG. dialect. 6,10 mel, quam suaviter gustum res ipsa, tam leniter nomine tangit auditum. ISID. orig. 20,2,36 mel Graecae appellationis est, quod ab apibus nomen habere probatur; nam apis Graece μέλισσα dicitur. *vide* malomellum, medus, melicratum, melo, melos, mulsum, oleomela, oxymeli, rhodomelum.

melampodion, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,47 ab hoc (*sc. Melampode*) appellatur unum hellebori genus melampodion. aliqui pastorem eodem nomine invenisse tradunt. DIOSC. 4,157 ellevoru nigru ... melanpolion dicunt, quia Melampus filias suas maniam habentes ex eodem curavit.

Melampus, -odis *m.* (*vates et medicus*). *vide* melampodion.

melancholia, -ae *f.* CAEL. AUR. chron. 1,6,180 melancholia dicta quod nigra fella aegrotantibus saepe per vomitum veniant: Graeci enim nigrum melan vocaverunt, fel autem cholen appellant. et non, ut plerique existimant, quod passionis causa vel generatio nigra sit fella. ISID. orig. 4,5,5 melancholia dicta eo quod sit ex nigri sanguinis faece admixta abundantia

fellis. Graeci enim μέλαν nigrum vocant, fel autem χολὴν appellant (4,7,9).

melancholicus, -a, -um. ISID. orig. 10,176 *sub* malus(1).

melandrya, -orum *n.* PLIN. nat. 9,48 *thynni* plenis pulpamentis sale adservantur: melandrya vocantur, quercus assulis similia. (*cf.* VARRO ling. 5,77 *ubi* melander *trad.*).

melanites. *sub* melitinus.

melanurus, -i *m.* (*piscis*). ISID. orig. 12,6,27 melanurus, eo quod nigram caudam habeat et pinnas nigras et in corpore lineas nigras; μέλαν enim Graeci nigrum vocant.

Meleager, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* meleagris.

meleagris, -idis *f.* (*avis*). PLIN. nat. 10,74 Meleagri tumulus nobiles eas (*sc. meleagridas*) fecit. SCHOL. Stat. Theb. 4,103 Meleagri sorores, dum fratrem flerent, in aves versae sunt, quae hodie meleagrides vocantur *cf.* HYG. fab. 174,7.

melia, -ae *f.* PAUL. FEST. 124 melia hasta a ligno mali dicta.

Meliboeus, -i *m.* (*nom. pastoris*). SERV. ecl. praef. p. 4,6 sciendum ... personas huius operis ex maiore parte nomina de rebus rusticis habere conficta, ut Meliboeus, ὅτι μέλει αὐτῷ τῶν βοῶν. PHILARG. Verg. ecl. 1,6 rec. II Meliboeus idest nomen compositum ex graeco idest μέλειν et βοῦς idest quod bovum curas gerat.

melichloros, -i *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 37,191 colos appellavit ... melichlorum geminus, parte flavus, parte melleus.

melichros(-us), -i *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 37,191 colos appellavit ... melichrum. ISID. orig. 16,7,15 melichros bicolor ex una parte viridis, ex altera melli similis.

melichrysus, -i *m.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,128 melichrysi veluti per aurum sincero melle tralucente (ISID. orig. 16,15,6).

melicraton(-um), -i *n.* ISID. orig. 20,3,12 melicratum vinum melle mixtum. *thes. gloss.*

Melicus, -a, -um. VARRO rust. 3,9,19 *gallinas* Melicas appellant falso, quod antiqui, ut Thetim Thelim dicebant, sic Medicam Melicam vocabant. hae primo dicebantur, quae ex Medica ... erant allatae (PAUL. FEST. 124 Melicae gallinae, quod in Media id genus avium corporis amplissimi fiat. 'l' littera pro 'd' substituta).

Meline, -es *f.* (*nympha*). *vide* melos.

Melinum, -i *n.* (*pigmentum album*). PLIN. nat. 35,188 *alumen* optimum ... Melinum vocant ab insula. ISID. orig. 19,17,21 Melinum dictum quod eius metalli ferax sit una ex Cycladibus insula Melos nomine.

Melissa, -ae *f.* (*filia Melissi, regis Cretae*). *vide* Melissae.

Melissae, -arum *f.* LACT. inst. 1,22,20 Didymus in libris ἐξηγήσεως Πινδαρικῆς ait ... Melissam ... a patre (*sc. a Melisso rege Cretae*) primam sacerdotem Matri Magnae constitutam, unde adhuc eiusdem Matris antistites Melissae nuncupentur.

melissophylon, -i *n.* (*herba*). DIOSC. 3,114 melissofillos, quem multi melittaena (melitidina *trad.*) dicunt, pro quod libenter illa apes manducant.

melitis, -idis *f.* (*lapis*). PLIN. nat. 37,191 melitis mali coloris.

melitinus, -i *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,140 melitinus lapis sucum remittit dulcem melleumque (*cf.* ISID. orig. 16,4,26 melanites [*pro* 'melitinus'] lapis dictus est eo quod melleum et dulcem sucum emittat).

melittaena, -ae *f.* (*herba*). DIOSC. 3,114 *sub* melissophylon.

mella, -ae *f.* (*arbor*). ISID. orig. 17,7,9 mella, quam Graeci loton appellant ... arbor ... est magna, fructum ferens ... gustu suavem, unde et mella vocata est.

Mella, -ae *f.* (*fluvius*). *vide* amella.

melleus, -a, -um. *vide* melitinus (melanites).

Mellona, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,34 p. 189,20 D. mella sine Mellona ... ab uno vero Deo multo felicius acceperunt.

Melo, -onis *m.* (*fluvius, i.q. Nilus*). PAUL. FEST. 18 a veteribus Romanis necdum adsuetis Graecae linguae ... Melo pro Nilo ... dicebatur (SERV. Aen. 4, 246. georg. 4,291. ISID. orig. 13,21,7). *cf.* PAUL. FEST. 124 Melo nomine alio Nilus vocatur.

melo, -onis *m.* (*bestia*). ISID. orig. 12,2,40 melo, vel quod sit rotundissimo membro, vel quod favos petat et assidue mella captet. *vide* melota.

melopos, -i *f.* (*arbor*). ISID. orig. 17,7,13 melopos arbor in Africa Punica lingua vocata, ex qua profluit lentus sucus. *cf.* PLIN. nat. 12,107. SOL. 27,47.

melos, -eos *vel* -i *m.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 183,29 melos ... dictum putant a Meline, Oceani filia, quam primum quattuor chordis usam adfirmat Lysanias, sive ut Licymnius, ἀπὸ τοῦ μελεάζειν ...; quibusdam placet ab apibus, quae graece μέλισσαι dicuntur. nam sicut illae omni cura flores legunt ... in scriptura quoque quidquid floris est in sono vocis et rhythmis ad componenda μέλη colligimus ...; vel ideo melos, quoniam pars est ᾠδῆς καὶ λέξεως, sicut et corporis nostri partes graece μέλη appellantur. ISID. orig. 3,20,4 euphonia est suavitas vocis. haec et melos a suavitate et melle dicta.

Melos, -i *f.* (*insula Cycladum*). PAUL. FEST. 124 Melos insula dicta est a Melo, qui ex Phoenice ad eandem fuerat profectus. ISID. orig. 14,6,28 Melos ex numero Cycladum, una omnium insularum rotundissima; unde et nuncupata. *vide* Melinum.

melota, -ae *et* **melotes,** -is *f.* PS. PRIMAS. in Hebr. p. 773B μῆλον graece ovis dicitur ... unde μηλωτή pellis ovina. at vero quidam dicunt ex pellibus taxi genus vestimenti esse compositum ... id est a melo melota. ISID. orig. 19,24,19 melotes ... pellis est caprina ...; fiebat autem prius, ut quidam existimant, de pelliculis melonum; unde et melotes vocatae sunt.

Melpomene, -es *f.* (*Musa*). FULG. myth. 1,15 p. 26,5 tertia *Musa* Melpomene quasi melenpioemene, id est meditationem faciens permanere.

membrana, -ae *f.* PRISC. gramm. II 77,19 a pluralibus ... in 'a' derivata ... 'a' habent ante '-nus' ... signa antesignanus, membra membrana ...; possunt tamen haec et a singularibus esse ἀπὸ τοῦ signum et membrum. COMMENT. Lucan. 9,773 membrana dicta eo quod membra cooperiat. ISID. orig. 6,11,1 *pergamena* membrana dicuntur, quia ex membris pecudum detrahuntur.

membratim. CHAR. gramm. p. 240,7 B. a neutris quoque nominibus trahuntur adverbia '-im' litteris terminata, ut membrum membratim (DIOM. gramm. I 407,8).

membrum, -i *n.* *vide* membrana, membratim.

memini, -isse. VARRO ling. 6,44 ab eadem mente meminisse dictum. 6,49 meminisse a memoria, cum id quod remansit in mente ... rursus

movetur. *vide* Meminia, memoro, mens, Mimnernia.

Meminia, -ae *f.* (*cogn. Veneris*). SERV. auct. Aen. 1,720 alii *Venerem* Mimnerniam vel Meminiam dicunt, quod meminerit omnium.

Memmius, -a (*nom. gent.*). VERG. Aen. 5,117 mox Italus Mnestheus, genus a quo nomine Memmi.

Memnon, -onis *m.* (*rex Aegypti*). *vide* Memnonides.

Memnonides, -um *f.* (*aves*). OV. met. 13,618 praepetibus subitis nomen facit auctor: ab illo Memnonides dictae. PLIN. nat. 10,74 auctores sunt omnibus annis advolare Ilium ex Aethiopia aves et confligere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas vocant. ISID. orig. 12,7,30 Memnonidas aves Aegyptiae appellatae a loco, ubi Memnon periit. nam catervatim advolare dicuntur ex Aegypto ad Ilium iuxta Memnonis sepulchrum, et proinde eas Ilienses Memnonias vocant.

memor, -oris. PROB. gramm. IV 13,3 quamvis veniat a verbo, tamen feminino '-or' facit, memini, hic et haec memor (PRISC. gramm. II 235,10 memor ... a verbo memoro). ISID. orig. 10,169 memor, vel qui memoria tenet vel quia memoria tenetur. *thes. gloss.*

memoria, -ae *f.* VARRO ling. 6,49 *memoria* a manendo ut manimoria potest esse dicta; itaque Salii quod cantant 'mamuri veturi', significant memoriam veterem (*cf.* PLUT. Num. 13,7). *thes. gloss. vide* immemor, memini, memor, moneo, monumentum.

memoro, -are. *vide* immemor, memor.

Memphites(-is), -ae *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,56 vocatur et Memphites a loco, gemmantis naturae (ISID. orig. 16,4,14).

Mena, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,11 p. 160,28 D. dea Mena, quam praefecerunt menstruis feminarum (7,2 p. 274,27 D. 7,3 p. 275,19 D.).

menceps. PRISC. gramm. II 26,13 menceps mente captus. *thes. gloss.*

mendax, -acis. AUG. soliloq. 2,9,16 mendax ... a mentientibus fit. ISID. orig. 10,175 mendax, quod mentem alterius fallat.

mendicus, -a, -um. VARRO ling. 5,92 mendicus a minus, cui cum opus est minus nullo est. PAUL. FEST. 160 mendicum dici Verrius putat a mente eius, quam fefellerit fortuna, vel quod precetur quemque, ut vitae suae medeatur cibo. ISID. orig. 10,175 mendicus dictus quia minus habet unde vitam degat: sive quia mos erat apud antiquos os claudere egenum et manum extendere, quasi manu dicere.

mendum, -i *n.* *vide* emendo.

Menelaus, -i *m.* (*rex Spartae*). FULG. Virg. cont. p. 99,15 Grece ... Menelaus quasi menelau, id est virtus populi.

mens, mentis *f.* CASSIOD. anim. 3 H (=1 p. 1282B M.) mens ... dicitur ἀπὸ τῆς μήνης, id est, a luna, quae licet varia vicissitudine commutetur quadam se tamen in id quod fuit perfecta novitate restituit. ISID. orig. 11,1,12 mens ... vocata, quod emineat in anima, vel quod meminit. *vide* aerumna, alimentum, amens, amentia, argumentatio, carmen, clemens, commentarius, comminiscor, demens, eminiscor, lacrima, maestus, memini, menceps, mendax, mendicus, Mens, metus, milimindrum, monumentum, temetum, testamentum, vehemens, vehementia.

Mens, Mentis (*dea*). TERT. nat. 2,11 habent deam <Mentem, quae faciat mentem bonam aequ>e et malam. AUG. civ. 4,21 p. 171,10 D. quid necesse erat ... commendare *pueros* ... deae Menti, ut bonam haberent

mentem. 7,3 p. 276,31 D. posuerunt ... Mentem deam, quae faciat pueris bonam mentem.

mensa, -ae *f.* VARRO ling. 5,118 quod a nobis media et a Graecis μέσα, mensa dicta potest; nisi etiam quod ponebant pleraque in cibo mensa (VARRO ap. CHAR. gramm. p. 73,1 B. mensam sine 'n' littera dictam Varro ait, quod media poneretur ...; sed et mensam cum 'n' posse dici idem Varro ait, quod et mensa edulia βρωτά in escolenta ponerentur. PLUT. quaest. conv. 8,6,5 μῆνσαν ... τὴν τράπεζαν ἀπὸ τῆς ἐν μέσῳ θέσεως). CASSIOD. in psalm. 22,51. 138 A. mensa ... a mense dicta est, quia eodem die convivia ritu gentium exercebantur. ISID. orig. 20,1,1 ab esu et comesu mensae factum vocabulum. *vide* mensarium, mensarius, missorium.

mensarium, -i *n.* PRISC. gramm. II 75,8 mensarium, quod in mensa *est.*

mensarius, -a, -um. LIV. 7,21,5 solutionem alieni aeris in publicam curam verterunt quinqueviris creatis quos mensarios ab dispensatione pecuniae appellarunt.

mensis, -is *m.* VARRO ling. 6,10 mensis a lunae motu dictus, dum ab sole profecta rursus redit ad eum. luna quod Graece olim dicta μήνη, unde illorum μῆνες, ab eo nostri (MACR. somn. 2,11,6 a luna mensis dicitur, quia Graeco nomine luna μήνη vocatur. POL. SILV. fast. Ian. 13 idus ... a videndo, quia priusquam annus hic qui est fuerat, mense medio luna completa, quae incipiebat kalendis, de qua menses dictos accepimus, videbatur. ISID. orig. 5,33,1 mensis nomen est Graecum de lunae nomine tractum. luna enim μήνη Graeco sermone vocatur). CIC. nat. deor. 2,69 *lunae cursus* quia mensa spatia conficiunt menses nominantur. CASSIOD. inst. 2,6,1 menses, quod annum metiantur, edicti sunt. *vide* dimensum, intermestris, mensa, menstrualis, trimestris.

menstrua, -orum *n.* ISID. orig. 11,1,140 menstrua supervacuus mulierum sanguis. dicta ... a circuitu lunaris luminis, quo solet hoc venire profluvium; luna enim Graece μήνη dicitur. *vide* Mena.

menstrualis, -e. CAEL. AUR. gyn. 1,22 menstrualis dicta est purgatio quod per singulos menses fiat.

mensura, -ae *f.* EUCHER. instr. 2 p. 159,7 mensura Hebraeum nomen est (*cf.* HIER. in Is. 3,6 p. 128B mesuram ..., quae et hebraice et latine eodem appellatur nomine). *vide* metrum, terminus.

menta, -ae *f.* (*herba*). VARRO ling. 5,103 alia peregrinis vocabula *appellata,* ut graecis ... menta. PLIN. nat. 19,159 *menta* aput Graecos ... cum alioqui mintha vocaretur, unde veteres nostri nomen declinaverunt.

mentagra, -ae *f.* PLIN. nat. 26,2 lichenas appellavere Graeco nomine, Latine, quoniam a mento fere oriebatur, ioculari primum lascivia ... mox et usurpato vocabulo mentagram.

mentum, -i *n.* ISID. orig. 11,1,57 mentum dictum, quod inde mandibulae oriantur, vel quod ibi iungantur. *vide* amentum, mentagra.

menus, -a, -um. ISID. orig. 19,28,8 menum (*sc. genus vestis*) quod sit colore nigro; Graeci enim μέλαν nigrum dicunt.

meo, -are. *vide* mare, meatus.

mephitis(mef–), -is *f.* PRISC. gramm. II 328,5 mephitis (mef–, memf– *v.l.*) ... quod proprium est et a Graeco μεσῖτις, ut quibusdam videtur, mutatione 's' in 'f' translatum (*affert* Verg. Aen. 7,84).

mercatus, -us *m.* (*et* -um, -i *n.*). ISID. orig. 5,25,35 commercium dictum

a mercibus ... unde mercatus dicitur. 15,2,45 mercatum ... a commercio nominatum.

Mercedinus (*mensis*). CINC. ap. LYD. mens. 4,144 p. 164,18 W. (GRF 375,10) Κίγκιος ἐν τῷ περὶ ἑορτῶν λέγει, τὸν Νοέμβριον παρὰ τοῖς παλαιοῖς Μερκηδῖνον ὀνομασθῆναι ὡσανεὶ μισθοφόρον: ἐν αὐτῷ γὰρ τοῖς κτήτορσιν οἱ μισθωτοὶ τὰς προσόδους εἰσέφερον τοῦ παρελθόντος κύκλου.

mercedituus, -i *m*. PAUL. FEST. 124 mercedituum mercennarium, quod mercede se tueatur.

mercedonius, -i *m*. PAUL. FEST. 124 mercedonius dixerunt a mercedem solvendo. *thes. gloss.*

mercen(n)arius, -a, -um. NON. p. 345,8 meret, humillimum et sordidissimum quaestum capit ... et ob mercedem laborem vel infamiam corporis locat ...; unde et mercennarii et meretrices dicuntur. ISID. orig. 9,4,31 mercennarii sunt qui serviunt accepta mercede.

merces, -edis *f*. VARRO ling. 5,44 merces dicitur a merendo et aere (5,178 si quid datum pro opera aut opere, merces, a merendo. 8,19 a merendo merces). *vide* mercedituus, mercedonius, mercen(n)arius, mereo.

mercurialis (*herba*). PLIN. nat. 25,38 parthenion Mercurii inventum est. ideo apud Graecos Hermu poan multi vocant eam, apud nos omnem mercurialem.

Mercurius, -ii *m*. (*deus*). VARRO ap. VEL. gramm. VII 77,13 Mircurius per 'i' dicebatur, quod mirandarum rerum esset inventor, ut Varro dicit. nostris iam auribus placet per 'e', ut et Mercurius et commercia dicantur. PAUL. FEST. 124 Mercurius a mercibus est dictus. hunc etenim negotiorum omnium aetimabant esse deum (SERV. Aen. 4,638 Mercurius quod mercibus praeest [=ISID. orig. 8,11,3]. AUG. civ. 4,11 p. 160,22 D. in merce *sit Iuppiter* Mercurius. FULG. myth. 1,18 p. 29,8 Mercurium dici voluerunt quasi merciumcurum; omnis ergo negotiator dici potest Mercurius). ARNOB. nat. 3,32 Mercurius etiam quasi quidam Medicurrius dictus est, et quod inter loquentes duo media currat et reciprocetur oratio, nominis huius concinnata est qualitas. (SERV. auct. Aen. 8,138 alii Mercurium quasi Medicurrium a Latinis dictum volunt, quod inter caelum et inferos semper intercurrat. hic etiam mercimonii deus est. AUG. civ. 7,14 p. 292,2 D. ideo Mercurius quasi medius currens dicitur appellatus, quod sermo currat inter homines medius ...; ideo et mercibus praeesse, quia inter vendentes et ementes sermo fit medius [=ISID. orig. 8,11,45*sq*.]). *cf*. MACR. Sat. 1,17,5. 1,19,9. *vide* mercurialis.

merenda, -ae *f*. PAUL. FEST. 123 merendam antiqui dicebant pro prandio, quod scilicet medio die caperetur. NON. p. 28,32 merenda dicitur cibus post meridiem qui datur. ISID. orig. 20,2,12 merenda est cibus qui declinante die sumitur, quasi 'postmeridie edenda' et proximo cenae. 20,3,3 hinc (*sc. a mero*) et merenda, quod antiquitus id temporis pueris operariis quibus panis merus dabatur; aut quod meridient eo tempore, id est soli ac seperatim, non, ut in prandio aut in cena, ad unam mensem.

merendo, -are. ISID. orig. 20,2,12 merendare quasi meridie edere. *thes. gloss.*

mereo, -ere *et* **mereor**, -eri. DON. Ter. Andr. 331 merere est aliquid mercedis pro labore sumere. *vide* emeritus, mercen(n)arius, merces, meretrix.

meretrix(mene-), -icis *f.* NON. p. 345,8 *sub* mercen(n)arius (ISID. diff. 1,263 meretrices ... dicuntur a merendo, id est promerendo stipendia libidinis. ISID. orig. 10,182 meretrix dicta eo quod pretium libidinis mereatur). NON. p. 423,11 meretrices a manendo dictae sunt, quod copiam sui tantummodo noctu facerent.

mergae, -arum *f.* PAUL. FEST. 124 mergae furculae quibus acervi frugum fiunt, dictae a volucribus mergis, quia, ut illi se in aquam mergunt, dum pisces persequuntur, sic messores eas in fruges demergunt, ut elevare possint manipulos.

merges, -itis *f.* BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,517 manipulos spicarum mergites mergendo dicimus (SCHOL. Verg. Bern. ad l. *mergites* fasces spicarum sunt eo quod merguntur, a quibus metuntur. PRISC. gramm. II 130,10 mergo merges [=EUTYCH. gramm. V 453,26. 459,22]).

mergo, -ere. *vide* merges, mergulus, mergus.

mergulus, -i *m.* (*avis*). AMBR. hex. 5,13,43 merguli, quibus ab adsiduitate mergendi nomen hoc haesit.

mergus, -i *m.* (*avis*). VARRO ling. 5,78 mergus, quod mergendo in aquam captat escam. OV. met. 11,795 aequora amat nomenque tenet, quia mergitur illo. CASSIOD. var. 3,48,4 mergi, quibus nomen ex facto est. ISID. orig. 12,7,54 mergis ab assiduitate mergendi nomen hoc haesit (*ex* AMBR. hex. 5,13,43 *sub* mergulus). *vide* mergae.

meridianus, -a, -um. PRISC. gramm. II 77,26 a meridie meridianus.

meridies, -ei *m.* (a) *a 'medidies'*: VARRO ling. 6,4 meridies ab eo quod medius dies. 'd' antiqui, non 'r' in hoc dicebant, ut Praeneste incisum in solario vidi. CIC. orat. 157 ipsum meridiem cur non medidiem? credo quod erat insuavius (QUINT. inst. 1,6,30 meridiem an medidiem oporteat *dici*, quaeritur). VEL. gramm. VII 71,23 'd' ... in 'r' litteram transit ...; unde ... meridiem pro medio die loquimur (ISID. orig. 17,7,2). CENS. 24,3 meridies, quod est medii diei nomen. NON. p. 60,18 meridies manifeste medius dies *affert* CIC. orat. 157 (*cf.* p. 451,5). DON. Ter. Ad. 848 meridiem veteres dixerunt quasi medidiem, 'r' pro 'd' posita propter cognationem inter se harum litterarum. *sim.* AUG. loc. hept. 1,177 p. 534,1. PS. AUG. quaest. test. I 108,5 p. 255,9. MACR. Sat. 1,3,14. MACR. somn. 2,5,19. PRISC. gramm. II 35,2. 137,8. CASSIOD. in psalm. 54,18 l. 259 A. ISID. orig. 3,42,3. 5,30,15. 13,1,6. (b) *a* μέρος: IOH. MED. Ps. Chrysost. hom. ed. Froben I 943B *meridies* quia dividat diem; meros enim pars est divisa diei. (c) *a 'merus'*: RUFIN. Orig. in cant. 2 p. 137,18 *meridies* tempus ..., quo merus est dies et purior ac florulentior lux (ISID. orig. 3,42,3 meridies ... vocata ... quia tunc purius micat aether. merum enim purum dicitur. 5,30,15. 13,1,6. 20,3,3). *thes. gloss. vide* merenda, merendo.

meridio, -are. *vide* merenda.

meritorius, -a, -um. ISID. orig. 10,182 meretrix dicta eo quod pretium libidinis mereatur, inde et meritoriae tabernae.

Meroe, -es *f.* (*insula Nili*). *vide* merois.

merois, -idis *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,163 *Democritus dicit* aethiopida in Meroe nasci, ob id et meroida appellari.

Meropes, -um *m.* (*incolae Coi*). HYG. astr. 2,16,1 dixerunt Meropem quemdam fuisse, qui Coum insulam tenuerit regno, et a filiae nomine Coon et homines ipsos a se Meropas appellaret.

merops, -opis *m.* (*avis*). PROB. Verg. georg. 4,14 meropes appellantur Graece ἀπὸ τοῦ μερισμοῦ, quem Graeci vocant, nos autem partitionem vocis, quam iidem ὄπα dicunt.

Merops, -opis *m.* (*rex Coi*). *vide* Meropes.

merula, -ae *c.* (*avis*). VARRO ling. 5,76 merula, quod mera, id est sola, volitat. QUINT. inst. 1,6,38 ut merula, quia sola volat, quasi 'mera volans' nominaretur (ISID. orig. 12,7,69 alii merulam aiunt vocatam quia sola volat, quasi 'mera volans'). PAUL. FEST. 124 merum antiqui dicebant solum; unde et avis merula nomen accepit, quod solivaga est et solitaria pascitur. *aliter*: ISID. orig. 12,7,69 merula antiquitus medula vocabatur, eo quod modulet.

merum, -i *n.* (*n.* merus *pro subst.*). ISID. orig. 20,3,3 merum dicimus cum vinum purum significamus; nam merum dicimus quidquid purum atque sincerum est.

merus, -a, -um. *vide* merenda, meridies, merula, merum.

merx, -cis *f.* *thes. gloss. vide* commercium, mercatus, Mercurius, mereo.

Messamones, -um *m.* (*pop. Africae*). PLIN. nat. 5,33 in ora Syrtis Nasamones, quos antea Mesammones Grai appellavere ab argumento loci, medios inter harenas sitos. *vide* Nasamones.

mesauloe, -on *f.* VITR. 6,7,5 inter duo ... peristylia ... itinera sunt, quae mesauloe dicuntur, quod inter duas aulas media sunt interposita.

Mesopotamia, -ae *f.* (*regio Asiae*). ADNOT. Lucan. 3,257 inter quos (*sc. Euphraten et Tigrim*) posita Mesopotamia terra nominatur. EUCHER. instr. 2 p. 152,15 Mesopotamia idcirco dicitur, quod Tigride et Eufrate fluminibus ambiatur. ISID. orig. 14,3,13 Mesopotamia Graecam etymologiam possidet, quod duobus fluminibus ambiatur *cf.* TAC. ann. 6,37.

mespila, -ae *f.* ISID. orig. 17,7,14 mespila arbor spinosa ...; appellata, quod pilulae formulam habeant eius poma.

Messal(l)a, -ae *m.* (*cogn. in gente Valeria*). SEN. dial. 10,13,5 Valerius Corvinus primus Messanam vicit et primus ex familia Valeriorum urbis captae in se translato nomine Messana appellatus est paulatimque vulgo permutante litteras Messalla dictus. MACR. Sat. 1,6,26 sic Messala tuus, Aviene, dictus a cognomento Valerii Maximi qui, postquam Messanam urbem Siciliae ... cepit, Messala cognominatus est.

Messana, -ae *f.* (*urbs Siciliae*). MACR. Sat. 1,11,29 Anaxilaus ... Messenius, qui Messanam in Sicilia condidit. *vide* Messal(l)a.

Messapia, -ae *f.* (*regio Italiae*). PLIN. nat. 3,99 Graeci Messapiam a duce appellavere. PAUL. FEST. 125 Messapia Apulia, a Messapo rege appellata. SOL. 2,12 Liciano placet a Messapo Graeco Messapiae datam originem (ISID. orig. 15,1,58). SERV. Aen. 8,9 Messapiam et Peucetiam a duobus fratribus dictam, qui illic imperarunt. LYD. mens. 1,6 p. 1,17 W. Μεσσαπία ἡ Καλαβρία, ἀπὸ Μεσσάπου.

Messapus, -i *m.* (*nom. vir.*). FULG. Virg. cont. p. 106,4 Messapus, quasi misonepos quod nos Latine orrens sermonem dicimus. *vide* Messapia.

Messenia, -ae *f.* (*regio Graeciae*). *et* **Messenius,** -a, -um. *vide* Messana.

messis, -is *f.* VARRO rust. 1,50,1 messis proprio nomine dicitur in iis quae metimur, maxime in frumento, et ab eo esse vocabulo declinata. 1,50,2 tertio modo metitur ... ut stramentum medium subsicent, quod manu sinistra summum prendunt; a quo medio messem dictam puto. ISID. orig. 17,2,6

messis a metendo, id est recidendo, dicta. *vide* Moesia.

messor, –oris *m.* VARRO ling. 8,57 cum dicatur lassus sum metendo ferendo, ex his vocabula non reddunt proportionem, quoniam non fit ut messor fertor. SERV. georg. 4,54 'metunt flores' secant: unde et messores dicti sunt. *thes. gloss.*

messorium. *sub* missorium.

meta, -ae *f.* ISID. orig. 18,30 metarum ... appellatione proprie terminum ac finem mundi designare volunt, ab eo quod aliqui emensus finis est. *vide* metor.

metallum, -i *n.* PLIN. nat. 33,96 ubicumque una inventa vena est, non procul invenitur alia ..., unde metalla Graeci videntur dixisse (ISID. orig. 16,17 metallum dictum Graece παρὰ τοῦ μεταλλᾶν, quod natura eius sit ut ubi una vena apperuerit, ibi spes sit alterius inquirendi).

metator, –oris *m.* NON. p. 137,12 metari, partire, unde et metatores. p. 137,18 castra metati ... unde hodieque metatores dicimus. ISID. orig. 10,179 metatores appellantur qui castra designant, a metiendo scilicet.

metatum, –i *n.* (*subst. part.* metor). ISID. orig. 15,3,10 *sub* metor.

metellus, –i *m.* *vide* Metellus.

Metellus, –i *m.* (*cogn. in gente Caecilia*). FEST. 146 (PAUL. FEST. 147) metelli (metalli PAUL.) dicuntur in lege militari quasi mercenarii ..., a quo genere hominum Caeciliae familiae cognomen putat ductum.

meticulosus(metuc–), –a, –um. PRISC. gramm. II 138,27 notandum, quod a metu meticulosus (metuc– *v.l.*) fit.

metior, –iri. *vide* dimensum, mensa, mensis, messis, meta, metator.

Metiscus, –i *m.* (*nom. vir.*). FULG. Virg. cont. p. 106,15 *Turnus* aurigam Metiscum habuit; metiscos enim Grece est ebriosus.

meto, –ere. *vide* messis, messor.

metor, –ari. PAUL. FEST. 123 metari castra dicuntur, quod metis deriguntur. ISID. orig. 15,3,10 hospitium ... ubi quis ad tempus ... inhabitat, et iterum inde transiens migrat. inde et metatum, quia mutatur. unde et legitur: 'castra metati sunt,' pro mutaverunt; non enim illic permanet exercitus, sed pertransit. *vide* metator.

metreta, –ae *f.* AUG. in evang. Ioh. 9,7 μέτρον ... mensuram dicunt Graeci: inde appellatae metretae (EUCHER. instr. 2 p. 159,7. ISID. orig. 16,26, 9).

metrum, –i *n.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 206,5 metrum unde dictum? quod veluti mensuram quandam praestituat (=AUDAX gramm. VII 331,15). EXPLAN. in Don. gramm. IV 522,14 metrum ... Graeco vocabulo quod apud nos mensura dicitur. ISID. orig. 1,39,1 metra vocata, quia certis pedum mensuris ... terminantur ...; mensura enim Graece μέτρον dicitur. 16,26,1 metrum est mensura liquidorum: haec a mensura accepit nomen; μέτρον enim mensuram dicunt Graeci.

metuculosus. *sub* metic–.

metuo, –ere. VARRO ling. 6,48 metuere a quodam motu animi, cum id quod malum casurum putat refugit mens. *cf.* 6,45 *sub* metus. *vide* metus.

metus, –us *m.* VARRO ling. 6,45 metus <a> mente quodam modo mota (*Goetz-Schoell*; metuo mentem quodam modo motam *codd.*), ut metuisti <te> amovisti (*Kent*; vel metuisti amovisti *codd.*). CHAR. gramm. p. 394,21 B. metus motus est animi (ISID. diff. 1,214). EUTYCH. gramm. V 454,30

metuo metus (459, 23. 462,32. 487,18). *thes. gloss. vide* Admetus, meticulosus.

meus, -a, -um. *vide* mutuus.

mica, -ae *f.* *vide* formica.

Midas(-a), -ae *m.* (*rex Phrygiae*). FULG. myth. 2,10 p. 50,22 Mida ... Grece quasi medenidon, id est nihil sciens (3,9 p. 76,22).

miles, -itis *m.* STILO ap. PAUL. FEST. 122 (GRF 61,15) militem Aelius a mollitia κατὰ ἀντίφρασιν dictum putat, eo, quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat. VARRO ling. 5,89 milites, quod trium milium primo legio fiebat ac singulae tribus ... milia militum mittebant. ULP. dig. 29,1,1,1 miles ... appellatur vel a militia, id est duritia, quam pro nobis sustinent, aut a multitudine, aut a malo, quod arcere milites solent, aut a numero mille hominum ... quasi millensium quemque dictum. ORIGO Rom. chron. I p. 144,4 *Romulus* mille iuvenes de plebe Romana legit, quod milites appellavit. LYD. mens. 4,72 p. 124,14 W. ὁ Ῥωμύλος ... μίλιτας ... ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ ἐκάλεσεν οἱονεὶ χιλίους. ISID. orig. 9,3,32 miles dictus, quia mille erant ante in numero uno, vel quia unus est ex mille electus. Romulus autem primus ex populo milites sumpsit et appellavit. *vide* militia.

Miletus, -i *f.* (*urbs Cariae*). OV. met. 9,449 moenia ... positoris (*sc. Mileti*) habentia nomen.

miliarensium(miliarisium), **-i** *n.* (*nummus*). LYD. mens. 4,9 p. 74,10 W. μιλιαρίσια ἀπὸ τῆς μιλιτίας ... ὠνομάσθησαν. ὁ δὲ Δάρδανος ... χιλίων ὀβολῶν λέγει πάλαι γενέσθαι τὸ μιλιαρίσιον καὶ ἀπὸ τῆς χιλιάδος τῶν ὀβολῶν οὕτως ὀνομασθῆναι.

miliaria, -ae *f.* (i) *avis*: VARRO ling. 5,76 ficedulae et miliariae a cibo, quod alterae fico, alterae milio fiunt pingues. (ii) *herba*: PLIN. nat. 22,161 miliaria appellatur herba quae necat milium.

miliarium, -i *n.* ISID. orig. 15,16,2 miliarium mille passibus terminatur; et dictum miliarium quasi mille adium (mille ad eum *coni. Lindsay*), habens pedes quinque milia.

miliarius, -i *m.* HIER. in Is. 66,2 χιλιασταί ..., quos nos dicere possumus milliarios (AUG. civ. 20,7 p. 420,10 D. χιλιαστάς appellant Graeco vocabulo, quos verbum e verbo exprimentes nos possemus miliarios nuncupare).

milifolium(millefolium), **-i** *n.* (*herba*). PLIN. nat. 24,152 myriophyllon, quod nostri milifolium vocant ..., plurimis foliis, unde et nomen accepit. *cf.* SER. SAMM. 694 herba ... foliis de mille vocata. 873 herba ... quae nomen foliis de mille recepit.

milimindrum, -i *n.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,41 hanc (*sc. hyosciamum herbam*) vulgus milimindrum dicit, propter quod alienationem mentis inducit.

militia, -ae *f.* ISID. orig. 3,3,5 mille ... a multitudine, unde et militia, quasi multitia. 9,3,45 militia ... a militibus dicta; aut a multis, quasi multitia, quasi negotium multorum; aut a mole rerum, quasi moletia. *vide* miles, miliarensium.

milium, -ii *n.* VARRO ling. 5,106 milium a Graeco: nam id μελίνη. FEST. 157 milium quidam putant cepisse nomen <a> maxima nummorum (*Urs.*; numerorum *Lindsay*; nummarum *codd.*) summa quae est mille. quod alii Graecae stirpis iudicant esse, cum id illi κέγχρον vocent; tam hercules, quam panicum μελίνην. ISID. orig. 17,3,13 milium a multitudine fructus

vocatum. *vide* miliaria.

millago. *sub* milvago.

mille. ISID. orig. 3,3,5 mille ... a multitudine, unde et militia, quasi multitia: inde et milia, quae Graeci mutata littera myriada vocant. *vide* miles, miliarensium, miliarium.

millefolium. *sub* milifolium.

milvago, *et* **millago,** -inis *m.* (*piscis*). ISID. orig. 12,6,36 millago (milvago *edd.*) nominatus, quia evolat super aquam (*i.e. a milvo*). *cf.* PLIN. nat. 32,15 (milvago *plerique codd.*; lolligo B., *edd.*).

milvus, -i *m.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,9 avium nomina multa a sono vocis constat esse conposita: ut grus ... milvus. 12,7,58 milvus mollis et viribus et volatu, quasi mollis avis, unde et nuncupatus. *vide* milvago.

Mimallones, -um *f.* (*i.q. Bacchae*). SCHOL. Pers. 1,99 Mimallones ministrae Liberi patris, dictae ἀπὸ τῆς μιμήσεως ab imitatione furoris (*Jahn*).

Mimnernia(-mia), -ae *f.* (*cogn. Veneris*). SERV. auct. Aen. 1,720 *sub* Meminia.

mimus, -i *m.* DIOM. gramm. I 491,16 mimus dictus παρὰ τὸ μιμεῖσθαι, quasi solus imitetur, cum et alia poemata idem faciant. EVANTH. de com. 4,1 mimos ab diuturna imitatione vilium rerum ac levium personarum. ISID. orig. 18,49 mimi sunt dicti Graeca appellatione quod rerum humanarum sunt imitatores.

mina(1), *et* **mna,** -ae *f.* PLIN. nat. 21,185 mna, quam nostri minam vocant. CARM. de pond. 33 quam ... Graeci mnam vocitant nostrique minam dixere priores. EUCHER. instr. 2 p. 158,10 mna Graece, Latine mina dicitur. ISID. orig. 16,25,21 mina ...; est nomen Graecum.

mina(2), -ae *f.* STILO ap. PAUL. FEST. 122 (GRF 62,16) minam Aelius vocitatam ait mammam alteram lacte deficientem, quasi minorem factam.

minae, -arum *f.* *vide* emineo.

Minaei, -orum *m.* (*pop. Arabiae*). PLIN. nat. 6,157 Minaei a rege Cretae Minoe, ut existimant, originem trahentes. *vide* Minaeum tus.

Minaeum tus. PLIN. nat. 12,54 Minaei ... primi commercium turis fecere ... a quibus et Minaeum dictum est.

Minerva, -ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,74 Minerva ... a Sabinis. CIC. nat. deor. 2,67 Minerva ... quae vel minueret vel minaretur (3,62 Minerva quae minuit aut quia minatur. FIRM. err. 17,3 Minerva ... bellicum nomen est, quasi aut minuat aut minetur). PAUL. FEST. 123 Minerva dicta, quod bene moneat ...; Cornificius (GRF 476,7) vero, quod fingatur pingaturque minitans armis, eandem dictam putat. ARNOB. nat. 3,31 *Minervam* memoriam nonnulli *dixerunt*, unde ipsum nomen Minerva quasi quaedam Meminerva formatum est. ISID. orig. 8,11,71 apud Latinos ... Minervam vocatam quasi deam et munus artium variarum. *cf.* QUINT. inst. 1,4,17 non 'e' quoque 'i' loco fuit? Menerva et leber et magester.

minimus, -a, -um. ISID. orig. 10,171 *sub* minor(2).

minister, -tri *m.* ISID. orig. 10,170 magister, maior in statione: nam †steron† Graece statio dicitur. minister, minor in statione, sive quia officium debitum manibus exequitur.

minitor, -ari. *vide* Minerva.

minium, -i *n.* *vide* aminneus, Minius, taminia uva.

Minius, -i *m.* (*fluvius Hispaniae*). IUST. 44,3,4 regio *Gallicia*... uberrima ... minio, quod etiam vicino flumini (*sc. Minio*) nomen dedit. ISID. orig. 13,21,32 Mineus fluvius Galliciae nomen a colore pigmenti sumpsit, qui in eo plurimus invenitur (19,17,7).

Minoia, -ae *f.* (*insula, i.q. Paros*). SOL. 11,26 prius ... Minoia quam Paros dicta: nam subacta a Minoe, quoad in Creticis mansit legibus, Minoiam loquebantur.

minor(1), -ari. *vide* Minerva.

minor(2), -oris. (*comp.* parvus). ISID. orig. 10,171 minor, minimus, a numero monadis, quod post eum non sit alter. *vide* mendicus, mina(2), minurritio.

Minos, -ois *m.* (*rex Cretae*). *vide* Minaei, Minoia, Minotaurus.

Minotaurus, -i *m.* PAUL. FEST. 148 Minotaurus putatur esse genitus, cum Pasiphae Minois regis uxor dicitur concubuisse cum tauro. sed adfirmant alii Taurum fuisse nomen adulteri. ISID. orig. 11,3,38 Minotaurum nomen sumpsisse ex tauro et homine. *thes. gloss.*

Minucia porta. PAUL. FEST. 122 Minucia porta Romae est dicta ab ara Minuci, quem deum putabant. 147 Minucia porta appellata est eo, quod proxima esset sacello Minucii.

Minucius, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Minucia porta.

minuo, -ere. PAUL. FEST. 122 minutum et minuere ex Graeco μειοῦν dictum videri potest. *vide* Minerva.

minurritio, -onis *f.* PAUL. FEST. 122 minurritiones appellantur avium minorum cantus.

minutal, -alis *n.* ISID. orig. 20,2,29 minutal vocatum quod fiat de piscibus et isiciis oleribusque minutatim concisis.

minutatim. *vide* minutal.

Minya, -ae *f.* (*nom. fem.*). *vide* Minyae.

Minyae, -arum *m.* (*socii Iasonis*). PAUL. FEST. 122 Minyae dicti Argonautae, quod plerique eorum ex filiis Minuae fuerant orti. HYG. fab. 14,24 Minyae sunt appellati, vel quod plurimos eorum filiae Minyae pepererunt, vel quod Iasonis mater Clymenes Minyae filiae filia erat. SERV. auct. ecl. 4,34 socii ... Iasonis Minyae appellati sunt vel ab agro huius nominis Colchorum, vel quod multi ex quadam Minya nati Iasoni se coniunxerint, vel quod Minya Iasoni materna avia fuerit. SCHOL. Stat. Theb. 5,337 Minyae Thessali, a Minya rege Thessalorum, a cuius nomine omnes Argonautae Minyae nominati sunt.

Minyas, -ae *m.* (*nom. vir.*). *vide* Minyae.

mioparo. *sub* myoparo.

miracula, -ae *f.* VARRO ling. 7,64 miraculae a miris, id est monstris.

miraculum, -i *n.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 3,366 (GRF 365,440) Varro ... ita definit ...; miraculum, quod mirum est. PRISC. gramm. II 125,8 in '-culum' desinentia ... a secunda derivantur persona, ut ... miraris miraculum.

mirio, -onis *m.* VARRO ling. 7,64 miraculae a miris ... a quo Accius (carm. frg. 27) ait: personas distortis oribus deformis miriones.

miror, -ari. *vide* Mercurius.

mirus, -a, -um. *vide* miracula, miraculum, mirio.

miscellio, -onis *m.* PAUL. FEST. 123 miscelliones appellantur, qui non

certae sunt sententiae, sed variorum mixtorumque iudiciorum sunt.

misceo, -ere. PLUT. quaest. conv. 8,6,5 (4,331B) Ἑλληνικῶς ... λέγεσθαι ...τὸ κεράσαι 'μισκῆρε' καθ' Ὅμηρον (Od. 10,356): 'οἶνον ἔμισγε.' *vide* miscellio, mixtarium, mulsum.

Misenum, -i *n. et* **Misenus**(1), -i *m.* (*promontorium et oppid. Campaniae*). DION. HAL. 1,53,3 τελευτήσαντος ... αὐτόθι Μισηνοῦ ... ἀπ' ἐκείνου τὸν λιμένα ὠνόμασαν. VERG. Aen. 6,234 monte sub aerio, qui nunc Misenus ab illo (*sc. Miseno*) dicitur. PAUL. FEST. 123 Misenum promuntorium a Miseno tubicine Aeneae ibi sepulto est appellatum. SOL. 2,13 a tubicine Misenum *appellatum est.* PS. AUR. VICT. orig. 9,6 ex cuius (*sc. Miseni*) nomine urbem Misenon appellatam, ut scribit etiam Caesar Pontificalium libro primo.

Misenus(2), -i *m.* (*tubicen Aeneae*). FULG. Virg. cont. p. 96,3 sepeliat ante et Misenum necesse est; misio enim Grece orreo dicitur, enos vero laus vocatur. *vide* Misenum.

miser, -a, -um. ISID. orig. 10,173 miser proprie dicitur eo quod omnem felicitatem amiserit. secundum autem Ciceronem proprie mortuus, qui in Tusculanis (*cf.* 1,9) miseros mortuos vocat, propter quod iam amiserunt vitam. *vide* misericordia.

miserabilis, -e. ISID. orig. 10,174 miserabilis, quod sit miseriae habilis.

miseratio, -onis *f.* ISID. diff. 1,350 dicitur ... miseratio, quasi misericordiae actio.

miseria, -ae *f.* *vide* miserabilis.

misericordia, -ae *f.* AUG. c. Adim. 11 p. 137,8 appellatam misericordiam ..., quod miserum cor faciat aliena miseria (serm. coll. Morin p. 606,5. ISID. orig. 10,164 *sub* misericors, *ubi add.*: non autem occurrit ubique haec etymologia; nam est in Deo misericordia sine ulla cordis miseria). GREG. M. moral 20,63 misericordia ... a misero corde vocata est (ISID. quaest. test. 35 *sub* misericors). *thes. gloss. vide* miseratio.

misericors, -cordis. ISID. quaest. test. 35 misericordia a misero corde dicta: unde Dominus misericors dicitur, et quod subvenit homini misero corde habenti. ISID. orig. 10,164 misericors a conpatiendo alienae miseriae vocabulum est sortitus: et hinc appellata misericordia, quod miserum cor faciat dolentis aliena miseria.

missio, -onis *f.* *vide* manumissio.

missorium, -i *n.* ISID. orig. 20,4,10 messorium (miss- *v.l.*) vocatum a mensa per derivationem, quasi mensorium.

Mithras, -ae *m.* (*deus Persicus*). SCHOL. Stat. Theb. 1,717 apud Persas *Apollo* ... Mithra vocatur. 718 apud Persas Sol proprio nomine Mithra dicitur, ut Osthanes refert (720).

Mithridates, -is *m.* (*rex Ponti*). *vide* mithridatia.

mithridatia, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,62 ipsi Mithridati Crateuas adscripsit unam *herbam*, mithridatiam vocatam.

mitis, -e. ISID. orig. 10,168 mitis, lenis et mansuetus ... et ad sustinendam iniuriam tacens, quasi mutus. *vide* manes.

mitto, -ere. *vide* manumitto, tremis.

miurus(-os), -um(-on). SACERD. gramm. VI 524,7 miurum *metrum* dicitur, quod minus sit, quod Graeci μι dicunt, in corda ... quam Graeci οὐράν vocant (*cf.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 67,25 miuros ob decur-

tationem, ut Graeci dixerunt, caudae).

mixtarium, -i *n.* NON. p. 546,26 mixtarium (*sc. vas*), quo miscemus.

Mnestheus, -ei *m.* (*nom. vir.*). *vide* Memmius.

moderatio, -onis *f.* PAUL. FEST. 160 a modo fit ... modice, modestia, moderatio, modificatio.

moderatus. *sub* moderor.

moderor, -ari. CHAR. gramm. p. 397,1 B. moderari modum imponere. *part.* **moderatus,** -a, -um. ISID. orig. 10,172 moderatus, a modo scilicet et temperamento.

modestia, -ae *f.* CIC. off. 1,142 modestiam, quo in verbo modus inest (PAUL. FEST. 160 *sub* moderatio. TERT. castit. 9 modestia a modo intellegitur. NON. p. 30,1 modestiam a modo dictam M. Tullius auctor est [*affert* off. 1, 142]. AMBR. off. 1,18,78 *modestiam* a modo scientiae, quid deceret, appellatam arbitror. AUG. beat. vit.4,32 p. 113,8).

modestus, -a, -um. NON. p. 55,23 modestum, a modico, hoc est a moderato, positum. PRISC. gramm. II 140,3 modus modestus. ISID. orig. 10,168 modestus dictus a modo et temperie, nec plus quicquam nec minus agens. *thes. gloss.*

modice. PAUL. FEST. 160 *sub* moderatio.

modicus, -a, -um *et* **modicum,** -i *n. subst.* PORPH. Hor. carm. 1,20,1 videtur modicum pro parvo positum; quod quidam negant, existimantes modicum a modo dici, et significationem habere eius, quod Graece metrion dicitur. AUG. doctr. christ. 4,18,35 ea ... inter utrumque quasi media et ob hoc modica, hoc est moderata, dixerunt; modicis enim modus nomen imposuit, nam modica pro parvis abusive, non proprie dicimus (=ISID. orig. 16,26,10). AUG. nat. bon. 21 p. 864,9 parva atque exigua ... modica dicuntur, quia modus in eis aliquis restitit. *vide* mediocris, modestus.

modificatio, -onis *f.* PAUL. FEST. 160 *sub* moderatio.

modimperator, -oris *m.* NON. p. 142,5 modimperatores, quasi modum imperantes. *thes. gloss.*

modius, -i *m.* (i) *mensura*: PRISC. gramm. III 481,8 a modo ... est et modius. ISID. orig. 16,26,10 modius dictus ab eo quod sit suo modo perfectus ...; modius enim a modo dictus. (ii) *pars navis*: ISID. orig. 19,2,9 modius est cui arbor (*i.e. malus navis*) insistit, ob similitudinem mensuralis vasis dictus.

modulor, -ari *et* -o, -are. AUG. mus. 1,2 *a modo*. *vide* merula.

modulus, -i *m.* MART. CAP. 3,245 modus modulus.

modus, -i *m.* *vide* accommodo, commoditas, commodo, commodus, medicina, medius, moderatio, moderor, modestia, modestus, modice, modicus, modificatio, modimperator, modius, modulor, modulus.

moechia, -ae *f.* AUG. quaest. hept. 2,71 p. 138,6 hoc (*sc. moechia*) ... graecum verbum est. *vide* macies.

moenia, -ium *n.* VARRO ling. 5,141 oppida quod opere muniebant, moenia. FEST. 145 moenia, muri et cetera muniendae urbis gratia facta. SERV. Aen. 11,567 proprie moenia sunt tantum muri, dicta quasi munia a munitione civitatis. ISID. orig. 15,2,17 moenia sunt muri civitatis, dicta ab eo quod muniant civitatem, quasi munimenta urbis.

moenianum. *sub* maen-.

Moenius. *sub* Maen-.

Moera, -ae *f.* (*oppid. Italiae, i.q. Abella*). SERV. auct. Aen. 7,740 quidam hanc civitatem (*sc. Abellam*) a rege Murano conditam Moeram nomine vocatam ferunt.

Moeris, -idis *m.* (*lacus Aegyptiae*). PLIN. nat. 5,50 lacus ... manu factus, a rege qui fecerat Moeridis appellatus.

Moesi, -orum *m.* (*pop. Moesiae*). *vide* Mysi.

Moesia, -ae *f.* (*terra*). ISID. orig. 14,4,5 Moesia, a messium proventu vocata; unde et eam veteres Cereris horreum nuncupabant.

mola(1), -ae *f.* (i) *instrumentum*: VARRO ling. 5,138 molae a mol<l>iendo: harum enim motu eo coniecta mol<l>iuntur. (ii) *farina*: VARRO ling. 5,104 frumentum, quod <ad> exta ollicoqua solet addi ex mola, id est ex sale et farre molito (*cf.* PAUL. FEST. 110 *sub* immolo). FEST. 141 (PAUL. FEST. 140) mola ... vocatur far tostum et sale sparsum, quod eo molito hostiae aspergantur. SERV. auct. Aen. 4,517 molam salsam a molendo appellant. EUTYCH. gramm. V 477,23 (*affert* Verg. Aen. 4,517) a molo molis verbo ... nomen derivatur mola (487,25). (iii) *vas*: ISID. orig. 20,8,6 mola a sui rotunditate vocata, ut mala pomorum: sic et Graeci (*confundere vid.* μύλη *et* μῆλα). *vide* amylum, immolo, molaris, molitor, molo, molucrum, mulus.

mola(2), -ae *f.* (*massa carnea in utero*). SORAN. p. 65,16 inde dicta est mola, a gravedine et quod tarde moveatur (CAEL. AUR. gyn. 2,39 inde dicta est mola a gravitudine, quod tarde moveatur).

molaris, -e *adi. vel* -is, -is *m. subst.* (i) *lapis*: PRISC. gramm. II 133,6 in '-aris' desinentia derivantur a nominibus sive verbis ...; molo molis vel mola molae 'molaris'. 161,18 'molaris' a mola derivatum. SCHOL. Stat. Theb. 1,622 molares id est natos ad molarum usum lapides. 5,561 molares saxa ingentia, ex quibus molae fiunt. ISID. orig. 19,10,10 molaris in parietibus utilis ... ex quo etiam et molae fiunt; unde et nomen traxit. (ii) *dens*: VINDIC. gyn. p. 459 rec. P molares appellamus eo quod escam velut mola comminuant. ISID. orig. 11,1,52 ultimi *dentes* sunt molares, qui concisa a prioribus ... molent ...; unde et molares vocati sunt.

moles, -is *f.* *vide* demolior, immolatio, immolo, militia, molior.

moletrina, -ae *f.* NON. p. 63,22 moletrina, a molendo, quod pistrinum dicimus. *thes. gloss.*

molimen, -inis *n.* PRISC. gramm. II 126,12 molior molimen. *vide* amolior.

molior, -iri. PAUL. FEST. 140 moliri et molitiones a movendo certum est dici. NON. p. 346,17 moliri, extruere: dictum a molibus. GLOSS. IV Plac. M 31 moliri conari est et aliquid cum mora agere. *vide* molimen.

molitio, -onis *f.* PAUL. FEST. 140 *sub* molior.

mollio, -ire. *vide* mola(1).

mollis, -e. ISID. orig. 10,179 mollis, quod vigorem sexus enerviati corpore dedecoret, et quasi mulier emolliatur. *vide* malleus, miles, milvus, mollusca nux, mullus.

mollities, -ei *f.* *vide* moloc(h)inus, mulier.

mollusca nux. MACR. Sat. 3,18,10 mollusca nux dicitur ... quod ceteris ... mollior sit.

molo, -ere. EUGRAPH. Ter. Andr. 707 molo ... molam verto. *vide* amuletum, amylum, frumentum, mola, molaris, moletrina, molucrum.

moloc(h)inus(molucinus), -a, -um. NON. p. 540,24 molucina (mollicina *v.l.*) vestis a mollitie dicta. p. 548,16 molochinum (molochina *v.l.*), a graeco, color flori similis malvae. ISID. orig. 19,22,12 molochinia (molocinia, malocinia, molocina *v.l.*) *vestis*, quae malvarum stamine conficitur; quam alii molocinam (molociniam *v.l.*), alii malvelam vocant.

molochites, -en *m. et* -is, -is *f.* (*lapis*). PLIN. nat. 37,114 non tralucet molochitis; spissius viret ab colore malvae nomine accepto (ISID. orig. 16,7,11 molochites ... a colore malvae nomen accepit).

Molossi, -orum *m.* (*pop. Molossiae*). *vide* molossus.

Molossia, -ae *f.* (*regio Epiri*). SERV. Aen. 3,297 a quo (*sc. Molosso*) Molossia dicta est pars Epiri (ISID. orig. 14,4,9 Molosia dicta est a Moloso filio Pyrrhi).

molossus, -i *m.* (*pes metricus*). SACERD. gramm. VI 498,25 molossus dictus, quod a Molosso, Cretensi viro, repertus est (AUDAX gramm. VII 335,1 molossus cur dictus? a Molosso, Pyrri filio). MAR. VICTORIN. gramm. VI 45,11 molossus, dictus a Molossis (DIOM. gramm. I 479,6 ideo molossus dictus, quia Molossi ... ad bellum procedentes huius modulata compositione utebantur. ISID. orig. 1,17,6 molossus dictus a saltatione Molossorum, quam exercuerunt armati).

Molossus, -i *m.* (*Pyrrhi filius*). *vide* Molossia, molossus.

molucrum, -i *n.* FEST. 141 molucrum non solum quo molae verruntur dicitur, id quod Graeci μυλήκορον appellant, sed etiam tumor ventris ...; Cloatius (GRF 472,11), etiam in libris sacrorum: 'molucrum esse aiunt ligneum quoddam quadratum, ubi immolatur.' idem Aelius (GRF 58,11) in explanatione carminum Saliarium eodem nomine appellari ait, quod sub mola supponatur. Aurelius Opillus (GRF 89,7) appellat ubi molatur. *thes. gloss.*

momentum, -i *n.* ISID. orig. 5,29,1 momentum est minimum atque angustissimum tempus, a motu siderum dictum.

monachus, -i *m.* HIER. epist. 14,6,1 interpretare vocabulum monachi ...; quid facis in turba, qui solus es? (58,5,1 monachus, id est solus. RUT. NAM. 1,441 monachos ... quod soli nullo vivere teste volunt. PS. HIER. epist. 7,9 p. 115C *monchi nomen* frustra a Latinis in turba commorantibus imponitur, cum a Graecis solitarie viventibus legitime deputetur. EUCHER. instr. 2 p. 160,11 ex Graeco ... monachus solitarius). AUG. in psalm. 132,6 μόνος ... unus dicitur ...; merito illis displicet nomen monachorum, quia illi *circumcelliones* nolunt habitare in unum cum fratribus (CASSIAN. conl. 18,5,4 monachi sive μονάζοντες. GREG. M. in reg. 1,1,2 monachi vocamur. monos quippe graece, latine autem unus dicitur. ISID. orig. 7,13,1 monachus Graeca etymologia vocatus, eo quod sit singularis. μονάς enim Graece singularitas dicitur). OROS. hist. 7,33,1 monachi, hoc est Christiani, qui ad unum fidei opus dimissa saecularium rerum multimoda actione se redigunt. *thes. gloss.*

monarcha, -ae *m.* ISID. orig. 9,3,23 *sub* monarchia.

monarchia, -ae *f.* ISID. orig. 9,3,23 monarchae sunt, qui singularem possident principatum ...; hinc et monarchia dicitur. μονὰς quippe singularitas Graeco nomine, ἀρχὴ principatus est.

monas, -adis *f.* *vide* minor(2).

monasterium, -ii *n.* ISID. orig. 15,4,5 monasterium unius monachi

habitatio est. μόνος enim apud Graecos solus, στηριον statio; id est solitarii habitatio. *thes. gloss.*

monedula, -ae *f.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,35 monedula avis, quasi monetula, quae cum (dum *v.l.*) aurum invenit, aufert et occultat.

moneo, -ere. VARRO ling. 6,49 meminisse a memoria ...; ab eodem monere, quod is qui monet, proinde sit ac memoria. *vide* Minerva, moneta, Moneta, monile, monitor, monstrum, monumentum, munus.

moneta, -ae *f.* ISID. orig. 16,18,8 moneta appellata est, quia monet, ne qua fraus in metallo vel in pondere fiat.

Moneta, -ae *f.* (*cogn. Iunonis*). CIC. div. 2,69 a qua (*sc. Moneta*) praeterquam de sue plena quid umquam moniti sumus? COMMENT. Lucan. 1,380 Moneta Iuno dicta est. cum enim Senones a Capitolio removisset, Moneta dicta est, quod monuisset ut Capitolium tuerentur.

monile(munile), -is *n.* ISID. diff. 1,382 monile dicitur harpago a monendo, eo quod moneat mulierem esse sub potestate viri; munile vero dicitur vestimentum, a muniendo, vel munile dicitur ornamentum ex gemmis quod solet ex feminarum pendere collo: dictum a munere (ISID. orig. 19,31,12 monile [munile BK] dicitur ornamentum ex gemmis *eqs.* ... dictum a munere. 19,31,13 plerumque ... per munile omnia ornamenta matronarum significantur, quidquid illis munere datur).

monimentum. *sub* monumentum.

monitor, -oris *m.* VARRO ling. 5,94 ab scientia vocantur aliqua ut praestigiator, monitor, nomenclator. FEST. 138 (PAUL. FEST. 139) <monitores> ... qui monent histriones in scaena. PRISC. gramm. II 434,12 ex vebis nomina ...moneo monitor.

monitus, -us *m.* *vide* monstrum.

monoceros, -otis *m. et* -on *n.* ISID. orig. 12,2,12 rhinoceron ... idem et monoceron, id est unicornus (*cf.* EUCHER. form. 4 p. 26,1. EUCHER. instr. 2 p. 157,21. GREG. M. moral. 31,29), eo quod unum cornu in media fronte habeat. *thes. gloss.*

Monoecus, -i *m.* (*cogn. Herculis*). SERV. Aen. 6,830 *in Liguria* est portus Monoeci Herculis. dictus autem Monoecus vel quod pulsis omnibus illic solus habitavit, vel quod in eius templo numquam aliquis deorum simul colitur. COMMENT. Lucan. 1,405 ideo ... Monoeci *Herculis portus* quod solus illic οἶκον habebat id est templa.

monogamus, -i *m.* ISID. orig. 9,7,14 monogamus dictus, quia uni tantum nupsit. μόνον enim apud Graecos unum dicitur, γάμος nuptiae interpretantur.

monogrammus, -a, -um. NON. p. 37,9 monogrammi dicti sunt homines macie pertenues ac decolores: tractum a pictura, quae priusquam coloribus corporatur, umbra fingitur.

mons, montis *m.* ISID. orig. 14,8,1 montes sunt tumores terrarum altissimi, dicti quod sint eminentes. *vide* montanus, monticulus, Montinus, montius.

monstro, -are. *vide* monstrum.

monstrum, -i *n.* (a) *a monere*: STILO (GRF 62,17) ap. FEST. 138 (PAUL. FEST. 140) monstrum, ut Aelius Stilo interpretatur, a monendo dictum est, velut monestrum. VARRO ap. SERV. auct. Aen. 3,366 (GRF 365,440) Varro sane haec ita definit: ostentum, quod ... ostendit ...,

monstrum, quod monet'. (b) *a monstrare*: CIC. nat. deor. 2,7 ostendi, monstrari, portendi, praedici, ex quo illa ostenta, monstra, portenta, prodigia dicuntur. CIC. div. 1,93 quia ... monstrant ... monstra dicuntur. NON. p. 429,27 monstra et ostenta similiter intelleguntur, quod inminentia monstrent et ostendant (*cf.* p. 435,28 sunt monstra ostenta et monita deorum). AUG. civ. 21,8 p. 507,12 D. monstra sane dicta perhibent a monstrando, quod aliquid significando demonstrent (*cf.* ISID. diff. 1,459. ISID. orig. 11,3,3 *sub* (c)). p. 507,25 D. monstra ... monstrare debent. (c) *a monere vel monstrare*: FEST. 138 item Sinnius Capito (GRF 460,7), quod monstret futurum, et moneat voluntatem deorum (ISID. diff. 1,459 monstrum sane a monitu vel monstrando dictum, quod aliquid significando demonstret. ISID. orig. 11,3,3 monstra ... a monitu dicta, quod aliquid significando demonstrent, sive quod statim monstrent quid appareat). *thes. gloss.*

monstruosus, –a, –um. *vide* mastruca.

montanus, –a, –um. PROB. gramm. IV 73,37 a monte montius et montanus (74, 10. POMP. gramm. V 144,13. 144,14. ISID. orig. 17,7,39).

monticulus, –i *m.* PROB. gramm. IV 74,2 a monte monticulus (CHAR. gramm. p. 196,25 B. POMP. gramm. V 143,19. PRISC. gramm. II 105,16).

Montinus, –i *m.* (*deus*). ARNOB. nat. 4,9 quis Montinum montium *deum esse credit*?

montius, –a, –um. PROB. gramm. IV 73,37 *sub* montanus (74,10. POMP. gramm. V 144,13. 144,14).

monumentum(monimentum), –i *n.* (a) *a memoria*: VARRO ling. 6,49 meminisse a memoria ... ab eodem monere ...; sic monimenta quae in sepulcris, et ideo secundum viam, quo praetereuntis admoneant et se fuisse et illos esse mortalis. ab eo cetera quae scripta ac facta memoriae causa monimenta dicta. CIC. ap. NON. p. 32,15 monumenti proprietatem a monendo M. Tullius exprimendam putavit ad Caesarem Epistula (2,7): 'sed ego, quae monumenti ratio sit, nomine ipso admoneor. ad memoriam magis spectare debet posteritatis quam ad praesentis temporis gratiam'. PAUL. FEST. 139 monumentum est ... quicquid ob memoriam alicuius factum est. FLOR. dig. 11,7,42 monumentum generaliter res ad memoriae causa in posterum prodita. PORPH. Hor. carm. 1,2,15 monumentum non sepulcrum tantum dicitur, sed omnia quidquid memoria<m> testantur. ISID. orig. 1,41,2 historiae ... ideo monumenta dicuntur, eo quod memoriam tribuant rerum gestarum. (b) *a monere*: SERV. Aen. 3,486 monumenta memoria. monumenta autem a mentis admonitione sunt dicta. 12,945 monumentum ab eo quod mentem moneat, dictum est (ISID. diff. 1,522 monumentum ... dictum eo quod mentem moneat. ISID. orig. 15,11,1). PRISC. gramm. II 125,15 in '–mentum' desinunt, quae plerumque a verbis veniunt ...; moneo monitus monimentum. (c) *a munio*: MACER (*ex imp. Hadriani rescripto*) dig. 11,7,37,1 monumentum ... sepulcri id esse ... quod monumenti, i.e. causa muniendi eius loci factum sit (ISID. diff. app. 216). *thes. gloss. vide* lamenta.

mora(1), –ae *f.* (*tarditas*). *vide* murgiso.

mora(2), –ae *f.* (*sentis*). *vide* diamoron.

mora(3), –ae *f.* (*piscis, i.q. echeneis*). PLIN. nat. 32,6 *echeneida* e nostris quidam Latine moram appellavere. ISID. orig. 12,6,34 hunc Latini moram appellaverunt, eo quod cogat stare navigia.

moracia, –ae *f.* *vide* moracillum.

moracillum, –i *n.* PAUL. FEST. 139 moracias nuces Titinius duras esse ait, unde fit diminutive moracillum.

moralis, –e. CIC. fat. 1 nos eam partem philosophiae 'de moribus' appellare solemus, sed decet augentem linguam Latinam nominare moralem. CASSIOD. inst. 2,3,7 moralis *philosophia* dicitur, per quam mos vivendi honestus appetitur.

morbosus, –a, –um. PAUL. FEST. 139 morbosum hominem morbo aliquo adfectum.

morbus, –i *m.* ISID. orig. 4,5,2 inde veteres morbum nominaverunt, ut ipsa appellatione mortis vim, quae ex eo nascitur, demonstrarent. *vide* morbosus, omnimorbia.

Morimarusa, –ae *f.* (*mare*). PLIN. nat. 4,95 *oceanum Septentrionalem* Philemon Morimarusam a Cimbris vocari, hoc est mortuum mare (SOL. 19,2).

morio, –onis *m.* AUG. pecc. mer. 1,22,32 nomen ex graeco derivatum moriones vulgus appellat. ISID. orig. 10,183 morio a morte vocatus, eo quod non vigeat intellectu.

morior, mori. PAUL. FEST. 139 mortuus ab emerita vita dictus. *vide* mortarium.

moror, –ari. *vide* remeligo, remora.

morosus, –a, –um. CIC. Tusc. 4,54 bene ... nostri, cum omnia essent in moribus vitia, ... iracundos solos morosos nominaverunt. PORPH. Hor. carm. 1,9,17 morosi dicuntur multorum morum inter se contrariorum. NON. p. 433,27 morosa est contrariis et perversis moribus. DON. Ter. Hec. 478 mores ... unde senes morosi appellantur. 578 mores proprie senum dicuntur, unde senectus morosa et morosi homines, qui sui cuiusdam moris sunt. SCHOL. Hor. ars 319 *fabula* morosa malis moribus.

mors, –rtis *f.* PS. AUG. hypomn. 1,4,5 opinor ... quod ideo mors hoc vocabulum accepit, eo quod morsu ... serpentis ... Adam fuerit interemptus (PS. PRIMAS. in Rom. p. 440B. ARATOR act. 2,1196. ISID. orig. 11,2,31 [TUG Mon.] sive mors a morsu hominis primi, quod vetitae arboris pomum mordens mortem incurrit). ISID. orig. 8,11,51 Martem quasi effectorem mortium. nam a Marte mors nuncupatur. 11,2,31 mors dicta, quod sit amara, vel a Marte, qui est effector mortium *cf.* LYD. mens. 4,34 p. 92,1 W. *sub* Mars. *vide* Mars, morbus, morio.

morsus, –us *m.* *vide* mors.

mortarium, –i *n.* ISID. orig. 4,11,6 mortarium, quod ibi iam semina in pulverem redacta et mortua condiantur (*v.l.* conterantur). *vide* martisia.

mortuus, –a, –um. *sub* morior.

morus, –i *f.* (*arbor*). ISID. orig. 17,7,19 morus a Graecis vocata, quam Latini rubum appellant. *vide* sycomorus.

mos, –ris *m.* *vide* moralis, morosus.

motacilla, –ae *f.* (*avis*). VARRO ling. 5,76 motacilla ... quod semper movet caudam.

motorius, –a, –um. PRISC. gramm. II 75,9 motoria, quae in motu.

motus, –us *m.* *vide* metuo, metus, momentum, motorius, mundus.

moveo, –ere. *vide* metus, molior, molitio, mundus.

mozicia, (–orum *n*). (*vas*). ISID. orig. 20,9,4 mozicia, quasi modicia, unde et modicum ; 'z' pro 'd' , sicut solent Itali dicere ozie pro hodie.

mu. *vide* mutus.

muc(c)osus, –a, –um. *vide* muger.

Mucia prata. PAUL. FEST. 144 Mucia prata trans Tiberim, dicta a Mucio, cui a populo data fuerant pro eo, quod Porsenam, Etruscorum regem ... ab Urbe dimovit.

Mucionis porta. VARRO ling. 5,164 in Palatio *porta* Mucionis a mugitu, quod ea pecus in buceta tum antiquum oppidum exigebant *cf.* Mugionia porta.

Mucius, –ii *m.* (*nom vir.*). *vide* Mucia prata.

mucro, –onis *m.* ISID. orig. 18,6,2 mucro ... dictus a longitudine. nam μακρόν Graeci longum vocant.

muger. FEST. 158 muger dici solet a castrensibus hominibus, quasi muccosus, is, qui talis male ludit.

mugilis, –is *m.* (*piscis*). ISID. orig. 12,6,26 mugilis nomen habet quod sit multum agilis.

Mugionia porta. (*i.q. Mugonia, Mugionis, Mucionis q.v.*). PAUL. FEST. 144 Mugionia porta Romae dicta est a Mugio quodam, qui eidem tuendae praefuit.

mugitus, –us *m.* QUINT. inst. 8,6,31 onomatopoea ... id est fictio nominis ...; et sunt plurima ita posita ab iis, qui sermonem fecerunt aptantes adfectibus vocem. nam mugitus et sibilus et murmur inde venerunt (PAUL. FEST. 30 ab ipso sonitu dictus ... mugitus boum. *sim. de onomat.*: DOSITH. gramm. VII 396,12. CHAR. gramm. p. 197,20 B. DIOM. gramm. I 322,19). *vide* Mucionis porta, mutus.

Mugius, –ii *m.* (*nom. vir.*). *vide* Mugionia porta.

mulcator, –oris *m.* GLOSS. IV Plac. M 30 mulcator: delinitor ...: mulcere enim delinire est; a mulso dictum (ISID. orig. 10,178 mulcator, eo quod blandis verbis mulceat ad declinandum animum: translatio a mulso, id est quod acceptum lenire solet fauces ... aut ... stomachum *cf.* GLOSS. IV Plac. M 12 *sub* mulceo).

mulceo, –ere. GLOSS. IV Plac. M 12 mulcere ... blandire est vel verbis blandis delinire animum; translatio a mulso, id est melle quod acceptum lenire fauces ... aut ... stomachum solet (=ISID. orig. 10,178 *sub* mulcator). *thes. gloss. vide* mulcator, Mulciber, mulsum.

Mulciber, –eris (–eri). (*cogn. Vulcani*). PAUL. FEST. 144 Mulciber Vulcanus a molliendo scilicet ferro dictus. mulcere enim mollire ... est. DON. Ter. Ad. 90 Mulciber quasi Mulctiber a mulctando. Hec. 65 inde (*sc. a mutilo*) Mulciber Vulcanus, quod sit mutilatus ac debilis. an proprie Mulciber dictus est, quod omnia mulceat, id est molliat? (EUGRAPH. Ter. *ad l.*). SERV. Aen. 8,724 Mulciber Vulcanus, ab eo quod totum ignis permulcet. *add.* auct.: aut quod ipse mulcatus pedes sit ...; aut quod igni mulceatur. MACR. Sat. 6,5,2 Mulciber est Vulcanus quod ignis sit et omnia mulceat. PRISC. gramm. II 150,20 ex eo (*sc. imbri*) composita: September, October, Mulciber. 230,11 Mulciber ... a mulcendo imbri compositum, ut plerisque videtur. *thes. gloss.*

mulco(mulcto), –are. *vide* Mulciber.

mulctra, –ae *f. et* **mulctrum,** –i *n.* SERV. ecl. 3,30 et feminino genere dicimus 'haec mulctra' et neutro 'hoc mulctrare'...; alii faciunt discretionem, ut sit 'mulctra' tempus quo mulgentur animalia, 'mulctrare' vas in quod

mulgentur. ISID. orig. 20,6,7 mulgarium vas in quo mulguntur pecora: idem et mulctrum, ab eo quod in eo mulgitur lac.

mulctrare, -is *n.* SERV. ecl. 3,30 *sub* mulctra.

mulgarium, -i *n.* ISID. orig. 20,6,7 *sub* mulctra. *thes. gloss.*

mulgeo, -ere. VARRO ling. 6,96 mulgere ab ἀμέλγειν. *vide* mulctra(-um), mulctrare, mulgarium.

muliebris, -e. AGROEC. gramm. VII 124,5 muliebre dicitur a mulieribus aliquid factum, mulierarium per mulieres aliquid ordinatum et per viros gestum (ISID. diff. app. 138). ISID. orig. 11,1,140 menstrua ... et muliebria nuncupantur; nam mulier solum animal menstruale est.

mulier, -eris *f.* VARRO ap. LACT. opif. 12,17 (GRF 370,461) mulier, ut Varro interpretatur, a mollitie *est dicta*, inmutata et detracta littera velut mollier (OP. imperf. in Matth. 35 p. 823. CAES. AREL. serm. 43,1. ISID. diff. 2,82. ISID. orig. 11,2,18). *vide* mollis, muliebris, mulierarius, mulierosus.

mulierarius, -a, -um. AGROEC. gramm. VII 124,5 (ISID. diff. app. 138) *sub* muliebris.

mulierosus, -a, -um. NON. p. 28,24 mulierosi dicti mulierum adpetentes. *thes. gloss.*

mulio, -onis *m.* ISID. orig. 10,183 mulio dictus a mulis, eo quod praesidet isdem vehiculis. *vide* mulionicus.

mulionicus, -a, -um. PRISC. gramm. II 70,7 mulio mulionicus.

mulleus, -i *m.* FEST. 142 mulleos genus calceorum aiunt esse ...; quos putant a mullando (mill- PAUL. FEST. 143) dictos, id est suendo. ISID. orig. 19,34,10 mullei ... dicti sunt ... a colore rubro, qualis est mulli piscis. *thes. gloss. vide* mullus.

mullo,-are (*vox ficta*). *vide* mulleus.

mullus, -i *m.* (*piscis*). PLIN. nat. 9,65 nomen iis (*sc. mullis*) Fenestella a colore mulleorum calciamentorum datum putat. ISID. orig. 12,6,25 mullus vocatus, quod mollis sit atque tenerrimus. *thes. gloss. vide* mulleus.

mulsum, -i *n.* SERV. auct. Aen. 1,66 mulcere ... delenire. hinc mulsum quod dulcedine animos nostros permulceat. ISID. orig. 20,3,10 mulsum ex melle mixtum; est enim potio ex aqua et melle. *vide* mulcator, mulceo.

multa, -ae *f.* VARRO ling. 5,177 multa ea pecunia quae a magistratu dicta, ut exigi posset ob peccatum; quod singulae dicuntur, appellatae eae multae, quod olim unam (*Collart*; unum FV; vinum B.) dicebant multam. GELL. 11,1,5 vocabulum ... multae ... M. Varro in uno vicesimo rerum humanarum (GRF 230,119) non Latinum, sed Sabinum esse dicit, idque ad suam memoriam mansisse ait in lingua Samnitium, qui sunt a Sabinis orti. sed turba grammaticorum novicia κατ' ἀντίφρασιν ... hoc ... dici tradiderunt. FEST. 142 multam Osce dici putant poenam quidam; M. Varro (GRF 260,223) ait poenam esse sed pecuniariam. *vide* mutilus.

multifariam. *adv.* FEST. 142 multifariam dixerunt antiqui, videlicet, quod in multis locis fari poterat.

multifarie. *adv.* LUCULENT. 17 p. 854D phari Graece, Latine loqui dicitur; multifarie dicit multis locutionibus. *thes. gloss.*

multipes, -pedis *c.* ISID. orig. 12,5,6 multipes vermis terrenus, ex multitudine pedum vocatus (*cf.* PLIN. nat. 29,136).

multitudo, -inis *f.* *vide* miles, militia, mille, multipes.

multus, -a, -um. *vide* militia, mugilis, multifariam, multifarie, tumultus.

mulus, -i *m.* ISID. orig. 12,1,57 mulus ... a Graeco tractum vocabulum habet. graece enim hoc vel quod iugo pistorum subactus tardas molendo ducat in gyro molas. *vide* mulio.

mundanus, -a, -um. PRISC. gramm. II 79,9 *excipitur a* mundo mundanus.

munditia, -ae *f.* *vide* mundus(2).

mundus(1), -a, -um. *vide* mundus(2), mundus(3).

mundus(2), -i *m.* (*apparatus, ornamentum mulierum*). VARRO ling. 5,129 mundus muliebris dictus a munditia. FEST. 142 mundus etiam mulieris <ornatus dicitur, quia non alius est quam quod moveri> potest (*suppl. ex* PAUL. FEST. 143). ULP. dig. 34,2,25,10 mundus muliebris est, quo mulier mundior fit.

mundus(3), -i *m.* (*i.q.* κόσμος). (a) *a mundo*(1): VARRO Men. 420 appellatur a caelatura caelum, graece ab ornatu κόσμος, latine a puritia mundus. PLIN. nat. 2,8 et Graeci nomine ornamenti appellavere eum et nos a perfecta absolutaque elegantia mundum (*cf.* TERT. adv. Hermog. 40,2. TERT. adv. Marc. 1,13). PAUL. NOL. carm. 32,197 utraque lingua cosmon ab ornatu, mundum de lumine dixit. (b) *a motu*: VARRO ling. 6,3 a motu eorum (*sc. solis et lunae*) qui toto caelo coniunctus mundus. FEST. 142 *mundus* dictus est quod terra movetur. ISID. orig. 3,29 ideo mundus est appellatus, quia semper in motu est; nulla enim requies eius elementis concessa est (*sim.* 13,1,1). (c) *ratione obscura*: FAV. EUL. 7,3 W. (=p. 4,18 H.) mundus ab hoc numero (*sc. triade*) nomen accepit; namque ex duobus (*sc. mente et materia*) factus in tertium quod genus evaluit. *vide* mundanus. mundus(4).

mundus(4), -i *m.* (*i.q. Orcus, vel fovea in Orcum ducens*) CATO ap. FEST. 154 (GRF 14,18) qui quid ita dicatur sic refert Cato in commentariis iuris civilis : "mundo nomen inpositum est ab eo mundo, qui supra nos est : forma enim eius est, ut ex is qui intravere cognoscere potui, adsimilis illae". *cf.* PLUT. Rom. 11,2 καλοῦσι δὲ τὸν βόθρον τοῦτον ᾧ καὶ τὸν ὄλυμπον ὀνόματι μοῦνδον.

muneralis lex. PAUL. FEST. 143 muneralis lex vocata est, qua Cincius cavit, ne cui liceret munus accipere.

munia, -ium *n.* *vide* immunis, municeps, municipium.

municeps, -cipis *c.* VARRO ling. 5,179 alterum munus, quod muniendi causa imperatum, a quo etiam municipes, qui una munus fungi debent, dicti. FEST. 142 (PAUL. FEST. 131) municeps est, ut ait Aelius Gallus (GRF 548,9), qui in municipio liber natus est; item qui ex alio genere hominum munus functus est; item qui in municipio ex servitute se liberavit a municipe. GELL. 16,13,6 municipes ... sunt cives Romani ex municipiis, legibus suis ... utentes, muneris tantum cum populo Romano honorari participes, a quo munere capessendo appellati videntur. ULP. dig. 50,1,1 proprie ... municipes appellantur muneris participes, recepti in civitatem ut munera nobiscum facerent. PAUL. dig. 50,16,18 municipes dici, quod munera civilia capiant. EXPLAN. in Don. gramm. IV 495,4 municeps dictus est ab eo, quod munia capiat (ISID. orig. 9,3,21). POMP. gramm. V 169,25 municeps ... munera capiens. EUTYCH. gramm. V 455,11 a capio municeps. GLOSS. IV Plac. M 24 municeps ... ex eo quod munera fisci idem accipiant (ISID. diff. 1,371). ISID. orig. 9,4,21 municipes sunt in eodem municipio nati, ab officio

munerum dicti, eo quod publica munia accipiunt. *thes. gloss.*

municipium, –i *n.* SIC. FLACC. grom. p. 99,7 municipia quidam putant a munitionibus dicta; alii a munificentia, eo quod munificae essent civitates. ISID. orig. 15,2,10 dictum ... municipium a muniis, id est officiis, quod tantum munia ... reddant. *thes. gloss. vide* municeps.

munifex, –icis *adi.* PAUL. FEST. 33 *milites* munifices vocabantur, qui ... munus reipublicae faciebant. PAUL. dig. 50,16,18 'munus' ... officium, unde ... milites munifices (–os *codd.*) vocari. VEG. mil. 2,7 p. 42,9 *milites* munifices appellantur, quia munera facere coguntur. 2,9 p. 54,2 munifices *milites* ... ab eo appellantur, quod haec munera faciunt, CHAR. gramm. p. 101,29 B. munifex ... munere fungitur. ISID. orig. 10,166 munifex, quia munera fert. *thes. gloss.*

munificus, –a, –um. CHAR. gramm. p. 101,28 B. munificus munera largitur. GLOSS. IV Plac. M 7 munificus dicitur qui alicui multa munera dat; vel ille qui munus suum ... implet (=ISID. orig. 10, 166). *cf.* PAUL. dig. 50,16,18 *sub* munifex. *vide* immunis.

munile. *sub* monile.

munimen, –inis *n.* PRISC. gramm. II 126,12 munio munimen.

munimentum, –i *n.* PRISC. gramm. II 125,20 munivi munitus munimentum. ISID. orig. 15,9,1 munitum vel munimentum dictum quia manu est factum. *thes. gloss.*

munio, –ire. EUTYCH. gramm. V 463,10 murus murio et munio (sive a nomine quod est moenia moenio et munio). ISID. orig. 15,9,1 *sub* munimentum. *thes. gloss. vide* moenia, monile, municeps, munimen, munus, murus.

munitio, –onis *f.* *vide* moenia, municipium.

munium (*vox ficta*). ISID. orig. 15,2,18 *sub* munus.

munus, –eris *n.* VARRO ling. 5,141 quod muniendi causa portabatur, munus (manus *trad.*). 5,179 munus quod mutuo animo qui sunt dant officii causa; alterum munus, quod muniendi causa imperatum. AGROEC. gramm. VII 119,6 munus ... a muniendo vel a monendo dictum (ISID. diff. 1,360). ISID. orig. 6,19,27 munera ... vocantur quia manibus vel accipiuntur vel dantur. 15,2,18 munium ... dictum, quasi manu factum: sic et munus. *vide* amoenus, immunis, immunitas, manus, Minerva, monile, muneralis lex, municeps, municipium, munifex, munificus, munusculum, murus.

munusculum, –i *n.* PHILARG. Verg. ecl. 4,18 rec.I 'munuscula' idest derivativum a 'munera'. *thes. gloss.*

muraena(–ena), –ae *f.* (i) *piscis*: VARRO ling. 5,77 muraena, quod μύραινα graece. ISID. orig. 12,6,43 muraenam Graeci μύραιναν vocant, eo quod conplicet se in circulos. (ii) *torquis genus*: ISID. orig. 19,31,14 murena vulgo vocatur quod scilicet auri metallo in virgulis lentescente quaedam ordinis flexuosi catena contexitur in similitudinem murenae serpentis (*ex.* HIER. epist. 24,3,2 *sub* muraenula). *vide* Murena.

muraenula(–enula), –ae *f.* (*torquis genus*). HIER. epist. 24,3,2 murenulam vulgus vocat, quod scilicet metallo in virgulas lentescente quaedam ordinis flexuosi catena contexitur.

muralis, –e. (i) *de corona*: GELL. 5,6,16 muralis est corona, qua donatur ... qui primus murum subiit ...; idcirco quasi muri pinnis decorata est. SERV. Aen. 6,772 muralis dabatur ei qui prior ascendisset. (ii) *de telo*: SERV.

Aen. 9,702 a falis dicta est falarica, sicut a muro muralis (ISID. orig. 18,7,8).

Muranus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Moera.

Murcia, -ae *f.* (i) *cogn. Veneris*: VARRO ling. 5,154 intumus circus ad Murciae vocatur, ut Procilius aiebat, ab urceis, quod is locus esset inter figulos; alii dicunt a murteto declinatum, quod ibi id fuerit; cuius vestigium manet, quod ibi est sacellum etiam nunc Murteae Veneris. PLUT quaest. Rom. 20 p. 268E ἣν νῦν Μουρκίαν Ἀφροδίτην καλοῦσι, Μυρτίαν τὸ παλαιὸν ... ὠνόμαζον. (ii) *dea desidiae*: PAUL. FEST. 148 Murciae deae sacellum erat sub monte Aventino, qui antea Murcus vocabatur. AUG. civ. 4,16 p. 165,28 D. vocaverunt ... deam Murciam, quae praeter modum non moveret ac faceret hominem, ut ait Pomponius, murcidum, id est nimis desidiosum et inactuosum. *cf.* SERV. auct. Aen. 8,636 *sub* Murcius *vide* Murcius.

murcidus, -a, -um. *vide* Murcia, Murcius.

Murcius, -a, -um. SERV. auct. Aen. 8,636 vallis ... ubi circenses editi sunt, ideo Murcia dicta est, quia quidam vicinum montem Murcum appellatum volunt; alii, quod fanum Veneris Verticordiae ibi fuerit, circa quod nemus a murtetis fuisset, inmutata littera Murciam appellatam; alii Murciam a Murcido, quod est marcidum, dictam volunt; pars a dea Murcia, quae cum ibi Bacchanalia essent, furorem sacri ipsius murcidum faceret.

Murcus, -i *m.* (*i.q. mons Aventinus*). *vide* Murcia, Murcius.

Murena(-aena), -ae *m.* (*cogn. vir.*). VARRO rust. 3,3,10 *sub* Orata. VARRO ap. MACR. Sat. 3,15,1 Liciniorum me nomen admonuit, quos Murenas cognominatos, quod hoc pisce ... delectati sint ...; huic opinioni M. Varro consentit. COLUM. 8,16,5 *sub* Orata.

murex, -icis *m.* (i) *cochlea marina*: ISID. orig. 12,6,50 murex cochlea est maris, dicta ab acumine et asperitate. (ii) *saxum asperum*: ISID. orig. 16,3,3 murices petrae in litore similes muricis vivis, acutissimae et navibus perniciosae.

murgiso, -onis *m.* PAUL. FEST. 144 murgisonem dixerunt a mora et decisione.

muria, -ae *et* **muries,** -ei *f.* SCHOL. Hor. sat. 2,4,65 muriam antiqui dicebant liquamen et Syrorum lingua sic dicitur. ISID. orig. 20,3,20 proprie ... muria dicitur aqua sale commixta, effectaque gustu in modum maris.

murmillo, -onis *m.* SCHOL. Iuv. 8,200 murmillo armaturae Gallicae nomen, ex pisce inditum, cuius imago in galea fingitur. *cf.* FEST. 285.

murmillonicus, -a, -um. PAUL. FEST. 144 murmillonica scuta dicebant, cum quibus de muro pugnabant.

murmur, -uris *n.* QUINT. inst. 8,6,31 *sub* mugitus. PRISC. gramm. II 118,11 murmuro murmur.

murmuro, -are *et* **murmuror,** -ari. VARRO ling. 6,67 murmuratur -dictum a similitudine sonitus [dictus]. QUINT. inst. 1,6,38. ex sono stertere murmurare.

murra, -ae *f.* HIER. tract. in psalm. I p. 74,4 biberant murram, hoc est amaritudinem (APON. 3 p. 50 murra ... amara interpretatur. ISID. orig. 17,8,4 cuius gutta viridis atque amara; unde et nomen accepit myrra). PRISC. gramm. II 36,19 pro 'υ' 'u' ... ut ... murra ... μύρρα. *vide* myrr(h)ites.

murrina(1), -ae *f.* (*potio*). PAUL. FEST. 144 murrina genus potionis, quae Graece dicitur νέκταρ. hanc mulieres vocabant muriolam; quidam

murratum vinum; quidam id dici putant ex uvae genere murrinae nomine.

murrina(2), -ae *f.* (*gemma*). ISID. orig. 16,12,6 murrina apud Parthos gignitur ...; humorem sub terra putant calore densatum; unde et nomen sumpsit.

Murrula, -ae *f.* (*praen. mul.*). LIB. de praen. 7 mulierum ... praenomina ... Murrula, Burra, a colore ducta.

murt– *sub* myrt–

murus, -i *m.* VARRO ling. 5,141 quod muniendi causa portabatur, munus, quod sepiebant oppidum eo moenere, moerus. ISID. orig. 15,2,18 muri a munitione dicti, quasi muniri, eo quod muniant et tueantur interiora urbis. *vide* muralis, murmillonicus, musculus (v), pomerium, promurale.

mus(1), muris *m.* (i) *animal*: PRISC. gramm. II 27,24 ponitur '*u*' ... pro υ longa, ut μῦς mus (265,5 masculinum unum a Graecis sumptum μῦς, hic mus, muris. ISID. orig. 12,3,1 Graecum illi (*sc. muri*) nomen est; quidquid vero ex eo trahit<ur>, Latinum fit. 12,8,11 ex Graeco venit ... mus). ISID. orig. 12,3,1 alii dicunt mures quod ex humore terrae nascantur; nam mus terra, unde et humus. *vide* musio, mustela. (ii) *lacertus*: ISID. orig. 11,1,117 lacerti, sive mures ... appellantur ... a nomine similium animalium sub terra delitescentium. nam inde musculi a murium similitudine. *vide* musculus.

mus(2). (*vox ficta? i.q. terra*). *vide* fimus, humus, mustum.

musa (Musa), -ae *f.* PRISC. gramm. II 27,21 ponitur '*u*' ... loco ου diphthongi, ut Musa pro Μοῦσα (44,17). CASSIOD. inst. 2,5,1 (*sec. Clem. Alex protrept.* 2,31) Musae ... appellatae sunt apo tu maso (*i.* μαστεύω), id est a quaerendo, quod per ipsas ... vis carminum et vocis modulatio quaereretur (=ISID. orig. 3,15,1). CASSIOD. var. 4,51,8 Musae ... Eoa(*i. graeca*) lingua quasi homousoe (*i.* ὁμοῦ οὖσαι) dicuntur, quod invicem sicut virtutes necessariae sibi esse videantur. *vide* Musagetes, muscia.

Musagetes, -ae *m.* (*cogn. Apollinis*). PROB. Verg. georg. 3,293 Apollo ... dicitur Musagetes, quia Musarum <dux> existimetur, ut Lutatius in primo Communis Historiae ait (GRF 122,1).

musca, -ae *f.* ISID. orig. 12,8,11 musca ex Graeco venit. *thes. gloss.*

musculus, -i *m.* (i) *parvus mus*: PRISC. gramm. II 103, 7 mus musculus. (ii) *cochleae genus*: ISID. orig. 12,6,6 a sexu: ut musculus, quod sit ballenae masculus; eius enim coitu concipere haec bellua perhibetur. hinc et musculi coclearum, quorum lacte concipiunt ostreae. 12,6,53 musculi ... cochleae ...; et dicti musculi quasi masculi. (iii) *piscis genus, ballenae masculus*: ISID. orig. 12,6,6 *sub* (ii) *ex falsa var. lect.* Plin. nat. 11,165 masculus *pro* musculus marinus, *vide* musculus (v). (iv) *lacertus*: ISID. orig. 11,1,117 lacerti ... musculi a murium similitudine. *thes. gloss.* (v) *machina bellica*: VEG. mil. 4,16 musculos dicunt minores machinas ...; vocantur ... a marinis beluis musculi; nam quemadmodum illi ... ballenis auxilium ... exhibent, ita ... adventui illarum *turrium* parant vim. ISID. orig. 18,11,4 musculus cuniculo similis fit, quo murus perfoditur; ex quo et appellatus, quasi murusculus. *thes. gloss.*

musica, -ae *f.* (*ars*). AUG. ord. 2,14,41 p. 176,9 *musae*, unde ista disciplina sensus intellectusque particeps musicae nomen invenit. (CASSIOD. inst. 2,5,1 Clemens ... Alexandrinus presbyter ... musicam ex Musis dicit sumpsisse principium ISID. orig. 3,15,1 dicta Musica per derivationem

a Musis).

musio, -onis *m.* (*i.q. feles*). ISID. orig. 12,2,38 musio appellatus, quod muribus infestus sit.

mussito, -are. DON. Ter. Ad. 207 mussitare ... proprie dissimulandi causa tacere est, vel a muto, vel ab 'm', quae est littera nimium pressae vocis ac paene nullius.

musso, -are. VARRO ling. 7,101 mussare dictum, quod muti non amplius quam μῦ dicunt. CLOD. TUSC. ap. SERV. auct. Aen. 12,657 (GRF 467,1) Clodius Tuscus mussare est ex Graeco, conprimere oculos: Graeci μῦσαι dicunt.

mustaceus, -i *m.* *vide* mustax.

mustax, -acis *f. an adi.*? PLIN. nat. 15,127 Pompeius Lenaeus adiecit quam *laurum* mustacem appellavit, quoniam mustaceis subiceretur.

mustela, -ae *f.* SERV. Aen. 2,468 telum ... dictum a longitudine (*sc.* ἀπὸ τοῦ τηλόθεν). unde et mustelam dicimus (=9,744 *ubi add.* quasi mus longus. ISID. orig. 12,3,3. 18,7,10 *ubi add.* unde et mustelam dicimus quod longior sit quam mus. 20,15,3).

musteus, -a, -um. PLIN. nat. 15,51 mustea *mala* a celeritate mitescendi *traxere nomen.*

mustio (muscio), -onis *m.* (*musca*). ISID. orig. 12,8,16 bibiones sunt qui in vino nascuntur, quos vulgo mustiones a musto appellant.

mustum, -i *n.* LYD. mens. 1,4 p. 1,11 W. μοῦστον τὸν οἶνον οἱ Ῥωμαῖοι ἔγνωσαν καλεῖν ὡσανεὶ μύστην. ISID. orig. 20,3,4 dictum...... creditur mustum, quod in se limum et terram habeat mixtam, nam mus terra, unde et humus. *vide* mustio.

mutatiliter. NON. p. 139,29 mutatiliter, a mutando (mutabiliter *codd. fere omnes in lemmate*).

mutilo, -are. *vide* Mulciber, mutilus.

mutilus, -a, -um. DON. Ter. Hec. 65 'mutiles' imminuas, unde mutili dicti boves aut capri sine cornibus; nam male, qui a multa putant dici. *thes. gloss.*

muto, -are. *vide* metor, mutatiliter.

muttio, -ire. *vide* amussim.

mutus, -a, -um. VARRO ling. 7,101 *sub* musso (DON. Ter. Andr. 505 'nihil iam mutire' Ennius 'nec dico nec facio <mu>'- unde et mutos dicimus). LACT. opif. 11,12 *muti* non ... ut vulgo creditur, vinctam gerunt linguam, sed hi vocalem illum spiritum per nares quasi mugientes profundunt (NON. p. 9,16 mutus onomatopoeia est incertae vocis, quasi mugitus. nam mutus sonus est proprie, qui intellectum non habet. ISID. orig. 10,169 mutus, quia vox eius non est sermo, nisi mugitus: vocalem enim spiritum per nares quasi mugiens emittit). *vide* mitis, mussito.

mutuus, -a,-um *et* -um, -i *n.* VARRO ling. 5,179 si datum quod reddatur, mutuum, quod Siculi μοῖτον. GAIUS inst. 3,90 mutuum appellatum est, quia quod ita tibi a me datum est, ex meo tuum fit (=INST. Iust. 3,14 praef. ISID. orig. 5,25,18 *cf.* PAUL. dig. 12,1,2,2 NON. p. 439,20). AGROEC. gramm. VII 124,15 mutuo damus ..., quae mutata recipi necesse est. *vide* munus.

Mycale (Migale), -es *f.* (*nom. mul.*). SCHOL. Iuv. 5,141 Migale: nomen mulieris: ex ipsa coitione etymologia.

mydion, -i *n.* *vide* myoparo.

Mygdonia, -ae *f.* (i) *regio Mesopotamiae*: PLIN. nat. 6,42 *Adiabenen* Macedones Mygdoniam cognominaverunt a similitudine (*sc. Mygdoniae Macedonicae*). (ii) *regio Phrygiae*: SCHOL. Stat. Theb. 2,134 est ... Mygdonia regio in finibus Asiae, a rege Mygdonio.

Mygdonius, -i *m.* (*nom. vir. i.q. Tithonus*). *vide* Mygdonia.

myloecus(os), -i *m.* PLIN. nat. 29,141 alterum genus *blattarum* myloecon appellavere circa molas fere nascens.

myoctonon, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 27,9 nec defuere qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul et e longinquo odore mures necat.

myoparo, -onis *m.* PAUL. FEST. 147 myoparo genus navigii ex duobus dissimilibus formatum. nam et mydion et paron per se sunt. 222 parones navium genus, ad cuius similitudinem myoparo vocatur. ISID. orig. 19,1,21 mioparo quasi minimus paro.

myosotis, -ida *f.* (*herba*). PLIN. nat. 27,23 *sub* myosoton.

myosoton, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 27,23 alsine, quam quidam myosoton appellant ...; cum prorepit, musculorum aures imitatur foliis. sed aliam docebimus esse quae iustius myosotis vocetur.

myriophyllon, -i *n.* (*herba*). DIOSC. 4,110 mirofillo virga est mollis, una, circa qua folia sunt lenia, minora et multa, maratro similia, unde et nomen accepit.

myrmecitis, -is *m.* (*f.*) (*lapis*). PLIN. nat. 37,187 ab animalibus cognominantur: ... myrmecitis innatam formicae repentis effigiem habet (ISID. orig. 16,15,19).

Myrmidones, -um *m.* (*pop. Thessaliae*). HYG. fab. 52,3 Iuppiter formicas in homines transfiguravit, qui Myrmidones sunt appellati quod Graece formicae μύρμηκες dicuntur. SERV. Aen. 2,7 dicti ... sunt Myrmidones propter hanc causam: Aeacus cum in arbore fici formicas, id est μύρμηκας vidisset, optavit tot sibi socios evenire, et statim formicae in homines versae sunt. sed hoc fabellae est. nam Eratosthenes dicit Myrmidones dictos a rege Myrmidono (SERV. auct. Aen. ad l. SERV. auct. Aen. 4,402. SCHOL. Stat. Theb. 7,310. ISID. orig. 9,2,75 dicti ... sunt Myrmidones propter astutiam, quasi μύρμηκες, id est formicae. Eratosthenes autem dicit dictos Myrmidonas a Myrmidone duce, Iovis et Eurymedusae filio). *cf.* OV. met. 7,654.

Myrmidonus, -i *m.* *vel* Myrimidon,-onis *m.* (*rex Thessaliae*). *vide* Myrmidones.

myrobalanum, -i *n.* (*nux*). PLIN. nat. 12,100 myrobalanum ..., nascens unguento, ut ipso nomine apparet. MART. 14,57 myrobalanum..., hoc ex unguento constat et ex balano. ISID. orig. 4,12,6 mirobalanum, quia fit ex glande odorata,

myrr(h)ites, -ae *m.* (*lapis*). ISID. orig. 16,7,14 myrrhites dicta est quod in ea myrrhae color est (*cf.* PLIN. nat. 37,174. SOL. 37,10).

myrta(murta), -ae *f.* *vide* myrtatum.

myrtatum(murt-), -i *n.* VARRO ling. 5,110 murtatum a murta, quod ea additur large fartis. PLIN. nat. 15,118 alius usus bacae *myrti* fuit apud antiquos, antequam piper reperiretur, illam optinentis vicem, in quodam etiam genere opsonii nomine inde tracto, quod etiam nunc myrtatum vocatur.

myrtetum(murt–), –i *n.* *vide* Murcia, Murcius.

Myrteum mare. *sub* Myrtoum mare.

Myrtilus,–i *m.* (*Mercurii filius*). *vide* Myrtoum mare.

Myrtites(murt–), –is *m.* (*herba*). PLIN. nat. 26,66 alterum genus tithymalli myrtiten vacant ..., foliis myrti auctis et pungentibus.

Myrtoum(–eum) *mare.* PLIN. nat. 4,51 Aegaei pars Myrtoo datur; appellatur ab insula parva (*sc. Myrto*). HYG. fab. 84,5 Pelops ... *Myrtilum* in mare praecipitavit, a quo Myrtoum pelagus est appellatum. SOL. 23,16 a casibus hominum Myrteum vel Hellespontum *maria dicta* (SERV. georg. 3,7 *Myrtilus* praecipitatus in mare est, cui nomen inposuit: nam ab eo Myrtoum dicitur pelagus. SCHOL. Hor. carm. 1,1,14 *ubi add.* seu a Venere propter mirtum, non a Mirtilo, nam Mirtiloum diceretur. ISID. orig. 13,16,8).

Myrtos(–us), –i *f.* (*insula*) *vide* Myrtoum mare.

myrtus(murt–), –i *et* –us *f.* PLIN. nat. 15,119 Graecum ... ei (*sc. arbori myrto*) nomen remanet, quo peregrinam esse apparet. ISID. orig. 17,7,50 myrtus a mare dicta, eo quod magis litorea arbor sit (*affert* VERG. georg. 2,112. 4,124). *vide* myrtatum, myrtites.

Mysi, –orum *m.* (*pop. Asiae Minoris*). PLIN. nat. 5,145 sunt auctores transisse ex Europa Maesos et Brygos et Thynos, a quibus appellentur Mysi, Phryges, Bithyni.

Mysis, –idis *f.* (*cogn. mul.*). DON. Ter. Andr. 226 nomina comicorum servorum ... a nationibus sunt indita, ut Mysis, Syrus.

mythicus (os), –a, –um. AUG. civ. 6,5 p. 252,22 D. a fabulis ... mythicon dictum est, quoniam μῦθος Graece fabula dicitur.

N

nacca, -ae *m.* FEST. 166 naccae appellantur vulgo fullones, ut ait Curiatius (GRF 389,1), quod nauci non sint, id quod est nullius preti. idem sentit et Cincius (GRF 378,18). quidam aiunt, quod omnia fere opera ex lana νάκη dicantur a Graecis.

Naevius, -a (*nom. gent.*). LYD. mag. 1,23 p. 26,8 W. ἐκάλουν ... Ναίβιον τὸν ἀλφώδη.

Naevus, -i *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 5 *sub* Gnaeus. *cf.* PAUL. FEST. 96 *sub* genero.

naevus, -i *m.* *cf.* PAUL. FEST. 96 *sub* genero. *vide* Gnaeus.

naides, -um *f.* (*nymphae*). SERV. auct. ecl. 10,62 ab ovibus nymphae perimelides, a fluminibus naides ... nominantur.

nanus, -i *m.* (i) *pumilio*: GELL. 19,13,3 'est quidem,' inquit, 'hoc (*sc. verbum nanus*)' Apollinaris, 'in consuetudine inperiti vulgi frequens, sed barbarum non est censeturque linguae Graecae origine; νάνους enim Graeci vocaverunt brevi atque humili corpore homines ... idque ita dixerunt adhibita quadam ratione etymologiae cum sententia vocabuli competente.' PAUL. FEST. 176 nanum Graeci vas aquarium dicunt humilem ..., quod vulgo vocant situlum barbatum, unde nani pumiliones appellantur. (ii) *vas aquarium*: VARRO ling. 5,119 vas aquarium vocant futim ... quo ... accessit nanus cum Graeco nomine et cum Latino nomine Graeca figura barbatus. *cf.* PAUL. FEST. *sub* (i).

napaeae, -arum *f.* (*nymphae*). SERV. auct. georg. 4,534 'napaeas' nemorum nymphas: νάπας enim Graeci dicunt nemora.

napocaulis, -is *m.* ISID. orig. 17,10,9 napocaulis ex duobus oleribus conpositum nomen habet, quia dum sit sapore napo similis, non in radice, sed in thyrso conscendit, ut caulis.

napus, -i *m.* ISID. orig. 17,10,8 napus a similitudine rapae vocatus ...; nominis autem adfinitas in utrisque inde pene communis, quia utrumque semen in alterum vicissim mutatur. *vide* napocaulis, sinapi(s).

Nar, -aris *m.* (*fluvius Italiae*). SERV. auct. Aen. 7,517 Sabini lingua sua nar dicunt sulphur. ergo hunc fluvium ideo dicunt esse Nar appellatum, quod odore sulphureo nares contingat, sive quod in modum narium geminos habeat exitus. *vide* Narnia.

narce, -es *f.* *vide* narcissus.

narcissus, -i *m.* (*herba*). PLIN. nat. 21,128 a narce narcissum dictum, non a fabuloso puero. SCHOL. Stat. Theb. 7,341 *Narcissus* in fontis speculo imaginem suam vidit et amavit ..., et cum coepisset eius desiderio cottidie intarbescere, in florem sui nominis est mutatus (*sim.* ISID. orig. 17,9,16).

Narcissus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* narcissus.

nares, -ium *f.* (a) *a (g)naro, (g)naritate*: FEST. 166 nares appellari putant, quod per ea nasi foramina odoris cuiusque nari fiamus. DON. Ter. Ad. 397 ideo nares dictae a naritate, quia nos odoratu doceant... prope esse, quod oculi adhuc non vident. CASSIOD. in psalm. 113,151.199 A. naves ... a gnaritate dictae sunt, quod nos faciant odoratus agnoscere. ISID. diff. 1,295 unde (*sc. a gnaro*) et nares dictae, quae nos odore admonent ut cognoscamus aliquid et sciamus (ISID. orig. 11,1,47). (b) *a nare*: LACT. opif. 11,8 *nares*

idcirco sic nominantur, quia per eas vel odor vel spiritus nare non desinit (=ISID. diff. 2,57. ISID. orig. 11,1,47). *vide* ignarus, Nar, nasturtium.

Narmalchas, -an *m.* (*fluvius i.q. Euphrates*). PLIN. nat. 6,120 sunt qui tradunt Euphraten ... ab Assyriis ... appellatum Narmalchan, quod significat regium flumen.

Narnia, -ae *f.* (*oppid. Umbriae*). LIV. 10,10,5 colonia eo adversus Umbros missa a flumine (*sc. Nare*) Narnia appellata (*cf.* SERV. Aen. 7,517).

narratio, -onis *f.* VARRO ling. 6,51 *sub* narro. CASSIOD. gramm. VII 159,11 *sub* narro. CASSIOD. inst. 1,15,9 'r' litteram narrationi tolle superfluam; a gnato enim ... venit nominis ista compositio.

narro, -are. VARRO ling. 6,51 narro, cum alterum facio narum, a quo narratio, per quam cognoscimus rem gestam. VEL. gramm. VII 80,9 in eo quod est narrare observatum est ut unum 'r' scriberemus, quoniam venit a gnaro (MAR. VICTORIN. gramm. VI 17,12 uno 'r' narat narus. CASSIOD. [*ex Papir.*] gramm. VII 159,8. narare per unum 'r' scribitur, ut Varroni [GRF 296,277] placet. secutus est enim etymologiam nominis ... qua gnarus dicitur qui scit ... quod loqui debeat ...; ideo et naratio unum 'r' habere debet).

Narycii, -orum. *m.* (*pop. Boeotiae*). SERV. Aen. 3,399 Narycii ... a loco dicti sunt provinciae suae. *add.* auct. alii Narycios Opuntios, eosdem et Epicnemidios dicunt; namque prius Naryx, Opus postea dicta, eadem autem et Epicnemidia vocatur.

Naryx, -ycis *f.* (*oppid. Boeotiae*). *vide* Narycii.

Nasamones (Nassam-, Nasamm-), -um *m.* (*pop. Africae*). PLIN. nat. 5,33 *sub* Mesammones. SERV. auct. Aen. 11,265 alii in Libya insulas quasdam inhaerentes occupasse, eosque initio Mesammones, postea corrupte Nasamones appellatos. COMMENT. Lucan. 9,444 Nasamones dicti a profunda regionis suae arena, ἀπὸ τῆς ἄμμου. vide *nas(s)amonitis.*

nas(s)amonitis, -idis *f. vel* -es, -ae *m.* (*lapis*). SOL. 27,43 nassamonitem lapidem Nassamones dant.

nascor, nasci. *et* **natus,** -i *m.* (*subst. part.*). ISID. orig. 1,27,9 gnatus, quod est filius, per 'g' scribendum, quia facit generatus (4,5,13). *vide* ignis, libertinus, matrona, natio, natura, nepos, ornatus, pronepos, senatus, verna.

Naso, -onis *m.* (*cogn. vir.*). LYD. mag. 1,23 p. 26,21 W. Νάσων ὁ εὔρινος.

nasturtium (-cium), -i *n.* VARRO ap. NON. p. 12,18 (GRF 224,95) Varro Pappo aut Indigena: 'nasturcium indigena nomine vides ideo dici quod nasum torqueat' (PLIN. nat. 19,155 nasturtium nomen accepit a narium tormento. ISID. orig. 17,10,17 nasturcium sapor appellavit, quod acrimonia sui nasum torqueat).

nasus, -i *m.* *vide* nasturtium.

nates, -ium *f.* ISID. orig. 11,1,101 nates, quod in ipsis innitimur dum sedemus.

natio, -onis *f.* FEST. 166 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 167) <natio>...; Cin<cius (GRF 378,19) genus hominum, qui non aliunde vener>unt, sed ibi <nati sunt, significari ait>. ISID. orig. 9,2,1 natio a nascendo.

natrix, -icis *f.* NON. p. 65,23 natrices dicuntur angues natantes. *thes. gloss.*

nato, -are. *vide* natrix, Neptunus.

natura, -ae *f.* LACT. inst. 2,8,21 si habuit naturam, quae ... a nascendo dicitur. SERV. georg. 2,49 natura dicta est ab eo, quod nasci aliquid faciat

(=ISID. orig. 11,1,1). *thes. gloss. vide* naturalis.

naturalis, –e. ISID. orig. 9,5,19 naturales ... dicuntur ingenuarum concubinarum filii, quos sola natura genuit, non honestas coniugii.

navalia, –ium *n.* ADNOT. Lucan. 3,182 sunt ... navalia loca, ubi naves stant. ISID. orig. 14,8,38 navalia sunt loca ubi naves fabricantur. *thes. gloss. vide* Navalis porta.

Navalis porta. PAUL. FEST. 179 Navalis porta a vicinia navalium dicta.

nauclerus, –i *m.* ISID. orig. 19,1,3 nauclerus dominus navis est, appellatus ita quod navis in sorte eius sit; κλῆρος enim Graece sors dicitur.

naucum, –i *n.* (*vel* –us, –i *m*). FEST. 166 (=PAUL. FEST. 167) naucum ... quidam ex Graeco, quod sit ναὶ καὶ οὐχί, levem hominem significari. *vide* nacca, noegeum.

naufragus, –a, –um. EUTYCH. gramm. V 455,1 a frango naufragus vel navifragus.

navia, –ae *f.* (i) *alvei genus*: FEST. 169 (=PAUL. FEST. 168) navia est uno ligno exculpta, ut navis, quo utuntur alveo in vindemia. (ii) *i.q. navis*: PS. AUR. VICT. orig. 3,5 aleatores posito nummo opertoque optionem conlusoribus ponunt enuntiandi quid putent subesse, caput aut navem, quod nunc vulgo corrumpentes naviam (naviandi *codd.*) dicunt.

Navia ficus. FEST. 169 ficus ... in comitio appellatur Navia ab Atto Navio augure. *cf.* PLIN. nat. 15,77.

navicularius, –i *m.* ISID. orig. 19,19,1 *sub* carpentarius

navifragus, –a,–um. EUTYCH. gramm. V 455,2 *sub* naufragus.

navis, –is *f.* PRISC. gramm. II 39,2 'au'... cum 'i' post 'u' addita, transit eadem 'u' in consonantium potestatem, ut ... ναύτης navita, ναῦς navis. ISID. orig. 19,1,8 navem quidam perhibent dictam eo quod navum rectorem quaerat. *vide* ignavus, navalia, nauclerus, navia, navicularius, nauscit, naustibulum, nauta, nautea, navus.

navita, –ae *m.* PRISC. gramm. II 29,2 est quando transit in consonantem 'u', ut nauta navita. 39,1 *sub* navis. ISID. diff. 1,390 navita poeticum est. nam dictus est a nauta, sed causa metri a poetis una littera addita est (ISID. orig. 19,1,5). *thes. gloss.*

naviter. *sub* navus.

Navius, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Navia ficus.

navo, –are. *vide* navus.

nauscit. FEST. 169 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 168) nauscit cum gran<um fabae se aperit nascendi> gratia, quod sit non diss<imile navis formae.>

nausea, –ae *f.* *vide* nautea.

Naustathmos, –i *m.* (*portus Ioniae*). LIV. 37,31,10 *portum* Naustathmon ab re appellant, quia ingentem vim navium capit.

naustibulum, –i *n.* FEST. 169 (=PAUL. FEST. 168) naustibulum vocabant antiqui vas alvei simile videlicet a navis similitudine.

nauta, –ae *m.* ISID. orig. 19,1,5 nauta a nave dictus per derivationem. *vide* navita, nautea.

nautea, –ae *f.* (i) *aqua fetida*: NON. p. 8,5 nautea est aqua de coriis vel, quod est verius, aqua de sentina: dicta a nautis. (ii) *herba*: FEST. 165 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 164) <nauteam ait Opi>lius Aurelius (GRF 89,8), herbae <genus esse granis nigris> qua coriari utuntur, <cuius videri a nave duc>tum nomen, quia nauseam fa<cit, permutatione 't' et> 's' litterarum.

navus (gnav–), -a, -um *et* **naviter** (gn–) *adv.* FEST. 166 (=PAUL. FEST. 167) navus, celer, ac strenuus, a navium velocitate videtur dictus (PAUL. FEST. 176 navos a navis celeritate dicimus). DON. Ter. Eun. 51 naviter a navi ductum, a qua in alto nullum diversorium est. CHAR. gramm. p. 402,16 B. navus a praecipuo navis cursu dicitur, vel alterius causa navus, qui studet ... alteri prodesse ...; navus operam navat alteri. GLOSS. IV Plac. N 13 naviter est bene ... et caute, ut navis fit vel gubernator; tractum a navi, unde navi dicuntur boni, ignavi stulti. *vide* ignavus, navis.

Naxos,–i *f.* (*insula Cycladum*). ISID. orig. 14,6,27 Naxos insula a Dionysio dicta, quasi Dionaxos, quod fertilitate vitium vincat ceteras.

ne. *vide* nefrens, nemo, nescio.

Neapolis,–is *f.* (*urbs Campaniae*). SERV. auct. georg. 4,563 Lutatius libro IV dicit Cumanos incolas ... Parthenopen urbem constituisse ...; postea ... nomen ... Neapoli ob recentem institutionem imposuisse. *cf.* VARRO ling. 6,58.

nebris, –idis *f.* SCHOL. Stat. Theb. 2,664 'nebridas' pelles damarum, quae Graece νεβροί appellantur. *vide* nebritis.

nebritis, –idis *f.* (*lapis*). PLIN. nat, 37,175 nebritis, Libero patri sacra, nomen traxit a nebridum similitudine.

Nebrodes, –is *m.* (*mons Siciliae*). SOL. 5,12 Nebroden dammae et hinnulei gregatim pervagantur: inde (*sc. a* νεβρός) Nebrodes.

nebrundines. *vide* nefrens.

nebula, –ae *f.* ISID. orig. 13,10,10 nebula inde dicta, unde et nubila, ab obnubendo scilicet, hoc est operiendo, terram, sive quod nubes volans faciat. *vide* nebulo.

nebulo, –onis *m.* STILO (GRF 63,20) ap. FEST. 165 (=PAUL. FEST. 164) nebulo dictus est, ut ait Aelius Stilo, qui non pluris est, quam nebula, aut qui non facile perspici possit, qualis sit, nequam nugator. NON. p. 18,24 nebulones et tenebriones dicti sunt, qui mendaciis et astutiis suis nebulam quandam et tenebras obiciant aut quibus ad fugam...et furta haec erant accomodata. DON. Ter. Eun. 269 nebulonem vel furem quia nebulas obiciat, vel mollem ut nebulam, vel inanem ac vanum, ut nebula est (EUGRAPH. *ad l.* nebulonem vel vanum, ut nebula est ... vel ... furem, quoniam nebula semper utuntur). 785 nebulo ... vel inanis et vanus vel mollis, ut nebula est, dicitur. *thes. gloss.*

nec. *vide* negotium.

necessarius, –a –um. (i) *adi. i.q. inevitabilis, fatalis*: FEST. 162 (PAUL. FEST. 163) necessarium ait esse Opillus Aurelius (GRF 89,9), in quo non sit cessandum. (ii) *m. subst. i.q. adfinis, familiaris*: FEST. 162 (PAUL. FEST. 163) necessari sunt, ut Gallus Aelius (GRF 548,10) ait, qui aut cognati, aut adfines sunt, in quos necessaria officia conferuntur praeter caeteros. GELL. 13,3,4 'necessitas' sane pro iure officioque observantiae adfinitatisve infrequens est, quamquam qui ob hoc ipsum ius adfinitatis familiaritatisque coniuncti sunt 'necessarii' dicuntur (NON. p. 354,8).

necessitas,–atis *f.* CASSIOD. in psalm. 30, 9 l. 142 A. necessitas dicitur ab eo quod in nece sit posita, id est in mortis angustiis constituta. *vide* necessarius.

neco, –are. CHAR. gramm. p. 393,14 B. necare a nece. *vide* internecivus.

necromantii, –orum. *m.* ISID. orig. 8,9,11 necromantii sunt, quorum

praecantationibus videntur resuscitati mortui divinare, et ad interrogata respondere. νεκρός enim Graece mortuus, μαντεία divinatio nuncupatur.

necto, -ere. *vide* enixa, nexum.

nefandus, -a, -um. PS. ASCON. Verr. p. 226,7 nefandum est non fandum. ISID. diff. 1,423 nefandus, id est, nec nominandus quidem (=ISID. orig. 10,188). *thes. gloss.*

nefarius, -a, -um. VARRO ap. NON. p. 59,5 (GRF 253,199) nefarii proprietatem in lib. I de Vita Populi Romani Varro patefecit: 'a farre; quod adoreum est, id quo scelerati uti non debeant, non triticum sed far' (ISID. diff. 1,423 nefarius, ut Varro existimat, non dignus farre. ISID. orig. 10,188). PS. ASCON. Verr. p. 226,7 nefarium quod sacra polluit farre pio solita celebrari. *thes. gloss.*

nefas. PRISC. gramm. III 486,20 inde (*sc. a fari*) putant quidam etiam fas et nefas dictum esse, quod iustum est dici vel taceri. *vide* nefasti dies.

nefasti dies. VARRO ling. 6,30 dies nefasti, per quos dies nefas fari praetorem 'do dico addico;' itaque non potest agi (6,53 nefasti, quibus diebus ea [*sc. verba certa legitima*] fari ius non est. SUET. ap. PRISC. gramm. II 387,3 [ISID. nat. 1,4] *sub* fasti. PAUL. FEST. 93 nefastis *diebus* quaedam non licebat fari. PRISC. gramm. III 486,21 ex quo (*sc. fari*) fasti et nefasti dies. ISID. diff. 1,250 nefasti dies dicti ab eo quod nefas sit quidquam his diebus agere vel dicere). *thes. gloss.*

nefrendus, -a, -um. FULG. serm. ant. 5 *Athenienses* coeperunt offerre porcum castratum quem neferendum vocabant, id est quasi sine renibus. *cf.* nefrens.

nefrens, -dis. VARRO rust. 2,4,17 amisso nomine lactantes *porci* dicuntur nefrendes ab eo, quod nondum fabam frendere possunt, id est frangere (SCAUR. gramm. VII 12,3. ISID. orig. 20,16,1). FEST. 162 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 163) <nefrendes dictos asserit Q. Muci>us Scaevola (GRF 125,4) <arietas, quod dentibus frendere non pos>sint. Ateius (GRF 140,13) ... infantes esse nondum fre>ndentes, id est <frangentes ...; pro nefrendibus <alii nefrundines intellegunt, quos> usus recens <dicit vel rienes vel testicul>os quos Lanu<vini appellant nebrundine>s, Graeci νεφρο<ύς, Praenestini nefrones>. SERV. auct. Aen. 8,230 frendere significat dentibus frangere, unde nefrendes infantes, quia nondum habent dentes (ISID. orig. 10,137). *thes. gloss.*

nefresis. *sub* nephritis.

nefrones. *vide* nefrens.

nefrundines. FEST. 277 (=PAUL. FEST. 276) rienes quos nunc vocamus, antiqui nefrundines appellabant, quia Graeci νεφρούς eos vocant. *cf.* FEST. 162 (PAUL. FEST. 163) *sub* nefrens.

neglego, -ere. FEST. 162 (PAUL. FEST. 163) neclegens dictus est, non legens, neque dilectum habens, quid facere debeat, omissa ratione officii sui (GLOSS. IV Plac. N 1 *neglegens* ex duobus integris compositum est, coniunctione disiunctiva et legens participio. ISID. orig. 10,193 neglegens, [quasi] nec legens).

negotiatio, -onis *f.* AUG. in psalm. 70,18 l. 57 A. negotiatio et in graeca lingua ab actu dicitur, et in latina a negato otio.

negotium, -ii *n.* FEST. 177 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 176) negotium, quod n<on sit otium>. SCAUR. gramm. VII 28,13 negotium ... dictum est

quasi nec otium (ISID. orig. 18,15,3).

Nemestrinus, -i *m.* (*deus*). ARNOB. nat. 4,7 deus nemorum Nemestrinus est.

nemo, -inis. FEST. 162 nemo compositum videtur ex ne, et homo (DON. Ter. Eun. 549. Ad. 259. SERV. Aen. 9,6 CHAR. gramm. p. 123,16 B. p. 401,12 B. ISID. orig. 10,184). PAUL. FEST. 163 nemo, nec homo. DON. Ter. Andr. 506 est 'neminem' nullum hominem.

nemus, -oris *n.* VARRO ling. 5,36 Graeci νέμη, nostri nemora. ISID. orig. 17,6,6 nemus a numinibus nuncupatum, quia pagani ibi idola constituebant.

nenia, -ae *f.* CIC. leg. 2,62 cantus ad tibicen ... cui nomen neniae, quo vocabulo etiam apud Graecos cantus lugubres nominantur. PAUL. FEST. 163 (*cf.* FEST. 161) sunt, qui eo verbo (*sc. nenia*) finem significari putant. quidam volunt neniam ideo dici, quod voci similior querimonia flentium sit. quidam aiunt neniae ductum nomen ab extremi intestini vocabulo; Graeci enim νέατον extremum dicunt; sive quod cordarum ultima νήτη dicitur, extremam cantionis vocem neniam appellarunt (DIOM. gramm. I 485,6 carmen quod ... ultimum mortuo accinitur nenia dicitur παρὰ τὸ νείατον, id est ἔσχατον: unde et in chordis extremus nervus appellatus est νήτη. LYD. mag. 1,33 p. 34,10 W. λέγεται δὲ παρ' αὐτοῖς τὸ ἐπιτάφιον νηνία, ἐξ Ἑλληνικῆς μᾶλλον ἐτυμολογίας, ὅτι νήτην τὴν ἐσχάτην τῶν ἐν κιθάρᾳ χορδῶν Ἕλληνες καλοῦσιν.

neomenia, -ae *f.* EUCHER. instr. 2 p. 155,2 μήνη Graece luna appellatur, idcirco neomenia nova luna accipi potest.

neophytus, -i *m.* EUCHER. instr. 2 p. 160,15 neophytus novella plantatio. *thes. gloss.*

Neoptolemus, -i *m.* (*filius Achillis*). SERV. Aen. 2,263 Neoptolemus quia ad bellum ductus est puer *vocatus est.*

nepa, -ae *f.* (*scorpio*). FEST. 165 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 164) <nepa Afrorum lingua> sidus, quod dicitur nostris c<ancer vel, ut quidam,> scorpios. LYD. mag. 1,42 p. 43,13 W. τὸν σκορπίον οἱ Ῥωμαῖοι πατρίως νέπαν καλοῦσιν οἱονεὶ ἄποδα κατὰ στέρησιν ... ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν συμβαίνοντος τῷ θηρίῳ. *vide* nepeta, nepos.

nepeta, -ae *f.* (*herba*). LYD. mag. 1,42 p. 44,3 W. πρὸς καλαμίνθην ... ἐρχόμενος (*sc. nepa*) μόνῃ τῇ ἀφῇ τῆς βοτάνης ἀναλαμβάνει τὸ δριμὺ καὶ στεγανοῦται ...' ὅθεν καὶ νεπέταν τὴν καλαμίνθην Ῥωμαῖοι καλοῦσιν.

nephritis (nefresis), -idos *f.* ISID. orig. 4,7,24 nefresis a renum languore nomen accepit. renes enim Graeci νεφρούς dicunt.

nepos, -otis *c.* PHILOXENUS ap. LYD. mag. 1,42 p. 43,9 W. (GRF 446,12) νέπως ὁ νέος παῖς ἐξ Ἑλληνικῆς ἐτυμολογίας ὁ ἔγγονος λέγεται, ὡς καλῶς ὁ Φιλόξενος εἶπεν· nepos δὲ καὶ ὁ ἄσωτος, ὅπερ καὶ αὐτὸ τροπικῶς. PAUL. FEST. 164 (*cf.* FEST. 165) nepos compositum ab eo, quod natus post sit patri, quam filius (ISID. orig. 9,5,26 nepos est, qui ex filio natus est. dictus autem nepos quasi natus post. primum enim filius nascitur, deinde nepos). LYD. mag. 1,42 p. 44,4 W. ταύτῃ (*sc. a nepa*) <τοὺς> σκορπιστὰς νέπωτας ἀποκαλοῦσιν αὐτοί, οἷα τῶν ἰδίων μελῶν διαφθορεῖς (GLOSS. IV Plac. N 11 nepa: scorpius quae natos consumit nisi eum qui dorso eius inhaeserit; rursum ipse qui servatus fuerit consumit patrem; unde homines qui bona parentum ... consumunt nepotes dicuntur; hinc quoque

nepotatio pro luxuria ponitur, qua certae quaeque res consumuntur =ISID. orig. 10,193). *thes. gloss. vide* abnepos, trinepos.

nepotatio, -onis *f.* GLOSS. IV Plac. N 11 (=ISID. orig. 10, 193) *sub* nepos.

Neptunus, -i *m.* (*deus*). VARRO ling. 5,72 Neptunus, quod mare terras obnubit ut nubes caelum, ab nuptu, id est operatione, ut antiqui (ARNOB. nat. 3,31 quod aqua nubat terram, appellatus est ... Neptunus. ISID. nat. 32,2 Neptunus, quod nube et mari terram tegat. ISID. orig. 13,7,2 unde [*sc. ab obnubendo*] et Neptunus, quod nubat, id est mare et terram tegat). CIC. nat. deor. 2,66 Neptunus a nando, paulum primis litteris immutatis (3,62 quoniam Neptunum a nando appellatum putas nullum erit nomen quod non possis una littera explicare unde ductum sit. FIRM. err. 17,2 mare nantes a natando Neptunum dici voluerunt). ISID. orig. 8,11,38 Neptunum aquas mundi praedicant; et dictus ab eis Neptunus, quasi nube tonans.

nepus. PAUL. FEST. 164 nepus non purus.

nequam. VARRO ling. 10,81 (*affertur* ap. GELL. 6,11,8) ex ne et quicquam ... media extrita syllaba coactum est nequam (ISID. orig. 10, 187 nequam ex eo quod nec quicquam sit, id est ex eo quod nihil sit, veteres dictum esse voluerunt). PAUL. FEST. 176 nequam, qui ne tanti quidem est, quam quod habetur minimi. CASSIOD. in psalm. 36,8 l. 172 A. nequam ... dictus est nequaquam, id est nullo tempore aptus. *thes. gloss.*

nequitia, -ae *f.* CIC. Tusc. 3,18 nequitia ab eo – etsi erit hoc fortasse durius, sed temptemus; lusisse putemur, si nihil sit –, ab eo, quod nequidquam est in tali homine, ex quo idem nihili dicitur (AUG. beat. vit. 8). DON. Ter. Ad. 358 nequitia ... proprie libidinosa inertia dicta est, quod nihil queat.

Neri(e)ne, -es *f.* (*dea*). LYD. mens. 4,60 p. 113,17 W. τιμαὶ ... Νερίνης, θεᾶς οὕτω τῇ Σαβίνων γλώσσῃ προσαγορευομένης, ἣν ἠξίουν εἶναι τὴν Ἀθηνᾶν ἢ καὶ Ἀφροδίτην· νερίνη γὰρ ἡ ἀνδρία ἐστὶ καὶ νέρωνας τοὺς ἀνδρείους οἱ Σαβῖνοι καλοῦσιν. *cf.* Nerio.

Nerio, –enis *vel* **Nerienes,** –is *m.* (*deus, i.q. Mars*). GELL. 13,23, 7–10 'Nerio' sive 'Nerienes' ... Sabinum verbum est, eoque significatur virtus et fortitudo. itaque ex Claudiis, quos a Sabinis oriundos accepimus, qui erat ... praestanti fortitúdine 'Nero' appellatus est. sed id Sabini accepisse a Graecis videntur, qui ... firmamenta membrorum νεῦρα dicunt, unde nos quoque Latine 'nervos' appellamus. Nerio igitur Martis vis et potentia ... demonstratur. 13,23,19 in Commentario Servii Claudii (GRF 97,4) scriptum invenimus, 'Nerio' dictum quasi 'Neirio', hoc est sine ira ... ut eo nomine mitem ... fieri Martem precemur; 'ne' enim particula ... privativa est. *cf.* Neri(e)ne.

Nero, –onis *m.* (*cogn. vir.*). SUET. Tib. 1,2 *gens Claudia* inter cognomina ... et Neronis assumpsit, quo significatur lingua Sabina fortis ac strenuus (GELL. 13,23,8 *sub* Nerio. LYD. mag. 1,23 p. 26,20 W. Νέρων ὁ ἰσχυρὸς τῇ Σαβίνων φωνῇ. *cf.* LYD. mens. 4,60 p. 113,19 *sub* Neri(e)ne. *thes. gloss.*

nervus, –i *m.* GELL. 13,23,9 *sub* Nerio. ISID. orig. 11,1,83 nervi Graeca derivatione appellati, quos illi νεῦρα vocant. alii Latine vocatos nervos putant, eo quod artuum coniunctiones invicem his inhaereant. *thes. gloss.*

nesap(i)us, –a, –um. SCAUR. gramm. VII 12,4 nesapus qui non sapit.

nescio, –ire. SCAUR. gramm. VII 12,1 nescio ... est ... ne scio. nam ne

pro non positum est apud antiquos (28,15). *vide* senex.

neurospastus, -i *f.* (*rubi genus*). PLIN. nat. 24,121 cynosbaton alii cynapanxin, alii neurospaston vocant ...; fert ... uvam nigram, in cuius acino nervum habet, unde neurospastos dicitur tota.

neuter, -tra, -trum. ISID. orig. 10,187 neuter, neque ille neque iste; quasi diceret ne uterque.

nex, necis *f.* PAUL. FEST. 176 (*cf.* FEST. 177) necem a Graeco dici certum est; νέκυν enim mortuum dicunt Graeci. *vide* internecio, necessitas, neco, pernicies.

nexum, -i *n.* VARRO ling. 7,105 'nexum' Manilius (GRF 18,1) scribit, omne quod per libram et aes geritur, in quo sint mancipia. Mucius (GRF 125,5), quae per aes et libram fiant ut obligentur, praeter quom mancipio dentur. hoc verius esse ipsum verbum ostendit ...; nam id aes quod obligatur per libram neque suum fit, inde nexum dictum. FEST. 165 nexum est, ut ait Gallus Aelius (GRF 541,11), quodcumque per aes et libram geritur: id quod necti dicitur.

Nicomedes, -is *m.* (*rex Bithyniae*). *vide* Nicomedia.

Nicomedia, -ae *f.* (*urbs Bithyniae*). HIER. chron. a Abr. p. 131 Nicomedes rex Bithyniae urbem amplians Nicomediam nuncupavit. ISID. orig. 15,1,41 Nicomedia a Nicomedo rege Bithyniae aedificata est.

Nicopolis, -is *f.* (*urbs Epiri*). SERV. Aen. 3,274 prope ... civitatem, quam Augustus Nicopolim appellavit victis illic Antonio et Cleopatra. ISID. orig. 15,1,61 *Antonio* victo, *Augustus* urbem in Actiaco sinu condidit, quam a victoria Nicopolim appellavit. *cf.* SUET. Aug. 18,2.

nictatio, -onis *f.* FEST. 177 nictare ...; unde quidam nictationem; quidam nictum.

nicto, -are *et* -ere. FEST. 177 nictare et oculorum et aliorum membrorum nisu saepe aliquid conare. *vide* gannitio, nictatio, nictus.

nictus, -us *m.* FEST. 177 *sub* nictatio.

nidor, -oris *m.* *vide* renideo.

nigellus, -a, -um. VARRO ling. 8,79 niger ... nigellus. MART. CAP. 3,244 'r' convertitur in 'l' ... ut niger nigellus (PRISC. gramm. II 31,18). *thes. gloss.*

niger, -gra, -grum. ISID. orig. 10,194 niger, quasi nubiger: quia non serenus, sed fusco opertus. *vide* canus, nigellus, Niger, nigricolus.

Niger(1), -gri *m.* (*cogn. vir.*). PLUT. Coriol 11 τῶν δὲ σωματικῶν οὐ μόνον Σύλλας οὐδὲ Νίγρους ... ἀλλὰ καὶ Καίκους.

Niger(2), -gris *m.* (*fluvius Africae*). *vide* Nigritae.

nigriculus(-olus), a-, -um. VARRO ling. 8,79 niger nigricolus nigellus.

Nigritae, -arum *m.* (*pop. Africae*). PLIN. nat. 5,43 Nigritae a quo dictum est flumine (*sc. Nigre*).

nihil. *et* **nihilum.** VARRO ling. 9,54 *nihili* est ex ne et hili: quare dictus est nihili qui non hili erat (10,81. PAUL. FEST. 175 nihili, qui nec hili quidem est). PAUL. FEST. 101 hilum putant esse, quod grano fabae adhaeret, ex quo nihil et nihilum. CHAR. gramm. p. 130,12 B. cuius nominis (*sc. nihil*) origo haec est: hillum Varro (GRF 232,123) rerum humanarum intestinum dicit tenuissimum ...; unde antiqui ... hilum quoque dixerunt; unde intellegimus nihil sine adspiratione vitiose dici. PRISC. gramm. II 215,6 nihil ... vel nihilum a non et hilum est compositum ...; hilum enim pro ullum

vetustissimi proferebant. ISID. orig. 10,185 nihili conpositum est ex nil et hilo. hilum autem Varro (GRF 362,429) ait significare medullam eius ferulae quam Graeci ἀσφόδελον vocant; et sic dici apud nos nihilum quomodo apud Graecos οὐδὲ γρῦ. *cf.* PRISC. gramm. II 147,16 nihil ... per apocopen ... ab eo, quod est nihilum factum est (214,17). *vide* nequitia, nugae.

nil. *vide* nihil.

nilios, -ii *f.* (*gemma*). IUBA ap. PLIN. nat. 37,114 *nilion* Iuba in Aethiopia gigni tradit in litoribus amnis quem Nilum vocamus, et inde nomen trahere.

Nilus, -i *m.* (*fluvius Africae*). SERV. Aen. 9,30 Nilus dictus est quasi νέαν ἰλύν, hoc est novum limum trahens (georg. 4,291 *qui add*: nam antea Nilus latine Melo dicebatur [=ISID. orig. 13,21,7]. LYD. mens. 4,107 p. 144,10 W.). PRISC. gramm. II 24,16 Νεῖλος Nilus (41,24. 44,17). LYD. mens. 4,107 p. 144,8 Νεῖλος ἀπὸ βασιλέως οὕτω καλουμένου. *vide* Melo, nilios.

nimbus, -i *m.* ISID. orig. 13,10,3 nimbus est densitas nubis ... obscura; et inde nimbus a nube.

nimius, -a, -um. CHAR. gramm. p. 197,21 B. quaedam descendunt ab adverbiis, ut hesternus ... nimius. CASSIOD. in psalm. 118,41. 138 A. nimius ... dictus est, in nulla re dubius.

Ninguaria, -ae *f.* (*una ex Fortunatis insulis*). IUBA ap. PLIN. nat. 6,204 Iuba de Fortunatis ita inquisivit: ... in conspectu earum (*sc. Iunoniae et Capriae insularum*) esse Ninguariam, quae hoc nomen acceperit a perpetua nive. *cf.* Nivaria.

Ninive(-eve), -es *f.* (*urbs Assyriae*). AUG. civ. 16,3 p. 126,18 D. Ninus, Beli filius, conditor Ninevae ...; cuius civitatis nomen ex illius nomine derivatum est, ut a Nino Nineve vocaretur. *cf.* RUFIN. Clement. 4,29. EUCHER. instr. 2 p. 151,7 *sub* Ninus(1). *thes. gloss.*

Ninus(1), -i *m.* (*urbs Assyriae, i.q. Ninive*). HIER. chron. a. Abr. p. 20a Ninus condidit civitatem Ninum ... quam Hebraei vocant Ninaven (COMMENT. Lucan. 3,215 Ninos civitas a rege Nino Assiriorum. EUCHER. instr. 2 p. 151,6 Assyrii ... urbem Ninum ex nomine Nini regis condiderunt quae nunc Ninive vocatur).

Ninus(2), -i *m.* (*rex Assyriae*). *vide* Ninive, Ninus(1).

nipparene, -es *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,175 nipparene urbis et gentis Persicae habet nomen.

Nisicathae, -arum *m.* (*pop. Aethiopiae*). PLIN. nat. 6,194 regio ... traditur ... habere ... Nisicathas, Nisitas, quod significat ternum et quaternum oculorum viros, non quia sic sunt, sed quia sagittis praecipua contemplatione utantur.

Nisitae, -arum *m.* (*pop. Aethiopiae*). PLIN. nat. 6,194 *sub* Nisicathae.

Nissa, -ae *f.* (*iugum Parnassi*). *vide* Parnassus.

nisus, -us *m.* *vide* nicto.

nitella, -ae *f.* *vide* nitellinus.

nitellinus, -a, -um. PLIN. nat. 16,177 *salicem* nitellinam a colore (*sc. nitellae*) *appellant.*

nitido, -are. NON. p. 144,12 nitidant, abluunt: dictum a nitore.

nitor(1), niti. PAUL. FEST. 96 gnitor et gnixus a genibus prisci dixerunt. *vide* nixurio, nixus, segnitia.

nitor(2), -oris *m.* *vide* nitido.

Nitria, -ae *f.* (*regio Aegypti*). *vide* nitrum.

nitrum, -i *n.* ISID. orig. 16,2,7 nitrum a loco sumpsit vocabulum; nascitur enim in oppido vel regione Aegypti Nitria.

nivalis, -e. *vide* Nivaria.

Nivaria, -ae *f.* (*insula, i.q. Ninguaria*). SOL. 56,16 Nivaria aere nebuloso et coacto ac propterea semper nivalis (MART. CAP. 6,702). *cf.* Ninguaria.

nix, nivis *f.* PAUL. FEST. 176 (*cf.* FEST. 177) nivem interpretantur novum ex Graeco, quod illi νέον dicunt. ISID. orig. 13,10,6 nix a nube, unde venit. *vide* Danuvius, Ninguaria.

nixa, -ae *f.* (*arbor*). ISID. orig. 17,7,10 coccymela, quam Latini ob colorem prunum vocant, alii a multitudine enixi fructus nixam appellant.

Nixi, -orum *m.* (*di*). *vide* enixa.

nixurio, -ire. NIGID. ap. NON. p. 144,18 (GRF 166,13) nixurire, niti velle. Nigidius Commentariorum Grammaticorum XXV: 'nixurit, qui niti vult.' *thes. gloss.*

nixus, -us *m.* SERV. auct. georg. 4,199 'nixibus' partubus, a nitendo: unde et 'enixa' dicimus. *vide* enixa.

no, nare. FEST. 166 (PAUL. FEST. 167) nare a nave ductum Cornificius (GRF 478,11) ait, quod aqua feratur natans, ut navis. *vide* amnis, anas, natrix, Neptunus, nares.

nobilis, -e. VARRO ling. 8,15 ab strenuitate et nobilitate strenui et nobiles. ISID. orig. 10,184 nobilis, non vilis, cuius et nomen et genus scitur. *cf.* FEST. 174 (PAUL. FEST. 175) nobilem antiqui pro noto ponebant, et quidem per 'g' litteram. NON. p. 351,20 *sub* nobilito. *thes. gloss. vide* nobilito.

nobilitas, -atis *f.* *vide* nobilis.

nobilito, -are. NON. p. 351,20 nobilis dicitur et notus ...; (p. 352,5) unde et nobiltarent notefacerent dictum est.

noceo, -ere. *vide* innocens, innocuus, innox, nox, noxa, noxia, nux.

Noctiluca, -ae *f.* (*cogn. Lunae*). VARRO ling. 5,68 *luna* dicta Noctiluca in Palatio: nam ibi noctu lucet templum. 6,79 ab luce Noctiluca ..., quod propter lucem amissam is cultus institutus.

noctu. PROB. gramm. IV 152,16 sunt nomina ... quae eius modi ex se faciant adverbia, ut puta ... nox noctu. *vide* noctua.

noctua, -ae *f.* VARRO ling. 5,76 noctua, quod noctu canit ac vigilat. PAUL. FEST. 175 (*cf.* FEST. 174) noctua a tempore noctis dicta, quo canit vel volat. ISID. orig. 12,7,40 noctua dicitur pro eo quod nocte circumvolat.

nodus, -i *m.* ISID. orig. 9,3,61 nodus proprie est densa peditum multitudo, sicut turma equitum. nodum autem dictum pro difficultate, quod vix possit resolvi. *vide* enodo, Nodutus.

Noduterensis, -is *f.* (*dea*). ARNOB. nat. 4,7 quae praeest frugibus terendis, Noduterensis.

Nodutus, -i *m.* (*deus*). ARNOB. nat. 4,7 Nodutus (-is *codd.*) dicitur deus, qui ad nodos perducit res satas. AUG. civ. 4,8 p. 155,31 D. praefecerunt ... geniculis nodisque culmorum deum Nodutum. 4,11 p. 161, 19 D. a nodis Nodutum.

noegeum, -i *n.* FEST. 174 noegeum quidam amiculi genus ... candidum ac perlucidum, quasi a nauco, quod putamen quorundam pomorum est

tenuissimum non sine candore.

Nola, -ae *f.* (*urbs Campaniae*). *vide* Nolanus.

Nolanus, -a, -um. VARRO ling. 8,56 quoniam est similis Roma Nola Parma, dicemus ut Romani Nolani sic Parmani (CHAR. gramm. p. 135, 7 B.).

nolo, nolle. VARRO ling. 10,81 ex non et volo nolo. DIOM. gramm. I 386,13 ex hoc verbo (*sc.* '*volo*') conposita sunt malo nolo (EUTYCH. gramm. V 477,18). CASSIOD. gramm. VII 150,3 nolo ... nevolo est, nolle ne velle. 159,2 nolo ... est ... non volo, nolle ... non velle.

nomas, -adis *et* **Nomades,** -um *m.* (*pop. Africae, i.q. Numidae*). PLIN. nat. 5,22 Numidae vero Nomades a permutandis pabulis. PORPH. Hor. carm. 4,14,42 profugus dicitur, quia nunquam eodem loco manet, unde et nomades dicuntur.

nomen, -inis *n.* (i) *proprie*: FEST. 173 nomen sive ex Graeco <ὄνομα> ... PAUL. FEST. 172 nomen dictum quasi novimen, quod notitiam facit. CASSIOD. in psalm. 71,17 l. 408 A. nomen ... dictum est, quod notam rem faciat. *vide* ignominia, ignominium, matrimonium, matrona, nomenclator, nomisma. (ii) *t.t.gramm.*: DOSITH. gramm. VII 390,1 nomen dicitur quod unam quamque rem notat, quasi notamen sublata media syllaba per syncopen, vel a graeca origine παρὰ τὸ ὄνομα (DIOM. gramm. I 320,25). SERV. gramm. IV 405,12 nomen dictum est eo, quod res nobis efficit notas (CLEDON. gramm. V 10,8 nomen dictum quasi notamen, quod res nobis notas efficiat. *sim.* EXPLAN. in Don. gramm. IV 488,3. 10. 535,23. POMP. gramm. V 96,26. ISID. orig. 1,5,1). PRISC. gramm. II 57,1 dicitur ... nomen vel a Graeco, quod est νομα et adiecta 'ο' ὄνομα, dictum a tribuendo, quod νέμειν dicunt, vel, ut alii, nomen quasi notamen. *vide* praenomen, pronomen.

nomenclator, -oris *m.* VARRO ling. 5,94 ab scientia vocantur ... monitor, nomenclator. CHAR. gramm. p. 136,4 B. nomenclator sine 'u' dicitur, ut Verrius (GRF 516,9) ait, velut nominis calator. *thes. gloss.*

nominatio, -onis *f.* *vide* nominativus casus.

nominativus casus. EXPLAN. in Don. gramm. IV 534,26 nominativus dictus est, quod per eum nominare nos aliquid significemus, ut hic magister (POMP. gramm. V 171,8. ISID. orig. 1,7,31). 544,8 nominativus quasi propositivus ab ipsa denominatione dictus. PRISC. gramm. II 185,11 rectus *casus* ... et nominativus dicitur. per ipsum enim nominatio fit, ut 'nominetur iste Homerus'.

nomino, -are. VARRO ling. 6,60 ab eo (*sc. a novo*) quoque potest dictum nominare, quod res novae in usum quom additae erant, quibus eas novissent, nomina ponebant. *vide* nominativus casus.

nomisma, -atis *n.* ISID. orig. 16,18,9 ideo nomisma dicitur quia nominibus principum effigiisque signatur (16,25,14). *vide* nummus.

Nomius, -ii *m.* (*cogn. Apollinis*). SERV. georg. 3,2 *Apollo* Nomius vocatur vel ἀπὸ τῆς νομῆς, id est a pascuis, vel ἀπὸ τῶν νόμων, id est a lege chordarum. *cf.* CIC. nat. deor. 3,57 quartus *Apollo* in Arcadia, quem Arcades Νόμιον appellant quod ab eo se leges ferunt accepisse (*i.e. a* νόμοι).

Nona, -ae *f.* (*una ex Fatis*). VARRO ap. GELL. 3,16,10 (GRF 235,132) antiquos ... Romanos Varro dicit ... nomina Fatis tribus fecisse a pariendo et a nono atque decimo mense. nam 'Parca,' inquit, ' ... a partu nominata, item Nona et Decima a partus tempestivi tempore.' TERT. anim. 37 superstitio

Romana deam finxit ... Nonam et Decimam a sollicitioribus mensibus.

Nonae, -arum *f.* VARRO ling. 6,28 Nonae appellatae aut quod ante diem nonum Idus semper, aut quod, ut novus annus Kalendae Ianuariae ab novo sole appellatae, novus mensis ab nova luna Nonae. FEST. 173 Nonas quidam a nova Luna, quod in eas concurreret principium Lunae; alii, quod semper ante diem Iduum nonum essent; scribique ideo debere primam appellationis eius syllabam adiecta 'u' littera. PLUT. quaest. Rom. 24 p. 269D φάσιν νώνας τῷ δικαιοτάτῳ τῶν ὀνομάτων, νουμηνίαν οὖσαν· καὶ γὰρ αὐτοὶ τὸ νέον ... ὥσπερ ἡμεῖς προσαγορεύουσι. MACR. Sat. 1,15,13 quidam ... nonas aestimant dictas quasi novae initium observationis, vel quod ab eo die semper ad idus novem dies putentur. POL. SILV. fast. Ian. 5 Nonae dictae ideo, quia nonus dies eas discernit ab idibus. LYD. mens. 3,10 p. 46,14 W. παρὰ Ῥωμαίοις Νῶναι καλεῖται ἀντὶ τοῦ ἐννέα. ISID. nat. 4,6 Nonae *dictae* a nundinis (ISID. orig. 5,33,14).

nonagies. CAPER gramm. VII 104,1 *sub* nongenti.

nonaginta. CAPER gramm. VII 104,1 *sub* nongenti.

nonaria, -ae *f.* SCHOL. Pers. 1,133 nonaria dicta est meretrix, quia apud veteres a nona hora prostabant, ne mane omissa exercitatione militari illo irent adulescentes.

nongenti. CAPER gramm. VII 104,1 nongentos, non noncentos dicendum est ab novem, nonagies, nonaginta, non nonacenta.

nonus, -a, -um. *vide* annona, Nonae, nonaria, Nundina, nundinae.

Nora, -ae *f.* (*oppid. Sardiniae*). SOL. 4,1 a Norace Norae oppido nomen datum.

Norax, -acis *m.* (*Mercurii filius*). *vide* Nora.

norma, -ae *f.* ISID. orig. 19,18,1 norma dicta Graeco vocabulo. *vide* enormis.

nosco, -ere. *vide* ignosco, nares, nomen.

notamen. (*vox ficta*). *vide* nomen.

nothus, -a, -um. QUINT. inst. 3,6,97 nothum, qui non sit legitimus, Graeci vocant; Latinum rei nomen, ut Cato ... testatus est, non habemus ideoque utimur peregrino (SERV. Aen. 7,283 *nothus* est ... nomen ... Graecum, nam latine quemadmodum dicatur non est. ISID. orig. 9,5,23). *cf.* FEST. 174 (PAUL. FEST. 175) nothum Graeci natum ex uxore non legitima vocant.

noto, -are. *vide* nomen.

notus, -i *m.* (*ventus*). GELL. 2,22,14 Latine auster, Graece νότος nominatur, quoniam est nebulosus atque umectus; νοτίς enim Graece umor nominatur. NON. p. 50,20 Austrum, qui graece Νότος dicitur, ab umore et nebula, quod νότος graece umor latina interpretatione dicitur ac sit is ventus sudoris effector. *vide* libonotus.

novacula, -ae *f.* PRISC. gramm. II 138,10 novacula a 'novo novas' derivatur. ISID. orig. 20,13,4 novacula eo quod innovent faciem.

novalis, -e. VARRO ling. 5,39 ager restibilis, qui restituitur quotquot annis; contra qui intermittitur a novando, novalis ager. VARRO rust. 1,29,1 seges dicitur quod aratum satum est ... novalis, ubi satum fuit, antequam secunda aratione novatur rursus. PAUL. FEST. 175 (*cf.* FEST. 174. GRF 63,21. 378,21) novalis ager novae relictus sementi. PHILARG. Verg. ecl. 1,70 rec. II 'novalia' idest nova, quae per singulos annos novantur per

semina. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,71 novales, quod sementa novantur, novalia primo rura proscissa. ISID. orig. 15,13,12 novalis ager est primum proscissus, sive qui alternis annis vacat novandarum sibi virium causa. *thes. gloss.*

novem. ISID. orig. 3,3,4 *Graeci* ἐννέα, nos novem. *vide* Nonae, nongenti, Novensiles.

november, -bris *m.* (*mensis*). VARRO ling. 6,34 si a Martio ... numeres ...; quintus *mensis* Quinitlis et sic deinceps usque ad Decembrem a numero (FEST. 150. PLUT. quaest. Rom. 19 p. 268A. CENS. 22,9 [GRF 15,1. 354,408]. SERV. georg. 1,43. AUG. c. Faust. 18,5. POL. SILV. fast. Nov. 1. LYD. mens. 4,144 p. 164,21 W. GLOSS. IV Plac. I 7). LYD. mens. 4,121 p. 159,3 W. *sub* september (ISID. nat. 4,4 September eo quod septimus sit a Marte qui est principium veris. simili quoque ordine October et November et December ex numero imbrium [ISID. orig. 5,33,11. *cf.* CASSIOD. var. 1,35,2 *menses* ex numero imbrium futurorum competenter nomina susceperunt] atque veris acceperunt vocabulum).

Novensiles(-des), -ium *m.* (*dii*). MAR. VICTORIN. gramm. VI 26,1 Novensiles sive per 'l' sive per 'd' scribendum. communionem enim habuit 'l' littera cum 'd' apud antiquos, ut dinguam linguam ...; Novensiles autem, quod Graeci συνέννεα, post novendii a considendo, id est eadem sede praediti. ARNOB. nat. 3,38 Novensiles Piso (GRF 119,4) deos esse credit novem in Sabinis ...; hos Granius (GRF 434,3) Musas putat consensum adcommodans Aelio (GRF 63,22), novenarium numerum tradit Varro (GRF 344,373) ..., novitatum Cornificius (GRF 477,8) praesides, quod curantibus his omnia novitate integrentur et constent, deos novem Manilius (GRF 85,2) ...; Cincius (GRF 379,22) numina peregrina novitate ex ipsa appellata pronuntiat.

novo, -are. *vide* instauro, novacula, novalis.

Novum Testamentum. ISID. orig. 6,1,2 Testamentum ... Novum ideo nuncupatur, quia innovat.

novus, -a, -um. *vide* nix, nomino, Nonae, novalis, nuncupo, nuntius, nuper, nuptiae.

nox, noctis *f.* VARRO ling. 6,6 nox, quod, ut Catulus (GRF 123,5; Pacuvius *Ribbeck cum Scal. cf.* PACUV. trag. 14) ait, 'omnia nisi interveniat sol pruina obriguerint,' quod nocet, nox (SERV. Aen. 1,89 nox dicta, quod oculis noceat. CASSIOD. in psalm. 1,2 l. 232 A. ISID. nat. 2,1. ISID. orig. 5,31,1), nisi quod graece νύξ nox (CHAR. gramm. p. 117,17 B. PRISC. gramm. II 280,3). *vide* aequinoctium, noctua, nux, nycticorax, pernocto, pernox.

noxa, -ae *f.* SERV. auct. Aen. 1,41 quidam noxa quae nocuit, noxia id quod nocitum accipiunt. *vide* noxia, obnoxius.

noxia, -ae *f.* DON. Ter. Phorm. 225 'noxiam' ... est ἐπένθεσις ab eo quod est 'noxam'. SERV. auct. Aen. 1,41 *sub* noxa.

nubecula, -ae *f.* CHAR. gramm. p. 85,6 B. nubes nubecula.

nubes, -is *f.* DON. Ter. Hec. 656 nubere ... est operiri tegique, unde et nubes, quod tegere solent caelum, dicuntur (ISID. nat. 32,2 nubes ... dictae quod aethera obtegant. ISID. orig. 13,7,2 nubes dictae ab obnubendo, id est operiendo caelum). *cf.* VARRO ling. 5,72 *sub* Neptunus. *vide* nebula, Neptunus, nimbus, nix, nubecula, nubilum, nupta, nuptiae, nympha.

nubiger, -era, -erum. *vide* niger.

nubilis, -e. ISID. orig. 10,184 nubilis, ad nubendum habilis.

nubilus, -a, -um. *et* **nubilum,** -i *n.* PRISC. gramm. II 115,13 nubes nubilum. ISID. orig. 10,194 niger, quasi nubiger: quia ... fusco opertus. unde et nubilum diem tetrum dicimus. 13,10,10 *sub* nebula.

nubo, -ere. VARRO ling. 5,72 *sub* nuptiae. *vide* conubium, innubo, Neptunus, nubes, nubilis, nupta, nuptiae, pronuba. *part.* nupta: *sub* nupta.

nucicla, -ae *f.* ISID. orig. 17,7,23 amygdala Graecum nomen, quae Latine nux longa vocatur. hanc alii nuciclam vocant, quasi minorem nucem.

nuciprunum, -i *n.* (*arbor*). PLIN. nat. 15,41 peculiaris inpudentia est *prunorum* nucibus insitorum, quae faciem parentis sucumque adoptionis exhibent, appellata ab utroque nucipruna.

nucula, -ae *f.* PAUL. FEST. 172 (*cf.* FEST. 173) nuculas Praenestinos appellabant, quod inclusi a Poenis Casilini famem nucibus sustentarunt, vel quod in eorum regione plurima nux minuta nascitur.

nudius (tertius, quartus). PAUL. FEST. 171 (*cf.* FEST. 170) nudius tertius compositum ex nunc et die tertio. CHAR. gramm. p. 102,25 B. nudius tertius hoc significat, nunc dies est tertius; item nudius quartus (269,1 B. *ex Romano*). *thes. gloss.*

nugae, -arum *f.* DON. Ter. Ad. 358 nugae, quod nihil agant vel a non agendo. *vide* nugator, nugivendus.

nugator, -oris *m.* NON. p. 35,23 nugator, nugis turbator.

nugigerulus, -i *m.* PRISC. gramm. III 503,39 gerulus *a gerendo*, unde componitur nugigerulus.

nugivendus, -i *m.* NON. p. 144,27 nugivendos Plautus (Aul. 525) dici voluit omnes eos, qui aliquid mulieribus vendant; nam omnia, quibus matronae utuntur, nugas voluit appellari.

nullus, -a, -um. PRISC. gramm. II 30,21 transit 'n' etiam in 'l', ut 'unus ullus, nullus.' ISID. orig. 10,184 nullus ... quasi ne ullus. *vide* nimius.

num. *vide* nuncubi.

Numa, -ae *m.* (*rex Romanus*). SERV. Aen. 6,808 Numa dictus est ἀπὸ τῶν νόμων, *add.* auct. ab inventione et constitutione legis. SCHOL. Pers. 2,59 Numa dictus est, eo quod numinibus deserviret: nam primus religiones deorum invenit. *vide* nummus.

numen, -inis *n.* VARRO ling. 7,85 numen dicunt esse imperium, dictum ab nutu (PAUL. FEST. 172 [*cf.* FEST. 173] numen quasi nutus dei ac potestas. SERV. Aen. 4,269. PRISC. gramm. II 126,7). *thes. gloss. vide* nemus, Numa, nympha.

numerarius, -ii *m.* ISID. orig. 9,4,19 numerarii vocati sunt, quia publicum nummum aerariis inferunt.

Numeri, -orum *m.* (*liber veteris testamenti*). ISID. orig. 6,2,6 Numerorum liber voctur eo quod in eo egressae de Aegypto tribus dinumerantur.

Numeria, -ae (*vel* -es, -is) *f.* (*dea*). VARRO ap. NON. p. 352,34 (GRF 227,107) *sub* Numerius. AUG. civ. 4,11 p. 161,12 D. Numeria quae numerare doceat. *thes. gloss.*

Numerius, -ii *m.* (*praen. vir.*). VARRO ap. NON. p. 352,32 (GRF 227,107) Varro Cato vel de liberis educandis: 'ut qui contra celeriter erant nati fere Numerios praenominabant: quod qui cito facturum quid se ostendere volebat, dicebat numero id fore; quo etiam in partu precebantur

Numeriem, quam deam solet indigitare etiam pontifices.'

numero(1), –are. *vide* Numeria.

numero(2). *adv.* *vide* Numeria, Numerius.

numerositas, –atis *f.* *vide* numerus.

numerus, –i *m.* CASSIOD. in psalm. 1,6 l. 438 A. numerus ... a numerositate vocatus est. ISID. orig. 3,3,1 numero nummus nomen dedit, et a sui frequentatione vocabulum indidit.

Numidae, –arum *m.* (*pop. Africae*). PLIN. nat. 5,22 Numidae ... Nomades a permutandis pabulis (MART. CAP. 6,669). FEST. 173 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 172) <Numi>das dicimus, quos Gr<aeci Νομάδας, sive quod id genus> hominum pecoribus n<egotiatur, sive quod herbis, ut pe>cora, aluntur. ISID. orig. 9,2,121 *Persae* a pabulationibus vagabundis semetipsos propria lingua Numides appellaverunt, id est sine oppido vagos et errantes. *cf.* SALL. Iug. 18,11. *thes. gloss.*

Numidia, –ae *f.* (*terra Africae*). ISID. orig. 14,5,9 Numidia ab incolis passim vagantibus sic vocata, quod nullam certam haberent sedem. nam lingua eorum incertae sedes et vagae 'numidia' dicuntur. *cf.* Numidae. *vide* Numidicae aves.

Numidicae aves. COMMENT. Lucan. 9,430 Numidicae *aves* vocantur a regione in qua nascuntur.

nummarius, –a, –um. PRISC. gramm. II 75,11 'nummaria' lex de nummis.

nummus, –i *m.* PAUL. FEST. 172 (*cf.* FEST. 173) nummus ex Graeco nomismate dicitur. CHAR. gramm. p. 96,11 B. id nummum appellamus quod Graeci <νόμον>. LYD. mens. 1,17 p. 10,20 W. (ὁ Νουμᾶς) νόμισμα πρῶτος ἐχάραξεν, ὡς ἐξ αὐτοῦ ἔτι καὶ νῦν νουμόν – οἱονεὶ Νουμανόν – τὸν ὀβολὸν καλεῖσθαι (ISID. orig. 16,18,10 nummi ... a Numa Romanorum rege vocati sunt, qui eos primum apud Latinos imaginibus notavit et titulo nominis sui praescripsit). *thes. gloss. vide* numerarius, numerus, nummarius.

nunc. *vide* nudius.

nuncubi. PRISC. gramm. II 29,18 'm' transit in 'n' ...; num nuncubi.

nuncupo, –are. VARRO ling. 6,60 ab eo (*sc. novo*) nuncupare, quod tunc <pro> civitate vota nova suscipiuntur. *cf.* FEST. 173 (GRF 376,12. 384,1). ISID. orig. 5,24,12.

Nundina, –ae *f.* (*dea*). MACR. Sat. 1,16,36 est ... Nundina Romanorum dea a nono die nascentium nuncupata.

nundinae, –arum *f.* PLUT. quaest. Rom. 42 p. 275B δι' ἐννέα ἡμερῶν ἐπ' ἀγορὰν συνόδους, νουνδίνας δὲ καλουμένας. MACR. Sat. 1,16,34 Rutilius scribit Romanos instituisse nundinas, ut octo quidem diebus in agris rustici opus facerent, nono autem die intermisso rure ad mercatum ... Romam venirent. *thes. gloss. vide* Nonae.

nuntio, –are. *vide* nuntius, obnuntio.

nuntius, –i *m. et* **nuntium**, –i *n.* VARRO ling. 6,58 nuntius ... est a novis rebus nominatus, quod a verbo Graeco potest declinatum (*i.e.* νέος). PRISC. gramm. II 135,15 nuntio nuntius (ISID. orig. 10,189 nuntius est et qui nuntiat et quod nuntiatur ...; sed nuntius ipse homo genere masculino: id vero, quod nuntiat, genere neutro, ut hoc nuntium et haec nuntia).

nuper. PAUL. FEST. 172 (*cf.* FEST. 173) nuper quasi noviper, tamquam dicimus novissime. *vide* nuperus.

nuperus, -a, -um. NON. p. 143,10 nuperum pro recenti positum, ab eo quod est nuper.

nupta, -ae *f.* (*subst. part.* nubo). FEST. 170 *sub* nuptiae (PAUL. FEST. 171 nuptam a Graeco dictam. illi enim nuptam νέαν νύμφην appellant. ISID. nat. 32,2 nubes ... dictae quod aethera obtegant, unde et nuptae dicuntur, quod vultus suos velent (ISID. orig. 9,7,10. 13,7,2).

nuptiae, -arum *f.* VARRO ling. 5,72 Neptunus ... ab nuptu, id est operatione, ut antiqui, a quo nuptiae, nuptus dictus (PAUL. FEST. 184 obnubit, caput operit; unde et nuptiae dictae a capitis operatione. SERV. Aen. 11,77. GLOSS. IV Plac. N 3. O 13. ISID. orig. 9,7,10). FEST. 170 nuptias dictas esse ait Santra (GRF 386,9) ab eo, quod νυμφεῖα dixerunt Graeci antiqui γάμον, inde novam nuptam νέαν νύμφην. Cornificius (GRF 478,12), quod nova petantur coniugia. Curiatius (GRF 389,2), quod nova ratio fiat. Aelius (GRF 63,23) et Cincius (GRF 379,23), quia flammeo caput nubentis obvolvatur, quod antiqui obnubere vocarint. *thes. gloss. vide* conubium.

nutrio, -ire. *vide* aerumna, nutritio, nutritor, nutrix.

nutritio, -onis *f.* PRISC. gramm. III 495,34 *a 'nutrio'* ipsa res nutritio.

nutritor, -oris *m.* PRISC. gramm. III 495,33 nomen verbale *a 'nutrio'* nutritor. ISID. orig. 10,188 nutritor, quasi nutu eruditor. *vide* nutrix.

nutrix, -icis *f.* PRISC. gramm. II 372,5 cum ... masculinum sit 'nutritor', ex eo secundum analogiam nascebatur 'nutritrix', euphoniae tamen causa concisio facta est mediae syllabae *i.e. 'nutrix'* (III 494,32). II 494,26 nutrix ... a nutrio (495,33).

nutus, -us *m.* *vide* numen, nutritor.

nux, nucis *f.* VARRO ling. 5,102 eadem (*i.e. iuglans*) nux, quod, ut nox aerem, huius sucus corpus facit atrum. ISID. orig. 17,7,21 *iuglans* nux appellata quod umbra vel stillicidium foliorum eius proximis arboribus noceat. *vide* enucleate, nucicla, nucula.

nyctalops, -opis *f.* (*herba*). PLIN. nat. 21,62 eandem (*sc. nyctegreton herbam*) vocari ... ab aliis nyctalopa, quoniam e longinquo noctibus fulgeat. *thes. gloss.*

Nyctelius, -a, -um. SERV. Aen. 4,303 'nocturnusque' nocte celebratus; unde ipsa sacra (*sc. Bacchi*) nyctelia dicebantur. SERV. auct. georg. 4,520 sacra eius (*sc. Bacchi*) nocte celebrantur: ex quo Nyctelius est cognominatus.

nycticorax, -acis *m.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,41 nycticorax ipsa est noctua, quia noctem amat. *thes. gloss.*

nympha, -ae *f.* (i) *i.q. sponsa, nupta*: SERV. Aen. 8,336 'nymphae' ... 'maritae' dicit: nam graece sponsa νύμφη dicitur. ISID. orig. 9,7,8 nympha sponsa in nuptiis; et nympha pro lavationis officio, quod et ad nomen nubentis adluditur. (ii) *deae*: PHILARG. Verg. ecl. 2,46 rec. I Nymphas deas aquarum putant dictas a nubibus, nam ex nubibus aquae. unde et derivatum est, quasi numina aquarum vel lympharum (=ISID. orig. 8,11,96). *thes. gloss. vide* lympha, nymphaea.

nymphaea, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,75 nymphaea nata traditur nympha zelotipia erga Herculem mortua. PS. APUL. herb. 68 interpol. l. 11 nimfea ... nascitur in aquis stantibus, ita denique nomen sumpsit (DIOSC. 3,143 nymfea ... nomen accepit, quod locis aquosis et in i[n]stagnis nascitur).

nympholeptus, -a, -um. TERT. bapt. 5 *sub* hydrophobus.

Nysa, -ae *f.* (i) *urbs Syriae*: PLIN. nat. 5,74 Scythopolim (antea Nysam, a Libero Patre sepulta nutrice ibi). (ii) *urbs Indiae*: ISID. orig. 15,1,6 Dionysus ... cum Indiam victor perambulasset, Nysam urbem ex suo nomine iuxta Indum fluvium condidit. *cf.* CURT. 8,10,11. HIER. chron. a. Abr. p. 52b. *vide* Nysaeus.

Nysaeus, –i *m.* (*cogn. Bacchi*). ISID. orig. 8,11,44 est ... Nysa civitas, in qua colitur ... Liber, unde Nysaeus dictus est.

O

Oaxes(1), –is *m.* (*filius Apollinis*). *vide* Oaxes(2).

Oaxes(2), –is *m.* (*oppid. Cretae*). SERV. ecl. 1,65 Oaxen Philisthenes ait Apollinis et Anchiales filium: hunc Oaxen in Creta oppidum condidisse, quod suo nomine nominavit (PHILARG. Verg. *ad l.*).

ob. *vide* obiter, obses.

obacero, –are. PAUL. FEST. 187 obacerare obloqui atque alterius sermonem moleste impedire; quod sumptum videtur a paleis, quas Graeci ἄχυρα (chyra *codd.*) vocant.

obaeratus, –a, –um. VARRO ling. 7,105 ab aere obaeratus (PLIN. nat. 34,1).

obaudio. *sub* oboedio.

obbrutesco, –ere. PAUL. FEST. 187 obbrutuit, obstipuit, a bruto, quod antiqui pro gravi, interdum pro stupido dixerunt.

obc–. *sub* occ–.

obelus, –i *m.* ISID. orig. 1,21,3 *sub* obolus.

obesus, –a, –um. PAUL. FEST. 188 obesus pinguis, quasi ob edendum factus.

obex. *sub* obiex.

obicio, –ere. *vide* obiex, umbra.

obiex(obex), obicis *f. et m.* GELL. 4,17,10 quaerimus ... in 'obicibus' 'o' littera qua ratione intendatur, cum id vocabulum factum sit a verbo 'obiicio' (EUTYCH. gramm. V 455,11 ab obicio obex).

obiter. PRISC. gramm. III 77,6 obiter ... compositum est ab 'ob' et 'iter'. *cf.* CHAR. gramm. p. 271,10 B. (*ex Romano*). *thes. gloss.*

obitus, –us *m.* *vide* Opiter.

oblaqueo, –are. ISID. orig. 17,5,31 oblaqueare est circa codicem terram aperire et velut lacus efficere: hoc aliqui excodicare appellant.

oblatio, –onis *f.* ISID. orig. 6,19,25 oblatio vocatur quia offertur. *vide* ovis.

oblectatio, –onis *f.* DON. Ter. Andr. 912 'lactas': hinc etiam oblectatio dicitur.

oblectator, –oris *m.* ISID. orig. 10,199 oblectatur, quasi cum lacte, cum fraude, ut Terentius (Andr. 648): 'nisi me lactasses amantem'. unde et oblectare dictum est. *thes. gloss.*

oblecto, –are. PAUL. FEST. 27 'lacit', id est decipit; hinc ... inlicere et oblectare, id est frustrantem inducere (117 'lacit' inducit in fraudem; inde ... lactat, illectat, obectat, delectat). DON. Ter. Andr. 648 lactare est inducere in aliquam voluntatem a laciendo; unde et oblectare dicitur (912 lactare est dulcedine aliqua tenere, ad persuasionem inducere, unde et delectare et oblectare dicimus). ISID. orig. 10,199 *sub* oblectator. *thes. gloss.*

oblittero, –are. PAUL. FEST. 187 oblitteratum alii ab oblivione (*cf.* NON. p. 146,28 oblitterare est ... in oblivionem ducere), alii a litore, quod ibi notata fluctibus aequari et tolli solent. *thes. gloss.*

oblivio, –onis *f.* *vide* oblittero.

oblucuviasse. PAUL. FEST. 187 oblucuviasse dicebant antiqui mente errasse, quasi in luco deorum alicui occurrisse.

obnecto, -ere. ISID. orig. 10,198 obnexus (obnixus, obnoxius *v.l.*), quia obligatus est nexibus culpae.

obnexus, -a, -um. *sub* obnecto.

obnoxius, -a, -um. GELL. 6,17,3 (*grammaticus quidam citatur*) eum dici obnoxium cui quid ab eo cui esse obnoxius dicitur incommodari et noceri potest, et qui habeat aliquem noxae, id est culpae suae, conscium. *cf.* ibid. 13 grammaticus ... videtur in verbo tam multiplici unam tantummodo usurpationem eius notasse. *cf.* ISID. orig. 10,198 *sub* obnecto. *thes. gloss.*

obnubo, -ere. *vide* nebula, nubes, nubilum, nupta, nuptiae.

obnuntio, -are. DON. Ter. Ad. 547 'obnuntio' malum imminens nuntio quasi omen nuntio: inde enim ἐτυμολογία huiusce verbi est.

oboedio(-audio), -ire. PAUL. FEST. 187 oboedire obaudire. ISID. orig. 10,196 obaudiens, ab aure, eo quod audiat imperantem.

obolus, -i *m.* (i) *nummus*: ISID. orig. 16,25,11 obolus ... fiebat ... olim ex aere ad instar sagittae, unde et nomen a Graecis accepit, hoc est sagitta. (ii) *nota critica, pro 'obelus'*: ISID. orig. 1,21,3 obolus (*trad.*; obelus *Otto*), id est, virgula iacens, adponitur ..., ut quasi sagitta iugulet supervacua atque falsa confodiat. sagitta enim Graece ὀβελός dicitur. *vide* diobolaris.

obp– *sub* opp–

obradio, -are. *vide* obryzus.

obrudis, -e. *vide* obryzus.

obruo, -ere. *part.* obrutus: *vide* brutus.

obryzus, -a, -um. GREG. M. moral. 22,4 obryzum dicimus obrude (*v.l.* rude) aurum. (*ibid. postea*: obryzum, id est rudis [*v.l.* rudem] auri molem). ISID. orig. 16,18,2 obryzum aurum dictum quod obradiet splendore. *thes. gloss.*

obsatus, -a, -um. PAUL. FEST. 188 *sub* obscatus.

obscatus, -a, -um. FEST. 189 obscum ...; Cloatius (GRF 472,12) putat eo vocabulo significari sacrum, quo etiam leges sacratae obscatae dicantur. *cf.* PAUL. FEST. 188 obscum dicitur significare sacrum, unde et leges obsatae id est sacratae.

obscenus(-scaenus), -a, -um. VARRO ling. 7,96 obscenum dictum ab scena ...; quare turpe ideo obscaenum, quod nisi in scaena palam dici non debet. potest vel ab eo quod pueris turpicula res in collo quaedum suspenditur, ne quid obsit, bonae scaevae causa scaevola appellata. ea dicta ab scaeva, id est sinistra, quod quae sinistra sunt, bona auspicia existimantur; ... id a graeco est, quod hi sinistram vocant σκαιάν; quare ... <ob>scaenum omen est omen turpe. FEST. 189 a quo (*sc. Obsco*) etiam verba impudentia elata appellantur obscena, quia frequentissimus fuit usus Oscis libidinum spurcarum (198 Oscos quos dicimus, ait Verrius, Opscos antea dictos ...; adicit etiam, quod stupra inconcessae libidinis obscena dicantur, ab eius gentis consuetudine inducta. quod verum esse non satis adducor, cum apud antiquos omnis fere obscena dicta sint, quae mali ominis habebantur. PORPH. Hor. sat. 1,5,62 Campani, qui Osci dicebantur, ore inmundi habiti sunt. unde etiam obscenos dictos putant quasi Oscenos. ISID. orig. 10,198 obscenus, inpurae libidinis, a vitio Obscorum dictus). SERV. Aen. 3,241 obscenae sunt aves, quae canendo adversa significant. PRISC. gramm. II 489,11 obscenus ab obs et canendo vel caeno vel ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, unde et inquino. *thes. gloss.*

obscum. *vide* obsatus, obscatus.

obscurus, -a, -um. PRISC. gramm. III 480,10 composita (*a cura*) securus, scurra, obscurus, triscurrium.

Obscus, -i *m.* (*i.q. Oscus*). *vide* obscenus.

obsecro, -are. PAUL. FEST. 188 obsecrare est opem a sacris petere. CASSIOD. in psalm. 36,7 l. 147 A. obsecrare ... significat obsequenter rogare.

obsequenter. *vide* obsecro.

obsero(1), -are. EUTYCH. gramm. V 481,22 obsero obseras iure primae est coniugationis a nomine quod est haec sera.

obsero(2), -ere. ISID. orig. 10,197 obsitus, obsessus, id est undique insidiis convallatus. *thes. gloss.*

obses, -idis *m.* PAUL. FEST. 179 obsides pro obfides, qui ob fidem patriae praestandam dantur. CHAR. gramm. p. 88,21 B. opses ab opsidendo. PRISC. gramm. II 241,18 a sedendo ... mutant 'e' in 'i', ut ... obses obsidis, deses desidis.

obsideo, -ere. *vide* obses, obsidium.

obsidio, -onis *f.* CASSIOD. in psalm. 21,13 l. 293 A. obsidio ... dicta est, quasi hostium insessio.

obsidium, -i *n.* VARRO ling. 5,90 obsidium dictum ab obsidendo, quo minus hostis egredi posset.

obsipo, -are. PAUL. FEST. 105 insipere far in olam, iacere pultis. unde dissipare, obsipare. 311 supat iacit, unde dissipat disicit et obsipat (obstat *trad.*) obicit.

obsitus, -a, -um. *sub* obsero(2).

obstaculum, -i *n.* PRISC. gramm. II 125,8 obstas obstaculum.

obstetrix, -icis *f.* DON. Ter. Andr. 299 quae opem tetulerit, obstetrix dicitur (473). AMBR. epist. 5,10 obstetrices dictae, eo quod obsistant dolori vel certe pignori, ne ... in terram defluat.

obstitum, -i *n.* FEST. 193 obstitum Cloatius (GRF 472,13) et Aelius Stilo (GRF 64,25) esse aiunt violatum attactumque de caelo. Cincius (GRF 379,24) ... cum qui deo deaeque obstiterit, id est qui viderit, quod videri nefas esset.

obsto(osto), -are. *vide* obstitum, ostium.

obstrigillus, -i *m.* ISID. orig. 19,34,8 obstrigilli sunt qui per plantas consuti sunt, et ex superiori parte corrigium trahitur ut constringantur; unde et nominantur. *thes. gloss.*

obtrectator, -oris *m.* PAUL. FEST. 199 obtrectator est, qui facit quid contra recte tractantem.

obtrecto, -are. PAUL. FEST. 187 obtrectat (-tractat *v.l.*) contra sententiam tractat.

obtundo, -ere. ISID. orig. 10,198 obtunsus, hebetior et obclusior, quasi ex omni parte tunsus.

obtunsus, -a, -um. *sub* obtundo.

obturo, -are. PAUL. FEST. 184 obturare ex Graeco trahitur ab eo, quod illi ostia θύρας dicunt. CASSIOD. in psalm. 57,5 l. 87 A. obturare ... a sacerdotibus tractum est, qui aures suas thure replebant, ne peregrinis verbis intercedentibus, confusa carminum memoria turbaretur.

obtutus(opt-) -us *m.* FEST. 186 (=PAUL. FEST. 187) optutu, quasi

optuitu, a verbo, quod est tuor; et significat video.

obvaro, -are. NON. p. 147,18 obvarare, pervertere, depravare: dictum a varis.

occaecatio, -onis *f.* *vide* occatio.

occaeco, -are. *vide* cicatrix, occatio, occo.

occasio, -onis *f.* FEST. 178 (PAUL. FEST. 179) occasio, opportunitas temporis casu quodam provenientis est.

occasus, -us *m.* CASSIOD. in psalm. 106,3 l. 83 A. occasus ... dicitur, quasi horarum casus.

occatio, -onis *f.* CIC. Cato 51 *terra* spartum semen ... occaecatum cohibet, ex quo occatio, quae hoc efficit, nominata est (*inde* NON. p. 42,11 occationem ab obcaecatis seminibus; *affert* CIC. Cato 51. *cf.* SEPT. SER. carm. frg. 3 ap. NON. p. 61,28 occatio occaecatio est. ISID. orig. 17,2,4 dicta occatio quasi obaecatio, quod operiat semina). NON. p. 61,24 occationis proprietas his indiciis aperitur: *affert* VARRO rust. 1,31,1 *cf. sub* occo *et* SEPT. SER. *supra. vide* Occator.

Occator, -oris *m.* (*deus*). SERV. georg. 1,21 (=BREV. EXPOS. Verg. *ad l.*) nomina numinibus ex officiis constat inposita, verbi causa ut ab occatione deus Occator dicatur.

occator, -oris *m.* FEST. 181 *sub* occo.

occento, -are. *vide* cantilena.

occidens, -entis *m.* *sub* occido(2).

occidio, -onis *f.* GLOSS. IV PLAC. O 10 haec occidio; id est, quando multi occiduntur, ipsa res occidio dicitur; et melius quam occisio, quia occidi dicimus, non occisi; verbum est occido.

occido(1), -ere -cisum. FEST. 178 (=PAUL. FEST. 179) occisum a necato distingui quidam, quod alterum a caedendo ... alterum sine ictu (IULIAN. dig. 9,2,51 *pr.* tracta videlicet interpretatione vocis [*sc. occidere*] a caedendo et a caede. CHAR. gramm. p. 393,13 B. occidere ob caedem dictum est). *vide* occator, occidio, occo.

occido(2), -ere, -casum. *part. pro subst.* occidens, -entis *m.*: ISID. orig. 3,42,2 occidens, quod diem faciat occidere atque interire (13,1,4).

occipio, -ere. DON. Ter. Andr. 504 'occepi'... dicitur ab occipitio; est enim 'occepi' quasi 'caput rei institui'.

occipitium, -i *n.* PS. SORAN. quaest. med. p. 366,16 quod ... retrorsum est *in capite,* occipitium (occipium *trad.*) *dicitur.* ISID. orig. 11,1,27 obcipitium capitis pars posterior, quasi contra capitium, vel quod sit capiti retrorsum. *thes. gloss. vide* occipio.

occo, -are. VARRO rust. 1,31,1 occare, id est comminuere, ne sit glaeba; quod ita occidunt, occare dictum. FEST. 181 occare, et occatorem, Verrius putat dictum ab occaedendo, quod caedat grandis globos terrae; cum Cicero (Cato 51 *sub* occatio) venustissime dicat ab occaecando fruges satas. SCHOL. Pers. 6,26 dictum occare quasi occaecare, quod cooperiat semina. *thes. gloss. vide* occatio.

occulo, -ere. *vide* culleus, oculus. *part.* occultus, -a, -um: ISID. diff. 1,9 occultum (-tatum *v.l.*) ab occulendo, id est claudendo dictum. *vide* oculus.

occulto, -are. *vide* oculus.

occupo, -are. *vide* aucupium.

oceanus, -i *m.* SOL. 23,13 Oceanus, quem Graii sic nominant de

celeritate. PRISC. gramm. III 507,32 ἀπὸ τοῦ ὠκέος ... hoc est a celeri motu, dictus est Graece Oceanus. ISID. orig. 13,15,1 oceanum Graeci et Latini ideo nominant eo quod in circuli modum ambiat orbem. sive a celeritate, eo quod ocius currat. item quia ut caelum purpureo colore nitet: oceanus quasi κυάνεος. *thes. gloss. vide* halcyon.

Ocella, -ae *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,150 qui altero lumine orbi nascerentur Coclites vocabantur, qui parvis utrisque Ocellae.

ocimum, -i *n.* (*herba*). VARRO ling. 5,103 quae in ortis nascuntur, alia peregrinis vocabulis, ut Graecis ocimum, menta. VARRO rust. 1,31,4 (*affertur* ap. NON. p. 550,25) *sub* ocinum. FEST. 181 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 180) ocimum Graecum, <et a celeritate nascendi est dictum.> ISID. orig. 17,10,16 pepo, melipepo, ocimum graeca nomina sunt, et origo eorum Latinis incerta.

ocinum, -i *n.* (*herba*). VARRO rust. 1,31,4 (*affertur* ap. NON. p. 550,25) ocinum dictum a graeco verbo ὠκέως, quod valet cito, similiter quod ocimum in horto; hoc amplius dictum ocinum, quod citat alvom bubus. VARRO ap. PLIN. nat. 18,143 ocinum ... Varro appellatum a celeritate proveniendi e Graeco quod ὠκέως dicunt. PLIN. nat. 17,198 ocinum ... antiqui appellabant pabulum umbrae patiens, quod celerrime proveniat.

ocior, -ius *adi. et* **ocius.** *adv.* FEST. 181 (PAUL. FEST. 180) ocius secundae collationis, et deinde tertiae ocissime frequentata sunt; ... tracta ex Graeco, id est ὠκέως, cuius prima significatio ... apud nos non est (SERV. Aen. 8,555 ocius positivus antiquus est, id est 'celeriter', ... *add. auct.* tractum ex Graeco ὠκέως). PRISC. gramm. II 562,9 ocior, quasi ab oco, quod in usu non est, licet a Graeco est ὠκέως. III 80,11 ocior quoque ocissimus et ocius ocissime; a Graeco est ὠκύς, ideo habuit comparationem (88,12). *vide* oceanus, oculus.

ocrea, -ae *f.* VARRO ling. 5,116 ocrea, quod opponebatur ob crus. FEST. 181 (PAUL. FEST. 180) ocrem antiqui ... montem confragosum vocabant ...; unde fortasse etiam ocreae sint dictae inaequaliter tuberatae. ISID. orig. 19,34,5 ocreae tibialia calciamenta sunt, dicta quod crura tegant.

ocris, -is *m.* *vide* ocrea.

octo. ISID. orig. 3,3,3 octo ... per translationem, sicut illi (*sc. Graeci*) et nos: ita illi ἐννέα, nos novem.

october, -bris *m.* (*mensis*). VARRO ling. 6,34 si a Martio ... numeres ...; quintus *mensis* Quintilis et sic deinceps usque ad Decembrem a numero (FEST. 150. PLUT. quaest. Rom. 19 p. 268A. CENS. 22,9 [GRF 15,1. 354,408]. SERV. georg. 1,43. AUG. c. Faust. 18,5. POL. SILV. fast. Oct. 1. LYD. mens. 4,131 p. 161,23 W. GLOSS. IV Plac. I 7). LYD. mens. 4,121 p. 159,3 W. *sub* September (ISID. nat. 4,4 September eo quod septimus sit a Marte qui est principium veris. simili quoque ordine October et November et December ex numero imbrium [ISID. orig. 5,33,11 *cf.* PRISC. gramm. II 150,20 *ex imbre* composita September, October, Mulciber. 230,16. CASSIOD. var. 1, 35,2 *menses* ex numero imbrium futurorum competenter nomina susceperunt] atque veris acceperunt vocabulum). *thes. gloss. v.s.* Ianuarius.

oculitus. *adv.* FEST. 178 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 179) <oculitus dicitur, ut fu>nditus, penitus, signifi<catque tam carum esse quam ocu>lum, vel instar <oculi esse>.

oculus, -i *m.* VARRO ap. LACT. opif. 10,1 (GRF 364,437) *oculos* ciliorum tegminibus occuluit *deus*, unde oculos esse dictos Varroni placet (=ISID. diff. 2,54 *qui add.* quasi occultatos. ISID. orig. 11,1,36 oculi vocati, sive quia eos ciliorum tegmina occulant, ... sive quia occultum lumen habeant, id est secretum vel intus positum). AUG. serm. 56,8,12 dicitur oculus inde accepisse nomen, a velocitate. CASSIOD. in psalm. 6,8 l. 257 A. oculus ... dictus est, quasi ocior lux, quod cito intentata respiciat, sive quod palpebris occulentibus probatur occultus. *thes. gloss. vide* Cocles, lanoculus, oculitus, orbus, procul.

Ocypete, -es *f.* (*una ex Harpyis*). FULG. myth. 1,9 p. 22,1 Oquipete id est citius auferens.

odefacit. FEST. 178 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 179) <odefacit dicebant> antiqui ab odore <pro olfacit> ... quae vox, ut quibusdam videtur, ex Graeca ὀσμῇ tracta est.

odibilis, -e. ISID. orig. 10,197 odibilis, odio habitus (*sic vel* ab- *plerique et* GLOSS.; habtus K; aptus *Lindsay*). *thes. gloss.*

odinolytes, *acc.* -en. *m.* (*piscis, i.q. echenais*). PLIN. nat. 32,6 alii sale adservatum adalligatumque gravidis partus solvere, ob id alio nomine odinolyten appellari *prodiderunt*.

odium, -i *n.* CASSIOD. in psalm. 138,22 l. 470 A. odium ... dictum est, quasi oris repudium. *vide* exosus, odibilis, osor.

odor, -oris *m.* PRISC. gramm. II 36,20 ('d' *pro* ζ) odor ... ἀπὸ τοῦ ὄζειν. ISID. orig. 4,12,1 odor vocatus ab aere (*cf.* PLIN. nat. 9,18. ISID. orig. 17,8,1). *vide* odefacit, odoratus, odoror, odorus, oleo, olfactus, viola.

odoratus, -us *m.* VARRO ling. 6,83 littera commutata dicitur odor olor, hinc olet et odorari et odoratus et odora res. ISID. orig. 11,1,22 odoratus quasi aeris adtactus; tacto enim aere sentitur.

odoror, -ari. VARRO ling. 6,83 *sub* odoratus. EUTYCH. gramm. V 461,8 odor odoror.

odorus, -a, -um. VARRO ling. 6,83 *sub* odoratus. PRISC. gramm. II 138,12 odor odorus.

Oedipus, -i *et* -odis *m.* (*nom. vir.*). HYG. fab. 66,2 quod pedes transiectos haberet, Oedipum nominaverunt. FULG. Theb. p. 182,21 Edippus id est lascivia. hoc nomen ... sumptum est ab edo (*i. haedo*), quod animal valde lascivum est.

oenanthe, -es *f.* (*herba*). PLIN. nat. 21,66 *oenanthe* nascitur in locis tepidis. odor idem ei qui germinantibus uvis, atque inde nomen.

oenophorum, -i *n.* AUG. civ. 7,5 p. 280,17 D. in Liberi aede oenophorum sisteretur, quod significaret vinum, per id quod continet id quod continetur. SCHOL. Pers. 5,140 enophorum vas vinum ferens; eno vero vinum est (=ISID. orig. 20,6,1).

Oenotri, -orum *m.* (*pop. Oenotriae*). SERV. Aen. 3,165 Oenotri vel a rege vel a vino. Italis enim primus vitem ostendit Saturnus. *thes. gloss.*

Oenotria, -ae *f.* (*regio Italiae*). SERV. Aen. 1,532 Oenotria ... dicta est vel a vino optimo ... vel, ut Varro dicit (GRF 351,397), ab Oenotro, rege Sabinorum, *add. auct.* quem alii tradunt ex Arcadia profectum in Italiam venisse cum Pelasgis et eam partem Italiae Oenotriam sibi cognominem fecisse.

Oenotrus, -i *m.* (*rex Sabinorum*). *vide* Oenotria.

oestrus, -i *m.* (i) *musca*: NIGID. ap. SERV. auct. georg. 3,146 (GRF 176,40) Nigidius de animalibus ... *asilus* apud Graecos prius μύωψ vocabatur, postea a magnitudine incommodi oestrum appellarunt. VERG. georg. 3,148 cui nomen asilo Romanum est, oestrum Grai vertere vocantes (SERV. *ad l.* non ... possumus accipere, ex latina lingua mutavere, cum constet graecam primam fuisse. οἶστρος autem graecum est: latine asilus [=ISID. orig. 12,8,15] . *add. auct.* Graeci cum myopem primo dixerint, displicuit nomen, quia proprium non erat: oestrum dixerunt, hoc est quia furiam oestrum vocant. *cf.* SEN. epist. 58,5 quem Graeci oestron vocant ... asilum nostri vocabant. SERV. auct. georg. 3,146 non de latino in graecum, sed de graeco in suam linguam, quae prior fuit). (ii) *furor*: PAUL. FEST. 195 oestrum furor graeco vocabulo. SERV. auct. georg. 3,148 *Graeci* furiam oestrum vocant.

of(f)ella, -ae *f.* SERV. Aen. 6,420 'offam' hinc est diminutio 'ofella'; sed 'f' non geminat. ISID. orig. 20,2,26 *sub* offarius. *thes. gloss.*

offa, -ae *f.* *vide* ofella, offarius, offatim, offula.

offarius, -i *m.* ISID. orig. 20,2,26 offa est proprie frustum dentium, cuius diminutivum offellam facit. unde et offarii coqui, quia particulatim, id est offatim, excoquunt.

offatim *adv.* ISID. orig. 20,2,26 *sub* offarius.

offella. *sub* of(f)ella.

offendix, -icis *f.* FEST. 205 (*cf.* PAUL. FEST. 204) offendices ait esse Titius (GRF 556,1) nodos, quibus apex retineatur et remittatur. at Veranius (GRF 432,7) coriola existimat, quae sint in loris apicis, quibus apex retineatur et remittatur, quae ab offendendo dicantur. nam cum ad mentum perventum sit, offendit mentum.

offendo, -ere. *vide* offendix.

officio, -ere. *vide* officium.

officiosus, -a, -um. PAUL. FEST. 192 officiosus ab efficiendo dictus.

officium, -i *n.* DON. Ter. Andr. 236 officium dicitur ab efficiendo (off- *v.l.*), ab eo, quod quaeritur in eo, quid efficere unum quemque conveniat pro condicione personae (DON. Ter. Ad. 69 officium ... dicitur quasi efficium ab efficiendo quod unicuique personae congruat. AMBR. off. 1,8,26 officium ab efficiendo dictum putamus quasi efficium, sed propter decorem sermonis una immutata littera officium nuncupari; vel certe ut ea agas quae nulli officiant, prosint omnibus [=ISID. orig. 6,19,1]).

offula, -ae *f.* VARRO ling. 5,110 offula ab offa, minima suere.

Ogyges, -is (*et* -us, -i) *m.* (*rex Thebarum*). *vide* Ogygius.

Ogygius, -a -um. FEST. 178 Ogygia moenia Accius in Diomede (273) appellans significat Thebas, quia eam urbem Ogygus condidisse traditur (*cf.* PAUL. FEST. 179 Ogygia moenia Thebana ab Ogyge conditore dicta). COMMENT. Lucan. 1,675 'Ogigio' Thebano. aut a rege aut a porta dictus mons. alii fontem dicunt Ogigium, alii insulam.

olea, -ae *f.* VARRO ling. 5,108 olea ab ἐλαία. *thes. gloss. vide* oleagineus, oleaginus, oleaster, oleum, oliveta.

oleagineus, -a, -um. PLIN. nat. 14,38 quamvis oleagineam *uvam* nuper invenerint a similitudine olivae. FEST. 250 planta oliaginea est virga foliata ex olea deplantata.

oleaginus, -a, -um. SERV. georg. 2,31 radix oleagina derivatum ab olea

(BREV. EXPOS. Verg. *ad l.* oleagina derivatum ab olea, ut terrigena a terra et generando).

oleaster, -tri *m.* ISID. orig. 17,7,61 oleaster dictus quod sit foliis olivae similibus.

Olenius, -a, -um. SCHOL. Stat. Theb. 6,401 Olenium Arcadiae oppidum, unde Oleniam capram fuisse volunt, Iovis nutricem.

Olenos, -i *f.* (i) *urbs Arcadiae*: *vide* Olenius. (ii) *urbs Aetoliae*: HYG. astr. 2,13,3 Olenum quemdam fuisse nomine, Vulcani filium; ex hoc ...; appellari dixerunt ... Olenon in Alide.

Olenus, -i *m.* (*Vulcani filius*). *vide* Olenos.

oleo, -ere. VARRO ling. 6,83 *sub* odoratus. MAR. VICTORIN. gramm. VI 26,3 olere ab odore: est et communio cum Graecis ... olere ὀδωδέναι. *vide* alium, ulcera, ulcus.

oleomeli *et* **oleomela.** (*i.q. elaeomeli*). DIOSC. 1,33 oleu meli de Palmira ... nascitur ex arvore, que oleum facit in saporem similem melli. ISID. orig. 17,7,11 oleomela nascitur in Palmyra, ... ex eo ita appellata quod ex trunco oleum defluat in crassitudine mellis, sapore suavi.

olesco, -ere. PAUL. FEST. 5 adolescit a Graeco ἀλδήσκω, id est adcresco, venit. unde ... exoletus, qui excessit olescendi, id est crescendi, modum (FEST. 309 *sub* adolescens). *vide* adolescens, adultus, indoles, suboles.

oleum, i *n.* SERV. Aen. 6,225 oleum ab olea dicitur (SERV. georg. 2,63 olea est arbor ipsa, unde derivatio est oleum [=ISID. orig. 17,7,68]). *vide* oleomeli.

olfacio, -ere. FEST. 178 *sub* odefacit.

olfactus, -us *m.* ISID. orig. 11,1,22 olfactus, quod odoribus adficiatur.

oliva, -ae *f.* ISID. orig. 17,7,62 oliva Graece ἔλαιον dicitur, ex quo in Latinum tractum est ut oliva dicatur. *vide* oleaster, olivum.

oliveta, -ae *f.* FEST. 202 olivetam antiqui dicebant, cum olea cogebatur (PAUL. FEST. 192 olivetum dicebant ab oleis, ut a vino vindemiam).

olivum, -i *n.* SERV. Aen. 6,225 olivum ... ab oliva dixit (SERV. georg. 2,63 oliva ... fructus ipse, unde olivum dicitur).

olla, -ae *f.* PAUL. FEST. 23 aulas antiqui dicebant, quas nos dicimus ollas, quia nullam litteram geminabant (NON. p. 543,5). ISID. orig. 20,8,2 olla dicta pro eo quod ebulliat in ea aqua. *vide* aulicoctus, holus, ollarius.

ollarius, -a, -um. PLIN. nat. 34,98 novissima *temperatura aeris* est, quae vocatur ollaria, vase hoc nomen dante.

olor, -oris *m.* PHILARG. Verg. in ecl. 9,36 (*rec.* I) olor ... dictus, quod sit totus plumis albus; ... olon enim Graece totum dicitur (=ISID. orig. 12,7,18). FULG. myth. 2,13 p. 54,18 olor dictus est quasi ab oligoria tractum, quod nos latine iniuriam dicimus.

Olympias, -adis *f.* ISID. nat. 6,5 olympias ... est apud Graecos annus quartus ab Olympio agone, qui venit transactis annis quattuor. ISID. orig. 5,37,1 ob hoc Elidum certaminis tempus olympiadem vocaverunt. *thes. gloss.*

Olympius, -a, -um. *vide* Olympias.

Olympus(-os), -i *m.* (*mons et caelum*). SERV. Aen. 4,268 Olympos quasi ὁλολαμπής dictus est: sive mons sit ... sive caelum (SERV. auct. Aen. 10,1 Olympi caeli, quasi ololampi, ideo quia totum lucet. PRISC. gramm. III

507,11 olympum dictum a Graeco, quasi ὁλολάμπον, quod undique luceat. ISID. orig. 14,8,9 dictus ... Olympus quasi Ololampus, id est quasi caelum).

omen, –inis *n.* VARRO ling. 6,76 ab ore ... omen ... quod ex ore primum elatum est, osmen dictum (7,97 omen ... dicitur osmen, e quo 's' extritum). PAUL. FEST. 195 omen velut oremen, quod fit ore augurium, quod non avibus aliove modo fit. DON. Ter. Andr. 200 omen ... est, quicquid ore dicitur. *cf.* CIC. div. 1,102. *vide* matrimonium, matrona, obnuntio.

omnifariam *adv.* PRISC. gramm. III 74,29 bifariam ... et omnifariam composita sunt a ferendo et praepositis dictionibus. 79,22 ab omni omnino ... et omnifariam (*cf.* 343,2).

omnimorbia, –ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,63 polios a Graecis; a Latinis omnimorbia, quod multis morbis subveniat.

omnino *adv.* PRISC. gramm. III 77,4 ab omni omnino (79,22. 472,31).

omnipotens, –entis. PRISC. gramm. III 506,7 omnipotens ... ex tribus corruptis, omnium et potis et ens, id est qui omnium potis est.

omnis, –e. *vide* omnifariam, omnino, omnipotens, Omnivaga.

Omnivaga, –ae *f.* (*cogn. Dianae*). CIC. nat. deor. 2,68 Diana Omnivaga dicitur, non a venando sed quod in septem numeratur tamquam vagantibus.

omphalocarpos, *acc.* –on. (*herba*). PS. DIOSC. herb. fem. 71 (70) aparina ... sive omphalocarpos, quod semen umbilico simile habet.

onager, –gri *m.* ISID. orig. 12,1,39 onager interpretatur asinus ferus. ὄνον quippe Graeci asinum vocant: ἄγριον ferum.

oneraria, –ae *f.* (*sc. navis*). NON. p. 536,2 onerarias, de oneribus tardas.

onero, –are. SERV. Aen. 1,289 oneratus aspirationem non habet, quia ab onere venit, honustus vero, quia etiam ab honore descendit, retinet aspirationem (=ISID. diff. 1,285). *vide* honestus.

onocentaurus, –i *m.* HIER. in Is. 13,22 p. 215C onocentauri nomen, ex asinis centaurisque compositum. GREG. M. moral. 7,36 (*ad* Is. 34, 14) onocentaurorum nomine ... lubrici figurantur et elati, ... quippe eloquio ὄνος ... luxuria designatur, ... tauri ... vocabulo cervix superbiae demonstratur. ISID. orig. 11,3,39 onocentaurum ... vocari eo quod media hominis specie, media asini esse dicatur. *thes. gloss.*

onocrotalus(–os), –i *m.* ISID. orig. 12,7,32 onocrotalon Graeci vocant avem rostro longo. *thes. gloss.*

onus, –eris *n.* *vide* honos, oneraria, onero.

onustus (hon–), –a, –um. SERV. Aen. 1,289 (=ISID. diff. 1,285) *sub* onero.

onyx, –chis *m. et f.* PRISC. gramm. II 280,6 ὄνυξ ὄνυχος onyx onychis. ISID. orig. 16,8,3 onyx appellata quod habeat in se permixtum candorem in similitudinem unguis humanae. Graeci enim unguem ὄνυχα dicunt (*cf.* PLIN. nat. 37,90 Sudines dicit in gemma esse candorem unguis humani similitudine). *vide* sardonyx.

opacus, –a, –um. ISID. orig. 14,8,35 opaca ... loca, quasi operto caelo, aprico contraria.

Opalia, –ium *n.* VARRO ling. 6,22 Saturnalia dicta ab Saturno, quod eo die feriae eius, ut post diem tertium Opalia Opis. FEST. 185 (=PAUL. FEST. 184) Opalia dies festi, quibus supplicatur Opi, appellantur. MACR. Sat. 1,10,18 qui dies nunc Opalibus inter Saturnalia deputatur, cum primum Saturno pariter et Opi fuerit adscriptus.

opalus, -i *m.* (*lapis*). ISID. orig. 16,12,3 opalus ... nomen habet ex patria; sola enim eum parturit India (*confusum vid. ex* PLIN. nat. 37,80. 84).

Opeconsiva dies. VARRO ling. 6,21 Opeconsiva dies ab dea Opeconsiva.

operatio, -onis *f.* ISID. diff. 1,401 opus dicitur ipsum quod fit, operatio autem ipsa rei actio est.

operculum, -i *n.* VARRO ling. 5,167 quibus operibantur, operimenta, et pallia opercula dixerunt.

operimentum, -i *n.* VARRO ling. 5,167 *sub* operculum.

operio, -ire. *vide* opacus, operculum, operimentum.

Ophici, -orum *m.* (*nom. prisc. Capuensiums*). SERV. Aen. 7,730 Capuenses dicit, qui ante Ophici appellati sunt, quod illic plurimi abundavere serpentes.

Ophiophagi, -orum *m.* (*pop. Africae*). MELA 3,81 Panchai ... quos ex facto quia serpentibus vescuntur Ophiophagos vocant. PLIN. nat. 6,169 Candaei, quos Ophiophagos vocant, serpentibus vesci adsueti (SOL. 33,17).

ophites, -is *m.* (i) *lapis*: PLIN. nat. 36,55 cum sit illud *marmor* (*sc. ophites*) serpentium maculis simile, unde et nomen accepit (ISID. orig. 16,5,3). (ii) *serpens* (*falso*): ISID. orig. 12,4,30 ophites dicta, quod colorem arenae habeat. *thes. gloss.*

Ophiusa(-ssa), -ae *f.* (*insula. i.q. Rhodos*). HYG. astr. 2,14,4 cum eorum (*sc. Rhodiorum*) insulam, serpentium multitudine occupatam, cives Ophiussam appellassent.

opifex, -icis *m.* NON. p. 457,24 opificem non ex opere posse dici Cicero (Tusc. 5,34) ... auctor est: 'advena quidam et ignobilis verborum opifex *eqs.*' PRISC. gramm. II 26,6 opus opifex. EUTYCH. gramm. V 455,11 a facio artifex opifex. ISID. orig. 10,200 opifex, quod opus faciat aliquod. *aliter*: SERV. auct. Aen. 8,377 idem valet 'opis' quod 'artis'; hinc opifices. *thes. gloss.*

opificium, -i *n.* GLOSS. IV Plac. O 22 opificium : res aliqua quae in opere est, vel ubi opera fiunt. *thes. gloss.*

Opigena, -ae *f.* (*cogn. Iunonis*). PAUL. FEST. 200 Opigenam Iunonem Matronae colebant, quod ferre eam opem in partu laborantibus credebant.

opilio, -onis *m.* ISID. orig. 10,200 opilio ... ovium pastor quasi ovilio. *vide* opunculo.

opimitas, -atis *f.* NON. p. 146,4 opimitas, ab opimo. *thes. gloss.*

opimus, -a -um. FEST. 186 opima spolia dicuntur originem ... trahentia ab Ope Saturni uxore ...; ergo ... et hostiae opimae *dicuntur* praecipue pingues; et opima magnifica et ampla. unde spolia quoque, quae dux populi Romani duci hostium detraxit. PLUT. Rom. 16,7 ὀπίμια δὲ τὰ σκῦλα, φησὶ Βάρρων (GRF 365,439), καθότι καὶ τὴν περιουσίαν ὄπεμ λέγουσι. πιθανώτερον δ' ἄν τις εἴποι διὰ τὴν πρᾶξιν· ὄπους γὰρ ὀνομάζεται τὸ ἔργον. *vide* opimitas, pomum.

opipare *adv.* GLOSS. IV Plac. O 8 opipare est opulente divitiis, id est opibus, convivium instructum. *thes. gloss.*

Opis. *sub* Ops.

Opiter, -iteris(-itris) *m.* (*praen. vir.*). QUINT. inst. 1,4,25 ex casu nascentium ... Agrippa et Opiter. PAUL. FEST. 184 Opiter est, cuius pater avo vivo mortuus est, ducto vocabulo, aut quod obitu patris genitus sit, aut quod avum ob patrem habeat, id est pro patre. LIB. de praen. 4 Opiter

vocabatur qui patre mortuo, avo vivo gignebatur. *thes. gloss.*

opitulatio, -onis *f.* DON. Ter. Andr. 210 opitulatio dicta ab opem tollendo, hoc est ferendo.

Opitulator, -oris *m.* (*cogn. Iovis*). PAUL. FEST. 184 Opitulus Iuppiter et Opitulator dictus est, quasi opis lator.

Opitulus, -i *m.* (*cogn.* Iovis). PAUL. FEST. 184 *sub* Opitulator. AUG. civ. 7,11 p. 288,4 D. dixerunt *Iovem* ... Invictum, Opitulum ... quod a nemine vinceretur, quod opem indigentibus ferret.

opobalsamum, -i *n.* SERV. georg. 2,119 (=BREV. EXPOS. Verg. *ad l.*) balsamum est arbor ipsa, opobalsamum sucus collectus ex arbore – nam ὀπός dicitur sucus – xylobalsamum lignum ipsius arboris (GLOSS. IV Plac. O 6 opobalsamum dicimus sucos balsami, quia ... ὀπός sucus dicitur. ISID. diff. 1,79). ISID. orig. 17,8,14 sucus (*sc. balsami*) opobalsamum ... quod percussus ferreis ungulis cortex ligni per cavernas eximii odoris guttam distillat; caverna enim Graeco sermone ὀπή dicitur.

oppeto, -ere. SERV. Aen. 1,96 oppetere ore terram petere, id est, mori.

oppido *adv.* PAUL. FEST. 184 oppido valde multum. ortum est ... ex sermone inter se confabulantium, quantum quisque frugum faceret, utque multitudo significaretur, saepe respondebatur, quantum vel oppido satis esset. hinc in consuetudinem venit, ut diceretur oppido pro valde multum. DON. Ter. Andr. 382 oppido ex oppido, ex civitate. DON. Ter. Hec. 238 oppido valde: translatio a rusticis, qui interrogati, quemadmodum fruges venirent, respondebant 'oppido', id est: quae et sibi et oppido sufficere potuissent. *thes. gloss.*

oppidum, -i *n.* VARRO ling. 5,141 oppidum ab opi dictum, quod munitur opis causa ubi sint (POMPON. dig. 50,16,239,7 oppidum ab ope dicitur, quod eius rei causa moenia sunt constituta) et quod opus est ad vitam gerendam ubi habent tuto. CIC. ap. FEST. 202 (*cf.* PAUL. FEST. 203) oppidorum originem optime refert Cicero lib I de gloria, eamque appellationem usurpatione appellatam esse existimat, quod opem darent (=ISID. orig. 15,2,6), adiciens: 'ut ... imitetur ineptias Stoicorum.' PAUL. FEST. 184 oppidum dictum, quod ibi homines opes suas conferunt. SERV. auct. Aen. 9,605 alii oppidum dici ab oppositione murorum; vel quod hominibus locus esset oppletus; vel quod opes illo munitionis gratia congestae sunt (ISID. orig. 15,2,5 oppidum quidam ab oppositione murorum dixerunt; alii ab opibus recondendis, eo quod sit munitum; alii quod sibi in eo conventus habitantium opem det mutuam contra hostem). *thes. gloss. vide* oppido.

oppleo, -ere. *vide* oppidum.

oppono, -ere. *vide* pila.

opportune *adv.* FEST. 190 (=PAUL. FEST. 191) opportune dicitur ab eo, quod navigantibus maxime utiles optatique sunt portus. DON. Ter. Hec. 626 ἀπὸ τοῦ portus dictum opportune.

oppositio, -onis *f.* *vide* oppidum.

opprobrium, -i *n.* CASSIOD. in psalm. 43,14 l.236 A. opprobrium contra probum positum est; nam sicut omnia proba decora sunt, sic indecentia cuncta monstrantur oppobria.

oppuvio(obp-), -are. PAUL. FEST. 191 obpuviat verberat, a puviendo, id est feriendo.

Ops *et* **Opis,** -is *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,64 terra Ops, quod hic omne

opus et hac opus ad vivendum, et ideo dicitur Ops mater, quod terra mater. VARRO ap. AUG. civ. 7,24 p. 304,29 D. (GRF 237,140) tellurem, inquit *Varro*, putant esse Opem, quod opere fiat melior (ISID. orig. 8,11,59 dicunt etiam eam [*sc. Cererem*] et Opem, quod opere melior fiat terra). PAUL. FEST. 187 Opis dicta est coniunx Saturni, per quam voluerunt terram significare, quia omnes opes humano generi terra tribuit (*cf.* FEST. 186 *Ops* colitur ... quia omnes opes humano generi terra tribuat). TERT. nat. 2,12 Opem *Saturno* adiungunt, quod opem vivendi semina conferant, ... et quod opere semina evadant. MACR. Sat. 1,10,20 persuasum est ... terram Opem *dictam* cuius ope humanae vitae alimenta quaeruntur, vel ab opere, per quod fructus frugesque nascuntur. FULG. myth. 1,2 p. 17,16 Opis quoque eius (*sc. Saturni*) uxor eo quod opem esurientibus ferret edicta est. ISID. orig. 14,1,1 *terra* et Ops dicta, eo quod opem fert frugibus. *vide* Opalia.

ops, opis *f.* *vide* copiosus, copis, inops, obstetrix, Opalia, opifex, Opigena, opimus, opipare, opitulatio, Opitulator, Opitulus, oppidum, Ops, opulentia, opulentus, praeopimus.

optativus modus. DIOM. gramm. I 340,5 *optativum modum* usurpamus, cum precibus exposcimus a dis; unde ab optando optativus dictus est (SERV. gramm. IV 411,31 optativus, quoniam habet adverbium optantis, ut utinam legam [POMP. gramm. V 215,18]. CLEDON. gramm. V 54,9 optativus est qui et promissivus, quando nobis promittimus et optamus aliquid evenire. *sim ab optando*: EXPLAN. in Don. gramm. IV 504,3. 509,3. PRISC. gramm. II 69,2. 407,10. AUDAX gramm. VII 344,20. ISID. orig. 1,9,4).

optio, –onis *m.* VARRO ling. 5,91 quos hi (*sc. decuriones*) primo administros ipsi sibi adoptabant, optiones vocari coepti. VARRO ap. NON. p. 67,28 optiones in cohortibus qui sint honesti gradus, ut optatos, quod est electos, et adoptatos, quod adscitos, Varro (GRF 257,214) de Vita Populi Romani lib. III existimat appellatos: 'referentibus centurionibus et decurionibus adoptati in cohortes subibant, ut semper plenae essent legiones, a quo optiones in turmis decurionum et in cohortibus centurionum appellati'. FEST. 198 optio ... qui ex eo tempore, <quo optare> quem velint centurionibus permissum est, etiam nomen ex facto sortitus est. PAUL. FEST. 184 optio est optatio, sed in re militari optio appellatur is, quem decurio aut centurio optat sibi rerum privatarum ministrum, quo facilius obeat publica officia. VEG. mil. 2,7 optiones ab adoptando appellati, quod antecedentibus aegritudine praepeditis hi tamquam adoptati eorum atque vicarii solent universe curare. ISID. orig. 9,3,41 obtiones dicti, quod sint electi. nam optare eligere est. *thes. gloss.*

opto, –are. *vide* optativus, optio.

optutus. *sub* obtutus.

opulentia, -ae *f.* AUG. beat. vit. 4,32 non nisi ab ope dicta est opulentia (ISID. orig. 20,2,4 opulentia ab ope dicta est). *vide* epula.

opulentus, –a, –um. VARRO ling. 5,92 opulentus ab ope, cui eae (*sc. opes*) opimae. FEST. 186 (=PAUL. FEST. 187) omnes opes humano generi terra (*i. Ops*) tribuat; ergo et opulenti dicuntur terrestribus rebus copiosi (*cf.* 190 [=PAUL. FEST. 191] ops antiqui dicebant, quem nunc opulentum, ut testimonio est ... inops). CHAR. gramm. p. 395,5 B. opulentus ab opibus. *vide* opulesco.

opulesco(–isco), –ere. NON. p. 148,15 opuliscere, ab opulento, dictum

decore. *thes. gloss.*

opunculo. PAUL. FEST. 191 opunculo, quod opilionis genus cantus imita[n]tur.

Opuntii, -orum *m.* (*pop. Boeotiae*). SERV. auct. Aen. 3,399 sub *Narycii.*

Opus, -untis *f.* (*oppid. Boeotiae*). *vide* Opuntii.

opus, -eris *n.* *vide* operatio, opifex, opificium, opimus, oppidum, Ops.

Oquipete. *sub* Ocypete.

ora, -ae *f.* ISID. orig. 19,24,20 fimbriae vocatae ora vestimentorum, hoc est fines, ex Graeco vocabulum trahunt; Graeci enim terminum ὅρον vocant. *vide* adoreus, hora.

oraculum, -i *n.* CIC. top. 77 divina ... sunt testimonia: primum orationis, oracula enim ex eo ipso appellata sunt, quod inest in his deorum oratio. PRISC. gramm. II 125,7 a secunda derivantur persona ... verris verriculum ... oras oraculum (*cf.* ISID. diff. 1,407 oracula templa sunt ubi oratur). PRISC. gramm. III 474,9 oro quoque verbum ab ore est et oraculum (ISID. orig. 15,4,3 oracula ab ore. *cf.* SEN. contr. 1 praef. 9 quid ... est oraculum? nempe voluntas divina hominis ore enuntiata). *thes. gloss.*

Orata, -ae *m.* (*cogn. vir.*). VARRO rust. 3,3,10 non propter has (*sc. piscinas*) appellati Sergius Orata et Licinius Murena? VARRO ap. MACR. Sat. 3,15,2 huic opinioni M. Varro consentit, adserens eodem modo Licinios appellatos Murenas quo Sergius Orata cognominatus est, quod ei pisces qui auratae vocantur carissimi fuerint. COLUM. 8, 16,5 Sergius Orata et Licinius Muraena captorum piscium laetabantur vocabulis. FEST. 182 orata genus piscis appellatur a colore auri. itaque Sergium quoque quendam praedivitem, quod ... duobus anulis aureis ... uteretur, Oratam dicunt esse appellatum.

oratio, -onis *f.* VARRO ling. 6,76 oro ab ore ... et oratio et orator ... dictum. PAP. Corp. 57,13 (*saec.* III) oratio quasi o(ris) ratio (MAR. VICTORIN. gramm. VI 192,3. DOSITH. gramm. VII 389,8. CHAR. gramm. p. 193,4 B. DIOM. gramm. I 300,20. HIER. epist. 140,4. PELAG. in I Cor. 14,14 p. 208,7. EXPLAN. in Don. gramm. IV 487,23. POMP. gramm. V. 96,19. AUDAX gramm. VII 324,9. CASSIOD. in psalm. 16,1 l. 10 A. 38,13 l. 306 A. 85,1 l. 1 A. ISID. orig. 1,5,3). CHAR. gramm. p. 197,13 B. a verbo ... oro oratio. DIOM. gramm. I 300,20 oratio ... a Graeca origine, ἀπὸ τοῦ ὀαρίζειν, hoc est sermocinari. *thes. gloss. vide* argumentatio, oraculum, orator, oratorium.

orator, -oris *m.* VARRO ling. 6,76 oro ab ore ... et oratio et orator ... dictum (ISID. orig. 10,195 orator ab ore vocatus, a perorando nominatus, id est dicendo; nam orare dicere est). 7,41 orator dictus ab oratione: qui enim verba haberet publice adversus eum quo legebatur, ab oratione orator dictus. CALP. decl. 47 orare et exorare nostrum est, qui hinc etiam nomen accepimus (*cf.* DON. Ter. Hec. 717 'oremus accusemus' ... unde et oratores orare et perorare dicimus et orator nomen accepit. SERV. Aen. 4,205 orasse .. dixisse, hinc et oratores dicimus. 7,446. 10,96. PRISC. gramm. II 434,4). FEST. 182 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 183) <oratores ex Graeco ἀρητῆρ>ες dictos existimant ... qui missi ... <solerent> ἀρᾶσθαι. FEST. 198 (=PAUL. FEST. 199) orare antiquos dixisse pro agere, testimonio sunt et oratores, et i qui nunc quidem legati, tunc vero oratores, quod reipublicae mandatas partis agebant (PAUL. FEST. 19 adorare apud antiquos significabat agere;

unde et legati oratores dicuntur, quia mandata populi agunt). PLUT. quaest. Rom. 46 p. 276A εἰ μέντοι τὴν ὥραν ὀρθῶς ὁ Λαβεὼν ἀπὸ τοῦ παρορμᾶν ὠνομάσθαι δέδειχε, σκόπει μὴ τὸν 'ὠράτωρα' προτρεπτικόν τινα καὶ παρορμητικὸν ὄντα σύμβουλον ἢ δημαγωγὸν οὕτως ὠνομάσθαι φατέον, οὐκ ἀπὸ τῆς ἀρᾶς καὶ εὐχῆς ὥς ἔνιοι λέγουσι. *thes. gloss.* *vide* oro.

oratorium, -i *n.* ISID. orig. 15,4,4 oratorium orationi tantum est consecratum ... unde et nomen accepit. *vide* propitiatorium.

Orbana. *sub* Orbona.

orbiculus, -i *m.* AUG. in psalm. 76,20 orbis ... est rota; ... unde brevis etiam rotella ... orbiculus appellatur (ISID. orig. 14,2,1).

orbis, -is *m.* (i) *de terra*: ISID. orig. 14,2,1 orbis a rotunditate circuli dictus, quia sicut rota est (*cf.* AUG. in psalm. 76,20 orbis terrarum est rota: nam circuitus orbis terrarum, merito et orbis dicitur). (ii) *genus piscis*: ISID. orig. 12,6,6 *piscium nomina instituta sunt* a figura: ut orbis, quia rotundus est totusque in capite constat. *vide* orbita, urbs.

orbita, -ae *f.* FULG. RUSP. c. Fab. frg. 3,4 Fr. via rotae dicitur orbita, id est orbis semita. ISID. orig. 15,16,13 orbita vestigium carri, ab orbe rotae dicta.

Orbona(-ana), -ae *f.* (*dea*). TERT. nat. 2,15 Orbana, quae in orbitatem semina extinguat. ARNOB. nat. 4,7 in tutela sunt Orbonae orbati liberis parentes.

orbus, -a, -um. ISID. orig. 10,200 orbus, quod liberos non habet; quasi oculis amissis (*i.e. ab orbo i.q. caeco cf.* PAUL. FEST. 183 orba est, quae patrem aut filios quasi lumen amisit).

orca(1), -ae *f.* (*vas*). FEST. 181 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 180) <orca genus marinae beluae> maximum dicitur a<d cuius similitudinem> vasa quoque ficar<ia orcae dicuntur: sunt enim te>retia, atque infor<mi specie>. ISID. orig. 8,11,42 Orcum vocant, quasi receptorem mortium. unde et orca nuncupatur vas quod recipit aquas. *vide* urceolus, urceus.

orca(2), -ae *f.* (*belua*). *vide* orca(1).

Orcades, -um *f.* (*insulae Oceani Hyperborei*). BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,86 'Orcades'insulae XXX iuxta Graecam etymologiam, sed obscenam, dictae in modum testiculorum. nam Graece ὄρχεις id est testiculi dicuntur.

orchas, -adis *f.* (*genus olivae*). SERV. georg. 2,86 orchades a Graeca etymologia, sed obscena, id est a testiculis. PROB. Verg. georg. 2,86 orchades a magnitudine appellatae, quod similes sint testiculis, qui graece ὄρχεις dicuntur. ISID. orig. 17,7,63 orchades olivae Graeca etymologia a similitudine testiculorum vocatae, quos Graeci ὄρχεις vocant.

orchis, -is *m. et f.* ISID. orig. 17,9,43 orchis, quod radix eius in modum testiculorum sit, quos Graeci ὄρχεις vocant (*cf.* PLIN. nat. 26,95 orchis ... gemina radice testiculis simili).

orchitis, -is *f.* (*genus olivae*). VARRO ling. 5,108 olea grandis orchitis quod eam Attici ὄρχιν μορίαν (orchem mora *trad.*). FEST. 181 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 180) <orchitin Ateius> Philologus (GRF 139,6) ... <ait esse genus oleae> ductum ex graeco, quod <testiculorum sit instar magni>-tudinis.

Orcus, -i *m.* (*deus inferorum*). VARRO ling. 5,66 Dis pater dicitur infimus, qui est coniunctus Terrae, ubi omnia oriuntur, ubi aboriuntur;

quorum quod finis ortus, Orcus dictus. FEST. 202 (PAUL. FEST. 203) Orcum quem dicimus, ait Verrius ab antiquis dictum Uragum, quod et 'u'litterae sonum per 'o'efferebant et per 'c' litterae formam nihilominus 'g'usurpabant. sed nihil affert exemplorum, ut ita esse credamus: nisi quod is deus nos maxime urgeat. *vide* orca(1).

ordeolus. *sub* hord–

ordinarius, –a, –um. FEST. 182 *sq.* (PAUL. FEST. 183) ordinarium hominem Oppius (GRF 133,1) ait dici solitum scurram et improbum, qui assidue in litibus moraretur: ob eamque causam in ordine staret adeuntium praetorem. at Aelius Stilo (GRF 64,26), qui minime ordine viveret ...; sunt quidam etiam, qui manipularem, ... quia infimi sit ordinis, appellatum credant ordinarium. ISID. orig. 9,3,33 miles ... ordinarius est, qui per ordinem militat, nec adhuc aliquem consecutus est gradum honoris. *thes. gloss.*

ordinatim *adv.* CHAR. gramm. p. 239,30 B. centuriatim non a ... centuria sed a ... centurione *tractum* ... putant, sic uti ab ordine ordinatim [vel ab ordinato – *del. Keil*], non intellegentes similia nomina non esse ordinem et centurionem.

ordior, –iri. NON p. 30,23 exordium est initium: unde et vestis ordiri dicitur, cum instituitur detexenda. *vide* exordium.

ordo, –inis *m.* *vide* extraordinarius, hordeum, ordinarius, ordinatim, prior.

oreae, –arum *f.* FEST. 182 (PAUL. FEST. 183) oreae, freni quod ori inseruntur. *thes. gloss.*

Oreas, –adis *f.* (*nympha*). FEST. 182 (PAUL. FEST. 183) *sub* Oreos. SERV. Aen. 1,500 nymphae montium Oreades dicuntur (*sim.* SERV. ecl. 10,9. PHILARG. Verg. ecl. 2,46 rec. I. 10,10 rec. I. ISID. orig. 8,11,97). *thes. gloss.*

Oreos(–us), –i *m.* (*cogn. Liberi patris*). FEST. 182 Oreos Liber pater, et Oreades Nymphae appellantur, quod in montibus frequenter apparent (PAUL. FEST. 183 Oreus Liber pater et Oreades nymphae a montibus appellantur).

Orestiades. FEST. 185 Orestiades nymphae montium cultrices.

Orestes, –is *et* –ae *m.* (*nom. vir.*). *vide* Orestis.

Orestis, –idis *f.* (*regio Macedoniae*). SOL. 9,5 *Orestes, filius Orestis* quidquid est quod procedit in Macedonicum sinum et Hadriaticum salum, terram cui imperitaverat Orestidem dixit.

organum, –i *n.* AUG. in psalm. 150,7 l. 10 A. cum organum vocabulum graecum sit ... generale omnibus musicis instrumentis (*cf.* ISID. orig. 3,21,2).

orgia, –orum *n.* SERV. Aen. 4, 302(303) sacra Liberi orgia vocantur, vel ἀπὸ τῆς ὀργῆς, ... id est a furore, vel ἀπὸ τῶν ὀρέων, ex silvis. GLOSS. IV Plac. O 7 orgia Graecum est, id est sacra quae per furorem celebrantur, ut Liberi patris et matris deum.

orichalcum. *sub* aurichalcum.

oriens, –entis. *sub* orior.

Orion, –onis *m.* (*nom. vir.*). OV. fast. 5,535 hunc Hyrieus, quia sic genitus (*sc. ex urina*), vocat Uriona: perdidit antiquum littera prima sonum (*inde* HYG. astr. 2,34,1 Hyrieus e facto Uriona nomine appellaret; sed venustate et consuetudine factum esse ut Orion vocaretur). SERV. Aen. 1,535 *Orioni* nomen ab urina impositum est, ut Οὐρίων diceretur, quod

Dorica lingua commutatum est, ut ου diphthongus in ω converteretur. SCHOL. Stat. Theb. 7,256 Orion ... ex urina nomen accepit. οὖρον enim Graece urina dicitur. ISID. orig. 3,71,10 (*de sidere*) dictus Orion ab urina, id est ab inundatione aquarum.

orior, –iri. *vide* abortivus, cortina(1), hortus. *part. pro subst.* oriens, –entis *m.*: ISID. orig. 3,42,2 oriens ... ab exortu solis est nuncupatus (13,1,4).

ornamentum, –i *n.* VARRO ling. 6,76 oro ab ore ... dictum. indidem omen, ornamentum. PRISC. gramm. II 125,14 orno ornas ornamentum. ISID. orig. 19,30,1 ornamenta dicta eo quod eorum cultu ora vultusque decorentur.

ornatus, –us *m.* VARRO ling. 5,129 ornatus quasi ab ore natus, hinc enim maxime sumitur quod eam deceat. FEST. 185 (PAUL. FEST. 184) ornatus dicitur cultus ipse, quo quis ornatur, ut cum dicimus aliquem tragico vel comico ornatu prodire.

ornithias, –ae *m.* (*ventus*). PLIN. nat. 2,122 Favonium quidam ... chelidonian vocant ab hirundinis visu, nonnulli vero ornithian ab adventu avium (*cf.* COLUM. 11,2,21).

orno, –are. *vide* ornamentum, ornatus.

oro, –are. VARRO ling. 6,76 oro ab ore ... dictum (PRISC. gramm. III 474,8). CLAUD. DON. Aen. 1,515 orare est ore aliquid ... postulare. EUTYCH. gramm. V 458,30 os oris oro oras. *vide* iuro, oraculum, oratio, orator, veneror.

Orombii. *sub* Orumbivii.

Orontes, –is (–ae) *m.* (*fluvius Syriae*). ISID. orig. 13,21,17 fluvius Syriae qui vocatur Orontes ..., a solis ortu oriens non longe ab urbe *Antiocha* mari conditur, quem de originis suae tractu Orontem veteres Latine appellavere (*ex* HEGES. 3,5 p. 179,17 *ubi* Orientem *pro* Orontem *trad.*).

Orpheus, –i *m.* (*nom. vir.*). FULG. myth. 3,10 p. 77,16 Orpheus ... dicitur orea fone (*i.e.* ὡραία φωνή), id est optima vox.

orthius pes. (*t.t. metr.*). MART. CAP. 9,988 orthius propter honestatem positionis est nominatus.

orthocissus(–os), –i *f.* PLIN. nat. 16,152 est et rigens hedera, quae sine adminiculo stat sola omnium generum, ob id vocata orthocissos.

orthodoxus, –a, –um. AUG. serm. coll. Morin. p. 477,5 non ... sine causa catholici orthodoxi nominati sunt: orthodoxon graece, latine rectum est. AUG. vera relig. 5,9 orthodoxi ... id est ... recta sectantes. ISID. orig. 7,14,5 orthodoxus est recte credens, et ut credit [recte] vivens. ὀρθῶς enim Graece recte dicitur, δόξα gloria est: hoc est vir rectae gloriae (10,195). *thes. gloss.*

ortus, –us *m.* *vide* Orcus.

Ortygia, –ae *f.* (*insula, i.q. Delos*). HYG. fab. 53,1 Iovis cum Asterien ... amaret, illa eum contempsit; a quo in avem ὄρτυγα commutata est, quam nos coturnicem dicimus, eamque in mare abiecit, et ex ea insula est enata quae Ortygia est appellata (=SCHOL. Stat. Theb. 4,795). SERV. Aen. 3,73 ut ... Delos primo Ortygia diceretur, factum est a coturnice, quae Graece ὄρτυξ vocatur (=SCHOL. Stat. Ach. 1,206). SCHOL. Verg. Veron. georg. 3,6 *Latona* in coturnicem avem, quae Graece ὄρτυξ dicitur, versa a Iove est, unde Delos insula postea Ortygia etiam nominata est (*sim.* SCHOL. Verg. Veron. Aen. 3,693). ISID. orig. 14,6,21 (*ex* SOL. 11,20) *Delos* est et Ortygia, eo quod primum ibi visae sunt coturnices aves, quas Graeci ὄρτυγας vocant.

ortyx, -ygis *et* **ortygia,** -ae *f.* (*avis*). *vide* Ortygia.

Orumbivii, -orum *m.* (*pop. Galliae Transpadanae*). PLIN. nat. 3, 124 Cato ... originem gentis *Orumbiviorum* ignorare se fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam a Graecia interpretatione etiam nominis vitam in montibus degentium (*sc. ab* ὄρος *et* βιός).

os(1), oris *n.* ISID. diff. 2,57 os dictum est quasi corporis ostium (ISID. orig. 11,1,49 os dictum, quod per ipsum quasi per ostium et cibos intus mittimus et sputum foris proicimus; vel quia inde ingrediuntur cibi, inde egrediuntur sermones). *vide* cibus, esca, formica, odium, omen, oppeto, oraculum, oratio, orator, oreae, ornamentum, ornatus, oro, os(2), oscen, oscillo, oscillum(1), oscillum(2), oscinum, oscitatio, osculo(r), osculum, ostendo, ostium, ursus.

os(2), ossis *n.* PRISC. gramm. II 36,15 't' transit in 's'...ὀστᾶ Graecum, ossa. ISID. orig. 11,1,86 ossa ... ab usto dicta, propter quod cremarentur ab antiquis; sive, ut alii putant, ab ore, eo quod ibi pateant. *vide* exos, hosa, ossifragus.

osa. *sub* hosa.

oscedo(-ido), -inis *f.* ISID. orig. 4,8,17 oscedo est qua infantum ora exulcerantur, dicta ex languore oscitantium.

oscen, -inis *m.* VARRO ling. 6,76 hinc (*sc. ab ore*) oscines dicuntur apud augures, quae ore faciunt auspicium (FEST. 197 [PAUL. FEST. 196] oscines aves Ap. Claudius [GRF 426,2] esse ait, quae ore canentes faciant auspicium. ISID. orig. 12,7,76). SERV. Aen. 3,361 oscines quae ore futura praedicunt.

Osci, -orum *m.* (*pop. Italiae*). FEST. 189 *sub* obscenus. PAUL. FEST. 136 Osci... a regione Campaniae, quae est Oscor, vocati sunt. ISID. orig. 9,2,88 Marsos ... Graeci Oscos vocant, quasi ὀφσκους, quod multas serpentes habeant, et ὄφις serpens dicatur (*cf.* SERV. Aen. 7,730 *sub* Ophici). *vide* obscenus, oscillum(2).

oscillo, -are. CORNIF. ap. FEST. 194 (GRF 478,14) oscillantes ait Cornificius, ab eo quod os celare sint soliti personis propter verecundiam, qui eo genere lusus utebantur. *vide* oscillum(2).

oscillum(1), -i *n.* (os(1) *dimin.*). EXPLAN. in Don. gramm. IV 536,36 sunt diminutiva ... ora oscilla (PRISC. gramm. II 103,9 os osculum ... *et* fecit ex sese aliud diminutivum oscillum. III 474,7).

oscillum(2), -i *n.* (*machina pendula*). SANTRA ap. FEST. 194 (GRF 387, 10) oscillum Santra dici ait, quod oscillent (oscell- *trad.*; oscillant *Mueller*), id est inclinent, praecipitesque afferantur. SERV. georg. 2,389 oscilla dicta sunt ab eo, quod in his cillerentur, id est moventur, ora (*inde* ISID. orig. 11,1,65. 20,14,11) ... *add.*auct. *ad l.* sive quoniam capita et ora hostiarum in summis perticis figebantur, sive quia hunc lusum Osci dicuntur frequenter exercuisse et rem per Italiam sparsisse.

oscinum, -i *n.* FEST. 197 oscinum tripudium est, quod oris cantu significat portendi; cum cecinit corvus, cornix *eqs.* (PAUL. FEST. 196 oscinum augurium a cantu avium).

oscitatio, -onis *f.* DON. Ter. Andr. 181 oscitatio est animi otium et securitas, dicta ab ore ciendo. *thes. gloss.*

oscito, -are. NON. p. 265,25 citum, divisum vel separatum: unde et oscitare dictum est. *thes. gloss. vide* oscedo.

osculor, -ari. PAUL. FEST. 28 ausculari dicebant antiqui pro osculari,

quod est os cum ore conferre. PRISC. gramm. III 474,7 diminutivum *oris* osculum et ex hoc osculor oscularis.

osculum, -i *n.* VARRO ling. 6,76 oro ab ore et perorat ... et orator et osculum dictum (VARRO ap. NON. p. 424,16 [GRF 253,200] ab ore osculum ... dicitur. Varro de Vita Populi Romani I: 'ideoque hoc ab ore dicitur osculum'). SERV. auct. Aen. 1,256 ora diminutive oscula (PRISC. gramm. II 103,8. III 474,7). *vide* osculor.

osor, -oris *m.* ISID. orig. 10,197 osor, inimicus, ab odio dictus, sicut amator ab amore. *thes. gloss.*

ossifragus, -i *m.* ISID. orig. 12,7,59 ossifragus vulgo appellatur avis quae ossa ab alto dimittit et frangit. unde et a frangendo ossa nomen accepit.

Ossilago, -inis *f.* (*dea*). ARNOB. nat. 4,7 quae durat et solidat infantibus parvis ossa Ossilago ipsa memoratur. 4,8 Ossilago solidatrix ossuum.

ostendo, -ere. CASSIOD. gramm. VII 202,16 (*ex Eutyche*) os, oris ex quo ostendo ostentum. *vide* ostentum, ostium.

ostentum, -i *n.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 3,366 (GRF 365,440) ostentum quod aliquid hominibus ostendit (CIC. nat. deor. 2,7 ostendi, monstrari, portendi, praedici, ex quo illa ostenta, monstra, portenta, prodigia dicuntur. div. 1,93 quia enim ostendunt ... ostenta. *sim.* FEST. 138. NON. p. 429,27. AUG. civ. 21,8 p. 507,14 D. PRISC. gramm. II 521,1. ISID. orig. 11,3,2. 3). *thes. gloss.*

Ostia, -ae *f. et* -orum *n.* (*portus Latii*). DION. HAL. 3,44,4 ὁ βασιλεὺς ... ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος Ὠστίαν ὠνόμασεν, ὡς δ' ἂν ἡμεῖς εἴποιμεν θύραν. PAUL. FEST. 196 Ostia urbs ab exitu Tiberis appellata. ISID. orig. 15,1,56 Ancus Marcius ... urbem in exitu Tiberis condidit ... quam ab ipso situ Ostiam appellavit. *aliter*: ISID. orig. 15, 7,4 Ostia Tiberina, quia ostibus (*i.e. hostibus*) sunt opposita.

ostiarius, -i *m.* PRISC. gramm. III 474,8 ostium ... ex quo ostiarius et ostiatim.

ostiatim *adv.* DON. gramm. IV 385,15 *adverbia veniunt* a vocabulo, ut ostium ostiatim (AUG. gramm. V 517,16 ab ostio ostiatim. CLEDON. gramm. V 62,23. POMP. gramm. V 243,5. PRISC. gramm. III 75,4. 474,8).

osticium. (*color*). ISID. orig. 19,28,9 osticium, quia ex usto est.

ostium, -i *n.* (i) *de aditu aedificiorum*: SERV. Aen. 6,43 Vitruvius ... ostium dicit per quod ab aliquo arcemur ingressu, ab obstando dictum (CASSIOD. in psalm. 140,31. 77 A. ostium ... ab obstando dictum est, quod dum clauditur obstat intrantibus. ISID. orig. 15,7,4). PRISC. gramm. III 474,7 ostium quoque inde (*sc. ex ore*) derivatur. ISID. orig. 15,7,4 sive ostium quia ostendit aliquid intus (*hab.* CTUX *om.* BKO). alii aiunt ostium appellari quia ostem moratur; ibi enim adversariis nos obicimus. (ii) *de ore fluminum*: ISID. orig. 14, 8,43 ostia ab ingressu et exitu fluminis dicta in mari (*cf.* SERV. auct. Aen. 3,688. ISID. nat. 44,5). *vide* hospes, hospitalis, os(1), ostiarius, ostiatim.

ostracites, -ae *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,139 ostracitae similitudinem testae habent (*inde* ISID. orig. 16,4,25 ostracites vocatus quod similitudinem testae habeat).

ostracus, -i *m.* ISID. orig. 15,8,11 ostracus est pavimentum testaceum, eo quod fractis testis calce admixto feriatur; testa enim Graeci ὄστρα

dicunt (19,10,26).

ostrea, -ae *f.* VARRO ling. 5,77 in conchyliis aliqua ex Graecis, ut peloris, ostrea, echinus. ISID. orig. 12,6,52 ostrea dicta est a testa, quibus mollities interior carnis munitur; Graeci enim testam ὄστρα vocant. *vide* ostrearius, ostritis.

ostrearius panis. PLIN. nat. 18,105 panis ... varia genera ..., alias ab opsoniis appellati, ut ostrearii.

ostrinus, -a, -um. NON. p. 549,7 ostrinam, ab ostri colore, qui est subrubeus.

ostritis, -idis *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,177 ostritidi ostrea a similitudine nomen dedere.

ostrum, -i *n.* VITR. 7,13,3 quod ex concharum marinarum testis eximitur *purpurea sanies*, ideo ostrum est vocitatum (ISID. orig. 12,6,50 ostrum appelatum quod haec tinctura ex testae humore elicitur. 19,28,4). *vide* ostrinus.

otior, -ari. PORPH. Hor. sat. 1,6,128 'otior'verbum finxit, quod significat: otium ago (SCHOL. Hor. *ad l.* in domo otiosus ago, verbum fictum). *cf.* CIC. off. 3,58.

otium, -i *n.* *vide* indutiae, negotiatio, negotium, otior.

otus, -i *m.* (*avis*). PLIN. nat. 10,68 otus ... auribus plumeis eminentibus, unde et nomen.

ovatio, -onis *f.* DION. HAL. 5,47,2 καλοῦσιν οὐαστήν, παρεγκλίναντες τοὔνομα Ἑλληνικὸν ὑπάρχον εἰς τὸ ἀσαφές. τὸ γὰρ πρῶτον εὐαστὴς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἐλέγετο. SERV. Aen. 4,543 qui ... ovationem meretur, ... de ovibus sacrificat, unde et ovatio dicta. LYD. mens. 4,3 p. 67,1 W. ὀβατίωνα ἐκάλουν ἐκ τῆς τῶν προβάτων θυσίας.

Oufens, Oufentinus. *sub* Uf–

ovile, -is *n.* VARRO ling. 8,18 ab ovibus ovile (8,54. 9,50).

Ovilia, -ium *n.* (*locus Romae*). COMMENT. Lucan. 2,197 Ovilia locus in urbe Roma ex grege Evandri nominatus, ubi Romulus omnes pastores convocatos factis comitiis armavit. (*cf.* SERV. ecl. 1,33).

ovilla, -ae *f.* PRISC. gramm. II 80,4. 9. ovilla et suilla diminutiva sunt; in nus enim desinentia vel in na vel in num si faciunt diminutiva, abiecta 'n' duas assumunt 'l' : ... sic ergo ... ovina ovilla.

ovinus, -a, -um. PRISC. gramm. II 80,4 ovinus ... ab ove. *vide* ovilla.

ovis, -is *f.* VARRO ling. 5,96 ex quo fructus maior, hic est qui Graecis usus: sus, quod ὗς, ... item ovis quod ὄϊς ...; possunt in Latio quoque ut in Graecia ab suis vocibus haec eadem ficta. PRISC. gramm. II 253,19 Aeolis ... solent inter duas vocales eiusdem dictionis digamma ponere, quos ... sequimur: ὄϝις ovis ..., ὠϝόν ovum (*sim.* 17,17). ISID. orig. 12,1,9 ovis ... ab oblatione dictum; eo quod apud veteres in initio non tauri, sed oves in sacrificio mactarentur. *vide* opilio, ovatio, ovile, ovilla, ovinus, suovetaurilia.

ovo, -are. PAUL. FEST. 195 ovantes laetantes, ab eo clamore, quem faciunt redeuntes ex pugna victores milites, geminata 'o' littera.

ovum, -i *n.* PRISC. gramm. II 253,19 *sub* ovis. ISID. orig. 12,7,80 ova ... dicta ab eo, quod sint uvida ...; quidam autem putant, ovum Graecam habere originem nominis. illi autem dicunt ᾠά, 'v' littera ablata. *thes. gloss.*

oxus, -i *m.* ISID. orig. 18,9,4 hos (*sc. dolones*) vulgus Graeco nomine oxos vocant, id est acutos.

oxymeli, -itis *n.* ISID. orig. 20,3,12 oxymeli appellatum quod aceti et mellis permixta conficiatur materia, unde et dulcedinem retinet et acorem. (*cf.* PLIN. nat. 14,114. CAEL. AUR. acut. 2,8,35).

oxyschoenos, -i *m.* (*herba*). DIOSC. 4,49 oxiscynos appellant, quia acutu caput habet. (*cf.* PLIN. nat. 21,112).

ozaena, -ae *f.* PLIN. nat. 9,89 polyporum generis est ozaena dicta a gravi capitis odore.

Ozolae, -arum *m.* (*cogn. incolarum Locridis Ozolidis*). SERV. Aen. 3,399 Ozolae a putore paludis vicinae (*i.e. ab* ὀζόλης). *add.*auct.: qui iuxta Delphos colunt Ozolae nuncupantur, sive a foetore draconis, quem Apollo intermit, seu quod uxores eorum Veneris ira viris suis fuerint foeditate taetri odoris invisae.

P

pabulor, -ari. PRISC. gramm. II 433,20 a pabulo 'pabulor pabularis.'

pabulum, -i *n.* PRISC. gramm. II 124,12 veniunt a ... verbis ut ... stas stabulum, pasco pabulum. *vide* pabulor, palea(1), palumbes.

Pachynum, -i *n.* (*promunturium Siciliae*). SERV. Aen. 3,699 Pachini promunctorium est austrum spectans; unde et Pachynum dictum, ab aeris crassitudine; nam παχύς est pinguis et crassus (=ISID. orig. 14,7,5). SCHOL. Verg. Veron. Aen. 3,699 Pachynum promunturium dictum, quod ibi propter ... litus ... densior sit aer.

Pacinates, -um *m.* (*pop. Italiae*). PAUL. FEST. 222 *sub* Peligni.

Pacinus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Pacinates.

paco, -ere. *vide* pactum.

pactio, -onis *f.* *vide* pactum, pax.

pactum, -i *n.* (*part.* pango *pro subst.*). ULP. dig. 2,14,1,1 pactum ... a pactione dicitur (inde etiam pacis nomen appellatum est) et est pactio duorum pluriumve in idem placitum et consensus. CASSIOD. in psalm. 118,158 l.2902 A. pactum ... a pace dictum, quasi pacis actum. ISID. orig. 5,24,18 pactum dicitur inter partes ex pace conveniens scriptura, legibus et moribus comprobata; et dictum pactum quasi ex pace factum, ab eo quod est paco, unde et pepigit. *vide* pax.

Padus, -i *m.* (*fluvius Italiae*). PLIN. nat. 3,122 Metrodorus ... Scepsius dicit, quoniam circa fontem (*sc. Padi*) arbor multa sit picea, quales Gallice vocentur padi, hoc nomen accepisse. ISID. orig. 13,21,26 Padus Italiae fluvius ... ex tribus fontibus oritur; ex quibus uni vocabulum est Padus ... a quo et Padus est nuncupatus. *vide* Patavium.

Paean, -anis *m.* (*cogn. Apollinis*). PAUL. FEST. 222 Paeana Apollinem vocaverunt, quod sagittarum ictu eum nocere putabant. est enim παίειν ferire. alii, quod remedians morbis finem faceret talis gravitatis (MACR. Sat. 1,17,16 Παιὰν ἀπὸ τοῦ παύειν τὰς ἀνίας, et rursus ... Παιὰν ἀπὸ τοῦ παίειν a feriendo).

paean, -anis *m.* (*hymnus*). SCHOL. Stat. Theb. 8,224 omnis laus Graece dicitur paean ab admiratione. ἐπαινεῖν etenim Graece dicitur laudare. *cf.* paeon.

paedagogus, -i *m.* AMBR. epist. 74,2 paedagogus ..., sicut etiam interpretatio latina habet, doctor (ductor *v.l.*) est pueri. HIER. in Gal. 3,24 p.368 nomen paedagogi ... est compositum ab eo quod pueros agat, id est, ductet (=ISID. orig. 10,206). AUG. gest. Pelag. 1,3 paedagogus *est* ad puerum ducendum. *thes. gloss.*

paederos, -otis *m.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,84 hanc gemmam (*sc. opalum*) propter eximiam gratiam plerique appellavere paederota.

paedidus, -a, -um. PAUL. FEST. 222 paedidos sordidos significat ...; tractum vocabulum a Graeco, quia παῖδες, id est pueri, talis sint aetatis, ut a sordibus nesciant abstineri.

paedor, -oris *m.* *vide* paeminosus.

paelex(pel-), -icis *f.* GELL. 4,3,3 paelex ... quasi πάλλαξ, id est quasi παλλακίς. ut pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Graeco flexum est. PAUL. dig. 50,16,144 pellicem ... quam παλλακήν Graeci vocant. NON. p.

6,18 pelicis a graeco vocabulo significantiam sapientes inflexam putant, quasi pallex, hoc est ut παλλακίς. COMMENT. Lucan. 3,23 pelex proprie est quae in locum dimissae nubit, non defunctae, eo quod in se alterius mariti animos perliciat. *thes. gloss. vide* peccator.

paeminosus(pem–), –a, –um. NON. p. 163,12 paeminosum, mali odoris: a paedore dictum.

paene. *vide* paenitet, penitus, penuria.

paenitentia(poen–), –ae *f.* PRISC. gramm. II 561,4 paenitens, unde paenitentia. RURIC. epist. 2,15 p.397,11 paenitentia ..., quae ex qualitate operis possidet laboriosa vocabulum (*i.e. a poena*). ISID. orig. 6,19,71 poenitentia appellata, quasi punitentia, eo quod ipse homo in se poenitendo puniat quod male admisit.

paenitet. GELL. 17,1,9 antiquiores ... paenitet ab eo quod est paene et paenuria dixerunt. *vide* paenitentia.

paenula, –ae *f.* *vide* paenularium.

paenularium, –i *n.* NON. p. 148,25 paenularium, quasi theca et vagina paenulae.

paeon, –onis (paean, –anis) *m.* (*pes metr.*). SACERD. gramm. VI 499,21 paeones ... a Paeone poeta nomen inditum possederunt (ISID. orig. 1,17,18).

Paeon, –onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* paeon, paeonia.

paeonia, –ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,29 vetustissima inventu paeonia est, nomenque auctoris retinet (=PS. APUL. herb. 65,l.11. *cf.* SERV. Aen. 7,769 paeoniis ... herbis ... a Paeone medico deorum. ISID. orig. 17,9,48 Paeon quidam medicus fuit, a quo paeonia herba perhibetur inventa, ut Homerus dicit).

Paetus, –i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,150 uni animalium homini depravantur *oculi*, unde cognomina Strabonum et Paetorum.

Paganalia, –ium *n.* VARRO ling. 6,24 Septimontium ... feriae non populi, sed montanorum modo, ut Paganalibus, qui sunt alicuius pagi. DION. HAL. 4,15,3 *Tullius* βωμοὺς ἐκέλευσεν ... ἱδρύσασθαι θεῶν ἐπισκόπων ... τοῦ πάγου, ... ἑορτήν τινα ... καταστησάμενος, τὰ καλούμενα Παγανάλια.

Paganicae feriae. VARRO ling. 6,26 Paganicae eiusdem agriculturae causa susceptae, ut haberent in agris omnes pagos, unde Paganicae dictae.

paganus, –i *m.* (i) *usu communi*: PAUL. FEST. 221 pagani a pagis dicti. SERV. georg. 2,382 (=BREV. EXPOS. Verg. *ad l.*) pagi ἀπὸ τῶν πηγῶν appellantur ... unde et pagani dicti sunt, quasi ex uno fonte potantes (SCHOL. Pers. prol. 6). (ii) *usu christiano*: FILASTR. 111,2 pagani ... sive a pago, id est loco, sive provincia una dicti sunt sive Pagano rege (*i.* Ἕλλην *cf.* 111,4 a Pagano rege, ut ait Hesiodus ..., pagani sunt appellati). *ibid.* si autem de idolis *dicti sunt*, quod ea colentes sculptilia ita nominabantur pagani, id est gentiles (*cf.* ISID. orig. 8,10,1 pagani ex pagis Atheniensium dicti, ubi exorti sunt. ibi enim in locis agrestibus et pagis gentiles lucos idolaque statuerunt, et a tali initio vocabulum pagani sortiti sunt). OROS. hist. 1 prol. 9 qui alieni a civitate dei ex locorum agrestium compitis et pagis pagani vocantur sive gentiles. *thes. gloss.*

Paganus, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* paganus.

Pagasae, –arum *f.* (*urbs Thessaliae*). HYG. astr. 2,37 *locus* Pagasae vocatur, ideo quod navis Argo ibi primum conpacta dicitur, quod est Graece πάγασαι.

pages. *vide* compages, propages, propago.

pagina, -ae *f.* PAUL. FEST. 221 paginae dictae, quod in libris suam quaeque optineant regionem, ut pagi; vel a pangendo, quod in illis versus panguntur, id est figuntur. PRISC. gramm. II 80,17 nec pagina a pago. ISID. orig. 6,14,6 *libri* partes paginae dicuntur, eo quod sibi invicem conpingantur.

pagrus(pager) *vel* **phagrus**(phager), -ri *m.* (*piscis*). ISID. orig. 12,6,22 pagrum, quem Graeci φάγρον ideo nuncupant quod duros dentes habeat, ita ut ostreis in mari alatur.

pagus, -i *m.* PAUL. FEST. 221 pagi dicti a fontibus, quod eadem aqua uterentur. aquae enim lingua Dorica παγαί appellantur. SERV. georg. 2,382 (=BREV. EXPOS. Verg. *ad l.*) pagi ἀπὸ τῶν πηγῶν appellantur, id est a fontibus, circa quos villae consueverant condi. *cum gr.* πάγος *iungunt* DION. HAL. 4,15,2. PELUS. epist. 2,91. *vide* Paganalia, Paganicae feriae, paganus, pagina.

pala, -ae *f.* (i) *instrumentum rusticum*: VARRO ling. 5,134 pala a pangendo, 'l' 'gl' quod fuit. ISID. orig. 20,14,10 pala, quae ventilabrum vulgo dicitur, a ventilandis paleis nominata. (ii) *i.q. scapula*: ISID. orig. 11, 1, 94 palae sunt dorsi dextra laevaque eminentia membra, dicta quod in luctando eas premimus; quod Graeci πάλην dicunt. *vide* palea.

Palaestina, -ae *f.* ISID. orig. 14,3,19 Palaestina provincia Philistim urbem metropolim habuit ... ex qua civitate omnis circa eam regio Palaestina est nuncupata.

palaestra, -ae *f.* SERV. auct. 8,138 Mercurius ... amatam ... suam Palaestram remuneratus omne luctamen, quod corpore conficitur, palaestram vocari fecit. SERV. georg. 2,531 (=BREV. EXPOS. Verg. *ad l.*) palaestra ... dicta est vel ἀπὸ τῆς πάλης, id est a luctatione, vel ἀπὸ τοῦ πάλλειν, hoc est a motu urnae; nam ducti sorte luctantur. ISID. orig. 18,24 palaestra ... vel ἀπὸ τῆς πάλης, id est a luctatione, vel ἀπὸ τοῦ πάλλειν, id est a motu ruinae fortis, nominatum dicunt, scilicet quod in luctando, cum medios arripiant, fere quatiant; idque apud Graecos πάλλειν vocatur. *vide* palaestricos, palaestricus.

Palaestra, -ae *f.* (*nom. mul.*). *vide* palaestra.

palaestricos *adv.* NON. p. 154,7 palaestricos, quasi ex usu palaestrae.

palaestricus, -a, -um. MART. CAP. 4,369 palaestricum, quod intellegimus ex eo, quo percipere possit palaestram, non habet certum qualitatis nomen, ex quo dictum videtur, constat tamen a qualitate esse dictum.

palam. *vide* palea(1), palla, pallium, paludamentum, palus, plaustrum.

palanga, palangarius. *sub* phal-.

Palanto, -us *f.* (*nom. mul.*). *vide* Palatium.

palaria, -ium *n.* CHAR. gramm. p. 37,11 B. haec palaria, cum milites ad palos exercentur.

Palatina tribus. VARRO ling. 5,56 quattuor ... partis urbis tribus dictae ab locis, Suburana, Palatina, Esquilina, Collina (PLIN. nat. 18,13. PAUL. FEST. 368).

Palatini, -orum *m.* (*comites Evandri*). *vide* Palatium.

Palatinus mons. SERV. Aen. 8,51 mons Palatinus secundum Vergilium a Pallante, avo Evandri, est dictus, secundum Varronem (GRF 351,398) et alios a filia Evandri Pallantia, ab Hercule vitiata et postea illic sepulta, vel

certe a Pallante eius filio illic sepulto ...; alii a balatu ovium Balanteum volunt dictum, et exinde per antistichon Pallanteum dictum. sed si a balatu hoc nomen venerit, 'pa' longa est, sicut eam Martialis ponit plerumque; si autem a Pallante, 'pa' brevis est, ut eam ponit ubique Vergilius secundum suam opinionem.

Palatium, -i *n.* VARRO ling. 5,53 Palatium, quod Pallantes cum Evandro venerunt, qui et Palatini; <alii quod Palatini>, aborigines ex agro Reatino, qui appellatur Palatium, ibi consederunt; sed hoc alii a Palanto uxore Latini putarunt. eundem hunc locum a pecore dictum putant quidam; itaque Naevius (GRF 6,2) Balatium appellat (SCAUR. gramm. VII 14,5 quem nos Pyrrum antiqui Burrum et Palatium Balatium). DION. HAL. 1,31,4 *sq.* ὄνομα δὲ τῷ πολίσματι τούτῳ τίθενται Παλλάντιον ἐπὶ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ σφῶν μητροπόλεως (*cf.* 2,1,3). νῦν μέντοι Παλάτιον ὑπὸ Ῥωμαίων λέγεται συγχέαντος τοῦ χρόνου τὴν ἀκρίβειαν καὶ παρέχει πολλοῖς ἀτόπων ἐτυμολογιῶν ἀφορμάς. ὡς δέ τινες ἱστοροῦσιν, ὧν ἐστι καὶ Πολύβιος ... ἐπί τινος μειρακίου Πάλλαντος αὐτόθι τελευτήσαντος. LIV. 1,5,1 a Pallanteo, urbe Arcadica, Pallantium, dein Palatium montem appellatum (PLIN. nat. 4,20. SOL. 1,14. 7,11. IUST. 43,1,6). PAUL. FEST. 220 Palatium ... mons ... appellatus est, quod ibi pecus pascens balare consueverit, vel quod palare, id est errare, ibi pecudes solerent; alii quod ibi Hyperborei filia Palanto habitaverit ...; alii eundem, quod Pallas ibi sepultus sit, aestimant appellari (PS. AUR. VICT. orig. 5,3 *montem* primo ... a Pallante Pallanteum, postea nos Palatium diximus). SOL. 1,15 sunt qui velint a balatibus ovium mutata littera, vel a Pale pastorali dea, aut ut Silenus probat a Palantho Hyperborei filia, quam Hercules ibi conpressisse visus est, nomen monti adoptatum. ISID. orig. 15,3,5 Palatium a Pallante principe Arcadum dictum, in cuius honore Arcades Pallanteum oppidum construxerunt, et regiam in ipsius nomine conditam Palatium vocaverunt. *vide* Palatuar.

Palatuar, -aris *n.* FEST. 348 (PAUL. FEST. 349) Palatio, cui sacrificium quod fit, Palatuar dicitur.

palatum, -i *n.* ISID. orig. 11,1,55 palatum nostrum sicut caelum est positum, et inde palatum a polo per derivationem. sed et Graeci similiter palatum οὐρανόν appellant. *cf.* AUG. civ. 7,8 p.284,2 D. quod hiatus noster, cum os aperimus, mundo similis videatur; unde et palatum Graeci οὐρανόν appellant, et nonnulli, inquit *Varro* (GRF 245,169), poetae Latini caelum vocaverunt palatum. *thes. gloss.*

palea(1), -ae *f.* VARRO rust. 1,50,3 *in area stramentum* discedit in aperto loco palam; a quo potest nominata esse palea. ISID. orig. 17,3,19 palea a quibusdam vocari dicitur quod pala ventiletur ...; gentiles autem paleam a quadam Pale frugum inventrice nominaverunt ...; item alii a pabulo nuncupatam dicunt paleam, quod ea primum sola in pascendis animalibus praebebatur. *vide* pala, Pales.

palea(2), -ae *f.* SERV. georg. 3,53 'palearia' ... sunt pelles dependentes ex gutture ... *add.* auct. unde et paleae, quae collum amplectuntur. et ea pars anuli, quae gemmam cohibet, propter similitudinem palea dicitur. *thes. gloss.*

palearia, -ium *n.* ISID. orig. 12,1,30 *bovis* latitudo pellium a mento ad crura palearia dicuntur, a pelle ipsa, quasi pellearia. *vide* palea(2).

Pales, -is *f.* (*dea*). *cf.* ISID. orig. 15,13,18 *sub* palus(2). *vide* Palatium, palea(1), Palilia, palus(2).

Palibot(h)ra, -ae *f.* (*urbs Indiae*). *vide* Palibot(h)ri.

Palibot(h)ri, -orum *m.* (*gens Indiae*). PLIN. nat. 6,68 omnia in India ... antecedunt Prasi amplissima urbe ... Palibothra, unde quidam ipsam gentem Palibothros vocant (SOL. 52,12).

Palici, -orum *m.* (*di, Iovis et Thaliae filii*). SERV. Aen. 9,581 cum de terra erupissent duo pueri, Palici dicti sunt, quasi iterum venientes; nam πάλιν ἵκειν est iterum venire (MACR. Sat. 5,19,18 appellati ... Palici ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι, quoniam prius in terram mersi denuo inde reversi sunt). SCHOL. Stat. Theb. 12,156 Palici id est 'bis geniti' appellati sunt.

Palilia, -ium *vel* **Parilia**, -ium *n.* VARRO ling. 6,15 Palilia dicta a Pale, quod ei feriae, ut Cerialia a Cerere (OV. fast. 4,721. PAUL. FEST. 222. CHAR. gramm. p. 73,6 B. SERV. georg. 3,1. PROB. Verg. *ad l.* SCHOL. Pers. 1,72). PAUL. FEST. 222 vel, ut alii volunt, dicta Parilia, quod pro partu pecoris eidem (*sc. Pali*) sacra fiebant. SOL. 1,19 *Parilium* significationem de partu Iliae tractam volunt (CHAR. gramm. p. 73,7 B. POL. SILV. fast. Apr.21) MAR. VICTORIN. gramm. VI 25,23 Parilia dicuntur non Palilia, non a Pale dea, sed quod eo tempore omnia sata ... parturiant pariantque. *vide* Parilicius.

palimbacchius, -i *m.* (*pes metr.*). SACERD. gramm. VI 499,7 palimbacchius dicitur, quod bacchio contraponitur. AUDAX gramm. VII 335,13 palimbacchius dictus, quod contrarius sit bacchio. ISID. orig. 1,17,12 palimbacchius dictus quia iteratus a bacchio est. *cf.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 45,26. DIOM. gramm. I 479,20.

Palinurus(1), -i *m.* (*gubernator Aeneae*). FULG. Virg. cont. p.95,17 Palinurus ... quasi planororus, id est errabunda visio. *cf.* MART. 3,78,2 meiere vis iterum? iam Palinurus eris (*i.e. a* πάλιν οὐρεῖν). *vide* Palinurus(2).

Palinurus(2), -i *m.* (*promunturium vel portus*). DION. HAL. 1,53,2 ὡρμίσαντο ... κατὰ λιμένα τὸν Παλίνουρον, ὃς ἀφ' ἑνὸς τῶν Αἰνείου κυβερνητῶν τελευτήσαντος αὐτόθι ταύτης τυχεῖν λέγεται τῆς ὀνομασίας (VERG. Aen. 6,381. MEL. 2,69. LUCAN. 9,42 *sq.* [ADNOT. Lucan. 9,44]. SOL. 2,13). SCHOL. Hor. carm. 3,4,28 Palinurus, promuncturium est Siciliae, non a Palinuro Aeneae gubernatore dictum, sed ab Annibalis.

palla, -ae *f.* VARRO ling. 5,131 unum *genus amictus* quod foris ac palam, palla; alterum quod intus, a quo indusium. VARRO ap. SERV. Aen. 1,648 (GRF 365, 441) secundum Varronem palla dicta est ab inrugatione et mobilitate, quae est circa finem huiusmodi vestium, ἀπὸ τοῦ πάλλειν (ISID. orig. 19,25,2). *vide* pallium.

Pallantes, -ium *m.* (*comites Evandri*). *vide* Palatium.

Pallanteum, -i *n.* (*oppid. Italiae*). VERG. Aen. 8,55 *Evandri comites* posuere in montibus urbem Pallantis proavi de nomine Pallanteum. *cf. sub* Palatium DION. HAL. 1,31,1(2,1,3). LIV. 1,5,1. PS. AUR. VICT. orig. 5,3. ISID. orig. 15,3,5. *cf. sub* Palatinus mons SERV. Aen. 8,51. *vide* Palatium.

Pallantia, -ae *f.* (*Evandri filia*). *vide* Palatinus mons.

Pallas(1), -adis *et* -ados *f.* (*cogn. Minervae*). PAUL. FEST. 220 Pallas Minerva dicta est quod Pallantem Gigantem interfecerit, vel, sicut putabant, quod in Pallante palude nata est. FIRM. err. 16,2 quinta *Minerva* Pallante patre ... orta est, quae patris appellata nomine Pallas est ab hominibus

nuncupata. SERV. Aen. 1,39 *Pallas* ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὸ δόρυ, id est, ab hastae concussione, vel quod Pallantem giganta occiderit (*inde* ISID. orig. 8,11,75. *sim.* PROB. Verg. ecl. 2,61). ISID. orig. 8,11,75 Pallas ... dicta vel ab insula Pallene in Thracia, in qua nutrita est; vel ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὸ δόρυ *eqs. ex* SERV. *supra.*

Pallas(2), -antis *m.* (*nom. vir.*). (i) *pater Minervae*: *vide* Pallas(1). (ii) *proavus Evandri*: *vide* Pallanteum. (iii) *filius Evandri*: *vide* Palatinus mons, Palatium, Pallanteum. (iv) *gigas*: *vide* Pallas(1).

Pallene(1), -es *f.* (*nom. mul.*). *vide* Pallene(2).

Pallene(2), -es *f.* (*paeninsula Macedoniae*). SERV. auct. georg. 4,390 Pallene insula secundum Thermodontem, dicta a Pallene, Sithonis filia: quae nunc Chersonesus vocatur. *vide* Pallas(1).

palliatus, -a, -um. VARRO ap. DIOM. gramm. I 489, 18 (GRF 322,306) Graecas fabulas ab habitu ... palliatas Varro ait nominari. PRISC. gramm. II 139,7 pallium palliatus. 441,25 a pallio palliatus. *thes. gloss.*

pallium, -i *n.* VARRO ling. 5,133 hinc, quod facta duo simplicia paria, <pallia> parilia primo dicta, 'r' exclusum propter levitatem. ISID. orig. 19,24,1 dictum ... pallium a pellibus, quia prius super indumenta pellicia veteres utebantur, quasi pellea; sive a palla per derivationem. 19,24,9 pallium bellicum, dictum, aliquibus videtur, quod eo indutus palam faceret imperator bellum futurum. *vide* palliatus, spolium.

palma, -ae *f.* (i) *de arbore vel ramis*: VARRO ling. 5,62 palmam, quod ex utraque parte natura vincta habet paria folia. CASSIOD. in psalm. 91,13 l.205 A. palma ... dicta est quasi pacis alma. ISID. orig. 17,7,1 palma dicta quia manus victricis ornatus est, vel quod oppansis est ramis in modum palmae hominis. (ii) *de flagello vitis*: VARRO rust. 1,31,4 posterior *vitis* ... dicta primo videtur a pariendo parilema: exin mutatis litteris, ut in multis, dici coepta palma. (iii) *i.q. manus*: ISID. diff. 2,62 palma manus est dispansis digitis, sicut et arbor dispansis ramis (ISID. orig. 11,1,69 palma ab expansis palmae ramis). *vide* palmarius, palmatus, palmensis, palmes, palmula.

palmarius, -a, -um. PRISC. gramm. II 75,9 palmarium, quod in palma est, hoc est in laude.

palmatus, -a, -um. FEST. 209 tunica ... palmata a latitudine clavorum dicebatur, quae nunc a genere picturae appellatur. SERV. Aen. 11,334 palmata dicitur toga quam merebentur hi qui reportassent de hostibus palmam (*inde* ISID. orig. 19,24,5 *qui add.* ipsa vocabatur et toga picta, eo quod victorias cum palmis intextas haberet). *thes. gloss. v.s.* toga palmata.

palmensis, -e. PLIN. nat. 14,67 *vina* quae a palma una forte enata palmensia appellavere.

palmes, -itis *m.* PAUL. FEST. 220 palmites vitium sarmenta appellantur, quod in modum palmarum humanarum virgulas quasi digitos edunt (SCHOL. Verg. Veron. georg. 2,299 palmites dicuntur a naturali humanae palmae similitudine, quod in partes multifidas dividantur ut digiti. ISID. orig. 17,5,9 palmes ... diminutivum nomen est, quod nomen paragogum dicitur, quod a palma derivetur. palma enim habet nomen prototypum, quod dicitur principale, ab eo quod ex se derivativum faciat). *thes. gloss. vide* pampinus.

palmula, -ae *f.* (*pars lata remi*). PAUL. FEST. 220 palmulae appellantur

remi a similitudine manus humanae (SERV. Aen. 5,163 palmula extrema pars remi in modum palmae protenta. ISID. orig. 19,2,7 palmula est extrema latitudo remi, a palma dicta, qua mare inpellitur).

palo(r), –are(–ari) (*i.q. errare*). *vide* Palatium.

palpatio, –onis *f.* *vide* sepelio.

palpebra, –ae *f.* VARRO ap. HIER. tract. in psalm. II p.7,11 palpebras ab eo quod moveantur et palpitent appellari Varro tradit, hoc est ὀνοματοποιῶς (CASSIOD. in psalm. 10,51. 93 A. palpebrae dictae sunt a palpitando. 131,4 I. 116 A. ISID. diff. 2,54). LACT. opif. 10,2 palpebrae, quibus mobilitas id est palpitatio, vocabulum tribuit (SERV. Aen. 4,30 *palpebrae* a palpitatione dictae sunt. ISID. orig. 11,1,39). VINDIC. gyn. p.457 rec. P palpebras ... quia palpant.

palpitatio, –onis *f.* *vide* palpebra.

palpito, –are. *vide* palpebra, pulpa, pulsus.

palpo(1), –are. *vide* palpebra, palpo(2).

palpo, –onis *m.* NON. p. 163,10 palpo, quasi a palpando (PRISC. gramm. II 121,18). *cf.* DON. gramm. IV 374,13. CLEDON. gramm. V 37,22. CONSENT. gramm. V 341,2. EUTYCH. gramm. V 454,23. 459,34. *thes. gloss.*

paludamentum, –i *n.* VARRO ling. 7,37 propter quod conspiciuntur, qui ea habent, ac fiunt palam, paludamenta dicta. *cf.* GELL. 7,12,3 *qui negat compositum esse. vide* paludatus.

paludatus, –a, –um. FEST. 253 (PAUL. FEST. 252) paludati in libris auguralibus significat, ut ait Veranius (GRF 430,2), armati, ornati; omnia enim militaria ornamenta paludamenta dici. PRISC. gramm. II 441,26 a paludamento paludatus. *cf.* 562,15.

palumbes, –is *m.f.* ISID. orig. 12,7,62 palumbes [eo quod sint farsae, a pabulo – *hab.* TU *om.* BCK].

palus(1), –i *m.* *vide* Hispalis, palaria, paxillus.

palus(2), –udis *f.* VARRO ling. 5,26 palus paululum aquae in altitudinem et palam latius diffusae. ISID. orig. 15,13,18 paludes dictae a Pale pastorali dea, quod paleam, id est pabula, nutriant iumentorum.

Pamphagi, –orum *m.* (*pop. Aethiopiae*). PLIN. nat. 6,195 Pamphagi omnia mandentes. SOL. 30,7 Pamphagi, quibus esca est quidquid mandi potest (=ISID. orig. 9,2,130 *qui add.* unde et appellati).

Pamphilus, –i *m.* (*nom. vir.*). SERV. ecl. praef. p.4,9 in comoediis ... Pamphilus est totum amans.

pampinus, –i *m. et f.* ISID. orig. 17,5,10 dictus pampinus, quod de palmite pendeat.

Pan, –anis *et* –anos *m.* (*deus*). SERV. auct. Aen. 2,44 *Pan* dicitur ex Penelope et procis omnibus natus, sicut ipsum nomen Pan videtur declarare. SERV. ecl. 2,31 Pan deus est rusticus in naturae similitudinem formatus, unde et Pan dictus est, id est omne (COMMENT. Lucan. 3,402. ISID. orig. 8,11,81). BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,17 Apollodorus ... sine parentibus eum (*sc. Pana*) fingit, quoniam universum, id est τὸ πᾶν, huic deo sit adtributum. *vide* pandurium, panicula, panis.

panacea(–ia), –ae *f.* (*herba*). SERV. auct. Aen. 12,419 panaceam medicamentum dicunt ex conpluribus herbis compositum, quod ad omne vulnus facit ...; sane nomen mire conpositum.

Panacea(-ia), -ae *f.* (*dea*). PLIN. nat. 25,30 panaces ... numerosum et dis inventoribus adscriptum. unum quippe asclepion cognominatur, a quo is filiam Panaciam appellavit.

panaces, -is *n. vel f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,30 panaces ipso nomine omnium morborum remedia promittit. *vide* Panacea.

panarium, -i *n.* VARRO ling. 5,105 hinc (*sc. a pane*) panarium, ubi id (*sc. panem*) servabant, sicut granarium, ubi granum frumenti condebant. *thes. gloss.*

Panchaeus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Panchaia.

Panchaia, -ae *f.* (*regio Arabiae Felicis*). PROB. Verg. georg. 2, 137–9 Panchaia, Persidis regio, a rege Panchaeo dicitur.

panchrus. *m.* (*gemma*). ISID. orig. 16,12,1 panchrus varius ex omnibus pene coloribus constans; unde et nominatus. (*cf.* PLIN. nat. 37,178).

Panda, -ae *f.* (*dea*). ARNOB. nat. 4,3 et quod Tito Tatio, Capitolinum ut capiat collem, viam pandere atque aperire permissum est, dea Panda est appellata vel Pantica. *cf.* VARRO ap. NON. p.44,7 *sub* pando.

Pandana porta. PAUL. FEST. 220 Pandana porta dicta est Romae, quod semper pateret.

pandiculor, -ari. PAUL. FEST. 220 pandiculari dicuntur, qui toto corpore oscitantes extenduntur, eo quod pandi fiunt.

pandirium. *sub* pandurium.

pando, -ere. VARRO ap. NON. p. 44,1 pandere Varro (GRF 253,201) existimat ea causa dici, quod qui ope indigerent et ad asylum Cereris confugissent panis daretur: pandere ergo quasi panem dare: et quod numquam fanum talibus clauderetur: de Vita Populi Romani lib. I: 'hanc deam (*sc. Pandam*) Aelius putat esse Cererem; sed quod in asylum qui confugisset panis daretur, esse nomen fictum a pane dando, pandere, quod est aperire.' SERV. auct. Aen. 6,283 dicunt quidam 'pandit' ab eo quod est aperit venire. *cf.* passus(1).

pandochium, -i *n.* HIER. hom. Orig. in Luc. 34 p. 191,1 pandochium, id est stabulum, quod universos volentes introire suscipiat.

Pandora, -ae *f.* (*nom. mul.*). TERT. coron. 7 cum ab omnibus muneraretur, unde Pandora. HYG. astr. 2,15,3 mulierem ... a Vulcano factam deorum voluntas omni munere donavit; itaque Pandora est appellata. HYG. fab. 142 *Pandorae* Minerva animam dedit, ceterique dii alius aliud donum dederunt; ob id Pandoram nominarunt. FULG. myth. 2,6 p.46,23 Pandora ... Grece dicitur omnium munus, quod anima munus sit omnium generale (2,11 p.52,5).

pandurium(-us), -i *n.* (*m.*). SCHOL. Hor. carm. 4,12,10 a quo (*sc. Pane*) pandirium dicitur inventum. ISID. orig. 3,21,8 pandorius ab inventore (*sc. Pane*) vocatus.

pandus, -a, -um. PRISC. gramm. II 137,1 pando pandus, ne, si pandidus dicamus, male sonet alterna 'd' in utraque continua syllaba, quod in multis solent tam Graeci quam nos evitare (EUTYCH. gramm. V 453,21 ab invideo et pando minus una syllaba proferuntur invidus pandus. 454,29 pando pandus). *vide* pandiculor.

Pangaea, -orum *n.* (*mons Thraciae*). COMMENT. Lucan. 1,679 Pangaea loca sunt inter Thraciam et Macedoniam, dicta quod asperitate ac saxosis montibus careant et tantum modo terrena sint ac fecunda. 'Pangaea'

id est totum terra.

pango, -ere. FEST. 213 pangere figere; unde plantae pangi dicuntur *add.* PAUL. 212 inde etiam versus pangi vel figi in cera dicuntur. *cf.* paco, pactum. *vide* impages, pagina, pala(1), planta, propagino.

panicium. *sub* panicum.

panicula (-ucula, -ucla, -ulia), -ae *f.* PAUL. FEST. 220 panus facit deminutivum panucula. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,17 *Pana* volunt etiam lanificii repertorem, a quo dictas paniculas. ISID. orig. 19,29,7 panuliae, quod ex eis panni texantur; ipsae enim discurrunt per telam. *vide* panicum.

panicum, -i *et* **panicium,** -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 18,53 panicum a paniculis dictum. ISID. orig. 17,3,13 panicium dictum quod multis in regionibus ex eo panis vice homines sustententur, quasi panivicium (panificium, panecibium *v. ll.*).

panificium, -i *n.* VARRO ling. 5,105 a pane et faciendo panificium coeptum dici. *vide* panarium, panicum.

Panionia, -ae *f.* (*regio Ioniae*). PLIN. nat. 5,113 regio omnibus Ionibus sacra et ideo Panionia appellata.

panis, -is *m.* VARRO ling. 5,105 panis, quod primo figura faciebant, ut mulieres in lanificio, pannus (G; panus F; *loc. dub.*). VARRO ap. NON. p. 63,24 panis proprietatem a pascendo putant veteres aestimandam. Varro de Vita Populi Romani lib. I (GRF 254,202): 'pastillos et panes; haec vocabula pastus, quod esse pascere dicebant.' PLUT. quaest. conv. 8,6,5 πᾶνειν δὲ τὸν ἄρτον ὡς ἀνιέντα τὴν πεῖναν. CASSIOD. var. 6,18,6 Pan ... primus consparsas fruges coxisse perhibetur, unde et nomine eius panis est appellatus. ISID. orig. 20,2,15 panis dictus quod cum omni cibo adponatur, vel quod omne animal eum adpetat; πᾶν enim Graece omne dicitur. *thes. gloss. vide* pando, panicum, pastillus.

Pannonii, -orum *m.* (*pop. Pannoniae*). DIO CASS. 49,36,5 *Pannonii* ὀνομάζονται ... οὕτως ὅτι τοὺς χιτῶνας τοὺς χειριδωτοὺς ἐξ ἱματίων τινῶν ἐς πάννους ἐπιχωρίως πως καὶ κατατέμνοντες καὶ προσαγορεύοντες συρράπτουσι.

pannuceus(-ius), -a, -um. SCHOL. Pers. 4,21 pannucia vulgariter pro pannosa dixit, id est pannis obsita. ISID. orig. 19,22,24 pannucia (*sc. vestis*) nuncupata quod sit diversis pannis obsita.

pannus, -i *m.* VARRO ling. 5,114 *trad. pro* panus *q.v. vide* panicula, Pannonii, pannuceus.

Panotii, -orum *m.* (*pop. Scythiae*). ISID. orig. 11,3,19 Panotios apud Scythiam esse ferunt, tam diffusa magnitudine aurium ut omne corpus ex eis contegant. πᾶν enim Graeco sermone omne, ὦτα aures dicuntur. (*cf.* PLIN. nat. 4,95).

Pansa, -ae *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,254 vola homini tantum, exceptis quibusdam: namque et hinc cognomina inventa Planci, Plauti, Pansae, Scauri. QUINT. inst. 1,4,25 scrutabitur ... origines nominum ...; ubi erit aliud secretius, Sullae, Burri, Galbae, Plauti, Pansae, Scauri taliaque.

Pantagias, -ae *m.* (*fluvius Siciliae*). SERV. Aen. 3,689 cum plenus flueret, implebat sonitu paene totam Siciliam; unde et Pantagias quasi †pantacuos† (παντηχήεις *Schoell.*) dictus est, quasi ubique sonans.

panther, -is *m.* HIER. in Os. 5,14 l. 414 *panther* tam nomen bestiae quam

omnis bestia (*i.e. a* πᾶν *et* θήρ) accipi potest. ISID. orig. 12,2,8 panther dictus, sive quod omnium animalium sit amicus, excepto dracone (*ex* PHYSIOL. rec. Y. 29,2), sive quia et sui generis societate gaudet et ad eandem similitudinem quicquid accipit reddit, πᾶν enim Graece omne dicitur. *thes. gloss.*

panthera(1), -ae *f.* (*fera*). VARRO ling. 5,100 vocabula ... peregrina ut panthera, leo, utraque graeca, a quo etiam et rete quoddam panthera (panther *trad.*) et leaena. PRISC. gramm. II 156,7 genera ... conversa ut ... ὁ πάνθηρ haec panthera (III 505,35). 217,1 ab accusativo *graeco* panthera, cratera. *vide* panthera(2), pantherinus.

panthera(2), -ae *f.* (*genus retis*). VARRO ling. 5,100 *sub* panthera(1).

pantherinus, -a, -um. PLIN. nat. 13,96 mensis *citreis* praecipua dos in venam crispis vel in vertices parvos. illud oblongo evenit discursu ideoque tigrinum appellatur, hoc intorto, et ideo tales pantherinae vocantur.

Pantica, -ae *f.* (*dea*). ARNOB. nat. 4,3 *sub* Panda.

pantomimus, -i *m.* CASSIOD. var. 4,51,9 *pantomimo* a multifaria imitatione nomen est. *thes. gloss.*

panucula. *sub* panicula.

panulia. *sub* panicula.

panus, -i *m.* VARRO ling. 5,114 panus (pannus *trad.*) Graecum, ubi 'e' 'a' fecit (*cf.* πῆνος, *dor.* πᾶνος). CELS. 5,28,10 panum a similitudine figurae nostri vocant (NON. p. 149,17 panus ... est tumor ... inguinum; ex formae similitudine sic vocatur). *vide* panis, panuvellium.

panuvellium. VARRO ling. 5,114 panuvellium dictum a pano et volvendo filo.

papaver, -is *n.* SERV. ecl. 2,47 Papaver, Narcissus, Anethus pulcherrimi pueri fuerunt quique in flores suorum nominum versi sunt.

Papaver, -is *m.* (*nom. vir.*). *vide* papaver.

papilio, -onis *m.* (*tentorium*). HIER. in Zach. 14,16 l. 635 tabernacula atque tentoria, quae nunc a similitudine parvulae avis papiliones vocantur (ISID. orig. 15,10,3). *thes. gloss.*

papilla, -ae *f.* PAUL. FEST. 220 papillae capitula mammarum dictae, quod papularum sint similes. ISID. orig. 11,1,75 dictae papillae, quod eas infantes quasi pappant, dum lac sugunt. *thes. gloss. vide* expapillatus.

Papiria tribus. PAUL. FEST. 232 Papiria tribus a Papirio vocata.

Papirius, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Papiria tribus.

pappo, -are. *thes. gloss. vide* papilla.

papula, -ae *f.* ISID. orig. 4,8,21 papula est parvissima cutis erectio, circumscripta cum rubore; et ideo papula, quasi pupula. *thes. gloss. vide* papilla.

papyrus, -i *f. et* -um, -i *n.* ISID. orig. 17,9,96 papyrum dictum, quod igni et cereis est aptum; πῦρ enim Graeci ignem dicunt.

par, -ris. *vide* pallium, palma(1), parastata, parcus, paries, parma, paropsis, parricida, parricidium, pars, Parthi.

parabola, -ae *f.* AUG. in psalm. 77,1 parabola ... licet sit vocabulum Graecum, iam tamen pro Latino usurpatur. EUCHER. instr. 2 p. 161,10 *ex Graeco* parabola similitudo.

paracletus(-itus), -i *m.* EUCHER. instr. 2 p. 160,1 *ex Graeco* spiritus paraclitus, spiritus consolator sive advocatus.

paradisus, -i *m.* ISID. orig. 14,3,2 paradisus est locus in orientis partibus constitutus, cuius vocabulum ex Graeco in Latinum vertitur hortus.

Paraetonium, -i *n.* (*portus Africae*). *vide* paraetonium.

paraetonium, -i *n.* (*pigmentum*). PLIN. nat. 35,36 paraetonium loci nomen habet ex Aegypto.

paralipomenon, -i *n.* EUCHER. instr. 2 p. 161,2 *ex Graeco* paralipomenon: praetermissorum vel reliquorum, id est, quod hic historiae contingantur quae in regum libris praetermissae sunt (*sim.* ISID. orig. 6,2,12).

paranympha, -ae *f.* ISID. orig. 9,7,8 *pronuba* est et paranympha. nam nympha sponsa in nuptiis; et nympha pro lavationis officio, quod et ad nomen nubentis adluditur.

parasceve, -es *f.* AUG. in evang. Ioh. 117,2 parasceve ... latine praeparatio est; sed isto verbo graeco libentius utuntur Iudaei. EUCHER. instr. 2 p. 155,2 parasceve praeparatio, Graecum est. *thes. gloss.*

parastata, -ae *f.* ISID. orig. 19,2,11 parastatae stipites sunt pares stantes, quibus arbor (*sc. navis*) sustinetur.

Parca, -ae *et* **Parcae, -arum** *f.* (*Fata*). (a) *a partu*: VARRO ap. GELL. 3,16,10 (GRF 235,132) antiquos ... Romanos Varro dicit ... nomina Fatis tribus fecisse a pariendo et a nono atque decimo mense. nam 'Parca,' inquit, 'inmutata una littera, a partu nominata, item Nona et Decima a partus tempestivi tempore.' (b) *a non parcendo, per antiphrasin*: SACERD. gramm. VI 462,12 antiphrasis ... ut Parcae ab eo quod non parcant (DON. gramm. IV 402,5. DIOM. gramm. I 462,15. SERV. Aen. 1,22. 3,63. SERV. auct. georg. 1, 278 κατ' εὐφημισμόν. PHILARG. Verg. ecl. 4,47 rec. I. HIER. epist. 40,3. MART. CAP. 4,360. CLEDON. gramm. V 18,37. POMP. gramm. V 228,21. 259,39. 311, 3. ISID. orig. 1,37,24. 8,11,93). *thes. gloss.*

parco, -ere. *vide* Parca, parsimonia, pax.

parcus, -a, -um. GELL. 3,19,1 sq. legebatur Gavii Bassi ... liber de Origine Verborum et Vocabulorum, in quo scriptum fuit (GRF 489,6): 'parcus composito vocabulo est dictus, quasi par arcae, quando, sicut in arca omnia reconduntur eiusque custodia servantur et continentur, ita homo tenax parvoque contentus omnia custodita et recondita habet, sicuti arca. quam ob causam parcus quasi pararcus est nominatus.' ...; tum Favorinus ... inquit ...: 'parcus ... neque ab arca, neque ab arcendo, sed ab eo, quod est parum et parvum, denominatus est.'

pardalianches, -is *n.* (*herba, i.q. aconitum*). PLIN. nat. 8,100 pantheras perfricata carne aconito ... barbari venantur ...; quare pardalianches id venenum appellavere quidam (27,7. SOL. 17,10).

pardus, -i *m.* *vide* camelopardalis, leopardus.

pareas(-ias), -ae *m.* (*serpens*). COMMENT. Lucan. 9,721 'parias' quoniam erectus semper in caudam est (*i.e. quia* τὰς παρειάς *extollit*). *cf.* ISID. orig. 12,4,27.

parens, -entis *m. f.* ISID. orig. 9,5,4 parentes quasi parientes. *vide* parricida, parricidium.

parenticida, -ae *m.* ISID. orig. 10,225 *sub* parricidium.

pareutactos, -i *m.* NON. p. 67,12 pareutactoi, qui de pueritia veniunt ad pubertatem: a graeco vocabulum sumptum.

pariambus, -i *m.* (*pes metr.*). MAR. VICTORIN. gramm. VI 44,14 pariambus ideo, quod minus habeat unum tempus ab iambo (παρά enim

Graeci minus dicunt).

Parias, -antos *m.* (*nom. vir.*). *vide* Parii, Parium.

paricida. *sub* parricida.

paries, -etis *m.* ISID. orig. 15,8,2 paries nuncupatus quia semper duo sunt pares, vel a latere vel a fronte. *vide* parietinae.

parietinae, -arum *f.* ISID. orig. 15,8,3 parietinas dicimus quasi parietum ruinas: sunt enim parietes stantes sine tecto, sine habitantibus.

Parii, -orum *m.* (*incolae Pari insulae*). HYG. astr. 2,4,7 ex hoc (*sc. Philomelo*) ... Parianta demonstrant natum, qui de suo nomine Parios et oppidum Parion appellavit.

Parilia. *sub* Palilia.

Parilicius, -a, -um. PLIN. nat. 18,247 hoc (*sc. sidus suculae*) est vulgo appellatum sidus Parilicium, quoniam XI kal. Mai (*i.e. Palilia*), urbis Romae natalis, ... claritatem observationi dedit.

parilitas, -atis *f.* *vide* Sibylla.

pario, -ere. *vide* Palilia, palma, parens, praeda, puerpera, vipera.

Paris, -idis *m.* (*nom. vir.*). OV. epist. 15,360 paene puer caesis abducta armenta recepi hostibus et causam nominis inde tuli.

Parium(-ion), -i *n.* (*urbs Mysiae*). HYG. astr. 2,4,7 *sub* Parii. *cf.* ISID. orig. 14,6,29 *sub* Paros.

Parium marmor. ISID. orig. 14,6,29 Paros ... gignit ... marmor candidissimum, quod Parium dicunt.

parma, -ae *f.* VARRO ling. 5,115 parma, quod e medio in omnis partis par. ISID. orig. 18,12,6 parma levia arma, quasi parva, non clypeum.

Parma, -ae *f.* (*urbs Galliae Cisalpinae*). *vide* Parmenses.

Parmenses, -ium *m.* (*incolae Parmae*). VARRO ling. 8,56 Parma ... Parmenses.

Parnasus, -i *m.* (*mons*). ISID. orig. 14,8,11 Parnasus mons Thessaliae ... in duo finditur iuga: Cyrrham et Nissam; unde et nuncupatus; eo quod in singulis iugis colebantur Apollo et Liber.

paro(1), -are. *vide* vituperatio. *part.* paratus, -a, -um: *vide* pratum.

paro(2), -onis *m.* ISID. orig. 19,1,20 paro navigium piratarum aptum, et ex his ita vocatum. *vide* myoparo.

parochus(-os), -i *m.* PORPH. Hor. sat. 1,5,46 parochi ... cupiarii dicuntur, ἀπὸ τοῦ παρέχειν. NON. p. 48,21 parochos a graeco tractum est nomen, quod vehicula praeeat: ὀχήματα enim graece, latine vehicula appellantur.

paroecia, -ae *f.* EUCHER. instr. 2 p. 160,12 ex Graeco ... paroecia adiacens domus, id est dei.

paropsis(-obsis, -apsis), -idis *f.* CHAR. gramm. p. 135,15 B. parobsides feminino genere dicuntur, a pulmentario videlicet, quod Graeci ὄψον appellant. ISID. orig. 20,4,10 parapsis quadriangulum et quadrilaterum vas, id est paribus absidis.

Paros(-us), -i *f.* (*insula Cycladum*). ISID. orig. 14,6,29 historia dicit ... ex Philomelo Pareantum genitum, qui de suo nomine Paron insulam et oppidum appellavit (*ex* HYG. astr. 2,4,7 *sub* Parii). *vide* Parium marmor.

parotis, -idis *f.* ISID. orig. 4,8,2 parotidae sunt duritiae ... quae ... nascuntur in aurium vicinitates, unde et παρωτίδες sunt appellatae. ὦτα enim Graece auricula dicitur.

parra, -ae *f.* *vide* Parrhasius(1).

Parrhasius(1), -a, -um. SERV. Aen. 11,31 'Parrhasio Evandro' Arcadico a civitate Arcadiae, quam Donatus vult a parra avi dictam: quod procedit, si parra nomen est Graecum; si autem Latinum est, stulte sensit, nam Graecum nomen etymologiam Latinam non recipit. *add.* auct: alii Iovis filium Parrhasium dicunt, qui habuit Arcadem filium, ex quo primo Parrhasii, post Arcades dicti sunt.

Parrhasius(2), -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Parrhasius(1).

parricida, -ae *c.* POMP. gramm. V 306,19 parricida est qui parentem occidit. nam idcirco dictum est ita addita una littera 'r', parricida, quod parentem interimat. PRISC. gramm. II 26,7 par paris parricida, quod vel a pari componitur vel, ut alii, a patre: ergo si est a pari, 'r' euphoniae causa additur, sin a patre, 't' in 'r' convertitur; quibusdam tamen a parente videtur esse compositum et pro parenticida per syncopam et commutationem 't' in 'r' factum parricida. 177,22 *parricidam* dicimus ... a parente et a verbo caedere. LYD. mag. 1,26 p. 29,15 W. παρρικίδας δὲ Ῥωμαῖοι ὁμωνύμως τούς τε γονέων τούς τε πολιτῶν φονέας ἀποκαλοῦσι, παρέντες ἑκατέρους προσαγορεύοντες. ISID. diff. 1,462 parricidam dicimus qui occidit parentem; paricidam, qui socium atque parem. ISID. orig. 10,225 *sub* parricidium. *thes. gloss.*

parricidium, -i *n.* ISID. orig. 5,26,16 dictum parricidium quasi parentis caedem. 10,225 parricida proprie dicitur interfector parentis, quamvis quidam veteres hunc parenticidam dixerunt, quoniam parricidium et homicidium quocumque intellegi possit, cum sint homines hominibus pares. *thes. gloss.*

pars, partis *f.* ISID. orig. 18,2,8 *exuviae* et partes a pari divisione pro personarum qualitate, et laborum iusta decisione. *vide* bipertitus, expers, impertio, interpres, particeps, participium, participo, particula, particulo, partio, portio, proportio, tripartitus.

parsimonia, -ae *f.* DIOM. gramm. I 324,13 parco parsimonia (MACR. exc. gramm. V 636,15 ἀπὸ τοῦ parsi parsimonia. PRISC. gramm. II 120,2 parco parsi parsimonia).

Parthenia, -ae *f.* (*insula, i.q. Samos*). VARRO ap. LACT. inst. 1,17,8 insulam Samum scribit Varro (GRF 351,399) prius Partheniam nominatam, quod ibi Iuno adoleverit ibique etiam Iovi nupserit. *cf.* PLIN. nat. 5,135. HYG. fab. 14,16.

Partheniae, -arum *m.* (*Tarentini, Lacedaemone profecti*). IUST. 3,4,7 ob notam materni pudoris Partheniae vocati. *cf.* Parthenii. *vide* Parthenius(1).

Parthenii, -orum *m.* (*i.q. Arcadii*). PHILARG. Verg. ecl. 10,57 rec. I 'Parthenios' idest Arcadicos, a virginibus dicti, quae illic venari consuerunt ...; aliter: Parthenii Lacones ideo, quod, cum profecti essent ad bellum, reliqua iuventus stuprum cum virginibus fecit; inde nati Parthenii nominati sunt. *cf.* Partheniae.

parthenium, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 22,44 hac herba dicitur sanatus *verna* monstrata Pericli somnio a Minerva, quare parthenium vocari coepta est.

Parthenius(1), -i *m.* (*mons*). SERV. ecl. 10,57 Parthenius mons est Arcadiae, dictus a virginibus, quae illic venari consueverant. *add.* auct.: vel a Parthenio, Iovis filio ...; vel quod ibi virginitas Callistonis delibata sit: vel

quod Partheniae, Lacedaemonii, duce Phalanto ibi aliquando consedissent, priusquam in Italiam navigarent et Tarentum conderent.

Parthenius(2), -i *m.* (*Iovis filius*). *vide* Parthenius(1), Parthenopaeus.

Parthenopaeus, -i *m.* (*filius Meleagri*). HYG. fab. 99,2 Atalantes *filium* ... Parthenopaeum *nominaverunt*, quoniam [virgine simulante] in monte Parthenio eum exposuerat.

Parthenope(1), -es *f.* (*urbs, i.q. Neapolis*). SOL. 2,9 Parthenope a Parthenopae Sirenis sepulcro, quam Augustus postea Neapolim esse maluit (SERV. auct. georg. 4,563 Lutatius libro IV [GRF 122,2] dicit, Cumanos incolas a parentibus digressos Parthenopen urbem constituisse, dictam a Parthenope sirena, cuius corpus etiam illic sepultum sit. SERV. georg. ad l. Parthenope, id est Neapolis, quae primo ex corpore unius sirenis illic sepultae Parthenope est appellata. *sim.* MART. CAP. 6,642. ISID. orig. 15,1,60). *thes. gloss.*

Parthenope(2), -es (-ae) *f.* (*siren*). *vide* Parthenope(1).

Parthi, -orum *m.* (*incolae Parthiae*). IUST. 41,1,2 Parthi ... Scythorum exules fuere ...; Scythico sermone exules 'parthi' dicuntur (ISID. orig. 9,2,44). COMMENT. Lucan. 8,300 Parthi dicti eo, quod virtute praestent nec habeant pares. *vide* Parthia, Parthicus.

Parthia, -ae *f.* (*regio Asiae*). ISID. orig. 14,3,9 Parthiam Parthi ab Scythia venientes occupaverunt, eamque ex suo nomine vocaverunt.

Parthicus (panis). PLIN. nat. 18,105 *sub* artoleganus.

particeps, -cipis *m.* PS. ASCON. Verr. p. 253,7 aliud ... socius, aliud particeps: qui certam habet partem, non divise agit, ut socius. PRISC. gramm. III 503,24 componuntur ab eo (*sc. a parte*) expers ... et particeps. EUTYCH. gramm. V 455,11 a capio municeps particeps auceps. *vide* municeps.

participialis, -e. DIOM. gramm. I 342,4 participialis verborum modus est cuius verba, quod sint participiis similia, participialia dicuntur ... ut legendi legendo *eqs.*

participium, -i *n.* (*t.t. gramm.*). SACERD. gramm. VI 443,17 participium dictum est, quod partem (*i. genus et casum*) recipiat a nomine, partem (*i. tempora et significationem*) a verbo (*sim.* PROB. gramm. IV 138,27. DON. gramm. IV 363,13. 387,18. DOSITH. gramm. VII 408,2. CHAR. gramm. p. 232,11 B. DIOM. gramm. I 401,11. SERV. gramm. IV 406,2 quasi particapium [416,27. 440,17. EXPLAN. in Don. gramm. IV 513,9]. AUG. gramm. V 520,3. CLEDON. gramm. V 22,28. 34,16. 70,12. EXPLAN. in Don. gramm. IV 489,2. POMP. gramm. V 97,26. 256,10. AUDAX gramm. VII 348,32. CASSIOD. inst. 2,1,2. ISID. orig. 1,11). PRISC. gramm. III 503,23 *a parte* compositum: participium, participo. *vide* participialis.

participo, -are. PRISC. gramm. III 503,23 *a parte* compositum: participium, participo. *thes. gloss.*

particula, -ae *f.* PRISC. gramm. III 503,21 diminutivum *partis* particula.

particulo, -onis. *m.* NON. p. 20,4 particulones dicti sunt coheredes, quod partes patrimonii sumant.

partio, -ire (*vel* -ior, -iri). PRISC. gramm. III 503,21 derivatum *a parte* ... verbum ... partio et partior.

Partula, -ae *f.* (*dea*). TERT. anim. 37 superstitio Romana deam finxit ... Partulam, quae partum gubernet.

partus, -us *m.* *vide* Agrippa, Parca, Palilia.

parum. *vide* parcus.

parumper. PAUL. FEST. 221 parumper significat paulisper, quasi perparvum, hoc est valde parvum; refertur autem ad tempus.

parvitas, -atis *f.* *vide* passer.

parvulus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 196, 26 B. parvus parvulus. *vide* puella, pupillus.

parvus, -a, -um. *vide* parma, parvulus, paupertas.

pascha, -ae *f.* (*et* -atis *n.*). LACT. inst. 4,26,40 immolatio pecudis ab iis ipsis qui faciunt pascha nominatur ἀπὸ τοῦ πάσχειν, quia passionis figura est, quam deus ... tradidit ... populo suo celebrandam. *aliter*: AUG. in psalm. 68,2 l. 17 A. non est ... Pascha graecum nomen, sed hebraeum. resonat ... in graeca lingua passionem, quia πάσχειν pati dicitur; sed *in hebraea lingua* ... pascha transitum commendat (*sim.* AUG. in psalm. 140,25 l. 26 A. AUG. civ. 16,43 p. 194,28 D. AUG. in evang. Ioh. 55,1. ISID. eccl. off. 1,32,2. ISID. orig. 6,17,11). *thes. gloss.*

pasco, -ere. *vide* compascuus, impesco, pabulum, panis, pastillus, pastinaca, pax, pecus, pestilentia, piscis, pistus.

Pasiphae(-e), -es *f.* (*uxor Minois*). FULG. myth. 2,7 p. 47,18 Pasiphen ... id est quasi pasifanon, quod nos Latine omnibus apparentem dicimus.

passales(pasc-). PAUL. FEST. 222 passales et oves et gallinae appellantur, quod passim pascuntur.

passer, -eris *m.* ISID. orig. 12,7,68 passeres sunt minuta volatilia, a parvitate vocata.

passim. *vide* passales.

passio, -onis *f.* PRISC. gramm. III 505,12 passio magis a patior est *quam a* pando. *vide* pascha, passivus.

passivus, -a, -um. (*de genere verborum*). CHAR. gramm. p. 211,29 B. passivum est activo contrarium, quod pati quid significat, ut uror. 213, 16 B. cum omnia verba aut actione activa aut passione passiva ... dicantur. AUDAX gramm. VII 346,16 passiva *verba* quare? quia patiuntur, ut verberor (=ISID. orig. 1,9,7).

passum. *sub* passus(1).

passus(1), -a, -um. (*part.* pando). PLIN. nat. 14,17 a patientia nomen acinis datur passis. *vide* passus(2). **passum,** -i (*n. pro subst.*): VARRO ap. NON. p. 551,23 Varro de Vita Populi Romani lib. I: 'passum nominabant, si in vindemia uvam diutius coctam legerent eamque passi essent in sole aduri.' NON. p. 370,9 passum dicitur genus liquoris, quod ex uva passa cogitur. SERV. georg. 2,93 passum ... dicitur a patiendo; nam decoquitur mustum et inde fit passum. ISID. orig. 20,3,14 passum, quidquid ex uva passa conpressum effluxerit. dicitur ... passum a patiendo: nam percutitur uva siccior et decoquitur, et inde fit passum.

passus(2), -us *m.* NON. p. 370,19 passum, extensum, patens: unde et passus dicimus, quod gressibus mutuis pedes patescunt. PRISC. gramm. III 505,9 passus ... id est quod patet in spatio distantiae pedum.

pastillum, -i *n.* VARRO ap. CHAR. gramm. p. 42,15 B. *sub* pastillus.

pastillus, -i *m.* VARRO ap. NON. p. 63,25 (GRF 254,202) *sub* panis. VARRO ap. CHAR. gramm. p. 42,15 B. hic panis hic pastillus et hoc pastillum, ut Varro dixit. (PAUL. FEST. 222 pastillus forma parvi panis

utique diminutivum est a pane. CHAR. gramm. p. 114,7 B. 119,22 B.).

pastinaca, -ae *f.* ISID. orig. 17,10,6 pastinaca vocata quod eius radix praecipuus pastus sit hominis.

pastinum, -i *n.* *vide* repastino.

Patara, -ae *f.* (*urbs Lyciae*). *vide* Patareus.

Patareus, -i *m.* (*cogn. Apollinis*). SERV. Aen. 4,143 constat Apollinem ... apud Pataram, Lyciae civitatem, dare responsa: unde Patareus Apollo dicitur (SERV. auct. Aen. 4,377).

Patavium, -i *n.* (*urbs Galliae Cisalpinae*). SERV. auct. Aen. 1,242 *Antenor* urbem Patavium condidit; id enim responsi acceperat, eo loco condere civitatem quo sagittis avem petisset. ideo, ex avis petitae auspicio, Patavium nominatum. SERV. Aen. 1,247 Patavium ... dictum vel a Padi vicinitate, quasi Padavium, vel ἀπὸ τοῦ πέτασθαι, quod captato augurio dicitur condita, vel quod avem telo petisse dicitur et eo loco condidisse civitatem. *add.* auct.: alii a palude Patina, quae vicina civitati fuisse dicitur, Patavium dictam putant. SCHOL. Verg. Veron. ad l. sunt qui Patavium a Patena palude dictum putent, quae prope <urbem fuit. alii eam a P>ado flumine vocatam volunt, ut littera una sit mutata postea ex Padavio.

patefacio, -ere. *vide* pater, Patella.

Patel(l)ana. *sub* Patella.

patella, -ae *f.* VARRO ling. 5,120 *sub* patina. ISID. orig. 20,8,2 patella quasi patula; olla est enim oris patentioribus.

Patella *et* **Patel(l)ana,** -ae *f.* (*dea*). ARNOB. nat. 4,7 Patellana numen est et Patella, ex quibus una est patefactis, patefaciendis rebus altera praestituta. AUG. civ. 4,8 p.156,2 D. cum folliculi patescunt, ut spica exeat, deam Patelanam (*sc. Romani praefecerunt*).

patena. *sub* patina.

pateo, -ere. *vide* Pandana porta, passus(2), pater, patera, Patella, patibulum, patina, Patulcius, patulus, potens, potestas, propatulus.

pater, -tris *m.* VARRO ling. 5,65 *Iuppiter* pater, quod patefacit semen: nam tum est conceptum, patet, inde cum exit quod oritur. ISID. orig. 9,5,3 pater ... dictus eo quod patratione peracta filium procreet. patratio enim est rei veneriae consummatio. Lucretius (4,1129): 'et bene patra patrum.' (parta patrum LUCR.). *vide* Diespiter, Iuppiter, Maspiter, Opiter, patria, patricius, patrimus, patrisso, patrius, patrocinium, patronus, patruelis, patruus, spurius. *pl.* **patres,** -um (*i.q. senatores*): CIC. rep. 2,14 principes, qui appellati sunt propter caritatem patres. DION. HAL. 2,8,1 τοὺς δ' ἐν τῇ κρείττονι πατέρας (*sc.* ἐκάλει ὁ Ῥωμύλος) εἴτε διὰ τὸ πρεσβεύειν ἡλικίᾳ τῶν ἄλλων, εἴθ' ὅτι παῖδες αὐτοῖς ἦσαν, εἴτε διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ γένους, εἴτε διὰ πάντα ταῦτα. SALL. Catil. 6,6 vel aetate vel curae similitudine patres appellabantur (ISID. orig. 9,4,10). LIV. 1,8,7 patres certe ab honore patriciique progenies eorum appellati. *cf.* PLUT. Rom. 13,3. PLUT. quaest. Rom. 58 p.278D *sub* patricius. *aliter*: PAUL. FEST. 247 (*cf.* FEST. 246) patres senatores ideo appellati sunt, quia agrorum partes adtribuerant tenuioribus ac si liberis propriis.

patera, -ae *f.* VARRO ling. 5,122 paterae, ab eo quod Latini <patere> dicunt, ita dictae (*Collart*; Latini ita dicunt dictae *trad.*). MACR. Sat. 5,21,4 patera ... ut et ipsum nomen indicio est, planum ac patens est. ISID. orig. 20,5,2 paterae phialae sunt dictae vel quod in ipsis potare solemus, vel quod

patentes sunt dispansisque labris. *thes. gloss.*

patibulum, -i *n.* (i) *i.q. furca*: PRISC. gramm. II 124,13 patior vel pateo patibulum. ISID. orig. 5,27,33 crux vel patibulum, in quo homines adpensi cruciantur vel patiuntur; unde et nomina habent. (ii) *serae genus*: NON. p. 366,15 patibulum, sera qua ostia obcluduntur; quod hac remota valvae pateant.

patiens, -entis. *sub* patior.

patientia, -ae *f.* LACT. inst. 5,7,6 quomodo ... patientia vim suam nomenque retineret, si nihil esset quod pati cogeremur? *vide* passus(1).

patina(-ena), -ae *f.* VARRO ling. 5,120 patenas a patulo dixerunt, ut pusillas, quod his libarent cenam, patellas. ISID. orig. 20,4,10 patena, quod dispansis patentibusque sit oris.

Patina palus. *vide* Patavium.

patior, pati. ISID. orig. 18,6,4 παθεῖν Graece dicitur pati; unde et patior et patitur dicimus. *vide* passio, passivus, passus(1), patibulum, patientia. *part.* **patiens,** -entis: ISID. orig. 10,201 patiens dictus a pavendo. pavere enim ferire est. percutitur enim et tolerat.

patratio, -onis *f.* *vide* pater.

patratus. *sub* patro.

patria, -ae *f.* CASSIOD. in psalm. 95,7 l.164 A. patria ... dicta est quasi patris atria. *vide* patrius.

patriarcha(-es), -ae *m.* ISID. orig. 7,7,1 patriarchae interpretantur patrum principes. ἀρχός enim Graece princeps est.

patriciatus, -us *m.* CASSIOD. var. 6,2,4 patriciatus culmen ascende, quod quidam iuridicorum a patribus dictum esse voluerunt.

patricius, -i *m.* DION. HAL. 2,8,3 (*cf.* 2,8,1 *sub* pater) οἱ μὲν δὴ τὰ πιθανώτατα περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας ἱστοροῦντες διὰ ταύτας τὰς αἰτίας κληθῆναί φασι τοὺς ἄνδρας ἐκείνους πατέρας καὶ τοὺς ἐκγόνους αὐτῶν πατρικίους, οἱ δὲ πρὸς τὸν ἴδιον φθόνον ἀναφέροντες τὸ πρᾶγμα καὶ διαβάλλοντες εἰς δυσγένειαν τὴν πόλιν οὐ διὰ ταῦτα πατρικίους ἐκείνους κληθῆναί φασιν, ἀλλ' ὅτι πατέρας εἶχον ἀποδεῖξαι μόνοι, ὡς τῶν γε ἄλλων δραπετῶν ὄντων καὶ οὐκ ἐχόντων ὀνομάσαι πατέρας ἐλευθέρους. LIV. 10,8,10 en unquam fando audistis patricios primo esse factos non de caelo demissos sed qui patrem ciere possent, id est, nihil ultra quam ingenuos? (*cf.* CINC. ap. FEST. 241 [GRF 374,5]). PLUT. quaest. Rom. 58 p.278D τοὺς μὲν ἐξ ἀρχῆς κατανεμηθέντας ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου πατέρας ἐκάλουν καὶ πατρικίους, οἷον εὐπατρίδας ὄντας, πατέρας αὐτῶν ἔχοντας ἀποδεῖξαι. PLUT. Rom. 13,2 πατρικίους δὲ τοὺς βουλευτὰς κληθῆναι λέγουσιν οἱ μὲν ὅτι παίδων γνησίων πατέρες ἦσαν, οἱ δὲ μᾶλλον ὡς αὐτοὺς ἔχοντας ἑαυτῶν ἀποδεῖξαι πατέρας, ὅπερ οὐ πολλοῖς ὑπῆρξε τῶν πρώτων εἰς τὴν πόλιν συρρεόντων. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς πατρωνείας. ISID. orig. 9,3,25 patricii inde vocati sunt, pro eo quod sicut patres filiis, ita provideant reipublicae. *thes. gloss.* *vide* Patricius vicus.

Patricius vicus. PAUL. FEST. 221 Patricius vicus Romae dictus eo, quod ibi patricii habitaverunt, iubente Servio Tullio, ut, si quid molirentur adversus ipsum, ex locis superioribus obprimerentur.

patrimus, -a, -um *et* **patrimes.** FEST. 234 (=PAUL. FEST. 235) pater patrimus dicebatur apud antiquos, qui, cum iam ipse pater esset, habebat etiam tum patrem. PAUL. FEST. 126 matrimes et patrimes dicuntur, quibus matres et patres adhuc vivunt.

patrisso, -are. PRISC. gramm. II 24,9 patrisso pro πατρίζω. 431,24 a patre 'patrisso' (433,16. 563,11).

patrius, -a, -um. SERV. auct. Aen. 11,374 'patrii' et a patre, et a patria potest dici (*cf.* SERV. Aen. 12,736 'patrio' modo 'paterno' significat ...; alias 'patrium' a patria est derivatum). *thes. gloss.*

patro, -are. PRISC. gramm. II 433,16 a patre 'patro patras'. *vide* impetro, pater. *part. adi.*: **pater patratus**. LIV. 1,24,6 pater patratus ad ius iurandum patrandum, id est, sanciendum fit foedus. PLUT. quaest. Rom. 62 p. 279B πάτερ πατρᾶτος ... ᾧ πατὴρ ζῇ καὶ παῖδες εἰσίν (*confunditur cum* patrimus).

patrocinium, -i *n.* FEST. 233 (=PAUL. FEST. 232) patrocinia appellari coepta sunt, cum plebs distributa est inter patres, ut eorum opibus tuta esset. *cf.* PLUT. Rom. 13,2 οἰόμενοι Πάτρωνά τινα τῶν σὺν Εὐάνδρῳ παραγενομένων, κηδεμονικὸν τῶν ὑποδεεστέρων ὄντα καὶ βοηθητικόν, ἀφ' αὐτοῦ τῷ πράγματι ταύτην τὴν προσηγορίαν ἀπολιπεῖν.

patronus, -i *m.* *cf.* PLUT. Rom. 13,2 *sub* patrocinium. SERV. Aen. 6,609 si ... clientes quasi colentes sunt, patroni quasi patres, tantundem est clientem, quantum filium fallere. ISID. orig. 10,205 patroni a patribus dicti sunt, quod huiusmodi affectum clientibus exhibeant ut quasi patres illos regant. *thes. gloss.*

patruelis, -e. GAIUS inst. 3,10 fratres patrueles ... qui ex duobus fratribus progenerati sunt (dig. 38,10,1,6. PAUL. dig. 38,10,10,15). ISID. orig. 9,6,13 fratres patrueles dicti, eo quod patres eorum germani fratres inter se fuerunt. *thes. gloss.*

patruus, -i *m.* PAUL. dig. 38,10,10,14 patruus ... est patris frater et ipse dupliciter intellegendus est ex patre vel matre. ISID. orig. 9,6,16 patruus frater patris est, quasi pater alius. *thes. gloss.*

Patulcius, -i *m.* (*cogn. Iani*). SERV. auct. Aen. 7,610 alii Patulcium (*sc. Ianum dicunt*), quod patendarum portarum habeat potestatem. MACR. Sat. 1,9,16 Patulcium et Clusivium *Ianum invocamus* quia bello caulae eius patent, pace clauduntur.

patulus, -a, -um. FEST. 229 patuli boves, quorum cornua in diversum super modum patent (PAUL. FEST. 221). SERV. ecl. 1,1 patulum dicimus quod patet naturaliter, ut nares, arbor (=ISID. diff. 1,434). *thes. gloss. vide* patella, patina.

Paventia, -ae *f. vel* **Paventina**, -ae *f.* (*dea*). TERT. nat. 2,11 habent et Paventinam *deam* pavoris. AUG. civ. 4,11 p. 161,9 D. de pavore infantum Paventia (*sc. Iuppiter*) nuncupetur.

paveo, -ere. *vide* patior, pavidus, pavimentum.

pavidus, -a, -um. ISID. orig. 10,230 pavidus est quem vexat trepidatio mentis. habet cordis pulsationem ...; nam pavere ferire est.

pavimentum, -i *n.* FEST. 363 pavire ... ferire, a quo et pavimenta. id ex Graeco, quod illi παίειν, quod nos ferire (ISID. orig. 15,8,10 vocata ...pavimenta eo quod paviantur, id est caedantur [19,10,25]. 17,7,66 paviatur, id est tundatur; unde et pavimentum). PAUL. FEST. 191 pueri, quod puviendo coercentur, id est plagis, unde et pavimenta. ISID. orig. 10,230 pavere ferire est, unde et pavimentum.

pavio, -ire. PAUL. FEST. 363 *sub* pavimentum. *thes. gloss. vide* pavimentum, pausea, pavor, tripudium.

paulisper. DON. Ter. Ad. 70 tantisper quasi tantumper et paulisper quasi paulumper ut parumper dictum.

paululus, -a, -um. *vide* palus(2), pauper.

paulus, -a, -um. *vide* Paulus, pauper. **paulum.** *adv.* CIC. orat. 153 *sub* mola. *vide* pauxillus.

Paulus, -i *m.* (*cogn. vir*). ISID. orig. 7,9,9 Latino ... sermone Paulus a modico (*i.e. a paulo*) dictus.

pavo, -onis *m.* VARRO ling. 5,75 ab suis vocibus ut ... pavo, anser, gallina (ISID. orig. 12,7,9. 12,7,48).

pavor, -oris *m.* ISID. orig. 15,8,10 paviantur, id est caedantur. unde et pavor, quia caedit cor (=19,10,25). *vide* Paventia.

pauper, -eris. VARRO ling. 5,92 pauper a paulo lare. CASSIOD. in psalm. 9,35 l.577 A. pauper ... dictus est a paululo lare.

paupertas, -atis *f.* VARRO ap. NON. p. 43,29 (GRF 254,203) paupertas dicta est a pecunia parva. Varro de Vita Populi Romani lib. I: 'pecuniaque erat parva: ab eo paupertas dicta.'

pausea(-ia), -ae *f.* SERV. georg. 2,86 'pausia baca' oliva a paviendo dicta, id est tundendo (BREV. EXPOS. Verg. *ad l.* ISID. orig. 17,7,66).

pauxillisper. NON. p. 155,33 pauxillisper, a pauxillo ...; id est, per particulas.

pauxillus, -a, -um *et* **pauxillum.** *adv.* PRISC. gramm. II 29,13 'l' transit in 'x', ut paulum pauxillum. *vide* paulus, pauxillisper.

pax, pacis *f.* FEST. 230 (PAUL. FEST. 231) pacem a pactione condicionum putat dictam Sinnius Capito (GRF 461,10), quae utrique inter se populo sit observanda (ULP. dig. 2,14,1,1 *sub* pactum). CASSIOD. in psalm. 121,7 l. 217 A. pax ... a parcendo, sive a pascendo dicta est. ISID. orig. 18,1,11 pacis vocabulum videtur a pacto sumptum. *vide* pactum, palma.

paxillus, -i *m.* NON. p. 153,4 paxillus, diminutivum, a palo (ISID. orig. 11,1,45). *thes. gloss.*

peccator, -oris *m.* ISID. orig. 10,228 peccator a pelice, id est meretrice vocatus, quasi pelicator.

pecten, -inis *m.* VARRO ling. 5,129 pecten, quod per eum explicatur capillus. ISID. orig. 11,1,74 pectinem dici, quod pexos capillos faciat (20,13,4). 19,29,2 pectines, quod pexa fila reddant et inpremant.

pecto, -ere. VARRO ling. 6,96 quae in graeca lingua putant latina, ut ... pectere a πέκειν. *vide* pecten, pectus.

pectoralis tunica. ISID. orig. 19,22,7 pectoralis *tunica*, quia apud antiquos brevis erat ut tantum pectus operiret, licet nunc profusior est.

pectus, -oris *n.* ISID. diff. 2,64 pectus hominis ab aspectu vocatum. ISID. orig. 11,1,74 pectus vocatum, quod sit pexum inter eminentes mamillarum partes. *vide* expectoro, pectoralis tunica.

pecuarius, -a, -um. SERV. georg. 3,64 'pecuaria' ab eo, quod est pecuare, venit. PS. ASCON. div. in Caec. p. 196,20 qui quaestus sui causa si decumas redimunt, <decumani dicuntur>, si portum aut pecora publica, portorii aut pecuarii. ISID. orig. 16,18,4 apud antiquos peculium dicebatur a pecudibus ...; unde et pecuarius vocabatur qui erat dives, modo vero pecuniosus.

peculator, -oris *m.* PS. ASCON. Verr. p. 206,21 'peculator' ... qui furtum facit pecuniae publicae. ISID. orig. 10,221 peculator, pro eo quod sit

pecuniae publicae defraudator. *thes. gloss.*

peculatus, –us *m.* VARRO ling. 5,95 hinc peculatum publicum primo ut cum pecore diceretur multa et id esset coactum in publicum, si erat aversum. FEST. 213 (PAUL. FEST. 212) peculatus est nunc quidem qualecunque publicum furtum, sed inductum est a pecore, ut pecunia quoque ipsa. iam etiam noxii pecore multabantur (FEST. 237 peculatus furtum publicum dici coeptus est a pecore, quia ab eo initium eius fraudis esse coepit. PAUL. FEST. 75 *sub* depeculatus). ISID. orig. 5,26,22 a pecunia peculatum esse dictum. *thes. gloss.*

peculiarius, –a, –um. VARRO ling. 5,95 quod in pecore pecunia tum pastoribus consistebat et standi fundamentum pes ..., a pede pecudem appellarunt, ut ab eodem pedicam et pedisequum et peculiariae oves aliudve quid: id enim peculium primum.

peculium, –i *n.* COLUM. 6 praef. 4 nomina ... pecuniae et peculii tracta videntur a pecore (FEST. 249 [PAUL. FEST. 248]. PAUL. FEST. 23). SERV. ecl. 1,32 omne patrimonium apud maiores peculium dicebatur a pecoribus, in quibus eorum constabat universa substantia (ISID. orig. 5,25,5. 16,18,4). PHILARG. Verg. ecl. 1,32 rec. I peculium dicitur facultas servi, quae a pecore. *id.* rec. II peculium quasi pecudium. *thes. gloss. vide* pecunia.

pecunia, –ae *f.* VARRO ling. 5,92 pecuniosus a pecunia magna, pecunia a pecu: a pastoribus enim horum vocabulorum origo (VARRO rust. 2,1,11 a quibus [*sc. pecoribus*] ipsa pecunia nominata est; nam omnis pecuniae pecus fundamentum. OV. fast. 5,281. COLUM. 6 praef. 4 *sub* peculium. PLIN. nat. 18, 11. FEST. 213 [PAUL. FEST. 212] *sub* peculatus. FEST. 249 [PAUL. FEST. 248] *sub* peculium. PAUL. FEST. 23. CHAR. gramm. p. 137,31 B. LYD. mag. 1,21 p.24,26 W.). PLIN. nat. 33,43 Servius rex primus signavit aes ...; signatum est nota pecudum, unde et pecunia appellata (CASSIOD. var. 7,32,3 pecunia ... a pecudis tergo nominata. ISID. orig. 16,18,3 pecunia prius de pecudibus et proprietatem habebat et nomen; de corio enim pecudum nummi incidebantur et signabantur. 16,18,4). SERV. ecl. 1,32 peculium dicebatur a pecoribus ...; unde etiam pecunia dicta est a peculio. *vide* peculator, peculatus, pecuniosus.

Pecunia, –ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,21 p.171,16 D. quid necesse erat ... deae Pecuniae, ut pecuniosi essent.

pecuniosus, –a, –um. VARRO ling. 5,92 pecuniosus a pecunia magna, pecunia a pecu: a pastoribus enim horum vocabulorum origo (8,15. 8,18). CIC. rep. 2,16 tunc erat res in pecore et in locorum possessionibus, ex quo pecuniosi et locupletes vocabantur (*affertur* ap. NON. p. 42,22. *cf.* ISID. orig. 10,209). QUINT. inst. 5,10,55 pecuniosum a pecorum copia. CHAR. gramm. p. 395,8 B. pecuniosus qui habet pecuniam vel pecora. ISID. orig. 16,18,4 unde (*sc. a pecudibus*) pecuarius vocabatur ..., modo vero pecuniosus.

pecus(1), –oris *n.* VARRO ling. 5,95 pecus ab eo quod perpascebant, a quo pecora universa (SERV. auct. Aen. 1,435 pecus ..., id est a pascendo. ISID. orig. 12,1,6 omne animal pecus a pascendo vocatum. 12,6,1). *vide* depeculatus, Palatium, pecuarius, peculatus, peculium, pecunia, pecuniosus.

pecus(2), –udis *f.* VARRO ling. 5,95 quod in pecore pecunia tum pastoribus consistebat et standi fundamentum pes ..., a pede pecudem appellarunt. ISID. orig. 12,1,6 pecudes ... tantum illa animalia quae eduntur,

quasi pecuedes. *vide* pecuarius, peculium, pecunia, pecuniosus.

pedale, –is *n.* CHAR. gramm. p. 391,30 B. pedale mensura est pedis.

Pedana regio. PORPH. Hor. epist. 1,4,2 Pedum oppidum haut longe ab Urbe fuit. nunc non est, verum adhuc regio ipsa Pedana dicitur.

pedarius senator. GELL. 3,18,1 non pauci sunt qui opinantur pedarios senatores appellatos, qui sententiam in senatu non verbis dicerent, sed in alienam sententiam pedibus irent ...; atque haec etiam vocabuli istius ratio dicitur, quam Gavius Bassus (GRF 490,7) in commentariis suis scriptam reliquit. senatores enim dicit in veterum aetate, qui curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam vehi ...; sed eos senatores, qui magistratum curulem nondum ceperant, pedibus itavisse in curiam; propterea senatores nondum maioribus honoribus usos pedarios nominatos.

pedatus, –us (*abl.* –u *vel* –o) *m.* NON. p. 64,18 pedato positum pro repetitu vel accessu, quasi per pedem, sicut nunc vulgo dicitur, tertio pedato.

pedetemptim. DON. Ter. Phorm. 552 'pedetemptim' caute, a pedibus et temptando. PRISC. gramm. III 63,18 a pede et tempto: pedetemptim. *thes. gloss.*

pedica(–uca), –ae *f.* VARRO ling. 5,95 a pede pecudem appellarunt, ut ab eodem pedicam et pedisequum. SERV. georg. 1,307 (=BREV. EXPOS. *ad l.*) 'pedicas' laqueos, quibus pedes inlaqueantur (ISID. orig. 5,27,8 peducae sunt laquei quibus pedes inlaqueantur, dictae a pedibus capiendis).

pedicosus(–ucosus), –a, –um. PAUL. FEST. 211 pedes dicuntur, quos diminutive pediculos dicimus. ab his pedicosi appellantur. ISID. orig. 12,5,14 *sub* pediculus.

pediculus(–uculus), –i *m.* ISID. orig. 12,5,14 peduculi vermes cutis a pedibus dicti. unde et peducosi dicuntur quibus peduculi in corpore effervescunt.

pedisequus, –a. VARRO ling. 5,95 a pede pecudem appellarunt, ut ab eodem pedicam et pedisequum.

pedule, –is *n.* CHAR. gramm. p. 391,30 B. pedale mensura est pedis, pedule vero sub pedibus praestat utilitatem.

pedum, –i *n.* FEST. 249 (PAUL. FEST. 248) pedum est quidem baculum incurvum, quo pastores utuntur ad conprehendendas oves, aut capras, a pedibus. SCHOL. Verg. Veron. ecl. 5,88 [pedum dicitur ab eo, quod] pastores pedes ovium retrahere soleant (*cf.* SERV. *ad l.*). *thes. gloss.*

Pedum, –i *n.* (*oppidum Latii*). *vide* Pedana regio.

Pegasides. *sub* Pegnides.

Pegasus, –i *m.* (*equus mythicus*). FULG. myth. 3,1 p. 60,5 Pegasum, quasi pegaseon, id est fontem aeternum. SCHOL. Pers. prol. 1 p.3,1 Pegasus ... fama dicitur, quia virtus omnia superans famam sibi conquirit. *vide* Pegnides.

Pegnides, –um *f.* (*i.q. Pegasides*). PAUL. FEST. 212 Pegnides Musae dictae sunt a fonte, quem Pegasus ictu ungulae fingitur aperuisse.

pelagus, –i *n.* PRISC. gramm. III 493,16 pelagus ... Graecum est (IV 208,7). ISID. orig. 13,16,10 pelagus ... est latitudo maris sine litore et portu, Graeco nomine ἀπὸ τοῦ πλαγίου, hoc est a latitudine, dictus; unde et plagia, eo quod sint inportuosa.

pelamis(–ys), –idis (–ydis) *f.* (*piscis*). PLIN. nat. 9,47 e luto pelamydes incipiunt vocari et, cum annuum excessere tempus, thynni. PAUL. FEST.

207 pelamys genus piscis dictum, quod in luto moretur quod Graece dicitur πηλός.

Pelasgi, -orum *m.* (*pop. Graecus*). SERV. auct. Aen. 2,83 Pelasgi a Pelasgo Terrae filio, qui in Arcadia genitus dicitur, ut Hesiodus tradit (*cf.* Hes. ap. Strab. 5,2,4). SERV. auct. Aen. 8,600 Philochorus ait ideo nominatos Pelasgos, quod velis et verno tempore advenire visi sunt, ut aves. ISID. orig. 9,2,74 Pelasgi nominati, quia cum velis passis verno tempore advenisse Italiam visi sunt, ut aves. primo enim eos Varro Italiam adpulisse commemorat. Graeci vero Pelasgos a Iovis et Larissae filio perhibent dictos.

pelecanus(-icanus), -i *m.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,26 pelicanus avis Aegyptia habitans in solitudine Nili fluminis, unde et nomen sumpsit; nam Canopos Aegyptus dicitur.

pelecinos, -i *f.* (*herba*). PLIN. nat. 18,155 herba securiclata quam Graeci a similitudine pelecinum vocant. DIOSC. 3,141 velut assia duo rostra habet, unde et pelecinos dicta est, quod assi pelix dicta est.

Pelethronium, -i *n.* (*oppid. Thessaliae*). *vide* Pelethronius.

Pelethronius, -a, -um. SERV. gerog. 3,115 'Pelethronii Lapithae': Pelethronium oppidum est Thessaliae, ubi primum domandorum equorum repertus est usus. *add.* auct.: et aliter: Pelethronios Lapithas ideo appellavit, quia sunt Thessali. Pelethronium antrum est, ubi Achillem Chiron erudivit. alii Pelethronium regem Lapitharum volunt. PROB. Verg. *ad l.* Pelethronii dicti a loco, qui subiectus esse Pelio monti dicitur, ab eo, quod medicamentorum magna vis ibi nascatur, quae Graeci γλωσσηματικῶς θρόνα vocant. 'Pelion' ... est eadem lingua lividum.

Peleus, -ei *m.* (*rex Thessaliae*). FULG. myth. 3,7 p.70,5 istam (*i.e. Thetidem*) Iuppiter ... coniugit Peleo; Pelos enim Grece lutum dicitur.

Pelicus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Peligni.

Peligni *vel* **Paeligni,** -orum *m.* (*pop. Italiae*). PAUL. FEST. 222 Peligni ex Illyrico orti. inde enim profecti ductu Volsimi regis ..., partem Italiae occuparunt. huius fuerunt nepotes Pacinus, a quo Pacinates, et Pelicus, a quo Peligni.

Pelion, -ii *n.* (*mons Thessaliae*). PROB. Verg. georg. 3, 113–115 *sub* Pelethronius. *vide* Pelethronius,

pellax, -acis. SERV. Aen. 2,90 'pellacis' per blanditias decipientis. pellicere enim est per blanditias elicere (SCHOL. Verg. Veron. *ad l.*). ISID. orig. 10,204 pellax a perliciendo. 10,224 pellax, dolosus et fallax, a pelle, id est vultu. *thes. gloss.*

pellicio, -ere. *vide* paelex, pellax, pelliculatio.

pelliculatio, -onis *f.* CATO (GRF 13,15) ap. FEST. 242 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 243) pelliculatio<nem Cato a pellicien>do, quod est inducen<do dixit>.

pelliris, -e. PAUL. FEST. 204 pellirem galerum, quia fiebat ex pelle.

pellis, -is. *f.* ISID. orig. 11,1,78 pellis, quod externas iniurias corporis tegendo pellat. *vide* palear, pallium, pellax, pelliris, pilleus, pilus(1), pulcher, tentipellium.

pello, -ere. *vide* pellis, Pellonia, Pilumnus, puleium, pulvis.

Pellonia, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,21 p. 171,32 D. cur ... esset invocanda propter ... hostes depellendos diva Pellonia? ARNOB. nat. 4,3 pellendorum hostium dea potens Pellonia est.

pelluvia, –ae *f.* FEST. 161 (PAUL. FEST. 160) malluviae dicuntur, quibus manus sunt lautae; perinde, ut quibus pedes, pelluviae (PAUL. FEST. 207).

Pelopeius, –a, –um. SERV. Aen. 2,193 'Pelopeia' Argiva, a Pelope.

Peloponnensis, –e. ISID. orig. 9,2,71 Peloponensis (*sc. civitas*) vocatur a Pelope rege suo. 14,4,11 Peloponnensis secunda pars Helladis a Pelope regnata atque vocata. 15,1,48 Pelops, qui apud Argos regnavit, Peloponnensem urbem condidit.

Peloponnesus(–os), –i *f.* MELA 2,38 quasi paene insula extenditur, vocaturque Peloponnesos, ob sinus et promunturia. SOL. 7,15 Peloponneson a Pelope regnatam nomen indicio est (*sim. a Pelope* SERV. auct. Aen. 2,193. HIER. chron. a. Abr. p. 49b. LYD. mens. 1,12 p. 4,22 W.).

Pelops, –opis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Pelopeius, Peloponnensis, Peloponnesus.

peloris, –idis *f.* VARRO ling. 5,77 vocabula piscium ... aliqua ex Graecis, ut peloris, ostrea, echinus. ISID. orig. 12,6,54 pelorides a Peloro promontorio Siciliae, ubi abundant, cognominatae sunt.

Pelorus(1), –i *m. et* **Pelorum,** –i *n.* SERV. Aen. 3,411 'Pelori' promontorium Siciliae est, secundum Sallustium (hist. frg. 4,29) dictum a gubernatore Hannibalis illic sepulto (ADNOT. Lucan. 2,438. ISID. orig. 14,7,4) ..., quamquam legerimus etiam ante Pelorum dictum. *vide* peloris.

Pelorus(2), –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Pelorus(1).

pelvis, –is *f.* VARRO ling. 5,119 pelvis pedeluis a pedum lavatione (ISID. orig. 20,6,8 pelves vocatae quod pedes ibi laventur). VEL. gramm. VII 65,17 a pelluendo pelvis et apud antiquos τρισυλλάβως pelluis, quae nunc in synaeresi pelvis dicitur (NON. p. 543,20 pelvis, sinus aquarius in quo varia pelluuntur. unde ei nomen est). *thes. gloss.*

penarius, –a, –um (*et m. et f. subst.*). VARRO ling. 5,162 ubi quid conditum esse volebant, a celando cellam appellarunt; penariam ubi penus. PAUL. FEST. 211 penora dicuntur res necessariae ad victum cotidianum, et locus earum penarius. FIRM. err. 14,2 omne quod vescuntur homines penus vocatur; hinc et cella penaria.

Penates, –ium *m.* (*dei*). CIC. nat. deor. 2,68 Penates, sive a penu ducto nomine – est enim omne quo vescuntur homines penus (FIRM. err. 14,2) – sive ab eo quod penitus insident; ex quo etiam penetrales a poetis vocantur (VARRO ap. ARNOB. 3,40 [GRF 344,374] Varro qui sunt introrsus atque in intimis penetralibus caeli deos esse censet quos loquimur *Penates.* SERV. auct. Aen. 3,12 ideo Penates appellantur, quod in penetralibus aedium coli soleant. ISID. orig. 8,11,99). SERV. auct. Aen. 2,296 non nulli tamen Penates esse dixerunt per quos penitus spiramus et corpus habemus et animi rationes possidemus (MACR. Sat. 3,4,8). *vide* penetrale.

penator, –oris *m.* FEST. 237 penatores qui penus gestant.

pendeo, –ere. *vide* appendix, pendo, penis, penna.

pendo, –ere. ISID. orig. 12,7,7 pinna a pendendo, id est volando, dicta; unde et pendere. *vide* assipondium, compendium, compensatum, dipondius, dispendium, dispensator, dispensatum, dupondium, expensum, impendium, impensa, libripens, pensa, pensio, pensum, pondus, stipendium.

penetrabilis, –e. ISID. diff. 1,435 quod penetrat penetrale dicitur; quod ... penetratur penetrabile. *thes. gloss.*

penetralis, -e *et* **penetralia,** -ium *n. subst.* CIC. nat. deor. 2,68 *sub* Penates. PAUL. FEST. 208 penetralia sunt penatium deorum sacraria. SERV. auct. Aen. 2,484 domorum secreta dicta penetralia aut ab eo quod est penitus aut a penatibus. AGROEC. gramm. VII 123,28 e contrario ... aditum et penum et penetrale, eo quod adiri et penetrari raro soleat. ISID. diff. 1,435 quod penetrat penetrale dicitur ...; penetralia autem sunt domorum secreta, et dicta ab eo quod est penitus (ISID. orig. 15,4,4). *thes. gloss. vide* Penates, penus.

penetro, -are. PAUL. FEST. 208 penetrare penitus intrare. CLAUD. DON. Aen. 1,245 p. 56,11 penetrare est ... penitus intrare. EUTYCH. gramm. V 462,15 a penitus ... penetro. *vide* penetrabilis, penetrale, penus.

penicillus, -i *m.* (i) *instrumentum pictorum*: CIC. fam. 9,22,2 caudam antiqui penem vocabant, ex quo est propter similitudinem penicillus. (ii) *spongiae genus*: ISID. orig. 12,6,62 mollissimum genus earum (*sc. spongiarum*) penicilli vocantur, eo quod aptae sint ad oculorum tumores, et ad extergendas lippitudines utiles.

peniculus, -i *m.* (i) *instrumentum ad sordes abstergendas*: FEST. 230 (PAUL. FEST. 231) penem antiqui codam vocabant; a qua ... peniculi, quis calciamenta tergentur, quod e codis extremis faciebant antiqui. (ii) *spongiae genus*: PAUL. FEST. 208 peniculi spongiae longae propter similitudinem caudarum appellatae. penes enim vocabantur caudae. *thes. gloss.*

penis, -is *m.* FEST. 230 (PAUL. FEST. 231) *penis* dictus est forsitan a pendendo. *vide* penicillus, peniculus, penitus.

penitus, -a, -um *et* **penitus** *adv.* (i) *adi.*: FEST. 230 (PAUL. FEST. 231) penem antiqui codam vocabant; a qua ... offa porcina cum cauda in cenis puris offa penita vocatur. (ii) *adv.*: ISID. orig. 15,4,4 penitus, hoc est pene intus. *vide* Penates, penetrale, penetro, penus.

penna(pinna), -ae *f.* FEST. 209 pennas antiquos fertur appellasse †petenas† ex graeco, quod illi πετηνά quae sunt volucria, dicant. CASSIOD. in psalm. 54,7 l. 115 A. pennae a pendendo dictae sunt (ISID. diff. 1,469 pinnae sunt murorum [*cf.* VARRO ling. 5,142], pennae avium, a pendendo. ISID. orig. 6, 14,5. 12,7,7). ISID. orig. 11,1,46 pinnum ... antiqui acutum dicebant, unde et bipinnis et pinna (19,19,11). *thes. gloss. v.s.* pinna. *vide* dispando, bipennis.

Penninus(Poeninus), -a, -um. (*de Alpibus*). LIV. 21,38,6 miror ambigi quanam Alpes transierit (*sc. Hannibal*) et volgo credere Poenino – atque inde nomen ei iugo Alpium inditum – transgressum ...; nec veri simile est ea tum ad Galliam patuisse itinera ...; neque ... nomen montibus his ... ab transitu Poenorum ullo ... incolae iugi eius norint inditum sed ab eo quem in summo sacratum vertice Poeninum montani appellant. PLIN. nat. 3,123 iuxta geminas Alpium fores, Graias atque Poeninas – his Poenos, Grais Herculem transisse memorant. SERV. Aen. 10,13 loca ipsa quae rupit (*sc. Hannibal*), Poeninae Alpes vocantur. *add.* auct.: quamvis legatur a Poenina dea, quae ibi colitur, Alpes ipsas vocari.

pennula(pinn-), -ae *f.* ISID. orig. 11,1,46 pinnula summa pars auris, ab acumine dicta. pinnum enim antiqui acutum dicebant. 11,1,48 narium recta pars ... columna vocatur: extremitas eius pirula ...; quae vero dextra laevaque sunt, pinnulae, ab alarum similitudine. *thes. gloss. v.s.* pinna.

pennus(pinn–), –a, –um. *thes. gloss. v.s.* pinna. *vide* bipennis, penna, pennula, pinus.

pensa, –ae *f.* ISID. orig. 19,29,4 pensum mulierum a pendendo dictum; unde pensa et inpensa.

pensio, –onis *f.* PAUL. FEST. 208 pendere poenas solvere significat, ab eo, quod aere gravi cum uterentur Romani, penso eo, non numerato debitum solvebant: unde etiam pensiones dictae.

penso, –are. *vide* Pisaurum.

pensum, –i *n.* GLOSS. IV Plac. P 8 pensum: cum 'n'; a pendendo dictum. ISID. orig. 16,25,3 pondus dictum eo quod in statera libratum pendeat; hinc et pensum. 19,29,4 *sub* pensa.

pentadoros, –on. PLIN. nat. 35,171 genera eorum (*sc. laterum*) fiunt tria: didoron ... tetradoron ... pentadoron. Graeci enim ... δῶρον palmum vocabant ...; ergo a quattuor et quinque palmis ... nominantur.

pentaphyllon, –i *n.* (*f.*) (*herba*). ISID. orig. 17,9,38 pentaphyllon a numero foliorum dicta; unde et eam Latini quinquefolium vocant. (*cf.* PLIN. nat. 25,109).

Pentapolis, –is *f.* (i) *regio Palaestinae*: ISID. orig. 14,3,24 Pentapolis regio in confinio Arabiae et Palaestinae sita, dicta a quinque civitatibus inpiorum quae caelesti igne consumptae sunt. (ii) *regio Libyae*: ISID. orig. 14,5,5 Pentapolis Graeca lingua a quinque urbibus nuncupata: id est Berenice, Ceutria, Apollonia, Ptolomais, Cyrene.

Pentateuchus, –i *m.* EUCHER. instr. 2 p. 160,21 ex Graeco ... Pentateuchus quinque volumina. p. 161,7 ex Graeco ... teuchos volumen, unde Pentateuchus. ISID. orig. 6,2,2 Pentateuchos ... a quinque voluminibus dicitur; πέντε enim Graece quinque, τεῦχος volumen vocatur. *thes. gloss.*

pentecoste, –es *f.* EUCHER. instr. 2 p. 154,9 pentecostes quinquagensima, Graecum est. ISID. orig. 6,18,4 pentecoste ..., quod post quinque decadas paschae colebatur; unde et vocabulum sumpsit. πέντε enim Graece quinque.

pentorobina, –ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,48 *paeoniam vocant* pentorobinam a numero granorum.

penuria, –ae *f.* PAUL. FEST. 222 penuria est id, quod pene minus sit, quam necesse est. *vide* paeniteo.

penus, –us *et* –i *m. et f. vel* **penum,** –i *vel* **penus,** –oris *n.* SCAEVOLA ap. GELL. 4,1,17 (GRF 124,1) nam Quintum Scaevolam ad demonstrandam penum his verbis usum audio: '... quae ad edendum bibendumque in dies singulos prandii aut cenae causa parantur penus non sunt; sed ea potius, quae huiusce generis longae usionis gratia contrahuntur et reconduntur, ex eo, quod non in promptu est, sed intus et penitus habeatur, penus dicta est.' (NON p. 51,3 peni vel penoris ... proprietatem docti veteres hanc esse voluerunt, quod, quae in ea sunt, quasi penitus et in penetralibus recondantur. hoc et in antiquis libris et philosophorum tractatibus invenitur). SERV. auct. Aen. 2,508 penetralia ..., unde et penum dicimus locum ubi conduntur quae ad vitam sunt necessaria. AGROEC. gramm. VII 123,28 e contrario ... aditum et penum et penetrale, eo quod adiri et penetrari raro soleat. *vide* penarius, Penates, penator.

peplus, –i *m.* *vide* Pimpleis.

per. *vide* Lupercalia, perendie.

Peragenor, -oris *m.* (*deus*). TERT. nat. 2,11 *deum habent* ab actu Peragenorem.

percello, -ere. *vide* procella.

percolo, -are. EUTYCH. gramm. V 477,12 percolo ... quod longum habet 'o', primae est coniugationis et a nomine quod est colum compositum. *vide* cloaca.

percontatio(percunct-), -onis *f.* FEST. 214 (PAUL. FEST. 215 *v.s.* percontatio) percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico usu, quia conto pertentant, cognoscuntque navigantes aquae altitudinem, ob quam causam etiam ait Verrius secundam syllabam per 'o' solere scribi. mihi id falsum videtur: nam est illa percunctatio, quod is, qui curiose quid interrogat, †percunctarisit† (PAUL. per cuncta interroget), ut recte per 'u' litteram scribatur.

percontor, -ari. NON. p. 44,13 percontari, diligenter inquirere ... et est proprietas verbi ab eo tracta quod vada in fluminibus contis exquirunt. DON. Ter. Hec. 77 et percontatum scribitur et percunctatum. si 'percontatum', a conto, quo nautae utuntur ad <exploranda> loca navibus opportuna; si vero 'percunctatum', ab eo quod a cunctis perquiratur.

percussor, -oris *m.* CHAR. gramm. p. 197,13 B. raptor et percussor ex eo quod est rapio et percutio.

percutio, -ere. *vide* percussor.

perdicalis (herba). PS. APUL. herb. interpol. 72 l. 9 *perdicalis herba* nomen sumpsit a perdicibus, siquidem ipsae ea aluntur.

perdicium, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 21,102 *perdicio* nomen dedit avis id maxime eruens. 22,41 helixinen aliqui perdicium vocant, quoniam perdices ea praecipue vescantur.

perditor, -oris *m.* *vide* proditor.

perdix, -icis *m.* AMBR. epist. 32,3 perdix, qui a perdendo nomen accepit. ISID. orig. 12,7,63 perdix de voce nomen habet. *vide* perdicalis, perdicium.

perdo, -ere. *vide* perfidus.

perduellio, -onis *f.* PRISC. gramm. III 497,7 duellum antiqui dicebant pro bellum, ex quo perduellio. GLOSS. IV Plac. P 15 perduelliones: rebelliones per quos bella oriuntur; duellum enim dicitur quasi duorum bellum. *vide* duellum.

perduellis, -is *m.* VARRO ling. 7,49 perduelles dicuntur hostes; ut perfecit sic perduellum, et duellum, id postea bellum.

peregrinus, -a, -um. VARRO ling. 5,33 dictus peregrinus *ager* a pergendo, id est a progrediendo: eo enim ex agro Romano primum progrediebantur. CASSIOD. in psalm. 38,13 l. 334 A. peregrinus ... dicitur, quasi pergens longius. ISID. orig. 9,4,41 peregrini dicti eo quod ignorantur eorum parentes, a quibus orti existunt. sunt enim de longinqua regione.

peremne. *adv.* FEST. 245 peremne dicitur auspicari, qui amnem, aut aquam, quae ex sacro oritur, auspicato transit.

peremptalis, -e. FEST. 214 peremptalia fulgura Grapus (Granius? GRF 434,4) ait vocari, quae superiora fulgura ... vi sua peremant.

perendie. *adv.* ISID. orig. 5,30,22 perendie, id est per ante diem, vel in antecessum, id est prius. *vide* perendino.

perendino, -are. PRISC. gramm. II 434,17 ab adverbiis ... inveniuntur

derivata verba, ut perendie perendino.

perennis, -e. ISID. orig. 10,205 perennis, ab eo quod sit perpetuus annis. *vide* Anna Perenna.

perenno, -are. *vide* Anna Perenna.

pereo, -ire. *vide* pilum.

perfecte. *adv.* *vide* persequor.

perfidus, -a, -um. ISID. orig. 10,222 perfidus, quia fraudulentus est et sine fide, quasi perdens fidem. *thes. gloss.*

perfuga, -ae *m.* FEST. 214 sunt qui credant perfugam esse non tam qui alios fugiat quam qui ob spem commodorum ad quempiam perfugiat. PRISC. gramm. II 121,5 fugio, hic et haec perfuga.

pergamena, -ae *f.* HIER. epist. 7,2,2 rex Attalus membranas e Pergamo miserat ...; unde pergamenarum nomen ad hanc usque diem ... servatum est (LYD. mens. 1,28 p. 14,20 W. ISID. orig. 6,11,1. *cf.* PLIN. nat. 13,70).

Pergamum, -i *n.* (*urbs Mysiae*). *vide* pergamena.

pergo, -ere. *vide* expergiscor, peregrinus, pyrgus.

periculum, -i *n.* PRISC. gramm. II 125,7 perior periris ... periculum.

perimelides, -um *f.* (*nymphae*). SERV. auct. ecl. 10,62 ab ovibus nymphae perimelides.

perimo, -ere. *vide* peremptalis.

perior, -iri. *vide* periculum, peritus.

Peripatetici, -orum. *m.* ISID. orig. 8,6,13 Peripatetici *philosophi* a deambulatione dicti, eo quod Aristoteles auctor eorum deambulans disputare solitus esset

peripneumonia(-pleumonia), -ae *f.* CAEL. AUR. acut. 2,25,140 peripneumonia non, ut priores voluerunt, a parte corporis quae patitur nomen sumpsit, sed ab ea quae plus patitur, siquidem neque sine febribus esse videatur. CAEL. AUR. diaet. pass. 25 unde peripleumonia dicta est? a parte que plus a ceteris patitur. pulmo enim ... vexatur. quem greci pleumona appellant. ISID. orig. 4,6,9 peripleumonia est pulmonis vitium ...; Graeci enim pulmonem πλεύμονα vocant, unde et aegritudo dicta est (4,7,15). *thes. gloss.*

peristereon, -onis *et* -os, -i *m.* (*herba*). PLIN. nat. 25,126 peristereos vocatur *herba* ... columbis admodum familiaris, unde et nomen (PS. APUL. herb. 66 l. 10). DIOSC. 4,55 peristerio ... ideo nomen accepit, quia utuntur eum columbi libenter, quia columbi peristere vocantur graeco vocabulo.

peritia, -ae *f.* *vide* imperitus.

peritus, -a, -um. PRISC. gramm. II 125,7 perior periris (unde peritus). *vide* expertus, persibus, pretium.

periurus, -a, -um. ISID. orig. 10,222 periurus, quia perpere iurat, id est male iurat. *thes. gloss.*

perlicio. *sub* pellicio.

perluo(pell-), -ere. *vide* pelvis.

permaneo, -ere. *vide* Manes.

permulceo, -ere. *vide* Mulciber.

perna, -ae *f.* (i) *proprie i.q.* πέρνα: VARRO ling. 5,110 perna a pede. (ii) *genus conchae*: PLIN. nat. 32,154 appellantur et pernae concharum generis ...; stant velut suillum crus.

pernicies, -ei *f.* CHAR. gramm. p. 401,15 B. periculum timetur, pernicies contra necem.

pernitor, perniti. *vide* pernix.

pernix, -icis. SERV. georg. 3,230 pernix ... perseverans a pernitendo tractum est (ISID. orig. 10,211 *qui add:* alii pernicem velocem intellegunt pedibus).

pernocto, -are. PRISC. gramm. II 433,22 a nocte pernocto.

pernox, -noctis. ISID. orig. 10,212 pernox pervigilans nocte.

perpasco, -ere. *vide* pecus.

perpendiculum, -i *n.* PRISC. gramm. II 125,8 perpendis perpendiculum. *thes. gloss.*

perpendo, -ere. *vide* perpendiculum.

perpere. *adv.* *vide* periurus.

perpetior, -i. *vide* perpetuitas.

perpetuitas, -atis *f.* NIGID. ap. DIFF. Suet. 289 (GRF 161,1) Nigidius in libro quarto ait: '... perpetuitas ... in nostra natura est, quae perpeti accidentia potest.'

Persae, -arum *m.* (*incolae Persiae*). ISID. orig. 9,2,47 Persae a Perseo rege sunt vocati. *vide* Persicus.

Perseis, -idis *f.* (*urbs*). (i) *Paeoniae*: LIV. 39,53,16 *Philippus* novam urbem Perseida, ut is filio maiori haberetur honos, appellari iussit. (ii) *Persiae*: HYG. fab. 275,5 Perseus Iovis filius Perseida *urbem condidit*.

Persepolis, -is *f.* (*urbs Persiae*). ISID. orig. 15,1,8 Persepolim urbem caput Persici regni Perseus ... condidit ...; a quo et Persida dicta est.

Perseus, -ei *et* -eos *m.* (*nom. vir.*). (i) *Iovis filius*: SCHOL. Pers. prol. 1 p. 2,18 Perseus graece, latine virtus. *vide* Persae, Perseis (ii), Persepolis, Persis. (ii) *rex Macedonum*: *vide* Perseis (i).

persibus, -a, -um. VARRO ling. 7,107 ut apud Naevium ... in Demetrio (com. 49) persibus a perite: itaque sub hoc glossema callide subscribunt (GRF 113,7).

Persicus, -a, -um. (i) *de arbore vel malo*: SUEIUS carm. frg. 1,2 ap. MACR. Sat. 3,18,12 Persica, quod nomen ... fertur propterea quod qui quondam cum ... Alexandro Magno ... proelia ... in Persas tetulere, suo post inde reventu hoc genus arboris in praelatis finibus Grais disseruere novos fructus mortalibus dantes. PLIN. nat. 15,44 Persica *arbor* peregrina etiam Asiae Graeciaeque esse ex nomine ipso apparet. (ii) *Persicus Portus*: FEST. 217 (PAUL. FEST. 216) Persicum Portum Plautus (Amph. 404, 412, 823) cum ait, mare Euboicum videtur significare, quod in eo classis Persarum dicitur stetisse.

Persis, -idis (Persida, -ae) *f.* (*terra*). ISID. orig. 14,3,11 Media et Persida a regibus Medo et Perso cognominatae. 15,1,8 *sub* Persepolis.

persona, -ae *f.* GELL. 5,7,1sq. Gavius Bassus (GRF 490,8) in libris, quos De Origine Vocabulorum composuit, unde appellata persona sic interpretatur; a personando enim id vocabulum factum esse coniectat. 'nam caput,' inquit, 'et os coperimento personae tectum undique unaque tantum vocis emittendae via pervium ..., quoniam igitur indumentum illud oris clarescere et resonare vocem facit, ob eam causam persona dicta est, "o" littera propter vocabuli formam productione.'

persono, -are. *vide* persona.

perspicio, –ere. *vide* perspicuus.

perspicuus, –a, –um. PRISC. gramm. II 136,7 perspicio perspicuus.

perstringo, –ere. *vide* strictura.

persuadeo, –ere. *vide* suasum.

pertendo, –ere. *vide* pertinacia.

pertica, –ae *f.* ISID. orig. 15,15,3 pertica ... a portando dicta, quasi portica.

pertinacia, –ae *f.* VARRO ling. 5,2 a qua re sit pertinacia cum requiritur, ostenditur esse a pertendendo.

pertinax, –acis. ISID. orig. 10,212 pertinax, inpudenter tenens, quasi pertinens. 12,5,11 tinea vestimentorum vermis, dicta quod teneat ...; inde et pertinax, quod in eandem rem identidem urgeat. *thes. gloss.*

pertineo, –ere. *vide* pertinax.

peruro, –ere. *vide* pruina, pruna, prurigo.

pervicax, –acis. ISID. orig. 10,210 pervicax proprie dicitur qui in proposito suo ad victoriam perseverat. antiqui enim vicam dicebant quam nos victoriam.

pervolo, –are. *vide* volo(1).

pes, pedis *m.* (i) *proprie*: PRISC. gramm. II 26,18 transit 'o' in ... 'e' ... πός pes. 455,8 πούς pes. ISID. orig. 11,1,112 pedes ex Graeca etymologia nomen sortiti sunt. hos enim Graeci πόδας dicunt, qui alternis motibus solo fixi incedunt. *thes. gloss. vide* acupedius, Agrippa, apis, caespes, campus, centipeda, compes, expeditus, impeditus, lapis, multipes, peculiarius, pecus, pedale, pedarius senator, pedatus, pedetemptim, pedica, pediculus, pedisequus, pedule, pedum, pelluvia, pelvis, perna, petiolus, piger, planipedia, planipes, podagricus, poderis, quadrupes, rapidus, scrupipeda, spes, suppedaneum, talipedo, tapete, tripes, tripus, vulpes. (ii) *in re metrica*: ISID. orig. 1,17,1 pedes dicti eo, quod per ipsos metra ambulent.

pescia, –ae *f.* STILO ap. FEST. 210 (GRF 58,3) pescia in saliari carmine Aelius Stilo dici ait capitia ex pellibus agninis facta, quod Graeci pelles vocent πέσκη neutro genere pluraliter.

pessarium, –i *n.* ISID. orig. 4,9,11 pessaria dicta quod intus iniciantur.

pessimus, –a, –um. CASSIOD. in psalm. 33,22 l. 387 A. pessima ... dicta est, quasi pessum data.

pestilentia, –ae *f.* ISID. orig. 4,6,18 dicta ... pestilentia, quasi pastulentia, quod veluti incendium depascat.

Peta, –ae *f.* (*dea*). ARNOB. nat. 4,7 rebus petendis Peta *praesto est.*

petaurista(–es), –ae *m.* FEST. 206 petauristas Lucilius a peteuro appellatos existimare videtur quando ait (1298): 'sicut mechanici, cum alto exiluere peteuro.' at Aelius Stilo (GRF 64,28) quod in aere volent, cum ait: 'petaurista proprie Graece ideo quod is πρὸς ἀέρα πέταται.' NON. p. 56,26 petauristae a veteribus dicebantur qui saltibus vel schemis levioribus moventur: et haec proprietas a graeca nominatione descendit, ἀπὸ τοῦ πετᾶσθαι.

petaurum(–eurum), –i *n.* *vide* petaurista.

Petelia(–ilia), –ae *f.* (*oppid. Bruttiorum*). SERV. Aen. 3,402 Petelia ... dicta ἀπὸ τοῦ πέτασθαι, id est volare, quod captato augurio est condita, vel quod post relictum Ilium, quo ducebatur a Graecis, eam petivit civitatem.

petiolus, –i *m.* NON. p. 160,16 petiolus, a pede, diminutive.

peto, -ere. *vide* competens, heredipeta, honoripeta, oppeto, Patavium, Peta, Petelia, petulans, petulantia, petulcus, pituita, praepes.

petor(r)itum, -i *n.* QUINT. inst. 1,5,57 plurima Gallica evaluerunt ut raeda ac petorritum. GELL. 15,30,3sq. *grammaticus quidam petorritum* vocabulum Graecum esse dixit atque adsignificare volucres rotas interpretatus est, commutataque una littera 'petorritum' esse dictum volebat quasi 'petorrotum' (*sc. a* πέτομαι *et rota*); scriptum etiam hoc esse a Valerio Probo contendit (*quod Gellius negat*) ...; petorritum enim est non ex Graecia dimidiatum, sed totum Transalpibus; nam est vox Gallica. id scriptum est in libro M. Varronis quarto et decimo Rerum Divinarum (GRF 236,133), quo in loco Varro ... esse id verbum Gallicum *dixit*. FEST. 206 (PAUL. FEST. 207) petoritum, et Gallicum vehiculum esse, et nomen eius dictum existimant a numero quattuor rotarum. alii Osce, quod i quoque pitora quattuor vocent, alii Graece, sed αἰολικῶς dictum.

petra, -ae *f.* *vide* petrapium, Petreius, petro, petroselinon.

petrapium. ISID. orig. 17,11,2 *sub* petroselinon.

Petreius, -a, -um. PAUL. FEST. 243 (*cf.* FEST. 242) Petreia vocabatur, quae pompam praecedens in colonis aut municipiis imitabatur anum ebriam, ab agri vitio, scilicet petris, appellata.

petro, -onis *m.* PAUL. FEST. 207 (*cf* FEST. 206) petrones rustici a petrarum asperitate et duritia dicti. ISID. orig. 10,231 petro ... et rupex a duritia saxorum nominantur.

petroselinon, -i *n.* (*herba*). PS. APUL. herb. interpol. 128 l. 10 petroselinon nascitur in petris. ISID. orig. 17,11,2 petroselinon vocatum quod sit similis apio et nascatur in petris ...; quod nos petrapium dicere possumus, σέλινον enim Graece apium dicitur.

petulans, -antis. FEST. 206 petulantes, et petulci etiam appellantur, qui protervo impetu, et crebro petunt laedendi alterius gratia. ISID. orig. 10,213 a petendo petulantes vocati. *thes. gloss.*

petulantia, -ae *f.* CIC. rep. 4,6 a petendo petulantia (NON. p. 23,16).

petulcus, -a, -um. FEST. 206 *sub* petulans. SERV. georg. 4,10 petulci dicti ab appetendo, unde et meretrices petulcas vocamus (=ISID. orig. 10,231). BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,353 petulcus qui petit (DOSITH. gramm. VII 397,3. CHAR. gramm. p. 60,8 B. PRISC. gramm. II 136,19). *thes. gloss.*

Peucetia, -ae *f.* (*regio Apuliae*). SOL. 2,13 Liciniano placet a Messapo Graeco Messapiae datam originem, versam postmodum in nomen Calabriae, quam in exordio Oenotri frater Peucetius Peucetiam nominaverat (=ISID. orig. 15,1,58). SERV. Aen. 8,9 *sub* Messapia.

Peucetii, -orum *m.* (*incolae Peucetiae*). DION. HAL. 1,11,4 Πευκέτιος μὲν οὖν, ἔνθα τὸ πρῶτον ὡρμίσαντο τῆς Ἰταλίας, ὑπὲρ ἄκρας Ἰαπυγίας ἐκβιβάσας τὸν λεὼν αὐτοῦ καθιδρύεται, καὶ ἀπ' αὐτοῦ οἱ περὶ ταῦτα τὰ χωρία οἰκοῦντες Πευκέτιοι ἐκλήθησαν.

Peucetius, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Peucetia, Peucetii.

Phacelitis(Fac–), -is *f* (*cogn. Dianae*). SERV. Aen. 2,116 simulacrum (*sc. Dianae*) sustulit (*sc. Iphigenia*) absconditum fasce lignorum – unde et Phacelitis dicitur, non tantum a face, cum qua pingitur (HYG. fab. 261 *ex* SERV. *interpol. ubi* Fascelis *trad.*). PROB. Verg. ecl. proem. p. 325 H. Orestes ... simulacrum Deae, quod secum de Taurice advexerat, templo

posito consecravit, quam appellavit Facelitim, ... sive quod fasce lignorum tectum de Taurice simulacrum extulisset.

Phaedra, -ae *f.* (*filia Minois*). FULG. myth. 2,7 p. 48,4 Fedra quasi odoratus, velut si dicat feronedon quasi adferens suavitatem.

Phaethon, -ontis *m.* (i) *cogn. Solis*: SERV. Aen. 5,105 'Phaetontis' Solis, ἀπὸ τοῦ φαίνειν. (ii) *Solis filius*: SERV. Aen. 6,659 a luce ardoris sui Phaethon appellatus est.

phago, -onis *m.* NON. p. 48,12 edones et phagones ab edacitate: unum latinum, aliud graecum.

p(h)alangae, -arum *f.* *vide* p(h)alangarius.

p(h)alangarius, -i *m.* NON. p. 163,22 palangae dicuntur fustes teretes, qui navibus subiciuntur, cum adtrahuntur ad pelagus vel cum ad littora subducuntur. unde etiamnunc palangarios dicimus qui aliquid oneris fustibus transvehunt. *thes. gloss.*

phalanx, -angis *f.* SERV. Aen. 2,254 phalanx lingua Macedonum legio. et est a parte totum, hoc est synechdoche (11,92 *cf.* ISID. orig. 9,3,46) *thes. gloss.*

phalerae, -arum *f.* SERV. Aen. 5,310 'phaleris' equorum ornamentis; sermo graecus est (9,357. ISID. orig. 20,16,1). *thes. gloss.*

Phanaeus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Phanaeus mons.

Phanaeus mons. SERV. georg. 2,98 Phanaeus mons in promuntorio Chii, dictus a Phanaeo rege.

pharetra(far-), -ae *f.* ISID. orig. 18,9,1 faretra sagittarum theca, a ferendo iacula dicta; sicut et feretrum, ubi funus defertur. quae idcirco etymologiam communem habent, quia pharetra mortem, feretrum mortuum portat.

pharnaceon(-ion), -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,33 panaces ab ... Chirone repertum centaurion cognominatur, sed et pharnaceon in controversia inventionis a Pharnace rege deductum.

Pharnaces, -is *m.* (*rex Ponti*). *vide* pharnaceon.

pharus(far-), -i *f.* ADNOT. Lucan. 8,277 *sub* Pharus. ISID. orig. 15,2,37 farum turris est maxima quam Graeci et Latini in commune ex ipsius rei usu farum appellant, eo quod flammarum indicio longe videatur a navigantibus ...; hinc igitur in portubus machinas ad praelucendi ministerium fabricatas pharos dicunt. nam φῶς lux est, ὅρος visio dicitur (=20,10,10). *vide* Pharus.

Pharus(-os), -i *f.* (*insula Aegypti*). ADNOT. Lucan. 8,277 'Pharon' Alexandriam dicit, quod ibi primum Alexander pharum fecit, dictum ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι.

Phaselis, -idis *f.* (*oppid. Lyciae*). *vide* phaselus.

phaselus, -i *m. et* **faselum,** -i *n.* ISID. orig. 17,4,6 faselum ... et cicer Graeca nomina sunt. 17,10,14 phaselos vocari aiunt a Phaselo insula Graeciae, ubi non procul mons Olympus est (*i.e. a Phaselide*).

phasganion(-ganon), -i *n.* (*herba*). DIOSC. 4,20 xifion aut fasganon aut macerida dicunt pro scemate foliorum, quia similia sunt iridi, sed minora et ... acuta sicut macera. *cf.* PLIN. nat. 25,138.

phasianus, -i *m.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,49 phasianus a Phaside insula Graeciae, unde primum asportatus est, appellatus. testatur id vetus distichon illud (MART. 13,72): 'Argiva primo sum transportata carina: ante mihi notum nil nisi Phasis erat.'

Phasis, -is *et* -idis *m.* (*fluvius et oppid. Colchidis*). *vide* phasianus.

phengites, -ae *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,163 in Cappadocia repertus est lapis ... candidus atque tralucens ..., ex argumento phengites appellatus.

pheugydros, -on. CAEL. AUR. acut. 3,9,98 *sub* hydrophobia.

phiala, -ae *f.* ISID. orig. 20,5,1 phialae dictae quod ex vitro fiant; vitrum Graece ὕαλος dicitur.

Philae, -arum *f.* (*insula Nili et oppid.*). ADNOT. Lucan. 10,313 Philae urbs prima Aegypti Aethiopiae contermina, apud quam diu tractis bellis Aethiopes et Aegyptii arma posuerunt in amicitiam revertentes, inde civitas ἀπὸ τῆς φιλίας hoc nomen accepit (=COMMENT. Lucan. *ad l.*).

philanthropos, -i *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,176 philanthropon herbam Graeci appellant nasute, quoniam vestibus adhaerescat. PS. DIOSC. herb. fem. 71 (70) filantropos, quia hominibus inhaerescat.

Philippi, -orum *m.* (*urbs Macedoniae*). COMMENT. Lucan. 1,694 civitas Philippi appellatur quam Philippus pater Alexandri magni dicitur condidisse in campis Philippensibus.

Philistis, -im (*urbs, falso pro Philisthiim*?). *vide* Palaestina.

Philogeus, -i *m.* (*unus ex equis Solis*). FULG. myth. 1,12 p. 23,20 Filogeus Grece terram amans dicitur.

Philopator, -oris *m.* (*cogn. Ptolemaei quarti*). IUST. 29,1,5 Aegyptum patre ac matre interfectis occupaverat Ptolemeus, cui ex facinoris crimine cognomentum Philopator fuit.

philosophia, -ae *f.* CIC. leg. 1,58 sapientia, cuius amore Graeco verbo philosophia nomen invenit (CIC. off. 2,2,5 nec quicquam aliud est philosophia, si interpretari velis, praeter studium sapientiae. *sim.* SEN. epist. 89,4. LACT. inst. 3,2,3. ISID. orig. 2,24,3).

philosophor, -ari. PRISC. gramm. II 431,25 a philosopho philosophor philosopharis (433,15).

philosophus, -i *m.* AUG. civ. 8,1 p. 320,18 D. *philosophorum* nomen si Latine interpretemur, amorem sapientiae profitetur. AUG. in psalm. 8,6 l. 26 huius (*sc. sapientiae*) illi se amatores esse profitentur, unde etiam philosophi nominantur. ISID. orig. 8,6,1 philosophi Graeca appellatione vocantur, qui Latine amatores sapientiae interpretantur. *thes. gloss. vide* philosophor.

Philumena, -ae *f.* (*nom. mul.*). SERV. ecl. praef. p. 4,10 T. in comoediis ... Philumela amabilis.

philyra, -ae *f.* SCHOL. Hor. carm. 1,38,2 'phillira': phillon Graece folium dicitur; hic ergo coronam de foliis factam posuit.

Phineos, -i *et* -eos *m.* FULG. myth. 3,11 p. 79,14 a fenerando Fineus dictus est.

Phison, -onis *m.* (*fluvius*). ISID. orig. 13,21,8 Ganges fluvius, quem Phison sancta Scriptura cognominat ...; dictus ... Phison, id est caterva, quia decem fluminibus magnis sibi adiunctis inpletur et efficitur unus.

phlebotomus, -i *m.* ISID. orig. 4,11,2 phlebotomum ab incisione vocatum; nam incisio Graece τομή dicitur.

Phlegethon, -ontis *m.* (*fluvius inferorum*). SERV. Aen. 6,265 per Phlegethonta, inferorum fluvium, ignem significat: nam φλόξ graece, latine ignis est. *thes. gloss.*

phlegma, -atis *n.* ISID. orig. 4,5,7 phlegma ... dixerunt quod sit frigida.

Graeci enim rigorem φλεγμονήν appellant.

phlegmone, -es *f.* *et* **phlegmon,** -onis *m.* CAEL. AUR. gyn. 2,15 tumorem Greci flegmonin vocant, siquidem fervore quodam partes accendat; nam flegma flammam vocant. ISID. orig. 4,6,7 fleumon est fervor stomachi cum extensione atque dolore ... unde et dicta est φλεγμονή, ἀπὸ φλέγει, id est inflammans.

Phlegra, -ae *f.* (*regio Macedoniae*). SCHOL. Stat. Theb. 6,336(358) 'Phlegram' regio est, in qua debellati Gigantes ignitis fulminibus perierunt. φλέγειν enim Graece ignire proprie dicitur.

phobodipsos, -i *f.* CAEL. AUR. acut. 3,9,98 *sub* hydrophobia.

Phocis, -idis *f.* (*regio Graeciae*). SCHOL. Stat. Theb. 7,344 'Phocida' a Phoco, Aeaci filio, quem Peleus et Telemon occidisse feruntur, a cuius nomine civitas nuncupata est (11,281).

Phocus, -i *m.* (*filius Aeaci*). *vide* Phocis.

Phoebas, -adis *f.* (*Phoebi sacerdos*). ADNOT. Lucan. 5,128 'Phoebas' a deo (*sc. Phoebo*) nomen accepit.

Phoebus, -i *m.* (*cogn. Apollinis*). MACR. Sat. 1,17,33 Φοῖβος appellatur ut ait Cornificius (GRF 476,5) ἀπὸ τοῦ φοιτᾶν βίᾳ, quod vi fertur, plerique autem a specie et nitore Φοῖβον, id est καθαρὸν καὶ λαμπρόν dictum putant. ISID. orig. 8,11,54 ipsum Phoebum, quasi ephebum, hoc est adolescentem. *vide* ephebus, Phoebas.

Phoenices, -um *m.* (*incolae Phoenices*). ISID. orig. 9,2,55 Phoenix, Cadmi frater, de Thebis Aegyptiorum in Syriam profectus, apud Sidonem regnavit, eosque populos ex suo nomine Phoenices, eamque provinciam Phoeniciam nuncupavit. *vide* Phoeniceus, Poeni.

Phoeniceus, -a, -um. ISID. orig. 19,17,5 Phoeniceum *pigmentum*, appellatum ita eo quod in Syria colligatur in litoribus Rubri maris, ubi Phoenices inhabitant. *thes. gloss. vide* phoenix, puniceus.

Phoenicia, -ae *f.* (*regio Syriae*). ISID. orig. 9,2,55 *sub* Phoenices (14,3,18).

phoenicitis, -idis *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,180 phoenicitis ex balani similitudine appellatur.

Phoenix, -icis *m.* (*Agenoris filius*). *vide* Phoenices, Phoenicia, punicus.

phoenix, -icis *m.* (*avis*). PLIN. nat. 13,42 mirum ... de ea (*sc. palma*) accipimus, cum phoenice ave, quae putatur ex huius palmae argumento nomen accepisse (*i.e. a* φοῖνιξ), intermori ac renasci ex seipsa. ISID. orig. 12,7,22 phoenix Arabiae avis, dicta quod colorem phoeniceum habeat, vel quod sit in toto orbe singularis et unica. nam Arabes singularem 'phoenicem' vocant.

Pholoe, -es *f.* (*mons Arcadiae*). SCHOL. Stat. Ach. 1,238 Pholoe silva est Thessaliae dicta a Pholo Centauro, qui eam incolebat.

Pholus, -i *m.* (*Centaurus*). *vide* Pholoe.

phonascus, -i *m.* SCHOL. Pers. 1,17 fonascus dicitur a graeco, quod est φωνή, id est vox; inde enim vox purgatur.

phonos, -i *m.* (*genus cardui*). PLIN. nat. 21,95 idem erat atractylis quoque, nisi candidior esset et nisi sanguineum sucum funderet, qua de causa phonos vocatur a quibusdam.

Phormio, -onis *m.* (*nom. vir.*). DON. Ter. Phorm. praef. I,1 errare eos, qui ... Phormionem parasitum putant a formula litis, quam intenderit,

nominatum, cum Graeca lingua fiscus sparteus et stramen nauticum sic dicatur: a cuius rei vel capacitate vel vilitate etiam ab Apollodoro parasitus Phormionis nomine nuncupatur. 26 φόρμιον tegiculum dicunt Graeci, a quo insternitur pavimentum, – unde Φορμίων correpta prima syllaba apud Apollodorum est. non ergo a formula, ut quidam putant – et inde parasitus, vilissimae condicionis homo, nomen accepit...; si a formula esset nomen comoediae, produceremus primam syllabam, si a phormione, corripere debemus. 122 'Phormio' non a formula sed a phormione dictus sparteo, quem nos eronem dicimus.

Phoroneus, -i *et* -eos *m.* (*rex Argivorum*). *vide* forum.

phrenesis, -is *f.* CAEL. AUR. diaet. pass. 18 unde frenesis dicta est: ab inpedimento mentis; Greci enim mentes frenas vocant (=ISID. orig. 4,6,3 *qui add.* seu quod dentibus infrendant. nam frendere est dentes concutere).

phreneticus, -a, -um. CAEL. AUR. acut. 1 praef. 4 nomen ... *phrenitis* sumpsit a difficultate mentis ...; phrenas enim graece mentes vocaverunt, quarum ... impedimentum phrenetica ingerit passio. ISID. diff. 1,226 hinc (*sc. a frendo*) et frenetici dicti, eo quod dentes concutiant.

phrenitis, -idis *f.* CAEL. AUR. acut. 1 praef. 4 *sub* phreneticus.

Phryges, -um *m.* (*pop. Asiae Minoris*). PLIN. nat. 5,119 *Phryx fluvius* qui nomine genti dato a Caria eam disterminat. 145 sunt auctores transisse ex Europa Moesos et Brygos et Thynos, a quibus appellentur Mysi, Phryges, Bithyni. *vide* phrygio, phrygionia vestis.

Phrygia(1), -ae *f.* (*regio Asiae Minoris*). SERV. auct. Aen. 1,182 dicta ... Phrygia ab Aesopi filia Phrygia. ISID. orig. 14,3,41 Phrygia dicta a Phrygia Europis filia. *thes. gloss.*

Phrygia(2), -ae *f.* (*nom. mul.*). *vide* Phrygia(1).

phrygio, -onis *m.* SERV. auct. Aen. 9,611 sane vestes acu pictas coloribus Phryges primi invenerunt: nam ideo et artifices talium vestium phrygiones appellati sunt (ISID. orig. 19,22,22 *sub* phrygionia vestis).

phrygionia *vel* **phrygia vestis.** PLIN. nat. 8,196 acu facere id Phryges invenerunt, ideoque Phrygioniae *vestes* appellatae sunt. ISID. orig. 19,22,22 acupicta vestis acu textilis vel acu ornata. eadem et Phrygia; huius enim artis periti Phrygii omnes dicuntur, sive quia in Phrygia inventa est: unde et artifices, qui id faciunt, Phrygiones dicuntur (*affert* Verg. Aen. 3,484).

Phryx, Phrygis *m.* (*fluvius Lydiae*). *vide* Phryges.

p(h)thisis, -is *f.* CAEL. AUR. chron. 2,14,196 phthisis, sive ut plerique appellant phthoe, quod corporis faciat defluxionem sive corruptionem (*i.e. a* φθίω).

p(h)thoe, -es *f.* CAEL. AUR. chron. 2,14,196 *sub* phthisis.

p(h)thorius, -a, -um. PLIN. nat. 14,110 vinum phthorium vocatur, quoniam abortus facit.

phycitis, -idis *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,180 phoenicitis ex balani similitudine appellatur, phycitis algae.

Phygela, -ae *f.* (*oppid. Ioniae*). MELA 1,88 ibi a fugitivis, ut aiunt, condita (nomen famae adnuit) Phygela. PLIN. nat. 5,114 a fugitivis conditum (ut nomen indicio est) Phygela fuit.

Phyllis, -idis *et* -idos *f.* (*regina Thraciae et arbor amygdali*). PHILARG. Verg. ecl. 5,10 rec. I *Phyllis* inpatienter eum (*sc. Demophontem*) desiderans laqueo vitam finivit ex arbore folia non habente. reversus ergo Demophon

venit ad arborem illam et coepit lacrimare. illa autem sensit amantis affectum et pro lacrimis folia pullulavit, ex quo et Phyllis vocata est (*sim.* rec. II. SCHOL. Verg. Bern. *ad l.*). *vide* phyllon.

phyllon, –i *n.* (*vox graeca, i.q. folium*). SERV. ecl. 5,10 *arbor Phyllis* (*q.v. supra*) folia emisit: unde etiam phylla sunt dicta a Phyllide, quae antea petala dicebantur (=SCHOL. Pers. 1,34 *ubi* phyllida *pro* phylla *trad.*).

physicus, –a, –um *et* –i *m. subst.* VARRO ling. 10,55 qui de omni natura disputant atque ideo vocantur physici. GLOSS. IV Plac. P 29 physica Graecum est, id est naturalia; physis enim Graece natura dicitur rerum. ISID. orig. 8,6,4 physici dicti, quia de naturis tractant. natura quippe Graece φύσις vocatur. *thes. gloss.*

Piacularis porta. PAUL. FEST. 212 Piacularis porta (porca FEST. 213 *cf.* GRF 472,14) Romae dicta propter aliqua piacula, quae ibidem fiebant.

piaculum, –i *n.* ISID. orig. 5,26,26 piaculum dictum pro eo quod expiari potest. *vide* Piacularis porta.

piamen, –inis *n.* SERV. auct. Aen. 1,378 piare ... antiqui purgare dicebant; inde etiam piamina, quibus expurgant homines.

pica, –ae *f.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,46 picae quasi poeticae, quod verba in discrimine vocis exprimat, ut homo.

picati. FEST. 206 picati appellantur quidam, quorum pedes formati sunt in speciem sphingum, quod eas Dori φῖκας vocant.

picea, –ae *f.* ISID. orig. 17,7,31 piceam dicimus, eo quod desudet picem.

Picena regio. PAUL. FEST. 212 Picena regio, in qua est Asculum, dicta, quod Sabini cum Asculum proficiscerentur, in vexillo eorum picus consederat.

picris, –idis *f.* (*herba*). PLIN. nat. 22,66 picris ab insigni amaritudine cognominatur, ut diximus (*cf.* 21,105 amara ... quae picris nominatur).

Picti, –orum *m.* (*pop. Britanniae*). ISID. orig. 19,23,7 gens Pictorum, nomen a corpore, quod minutis opifex acus punctis et expressus nativi graminis sucus inludit, ut has ad sui specimen cicatrices ferat, pictis artubus maculosa nobilitas.

Pictor, –oris *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 35,19 cognomina ex ea (*sc. pictura*) Pictorum traxerunt Fabii clarissimae gentis.

pictura, –ae *f.* ISID. orig. 19,16,1 pictura ... dicta quasi fictura; est enim imago ficta, non veritas. *vide* Pictor.

picus, –i *m.* (*avis*). PLIN. nat. 10,41 ipsi *pici* principales Latio sunt in auguriis a rege *Pico* qui nomen huic avi dedit. FEST. 209 picum avem quidam dictum putant a Pico rege Aboriginum. ISID. orig. 12,7,47 picus a Pico Saturni filio nomen sumpsit, eo quod eodem in auspiciis utebatur. *vide* Picenum.

Picus, –i *m.* (*rex Aboriginum*). *vide* picus.

Pierides, um *f.* (*Musae*). FEST. 214 (PAUL. FEST. 215) Pierides Musae propter amoenitatem ac solitudinem Pierii montis dictae videntur ... quo eae secretis locis propter studia liberalia delectentur.

Pierius mons. *vide* Pierides.

pietas, –atis *f.* *vide* impius.

piger, –gra, –grum. PRISC. gramm. II 127,19 piget piger. ISID. orig. 10,212 piger, quasi pedibus aeger. est enim tardus ad incedendum: quod nomen per usum transiit ad animum.

piget. *vide* piger.

pigmentum, -i *n.* ISID. orig. 4,11,4 pila a pisendis seminibus, id est terendis. hinc et pigmenta, eo quod in pila et pilo aguntur, quasi piligmenta.

pignus, -oris(-eris) *n.* GAIUS dig. 50,16,238,2 pignus appellatum a pugno, quia res, quae pignori dantur, manu traduntur.

pila(1), -ae *f.* (*i.q. mortarium*). VARRO ap. ISID. orig. 4,11,4 (GRF 366,442) Varro ... refert Pilumnum quendam in Italia fuisse, qui pinsendis praefuit arvis, unde et pilumni et pistores. ab hoc igitur pilum et pilam inventam, quibus far pinsitur, et ex eius nomine ita appellata. ISID. orig. 4,11,4 pila a pisendis seminibus, id est terendis. *vide* conpilator, pigmentum.

pila(2), -ae *f.* (*i.q. columna*). PAUL. FEST. 204 pila, quae parietem sustentat, ab obponendo est dicta. *vide* pilatus.

pila(3), -ae *f.* (*sphaera ad ludendum*). ISID. orig. 18,69,1 pila proprie dicitur quod sit pilis plena. *thes. gloss.*

pilanus, -i *m.* VARRO ling. 5,89 hastati dicti qui primi hastis pugnabant, pilani qui pilis. PAUL. FEST. 204 pilani pilis pugnantes.

pilatus, -a, -um. (*part.* pilo, *i.q.* πιλέω). SERV. auct. Aen. 12,121 'pilata' fixa et stabilia, vel a pilo, quod figit, vel a pila structili, quae fixa est et manet: nam et Graeci res densas et artas πιλωτά dicunt.

pilleum, -i *n.* (*et* -eus, -i *m.*). ISID. orig. 19,30,5 pilleum ... dictum a pelle hostiae unde fiebat (19,31,5).

pilo, -are. PAUL. FEST. 204 (*cf.* FEST. 205) pilare et conpilare a Graeco trahitur. Graeci enim fures philetas dicunt. NON. p. 39,26 pilare dictum est, ut plumare, pilis vestiri.

pilula, -ae *f.* *vide* mespila.

pilum, -i *n.* (i) *i.q. pistillum*: VARRO ling. 5,138 pilum, quod eo far pisunt. VARRO ap. ISID. orig. 4,11,14 (GRF 366,442) *sub* pila(1). SERV. Aen. 9,4 Pilumnus ... a pistoribus deus colitur. ab ipso et pilum dictum est. ISID. orig. 11,1,28 pilum (C. pilo *rel.*) dicitur a pila, ubi pigmentum contunditur. *vide* Pilumnus, pistrinum. (ii) *i.q. iaculum*: VARRO ling. 5,116 ab omine pilum, qui hostis periret, ut perilum. ISID. orig. 18,7,9 pila sunt arma iaculorum atque telorum a torquendo, vel emittendo, vocatae. *vide* pilanus, pilatus, Pilumnoe poploe.

Pilumnoe poploe. FEST. 205 Pilumnoe poploe in carmine saliari Romani, velut pilis uti assueti: vel quia praecipue pellant hostis.

Pilumnus, -i *m.* (i) *cogn. vir.*: PLIN. nat. 18,10 *cognomen* Pilumni qui pilum pistrinis invenerat. (ii) *deus*: VARRO ap. ISID. orig. 4,11,5 (GRF 366,442) Varro ... refert Pilumnum quendam in Italia fuisse, qui pinsendis praefuit arvis, unde et pilumni et pistores. SERV. auct. Aen. 10,76 Piso (GRF 119,5) Pilumnum dictum, quia pellat mala infantiae, sed Pilumnus idem Stercutius, ut quidam dicunt, qui propter pilum inventum, quo fruges confici solent, ita appellatus est. AUG. civ. 6,9 p. 264,2 D. Pilumnum a pilo *nuncupatum*. *vide* pilum.

pilus, -i *m.* (*i.q. capillus*). ISID. orig. 11,1,28 pilos ... dictos a pelle, qua prodeunt. *vide* capillus, compilo, fila, forceps, pila(3), pluma, suppilo.

Pimpleis(Pipleis), -idis *et* **Pimplea,** -ae *f.* PORPH. Hor. carm. 1,26,9 Pipleides Musae dicuntur a Pipleo fonte Macedoniae. SCHOL. Hor. *ad l.* Pipleae Musae dictae aut a Pipleo fonte Macedoniae vel vico, aut a monte Pipleo Orchomeniorum, aut a veste, hoc est a peplo.

Pimpleus(Pipleus), -a, -um. *vide* Pimpleis.

Pinacium, -i *f.* (*nom. mul.*). DON. Ter. Andr. 226 nomina comicorum servorum aut a nationibus ... aut ex specie formae, ut Pinacium.

Pinarius, -a (*nom. gent.*). PLUT. quaest. Rom. 60 p. 278F εἰργόμενοι τῆς θοίνης ἑστιωμένων τῶν ἄλλων Πινάριοι προσηγορεύθησαν (*i.e. a* πεινῶ). SERV. Aen. 8,269 Pinarii dicti sunt ἀπὸ τῆς πείνας. SERV. auct. Aen. 8,270 Pinarios *dici*, quod eis, sicut dictum est, fames epularum sacrarum indicta sit: hoc enim eis Hercules dixisse dicitur ὑμεῖς δὲ πεινάσετε. PS. AUR. VICT. orig. 8,3 Pinarios dictos ἀπὸ τοῦ πεινᾶν. LYD. mag. 1,23 p. 26,14 W. Πεινάριος δὲ ὁ πεινῶν. *cf.* LIV. 1,7,12 *sq.* DION. HAL. 1,40,4. *aliter*: PLUT. Num. 21,2 εἶναι ... ἀπὸ ... Πίνου τοὺς Πιναρίους.

pindo, -ere (*i.q.* pinso). *vide* pinsor, pistillum.

pinna. *sub* penna.

pinnus. *sub* pennus.

pinso(piso), -ere. SCHOL. Pers. 1,58 pinsit ... percussit. dictum a pistoribus, qui pinsores dicti sunt a pinsendo. *vide* pigmentum, pila(1), pilum, Pilumnus, pinsor, Piso, pistor, pistrina, pistrinum, pistrix.

pinsor, -oris *m.* SERV. Aen. 1,179 unde (*sc. a pinsendo*) et pinsores dicti sunt, qui nunc pistores vocantur. SCHOL. Pers. 1,58 pinsit ... dictum a pistoribus, qui pinsores dicti sunt a pinsendo vel a pindendo.

pinus, -us *et* -i *f.* (*arbor*). ISID. orig. 17,7,31 pinus arbor picea ab acumine foliorum vocata; pinnum enim antiqui acutum nominabant. *vide* pix.

Pinus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* pinarius

pio, -are. *vide* impius, piamen, pius.

pipatus, -us *m.* *vide* pipulum.

Piplea, Pipleis *et* **Pipleus.** *sub* Pimp-

pipulum, -i *n. et* -us, -i *m.* VARRO ling. 7,103 in Aulularia (446) 'pipulo te differam ante aedis', id est convicio, declinatum a pipatu pullorum.

?**piraculum,** -i *n.* SERV. Aen. 7,568 antiqui codices 'piracula' (*pro 'spiracula'*) habent, quae dicta sunt ἀπὸ τῶν περάτων, hoc est a finibus inferorum.

pirata, -ae *m.* ISID. orig. 10,220 piratae sunt praedones maritimi, ab incendio navium transeuntium quas capiebant dicti. nam πυρά ignis est. *thes. gloss. vide* paro.

Pireneus (*mons*). *sub* Pyrenaeus.

pirula, -ae *f.* ISID. orig. 11,1,48 extremitas eius (*sc. narium rectae partis*) pirula, a formula pomi piri.

pirum, -i *n.* *vide* pirula.

pirus, -i *f.* ISID. orig. 17,7,15 pirus vocata videtur quod in ignis speciem deformata est; nam hoc genus pomi ab amplo incipit et in angustum finit, sicut ignis.

Pisae, -arum *f.* (*oppid. Etruriae*). SERV. Aen. 10,179 *ex Arcadia* venerunt qui Pisas in Italia condiderunt, dictas a civitate pristina (*sc. Arcadiae*). *add.* auct. alii Pisum, Celtarum regem, ... in Etruria oppidum suo nomine condidisse ...; alii incolas eius oppidi Teutas fuisse, et ipsum oppidum Teutam nominatum, quod postea Pisas Lydia lingua sua singularem portum significare dixerunt; quare huic urbi a portu lane (Lunae *Daniel.*) nomen inpositum. *vide* Pisani, Pisatilis.

Pisani, -orum *m.* (*incolae Pisarum*). FEST. 210 *sub* Pisatilis.

Pisatilis, -e. FEST. 210 (PAUL. FEST. 211) Pisatilem appellat Naevius (com. 113a) Pantaleontem, id est a Pisis oriundum tyrannum, cum alioqui inde profecti nunc Pisani dicantur.

Pisaurum, -i *n.* (*urbs Umbriae*). SERV. Aen. 6,825 Pisaurum dicitur, quod illic aurum pensatum est.

pisciculus, -i *m.* CHAR. gramm. p. 120,1 B. piscis pisciculus et pisculus.

piscina, -ae *f.* GELL. 2,20,7 lacus vero aut stagna quae piscibus vivis coercentur clausa, suo atque proprio nomine piscinas nominaverunt (PRISC. gramm. II 80,15 piscina ... a pisce). AUG. dialect. 6,10 cum 'piscina' dicitur in balneis, in qua piscium nihil sit nihilque simile piscibus habeat, videtur tamen a piscibus dicta propter aquam, ubi piscibus vita est ...; quod si quis dicat homines piscibus similes natando fieri et inde piscinae nomen esse natum, stultum est repugnare, cum ab re neutrum abhorreat et utrumque lateat (AUG. doct. christ. 3,29,40. DON. gramm. IV 400,2 piscinam quae pisces non habet).

piscis, -is *m.* ISID. orig. 12,6,1 pisces dicti unde et pecus, a pascendo scilicet. *vide* pisciculus, piscina, pisculus.

pisculus, -i *m.* CHAR. gramm. p. 120,1 B. *sub* pisciculus.

piso, -ere. *sub* pinso.

Piso, -onis *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 18,10 *cognomen* Pisonis a pisendo.

pissasphaltus(-os), -i *m.* PLIN. nat. 35,178 omnia *genera bituminis* Graeci pissasphalton appellant ex argumento picis ac bituminis.

pistacia, -ae *f.* (*arbor*). ISID. orig. 17,7,30 pistacia, quod cortex pomi eius nardi pistici odorem referat.

pisticus, -a, -um. *vide* pistacia.

pistillum, -i *n.* SCHOL. Pers. 1,58 pindo ... est ferio, unde pistillum dicimus, quo terimus in mortario.

pistor, -oris *m.* VARRO ap. NON. p. 152,14 (GRF 254,204) Varro ... de Vita Populi Romani lib. I: 'nec pistoris nomen erat, nisi eius qui ruri far pinsebat. nominati ita eo quod pinsunt'. VARRO ap. ISID. orig. 4,11,5 (GRF 366,442) Varro ... refert Pilumnum quendam in Italia fuisse, qui pinsendis praefuit arvis, unde et pilumni et pistores. AT. CAP. ap. PLIN. nat. 18,108 (GRF 565,6) certum fit Ateii Capitonis sententia ... pistores ... tantum eos qui far pisebant nominatos. SERV. Aen. 1,179 *a pinsendo* pinsores dicti sunt qui nunc pistores vocantur. ISID. orig. 15,6,4 apud veteres non molitores sed pistores dicti, quasi pinsores, a pinsendis granis frumenti. *thes. gloss.*

pistrilla, -ae *f.* CHAR. gramm. p. 42,17 B. hoc pistrinum haec pistrilla (p. 92,8 B. p. 197,3 B.). *thes. gloss.*

pistrina, -ae *f.* VARRO ling. 5,138 pilum, quod eo far pisunt, a quo ubi id fit dictum pistrinum ('l' et 's' inter se saepe locum commutant), inde post in Urbe Lucili pistrina et pistrix.

pistrinum, -i *n.* VARRO ling. 5,138 *sub* pistrina. ISID. orig. 15,6,4 pistrinum quasi pilistrinum, quia pilo antea tundebant granum. *thes. gloss. vide* pistrilla.

pistris(pristis) -is *f. vel* **pistrix**(1), -icis *f.* NON. p. 535,19 pristis, navigii genus, a forma pristium marinarum, quae longi corporis sunt, sed angusti. SERV. Aen. 5,116 'pristim' vel a tutela depicta, vel ἀπὸ τοῦ πρίζειν τὰ

κύματα, id est ... a secandis fluctibus. PRISC. gramm. II 32,15 pistrix pro πίστρις, in quo sequimur Doris.

pistrix(2), –icis *f.* VARRO ling. 5,138 *sub* pistrina.

pistum, –i *n.* ISID. orig. 17,3,13 pistum a pasto.

pisum, –i *n.* ISID. orig. 17,4,10 pisum, quod eo pensabatur aliquid auri minutum. nam pis aurum dicitur (*ex* SERV. Aen. 6,825 *male intellecto, cf. sub* Pisaurum).

Pisus, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Pisae.

Pitane, –es *f.* (*urbs Aeolidis*). ADNOT. Lucan. 3,205 Pitane civitas Lydiae, ubi pinus plurimae nascuntur; nam Graece πίτυς pinus dicitur.

Pithecusa, –ae *f.* (*insula maris Tyrrheni*). PLIN. nat. 3,82 Pithecusa, non a simiarum multitudine, ut aliqui existimavere (*i.e. a* πίθηκοι *cf.* Dion. Sic. 20,28), sed a figlinis doliorum (*cf.* πίθος, πιθάκνη).

pituita, –ae *f.* STILO ap. QUINT. inst. 1,6,36 (GRF 65,29) Aelius pituitam *appellatam ait*, quia petat vitam.

pius, –a, –um. SERV. auct. Aen. 1,378 pius potest esse et purus et innocens et omni carens scelere. piare enim antiqui purgare dicebant. *vide* propitius.

pix, picis *f.* ISID. orig. 17,7,72 pix Graecum nomen est, quam illi πίσσαν vocant. alii volunt ex pino picem vocari. *vide* picea.

placenta, –ae *f.* LYD. mens. 4,4 p. 69,9 W. πλακοῦντας δὲ Ῥωμαῖοι τὰ ἐκ μέλιτος πόπανα καλοῦσι διὰ τὸ ἐν Πλακεντίᾳ τῇ πόλει τῆς Ἰταλίας πρῶτον ἐξ Ἑλλήνων ἢ μᾶλλον ἐκ Σαμίων τὴν τοιαύτην ἐδωδὴν παρελθεῖν. *thes. gloss.*

Placentia, –ae *f.* (*urbs Galliae Cisalpinae*). *vide* Placenta.

placitis, –idis *f.* PLIN. nat. 34,102 haec *cadmea* dicitur placitis, et ipsa ab argumento planitiei crusta verius quam pumex.

placium, –i *n.* ISID. orig. 19,27,5 placium est stuppa et quasi crassedo serici, et est Graecum nomen (*cf.* πλάξ).

plaga(1), –ae *f.* (*i.q. ictus, verbera*). DON. Ter. Phorm. 220 'plectar' feriar, unde et plectrum et plagae dictae. ISID. orig. 5,27,14 flagra et plagae et flagella, quia cum flatu et strepitu in corpore sonant. nam plagae, quasi flagae.

plaga(2), –ae *f.* (*i.q. retia, casses*). *vide* synplagium rete.

plagiator, –oris *m.* ISID. orig. 10,220 plagiator, ἀπὸ τοῦ πλαγίου, id est oblico, quod non certa via grassatur sed pelliciendo dolis.

plagium, –i *n.* ISID. orig. 13,16,10 *sub* pelagus.

Planasia, –ae *f.* (*insula maris Tyrrheni*). PLIN. nat. 3,80 Planasia a specie dicta, aequalis freto ideoque navigiis fallax (6,202). SOL. 3,2 Planasiam de faciei supinati sic vocatam.

planca, –ae *f.* *vide* Plancus.

Plancus, –i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,254 vola homini tantum exceptis quibusdam: namque et hinc cognomina inventa Planci, Plauti *eqs.* FEST. 230 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 231) <plancae tabulae planae, o>b quam <causam et Planci appellantur, qui supra modum ped>ibus planis sunt. *thes. gloss.*

planeta, –ae *m.* SERV. georg. 1,337 planetae vocantur ἀπὸ τῆς πλάνης, id est ab errore (*sim. ab errore*: MACR. somn. 1,18,2. ISID. orig. 3,71,20. 19,24,27). HYG. astr. 2,42,1 ut erraticas, ita planetas Graeci dixerunt (*sim.*

i.q. erraticae: CASSIOD. instr. 2,7,2. ISID. orig. 3,63). ISID. nat. 22,1 planetae ... id est errantes (ISID. orig. 3,67). *cf.* CIC. rep. 1,22. *thes. gloss.*

planipes, -pedis *m.* DIOM. gramm. I 490,4 quarta species comoediae est planipedis, qui Graece dicitur mimus ...; Latine planipes dictus, quod actores pedibus planis, id est nudis, proscenium introirent ...; sive quod olim non in suggestu scenae sed in plano orchestrae positis instrumentis mimicis actitabant.

planities, -ei *f.* *vide* planta.

planta, -ae *f.* (i) *de holeribus*: PAUL. FEST. 231 plantae semina holerum, quod plana sunt, ut appellantur etiam ex simili plantae nostrorum pedum. BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,80 'plantae' a pangendo quasi 'pangae' dictae. (ii) *de pedibus*: PAUL. FEST. 231 *sub* (i). ISID. diff. 2,71 plantae ... a planitie nuncupatae, quia non rotundae ... sed planae atque longiores formatae sunt, ut stabile corpus efficerent (=ISID. orig. 11,1,113). *vide* plantago, plantarium.

plantago, -inis *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,50 arnoglossos ... a Romanis plantago dicitur, quod planta eius cito adhaereat terrae.

plantarium, -i *n.* PRISC. gramm. II 75,8 collarium, quod in collo est, plantarium, quod in planta est.

planus, -a, -um. *vide* Planasia, Plancus, planipes, planta.

plastes, -ae *m.* *vide* protoplastus.

plastice, -es *f.* ISID. orig. 19,15 plastice ... dictum Graece, quod Latine est fingere terra vel gypso similitudines.

platanus, -i *f.* (*arbor*). ISID. orig. 17,7,37 platanus a latitudine foliarum dicta, vel quod ipsa arbor patula sit et ampla; nam πλατύς Graeci latum vocant.

platea, -ae *f.* DON. Ter. Andr. 796 Graeci πλατεῖαν dixerunt, quam nos plateam dicimus. GREG. M. past. 2,7 quia ... Graeco eloquio πλάτος latitudo dicitur, profecto a latitudine plateae sunt vocatae (GREG. M. in evang. 17,15 Graeca voce platea a latitudine vocatur. *sim.* ISID. diff. 1,598. ISID. orig. 15,2,23). *vide* latus(2).

Plato, -onis *m.* (*nom. vir.*). SEN. epist. 58,30 illi nomen latitudo pectoris fecerat. SERV. Aen. 6,668 Plato ab umerorum dictus est latitudine. *vide* Platonici.

Platonici, -orum *m.* TERT. apol. 3 nonne philosophi de auctoribus suis nuncupantur Platonici, Epicurei, Pythagorici? (TERT. nat. 1,4. ISID. orig. 8,6,7).

platyceros(-oceros), -otis. PLIN. nat. 11,123 *natura* aliorum *cornua* fudit in palmas digitosque emisit ex his, unde platycerotas vocant. EUCHER. instr. 2 p. 157,22 platoceros, id est cornibus latis.

platyophthalmos, -i *m.* (*herba*). PLIN. nat. 33,102 vis eius (*lapidis stibii*) adstringere ... principalis autem circa oculos, namque ideo etiam plerique platyophthalmon id appellavere, quoniam in calliblepharis mulierum dilatet oculos.

plaustrum, -i *n.* VARRO ling. 5,140 plaustrum ab eo quod non ut in his quae supra dixi, sed ex omni parte palam est, quae in eo vehuntur, quod perlucet. ISID. orig. 20,12,3 dictum plaustrum, quia volvitur, quasi diceret pilastrum.

Plautus, -i *m.* (*nom. vir.*). PLIN. nat. 11,254 *sub* Plancus. QUINT. inst.

1,4,25 scrutabitur ille praeceptor acer ... origines nominum ... ; ubi erit aliud secretius Sullae, Burri, Galbae, Plauti, Pansae, Scauri taliaque. *thes. gloss.*

plebs, plebis *f.* ISID. orig. 9,4,6 plebs ... dicta a pluralitate; maior est enim numerus minorum quam seniorum.

plecto, -ere. *vide* plaga(1), plectrum.

plectrum, -i *n.* DON. Ter. Phorm. 220 'plectar' feriar, unde et plectrum et plagae dictae.

Pleiades, -um *f.* (*sidus*). HYG. fab. 192,4 quia plures essent Pleiades dictae, nonnulli existimant ita nominatas quia inter se coniunctae, quod est πλησίον. HYG. astr. 2,21,2 ut ait Musaeus ... reliquas ... decem sorores deliberasse de sororum morte et earum septem mortem sibi conscississe; quare, quod plures idem senserint, Pliadas dictas. 2,21,3 Alexander ... Pliadas *ait dictas* ... quod ex Plione Oceani et Atlante sint natae. SERV. georg. 1,138 pleiades ortu suo primae navigationis tempus ostendunt: unde graece pleiades dicuntur ἀπὸ τοῦ πλέειν ...; *add. auct.* vel quod Pliones et Atlantis filiae sint. PROB. Verg. *ad l.* Pleiades Vergiliae dicuntur, ut quibusdam liquet, quia sint Atlantis et Pleiones filiae, vel ἀπὸ τοῦ πλεῖν dictae idcirco, quod eorum ortu prima sit tuta navigatio. BREV. EXPOS. Verg. *ad l. Pleiades* a matre Pleione quidam nominatas existimant ...; 'Pleiades' ... ἀπὸ τοῦ πλείονες idest plures, quod VII uno loco esse videantur. GREG. M. moral. 29,67 Pleiades stellae ἀπὸ τοῦ πλείστου id est a pluralitate vocatae (ISID. nat. 26,6 Pleiades ... ex pluralitate vocatae sunt quia pluralitatem Graeci πλειότητα appellant. ISID. orig. 3,71,13 Pliades a pluralitate dictae, quia pluralitatem Graeci ἀπὸ τοῦ πλεῖστον appellant). *thes. gloss.*

Pleione, -es *f.* (*Oceani filia*). *vide* Pleiades.

Plemmyrium, -i *n.* (*promunturium Siciliae*). SERV. Aen. 3,693 'Plemmyrium undosum' ... verbum de verbo expressit; hoc est enim 'undosum' quod πλημμύριον. SCHOL. Verg. Veron. *ad l.* 'Plemyrium' ... dictum ... ἀπὸ πλημυρίας ideo est, quod undique fluctibus undisque adluatur.

plenus, -a, -um. PRISC. gramm. II 178,13 plenus quasi a 'pleo' verbo. *vide* disciplina, locuples.

plerusque, -aque, -umque. *vide* locuples.

pleuresis, -is *f.* CAEL. AUR. diaet. pass. 22 unde pleuresis dicta est? ab latere quae ceteris plus patitur ... quod graeci pleuran apellant. ISID. orig. 4,6,8 pleuresis est dolor lateris acutus ...; latus enim Graece πλευρά dicitur.

pleuriticus, -a, -um. ISID. orig. 4,6,8 latus ... Graece πλευρά dicitur, unde et pleuritica passio nomen accepit.

pleuritis, -idis *f.* CAEL. AUR. acut. 2,13,87 pleuritis a parte corporis quae magis patitur nomen sumpsit: latus enim ipsa passione vexatur, quod Graeci pleura vocaverunt.

plistolochia, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 20,222 *malva silvestris* ab excellentia effectus a quibusdam plistolochia *vocatur.*

pluma, -ae *f.* ISID. orig. 12,7,8 pluma quasi piluma; nam sicut pili in quadrupedum corpore, ita pluma in avibus. *vide* plumatile.

plumatile, -is *n.* (*sc. vestimentum*). NON. p. 540,21 plumatile, aut clavatum aut ex plumis factum.

plumbum, -i *n.* ISID. orig. 16,22,1 plumbum dictum quod ex eo primum pilis factis maris altitudo temptata est.

pluralitas, -atis *f.* *vide* plebs.

plus, pluris. *vide* Pleiades, pulvinar.

plusculus, -a, -um. PRISC. gramm. II 103,7 mus musculus, plus plusculus.

Pluto, -onis *m.* (*deus inferorum*). FULG. myth. 1,5 p. 20,2 Plutonem dicunt terrarum praesulem – plutos enim Grece divitiae dicuntur – solis terris credentes divitias deputari.

pluvia, -ae *f.* ISID. orig. 13,10,2 pluviae dictae quod fluant, quasi fluviae. *vide* compluvium, impluvium.

poculum, -i *n.* VARRO ling. 5,122 *sub* posca. 6,84 ab eadem lingua (*sc. Graeca*), quod πότον, potio, unde poculum. ISID. orig. 20,5,1 poculum a potando nominatum.

podagra, -ae *f.* CAEL. AUR. chron. 5,2,27 *podagra* a parte corporis quae patitur nomen accepit ... a pedibus. sed podagram Graeci etiam ab impedimento vel retentione pedum aiunt nominatam, vel a ferali dolore (ISID. orig. 4,7,30 podagram Graeci a retentione pedum dicunt nominatam, et a ferali dolore). *vide* podagricus, podagrosus.

podagricus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 95,22 B. podagrosus a podagra bene dicitur, sed et podagricus a pedum aegritudine.

podagrosus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 95,22 B. *sub* podagricus.

poderes(-is), -is *m.* (*vestis*). EUCHER. instr. 2 p. 156,10 poderes sacerdotalis linea corpori penitus adstricta eademque talaris, unde et poderes appellata. ISID. orig. 19,21,1 poderis est sacerdotalis linea, corpori adstricta et usque ad pedes descendens; unde et nuncupata.

podex, -icis *m.* *vide* impudicus.

poema, -atis *n.* SUET. ap. ISID. orig. 8,7,2 *sub* poeta. PRISC. gramm. II 40,2 poema pro ποίημα. *thes. gloss.*

poena, -ae *f.* VARRO ling. 5,177 poena a poeniendo aut quod post peccatum sequitur. ISID. orig. 5,27,1 poena dicta quod puniat. *vide* Poenigena, punio.

Poeni, -orum *m.* (*i.q. Carthaginienses*). HIER. in Ier. 25,21 p. 837 D. (=5,19 p. 243 R.) Poeni sermone corrupto quasi Phoeni appellantur. ISID. orig. 9,2,116 Poeni ... Carthaginienses sunt a Phoenicibus nuncupati, qui cum Didone profecti sunt. *vide* Penninus.

Poenigena, -ae *m.* (*cogn. Aesculapii*). SERV. Aen. 7,773 Poenigenam matris poena genitum: alii 'Phoebigenam' legunt, ut Probus.

poenio, -ire. *sub* punio.

Poeninus(1), -a, -um. *sub* Penninus.

Poeninus(2), -i *m.* (*deus*) *et* **Poenina,** -ae *f.* (*dea*). *vide* Penninus.

Poenus, -i *m.* (*de Hannibale*). *vide* Penninus.

poeta, -ae *m.* SUET. ap. ISID. orig. 8,7,2 poetae unde sint dicti, sic ait Tranquillus (de poet. 2): ' ... quia forma quadam efficitur, quae ποιότης dicitur, poema vocitatum est, eiusque fictores poetae'. DON. Ter. Andr. prol. 3 poetae a faciendo dicti sunt, ἀπὸ τοῦ ποιεῖν. PRISC. gramm. II 40,2 poeta pro ποιητής (143,11). *cf.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 56,16 qui versus facit παρὰ τὸ ποιεῖν dictus est ποιητής (DIOM. gramm. I 491,18). *thes. gloss.* *vide* poetor.

poeticus, -a, -um. *vide* pica.

poetor, -ari. PRISC. gramm. II 431,26 a poeta poetor poetaris.

polenta, -ae *f.* VERRIUS ap. CHAR. gramm. p. 123,13 B. (GRF 516,10) polenta dici debet per 'o'; cuius rei Verrius Flaccus rationem hanc reddit, quod usui hominum poliatur.

polimenta, -orum *n.* FEST. 234 (PAUL. FEST. 235) <polimenta> ... dicebant testiculos porcorum, cum eos castrabant, a politione segetum aut vestimentorum, quod similiter atque illa curentur.

polio, -ire. *vide* interpolo, polenta, politio, polus.

Polites, -ae *m.* (*Priami filius*). *vide* Politorium.

politio, -onis *f.* NON. p. 66,18 politiones, agrorum cultus diligentes: ut polita omnia dicimus exculta et ad nitorem deducta. *thes. gloss. vide* polimenta.

Politorium, -i *n.* (*oppid. Latii*). CATO ap. SERV. Aen. 5,564 (GRF 11,6) de quo (*sc. Polite*) Cato in Originibus dicit, quod ad Italiam venerit et ... condiderit oppidum Politorium a suo nomine (SERV. auct. Aen. 1,2).

pollen, -inis *n.* *vide* pollinctor.

pollentia, -ae *f.* NON. p. 155,27 pollentia, potentia: a pollendo dicta.

polleo, -ere. *vide* pollentia, pollex, Pollus.

pollex, -icis *m.* AT. CAP. ap. MACR. Sat. 7,13,14 (GRF 564,3) pollex qui nomen ab eo quod pollet accepit ... inquit *Ateius Capito.* LACT. opif. 10,24 unde ... pollicis nomen accepit, quod vi et potestate inter ceteros polleat (ISID. diff. 2,63. ISID. orig. 11,1,70). *thes. gloss.*

pollinctor, -oris *m.* SERV. auct. Aen. 9,485 pollinctores appellatos dicunt, qui mortuis os polline oblinebant, ne livor appareret extincti. FULG. serm. ant. 3 p. 112,8 pollinctores dicti sunt quasi pollutorum unctores, id est cadaverum curatores.

Polluces, -is *m.* *vide* Pollux.

pollucibilitas, -atis *m.* *vide* Pollus.

polluctus, -a, -um. (*part.* polluceo). VARRO ling. 6,54 pollu<c>tum ... a porriciendo est fictum. cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in aram, tum pollu<c>tum est.

pollulus, -a, -um. (*i.q. paululus*). *vide* pulvinar.

Pollus, -uris *m.* (*pater Saturni*). FULG. myth. 1,2 p. 17,17 *Saturnus* Polluris etiam filius sive a pollendo sive a pollucibilitate quam nos humanitatem dicimus. *cf.* p. 18,12.

pollutus, -a, -um. (*part.* polluo). *vide* pollinctor, pullus(1), pullus(2).

Pollux, -ucis *m.* (*deus*). VARRO ling. 5,73 Castoris nomen Graecum, Pollucis a Graecis; in Latinis litteris veteribus nomen quod est, inscribitur ut Πολυδεύκης Polluces, non ut nunc Pollux. FULG. myth. 2,13 p. 55,11 Grece Pollux apo tu apollin, id est a perdendo.

polus, -i *m.* VARRO ling. 7,14 polus Graecum, id significat circum caeli: quare quod est 'pervade polum' (ACC. trag. 678) valet vade περὶ πόλον. ISID. orig. 3,37 dicti poli quod sint axium cycli ex usu plaustrorum, a poliendo scilicet nominati (=13,5,5). *thes. gloss. vide* palatum, Pollus.

Polycaste, -es *f.* (*nom. mul.*). FULG. myth. 3,2 p. 62,13 *Perdiccas* matrem ... Policasten habuit quasi policarpen quod nos Latine multifructam dicimus, id est terram.

polygonaton, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 27,113 *sub* polygonum.

polygonum, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 27,113 *polygonum* volunt appellari

... a multitudine seminis aut densitate fruticis, alii polygonaton a frequentia geniculorum.

Polyhymnia, *vel* **Polymnia,** -ae *f.* (*Musa*). FULG. myth. 1,15 p. 26,12 quinta *Musa* Polymnia quasi polymnemen, id est multam memoriam faciens dicimus.

polymitus, -a, -um. ISID. orig. 19,22,21 polymita (*vestis*) multicoloris; polymitus enim textus multorum colorum est.

Polyphemus, -i *m.* FULG. Virg. cont. p. 94,8 Polyphemum diximus quasi apolunta femen, quod nos Latine perdentem famam dicimus.

polypodion, -i *n.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,62 polypodion herba cuius radix hirta atque crinita, ut est polypus; ex quo derivatum est ut polypodion diceretur.

polypus, -i *m.* ISID. orig. 12,6,44 polypus, id est multipes; plurimos enim nexus habet. *vide* polypodion.

polysarcia, -ae *f.* CAEL. AUR. chron. 5,11,129 accidunt corporibus superflua carnis incrementa, quae Graeci ob nimietatem polysarcian vocaverunt.

polyspaston, -i *n.* VITR. 10,2,10 hoc genus machinae polyspaston appellatur, quod multis orbiculorum circuitionibus et facilitatem summam praestat et celeritatem.

polytrichon, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 22,62 *adiantum* quidam callitrichon vocant, alii polytrichon, utrumque ab effectu. tinguit enim capillum.

Polyxena, -ae *f.* (*filia Priami*). FULG. myth. 3,7 p. 72,6 Polixene ... Grece multorum peregrina dicitur, seu quod amor peregrinari faciat mentes ab ingenio suo, sive quod aput multos libido ut peregrinabunda vagetur.

pomarium, -i *n.* CHAR. gramm. p. 140,19 B. pomaria ... ubi servantur *poma. thes. gloss.*

pomerium, *vel* **pomoerium,** -i *n.* VARRO ling. 5,143 post ea qui fiebat orbis, urbis principium; qui quod erat post murum, postmoerium dictum. LIV. 1,44,4 pomerium, verbi vim solam intuentes, postmoerium interpretantur esse; est autem magis circamoerium. 1,44,5 hoc spatium ... non magis quod post murum esset quam quod murus post id, pomerium Romani appellarunt. GELL. 13,14,1 pomerium ... qui libros De Auspiciis scripserunt (*cf.* GRF 429,8) istiusmodi sententia definierunt: 'pomerium est locus ... pone muros'. PAUL. FEST. 248 (*cf.* FEST. 249. GRF 558,6) posimirium pontificale pomerium ...; dictum autem pomerium, quasi promurium, id est proximum muro. PLUT. Romul. 11,3 καλεῖται κατὰ συγκοπὴν πωμήριον, οἷον ὄπισθεν τείχους ἢ μετὰ τεῖχος. SCHOL. Iuv. 9,11 Pomeria loca appellantur, quae intra muros, hoc est pone muros. ADNOT. Lucan. 1,594 'pomeria' dicuntur ante muros loca, quasi promoenia. PRISC. gramm. III 475,9 pomoerium, quasi post murum. *thes. gloss.*

Pometia, -ae *f.* (*oppid. Latii*). *cf. sub* Pomptia.

pometum, -i *n.* CHAR. gramm. p. 140,18 B. pometa dicuntur ubi poma nascuntur.

Pomona, -ae *f.* (*dea*). SERV. Aen. 7,190 Pomona, pomorum dea. AUG. civ. 4,24 p. 176,23 D. a pomis Pomonam *nuncupaverunt*, non Pomum. *cf.* 4,34 p. 189,20 D. poma sine Pomona. *thes. gloss.*

pompa, -ae *f.* ISID. orig. 18,2,2 pompa dicta est Graeca significatione, ἀπὸ τοῦ πομπεύειν, hoc est publice ostentari. *thes. gloss. vide* Pompeii.

pompaticus, -a, -um. *vide* carpentum.

Pompeii, -orum *m.* (*urbs Campaniae*). SOL. 2,5 quis ignorat vel *dictos vel conditos* ... ab ipso (*sc. Hercule*) in Campania Pompeios, qua victor ex Hispania pompam boum duxerat? (ISID. orig. 15,1,51 ab Hercule in Campania Pompeia, qui victor ex Hispania pompam boum duxerat). SERV. Aen. 7,662 veniens ... Hercules de Hispania ... in quadam Campaniae civitate pompam triumphi sui exhibuit: unde Pompei dicitur civitas. *cf.* MART. CAP. 6,642.

Pompeiopolis, -is *f.* (i) *urbs Ciliciae*: SOL. 38,9 antiquum oppidum Ciliciae ... Solum, Pompeiopolim devictis Cilicibus Cn. Magnus cognominavit. COMMENT. Lucan. 1,346 Pompeius victis piratis civitatem constituit quam Pompeiopolim dixit. 3,228. *cf.* MELA 1,71. (ii) *urbs Paphlagoniae*: SOL. 44,2 Eupatriam Mithradates *condidit*: quo subacto a Pompeio Pompeiopolis est dicta (MART. CAP. 6,689).

Pompeius, -a (*nom. gent.*). *vide* Pompeiopolis.

Pompo, -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Pomponius.

Pomponius, -a (*nom. gent.*). PLUT. Num. 21,2 εἶναι ... ἀπὸ ... τοῦ Πόμπωνος τοὺς Πομπωνίους.

Pomptia, -ae *f.* (*oppid.*). *vide* Pomptina tribus.

Pomptina tribus. PAUL. FEST. 232 Pomptina tribus a Pomptia urbe est dicta.

pomum, -i *n.* VARRO rust. 1,31,5 quod indigent potu, poma dicta esse possunt (*affertur* ap. NON. p. 61,1). ISID. orig. 17,6,24 poma dicta ab opimo, id est a copia ubertatis. *thes. gloss. vide* pomarium, pometum, Pomona.

ponderitas, -atis *f.* NON. p. 156,3 ponderitatem, a pondere, ut gravitatem. *thes. gloss.*

pondo. *adv. vide* dupondius.

pondus, -eris *n.* ISID. orig. 16,25,3 pondus dictum eo quod in statera libratum pendeat. *vide* assipondium, compendium, dispendium, dupondius, ponderitas.

pono, -ere. *vide* compos, depositum, positura.

pons, -ntis *m.* *vide* depontanus, pontifex.

Pontica gemma. SOL. 13,3 mittit Pontus et gemmas quas a patria Ponticas dicimus (ISID. orig. 16,12,4).

Pontica nux. PLIN. nat. 15,88 *abellanae* e Ponto venere ... ideoque et Ponticae nuces vocantur.

pontifex, -ficis *m.* VARRO ling. 5,83 pontufices, ut Scaevola Quintus (GRF 125,7) pontufex maximus dicebat, a posse et facere, ut potifices. ego a ponte arbitror: nam ab his Sublicius est factus primum ut restitutus saepe, cum ideo sacra et uls et cis Tiberim non mediocri ritu fiant. DION. HAL. 2,73,1 οὗτοι κατὰ μὲν τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον ἐφ' ἑνὸς τῶν ἔργων ὃ πράττουσιν ἐπισκευάζοντες τὴν ξυλίνην γέφυραν ποντίφικες προσαγορεύονται (*cf.* 3,45,2). PLUT. Num. 9,1*sq.* κεκλῆσθαι δὲ τοὺς Ποντίφικας οἱ μὲν ὅτι τοὺς θεοὺς θεραπεύουσι δυνατοὺς καὶ κυρίους ἁπάντων ὄντας· ὁ γὰρ δυνατὸς ὑπὸ Ῥωμαίων ὀνομάζεται πότηνς· ἕτεροι δέ φασι πρὸς ὑπεξαίρεσιν γεγονέναι τοὔνομα τῶν δυνατῶν, ὡς τοῦ νομοθέτου τὰς δυνατὰς ἐπιτελεῖν ἱερουργίας τοὺς ἱερεῖς κελεύοντος ...· οἱ δὲ πλεῖστοι μάλιστα καὶ τὸ γελώμενον τῶν ὀνομάτων δοκιμάζουσιν, ὡς οὐδὲν ἀλλ' ἢ

γεφυροποιοὺς τοὺς ἄνδρας ἐπικληθέντας ἀπὸ τῶν ποιουμένων περὶ τὴν γέφυραν ἱερῶν, ἁγιωτάτων καὶ παλαιοτάτων ὄντων· πόντεμ γὰρ οἱ Λατῖνοι τὴν γέφυραν ὀνομάζουσιν. SERV. auct. Aen. 2,166 alii unum simulacrum (*sc. Palladium*) caelo lapsum, quod nubibus advectum et in ponte depositum, apud Athenas tantum dicunt fuisse, unde et γεφυριστής dicta est, ex qua etiam causa pontifices nuncupatos volunt; quamvis quidam pontifices a ponte sublicio, qui primus Tybri impositus est, appellatos tradunt, sicut Saliorum carmina loquuntur. LYD. mens. 4,15 p. 78,5*sq*. W. ὅτι ποντίφικες ... ὠνομάζοντο, διὰ τὸ ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ ἱερατεύειν τῷ Παλλαδίῳ. πόντην γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν γέφυραν καλοῦσι, καὶ ποντίλια τὰ γεφυραῖα ξύλα. ὅθεν καὶ πραξιεργίαι δῆθεν ἐκαλοῦντο ὡσανεὶ τελεσταί. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ πόντιφεξ ἀπὸ τοῦ δυνατοῦ ἐν ἔργοις. ISID. orig. 7,12,13 pontifex princeps sacerdotum est, quasi via sequentium.

Pontifex maximus. *vide* maximi annales.

Pontus, -i *m.* (*regio Asiae*). ISID. orig. 13,16,4 Pontum vocatum, quod sit pervius. *vide* Pontica gemma. Pontica nux, reuponticum.

popa, -ae *f.* SCHOL. Pers. 6,74 popa venter pinguis, quia popaeana sunt genera panis, ... quibus *sacerdotes* pasti pingues fiebant.

Popanon, -onos *m.* (*cogn. Iani*). VARRO ap. LYD. mens. 4,2 p. 65,2 W. (GRF 236,134) Βάρρων ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῶν θείων πραγμάτων φησὶν αὐτὸν (*sc. Ianum*) παρὰ Θούσκοις οὐρανὸν λέγεσθαι ... καὶ Ποπάνωνα διὰ τὸ ἐν ταῖς Καλένδαις ἀναφέρεσθαι πόπανα.

popanum(popaeanum), -i *n.* *vide* popa, Popanon.

popellus, -i *m.* SCHOL. Pers. 4,15 'popello' diminutivum est a populo.

popina, -ae *f.* ISID. orig. 15,2,42 propina Graecus sermo est, quae apud nos corrupte popina dicitur ...; πεῖνα enim Graece famem significat, eo quod hic locus famem tollat. *thes. gloss. vide* popino.

popino, -onis *m.* NON. p. 161,11 popinones, vel hi, quos nunc dicimus tabernarios, a popinis, vel luxuriosi, qui se popinis dedunt.

Poplifugia(Popul–), -orum *n.* VARRO ling. 6,18 dies Poplifugia videtur nominatus, quod eo die tumultu repente fugerit populus: non multo enim post hic dies quam decessus Gallorum ex urbe, et qui tum sub urbe populi, ut Ficuleates ac Fidenates et finitimi alii, contra nos coniurarunt. MACR. Sat. 3,2,14 cum ... populus a Tuscis in fugam versus sit – unde Populifugia vocantur.

popularis, -e. NON. p. 39,31 populare significat populi amorem conciliare: unde populares dicti de uno populo amici. DON. Ter. Phorm. 1 'popularis' populo amatus est. *ibid.* 'popularis' vilis e populoque factus. *thes. gloss.*

populo, -are. NON. p. 39,31 *sub* popularis. *vide* popularis.

populus(1), -i *m.* ISID. orig. 9,4,6 populus vero †σουχναμοις† dicitur, id est †σιτοασις†. unde et populus dictus est. *vide* popellus, Poplifugia, popularis, populo, populus(2).

populus(2), -i *f.* (*arbor*). ISID. orig. 17,7,45 populus dicta quod ex eius calce multitudo nascatur.

porca, -ae *f.* VARRO ling. 5,39 ab eo quod aratri vomer sustulit, sulcus; quo ea terra iacta, id est proiecta, porca. VARRO rust. 1,29,3 (*affertur* ap. NON. p. 61,18) quod est inter duos sulcos elata terra dicitur porca, quod ea seges frumentum porricit (VARRO ap. FEST. 238 [GRF 343,370] =PAUL.

FEST. 239). FEST. 218 (PAUL. FEST. 219) porcae appellantur rari sulci, qui ducuntur aquae derivandae gratia, dicti quod porcent, id est prohibent aquam frumentis nocere (NON. p. 61,22 porcae sunt signa sulcorum, quae ultra se iaci semina prohibeant; porcere enim prohibere saepius legimus). *thes. gloss. vide* Imporcitor.

porceo, -ere. PAUL. FEST. 15 porcet ... dictum ab antiquis, quasi porro arcet. *vide* porca.

porcinus, -a, -um. PRISC. gramm. II 78,5 porcus porcinus.

porcus, -i *m.* VARRO ling. 5,97 porcus, quod Sabini, dicto aprino porco, porcum, inde porcus, nisi si a Graecis, quod Athenis in libris sacrorum scripta est πόρκη et πόρκος. VARRO rust. 2,4,17 porcus Graecum est nomen antiquum, sed obscuratum, quod nunc eum vocant choeron. ISID. orig. 12,1,25 porcus, quasi spurcus. ingurgitat enim se caeno. *vide* porcinus.

porphyrites, -ae *m.* (*lapis*). ISID. orig. 16,5,5 porphyrites in Aegypto est rubens ...; nominis eius causa quod rubeat ut purpura. *cf* PLIN. nat. 36,57.

porricio, -ere. *vide* polluctus, porca.

porrigo, -ere. FEST. 218 porigam dixisse antiqui videntur pro porrigam, propter morem non geminandarum litterarum, ducto verbo a porro regam. aut si id frivolum videtur, cum aperte ἐκ τοῦ ὀρέγειν tractum sit. NON. p. 47,4 exporrectum, extentum: porrectum est enim tentum, id est porro iactum. *vide* exporrigo, porca.

porro. *adv.* *vide* improvisus, porceo, porrigo, portendo, portentum, procul, prodigium, prodigus, prodius, profanus, profugus, profundum, progenies, progenitor, proicio, pronepos, propagino, propitius, propudium, propugnaculum, prorsus, prosa, proscriptio, Proserpina, protinus, provincia, prudens.

porta, -ae *f.* CATO orig. 18 adn. qui urbem novam condet, tauro et vacca aret; ubi araverit, murum faciat; ubi portam vult esse, aratrum sustollat et portet et portam vocet (DON. Ter. Ad. 583 porta ... ab aratro portando dicta est *eqs.* ISID. diff. 1,308 portae ... ideo dictae eo quod antiquitus portato aratro designabantur). VARRO ling. 5,142 qua viam relinquebant in muro, qua in oppidum portarent, portas *appellabant* (SERV. AEN. 1,83 omnis exitus porta dicitur, qua potest vel inportari vel exportari aliquid [=ISID. orig. 15,2,22]. CASSIOD. in psalm. 23,7 l. 138 A. ideo portae sunt appellatae, quia per ipsas transeunt homines sua facta portantes. 68,12 l. 294 A. porta ... dicta est quod inde portentur omnia. 117,19 l. 228 A. portae ... dictae sunt, per quos victualia civitatibus inportantur). *vide* porticus.

portemia, -ae *f.* ISID. orig. 19,1,26 portemia navicula Syriatici generis ..., a portando vocata.

portendo, -ere. SERV. auct. Aen. 7,256 portendi porro tendi. *cf.* FEST. 245 *infra. part. pro subst.* **portentum,** -i *n.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 3,366 (GRF 365,440) portentum, quod aliquid futurum portendit (*sim. a portendere*: CIC. nat. deor. 2,7. CIC. div. 1,93. FEST. 138 [PAUL. FEST. 140]. NON. p. 375,27. p. 430,4. SERV. auct. Aen. 7,58. AUG. civ. 21,8 p. 507,14 D. ISID. diff. 1,458. 459. ISID. orig. 11,3,2). FEST. 245 portenta, quae quid porro tendatur, indicent. *thes. gloss.*

porticus, -us *f.* ISID. orig. 15,7,3 porticus, quod transitus sit magis

quam ubi standum sit, quasi porta; et porticus, eo quod sit apertus.

portio, -onis *f.* CASSIOD. in psalm. 118,57 l. 992 A. portio a parte dicta est.

portisculus(portic-), -i *m.* STILO ap. FEST. 234 (GRF 65,30) portisculus est, ut scribit Aelius Stilo, qui in portu modum dat classi. id autem est malleus (=PAUL. FEST. 235 *ubi* porticulus *trad.*). NON. p. 151,18 portisculus proprie est hortator remigum, id est, qui eam perticam tenet, quae portisculus dicitur, qua et cursum et exhortamenta moderatur. ISID. orig. 19,2,13 porticulus malleus in manu portatus, quo modo signum datur remigantibus.

portitor, -oris *m.* NON. p. 24,14 portitores dicuntur telonearii, qui portum obsidentes omnia sciscitantur, ut ex eo vectigal accipiant. DON. Ter. Phorm. 150 'ad portitores' ad eos, qui in portu sunt. PROB. gramm. IV 181,26 portitor et cantor suae positionis nomina, non a verbis venientia sunt pronuntianda. *thes. gloss.*

porto, -are. *vide* angiportum, exporto, importo, pertica, porta, portemio, portisculus, portitor, portus.

portorius, -i *m.* (*i.q. portitor*). PS. ASCON. div. in Caec. p.196,20 mancipes sunt publicanorum principes ...; si portum aut pecora publica *redimunt*, portorii aut pecuarii *dicuntur*, quorum ratio scriptura dicitur.

Portunalia, -ium *n.* VARRO ling. 6,19 Portunalia dicta a Portuno, cui eo die aedes in portu Tiberino facta et feriae institutae. VARRO ap. SCHOL. Verg. Veron. Aen. 5,241 (GRF 345,376) Portunus, ut Varro ait, Deus portuum portarumque praeses, quare huius dies festus Portunalia, quo aput veteres claves in focum addere prope mare institutum.

Portunus, -i *m.* (*deus*). VARRO ap. SCHOL. Verg. Veron. Aen. 5,241 (GRF 345,376) *sub* Portunalia. CIC. nat. deor. 2,66 ut Portunus a porta sic Neptunus a nando. PAUL. FEST. 56 *Portunus* deus putabatur esse portarum. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,437 Portunum dicunt, quod portibus praesit. *vide* Portunalia.

portus, -us *m.* ULP. dig. 50,16,59 portus appellatus est conclusus locus, quo importantur merces et inde exportantur. PRISC. gramm. II 262,13 portus a portatu. 263,10 a participiis derivantur ... 'portatus portus, 'aratus artus' (III 445,2). CASSIOD. in psalm. 106,30 l. 370 A. portus ... a portandis navibus dictus est. ISID. orig. 14,8,40 portus dictus a deportandis commerciis. *vide* angiportum, importunus, opportunus, portisculus, portitor, Portunalia, Portunus.

Portus Magnus. (*urbs Mauretaniae*). PLIN. nat. 5,19 Portus Magnus a spatio appellatus.

porus, -i *m.* ISID. orig. 11,1,80 pori corporis Graeco nomine appellantur, qui Latine proprie spiramenta dicuntur.

posca, -ae *f.* VARRO ling. 5,122 pocula a potione, unde potatio et etiam posca (postea *trad.*). haec possunt a poto (πότῳ *Muell.*), quod πότος potio Graece.

posco, -ere. PS. ASCON. Verr. p. 241,4 'poscunt maioribus'. sunt qui producta 'o' littera poscunt legunt (*cf.* PRISC. gramm. II 467,22), quasi saepe potant. sed poscunt provocant intellegendum est.

Posidianae aquae. PLIN. nat. 31,5 in Baiano Posidianae *aquae* vocantur nomine accepto a Claudii Caesaris liberto.

Posidonia, -ae *m.* (*i.q. Neptunus*). FULG. myth. 1,4 p. 19,10 Neptunum ... ideo Grece etiam Posidoniam nuncupant quasi pion idonan quod nos Latine facientem imaginem dicimus.

positio, -onis *f.* *vide* possessio.

positura, -ae *f.* CLEDON. gramm. V 34,2 positurae a ponendo dictae. unde et theses dictae. ISID. orig. 1,20,1 dictae ... positurae vel quia punctis positis adnotantur, vel quia ibi vox pro intervallo distinctionis deponitur. has Graeci θέσεις vocant, Latini posituras.

possessio, -onis *f.* FEST. 241 possessiones appellantur agri late patentes publici privatique, quia non mancipatione, sed usu tenebantur et ut quisque occupaverat, possidebat (*inde* ISID. orig. 15,13,3 *qui add.* unde et nuncupati). PAUL. dig. 41,2,1 possessio appellata est, ut et Labeo ait (GRF 561,17), a sedibus quasi positio, quia naturaliter tenetur ab eo qui ei insistit. *vide* possessivus.

possessivus, -a, -um. PRISC. gramm. II 185,17 possessivus *casus* ... quod possessionem quoque per eum significamus.

possestrix, -icis *f.* NON. p. 150,33 possestrix, a possidendo. *thes. gloss.*

possideo, -ere. *vide* possessio, possestrix.

possum, posse. DIOM. gramm. I 385,8 possum, quod ex eo (*sc. sum*) conpositum est, 't' litteram admittit, quasi possum potes potest. *cf.* 385, 31 *sub* potis. *vide* pontifex, potestas, potis.

post. *adv. et praep.* *vide* nepos, poena, pomerium, postela, posticus, postis, postliminium, Postumus, puppis.

postela, -ae *f.* ISID. orig. 20,16,4 (*de instrumentis equorum*) antela quasi antesella, sicut et postela quasi postsella. *thes. gloss.*

posteritas, -atis *f.* PRISC. gramm. III 475,6 derivatum a post ... posteritas. ISID. orig. 9,5,26 posteritas, quasi postera aetas.

posterus, -a, -um. PRISC. gramm. III 38,27 derivatur ex hoc (*sc. post*) posterus et postica (475,6). *vide* posteritas, posticus.

posticus, -a, -um. PAUL. FEST. 220 quae post nos sunt postica dicuntur. PRISC. gramm. III 38,27 (475,6) *sub* posterus. SCHOL. Pers. 1,62 'posticae', quae fit a posteriori parte.

postis, -is *m.* (*f.*). PRISC. gramm. III 475,7 postes ... dictae, quod post fores stant. ISID. orig. 15,7,9 postes eo quod post ostium stent.

postliminium, -i *n.* Q. SCAEV. ap. CIC. top. 37 (GRF 126,8) iunctum putat (*sc. Q. Scaevola*) esse verbum, ut sit in eo et post et limen. SULP. RUF. ap. CIC. top. 36 (GRF 424,8) in quo *verbo* Servius (*i.e. Sulpicius Rufus*) ... nihil putat esse notandum nisi post et liminium illud productionem esse verbi vult (*sim. ex 'post' et 'limen'*: PRISC. gramm. III 475,9. INST. Iust. 1,12,5). *cf.* PAUL. FEST. 219 postliminium receptus dicitur is, qui extra limina, hoc est terminos provinciae, captus fuerat, rursus ad propria revertitur. ISID. orig. 5,27,28 postliminium redeuntibus, hoc est de exilio reducendis, qui sunt eiecti in iniuria, id est extra limen patriae. *thes. gloss.*

Postverta(-vorta), -ae *f.* (*dea*). VARRO ap. GELL. 16,16,4 (GRF 239,145) 'quando igitur,' inquit (*sc. Varro*), 'contra naturam forte conversi in pedes, brachiis plerumque deductis, retineri solent, aegriusque tunc mulieres enituntur, huius periculi deprecandi gratia arae statutae sunt Romae duabus Carmentibus, quarum altera Postverta cognominatast, Prorsa altera, a recti perversique partus et potestate et nomine. TERT. nat. 2,11 perverse natos

adiuvanti Postvertae, recte natos Prorsae Carmentis esse provinciam voluerunt. *aliter*: MACR. Sat. 1,7,20 qui (*sc. Ianus*) et praeterita nosset et futura prospiceret; sicut Antevorta et Postvorta ... apud Romanos coluntur.

Postumus(-humus), -i *et* -a (*cogn.*) *et* **postumus**(-humus), -a, -um (*superl.* posterus). VARRO ling. 9,60 qui mane natus diceretur, ut is Manius esset ..., qui post patris mortem, Postumus (FEST. 238. LYD. mag. 1,23 p. 23,3 W. *cf.* QUINT. inst. 1,4,25. GELL. 2,16,3). 9,61 e quibus quae cum item accidisset feminis, proportione ita appellata declinarunt praenomina mulierum antiqua, Mania ... Postuma (GLOSS. IV Plac. P 19 *infra*). SERV. Aen. 6,763 postumus est post humationem parentis creatus (ISID. orig. 9,5,22). DIOM. gramm. I 408,4 post posterior postumus (PRISC. gramm. III 475,8). CASSIOD. gramm. VII 200,4 (*ex Eutyche*) postumus post humatum, id est sepultum, patrem natus. GLOSS. IV Plac. P 19 Posthumus dicitur puer qui mortuo patre nascitur, quasi post humum patris ...; posthuma puella similiter dicta. *thes. gloss.*

potamaugis, -idis *f.* (*herba*). PLIN. nat. 24,164 *Democritus tradit* thalassaeglen circa Indum amnem inveniri, quae ob id alio nomine potamaugis appellatur.

potamogiton, -onis *f.* (*herba*). DIOSC. 4,96 dicitur ... potamogitu, quia in aqua nascitur et campis aquosis. *cf.* PLIN. nat. 26,50.

potatio, -onis *f.* VARRO ling. 5,122 pocula a potione, unde potatio et etiam posca. haec possunt a πότῳ (*Muell.*; poto *trad.*), quod πότος potio Graece. 6,84 ab eadem lingua (*sc. Graeca*), quod πότον, potio, unde poculum, potatio. *vide* puteus, repotia.

potens, -entis. CHAR. gramm. p. 395,6 B. potens quia quod vult potest. PRISC. gramm. II 180,10 potens a verbo potes, quod est conpositum. ISID. orig. 10,208 potens, rebus late patens. *vide* Penates.

potentia, -ae *f.* *vide* impos.

potestas, -atis *f.* AUG. spir. et litt. 31,53 ab eo ... quod est posse, potestas nomen accepit. ISID. orig. 10,208 potens, rebus late patens: unde et potestas, quod pateat illi quaqua velit, et nemo intercludat, nullus obsistere valeat.

Potina, -ae *f.* (*dea*). VARRO ap. NON. p. 108,15 (GRF 226,105) *sub* Edusa. TERT. nat. 2,11 primi cibi sumendi potionisque capiendae Potina et Edula *deae sunt*. AUG. civ. 4,11 p. 161,7 D. in diva Potina *Iuppiter* potionem ministret. 4,34 p. 189,9 D. sine Educa et Potina escam potumque sumpserunt.

potio, -onis *f.* VARRO ling. 5,122 πότος potio Graece (6,84. ISID. orig. 20,3,1). *thes. gloss. vide* poculum, posca, potatio, Potina, puteus, repotia.

potior, -iri. *vide* Potitii.

potis, -e. DIOM. gramm. I 385,31 ex eodem (*sc. possum*) etiam potis sit dicebant, item potis est pro potest. *vide* puteus, utpote.

Potitii, -orum *m.* (*sacerdotes Herculis*). SERV. auct. Aen. 8,270 quidam tradunt ideo Potitiis ab Hercule sacra commissa, quod cum ipse Hercules, rem divinam faciens, preces praecaneret, quas Potitius diceret, et pro eo deo, cui Hercules rem divinam faciebat, ipsum Herculem fortuitu invocasset Potitius, fertur tunc Herculem accepto omine divinitatis, reiecto Pinario, perpetuae epulationis sacrum Potitio tradidisse, a quo videbatur consecratus, et Potitios dici, quod eorum auctor epulis sacris potitus sit.

poto, -are. *vide* catapotium, patera, poculum, potus, pytisso.

Potua, -ae *f.* (*dea*). ARNOB. nat. 3,25 Victa et Potua sanctissimae victui potuique procurant.

potus, -i *m.* PRISC. gramm. II 262,10 a verbo 'arto artas' rei vocabulum fit 'artatus' et per syncopam 'artus', quomodo a 'poto potas potatus potus'. *vide* pomum, Potua, puteus.

prae. *adv. et praep.* *vide* praeco, praecordia, praeter, procul.

praebeo, -ere. *vide* praebia, praebitio.

praebia, -orum *n.* VARRO ling. 7,107 'praebia' a praebendo, ut sit tutus, quod sint remedia in collo pueris. FEST. 238 praebia ... Verrius vocari ait ea remedia, quae Graia Caecilia, uxor Tarquini Prisci, invenisse existimatur ...; (241) ea vocari ait praebia, quod mala prohibeant.

praebitio, -onis *f.* NON. p. 152,28 praebitio, a praebendo, id est exhibendo.

praeceps, -itis. PRISC. gramm. II 280,15 a capite ... composita ... ut ... praeceps.

praecidaneus, -a, -um. PAUL. FEST. 219 praecidaneam porcam dicebant, quam immolare erant soliti antequam novam frugem praeciderent (*cf.* CINC. ap. FEST. 218 [GRF 379,25] *textu mutilo*). PAUL. FEST. 223 praecidanea agna vocabatur, quae ante alias caedebatur. GELL. 4,6,7*sq.* praecidaneae ... hostiae dicuntur, quae ante sacrificia sollemnia pridie caeduntur; (8) porca etiam praecidanea appellata, quam ... ante fruges novas captas immolare Cereri mos fuit. NON. p. 163,17 praecidaneum est praecidendum. *thes. gloss.*

praecidarius, -a, -um. FEST. 218 genus hostiae, quod <ante novam frugem caeditur, prae>cidarium appellabat (*suppl. Muell.*). MAR. VICTORIN. gramm. VI 25,19 praecidaria dicta, quod ante caeditur, quam frugem capiant.

praecingo, -ere. *vide* procinctus.

praecisor, -oris *m.* ISID. orig. 11,1,52 *dentes* praecisores dicuntur, quia omne, quod acciptiur, ipsi prius incidunt.

praeclavium, -i *n.* NON. p. 64,23 praeclavium, pars vestis quae ante clavum texitur. *thes. gloss.*

praeco, -onis *m.* PRISC. gramm. III 50,11 praeco ... a valde canendo dicitur. *vide* Praeconinus.

Praeconinus, -i *m.* (*cogn. vir.*). SUET. gramm. 3 Aelius ... Praeconinus, quod pater eius praeconium fecerat, vocabatur. PLIN. nat. 33,29 vulgo ... purpura latiore tunicae usos invenimus etiam praecones, sicut patrem L. Aelii Stilonis Praeconini ob id cognominati.

praecoquus, -a, -um. ISID. orig. 17,5,16 praecoquae (*sc. uvae*) vocatae quod cito maturescant et ante omnes sole coquantur. *vide* preciae.

praecordia, -orum *n.* PLIN. nat. 11,197 praecordia appellant quia cordi praetenditur. ISID. orig. 11,1,119 dicta praecordia eo quod ibi sit principium cordis et cogitationis.

praeda, -ae *f.* VARRO ling. 5,178 praeda est ab hostibus capta, quod manu parta, ut parida praeda. 8,19 a praedando praeda (ISID. orig. 18,2,8). *vide* praedator, praedium, praedor.

praedator, -oris *m.* ISID. orig. 10,219 praedator, hoc est cui de praeda debetur aliquid.

praedico, -ere. *vide* prodigium.

praedium, -i *n.* VARRO ling. 5,40 praedia dicta, item ut praedes, a praestando, quod ea pignore data publice mancupis fidem praestent. ISID. orig. 15,13,5 praedium, quod ex omnibus patrifamilias maxime praevidetur, id est apparet, quasi praevidium; vel quod antiqui agros, quos bello ceperant, ut praedae nomine habebant.

praedo, -onis *m.* ISID. orig. 10,219 praedo est qui populando alienam provinciam invadit: praedo ab abigendo praedas dictus; et praedo qui praedam habet. *thes. gloss.*

praedor, -ari. *vide* praeda.

praeeo, -ire. *vide* praetor.

praeemineo, -ere. *vide* primus.

praefectio, -onis *f.* *vide* praefica.

praefica, -ae *f.* VARRO ling. 7,70 <praefica> dicta, ut Aurelius (GRF 90, 11) scribit mulier ab luco quae conduceretur, quae ante domum mortui laudis eius caneret ...; Claudius (GRF 98,8) scribit: 'quae preaficeretur ancillis, quemadmodum lamentarentur, praefica est dicta.' utrumque ostendit a praefectione praeficam dictam. PAUL. FEST. 223 praeficae dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductae, quae dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum praefectae.

praeficio, -ere. *vide* praefica. **praefectus,** -i *m.* (*subst. part.*). ISID. orig. 9,3,26 praefecti dicti, quod praetoria potestate praesint.

praefigo, -ere. *vide* fustis.

praefiscine(-fascine) *adv.* CHAR. gramm. p. 306,10 B. *prae* pro eo non numquam quod est sine accipitur, praefascine, id est sine fascino.

praefocatio, -onis *f.* SORAN. p. 58,2 vulvae praefocatio ... ab eo quod mulieres praefocet nomen accepit (CAEL. AUR. gyn. 2,24).

praegrado, -are. NON. p. 64,35 praegradat, antevenit, dictum a gradu.

praelucidus, -a, -um. VARRO ling. 7,108 praelucidum (*Muell.*; pacui dum *trad.*) a luce, illustre.

praemium, -i *n.* VARRO ling. 5,178 praemium a praeda, quod ob recte quid factum concessum.

Praeneste, -is *n. et f.* (*urbs Latii*). CATO ap. SERV. auct. Aen. 7,682 (GRF 11,7) Cato dicit quia is locus montibus praestet, Praeneste oppido nomen dedit (PAUL. FEST. 224). SOL. 2,9 Praeneste, ut Zenodotus, a Praeneste Ulixis nepote Latini filio (MART. CAP. 6, 642). SERV. Aen. 7,678 Praeneste locus est haud longe ab urbe, dictus ἀπὸ τῶν πρίνων, id est ab ilicibus.

Praenestes, -is *m.* (*nepos Ulixis*). *vide* Praeneste.

praenomen, -inis *n.* LIB. de praen. 2 quod praeponitur praenomen (CHAR. gramm. p. 193,20 B. PRISC. gramm. II 57,13. ISID. diff. 1,388 *al.*).

praenosco, -ere. *vide* prognosticum.

praeopimus, -a, -um. ISID. orig. 10,208 praeopimus, prae ceteris opibus copiosus. *thes. gloss.*

praepes, -etis. HYG. ap. GELL. 7,6,1 Iulius Hyginus (GRF 530,6) ... 'praepetes,' inquit, 'aves ab auguribus appellantur, quae aut opportune praevolant aut idoneas sedes capiunt.' FEST. 205 praepetes aves quidam dici aiunt, quia secundum auspicium faciant praetervolantes: alii quod aut ea, quae praepetamus, indicent, aut quod praetervolent ... <alii> ex Graeco tractum putant, quod ante conspectum volent nostrum: inepte scilicet ex

praepositione Latina conponentes et Graeco vocabulo. PAUL. FEST. 244 (*cf.* FEST. 245) praepetes aves dicuntur, quae se ante auspicantem ferunt. nam praepetere dicebant pro anteire. SERV. Aen. 3,361 praepetes ... ideo, quia omnes aves priora petunt volantes (ISID. orig. 12,7,77). SERV. auct. Aen. 6,15 praepetes ... dictae vel quod priora petant, vel summi volatus, vel quae praepetit volatum, vel quae secundum auspicium facit. *thes. gloss.*

praepeto, –ere. *vide* praepes.

praepono, –ere. *vide* praenomen, praepositio.

praepositio, –onis *f.* (*in re gramm.*). MAR. VICTORIN. gramm. VI 203,16 praepositio ... pars orationis quae praeposita aliis ... significationem earum aut immutat aut auget aut minuit, ut describo praescribo rescribo (DON. gramm. IV 365,10. 389,19. DOSITH. gramm. VII 413,6. CHAR. gramm. p. 298,1 B. [*ex Cominiano*]. CASSIOD. inst. 2,1,2). CHAR. gramm. p. 299,14 B. (*ex Palaem.*) praepositiones sunt dictae ex eo quod praeponantur tam casibus quam verbis (p. 307,23 B. [*ex Romano*]. SERV. gramm. IV 406,6 quoniam in loquendo praeponitur [=418,32. 441,35. EXPLAN. in Don. gramm. IV 489,8. 517,2. POMP. gramm. V 97,31. 269,27. 30]. CLEDON. gramm. V 10,12. 24,29. 75,16. PRISC. gramm. II 551,15. III 24,13. ISID. orig. 1,13).

praes, praedis *m.* VARRO ling. 5,40 praedia dicta, item ut praedes, a praestando, quod ea pignore data publice mancupis fidem praestent. 6,74 itaque praes qui a magistratu interrogatus, in publicum ut praestet; a quo cum respondet, dicit 'praes'. PAUL. FEST. 151 qui idem (*sc. manceps*) praes dicitur, quia tam debet praestare populo, quod promisit, quam is, qui pro eo praes factus est. 223 praes est is, qui populo se obligat, interrogaturque a magistratu, si praes sit, ille respondit: praes. *thes. gloss.*

praesagio, –ire. CIC. div. 1,65 sagire ... sentire acute est ...; is igitur qui ante sagit, quam oblata res est, dicitur praesagire, id est futura ante sentire. PAUL. FEST. 223 praesagire est praedivinare, praesipere. sagax enim est acutus et sollers. *vide* praesagitio, saga, sagax.

praesagitio, –onis *f.* PAUL. FEST. 255 (*cf.* FEST. 254) praesagitio dicta, quod praesagire est acute sentire.

praescribo, –ere. *vide* praescriptio.

praescriptio, –onis *f.* GAIUS inst. 4,132 praescriptiones ... appellatas esse ab eo, quod ante formulas praescribuntur, plus quam manifestum est.

praeseco, –are. *vide* brassica, praesegmen.

praesegmen, –inis *n.* NON. p. 151,32 praesegmina proprie Plautus in Aulularia (312) ea dici voluit quae unguibus eminulis praesecantur. *thes. gloss. vide* segmentata vestis.

praesens. *sub* praesum.

praeses, –idis. CHAR. gramm. p. 88,22 B. praeses a praesidendo (EUTYCH. gramm. V 455,12). ISID. orig. 9,3,28 praesides ... dicti, qui alicuius loci tutelam praesidialiter tenent. 9,4,15 praesides rectores provinciae sunt, dicti quod praesunt. *thes. gloss.*

praesicco, –are. *vide* brassica.

praesideo, –ere. *vide* praeses, praesidium.

praesidero, –are. PAUL. FEST. 223 praesiderare dicitur cum maturius hiberna tempestas movetur, quasi ante sideris tempus.

praesidium, –i *n.* VARRO ling. 5,90 praesidium dictum qui extra castra

praesidebant in loco aliquo, quo tutior regio esset. *thes. gloss.*

Praestana, -ae *f.* (*dea*). ARNOB. nat. 4,3 Praestana est ... dicta, quod Quirinus in iaculi missione cunctorum praestiterit viribus.

praestantia, -ae *f.* *vide* Praestitia.

praestes, -itis. OV. fast. 5,133*sq.* causa tamen positi fuerat cognominis illis (*sc. praestitibus laribus*), quod praestant oculis omnia tuta suis. stant quoque pro nobis et praesunt moenibus Urbis et sunt praesentes auxiliumque ferunt. PLUT. quaest. Rom. 51 p. 276 F. πραιστίτεις μὲν οἱ προεστῶτές εἰσιν. MART. CAP. 2,152 *Genium* praestitem, quod praesit gerundis omnibus, vocaverunt.

praestigiator, -oris *m.* VARRO ling. 5,94 similis causa quae ab scientia vocantur aliqua ut praestigiator, monitor, nomenclator. SCHOL. Hor. carm. 1,10,8 praestigiator dicitur ab eo, quod praestringit aciem oculorum.

praestigium, -i *n.* ISID. orig. 8,9,33 dictum ... praestigium, quod praestringat aciem oculorum. *thes. gloss.*

Praestitia, -ae *f.* (*dea*). TERT. nat. 2,11 praestantiae Praestitiam *deam habent.*

praesto(1). *adv.* *vide* praestolor.

praesto(2), -stare. *vide* praedium, Praeneste, praes, praeses, praestolor.

praestolor, -ari. PAUL. FEST. 223 praestolari is dicitur, qui ante stando ibi, quo venturum excipere vult, moratur. CASSIOD. gramm. VII 157,23 praesto nos per 'o' scribimus, veteres per 'u' scripserunt; inde et praestolari non praestulari. *thes. gloss.*

praestringo, -ere. NON. p. 34,20 praestringere dictum est non valde stringere et perlaudare. *vide* praestigiator, praestigium.

praesul, -sulis *c.* PRISC. gramm. II 123,20 praesulo praesul. ISID. orig. 10,205 praesul vocatus quia praeest sollicitudine. *thes. gloss.*

praesulo, -are (-or, -ari). *vide* praesul.

praesum, -esse. *vide* praefectus, praeses, praesul. *part. praes.* **praesens,** -entis: ISID. orig. 10,207 praesens dictus quod sit prae sensibus, id est coram oculis, qui sensus sunt corporis. 11,1,19 unde (*sc. a sensibus*) et praesentia nuncupantur, quod sint prae sensibus; sicut prae oculis, quae praesto sunt oculis.

praeter. *adv. et praep.* PRISC. gramm. III 42,28 a prae ... praeter (50,20).

praetervolo, -are. *vide* praepes.

praetexta, -ae *f.* (*part.* praetexo. *sc. vestis*). ISID. orig. 19,24,16 dicta ... praetexta quia praetexebatur ei latior purpura. *vide* praetextatus, praetextus.

praetextatus, -a, -um. DIOM. gramm. I 489,26 praetextatae *fabulae* ... dicuntur, quia fere regum vel magistratuum qui praetexta utuntur in eius modi fabulis acta conprehenduntur. ISID. orig. 19,24,16 praetexta puerile est pallium ...; unde et praetextati pueri appellati sunt. *thes. gloss. vide* praetextus.

praetexo, -ere. *vide* praetexta.

praetextus, -a, -um. (*part.* praetexo). FEST. 245 (PAUL. FEST. 244) praetextum sermonem quidam putant dici, quod praetextatis nefas sit obscaeno verbo uti: ali quod nubentibus depositis praetextis a multitudine puerorum obscena clamentur.

praetor, -oris *m.* VARRO ling. 5,80 praetor dictus qui praeiret iure et exercitu; a quo id Lucilius (1160 M. =GRF 45,37): 'ergo praetorum est ante

et praeire.' (5,87 in re militari praetor dictus qui praeiret exercitui. VARRO ap. NON. p. 23,21 [GRF 255,208] *sub* consul. CIC. leg. 3,8. PRISC. gramm. II 432,26). ISID. orig. 9,3,27 praetores, idem qui et praefecti, quasi praepositores. 9,4,16 praetores ... quasi praeceptores civitatis et principes. *thes. gloss. vide* praetorium, praetorius.

praetorium, -i *n.* PS. ASCON. Verr. p. 234,6*sq.* veteres ... omnem magistratum cui pareret exercitus praetorem appellaverunt: unde et praetorium tabernaculum eius dicitur, et in castris porta praetoria, et hodie quoque praefectus praetorio. ISID. orig. 15,2,29 praetorium, quod ibi praetor resideat ad discutiendum.

praetorius, -a, -um. PS. ASCON. Verr. p. 234,7 *sub* praetorium. *thes. gloss.*

praevaricator, -oris *m.* LABEO ap. ULP. dig. 3,2,4,4 (GRF 561,19) praevaricator ... est quasi varicator (variator *Stephanus*), qui diversam partem adiuvat prodita causa sua: quod nomen Labeo a varia certatione tractum ait, nam qui praevaricatur, ex utraque parte constitit, quin immo ex adversa. (=LABEO ap. ULP. dig. 47,15,1). CIC. part. 126 ex nomine ipso (*sc. praevaricator*), quod significat eum qui in contrariis causis quasi vare esse positus videatur. PAUL. FEST. 226 praevaricatores a praetergrediendo sunt vocati. ULP. dig. 50,16,212 a varicando ... praevaricatores dicti sunt. *cf.* PLIN. nat. 18,179.

praevideo, -ere. *vide* praedium.

pragmaticus, -a, -um *et* -i *m. subst.* ISID. orig. 5,22 πρᾶγμα Graecum est, quod Latine dicitur causa, unde et pragmatica negotia dicuntur, et actor causarum et negotiorum pragmaticus nuncupatur.

prandium, -i *n.* PAUL. FEST. 223 prandium ex Graeco προένδιον est dictum, nam meridianum cibum cenam vocabant. PLUT. quaest. conv. 8,6,5 p. 726E τὸ δ' ἄριστον ἐκλήθη πράνδιον ἀπὸ τῆς ὥρας· ἔνδιον γὰρ τὸ δειλινόν, καὶ τὴν μετ' ἄριστον ἀνάπαυσιν ἐνδιάζειν· ἢ πρωινήν τινα σημαίνοντες ἐδωδὴν ἢ τροφήν, ᾗ χρῶνται πρὶν ἐνδεεῖς γενέσθαι. HIST. AUG. Gallien. 20,5 dicunt militare prandium, quod dictum est parandium ab eo quod ad bellum milites paret. ISID. orig. 20,2,11 prandium ab apparatu edendi dictum.

prasius, -i *m.* (*lapis*). ISID. orig. 16,7,4 prasius pro viridanti colore dictus.

pratum, -i *n.* VARRO ling. 5,40 prata dicta ab eo, quod sine opere parata (VARRO rust. 1,7,10 antiqui prata parata appellarunt [=PLIN. nat. 18,29]. COLUM. 2,16,2 *prato* nomen ... indiderunt ab eo, quod protinus esset paratum nec magnum laborem desideraret [=ISID. orig. 15,13,17]. ULP. dig. 50,16,31 pratum ... ex eo dictum, quod paratum sit ad fructum capiendum).

precarium, -i *n.* ISID. orig. 5,25,17 dictum precarium quia prece aditur, quasi precadium, 'r' pro 'd' littera commutata.

preciae, -arum *f.* SERV. georg. 2,95 hae (*sc. uvae*) cito maturescunt: unde et preciae dictae sunt, quasi praecoquae (*inde* ISID. orig. 17,5,16 *sub* praecoquus), quod ante alias coquantur.

precor, -ari. *vide* procacitas.

pre(he)ndo, -ere. *vide* vepres.

prelum, -i *n.* ISID. orig. 18,1,10 prelia (*i.e. proelia*) dicuntur ab

inpremendo hostis hostem. unde et prela ligna quibus uva premitur. ISID. orig. 20,14,12 prelum trabes quo uva calcata premitur (*cf.* SERV. georg. 2, 242), a premendo vocatum, quasi pressorium.

Prema, –ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 6,9 p. 265,1 D. si adest dea Prema, ut subacta, ne se commoveat, conprimatur *uxor*.

premo, –ere. *vide* prelum, proelium.

presbyter, –eri *m.* EUCHER. instr. 2 p. 160,7 ex graeco ... presbyter senior (ISID. eccl. off. 2,7,1 presbyteri ... interpretantur seniores, quia seniores aetate Graeci presbyteros vocant).

prester, –eris *m.* (i) *turbo*: LUCR. 6,424 presteras Graii quos ab re nominitarunt. PLIN. nat. 2,133 idem (*sc. turbo*) ardentior accensusque dum furit, prester vocatur amburens cuncta pariter et proterens. APUL. mund. 12 a Graecis prester nomen accepit. (ii) *serpens*: COMMENT. Lucan. 9,722 'prester' ab inflando cervices suas et ora *vocatur*.

pretium, –i *n.* VARRO ling. 5,177 pretium, quod emptionis aestimationisve causa constituitur, dictum a peritis, quod hi soli facere possunt recte id. ISID. orig. 5,25,34 pretium vocatum eo quod prius eum damus, ut pro eius vice rem, quam adpetimus, possidere debeamus. *vide* depretio, manupretium.

prex, precis *f.* *vide* precarium.

Priamus, –i *m.* (*rex Troiae*). HYG. fab. 89,4 Priamus est appellatus ἀπὸ τοῦ πρίασθαι. SERV. Aen. 1,619 Hercules Priamum ... redemptum a vicinis hostibus in paterno regno locavit; unde et Priamus dictus est ἀπὸ τοῦ πρίασθαι, id est, emi (=SCHOL. Stat. Ach. 1,397).

priape(i)um metrum. AUDAX gramm. VII 340,24 unde dictum priapeum? quod pleraque eius modi in honorem Priapi ita conscripta sunt.

priapismus(–os), –i *m.* CAEL. AUR. chron. 5,9,89 priapismos ... vocabulum sumsit ab similitudine Priaporum, quod ita formentur ut recto veretro fingantur. CAEL. AUR. diaet. pass. 49 unde priapismus dicta est? a Priapi similitudine.

Priapus, –i *m.* (*deus*). *vide* priape(i)um metrum, priapismus.

pridie. *adv.* MACR. Sat. 1,4,23 diepristine ..., quod significabat die pristino, id est priore: quod nunc pridie dicitur, converso compositionis ordine, quasi pristino die. ISID. orig. 5,30,21 pridie ... quasi priori die.

primas, –atis *c.* PRISC. gramm. III 468,12 *a primo* primas primatis.

primoris, –e. ISID. orig. 9,4,18 capita trabium ... proceres dicuntur, eo quod primo procedant. hinc ad primores facta translatio, quod a cetera multitudine prominent. *thes. gloss.*

primus, –a, –um. ISID. orig. 10,207 prior, quod primus sit ordine: et primus quasi praeminens. *vide* primas, princeps, principalis, priscus, pristinus.

princeps, –cipis *m.* PAUL. FEST. 71 deinceps, qui deinde coepit, ut princeps, qui primum coepit. CASSIOD. in psalm. 2,3 l. 94 A. princeps ... dictus est quasi prima capiens (ISID. orig. 9,3,21 dictus ... princeps a capiendi significatione, quod primus capiat). *thes. gloss.* **principes,** –um *m.* (*in re militari*). VARRO ling. 5,89 hastati dicti qui primi hastis pugnabant, pilani qui pilis, principes qui a principio gladiis. *vide* principalis.

principalis, –e. PAUL. FEST. 224 principalis castrorum porta nominatur, quod in eo loco est, in quo principes ordines tendunt. ISID. orig. 9,4,25 principales dicti, quod primi sint magistratibus.

principium, -i *n*. *vide* principes.

prior, -oris. ISID. orig. 10,207 *sub* primus. *vide* pridie, pristinus. **prius.** *adv.* *vide* pretium, pristinus, privignus.

Priscianus, -i *m*. (*cogn. vir.*). PRISC. gramm. II 79,9 priscus Priscianus, sed hoc magis a Priscio videtur esse derivatum.

Priscius, -i *m*. (*cogn. vir.*). *vide* Priscianus.

priscus, -a, -um. PRISC. gramm. III 468,12 *a primo* priscus. *vide* Priscianus, pristinus.

pristinus, -a, -um. PAUL. FEST. 226 pristinum ab eo venit, quod est prius; pari modo et prior. PRISC. gramm. II 80,11 prius vel priscus pristinus. III 468,12 *a primo* pristinus. *vide* pridie.

pristis. *sub* pistris.

Pritus. *sub* Proetus.

privatus. *sub* privo.

prius. *sub* prior.

privignus, -i *m*. ISID. orig. 9,6,21 privignus dici putatur quasi privigenus, quia prius genitus. unde et vulgo antenatus. *thes. gloss.*

privilegium, -i *n*. CIC. leg. 3,44 in privatos homines leges ferri noluerunt; id est enim privilegium. GELL. 10,20,4 non sunt ... generalia iussa neque de universis civibus, sed de singulis concepta; quocirca privilegia potius vocari debent (*sc. quam leges*), quia veteres priva dixerunt quae nos singula dicimus. CAPER gramm. VII 111,2 privilegium, quod privet lege, non primilegium. GLOSS. IV Plac. P 36 privilegia: leges privatorum (=ISID. orig. 5,18 *qui add.* quasi privatae leges. nam privilegium inde dictum, quod in privato feratur). *thes. gloss.*

privo, -are. *vide* privilegium. *part.* **privatus**, -a, -um. NON. p. 35,17 privum est proprium uniuscuiusque; unde et res privata. ISID. orig. 9,4,30 dicti privati quod sint ab officiis curiae absoluti. *vide* privilegium.

privus, -a, -um. *vide* privilegium, privo (privatus).

pro. *vide* praestes, proavus, pronomen, propter, prospere.

proavus, -i *m*. PRISC. gramm. III 49,11 pro ... est ... temporalis, ut ... proavus. ISID. orig. 9,5,9 proavus avi pater est, quasi prope avum.

probaticus, -a, -um. EUCHER. instr. 2 p. 153,7 piscina in Hierusalem ... ideo ... probatica, id est pecualis, appellatur, quod hostias in ea quondam sacerdotes lavabant.

proboscis, -idis *f*. NON. p. 49,4 proboscis graecum nomen est, dictum quod ante depascat.

probus, -a, -um. FEST. 229 (PAUL. FEST. 228) probi, velut prohibi, qui se delinquendo prohibent. *vide* improbus, opprobrium, prox.

procacitas, -atis *f*. CIC. rep. 4,6 a procando, id est poscendo, procacitas nominata est (NON. p. 23,19 procacitas a procando vel poscendo. p. 460,22).

procalo, -are. PAUL. FEST. 225 procalare provocare ex Graeco καλεῖν, id est vocare.

procapis. PAUL. FEST. 225 procapis progenies, quae ab uno capite procedit.

procax, -acis. FEST. 249 (=PAUL. FEST. 248) est ... procare poscere ... unde etiam meretrices procaces (PAUL. FEST. 224 procare poscere. unde procaces meretrices ab assidue poscendo. *sim.* DON. Ter. Hec. 159. SERV. Aen. 1,536. ISID. orig. 10,214).

procedo, -ere. *vide* procer.

proceleu(s)maticus, -i *m.* (*pes metricus*). SACERD. gramm. VI 499,11 proceleumaticus dictus est, quod choros concitantes ... inter se hortabantur, et hortatio graece κέλευσις nuncupatur. ISID. orig. 1,17,4 proceleumaticus, quod sit ad celeuma canentium aptus.

procella, -ae *f.* SERV. Aen. 1,85 dicta procella ab eo, quod omnia percellat (ISID. orig. 13,11,22).

procer, -eris *m.* VARRO ap. SERV. Aen. 1,740 (GRF 199,32) proceres ... ideo secundum Varronem principes civitatis dicuntur, quia eminent in ea, sicut in aedificiis mutuli quidam, hoc est, capita trabium, quae proceres nominantur. SERV. auct. Aen. 3,58 proceres qui processerunt ante alios. ISID. orig. 9,4,17 proceres sunt principes civitatis, quasi procedes, quod ante omnes honore praecedant, unde et capita trabium, quae eminent extra parietes, proceres dicuntur, eo quod primo procedant. *thes. gloss.*

procerus, -a, -um. PAUL. FEST. 225 procera prolixa et in longum producta, quasi ex cera ob eius facilitatem.

procestria. PAUL. FEST. 225 procestria dicuntur, quo proceditur in muro. Aelius (GRF 65,31) procestria aedificia dixit esse extra portam; Artorius (GRF 480,1) procastria, quae sunt ante castra.

Prochyta, -ae *f.* (*insula*). NAEV. ap. SERV. auct. Aen. 9,712 *Prochytam* Naevius in primo belli Punici de cognata Aeneae nomen accepisse dicit (DION. HAL. 1,53,3 νήσῳ τε Προχύτῃ καὶ ἀκρωτηρίῳ Καιήτῃ τύχῃ προσορμισάμενοι κατὰ ταὐτὰ τίθενται τὰς ἐπικλήσεις τοῖς τόποις, γυναικῶν ἀποθανουσῶν βουλόμενοι μνημεῖα ποιῆσαι τὰ χωρία. τούτων δὲ ἡ μὲν συγγενὴς Αἰνείου λέγεται γενέσθαι, ἡ δὲ τροφός. PS. AUR. VICT. orig. 10,2 postquam *Aeneas* ad classem rediit repperitque mortuam Prochytam, cognatione sibi coniunctam ... in insula proxima sepelisse quae nunc quoque eodem est nomine, ut scribunt Lutatius et Acilius et Piso). *aliter*: PLIN. nat. 3,82 in Puteolano ... sinu ..., Prochyta, non ab Aeneae nutrice sed quia profusa ab Aenaria erat. SERV. Aen. 9,712 Inarimes mons fuit qui terrae motu de ea fusus alteram insulam fecit, quae Prochyta ab effusione dicta est: fundere enim est ἐκχέειν.

procieo, -ere. PAUL. FEST. 225 citare ... vocitare est, unde procet et prociet. *ibid.* procitum testamentum dicebatur velut procatum, provocatum, id est irritum ac ruptum.

procinctus, -us *m.* SERV. auct. Aen. 7,612 veteres Latini ... praecinctis togis bellabant; unde etiam milites in procinctu esse dicuntur.

procito, -are. PAUL. FEST. 225 procitant provocitant. citare enim vocitare est, unde procet et prociet.

proco, -are. *vide* procacitas, procax, procieo, procus, reciproco.

proconsul, -is *m.* ISID. orig. 9,3,8 dicti proconsules eo quod vicem consulis fungerentur (9,4,35).

procrastino, -are. PRISC. gramm. II 434,17 cras, ex quo ... procrastino.

procudo, -ere. PAUL. FEST. 79 excudere, procudere et incudis ipsa a caedendo dicta sunt.

procul. *adv.* SERV. Aen. 3,13 procul est quasi porro ab oculis. 6,10 procul ... est et quod prae oculis est, et quod porro ab oculis: unde duplicem habet significationem. *thes. gloss. vide* proavus, Proculus, protervus.

Proculus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLUT. Coriol. 11,4 Πρόκλον μὲν (καλοῦσι),

ἐὰν ἀποδημοῦντος πατρὸς γένηται. PAUL. FEST. 225 Proculum inter cognomina eum dicunt, qui natus est patre peregrinante a patria procul. Proculos sunt qui credant ideo dictos, quia patribus senibus quasi procul progressis aetate nati sunt. LYD. mag. 1,23 p. 26,3 W. Πρόκουλον τοιγαροῦν τὸν ἀποδημοῦντι τεχθέντα τῷ πατρί. *thes. gloss.*

procurator, -oris *m.* ISID. orig. 9,3,8 dicti proconsules eo quod vicem consulis fungerentur, sicut procurator curatori, id est actori. 9,4,35 procuratores ..., eo quod vice curatoris fungantur, quasi propter curatores. *thes. gloss.*

procuro, -are. *vide* curialis.

procus, -i *m.* FEST. 249 (PAUL. FEST. 248) proci dicuntur, qui poscunt aliquam in matrimonium ... ; est enim procare poscere. PAUL. FEST. 224 procare poscere. unde ... proci uxorem poscentes in matrimonium. NON. p. 23,19 procacitas a procando vel poscendo: unde et proci dicti sunt matrimoniorum petitores. DON. Ter. Hec. 159 procare ... est petere ... unde et proci dicti sunt, qui filias alienas in matrimonium petant (*sim.* SERV. Aen. 1,536. ISID. orig. 9,7,7. 10,214).

Procyon, -onis *m.* (*sidus*). HYG. astr. 2,36 Procyon ... ante maiorem Canem exoriri videtur ...; hac etiam de causa Procyon est appellatus (SCHOL. Germ. Bas. p. 102).

prodeo, -ere. *vide* prodius.

prodico, -ere. *vide* prodigium.

prodigium, -i *n.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 3,366 (GRF 365,440) Varro sane haec ita definit: ... prodigium, quod porro dirigit. CIC. div. 1,93 quia ... praedicunt, ... prodigia dicuntur (nat. deor. 2,7). FEST. 138 prodigium, velut praedictum et quasi praedicium, quod praedicat eadem. FEST. 229 prodigia quod prodicunt futura, permutatione 'g' litterae; nam quae nunc 'c' appellatur, ab antiquis 'g' vocabatur. NON. p. 44,17 prodigia dicta sunt porro adigenda (430,7). AUG. civ. 21,8 p. 507,15 D. prodigia, quod porro dicant (=CASSIOD. in psalm. 45,9 l. 168 A. 104,27 l. 371 A. ISID. diff. 1,459. ISID. orig. 11,3,3 *cf.* AUG. in evang. Ioh. 16,3 prodigium ... appellatum est quasi porrodicium, quod porro dicat. CASSIOD. in psalm. 77,43 l. 585 A. prodigia vero quasi porro dicentia. 134,9 l. 168 A. prodigia quasi porro digia, id est longe praedicentia). *thes. gloss.*

prodigo, -ere. *vide* prodigium, prodigus.

prodiguae hostiae. *vide* prodigus.

prodigus, -a, -um. FEST. 250 (PAUL. FEST. 251) prodiguae hostiae vocantur, ut ait Veranius (GRF 433,11) quae consumuntur; unde homines quoque luxuriosi, prodigi. PAUL. FEST. 228 prodigere est consumere, unde et prodigus fit. PORPH. Hor. carm. 1,12,37 prodigi ... dicuntur proprie, qui bona sua a se dispergunt, quasi porro ea ab se agentes (ISID. diff. 1,362 prodigus ... sumptuosus, qui omnia porro agit, et quasi proiicit. =ISID. orig. 10,215).

proditor, -oris *m.* ISID. orig. 10,221 proditor, pro eo quod detegit. item proditor perditor, ut (Verg. Aen. 1,252) 'unius ob iram prodimur'. *thes. gloss.*

prodius. *adv.* NON p. 47,10 prodius dictum interius, longius: a prodeundo, quasi porro eundo.

prodo, -ere. DOSITH. gramm. VII 417,1 prodere modo ante dare

significat ... modo porro dare.

produco, –ere. *vide* ductilis, prosa.

proelium (prel–), –i *n.* ISID. orig. 18,1,10 prelia dicuntur ab impremendo, hostis hostem.

Proetus, –i *m.* (*rex Argivorum*). FULG. myth. 3,1 p. 59,21 Pritos Panfila lingua sordidus dicitur.

profano, –are. VARRO ling. 6,54 hinc (*sc. a fari*) profanatum quid in sacrificio atque Herculi decuma appellata ab eo est quod sacrificio quodam fanatur, id est ut fani lege fit.

profanus, –a, –um. VARRO ling. 6,54 hinc (*sc. a fari*) profanum, quod est ante fanum coniunctum fano. FEST. 253 (PAUL. FEST. 252) profanum est, quod fani religione non tenetur. CHAR. gramm. p. 305,20 B. (*ex Palaem.*) cum dicimus profanus lucus, id est non sacer, quasi porro a fano positus (MACR. Sat. 3,3,3. CASSIOD. in psalm. 88,40 l. 527 A. ISID. diff. 1,423. ISID. orig. 10,224). SCHOL. Hor. carm. 3,1,1 profani dicebantur sacris non initiati, qui fanum intrare non poterant. *thes. gloss.*

professor, –oris *m.* PRISC. gramm. II 434,3 artium ... nomina ... post verba naturaliter sunt accipienda ...; profiteor post professor.

profiteor, –eri. VARRO ling. 6,55 hinc (*sc. a fari*) fassi et confessi, qui fati id quod ab is quaesitum. hinc professi. *vide* professor.

profugus, –i *m.* SERV. Aen. 1,2 profugus ... proprie dicitur qui procul a sedibus suis vagatur, quasi porro fugatus (=ISID. orig. 10,215). *thes. gloss.*

profundus, –a, –um *et* –um –i *n. subst.* PAUL. FEST. 228 (*cf.* FEST. 229) profundum quod longe habet fundum. DOSITH. gramm. VII 416,23 pro ... significat porro, ut cum profundum dicimus pelagus, cuius porro fundus sit. EUTYCH. gramm. V 473,24 unde (*sc. a fundo*) et profundus componitur. CASSIOD. in psalm. 129,1 l. 37 A. profundum est quasi porro fundum, cuius ima omnino demersa sunt. ISID. orig. 14,9,4 profundum proprie quasi cuius porro sit fundus. *thes. gloss.*

profusus, –a, –um (*part.* profundo). *vide* prosa.

progenies, –ei *f.* ISID. orig. 9,5,27 progenies, quasi porro post geniti.

progenitor, –oris *m.* ISID. orig. 9,5,28 progenitores appellantur, quasi porro generantes. *thes. gloss.*

progredior, –i. *vide* peregrinus.

prognosticum, –i *n.* ISID. orig. 4,10,12 prognostica praevisio aegritudinum, vocata a praenoscendo.

prohibeo, –ere. *vide* improbus, probus.

proicio, –ere. MACR. Sat. 6,4,14 secundum veteres proiecta porro iacta. *vide* porca.

proles, –is *f.* *vide* proletarius.

proletaneus. *sub* proletarius.

proletarius (proletaneus), –i *m.* CIC. rep. 2,40 proletarios nominavit *Servius Tullius*, ut ex iis quasi proles, id est quasi progenies civitatis, expectari videretur. GELL. 16,10,13 *proletarii* a munere officioque prolis edendae appellati sunt, quod, cum re familiari parva minus possent rem publicam iuvare, subolis tamen gignendae copia civitatem frequentarent. PAUL. FEST. 226 proletarium capite censum, dictum quod ex his civitas constet, quasi proles progenie; idem est proletanei. NON. p. 67,18 proletari dicti sunt plebei, qui nihil rei publicae exhibeant, sed tantum prolem sufficiant. AUG.

civ. 3, 17 p. 124,32 D. proletarii illi, qui eo, quod proli gignendae vacabant, ob egestatem militare non valentes hoc nomen acceperant. *thes. gloss.*

prolixe. *adv.* *vide* lixabundus.

prologus, -i *m.* DON. Ter. Phorm. praef. 1,11 πρόλογος correpte ἀπὸ τοῦ προλέγειν dicitur, non producte ἀπὸ τοῦ πρῶτον λέγειν.

prolubium, -i *n.* VARRO ap. NON. p. 64,15 Varro de Lingua Latina lib. IV (GRF 191,9): 'prolubium et lubidinem dici ab eo quod lubeat *eqs.*'

Prometheus, -ei *et* -eos *m.* (*Iapeti filius*). SERV. ecl. 6,42 Prometheus vir prudentissimus fuit, unde etiam Prometheus dictus est ἀπὸ τῆς προμηθείας, id est a providentia. FULG. myth. 2,6 p. 46,8 nos ... Prometheum dictum quasi pronianteu quod nos Latine praevidentiam dei dicimus. *thes. gloss.*

promineo, -ere. *vide* primoris, promunturium.

promissivus modus. (*t.t.gramm.*). CLEDON. gramm. V 54,9 optativus est qui et promissivus (*sc. modus verborum*), quando nobis promittimus et optamus aliquid evenire (EXPLAN. in Don. gramm. IV 503,29 promissivus, per quem promittimus. POMP. gramm. V 214,9. AUDAX gramm. VII 344,18).

promitto, -ere. *vide* promissivus modus.

promo, -ere. *vide* promtuarium, promus.

promtuarium, -i *n.* ISID. orig. 15,5,6 promtuarium dictum eo quod inde necessaria victui promuntur, hoc est proferuntur. *thes. gloss.*

promulgo, -are. PAUL. FEST. 224 promulgari leges dicuntur, cum primum in vulgus eduntur, quasi provulgari. EUTYCH. gramm. V 476,14 promulgo ... a 'vulgus' nomine deductum.

promunturium (promont-), -i *n.* ISID. orig. 14,7,1 commune est insulis ut promineant. inde et loca earum promuntoria dicuntur. *thes. gloss.*

promus, -i *m.* FULG. serm. ant. 24 promos et condos dici voluerunt celleritas, eo quod deintus promant et intus condant.

promurale, -is *n.* ISID. orig. 15,2,21 promurale vero, eo quod sit pro munitione muri. est enim murus proximus ante murum. *thes. gloss.*

pronepos, -otis *m.* ISID. orig. 9,5,27 pronepos est, qui ex nepote conceptus natusque est. et dictus pronepos, quasi natus porro post.

pronomen, -inis *n.* (*t.t. gramm.*). PROB. gramm. IV 131,2 pronomen est pars orationis, ... posita pro nomine (=DON. gramm. IV 357,2. 379,23. DIOM. gramm. I 329,2. CHAR. gramm. p. 200,9 B. *sim.*: SERV. gramm. IV 409, 35. EXPLAN. in Don. gramm. IV 488,14. 21. 498,36. 545,21. PRISC. gramm. II 551,14. 577,2). SERV. gramm. IV 405,13 (=POMP. gramm. V 96,31. 199,21. 28) pronomen, quia fungitur officio nominis (*sim.*: AUG. civ. V 507,7 pronomen dicitur, quia vicem fungitur nominis. CLEDON. gramm. V 10,9 pronomen, quod inpleat nominis vicem. 34,15 pronomen hoc est paene quod nomen. PRISC. gramm. III 140,26 pronomen vocetur, quippe quo imitatur nominis proprietatem).

pronuba, -ae *f.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 4,166 (GRF 367,446) Varro pronubam dicit quae ante nupsit et quae uni tantum nupta est. SERV. Aen. 4, 416 'pronuba Iuno' quae nubentibus praeest. ISID. orig. 9,7,8 pronuba dicta, eo quod nubentibus praeest, quaeque nubentem viro coniungit. *thes. gloss.*

pronuntiativus modus. (*t.t. gramm.*). DIOM. gramm. I 338,25 indicativus *modus* ... ab aliis pronuntiativus *appellatur*, quo pronuntiamus. CLEDON.

gramm. V 54,8 ipse est pronuntiativus, qui et indicativus ...; quia quae indicamus pronuntiando signamus.

pronuntio, -are. VARRO ling. 6,58 pronuntiare dictum <a pro> et nuntiare; pro idem valet quod ante ...; ideo actores pronuntiare dicuntur, quod in proscenio enuntiant poeta cogitante, quod maxime tum dicitur proprie, novam fabulam cum agunt. nuntius enim est a novis rebus nominatus. *vide* pronuntiativus.

pronus, -a, -um. *vide* capronae.

propages, -is *f.* PAUL. FEST. 227 propages progenies a propagando, ut faciunt rustici, cum vitem vetulam subprimunt, ut ex una plures faciant. NON. p. 64,29 propages est series et adfixio continuo vel longe ducta. pages enim conpactio; unde conpages et propagare genus, iuge, longe mittere.

propagino, -are. ISID. orig. 17,5,33 propaginare ..., flagellum vitis terrae submersum sternere et quasi porro pangere.

propago(1), -are. NON p. 64,30 *sub* propages. *thes. gloss. vide* propages, propago(2).

propago(2), -inis *f.* ISID. orig. 17,5,33 propagines, a propagare et protendere dictae. *thes. gloss.*

propatulus, -a, -um. FEST. 229 (PAUL. FEST. 228) propatulum late patens atque apertum. *thes. gloss.*

prope. *vide* proavus.

propes, -edis *m.* ISID. orig. 19,4,3 propes funis quo pes veli alligatur, quasi pro pedes.

propheta, -ae *m.* EUCHER. instr. 2 p. 160,5 ex Graeco ... propheta praedicator (GREG. M. in Ezech. 1,1). ISID. orig. 7,8,1 quos gentilitas vates appellant, hos nostri prophetas vocant, quasi praefatores, quia porro fantur et de futuris vera praedicunt. *thes. gloss.*

propina, -ae *f.* ISID. orig. 15,2,42 propina Graecus sermo est, quae apud nos corrupte popina dicitur: est autem locus iuxta balnea publica, ubi ... a fame et siti reficiuntur. unde et propina et propinare dicitur. πεῖνα enim Graece famem significat, eo quod hic locus famem tollat.

propino, -are. NON. p. 33,4 propinare a graeco tractum est: post potum tradere. ISID. orig. 15,2,42 *sub* propina. *thes. gloss.*

propitiabilis, -e. NON. p. 155,30 propitiabilis, a propitiando.

propitiatio, -onis *f.* *vide* propitiatorium.

propitiatorium, -i *n.* ISID. orig. 15,4,3 propitiatorium quasi propitiationis oratorium; propitiatio enim placatio est.

propitio, -are. *vide* propitiabilis.

propitius, -a, -um. NON. p. 59,11 propitium dicitur prorsus pium aut proprie pium ... aut certe porro pium.

Propontis, -idos *vel* -idis *f.* SOL. 23,16 ab ordine fluenti Propontis *appellata* (=ISID. orig. 13,16,9 *qui add.*: nam dictum Propontum quia Pontum praevenit). ADNOT. Lucan. 9,960 'Propontis' sinus ante Pontum.

proportio, -onis *f.* PRISC. gramm. III 503,25 *a parte componitur* proportio. *thes. gloss.*

proprie. *adv.* *vide* propitius.

propter. PRISC. gramm. III 43,1 a pro propter (50,21).

propudium, -i *n.* PAUL. FEST. 227 propudium dicebant, cum maledicto nudare turpitudinem volebant, quasi porro pudendam. quidam propudium

putant dici, a quo pudor et pudicitia procul sint. *thes. gloss.*

propugnaculum, -i *n.* SERV. auct. Aen. 4,87 propugnacula quibus porro pugnatur. PRISC. gramm. II 125,7 propugnas propugnaculum. ISID. orig. 15,2,20 propugnacula pinnae murorum sunt, dicta quia ex his propugnatur.

propugno, -are. *vide* propugnaculum.

prora, -ae *f.* ISID. orig. 19,2,1 prora anterior (*sc. pars navis*), quasi priora. *thes. gloss.*

prorostra, -orum *n.* ISID. orig. 15,2,27 haec loca (*sc. forum*) et prorostra vocantur ideo quod ex bello Punico captis navibus Carthaginiensium rostra ablata sunt, et in foro Romano praefixa ut esset huius insigne victoriae (18,15,1).

prorregma, -atos *n.* SORAN. p. 19,5 prorregma dicitur quod prius rumpatur.

Prorsa, -ae *f.* (*dea*). VARRO ap. GELL. 16,16,4 (GRF 239,145) *sub* Postverta. TERT. nat. 2,11 *sub* Postverta.

prorsus, -a, -um. FEST. 234 (PAUL. FEST. 235) prorsus porro vorsus, nisi forte ex Graeco πρό (DON. Ter. Andr. 510 'prorsus' quasi porro versus. Eun. 306. Ad. 71). *vide* propitius.

proruo, -ere. *vide* prosa.

prosa, -ae *f.* (*i.q. prorsa sc. oratio*). DON. Ter. Eun. 306 prorsum est porro versum, id est ante versum; hinc et prosa oratio, quam non inflexit cantilena. ISID. orig. 1,38,1 prosa est producta oratio et a lege metri soluta. prosum enim antiqui productum dicebant et rectum ...; alii prosam aiunt dictam ab eo, quod sit profusa, vel ab eo, quod spatiosus proruat et excurrat, nullo sibi termino praefinito.

prosapia, -ae *f.* PAUL. FEST. 225 prosapia progenies, id est porro sparsis et quasi iactis liberis, quia supare significat iacere et disicere. NON. p. 67,25 prosapia est generis longitudo: dicta a prosupando aut proserendo.

proscriptio, -onis *f.* ISID. orig. 5,27,30 proscriptio exilii procul damnatio, quasi porro scriptio. item proscriptus, quia palam scriptus.

proscriptus, -i *m.* (*subst. part. proscribo*). ISID. orig. 5,27,30 *sub* proscriptio.

proseda, -ae *f.* PAUL. FEST. 226 prosedas meretrices Plautus appellat, quae ante stabula sedeant. eaedem et prostibula.

prosedeo, -ere. *vide* prostituta.

prosero, -ere. *vide* prosapia.

Proserpina, -ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,68 hinc Epicharmus Ennii (frg. var. 59 V.) Proserpinam quoque appellat (*sc. lunam*), quod solet esse sub terris. dicta Proserpina, quod haec ut serpens modo in dexteram, modo in sinisteram partem late movetur. serpere et proserpere idem dicebant. VARRO ap. AUG. civ. 7,20 p. 298,31 D. a proserpendo Proserpina dicta. 7,24 p. 304,30 D. (GRF 237,40) Tellurem, inquit *Varro*, putant esse ... Proserpinam, quod ex ea proserpant fruges. CIC. nat. 2,66 *Proserpina* Graecorum nomen est, ea enim est quae Περσεφόνη Graece nominatur (FIRM. err. 7,1 Cereris filiam quam Graeci Persefonam, nostri immutato sermone Proserpinam dicunt). FIRM. err. 17,3 frugum substantiam volunt Proserpinam dicere, quia fruges hominibus cum seri coeperint prosunt. ARNOB. nat. 3,33 quod sata in lucem proserpant, cognominatam esse Proserpinam (SCHOL. Stat. Theb. 8,96 Proserpina ab eo dicta, quod porro

serpat. FULG. myth. 1,10 p. 22,12 Proserpinam ... quasi segetem voluerunt, id est terram radicibus proserpentem. ISID. orig. 8,11,60 dicunt *Cererem* ... Proserpinam, quod ex ea proserpiant fruges).

proserpo, –ere. *vide* Proserpina.

prospere. *adv.* NON. p. 171,23 sperem veteres spem dixerunt: unde et prospere dicitur, hoc est pro spe.

prospicio, –ere. *vide* specus.

prostibulum, –i *n.* PAUL. FEST. 7 *meretrices* quae ante stabula sedebant, dicebantur prostibula (226 *sub* proseda. NON. p. 423,13 prostibula, quod ante stabulum stent quaestus diurni et nocturni causa. PRISC. gramm. II 124,12 prosto prostibulum). *thes. gloss.*

prostituta, –ae *f.* (*subst. part.* prostituo). ISID. orig. 10,229 prostitutae, meretrices a prosedendo in meritoriis vel fornacibus.

prostomis, –idis *f.* NON. p. 22,24 prostomis (*Linds.*; postomis *trad.*) dicitur ferrum quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus vel morsui inponitur, graece, ἀπὸ τοῦ στόματος. Lucilius Satyrarum lib. XV (17): '"truleu" pro stomide (*Salmas.*; postomide *trad.*) huic ingens de naribu' pendet.'

prosum, prodesse. *vide* Proserpina.

prosupo, –are. *vide* prosapia.

protelo, –are. PAUL. FEST. 235 protelare longe propellere, ex Graeco videlicet τῆλε, quod significat longe. DON. Ter. Phorm. 213 'protelet' <et protelo> et protelum a pro et tendendo dictum est ...; alii ab assiduo telorum iactu existimant dici; *affert* Lucr. 2,531 (*cf.* EUGRAPH. Ter. ad l. 'protelet' tela in te frequenter verborum mittens vulneret).

protelum, –i *n.* DON. Ter. Phorm. 213 *sub* protelo.

protero, –ere. *vide* prester, protervus.

protervus, –a, –um *et* **proterve.** *adv.* DON. Ter. Hec. 503 *proterve* dictum est ... ideo, quod proterat alium, qui protervus est. nam protervus est, qui dum alius obvius est proterit, quod faciunt et tauri in appetitu coitus feminarum. PRISC. gramm. III 49,13 'pro' quidam ab adverbio 'procul' compositum affirmant, unde et corripitur et omnia similiter 'pro' correptam habentia, ut profatur, protervus; alii vero ad imitationem Graecorum, apud quos πρό praepositio corripitur.

Protesilaus, –i *m.* (*nom. vir.*). HYG. fab. 103,1 *Iolaum* cuncti appellarunt Protesilaum, quoniam primus ex omnibus perierat.

protinam. *adv.* VARRO ling. 7,107 protinam a protinus, continuitatem significans.

protinus (–enus) *adv.* CAPER gramm. VII 100,5 protenus per 'e' adverbium locale est, id est porro tenus. NON. p. 375,33 protinus porro ac sine intermissione, continuo; quod iunctum tenus eius significantiam confirmat adverbii. *vide* protinam.

protomedia, –ae *f.* PLIN. nat. 24,165 *Democritus dicit hestiaterida* protomediam *nominari*, quia primatum apud reges *Persidis* obtineant.

protoplastus, –i *m.* ISID. orig. 19,15 inpressa argilla formam aliquam facere plastis est. unde et protoplastus est dictus homo qui ex limo primus est conditus. *thes. gloss.*

protropum, –i *n.* PLIN. nat. 14,85 protropum ... appellatur a quibusdam mustum sponte defluens antequam calcentur uvae.

provideo, -ere. VARRO ling. 6,96 quae in graeca lingua putant latina, ut ... providere <a> προϊδεῖν. *vide* prudentia.

provincia, -ae *f.* PAUL. FEST. 226 provinciae appellantur, quod populus Romanus eas provicit, id est ante vicit. DON. Ter. Phorm. 72 acquisitae bello longe ab Italia regiones provinciae dictae a porro et vincendo; ad quas praetores quia cum officio mittebantur, officia quoque provinciae nominabantur (ISID. orig. 14,5,19 provinciae ... ex causa vocabulum acceperunt. principatus namque gentium, qui ad reges alios pertinebat, cum in ius suum Romani vincendo redigerent, procul positas regiones provincias appellaverunt).

provinco, -ere. *vide* provincia.

prox. LABEO ap. FEST. 253 (GRF 558,3) prox, bona vox, vel ut quidam proba, significare videtur, ut ait Labeo de iure pontifico lib. XI. *cf.* PAUL. FEST. 252 prox bona vox, ut aestimo, quasi proba vox.

proximitas, -atis *f.* *vide* proximus.

proximus, -a, -um *et* -i *m. subst.* ISID. orig. 9,6,3 proximus, propter proximitatem sanguinis appellatus. *vide* pomerium.

prudens, -entis. VARRO ling. 8,15 a prudentia prudens. ISID. orig. 10,201 prudens, quasi porro videns. praespicax est enim et incertorum praevidet casus. *thes. gloss.*

prudentia, -ae *f.* CIC. ap. NON. p. 41,28*sq.* prudentiam a providendo dictam dilucide ostendit M. Tullius in Hortensio (frg. 33): 'id enim est sapientis providere; ex quo sapientia est appellata prudentia.' et de senectute (Cato 78): ' ... tanta memoria praeteritorum futurumque prudentia.' et de Republica lib. VI (rep. 6,1): 'totam igitur expectas prudentiam huius rectoris, quae ipsum nomen hoc nacta est ex providendo.' *vide* prudens.

pruina, -ae *f.* PAUL. FEST. 226 pruina dicta, quod fruges ac virgulta perurat. ISID. orig. 13,10,8 inde pruina nomen accepit quia sicut ignis urit; πῦρ enim ignis.

pruna, -ae *f.* SERV. Aen. 11,788 pruna a perurendo dicta est (ISID. orig. 19,6,7).

prunus, -i *f.* ISID. orig. 17,7,10 coccymela, quam Latini ob colorem prunum vocant, alii ... nixam appellant.

prurigo, -inis *f.* ISID. orig. 4,8,7 prurigo vocata est a perurendo et ardendo.

pruritus, -us *m.* *vide* leprosus.

psallo, -ere. *vide* psalterium.

psalmus, -i *m.* EUCHER. instr. 1 p. 99,23 psalmus ex psalterio appellatur (ISID. orig. 6,19,12). CASSIOD. in psalm. praef. 4 l. 24*sq.* A. ipsum vero psalmum graecum constat esse vocabulum, quem dictum quidam volunt ἀπὸ τοῦ ψαύειν hoc est, a tangendo.

psalterium, -i *n.* ISID. orig. 3,22,7 psalterium, quod vulgo canticum dicitur, a psallendo nominatum, quod ad eius vocem chorus consonando respondeat. *vide* psalmus.

psaltria, -ae *f.* CASSIOD. in psalm. praef. 4 l. 26 A. psalmum ... dictum volunt ἀπὸ τοῦ ψαύειν hoc est, a tangendo. nam et psaltrias citharoedas vocamus, docto pollice modulationes musicas exprimentes.

Pseudolus, -i *m.* (*nom. servi*). DON. Ter. Andr. 226 nomina comicorum

servorum ... a moribus et vernilitate, ut Pseudolus.

pso(e)adicus, -a, -um. CAEL. AUR. chron. 5,1,1 a partibus quae dolore vexantur hae passiones (*sc. ischiadicae et psoeadicae*) nomina sumpserunt. nam ... Graeci ... musculos clunium ... psoeas vocaverunt.

Psyche, -es *f.* (*nom. mul.*). FULG. myth. 3,6 p. 69,7 Psice ... Grece anima dicitur.

psychotrophon, -i *n.* (*herba*). DIOSC. 4,1 cestron, qui appellatur psicotrofon, quia in frigidis locis nascitur.

Psylli, -orum *m.* (*pop. Africae*). PLIN. nat. 7,14 in Africa Psyllorum gens fuit, ut Agatharchides scribit, a Psyllo rege dicta.

psyllion, -i *n. et* -os, -i *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,140 psyllion ... semine ... pulici, unde et nomen. PS. DIOSC. herb. fem. 25 psyllios dicta eo quod semen pulicis habeat (=ISID. orig. 17,9,54).

Pterophoros, -i *f.* (*terra*). PLIN. nat. 4,88 mox Ripaei montes et adsiduo nivis casu pinnarum similitudine Pterophoros appellata regio (SOL. 15,20 Pterophoron dicunt, quippe casus continuantium pruinarum quiddam ibi exprimit simile pinnarum).

Ptolomais, -idis *f.* (*urbs Aegypti*). ISID. orig. 14,5,5 Ptolomais et Berenice a regibus nominatae sunt (15,1,36 *ubi add.* a quibus aedificatae fuerunt).

Ptolemaeus, -i *m.* *vide* Ptolemais.

pubertas, -atis *f.* ISID. diff. 1,460 pubertas ... dicta a pube, id est pudendis corporis, quod haec loca tunc primum lanuginem inducunt.

pubes(1) *vel* **puber,** -eris *m.* ISID. diff. 2,80 puberes appellantur, quia iam gignendi potestatem sumunt. ISID. orig. 11,2,13 puberes a pube, id est a pudenda corporis, nuncupati, quod haec loca tunc primum lanuginem ducunt.

pubes(2), -is *f.* *vide* pubertas, pubes(1), Publius, pudenda, puer.

Publia, -ae *f.* (*praen. mul.*). LIB. de praen. 7 antiquarum mulierum ... praenomina a virilibus tracta sunt, Gaia, Lucia, Publia, Numeria.

publicanus, -i *m.* ISID. orig. 9,4,32 publicani appellantur conductores vectigalium fisci, vel rerum publicarum, sive qui vectigalia publica exigunt, vel qui per negotia saeculi lucra sectantur. unde et cognominati sunt (10,227). *thes. gloss.*

Publicius Clivus. VARRO ling. 5,158 Clivos Publicius ab aedilibus plebei Publicis qui eum publice aedificarunt (OV. fast. 5,294).

Publicola, -ae *m.* (*cogn. vir.*). LIV. 2,8,1 latae ... leges, non solum quae regni suspicione consulem (*sc. P. Valerium*) absoluerent, sed quae adeo in contrarium verterent ut popularem etiam facerent; inde cognomen factum Publicolae est. LYD. mag. 1,33 p. 34,1 W. Βροῦτον τὸν τῆς ἐλευθερίας ἔκδικον, <καὶ> σὺν αὐτῷ Πουπλικόλαν – τὸ δὲ ὄνομα τὸν δημαγωγὸν σημαίνει.

publicus, -a, -um. PRISC. gramm. II 20,19 publicus pro puplicus. *vide* publicanus, pulpitum.

Publipor, -oris *m.* (*nom. serv.*). QUINT. inst. 1,4,26 in servis iam intercidit illud genus, quod ducebantur a domino, unde Marcipores Publiporesque. PRISC. gramm. II 236,11 a puero ... Publipor ...; sic Probus;

ita enim antiqui pro Publii puer ... dicebant. *thes. gloss.*

Publius, -i *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 5 Publi, qui prius pupilli facti erant quam praenomina haberent, alii ... a pube.

pudenda, -orum *n.* ISID. orig. 11,1,102 pudenda pro verecundia, sive a pube.

pudeo, -ere. *vide* propudium, repudium.

pudicus, -a, -um. PAUL. FEST. 24 antiqui putum pro puro dicebant, unde deducuntur pudor et pudicus.

pudor, -oris *m.* PAUL. FEST. 24 *sub* pudicus. *vide* impudens, propudium.

puella, -ae *f.* DON. Ter. Andr. 490 *sub* puerpera. PRISC. gramm. II 231,2 puellam, quod est diminutivum puerae (562,5). ISID. diff. 1,448 puellam investem dici et aetate parvulam, quasi pullam (2,79 puella ... a parvitate vocata, quasi pulla. ISID. orig. 11,2,12 puella est parvula, quasi pulla).

puellus, -i *m.* FEST. 249 (PAUL. FEST. 248) puelli per diminutionem a pueris dicti sunt. DON. Ter. Andr. 490 *sub* puerpera.

puer, -eri *m.* VARRO ap. CENS. 14,2 (GRF 367,447) Varro quinque grados aetatis aequabiliter putat esse divisos ...; primo ... pueros dictos, quod sint puri, id est inpubes. PAUL. FEST. 191 obpuviat verberat, a puviendo, id est feriendo. unde pueri, quod puviendo coercentur, id est plagis. ISID. diff. 2,78 puer ... a puritate vocatus quasi purus, sive quia nondum lanuginem floremque genarum inducunt (ISID. orig. 11,2,10). ISID. orig. 9,5,19 pueri a pube. *thes. gloss. vide* Marcipor, Publipor, puellus, puerpera.

puera, -ae *f.* *vide* puella.

pueritia, -ae *f.* ISID. diff. 1,460 pueritia est tenera et parva aetas, a puritate ita vocata. ISID. orig. 11,2,3 pueritia, id est pura et necdum ad generandum apta.

puerpera, -ae *f.* PAUL. dig. 50,16,163 pueri appellatione etiam puella significatur: nam et feminas puerperas appellant recentes ex partu. DON. Ter. Andr. 490 'puerperae' omnis, quae peperit – puerpera πρωτοτόκος – et non quod puerum, sed quod fetum (*Wessner*; filium *codd.*), puerpera dicta. et apud veteres puer puellus, puera puella (EUGRAPH. Ter. ad l. puerpera ... dicitur quae recens partu est, sed <non> a muliebris parte sexus nomen impositum est – nam utique et puellam parit –, sed quod puerum pariet. quamquam et antiqui puellam pueram saepe dixerunt. PRISC. gramm. II 231, 1 puerpera dicitur, quae puerum vel pueram parit, id est puellam). SCHOL. Iuv. 6,594 puerpera dicitur puella, quae primitus parit. ISID. diff. 1,448 puerperam ... quae primum puerum enixa est, et in annis puerilibus parit. 2,79 proprie ... puerperas dici quae primum enixae sunt pueros, eo quod puellae admodum pariant. ISID. orig. 11,2,14 puerperae sunt, quae annis puerilibus pariunt ...; et dictae puerperae vel quod primo partu gravantur, vel quod primum pueros pariunt. *thes. gloss.*

puerperium, -i *n.* SUET. Calig. 8,3 qualiscumque partus sine ullo sexus discrimine puerperium vocetur, quod antiqui etiam puellas pueras, sicut et pueros puellos dictitarent. *thes. gloss.*

pugil, -ilis *m.* VARRO ling. 8,15 a pugnando ... pugiles. DON. Ter. Hec. prol. 2,33 pugil dictus a pugna et pugna a pugno. SCHOL. Hor. carm. 4,3,4 pugiles ... dicuntur eo, quod pugnis valeant. *thes. gloss.*

pugillus, -i *m. et* -um -i *n.* *vide* pugnus, pusillus.

pugio, -onis *m.* PAUL. FEST. 235 pugio dictus, quod eo punctim pugnatur. ISID. orig. 18,6,6 pugio a pungendo et transfigendo vocatus.

pugna, -ae *f.* DON. Ter. Hec. prol. 2,33 *sub* pugil. Ad. 171 pugnus a pugna dicitur. an ab illo pugna? CASSIOD. var. 1,30,5 non erant prius armata certamina, sed pugnis *pugnabant* ... unde et pugna nomen accepit. ISID. orig. 18,1,10 pugna vocatur eo quod initio usus fuisset in bello pugnis contendere, vel quia primo bellum pugnis incipiebant. *vide* impugno, pugil.

pugno, -are. *vide* propugnaculum, pugil, sica.

pugnus, -i *m.* PAUL. FEST. 219 (*cf.* FEST. 218) pugnus a pu<nc>tione, id est percussu dicitur. DON. Ter. Ad. 171 *sub* pugna. ISID. orig. 11,1,69 pugnus ... a pugillo dictus. *vide* pignus, pugna, pusillus.

pulcher, -chra, -chrum. SANTRA ap. SCAUR. gramm. VII 20,4 (GRF 387,11) pulcrum, quamvis in consuetudine aspiretur, nihilo minus tamen ratio exiliter et enuntiandum et scribendum esse persuadet ... quamvis Santra a Graecis putet esse translatum, quasi polichrum. ISID. orig. 10,203 pulcer ab specie cutis dictus, quod est pellis. *vide* sepulcrum.

puleium, -i *n.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,29 tantae ... potentiae est (*sc. dictamnum*) ut ferrum a corpore expellat, sagittas excutiat ...; hanc quidam Latinorum puleium Martis dicunt, propter belli tela excutienda.

pulex, -icis *m.* ISID. orig. 12,5,15 pulices ... vocati sunt quod ex pulvere magis nutriantur. *vide* pulicaris herba.

pulicaris herba. PS. DIOSC. herb. fem. 25 psyllios. dicta eo quod semen pulicis habeat ...; latini herbam pulicarem vocant (ISID. orig. 17,9,54).

pullus(1), -i *m.* GLOSS IV Plac. P 4 recens nati pulli quod polluti; unde vestis nigra pulla est dicta (ISID. orig. 12,7,5). *thes. gloss. vide* pullus(2).

pullus(2), -a, -um. GLOSS. IV Plac. P 4 (ISID. orig. 12,7,5) *sub* pullus(1). *thes. gloss.*

pulmentarium, -i *n.* VARRO ling. 5,108 quod edebant cum pulte, ab eo pulmentum, ut Plautus; hinc pulmentarium dictum: hoc primum defuit pastoribus (ISID. orig. 20,2,27 pulpa dicta quod cum pulte olim mixta vescebatur. unde et pulmentarium et pulmentum dictum).

pulmentum, -i *n.* VARRO ling. 5,108 (ISID. orig. 20,2,27) *sub* pulmentarium. CHAR. gramm. p. 92,19 B. pulmentum et pulmentarium dicitur ...; sed quidam putant pulmentum quasi pulumentum melius dici (*affert* Varro ling. 5,108). ISID. orig. 20,2,7 pulmentum vocatum a pulte.

pulmo, -onis *m.* ISID. orig. 11,1,124 pulmo ex Graeco trahit vocabulum. Graeci enim pulmonem πλεύμων vocant, eo quod cordis flabellum sit, in quo πνεῦμα ... inest. *thes. gloss. vide* peripneumonia.

pulpa, -ae *f.* DON. Ter. Hec. 441 pulpa ... proprie, quae manducatur, eo quod pulsetur et concidatur. ISID. orig. 11,1,81 pulpa est caro sine pinguedine, dicta quod palpitet; resilit enim saepe. 20,2,27 pulpa dicta quod cum pulte olim mixta vescebatur.

pulpitum, -i *n.* ISID. orig. 15,4,15 pulpitum, quod in eo lector vel psalmista positus in publico conspici a populo possit, quo liberius audiatur.

puls, pultis *f.* VARRO ling. 5,105 puls ... appellata vel quod ita Graeci (*i.e.* πόλτος) vel ab eo unde scribit Apollodorus (frg. hist. graec. 1,462 *Mueller*), quod ita sonet cum aquae ferventi insipitur. *vide* pulmentarium, pulmentum, pulpa.

pulso, –are. *vide* pulpa.

pulsus, –us *m.* ISID. orig. 11,1,120 pulsus vocatus, quod palpitet. *vide* expulsim, sepelio (*part.* sepultus), sepulcrum.

pulviculus, –i *m.* CHAR. gramm. p. 119,21 B. deminutionis inaequalitas dura est, ut ... pulvis pulviculus.

pulvillus, –i *m.* ISID. orig. 19,26,4 pulvillus dictus a pulvinar, qui est divitum lectus (20,11,3).

pulvinar, –aris *n.* VARRO ling. 5,167 pulvinar vel a pluribus (plumis *Aldus, Kent*) vel a pollulis (pellulis *Aldus, Kent*) declinarunt. *vide* pulvillus.

pulvis, –eris *m.* ISID. orig. 16,1,1 pulvis dictus quod vi venti pellatur. *vide* pulex, pulviculus.

pumex, –icis *m.* ISID. orig. 16,3,7 pumex vocatur eo quod spumae densitate concretus fiat.

punctim. *adv.* CHAR. gramm. p. 241,3 B. non nullis grammaticis placet ... ab eo quod est ... pungo punctim. ego tamen ... ab eo quod est punctum punctim. *vide* pugio.

punctio, –onis *f.* *vide* pugnus.

pungo, –ere. *vide* pugio, punctim. *subst. part.* **punctum, –i** *n. vide* punctim.

punicanus lectus. ISID. orig. 20,11,3 punicani lecti ... primum a Cartagine advecti, et inde nominati.

puniceus, –a, –um. PLIN. nat. 13,113 *malum Punicum idoneum est* tinguendis vestibus, quorum color (*sc. puniceus*) inde nomen accepit. PRISC. gramm. II 21,1 puniceus φοινίκεος. COMMENT. Lucan. 1,214 porfurion 'puniceum' interpretatus est quasi phoeniceum (propter rubras aquas). *thes. gloss.*

Punici, –orum *m.* (*i.q. Poeni*). PAUL. FEST. 240 (*cf* FEST. 241) Punici dicuntur, non Poeni, quamvis a Phoenice sint oriundi.

punio, –ire. PRISC. gramm. II 40,7 poena punio. *vide* paenitentia, poena.

pupilla, –ae *f.* (i) *pars oculi*: CASSIOD. in psalm. 16,7–8 l. 161 A. dicta a parvitate sui pupilla, quasi pusilla. 108,12 l. 187 A. pupilli ... quasi pusilli ...; unde et pupilla oculorum dicta est, quia omnino in corpore nostro videtur exigua. ISID. orig. 11,1,37 pupilla est medius punctus oculi ...; ubi quia parvae imagines nobis videntur, propterea pupillae appellantur. nam parvuli pupilli dicuntur. hanc plerique pupulam vocant: vocatur autem pupilla quod sit pura atque inpolluta, ut sunt puellae. (ii) *puella orba*: ISID. diff. 2,79 *sub* pupillus.

pupillus, –i *m. et* –a, –ae *f.* CASSIOD. in psalm. 108,12 l. 185 A. pupilli ... dicti sunt quasi pusilli, qui parvitate aetatis ad regendum se probantur infirmi. ISID. diff. 2,79 puella ... a parvitate vocata, quasi pulla. unde pupillos et pupillas non pro conditione, sed pro aetate puerili vocamus (=ISID. orig. 11,2,12 *qui add.* pupilli ... dicti quasi in oculis, hoc est a parentibus orbi). *vide* Publius, pupilla.

puppis, –is *f.* ISID. orig. 19,2,1 puppis posterior pars navis est, quasi post.

pupula, –ae *f.* ISID. orig. 11,1,37 *sub* pupilla. *thes. gloss. vide* papula.

purgatio, –onis *f.* CAEL. AUR. gyn. 1,23 purgatio ... dicta est eo quod ... sanguinem corporis mense uno ... excludat et sic corpus purget.

purgo, –are. EUTYCH. gramm. V 476,12 purgo ... a purus nomine derivatum. *vide* purgatio.

puritas, –atis *f.* *vide* puer, pueritia, purpura, spurius.

purpura, –ae *f.* VARRO ling. 5,113 purpura a purpurae maritumae colore. PRISC. gramm. II 27,24 πορφύρα purpura. ISID. orig. 19,28,5 purpura apud Latinos a puritate lucis vocata. apud Graecos autem πορφύρα dicitur cum adspiratione, apud nos purpura sine adspiratione. *thes. gloss.* *vide* ferrugo, purpuratus.

purpuratus, –i *m.* TERT. idol. 18 apud Aegyptios et Babylonios ... purpurati regum vocabantur a purpura, sicut apud nos a toga candida candidati.

purpureus, –a, –um. PRISC. gramm. II 21,1 purpureum πορφύρεον. *thes. gloss.*

purus, –a, –um. *vide* disputo, nepus, puer, pueritia, purgo, putator, puto, putus.

pus, puris *n.* *vide* exspuo.

pusillanimis, –e. ISID. orig. 10,231 pusillanimis, pusillo animo.

pusillus, –a, –um. CASSIOD. in psalm. 36,10 l. 198 A. pusillum ... quod constrictis digitis manu possit includi. pusillum enim a pugno dicitur. 54,9 l. 156 A. pusillum ... a pugillo dictum est, parvum aliquid ... quantum unius manus capacitas constricta possit includere. ISID. orig. 12,7,68 passeres ... volatilia a parvitate vocata; unde et pusilli parvi. *vide* pupilla, pupillus, pusillanimis.

Puta, –ae *f.* (*dea*). ARNOB. nat. 4,7 putationibus arborum Puta, inquitis, praesto est.

putamen, –inis *n.* DON. Ter. Ad. 796 'putemus' tractemus, purgemus...; hinc et putamina dicta sunt purgamenta.

putator, –oris *m.* VARRO ling. 6,63 *putare* valet purum facere ...; ideo putator, quod arbores puras facit. DON. Ter. Ad. 796 putare est ... falsa et cassa a veris et utilibus resecare, unde arborum purgatores dicuntur.

Puteal, –alis *n.* (*locus Romae*). SCHOL. Pers. 4,47 Puteal ... dictum, quod ibi debitor creditori dans bona sua tamquam in puteum mittat.

puteo, –ere. VARRO ling. 6,96 quae in graeca lingua putant latina, ut ... putere a πύθεσθαι.

Puteoli, –orum *m.* (*oppid. Italiae*). VARRO ling. 5,25 a puteis oppidum ut Puteoli, quod incircum eum locum aquae frigidae et caldae multae, nisi a putore potius, quod putidus odoribus saepe ex sulphure et alumine. STRABO 5,4,6 Δικαιαρχείαν ... συνῴκισαν Ῥωμαῖοι καὶ μετωνόμασαν Ποτιόλους ἀπὸ τῶν φρεάτων (*i.e. a puteis*). οἱ δ' ἀπὸ τῆς δυσωδίας τῶν ὑδάτων (*i.e. a putore*). FEST. 218 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 219) <Puteolos dictos putant ab aquae c>alidae <putore, quidam a multitudine puteorum ea>rundem aquarum gratia factorum.

putesco, –ere. *vide* puticuli.

puteus, –i *m.* VARRO ling 5,24–25 is (*sc. umor*) si quamvis deorsum in terra, unde sumi pote, puteus: (25) nisi potius quod Aeolis dicebant ut πύταμον sic πύτεον a potu, non ut nunc φρέαρ. 6,84 ab eadem lingua (*sc. graeca*), quod πότον, potio, unde poculum ...; indidem puteus, quod sic graecum antiquum, non ut nuc φρέαρ dictum (*cf.* VARRO ap. GELL. 1,18,2 [GRF 234,130] puteum *graecum* quod *nunc* vocant φρέαρ). AUG. dialect.

6,11 per effecta, ut puteus, quod eius effectum potatio est, creditur dictus (ISID. orig. 13,21,5 puteus ... a potatione dictus). *vide* Puteal, Puteoli, puticuli.

puticuli(-luci), -orum *m. et* -ae -arum *f.* VARRO ling. 5,25 extra oppida a puteis puticuli, quod ibi in puteis obruebant homines, nisi potius, ut Aelius (GRF 65,32) scribit, puticulae, quod putescebant ibi cadavera proiecta, qui locus publicus ultra Esquilias. itaque eum Afranius (com. 430) putilucos in Togata appellat quod inde suspiciunt per puteos lumen. PAUL. FEST. 216 (*cf* FEST. 217) puticuli sunt appellati, quod vetustissimum genus sepulturae in puteis fuerit, et dicti puticuli, quia ibi cadavera putescerent.

putidus, -a, -um. *vide* Puteoli.

putiluci. *sub* puticuli.

puto, -are. VARRO ling. 6,63 disputatio et computatio e propositione putandi, quod valet purum facere; ideo antiqui purum putum appellarunt ...; ideo ratio putari dicitur, in qua summa fit pura. PAUL. FEST. 108 putum est ... purum. unde putare vites dicimus, hoc est detrahere, quae inpedimento sunt ad fructum. 216 putus antiqui dicebant pro puro, unde putatae vites et arbores, quod decisis inpedimentis remanerent purae. aurum quoque putatum dici solet, id est expurgatum, et ratio putata, id est pura facta. SERV. auct. Aen. 8,522 'putabant' cogitabant: unde et arbores putari dicuntur, quia diu deliberatur, quid eis adimi debeat, quid relinqui. *vide* disputo, putamen, putator, putus.

putor, -oris *m.* *vide* Puteoli.

putus, -a, um. ALF. ap. GELL. 7,5,1 (GRF 554,1) Alfenus ... in libro Digestorum tricesimo et quarto, Coniectaneorum autem secundo...: 'ego putum esse valde purum, sicut novum novicium dicimus et proprium propicium.' *sequitur Gellii refutatio.* GELL. 7,5,5 his igitur assentimus, qui putum esse dicunt a putando dictum et ob eam causam prima syllaba brevi pronuntiant, non longa, ut existimasse Alfenus videtur, qui a puro id esse factum scripsit (NON. p. 27,19). *vide* amputatus, imputatus, pudicus, pudor, puto.

puvio, -ire. *vide* puer.

Pygmaei, -orum *m.* (*gens Africae vel Indiae*). AUG. civ. 16,8 p. 135,16 D. alios statura esse cubitales, quos Pygmaeos a cubito Graeci vocant (ISID. orig. 11,3,7. 26). *thes. gloss.*

pyra, -ae *f.* ISID. orig. 20,10,9 pyra est quae in modum arae ex lignis construi solet ut ardeat; πῦρ enim ignis dicitur. *thes. gloss. vide* Pyra.

Pyra, -ae *f.* (*locus in monte Oeta*). LIV. 36,30,3 M'. Acilius ... Oetam escendit Herculique sacrificium fecit in eo loco quem Pyram, quod ibi mortale corpus eius dei sit crematum, appellant.

Pyracmon(-agmon), -onis *m.* (*Cyclops*). SERV. Aen. 8,425 Pyragmon ... qui numquam a calenti incude discedit, ἀπὸ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἄκμονος.

pyramis, -idis *f.* (i) *de sepulcro Aegyptio*: SCHOL. Hor. carm. 3,30,1 pyramides ... proprie regum Aegyptiorum sepulchra ... in acumen educta, in modum flammae sursum surgentis, unde et nomen est inditum. ISID. orig. 15,11,4 pyramides ... tali ... aedificio surgunt ut a lato incipiant et in angusto finiantur, sicut ignis: πῦρ enim dicitur ignis. *thes. gloss.* (ii) *de figura geometrica*: ISID. orig. 3,12,6 pyramis est figura, quae in modum ignis ab amplo in acumen consurgit; ignis enim apud graecos πῦρ appellatur.

pyren, -enis *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,188 pyren ab olivae nucleo dicta est.

Pyrenaeus mons. COMMENT. Lucan. 1,689 dictus ... Pireneus ἀπὸ τοῦ πυρά, agitatae enim arbores vento ignem creant. ISID. orig. 14,8,15 Pyrenaeus ... a crebris fulminum ignibus nuncupatus; Graece enim ignis πῦρ vocatur.

pyrethron, -i *n.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,74 pyrethron Graece dicta quod habeat radicem incendiosam atque coacervantem.

pyrgus, -i *m.* ISID. orig. 18,61 pyrgus dictus quod per eum tesserae pergant, sive quod turris speciem habeat, nam Graeci turrem πύργον vocant.

pyrites, -ae *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,137 molarem quidam pyriten vocant, quoniam plurimus sit ignis illi. AUG. civ. 21,5 p. 496,12 D. pyriten lapidem Persicum tenentis manum, si vehementius prematur, adurere, propter quod ab igne nomen accepit (ISID. orig. 16,4,5). *thes. gloss.*

Pyrois, -entis *m.* (*sidus Martis*). SCHOL. Germ. Bas. p. 103 Pyrois dicitur a suo fervore et celeritate.

pyropus, -i *m. vel* -um, -i *n.* ISID. orig. 16,20,6 pyropum igneus color vocavit. namque in singulas uncias aeris additis auri scripulis senis praetenui brattea ignescit flammasque imitatur; unde et pyropum dicitur. *cf.* PLIN. nat. 34,94.

Pyrrha, -ae *f.* (*nom. mul.*). HYG. fab. 96,1 *Achillem habitu feminino* Pyrrham nominarunt, quoniam capillis flavis fuit et Graece rufum πυρρόν dicitur. *vide* Pyrrhus.

pyrr(h)icha, -ae *et* -e, -es *f.* PLIN. nat. 7,204 saltationem armatorum Curetes docuere, pyrrichen Pyrrus, utramque in Creta. SACERD. gramm. VI 497,19*sq.* pyrricha dicta est a Pyrricho Cydonio ...; alii dicunt a Pyrro, Achillis filio ...; quibusdam placet ab ardore ... nomen accepisse hunc pedem ἀπὸ τοῦ πυρός. AUDAX gramm. VII 334,11 *sub* pyrr(h)ichius. *vide* pyrr(h)ichius.

pyrr(h)ichius, -i *m.* (*pes metr.*). SACERD. gramm. VI 497,16 pyrrichius pes ... a pyrricha, lusus genere, nomen accepit (*cf.* 19*sq.* *sub* pyrr(h)icha). MAR. VICTORIN. gramm. VI 44,20 pyrrichius ... a celeri motu ac recursu, qui in pyrricha habetur, nuncupatus est. DIOM. gramm. I 476,4 sunt qui pyrrichium Graeca interpretatione cognominaverunt, quod calore velocitatis vel tripodio mobilitatis apices flammarum aemularetur. MART. CAP. 9,984 pyrrhichius ... quia hic assiduus vel in certamine vel in ludo quodam puerili (ISID. orig. 1,17,2). CLEDON. gramm. V 30,22 pyrrichius: dictus ab actu pyrrichae. AUDAX gramm. VII 334,8 pyrrichius unde nominatus? a Pyrrho, Achillis filio, qui ... cantu quodam, qui ex isto pede constabat, in armis saltavit τὴν ἔνοπλον ὄρχησιν, unde et pyrricha dicta.

Pyrr(h)ichus, -i *m.* (*cogn. vir.*). *vide* pyrr(h)icha.

Pyrrhidae, -arum *m.* (*incolae Epiri*). ISID. orig. 9,2,79 Epirotae a Pyrrho Achilli filio prius Pyrrhidae *nominati sunt*.

Pyrrhus, -i *m.* (*filius Achillis*). HYG. fab. 97,15 Pyrrhus est vocitatus a patre Pyrrha (*i.e. ab Achille, mutata veste*). SERV. Aen. 2,263 Pyrrhus ... a capillorum qualitate vocitatus est. 469 Pyrrhus a colore comae dictus, qui Latine burrus dicitur. *vide* Epirus, pyrr(h)icha, pyrr(h)ichius, Pyrrhidae.

Pythagorici, -orum *m.* TERT. apol. 3 nonne philosophi de auctoribus suis nuncupantur Platonici ... Pythagorici? (TERT. nat. 1,4. ISID. orig.

8,6,6).

Pythicus, a, -um. SCHOL. Stat. Theb. 6,8 Pythone ... interfecto Achaei agonem Apollini instituerunt, quem Pythicum nominaverunt.

Pythius, -a, -um. (i) *de Apolline*: CORNIF. ap. MACR. Sat. 1,17,61 (GRF 477,9) cum ... sol in signo Cancri aestivum solstitium facit ... Pythius eo tempore appellatur ὡς πύματον θέων, ὅ ἐστιν τὸν τελευταῖον δρόμον τρέχων. idem ei nomen convenit et cum capricornum rursus ingrediens ultimum ... cursum intellegitur peregisse, et ideo in alterutro signorum peracto annuo spatio draconem Apollo, id est flexuosum iter suum, ibi confecisse memoratur. hanc opinionem Cornificius in Etymis retulit. SCHOL. Hor. carm. 1,16 4 Pithium a Pithone Apollinem. AUDAX gramm. VII 341,5 *sub* (ii). HYG. fab. 140,5 Apollo ...Pythonem sagittis interfecit – inde Pythius est dictus. ISID. orig. 8,11,54 *sq*. Pythium quoque eundem Apollinem vocari aiunt a Pythone inmensae molis serpente ...; hunc Apollo sagittarum ictibus sternens nominis quoque spolia reportavit, ut Pythius vocaretur. unde et ob insigne victoriae Pythia sacra celebranda constituit.

(ii) *de pede metr.*: AUDAX gramm. VII 341,5 unde dictum pythium (*sc. metrum*)? quidam volunt ob id, quod hoc genere metri oracula primum ab Apolline sint edita, qui interfecto Pythone Pythius dictus est. qui cum in Parnaso Pythonem serpentem in vindictam matris sagittis insequeretur, accolae Delphici hoc illum versu hortati sunt (ISID. orig. 1, 39,13).

Python, -onis *m*. (*serpens*). *vide* Pythicus, Pythius.

pytisso, -are. POMP. gramm. V 221,5*sq*. pytisso et vacillo verba sunt diminutiva, et tamen principalia non habent. non enim possum dicere pysso ab eo quod est pytisso, quamquam legerimus in etymologiis quod invenitur ratio horum verborum. dicunt enim pytisso ita esse permutata littera, quasi potisso. et si est potisso, habet principale poto. PRISC. gramm. II 24,9 pytisso pro πυτίζω.

pyxis, -idis *f*. ISID. orig. 20,7,3 pyxides vascula unguentaria ex buxo facta; nam quod nos buxum, Graeci πύξον vocant. *thes. gloss.*

Q

quactum, -i *n.* (*i.q. coactum sc. lac*). ISID. orig. 20,2,35 quactum, quasi coactum, quasi coagulatum; accepta enim secum alia specie coagulat.

quadrans, -antis *m.* ISID. orig. 16,25,17 vocatur quadrans quod unciae quartam partem adpendeat. *thes. gloss.*

quadrata Roma. FEST. 258 quadrata Roma in Palatio ante templum Apollinis dicitur, ubi reposita sunt, quae solent boni ominis gratia in urbe condenda adhiberi, quia saxo munitus est initio in speciem quadratam (PLUT. Romul. 9,4. SOL. 1,17).

quadratus, -a, -um. (*part.* quadro). *vide* quattuor.

quadrifinium, -ii *n.* ISID. orig. 15,14,5 trifinium dictum eo quod trium possessionum fines adstringit. hinc et quadrifinium, quod quattuor.

quadrigae, -arum *f.* GELL. 19,8,11 quattuor simul equi iuncti quadrigae, quasi quadriiugae, vocantur. ISID. orig. 18,36,1 quadrigae et bigae, et trigae et seiugae a numero equorum et iugo dicti. *thes. gloss. vide* quadrigatus.

quadrigatus, -a, -um. PLIN. nat. 33,46 notae argenti fuere bigae atque quadrigae; inde bigati quadrigatique dicti. PAUL. FEST. 98 nummi quadrigati et bigati a figura caelaturae dicti.

quadrimus, -a, -um. CASSIOD. gramm. VII (*ex Eutyche*) 200,5 *sub* bimus.

quadrini, -ae, -a. VARRO ling. 8,55 ab uno uni, ab tribus trini, a quattuor quadrini.

quadriplator(-uplator), -oris *m.* PAUL. FEST. 259 (*cf* FEST. 258) quadruplatores dicebantur, qui eo quaestu se tuebantur, ut eas res persequerentur, quarum ex legibus quadrupli erat actio. PS. ASCON. div. in Caec. p. 194,9 quadriplatores delatores erant criminum publicorum, in qua re quartam partem de proscriptorum bonis quos detulerant consequebantur. alii dicunt quadriplatores esse eorum rerum accusatores qui convicti quadrupli damnari soleant. *thes. gloss.*

quadriremis, -e. PS. ASCON. Verr. p. 236,25 *sub* triremis.

quadrupes, -pedis. ISID. orig. 12,1,4 quadrupedia vocata, quia quattuor pedibus gradiuntur.

quadruplum, -i *n.* *vide* quadriplator.

quadrurbs, -bis *f.* FEST. 258 (PAUL. FEST. 259) quadrurbem Athenas Accius appellavit, quod ... ex IIII urbibus in unam domicilia contulerunt, Braurone, Eleusine, Piraeo, Sunio.

quadrus, -a, -um. ISID. orig. 19,24,13 dictum ... sagum quadrum eo quod ... quadratus vel quadruplex esset.

quaero, -ere. VARRO ling. 6,79 ipsum quaerere ab eo quod quae res ut reciperetur datur opera. *vide* acquiro, quaestio, quaestor, quercus.

quaesitor, -oris *m.* VARRO ling. 5,81 quaestores a quaerendo, qui conquirerent publicas pecunias et maleficia, quae triumviri capitales nunc conquirunt; ab his postea qui quaestionum iudicia exercent quaesitores dicti. SERV. Aen. 6,432 quaesitores sunt qui exercendis quaestionibus praesunt. LYD. mag. 1,25 p. 28,19 W. *quaesitor* διὰ τῆς διφθόγγου γραφήσεται ..., ὅτι κυαίστους ὁ πόρος παρὰ Ῥωμαίοις καλεῖται. (*cf* ISID. orig. 9,4,16. 10,232.

18,15,2 *sub* quaestor). *thes. gloss.*

quaestio, -onis *f.* VARRO ling. 6,79 a quaerendo quaestio. *vide* quaesitor, quaestor.

quaestor, -oris *m.* VARRO ling. 5,81 *sub* quaesitor. ULP. dig. 1,13, 1,1 a genere quaerendi quaestores initio dictos et Iunius (GRF 120,1) et Trebatius (GRF 438,6) et Fenestella scribunt. POMPON. dig. 1,2,2,22 quaestores ... dicti ab eo quod inquirendae et conservandae pecuniae causa creati erant. PRISC. gramm. II 432,26 quaestor a quaestu. LYD. mag. 1,25 p.28, 7 W. κυαίστωρ τοίνυν ὁ ζητητὴς ἀπὸ τοῦ quaerere οἷον ἐρευνᾶν. ISID. orig. 9,4,16 quaestores quasi quaesitores, eo quod quaestionibus praesunt. 10,232 quaestor a quaerendo dictus, quasi quaesitor. 18,15,2 iudicium ... prius inquisitio vocabatur; unde et actores iudiciorum et praepositos quaestores vel quaesitores vocamus. *thes. gloss.*

quaestus, -us *m.* AUG. civ. 17,6 p. 219,30 D. quaerere ... adquirere; ex quo lucra vocantur et quaestus. *vide* quaesitor, quaestor.

qualis, -e. *vide* qualitas.

qualitas, -atis *f.* PROB. gramm. IV 51,25 qualitas nominum est, qua intelleguntur nomina qualia sunt. *thes. gloss.*

qualus, -i *m.* SERV. georg. 2,242 qualos, per quos vinum defluit, qui et ipsi a colando dicti sunt (=BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,241 *ubi* calendo *trad.*). ISID. orig. 20,14,13 qualos corbes colaque prelorum per quos mustum fluit, a colando dictos. *thes. gloss.*

quare. PRISC. gramm. II 563,12 a qua et re quare.

Quarta, -ae *f.* (*praen. mul.*). VARRO ling. 9,60 ab numero Secunda, Tertia, Quarta.

quartarius, -i *m.* FEST. 258 (PAUL. FEST. 259) quartarios appellabant antiqui muliones mercennarios, quod quartam partem quaestuus capiebant.

quartus, -a, -um. *vide* quadriplator, quartarius.

quasso, -are. GELL. 2,6,5 quassare quam quatere gravius violentiusque est (MACR. Sat. 6,7,8).

quatio, -ere. *vide* concutio, quasso. *part.* **quassus,** -a, -um. *vide* cassis(2), cassus.

quattuor. ISID. orig. 3,3,2 quattuor ... a figura quadrata nomen sumpserunt. *vide* caudica, quadrini, quadrupes.

queo, -ire. *vide* nequitia.

quercea corona. SERV. Aen. 6,772 querceam ... coronam accipiebant qui in bello civem liberassent, ideo quia ante causa vitae in hac arbore hominibus fuit qui glandibus vescebantur (*cf.* GELL. 5,6,12).

quercetum, -i *n.* PORPH. Hor. carm. 2,9,6–7 querceta ... dicuntur, ut pineta et vineta a quercis scilicet arboribus. *vide* querquetulanus, Querquetularia porta.

quercus, -us *f.* PAUL. FEST. 259 quercus dicitur, quod id genus arboris grave sit ac durum, tum etiam in ingentem evadat amplitudinem. querqueram enim gravem et magnam quidam putant dici. ISID. orig. 17,7,38 quercus, sive quernus, quod ea soliti erant dii gentium quaerentibus responsa praecanere. *vide* quercetum, quernus, querquetulanus.

querela, -ae *f.* *vide* querulus.

quernus, -a, -um. SERV. georg. 1,305 sunt aliquae derivationes ex usu magis quam ex ratione venientes, ut 'quernas', ut ficulnus, ilignum,

colurnum a corylo, ilice, fico, quercu (=BREV. EXPOS. Verg. ad l.). PRISC. gramm. II 81,11 quercus ... quernus.

querquedula, -ae *f.* VARRO ling. 5,79 item alia in hoc genere a Graecis, ut querquedula, quod κερκήδης. *thes. gloss.*

querquerus, -a, -um. PAUL. FEST. 256 (*cf.* FEST. 257. GRF. 90,12. 387,12) querqueram frigidam cum tremore a Graeco κάρκαρα certum est dici, unde et carcer. *vide* quercus.

querquetulanus, -a, -um *et* **Querquetulanus mons.** TAC. Ann. 4,65 haud fuerit absurdum tradere montem eum (*sc. Caelium*) antiquitus Querquetulanum cognomento fuisse, quod talis silvae (*i.e. quercuum*) frequens ... erat. FEST. 261 (PAUL. FEST. 260) querquetulanae virae putantur significari nymphae praesidentes querqueto virescenti, quod genus silvae indicant fuisse intra portam, quae ab eo dicta sit Querquetularia. *cf.* PLIN. nat. 16,37.

Querquetularia porta. FEST. 261 *sub* querquetulanus.

querulus, -a, -um. ISID. orig. 10,233 querulus, quia querellam infert. *thes. gloss.*

quidem. *adv.* *vide* equidem.

quies, -etis *f.* GELL. 7,15,6 *sub* quiesco. EUTYCH. gramm. V 455,12 *a* quiesco quies (459, 23). *vide* quiesco, requies.

Quies, -etis *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,16 p. 165, 32 D. Quietem ... appellantes *deam*, quae faceret quietum.

quiesco, -ere. GELL. 7,15,3*sq.* quiescit ita oportere dici praedicavit, ut calescit, nitescit, stupescit ...; id etiam addebat, quod quies 'e' producto, non brevi diceretur. noster autem ... quiesco non esse his simile quae supra posui, nec a quiete dictum, sed ab eo quietem, Graecaeque vocis et modum et originem verbum istud habere demonstravit, rationibusque haut sane frigidis docuit quiesco 'e' littera longa dici non convenire. *vide* quies. *part.* **quietus**, -a, -um. *vide* Quies.

quin. DON. Ter. Ad. 262 quin τὸ πλῆρες quine.

quin(c)tia prata. PAUL. FEST. 256 Quinctia prata trans Tiberim a Quin(c)tio Cincinnato, cuius fuerant, dicta sunt.

Quin(c)tius Cincinnatus. *vide* Quin(c)tia prata.

quinquagenarii, -orum *m.* HIER. in Is. 2,3,31. 5 A. in Israelitico exercitu quinquagenarii vocabantur, qui in capite erant quinquaginta militum (ISID. orig. 9,3,31).

quinquaginta. *vide* quinquagenarii.

quinquatrus, -uum *f.* VARRO ling. 6,14 quinquatrus: hic dies unus ab nominis errore observatur proinde ut sint quinque dictus; ut ab Tusculanis post diem sextum idus similiter vocatur sexatrus et post diem septimum septimatrus, sic hic, quod erat post diem quintum idus quinquatrus. OV. fast. 3,810 nomina ... a iunctis quinque diebus habent (*cf.* trist. 4,10,13). FEST. 254*sq.* (PAUL. FEST. 255) quinquatrus appellari quidam putant a numero dierum ...; quod scilicet errant ...; forma autem vocabuli eius exemplo multorum populorum Italicorum enuntiata est, quod post diem quintum iduum est in dies festus, ut apud Tusculanos Triatrus et Sexatrus et Septematrus, et Faliscos Decimatrus. CHAR. gramm. p. 102,16 B. quinquatrus, sed non quinquatria. non enim dictae sunt quinque dies sacrae, sed quod quintus dies Iduum, quas atrus antiqui dicebant; sive a quinquando, id est lustrando, quod eo die arma ancilia lustrari sint solita.

quinque. *vide* quinquatrus, quinquefolium, quinquertium.

quinquefolium, -i *n* (*herba*). PLIN. nat. 25,109 *quinquefolii* nomen a numero foliorum (ISID. orig. 17,9,38).

quinquertio, -onis *m.* PAUL. FEST. 256 *sub* quinquertium.

quinquertium, -i *n.* PAUL. FEST. 256 (*cf* FEST. 257) quinquertium Graeci vocant πένταθλον, quo die quinque genera artium ludo exercebantur. ipsos quoque athletas Livius (trag. 41) quinquertiones appellat.

quinquo, -are. *vide* quinquatrus.

quintana, -ae *f.* (*sc. via*). ISID. orig. 15,2,24 quintana pars plateae quinta est, qua carpentum progredi potest. *thes. gloss.*

Quintia prata. *sub* Quinct-.

Quintilis, -is *m.* (*mensis*). CENS. 22,13 Quintilem, quod loco iam apud Latinos fuerit quinto, item Sextilem ac deinceps ad Decembrem a numeris appellatos (SOL. 1,35 qui ab hoc (*sc. mense Martio*) quintus erat Quintilis dictus est. MACR. Sat. 1,12,5. 34. LYD. mens. 4,102 p. 141,17 W. ISID. orig. 5,33,10). *thes. gloss.*

Quintipor, -poris *m.* FEST. 257 (PAUL. FEST. 256) *sub* Marcipor.

Quintus, -i *m.* (*praen. vir.*). VARRO ling. 9,60 ab numero ... in viris Quintus, Sextus, Decimus. *vide* Quintipor.

quintus, -a, -um. *vide* quintana.

Quirina tribus. FEST. 254 Quirina tribus a Curensibus Sabinis appellationem videtur traxisse.

Quirinalia, -ium *n.* VARRO ling. 6,13 Quirinalia a Quirino, quod ei deo feriae. FEST. 254 (PAUL. FEST. 255) Quirinalia mense Februario dies, quo Quirini fiunt sacra. *cf.* POL. SILV. fast. febr. 17 *sub* Quirinus.

Quirinalis collis. VARRO ling. 5,51 collis Quirinalis, <quod ibi> Quirini fanum. sunt qui a Quiritibus, qui cum Tatio Curibus venerunt Romam, quod ibi habuerint castra. OV. fast. 2,511 collis quoque dictus ab illo (*sc. Quirino*) est (PLUT. Romul. 29,2). FEST. 254 (PAUL. FEST. 255) Quirinalis collis ..., olim Agonus appellabatur, ante quam in eum commigrarent fere Sabini Curibus venientes ...; a quo hanc appellationem sortitus est: quamvis existiment quidam, quod in eo factum sit templum Quirino, ita dictum.

Quirinus, -i *m.* (i) *de Romulo*: VARRO ling. 5,73 Quirinus a Quiritibus. OV. fast. 2,476*sq.* qui tenet hoc nomen (*sc. Quirinum*), Romulus ante fuit, sive quod hasta curis priscis est dicta Sabinis, bellicus a telo venit in astra deus, sive suum regi nomen posuere Quirites, seu quia Romanis iunxerat ille Cures. TERT. nat. 2,9 *Romulus* ideo Quirinus <est, quia> tunc (*sc. cum fratrem interfecit et virgines dolo rapuit*) parentibus quiritatum est per illum. PAUL. FEST. 49 curis est Sabine hasta. unde Romulus Quirinus, quia eam ferebat, est dictus ...; quidam eum dictum putant a Curibus, quae fuit urbs opulentissima Sabinorum. PLUT. Romul. 29,1 τὴν δὲ γενομένην ἐπωνυμίαν τῷ Ῥωμύλῳ τὸν Κυρῖνον οἱ μὲν Ἐνυάλιον προσαγορεύουσιν· οἱ δὲ πολίτην, ὅτι καὶ τοὺς πολίτας Κυρίτας ὠνόμαζον· οἱ δὲ τὴν αἰχμὴν ἢ τὸ δόρυ τοὺς παλαιοὺς κῦριν ὀνόμαζειν, καὶ Κυρίτιδος Ἥρας ἄγαλμα καλεῖν ἐπ' αἰχμῆς ἱδρυμένον ...· ὡς οὖν ἀρήϊόν τινα τὸν Ῥωμύλον ἢ αἰχμητὴν θεὸν ὀνομασθῆναι Κυρῖνον (*sim.* quaest. Rom. 87 p. 285D). SERV. Aen. 1,292 Romulus ... ideo Quirinus dictus est, vel quod hasta utebatur, quae Sabinorum lingua curis dicitur ...; vel a κοίρανος, qui Graece rex dicitur ...;

vel propter generis nobilitatem; Mars enim ... dicitur, cum tranquillus est Quirinus. POL. SILV. fast. febr. 17 Quirinalia, quo die Romulus occisus a suis, Quirinus ab hasta, quae Sabinis curis, vocatus, non apparuisse confictus est. LYD. mag. 1,5 p. 11,15 W. *Romulus* Κυρῖνος προσηγορεύθη, οἱονεὶ κύριος· κἂν εἰ Διογενιανῷ τῷ λεξογράφῳ ἄλλως δοκῇ ...· ἀπὸ Κύρεως γάρ, πολίχνης Σαβίνων, οὕτως αὐτὸν παρονομασθῆναι βούλονται. ISID. orig. 9,2,84 Quirinus dictus est Romulus, quod semper hasta utebatur, quae Sabinorum lingua curis dicitur. *thes. gloss. vide* equirine, Quirinalia, Quirinalis collis, Quirites. (ii) *de Iano*: MACR. Sat. 1,9,16 *invocamus Ianum* Quirinum quasi bellorum potentem, ab hasta quam Sabini curin vocant.

Quirites, -ium *m.* VARRO ling. 6,68 Quirites a Curensibus; ab his cum Tatio rege in societatem venerunt civitatis (PAUL. FEST. 67 Quiritibusque, quod est Curensibus). LIV. 1,13,5 Quirites a Curibus appellati (PLUT. Romul. 19,7. Num. 3,4. SERV. Aen. 7,710. SERV. auct. Aen. 8,635. CHRON. a. Abr. p. 90a). PAUL. FEST. 49 Romani a Quirino Quirites dicuntur (INST. Iust. 1,2,2. ISID. orig. 9,2,84). *thes. gloss. vide* Quirinalis collis, Quirinus, quirito.

Quiritis, -is *f.* (*cogn. Iunonis*). PLUT. quaest. Rom. 87 p. 285C Κυρῖτις ἡ θεὸς ἐπωνόμασται, τὸ γὰρ δόρυ 'κύριν' ἐκάλουν οἱ παλαιοί. *cf.* PLUT. Romul. 29,1 *sub* Quirinus.

quirito, -are. VARRO ling. 6,68 quiritare dicitur is qui Quiritum fidem clamans inplorat (NON. p. 21,18 quiritare ... tractum ab is qui Quirites invocant. DON. Ter. Ad. 155 quiritari ... quirites conclamare). *thes. gloss.*

quisquiliae, -arum *f.* FEST. 257 (PAUL. FEST. 256) quisquiliae dici putantur, quicquid ex arboribus minutis surculorum foliorumve cadit: velut quicquidcadiae.

quisquis. *vide* quisquiliae.

quom. *vide* frequens.

quot. *vide* cottidie, quotus.

quotus, -a, -um. SERV. Aen. 1,185 ab eo quod est quot quotus. *vide* cottidie.

R

rabidus, –a, –um. PAUL. FEST. 272 rabidus a rabie, qui morbus caninus est.

rabies, –em *f.* *vide* rabidus, rabio, rabula.

rabio, –ere. NON. p. 40,1 rabere dictum est a rabie.

rabiosus, –a, –um. *vide* rabula.

rabula, –ae *m.* FEST. 273 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 272) <rabula> dicitur in multis in<ten>tus neg<otiis paratusque ad ra>dendum quid auferendu<mque, vel est ita dictus,> quia acrior sit in nego<tiis agendis quasi rabiosus>. NON. p. 26,16 rabulae, litigosi: a rabie dicti (p. 60,13).

radiolus, –i *m. et* –a, –ae *f.* ISID. orig. 17,7,64 radiolae pro eo quod oblongae sunt in modum radiorum.

radius, –i *m.* (i) *i.q. palus*: *vide* radiolus, radix. (ii) *in re textoria*: ISID. orig. 19,29,1 radii dicti quia radendo fiunt. *thes. gloss.* (iii) *genus olivae*: SERV. georg. 2,86 'radii' olivae a longinquitate nominatae (BREV. EXPOS. Verg. ad l.). *cf.* radiolus.

radix, –icis *f.* ISID. orig. 17,6,14 radix appellatur quod quasi radiis quibusdam fixa terris in profunda dimergitur ...; alii radicem a similitudine radiorum dictam putant, vel quia, si eradatur, non repullulat. 17,10,10 (*de holere*) raphanum Graeci, nos radicem vocamus eo quod totus deorsum nititur. *vide* reubarbarum, reuponticum.

rado, –ere. *vide* rabula, radius, rasores, rastrum, rutrum.

raeda, –ae *f.* QUINT. inst. 1,5,57 plurima Gallica evaluerunt ut raeda ac petorritum (1,5,68 raeda Gallicum). LYD. mens. 1,32 p. 15,19 W. δασύνουσι γράφοντες τὸ ῥαίδας ὄνομα ἐκ τοῦ ῥᾳδίως ἐπιρρήματος παρηγμένον. ISID. orig. 20,12,2 reda genus vehiculi quattuor rotarum. has antiqui retas dicebant, propter quod haberent rotas. *vide* veredus, epiraedium.

Raeti, –orum *m.* (*pop. Raetiae*). IUST. 20,5,9 Tusci quoque duce Raeto avitis sedibus amissis Alpes occupavere et ex nomine ducis gentem Raetorum condiderunt.

Raetia, –ae *et* –ae –arum *f.* (*terra*). CASSIOD. var. 7,4,2 Raetiae ... munimina sunt Italiae ...: quae non immerito sic appellata esse iudicamus, quando contra feras et agrestissimas gentes velut quaedam plagarum obstacula disponuntur. ISID. orig. 14,4,27 Raetia ... quod sit iuxta Rhenum.

Raetus, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Raeti.

ragadia. *sub* rhagadia.

rallus, –a, –um. NON. p. 539,15 ralla, vestis dicta a raritate.

Ramnes, –ium *et* **Ramnenses,** –ium *m.* (*tribus Romana*). VARRO ling. 5,55 nominatae *tribus*, ut ait Ennius (ann. 59 V.), Titienses ab Tatio, Ramnenses ab Romulo (CIC. rep. 2,14. LIV. 1,13,8. PLUT. Romul. 20,1. SERV. Aen. 5,560. PS. ASCON. Verr. p. 227,26) ...; sed omnia haec vocabula Tusca, ut Volnius (GRF 126,1), qui tragoedias Tuscas scripsit, dicebat.

ramus, –i *m.* FULG. Virg. cont. p. 97,4 ramus dictus est apo tes rapsodias, id est a scriptura. ISID. orig. 17,6,17 rami sunt qui de trunco manant.

rana, –ae *f.* VARRO ling. 5,78 rana ab sua dicta voce. ISID. orig. 12,6,58

ranae a garrulitate vocatae, eo quod circa genitales strepunt paludes, et sonos vocis inportunis clamoribus reddunt. *vide* raniculus, ranunculus.

rancidum, -i *n.* ISID. orig. 20,2,23 (*de escis*) rancidum ex vitio nuncupatum, quod raucos efficiat.

raniculus, -i *m.* CHAR. gramm. p. 197,1 B. rana raniculus.

ranunculus, -i *m.* CHAR. gramm. p. 42,14 B. haec rana, hic ranunculus. *thes. gloss.*

rapa, -ae *f.* VARR ling. 5,108 ad coquendum quod e terra eruitur, ruapa, unde rapa. ISID. orig. 17,10,7 rapa dicta a rapiendo ...; napus a similitudine rapae vocatus ...; nominis autem adfinitas in utrisque inde pene communis, quia utrumque semen in alterum vicissim mutatur. *vide* napus.

rapidus, -a, -um. ISID. orig. 10,237 rapidus, velox pedibus.

rapina, -ae *f.* EUTYCH. gramm. V 454,21 rapio rapina.

rapio, -ere. *vide* rapa, rapo, raptor. *part.* **raptus,** -a, -um. ISID. orig. 10,237 *sub* raptor. *thes. gloss.*

rapo, -onis *m.* NON. p. 26,23 rapones a rapiendo dicti.

raptor, -oris *m.* CHAR. gramm. p. 197,13 B. raptor ... ex eo quod est rapio. ISID. orig. 10,237 raptor, eo quod corruptor. inde et rapta eo quod corrupta. *thes. gloss.*

raptus, -us *m.* ISID. orig. 5,26,14 raptus proprie est inlicitus coitus, a corrumpendo dictus.

rapum, -i *n.* *sub* rapa.

raritas, -atis *f.* *vide* rallus, rastrum.

raritudo, -inis *f.* *vide* rete.

rarus, -a, -um. *vide* ros.

rasores. PAUL. FEST. 275 rasores fidicines dicti, quia videntur cordas ictu radere.

rastellus, -i *m.* VARRO ling. 5,136 rastelli ut irpices serrae leves; itaque homo in pratis per fenisecia eo festucas corradit, quo ab rasu rastelli dicti.

rastrum, -i *n. pl.* -i -orum *m.* VARRO ling. 5,136 rastri, quibus dentatis penitus eradunt terram atque eruunt, a quo rutu ruastri dicti. SERV. georg. 1,94 rastra dicta, quia terram radunt. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1, 164 rastri a dentium raritate dicti. ISID. orig. 20,14,6 rastra ... aut a radendo terram aut a raritate dentium dicta. *thes. gloss.*

rasus, -us *m.* *vide* rastellus.

ratiaria, -ae *f.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 1,43 (GRF 191,10) hinc (*sc. a rate*) naviculae cum remis ratariae dicuntur. *cf.* VARRO ling. 7,23. ISID. orig. 19,1,9 ad cuius (*sc. ratis*) similitudinem fabricatae naves ratiariae dictae.

ratio, -onis *f.* *vide* oratio, rationalius, rationator.

rationabilis, -e. *vide* ratus.

rationalius. LYD. mag. 3,7 p. 92,16 W. Ῥωμαῖοι ... ῥατιωναλίους καλοῦσιν, ὅτι κατ᾽ αὐτοὺς ῥατιῶνες οἱ λογισμοὶ λέγονται.

rationator, -oris *m.* ISID. orig. 10,235 rationator dictus vir magnus; quia de omnibus rebus, quas esse mirabiles constat, possunt reddere rationem. *thes. gloss.*

ratis, -is *f.* VARRO ling. 7,23 ratis dicta navis longa propter remos, quod hi, cum per aquam sublati sunt dextra et sinistra, duas rates efficere videntur. ratis enim, unde hoc tralatum, illi ubi plures mali aut asseres

<iuncti aqua ducuntur> (=SERV. auct. Aen. 1,43). *cf.* ISID. orig. 19,1,9. *vide* ratiaria, ratitus, restis.

ratitus, –a, –um. PAUL. FEST. 275 (*cf.* FEST. 274. GRF 94,31. 129. 482,2) ratitum quadrantem dictum putant, quod in eo et triente ratis fuerint effigies, ut navis in asse.

ratiuncula, –ae *f.* PRISC. gramm. II 108,16 ratio ratiuncula. *thes. gloss.*

ratus, –a, –um. (*part.* reor). ISID. orig. 5,24,21 ratum ..., quasi rationabile et rectum. *vide* rite.

Ratumen(n)a porta. FEST. 274 (PAUL. FEST. 275) Ratumenna porta a nomine eius appellata est, qui ludicro certamine quadrigis victor ... consternatis equis excussus Romae perit.

raucus, –a, –um. *vide* rancidum.

raudus(rud–), –eris *n.* CINC. ap. FEST. 265 (GRF 373,3) Cincius de verbis priscis sic ait: 'quemadmodum omnis fere materia non deformata rudis appellatur ...; sic aes infectum rudusculum. apud aedem Apollinis aes conflatum iacuit, id ad rudus appellabant. in aestimatione censoria aes infectum rudus appellatur.' PAUL. FEST. 264 rudus vel raudus cum dicitur, res rudis et inperfecta significatur. *vide* Rauduscula porta, raudusculum.

Rauduscula(–culana) **porta.** VARRO ling. 5,163 Rauduscula *porta*, quod aerata fuit. aes raudus dictum; ex eo veteribus in mancipiis scriptum: 'rauduscolo libram ferito'. PAUL. FEST. 275 Rodusculana porta appellata, quod rudis et inpolita sit relicta, vel quia raudo, id est aere, fuerit vincta.

raudusculum(rud–), –i *n.* VARRO ling. 5,163 *sub* Rauduscula porta. CINC. ap. FEST. 265 (GRF 373,3) *sub* raudus.

raviliae. FEST. 274 raviliae a ravis oculis, quemadmodum a caesiis caesullae.

ravio, –ire. PAUL. FEST. 275 ravim dicebant pro raucitate, unde et verbum ravio, ravias. *thes. gloss.*

ravis, –im *f.* *vide* ravio.

Ravola, –ae *m.* (*cogn. vir.*). SCHOL. Iuv. 9,4 'Ravola': a facto etymologiam nominis sumpsit poeta. *cf.* ravula.

ravula. PAUL. FEST. 283 (*cf.* FEST. 282). rava vox rauca et parum liquida ... unde etiam causidicus pugnaciter loquens ravula. *cf.* Ravola.

ravus(1), –a, –um (*i.q. raucus*). *vide* Ravola, ravula.

ravus(2), –a, –um (*de colore*). *vide* raviliae.

Reate, –is *n.* (*oppid. Italiae*). *vide* Reatinus.

Reatinus, –a, –um. VARRO ling. 8,83 ab Reate Reatinus.

reatus, –us *m.* ISID. orig. 10,238 reatum a reo nuncupatum.

rebellis, –e. PRISC. gramm. III 497,8 a bello compositum ... rebellis et rebello verbum. *thes. gloss.*

rebello, –are. PRISC. gramm. III 497,8 *sub* rebellis.

reboo, –are. SACERD. gramm. VI 491,3 quod Plautus posuit boo, graece posuit, βοῶ βοᾷς, unde derivatur reboo (=PROB. gramm. IV 38,32. EUTYCH. gramm. V 449,20).

recepticius servus. GELL. 17,6,2*sq.* in libro secundo *Verrii Flacci De Obscuris Catonis* (GRF 512,2) scriptum ... est, recepticium servum dici nequam et nulli pretii, qui, cum venum esset datus, redhibitus ob aliquid vitium receptusque sit ...; res *autem* ... procul dubio sic est: quando mulier dotem marito dabat, tum quae ex suis bonis retinebat neque ad virum

tramittebat, ea 'recipere' dicebatur ...; (10) servum recepticium, hoc est ... quem cum pecunia reliqua *uxor* receperat (*inde* NON. p. 54,6). *cf.* FEST. 282 (PAUL. FEST. 283).

receptus, –us *m.* SERV. Aen. 11,527 receptus dicitur, quo se tuto exercitus recipit: unde et signa receptui canere dicuntur (ISID. orig. 18,4,4).

recidivus, –a, –um. ISID. orig. 17,6,10 recidiva arborum sunt quae aliis sectis repullulant. alii recidiva a cadendo dicunt, quia post casum nascuntur. alii a recidendo et repullulando dixerunt. ergo recidivum ubi mors aut casus. *thes. gloss.*

recido(1), –ere, recasum. *vide* recidivus.

recido(2), –ere, recisum. *vide* ancile.

recinium, reciniatus. *sub* ric–.

reciperatio, –onis *f.* GALL. ap. FEST. 274 (*cf.* PAUL. FEST. 275) reciperatio est, ut ait Gallus Aelius (GRF 550,16), cum inter populum et reges nationesque et civitates peregrinas lex convenit, quomodo per reciperatores reddantur res reciperenturque (recuperenturque PAUL.) resque privatas inter se persequantur.

recipio, –ere. *vide* recepticius, receptus, reciperatio, reciproco.

reciproco, –are. VARRO ling. 7,80 reciproca est cum, unde quid profectum, redit eo; ab recipere reciprocare fictum, aut quod poscere procare dictum. FEST. 274 (PAUL. FEST. 275) reciprocare pro ultro citroque poscere usi sunt antiqui, quia procare est poscere.

recordor, –ari *et* –o, –are. VARRO ling. 6,46 recordare rursus in cor revocare. CASSIOD. in psalm. 77,42 l. 573 A. recordari ... dictum est, revocare ad cor.

rector, –oris *m.* *vide* regio.

rectus, –a, –um *et* **recte** *adv.* *sub* rego.

recula, –ae *f.* CHAR. gramm. p. 85,6 B. res recula (PRISC. gramm. II 107,6. III 475,18).

redditio, –onis *f.* *vide* redhibitio.

redeo, –ire. *vide* Rediculi fanum.

redhibitio, –onis *f.* ULP. dig. 21,1,21 redhibere est facere, ut rursus habeat venditor quod habuerit, et quia reddendo id fiebat, idcirco redhibitio est appellata quasi redditio.

redhostio, –ire. FEST. 270 (PAUL. FEST. 271) redhostire, referre gratiam ...; nam et hostire (hostiae PAUL.) pro aequare posuerunt.

Rediculi fanum. PAUL. FEST. 283 (*cf.* FEST. 282. GRF 477,10) Rediculi fanum extra portam Capenam fuit, quia accedens ad Urbem Hannibal ex eo loco redierit quibusdam perterritus visis.

redimiae, –arum *f.* GLOSS. IV Plac. R 16 redimiae: res quae redimuntur a praedonibus. *thes. gloss.*

redimo, –ere. *vide* redimiae.

reduvia(–ivia), –ae *f.* FEST. 270 (PAUL. FEST. 271) rediviam quidam, ali reluvium appellant, cum circa unguis cutis se resolvit †qui at vere† (quia duere PAUL.) est solvere. *thes. gloss.*

referivus. *sub* refrivus.

refero, –ferre. *vide* refrivus.

refrigo, –ere. *vide* refrivus.

refrivus *vel* **referivus,** –a, –um. FEST. 277 (PAUL. FEST. 276) refriva

faba dicitur, ut ait Cincius (GRF 380,26) quoque, quae ad sacrificium referri solet domum ...; Aelius (GRF 66,33) dubitat, an ea sit, quae prolata in segetem domum referatur, an quae refrigatur, quod est torreatur, sed opinionem Cinci adiuvat, quod in sacrificiis publicis, cum puls fabata dis datur, nominatur refriva. PLIN. nat. 18,119 fabam ... ex frugibus referre mos est auspicii causa, quae ideo referiva appellatur.

refuto, –are. PAUL. FEST. 276 refutare redarguere, compositum a fando, versa 'a' littera in 'u'.

regalis, –e. PAUL. FEST. 287 *sub* regius. ISID. diff. 1,491 *sub* regia.

regia, –ae *f.* ISID. diff. 1,491 regia domus in qua est *rex*, regalis rege digna.

regefugium, –i *n.* PAUL. FEST. 279 regifugium sacrum dicebant, quo die rex Tarquinius fugerit e Roma.

regillus, –a, –um. NON. p. 539,9 regilla, vestis diminutive a regia dicta. ISID. orig. 19,25,1 regillum est praelatum reginarum amiculum; unde et appellatum.

regina, –ae *f.* *vide* regillus.

regio, –onis *f.* ISID. orig. 14,5,21 a rectoribus ... regio nuncupata est.

Regium(Rheg–), –i *n.* (*oppid. Calabriae*). VERRIUS ap. FEST. 270 (PAUL. FEST. 271) *Rhegium* dictum est a rumpendo. SALL. hist. frg. 4,26 ap. ISID. orig. 13,18,3 fretum Siciliae, quod Rhegium dicitur, Sallustius tali ex causa vocari scribit dicens Italiae olim Siciliam coniunctam fuisse, et dum esset una tellus, medium spatium aut per humilitatem obrutum est aquis, aut per angustiam scissum. et inde 'Ρήγιον nominatum, quia Graece abruptum hoc nomine nuncupatur. SOL. 5,5 Regium a dehiscendi argumento Graeci dictitabant. IUST. 4,1,7 Regium dicitur, ideo quia abrupta hoc nomine pronuntiantur. CASSIOD. var. 12,14,1 Regenses ... a Siciliae corpore violenti quondam maris impetus segregavit, unde civitas eorum nomen accepit – divisio enim ῥήγιον Graeca lingua vocitatur. LYD. mens. 4,95 p. 139,12 W. 'Ρήγιον ἀπὸ τῆς ῥήξεως ὀνομασθῆναι.

regius, –a, –um. PAUL. FEST. 287 regium est, quod aut est, aut fuit regis. regale est dignum rege (ISID. diff. 1,491). *vide* regillus.

regno, –are. PRISC. gramm. II 432,19 a rege regno (433,1). *vide* rex.

regnum, –i *n.* ISID. orig. 9,3,1 regnum a regibus dictum.

rego, –ere. *vide* auriga, porrigo, regula, rex, virga. *part.* **rectus,** –a, –um. FEST. 290 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 291) *sub* rictus. *vide* directus, ratus, regula, rictus, ringor, rite, rixa, rixosus. *adv.* **recte.** *vide* regula, res, rex.

regula, –ae *f.* ISID. orig. 6,16,1 regula ... dicta quod recte ducit, nec aliquando aliorsum trahit. alii dixerunt regulam dictam vel quod regat, vel quod normam recte vivendi praebeat, vel quod distortum pravumque quid corrigat. 19,18,2 regula dicta quod sit recta, quasi rectula, et inpedimentum non habeat.

regulus, –i *m.* PRISC. gramm. II 101,4 rex regulus (106,21). *thes. gloss.*

reicio, –ere. *vide* reiectio, ricinium, ricinus.

reiectio, –onis *f.* (*t.t. in iure*). PS. ASCON. Verr. p. 210,3 reiectio ... idcirco dicitur, quia ... necesse fuerat ... permitti accusatori et reo, ut ... reiciant quos putaverint sibi aut inimicos aut ... incommodos fore.

relego, –ere. *vide* religio, religiosus.

religio, –onis *f.* SERV. SULP. ap. MACR. Sat. 3,3,8 (GRF 425,14. *sed*

cf. GELL. 4,9,2 *sub* religiosus). Servius Sulpicius religionem esse dictam tradidit quae propter sanctitatem aliquam remota ac seposita a nobis sit, quasi a relinquendo dicta, ut a carendo caerimonia. LACT. inst. 4,28,3 hoc vinculo pietatis obstricti deo et religati sumus; unde ipsa religio nomen accepit, non, ut Cicero (nat. deor. 2,71 *sub* religiosus) interpretatus est, a relegendo (4,28,12 diximus nomen religionis a vinculo pietatis esse deductum, quod hominem sibi deus religaverit ... , eo melius ergo id nomen Lucretius [1,932] interpretatus est, qui ait religionum se nodos solvere. SERV. Aen. 8,349 religio id est metus, ab eo quod mentem religet dicta religio. SERV. auct. Aen. 12,181 sane religio dicta, quod ea homines religantur ad cultum divinum. *sim.* AUG. vera relig. 55,111. 55,113. ISID. diff. 1,468. ISID. orig. 8,2,2). AUG. civ. 10,3 p. 406,16 D. hunc (*sc. deum*) eligentes vel potius religentes ... unde et religio dicta perhibetur. AUG. retract. 1,13,9 non me fugit aliam nominis huius originem exposuisse ... auctores, quod inde sit appellata religio, quod religitur: quod verbum conpositum est a legendo, id est eligendo, ut ita latinum videatur religo sicut eligo (*inde* ISID. orig. 8,2,2 quod verbum (*sc. religamus*) compositum est a relegendo, id est eligendo, ut ita Latinum videatur religio sicut eligio). *thes. gloss.*

religiosus, -a, -um. NIGID. ap. GELL. 4,9,2 (GRF 162,4) in undecimo Commentariorum Grammaticorum ... Nigidius ' ...; religiosus is appellabatur, qui nimia et superstitiosa religione sese alligaverat, eaque res vitio assignabatur. CIC. nat. deor. 2,72 qui ... omnia quae ad cultum deorum pertineret diligenter retractarent et tamquam relegerent sunt dicti religiosi a relegendo, ut elegantes ex eligendo, ex diligendo diligentes, ex intellegendo intellegentes, his enim in verbis omnibus inest vis legendi eadem quae in religioso (*affertur ap.* NON. p. 432,2. ISID. orig. 10,234). GELL. 4,9,8 Masurius ... Sabinus in Commentariis quos de Indigenis composuit 'religiosum,' inquit, 'est quod propter sanctitatem ... remotum ac sepositum a nobis est, verbum a relinquendo dictum, tamquam caerimoniae a carendo (NON. p. 432,5 religiosi, quasi relinquosi omnium ceterorum sacrificiis deserviant). *thes. gloss.*

religo, -are. *vide* religio, religiosus.

relinquo, -ere. *vide* religio, religiosus, reliquiae, reliquus.

reliquiae, -arum *f.* PRISC. gramm. III 510,36 hinc (*sc. a relinquo*) derivatur et reliquus ... et reliquiae, quod poetae interposita 'l' relliquiae metri causa proferunt.

reliquus, -a, -um *et* -um, -i *n.* VARRO ling. 5,175 arrabo sic data, ut reliquum reddatur ...; reliquum, quod ex eo quod debitum reliquum. PRISC. gramm. III 510,35 *sub* reliquiae.

reluo, -ere. *vide* lues.

reluvium, -i *n.* FEST. 270 (PAUL. FEST. 271) *sub* reduvia.

remeligo, -inis *f.* FEST. 277 (PAUL. FEST. 276) *sub* remora.

remex, -igis *m.* CHAR. gramm. p. 111,21 B. remex ... a remo agendo. ISID. orig. 19,1,6 remex vocatus quod remum gerit. *thes. gloss.*

Remona. PAUL. FEST. 276 *sub* Remurinus ager.

Remonium. PLUT. Romul. 9,4 Ῥῶμος δὲ χωρίον τι τοῦ Ἀβεντίνου καρτερόν, ὃ δι' ἐκεῖνον μὲν ὠνομάσθη Ῥεμώνιον, νῦν δὲ Ῥιγνάριον καλεῖται. *cf.* Remoria.

remora, -ae *f.* FEST. 277 (PAUL. FEST. 276) remeligenes et remorae memorando (a morando PAUL.) dictae sunt. *vide* remoratio, remoror.

remoratio, -onis *f.* DON. Ter. Eun. 302 a remora pisciculo, qui ἐχεναίς vocatur, remoratio et remoratus dicitur.

remores. PAUL. FEST. 276 remores aves in auspicio dicuntur, quae acturum aliquid remorari conpellunt. *vide* Remus.

Remoria (–muria), –ae *f.* ENN. ann. 81 V. certabant (*sc. Romulus et Remus*) urbem Romam Remoramne vocarent. OV. fast. 5,479 *sub* lemures. PAUL. FEST. 276 *sub* Remurinus ager. PS. AUR. VICT. orig. 23,1 Remus in alio colle ... locum ex suo nomine Remuriam appellaret. *cf* Remonium. *vide* lemures.

remoror, –ari. DON. Ter. Andr. 739 'remorer' retardem, retineam: a remora, pisce minutissimo, qui navem retinet; nam Graece ἐχεναίς vocatur (Eun. 302 *sub* remoratio). *vide* remeligo, remores.

removeo, –ere. *vide* remus.

Remuria. *sub* Remoria.

Remurinus ager. PAUL. FEST. 276 Remurinus ager dictus, quia possessus est a Remo, et habitatio Remi Remona. sed et locus in summo Aventino Remoria dicitur, ubi Remus de urbe condenda fuerat auspicatus.

Remus, –i *m.* (*frater Romuli*). PAUL. FEST. 267 Romulus et Remus a virtute, hoc est robore, appellati sunt. PLUT. Romul. 6,2 κληθῆναι δὲ καὶ τούτους ἀπὸ τῆς θηλῆς (*i.e. a ruma*) ἱστοροῦσι 'Ρωμύλον καὶ 'Ρῶμον, ὅτι θηλάζοντες ὤφθησαν τὸ θηρίον. PS. AUR. VICT. orig. 21,4 Remum dictum, videlicet a tarditate, quippe talis naturae homines ab antiquis remores dici. *vide* lemures, Remona, Remonium, Remoria, Remurinus ager.

remus, –i *m.* ISID. orig. 19,2,6 remi a removendis ... fluctibus dicti. *vide* remex.

renalis, –e. ISID. orig. 19,22,25 lumbare a quibusdam et renale dicitur, qui in renibus alligatur.

renes *et* **rienes,** –um *m.* VARRO ap. LACT. opif. 14,3 (GRF 367,448) quos (*sc. rienes*) ait Varro ita dictos, quod rivi ab his obsceni umoris oriantur (ISID. orig. 11,1,97). *vide* nefrendus, renalis, urina.

renideo, –ere. PORPH. Hor. sat. 2,7,38 nidorem pro risu posuit, a quo verbum fit 'renideo'.

reno, –onis *m.* ISID. orig. 19,23,4 (*de habitu gentium*) dicti ... renones a Reno Germaniae flumine, ubi his frequenter utuntur.

reparatus, –a, –um. (*part.* reparo). *vide* repertus.

repastino, –are. COLUM. 3,18,1 pastinum ... vocant agricolae ferramentum bifurcum, quo semina panguntur. unde etiam repastinari dictae sunt vineae veteres quae refodiebantur (ISID. orig. 20,14,8).

repens, –entis *et* **repentinus.** *adv.* *vide* repentinus.

repentinus, –a –um. ISID. orig. 10,237 repentinus, a repente. repens autem et adverbium et nomen potest esse.

repertus, –a, –um. (*part.* reperio). PAUL. FEST. 291 (*cf.* FEST. 290) repertum dicitur quasi repartum et reparatum.

repeto, –ere. *vide* ruina.

repo, –ere. *vide* reptile.

repotia, –orum *n.* VARRO ling. 6,84 ab eadem lingua (*sc. Graeca*), quod πότον, potio unde poculum, potatio, repotia. FEST. 281 (PAUL. FEST.

280) repotia (reputia PAUL.) postridie nuptias apud novum maritum cenatur, quia quasi reficitur potatio.

repti, -orum *m.* ISID. orig. 19,23,4 renones ... vulgo reptos vocant, eo quod longitudo villorum quasi reptat.

reptile, -is *n.* AMBR. hex. 5,1,4 scimus reptilia dici genera serpentium eo quod super terram repant. ISID. orig. 12,6,2 reptilia ideo dicuntur haec quae natant, eo quod reptandi habeant speciem et naturam.

repto, -are. *vide* repti, reptile.

repudium, -i *n.* FEST. 281 (PAUL. FEST. 280) repudium Verrius ait dictum, quod fit ob rem pudendam. *vide* odium.

requies, -etis *f.* PRISC. gramm. II 242,16 iure ... compositum ... ex eo (*sc. quies*) requies.

res, rei *f.* ISID. orig. 5,25,3 dicta ... res a recte habendo, ius a iuste possidendo. *vide* arrha, cuppedinarius, hereditas, nomen, quaero, recula, reus.

resero, -are. PAUL. FEST. 283 (*cf.* FEST. 282) reserari a sera dictum est. NON. p. 41,8 reserare, aperire: a sera dictum, qua remota valvae patefiunt. EUTYCH. gramm. V 481,24 obsero ... a nomine quod est haec sera ..., et ab eo compositum est resero.

reses, -idis. PAUL. FEST. 280 (*cf.* FEST. 281) reses ignavus, quia residet (CHAR. gramm. p. 88,21 B. reses a residendo. EUTYCH. gramm. V 455,12. ISID. orig. 10,77).

resideo, -ere. *vide* reses.

resigno, -are. PRISC. gramm. III 497,16 ab eo (*sc. 'signum'*) derivatum ... resigno.

resina, -ae *f.* ISID. orig. 17,7,71 resinam Graeci ῥητίνην vocant; ῥεῖν enim Graece dicitur quidquid manat. *thes. gloss.*

resipiscens, -entis. (*part.* resipisco). ISID. orig. 10,236 resipiscens, eo quod mentem quasi post insaniam recipit, aut quia resapit qui sapere desierat. *thes. gloss.*

respondeo, -ere. VARRO ling. 6,69 ab eadem sponte, a qua dictum spondere, declinatum ... respondet. FEST. 343 (PAUL. FEST. 342) spondere antea ponebatur pro dicere, unde et respondere adh<uc manet>.

restibilis, -e. VARRO ling. 5,39 ager restibilis, qui restituitur ac reseritur quotquot annis. *cf.* FEST. 218 (PAUL. FEST. 280).

restis, -is *f.* ISID. orig. 19,4,1 restes, sive quod rates contineant, seu quod his retes tendantur. *vide* rete.

restituo, -ere. *vide* restibilis. *thes. gloss.*

retae, -arum *f.* GELL. 11,17,4 dixit ibi quispiam ... in libro se Gavi De Origine Vocabulorum VII (GRF 487,2) legisse, retas vocari arbores quae aut ripis fluminum eminerent aut in alveis eorum extarent, appellatasque esse a retibus, quod praetereuntes naves inpedirent et quasi inretirent; idcircoque sese arbitrari, retanda flumina locari solita esse, id est purganda, ne quid aut morae aut periculi navibus in ea virgulta incidentibus fieret.

rete, -is *n.* (*et* -is, -is *f.*). VARRO ling. 5,130 rete ab raritudine. CASSIOD. in psalm. 140,10 l. 245 A. retia ... dicta sunt quasi retinentia. ISID. orig. 19,5,1 retes vocatae sive a retinendis piscibus, sive a restibus quibus tenduntur. *vide* Raetia, restis, retae, retiarius, reticulum, reto.

retiarius, -i *m.* ISID. orig. 18,54 retiarius ab armaturae genere (*sc. a*

rete).

reticulum, -i *n.* VARRO ling. 5,130 quod capillum contineret, dictum a rete reticulum. ISID. orig. 19,31,7 reticulum est quod colligit comas, dictum ab eo quod retinet crines.

retinaculum, -i *n.* ISID. orig. 20,16,3 retinacula a retinendo.

retineo, -ere. *vide* rete, reticulum, retinaculum.

reto, -are. GELL. 11,17,4 *sub* retae.

retractor, -oris *m.* ISID. orig. 10,235 retractor, repetitor; nam retractere est repetere quod omiseras. *thes. gloss.*

retracto, -are. *vide* retractor.

retro. *adv.* PRISC. gramm. III 57,9 *sq.* 're' videtur a 'retro' per apocopam factum ... vel ex hoc (*sc. 're'*) natum esse adverbium (*i.e. 'retro'*). *vide* rursus.

reubarbarum, -i *n.* ISID. orig. 17,9,40 reubarbarum sive reuponticum, illud quod trans Danubium in solo barbarico, istud quod circa Pontum colligitur, nominatum. reu autem dictum quod sit radix, quasi radix barbara, quasi radix Pontica.

revelo, -are. NON. p. 416,15 velare est cooperire; unde et revelare nudare dicitur. CASSIOD. in psalm. 118,18 l. 375 A. revelare ... dictum est, removere velum.

revertor, -verti. *vide* versus.

revolvo, -ere. *vide* valva.

reuponticum, -i *n.* ISID. orig. 17,9,40 *sub* reubarbarum.

reus, -i *m.* PAUL. FEST. 272 reus dictus est a re, quam promisit ac debet (*cf.* FEST. 273. GRF 433,12. 546,5. 566,10). ISID. orig. 10,238 reus a re, de qua obnoxius est. 18,15,7 reus a re, qua petitur, nuncupatus. *vide* reatus.

rex, regis *m.* CIC. (rep. 2,31) ap. AUG. civ. 5,12 p. 212,6 D. reges ... a regnando. CHAR. gramm. p. 61,5 B. rex ut regens (p. 111,20 B. *rex* a regendo. AUG. in psalm. 44,17 l. 30 A. AUG. civ. 5,12 p. 212,7 D. PRISC. gramm. II 140,13. 432,19. 27. III 478,28. CASSIOD. in psalm. 67,15 l. 283 A. 83,4 l. 104 A. GREG. M. moral. 4,29. 11,13. ISID. orig. 9,3,1). ISID. orig. 1,29,3 sunt ... etymologiae nominum aut ex causa datae, ut 'reges' a [regendo et] recte agendo. *vide* regalis, regifugium, regius, regnum, regulus.

Rhadamaei, -orum *m.* (*pop. Asiae*). PLIN. nat. 6,158 Rhadamaei (et horum origo Rhadamanthus putatur, frater Minois).

Rhadamanthus, -i *m.* (*frater Minois*). FULG. Virg. cont. p. 101,10 Radamantum ... Grece quasi tarematadamonta, id est verbum domantem. *vide* Rhadamaei.

r(h)agadia, -orum *n. et* -a, -ae *f.* ISID. orig. 4,7,39 ragadiae dicuntur, eo quod fissurae sint rugis collectae circa orificium.

r(h)apsodia, -ae *f.* DIOM. gramm. I 484,12 rapsodia dicitur Graece ποιήσεως μέρος, aliqua particula discreta atque divulsa; dicta παρὰ τὸ ῥάπτειν, quod versus in unum volumen velut consuantur et conprehendantur, vel quod olim partes Homerici carminis ... cum baculo, id est virga, pronuntiabant.

Rhenus, -i *m.* (*fluvius*). ISID. orig. 13,21,30 Rhenus a Rhodani societate fertur vocatus, quoniam cum eodem ex una provincia oritur. *vide* Raetia, reno.

rhetorica, -ae *f.* CASSIOD. inst. 2,2,1 rethorica dicitur apo tu

rhetoreuein, id est copia deductae locutionis, influere. ISID. orig. 2,1,1 dicta ... Rhetorica Graeca appellatione ἀπὸ τοῦ ῥητορίζειν, id est a copia locutionis.

Rhinocolura, -ae *f.* (*oppid. Syriae*). SEN. dial. 5,20,1 rex Persarum totius populi nares recidit in Syria, unde Rhinocolura loco nomen est.

rhinoceros, -otis *m.* (*vel nom.* -on). ISID. orig. 12,2,12 rhinoceron a Graecis vocatus. Latine interpretatur in nare cornu. *thes. gloss.*

Rhiphaei montes. *sub* Riphaei.

Rhoda, -ae *f.* (*oppid. Galliae*). *vide* Rhodanus.

Rhodanus, -i *m.* (*fluvius*). PLIN. nat. 3,33 ubi Rhoda Rhodiorum fuit, unde dictus ... Rhodanus amnis. HIER. in Gal. 2,1 p. 425–6 oppidum Rhoda, coloni Rhodiorum locaverunt: unde amnis Rhodanus nomen accepit. ISID. orig. 13,21,29 Rhodanus Galliae fluvius ab oppido Rhodo cognominatus, quem coloni Rhodiorum locaverunt. *vide* Rhenus.

rhoditis, -is *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,191 rhoditis rosae est ... coloris. ISID. orig. 16,9,8 rhoditis rosea est; et ex eo nomen accepit.

Rhodius, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Roma.

rhododendron, -i *n.* PLIN. nat. 16,79 rhododendron, ut nomine apparet, a Graecis venit. ISID. orig. 17,7,54 rhododendron ... flore ut rosa.

rhodomeli *vel* -um, -i *n.* ISID. orig. 20,3,12 rhodomelum dicitur eo quod in suco rosae mel admisceatur.

Rhodos, -i *f.* (*insula*). COMMENT. Lucan. 5,50 Rodos dicta ab speciosa virgine quam Sol adamatam ... trigeminae prolis fuit matrem. ISID. orig. 14, 6,22 Rhodos Cycladum prima ab oriente, in qua rosae capitulum dicitur esse inventum, dum ibi civitas conderetur, ex quo et urbs et insula Rhodos est appellata.

rhoea, -ae *f. vel* **ryas.** (*herba*). PLIN. nat. 19,169 rhoean vocant Graeci ... flore rufo et protinus deciduo, unde et nomen a Graecis accepit. PS. APUL. herb. interpol. 53 l. 16 ryas appellatur, siquidem ex ipsa fluit sucus ..., vel quod facile florem dimittat.

Rhome, -es *f.* (*nom. mul.*). *vide* Roma.

Rhomus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Roma.

rhopalon, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,75 heracleon vocant aliqui, alii rhopalon a radice clavae simili.

Rhythmonius, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* rhythmus.

rhythmus, -i *m.* PS. CENS. frg. 10 rythmus creditur dictus a Rhythmonio Orphei filio et Idomenae nymphae Ismaricae, ut tradit Nicocrates libro quem composuit de Musio.

rica, -ae *f.* VARRO ling. 5,130 rica ab ritu, quod Romano ritu sacrificium feminae cum faciunt, capita velant.

riciniatus (rec-), -a, -um. FEST. 274 (PAUL. FEST. 275) recinium omne vestimentum quadratum ...; unde reciniati mimi planipedes. quam rem diligenter exsequitur Santra (GRF 385,2) lib. II de antiquitate verborum.

ricinium, -i *n.* VARRO ling. 5,132 antiquissimi amictui ricinium; id quod eo utebantur duplici, ab eo quod dimidiam partem retrorsum iaciebant, ab reiciendo ricinium dictum. ISID. orig. 19,25,4 ricinium Latino nomine appellatum eo quod dimidia pars eius retro reicitur, quod vulgo mafortem dicunt. *cf.* SERV. Aen. 1,282 ricinus ... dicitur ab eo, quod post tergum reicitur, quod vulgo maforte dicunt. *thes. gloss. v.s.* ricinus. *vide*

riciniatus.

ricinus(1), –i *m.* (*pro ricinio*). SERV. Aen. 1,282 *sub* ricinium.

ricinus(2), –i *m.* ISID. orig. 12,5,15 ricinus vermis est canis, vocatus eo quod haeret in auribus canum; κύων enim Graece canis est.

rictus, –us *m.* FEST. 290 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 291) rictus, <rixae, rixosi, ringitur d>ici videntur, quia <in diversum rumpantur>, contrariaque sint <recto, quod vocabulum a> regendo. *vide* rixosus.

rigidus, –a, –um. PAUL. FEST. 279 rigidum et praeter modum frigidum significat et durum.

rigo, –are. *vide* riguus.

riguus, –a, –um. PRISC. gramm. II 136,7 rigo riguus.

rima, –ae *f.* *vide* rimor.

rimor, –ari. PAUL. FEST. 276 rimari est valde quaerere, ut in rimis quoque. SERV. georg. 1,384 'rimantur prata' pascuntur in pratis, cibum per terrae rimas requirentes: nam rimari hinc tractum est a porcis, qui glandes rimantur de rimis terrarum. SCHOL. Stat. Theb. 7,761 'rimantur terras' rimas agunt, id est scrutantur. rimari enim proprie dicuntur sues, cum ... terram vertunt. EUTYCH. gramm. V 478,30 rimor ... a rima. *thes. gloss.*

ringor, –i. FEST. 290 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 291) *sub* rictus.

Riphaei montes. SERV. georg. 3,382 Riphaei ... montes ... Scythiae ..., a perpetuo ventorum flatu nominati: nam ῥιφή graece impetus et ὁρμή dicitur ἀπὸ τοῦ ῥίπτειν (=ISID. orig. 14,8,8).

risus, –us *m.* *vide* serius.

rite. *adv.* VARRO ling. 7,88 quod ... fit rite, id ratum ac rectum est. PRISC. gramm. III 71,14 a 'rito' ... verbo vel ritu 'rite' pro 'recte', quia nihil traditur ritibus, nisi quod rectum esse credatur. *thes. gloss.*

ritualis, –e. FEST. 285 (PAUL. FEST. 284) rituales nominantur Etruscorum libri, in quibus perscribtum est, quo ritu condantur urbes.

ritus, –us *m.* *vide* rica, rite, ritualis.

rivalis, –is *m.* NON. p. 32,22 rivales dicti sunt quasi in unum amorem derivantes. DON. Ter. Eun. 1072 rivales dicuntur aemuli de mulieribus, facta translatione nominis a feris bestiis, quae sitientes cum ex eodem rivulo haustum petunt, in proelium contra se invicem veniunt. EUGRAPH. Ter. Eun. 268 rivales dicuntur, qui unam amant ... amicam, quod quasi uno rivo amoris utantur. *thes. gloss.*

rivulus, –i *m.* *vide* rivalis.

rivus, –i *m.* FEST. 273 rivi dicuntur qui manu facti sunt ... cuius vocabuli origo ex Graeco pendet. ULP. dig. 43,21,1,2 rivus est locus per longitudinem depressus, quo aqua decurrat, cui nomen est ἀπὸ τοῦ ῥεῖν. ISID. orig. 13,21,4 rivi dicti quod deriventur ad inrigandum, id est ad inducendum aquas in agris. *vide* renes.

rixa, –ae *f.* FEST. 290 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 291) *sub* rictus.

rixosus, –a, –um. FEST. 290 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 291) *sub* rictus. ISID. orig. 10,239 rixosus a rictu canino dictus. semper enim ad contradicendum paratus est, et iurgio delectatur, et provocat contendentem.

Robigalia (–inalia), –ium *n.* VARRO ling. 6,16 Robigalia dicta ab Robigo; secundum segetes huic deo sacrificatur, ne robigo occupet segetes. VARRO rust. 1,1,6 Robigo feriae Robigalia. PLIN. nat. 18,285 Robigalia ... nunc aguntur a. d. VII kal. Mai., quoniam tunc fere segetes robigo occupat.

PAUL. FEST. 267 Robigalia dies festus septimo Kalendas Maias, quo Robigo deo suo, quem putabant robiginem avertere, sacrificabant. SERV. auct. georg. 1,151 inde (*sc. a robigine*) et Robigus deus et sacra eius ... Robiginalia appellantur.

robigo, -inis *f.* GLOSS. IV Plac. R 11 robigo a rodendo dicitur; id est vitium segetum. ISID. orig. 16,21,5 robigo est vitium rodens ferrum, vel segetes, quasi rodigo mutata una littera. *thes. gloss. vide* Robigalia, Robigus.

Robigus, -i *m.* (*deus*). SERV. auct. georg. 1,151 *sub* Robigalia. *vide* Robigalia.

roborarium, -i *n.* GELL. 2,20,5 sed quod apud Scipionem ... legimus roboraria, aliquot Romae doctos viros dicere audivi id significare, quod nos vivaria dicimus, appellataque esse a tabulis roboreis, quibus saepta essent.

roboreus, -a, -um. *vide* roborarium, robustus.

robur (-or *vel* -os), -oris *n.* PAUL. FEST. 264 robum rubro colore et quasi rufo significari, ut bovem quoque rustici appellant, manifestum est. unde et materia, quae plurimas venas eius coloris habet, dicta robur. hinc et homines valentes et boni coloris robusti. robus quoque in carcere dicitur is locus, quo praecipitatur maleficorum genus, quod antea arcis robusteis includebatur. ISID. orig. 17,9,104 robur omnis ligni cutis et species, ab eo quod sit firmissima. *cf.* 17,7,41. *thes. gloss. vide* arbor, Remus, Romulus.

robus, -a, -um. *vide* robur.

robustus, -a, -um. PAUL. FEST. 264 *sub* robur. ISID. orig. 10,237 robustus, fortis, validus; a fortitudine roboreae arboris appellatus.

Rodacilla, -ae *f.* (*praen. mul.*). LIB. de praen. 7 Rodacilla ... a colore ducta.

rodo, -ere. *vide* robigo.

rogatio, -onis *f.* GELL. 10,20,8 ista ... omnia vocabula censentur continenturque rogationis principali genere et nomine; nam, nisi populus aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iussum fieri potest. *vide* arrogans, arrogatio.

rogo, -are. *vide* arrogans, arrogatio, rogatio.

Roma, -ae *f.* (*urbs*). VARRO ling. 8,18 ab Romulo Roma (8,80. 9,34. 9,50. 10,15. DION. HAL. 1,9,4. 1,45,3. 1,72,2. 1,72,5. LIV. 1,7,3. PAUL. FEST. 268. PLUT. Romul. 2,1. 19,7. PS. AUR. VICT. orig. 23,1. ISID. orig. 9,2,82. 15,1,55). VARRO ling. 5,33 *ager* Romanus dictus unde Roma ab Romo (Romulo *edd.*). DION. HAL. 1,72,2 ὁ δὲ τὰς ἱερείας τὰς ἐν Ἄργει ... συναγαγὼν (*i.e. Hellenicus, frg. hist. graec. 1,52 Muell.*) Αἰνείαν φησὶν ... οἰκιστὴν γενέσθαι τῆς πόλεως, ὀνομάσαι δ' αὐτὴν ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἰλιάδων Ῥώμης. 1,72,5 Καλλίας δὲ ὁ τὰς Ἀγαθοκλέους πράξεις ἀναγράψας Ῥώμην τινὰ Τρῳάδα ... γήμασθαι Λατίνῳ ... καὶ γεννῆσαι τρεῖς παῖδας, Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον καὶ Τηλέγονον· ... οἰκίσαντας δὲ πόλιν, ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῇ θέσθαι τοὔνομα. 1,73,3 Ῥώμην δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ (*i.e.* Ῥώμου) ὀνομασθείσας. FEST. 266*sq.* Romam appellatam esse Cephalon Gergithius ... ait ab homine quodam comite Aeneae. eum enim occupato monte, qui nunc Palatinus dicitur, urbem condidisse, atque eam Rhomen nominasse. Apollodorus in Euxenide ait, Aenea et Lavinia natos Mayllem, Mulum, Rhomumque, atque ab Romo urbi tractum nomen. Alcimus ait, Tyrrhenia Aeneae natum filium Romulum fuisse, atque eo ortam Albam Aeneae neptem, cuius filius nomine Rhodius condiderit urbem Romam. Antigonus,

Italicae historiae scribtor, ait, Rhomum quendam nomine, Iove conceptum, urbem condidisse in Palatio Romaeque ei dedisse nomen ...; historiae Cumanae compositor, Athenis quosdam profectos ... delatos in Italiam, eosque multo errore nominatos Aborigines; quorum subiecti qui fuerint ... viri, unicarumque virium imperio montem Palatium ... appellavisse a viribus regentis Valentiam: quod nomen adventu Euandri Aeneaeque in Italiam cum magna Graece loquentium copia interpretatum, dici coeptum Rhomen (ATEIUS ap. SERV. auct. Aen. 1,273 [GRF 141,14] *infra*. SOL. 1,1 sunt qui videri velint, Romae vocabulum ab Evandro primum datum, cum oppidum ibi offendisset, quod extructum antea Valentiam dixerat iuventus Latina, servataque significatione inpositi prius nominis, Romam graece Valentiam nominatam. *cf.* PLUT. Romul. 1,1 οἱ μὲν Πελασγοὺς ... διὰ τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις ῥώμην οὕτως ὀνομάσαι τὴν πόλιν. HIER. adv. Iovin. 2,38 Roma aut fortitudinis (*i.e. a* ῥώμη) nomen est apud Graecos, aut sublimitatis iuxta Hebraeos). FEST. 269 Agathocles, Cyzicenarum rerum conscribtor, ait, vaticinio Heleni inpulsum Aenean, Italiam petivisse portantem suam secum neptem, Ascani filiam, nomine Rhomen, eamque ... primam omnium consecrasse in Palatio Fidei templum; in quo monte postea cum conderetur urbs, visam esse iustam vocabuli Romae ... causam eam quae priore, unde ea locum dedicavisset Fidei (SOL. 1,3). ait quidem Agathocles conplures esse auctores, qui dicant Aenean sepultum in urbe Berecynthia ... atque ex eius progenie quendam nomine Rhomum venisse in Italiam, et urbem Romam nominatam condidisse. Caltinus, Agathoclis Siculi qui res gestas conscribsit, arbitratur e manu Troianorum fugentium Ilio capto, cuidam fuisse nomen Latino, eumque habuisse coniugem Rhomen, a qua, ut Italia sit potitus, urbem, quam condiderit, Romam appellavisse ...; Lembos, qui appellatur Heraclides, existimat ... proter taedium navigationis, inpulsas captivas auctoritate virginis cuiusdam tempestivae nomine Rhomes, incendisse classem; atque ab ea necessitate ibi manendi urbem conditam ab is, et potissimum eius nomine eam appellatam, a cuius consilio eas sedes sibi firmavissent (PLUT. Romul. 1,2. SOL. 1,2). Galatias scribit, cum post obitum Aeneae imperium Italiae pervenisset ad Latinum ..., isque ex Rhome suscepisset filios, Rhomum, Romulumque, urbi conditae in Palatio causam fuisse appellandae potissimum Rhom<en>. PLUT. Romul. 2,1 οἱ δὲ Ῥωμανόν, Ὀδυσσέως παῖδα καὶ Κίρκης, οἰκίσαι τὴν πόλιν· οἱ δὲ Ῥῶμον ἐκ Τροίας ὑπὸ Διομήδους ἀποσταλέντα ...· οἱ δὲ Ῥῶμιν Λατίνων τύραννον. MARIAN. ap. PHILARG. Verg. ecl. 1,19 rec. I Roma et ante Romulum fuit et ab ea sibi nomen adquisisse Marianus Lupercanorum poeta sic ostendit: 'sed de flavo et cano ita Roma Aesculapi filia novum nomen Latio facit, quod conditricis nomine ab ipso omnes Romam vocant'. SERV. auct. Aen. 1,273 de origine et conditore urbis diversa a diversis traduntur. Clinias refert Telemachi filiam, Romen nomine, Aeneae nuptam fuisse, ex cuius vocabulo Romam appellatam ...; dicit Latinum ex Ulixe et Circe editum de nomine sororis suae mortuae Romen civitatem appellasse. Ateius (GRF 141,14) adserit Romam ante adventum Evandri diu Valentiam vocitatam, sed post Graeco nomine Romem vocitatam. alii a filia Evandri ita dictam, alii a fatidica, quae praedixisset Evandro his eum locis oportere considere. Heraclides ait Romen, nobilem captivam Troianam, huc appulisse et taedio maris suasisse sedem, ex cuius nomine urbem vocatam. Eratosthenes

Ascanii, Aeneae filii, Romulum parentem urbis refert. Naevius et Ennius Aeneae ex filia nepotem Romulum conditorem urbis tradunt. Sibylla ita dicit Ῥωμαῖοι, Ῥώμου παῖδες. *thes. gloss. vide* Iulia Romula, Romanus, Romilia tribus, Romulus.

Romanus, -a, -um. VARRO ling. 5,33 *sub* Roma (SERV. Aen. 1,273 a Romi nomine Romani appellati). 8,18 ab Roma Romanus (8,56. CHAR. gramm. p. 135,7 B.). VERG. Aen. 1,277 Romulus ... Romanos ... suo de nomine dicet (*cf.* DION. HAL. 1,9,4. ISID. orig. 9,2,84 Romani a Romuli nomine nuncupati, qui urbem condidit gentique et civitati nomen dedit).

Rome, -es *f.* (i) *nom. mul.*: *vide* Roma. (ii) *nom. urbis, i.q. Roma*: SERV. auct. Aen. 1,273 *sub* Roma.

Romilia(-ulia) **tribus.** VARRO ling. 5,56 quinta *tribus*, quod sub Roma, Romilia. PAUL. FEST. 271 Romulia tribus dicta, quod ex eo agro censebantur, quem Romulus ceperat ex Veientibus.

Romulus, -i *m.* (*Romae conditor*). FEST. 266 Romulum quidam a fico Ruminali, ali quod lupae ruma nutritus est (PLUT. Romul. 6,2 *sub* Remus), appellatum esse ineptissime dixerunt. quem credibile est a virium magnitudine (*sc. a robore*), item fratrem eius appellatos (PAUL. FEST. 267 Romulus et Remus a virtute, hoc est robore, appellati sunt. PS. AUR. VICT. orig. 21,4 Romulum ... a virium magnitudine appellatum; nam graeca lingua ῥώμην virtutem dici certum est). MARIAN. ap. PHILARG. Verg. ecl 1,19 rec. I *sub* Roma. *vide* Ramnes, Roma, Romanus, Romilia tribus, Ruminalis ficus.

Romus, -i *m.* (*nom. vir.*). *cf.* PLUT. Romul. 6,2 *sub* Remus. *vide* Roma, Romanus.

rorarii, -orum *m.* VARRO ling. 7,58 rorarii dicti ab rore qui bellum committebant, ideo quod ante rorat quam pluit. VARRO ap. NON. p. 552,30*sq.* rorarii appellabantur milites ...; tractum quod ante maximas pluvias caelum rorare incipiat ...; Varro de Vita Populi Romani lib. III (GRF 257,215): 'rorarii appellati quod imbribus fere primum rorare incipit.' PAUL. FEST. 14 rorarios, quod id genus hominum, antequam acies coirent, in modum rorantis tempestatis dimicaret. PAUL. FEST. 264 rorarios milites vocabant, qui levi armatura primi proelium committebant, quod, ut ante imbrem fere rorare solet, sic illi ante gravem armaturam quod prodibant rorarii dicti. *vide* rorarium vinum.

rorarium vinum. PAUL. FEST. 267 rorarium vinum, quod rorariis dabatur.

roro, -are. *vide* rorarii.

ros, roris *m.* ISID. orig. 13,10,9 ros Graecum est, quod illi δρόσος dicunt. alii putant ros dictum quia rarus est, et non spissus ut pluvia. *thes. gloss. vide* rorarii, Rosea.

rosa, -ae *f.* ISID. orig. 17,9,17 rosa ab specie floris nuncupata, quod rutilanti colore rubeat. *vide* roseus.

Roscius, -a (*nom. gent.*). PAUL. FEST. 288 (*cf.* FEST. 289) Rosci appellabantur in omnibus perfecti artibus, quod Roscius quidam perfectus unus in arte sua, id est comoedia, iudicatus sit.

Rosea, -ae *f.* (*regio Italiae*). FEST. 282 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 283) <Rosea in agro Reatino cam>pus appellatur, <quod in eo arva rore hu>mida semper serventur (seruntur PAUL.).

rosetum, -i *n.* DIOM. gramm. I 322,27 alia quae nomen traxerunt ex his quae continentur, quae Graeci periectica appellant, ut vinetum rosetum.

roseus, -a, -um. ISID. orig. 20,3,5 roseum vinum, id est cum rubore; rosa enim rubet.

Rostra, -orum *n.* (*locus Romae*). VARRO ling. 5,155 ante hanc (*sc. Curiam Hostiliam*) Rostra; cuius id vocabulum, ex hostibus capta fixa sunt rostra.

rostratus, -a, -um. ISID. orig. 19,1,13 rostratae naves vocatae ab eo quod in fronte rostra aerea habent propter scopulos.

rostrum, -i *n.* *vide* prorostra, Rostra, rostratus.

rota, -ae *f.* (i) *proprie*: NON. p. 60,8 rutundum a rota dictum est vel rota a rutundo. ISID. orig. 20,12,1 rota ... dicta quod ruat (20,15,1). *vide* orbis, petorritum, raeda, rotundus. (ii) *piscis genus*: PLIN. nat. 9,8 rotae appellatae a similitudine, quaternis distinctae hae radiis.

rotundus (rut-), -a, -um. NON. p. 60,8 *sub* rota. ISID. orig. 20,12,1 rotundum a rota vocatum. *thes,. gloss. vide* rota.

rubella vinea. PLIN. nat. 14,23 proxima dignitas Nomentanis rubente materia, quapropter quidam rubellas appellavere vineas.

rubellana vinea. COLUM. 3,2,14 materia (*sc. vitium Nomentanarum*) non ita rubet ut maioris, a quo colore rubellanae nuncupantur. ISID. orig. 17,5,19 rubelliana dicta quia eius materia rubet.

rubeo, -ere. *vide* rosa, rubellana vinea, ruber, rubus.

ruber, -bra, -brum. GELL. 2,26,6 russus ... color et ruber nimirum a vocabulo rufi dicuntur. PRISC. gramm. II 127,16 rubeo ruber. *vide* rubia, Rubico, rubrica. **Rubrum Mare.** CURT. 10,1,13 Rubrum mare non a colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythro rege appellari. MELA 3,72 Rubrum mare Graeci, sive quia eius coloris est sive quod ibi Erythras regnavit Erythran thalassan appellant. MART. CAP. 6,677 Rubrum ... mare, quod Erythraeum ab Erythra rege ... vocitatum. a colore etiam dictum Rubrum. COMMENT. Lucan. 1,185 *sub* Rubico. ISID. orig. 13,17,2 rubrum ... mare vocatum eo quod sit roseis undis infectum ...; quia omnis terra, quae circumstat pelago, rubra est et sanguineo colori proxima.

rubeta, -ae *f.* (*rana*). PLIN. nat. 32,50 sunt quae in vepribus tantum vivunt, ob id rubetarum nomine (ISID. orig. 12,6,58).

rubia, -ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,68 rubia dicta quod radix eius sit rubra; unde et colorare lanas perhibetur.

Rubico(n), -onis *m.* (*fluvius*). ADNOT. Lucan. 1,185 Rubicon fluvius ... ab eo, quod rubros lapides habet, hoc nomen accepit. COMMENT. Lucan. 1,185 Rubicon ... dictus eo quod rubri coloris sit, ut 'rubrum mare' quod Graeci ἐρυθρὰν θάλασσαν appellant.

rubor, -oris *m.* *vide* rufus.

rubrica, -ae *f.* ISID. orig. 19,17,4 rubrica vocata quod sit rubra et sanguineo proxima.

rubus, -i *m.* ISID. orig. 17,7,19 morus a Graecis vocata, quam Latini rubrum appellant, eo quod fructus vel virgulta eius rubet.

ructo, -are. CASSIOD. in psalm. 118,171 l. 3174 A. ructare a rumpendo dictum est, quod digestio quaedam stomachi nostri claustra dirumpens, in auras aethereas oris strepitu proferatur. *vide* ructus.

ructus, -us *m.* NON p. 164,26 ructus a ructando dictus. *thes. gloss.*

rudens, -entis *m.* NON. p. 51,13 rudentes ea causa sapientissimi dictos volunt, quod funes, cum vento verberentur, rudere existimentur, atque hunc sonum proprium funium, non asinorum putant. ISID. orig. 19,4,1 rudentes sunt funes navium ex nimio stridore ita dicti.

rudiarius, -i *m.* CINC. ap. FEST. 265 (GRF 373,3) Cincius de verbis priscis sic ait: '... rudiari ab eodem (*sc. rude*) dicuntur, qui saga nova poliunt.

rudis, -e. *vide* erudio, obryzus, raudus, Rauduscula porta, raudusculum, rudiarius, viridis.

ruditus, -us *m.* SERV. Aen. 7,16 ruditus ... est clamor asinorum ... grunnitus porcorum, ranarum coax: quae nomina a sono vocis constat esse composita.

rudo, -ere. *vide* rudens.

rudus(1), -eris *n.* ISID. orig. 16,3,8 rudus artifices appellant lapides contusos et calce admixtos, quos in pavimentis faciendis superfundunt; unde et rudera dicuntur (19,10,27).

rudus(2), **rudusculum**. *sub* raud-.

Rufuli, -orum *m.* PAUL. FEST. 260 (*cf* FEST. 261) Rufuli appellabantur tribuni militum a consule facti, non a populo; de quorum iure quod Rutilius Rufus legem tulerit, Rufuli, ac post Rutuli, sunt vocati.

rufus, -a, -um. GELL. 2,26,5 rufus color a rubore ... appellatus est. *vide* ruber, russus.

Rufus, -i *m.* (*cogn. vir.*). QUINT. inst. 1,6,38 quidam non dubitaverunt etymologiae subiicere omnem nominis causam: ut ex habitu ... Longos et Rufos (PLUT. Coriol. 11,4). *vide* Rufuli, Rutuli.

ruga, -ae *f.* *vide* r(h)agadiae.

ruina, -ae *f.* EUTYCH. gramm. V 454,21 ruo ruina. CASSIOD. in psalm. 31,41. 121 A. ruina ... appellata est, quasi repetens ima (90,61. 112 A.). *vide* parietinae.

ruma. *sub* rumis.

rumen, -inis *n.* *thes. gloss.* (*s.v.* ruma). *vide* aerumnosus, arrumo, Romulus, ruminatio, rumino, subrumo.

Rumilia, **-ae** *f.* (*dea, i.q. Rumina*). PLUT. Romul. 4,1 τὴν ... θηλὴν ῥοῦμαν ὠνόμαζον οἱ παλαιοί, καὶ θεόν τινα τῆς ἐκτροφῆς ... ὀνομάζουσι Ῥουμιλίαν. *cf.* Rumina.

Rumina, **-ae** *f.* (*dea*). VARRO rust. 2,11,5 non negarim, inquam, ideo aput divae Ruminae sacellum a pastoribus satam ficum. ibi enim solent sacrificare lacte ...; mamma enim rumis, ut ante dicebant (VARRO ap. NON. p. 167,26 [GRF 226,102] Varro Cato vel de liberis educandis: '... Cuninae propter cunas, Ruminae propter rumam, id est prisco vocabulo mammam.' PLUT. quaest. Rom. 57 p. 278C. AUG. civ. 4,11 p. 161,6 D. *cf.* 4,34 p. 189,7 D.). *cf.* Rumilia.

Ruminalis ficus. VARRO ap. FEST. 270 (GRF 368,452) *suppl. ex* PAUL. FEST. 271 <Ruminalem ficum apell>atam ait Varro ... quod sub ea ar<bore lupa mammam dederit> Remo et Romulo ...; <mamm>a autem rumis dicitur (PLIN. nat. 15,77. PLUT. quaest. Rom. 57 p. 278C. fort. Rom. 320D.). PLUT. Romul. 4,1 ἣν δὲ ... ἐρινεός, ὃν Ῥωμινάλιον ἐκάλουν, ἢ διὰ τὸν Ῥωμύλον, ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσιν, ἢ διὰ τὸ τὰ μηρυκώμενα τῶν θρεμμάτων ἐκεῖ ... ἐνδιάζειν, ἢ μάλιστα διὰ τὸν τῶν βρεφῶν θηλασμόν, ὅτι τήν τε θηλὴν ῥοῦμαν ὠνόμαζον οἱ παλαιοί. SERV. Aen. 8,90 ut supra

diximus (8,63), *Tiberis* Rumon dictus est: unde et ficus ruminalis, ad quem eiecti sunt Remus et Romulus ...; quamvis ficum ruminalem alii a Romulo velint dictam, quasi Romularem (*cf* OV. fast. 2,412 Rumina nunc ficus, Romula ficus erat), alii a lacte infantibus dato: nam pars gutturis ruma dicitur. *vide* Romulus.

ruminatio, -onis *f.* SERV. ecl. 6,54 ruminatio ... dicta est a rumine, eminente gutturis parte, per quam demissus cibus a certis revocatur animalibus (ISID. orig. 12,1,37 *ubi* ruma *pro* rumine *trad.*).

rumino, -are. FEST. 270 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 271) <rumen est pars colli,> qua esca devoratur; <unde rumare dicebatur,> quod nunc ruminare (NON. p. 18,11 rumen dicitur locus in ventre quo cibus sumitur et unde redditur: unde et ruminare dicitur. ISID. diff. 2,61. ISID. orig. 11,1,59). *thes. gloss. v.* ruma. *vide* Rumon.

Ruminus, -i (*cogn Iovis*). AUG. civ. 7,11 p. 288,6 D. dixerunt *Iovem* ... Ruminum ... quod ruma, id est mamma, aleret animalia.

rumis, -is *et* -a, -ae *f.* *thes. gloss. v.* ruma. *vide* Remus, Romulus, Rumilia, Rumina, Ruminalis ficus, Ruminus, subrimius, subrumo, subrumus.

rumo, -are. FEST. 270 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 271) *sub* rumino.

Rumon. (*fluvius, i.q. Tiberis*). SERV. Aen. 8,63 'stringentem ripas' radentem ...: nam hoc est Tiberini fluminis proprium, adeo ut ab antiquis Rumon dictus sit, quasi ripas ruminans. *vide* Ruminalis ficus.

rumpo, -ere. *vide* ructo, rupes.

runcatio, -onis *f.* ISID. orig. 17,2,5 runcatio est a terra herbas evellere; nam rus terra est.

runcina, -ae *f.* VARRO ling. 6,96 runcinare a runcina, cuius ῥυκάνη origo Graeca. *vide* runcino.

Runcina, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,8 p. 156,6 D. cum runcantur, id est a terra auferuntur, deam Runcinam (*sc. praefecerunt*).

runcino, -are. VARRO ling. 6,96 *sub* runcina.

runco(1), -are. *vide* Runcina, runco(2).

runco(2), -onis *m.* ISID. orig. 20,14,5 runcones ... quibus vepres secantur, a runcando dicti. *thes. gloss.*

ruo, -ere. *vide* aries, rota, rotundus, rutabulum, rutrum.

rupes, -is *f.* PRISC. gramm. II 130,13 a praeterito: rupi rupes (EUTYCH. gramm. V 488,3). *vide* rupex.

rupex, -icis. *m.* ISID. orig. 10,231 petro ... et rupex a duritia saxorum nominantur.

rursus *et* **rursum.** DON. Ter. Ad. 71 rursum est retro versum. *vide* rus, Rusor.

rus, ruris *n.* VARRO ling. 5,40 quod in agris quotquot annis rursum facienda eadem, ut rursum capias fructus, appellata rura. SERV. Aen. 1,430 'rura' Graece ἄρουρα dicuntur. aphaeresis ergo sermonem fecit Latinum. *thes. gloss. vide* barbarus, runcatio, Rusina, rusticus.

Rusina, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,8 p. 155,18 D. rura deae Rusinae *commiserunt.*

Rusor, -oris *m.* (*deus*). VARRO ap. AUG. civ. 7,23 p. 303,23 D. Rusori quare (*sc. faciunt rem divinam*)? quod rursus, inquit *Varro*, cuncta eodem revolvuntur.

russatus, -a, -um *et* -us, -i *m*. ISID. orig. 19,22,10 russata (*sc. tunica*) ... repertam a Lacedaemoniis ad celandum coloris similitudine sanguinem ...; hanc sub consulibus Romani usi sunt milites; unde etiam russati vocabantur.

russus, -a, -um. GELL. 2,26,6 russus ... color et ruber nimirum a vocabulo rufi dicuntur.

rusticus, -i *m*. ISID. orig. 10,239 rusticus dictus quod rus operetur, id est terram (15,13,7). *thes. gloss.*

ruta, -ae *f*. (*herba*). ISID. orig. 17,11,8 ruta dicta quod sit ferventissima. *vide* rutula.

rutabulum, -i *n*. FEST. 262 (PAUL. FEST. 263) rutabulum est, quo rustici in proruendo igne, panis coquendi gratia. ISID. orig. 20,8,6 rutabulum dictum a proruendo stercora, sive ignem panis coquendi gratia.

Rutila, -ae *f*. (*praen. mul.*). LIB. de praen. 7 mulierum ... praenomina ... Rutila, Caesellia ... a colore ducta. *cf.* VARRO ling. 7,83 mulieres valde rufae rutilae.

rutrum, -i *n*. VARRO ling. 5,134 rutrum ruitrum a ruendo. NON. p. 18,17 rutrum dicutm est a radendo. *thes. gloss.*

rutula, -ae *f*. (*dim.* ruta). HIER. in Is. 13,47, 1-3 l. 75 A. non posse nos, ut dicimus, a ruta rutulam, sic ὑποκοριστικόν mentae facere.

Rutuli, -orum *m*. PAUL. FEST. 260 (*cf.* FEST. 261) *sub* Rufuli.

rutus, -us *m*. *vide* rastrum.

S

Saba(1). (*nom. vir.*). *vide* Saba(2), Sabaei.

Saba(2), -ae *f.* (*urbs et regio Arabiae Felicis*). ISID. orig. 14,3,15 ipsa (*sc. Arabia*) est et Saba, appellata a filio Chus, qui nuncupatus est Saba.

Sabaei, -orum *m.* (*pop. Arabiae Felicis*). SERV. Aen. 1,416 dicti ... Sabaei ἀπὸ τοῦ σέβειν, id est, venerari, quod deos per ipsorum tura veneramur (SERV. georg. 1,57 dicti Sabaei ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι. BREV. EXPOS. Verg. ad l. ISID. orig. 9,2,49). HIER. quaest. hebr. in gen. p. 15,27 Saba a quo Sabaei.

sabanum, -i *n.* ISID. orig. 19,26,7 sabanum Graecum est. *thes. gloss.*

Sabatina tribus. FEST. 343 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 342) Sabatin<a a lacu Saba>te.

sabbatum, -i *n.* LACT. inst. 7,14,8 dies sabbati, qui lingua Hebraeorum a numero nomen accepit. AUG. c. Faust. 18,15 sabbatum a requie nominatum est (EUCHER. instr. 2 p. 155,5 sabbata requies, Hebraeum est ...; quod in eadem die dominus ab opere perfectis omnibus ... requieverit. ISID. eccl. off. 1, 25,1. ISID. orig. 5,30,10. 6,18,17). *thes. gloss.*

Sabini, -orum *m.* (*pop. Italiae*). CATO ap. DION. HAL. 2,49,2 Κάτων δὲ Πόρκιος τὸ μὲν ὄνομα τῷ Σαβίνων ἔθνει τεθῆναί φησιν ἐπὶ Σάβου τοῦ Σάγκου δαίμονος ἐπιχωρίου (CATO ap. SERV. auct. Aen. 8,638 [GRF 11,8] Cato ... et Gellius a Sabo Lacedaemonio trahere eos (*sc. Sabinos*) originem referunt. HYG. ap. SERV. auct. Aen. 8,638 [GRF 535,19] Sabini a Lacedaemoniis originem ducunt, ut Hyginus ait de origine urbium Italicarum, a Sabo, qui de Perside Lacedaemonios transiens ad Italiam venit et expulsis Siculis tenuit loca quae Sabini habent). VARRO ap. FEST. 343 (GRF 352,404) Sabini dicti, ut ait Varro ... quod ea gens ... praecipue colat de<os, id est, ἀπὸ τοῦ> σέβεσθαι (PLIN. nat. 3,108 Sabini, ut quidam existimavere, a religione et deum cultu Sebini appellati). ISID. orig. 9,2,85 Italus ... et Sabinus et Sicanus fratres fuerunt, ex quibus nomina populis inposita ... ; a Sabino Sabini.

Sabinus, -i *m.* (*nom. vir.*). LYD. mens. 1,5 p. 1,14 Σαβῖνος ἐκ τῆς περὶ τὸν οἶνον γεωργίας φερωνύμως ὠνομάσθη. τὸ γὰρ Σαβῖνος ὄνομα σπορέα καὶ φυτευτὴν οἴνου διασημαίνει. *vide* Sabini.

Sabus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Sabini.

saccatum (*sc. vinum*). ISID. orig. 20,3,11 saccatum liquor est aquae faece vini admixtus et sacco expressus. *thes. gloss.*

saccus, -i *m.* ISID. orig. 20,9,5 saccus a sago dictus, quod eo consuto efficiatur quasi sagus. *vide* saccatum, soccus, socellus, sucus.

sacellum, -i *n.* VARRO ap. DON. Ter. Ad. 576 (GRF 369,453) sacellum, ut Varro ait, sacra cella est (TREBAT. ap. GELL. 7,12,5 [GRF 437,3] *Trebatius* in libro de religionibus secundo: '... sacellum ex duobus verbis arbitror compositum sacri et cellae, quasi sacra cella.'). GELL. 7,12,6 set quis ignorat, sacellum et simplex verbum esse et non ex sacro et cella copulatum, sed ex sacro deminutum? (PRISC. gramm. II 27,17 sacrum sacellum).

sacer, -cra, -crum. *vide* sacellum, sacerdos, sacramentum, sacrarium, Sacrani, sacrificium, sacrificus, sacrilegus, Saturnus, simulacrum.

sacerdos, –otis *c.* VARRO ling. 5,83 sacerdotes universi a sacris dicti. ISID. orig. 7,12,17 sacerdos ... nomen habet compositum ex Graeco et Latino, quasi sacrum dans; sicut enim rex a regendo, ita sacerdos a sacrificando vocatus est (9,3,4).

Sacer mons. FEST. 318 (PAUL. FEST. 319) Sacer mons appellatur ... quod eum plebes, cum secessisset a patribus ... Iovi consecraverunt. *vide* sacratae leges.

sacramentum, –i *n.* VARRO ling. 5,180 si est ea pecunia quae in iudicium venit in litibus, sacramentum a sacro. FEST. 344 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 345) sacramento dicitur, quod <iuris iurandi sacratio>ne interposita actum <est>. PRISC. gramm. II 125,14 sacro sacras sacramentum. ISID. orig. 6,19,40 a secretis virtutibus vel a sacris sacramenta dicuntur.

Sacrani, –orum *m.* (*pop. Latii*). FEST. 321 (PAUL. FEST. 320) Sacrani appellati sunt Reate orti, qui ex Septimontio Ligures Siculosque exegerunt; nam vere sacro nati erant. SERV. Aen. 7,796 dicunt quendam Corybantem ... venisse ad Italiam ... et ex eo populos ducentes originem Sacranos appellatos; nam sacrati sunt matri deum Corybantes. alii Sacranas acies Ardeatum volunt, qui aliquando cum pestilentia laborarent, ver sacrum voverunt, unde Sacrani dicti sunt.

sacrarium, –i *n.* SERV. Aen. 12,199 sacrarium proprie est locus in templo, in quo sacra reponuntur (=ISID. orig. 15,5,1 *qui add.* ab inferendis ... et deportandis sacris sacrarium nuncupatur). *thes. gloss.*

sacratae leges. FEST. 318 (PAUL. FEST. 319) sacratae leges sunt, quibus sanctum est, quidquid adversus eas fecerit, sacer alicui deorum †sicut† familia pecuniaque. sunt qui esse dicant sacratas, quas plebes iurata in monte Sacro sciverit.

sacratio, –onis *f.* *vide* sacramentum.

Sacra via. FEST. 290 (PAUL. FEST. 291) Sacram viam quidam appellatam esse existimant, quod in ea foedus ictum sit inter Romulum ac Tatium: quidam, quod eo itinere utantur sacerdotes idulium sacrorum conficiendorum causa.

sacrificium, –i *n.* ISID. orig. 6,19,38 sacrificium dictum quasi sacrum factum.

sacrifico, –are. *vide* sacerdos.

sacrificus, –a, –um. PRISC. gramm. II 26,11 sacer sacri sacrificus.

sacrilegium, –i *n.* NON. p. 332,34 legere subripere significat; unde et sacrilegium dicitur, id est: de sacro furtum. GLOSS. IV Plac. S 35 sacrilegium dicitur sacri furtum; legere enim et sublegere furari dicitur. *thes. gloss.*

sacrilegus, –a, –um. SERV. Aen. 10,79 legere furari: unde et sacrilegi dicuntur, quia sacra legunt, hoc est furantur (SERV. ecl. 9,21. PORPH. Hor. sat. 1,3,117. ISID. orig. 10,252). *thes. gloss.*

sacro, –are. *vide* Sacrani.

saeculares ludi. PAUL. FEST. 328 (*cf.* FEST. 329) saeculares ludi apud Romanos post centum annos fiebant, quia saeculum centum annos extendi existimabant.

saeculum (seclum, seculum), –i *n.* VARRO ling. 6,11 seclum spatium annorum vocarunt, dictum a sene, quod longissimum spatium senescendorum hominum id putarunt. CASSIOD. in psalm. 24,6 l. 118 A. saecula

dicta esse voluerunt, quod in se iugiter revolvant tempora (60,7 l. 126 A. 73,12 l. 302 A.). ISID. orig. 5,38,1 saecula generationibus constant; et inde saecula, quod se sequantur: abeuntibus enim aliis alia succedunt. *vide* saeculares ludi.

saepes, -is *f.* PRISC. gramm. II 130,12 saepio saepes. ISID. orig. 15,9,6 sepes munimenta satorum sunt; unde et appellatae. *thes. gloss. vide* circumsaepio, saepio, sepia.

saepio, -ire. NON. p. 41,1 saepiunt significat tenent, inpediunt: dictum a saepibus, quae obiectae iter cludunt; unde et circumseptum dicitur. *thes. gloss. vide* saepes.

saeta (set-), -ae *f.* ISID. orig. 12,1,26 porcorum pilos setas vocamus, et setas a sue dictas. *vide* equisaetum, suillus, sutor.

saevus, -a, -um. *vide* severus.

saga, -ae *f.* CIC. div. 1,65 sagire ... sentire acute est; ex quo sagae anus, quia multa scire volunt (PAUL. FEST. 255 praesagire est acute sentire. unde sagae dictae anus, quae multa sciunt). PORPH. Hor. epist. 2,2,208–9 dicit sagas ... tamquam satisagas et multum agentes. SCHOL. Hor. carm. 1,27,21 'saga' ... dicta ab eo, quod satis agat. *vide* sagax.

sagax, -acis. CIC. div. 1,65 sagire ... sentire acute est; ex quo ... sagaces dicti canes (PAUL. FEST. 255 praesagire est acute sentire. unde ... sagaces canes, qui ferarum cubilia praesentiunt. EUTYCH. gramm. V 454,4 sagio [unde praesagio] sagax). NON. p. 23,2 sagae mulieres dicuntur feminae ad lubidinem virorum indagatrices; unde et sagaces canes dicuntur, ferarum vel animalium quaesitores. *vide* praesagio, sagitta.

sagio, -ire. *vide* praesagio, saga, sagax.

sagitta, -ae *f.* (i) *telum*: ISID. orig. 18,8,1 sagitta a sagaci ictu, id est veloci ictu, vocata. *vide* Sagittarius. (ii) *pampini genus*: COLUM. 3,17,2 sagittam rustici vocant novissimam partem surculi, sive quia longius recessit a matre ... seu quia cacumine attenuata praedicti teli speciem gerit (ISID. orig. 17,5,7). *cf.* PLIN. nat. 17,156.

Sagittarius, -i *m.* (*sidus*). ISID. orig. 3,71,30 Scorpium quoque et Sagittarium propter fulgura mensis ipsius appellaverunt. Sagittarius vir equinis cruribus deformatus, cuius sagittam et arcum adiungunt, ut ex eo mensis ipsius fulmina demonstrarentur. unde et Sagittarius est vocatus.

sagma, -ae *f.* ISID. orig. 20,16,5 sagma, quae corrupte vulgo salma dicitur, ab stratu sagorum vocatur: unde et caballus sagmarius, mula sagmaria.

sagmarius, -a, -um. ISID. orig. 20,16,5 *sub* sagma.

sagmen, -inis *n.* FEST. 321 (PAUL. FEST. 320) sagmina vocantur verbenae, id est herbae purae, quia ex loco sancto arcebantur a consule praetorve, legatis proficiscentibus ad foedus faciendum bellumque indicendum; vel a sanciendo, id est confirmando. ISID. orig. 17,9,55 *hierabotanen* pontifices sagmen appellabant, quasi sancimen. *vide* sancio *part.* sanctus.

sagum, -i *n.* (-us, -i *m.*). ISID. orig. 19,24,13 sagum ... Gallicum nomen est. *vide* saccus, sagma, sagmarius.

Saguntum, -i *n.* (*oppid. Hispaniae*). PRISC. gramm. II 36,20 Saguntum, massa pro Ζάκυνθος, μᾶζα. ISID. orig. 15,1,68 Saguntum Graeci ex insula Zacyntho profecti in Hispania condiderunt.

saio. ISID. orig. 10,263 saio ab exigendo dictus. *cf. thes. gloss.*

sal, salis *m.* (*n.*). (i) *proprie*: PRISC. gramm. II 32,20 sex, septem ... sal ...; ἕξ, ἑπτά ... ἅλς. ISID. orig. 16,2,3 sal quidam dictum putant quod in igne exiliat ...; alii sal a salo et sole vocatum existimant; nam aquis maris sponte gignitur, spuma in extemis litoribus vel scopulis derelicta et sole decocta. *thes. gloss. vide* insula, insulsus, Salacia, Salaria via, salarium, Salentini, salinum, salsum, salus. (ii) *tropice, i.q. facetiae*: PLIN. nat. 31,88 adeo ... necessarium elementum est *sal* uti transierit intellectus ad voluptates animi ...; sales appellantur.

Sala, -ae *f.* (*urbs Mauretaniae*). ISID. orig. 15,1,74 Sala *nuncupata*, quod inmineat Salae flumini.

Salacia, -ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,72 Salacia Neptuni ab salo (SERV. auct. Aen. 10,76). VARRO ap. AUG. civ. 7,22 p. 300,15 D. (GRF 238,141) Venilia, inquit *Varro*, unda est, quae ad litus venit; Salacia, quae in salum redit. PAUL. FEST. 327 (*cf.* FEST. 326) Salaciam dicebant deam aquae, quam putabant salum ciere. SERV. Aen. 1,144 Triton ... Salaciae filius, deae marinae ab aqua salsa dictae. *thes. gloss. sub* Venilia.

salamandra, -ae *f.* ISID. orig. 12,4,36 salamandra vocata, quod contra incendia valeat.

Salamina, -ae *f.* (*i.q. Salamis, urbs Cypri*). IUST. 44,3,2 Teucrum ... Cyprum concessisse atque ibi urbem nomine antiquae patriae (*sc. Salaminis*) condidisse.

Salamis, -inis *f.* (*insula*). *vide* Salamina.

Salaria via. PLIN. nat. 31,89 *sal* magna apud antiquos auctoritate, sicut apparet ex nomine Salariae viae, quoniam illa salem in Sabinos portari convenerat. PAUL. FEST. 327 Salaria via Romae est appellata, quia per eam Sabini sal a mari deferebant.

salarium, -i *n.* PLIN. nat. 31,89 *sal* honoribus etiam militiaeque interponitur salariis inde dictis.

salax, -acis. EUTYCH. gramm. V 454,4 salio salax.

Salentini, -orum *m.* (*pop. Calbriae*). VARRO ap. PROB. Verg. ecl. 6,31 (p. 337 T.) Varro ... in tertio Rerum Humanarum (GRF 228,110) refert: ... Salentini dicti, quod in salo amicitiam fecerint. FEST. 329 (PAUL. FEST. 328) Salentinos a salo dictos, Cretas et Illyrios, qui cum Locrensibus navigantes societatem fecerint.

Saliae virgines. FEST. 329 Salias virgines Cincius (GRF 380,27) ait esse conducticias, quae ad Salios adhibeantur cum apicibus paludatas; quas Aelius Stilo (GRF 66,34) scribsit sacrificium facere in Regia cum pontifice paludatas cum apicibus in modum Saliorum.

Saliaris cena. SCHOL. Hor. carm. 1,37,2 Saliares cenae, quas Salii faciebant. (*cf.* FEST. 329 *sub* Salii).

Saliares insulae. PLIN. nat. 2,209 sunt et in Nymphaeo parvae (*sc. insulae*), Saliares dictae, quoniam in symphoniae cantu ad ictus modulantium pedum moventur.

salicastrum, -i *n.* (*labruscae genus*). PLIN. nat. 23,20 in salictis nascens; ideo distinguitur nomine ... et salicastrum vocatur.

salictum, -i *n.* SERV. ecl. 1,54 'salicti' virgulti genus, eo quod salit et surgit cito (=PHILARG. Verg. ad l.). *vide* salicastrum.

Salii, -orum *m.* VARRO ling. 5,85 Salii ab salitando, quod facere in

comitiis in sacris quotannis et solent et debent. DION. HAL. 2,70,4 οἱ Σάλιοι ... ὠνομασμένοι ... ὑπὸ ... Ῥωμαίων ἐπὶ τῆς συντόνου κινήσεως. τὸ γὰρ ἐξάλλεσθαί τε καὶ πηδᾶν σαλῖρε ... λέγεται. OV. fast. 3,387 *Numa* dederat Saliis a saltu nomina ducta. FEST. 329 Salios a saliendo et saltando dictos esse (PORPH. Hor. carm. 1,36,11–12. SCHOL. Hor. ad l.) quamvis dubitari non debeat, tamen Polemon ait Arcada quendam fuisse, nomine Salium, quem Aeneas a Mantinea in Italiam deduxerit, qui iuvenes Italicos ἐνόπλιον saltationem docuerit. at Critolaus Saonem ex Samothrace, cum Aenea deos Penates qui Lavinium transtulerit, saliare genus saltandi instituisse; a quo appellatos Salios, quibus per omnis dies, ubicumque manent, quia amplae ponuntur cenae, siquae aliae magnae †sunt†, saliares appellantur (PLUT. Num. 13,4. SERV. auct. Aen. 8,285. SERV. *et* SERV. auct. Aen. 8,663). *vide* Saliae virgines, Saliaris cena, saltator.

salinum, –i *n.* ISID. orig. 20,4,12 salinum vas aptum salibus.

salio, –ire. *vide* salax, salictum, Salii, salisatores, salix, saltus.

salisatores. ISID. orig. 8,9,29 salisatores vocati sunt, quia dum eis membrorum quaecumque patres salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare preadicunt. *thes. gloss.*

salito, –are. *vide* Salii.

Salius, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Salii, saltator.

salix, –icis *f.* FEST. 329 salicem idem (*sc. Verrius*) virgulti genus, non arboris dicit, et ridicule interpretatur dictam, quod ea celeritate crescat, ut salire videatur. ISID. orig. 17,7,47 salix dicta quod celeriter saliat, hoc est velociter crescat. *thes. gloss.*

salma. ISID. orig. 20,16,5 *sub* sagma.

Salona, –ae *f.* (*oppid. Dalmatiae*). *vide* Saloninus.

Saloninus, –i *m.* (*cogn. vir.*). PHILARG. Verg. ecl. 4,1 rec. II hanc eclogam scriptam esse aiunt in Asinium Pollionem, quidam in filium eius Saloninum, qui nomen accepit a Salona civitate, quam eodem tempore, quo natus est, pater eius expugnavit (4,4 rec. I *et* II).

salsus, –a, –um. *vide* insulsus, Salacia. **salsum,** –i *n. subst.* ISID. orig. 20,2,23 salsum, quasi sale asparsum, demtis e medio syllabis tribus.

saltator, –oris *m.* VARRO ap. ISID. orig. 18,50 (GRF 369,454) saltatores ... nominatos Varro dicit ab Arcade Salio, quem Aeneas in Italiam secum adduxit, quique primo docuit Romanos adolescentes nobiles saltare. DION. HAL. 2,70,4 τὸ ... ἐξάλλεσθαι ... σαλῖρε ὑπ' αὐτῶν λέγεται. ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὀρχηστάς ... παράγοντες ἀπὸ τῶν Σαλίων τοὔνομα σαλτάτωρας καλοῦσιν. *thes. gloss.*

saltem. GELL. 12,14,3*sq.* erat qui diceret legisse se in Grammaticis Commentariis P. Nigidii (GRF 178,48), saltem ex eo dictum quod esset 'si aliter', idque ipsum dici solitum per defectionem, nam plenam esse sententiam, 'si aliter non potest.' sed id nos in isdem commentariis ... nusquam invenimus. videntur autem verba ista 'si aliter non potest' a significatione quidem voculae huius de qua quaerimus, non abhorrere. set tot verba tamen in paucissimas litteras cludere, inprobae cuiusdam subtilitatis est. fuit etiam qui diceret, ... saltem sibi dictum videri 'u' littera media extrita; salutem enim ante dictum, quod nos saltem diceremus. 'nam cum alia quaedam petita et non impetrata sunt, tum solemus,' inquit, 'quasi extremum aliquid petituri quod negari minime debeat, dicere "hoc saltem

fieri aut dari oportere," tamquam salutem postremo petentes, quam impetrari certe et obtineri sit aequissimum.' sed hoc itidem non inlepide quidem fictum, nimis tamen esse videtur commenticium. censuimus igitur amplius quaerendum. DON. Ter. Ad. 249 saltem τὸ ἔσχατον. natum est autem 'saltem' a captivis, qui nihil aliud praeter salutem a victore petant (*cf.* Andr. 313 desperatis rebus solam petentes salutem hoc utimur verbo 'saltem'). SERV. auct. Aen. 4,327 cum extremum aliquid petitur, inde necessitate additur 'saltem', veluti 'salutem' postremo poscentes. vel 'saltem' 'si aliter non potest.'

salto, -are. *vide* Salii.

saltus(1), -us *m.* NON. p. 387,3 saltus consuetudine a saliendo dicitur. ISID. orig. 18,19 saltus dictus quasi exilire in altum: est enim saltus altius exilire vel longius. *vide* insulsus, Salii.

saltus(2), -us *m.* VARRO ling. 5,36 quos agros non colebant propter silvas aut id genus, ubi pecus possit pasci, et possidebant, ab usu salvo saltus nominarunt. ISID. orig. 14,8,25 saltus sunt vasta et silvestria loca, ubi arbores exiliunt in altum (17,6,8 saltus est densitas arborum alta, vocata hoc nomine eo quod exiliat in altum et in sublime consurgat).

salum, -i *n.* *vide* insula, sal, Salacia, Salentini.

salus, -utis *f.* ISID. orig. 16,2,6 hinc (*sc. ex sale*) et salus nomen accepisse putatur; nihil enim utilius sale et sole. *vide* saltem, salutatio.

Salutaris porta. FEST 326 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 327) Salutar>is porta ap<pellata est ab aede S>alutis, quod ei <proxima fuit>.

salutatio, -onis *f.* AUG. serm. 64,1 salutatio a salute.

salutator, -oris *m.* VARRO ling. 8,57 ab salutando salutator.

saluto, -are. *vide* salutator.

salvus, -a, -um. *vide* saltus.

Sama, -ae *f.* (*i.q. Samos, urbs insulae maris Thracici*). *vide* Samothracia.

Samaria, -ae *f.* (*regio Palaestinae*). ISID. orig. 14,3,22 Samaria regio Palaestinae ab oppido quodam nomen accepit qui vocabatur Samaria, civitas quondam regalis in Israel.

sambuca, -ae *f.* PAUL. FEST. 324 (*cf* FEST. 325) sambuca organi genus, a quo sambycistriae dicuntur. machina quoque, qua urbs expugnatur, similiter vocatur. nam ut in organo chordae, sic in machina intenduntur funes. ISID. orig. 3,21,7 sambuca in musicis species symphoniarum. est enim genus ligni fragilis (*sc. sambucus*), unde tibiae conponuntur.

sambucus, -i *f.* (*arbor*). *vide* sambuca.

sambycistria (-bucistria), -ae *f.* PAUL. FEST. 324 (*cf* FEST. 325) *sub* sambuca.

Samia vasa. ISID. orig. 14,6,31 Samos insula est in mare Aegeo ...; in hac insula reperta prius fictilia vasa traduntur; unde et vasa Samia appellata sunt. 20,4,6 Samia vasa quidam putant ab oppido Samo Graeciae habere nomen. alii dicunt cretam esse Italiae, quae non longe a Roma nascitur, quae samia appellatur.

samio, -are. NON. p. 398,31 Samium rursum acutum. unde et samiare dicimus acuere, quod in Samo <insula> hoc genus artis polleat.

Samnites, -ium *m.* (*pop. Samnii*). PAUL. FEST. 327 (*cf.* FEST. 326. GRF 415,5) Samnites ab hastis appellati sunt, quas Graeci σαύνια appellant; has enim ferre adsueti erant; sive a colle Samnio, ubi ex Sabinis adventantes

consederunt.

Samnium, -ii *n.* (*regio Italiae*). *vide* Samnites.

Samos, -i *f.* (*insula*). *vide* Samia vasa, samio.

Samothracia, -ae *f.* (*insula Thraciae*). COMMENT. Lucan. 8,245 est ... urbs Sama quae est in Thracia, unde Samothracia.

Sanates. FEST. 348 (PAUL. FEST. 349) Sanates dicti sunt, qui supra infraque Romam habitaverunt. quod nomen his fuit, quia cum defecissent a Romanis, brevi post redierunt in amicitiam, quasi sanata mente. *cf.* FEST. 321 (GRF 79. 90,13. 114,13. 376,13. 424,9).

sanatus, -a, -um. (*part.* sano). *vide* Sanates.

sancio, -ire. *vide* sagmen, sanguis. *part.* **sanctus,** -a, -um. MARCIAN. dig. 1,8,8,1 sanctum ... dictum est a sagminibus: sunt autem sagmina quaedam herbae, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violaret. SERV. Aen. 12,200 sancire ... proprie est sancum aliquid, id est consecratum, facere fuso sanguine hostiae: et dictum sanctum, quasi sanguine consecratum (ISID. 10,241 sanctus a veteri consuetudine appellatus eo quod hi, qui purificari volebant, sanguine hostiae tangebantur, et ex hoc sancti nomen acceperunt. 15,4,2 sanctum ... a sanguine hostiae nuncupatum; nihil enim sanctum apud veteres dicebatur nisi quod hostiae sanguine esset consecratum aut consparsum. item sanctum, quod extat esse sancitum. sancire est autem confirmare et inrogatione poenae ab iniuria defendere; sic et leges sanctae et muri sancti esse dicuntur). *thes. gloss. vide* sagmen, sanctuarium.

sanctuarium, -i *n.* GLOSS. IV Plac. S 29 sanctuarium: locus vel cubiculum ubi sanctae res geruntur. *thes. gloss.*

Sancus, -i *m.* (*deus*). LYD. mens. 4,90 p. 138,1 W. τὸ Σάγκος ὄνομα οὐρανὸν σημαίνει τῇ Σαβίνων γλώσσῃ. *vide* Sanqualis porta.

sandaresus, -i *f.* (*gemma*). [*formae*: sandaserios, sandastros(-us), sandasirus]. PLIN. nat. 37,102 Nicander sandaserion vocat, alii sandareson, quidam vero hanc sandastrum, illam sandaresum, in India nascentem illam quoque et loci nomen custodientem. ISID. orig. 16,14,3 sandasirus nascitur in Indis, loco eiusdem nominis.

Sandaliotis, -idis *f.* (*i.q. Sardinia*). PLIN. nat. 3,85 Sardiniam ipsam Timaeus Sandaliotim appellavit ab effigie soleae (MART. CAP. 6,645 *Sardinia* Sandaliotes est appellata et Ichnusa, quod utrumque vestigii formam significat).

sandonicum, -i *n. vel* -us, -i *m.* (*herba*). DIOSC. 3,24 species absentii in galatia nascens, quem cives sandonicum dicunt, quia locus ipse, in quo primo natus est, sandon dicitur.

sanguinaria herba. ISID. orig. 17,9,79 polygonos, quam Latini herbam sanguinariam vocant, quod missa in naribus sanguinem moveat.

sanguis, -inis *m.* ISID. orig. 4,5,4 sanguis ex graeca etymologia vocabulum sumpsit (*sc.* ἀπὸ τοῦ ζῆν), quod vegetetur et sustentetur et vivat (11,1, 122). 4,5,6 sanguis Latine vocatus quod suavis sit (11,1,122). *vide* exsanguis, sancio, sanguisuga, sanies, sanitas, sanus.

sanguisuga, -ae *f.* ISID. orig. 12,5,3 sanguisuga vermis aquatilis, dicta quod sanguinem sugit.

sanies, -em *f.* ISID. orig. 4,8,22 sanies dicta, quia ex sanguine nascitur. excitato enim calore vulneris sanguis in saniem vertitur.

sanitas, -atis *f.* ISID. orig. 4,5,1 sanitas est integritas corporis et

temperantia naturae ex calido et humido, quod est sanguis; unde et sanitas dicta est, quasi sanguinis status. *vide* vesanus.

sanna, -ae *f.* *vide* sannio.

sannio, -onis *m.* NON. p. 61,3 sanniones dicuntur a sannis qui sunt in dictis fatui et in motibus et in schemis.

Sanqualis porta. FEST. 343 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 345) Sanqualis porta a<ppellata est proxima aedi Sancus, id>eoque eodem est nomine.

sanus, -a, -um. ISID. orig. 10,259 sanus, a sanguine, quia sine pallore est. *vide* vesanus.

Sao(n), -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Salii.

sapientia, -ae *f.* AUG. civ. 12,2 p. 514,21 D. ab eo, quod est sapere, vocatur sapientia. *vide* sapio, sapiens.

sapio, -ere. DON. Ter. Phorm. 420 ut a sapientia 'sapis' dicimus, ita ab ineptia 'ineptis'. *vide* desipiens, nesap(i)us, sapientia. *part.* **sapiens,** -entis. PORPH. Hor. sat. 2,4,44 sapiens hic a sapore, non a sapientia (ISID. orig. 10,240 sapiens dictus a sapore; quia sicut gustus aptus est ad discretionem saporis ciborum, sic sapiens ad dinoscentiam rerum atque causarum). ISID. orig. 10,1 ut per denominationem ... sapiens a sapientia nominetur, quia prius sapientia, deinde sapiens.

sapor, -oris *m.* *vide* sapiens.

Saraceni, -orum *m.* (*pop. Arabiae Felicis*). EUCHER. instr. 2 p. 151,1 Saraceni a Sarra. ISID. orig. 9,2,57 Saraceni dicti, vel quia ex Sarra genitos se praedicent, vel sicut gentiles aiunt, quod ex origine Syrorum sint, quasi Syriginae.

sarcia, -ae *f.* (*i.q. sarcoma*). ISID. orig. 4,7,28 sarcia est superfluum carnis incrementum, quo ultra modum corpora saginantur. Graeci enim carnem σάρκα vocant.

sarcina, -ae *f.* *vide* sarcinarius, sarcinatrix.

sarcinarius, -a, -um. LYD. mag. 2,14 p. 70,21 W. πατρίως ἐκάλεσαν οἱ παλαιότεροι ... σαρκιναρίας ἀντὶ τοῦ ὁλκάδας, ὅτι σάρκινα κατ' αὐτοὺς τὸ ἄχθος καλεῖται.

sarcinatrix, -icis *f.* NON. p. 56,22 sarcinatricis, non, ut quidam volunt, sarcitricis, quasi a sarciendo, sed magis a sarcinis, quod plurimum vestium sumant. CHAR. gramm. p. 388,22 B. sartrix quae sarcit, sarcinatrix quae sarcinas servat. *thes. gloss.*

sarcio, -ire. *vide* sarcinatrix, sarcitector, sarte, sartor, sartrix. *part.* **sartus,** -a -um. VARRO ling. 6,64 sermo ... est a serie, unde serta; etiam in vestimento sartum, quod comprehensum. *cf.* FEST. 322 (*suppl. ex.* PAUL. FEST. 323 *sub* sorte).

sarcitector, -oris *m.* ISID. orig. 19,19,2 sarcitector dictus quod ex multis hinc et inde coniunctis tabulis unum tecti sarciat corpus. *thes. gloss. sub* sarcitator.

sarcophagus, -i *m.* ISID. orig. 15,11,2 sarcophagus Graecum est nomen, eo quod ibi corpora absumantur; σάρξ enim Graece caro, φαγεῖν comedere dicitur. *thes. gloss.*

sarcophagus lapis. ISID. orig. 16,4,15 sarcophagus lapis dictus eo quod corpora defunctorum condita in eo ... absumuntur; σορός enim Graece arca dicitur, φαγεῖν comedere.

sarculum, -i *n.* VARRO ling. 5,134 sarculum ab serendo ac sariendo.

sarda, -ae *f.* ISID. orig. 12,6,38 civitas Syriae, quae nunc Tyrus dicitur, olim Sarra vocabatur a pisce quodam qui illic abundat, quem lingua sua 'sar' appellant; ex quo derivatum est huius similitudinis pisciculuos sardas sardinasque vocari. *vide* sardonyx.

Sardi, -orum *m.* (*pop. Sardiniae*). *vide* sardius lapis.

sardina, -ae *f.* ISID. orig. 12,6,38 *sub* sarda.

Sardinia, -ae *f.* (*insula*). SOL. 4,1 a Sardo *Hercule procreato* terrae *Sardiniae* ... nomen datum (MART. CAP. 6,645 Sardinia a Sardo filio Herculis appellata. ISID. orig. 14,6,39 Sardus Hercule procreatus ... a Libya profectus Sardiniam occupavit, et ex suo vocabulo insulae nomen dedit).

Sardis, -ium *f.* (*urbs Lydiae*). HYG. fab. 275,7 Sardo Stheneli filia Sardis *condidit et appellavit.*

sardius lapis. ISID. orig. 16,8,2 sardius dicta eo quod reperta sit primum a Sardis.

Sardo, -onis *f.* (*nom. mul.*). *vide* Sardis.

sardo, -are. VARRO ling. 7,108 *sardare* ab serare dictum, id est aperire.

sardonyx, -ychis *m. et f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,86 sardonyches olim, sicut ex ipso nomine apparet, intellegebantur in candore sarda, hoc est veluti carne ungui hominis inposita, et utroque tralucido. SCHOL. Pers. 1,16 sardonyx gemma preciosa dicta a sarda et onyche, quod utriusque colorem habeat. ISID. orig. 16,8,4 sardonyx ex duorum nominum societate vocata; est enim ex onychis candore et sardo.

Sardus, -i *m.* (*Herculis filius*). *vide* Sardinia.

Sariba, -ae *f.* (*regio Arabiae Felicis*). PLIN. nat. 12,52 regio *Sabaeorum* ... turifera Sariba appellata – hoc significare Graeci mysterium dicunt.

sario(sarr–), -ire. *sub* sarrio.

Sarmatae, -arum *m.* (*pop. Sarmatiae*). ISID. orig. 9,2,93 ob studio armorum Sarmatae nuncupati existimantur.

sarmentum, -i *n.* PAUL. FEST. 323 sarpta vinea putata, id est pura facta, unde et virgulae abscisae sarmenta. semper enim antiqui pro purgare ponebant. ISID. orig. 17,5,5 sarmentum a serendo, id est quasi serimentum.

Sarnus, -i *m.* (*fluvius*). *vide* Sarrastes.

sarpo, -ere. *vide* sarmentum.

Sarra, -ae *f.* (*urbs, i.q. Tyrus*). SERV. georg. 2,506 quae ... nunc Tyros dicitur, olim Sarra vocabatur a pisce quodam, qui illic abundat, quem lingua sua 'sar' appellant (=ISID. orig. 12,6,38). *vide* Saraceni.

sarralia, -ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,10,11 lactuca agrestis est quam sarraliam (serraliam *Lindsay*) nominamus, quod dorsum eius in modum serrae est.

Sarrastes, -um *vel* **Sarrastrae**, -arum *m.* (*pop. Campaniae*). SERV. Aen. 7,738 'Sarrastis populos' populi Campaniae sunt a Sarno fluvio. *add.* auct. Conon ... quosdam Pelasgos aliosque ex Peloponneso convenas ad eum locum Italiae venisse dicit, cui nullum antea nomen fuerit, et flumini quem incolerent, Sarro nomen inposuisse ex appellatione patrii fluminis, et se Sarrastras appellasse.

sarrio(sar–), -ire. *vide* sarculum, sartor.

sarritio(sar–), -onis *f.* *vide* Sarritor.

Sarritor, -oris *m.* (*deus*). SERV. georg. 1,21 ab occatione deus Occator dicitur, a sarritione Sarritor (=BREV. EXPOS. Verg. ad l.).

sartago, -inis *f.* ISID. orig. 20,8,5 sartago ab strepitu sonus vocata

quando ardet in ea oleum.

sarte. *adv.* FEST. 322 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 323) sa>rte in augu<ralibus pro inte>gro ponitur: ... <ob quam causa>m opera pu<blica, quae locantur, ut i>ntegra praes<tentur, sarcta tecta v>ocantur. et<enim sarcire est integr>a facere.

sartor, -oris *m.* NON. p. 7,23 sartores dicti non solum a sarciendo, verum etiam a sariendo. PRISC. gramm. II 542,23 sarsi sartum, unde et sartores.

sartrix, -icis. *f.* CHAR. gramm. p. 388,22 B. sartrix quae sarcit. *thes. gloss.*

satelles, -itis *c.* GLOSS. IV Plac. E 54 satelles ... de satisfaciendo dictus. ISID. orig. 10,255 satelles, quod adhaereat alteri, sive a lateris custodia. *thes. gloss.*

satias, -atis *f.* *vide* satio(1).

satietas, -atis *f.* ISID. orig. 20,2,8 satietas ex uno cibo dici potest, pro eo quod satis sit.

satin. PRISC. gramm. II 32,7 satin ... pro ... satisne.

satio(1), -are. EUTYCH. gramm. V 450,28 satio satias a 'satias' nomine.

satio(2), -onis *f.* ISID. orig. 17,2,6 satio dicta quasi seminis actio, quasi satorum actio. *vide* Sator, Saturnus, Sertor.

satis. *vide* saga, satietas.

satisfacio, -ere. *vide* satelles.

Sator, -oris *m.* (*deus*). SERV. georg. 1,21 a satione Sator (=BREV. EXPOS. Verg. ad l.).

sator, -oris *m.* ISID. orig. 10,255 sator, seminator vel pater, a semine. *vide* Saturnus.

satum, -i *n.* ISID. orig. 16,26,11 satum genus est mensurae ...; cuius nomen ex Hebraeo sermone tractum est; 'satum' enim apud eos nominatur sumptio sive levatio, eo quod qui metitur eandem mensuram sumat ac levet.

satur, -ura, -urum. ISID. orig. 5,16 satura ... lex est quae de pluribus simul rebus eloquitur, dicta a copia rerum et quasi a saturitate; unde et saturas scribere est poemata varia condere, ut Horatii, Iuvenalis et Persii. *vide* saturitas, Saturnus. **satura,** -ae *f.* PORPH. Hor. epist. 1,11,12 saturam ... dictam sive a saturis, quod similiter in hoc carmine ridiculae res pudendaeque dicuntur, quae velut a saturis proferuntur; sive a satura lance, quae referta variis multisque primitiis in sacro diis apud priscos inferebatur, et a copia ac saturitate rei satura vocabatur. alii autem putant dictam a lege satura quae uno rogatu multa simul conprobat, quod scilicet et in eiusmodi carmine multa simul poemata conprehendantur (=DIOM. gramm. I 485,34 *sq. qui add.* sive a quodam genere farciminis, quod multis rebus refertum saturam dicit Varro [GRF 207,52] vocitatum). EVANTH. de com. 2,5 satyra ... a satyris, quos in iocis semper ac petulantiis deos scimus esse, vocitata est, etsi alii aliunde nomen prave putant habere. SCHOL. Pers. prol. 1 satira ... a saturitate, quod plena sit conviciis et reprehensionibus hominum. ISID. orig. 5,16 *sub* satur. *cf.* FEST. 314 (PAUL. FEST. 315) *sub* satyrius. *vide* saturitas.

Satura(-ia), -ae *f.* (*nom. mul.*). *vide* Saturum(-ium).

Satura palus. *vide* Saturum(-ium).

satureia, -ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,42 satureia calida et prope ignita. unde illi et nomen inditum credunt, quod pronos facit in Venerem.

saturitas, -atis *f.* ISID. orig. 20,2,8 saturitas ... a satura nomen accepit, quod est vario alimentorum adparatu conpositum. *vide* satur(a), satyricus, satyrus.

Saturnalia, -ium *n.* VARRO ap. MACR. Sat. 1,7,30 Pelasgi, sicut Varro memorat ... erectis ... Diti sacello et Saturno ara, cuius festum Saturnalia nominarunt. MACR. Sat. 1,7,24 cum ... subito Saturnus non comparuisset, excogitavit Ianus honorum eius augmenta. ac ... aram ... cum sacris ... deo condidit, quae Saturnalia nominavit (27).

Saturnius, -a, -um. VARRO ling. 5,42 hunc antea montem (*sc. Capitolinum*) Saturnium appellatum prodiderunt et ab eo Latium Saturniam terram, ut etiam Ennius (Ann. 25 V.) appellat. antiquum oppidum in hoc fuisse Saturniam scribitur. eius vestigia etiam nunc manent tria, quod Saturni fanum in faucibus, quod Saturnia Porta quam Iunius scribit ibi, quam nunc vocant Pandanam, quod, post aedem, Saturni in aedificiorum legibus privatis parietes postici muri sunt scripti. DION. HAL. 1,34,5 καὶ πρὶν Ἡρακλέα ἐλθεῖν εἰς Ἰταλίαν ἱερὸς ἦν ὁ τόπος (*sc. mons Capitolinus*) τοῦ Κρόνου καλούμενος ... Σατόρνιος, καὶ ἡ ἄλλη δὲ ἀκτὴ σύμπασα ἡ νῦν Ἰταλία καλουμένη τῷ θεῷ τούτῳ ἀνέκειτο, Σατορνία ... ὀνομαζομένη, ὡς ἔστιν εὑρεῖν ἔν τε Σιβυλλείοις τισὶ λογίοις καὶ ἄλλοις χρηστηρίοις ὑπὸ τῶν θεῶν δεδομένοις εἰρημένον. VERG. Aen. 8,358 hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit arcem; Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen (MIN. FEL. 23,11. TERT. nat. 2,12. SOL. 2,5 [=ISID. orig. 15,1,50]. AUG. civ. 7,4 p. 279,28 D. ARNOB. nat. 1,36. PS. AUR. VICT. orig. 3,1). OV. fast. 1,237 hac ego Saturnum memini tellure receptum ...; inde diu genti mansit Saturnia nomen. FEST. 322 Saturnia Italia, et mons, qui nunc est Capitolinus, Saturnius appellabatur, quod in tutela Saturni esse existimantur (*sim.* TERT. apol. 10. nat. 2,12. IUST. 43,1,5. MACR. Sat. 1,7,24. ISID. orig. 14,4,18). Saturnii quoque dicebantur, qui castrum in imo clivo Capitolino incolebant, ubi ara dicata ei deo ante bellum Troianum videtur (MACR. Sat. 1,7,27 ab Hercule in Italia relicti ... cum a latronibus infestarentur, occupato edito colle Saturnios se nominaverunt, quo ante nomine etiam idem collis vocabatur. ISID. orig. 9,2,84). *de versibus*: CHAR. gramm. p. 376,21 B. Saturnios non nulli vocitatos existimant, quod eius temporis imperiti adhuc mortales huius modi usi versibus ...; vel quod eodem defuncto apotheosis eius hac dictione sit celebrata. PORPH. Hor. epist. 2,1,157 Saturnio metro usi sunt Latini veteres aurei s<aeculi> sub Saturno, unde nomen est versus.

Saturnus, -i *m.* (*deus*). VARRO ling. 5,64 ab satu est dictus Saturnus (FEST. 186. MACR. Sat. 1,10,20. ISID. orig. 8,11,30). VARRO ap. AUG. civ. 6,8 p. 261,28 D. sicut ... opinatur Varro, quod pertineat Saturnus ad semina (*cf.* AUG. civ. 7,3 p. 275,16 D. confert selectus Saturnus semen ipsum. *al.*). VARRO ap. AUG. civ. 7,13 p. 290,28 D. (GRF 237,139) quid est ... Saturnus? unus, inquit *Varro*, de principalibus deus, penes quem sationum omnium dominatus est (FEST. 325 *Saturnus* in Saliaribus Sat<e>urnus nominatur, videlicet a sationibus. TERT. nat. 2,12. ARNOB. nat. 4,9). CIC. nat. deor. 2, 64 Saturnus ... est appellatus quod saturaretur annis (3,62 [*affertur ap.* LACT. inst. 1,12,9]. AUG. cons. evang. 1,23,34. ISID. orig. 8,11,30. *cf.* AUG. civ. 6,8 p. 261,26 D. MACR. Sat. 1,8,10. FULG. myth. 1,2

p. 17,16 hic ... per annonae praerogationem ad se populos adtrahens a saturando Saturnus dictus est). LACT. inst. 1,23,5 *Saturnus* sator omnium deorum fuit. AUG. cons. evang. 1,23,35 nomen, quasi ex prima latina parte et graeca posteriore compositum, ut diceretur Saturnus, tanquam satur esset, νοῦς (FULG. myth. 1,2 p. 18,8 Apollofanes in epico carmine scribit Saturnum quasi sacrum nun, nus enim graece sensus dicitur – aut satorem nun quasi divinum sensum creantem omnia). MACR. Sat. 1,8,9 propter abscisorum pudendorum fabulam etiam nostri eum Saturnum vocitaverunt παρὰ τὴν σάθην, quae membrum virile declarat, veluti Sathunnum. *vide* Saturnalia, Saturnius.

saturo, -are. *vide* Saturnus.

Saturum(-ium), -i *n.* (*oppid. prope Tarentum*). BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,197 'Saturi'. locus Tarenti est, quem Caelius in V libro historiarum dicit nomen accepisse a Satura puella, quam Neptunus conpressit. PROB. Verg. ad l. *Tarentus* a Saturia uxore ... Saturium appellasse fertur.

satus, -us *m.* *vide* Saturnus, seges.

satyriasis, -is *f.* SORAN. p. 57,11 inde nomen satyriasis accepit <a satyris>, quos fabulosa antiquitas procaces in venerem scribit. CAEL. AUR. acut. 3,18,175 *satyriasis* vocatur ... translative a similitudine satyrorum quos ... in usum veneris pronos daemones accipimus (CAEL. AUR. diaet. pass. 48); item ut alii dicunt, ab herbae virtute quam satyrion vocant, hanc enim accipientes in venerem provocantur. ISID. orig. 4,7,34 satiriasis ... dicta ... a Satyris.

satyricus(satur-), -a, -um. ISID. orig. 8,7,8 saturici ... dicti, sive quod pleni sint omni facundia, sive a saturitate et copia: de pluribus enim simul rebus loquuntur; seu ab illa lance quae diversis frugum vel pomorum generibus ad templa gentilium solebat deferri; aut a satyris nomen tractum, qui inulta habent ea quae per vinolentiam dicunt. *thes. gloss sub* saturicus.

satyrion, -i *n.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,43 satyrion dicta a Satyris propter incendium libidinis ...; Venerem enim suscitat. *cf.* PLIN. nat. 26, 97 *sq. vide* satyriasis.

satyrus, -i *m.* MACR. Sat. 1,8,9 παρὰ τὴν σάθην ... etiam satyros veluti sathunos, quod sint in libidinem proni, appellatos opinantur. SCHOL. Pers. prol. 1 l. 8 dicta ... satira a saturitate, unde in choro Liberi patris ministri vino atque epulis pleni Saturi appellabantur. *vide* satura, satureia, satyriasis, satyricus, satyrion.

saucio, -are. *vide* saucius.

saucius, -a, -um. PRISC. gramm. III 479,34 a participio sauciatus nascitur saucius.

savium, -i *n.* VARRO ap. NON. p. 424,15 (GRF 253,200) ab ore osculum, savium a suavitate dicitur. Varro de Vita Populi Romani I: 'ideoque hoc ab ore dicitur osculum, non a suavitate, unde, quod simile sit, savium.'

saxifraga, -ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,42 saxifraga vocata quod semen eius petras in vesica frangat atque conminuat.

Saxones, -um *m.* (*pop. Germaniae*). ISID. orig. 9,2,100 Saxonum gens ... appellata, quod sit durum et validissimum genus hominum et praestans ceteris piraticis (*sc. a saxo*).

saxum, -i *n.* *vide* saxifraga, Saxones.

scabellum(-illum), -i *n.* VARRO ling. 5,168 qua simplici scansione scandebant in lectum non altum, scabellum; in altiorem scamnum (CASSIOD. in psalm. 109,1 l. 78 A. scabellum dictum est ab eo quod scandatur. ISID. orig. 20,11,8 scamna ... dicta ... ab scandendo ...; hinc et scabilli). QUINT. inst. 1,4,12 nec miretur, cur ex scamno fiat scabillum (GLOSS. IV Plac. S 1 scamnum deminuit scabillum).

scaber, -bra, -brum. *vide* scabies.

scabies, -em *f.* SERV. georg. 1,495 'scabra' aspera: unde et scabies dicitur a corporis asperitate (=BREV. EXPOS. Verg. ad l. SERV. georg. 2,214 =BREV. EXPOS. Verg. ad l. ISID. orig. 14,8,28). EUTYCH. gramm. V 468,3 scabio vel scabo, unde scabies nomen est derivatum. ISID. orig. 4,8,10 scabies tenuis asperitas et squamatio est. hinc denique nomen accepit, quae ita veluti purgamenta amittat. nam scabies quasi squamies.

scabo, -ere. *vide* scabies.

scabro. *sub* crabro.

Scaea porta. SERV. Aen. 3,351 Scaea porta dicta est non a pugnis ante se factis scaevis ..., nec ab itinere ingressis scaevo ...; sed a cadavere Laomedontis, hoc est scenomate, quod in eius fuerat superliminio. *add.* auct. tamen hanc portam ex nece Achillis scaeam appellatam volunt.

scaena, -ae *f.* SCAUR. gramm. VII 32,9 scena significat graece domus (ISID. orig. 18,43 dicta ... scena Graeca appellatione, eo quod in speciem domus erat instructa). SERV. Aen. 1,164 scaena inumbratio. et dicta scaena ἀπὸ τῆς σκιᾶς. apud antiquos enim theatralis scaena parietem non habuit, sed de frondibus umbracula quaerebant (CASSIOD. var. 4,51,6 theatri scaena dicitur ab umbra luci densissima, ubi a pastoribus ... carmina cantabantur). PRISC. gramm. II 38,4 scaena pro σκηνή. *thes. gloss. sub* scena. *vide* obscenus, scaenicus.

scaenicus(scen-), -a, -um. ISID. orig. 10,253 scenicus, qui in theatro agit. theatrum enim scena est. *thes. gloss. sub* scen-.

Scaenitae, -arum *m.* (*pop. Arabiae*). SOL. 33,3 Scaenitae *Arabes* causam nominis inde ducunt, quod tentoriis succedunt nec alias domos habent.

scaevola, -ae *f.* VARRO ling. 7,97 potest vel ab eo quod pueris turpicula res in collo quaedam suspenditur, ne quid obsit, bonae scaevae causa scaevola appellata. ea dicta ab scaeva, id est sinistra, quod quae sinistra sunt bona auspicia existimantur.

Scaevola, -ae *m.* (*cogn. vir.*). PAUL. FEST. 117 laeva sinistra, quam Graeci σκαιάν. unde tractum cognomen Scaevola. PLUT. Popl. 17,3 ὁ δὲ (*sc. Mucius*) τὴν εὐώνυμον προτείνας ἐδέξατο (*sc. gladium*). καὶ διὰ τοῦτό φασιν αὐτῷ γενέσθαι τὸν Σκαιόλαν ἐπίκλησιν, ὅπερ ἐστὶ Λαιόν. COMMENT. Lucan. 6,203 ... σκαιοῦ, unde et Scaevola nomen habuit.

scaevus, -a, -um. VARRO ling. 7,97 *scaevola* dicta ab scaeva ...; id a Graeco est, quod hi sinistram vocant σκαιάν (FEST. 325 [PAUL. FEST. 324]. ISID. orig. 10,253). *vide* Scaea porta, scaevola.

scala, -ae *f.* (i) *machina ad ascendendum*: VARRO ling. 9,69 sic scalas, quod ab scandendo dicuntur *eqs.* (ISID. orig. 19,18,4 scalae ab scandendo, id est ascendendo, vocatae). *thes. gloss.* (ii) *poculi genus*: ISID. orig. 20,5,5 calices et calathi et scalae poculorum genera, antea ex ligno facta, inde et vocata. Graeci enim omne lignum κᾶλα dicebant.

scalpellum, -i *n. vel* -us, -i *m.* ISID. orig. 19,19,13 *sub* scalprum.

scalpo, -ere. VARRO ling. 6,96 scalpere a σκαλεύειν. *vide* scalprum.

scalprum, -i *n. vel* -us, -i *m.* EUTYCH. gramm. V 455,3 scalpo scalprum. ISID. orig. 19,19,13 scalprus dictus quod scalpturis et foraminibus sit aptus, quasi scalforus. cuius diminutivum scalpellus.

scalptura, -ae *f.* *vide* scalprum.

Scamander, -dri *m.* (*fluvius Troadis*). SERV. auct. Aen. 3,108 *Scamander rex Cretae* in Xantho flumine lapsus non comparuit, qui post a Cretensibus in honorem regis sui Scamander appellatus est.

scamnum, -i *n.* VARRO ling. 5,168 *sub* scabellum. ISID. orig. 20,11,8 *sub* scabellum. *vide* scabellum.

scando, -ere. *vide* scabellum, scala, scamnum, scandula.

scansio, -onis *f.* *vide* Ascensus.

scandula(1), -ae *f.* (*farris genus, i.q. scandala cf.* PLIN. nat. 18,62). ISID. orig. 17,3,11 scandula a divisione vocata; duplex est enim scanditurque, id est dividitur.

scandula(2), -ae *f. vel* scind-. ISID. orig. 19,19,7 scindulae, eo quod scindantur, id est dividantur.

Scansus, -i *m.* (*deus*). CYPR. idol. 4 est et Scansus ab ascensibus dictus.

scapha, -ae *f.* ISID. orig. 19,1,18 scapha, qui et κατάσκοπος, navigium quod Latine speculatorium dicitur; σκοπός enim Latine intendere dicitur.

Scaptensula, -ae *f.* (*oppid. Graeciae*). FEST. 330 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 331) Scapten<sula locus, ubi effoditur argen>tum in Macedonia, <dictus a fodiendo,> quod est Graece σκάπ<τειν>.

Scaptia tribus. FEST. 343 (*cf* PAUL. FEST. 342) S<captia tribus a no>mine urbis Scaptiae a>ppellata, quam Latini> incolebant.

scapula, -ae *f.* *vide* interscapilium.

scarabaeus, -i *m.* ISID. orig. 12,8,4 sicut ... scabrones (*i.e. crabrones*) nascuntur de equorum carnibus putridis, ita ex his iterum saepe nascuntur scarabaei; unde et cognominati sunt.

scaritis, -idis *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 ab animalibus cognominantur: carcinias marini cancri colore ... scaritis scari piscis.

scarus(escarus), -i *m.* (*piscis*). ISID. orig. 12,6,30 escarus dictus, eo quod solus escam ruminare perhibetur: denique alii pisces non rumninant. *vide* scaritis.

scatebra, -ae *f.* *thes. gloss. vide* scatur(r)io, scutra.

scatur(r)io, -ire. SERV. georg. 1,110 'scatebris' bullitionibus, quae fiunt cum aqua in aliquas rimas defluxerit: unde etiam vasa aestuantia calore scaturrire dicuntur. *add.* auct. unde vulgo vasa, ubi calida solet fieri, scutrae appellantur.

scauripeda. *vide* scruppeda.

Scaurus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,254 vola homini tantum, exceptis quibusdam: namque et hinc cognomina inventa Planci, Plauti, Pansae, Scauri. QUINT. inst. 1,4,25 scrutabitur ... origines nominum ...; ubi erit aliud secretius, Sullae, Burri, Galbae, Plauti, Pansae, Scauri taliaque.

Scelerata porta. FEST. 334 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 335). Scele<rata porta ... app>ellatur a quibusdam; <quae et Carmentali>s dicitur ...; <scele>rata ... quod per eam <sex et trecenti Favii c>um clientium millibus <quinque egressi adversus E>truscos, ad amnem <Cremeram omnes sunt inter>fecti. SERV. Aen. 8,337 porta ... primo ... Carmentalis dicta est, post

Scelerata a Fabiis CCCVI, qui per ipsam in bellum profecti, non sunt reversi.

sceleratus, -a -um. *cf.* ISID. orig. 10,254 *sub* scelerosus. *thes. gloss.*

Sceleratus campus. FEST. 333 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 332) Sceleratus campus app<ellatur prope portam Col>linam, in quo virgin<es Vestales, quae incestum> fecerunt, defossae sunt.

Sceleratus vicus. VARRO ling. 5,159 Vicus Sceleratus, dictus a Tullia Tarquini Superbi uxore, quod ibi cum iaceret pater occisus, supra eum carpentum mulio ut inigeret iussit (DION. HAL. 4,39,5. LIV. 1,48,7. OV. fast. 6,609. PAUL. FEST. 332 *cf.* FEST. 333. HYG. fab. 255,2).

scelerosus, -a, -um. ISID. orig. 10,254 scelerosus, sceleribus plenus; ut lapidosus locus et arenosus. plus est autem scelerosus quam sceleratus.

scelus, -eris *n.* *vide* sceleratus, scelerosus.

scenopegia, -ae *f.* EUCHER. instr. 2 p. 154,12 scenopegia, cum tabernacula a Iudaeis figuntur ob memoriam tabernaculorum; σκηνή enim Graece tabernaculum dicitur.

schedia, -ae *f.* *vide* schedium.

schedium, -i *n.* PAUL. FEST. 335 (*cf.* FEST. 334) schedia genus navigii inconditum, id est trabibus tantum inter se nexis factum, unde mala poemata schedia appellantur.

schida(scida), -ae *f.* CHAR. gramm. p. 134,9 B. scida charta sine adspiratione a sciendo dicta est: sed alii eam cum adspiratione schidam ex Graeco ἀπὸ τοῦ σχίζειν dictam putant.

schisma, -atis *n.* ISID. orig. 8,3,5 schisma ab scissura animorum vocata.

schoeniculus(-olus), -a, -um. VARRO ling. 7,64 schoenicolae ab schoeno, nugatorio unguento. FEST. 329 (*cf* PAUL. FEST. 328) schoeniculas app<ellavit mere>trices Plautus propter usum ung<uenti schoeni>.

schoenus, -i *m.* *vide* schoeniculus.

schola, -ae *f.* FEST. 347 (PAUL. FEST. 346) scholae dictae sunt (*add.* PAUL. ex Graeco), non ab otio ... sed quod, caeteris rebus omissis, vacare liberalibus studiis pueri debent; ut etiam ludi appellantur, in quibus minime luditur.

Sciapodes(-opodes), -um *m.* (*gens mythica*). PLIN. nat. 7,23 Ctesias scribit ... Sciapodas vocari, quod in maiori aestu humi iacentes resupini umbra se pedum protegant (=AUG. civ. 16,8 p. 135,20 D. ISID. orig. 11,3,23 Sciopodum gens fertur in Aethiopia ...; inde σκιόποδας Graeci vocant, eo quod per aestum in terra resupini iacentes pedum suorum magnitudine adumbrentur).

scholasticulus, -i *m.* CHAR. gramm. p. 196,26 B. scholasticus scholasticulus.

scholasticus, -a, -um. *vide* scholasticulus.

sciasis, -is *f.* (*i.q. ischiasis*?). ISID. orig. 4,7,29 sciasis vocata a parte corporis, quam vexat. nam vertebrorum ossa, quorum summitas iliorum initio terminatur, Graeci ἰσχία vocant.

scida. *sub* schida.

scientia, -ae *f.* *vide* inscius, Sibylla.

scilicet. FEST. 343 scilicet scias licet. DON. Ter. Ad. 450 scilicet scire licet. *thes. gloss.*

scilla, -ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,85 scilla quod nocens sit. *thes. gloss. sub* squilla.

scindo, -ere. *vide* scandula(2), schida.

scindula. *sub* scandula(2).

scio, scire. ISID. orig. 1,1,1 scire dictum a discere, quia nemo nostrum scit, nisi qui discit. *vide* nescio, scilicet, scisco (scitus, scitum).

Sciopodes. *sub* Sciapodes.

scipio, -onis *m.* *vide* Scipio.

Scipio, -onis *m.* (*nom. vir.*). MACR. Sat. 1,6,26 non aliter dicti Scipiones nisi quod Cornelius, qui cognominem patrem luminibus carentem pro baculo regebat, Scipio cognominatus nomen ex cognomine posteris dedit. ISID. orig. 18,2,5 licet et scipio baculum sit quo homines innituntur. unde et ille primus Cornelius Scipio appellatus est, quia in foro pater eius caecus innixus eo ambulabat.

scirpea, scirpiculus, scirps. *sub* sirp-.

Scirtus, -i *m.* (*nom. vir.*). DON. Ter. Hec. 78 'Scirte' convenit nomen servo puero παρὰ τὸ σκιρτῶσαι, quod est gestire et ludere (Ad. 26).

sciscitor, -ari. *vide* scisco (scitus, scitum).

scisco, -ere. part. **scitus,** -a, -um. DON. Ter. Andr. 486 quod ... quis scit, hoc scitum et pulchrum est. CASSIOD. in psalm. 72,11 l. 201 A. scitus ... dictus est, quasi scire citus. **scitum,** -i *n. subst.* ISID. orig. 5,11 scita sunt quae plebes tantum constituunt; et vocata scita quod ea plebs sciat, vel quod sciscitatur et rogatur ut fiat. *cf.* FEST. 330.

scissura, -ae *f.* *vide* schisma.

scitale. *sub* scutula.

scobina, -ae *f.* VARRO ling. 7,68 scobinam a scobe: lima enim materiae fabrilis est. ISID. orig. 19,19,15 scobina dicta quod haerendo scobem faciat.

scobis, -is *f.* *vide* scobina.

scolecium, -i *n.* PLIN. nat. 24,8 est ... gens *cocci* ... celerrime in vermiculum se mutans, quod ideo scolecium vocant.

scolex, -ecos *m.* PLIN. nat. 34,16 genus aeruginis, quam vocant scoleca ...; vermiculorum specie, unde et nomen.

scolopendra, -ae *f.* *vide* scolopendrion.

scolopendrion, -i *n.* *vel* -ios, -i (*herba*). PS. DIOSC. herb. fem. 41(40) scolopendrios, eo, quod folia ipsius scolopendro (-ae *edd.*) animali sint similia (=ISID. orig. 17,9,87).

scopulus, -i *m.* SERV. Aen. 1,45 scopulus ... aut a speculando dictus est, aut a tegimento navium, ἀπὸ τοῦ σκεπάζειν (ISID. orig. 16,3,2 scopulus a saxo eminenti, quasi ab speculando dictus; sive a tegimento navium, ἀπὸ τοῦ σκέπειν).

scoria, -ae *f.* ISID. orig. 16,21,6 dicta scoria quia de ferro excutitur.

scorpio, -onis *m.* *vel* scorpius, -i *m.* (i) *animal*: ISID. orig. 12, 5,4 scorpio ... animal armatum aculeo, et ex eo Graece vocatum quod cauda figat et arcuato vulnere venena diffundat. *vide* scorpiodes, scorpitis. (ii) *herba*: PLIN. nat. 22,39 ex argumento nomen accepit scorpio herba. semen enim habet ad similitudinem caudae scorpionis. 25,122 thelyplonon herba ab aliis scorpion vocatur propter similitudinem radicis. (iii) *machina bellica*: TERT. scorp. 1 bellicam machinam retractu tela vegetantem de scorpio nominant. ISID. orig. 18,8,3 scorpio est sagitta venenata arcu vel tormentis excussa, quae dum ad hominem venerit, virus, quo figit, infundit; unde et scorpio nomen accepit. (iv) *piscis*: ISID. orig. 12,6,17 scorpio dictus, quia

laedit dum manu tollitur. (v) *sidus*: ISID. orig. 3,71,30 Scorpium quoque et Sagittarium propter fulgura mensis ipsius appellaverunt.

scorpiodes. (*herba*). DIOSC. 4,186 scorpiodes herba est folia et semen habens caude scorpionis similia.

scorpitis, -idis *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 ab animalibus cognominantur carcinias ... scorpitis scorpionis aut colore aut effigie (=ISID. orig. 16,15,19).

scorpiuron, -i *n.* (*herba*). DIOSC. 4,185 eliotropiu maiore, quem multi scorpiuron dicunt ab eo, quod flores simile sint in figura scorpii.

scortea(-ia), -ae *f.* ISID. orig. 20,7,1 scortia, vas olearium eo quod sit ex corio dictum. *thes. gloss. sub* scorteus.

scortes. PAUL. FEST. 331 (*cf.* FEST. 330) scortes, id est pelles testium arietinorum, ab eisdem pellibus (*sc. a scortis*) dicti.

scorteus, -a, -um. VARRO ling. 7,84 *sub* scortum. *vide* scortum.

scortor, -ari. VARRO ling. 7,84 *sub* scortum.

scortum, -i *n.* (i) *proprie, i.q. pellis*: ISID. orig. 10,253 scorta, quod a graecis quoque σκύτη vocabantur: quo defricantur pelles quibus corruptela fit. *vide* scortes, scorteus, scortor, scortum (ii). (ii) *tropice, i.q. meretrix*: VARRO ling. 7,84 scortari est saepius meretriculam ducere, quae dicta a pelle: id enim non solum antiqui dicebant scortum, sed etiam nunc dicimus scortea ea quae a corio ac pellibus sunt facta ...; in Atellanis licet animadvertere rusticos dicere se adduxisse pro scorto pelliculam. PAUL. FEST. 331 *cf.* (FEST. 330) scorta appellantur meretrices, quia ut pelliculae subiguntur. omnia namque ex pellibus facta scortea appellantur. FEST. 333 (PAUL. FEST. 332) *sub* scrautum. DON. Ter. Eun. 424 abdomen in corpore feminarum patiens iniuriae coitus scortum dicitur, ideo quia scorta sunt dura coria. a parte ergo sui meretrices scorta dicuntur. vel ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, quod Graece palpitare intellegitur, quod illae faciunt saltando assidue vel potius crissando. PORPH. Hor. carm. 2,11,21 scortum meretrix metaforicos dicitur, a scorto, id est a solo calciamentorum subiecto omnibus, etiam vulgaribus (=SCHOL. Hor. ad l.).

Scot(t)i, -orum *m.* ISID. orig. 9,2,103 Scotti propria lingua nomen habent a picto corpore. *vide* Scotia.

Scotia, -ae *f.* (*terra Scotorum*). ISID. orig. 14,6,6, Scotia ... quod ab Scotorum gentibus colitur, appellata.

scotoma, -atis *n. vel* **scothomia,** -ae *f.* ISID. orig. 4,7,3 scothomia ab accidenti nomen sumpsit, quod repentinas tenebras ingerat oculis cum vertigine capitis. *cf.* CAEL. AUR. chron. 1,2,51 *sub* scotomaticus.

scotomaticus, -a, -um. CAEL. AUR. chron. 1,2,51 scotomatica passio ab accidenti nomen sumpsit quod repentinas oculis ingerat tenebras. *cf.* ISID. orig. 4,7,3 *sub* scotoma.

scratia, *vel* **scrapta,** -ae *f.* VARRO ling. 7,65 ab excreando scratiae siccas significat. FEST. 333 scraptae dicebantur nugatoriae ac despiciendae mulieres ... ab his quae screa idem appellabant, id est quae quis excreare solet, quatenus id faciendo se purgaret.

scrautum, -i *n.* FEST. 333 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 332) <scrau>tum vocabatur p<elliceum, in quo sagittae> reconduntur, ab ead<em causa, qua scortum> ... quia pellibus nomen a σκ<ύτος> ... unde scuticae (scyt- PAUL), et scuta qui<a non sine pellibus sunt>.

scriba, -ae *m.* ISID. orig. 6,14,2 ab scribendo ... scriba nomen accepit, officium exprimens vocabuli qualitate.

scribo, -ere. *vide* conscriptus, scriba, scriptor, scripturarius.

scriniarius, -i *m.* LYD. mag. 3,35 p. 123,13 W. σκρινιάριοι χρηματίζοντες – ἀντὶ τοῦ χαρτοφύλακες, ὅτι σκρινίον τὴν δρυφακτικὴν λάρνακα Ῥωμαῖοι καλοῦσι.

scrinium, -i *n.* *vide* scriniarius.

scriptio, -onis *f.* *vide* proscriptio.

scriptor, -oris *m.* VARRO ling. 8,57 a scribendo scriptor (PRISC. gramm. II 434,4). *thes. gloss.*

scriptura, -ae *f.* *vide* scripturarius.

scripturarius, -a, -um. FEST. 333 scripturarius ager publicus appellatur, in quo ut pecora pascantur, certum aes est: quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore. **scripturarius,** -i *m. subst.* NON. p. 37,32 scripturarios veteres, quos nunc tabularios dicimus, dici volunt, quod scripturis et commentariis omnia vel urbium vel provinciarum conplecterentur. *thes. gloss.*

scrofa(-pha), -ae *f.* *vide* Scrofa.

Scrofa(-pha), -ae *m.* (*cogn. vir.*). VARRO rust. 2,4,1 Scrofam potissimum de ea re (*sc. de suillo pecore*) dicere oportere cognomen eius significat (*i.e. a scrofa*). MACR. Sat. 1,6,30 Tremellius ... scrophae cadaver sub centonibus collocat, super quos uxor cubabat ...; cum ventum est ad cubiculum, verba iurationis concipit: nullam esse in villa sua scropham, nisi istam, inquit, quae in centonibus iacet ...; ea ... iuratio Tremellio Scrophae cognomentum dedit.

scrupea, -ae *f.* *vide* scruppeda.

scrupeus, -a, -um. SERV. Aen. 6,238 scrupea lapillosa: nam scrupus proprie est lapillus. EUGRAPH. Ter. Andr. 940 scrupuli dicuntur lapilli admodum leves et parvi, unde 'scrupeam speluncam' Virgilius (Aen. 6,237) dixit. ISID. orig. 16,3,5 scrupus, lapillus minutus et asper, qui si inciderit in calciamentum, nocet et molestia est animo; unde et animi molestiam scrupulum dicimus: hinc et scrupea saxa, id est aspera.

scruppeda, -ae *f.* VARRO ling. 7,65 scruppedam Aurelius (GRF 91,15) scribit ab scauripeda; Iuventius comicus (GRF 16) dicebat a vermiculo piloso, qui solet esse in fronde cum multis pedibus; Valerius (GRF 78,2) a pede ac scrupea.

scrupulosus, -a, -um. FEST. 333 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 332) <scrupi aspera> saxa ...; unde scrupulosam <rem dicimus, quae aliquid habet> in se asperi. ISID. orig. 10,252 scrupulosus, animi minuti et asperi. scrupus (scrupor A) est enim arena durior.

scrupulus(scrip-), -i *m.* DON. Ter. Andr. 940 scrupulus a scrupo lapide dictus lapillus minimus, nam nimis molestae sunt pedibus scrupulosae viae. SERV. Aen. 6,238 scrupus ... est lapillus ... qui ... pressus sollicitudinem creat: unde etiam scrupulus dictus est. ISID. orig. 16,3,5 *sub* scrupeus. 16,25,12 scripulus ... dictus per diminutionem a lapillo brevi qui scrupus vocatur. *thes. gloss. vide* scrupeus.

scrupus, -i *m.* *vide* scrupeus, scrupulosus, scrupulus.

scudicia, -ae *f.* ISID. orig. 20,14,7 scudicia dicta eo, quod circa codicem terram aperiat; et quamvis eius usus in reliquis operibus habeatur, nomen

tamen ex codice retinet.

sculna, -ae *m.* GELL. 20,11,1*sq.* in eo (*sc. libro de verbis sordidis*) scripsit (*sc. P. Lavinius*) sculnam vulgo dici, quasi 'seculnam'; 'quem qui elegantius,' inquit, 'loquuntur sequestrem appellant.' utrumque vocabulum a sequendo factum est, quod eius qui electus sit utraque pars fidem sequatur.

sculpo, -ere. *part.* sculptus, -a, -um. *vide* scutum.

scurra(isc-), -ae *m.* FEST. 294 scurrae vocabulum Verrius ineptissime aut ex Graeco tractum ait, quod est σκυρθάζειν, aut a sequendo, cui magis adsentitur; quod et tenuioris fortunae homines, et ceteri alioqui, qui honoris gratia prosequerentur quempiam, non antecedere, sed sequi sint soliti. PRISC. gramm. III 480,10 composita (*sc. a cura*) securus scurra obscurus. ISID. orig. 10,152 iscurra vocatur quia causa escae quempiam consectatur. 10,255 scurra, qui sectari quempiam solet cibi gratia. a sequendo igitur inde scurras appellatos. *thes. gloss. vide* scurrilis.

scurrilis, -e. NON. p. 169,36 scurrile, quasi vulgare; ab scurris (p. 176, 13).

scutella, -ae *f.* ISID. orig. 20,4,9 discus antea scus ab specie scuti; unde et scutella. 20,4,11 scutella ab scuto per diminutionem.

scutica(scyt-), -ae *f.* FEST. 333 *sub* scrautum. SCHOL. Pers. 5,131 scuticam habenam dicit, quod eius usus lori ad plagas apud scuticas (Scythas *ed.*) inventus sit.

scutra, -ae *f.* SERV. auct. georg. 1,110 *sub* scatur(r)io.

scutum, -i *n.* VARRO ling. 5,115 scutum a sectura ut secutum, quod a minute consectis fit tabellis. FEST. 333 *sub* scrautum. CASSIOD. in psalm. 34,2 l. 51 A. scutum ... dictum est quasi sculptum, quod in ipso antiqui sua facta signabant. ISID. orig. 18,12,2 scutum appellatum eo quod a se excutiat telorum ictum. *vide* discus, scutella.

Scylla, -ae *f.* FULG. myth. 2,9 p. 49,8 Scylla ... Grece quasi exquina dicta est, quod nos Latine confusio dicimus.

scytale(scit-), -es *f.* (*anguis*). COMMENT. Lucan. 9,717 'scitale' ...; hoc ... Graece σκυτάλην, rotundum fustem, baculum. ISID. orig. 12,4,19 scytale serpens vocata, quod tanta praefulget tergi varietate ut notarum gratia aspicientes retardet.

Scythae, -arum *m.* (*populus*). ISID. orig. 9,2,62 limes est Persicus ... Scytha cognominatus, a quo limite Scythae a quibusdam perhibentur vocati. *vide* scutica.

Scythia, -ae *f.* (*terra Scytharum*). ISID. orig. 14,3,31 Scythia sicut et Gothia a Magog filio Iaphet fertur cognominata. *vide* scythice.

scythice, -es *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,82 invenere herbas et universae gentes, Scythia primam eam quae scythice vocatur.

se. *pron.* *vide* senex.

se-. *praep. insep.* *vide* secerno (secretus), segnis, sepulcrum, sobrius.

sebs. *sub* seps.

sebum, -i *n.* ISID. orig. 20,2,25 sebum a sue dictum, quasi suebum, quod plus pinguedinis hoc animal habeat.

secerno, -ere. *part.* **secretus,** -a, -um. DON. Ter. Andr. 778 secretus separatus ab his qui cernuntur. *vide* sacramentum.

secespita, -ae *f.* FEST. 348 secespitam esse Antisti<us Labeo(GRF 562,21) ait cultrum> ferreum. *add.* PAUL. 349 dicta ... est secespita a

secando. SERV. auct. Aen. 4,262 appellatur ... secespita a secando. *vide* secivus.

secessus, -us *m.* ISID. orig. 15,3,9 secessus, quod sit locus secretus, id est sine accessu.

secivus, -a, -um. FEST. 348 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 349) <secivum libum> est, quod secespita secatur.

seco, -are. *vide* secespita, secta, secula, seges, Serra, sica.

secta, -ae *f.* DON. Ter. Eun. 262 'sectari iussi' proprie, nam et sectae philosophorum ab hoc significatu dictae sunt (Phorm. 86). SERV. Aen. 6,899 'secat' tenet: unde et sectas dicimus ab eo quod propositum tenent (10,107). SERV. georg. 2,278 'secto limite' ducto: unde et sectae philosophorum dicuntur, id est ductus (=BREV. EXPOS. Verg. ad l.). AUG. civ. 19,2 p. 351,30 D. quoniam de sectando summo bono nullam inferunt quaestionem et ideo sectae nec sunt nec vocandae sunt. ISID. diff. 1,282 secta a divisione dicta est, quasi sectio. ISID. orig. 8,3,4 secta a sequendo et tenendo nominata. nam sectas dicimus habitus animorum, ac instituta circa disciplinam vel propositum, quem tenendo sequuntur, longe alia in religionis cultu opinantes quam ceteri. *thes. gloss.*

sectio, -onis *f.* ISID. orig. 19,19,8 sectio ... dicta a sequendo ea quae coeperit; nam secare sectare et sequi est. *vide* seges, sicilio.

sector(1), -oris *m.* PS. ASCON. Verr. p. 236,18 sectorem ... dicit aestimatorem redemptoremque bonorum damnati atque proscripti, qui spem sectans lucri sui, id est secutus spem aestimationis suae, bona omnia reauctione vendit et semel infert pecuniam vel aerario vel sociis (p. 239,28). *thes. gloss.*

sector(2), -ari. *vide* secta, sector(1).

sectura, -ae *f.* *vide* scutum.

secula, -ae *f.* VARRO ling. 5,137 *falces* in Campania seculae a secando.

Secunda, -ae *f.* (*praen. mul.*). VARRO ling. 9,60 ab numero Secunda, Tertia, Quarta.

secundus, -a, -um. PAUL. FEST. 337 secundae res non a numero dicuntur, sed quia, ut velimus, sequantur. SERV. Aen. 1,156 'secundo' ... tractus est sermo a sequentibus servis, id est pedisequis secundis: unde et secundam fortunam dicimus (a sequendo P), quod secundum nos est, id est prope nos (ISID. orig. 10,257 secundus, quia secus pedes: et tractus est sermo a sequentibus servis *eqs*). **secundae,** -arum *f. subst.* SORAN. p. 19,3 secundae ... quare dictae sunt? ab eo quod infans cadit in terra ac sic illae secundae exeunt. *thes. gloss.*

securis, -is *f.* SERV. Aen. 1,292 hasta ... quae Sabinorum lingua curis dicitur ...; unde et securis quasi semicuris. ISID. orig. 19,19,11 securis vocatur eo quod ea arbores succidantur, quasi succuris. item securis quasi semicuris; ex una enim parte acuta est, ex altera fossoria.

securus, -a, -um SERV. auct. Aen. 2,374 securus sine cura (ISID. diff. 1,296. ISID. orig. 10,247). PORPH. Hor. carm. 1,22,10–11 curis ... expeditus, ... id est securus. PRISC. gramm. III 480,10 *a cura* composita securus, scurra.

secus. VALG. ap. FEST. 297 (GRF 485,5) secus Valgius putat ex Graeco quod est ἑκάς dictum. absurde scilicet. *vide* secundus.

secutor, -oris *m.* ISID. orig. 18,55 secutor ab insequendo retiarium

dictus.

sed. CHAR. gramm. p. 143,16 B. sed particula 'd' littera terminanda est. sedum enim antiqui pro sed ponebant ...; ac sicut sat pro satis, ita sed pro sedum.

sedeo, –ere. MART. CAP. 4,381 situs omne denominative dicitur, ut sedere a sessione, stare ab statione. *vide* asellus, asinus, consilium, deses, obses, proseda, sedes, sedile, seliquastrum, sella, sessilis, sodalis, solium, subsellium.

sedes, –is *f.* VARRO ling. 5,128 ab sedendo appellatae sedes. EUTYCH. gramm. V 488,2 potest ... a praeterito perfecto, quod est sedi ... nomen fecisse haec sedes. ISID. diff. 1,524 sedes ... dictae, quia apud veteres Romanos non erat usus accumbendi ...; nam ... sedentes epulabantur. *vide* sedo, sella.

sediculum, –i *n.* (*nom. fict.*). VARRO ling. 8,54 cum debuerit esse ut a cubatione cubiculum sic a sessione sediculum, non est.

Sedigitus, –i *m. et* –a, –ae *f.* (*cogn.*). PLIN. nat. 11,244 digiti quibusdam in manibus seni. M. Corneli ... filias duas ob id Sedigitas accipimus appellatas, et Volcatium Sedigitum.

sedile, –is *n.* VARRO ling. 5,128 ab sedendo appellatae sedes, sedile (PRISC. gramm. II 118,2. EUTYCH. gramm. V 454,22).

seditio, –onis *f.* CIC. rep. 6,1 dissensio civium, quod seorsum eunt alii ad alios, seditio dicitur (*affertur* ap. NON. p. 25,5. ISID. diff. 1, 563. ISID. orig. 5,26,11. 18,1,6). ISID. diff. 1,563 alii putant propter dissensionem animorum seditionem vocari, quam Graeci diastasin vocant (ISID. orig. 18,1,6).

sedo, –are. EUTYCH. gramm. V 488,5 a nomine 'sedes' ... verbum ... sedo sedas.

sedulus, –a, –um. NON. p. 37,27 sedulum significat sine dolo (SERV. auct. Aen. 2,374. ISID. orig. 10,244. 10,247). *thes. gloss.* **sedulo.** *adv.* DON. Ter. Andr. 679 sedulo id est ... sine dolo (Eun. 138. Ad. 50. 251. 413. Hec. 63. Phorm. 428. EXPLAN. in Don. gramm. IV 559,12). *thes. gloss.*

sedum. *vide* sed.

seges, –is *f.* VARRO ling. 5,37 seges ab satu, id est semine. FEST. 340 seges dicitur ea pars agri, quae arata et consita est. a serendo videlicet (ISID. orig. 15,13,8 seges ager est in quo seritur). BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,267 'seges' a secando dicitur. ISID. orig. 17,2,7 seges ... de semine dicta quod iacimus, sive a sectione. *thes. gloss. vide* Segesta(2) (Segetia), segestre.

Segesta(1), –ae *f.* (*urbs Siciliae*). FEST. 340 Segesta, quae nunc appellatur, oppidum in Sicilia est, quod videtur Aeneas condidisse praeposito ibi Egesto, qui eam Egestam nominavit. sed praeposita est ei 's' littera, ne obsceno nomine appellaretur, ut factum est in Malevento, quod Beneventum dictum est.

Segesta(2) *vel* **Segetia,** –ae *f.* (*dea*). PLIN. nat. 18,8 Segestam a segetibus appellabant. AUG. civ. 4,24 p. 176,22 D. a segetibus Segetiam *nuncupaverunt*. *cf.* 4,8 p. 155,20 D. 4,34 p. 189,19 D. 5,22 p. 233,7 D.

segestre, –is *n.* VARRO ling. 5,166 qui lecticam involvebant, quod fere stramenta erant e segete, segestria appellarunt, ut etiam nunc in castris, nisi si a Graecis: nam στέγαστρον.

segmentata vestis. ISID. orig. 19,22,18 segmentata zonis quibusdam et quasi praecisamentis ornata; nam et particulas cuicumque materiae abscisas praesegminas vocant.

segnis, -e. SERV. Aen. 1,423 segnem, id est sine igni (SERV. auct. Aen. 2,374. 12,525. SCHOL. Verg. Veron. Aen. 4,149. ISID. diff. 1,296. ISID. orig. 10,247. *cf.* NON. p. 33,17). *thes. gloss.*

segnitia, -ae *f.* FEST. 339 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 338) segnitia <dicitur, quod sit sine nitendo quid utile aut> honestum.

segrego, -are. PAUL. FEST. 23 segregare ex pluribus gregibus partes seducere.

Seia, -ae *f.* (*dea*). PLIN. nat. 18,8 Seiam ... a serendo ... appellabant. *cf.* AUG. civ. 4,8 p. 155,22 D.

seiugae, -arum *f.* ISID. orig. 18,36,1 quadrigae ... et seiugae a numero equorum et iugo dicti.

seligo, -ere. *part.* **selectus, -a, -um.** *vide* siligo.

selenitis, -idis *f. et* **selenites, -ae** *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 37,181 selenitis ... imaginem lunae continens (*sim.* [*forma selenites*]: SOL. 37,21. AUG. civ. 21,5 p. 496,15 D. ISID. orig. 16,4,6. 16,10,7). *thes. gloss.*

Seleucia, -ae *f.* (*urbs*). SOL. 48,3 *Alexandriam* ... a barbaris excisam Antiochus Seleuci filius reformavit et de nuncupatione domus suae dixit Seleuciam. ISID. orig. 15,1,13 a Seleuco rege dicta est Seleucia.

Seleucus, -i *m.* (*rex Syriae*). *vide* Seleucia.

selinas, -adis *f.* (*herba*). PLIN. nat. 20,79 crispam *brassicam*, quam selinada vocaverunt a similitudine apii foliorum.

seliquastrum, -i *n.* VARRO ling. 5,128 ab sedendo appellatae sedes ... seliquastrum. FEST. 340 seliquastra sedilia antiqui generis appellantur, 'd' littera in 'l' conversa; ut etiam in sella factum est, et subsellio, et solio, quae non minus a sedendo dicta sunt.

sella, -ae *f.* VARRO ling. 5,128 ab sedendo appellatae sedes ... sellae. FEST. 340 *sub* seliquastrum. SCAUR. gramm. VII 13,14 sellam *dicimus* quam illi (*sc. antiqui*) seddam (23,17. SERV. Aen. 7,169 solium ... [secundum Asprum] per antistichon, quasi sodium a sedendo: nam et sella quasi sedda dicta est. SERV. ecl. 1,2. ISID. orig. 20,11,10. 20,16,4). MAR. VICTORIN. gramm. VI 26,3 communionem ... habuit 'l' littera cum 'd' apud antiquos, ut ... sella a sede. *vide* antella, postella, subsellium.

semanticus, -a, -um. MART. CAP. 9,988 semanticus (semantus *v.l.*) *versus* sane, quia, cum sit tardior tempore, significationem ipsam productae et remanentis cessationis effingit.

sematus, -a, -um. (*part.* semo). *vide* sinciput.

Semele, -es *f.* (*mater Bacchi*). FULG. myth. 2,12 p. 53,4 Semele quasi somalion quod nos Latine corpus solutum dicimus.

semen, -inis *n.* VARRO ling. 5,37 semen, quod non plane id quod inde. *vide* sator, seges, sementilius, sementis, seminarium.

sementilius. (*mensis, i.q. october*). LYD. mens. 4,135 p. 161,23 W. *October* Σεμεντίλιος ... πρότερον ἐκαλεῖτο ἀπὸ τοῦ σπόρου – οὕτω γὰρ Ῥωμαῖοι τὸν σπόρον καλοῦσι (4,152 p. 169,9 W.).

sementis, -is *f.* VARRO ling. 5,37 semen, quod non plane id quod inde; hinc seminaria, sementes item alia. *vide* Sementivae feriae.

Sementivae feriae. VARRO ling. 6,26 Sementivae feriae dies is, qui a pontificibus dictus, appellatus a semente, quod sationis causa susceptae.

seminarium, -i *n.* VARRO ling. 5,37 semen, quod non plane id quod inde; hinc seminaria.

semis, –issis *m.* VARRO ling. 5,171 semis, quod semias, id est dimidium assis (*cf.* ISID. orig. 16,25,16 semissis, quia ponderis semis est, quasi semis assis). FEST. 293 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 292 semis, semodi<us, semuncia qua ra>tione ex Grae<co trahuntur, etiam alia, quae 's'> litteram pro <adspiratione eorum> habent, ut <ἑπτά septem, ὕλαι> silvae. sic <ista ab eo, quod illi ἥμι>συ dicunt (DON. Ter. Eun. 478 ἥμισυ semis. PRISC. gramm. II 32,20. 455,6). *vide* semita, semivocalis, sepulcrum, sestertius.

semispatium, –i *n.* ISID. orig. 18,6,5 semispatium gladium est a media spatae longitudine appellatum, non, ut inprudens vulgus dicit, sine spatio, dum sagitta velocior sit.

semita, –ae *f.* VARRO ling. 5,35 ab itu iter appellarunt; qua id anguste, semita, ut semiter dictum. SERV. Aen. 4,405 semita est semis via, unde et semita dicta est (CASSIOD. in psalm. 24,4,l. 80 A. dicta est ... semita quasi semivia. ISID. diff. 1,539). ISID. orig. 15,16,9 semita itineris dimidium est, a semiitu dicta. *vide* orbita.

semivocalis, –is *f.* EXPLAN. in Don. gramm. IV 520,11 semivocales ideo dicuntur, quia semis habent de potestate vocalium (POMP. gramm. V 101,5). POMP. gramm. V 101,3 ideo ... dictae sunt semivocales, quia semis habent de voce (101,25).

semiudus, –a, –um. *vide* sudus.

semnion, –i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 24,162 theombrotion ... semnion a potentiae maiestate appellari.

semodius, –i *m.* FEST. 293 *sub* semis.

semper. *vide* sempervivum, sempiternitas, sempiternus.

sempervivum, –i *n.* (*herba*). PS. APUL. herb. interpol. 124 l. 12 sempervivi nomen sumpsit, quod sit semper viridis atque vigens. PS. DIOSC. herb. fem. 11 sempervivum. dicta quod sit semper vivum.

sempiternitas, –atis *f.* NIGID. ap. SUET. diff. p. 289 (GRF 161,1) sempiternum et perpetuum Nigidius in libro quarto ait: ... sempiternitas infinita est, eo quod semper.

sempiternus, –a, –um. PRISC. gramm. II 81,4 semper sempiternus. ISID. orig. 7,1,22 sempiternus, eo quod sit semper aeternus.

semuncia, –ae *f.* VARRO ling. 5,171 semuncia quod dimidia pars unciae. FEST. 293 *sub* semis.

Sena, –ae *f.* (*oppid. Umbriae*). COMMENT. Lucan. 2,406 flumen etiam Sena a quo et oppidum dicitur (405).

senaculum, –i *n.* VARRO ling. 5,156 senaculum vocatum, ubi senatus aut ubi seniores consisterent, dictum ut γερουσία apud graecos. PAUL. FEST. 337 senaculum locus senatorum.

senarius versus. TER. MAUR. gramm. VI 391,2192 iambus ipse sex enim locis manet, et inde nomen inditum est senario.

senator, –oris *m.* FEST. 339 senatores a senectute dici satis constat. SERV. Aen. 5,758 senatores ... alii a senecta aetate, alii a sinendo dictos accipiunt (ISID. orig. 9,4,8 *sub* senatus). HIER. chron. a. Abr. p. 90b Romulus ... sumpsit ... centum senes ob aetatem senatores (ORIGO Rom. chron. 1 p. 144,4 *Romulus legit* ... centum seniores, quos senatores dixit. GLOSS. IV Plac. S 12).

senatus, –us *m.* OV. fast. 5,64 nec nisi post annos patuit tunc curia seros, nomen et aetatis mite senatus erat (QUINT. inst. 1,6,33 senatui nomen dedit

aetas [=ISID. orig. 9,4,8]. SERV. auct. Aen. 1,426 alii senatum a senectute ... dictum volunt [=GLOSS. IV Plac. S 12]. *cf.* PLUT. Romul. 13,2). SERV. auct. Aen. 1,426 senatum apellatum quod una sensissent. PRISC. gramm. II 256,22 senatus ... a vocabulo 'natus' componitur. *thes. gloss. vide* senaculum.

senecio(-icio), -onis *m.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,53 erigeron a Graecis dicitur, quod vere primo senescat: unde et eam Latini senicionem vocant.

senectus, -utis *f.* ISID. orig. 11,2,28 a sene senectus. *vide* senator, senatus, senium.

senesco, -ere. *vide* senecio, senior.

senex, senis *m. subst.* CENS. 14,2 senes appellatos, quod ea aetate corpus iam senio laboraret. ISID. diff. 2,84 senes ... quidam dictos putant, eo quod se nesciunt. ISID. orig. 11,2,27 senes ... quidam dictos putant a sensus diminutione, eo quod iam per vetustatem desipiant. *vide* saeculum, senectus.

senilis, -e. *thes. gloss. vide* senium.

senio, -onis *m.* PRISC. gramm. III 415,28 a nominibus numerorum ... trinitas, septimana, senio.

senior, -oris *m.* (*comp.* senex). CENS. 14,2 adusque sexagensimum annum seniores vocitatos, quod tunc primum senescere corpus inciperet. *vide* senaculum, senatus.

senium, -i *n.* FEST. 339 senium, a senili acerbitate et vitiis dictum. NON. p. 1,1 senium est taedium et odium: dictum a senectute, quod senes omnibus odio sint et taedio. SCHOL. Stat. Theb. 8,262 senium est morbus senectutis. ISID. orig. 11,2,8 senium ... pars est ultima senectutis, dicta quod sit terminus sextae aetatis. *thes. gloss. vide* senex.

Senones, -um *m.* (*pop. Galliae*). FEST. 339 Senonas Gallos, Verrius ait, existimari appellari, quia novi venerint ex transalpina regione ... ξένους, postea Senon<as>. SERV. auct. Aen. 8,656 Senones dicti sunt, quod Liberum patrem hospitio recepissent (ISID. orig. 9,2,106 Galli ... Senones antiquitus Xenones dicebantur, quod Liberum hopitio recepissent; postea 'x' in 's' litteram commutata est).

sensus, -us *m.* ISID. orig. 11,1,13 *sub* sententia. ISID. orig. 11,1,19 sensus dicti, quia per eos anima subtilissime totum corpus agitat vigore sentiendi. *vide* praesens, praesentia, senex, sententia, Sentinus.

sententia, -ae *f.* AUG. civ. 11,3 p. 464,14 D. sensus, unde et sententia vocabulum accepit (GREG. M. moral. 23,17 sententia ... a sensu vocata est). ISID. orig. 11,1,13 dum aliquid sentit *anima*, sensus est. nam inde animus sensus dicitur pro his quae sentit, unde et sententia nomen accepit. *thes. gloss. vide* Sentia.

Sentia, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,11 p. 161,14 D. *Iuppiter* sit et deus Consus praebendo consilia et dea Sentia sententias inspirando.

senticosus, -a, -um. FEST. 339 (PAUL. FEST. 338) sentes cum constet esse spinas, et Afranius in Abducta dixerit (com. 1) 'quam senticosa verba pertorqueret turba' pro spinosis accipi debet.

sentina, -ae *f.* *thes. gloss. vide* sentino.

sentino, -are. FEST. 339 (PAUL. FEST. 338) sentinare, satagere, dictum a sentina, quam multae aquae navis cum recipit, periclitatur.

Sentinus, -i *m.* (*deus*). TERT. nat. 2,11 Vitumnus et Sentinus, per quem viviscat infans et sentiat primum. AUG. civ. 7,2 p. 275,2 D. Vitumnus et Sentinus, quorum alter vitam, alter sensus puerperio largiuntur (7,3 p. 275,

22 D.).

sentio, –ire. *vide* senatus, sensus, sententia.

sentis, –is *m.* *vide* senticosus, sentus.

sentix, –icis *m.* (*herba*). ISID. orig. 17,7,60 sentix dicta a situ, quod est terra inculta in qua sentices spinaeque nascuntur.

sentus, –a, um. SERV. Aen. 6,462 'senta' ... squalida. et est translatio a terra inculta, *add.* auct. in qua sentes nascuntur.

seorsum. *vide* seditio, soror.

separatio, –onis *f.* *vide* siparum.

sepelio, –ire. *part.* **sepultus,** –a, –um. SERV. Aen. 3,41 sepultus est quasi sine pulsu (SERV. auct. Aen. 9,187. ISID. diff. 1,522 sepultus ... eo quod sine palpitatione sit, id est, sine motu [=ISID. orig. 10,262. 11,2,37]). *vide* sepulcrum.

sepia, –ae *f.* ISID. orig. 12,6,46 sepia dicitur, quia sepibus interclusa facilius capitur.

seps, sepos *m.* *vel* sebs. (*anguis*). ADNOT. Lucan. 9,723 seps Graecum nomen ab eo, quod putria membra consumat, ἀπὸ τοῦ σήπεσθαι. COMMENT. Lucan. ad l. 'tabificus sebs' quod percussus ab eo statim putrescit, ἀπὸ τοῦ σήπειν.

Septe, –es *f.* (*oppid. Hispaniae*). ISID. orig. 15,1,73 Septe oppidum a montibus septem, qui ... Gaditano inminent fretu.

septem. FEST. 290 suppum ... ex Graeco, videlicet pro adspiratione ponentes <'s'> litteram ... item ἕξ sex, et ἑπτά septem (FEST. 348 [PAUL. FEST. 349]. SERV. ecl. 2,11. PRISC. gramm. II 32,20. 455,6. ISID. orig. 3,3,3). *vide* Septe, septentrio (septentriones), septimana, Septimontium.

september, –bris *m.* (*mensis*). VARRO ling. 6,34 si a Martio ... numeres ...; quintus *mensis* Quintilis et sic deinceps usque ad Decembrem a numero (FEST. 150. PLUT. quaest. Rom. 19 p. 268A. CENS. 22,9. SERV. georg. 1,43. AUG. c. Faust. 18,5. POL. SILV. fast. sept. 1. GLOSS. IV Plac. I 7). LYD. mens. 4,121 p. 158,16 W. Σεπτέμβριον γὰρ αὐτὸν ὠνόμασαν, οἷον ἕβδομον ἀπὸ τοῦ ἦρος – σέπτεμ γὰρ τὰ ἑπτὰ καὶ βὲρ τὸ ἔαρ – τουτέστι τοῦ Μαρτίου μηνός ...· κἄπειτα οὐ δεήσει περὶ τῆς τῶν ἑπομένων προσηγορίας μακρηγορεῖν· ὄγδοος γὰρ ἀπὸ τῶν Αὐξιφωτίων Ὀκτώβριος, καὶ Νοέμβριος καὶ Δεκέμβριος ὁμοίως (ISID. nat. 4,4 September eo quod septimus sit a Marte qui est principium veris. simili quoque ordine October et November et December ex numero imbrium [ISID. orig. 5,33,11 *cf.* PRISC. gramm. II 150,20 *ex imbre* composita September, October, Mulciber. 230,16. CASSIOD. var. 1,35,2 *menses* ex numero imbrium futurorum competenter susceperunt] atque veris acceperunt vocabulum). *thes. gloss. sub* Ianuarius.

septentrio, –onis *vel* **septentriones,** –um *m.* (i) *sidus*: GELL. 2,21,6*sq.* 'vulgus' inquit 'grammaticorum septentriones a solo numero stellarum dictum putat. triones enim per se nihil significare aiunt ...; sed ego quidem cum L. Aelio et M. Varrone (VARRO ling. 7,74) sentio qui triones rustico cetera vocabulo boves appellatos scribunt, quasi quosdam terriones, hoc est arandae colendaeque terrae idoneas. itaque hoc sidus, quod a figura posituraque ipsa, quia simile plaustri videtur, antiqui Graecorum ἅμαξαν dixerunt, nostri quoque veteres a bubus iunctis septentriones appellarunt, id est septem stellas, ex quibus quasi iuncti triones figurantur. praeter hanc' inquit 'opinionem id quoque Varro addit, dubitare sese an propterea magis

hae septem stellae triones appellatae sint quia ita sunt sitae ut ternae stellae proximae quaeque inter sese faciant trigona, id est triquetras figuras.' ex his duabus rationibus quas ille dixit, quod posterius est subtilius elegantiusque est visum. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,138 sidus Septentrio dicitur sive a numero stellarum sive, quod in parte poli septentrionali sit. ISID. orig. 3,71,6 signorum primus Arcton ...; quod Latine dicitur ursa; quae quia in modum plaustri vertitur, nostri eam Septentrionem dixerunt. triones enim proprie sunt boves aratorii. (ii) *pars caeli septentrionalis*: ISID. orig. 3,42,2 septentrio ... a septem stellis axis vocatus, quae in ipso revolutae rotantur (13,1,5). (iii) *ventus*: ISID. orig. 13,11,11 septentrio dictus eo quod circulo septem stellarum consurgit.

septimana, -ae *f.* ISID. orig. 5,32 hebdomada dicta a numero septem dierum ...; hanc nos septimanam vocamus, quasi septem luces. nam mane lux est.

septimatrus, -uum *f.* VARRO ling. 6,14 ab Tusculanis post diem sextum idus ... vocatur sexatrus et post diem septimum septimatrus (FEST. 257 ut apud Tusculanos triatrus, et sexatrus et septematrus).

Septimontium, -i *n.* (i) *locus*: VARRO ling. 5,41 ubi nunc est Roma, Septimontium nominatum ab tot montibus quos postea urbs muris comprehendit. (ii) *feriae*: VARRO ling. 6,24 dies Septimontium nominatus ab his septem montibus, in quis sita Urbs est; feriae non populi, sed montanorum modo. PAUL. FEST. 341 (*cf* FEST. 340) Septimontium appellabant diem festum, quod in septem locis faciebant sacrificium. PLUT. quaest. Rom. 69 p. 280D τὸ δὲ Σεπτομούντιον ἄγουσιν ἐπὶ τῷ τὸν ἕβδομον λόφον τῇ πόλει προσκατανεμηθῆναι καὶ τὴν Ῥώμην ἑπτάλοφον γενέσθαι. *thes. gloss.*

Septimontius (Septe-), -i *m.* (*deus*). TERT. nat. 2,15 etiam locorum urbis vel loca deos ar<bitramini>, – montium <septem> Septemontium.

sepulcrum (-chrum), -i *n.* GALL. ap. FEST. 339 (GRF 552,23) <sepu>lchrum est, ut ait Gallus Ael<ius, locus in quo> mortuus sepultus est. DON. Ter. Andr. 128 'sepulchrum' κατ' ἀντίφρασιν dicimus, quod sine pulchra re sit. an quod ibi sine pulsu sint, id est mortui? an quod illuc animae a vivis sepellantur. id est separentur? et ... 'sepulchrum' ... a sepeliendo dictum. CHAR. gramm. p. 93,5 B. sepulchrum ... quod sit seorsum a pulchro ...; aliis placet sepulchrum conpositum a semis et pulchro, quia pulchrum superficie, intus osibus plenum. ISID. diff. 1,522 sepulcrum ... a sepulto dictum (ISID. orig. 15,11,1). *thes. gloss.*

sequester, -tris *m.* GELL. 20,11,1*sq.* *sub* sculna (SERV. Aen. 11,133. SCHOL. Stat. Theb. 7,542. ISID. orig. 10,260). MOD. dig. 50,16, 110 sequester dicitur, apud quem plures eandem rem, de qua controversia est, deposuerunt: dictus ab eo, quod occurrenti aut quasi sequenti eos qui contendunt committitur.

sequor, sequi. *vide* saeculum, sculna, scurra, secta, sectio, secundus, sequester.

sera, -ae *f.* PAUL. FEST. 25 quae in terram demittuntur, seri dicuntur; unde etiam serae appellantur, quia foribus admotae opponuntur defixae postibus, quemadmodum ea, quae terrae inserunt. CASSIOD. in psalm. 147,13 l.35 A. sera ... a sero dicta est, quo tempore in ostium mittitur, ut intrandi licentia denegetur. *vide* obsero, resero, serum.

Serapis, -is *m.* (*deus*). VARRO ap. AUG. civ. 18,5 p. 262,7 D. (GRF 250, 190) nominis ... huius, cur non Apis etiam post mortem, sed Serapis appellatus sit ..., rationem Varro reddidit. quia enim arca ... quod ... iam sarcophagum vocant, σορός dicitur Graece, et ibi eum venerari sepultum coeperant, priusquam templum eius esset extructum: velut soros et Apis Sorapis primo, deinde una littera ... commutata Serapis dictus est (=ISID. orig. 8,11,85. COMMENT. Lucan. 8,479). *aliter*: FIRM. err. 13,2 Serapis dictus est Graeco sermone, hoc est Σάρρας παῖς. *thes. gloss.*

serenitas, -atis *f.* BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,393 serenitas ... eo, quod seret caelum, idest aperiat. eleganter id epitheton nominis etymologiam ostendit; serenum enim dictum est a serando idest aperiendo. *vide* seresco.

serenus, -a, -um. BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,393 serenum ... dictum est a serando idest aperiendo. *vide* sero(1).

Seres, -um *m.* (*pop. Asiae*). *vide* sericus.

seresco, -ere. NON. p. 175,4 serescit positum pro siccatur, quod serenitas sicca sit.

Sergestus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Sergius.

Sergius, -a, -um (*nom. gent.*). VERG. Aen. 5,121 Sergestusque, domus tenet a quo Sergia nomen.

sericus, -a, -um *et* **sericum**, -i *n. subst.* SCHOL. Hor. carm. 1,29,9 'sericas' derivatum est ex eo, quod Seres vocantur. Serica gens ... est Parthis vicina ..., a qua et Sericum vocatur. COMMENT. Lucan. 10,142 bombyces aput Seres nascuntur, qui resolvuntur in fila et fiunt bombycina sive Serica vestimenta. ISID. orig. 19,17,6 sericum lana est quam Seres mittunt (19,27,5). 19,22,14 serica (*sc. vestis*) a serico dicta, vel quod eam Seres primi miserunt. holoserica tota serica; ὅλον enim totum. tramoserica stamine lineo, trama ex serico.

series, -em *f.* ISID. orig. 1,41,2 series ... dicta per translationem a sertis florum invicem conprehensarum. *vide* sermo, sero(2) (serta).

serilia, -ium *n.* FEST. 340 (PAUL. FEST. 341) serilia (serilla PAUL.) Verrius appellari putat navigia ... quae lino ac sparto condensantur, a conserendo et contexendo dicta.

seriola, -ae *f.* ISID. orig. 20,6,6 seriola est ... vas fictile vini apud Syriam primum excogitatum; sicut cilicises a Cilicia nuncupati.

serius, -a, -um. NON. p. 33,29 serium, triste et quasi sine risu.

sermo, -onis *m.* VARRO ling. 6,64 sermo, opinor, est a serie, unde serta; etiam in vestimento sartum, quod comprehensum: sermo enim non potest in uno homine esse solo, sed ubi oratio cum altero coniuncta. SERV. Aen. 6,160 hic proprie dictus est sermo, qui inter utrumque seritur (=ISID. orig. 6,8,3). ISID. diff. 1,578 sermo ... a serendo dictus, quod nos cum praepositione dicimus a disserendo. *thes. gloss.*

sero(1), -ere, sevi. ISID. orig. 17,2,6 serere ... vocatum, quia hoc sereno caelo faciendum est, non per imbres. hinc est et illud Vergilianum (georg. 1,299): 'nudus ara, sere nudus'. *vide* adsero, deserta, Proserpina, sarculum, seges, Seia, sera, Serranus. **sata**, -orum. *n. part. subst. vide* saepes, satio.

sero(2), -ere, (serui). *vide* adsertor, sarmentum, sermo, sertor, sors. **serta**, -orum *n. part. subst.* VARRO ling. 6,64 sermo, opinor, est a serie, unde serta. PLIN. nat. 21,3 serta a serendo serieve appellabantur. *vide* series.

sero(3), -are. EUTYCH. gramm. V 486,13 sero ... seras a nomine quod

est haec sera. *vide* sardo, serenitas, serenus.

serpedo, -inis *f.* ISID. orig. 4,8,5 serpedo est rubor cutis cum pustularum extantia, et nomen sumpsit a serpendo, eo quod serpat per membra.

serpens, -entis *f.* (*m.*). AMBR. hex. 5,14,46 ideo ... serpenti nomen est inditum, quia non possunt ambulare, sed repere. ISID. orig. 12,4,3 serpens ... nomen accepit quia occultis accessibus serpit, non apertis passibus. *vide* Proserpina, serpentum.

serpentum, -i *n.* ISID. orig. 19,31,12 monile ... etiam et serpentum dicitur, quia constat ex ... gemmis ... in modum facturae serpentis.

serpo, -ere. *vide* herpyllus, hirpex, Proserpina, serpedo, serpens, serpula, serpullum.

serpula, -ae *f.* FEST. 348 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 349) serpsi>t antiqui pro serpserit <usi sunt. inde serp>ulae dictae, quas nunc ser<pentes dicimus, ex Gr>aeco, quia illi ἑρπετά nos <pro aspiratione eorum> 's' littera posita, ut ἕξ sex, ἑπτά septem>.

serpullum, -i *n.* *vel* -illum, -yllum *et* -illus, -i *m.* (*herba*). VARRO rust. 1,35,2 serpillum ..., dictum ab eo, quod serpit (PLIN. nat. 20,245 serpyllum a serpendo putant dictum. PROB. Verg. georg. 4,30. PS. DIOSC. herb. fem. 7 =ISID. orig. 17,9,51). SERV. ecl. 2,11 quae in Graeco aspirationem habent, nos pro aspiratione 's' ponimus: inde est pro herpyllo serpyllum (=ISID. orig. 3,3,3).

serra, -ae *f.* (i) *proprie*: ISID. orig. 19,19,9 serrae ... nomen de sono factum est, id est ab stridore. *vide* sarralia, sorex, surculus. *thes. gloss.* (ii) *piscis*: ISID. orig. 12,6,16 serra nuncupata, quia serratam cristam habet, et subternatans navem secat.

Serra. (*fluvius, i.q. Tiberis*). SERV. Aen. 8,63 *Tiberis* in sacris ... Serra dicebatur, unde ait nunc 'et pinguia culta secantem'.

serralia. *sub* sarralia.

Serranus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 18,20 serentem invenerunt dati honores Serranum (*i.e. Atilium*), unde ei et cognomen (SERV. Aen. 6,844 Atilius quidam senator ... Serranus ... a serendo dictus est. SCHOL. Pers. 1,74 Quintius ... Cincinnatus ... a serendo nominatus est Serranus. LYD. mag. 1,23 p. 26,24 W.).

serro, -are. *vide* serra (ii).

serta. *sub* sero(2).

Sertor, -oris *m.* (*praen. vir.*). FEST. 340 Sertorem quidam putant dictum a prendendo, quia <cum> cuipiam adserat manum, educendi eius gratia ex servitute in libertatem, vocetur adsertor; cum verisimilius sit, dictum, qui sereret quid, ac potius adsertorem a serendo cepisse nomen, cum aliquem serat petendo in libertatem eandem, qua ipse sit, id est iungat; quia fruges cum seruntur, terrae iungit. quod totum Verrius ἀπιθάνως introduxit. LIB. de praen. 4 Sertor qui per sationem natus erat adpellatus est.

serufertarius. *sub* strufertarius.

servilis, -e. *vide* Servilius.

Servilius, -a (*nom. gent.*). PRISC. gramm. II 135,14 servilis Servilius.

servio, -ire. *vide* servitus.

servitium, -i *n.* CHAR. gramm. p. 90,6 B. servitium multitudo est servorum, servitus condicio serviendi (ADNOT. Lucan. 4,577).

servitus, -utis *f.* CHAR. gramm. p. 90,6 B. (ADNOT. Lucan. 4,577) *sub*

servitium. ISID. orig. 5,27,32 servitus a servando vocata. apud antiquos enim qui in bello a morte servabantur, servi vocabantur.

Servius, –i *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 6 Servius, quod mortua matre in utero servatus est (LYD. mag. 1,23 p. 26,19 W.). PRISC. gramm. II 135,13 servus servi Servius.

serum, –i *n.* *vide* caseus.

servo, –are. *vide* servitus, Servius, servus.

serus, –a, –um. CHAR. gramm. p. 197,21 B. quaedam descendunt ab adverbiis, ut hesternus ... serus. *vide* sera, setius. **serum,** –i *n. subst.* ISID. orig. 5,30,17 serum vocatum a clausis seris, quando iam nox venit, ut unusquisque somno tutior sit.

servus, –i *m.* POMPON. dig. 50,16,239,1 (=FLORENT. dig. 1,5,4,2. INST. Iust. 1,3,3) servorum appellatio ex eo fluxit, quod imperatores nostri captivos vendere ac per hoc servare nec occidere solent (DON. Ter. Ad. 181 servi quod servati sunt, cum eos occidi oporteret iure belli. *sim.* AUG. civ. 19,15 p. 381,28 D. AUG. quaest. hept. 1,153. CASSIOD. in psalm. 118,1221. 2235 A. LYD. mag. 1,11 p. 16,18 W. ISID. diff. 1,525. ISID. orig. 5,27,32. 9,4,43). *thes. gloss. vide* servitium, Servius.

sesamum(sis–), –i *n.* ISID. orig. 17,3,13 sisamum Graecum nomen est.

sessilis, –e. ISID. orig. 10,261 sessilis, quod non videtur stare, sed sedere.

sessio, –onis *f.* *vide* sedeo, sediculum.

sestertius, –i *m.* VARRO ling. 5,173 sestertius, quod semis tertius (CHAR. gramm. p. 96,16 B. sestertius dicitur, quod de tribus assibus semis deficiat. PRISC. gramm. III 408,1 Arruntius ... ait, 'sestertius ... quasi semis tertius ...;' hoc quoque secundum Atticos et Ionas, qui ἥμισυ τρίτον dicebant pro δύο ἥμισυ, teste etiam Didymo [GRF 448,4] qui hoc ponit ostendens ... analogiam Graecorum secutos esse Romanos). *thes. gloss.*

setius. FEST. 343 (PAUL. FEST. 342) setius a sero videtur dictum. Accius in Amphitryone (trag. 93): 'si forte paulo, quam tu, veniam setius.'

severus, –a, –um. CHAR. gramm. p. 400,4 B. severus a saevo (MARTYR. gramm. VII 181,1). ISID. orig. 10,250 severus, quasi saevus verus; tenet enim sine pietate iustitiam.

sex. PHILOX. ap. ORIO p. 112,11 (GRF 444,6) τὸν γὰρ παρ' ἡμῖν ἕξ ἀριθμὸν αὐτοὶ λέγουσι σέξ (FEST. 290 suppum ... ex Graeco, videlicet pro adspiratione ponentes <'s'> litteram ..., item ἕξ sex. FEST. 348 [PAUL. FEST. 349]. DON. Ter. Eun. 478. SERV. ecl. 2,11. PRISC. gramm. II 32,20. 455,6. ISID. orig. 3,3,3). *thes. gloss. vide* sextarius, sextula.

sexatrus, –uum *f.* VARRO ling. 6,14 ab Tusculanis post diem sextum idus ... vocatur sexatrus (FEST. 257 [PAUL. FEST. 255] ut apud Tusculanos ... sexatrus).

sextarius, –i *m.* ISID. orig. 16,26,6 congius sex metitur saxtariis, a quo et sextarii nomen dederunt.

sextilis mensis. CENS. 22,9 Quintilem usque Decembrem perinde a numero. ISID. orig. 5,33,10 Quintilis, quia quintus erat a Martio ...; Sextilis ... quod sextus.

sextula, –ae *f.* ISID. orig. 16,25,14 solidum apud Latinos alio nomine sextula dicitur, quod his sex uncia conpleatur.

sextus, –a, –um. PHILOX. ap. ORIO p. 112,11 (GRF 444,6) μέτρου

τινὸς παρ' αὐτοῖς τὸ ἕκτον λέγεται σέξτον. *vide* senium, sextilis mensis.

Sextus, -i *m.* (*praen. vir.*). VARRO ling. 9,60 ab numero ... ut Quintus, Sextus, Decimus.

sexus, -us *m.* FEST. 334 sexu, natura habituque, ex Graeco, quam illi vocant ἕξιν.

si. *vide* saltem, sis, sodes, sultis.

sibilo. *sub* sifilo.

sibilus, -i *m.* QUINT. inst. 8,6,31 mugitus et sibilus et murmur inde (*sc. ab onomatopoeia*) venerunt.

Sibylla, -ae *f.* VARRO ap. LACT. inst. 1,6,7 (GRF 247,179) M. Varro ... in libris rerum divinarum ...: 'Sibyllinos libros' ait 'non fuisse unius Sibyllae, sed appellari uno nomine Sibyllinos, quod omnes feminae vates Sibyllae sint a veteribus nuncupatae vel ab unius Delphidis nomine vel a consilii deorum enuntiandis. σιούς enim deos, non θεούς, et consilium non βουλήν, sed βόλλαν appellabant Aeolico genere sermonis. itaque Sibyllam dictam esse quasi θεοβούλην (SERV. Aen. 3,445. 6,12. PHILARG. Verg. ecl. 4,4, rec. I. HIER. adv. Iovin. 1,41. ISID. orig. 8,8,1). *vide* Sulla (Sylla), sylla.

Sibyllinus, -a, -um. VARRO ap. LACT. inst. 1,6,7 (GRF 247,179) *sub* Sibylla.

sic. *vide* sica.

sica, -ae *f.* SUET. frg. p. 345 (ap. ISID. orig. 18,6,8) sica a secando dicta ... a quo et sicarii dicti. Tranquillus autem dicit: 'dum cuiusdam gladiatoris in ludum emissi gladius curvatus fuisset ex acie recta, procucurrit unus ad id corrigendum; tumque a pugnante responsum est: ' sic ha pugnabo. inde sicae nomen datum.' ISID. orig. 10,252 sica ... gladius est, a secando vocatus (18,6,8). *vide* sicarius.

Sicani, -orum *m.* (*pop. Italiae et Siciliae*). SERV. Aen. 8,328 Sicani ... secundum non nullos populi sunt Hispaniae, a fluvio Sicori dicti. ISID. orig. 9,2,85 Italus quoque et Sabinus et Sicanus fratres fuerunt, ex quibus nomina populis inposita et regionibus sunt. nam ab Italo Itali, a Sabino Sabini, a Sicano Sicani cognominati sunt. *vide* Sicania.

Sicania, -ae *f.* (*i.q. Sicilia*). DION. HAL. 1,22,2 Σικανοί, γένος Ἰβηρικόν ... ἐνοικισάμενοι ... παρεσκεύασαν ἀφ' ἑαυτῶν Σικανίαν κληθῆναι τὴν νῆσον, Τρινακρίαν πρότερον ὀνομαζομένην (SERV. Aen. 8,328) SOL. 5,7 Sicaniae diu ante Troiana bella Sicanus rex nomen dedit (SERV. auct. ecl. 10,4. MART. CAP. 6,646. ISID. orig. 14,6,32). SERV. auct. Aen. 1,557 Sicanos quidam ... tradunt ... ex Hiberia profugos de nomine fluminis Sicoris, quem reliquerant, Sicaniam nominasse. *thes. gloss.*

Sicanus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Sicania, Siculi(-eli).

sicarius, -i *m.* INST. Iust. 4,18,5 sicarii ... appellantur a sica, quod significat ferreum cultrum. LYD. mag. 2,9 p. 64,26 W. σῖκαν δὲ τὸ ὑποζώνιον ξίφος Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἐξ οὗ σικαρίους τοὺς κρεουργούς. ISID. orig. 10,252 sicarius vocatur quia a perpetrandum scelus telis armatus est. sica enim gladius est, a secando vocatus (18,6,8).

siccus, -a, -um. ISID. orig. 10,262 siccus, quod sit exsucatus; sive per antiphrasin, quod sit sine suco.

sicera. *n.* ISID. orig. 20,3,16 sicera est omnis potio quae extra vinum inebriare potest. cuius licet nomen Hebraeum est, tamen Latinum sonat pro

eo quod ex suco frumenti vel pomorum conficiatur ... quasi sucus.

Sicelus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Sicilia, Siculi(-eli).

Sicilia, -ae *f.* (*insula*). DION. HAL. 1,22,2 τοὔνομα ἡ νῆσος ἐπὶ τούτων (*sc.* Σικελῶν) ἤρξατο Σικελία καλεῖσθαι. 1,22,3 *a Siculo cf. sub* Siculi (SERV. Aen. 8,328 *sub* Sicania. MART. CAP. 6,646 [*cf.* SOL. 5,7]. ISID. orig. 14,6,32 a Siculo Itali fratre Sicilia).

sicilio, -ire. VARRO rust. 1,49,2 sicilienda prata, id est falcibus consectanda quae faenisces praeterierunt ...; a qua sectione arbitror dictum sicilire pratum.

sicinnista, -ae *m.* GELL. 20,3,1*sq.* quos 'sicinistas' vulgus dicit, qui rectius locuti sunt, 'sicinnistas' littera 'n' gemina dixerunt. sicinnium enim genus veteris saltationis fuit.

sicinnium, -i *n.* *vide* sicinnista.

Sicoris, -is *m.* (*fluvius Hispaniae*). *vide* Sicani, Sicania.

Sicula, -ae *f.* (*poculi genus*). ISID. orig. 20,6,3 lagoena et Sicula Graeca nomina sunt, inflexa ex parte ut fieret Latina ...; illi Σικελή, nos Siculam dicimus.

Siculi(-eli), -orum *m.* (*pop. Siciliae*). DION. HAL. 1,22,3 βασιλέα δὲ τούτων ἀποφαίνει (*sc. Hellanicus*) Σικελόν, ἀφ' οὗ τοὔνομα τοῖς τε ἀνθρώποις (*sc. Sicelis*) καὶ τῇ νήσῳ (*sc. Siciliae*) τεθῆναι. SERV. Aen. 1,533 Siculi, a Sicano, Itali fratre. *vide* Sicilia, Volsci.

Siculus(-elus), -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Sicilia.

Sicyon, -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Sicyonia, Sicyonii.

Sicyonia, -ae *f.* (*i.q. Arcadia*). ISID. orig. 14,4,15 ipsa (*sc. Arcadia*) est et Sicyonia, a Sicyone rege, a quo et regnum Sicyoniorum est dictum.

Sicyonii, -orum *m.* HIER. chron. a. Abr. p. 51a a quo (*sc. Sicyone*) Sicyonii nuncupati sunt, qui primum Aegialei vocabantur (ISID. orig. 9,2,71 Sicyonii Graeci sunt nuncupati, a Sicyone rege *cf.* 14,4,15 *sub* Sicyonia).

sideralis, -e. ISID. nat. 1,4 siderales *dies* in quibus sidera moventur et homines a navigationibus excluduntur.

sideritis, -is *f. et* -es, -ae *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,127 *ferrum* trahitur ... magnete lapide ...; sideritim ob id alio nomine vocant. *cf.* 37,58 siderites ferrei splendoris. SOL. 37,23 siderites a contemplatione ferri nihil dissonat (=ISID. orig. 16,15,11).

Sidon, -onis *f.* (*urbs Phoenices*). IUST. 18,3,4 a piscium ubertate Sidona appellaverunt; nam piscem Phoenices sidon vocant (ISID. orig. 15,1,28). ISID. orig. 9,2,22 primogenitus (*sc. filius Chanaam*) Sidon, a quo Sidones, unde et urbs eorum in Phoenice Sidon vocatur.

sidus, -eris *n.* VARRO ling. 7,14 sidera quae quasi insidunt. MART. CAP. 8,817 quidam Romanorum non per omnia ignarus mei stellas ab stando, sidera a considendo ... dicta fuisse commemorat. PRISC. gramm. III 493,20 sidero sidus sideris. ISID. orig. 3,71,4 sidera dicta, quod ea navigantes considerando dirigunt ad cursum consilium. *vide* considero, desidero, praesidero, sideralis.

sifilo, -are. NON. p. 531,2 sifilare (quod nos, vilitatem verbi evitantis, sibilare dicimus) ...; a graeco ducere originem invenimus ...; Homerus (Il. 14,142 θεὸς δέ ἑ σιφλώσειε).

Sigeum, -i *n.* (*oppid. et promunturium Troadis*). SERV. Aen. 2,312 Sigeum ... dictum est propter Herculis taciturnitatem, qui prohibitus

hospitio a Laomedonte simulavit abscessum, et inde contra Troiam per silentium venit, quod dicitur σιγή (=ISID. orig. 14,7,2).

sigillum, -i *n.* PRISC. gramm. II 110,25 signum sigillum (III 497,12. ISID. orig. 19,32,1 signa eorum [*sc. anulorum*] per diminutionem sigilla: nam signa maiora sunt, sigilla vero quasi minora signa).

signator, -oris *m.* ISID. orig. 10,266 signatores, quod testamentum signent.

signifer, -feri *m.* PRISC. gramm. III 497,14 ab *signo* derivatum ...; signifer et antesignanus. *thes. gloss.*

significo, -are. PRISC. gramm. III 497,14 ab *signo* derivatum ...; significo, significas. *vide* signum.

signio, -ire. PRISC. gramm. II 497,13 ab *signo* derivatum ...; signio signis. *vide* insignio.

signo, -are. PRISC. gramm. III 497,13 ab *signo* derivatum ...; signo signas. *vide* signator, signum.

signum, -i *n.* VARRO ling. 7,14 signa dicuntur eadem et sidera. signa quod aliquid significent, ut libra aequinoctium (CASSIOD. in psalm. 85,17 l. 317 A. signum dicitur ab eo quod ventura significet. 134,9 l. 168 A.). *vide* antesignanus, designo, insignis, resigno, sigillum, signifer, significo, signio, signo.

silatum. FEST. 347 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 346) <silatum antiqui> pro eo, quod nunc ianticulum dicim<us, appellabant,> quia iaiuni (ieiuni PAUL.) vinum sili cond<itum ante meridiem obsorbebant.>

silentiarius, -i *m.* LYD. mens. 1,30 p. 15,6 W. ἐκ τῆς περὶ τὴν σιγὴν σπουδῆς – σιλέντιον δ' αὐτὴν πατρίως καλοῦσιν – σιλεντιαρίους ἔκριναν ὀνομάζειν αὐτούς.

silentium, -i *n.* *vide* consilium, silentiarius, silicernium. **silentium noctis.** VARRO ling. 6,7 ab eo quod sileretur silentium noctis.

Silenus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* silo.

sileo, -ere. CHAR. gramm. p. 393,26 B. silet cuius loquentis sermo comprimitur ab ipsa significatione litterae 's'. *vide* silentium noctis, silicernium.

silex, -icis *m.* ISID. orig. 16,3,1 silex est durus lapis, eo quod exiliat ab eo ignis dictus. *vide* silicernium.

silicernium, -i *n.* PAUL. FEST. 295 *cf.* FEST. 294 silicernium erat genus farciminis, quo fletu familia purgabatur. dictum autem silicernium, quia cuius nomine ea res instituebatur, is iam silentium cerneret. NON. p. 48,3 silicernium pessime intellegentes ita posuisse Terentium (Ad. 587) putant, quod incurvitate silices cernat senex. silicernium est proprie convivium funebre, quod senibus exhibetur. DON. Ter. Ad. 587 silicernium cena quae infertur dis manibus, quod eam silentes cernant, id est umbrae possideant, vel quod qui haec inferant, cernant tantum neque degustent ... ; et erit silicernium senex, qui iam iamque silentibus umbrisque cernendus sit. et sic est melius quam, ut quidam γέροντα interpretantur putantes γῆν ὁρῶντα, sic et nos silicernium intellegere, hoc est silicem cernentem senem (EUGRAPH. Ter. ad l.), dum incurvus est, dum vel stratae saxo viae est intentus vel sarcophagi iam iamque appropinquantis sibi. SERV. Aen. 5,92 leviter gustavit epulas super positas, quae silicernium vocantur quasi silicenium, super silicem positum. FULG. serm. ant. 8 silicernios dici voluerunt senes

iam incurvos quasi iam sepulchrorum suorum silices cernentes. *thes. gloss.*

siligineus panis. ISID. orig. 20,2,15 siligineus panis a frumenti genere nuncupatur; siligo enim genus est tritici.

siligo, -inis *f.* ISID. orig. 17,3,7 siligo genus tritici a selecto dictum; nam in pane species eius praecipua est. *vide* siligineus panis.

siliqua, -ae *f.* (i) *arbor*: ISID. orig. 17,7,29 xyliglycon, quam Latini corrupte siliquam vocant, ideo a Graecis tale nomen accepit, eo quod ligni eius fructus sit dulcis. ξύλον quippe dicunt lignum, γλυκύ dulce. (ii) *nummus*: ISID. orig. 16,25,9 siliqua vicesima quarta pars solidi est, ab arbore, cuius semen est, vocabulum tenens.

silo, -onis *m.* NON. p. 25,17 silones superciliis prominentibus dicti ... quod Silenus hirsutis superciliis fingeretur.

Silo, -onis *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,158 avibus, serpentibus, piscibus foramina tantum ad olfactus sine naribus; et hinc cognomina Simorum, Silonum.

silva, -ae *f.* FEST. 290 suppum ... ex Graeco, videlicet pro adspiratione ponentes <'s'> litteram, ut cum idem ὕλας dicunt, et nos silvas. ISID. orig. 1,29,4 quaedam ex Graeca etymologia orta et declinata sunt in Latinum, ut silva, domus. 17,6,5 silva dicta quasi xylva, quod ibi ligna caedantur; nam Graeci ξύλον lignum dicunt. multa enim Latina nomina Graecam plerumque etymologiam recipiunt. *vide* Silvanus, Silvius.

Silvanus, -i *m.* (*deus*). SERV. georg. 1,20 Silvanus deus est silvarum. PROB. Verg. ad l. quem quia in silva primum agrestes conspexerant, ut Deum venerati Silvanum appellaverunt. PS. AUR. VICT. orig. 4,6 Silvanum a silvis ... dixerunt.

silvicola, -ae. ISID. orig. 10,16 agricola, a colendo agro, sicut silvicola.

Silvius, -i *m.* (*nom. regum Albanorum*). LIV. 1,3,6 Silvius deinde regnat Ascani filius, casu quodam in silvis natus. DION. HAL. 1,70,2 Σιλούιον ὀνομάσας ἀπὸ τῆς ὕλης, ὥσπερ ἂν εἴ τις Ἑλλάδι γλώσσῃ λέξειεν Ὑλαῖον. OV. fast. 4,42 Postumus hinc, qui quod silvis fuit ortus in altis, Silvius in Latia gente vocatus erat. AUG. civ. 18,20 p. 281,31 D. reges Latinorum ... cognominabant Silvios; ab eo quippe, qui filius Aeneae primus dictus est Silvius. PRISC. gramm. II 135,14 silva Silvius.

silus, -a, -um. *vide* silatum.

Simalio, -onis *m.* (*nom. vir.*). DON. Ter. Eun. 774 mire composita ad contemptum nomina legionariorum; nam ... Simalio a simio vel a simia derivatum est ob foeditatem oris vel nasi.

simbella, -ae *f.* VARRO ling. 5,174 simbella, quod libellae dimidium, quod semis assis.

simia, -ae *f.* SERV. ecl. 10,7 'simae' graecum est nomen, id est pressis naribus, unde et simias dicimus (ISID. orig. 12,2,30 *qui add.* alii simias Latino sermone vocatos arbitrantur, eo quod multa in eis similitudo rationis humanae sentitur; sed falsum est). *vide* Simalio.

similitudo, -inis *f.* *vide* simia, simulacrum.

Simius, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,158 *sub* Silo. *vide* Simulo.

Simo, -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Simulo.

simplus, -a, -um. *vide* sipla.

simpulatrix, -icis *f.* PAUL. FEST. 337 simpulum vas parvulum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur; unde et mulieres rebus

divinis deditae simpulatrices.

simpulum, –i *n.* *vide* simpulatrix.

simpuvium, –i *n.* VARRO ling. 5,124 qui sumebant minutatim, a sumendo simpuvium nominarunt.

simul. *vide* simultas, sodalis.

simulacrum, –i *n.* CASSIOD. in psalm. 96,7 l. 143 A. simulacrum, a simulatione sacra compositum, quod illis detur honor alienus. ISID. orig. 8,11,6 simulacra ... a similitudine nuncupata, eo quod manu artificis ... eorum vultus imitantur in quorum honore finguntur. *vide* simulator.

simulatio, –onis *f.* *vide* simulacrum, simultas.

simulator, –oris *m.* ISID. orig. 10,251 simulator dicitur a simulacro; gestat enim similitudinem eius, quae non est ipse.

Simulo, –onis *m.* (*nom. vir.*). DON. Ter. Ad. 352 Simulo nomen ... diminutivum a Simo vel a Simone.

simultas, –atis *f.* PAUL. FEST. 337 simultas, id est odium, dicta ex contrario, quia minime sint odientes se simul; potest et a simulatione dicta existimari, quia simulata loquuntur ad invicem.

simus, –a, –um. *vide* simia.

Simus, –i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,158 *sub* Silo. *vide* Simulo.

sinapis, –is *f.* ISID. orig. 17,10,10 sinapis appellatur, quod foliis sit similis napis.

sincerus, –a, –um. DON. Ter. Eun. 177 sincerum purum sine fuco et simplex est, ut mel sine cera. ISID. orig. 10,242 sincerus, quasi sine corruptione.

sinciput, –pitis *n.* VEL. gramm. VII 78,16 'n' littera in locum 'm' ... succedit, ut ... sinciput, quod est semicaput. DOSITH. gramm. VII 389,3 ex compositis dictionibus quaedam fiunt ex duobus imperfectis, ut sinciput, cum intellagatur sematum caput (=CHAR. gramm. p. 15,1 B.). *thes. gloss.*

sine. *vide* sedulus, segnis, sepelio (sepultus), sepulcrum, sincerus, sinister, spurius.

singillatim. *sub* singulatim.

singularius, –i *m. subst.* LYD. mag. 3,7 p. 92,8 W. σιγγουλαρίους δὲ τοὺς εἰρημένους καλεῖσθαι συμβέβηκεν ἐκ τοῦ ἑνὶ βεραίδῳ χρωμένους ἤγουν ἑνὶ δηλονότι παρίππῳ ἐπὶ τὰς ἐπαρχίας ὁρμᾶν. σιγγουλάριον γὰρ τὸν μονήρη Ἰταλοῖς ἔθος καλεῖν.

singulatim. NON p. 176,6 singulatim et singillatim, a singulis. *thes. gloss.*

singuli, –ae –a. *vide* singulatim.

sinister, –tra, –trum. PLUT. quaest. Rom. 78 p. 282 D. τὸ ... ἀριστερὸν 'σίνιστρον' ὀνομάζουσι, τὸ δ' ἐφεῖναι 'σίνερε' καὶ 'σίνε' λέγουσιν, ὅταν ἐφεῖναι παρακαλῶσι. τὸν οὖν ἐφιέντα τὴν πρᾶξιν οἰωνὸν σινιστέριον ὄντα σίνιστρον οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνουσιν οἱ πολλοὶ καὶ ὀνομάζουσιν. SERV. Aen. 2,693 sinistrum ... a sinendo dictum, quantum ad auguria pertinet, quod nos agere aliquid sinat. ISID. orig. 11,1,68 sinixtra ... vocata quasi sine dextra, sive quod rem fieri sinat. a sinendo enim sinixtra est nuncupata. *thes. gloss.*

sino, –ere. *vide* senator, senatus, sinister.

Sinope, –es *f.* (*urbs Paphlagoniae*). *vide* sinopis.

sinopis, –idis *f.* PLIN. nat. 35,31 sinopis inventa primum in Ponto est; inde nomen a Sinope urbe (=ISID. orig. 19,17,3).

sinum, -i *n.* VARRO ling. 5,123 vas vinarium grandius sinum ab sinu, quod sinum maiorem cavationem quam pocula habebant.

sinuo, -are. SERV. Aen. 2,208 sinuat ... flectit in sinus. *add.* auct. sinuat a sinu, ut a fluctu fluctuat. *vide* sinus.

sinuatus, -us *m.* *vide* sinus.

sinus, -us *m.* PRISC. gramm. II 262,14 sinus a sinuatu (263,12). ISID. diff 1,530 sinum dicimus sinuatae vestis receptaculum. *vide* insinuo, sinum, sinuo.

siparum, -i *n.* ISID. orig. 19,3,4 siparum genus veli ...; quod ex separatione existimant nominatum.

sipho(sifon), -onis *m.* ISID. orig. 20,6,9 sifon vas appellatum quod aquas sufflando fundat.

sipla, -ae *f.* ISID. orig. 19,26,5 sipla tapeta ex una parte villosa, quasi simpla.

siremps. PAUL. FEST. 345 (*cf.* FEST. 344) siremps dicitur quasi similis res ipsa.

Siren, -enis *f.* MACR. somn. 2,3,1 Siren dea canens Graeco intellectu valet. FULG. myth. 2,8 p. 48,9 Sirenae ... Grece tractoriae dicuntur; tribus enim modis amoris inlecebra trahitur ...; (p. 49,2) sirene enim Grece trahere dicitur. *thes. gloss. vide* Sirenides.

Sirenides, -um *f.* HYG. fab. 141,3 *a Sirenibus* locus Sirenides cognominatur, qui est inter Siciliam et Italiam.

Sirius, -i *m.* (*stella*). SCHOL. Germ. Bas. p. 95 Sirium dicunt ab ardore. HYG. astr. 2,35,2 Canis habet ... *stellam* quam Isis suo nomine statuisse existimatur et Sirion appellasse propter flammae candorem, quod eiusmodi sit ut praeter ceteras lucere videatur (=ISID. nat. 26,14. *cf* ISID. orig. 3,71,15).

sirpea(scirp-), -ae *f.* VARRO ling. 5,139 sirpea, quae virgis sirpatur, id est colligando implicatur, in qua stercus aliudve quid vehitur.

sirpiculus(scirp-), -a, -um. VARRO ling. 5,137 falces sirpiculae vocatae ab sirpando, id est ab alligando; sic sirpata dolia quassa, cum alligata his, dicta.

sirpicus, -a, -um. SOL. 27,49 dictum est primum lac sirpicum, quoniam manat in modum lacteum.

sirpo(scirp-), -are. *vide* sirpea, sirpiculus.

sis. PAUL. FEST. 296 (*cf.* FEST. 297) sis pro si vis (FEST. 343. DON. Ter. Eun. 799).

sisamum. *sub* sesamum.

sispes. *sub* sospes.

sisto, -ere. *vide* solstitium.

sistrum, -i *n.* ISID. orig. 3,22,12 sistrum ab inventrice vocatum. Isis enim regina Aegyptiorum id genus invenisse probatur.

sisymbrium, -i *n.* VARRO ling. 5,103 item ex his Graecis Latina ... sisymbrium a σισυμβρίῳ. *thes. gloss.*

sitarchia(-arcia), -ae *f.* ISID. orig. 20,9,6 sitarciae nautarum sunt, ab eo quod sutae sunt.

Sithon, -onis *m.* (*nom. vir. vel montis*). *vide* Sithonius.

Sithonius, -a, -um. PHILARG. Verg. ecl. 10,66 rec. I 'Sithonias' idest a Sithone idest Phyllidis fratre. *ibid.* rec. II 'Sithonias' idest Sithon mons

Thraciae.

siticen, -inis *m.* AT. CAP. ap. GELL. 20,2,3 (GRF 563,1) in Capitonis Atei Coniectaneis invenimus, siticines appellatos qui apud sitos canere soliti essent, hoc est vita functos et sepultos (NON. p. 54,20).

sitio, -ire. *vide* situla.

sitis, -is *f.* *vide* situla.

situla, -ae *f.* (i) *vas*: ISID. orig. 20,6,4 situla, quod sitientibus apta sit ad bibendum. (ii) *anguis*: ISID. orig. 12,4,13 dipsas, genus aspidis, qui Latine situla dicitur, quia quem momorderit siti perit.

situs, -us *m.* *vide* siticen, sentix.

smaragdus, -i *m.* SCHOL. Stat. Theb. 5,432 Ismarii Aquilonis filios, id est Thraces a monte Ismaro ...; et ideo pretiosiores dicuntur a nimietate frigoris virides lapides, qui smaragdi nuncupantur. ISID. orig. 16,7,1 smaragdus a nimia viriditate vocatus; omne enim satis viride amarum dicitur.

smilax, -acis *f.* (*herba*). PLIN. nat. 16,154 *smilax* infausta omnibus sacris ... quoniam sit lugubris virgine eius nominis propter amorem iuvenis Croci mutata in hunc fruticem.

Smintheus(-ius), -i *m.* (*cogn. Apollinis*). SERV. auct. Aen. 3,108 *Teucer* templum Apollini constituit, quem Sminthium appellavit. Cretenses enim murem sminthicem dicunt. alii ... dicunt ... sminthos mures vocari a Phrygibus.

Smyrna, -ae *f.* (*urbs Ioniae*). ISID. orig. 13,21,22 Hermus fluvius Asiae qui Smyrneos secat campos, et ipse fluctibus aureis et harenis plenus; a quo et Smyrna vocata est (15,1,39 vocata Smyrna quod eius campos Ermus fluvius secat).

smyrnion, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 27,133 odor (*sc. smyrnii radicis*) murrae habet qualitatem, unde et nomen.

sobrinus, -i *m.* DON. Ter. Andr. 801 sobrini sunt consobrinorum filii ...; verum ut alii putant, de sororibus nati, ut sint sobrini quasi sororini (*cf.* Hec. 459). *thes. gloss.*

sobrius, -a, -um. DON. Ter. Andr. 778 sobrius est sanae mentis quasi sebrius, hoc est quasi separatus ab ebrio, ut secretus separatus ab his qui cernuntur.

Sobrius vicus. FEST. 297 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 296) Sobrium vicum <dictum putant ...> et Aelius (GRF 66,35) quod i<n eo nullus tabernae> locus neque caup<onae fuerit:> ali, quod in eo M<ercurio lacte, non> vino, solitum <sit supplicari>.

socculus(socellus), -i *m.* ISID. orig. 19,34,12 *sub* soccus. *thes. gloss.*

soccus, -i *m.* ISID. orig. 19,34,12 socci, cuius diminutivum socelli, appellati inde quod saccum habeant, in quo pars plantae inicitur. *thes. gloss.*

socer, -eri *m.* ISID. orig. 9,6,19 socer ... et socrus, quod generum vel nurum sibi adsocient.

societas, -atis *f.* *vide* socius.

socius, -i *m. subst.* ISID. orig. 10,245 socii dicuntur propter periculi aut operis societatem.

socordia, ae *f.* FEST. 293 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 292) socordiam quidam <pro ignavia posuerunt;> M. Cato (orig. 7,15) pro stultitia posuit ...; conposi<tum autem videtur ex se (si PAUL.),> quod est sine, <et

corde>.

socrus, -us *f.* ISID. orig. 9,6,19 *sub* socer.

sodalis, -is *m.* FEST. 297 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 296) sodalis <quidam dictos esse pu>tant, quod una s<ederent et essent;> alii, quod ex suo d<atis vesci soliti essent;> alii, quod inter se <invicem suade>rent, quod utile ess<et>. AUG. serm. 88,7 sodales ... dicti sunt, quod simul edant, quasi simul edales. ISID. orig. 10,245 sodales dicuntur qui ad symbolum convenire consueverunt, quasi suadentes.

sodes. CIC. orat. 154 (*affertur* ap. NON. p. 177,22) libenter ... copulando verba iungebant, ut sodes prout 'si audes' (FEST. 297 [PAUL. FEST. 296]. 343. DON. Ter. Andr. 85. Hec. 753). *thes. gloss.*

sol, solis *m.* VARRO ling. 5,68 sol vel quod ita Sabini, vel quod solus ita lucet, ut ex eo deo dies sit (CASSIOD. in psalm. 103,22 l. 490 A. quod solus ita lucet *eqs.*). CIC. nat. deor. 2,68 cum sol dictus sit vel quia solus ex omnibus sideribus est tantus vel quia cum est exortus obscuratis omnibus solus apparet (nat. deor. 3,54. FIRM. err. 17,1 Solem dici voluerunt, non quia solus est, ut quidam volunt ... sed ideo Sol appellatur quia cum ortus fuerit obscuratis ceteris sideribus luceat solus. LACT. inst. 2,9,12. ISID. nat. 24,1. ISID. orig. 3,71,1). FIRM. math. 5 praef. 5 Sol ... qui solus ianuas aperis sedis supernae. MACR. Sat. 1,17,7 Chrysippus Apollinem ὡς οὐχὶ τῶν πολλῶν καὶ φαύλων οὐσιῶν τοῦ πυρὸς ὄντα, primam enim nominis litteram retinere significationem negandi, ἢ ὅτι μόνος ἐστὶ καὶ οὐχὶ πολλοί, nam et Latinitas eum, quia tantam claritudinem optinuit, solem vocavit (ISID. orig. 8,11,53 Apollinem ... Solem dixerunt, quasi solum). MACR. somn. 1,20,4 quod talis solus appareat, sol vocetur. MART. CAP. 2,188 Solem te Latium vocitat, quod solus honore post patrem sis lucis apex. BOETH. cons. 5 carm. 2,14 quem, quia respicit omnia solus, verum possis dicere solem. FULG. myth. 1,12 p. 23,9 sol vero dicitur aut ex eo quod solus sit aut quod solite per dies surgat et occidat. LYD. mens. 2,4 p. 21,21 W. καὶ Ῥωμαῖοι δὲ αὐτὸν Σόλεμ ἤτοι μόνον λέγουσι. *thes. gloss. vide* sal, solarium, solifuga, solipugna, solisequia, solstitialis, solstitium, Solurius, subsolanus, sulcus, Thule.

solacium, -i *n.* ISID. orig. 10,38 inde dictus consolator, quod soli se adplicat cui loquitur, et solitudinem levat adloquio suo. hinc et solacium.

solago, -inis *f.* (*herba*). PS. APUL. herb. interpol. 63,7 nomen accepit *solago* ... quod aestivo solstitio floreat et quod solis motibus folia convertat.

solamen, -inis *n.* PRISC. gramm. II 118,9 solor solamen.

solarium, -i *n.* VARRO ling. 6,4 solarium dictum id, in quo horae in sole inspiciebantur. ISID. orig. 15,3,11 solaria, quia patent soli (15,3,12).

solea, -ae *f.* (i) *proprie*: ISID. orig. 19,34,11 soleae sunt quibus tantum pedum plantae teguntur, dictae a solo pedum. (ii) *piscis*: ISID. orig. 12,6,6 a figura ... ut solea, quod sit instar calciamentorum soleis.

soleo, -ere. *vide* sollemnitas.

Soli(Soloe), -orum *m.* (*urbs Ciliciae*). *vide* soloecismus.

soliar, -aris *n.* FEST. 298 *sub* solium.

soliditas, -atis *f.* *vide* solium, solum.

solidus, -a, -um. FEST. 293 (PAUL. FEST. 292) sollum Osce totum et solidum significat, unde ... quae nulla parte laxata cavaque sunt, solida nominantur. *vide* solium, solum. **solidum,** -i *n. subst.* (*nummus*). CASSIOD.

var. 1,10,5 sex milia denariorum solidum esse voluerunt, scilicet ut radiantis metalli formata rotunditas aetatem mundi, quasi sol aureus, convenienter includeret. ISID. orig. 16,15,14 solidum nuncupatum, quia nihil illi deesse videtur; solidum enim veteres integrum dicebant et totum.

solifuga, *vel* **solipugna,** -ae *f.* (*formicae vel araneae genus*). FEST. 301 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 300). solipu<gna genus bestiolae> maleficae, quo<d acrius concitatiusque> fit fervore sol<is, unde etiam nomen> traxit. SOL. 4,3 solifuga dicta quod diem fugiat (ISID. orig. 12,3,4).

solitaurilia, *vel* **suovetaurilia,** -ium *n.* FEST. 293 (PAUL. FEST. 292) solitaurilia hostiarum trium diversi generis immolationem significant, tauri, arietis, verris; quod omnes eae solidi integrique sint corporis ..., quia sollum Osce totum et solidum significat. QUINT. inst. 1,5,67 Solitaurilia iam persuasum est esse Suovetaurilia, et sane ita se habet sacrum, quale apud Homerum (*e.g.* Od. 11,130) quoque est. CHAR. gramm. p. 139,7 B. Suovetaurilia quidam putant dicenda a victimis sue ove tauro (PS. ASCON. div. in Caec. p. 189,21). sed Valgius de rebus per epistulam quaesitis (GRF 484,2) solitaurilia dicta ait esse a solis maribus; tauri autem nomen pro omnibus maribus sumptum esse.

solite. *adv.* *vide* sol.

solium, -i *n.* VARRO ling. 5,128 ab sedendo appellatae sedes, sedile solium. FEST. 298 (PAUL. FEST. 299) solia (solla PAUL.) appellantur sedilia, in quibus non plures singulis possint sedere; ideoque soliar sternere dicuntur, qui sellisternium habent. FEST. 340 'd' littera in 'l' conversa; ut etiam in sella factum est ... et solio. SERV. Aen. 1,506 solium proprie est armarium uno ligno factum, in quo reges sedebant propter tutelam corporis sui, dictum quasi solidum (7,169). 7,169 secundum alios a soliditate dictum, secundum Asprum per antistichon ... quasi sodium a sedendo (LYD. mag. 1,7 p. 13,2 W. ISID. orig. 20,11,10). *add.* auct. quod solum id est unum capit. ISID. diff. 1,524 solium ... vel a solis sessione, vel a soliditate dictum.

sollemne, -is *n.* FEST. 298 (PAUL. FEST. 299) sollo Osce dicitur id quod nos totum vocamus ...; sollemne, quod omnibus annis praestare debet.

sollemnitas, -atis *f.* ISID. orig. 6,18,1 sollemnitas a sacris dicitur, ita suscepta ut mutari ob religionem non debeat, ab sollo, id est firmo atque solido nominata. vel ex eo quod soleat fieri in anno.

sollers, -rtis. FEST. 293 (PAUL. FEST. 292) sollum Osce totum et solidum significat. unde ... homo bonarum artium sollers (298 [PAUL. FEST. 299]). DON. Ter. Eun. 478 sollers quasi totus ex arte consistens, ut ὅλος ἐν ἀρετῇ, quod Latini 's' littera pro 'h' solus in arte. huic iners contrarium nam sollers quasi ὅλης ἀρετῆς dictus, ut ὅλον solum. ISID. orig. 10,243 sollers, quod sit sollicitus in arte et utilis. *thes. gloss. vide* sollicitus.

sollicito, -are. FEST. 351 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 350) sollicitare quidam dictum putant velu<t solo citare, id est> ex suo loco ac sententia <movere. solum autem> quin significet locum, quis <dubitet?>.

sollicitudo, -inis *f.* *vide* praesul.

sollicitus, -a, -um. ISID. orig. 10,244 sollicitus, quia sollers et citus atque inrequietus. *vide* sollers.

sollicurius, -a, -um. FEST. 298 sollo Osce dicitur id quod nos totum vocamus ...; item Livius sollicuria, in omni re curiosa.

sol(l)iferreum, -i *n.* FEST. 293 (PAUL. FEST. 292) sollum Osce totum

et solidum significat, unde tela quaedam solliferria vocantur tota ferrea (FEST. 298 [PAUL. FEST. 299]).

sollus, -a, -um. *vide* solidus, solitaurilia, sollemne, sollemnitas, sollers, sollicuria, sol(l)iferreum.

Soloe. *sub* Soli.

soloecismos, -i *m.* SACERD. gramm. VI 449,18 soloecismos dictus est duobus modis, vel quod sit τοῦ σῴου λόγου αἰκισμός, id est integre laesio dictionis, vel quod aliquando Σόλοικοι, Cilicienses cives, Athenas profecti non integre loquentes vitioso sermoni de vocabulo suo nomen dederunt (DIOM. gramm. I 453,24 vel a civitate Ciliciae quae Soloe olim dicebatur [POMP. gramm. V 288,28. ISID. orig. 1,33,2] SERV. gramm. IV 445,36).

solor, -ari. *vide* solamen.

Solorius(-urius), -i *m.* (*mons Hispaniae*). ISID. orig. 14,8,16 Solurius a singularitate dicitur, quod omnibus Hispaniae montibus solus altior videatur (*add.* TU sive quod oriente sole ante radius eius quam ipse cernatur).

solsequia, -ae *f. vel* -um, -i *n.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,37 heliotropum nomen accepit primo quod aestivo solstitio floreat, vel quod solis motibus folia circumacta convertat. unde et a Latinis solsequia nuncupatur.

solstitialis, -e. ISID. nat. 1,5 solsitiales dies sunt, in quibus sol stat, crescente spatio dierum vel noctium.

solstitium, -i *n.* VARRO ling. 6,8 solstitium, quod sol eo die sistere videbatur. aut quod ad nos versum proximus est sol (*Sp.*; proximum est *codd.*) solstitium. COMMENT. Lucan. 2,18 iustitium quando ius stat ... sicut solstitium dicitur. ISID. nat. 8,2 sostitium ... dicitur quasi solis statio (ISID. orig. 5,34,1). *thes. gloss.*

solum, -i *n.* VARRO ling. 5,22 poetae appellarunt summa terrae quae sola teri possunt, sola terrae. 6,2 consuetudo nostra multa declinavit a vetere, ut ab solu solum, ab Loebeso Liberum, ab Lasibus Lares. ISID. orig. 11,1,115 solum inferior pars pedis, dictum quia eo terrae vestigia imprimimus. sed et solum dicitur omne quod aliquid sustinet, quasi solidum: unde et terra solum, quod cuncta sustineat; et solum pedis, quod totam corporis molem portat. 14,8,24 solum est omne quod sustinet, a soliditate dictum scilicet. *vide* exsilium, exsul, exsulo, solea, sollicito.

solus, -a, -um. DON. Ter. Eun. 478 *sub* sollers. *vide* consolator, sol, solacium, soliar, solitaurilia, solium, sollers, Solorius.

somniculosus, -a, -um. NON. p. 172,25 somniculosus, quod ad somnos vocet.

somnium, -i *n.* *vide* insomnium.

somnurus, -a, -um. NON. p. 172,1 somnuras dixit, quae in somnis videantur.

somnus, -i *m.* *vide* somniculosus, somnurus.

sono, -are. *vide* consonans.

sons, -ntis. *vide* sonticus.

sonticus, -a, -um. FEST. 290 sonticum morbum in XII (2,2) significare ait Aelius Stilo (GRF 66,36) certum cum iusta causa; quem nonnulli putant esse, qui noceat, quod sontes significat nocentes. PAUL. FEST. 111 insons extra culpam, a quo dici morbus quoque existimatur sonticus, quia perpetuo noceat. VENUL. dig. 21,1,65,1 quotiens morbus sonticus nominatur, eum significari Cassius ait, qui noceat ...; sontes enim nocentes dici.

sophista, –ae *m.* PRISC. gramm. II 143,11 σοφιστής ... sophista. *thes. gloss.*

sorbeo, –ere. VARRO ling. 6,84 sorbere, item bibere a vocis sono.

sordeo, –ere. EUTYCH. gramm. V 488,6 a nomine ... plurali quod est hae sordes, sordeo sordes ... verbum deductum, cum fecisset ex se nomen mobile sordidus, ab eo verbum derivans sordido sordidas. *vide* sordidus.

sordes, –is *f.* *vide* sordeo, surdus.

sordido, –are. EUTYCH. gramm. V 488,8 *sub* sordeo.

sordidus, –a, –um. EUTYCH. gramm. V 488,7 *sub* sordeo. *vide* sordido.

sorex, –icis *m.* ISID. orig. 12,3,2 sorex Latinum est, eo quod rodat et in modum serrae praecidat.

sorites, –ae *m.* CIC. ac. 2,49 soritas hoc vocant, quia acervum efficiunt uno addito grano (*cf.* 2,92 nec hoc in acervo tritici solum unde nomen est). CIC. div. 2,11 ad modum soriti resistas – quem, si necesse sit, Latino verbo liceat acervalem appellare ...; ut ... multa verba Graecorum, sic 'sorites' satis Latino sermone tritus est.

soriticus, –a, –um. GLOSS. IV Plac. S 23 soritica est ars vel argumentum philosophorum; σωρός Graece acervum dicitur; aiunt enim in hoc acervo puta frumenti si addideris granum unum, et alium et tertium capere potest, sic ut ad infinitum procedat.

soror, –oris *f.* ANT. LAB. ap. GELL. 13,10,3 (GRF 559,7) in quarto Ad *Preatoris* Edictum libro ... 'soror,' inquit *Antistius Labeo*, 'appellata est, quod quasi seorsum nascitur separaturque ab ea domo in qua nata est et in aliam familiam transgreditur' (=NON. p. 52,4). ISID. orig. 9,6,12 soror est ex eodem semine dicta, quod sola cum fratribus in sorte agnationis habeatur. *vide* consobrinus, sororicida, Sororium Tigillum, uxor.

sororicida, –ae *m.* PRISC. gramm. II 26,12 soror sororis sororicida.

Sororium Tigillum. (*locus Romae*). PAUL. FEST. 307 sororium tigillum appellabatur locus sacer in honore Iunonis, quem Horatius quidam statuerat causa sororis a se interfectae, ob suam expiationem.

sors, –tis *f.* VARRO ling. 6,65 hinc etiam (*sc. a serendo*), a quo ipsi consortes, sors; hinc etiam sortes, quod in his iuncta tempora cum hominibus ac rebus; ab his sortilegi; ab hoc pecunia quae in faenore sors est (*cf.* 5,183 quae cum accederet ad sortem usu, usura dicta, ut sors quod suum fit sorte), impendium quod inter se iungit. *vide* consors, dissors, exsors, sortiger, sortilegus.

sortiger, –geri. ADNOT. Lucan. 9,512 sortiger qui sortes gerat, vel corniger, ut est armiger.

sortilegus, –a, –um. VARRO ling. 6,65 *sub* sors. ISID. orig. 8,9,28 sortilegi sunt qui ... per quasdam, quas sanctorum sortes vocant, divinationis scientiam profitentur. *thes. gloss.*

sospes, –itis. FEST. 343 sispitem Iunonem, quam vulgo sospitem appellant, antiqui usurpabant, cum ea vox ex Graeco videatur sumpta, quod est σώζειν.

spadix, –icis. GELL. 2,26,9 nam poeniceus quem tu Graece φοίνικα dixisti, noster est et rutilus et spadix ...; exuberantiam ... significant ruboris, quales sunt fructus palmae arboris non admodum sole incocti, unde spadici et poeniceo nomen est; σπάδικα enim Dorice vocant avulsum a palma termitem cum fructu (3,9,9). PROB. Verg. georg. 3,82 'spadices' ... palmae,

cuius iam deficit color, colorem dicit. Siculi enim palmam, quam Graeci φοίνικα appellant, vocant σπάδικα (ISID. orig. 12,1,49). *thes. gloss.*

spado, –onis *m.* ISID. orig. 17,5,6 spadones sunt surculi fruge carentes, ex ipsa appellatione, quod sint inhabiles fructu et sterilitate affecti.

spargo, –ere. *vide* sparus.

Spargos, –i *f.* (*nom. mul.*). IUST. 1,4,14 nutrici postea nomen Spargos fuit, quia canem Persae sic vocant.

Sparta, –ae *f.* (*urbs Laconiae*). HIER. chron. a. Abr. p. 33b Sparta condita est a Sparto filio Foronei (ISID. orig. 15,1,47 Sparta ab Sparto filio Phoronei vocata).

Spartanus, –a, –um. ISID. orig. 9,2,81 ex promiscuo virginum concubitu iuvenes de incertis parentibus nati ex nota materni pudoris Spartani vocati sunt (*cf. Gk.* σπαρτοί < σπείρω). ISID. orig. 15,1,47 ipsam ... esse Spartam quam et Lacedaemoniam civitatem, atque inde Lacedaemonios Spartanos dici.

Sparti(–oe), –orum *m.* (*nom. myth.*). HIER. chron. a. Abr. p. 53b *Spartos* Palaefatus scribit, cum proximarum esset regionum, adversum Cadmum subito constitisse et propter repentinos quasi de terra contractus et ex omni parte confluitus Spartos vocatos. HYG. fab. 178,5 *draco* cum socios Cadmi interfecisset a Cadmo lapide est interfectus, dentesque eius Minerva monstrante sparsit et aravit, unde Spartoe sunt enati.

spartum, –i *n. vel* –us, –i *m.* ISID. orig. 17,9,103 spartus frutex virgosus sine foliis, ab asperitate vocatus. *vide* spira, sporta.

Spartus, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Sparta.

sparus, –i *m. pl.* –a, –orum *n.* VARRO ap. SERV. auct. Aen. 11,682 (GRF 369,455) Varro ait sparum telum missile, a piscibus ducta similitudine, qui spari vocantur. alii sparus a spargendo dici putant. PAUL. FEST. 331 (*cf.* FEST. 330) spara parvissimi generis iacula a spargendo dicta. ISID. orig. 12,6, 31 sparus (*sc. piscis*) a lancea missile nomen traxit, quod eiusdem figurae sit. terrestria enim prius inventa sunt quam marina. nam sparus est telum rusticanum missile, ab spargendo dictum. *thes. gloss.*

spatha, –ae *f.* ISID. orig. 18,6,4 spatha a passione dicitur, Graeco verbo, quoniam παθεῖν Graece dicitur pati ...; alii spatam Latine autumant dictam, eo quod spatiosa sit, id est lata et ampla: unde et spatula in pecoribus. *vide* semispatium.

spatiosus, –a, um. *vide* spatha, spatula.

spatium, –i *n.* ISID. orig. 15,9,2 intervalla sunt spatia inter capita vallorum, id est stipitum quibus vallum fit; unde et cetera quoque spatia dicunt, ab stipitibus scilicet. *vide* semispatium.

spatula, –ae *f.* ISID. orig. 18,6,4 *sub* spatha. *thes. gloss.*

species, –ei *f.* GELL. 13,30,2 *facies* a faciendo dicta, ut ab aspectu species (NON. p. 52,21). *vide* speciosus, speculum.

specillum, –i *n.* VARRO ling. 6,82 hinc (*sc. ab specio*) qui oculos inunguimus quibus specimus, specillum.

specio(spicio), –ere. *vide* auspicium, extispex, specillum, specto, specula(1), speculator, speculor, speculum, vestispica.

speciosus, –a, –um. AUG. nat. bon. 18 a specie speciosi (ISID. orig. 10,243).

spectaculum, –i *n.* CHAR. gramm. p. 402,26 B. spectacula loca sunt

unde spectamus, spectamenta quae spectantur. ULP. dig. 43,21,1,3 specus ... est locus, ex quo despicitur: inde spectacula sunt dicta. ISID. orig. 18,16,1 dicta ... spectacula eo quod hominibus publica ibi praebeatur inspectio.

spectamentum, -i *n.* CHAR. gramm. p. 402,27 B. *sub* spectaculum.

specto, -are. VARRO ling. 6,82 spectare dictum ab <specio> (*add. Aug.*) antiquo, quo etiam Ennius (Ann. 421 V.) usus: 'quos Epulo postquam spexit' ...; et quod in auguriis etiam nunc augures dicunt avem specere. *vide* haruspex, spectaculum, spectamentum.

specula(1), -ae *f.* VARRO ling. 6,82 hinc (*sc. ab specio*) ... specula, de quo prospicimus.

specula(2), -ae *f.* (*dim.* spes). CHAR. gramm. p. 85,6 B. spes specula.

specularis lapis. ISID. orig. 16,4,37 specularis lapis vocatus est quod vitri more transluceat.

speculator, -oris *m.* VARRO ling. 6,82 hinc (*sc. ab specio*) ... speculator, quem mittimus ante, ut respiciat quae volumus.

speculor, -ari. *vide* scopulus.

speculum, -i *n.* VARRO ling. 5,129 speculum a speciendo, quod ibi se spectant (6,82). PRISC. gramm. II 125,10 specio specis speculum pro speciculum per syncopam 'ci' euphoniae causa. ISID. orig. 19,31,18 dictum ... speculum vel quod ex splendore reddatur, vel quod ibi feminae intuentes considerent speciem sui vultus.

specus, -us *m.* ISID. orig. 14,9,1 specus est fossa sub terra qua prospici potest.

spes, spei *f.* VARRO ling. 6,73 etiam spes a sponte potest esse declinata, quod tum sperat cum quod volt fieri putat. CASSIOD. in psalm. 39,5 l.82 spes ... dicta est quasi stabilis pes. ISID. orig. 8,2,5 spes vocata quod sit pes progrediendi, quasi 'est pes'. *vide* desperatus, exspes, prospere, specula(2), spica.

speusticus panis. PLIN. nat. 18,105 alias a festinatione *panes appellati*, ut speustici.

sphaera(sfera), -ae *f.* ISID. orig. 13,5,2 sphaera caeli dicta eo quod species eius in rotundum formata est. sed et quidquid tale est, a volubilitate sphaera a Graecis dicitur (20,2,31). 18,69,1 *pila* sfera a ferendo vel feriendo dicta.

sp(h)inga, -ae *f.* (*lecti genus*). ISID. orig. 20,11,3 spingae sunt in quibus sunt spingatae effigies, quos nos gryphos dicimus.

sp(h)ingatus, -a, -um. *vide* sp(h)inga.

Sphinx, -ngis *f.* SCHOL. Stat. Theb. 1,66 dicta Sphinx, quod ita stringeret homines suis quaestionibus, ut se expedire non possent – nam Graece σφίγγειν constringere dicitur vel vincire – quod quasi omnium mentes suis propositionibus ligaret (4,87 *ubi add.* vel propter Oedipoden patrem, cuius labor Sphinx est).

sphragis, -idis *f.* (i) *i.q. Lemnia rubrica*: PLIN. nat. 35,33 palmam ... Lemniae dabant ...; nec nisi signata venumdabatur, unde et sphragidem appellavere. (ii) *gemma*: PLIN. nat. 37,117 reliquas sphragidas vocant, publico gemmarum nomine his tantum dato quoniam optime signent.

spica, -ae *f. et* -us, -i *m.* VARRO ling. 5,37 a spe spicae (VARRO rust. 1,48,2 spica ..., quam rustici, ut acceperunt antiquitus, vocant specam, a spe videtur nominata; eam enim quod sperant fore, serunt). SERV. georg. 1,314

spicos de maturis frugibus abusive dicimus: nam proprie spicus est, cum per culmi folliculum, id est extremum tumorem, aristae adhuc tenues in modum spiculi eminent (ISID. orig. 17,3,15). *vide* spicatum nardum, spiculum.

spicatum nardum. EUCHER. instr. 2 p. 148,19 nardum spicatum, ab eo quod species ipsa nardi in modum spicae sit quae infusa conficitur.

spicio. *sub* specio.

spiculum, –i *n.* ISID. orig. 18,8,2 spicula sunt sagittae vel lanceae breves, ab spicarum specie nuncupatae. *thes. gloss. sub spica. vide* spica.

spina, –ae *f.* ISID. orig. 11,1,95 spina est iunctura dorsi, dicta eo quod habeat radiolos acutos. *vide* Spiniensis.

Spiniensis, –is *m.* (*deus*). AUG. civ. 4,21 p. 172,1 D. nec deus Spiniensis *invocandus esset*, ut spinas ex agris eradicaret.

spintyrnix, –icis *f.* (*avis*). FEST. 330 (PAUL. FEST. 331) spintyrnix est avis genus turpis figurae ...; ea Graece dicitur, ut ait Santra, σπινθαρίς.

spira, –ae *f.* FEST. 330 (PAUL. FEST. 331) spira dicitur et basis columnae unius tori aut duorum, et genus operis pistori, et funus nauticus in orbem convolutus, ab eadem omnes similitudine. SERV. Aen. 2,217 spira est volubilitas funium. *add.* auct. inde ... serpentium spirae dicuntur, quae sic involvuntur in gyrum, ut funes. ISID. orig. 19,4,2 spirae funes ... ab sparto vocatae. *vide* spirula.

spiraculum, –i *n.* SERV. Aen. 7,568 'spiracula ditis' aditus, a spirando. antiqui codices 'piracula' habent, quae dicta sunt ἀπὸ τῶν περάτων, hoc est a finibus inferorum. ISID. orig. 14,9,2 spiracula ex eo dicuntur loca qua terra spiritum edit (*ex Varrone? cf.* GRF 369,456).

spiramen, –inis *n.* *vide* exspiro.

spiritus, –us *m.* ISID. orig. 7,3,2 spiritus ... dictus secundum id quod ad aliquid refertur spiratus; et spirans utique spiritu inspirans est, et ex eo appellatus spiritus est. 11,1,10 spiritus ... vel pro spiritali natura, vel pro eo quod inspiret in corpore. *vide* exspiro, spiraculum.

spirula, –ae *f.* SERV. Aen. 2,217 'spiris' nodis; unde et bases columnarum spirulae dicuntur. nam proprie spira est volubilitas funium.

splen, –enis *m.* ISID. orig. 11,1,127 splen dictum a supplemento ex contraria parte iecoris, ne vacua existeret. *vide* splenium.

splendor, –oris *m.* *vide* speculum.

splenium(–on), –i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,45 teucrion, quam quidam hemionion vocant ... medetur lienibus, constatque sic inventam: cum exta super eam proiecta essent, adhaesisse lieni eumque exinanisse. ob id a quibusdam splenion vocatur (=PS. APUL. herb. 56 l. 6). PS. DIOSC. herb. fem. 41 (40) splenios. dicta, quod splenem auferat (ISID. orig. 17,9,87).

spolio, –are. *vide* spolium.

spolium, –i *n.* SERV. Aen. 11,80 spolia ... proprie ea tantum ... quibus hostis spoliari potest, ut lorica vel vestis. ISID. orig. 18,2,8 spolia ... a palleis, quasi expallia; victis enim detrahuntur.

spondaula, –ae *m.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 44,23 *sub* spondeus.

spondeo, –ere. VARRO ling. 6,69 spondere est dicere spondeo, a sponte; nam id valet et a voluntate. FEST. 329 (PAUL. FEST. 328) spondere Verrius putat dictum, quod sponte sua, id est voluntate, promittatur. deinde oblitus inferiore capite, sponsum et sponsam ex Graeco dictam ait, quod i σπονδάς interpositis rebus divinis faciant. GAIUS inst. 3,93 spondeo adeo propria

civium Romanorum est, ut ne quidem in Graecum sermonem per interpretationem proprie transferri possit, quamvis dicatur a Graeca voce figurata esse. *vide* respondeo, sponsalia. *subst. part.* **sponsus,** -i *m. et* **sponsa,** -ae *f.* VARRO ling. 6,69 ab eadem sponte, a qua dictum spondere, declinatum ... respondet et desponsor et sponsa. SULP. RUF. ap. GELL. 4,4,2 (GRF 422,3) *sub* sponsalia (*sim. a spondere*: DON. Ter. Andr. 102. SERV. Aen. 10,79. FLORENT. dig. 23,1,3. ISID. orig. 9,7,3). FEST. 329 (PAUL. FEST. 328) *supra.*

spondeus, -i *m.* (*pes metricus*). SACERD. gramm. VI 498,7 *spondeus* a sacrificio nomen possedit, quod graece σπονδή nuncupatur, quoniam hoc sono hymnos, id est laudes, dis inmortalibus decantabant (MAR. VICTORIN. gramm. VI 44,122 *spondeus* dictus a tractu cantus eius qui per longas tibias in templis supplicantibus editur. unde et spondaulae appellantur qui huius modi tibias inflare adsuerunt. MART. CAP. 9,984 spondeus *dictus*, quia plerumque <sacrificiorum usui libationumque> inservit. POMP. gramm. V 122,22 spondeus dicitur tractus quidam, id est sonus quidam, qui funditur circa aures sacrificantium ...; et ipse ergo ideo dictus est spondeus, quia tractim sonat [ISID. orig. 1,17,2]. AUDAX gramm. VII 334,3 spondeus unde dictus? ἀπὸ τῶν σπονδῶν, quod spondiacus cantus sacris convenit). DON. Ter. Andr. 796 platea Graeci πλατεῖαν dixerunt, quam nos plateam dicimus. secundum formam eiusmodi et σπονδεῖον spondeum scribimus (PRISC. gramm. II 41,14 σπονδεῖος spondeus. 44,17. 71,4). *vide* spondialis.

spondialis, -is *m.* ISID. orig. 1,17,2 spondeus ... sonus, qui fundebatur circa aures sacrificantum. unde et hi, qui tibias canebant in sacris gentilium, spondiales nominabantur.

spongia(sfungia), -ae *f.* (i) *proprie*: CHAR. gramm. p. 139,20 B. spongia sine 'h' dicenda est. nam et Graece ψιλῶς dicitur σπόγγος. ISID. orig. 12, 6,60 sfungia a fingere, id est nitidare et extergere, dicta ...; Cicero (*cf.* SEST. 77): 'effingebatur sfungiis sanguis,' id est extergebatur. *thes. gloss.* (ii) *genus panis*: ISID. orig. 20,2,16 spungia panis ... habet humectationis plus quam omnis panis; unde et spungiae nomen accepit.

sponsa. *sub* spondeo.

sponsalia, -ium *n.* SULP. RUF. ap. GELL. 4,4,2 (GRF 422,3) Servius Sulpicius in libro quem inscripsit De Dotibus: 'qui uxorem,' inquit, 'ducturus erat, ab eo unde ducenda erat stipulabatur, eam in matrimonium datum iri. qui ducturus erat, id itidem spondebat. is contractus stipulationum sponsionumque dicebatur sponsalia. tunc, quae promissa erat sponsa appellabatur, qui spoponderat ducturum, sponsus. ULP. dig. 23,1,2 sponsalia ... dicta sunt a spondendo: nam moris fuit veteribus stipulari et spondere sibi uxores futuras.

sponsus. *sub* spondeo.

sponte. *vide* desponsor, respondeo, spes, spondeo (sponsa).

Sporades, -um *f.* (*insulae maris Aegaei*). SERV. auct. Aen. 3,126 alii Sporades nomine Cycladum dictas tradunt, quod sparsae sunt.

sporta, -ae *f.* ISID. orig. 20,9,10 sporta vel quod a sparto fieri solet, vel quod exportet aliquid. *add.* CT: sporta ab sparto dicta, non ab exportando sicut quidam volunt: prius enim de sparto fiebant. *thes. gloss.*

spuma, -ae *f.* ISID. orig. 13,20,6 spuma dicta ab eo quod spuatur; sordes enim sunt undarum; unde et mustum et ea quae coquuntur spuma

purgantur hinc et sputum. *vide* pumex, spumo.

spumo, -are. PRISC. gramm. II 433,17 a spuma spumo.

spuo, -ere. *vide* spuma. *part. subst.* **sputum,** -i *n.* ISID. orig. 13,20,6 *sub* spuma.

spurcitia, -ae *f.* ISID. orig. 12,1,25 porcus, quasi spurcus. ingurgitat enim se caeno ...; hinc etiam spurcitiam vel spurios nuncupatos.

spurcus, -a, -um. ISID. orig. 10,254 spurcus, quod sit inpurus. 20,3,7 spurcum (*sc. vinum*), quod offerri non licet, aut cui aqua admixta est, quasi spurium, hoc est inmundum (*cf.* FEST. 348. GRF 558,2). *vide* porcus, spurcitia, spurius.

spurium, -i *n.* *vide* spurius.

Spurius, -i *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 6 Spurii patre incerto geniti quasi σποράδην.

spurius, -a, -um. PLUT. quaest. Rom. 288E–F διὰ τί τοὺς ἀπάτορας 'σπορίους' υἱοὺς καλοῦσιν; οὐ γάρ, ὡς Ἕλληνες νομίζουσι ... συμφορητοῦ τινος καὶ κοινοῦ σπέρματος γεγόνασιν, ἀλλ' ἔστιν ὁ Σπόριος τῶν πρώτων ὀνομάτων ...· ἔστιν οὖν καὶ ὁ Σπόριος τῶν διὰ δυοῖν γραφομένων, τοῦ 'σ' καὶ τοῦ 'π'. γράφουσι δὲ διὰ τούτων καὶ τοὺς ἀπάτορας 'σίνε πάτρε' ...· τοῦτ' οὖν τὴν πλάνην ἐποίησε, τὸ διὰ τῶν αὐτῶν γραμμάτων τὸ 'σίνε πάτρε' καὶ τὸν Σπόριον γράφεσθαι. λεκτέον δὲ καὶ τὸν ἕτερον λόγον, ἔστι δ' ἀτοπώτερος· τοὺς γὰρ Σαβίνους φασὶ τὸ τῆς γυναικὸς αἰδοῖον ὀνομάζειν σπόριον, εἶθ' οἷον ἐφυβρίζοντας οὕτω προσαγορεύειν τὸν ἐκ γυναικὸς ἀγάμου καὶ ἀνεγγύου γεγενημένον (*cf.* ISID. diff. *infra*). GAIUS inst. 1,64 solent spurii filii appellari vel a Graeca voce quasi σποράδην concepti vel quasi sine patre filii (INST. Iust. 1,10,12). MOD. dig. 1,5,23 spurii appellantur παρὰ τὴν σποράν. ISID. diff. 1,506 spurius ... patre incerto, matre vidua genitus, quasi ... spurii filius. quia muliebrem naturam antiqui spurium vocabant (ISID. orig. 9,5,24*sq. qui add.* velut ἀπὸ τοῦ σπόρου, hoc est seminis; non patris nomine ...; (25) Latine ... spurii quasi extra puritatem, id est quasi inmundi). ISID. orig. 12,1,25 *sub* spurcitia. *vide* spurcus.

sputum. *sub* spuo.

squaleo, -ere. GELL. 2,6,20*sq.* squalere ... dictum a sqamarum crebritate asperitateque, quae in serpentium pisciumve coriis visuntur (=MACR. Sat. 6,7,17) ...; (24) quicquid igitur nimis inculcatum obsitumque aliqua re erat, ut incuteret visentibus facie nova horrorem, id squalere dicebatur. (25) sic in corporibus incultis sqamosisque alta congeries sordium squalor appellabatur. cuius significationis multo adsiduoque usu totum id verbum ita contaminatum est, ut iam squalor de re alia nulla quam de solis inquinamentis dici coeperit (NON. p. 452,18 sqalere non sordium plenum esse tantummodo ... sed et honesta re abundare et refertum esse veteres honesta auctoritate posuerunt; ducique hanc significantiam a squamis putant. SERV. georg. 4,91 'squalentibus' splendentibus: quod a squamis venit ...; nam si a squalore est, sordidum significat). *thes. gloss. sub* squalens.

squalidus, -a, -um. PAUL. FEST. 328 (*cf.* FEST. 329) squalidum incultum et sordidum, quod proxime similitudinem habeat squamae piscium, sic appellatum. ISID. orig. 15,13,13 squalidus ager quasi excolidus, quod iam a cultura exierit; sicut exconsul, quod a consulatu discesserit.

squalor, -oris *m.* GELL. 2,6,25 (=MACR. Sat. 6,7,19) *sub* squaleo. *vide* squaleo.

squama, -ae *f.* SERV. Aen. 9,704 squama et spelndorem significat, si a piscibus veniat, et sordes, si a squalore. ISID. orig. 18,13,2 squama est lorica ferrea ex lamminis ferreis ... concatenata in modum squamae piscis, et ex ipso splendore sqamarum et similitudine nuncupata. *vide* squaleo, squalidus, squarrosus, squatus.

squamatio, -onis *f.* *vide* scabies.

squarrosus, -a, um. FEST. 329 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 328) squarrosi <ab eadem sqamarum> ... similitudine ait dic<tos, quorum cutis exsur>gat ob adsiduam inlu<viem>.

squatus, -i *m.* (*piscis, i.q. squatina*). ISID. orig. 12,6,37 squatus dictus, quod sit squamis acutus. *thes. gloss.*

stabilis, -e *vide* spes.

stabilitas, -atis *f.* *vide* Statius.

stabulatio, -onis *f.* *vide* vestibulum.

stabulum, -i *n.* PRISC. gramm. II 118,7 sto stabulum (124,12). *vide* prostibulum, vestibulum. *thes. gloss.*

stacte, -es *f.* ISID. orig. 4,12,5 stacten est incensum quod ex pressura manat, dictum a Graecis παρὰ τὸ στάζειν στακτή, id est obtritum.

stadium, -i *n.* ISID. orig. 15,16,3 *stadium* primum Herculem statuisse dicunt, eumque eo spatio determinasse quod ipse sub uno spiritu confecisset, ac proinde stadium appellasse quoniam in fine respirasset simulque et stetisset.

stagnum, -i *n.* VARRO ling. 5,26 stagnum a Graeco, quod ii στεγνόν quod non habet rimam. hinc ad villas rutunda stagna, quod rutundum facillime continet (FEST. 314 ali quod is locus a Graecis στεγνός dicitur, quia bene contineat aquam). FEST. 314 stagnum quidam dici putant, quod in eo aqua perpetuo stet (SERV. Aen. 1,126 stagnum dicitur aqua stans. CASSIOD. in psalm. 106,36 l. 431 A. ISID. orig. 13,19,9). *thes. gloss.*

stamen, -inis *n.* VARRO ling. 5,113 stamen a stando, quod eo stat omne in tela velamentum (VARRO rust. 1,50,3. ISID. orig. 19,29,7 stamen dictum quia rectum stat). *vide* linostema, subtemen.

stannum(stagnum), -i *n.* ISID. orig. 16,23,1 stagni etymologia ἀποχωρίζων, id est separans et secernens. mixta enim et adulterata inter se per ignem metalla dissociat.

stater, -eris *m.* ISID. orig. 16,25,16 vocatus stater quod tribus solidis stet.

statera, -ae *f.* ISID. orig. 16,25,4 statera nomen ex numero habens, quod duobus lancis et uno in medio stilo librata aequaliter stet.

Statilinus, -i *m.* (*deus*). AUG. civ. 4,21 p. 171,9 D. quid necesse erat ... deo Statilino stantes *commendare*?

statim. NON. p. 393,7 statim producta prima syllaba, a stando, perseveranter et aequaliter significat.

Statina, -ae *f.* (*dea*). TERT. nat. 2,11 statuendi infantis Statina *dea*.

statio, -onis *f.* ULP. dig. 43,12,1,13 stationem dicimus a stando; is igitur locus demonstratur, ubicumque naves tuto stare possunt. ISID. diff. 1,535 statio est, ubi ad tempus stant naves, portus ubi hiemant (=ISID. orig. 14,8,39). *vide* solstitium, sto.

Statius, -i *m.* (*cogn. vir.*). LIB. de praen. 4 Statius a stabilitate. LYD. mag. 1,23 p. 26,14 W. Στάτιος ὁ εὐῆλιξ.

Stator, –oris *m.* (*cogn. Iovis*). PLUT. Romul. 18,7 ἔστησαν ... πρῶτον οὗ νῦν ὁ τοῦ Διὸς τοῦ Στάτορος ἵδρυται νεώς, ὃν ἐπιστάσιον ἄν τις ἑρμηνεύσειεν. AUG. civ. 7,11 p. 288,5 D. dixerunt *Iovem* ... Statorem ... quod haberet ... statuendi ... potestatem.

statuo, –ere. *vide* Statina, Stator.

status, –us *m.* *vide* honestas, iustitia.

steatitis, –idis *f.* (*lapis*). PLIN. nat. 37,186 a membris corporis habent nomina: hepatitis a iocinere, steatitis singulorum animalium adipe numerosa.

stella, –ae *f.* QUINT. inst. 1,6,35 pergamus: sic perveniemus eo usque, ut stella luminis stilla credatur, cuius etymologiae auctorem clarum sane in litteris nominari in ea parte, qua a me reprehenditur, inhumanum est. SERV. Aen. 5,42 stellae ab stando dictae sunt ...; semper enim fixae sunt (SERV. georg. 1,366. MART. CAP. 8,817. ISID. orig. 3,71,3). *vide* stelliger, stellio.

Stellatina tribus. FEST. 343 Stellatin<a tribus dicta, non a campo> eo, qui in Campania est, sed eo, qui <prope abest ab urbe Ca>pena, ex quo Tusci profecti, St<ellatinum illum> campum appellaverunt.

stelliger, –gera, –gerum. PRISC. gramm. II 25,27 stella stelliger.

stellio, –onis *m.* OV. met. 5,461 aptumque colori nomen habet variis stellatus corpora guttis *stellio*. ISID. orig. 12,4,38 stellio de colore inditum nomen habet; est enim tergore pictus lucentibus guttis in modum stellarum (*affert* OV. met. 5,461). *thes. gloss.*

Stenno. *sub* Sthenno.

Sterces, –is *m.* (*nom. vir.*). *vide* stercus.

Stercoraria porta. FEST. 344 stercus ex aede Vestae XVII Kal. Iul. defertur in angiportum medium fere clivi Capitolini, qui locus clauditur porta stercoraria.

stercoratio, –onis *f.* *vide* Sterculinius.

stercoro, –are. ISID. orig. 17,1,3 stercorandi agri rationem primus induxit quidam nomine Stercutus in Italia. *vide* Sterculinius, Stercut(i)us.

Sterculinius, –i *m.* (*deus*). SERV. Aen. 9,4 Pitumnus usum stercorandorum invenit agrorum – unde et Sterculinius dictus est. SERV. georg. 1,21 nomina numinibus ex officiis constat inposita ...; a stercoratione Sterculinius (=BREV. EXPOS. Verg. ad l.). *cf.* Stercul(i)us, Stercutius.

Stercul(i)us, –i *m.* (*deus*). TERT. nat. 2,9 quid Stercu<lus meruit> ad divinitatem? si agros stercoribus iuvando diligens fuit. MACR. Sat. 1,7,25 Romani ... Sterculium vocant, quod primus stercore fecunditatem agris comparaverit. *cf.* Sterculinius, Stercut(i)us.

stercus, –oris *n.* AUG. civ. 18,15 p. 275,21 D. Pici patrem Stercen ... adseverent ...; ab eius nomine stercus est dictum. AUG. mor. Manich. 2,8,12 inventori, a quo etiam stercus nomen accepit, Stercutio divinos honores Romani deferendos putarent. ISID. orig. 17,2,3 stercus ... vocatum vel quia sternitur in agris, vel quia extergi oporteat quod sordidum in civitate redundat *add.* T: sive, quod verius est, ab Sterce qui et Sterculus dictus. *thes. gloss. vide* Stercoraria porta, Sterculinius, Stercul(i)us, Stercut(i)us.

Stercut(i)us, –i *m.* (*deus*). LACT. inst. 1,20,36 *colitur* Stercutus, qui stercorandi agri rationem primus induxit (AUG. civ. 18,15 p. 275,22 D. *ubi* Stercutium *trad.*). *vide* stercoro, stercus. *cf.* Sterculinius, Stercul(i)us.

stergethron, –i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,160 aliqui buphthalmon appellant, alii ... stergethron, quod amatoriis conveniat. PS. APUL. herb.

interpol. 1241.13 *sempervivum* nominatur ... ab aliquibus stergetron, eo quod amorifica iudicetur et sit remedium amoris ingerendi.

sternax, -acis. *vide* basterna.

sterno, -ere. VARRO ling. 6,96 quae in graeca lingua putant latina, ut ... sternere a στρωννύειν. *vide* stercus, storea, strages, stragulum, stratum.

sternutamentum, -i *n.* *vide* consternatio.

Steropes, -is *m.* (*nom. Cyclopis*). SERV. Aen. 8,425 Steropes a fulgetra, ἀπὸ τῆς στεροπῆς.

St(h)enno, -us *f.* (*nom. Gorgonis*). SCHOL. Pers. prol. 1 p. 2,16 Gorgo terror, Stenno debilitas, Euryale lata profunditas. FULG. myth. 1,21 p. 33,3 Stenno ... Grece debilitas dicitur, unde et astenian infirmitatem dicimus.

stibadium, -i *n.* ISID. orig. 20,1,2 stibadium ab stipitibus dictum, quasi stipadium; sic enim prius coeptum est.

stilla, -ae *f.* PAUL. FEST. 345 stiria ... principale est, stilla deminutivum (SERV. georg. 3,366. ISID. orig. 13,20,5). *thes. gloss. vide* stella, stillicidium, stiricidium.

stillatim. *vide* stillicidium.

stillicidium, -i *n.* VARRO ling. 5,27 stillicidium eo quod stillatim cadit. SERV. georg. 3,366 inde (*sc. a stilla*) est et destillat, stillicidium. ISID. orig. 13,20,5 stillicidium, quasi stilla cadens.

stillo, -are. *vide* substillum.

Stilo, -onis (*cogn. vir.*). SUET. gramm. 3 Aelius cognomine duplici fuit; nam et Praeconius ... vocabatur, et Stilo, quod orationes nobilissimo cuique scribere solebat.

Stimula, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,11 p. 161,11 D. de stimulis, quibus ad nimium actum homo inpellitur, dea Stimula nominetur. 4,16 p. 165,27 D. *vocaverunt* deam Stimulam, quae ad agendum ultra modum stimularet.

stimulo, -are. *vide* Stimula.

stimulus, -i *m.* *vide* Stimula.

stipa. *sub* stuppa.

stipatio, -onis *f.* *thes. gloss. vide* stipator.

stipator, -oris *m.* VARRO ling. 7,52 latrones dicti ..., qui circum latera erant regi atque ad latera habebant ferrum, quos postea a stipatione stipatores appellarunt. FEST. 314 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 315) sti>patores apel<lantur corporis c>ustodes ...; ferro v<elut stipati circumda>nt regum corpora. FEST. 351 (PAUL. FEST. 350) stipatores ait (*sc. Verrius*) dictos a stipe, quam mercedis nomine accipiant custodes cuiusque corporis. unde et stipam, qua amphorae cum extruuntur, firmari solent; etiam stipites, qui ob eandem causam destituantur. SERV. Aen. 3,465 'stipat' denset; unde stipatores dicuntur qui in navibus conponunt, a stipa. ISID. orig. 19,27,2 *sub* stuppa. *thes. gloss.*

stipendium, -i *n.* VARRO ling. 5,182 hoc ipsum stipendium a stipe dictum, quod aes quoque stipem dicebant ...; militis stipendia ideo, quod eam stipem pendebant; ab eo etiam Ennius scribit (ann. 265 V.) 'Poeni stipendia pendunt'. PLIN. nat. 33,43 militum stipendia, hoc est stipis pondera. FEST. 297 stipem esse nummum signatum, testimonio est et ... datur stipendium militi, et cum spondetur pecunia, quod stipulari dicitur. ULP. dig. 50,16,27 stipendium a stipe appellatum est, quod per stipes, id est modica aera, colligatur. ISID. orig. 16,18,8 stipendium ab stipe pendenda

nominatum; antiqui enim adpendere pecuniam soliti erant magis quam adnumerare.

stipes, –itis *m.* *vide* spatium, stibadium.

stipo, –are. SERV. Aen. 3,465 *sub* stipator. *vide* stipator, stips, stuppa.

stippa. *sub* stuppa.

stips, stipis *f.* VARRO ling. 5,182 hoc ipsum stipendium a stipe dictum, quod aes quoque stipem dicebant: nam quod asses libras pondo erant, qui acceperant maiorem numerum non in arca ponebant, sed in aliqua cella stipabant, id est componebant, quo minus loci occuparet; ab stipando stipem dicere coeperunt. stips ab στοιβή fortasse, Graeco verbo. id apparet, quod ut tum institutum, etiam nunc diis cum thesauris asses dant stipem dicunt, et qui pecuniam alligat, stipulari et restipulari. FEST. 351 *sub* stipator. *vide* stipator, stipendium, stipulatio, stipulor, stipulus, stuppa.

stipula, –ae *f.* ISID. orig. 17,3,18 dicta stipula quasi usta, et quasi ustipula. stipula dicta ab usto; collecta enim messe uritur propter culturam agri. item stipula vel quia pars eius uritur, pars interdum pro palea praeciditur. 17,7,56 hinc (*sc. a stipa, i.e. stuppa*) et stipula per diminutionem. *vide* stipulatio.

stipulatio, –onis *f.* PAUL. SENT. 5,7,1 stipulationes ... appellatae, quod per eas firmitas obligationum constringitur; stipulum enim veteres firmum appellaverunt. INST. Iust. 3,15 praef. quae (*sc. stipulatio*) hoc nomine inde utitur, quia stipulum apud veteres firmum appellabatur, forte a stipite descendens. ISID. orig. 5,24,30 stipulatio est promissio vel sponsio; unde et promissores stipulatores vocantur. dicta autem stipulatio a stipula. veteres enim, quando sibi aliquid promittebant, stipulam tenentes frangebant, quam iterum iungentes sponsiones suas agnoscebant, sive quod stipulum iuxta Paulum iuridicum firmum appellaverunt.

stipulator, –oris *m.* GLOSS. IV Plac. S 17 stipulatores promissores dicuntur; stipulari enim promittere est ex verbis iuris peritorum (ISID. orig. 10,258). ISID. orig. 5,24,30 *sub* stipulatio. *thes. gloss.*

stipulor, –ari. FEST. 297 *sub* stipendium. *vide* adstipulator, stips, stipulator.

stipulus, –a, –um. INST. Iust. 3,15 praef. *sub* stipulatio. *vide* stipulatio.

stiria, –ae *f.* *vide* destillo, stilla, stillicidium. *thes. gloss.*

stiricidium, –i *n.* FEST. 344 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 345) <stiricidium q>uasi stillicidium, cum stil<lae concretae frigore c>adunt. *add.* PAUL. stiria enim principale est, stilla deminutivum.

stirps, stirpis *f.* ISID. orig. 9,5,13 stirps ex longa generis significatione vocatur.

stiva, –ae *f.* VARRO ling. 5,135 dens (*sc. aratri*), quod eo mordetur terra; super id regula quae stat, stiva ab stando.

stlat(t)a, –ae *f.* FEST. 313 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 312) stlat<ta genus erat navigii> latum mag<is quam altum, sic> appellatum <a latitudine; sed ea> consuetudin<e, qua stlocum pro locum stli>tem antiqui <pro litem dicebant>. *thes. gloss.*

sto, stare. MART. CAP. 4,381 stare ab statione. *vide* antistes, constans, fustis, iustitium, mediastinus, parastata, praestes, praestolor, solstitialis, solstitium, stadium, stagnum, stamen, stater, statera, statim, statio, stella, stiva, stramentum, Vesta, vestibulum.

Stoechades, -um *f.* (*insulae*). SERV. Aen. 3,126 Stoechades ... ἀπὸ τοῦ στοίχου dictae sunt; rectae enim sunt (ISID. orig. 14,6,38 Stoechades insulae ... dictae ... Graece Στοιχάδες, quasi opere in ordinem sunt positae). *vide* stoechas.

stoechas(stychas), -adis *f.* (*herba*). DIOSC. 3,27 stycas nascitur in isolis galatiae ... quae ... stycades dicuntur, unde et nomen ipsum accepit. ISID. orig. 17,9,88 stoechas in insulis Stoechadibus nascitur; unde et nuncupatur.

Stoici, -orum *m.* TERT. apol. 3 a locis conventiculorum et stationum suarum Stoici *nuncupantur*. SCHOL. Pers. 3,53 porticum dicit ... ex qua etiam Stoici dicti sunt. Graece enim porticus στοά dicitur (=ISID. orig. 8,6,8).

stola, -ae *f.* ISID. orig. 19,25,3 stola ... Graece vocatur quod superemittatur.

stolo, -onis *m.* *vide* Stolo.

Stolo, -onis *m.* (*cogn. vir.*). VARRO rust. 1,2,9 qui (*sc. Licinius Stolo*) propter diligentiam culturae Stolonum confirmavit cognomen, quod nullus in eius fundo reperiri poterat stolo, quod effodiebat circum arbores e radicibus quae nascerentur e solo, quos stolones appellabant. PLIN. nat. 17,7 pampinatio inventa primo Stoloni dedit nomen.

stomachor, -ari. EUTYCH. gramm. V 476,19 bacchor stomachor et graeca sunt, et a nominibus derivata iure primae sunt coniugationis.

stomachus, -i *m.* ISID. orig. 11,1,128 stomachus Graece os vocatur, eo quod ostium ventris sit.

stomis, -idis *f.* *cf.* NON. p. 22,24 *sub* prostomis.

storax, -acis *m.* (*i.q. styrax*). ISID. orig. 17,8,5 storax ... dicta quod sit gutta arboris profluens et congelata. nam Graeci stiriam guttam dicunt, Graece autem στύραξ, Latine storax dicitur.

storea(-ia), -ae *f.* ISID. orig. 20,11,1 storia, quod sit terra strata. *thes. gloss.*

Strabo, -onis *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 7,54 Strabonis *cognomen* a specie oculorum. 11,150 uni animalium homini depravantur oculi, unde cognomina Strabonum et Paetorum. *thes. gloss.*

strages, -is *f.* PRISC. gramm. II 118,15 sterno strages (EUTYCH. gramm. V 488,3).

stragulum, -i *n.* VARRO ling. 5,167 hoc quicquid insternebant ab sternendo stragulum appellabant. ISID. orig. 19,26,1 stragulum vestis est discolor ... dictum ... quod et in stratu et in amictu aptus sit.

stramentum, -i *n.* VARRO rust. 1,50,3 alii stramentum ab stando, ut stamen, dictum putant; alii ab stratu, quod id substernatur pecori.

strangulo, -are. VARRO ling. 6,96 quae in Graeca lingua putant Latina, ut ... ab eo quod dicunt στραγγαλᾶν strangulare.

stranguria, -ae *f.* ISID. orig. 4,7,33 stranguria dicta est, eo quod stringat urinarum difficultatem.

strata, -ae *f.* (*subst. part.* sterno). ISID. orig. 15,16,6 strata dicta quasi vulgi pedibus trita. Lucretius (1,315): 'strataque iam vulgi pedibus detrita viarum'.

stratiotes, -ae *m.* (*herba*). DIOSC. 4,97 stratiotes, qui in aqua nascitur, dicitur eo, quod super aqua natet sine radice.

stratum, -i *n. vel* -us, -i *m.* (*subst. part.* sterno). ISID. orig. 20,11,1

stratus ab sternendo dictus, quasi storiatus.

stratus, –us *m.* *vide* stragulum, stramentum.

strebula(strib–), –orum *n.* VARRO ling. 7,67 stribula, ut Opillius (GRF 92,18) scribit, circum coxendices sunt bovis; id Graecum est ab eius loci versura (*cf.* στρεβλός).

strena, –ae *f.* FEST. 313 strenam vocamus, quae datur die religioso ominis boni gratia, a numero, quo significatur alterum tertiumque venturum ...; veluti trenam, praeposita 's' littera, ut in loco et lite solebant antiqui. NON. p. 16,32 strena dicta est a strenuitate. LYD. mens. 4,4 p. 67,19 φύλλα δὲ δάφνης ἐδίδοσαν ἅπερ ἐκάλουν στρῆνα εἰς τιμὴν δαίμονός τινος οὕτω προσαγορευομένης, ἥτις ἔφορός ἐστι τῶν νικῶν. p.68,17 ὁ δὲ Ἐλπιδιανὸς ἐν τῷ περὶ ἑορτῶν στρήναν τὴν ὑγείαν τῇ Σαβίνων φωνῇ λέγεσθαί φησι, δι' ἣν φύλλα δάφνης ἐπεδίδοτο τοῖς ἄρχουσι παρὰ τοῦ δήμου.

Strenia(–ua), –ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,11 p. 161,12 D. Strenia dea sit strenuum faciendo. 4,16 p. 165,30 D. *vocaverunt* deam Streniam, quae faceret strenuum. *vide* strena.

strenuitas, –atis *f.* *vide* strena, strenuus.

strenuus, –a, –um. VARRO ling. 8,15 ab strenuitate ... strenui. *vide* Strenia.

strepo, –ere. QUINT. inst. 1,6,38 quidam non dubitaverunt etymologiae subicere omnem nominis causam; ut ... ex sono strepere.

streptis, –idis *f.* (*uva*). PLIN. nat. 14,39 mirum ... cum sole circumagi uvam quae ob id streptis vocatur.

strettillo, –are. *vide* strittabilla.

stribiligo, –inis *f.* GELL. 5,20,1 soloecismus Latino vocabulo a Sinnio Capitone (GRF 458,2) ... inparilitas appellatus, vetustioribus Latinis stribiligo dicebatur, a versura videlicet et pravitate tortuosae orationis, tamquam 'strobiligo' quaedam.

stricte. *adv.* *vide* strictura.

strictura, –ae *f.* NON. p. 21,11 stricturae dicuntur proprie scintillae quae de ferro ferventi eunt: quod aut stricte emittantur, id est celeriter, aut quod oculos sui fulgore perstringant (p. 523,29). ISID. orig. 16,21,3 stricturae vocantur ... ab stringendo apte vocabulo inposito.

strid(e)o, –ere. CHAR. gramm. p. 362,1 B. onomatopoeia est ... cum dicimus ... stridere valvas (=DIOM. gramm. I 460,5). *thes. gloss.* *vide* strix.

stridor, –oris *m.* DOSITH. gramm. VII 396,11 quaedam facta a sonis vel a vocibus, ut stridor, clangor, tinnitus, hinnitus (=CHAR. gramm. P. 197,19 B. DIOM. gramm. I 322,18. AUG. dialect. 6 ut res cum sono verbi aliqua similitudine concinat, ut cum dicimus ... stridorem catenarum).

striga, –ae *f.* FEST. 314 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 315) stri<gae appellabantu>r ordines rerum <inter se contin>uate conlocata<rum, a stringe>ndo dictae. CAPER gramm. VII 111,12 striga intervallum turmarum, ubi equi stringuntur (=CHAR. gramm. p. 139,26 B.). *thes. gloss.*

strigilis, –is *f.* PRISC. gramm. II 347,19 strigilis vel derivatum est a stringo vel a Graeco στλεγγίδος. ISID. orig. 20,16,7 strigiles nuncupati a tergendo, quod his equi tergantur.

strigosus, –a, –um. NON. p. 168,16 strigosus apud veteres morbus dicitur iumentorum, qui corpora stringat aut fame aut alia vitii causa, quasi stringosus. CHAR. gramm. p. 140,3 B. striga ... est intervallum turmarum ...

in quo equi stinguntur, unde et strigosi dicuntur corpore macilento. *thes. gloss. sub* striga *et* strigosus.

stringo, -ere. VARRO ling. 6,96 quae in Graeca lingua putant Latina, ut ... stringere a στλεγγίζειν: id enim a στλεγγίς. *vide* obstrigillus, praestringo, stranguria, strictura, striga, strigilis, strigosus.

strittabilla, -ae *f.* VARRO ling. 7,65 strittabillas a strettillando; strittare ab eo qui sistit aegre.

strix, strigis *f.* OV. fast. 6,139 est illis strigibus nomen, sed nominis huius causa, quod horrenda stridere nocte solent. ISID. orig. 12,7,42 strix nocturna avis, habens nomen de sono vocis; quando enim clamat stridet.

Strophades, -um *f.* (*insulae*). SERV. Aen. 3,209 Argonautae ... harpyas ... cum ... persequerentur ..., ab Iride admoniti ut desisterent ... suos convertunt volatus; quorum conversio, id est στροφή, nomen insulis dedit, quod Apollonius (Ap. Rhod. 2,223*sq.*) plenissime exsequeretur.

strophiolum, -i *n.* PLIN. nat. 21,3 *coronis* tenuioribus utebantur antiqui stroppos appellantes, unde nata strophiola.

stroppus. *sub* struppus.

structor, -oris *m.* SERV. Aen. 1,704 struere ordinare, componere, unde et structores dicuntur ferculorum conpositores (PROB. gramm. IV 40,22).

structura, -ae *f.* PROB. gramm. IV 40,21 est ... structura verborum compositio dicta a struendo.

strues, -is *f.* PRISC. gramm. II 130,12 struo strues (EUTYCH. gramm. V 459, 23. 462,32). ISID. orig. 19,10,1 constructio a multitudine lapidum et lignorum dicta; unde et strues. *vide* strufer(c)tarius.

subsido, -ere. *vide* subsidium.

subsisto, -ere. *vide* substantia.

subsolanus, -i *m.* (*ventus*). ISID. orig. 13,11,4 subsolanus vocatus eo quod sub ortu solis nascatur.

strufer(c)tarius(serufert-), -i *m.* PAUL. FEST. 85 ferctum genus libi dictum, quod crebrius ad sacra ferebatur, nec sine strue, altero genere libi, quae qui adferebant struferctarii appellabantur. 295 serufertarios dicebant, qui quaedam sacrificia ad arbores fulguritas faciebant, a ferto scilicet quodam sacrificii genere.

struma, -ae *f.* *vide* strumus.

strumus, -i *m.* (*herba*). PLIN. nat. 25,174 nostri herbarii strumum eam (*sc. herbam ranunculum*) vocant, quoniam medetur strumis.

struo, -ere. *vide* industrius, structor, structura, strues.

struppearia, -orum *n.* FEST. 313 *sub* struppus.

struppus(stroppus), -i *m.* FEST. 313 (PAUL. FEST. 312) stroppus est, ut Ateius Philologus existimat (GRF 139,7), quod Graece στρόφιον vocatur, et quod sacerdotes pro insigni habent in capite. quidam coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in caput inponatur, quale sit strophium. itaque apud Faliscos diem festum esse, qui vocetur struppearia, quia coronati ambulent; et a Tusculanis, quod in pulvinari inponatur Castoris, struppum vocari. *vide* strophiolum.

strutheus, -a, -um. FEST. 313 (PAUL. FEST. 312) strutheum in mimis praecipue vocant obscenam partem virilem, a salacitate videlicet passeris, qui Graece στρουθός dicitur.

studeo, -ere. *vide* industrius.

stultus, -a, -um. ISID. orig. 10,246 stultus est qui per stuporem non movetur iniuria.

stupeo, -ere. *vide* stupidus.

stupidus, -a, -um. ISID. orig. 10,248 stupidus, saepius stupens.

stuppa(stip(p)a), -ae *f.* FEST. 351 *sub* stipator. SERV. Aen. 5,682 'stuppa' secundum antiquam orthographiam; nam stippa dicta est a stipando (ISID. orig. 19,27,2 secundum antiquam orthographiam stuppa dicta, quod ex ea rimae navium stipentur. unde et stipatores dicuntur, qui in vallibus eam conponunt). ISID. orig. 17,7,56 stipa vocata propter quod ex ea stipentur tecta. hinc et stipula per diminutionem. *thes. gloss. vide* stipator, stipo.

stupor, -oris *m.* *vide* stultus.

Stymphades insulae. *vide* stymphalidae aves.

stymphalidae aves. ISID. orig. 12,7,27 stymphalidae aves ab Stymphadibus insulis appellatae, ubi plurimum abundant.

styrax. *sub* storax.

Styx, -ygis *f.* (*fluvius infernus*). SERV. Aen. 6,134 Styx maerorem significat, unde ἀπὸ τοῦ στυγεροῦ, id est a tristitia Styx dicta est (SCHOL. Stat. Ach. 1,480. ISID. orig. 14,9,6).

Suadela, -ae *f.* (*dea*). PRISC. gramm. II 120,13 suadeo suades Suadela.

suadela, -ae *f.* EUTYCH. gramm. V 454,20 suadeo suadela

suadeo, -ere. *vide* sodalis, Suadela, suadela, suasor.

suasor, -oris *m.* ISID. orig. 10,252 suasor a suadendo quem vult decipere.

suasum, -i *n.* FEST. 302 (PAUL. FEST. 303) suasum colos appellatur ...; nec desunt, qui dicant, omnem colorem qui fiat inficiendo, suasum vocari, quod quasi persuadetur in alium ex albo transire.

suavis, -e. *vide* sanguis.

suavitas, -atis *f.* *vide* savium.

sub. *vide* subter, suburbanum, sudus, suppedaneum.

sub corona. FEST. 306 (PAUL. FEST. 307) sub corona venire dicuntur, quia captivi coronati solent venire.

subc-. *sub* succ-.

subeo, -ire. FEST. 310 *sub* subo. *vide* subtemen.

suberies, -ei *f.* (*arbor, i.q. suber*). ISID. orig. 17,7,27 ideo appellata suberies, eo quod fructus eius sues edunt ...; et dicta suberies, quasi subedies.

subhircus, -i *m.* ISID. orig. 11,1,65 *alas* subhircos vocant, propter quod in plerisque hominibus hircorum foetorem reddant.

subigo, -ere. SERV. Aen. 6,302 subigit subagit, *add.* auct. sursum agit (SERV. georg. 1,202). *thes. gloss. vide* sus.

Subigus, -i *m.* (*deus*). AUG. civ. 6,9 p. 265,1 D. si adest deus Subigus, ut *virgo* viro subigatur.

subiunctivus modus. DIOM. gramm. I 338,20 subiunctivus ... dictus est, quoniam necesse est ut alius sermo suggeratur quo superior patefiat, hoc modo, cum dicam cum dixerim cum dixero. 340,24 subiunctivus sive adiunctivus ideo dictus, quod per se non exprimat sensum, nisi insuper alius addatur sermo quo superior patefiat. subiungit enim sibi vel subiungitur necessario alii sermoni hoc modo, cum dixero audies. PRISC. gramm. III 241,4 subiunctivus, vel quod subiungitur coniunctioni vel quod alteri verbo

omnimodo vel subiungitur vel subiungit sibi alterum.

subiungo, -ere. *vide* subiunctivus modus.

sublabro, -are. NON p. 170,6 sublabrare, cibum intra labra mittere. *thes. gloss.*

sublectus, -i *m.* (*subst. part.* sublego). VARRO ling. 6,66 hinc (*sc. ab legendo*) legitima et collegae, qui una lecti, et qui in eorum locum suppositi, sublecti.

subligaculum, -i *n.* NON. p. 27,17 subligaculum est quo pudendae partes corporis teguntur: dictum quod subtus ligetur.

sublimis, -e. FEST. 306 sublimem est in altitudinem elatum; *add.* PAUL. 307 id autem dicitur a limine superiore, quia supra nos est. *cf.* sublimo.

sublimo, -are. FEST. 306 sublimavit ... id est in altum extulit ...; id autem dicitur a limine superiore, quia supra nos est.

sublinguium, -i *n.* ISID. diff. 2,61 *gurgulionis* operculum sublinguium dicitur, quae foramen eius recludit et aperit (=ISID. orig. 11,1,59). *thes. gloss.*

sublinguius, -a, -um. GLOSS. IV Plac. S 2 'sublinguium sonitum' pessimum dictum est; est tamen sonus qui sub lingua sonat.

subluco, -are. FEST. 348 (PAUL. FEST. 349) sublucare arbores est ramos earum supputare, et veluti suptus lucem mittere; conlucare autem, succisis arboribus locum inplere luce.

subo, -are. FEST. 310 suillum genus invisum Veneri ... quod inmundissimi sint sues ... et ardentissimae libidinis; ita ut opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare et subire dicuntur. *thes. gloss. sub* subantes.

suboles, -is *f.* FEST. 309 (PAUL. FEST. 308) suboles ab olescendo, id est crescendo, ut adolescentes quoque, et adultae, et indoles dicitur. ISID. orig. 9,5,13 suboles eo quod substitutio sit generis.

subrigo, -ere. NON. p. 50,2 subrigere significat susum erigere; quo verbo rustici utuntur, cum tritas fruges ad ventilandum in areis erigunt. *vide* ericius.

subrimius, -a, -um. FEST. 270 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 271) <mamm>a ... rumis di<citur, unde et rustici haed>os subrimios vo<cant quasi adhuc sub mamm>a.

subrumo, -are. FEST. 306 (PAUL. FEST. 307) subrumari dicuntur haedi, cum ad mammam admoventur, quia ea <rum>is vocabatur, vel quia rumine trahunt lacte sugentes.

subrumus, -a, -um. VARRO rust. 2,1,20 si parum habet lactis mater, ut subiciat sub alterius mammam, qui appellantur subrumi, id est sub mamma. antiquo enim vocabulo mamma rumis, ut opinor (2,11,5 a rumi etiam nunc dicuntur subrumi agni. VARRO ap. NON. p. 167,27 [GRF 226,102]).

subscus, -udis *f.* FEST. 306 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 307) subscudes ap>pellantur cune<a>tae ta<bellae, quibus> tabulae inter se con<figuntur, qui>a, quo eae inmittantur, <succiditur>.

subsellium, -i *n.* (i) *proprie*: VARRO ling. 5,128 ab sedendo appellatae sedes, sedile, solium, sellae, siliquastrum; deinde ab his subsellium: ut subsipere quod non plane sapit, sic quod non plane erat sella, subsellium. FEST. 340 'd' littera in 'l' conversa, ut etiam in sella factum est, et subsellio ... quae non minus a sedendo dicta sunt. ISID. orig. 20,11,10 unde (*sc. a*

sedendo) et sella quasi sedda dicta est, et subsellia quasi subseddia. (ii) *de iudiciis*: PS. ASCON. div. in Caec. p. 200,3 sunt enim subsellia tribunorum triumvirorum quaestorum et huiuscemodi minora iudicia exercentium, qui non in sellis curulibus nec in tribunalibus, sed in subselliis considebant.

subsessa, –ae *f.* SERV. Aen. 11,268 *sub* subsessor. *thes. gloss.*

subsessor, –oris *m.* SERV. Aen. 11,268 subsedit ... dolo possedit ...; unde et subsessores dicuntur, qui in insidiis tauros interimunt, et hostium dolos subsessas vocamus. COMMENT. Lucan. 5,226 'subsidere' ... est invadere et tenere ...; unde et subsessores dicuntur qui ad insidias conlocantur. *thes. gloss.*

subsicivum(subsec–), –i *n.* ISID. orig. 15,13,15 subseciva sunt proprie quae sutor de materia praecidens quasi supervacua abicit. inde et subseciva, agri quos in pertica divisos recusant quasi steriles vel palustres. item subseciva quae in divisura agri non efficiunt centuriam, id est iugera ducenta.

subsidium, –i *n.* VARRO ling. 5,89 quod hi (*sc. triarii*) subsidebant ab eo subsidium dictum.

subsido, –ere. *vide* subsessa, subsessor, subsidium.

substantia, –ae *f.* CASSIOD. in psalm. 68,3 l.79 A. substantia dici non potest, quae a Domino creata non est; non enim subsistit, sed accidit. ISID. diff. 2,12 substantia est hoc quod non est ab alio, sed semper ex sese est, hoc est propria intra se virtute subsistit.

substillum, –i *n.* FEST. 306 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 307) substillum ... tempus ante <pluviam iam> paene uvidum ..., <et post pluvia>m non persiccum, quod <iam stillaret>, aut nondum desisset.

subtalaris(–tolaris), –e ISID. orig. 19,34,7 subtolares (*sc. calcei*), quod sub talo sint, quasi subtalares.

subtemen, –inis *n.* VARRO ling. 5,113 subtemen, quod subit stamini.

subter. PRISC. gramm. III 42,27 a sub subter (43,15. 50,20. 63,20 *al.*).

subtilis, –e. ISID. orig. 10,260 subtilis ab extenuatione dictus. *vide* sutela.

subtus. *vide* subligaculum, subucula, supparum.

subucula, –ae *f.* VARRO ling. 5,131 indutui alterum quod subtus, a quo subucula; alterum quod supra, a quo supparus.

subverbustus, –a, –um. FEST. 309 (PAUL. FEST. 308) subverbustam veribus ustam significat.

subulcus, –i *m.* GELL. 13,9,5 quod illi (*sc. Graeci*) ὑφορβός, nos subulcus. PRISC. gramm. II 136,18 sus subulcus, bos bubulcus (ISID. orig. 10,263). *thes. gloss.*

subvolo, –are *vide* lolligo.

subvolumen, –inis *n.* *vide* imbuli.

Subura, –ae *f.* (*regio Romae*). VARRO ling. 5,48 Suburam Iunius (GRF 121, 3) scribit ab eo, quod fuerit sub antiqua urbe; cui testimonium potest esse, quod subest ei loco qui Terreus Murus vocatur. sed ego a pago potius Succusano dictam puto Succusam: nunc scribitur 'suc' tertia littera 'c' non 'b'. FEST. 309 (PAUL. FEST. 308) Suburam Verrius ... a pago Succusano dictam ait: hoc vero maxime probat eorum auctoritatem, qui aiunt, ita appellatam et regionem Urbis et tribum a stativo praesidio, quod solitum sit succurrere Esquilis, infestantibus eam partem Urbis Gabinis; indicioque esse, quod adhuc ea tribus per 'c' litteram, non 'b' scribatur.

Suburana tribus. VARRO ling. 5,56 ab hoc quattuor quoque partis urbis tribus dictae, ab locis, Suburana, Palatina, Esquilina, Collina (PLIN. nat. 18,13).

suburbanum, -i *n.* ISID. orig. 15,2,16 suburbana sunt circumiecta civitatis aedificia, quasi sub urbe.

succedo, -ere. *vide* succidaneus, succiduus.

succenturio, -are. FEST. 306 (PAUL. FEST. 307) succenturiare est explendae centuriae gratia supplere (DON. Ter. Phorm. 230). PRISC. gramm. III 415,1 a centum centurio ... et centuriatus ... ex quo succenturiatus. GLOSS. IV Plac. C 17 succenturiati sunt non qui in prima sed qui in secunda centuria sunt, quasi sub prima centuria (ISID. orig. 9,3,49). *thes. gloss.*

succidaneus(succed-), -a, -um. GELL. 4,6,5*sq.* succidaneae ... hostiae dicuntur, 'ae' littera per morem compositi vocabuli in 'i' litteram tramutata quasi 'succaedaneae', appellatae, quoniam, si primis hostiis litatum non erat, aliae post easdem ductae hostiae caedebantur; quae quia, prioribus iam caesis, luendi piaculi gratia subdebantur et succidebantur 'succidaneae' nominatae. FEST. 302 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 303) succidanea hostia a>ppellatur, quae <secundo loco caedi>tur, quod quasi ... a succedendo dictam. *thes. gloss.*

succidia, -ae *f.* VARRO ling. 5,110 succidia ab suibus caedendis: nam id pecus primum occidere coeperunt domini et ut servarent sallere. ISID. orig. 20,2 24 succidia carnes in usum repositae, a succidendo dictae.

succido(1), -ere (sub-cado). *vide* succiduus.

succido(2), -ere (sub-caedo). *vide* securis, subscus, succidia.

succiduus, -a, -um. SCHOL. Stat. Theb. 7,397 'succiduas' tardantes a succidendo, sive, ut feturae succedentem subolem demonstraret, succiduas dixit id est vicarias.

succinericius(subc-) **panis.** ISID. orig. 20,2,15 subcinericius, cinere coctus et reversatus.

succinctorium(subc-), -i *n.* ISID. orig. 19,33,5 subcinctorium ... vocatum quod ... sub bracchiis ductum alarum sinum ambit atque hinc inde subcingit.

succingo(subc-), -ere. *vide* subcinctorium.

succurro, -ere. *vide* Succusanus pagus.

Succusanus pagus. VARRO ling. 5,48 pagus Succusanus, quod succurrit Carinis. *vide* Subura.

succusso, -are. NON. p. 16,26 succussare est susum frequenter excutere.

sucidus, -a, -um. VARRO rust. 2,11,6 tonsurae tempus inter aequinoctium vernum et solstitium, cum sudare inceperunt oves, a quo sudore recens lana tonsa sucida appellata est.

sucinacius, -a, -um. ISID. orig. 20,3,5 sucinacium (*sc. vinum*) sucinae gemmae simile est, id est fulvi coloris.

sucinum, -i *n.* PLIN. nat. 37,43 *sucinum* arboris sucum esse etiam prisci nostri credidere, ob id sucinum appellantes (ISID. orig. 16,18,6. 17,7,31). *vide* sucinacius.

Suculae, -arum *f.* (*signum, i.q. Hyades*). CIC. nat. deor. 2,111 'has Graeci stellas Hyadas vocitare suerunt' a pluendo – ὕειν enim est pluere – nostri imperite Suculas, quasi a subus essent non ab imbribus nominatae (TIRO ap. GELL. 13,9,4 [GRF 402,13]. PLIN. nat. 18,247. SERV. et SERV.

auct. georg. 1, 138. PROB. Verg. georg. ad l. ISID. orig. 3,71,12). GELL. 13,9,5 ut quod Graeci ὑπέρ nos super dicimus ... sic quod ab illis ὑάδες, a nobis primo syades, deinde suculae appellatae. SERV. Aen. 1,744 Graece ὑάδες dictae sunt ἀπὸ τοῦ ὕειν, Latine suculae a suco ...; alii dicunt hyades dictas ... ἀπὸ τοῦ ὑός, id est sue ...; *add.* auct. nam ideo eas quidam suculas, sues scilicet, dici tradunt. *thes. gloss.*

sucus, -i *m.* DON. Ter. Eun. 318 sucus est proprie quasi sugus, quem sibi ex alimentis membra sugunt, ut se repleant. ISID. orig. 20,3,21 (*de potu*) sucus dicti quod sacco exprimantur, ut ptisanae. *vide* siccus, sicera, sucinum, Suculae.

sudo, -are. EUTYCH. gramm. V 471,9 udus udo udas; et ab eo videtur quasi subudo per syncopam sudo sudas factum. *vide* sudor, suduculum.

sudor, -oris *m.* EUTYCH. gramm. V 471,10 sudo sudas ... unde sudor nomen derivatur. *vide* humor, sucidus.

suduculum, -i *n.* PAUL. FEST. 336 suduculum genus flagelli dictum, quod vapulantes sudantes facit.

sudus, -a, -um. PAUL. FEST. 295 sudum siccum, quasi seudum, id est sine udo. NON p. 31,15 sudum dictum est quasi semiudum, ut est aer post pluvias serenus et liquidus. SERV. Aen. 8,529 sudum est quasi sub udum, serenum post pluvias ...; *add.* auct. alii sudum semiudum volunt dici, cum per nubes ad nos perveniat solis ictus non integer. SERV. georg. 4,77 sudum est serenum subhumidum. proprie autem sudum pars serena inter nubes, quasi semiudum. *thes. gloss.*

sueris, -is *f.* VARRO ling. 5,110 sueris a nomine eius (*sc. suis*).

suetus, -a, -um (*part.* suesco). *vide* mansuetus.

Suevi(-bi), -orum *m.* (*pop. Germaniae*). ISID. orig. 9,2,98 dicti ... Suevi putantur a monte Suevo, qui ab ortu initium Germaniae facit, cuius loca incoluerunt.

suffero, sufferre. *vide* sulcus.

suffibulum, -i *n.* VARRO ling. 6,21 'is cum eat, suffibulum ut habeat,' scriptum: id diciturne ab suffiendo (suffigendo *Skutsch*) subligaculum?

suffigo, -ere. *vide* suffibulum.

suffiscus, -i *m.* PAUL. FEST. 308 (*cf.* FEST. 309) suffiscus folliculus testium arietinorum, quo utebantur pro marsuppio, a fisci similitudine dictus.

sufflo, -are. *vide* sipho.

suffrago, -inis *f.* ISID. orig. 11,1,107 suffragines, quia subtus franguntur, id est flectuntur, non supra, sicut in brachiis.

suffundatus, -a, -um (*part.* suffundo). NON. p. 48,10 suffundatum dictum est subiectum: dictum a fundamentis. *thes. gloss.*

suggillatus, -a, -um (*part.* sugillo). FEST. 302 (*suppl. ex.* PAUL. FEST. 303) <suggillatum> dici existimant <ex Graeco> ..., quod ea pars, quae <est sub collo, κ>ύλον ab iis dicitur.

sugo, -ere. *vide* sanguisuga, sucus, sumen.

suile, -is *n.* VARRO ling. 8,54 ut ab ove et sue ovile et suile.

suilla, -ae *f.* VARRO ling. 5,109 ut ab sue suilla, sic ab aliis generibus cognominata.

suillus, -a, -um. PRISC. gramm. II 80,5 ovinus ... ab ove et suinus a sue: nam ovilla et suilla diminutiva sunt (II 80,9). ISID. orig. 12,2,37 suillus ... a

saetis est nuncupatus.

suinus, -a, -um. PRISC. gramm. II 80,4 suinus a sue. *vide* suillus.

sulcus, -i *m.* VARRO ling. 5,39 ab eo quod aratri vomer sustulit, sulcus. FEST. 302 (PAUL. FEST. 303) *sulcum* quidam ex Graeco fictum, quia illi dicant ὁλκόν. ISID. orig. 17,2,5 sulcus a sole vocatus quod proscissus solem capiat.

Sulla(Sylla), -ae *m.* (*cogn. vir.*). QUINT. inst. 1,4,25 scrutabitur ... origines nominum ...; ubi erit aliud secretius, Sullae, Burri, Galbae *eqs.* PLUT. Coriol. 11,4 τῶν δὲ σωματικῶν ... Σύλλας ... ἐπωνυμίας τίθενται. CHAR. gramm. p. 140,25 B. Sibyllam Epicadus (GRF 104,1) de cognominibus ait appellatum qui ex Sibullinis libris primo sacrum fecit, deinde Syllam; qui quod flavo et compto capillo fuerit, similes Syllae sunt appellati. inde effeminati hodieque in ludo syllae dicuntur, quos vulgo inprudenter psyllos appellant. MACR. Sat. 1,17,27 bello ... Punico hi ludi (*sc. Apollinares*) ex libris Sibyllinis primum sunt instituti suadente Cornelio Rufo decemviro, qui propterea Sibylla cognominatus est, et postea correpto nomine primus coepit Sylla vocitari.

sulphur, -uris *n.* ISID. orig. 16,1,9 sulphur vocatum quia igne accenditur; πῦρ enim ignis est.

sultis. FEST. 301 (PAUL. FEST. 300) sultis, si voltis. FEST. 343 (PAUL. FEST. 342) sultis, si voltis significat, conposito vocabulo, ita ut alia sunt: <sodes>, si audes: sis, si vis; ... scilicet, scias licet; equidem, ego quidem.

sulzica, -ae *f.* ISID. orig. 20,4,12 salinum vas aptum salibus. idem et sulzica, quasi salzica.

sum, esse. PRISC. gramm. II 455,7 sine dubio a Graecis sumpsimus fero, edo, volo, sum ...; sicut ἕξ sex ... et mutatione ει in 'u': εἰμί sum. *vide* essentia.

sumen, -inis *n.* NON. p. 458,2 sumen proprie a sugendo dictum; nam et mulieris mammam sumen veteres dici volunt (SCHOL. Pers. 1,53 dictum sumen a sugiendo).

Summanus, -i *m.* (*deus*). MART. CAP. 2,161 *Pluto* Summanus dicitur quasi summus Manium.

summus, -a, -um. *vide* Summanus.

sumo, -ere. *vide* simpuvium.

suo, -ere. *vide* sitarchia, sutela, sutor, sutrina.

suovetaurilia. *sub* solitaurilia.

supellex, -ectilis *f.* LABEO ap. dig. 33,10,7 *praef.* (GRF 562,23) Labeo ait originem fuisse supellectilis, quod olim his, qui in legationem proficiscerentur, locari solerent quae sub pellibus usui forent.

super. *vide* superbia, superbus, supero.

superbia, -ae *f.* CHAR. gramm. p. 398,4 B. superbia est ab superhabendo. ISID. diff. 1,504 dicta ... superbia, quia super vult quam quod est.

superhabeo, -ere. *vide* superbia.

superbus, -a, -um. ISID. orig. 10,248 superbus dictus quia super vult videri quam est; qui enim vult supergredi quod est, superbus est.

supercilium, -i *n.* PLIN. nat. 11,157 extremum ambitum genae superioris antiqui cilium vocavere, unde et supercilia. FEST. 305 supercilium dicitur, quod supra cilium sit, id est integimentum oculi superius. PAUL. FEST. 43

cilium est folliculum, quo oculus tegitur, unde fit supercilium. ISID. orig. 11,1,42 supercilia dicta, quia superposita sunt ciliis.

supereminco, -ere. *vide* supremus.

superinstituo, -ere. *vide* superstitio.

supernus, -a, -um. PRISC. gramm. II 77,6 supra supernus (81,1).

supero, -are. PRISC. gramm. II 434,18 ab adverbiis etiam et praepositionibus inveniuntur derivata verba, ut ... supra vel super supero superas.

superrimus, -a, -um. *vide* suprema, supremus.

supersedeo, -ere. *vide* superstitiosus.

superstes, -itis. *vide* superstitio, superstitiosus, testis.

superstitio, -onis *f.* SERV. Aen. 8,187 aut ab aniculis dicta superstitio, quia multae superstites per aetatem delirant et stultae sunt: aut secundum Lucretium (1,66) superstitio est superstantium rerum ..., quae super nos stant ..., timor. SERV. Aen. 12,817 superstitio ... religio, metus, eo quod superstet capiti omnis religio. ISID. orig. 8,3,6 superstitio dicta eo quod sit superflua aut superinstitua observatio. alii dicunt a senibus, quia multis annis superstites per aetatem delirant *eqs. ex* SERV. Aen. 8,187.

superstitiosus, -a, -um. CIC. nat. deor. 2,72 qui totos dies precabantur et immolabant ut sibi sui liberi superstites essent superstitiosi sunt appellati, quod nomen patuit postea latius (*affertur* ap. NON. p. 431,28. AUG. civ. 4,30 p.184,25 D. ISID. orig. 10,244). LACT. inst. 4,28,13*sq.* superstitiosi ... vocantur non qui filios superstites optant ... sed aut ii qui superstitem memoriam defunctorum colunt aut qui parentibus suis superstites colebant imagines eorum domi tamquam deos penates. nam qui novos sibi ritus adsumebant, ut deorum vice mortuos honorarent quos ex hominibus in caelum receptos putabant, hos superstitiosos vocabant, eos vero qui publicos et antiquos deos colerent religiosos nominabant. NON. p. 432,2 sed vere superstitiosi proprietatem ex hoc habent quod prae cultura deorum supersedeant cetera, id est neglegant. DON. Ter. Andr. 487 superstites sunt senes et anus, quia aetate multis superstites iam delirant. unde et superstitiosi, qui deos nimis timent, quod est signum deliramenti. *thes. gloss.*

supersto, -are. *vide* superstitio.

supersum, -esse. *vide* suprema.

supervaganeus, -a, -um. FEST. 305 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 304) super<vaganea avis vo>catur ab auguribus quae ex sum>mo cacumin<e vocem emisit, quia> quasi in altiss<imis superque omnia> vagatur.

Supinalis, -is *m.* (*cogn. Iovis*). AUG. civ. 7,11 p. 288,5 D. dixerunt *Iovem* ... Supinalem ... quod haberet ... resupinandi potestatem.

supinus, -a, -um. *cf.* FEST. 290 (PAUL. FEST. 291) *sub* suppus.

supo, -are. *vide* dissipo, insipo, obsipo, prosapia.

supparus, -i *m. et* **supparum, -i** *n.* (i) *vestis*: VARRO ling. 5,131 indutui alterum quod subtus, a quo subucula; alterum quod supra, a quo supparus, nisi id quod item dicunt Osce. NON. p. 540,8 supparum est linteum femorale usque ad talos pendens, dictum quod subtus appareat. (ii) *velum*: SIN. CAP. ap. FEST. 340 (GRF 466,26) <supparum ... dictum ait Sinniu>s Capito velut se<paratum ... a reg>ione interioris <navis>.

suppedaneum, -i *n.* ISID. orig. 20,11,8 nam quod dicunt Graeci ὑποπόδιον, dixerunt Latini ... suppedaneum, quod sub pedibus sit.

suppilo, -are. NON. p. 12,21 suppilare est involare vel rapere: a pilorum raptu; unde et furtum passi conpilari dicuntur.

supplementum, -i *n.* *vide* splen.

supplicamentum, -i *n.* *vide* supplicium.

supplicium, -i *n.* PAUL. FEST. 308 (*cf.* FEST. 309. GRF 462,12) supplicia veteres quaedam sacrificia a supplicando vocabant. ISID. orig. 5,27,3 supplicium proprie dictum non qui quoquo modo punitur, sed ita damnatur ut bona eius consecrentur et in publico redigantur, nam supplicia dicebantur supplicamenta. et supplicium dicitur, de cuius damnatione delibatur aliquid deo; unde et supplicare.

supplico, -are. ISID. orig. 5,27,3 *sub* supplicium. *vide* supplicium.

suppus, -a, -um. FEST. 290 (PAUL. FEST. 291) suppum antiqui dicebant, quam nunc supinum dicimus ex Graeco, videlicet pro adspiratione ponentes <'s'> litteram.

supra. *vide* insubuli, supero, supparus.

suprema, -ae *f.* VARRO ling. 6,5 suprema summum diei, id ab superrimo. *cf.* 7,51 *sub* supremus. ISID. orig. 5,30,16 suprema est postrema pars diei ..., dicta quod superest ad partem ultimam diei.

supremus, -a, -um (*superl.* superus). VARRO ling. 7,51 supremum ab superrumo dictum: itaque duodecim tabulis (I 9 Sch.) dicunt: 'solis occasu diei suprema tempestas esto'. ISID. orig. 10,242 supremus, summus, ab eo quod superemineat. *thes. gloss.*

surculus, -i *m.* ISID. orig. 17,6,17 surculi a praecisione serrae nuncupati. *thes. gloss.*

surdus, -a, -um. ISID. orig. 10,261 surdus, a sordibus humoris aure conceptis; et quamvis multis casibus accidat, nomen tamen aeger ex praedicto vitio retinet.

sursum. *vide* subrigo, succuso, thyrsus.

sus, suis *c.* VARRO ling. 5,96 ex quo fructus maior, hic est qui Graecis usus: sus, quod ὗς, bos quod βοῦς ...; possunt in Latio quoque ut in Graecia ab suis vocibus haec eadem ficta. *thes. gloss. vide* saeta, sebum, solitaurilia, subeo, suberies, subo, subulcus, succidia, Suculae, suile, suilla, suinus.

Susis, -is *f.* (*urbs Persarum, i.q. Susa*). ISID. orig. 15,1,10 dicta ... Susis quod inmineat Susae fluvio.

suspirium, -i *n.* ISID. orig. 4,7,14 suspirium nomen sumpsit, quia inspirationis difficultas est, quam Graeci δύσπνοιαν dicunt.

susurratio, -onis *f.* CASSIOD. in psalm. 40,8 l. 164 A. susurratio est oris parvissimus sonus ..., sermo tractus ab apibus, quarum vox prolata susurrus est.

susurro, -are. ISID. orig. 10,249 susurro de sono locutionis appellatus, quia non in facie alicuius, sed in aure loquitur de altero detrahendo. *thes. gloss.*

susurrus, -i *m.* *vide* susurratio.

sutela, -ae *f.* FEST. 310 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 311) <sutelae dolosae> astutiae, a simil<itudine suentium di>ctae sunt. FULG. serm. ant. 18 sutelam dici volunt astutiam, quasi subtilia tela.

sutor, -oris *m.* VARRO ling. 5,93 artificibus maxima causa ars, id est, ab arte medicina ut sit medicus dictus, a sutrina sutor, non a medendo ac suendo, quae omnino ultima vice earum rerum radices, ut in proximo libro

aperietur. PRISC. gramm. II 434,4 artium ... nomina ... post verba naturaliter sunt accipienda. doceo post doctor ... suo post sutor. ISID. orig. 10,263 sutor a suendis pellibus nominatus. 12,1,26 a quibus (*sc. saetis*) et sutores vocantur, quod ex setis suant ... pelles. 19,34,1 sutores nuncupatos quod insertis filo porcorum setis suant, id est consuant, quasi setores. *vide* suo.

sutrina, –ae *f.* NON. p. 168,12 sutrinas, a suendo. *thes. gloss. vide* sutor.

syagrus, –i *f.* (*palmae genus*). PLIN. nat. 13,43 pomum *syagri* ... a ceteris generibus distans sapore quodam ferinae in apris evidentissimo, quae causa nominis.

syc(h)itis, –is *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,191 sycitis fici *coloris est.*

sycomorus, –i *f.* (*arbor, i.q. sycaminus*). ISID. orig. 17,7,20 sycomorus, sicut et morus, Graeca nomina sunt. dictus autem sycomorus eo quod sit folia similis moro. *thes. gloss.*

sycophanta, –ae *m.* FEST. 302 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 303) <sycophantas q>uidam ex hac causa <appellatos dicunt>. Atticos quondam <iuvenes solito>s aiunt in hortos ... inrumpere, ficosque <deligere. quam o>b causam lege factum, qui id fecisset, †capite esset† ei. quam poenam qui persequerentur ob parvola detrimenta, sycophantas appellatos. *thes. gloss.*

Syene, –es *f.* (*urbs Aegypti*). *vide* syenites marmor.

syenites marmor. ISID. orig. 16,5,11 syenites circa Syenem vel Thebas nascitur

Sylla. *sub* Sulla.

sylla, –ae *m.* CHAR. gramm. p. 141,2 B. *sub* Sulla.

syllaba, –ae *f.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 34,28 ideo dicta est syllaba, quod a vocalibus, sine quis eadem coire non potest, reliquae litterae, ut fides graeci sermonis indicat, comprehendantur, id est παρὰ τὸ συλλαμβάνειν τὰ γράμματα (CHAR. gramm. p. 8,10 B. DIOM. gramm. I 427,7. SERV. gramm. IV 423,11. SERG. gramm. IV 478,10. ISID. orig. 1,16,1). MAR. VICTORIN. gramm. VI 196,20 syllaba unde dicta? ἀπὸ τῆς συλλήψεως. est enim syllaba σύλληψις quaedam litterarum, id est conceptio (AUDAX gramm. VII 327,16). MART. CAP. 3,264 syllaba ... dicta est, quod iunctis litteris sonitum simul accipientibus informetur. CLEDON. gramm. V 28,23 syllaba dicta est ἀπὸ τοῦ συλλαβεῖν, eo quod plures litterae comprehensae una, a pluribus litteris dicta. POMP. gramm. V 111,19 syllaba est dicta de graeco: a graeco appellata est syllaba, a graeca significatione, id est a conceptu litterarum. *thes. gloss.*

symbolus, –i *m.* EUCHER. instr. 2 p. 160,18 *ex Graeco* symbolus conlatio aut pactum vel conplacitum quod sit homini cum deo. *thes. gloss.*

symphyton, –i *n. vel* –os, –i *m.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,61 symphytos Graece dictus eo quod tantum in radice virtutem habeat ut frustra carnis adsparsa in caccabo coagulet. *thes. gloss.*

symplagium rete (synp–). ISID. orig. 19,5,1 minus ... rete synplagium dicitur a plagis; nam proprie plagas dici funes illos quibus retia tenduntur circa imam et summam partem.

synagoga, –ae *f.* EUCHER. instr. 2 p. 160,10 *ex Graeco* synagoga conventus vel congregatio. ISID. orig. 8,1,7 synagoga Graece congregatio dicitur, quod proprium nomen Iudaeorum populus tenuit. *thes. gloss.*

synanche, –es *vel* –is, –is *f.* CAEL. AUR. diaet. pass. 27 unde synancis

dicta est? a continentia spiritus. greci enim synaces (*i.e.* συνάγειν) dicunt continere. aut focatione suspendi. anconas (*i.e.* ἀγχόνας) enim suspendian vocaverunt. *cf.* CAEL. AUR. acut. 3,1,1 *sub* synanchicus. ISID. orig. 4,6,6 synanchis a continentia spiritus et praefocatione dicta. Graeci enim συνάγχειν continere dicunt. qui enim hoc vitio laborant, dolore faucium praefocantur.

synanchicus, -a, -um. CAEL. AUR. acut. 3,1,1 *synanchica passio* nomen suspendii similitudine habet ... nam Graeci anchonas suspendia vocaverunt. sive quod spiritum continendo spirationem neget. Graeci enim synechein continere appellant. alii vero etiam cynanchen vel lycanchen hanc passionem vocaverunt, siquidem ... haec animalia afficit: nam canes cynes, lupos lycos vocaverunt.

synodus, -i *f.* EUCHER. instr. 2 p. 161,6 *ex Graeco* synodus comitatus vel coetus. *thes. gloss.*

Syri, -orum *m.* (*pop. Syriae*). IUST. 1,2,13 Assyrii, qui postea Syri dicti sunt (HIER. in Is. 5,19,23 l. 9 A. quos veteres Assyrios, nunc nos vocamus Syros, a parte totum appellantes. HIER. quaest. hebr. in gen. p. 39 alii ... Asurim, Syros esse contendunt). EUCHER. instr. 2 p. 151,7 Syros appellatos quidam adserunt ab Assurim filio Abrahae ex Cetthura. ISID. orig. 9,2,50 Syri a Surim vocati perhibentur, qui fuit nepos Abraham ex Cethura. *vide* Syricum.

Syria, -ae *f.* (*terra Asiae*). HIER. chron. a. Abr. p. 38b Syrus ... ex cuius vocabulo Syria nomen accepit (ISID. orig. 14,3,16). *vide* seriola, Syriaca uva.

Syriaca uva. ISID. orig. 17,5,29 Syriaca, vel quia de Syria adlata vel quia nigra est.

Syricum, -i *n.* ISID. orig. 19,17,5 Syricum rubri coloris pigmentum ...; ipsud est et Phoeniceum, appellatum ita eo quod in Syria colligatur in litoribus Rubri maris, ubi Phoenices inhabitant.

syrma, -atis *n. et* -ae *f.* EXC. de com. 8,7 syrmata dicta sunt ab eo quod trahuntur, quae res ab Ionica luxuria instituta est.

Syrtis, -is *f.* (*regio maritima Africae*). SALL. Iug. 78,3 inter duas Syrtis, quibus nomen ab re inditum. nam ... Syrtes ab tractu nominatae (*i.e.* ἀπὸ τοῦ σύρειν). SCHOL. Stat. Theb. 1,687 Syrtes ἀπὸ τοῦ σύρειν id est trahere. ISID. orig. 13,18,6 Syrtes sunt harenosa in mari loca. Syrtes ... Sallustius (Iug. 78,3) a tractu vocari dicit, quod omnia ad se trahant, et adpropinquanti vadoso mari haereant. *thes. gloss. vide* syrtites.

syrtites, -ae *m.* (*gemma*). SOL. 2,43 quoniam in litore Syrtium inventa primum est Syrtitis vocatur (ISID. orig. 16,4,10).

syrus, -us *m.* NON. p. 46,6 'syrus' a graeco magis tractum est, ἀπὸ τοῦ σύρειν has nos scopas, rustici eo nomine syrus vocant.

Syrus, -i *m.* (*nom. vir.*). DON. Ter. Andr. 226 nomina comicorum servorum ... a nationibus sunt indita, ut Mysis Syrus. *thes. gloss. vide* Syria.

T

tabella, -ae *f.* PRISC. gramm. II 112,7 tabula tabella. *vide* tabellarius, tabellio.

tabellarius, -i *m.* FEST. 359 tabellis pro chartis utebantur antiqui ...; unde adhuc tabellari dicuntur, et tabellae misae ab imperatoribus. HIER. epist. 8,1 ante chartae ... usum aut in dedolatis ex ligno codicellis aut in corticibus arborum mutua epistularum adloquia missitabant; unde et portitores earum tabellarios vocavere (*i.e. a tabellis*). *thes. gloss.*

tabellio, -onis *m.* ISID. orig. 9,4,27 tabellio vocatus eo quod sit portitor tabellarum. *thes. gloss.*

taberna, -ae *f.* FEST. 356 tabernacula dicuntur a similitudine tabernarum; quae ipsae, quod ex tabulis olim fiebant, dictae sunt (PAUL. FEST. 38. DIOM. gramm. I 489,32 privatae domus ..., quae ... olim quod tabulis tegerentur, communiter tabernae vocabantur. ISID. orig. 15,2,43 dictae ... tabernae quod ex tabulis ... erant constructae, quae nunc et si non speciem, nomen tamen pristinum retinent), non ut quidam putant, quod tabulis cludantur (ULP. dig. 50,16,183). DON. Ter. Ad. 359 taberna quasi traberna a validioribus dicta trabibus, quibus superiora suspensa sunt (CASSIOD. in psalm. 14,1 l.31 A. maiores nostri domos pauperum tabernas appellaverunt, propterea quia tantum trabibus, non adhuc tegulis tegebantur, quasi trabernas). PRISC. gramm. II 29,14 *'l' transit* in 'r', ut tabula taberna. *vide* attibernalis, contubernalis, tabernaculum, tabernaria.

tabernaculum, -i *n.* FEST. 356 tabernacula dicuntur a similitudine tabernarum (PAUL. FEST. 38 contubernales dicuntur a tabernis, quae fiebant ex tabulis. unde et tabernacula sunt dicta, licet ex tentoriis pellibus fiant. PAUL. dig. 50,16,184). CASSIOD. in psalm. 14,1 l.31 A. maiores nostri domos pauperum tabernas appellaverunt ...; et quia ibi habitabant et cenabant ... ex duobus nominibus unum traditur factum esse vocabulum, id est ex taberna et cenaculo, quasi trabernaculum (*cf. ibid. sub* taberna *supra*). hinc iam tabernacula consonanter dicta sentimus expeditionales ... habitationes. ISID. orig. 9,7,23 contubernium est ad tempus coeundi conventio; unde et tabernaculum, quod modo huc, modo illuc praefigitur. 15,10,1 dicta ... tabernacula quod cortinae distentae funibus tabulis interstantibus adpenderentur, quae tentoria sustinerent.

tabernaria, -ae *f.* ISID. orig. 15,2,43 tabernae olim vocabantur aediculae plebeiorum ... tabulis clausae; unde et tabernariae, quod ibi solebant consedere.

tabula, -ae *f.* ISID. orig. 19,19,8 tabulae a veteribus tagulae vocabantur, a tegendo scilicet. *vide* taberna, tabernaculum, tabularium, tabulatum, tabulinum.

tabularium, -i *n.* SERV. auct. georg. 2,502 'tabularia' ... ubi reponebantur negotia publica et rationes populi, quae in tabulis scribuntur, unde tabularia dicta.

tabulatum, -i *n.* SERV. auct. Aen. 2,464 olim ... domus de tabulis fiebant, unde hodieque in aedificiis surgentibus primum et secundum tabulatum dicimus. ISID. orig. 15,3,12 tabulata olim ligneae domus fiebant. inde nomen permanet tabulatorum.

tab(u)linum, –i *n.* FEST. 356 (PAUL. FEST. 357) tablinum proxime atrium locus dicitur, quod antiqui magistratus in suo imperio tabulis rationum ibi habebant publicarum rationum causa factum locum.

taceo, –ere. *vide* taciturnus.

taciturnus, –a, –um. ISID. orig. 10,266 taciturnus, in tacendo diuturnus. *thes. gloss.*

tactus, –us *m.* ISID. orig. 11,1,23 tactus, eo quod pertractet et tangat et per omnia membra vigorem sensus aspergat.

taedium, –i *n.* *vide* taedulus.

taedulus, –a, –um. FEST. 360 (PAUL. FEST. 361) taedulum antiqui interdum pro fastidioso, interdum quod omnibus taedio esset, ponere soliti sunt.

taeter(tet–), –tra, –trum. ISID. orig. 10,270 teter, ob obscura tenebrosaque vita. teterrimus, pro fero nimium. tetrum enim veteres pro fero dixerunt. *vide* Tetrica.

taetricus(tet–), –a, –um. SERV. Aen. 7,713 Tetricus mons in Sabinis asperrimus, unde tristes homines tetricos dicimus (=ISID. orig. 10,266).

tagax, –acis. FEST. 359 (PAUL. FEST. 358) tagax (tagas PAUL.) furunculus a tangendo.

Tages, –is *m.* (*deus*). COMMENT. Lucan. 1,636 Tages Etrusca lingua vox terra missa ...; qui quoniam e terra natus est, Tages est appellatus ἀπὸ τῆς γῆς. et lingua Etrusca significat 'vox terra emissa'.

tagula. ISID. orig. 19,19,8 *sub* tabula. *vide* tabula, tegula.

Tagus, –i *m.* (*fluvius Lusitaniae*). ISID. orig. 13,21,33 Tagum fluvium Cartago Hispaniae nuncupavit, ex qua ortus procedit.

talaris, –e. ISID. orig. 19,22,7 talaris tunica dicta eo quod ad talos usque descendat et ad pedes defluat. 19,34,7 talares calcei socci sunt, qui inde nominati videntur quod ea figura sint ut contingant talum.

talasia, –ae *f.* *vide* Talas(s)io (Talas(s)(i)us).

Talas(s)io, –onis *et* **Talas(s)(i)us,** –i *m.* VARRO ap. FEST. 351 (PAUL. FEST. 350) Talas>sionem in nuptiis Varro (GRF 369,457) ait <signum esse lani>fici, τάλαρον, id est quassillum; i<nde enim so>litum appellari Talassionem (PLUT. Romul. 15,3 οἱ δὲ πλεῖστοι νομίζουσιν, ὧν καὶ Ἰόβας [GRF 454,9] ἐστί, παράκλησιν εἶναι καὶ παρακέλευσιν εἰς φιλεργίαν καὶ ταλασίαν, οὔπω τότε τοῖς Ἑλληνικοῖς ὀνόμασι τῶν Ἰταλικῶν ἐπικεχυμένων. PLUT. quaest. Rom. 31 p. 271F πότερον ἀπὸ τῆς ταλασίας; καὶ γὰρ τὸν τάλαρον τάλασον ὀνομάζουσι). LIV. 1,9,12 unam (*sc. Sabinam*) longe ante alias specie ac pulchritudine insignem a globo Thalassi cuiusdam raptam ferunt multisque sciscitantibus cuinam eam ferrent, identidem ne quis violaret Thalassio ferri clamitatum; inde nuptialem hanc vocem factam (PLUT. quaest. Rom. 31 p. 271F–272A. PLUT. Pomp. 4,4. PLUT. Romul. 15,2). PLUT. Romul. 15,2 Σέξτιος δὲ Σύλλας ... ἔλεγεν ἡμῖν ὅτι τῆς ἁρπαγῆς σύνθημα τὴν φωνὴν ἔδωκε ταύτην ὁ Ῥωμύλος. *cf.* CORNIF. ap. FEST. 359 (GRF 479,16) tallam alii folliculum cepae ... talam Cornificius posuit, unde et Talassus.

talio, –onis *f.* ISID. orig. 5,27,24 talio est similitudo vindictae, ut taliter quis patiatur ut fecit. *thes. gloss.*

talipedo, –are. FEST. 359 (PAUL. FEST. 358) talipedare antiqui dicebant pro vacillare pedibus lassitudine, qua qui trahit pedes, ut talis

videatur insistere aut identidem tollere pedes.

taliter. *vide* talio.

talpa, –ae *f.* ISID. orig. 12,3,5 talpa dicta, quod sit damnata caecitate perpetua tenebris.

talus, –i *m.* CIC. de orat. 153 quo modo ... vester Axilla Ala factus est nisi fuga litterae vastioris? quam litteram etiam e maxillis et taxillis ... consuetudo elegans Latini sermonis evellit. ISID. orig. 11,1,111 talus dictus a tolo (*i.e. tholo*). nam tolus est eminens rotunditas: unde et fastigium templi rotundi tolus vocatur. *vide* subtalaris, talaris, talipedo, taxillus.

Talus, –i *m.* (*praen. vir.*). FEST. 359 (PAUL. FEST. 358) Talus ... Sabinorum nominibus praenominis loco videtur fuisse.

tam. *vide* taminia uva.

tamarix, –icis *f. vel* **tamaricum,** –i *n.* ISID. orig. 17,7,49 myrice, quam Latini tamaricum vocant, ex amaritudine nominata.

taminia uva. FEST. 359 (PAUL. FEST. 358) taminia uva silvestris generis videtur Verrio dicta, quod tam mira sit quam minium.

Tanais, –is *m.* (*fluvius Scythiae*). ISID. orig. 13,21,24 Tanus fuit rex Scytharum primus, a quo Tanais fertur fluvius nuncupatus.

Tanatus(–os), –i *f.* (*insula Britanniae*). ISID. orig. 14,6,3 dicta ... Tanatos a morte serpentum, quos dum ipsa nesciat, asportata inde terra quoquo gentium vecta sit, angues ilico perimit. *cf.* SOL. 22,8.

tango, –ere. *vide* tactus, tagax, taxatio, taxator, taxo.

Tanis, –eos *f.* (*urbs Aegypti*). ISID. orig. 15,1,32 Tanis metropolis Aegypti ...; hanc construxisse perhibentur Titanes ..., et ex nomine suo nuncupaverunt. *vide* taniticum linum.

taniticum linum. PLIN. nat. 19,14 *sub* buticum linum.

Tantalus, –i *m.* (*rex Phrygiae*). FULG. Virg. cont. p. 101,7 Tantalus ... Grece quasi teantelon, id est visionem volens; omnis enim avaritia ieiuna fruendi usu solae visionis imagine pascitur.

tantisper. DON. Ter. Ad. 70 tantisper quasi tantumper et paulisper quasi paulumper ut parumper dictum.

Tanus, –i *m.* (*rex Scytharum*). *vide* Tanais.

taos, –i *m.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 ab animalibus cognominantur *gemmae* ...; taos pavoni est similis (=ISID. orig. 16,15,19).

tapete, –is *n.* ISID. orig. 19,26,5 tapeta dicta quod pedibus primum strarentur, quasi tapedia. *vide* amphitapa.

Tara, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Tarentum (1).

Taranis, –is *m.* (*deus*). ADNOT. Lucan. 1,446 Taranis Iuppiter dictus a Gallis.

Taras, –antis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Tarentum (1).

taratrum, –i *n.* ISID. orig. 19,19,15 taratrum, quasi teratrum.

tarda, –ae *f.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,13 gradipes (*an* gravipes? *cf. thes. gloss.*) apud graecos vocatur avis apud nos tarda, eo quod gravi volatu detenta nequaquam ... adtollitur velocitate pinnarum.

tarditas, –atis *f.* *vide* turdus.

Tarentinus, –a, –um. FAVORIN. ap. MACR. Sat. 3,18,11 *sub* Terentius.

Tarentum(1), –i *n.* (*urbs Italiae*). SERV. Aen. 3,551 *Lacones* delati ... ad oppidum Calabriae, quod Taras, Neptuni filius, fabricaverat, id auxerunt et

prisco nomine appellaverunt Tarentum (6,773. ISID. orig. 15,1,62). *add.* auct. *Lacones* cum venissent in Italiam a quodam sepulchro cui inscriptum erat Tarae nomen urbem conditam Tarentum dixerunt ...; alii dicunt ... a nomine ducis Tarae, Herculis filii, Tarentum dictum. quidam Tarentum ante Saturium dictum tradunt et ab Herculis filio Tarento post Tarentum dictum (*sim. a Tarento* PROB. Verg. georg. 2,197*sq.*) ... aut quia Taras condiderat, auxerat Phalantus, aut ab Herculis filio sit Tarentum.

Tarentum(2), -i *n.* (*fluvius, i.q. Tiberis*). SERV. Aen. 8,63 in aliqua ... urbis parte *Tiberis* Tarentum dicitur eo quod ripas terat.

Tarentus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Tarentum(1).

Tarpeia, -ae *f.* (*nom. mul.*). *vide* Tarpeius.

Tarpeius, -a, -um. VARRO ling. 5,41 *Capitolinus* mons ante Tarpeius dictus a virgine Vestale Tarpeia, quae ibi ab Sabinis necata armis et sepulta: cuius nominis monimentum relictum, quod etiam nunc eius rupes Tarpeium appellatur saxum (PLUT. Romul. 18,1. HIER. chron. a. Abr. p. 90a). SERV. Aen. 8,348 Tarpeia sedes dicta est a Tarpeia virgine ...; quae illic sepulta Tarpeiae sedi nomen inposuit.

Tarsus(-os), -i *f.* (*urbs Ciliciae*). COMMENT. Lucan. 3,225 Tarsos dicta quod in modum vestigii sit sita.

Tartarus, -i *m. et* **Tartara,** -orum *n.* (*regio inferna*). SERV. Aen. 6,577 Tartarus vel quia omnia illic turbata sunt, ἀπὸ τῆς ταραχῆς: aut, quod est melius, ἀπὸ τοῦ ταρταρίζειν, id est a tremore frigoris; sole enim caret (=SCHOL. Stat. Ach. 1,134. =ISID. orig. 14,9,8). LYD. mens. 4,159 p. 175,3 W. τὴν ὕλην Ἅιδην οἱ φιλοσοφήσαντές φασι καὶ Τάρταρον, ὡς ταραττομένην καὶ οὐκ ἠρεμοῦσαν κατὰ φύσιν διὰ τὸ ἀνείδεον αὐτῆς. *thes. gloss.*

Tatienses, -ium *m.* (*tribus, i.q. Titienses*). PLUT. Romul. 20,1 ἀπὸ Τατίου Τατιήνσης. *cf.* Titienses.

Tatius, -i *m.* (*rex Sabinorum*). *vide* Tatienses, Titia curia, Titienses, Titus.

Tauri(-ii, -ei) **Ludi.** FEST. 351 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 350 <Superbo> Tarquinio regnante, cum m<agna incidisset> pestilentia in mulieres g<ravidas> ...; si facti sunt ex carn<e divendita populo> taurorum immolatorum; ob <hoc ludi Tauri> appellati sunt. SERV. auct. Aen. 2,140 quae sterilis ... est taurea (*i.e. taura*) appellatur, unde ludi Taurei dicti, qui ... instituti sunt propterea quod omnis partus mulierum male cedebat. alii ludos Taureos a Sabinis propter pestilentiam institutos dicunt, ut lues publica in has hostias verteretur.

taurus, -i *m.* (i) *proprie*: VARRO ling. 5,96 ex qua fructus maior, hic est qui Graecis usus: sus, quod ὗς, bos quod βοῦς, taurus quod ταῦρος, item ovis quod ὄϊς ...; possunt in Latio quoque ut in Graecia ab suis vocibus haec eadem ficta (ISID. orig. 12,1,29 taurus Graecum nomen est, sicut et bos). *vide* Minotaurus, solitaurilia (suovetaurilia), territorium. (ii) *avis*: PLIN. nat. 10,116 est quae boum mugitus imitetur, in Arletensi agro taurus appellata. (iii) *scarabaei genus*: PLIN. nat. 30,39 tauri vocantur scarabaei terrestres ...; nomen cornicula dedere.

taxatio, -onis *f.* FEST. 356 (PAUL. FEST. 357) *sub* taxo.

taxator, -oris *m.* FEST. 356 (PAUL. FEST. 357) a tangendo ... dici etiam scaenici testimonio sunt, qui taxatores dicuntur, quod alter alterum maledictis tangit.

taxicus, -a, um. PLIN. nat. 16,51 *sub* toxicus.

taxillus, -i *m.* CHAR. gramm. p. 119,21 B. talus taxillus (PRISC. gramm. II 110,6. ISID. orig. 11,1,45). *vide* talus.

taxo, -are. FEST. 356 (PAUL. FEST. 357) taxat verbum ponitur in his, quae finiuntur, quoad tangi liceat; in litibus quoque, arbitrove cum proscribitur, quoad ei ius sit statuendi, taxatio dicitur. GELL. 2,6,5 taxare pressius crebriusque est quam tangere, unde id procul dubio inclinatum est (=MACR. Sat. 6,7,8). *thes. gloss.*

taxus, -i *f.* *vide* taxicus, toxicus.

teba, -ae *f.* VARRO rust. 3,1,6 *sub* Thebae. *vide* Thebae.

tecolithus, -i *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,143 quidam eos (*sc. spongitas lapides*) tecolithos vocant, quoniam vesicis medentur, calculos rumpunt in vino poti.

tectorium, -i *n.* *vide* tignarius.

tectum, -i *n.* *vide* sarcitector, tegillum, templum, tugurium.

teges, -etis *f.* NON. p. 414,25 tegetes a tegendo. *thes. gloss.*

Tegeum, -i *n.* (*oppid. Arcadiae, i.q. Tegea*). SERV. Aen. 5,299 Tegeum ... oppidum est Arcadiae *add.* auct. a Tegeo Arcadis filio.

Tegeus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Tegeum.

tegillum, -i *n.* NON. p. 179,1 tegillum, diminutivum a tecto.

tegimen(tegmen, tegumen), -inis *n.* ISID. orig. 19,22,1 tegmen dictum eo quod tegat membra; sicut tegumen tecta, quae tegunt corpora.

tego, -ere. *vide* frutex, teges, tegimen, tegula, tegus, theca, tigillum, tignum, toga, tugurium.

tegula, -ae *f.* ISID. orig. 15,8,15 tegulae, quod tegant aedes (19,10,15. 19,19,8).

tegus, -oris *n.* VARRO ling. 5,110 tegus suis ab eo quod tegitur.

tela, -ae *f.* ISID. orig. 19,29,1 *sub* telarium. *vide* telarium.

telarium, -i *n. vel* -a, -ae *f.* ISID. orig. 19,29,1 tela pro longitudine staminum dicta, cuius derivativum est telaria. *thes. gloss.*

Telephus, -i *m.* (*rex Mysiae*). HYG. fab. 99,2 *nomen* imposuerunt Herculis filio Telephum, quoniam cerva nutrierat (*i.e. a* θηλᾶν *et* ἔλαφος *cf.* ET. MAG. 756,54).

teligonum. *sub* thel–

telinum, -i *n.* ISID. orig. 4,12,7 unguenta ... quaedam dicuntur a locis ut telinum ...; hoc conficiebatur in insula Telo, quae est una ex Cycladibus.

tellus, -uris *f.* ISID. diff. 1,552 terra, quod naturali siccitate torreat, sicut et tellus. ISID. orig. 14,1,1 tellus ... quia fructus eius tollimus. *thes. gloss. vide* Altellus, meditullium.

telo, -onis *m.* ISID. orig. 20,15,3 telonem hortulani vocant lignum quo auriunt aquas. et dictum telonem a longitudine; τηλόν enim dicitur iuxta Graecos quidquid longum est.

Telus, -i *f.* (*insula maris Aegaei*). *vide* telinum.

telum, -i *n.* (i) *proprie, i.q. missile*: FEST. 364 tela proprie dici videntur ea, quae missilia sunt, ex Graeco videlicet translato eorum nomine, quoniam illi τηλόθεν missa dicunt, quae nos eminus (SERV. Aen. 2,468 telum ... dicitur secundum Graecam etymologiam, ἀπὸ τοῦ τηλόθεν, quicquid longe iaci potest [=ISID. orig. 18,7,10]. SERV. Aen. 8,249. 9,744). GAI. dig. 50,16, 233,2 telum ... dictum ... ab eo, quod in longinquum mittitur, Graeca voce

figuratum ἀπὸ τοῦ τηλοῦ (INST. Iust. 4,18,5). *vide* Altellus, sutela, tilia. (ii) *lateris dolor*: ISID. orig. 4,6,13 telum lateris dolor est. dictum ... ita a medicis, quod dolore corpus transverberet, quasi gladius. *thes. gloss.*

temerarius, -a, -um. NON. p. 414,20 temerarium, sicut plerumque, a temeritate.

temeritas, -atis *f.* *vide* intemeratus, temerarius, temero.

temero, -are. FEST. 364 (PAUL. FEST. 365) temerare violare ... et contaminare, dictum videlicet ... a temeritate.

temetum, -i *n.* NON. p. 5,5 temulenta ... dicta a temeto, quod est vinum, quod attemtet. DON. Ter. Andr. 229 dictum ... temetum ab eo, quod temptet mentem (DON. Ter. Eun. 655. GLOSS. IV Plac. T 5 temetum ... quod temptet mentes et faciat titubare). *thes. gloss. vide* abstemius, temulentia, temulentus.

temo, -onis *m.* VARRO ling. 7,75 temo dictus a tenendo: is enim continet iugum et plaustrum, appellatum a parte totum, ut multa.

Tempe. *n. pl.* SCHOL. Stat. Theb. 1,485 Tempe aut loca amoena a caeli temperamento dicta aut Boeotiae montem designat.

temperamentum, -i *n.* *vide* Tempe, tempus.

tempero, -are. *vide* tempus.

tempestas, -atis *f.* VARRO ling. 7,72 intempesta nox dicta ab tempestate, tempestas ab tempore. *vide* intempesta nox, intempestus.

tempestivus, -a, -um. VARRO ling. 6,3 *tempus* divisum in partes aliquot maxime ab solis et lunae cursu. itaque ab eorum tenore temperato tempus dictum, unde tempestiva (GLOSS. IV Plac. T 8 tempestivum ... a tempore dictum). *thes. gloss. vide* intempesta nox.

templum, -i *n.* VARRO ling. 7,7 quaqua intuiti erant oculi, a tuendo primo templum dictum. quocirca caelum qua attuimur dictum templum (7,9 in hoc templo faciundo arbores constitui fines apparet et intra eas regiones qua oculi conspiciant, id est tueamur, a quo templum dictum, et contemplare, ut apud Ennium in Medea (244 R.): 'contempla et templum Cereris ad laevam aspice'). ISID. orig. 15,4,7 templa dicta quasi tecta ampla. sed et locus designatus ad orientem a contemplatione templum dicebatur. *vide* contemplor, extemplo.

tempora, -um *n. pl.* *sub* tempus(2).

tempto, -are. *vide* pedetemptim, temetum.

tempus(1), -oris *n.* VARRO ling. 6,3 *sub* tempestivus. ISID. nat. 7,4 *anni* tempora a communionis temperamento dicta (ISID. orig. 5,35,1 dicta sunt ... *anni* tempora a communionis temperamento, quod invicem se humore, siccitate, calore et frigore temperent). *vide* intempesta nox, intempestive, tempestas, tempestivus.

tempus(2), -oris *n.* ISID. orig. 11,1,32 tempora sunt, quae calvariae dextra laevaque subiacent. quae ideo sic nuncupantur quia moventur, ipsaque mobilitate quasi tempora quibusdam intervallis mutantur.

temulentia, -ae *f.* PAUL. FEST. 365 *sub* temulentus (PLIN. nat. 14,90 *temetum* tum nomen vino erat, unde et temulentia).

temulentus, -a, -um. PAUL. FEST. 365 temetum vinum, unde temulentia et temulentus (PORPH. Hor. epist. 2,2,163. NON. p. 5,5. DON. Ter. Andr. 229 [=EUGRAPH. Ter. ad. l.]. Eun.655. ISID. orig. 10,271).

tenax, -acis. ISID. orig. 10,268 tenax, nummi cupidior, quod teneat.

thes. gloss.

tendicula, -ae *f.* *thes. gloss. vide* tendo, tenus(1).

tendo, -ere. NON. p. 410,26 tendere, insidiari, decipere: dictum a tendicula. *vide* portentum, protelo, tensa, tentorium.

tenebrae, -arum *f.* ISID. orig. 13,10,12 tenebrae dicuntur quod teneant umbras. *vide* tenebrio.

tenebrio, -onis *m.* NON. p. 18,24 nebulones et tenebriones dicti sunt, qui mendaciis et astutiis suis nebulam quandam et tenebras obiciant.

Tenedos(-us), -i *f.* (*insula maris Aegaei*). CIC. Verr. 2,1,49 Tenem ipsum ... cuius ex nomine Tenedus nominatur ... abstulit. SERV. Aen. 2,21 Tenes quidam infamatus, quod cum noverca concubuisset, hanc insulam vacuam cultoribus tenuit: unde Tenedos dicta est. *add.* auct. alii dicunt, quod se propter supra dictam causam ex ipsa insula in mare praecipitaverit. ISID. orig. 14,6,23 Tenedos una ex Cycladibus ... in qua olim civitas a Tene quodam condita est. unde nomen urbis illius vel potius insulae fuit (*affert* CIC. Verr. 2,1,49).

teneo, -ere. *vide* attendo, catella, catena, catenatum, cortina, mediastinus, pertinax, secta, temo, tenax, tenebrae, Tenedos, Tenitae, tenor, tentigo, tentorium, tinea.

Tenes(Tennes), -is *m.* (*nom. vir.*). *vide* Tenedos.

Tenitae, -arum *f.* (*deae*). PAUL. FEST. 368 Tenitae credebantur esse sortium deae, dictae quod tenedi haberent potestatem.

tenor, -oris *m.* QUINT. inst. 1,5,22 adhuc difficilior observatio est per tenores, quos quidam ab antiquis dictos tonores comperi videlicet declinato a Graecis verbo, qui τόνους dicunt. PRISC. gramm. III 473,37 tentorium quoque hinc (*sc. a teneo*) derivatur et tentigo et tenor.

tensa(thensa), -ae *f.* SERV. Aen. 1,17 currus ... thensam significat, qua deorum simulacra portantur. thensa autem cum aspiratione dicitur ἀπὸ τοῦ θείου, id est, a re divina. PS. ASCON. Verr. p. 255,7 tensae ... sunt sacra vehicula ...; tensas alii a divinitate dici putant, alii, quod ante ipsas lora tenduntur, quae gaudent manu tenere et tangere qui eas deducunt. ADNOT. Lucan. 1,531 alii tensum volunt dici, unde et tensae deorum ...; alii tentum.

tentigo, -inis *f.* PRISC. gramm. III 473,36 *sub* tenor.

tentipellium, -i *n.* FEST. 364 (PAUL. FEST. 365) tentipellium Artorius (GRF 480,2) putat esse calciamentum ferratum, quo pelles extenduntur.

tentorium, -i *n.* PRISC. gramm. III 473,36 *sub* tenor. ISID. orig. 15, 10,2 tentorium vocatum eo quod tendatur funibus atque palis; unde et hodie praetendere dicuntur.

tentyriticum linum. PLIN. nat. 19,14 *sub* buticum linum.

tenus(1), -oris *n.* NON. p. 6,12 tenus est laqueus: dictus a tendicula.

tenus(2). *praep.* *vide* hactenus, protinus.

tephrias, -ae *m.* (*lapis*). PLIN. nat. 36,56 tephrian appellant a colore cineris (ISID. orig. 16,5,18) *i.e. a Graeco* τέφρα.

ter. *vide* statera, tremis, trifolium, trilix, turma.

terebinthus, -i *f.* ISID. orig. 17,7,52 terebinthus arbor, Graecum nomen. *thes. gloss.*

terebra, -ae *f.* ISID. orig. 19,19,14 terebra vocata a verme ligni, qui nuncupatur terebra, quem Graeci τερηδόνα vocant. hinc dicta terebra quod ut vermis terendo forat, quasi terefora, vel quasi transforans.

teredo, -inis *f.* ISID. orig. 12,5,10 teredonas Graeci vocant lignorum vermes, quod terendo edant.

Terentinus, -a, -um. FAVORIN. ap. MACR. Sat. 3,18,13 *sub* Terentius.

Terentius, -a, -um. VARRO ap. FAVORIN. ap. MACR. Sat. 3,18,13 (GRF 263,231) nux terentina dicitur quae ita mollis est ut vix attrectata frangatur. de qua in libro Favorini sic reperitur: 'item quod quidam Tarentinas oves vel nuces dicunt, quae sunt terentinae a tereno, quod est Sabinorum lingua molle, unde Terentios quoque dictos putat Varro ad Libonem primo.' quam in culpam etiam Horatius potest videri incidere, qui ait et (sat. 2,4,34) ...: 'molle Tarentum.'

Terentum(Tar-), -i *n. vel* -os, -i *m.* PAUL. FEST. 350 (*cf.* FEST. 351) Terentum locus in campo Martio dictus, quod eo loco ara Ditis patris terra occultaretur.

terenus, -a, -um. *vide* Tarentinus, Terentinus, Terentius.

teres, -etis. *vide* turris.

tergeo, -ere. *vide* facietergium, manitergium, mantele, strigilis.

tergiversator, -oris *m.* ISID. orig. 10,271 tergiversator, quod animum quasi tergum vertat huc et illuc, nec facile qualis sit intellegitur. *thes. gloss.*

tergiversor, -ari. NON. p. 41,21 tergiversari ... est quasi tergum vertere.

tergum, -i *n.* ISID. orig. 11,1,92 terga, quia in ea supini iacemus in terra. *vide* tergiversator, tergiversor.

termen, -inis *n.* VARRO ling. 5,21 *sub* terminus. DION. HAL. 2,74,3 *sub* Terminalia.

Terminalia, -ium *n.* VARRO ling. 6,13 Terminalia, quod is dies anni extremus constitutus. DION. HAL. 2,74,3 Ῥωμαῖοι Τερμινάλια καλοῦσιν ἐπὶ τῶν τερμόνων καὶ τοὺς ὅρους αὐτοὺς ἑνὸς ἀλλαγῇ γράμματος παρὰ τὴν ἡμετέραν διάλεκτον ἐκφέροντες τέρμινας προσαγορεύουσιν. PS. LACT. mort. pers. 12,1 Terminalia deliguntur ... ut quasi terminus imponeretur huic religioni. *thes. gloss.*

terminus, -i *m.* VARRO ling. 5,21 hinc (*sc. a tero*) fines agrorum termini, quod eae partis propter limitare iter maxime teruntur; itaque hoc cum -is in Latio aliquot locis dicitur, ut apud Accium, non terminus, sed termen; hoc Graeci quod τέρμονα. pote vel illinc. Evander enim, qui venit in Palatium, e Graecia Arcas. GROM. p. 344,2 nam terminus pro hoc dicitur quod tres pedes non integros habeat (CASSIOD. in psalm. 2,2 l.295 A. terminus ... dictus est, ut quidam voluerunt quod lapis ipse a tribus pedibus aliquid minus habet). ISID. orig. 15,14,3 termini dicti quod terrae mensuras distinguunt atque declarant. *thes. gloss. vide* amptermini, exterminator, extermino, extorris.

tero, -ere. *vide* actus, ambitus, detrimentum, extermentarium, strata, Tarentum(2), terebra, teredo, terminus, terra, territorium, trapetes, tribulum, triones, triticum, tritura, trua, trulla, via.

Terpsichore, -es *f.* (*Musa*). FULG. myth. 1,15 p. 26,17 septima *Musa* Terpsicore id est delectans instructionem.

terra, -ae *f.* STILO ap. VARRO ling. 5,21 (GRF 67,39) terra dicta ab eo, ut Aelius scribit, quod teritur (CASSIOD. in psalm. 2,11 l. 319 A. terra ... dicta est a terendo, quod commeantium gressibus atteratur [36,29 l. 538 A.]. ISID. orig. 14,1,1 terra dicta a superiore parte, qua teritur). *aliter*: ISID. diff. 1,552 terra, quod naturali siccitate torreat. *vide* aratrum, atrium, cisterna,

citra, externus, extorris, extraneus, mediterraneus, Terentum, tergum, terminus, terrigena, thyrsus, triones, tripudium, turbidus, turbo, ultra.

terreo, –ere. *thes. gloss. vide* tonitruum.

terribilis, –e. ISID. orig. 10,270 terribilis, quia terrorem habet et timetur.

terrigena, –ae *m.* BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,31 terrigena a terra et generando. EUTYCH. gramm. V 454,19 gigno vel antique geno terrigena.

territorium, –i *n.* VARRO ling. 5,21 ab eo (*sc. tero*) colonis locus communis qui prope oppidum relinquitur teritorium, quod maxime teritur. SERV. Aen. 5,755 territorium dictum est quasi terriborium, tritum bubus et aratro (ISID. orig. 14,5,22 territorium ... vocatum quasi tauritorium, tritum bubus et aratro. antiqui enim sulco ducto et possessionum et territorium limites designabant). SIC. FLACC. grom. p. 137,17 territis fugatisque inde hostibus, territoria dixerunt. POMPON. dig. 50,16,239,8 territorium ... ab eo dictum quidam aiunt, quod magistratus eius loci intra eos fines terrendi, id est summovendi ius habent. *thes. gloss.*

terror, –oris *m.* *vide* extorris, terribilis.

Tertia, –ae *f.* (*praen. mul.*). VARRO ling. 9,60 ab numero Secunda, Tertia, Quarta.

tertius, –a, –um. *vide* sestertius, triarii.

teruncius, –i *m.* PLIN. nat. 33,45 quadrans antea teruncius vocatus a tribus unciis.

tesca, –orum *n.* VARRO ling. 7,10*sq.* quod addit templa ut sint tesca, aiunt sancta esse qui glossas scripserunt. id est falsum ...; nam apud Accium in Philocteta Lemnio (trag. 554) 'quis tu es mortalis, qui in deserta et tesca te apportes loca?' ...; (11) quare haec quod tesca dixit, non erravit, neque ideo quod sancta, sed quod ubi mysteria fiunt aut tuentur tuesca dicta.

tessella, –ae *f.* (*vel* –um, –i *n.* –us, –i *m.*). ISID. orig. 15,8,12 tessella (–ae *dett.*) sunt e quibus domicilia sternuntur, a tesseris nominata, id est quadratis lapillis, per diminutionem. 19,14 tesselli ... sunt a tesseris nominati ... per diminutionem. *thes. gloss.*

tessera, –ae *f.* ISID. orig. 18,63 tesserae vocatae quia quadrigae sunt ex omnibus partibus. *vide* tessella.

testa, –ae *f.* ISID. orig. 20,4,4 argilla ... excocta testae vocabulum suscipit quia, dum mollis esset, efficitur tosta, nec communicat cum vocabulo pristini generis, quia quod fuit non est. *thes. gloss. vide* testudo.

testamentum, –i *n.* GELL. 7,12,1*sq.* Servius Sulpicius (GRF 422,2) iureconsultus ... in libro De Sacris Detestandis secundo, qua ratione adductus testamentum verbum esse duplex scripserit, non reperio; nam compositum esse dixit a mentis contestatione. quid igitur calciamentum, quid paludamentum ... etiamne ista omnia composita dicemus? obrepsisse autem videtur Servio ... falsa quidem, sed non abhorrens neque inconcinna quasi mentis quaedam in hoc vocabulo significatio. INST. Iust. 2,10 praef. testamentum ex eo appellatur, quod testatio mentis est. ISID. orig. 5,24,2 testamentum vocatum quia, nisi testator mortuus fuerit, nec confirmari potest nec sciri quid in eo scriptum sit ...; et inde dictum testamentum, quia non valet nisi post testatoris monumentum. *thes. gloss. vide* testis.

testatio, –onis *f.* *vide* testamentum.

testator, –oris *m.* *vide* testamentum.

testiculus, -i *m.* ISID. orig. 11,1,104 testiculi per diminutionem a testibus dicti, quorum numerus incipit a duobus.

Testilis. *sub* Thestylis.

testis, -is *c.* ISID. orig. 10,265 testes dici quod testamento adhiberi solent. 18,15,8 testes antiquitus superstites dicebantur, eo quod super statum causae proferebantur. nunc parte ablata nominis, testes vocari. *vide* testiculus.

testu, (-us) *n.* *vide* testuacium.

testuacium, -i *n.* VARRO ling. 5,106 testuacium, quod in testu caldo coquebatur, ut etiam nunc Matralibus id faciunt matronae.

testudo, -inis *f.* (i) *animal*: VARRO ling. 5,78 testudo, quod testa tectum hoc animal. ISID. orig. 12,6,56 testudo dictus, eo quod tegmine testae sit adopertus in camerae modum. (ii) *in aedificiis*: VARRO ling. 5,161 in hoc (*sc. in cavo aedium*) locus si nullus relictus erat, sub divo qui esset, dicebatur testudo ab testudinis similitudine, ut est in praetorio et castris. ISID. orig. 15,8,8 testudo est camera templi obliqua. nam in modum testudinis veteres templorum tecta faciebant.

tetradoron, -i *n.* PLIN. nat. 35,171 *sub* didoron.

tetrarches, -ae *m.* COMMENT. Lucan. 7,227 tetrarchas dicit qui quartam partem regni habeant. ISID. orig. 9,3,24 tetrarchae sunt quartam partem regni tenentes; nam τέτταρα quattuor sunt. *thes. gloss.*

tetras, -idos *f.* ISID. orig. 4,12,4 tetraidos formulae incensi in longitudinem porrectae, quae fiunt ex quattuor pigmentis. quattuor enim Graece τέτταρα formula εἶδος dicitur.

Tetricus mons. *vide* taetricus.

Teucer, -cri *m.* (*nom. vir.*). *vide* Teucri, teucrion.

teuchos, -i *m.* EUCHER. instr. 2 p. 161,7 *ex graeco* teuchos volumen, unde pentateuchus. *vide* pentateuchus.

Teucri, -orum *m.* (*pop., i.q. Troiani*). SERV. auct. Aen. 3,108 *Teucer* e suo nomine Teucros appellavit, qui post a rege Troo Troiani dicti sunt.

teucrion, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,45 invenit et Teucer ... teucrion.

Teutates, -ae *m.* (*deus*). COMMENT. Lucan. 1,445 Mercurius lingua Gallorum Teutates dicitur.

Thalamon, -onis *m.* (*nom. vir.*). *vide* thalamus.

thalamus, -i *m.* ISID. orig. 15,3,6 thalamum hac ex causa vocatum ferunt. cum enim raptae fuissent a Romanis Sabinae, ex quibus cum una ante alias specie nobilis cum magna omnium admiratione raperetur, Thalamoni duci eam oraculo responsum est dari; et quoniam hae nuptiae feliciter cesserant, institutum est ut in omnibus nuptiis thalami nomen iteretur. Aegyptii quoque lingua sua loca, in quibus nubentes succedunt et cubant 'thalamum' nominant. *thes. gloss. vide* epithalamium.

Thalia(-ea), -ae *f.* (*Musa*). FEST. 359 Thaleae nomen dictum alii ab aetatis flore aiunt; alii, quod carmina semper floreant (*sc.* ἀπὸ τοῦ θάλλειν). FULG. myth. 1,15 p. 26,8 quarta *Musa* Talia, id est capacitas velut si dicatur tithonalia, id est ponens germina.

thapsia, -ae *f.* (*herba*). DIOSC. 4,148 tapsia dicta est pro quod primo in tapso inventa est in iscla.

Thapsus, -i *f.* (*promunt. Siciliae*). ISID. orig. 14,6,35 Thapsus insula stadiis decem a Sicilia remota iacens et planior, unde et nuncupata. de qua

Vergilius (Aen. 3,689) 'Thapsumque iacentem'. *vide* thapsia.

Thaumaci, -orum *m.* (*pop. Thessaliae*). LIV. 32,4,5 ubi ventum ad hanc urbem est, repente velut maris vasti sic universa panditur planities ut subiectos campos terminare oculis haud facile queas: ab eo miraculo Thaumaci appellati.

Thaumantea(-ia), -ae *f.* (*cogn. Iris*). SCHOL. Stat. Ach. 1,220 Iris Thaumantia dicta secundum poetas, Thaumantis filia. ceterum ex admiratione hoc nomen accepit. quae admiratio de eius coloribus nascitur.

theatrum, -i *n.* SERV. auct. Aen. 5,288 omne spectaculum theatrum possumus dicere, ἀπὸ τῆς θεωρίας; non enim est speciale nomen (ISID. orig. 15,2,34. 18,42,1). CASSIOD. var. 4,51,5 theatrum Graeco vocabulo visorium nominantes. *thes. gloss. vide* amphitheatrum.

Thebae, -arum *f.* (i) *urbs Boeotiae*: VARRO rust. 3,1,6 nec minus oppidi quoque Thebae indicat antiquiorem esse agrum, quod ab agri genere, non a conditore nomen ei est inpositum. nam lingua prisca et in Graecia Aeolis Boeoti sine afflatu vocant collis tebas, et in Sabinis, quo e Graecia venerunt Pelasgi, etiam nunc ita dicunt, cuius vestigium in agro Sabino via Salaria non longe a Reate miliarius clivus cum appellatur tebae. (ii) *urbs Indiae*: HYG. fab. 275,1 Iovis in India (*sic*) Thebas *condidit*, Thebaidos nomine nutricis suae, quae hecatompylae appellantur.

Thebais, -idos *f.* (*nom. mul.*). *vide* Thebae (ii).

Thebris, -is *m.* (*nom. vir.*). *vide* Tiberis.

theca, -ae *f.* ISID. orig. 18,9,3 teca ab eo quod aliquid receptum tegat, 'c' littera pro 'g' posita. alii Graeco nomine thecam vocari adserunt, quod ibi reponatur aliquid. *thes. gloss.*

Thelis, -is *f.* (*i.q. Thetis*). VARRO rust. 3,9,19 *sub* Melicus.

thelygonon(-um), -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 26,162 thelygoni potu feminam concipi narrant. DIOSC. 3,135 teligonum ... dicitur, quia quicumque biberit, feminas generat.

thelyphonon, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,122 thelyphonon omnem quadrupedem necat inposita verendis radice (27,9).

theologicum metrum. SACERD. gramm. VI 502,15 heroicum metrum et ... theologicum nuncupatur ... ab Orpheo et Musaeo, qui, deorum sacerdotes cum essent, hymnos hoc metro cecinerunt.

theriaca vitis. PLIN. nat. 14,117 vitis theriaca vocatur cuius et vinum et uva contra serpentium ictus medetur.

thermae, -arum *f.* ISID. orig. 15,2,39 thermas appellatas quod caleant; Graeci enim θερμόν calorem vocant. *thes. gloss.*

thesaurus, -i *m. et* -um, -i *n.* PAUL. FEST. 8 aurum dictum, quia praecipue custoditur. Graece enim ὡρεῖν custodire dicitur; unde et thesaurum. GREG. M. moral. 29,38 thesaurus ... ἀπὸ τῆς θέσεως, idest a positione nominatur. ISID. orig. 16,18,6 thesaurum iuxta Graecam proprietatem ἀπὸ τῆς θέσεως, a positione, hoc est a reposito, nominatur. nam θέσις positio dicitur, et est nomen ex Graeco Latinoque sermone compositum. nam θες Graeci repositum dicunt, Latini aurum, quod iunctum sonat repositum aurum.

Theseis, -idis *f.* SERV. Aen. 1 praef. l. 75 titulus est Aeneis, derivatum nomen ab Aenea, ut a Theseo Theseis.

Theseus, -ei *vel* -eos *m.* (*rex Athenarum*). *vide* Theseis, Thesidae.

Thesidae, -arum *m.* (*Athenienses*). SERV. auct. georg. 2,383 Thesidae dicti a rege Theseo.

thesmophoria, -orum *n.* SERV. Aen. 4,58 sacra ipsius (*sc. Cereris*) thesmophoria vocantur ... quia, ante inventum frumentum a Cerere, passim homines sine lege vagabantur; quae feritas interrupta est invento usu frumentorum, postquam ex agrorum discretione nata sunt iura. *add.* auct. thesmophoria autem vocantur legumlatio, an quia in aede Cereris aere incisae leges fuerunt?

Thesproti, -orum *m.* (*pop. Epiri*). COMMENT. Lucan. 3,179 'Thesproti' gens Thessaliae a Thesproto rege.

Thesprotus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Thesproti.

Thessali, -orum *m.* (*pop. Thessaliae*). ISID. orig. 9,2,69 Graeci ante Thessali a Thessalo.

Thessalia, -ae *f.* (*terra*). HIER. chron. a. Abr. p. 30b Thessalus Graeci filius regnavit in Thessalia. ISID. orig. 14,4,12 Thessalia a Thessalo rege cognominata.

Thessalonica, -ae *f.* (*urbs Macedoniae*). ISID. orig. 15,1,48 Thessalonicam Thessalus Graeci filius aedificavit.

Thessalus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Thessali, Thessalia, Thessalonica.

Thestylis(Testilis), -is *f.* (*nom. mul.*). SERV. ecl. 2,10 Thestylis ... vel Testilis, id est fictilis, rusticum nomen est ab eo, quod ponat cibum rusticis (=PHILARG. Verg. ad l.).

Thiras, *m.* (*nom. vir.*). *vide* Thraces, Thracia.

tholus(tolus), -i *m.* *vide* talus.

thomix, -icis *f.* FEST. 356 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 357) <thomices Graeco> nomine appellantur <ex cannabi inpolita> et sparto leviter tortae <restes, ex quibus funes> fiunt.

thorax, -acis *m.* (i) *pars corporis*: ISID. orig. 11,1,73 thorax a Graecis dicitur anterior pars trunci. *thes. gloss.* (ii) *i.q. lorica*: SERV. auct. Aen. 9,503 thoraces Thorax quidam rex dicitur invenisse.

Thraces, -um *m.* (*pop. Thraciae*). HIER. quaest. hebr. in gen. p. 14,17 Thiras *regebat* Thraces, quorum non satis immutatum vocabulum est. ISID. orig. 9,2,82 Thraces ex filio Iaphet, qui vocatus est Thiras, et orti et cognominati ... perhibentur; licet gentiles eos ex moribus ita dictos existimant, quod sint truces.

Thracia, -ae *f.* (*terra*). PROB. Verg. georg. 4,462 a quo (*sc. Thrace*) Thracia dicta est. ISID. orig. 14,4,6 Thraciae Thiras Iaphet filius veniens nomen dedisse perhibetur; alii a saevitia incolarum Thraciam appellatam dixerunt. *cf.* 9,2,82 *sub* Thraces. *vide* Samothracia.

Thrax(1), Thracis *m.* (*nom. vir.*). *vide* Thracia.

Thra(e)x(2), Thra(e)cis *m.* PAUL. FEST. 366 Thraeces gladiatores appellantur a similitudine parmularum Thraciarum.

thronus, -i *m.* EUCHER. instr. 2 p. 160,2 *ex Graeco* thronus sedis vel solium. *thes. gloss.*

Thule(Thyle), -es *f.* (*insula*). ISID. orig. 14,6,4 Thyle ultima insula Oceani ..., a sole nomen habens, quia in ea aestivum solstitium sol facit, et nullus ultra eam dies est.

Thybris(1), -idos *m.* (*nom. vir.*). *vide* Thybris(2).

Thybris(2), -idos *m.* (*fluvius, i.q. Tiberis*). VARRO ling. 5,30 fuerunt qui

ab Thebri vicino regulo Veientum dixerint *Tiberim* appellatum, primo Thebrim. VERG. Aen. 8,331 Thybris, a quo post Itali fluvium cognomine Thybrim diximus; amisit verum vetus Albula nomen. PAUL. FEST. 366 Tybris a Tybri rege Tuscorum. LACT. inst. 1,11,59 Tiberinus vel Thybris amni quo mersus est ***nomen dedit***. SERV. Aen. 3,500 Thybrim fluvium, pro quo regem ipsum posuit Thybrim, qui in hunc cecidit fluvium et ei nomen dedit ...; ut autem Thybris dicatur, haec ratio est ...; *Syracusani* fossam, per hostium poenam et iniuriam factam, Thybrin vocaverunt ἀπὸ τῆς ὕβρεως. postea profecti ad Italiam ... Albulam fluvium ad imaginem fossae Syracusanae Thybrin vocaverunt, quasi ὕβριν. SERV. Aen. 8,72 Thybrin ... alii a rege Aboriginum dictum volunt, qui iuxta dimicans interemptus est; alii ab eo rege, quem Glaucus, Minois filius, in Italia interemit; alii, inter quos et Livius (1,3,8 *sub* Tiberis) ab Albano rege, qui in eum cecidit. SERV. Aen. 8,330 *Thybris* Tuscorum rex fuit, qui iuxta hunc fluvium pugnans cecidit et ei nomen inposuit ...; alii volunt ... ipsum regem latrocinatum esse circa huius fluminis ripas et transeuntibus crebras iniurias intulisse, unde Thybris quasi ὕβρις dictus est ἀπὸ τῆς ὕβρεως, id est ab iniuria: nam amabant maiores ubi aspiratio erat θ ponere ...; alii ut supra (3,500) diximus, volunt eos qui de Sicilia venerunt, Thybrin dixisse ad similitudinem fossae Syracusanae ...; nam quod Livius (1,3,8 *sub* Tiberis) dicit, ab Albano rege Tiberino Thybrin dictum, non procedit ideo, quia etiam ante Albam Thybris dictus invenitur. *add.* auct. sed hic Alexandrum sequitur, qui dicit Tiberinum, Capeti filium, venantem in hunc fluvium cecidisse et fluvio nomen dedisse. *cf* Tiberis.

Thyias, -adis *vel* -ados *f.* (*i.q. Baccha*). SERV. Aen. 4,302 a Thyoneo Thyiades dicuntur. *add.* auct. quidam ἀπὸ τοῦ θύειν, quod est insane currere, dictas volunt. SCHOL. Stat. Theb. 5,92 thyias Baccha ἀπὸ θυίειν βακχᾶν id est bacchari. SCHOL. Hor. carm. 2,19,19 Thiadas Bacchas dixit a sacrificio velut theadas; theon enim Graece deum, ita et sacrificium vocaverunt.

Thylacus, -i *m.* (*nom. vir.*). DON. Ter. Andr. 226 nomina comicorum servorum aut a nationibus sunt indita ... aut ex qualitate corporis, ut Thylacus.

Thyle. *sub* Thule.

thymallus, -i *m.* (*piscis*). AMBR. hex. 5,2,6 neque te inhonoratum nostra prosecutione, thymalle, demittam, cui a flore nomen inolevit. ISID. orig. 12,6,29 thymallus ex flore nomen accepit: thymum quippe flos appellatur: nam dum sit specie gratus et sapore iucundus, tamen sicut flos fraglat et corpore odores aspirat.

thymbra, -ae *f.* (*herba*). *vide* Thymbra, Thymbraeus.

Thymbra, -ae *f.* (*oppid. Troadis*). SCHOL. Stat. Theb. 1,699 Thymbra ... locus est Troiae ab herba cognominatus, quam Latine puleium dicimus. *vide* Thymbraeus.

Thymbraeus(-eus), -i *m.* (*cogn. Apollinis*). FEST. 356 (PAUL. FEST. 357) Thymbreum (Tymbr- PAUL.) Apollinem Vergilius (Aen. 3,85) a monte Thymbreo (Tymbr- PAUL) appellavit, qui est in agro Troiano. SERV. Aen. 3,85 Thymbraeus Apollo dicitur a loco Troiae ... pleno thymbra, *add.* auct. quae satureia dicitur ...; alii Thymbram locum in Delo consecratum Apollini tradunt. SCHOL. Stat. Theb. 1,643 Thymbraeus dicitur Apollo ab herba thymbra, quae in templo Troados abundat.

thymela, -ae *f. vel* -e, -es *f.* *vide* thymelici.

thymelici, -orum *m.* ISID. orig. 18,47 dicti thymelici quod olim in orchestra stantes cantabant super pulpitum, quod thymele vocabatur.

thymiama, -atis *n.* ISID. orig. 4,12,2 thymiama lingua Graeca vocatur, quod sit odorabile. nam thymum dicitur flos qui odorem refert.

thymum, -i *n.* ISID. orig. 17,9,12 thymum appellatum quod flos eius odorem refert. *thes. gloss. vide* thymallus, thymiama, thymus.

thymus, -i *m.* CAEL. AUR. gyn. 2,114 nascitur thimus aliquando in fibris ...; est autem extantia quedam aspera ... corimbo similis thimi, unde nomen accepit.

Thyoneus, -i *m.* (*cogn. Bacchi*). *vide* Thyias.

thyrsus, -i *m.* ISID. orig. 17,10,3 caulis ... vulgo thyrsus dicitur, quod a terra sursum conscendat. *thes. gloss.*

Tiberias, -adis *f.* (*urbs Palaestinae*). ISID. orig. 13,19,5 lacus Tiberiadis ab oppido Tiberiade vocatus, quod quondam Herodes in honorem Tiberii Caesaris condidit (15,1,26).

Tiberinus, -i *m.* (i) *deus*: VARRO ling. 5,71 a fontibus et fluminibus ac ceteris aquis dei, ut Tiberinus ab Tiberi. (ii) *rex Albae*: *vide* Thybris, Tiberis.

Tiberis, -is (-idis) *m.* (*fluvius*). VARRO ling. 5,30 sunt qui Tiberim priscum nomen Latinum Albulam vocitatum litteris tradiderint, posterius propter Tiberinum regem Latinorum mutatum, quod ibi interierit: nam hoc eius ut tradunt sepulcrum (LIV. 1,3,8 Latino Alba ortus ... Capeto Tiberinus, qui in traiectu Albulae amnis submersus celebre ad posteros nomen flumini dedit. DION. HAL. 1,71,2. OV. Ib. 514. OV. met. 14,616. PAUL. FEST. 4. 366. LACT. inst. 1,11,59. SERV. Aen. 3,500. SERV. auct. Aen. 10,145. HIER. chron. a. Abr. p. 76b. ISID. orig. 13,21,27). SERV. auct. Aen. 8,330 alii Tiberim, Iani et Camasenae filium, ibi (*sc. in fluvio*) in bello perisse tradunt. Varro (*cf.* ling. 5,30) Tiberim a Thebri quodam ... dictum tradit. PS. AUR. VICT. orig. 18,1 *Tiberius Silvius* depulsus in Albulam flumen deperiit mutandique nominis exstitit causa, ut scribit Lucius Cincius libro primo, Lutatius libro tertio. *thes. gloss. vide* Tiberinus(i), Tiberius.

Tiberius, -i *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 6 Tiberii vocitari coeperunt qui ad Tiberim nascebantur. LYD. mag. 1,23 p. 26,16 W. Τιβέριος ὁ παρὰ Τίβεριν τὸν ποταμὸν τεχθείς.

Tiberius Caesar. *vide* Tiberias.

tibia, -ae *f.* (i) *os*: ISID. diff. 2,71 tibiae dictae sunt quasi tubae (ISID. orig. 11,1,110). *vide* tibraci, tuba, tubraci. (ii) *fistula*: ISID. orig. 3,21,4 tibias ... appellatas putant, quod primum de cervinis tibiis cruribusque hinnulorum fierent, deinde per abusionem ita coeptas vocari etiam quae non de cruribus ossibusque essent. *vide* tibicen.

tibicen, -inis *m.* (i) *proprie*: VARRO ling. 6,75 nec sine canendo tibicines dicti: omnium enim horum ... a canere. 8,61 cum ab tibiis et canendo tibicines dicantur. CHAR. gramm. p. 43,9 B. tibicen ex tibia. PRISC. gramm. II 26,2 tuba tubicen ... tibia tibicen pro tibiicen ...; pro duabus 'i' brevibus una longa facta est (126,21). EUTYCH. gramm. V 455,10 a cano cornicen ... tibicen. ISID. orig. 3,21,5 hinc (*sc. a tibiis*) et tibicen, quasi tibiarum cantus. *thes. gloss.* (ii) *in aedificiis*: PAUL. FEST. 366 tibicines in aedificiis dici existimantur a similitudine tibiis canentium, qui ut cantantes sustineant, ita illa aedificiorum tecta.

tibraci, –orum *m.* ISID. orig. 19,22,30 (*de vestimentis*) tibraci, quod a braciis ad tibias usque perveniant. *cf.* tubruci.

Tibur, –uris *n.* (*oppid. Latii*). SOL. 2,8 Tibur, sicut Cato (GRF 11,9) facit testimonium, a Catillo Arcade praefecto classis Evandri *conditum* ...; Catillus enim ... tres liberos in Italia procreavit, Tiburtum Coram Catillum, qui depulsis ex oppido Siciliae veteribus Sicanis a nomine Tiburti fratris natu maximi urbem vocaverunt. SERV. Aen. 7,670 tres fratres venerunt ad Italiam Catillus, Coras, Tibur vel Tiburnus. hi simul omnes unam fecere civitatem et eam de fratris maioris nomine Tibur appellaverunt. PORPH. Hor. carm. 1,7,13 Tiburnus conditor Tiburis est; cuius fratres Cathillus et Coras (1,18,2). SCHOL. Hor. carm. 1,7,1 Tibur ... Tiburnus condidit, a quo nomen civitati est. *vide* Tiburs, Tiburtes, tiburtinus lapis.

Tiburnus, –i *m.* (*nom. vir., i.q. Tiburtus*). *vide* Tibur.

Tiburs, –urtis *n.* (*regio Tiburtina*). VARRO ling. 8,53 a nomine *oritur*, ut a Tibure Tiburs.

Tiburtes, –um *m.* (*incolae Tiburis*). VARRO ling. 9,34 voluntarios *declinatus* quibus homines vocabula imposierint rebus quaedam, ut ... ab Tibure Tiburtes. *cf.* VERG. Aen. 7,670–1 tum gemini fratres Tiburtia moenia linquunt, fratris Tiburti dictam cognomine gentem.

tiburtinus lapis. ISID. orig. 19,10,5 tiburtinus a loco Italiae dictus.

Tiburtus, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Tiburtes, Tibur.

tigillum, –i *n.* PRISC. gramm. II 110,25 tignum tigillum (112,10). ISID. orig. 19,10,15 tegulae vocatae quod tegant aedes ... cuius diminutivum tigillum. *thes. gloss. vide* Tigillus.

Tigillus, –i *m.* (*cogn. Iovis*). AUG. civ. 7,11 p. 288,5 D. dixerunt *Iovem* ... Tigillum ... quod tamquam tigillus mundum contineret et sustineret.

tignarius, –a, –um. *vel* –us, –i *m. pro subst.* ISID. orig. 19,19,2 tignarius, quia tectoria lignis inducit. *thes. gloss.*

tignum, –i *n.* ULP. dig. 47,3,1,1 tigna ... a tegendo dicta sunt. *vide* tigillum.

tigris, –is (–idis) *m. f.* (*animal*). VARRO ling. 5,100 tigris ... vocabulum e lingua Armenia: nam ibi et sagitta et quod vehementissimum flumen dicitur Tigris (ISID. orig. 12,2,7 tigris vocata propter volucrem fugam; ita enim nominant Persae et Medi sagittam ... ex cuius nomine flumen Tigris appellatur, quod is rapidissimus sit omnium fluviorum). *vide* Tigris.

Tigris, –idis (–is) *m.* (*fluvius Asiae*). VARRO ling. 5,100 (ISID. orig. 12,2,7) *sub* tigris. PLIN. nat. 6,127 a celeritate Tigris incipit vocari – ita appellabant Medi sagittam (SOL. 37,5). ISID. orig. 13,21,9 Tigris fluvius ... vocatus ... propter velocitatem, instar bestiae tigris nimia pernicitate currentis.

tilia, –ae *f. vel* –um, –i *n.* (*arbor*). ISID. orig. 17,7,46 tilium dicunt vocatum eo quod utilis sit ad usum telorum nitore et levitate iaculandi.

timeo, –ere. *vide* timidus, tremo.

timidus, –a, –um. ISID. orig. 10,272 timidus, quod timeat diu.

timor, –oris *m.* CHAR. gramm. p. 394,22 B. metus motus est animi, timor tumor. *vide* tumultus.

tinctura, –ae *f.* ISID. orig. 19,28,1 tinctura vocata quia tinguitur.

tinea, –ae *f.* ISID. orig. 12,5,11 tinea vestimentorum vermis, dicta quod teneat, et eo usque insedat quo erodat.

tingo(-uo), -ere. VARRO ling. 6,96 quae in graeca lingua putant latina, ut ... tinguere a τέγγειν. *vide* tinctura.

tinnio, -ire. DIOM. gramm. I 460,5 onomatopoeia est dictio configurata ad imitandam vocis confusae significationem, ... ut dicmus ... aes tinnire.

tinnitus, -us *m.* DON. gramm. IV 400,30 onomatopoeia est nomen de sono factum, ut tinnitus aeris (POMP. gramm. V 308,12). DOSITH. gramm. VII 396,1 quaedam facta a sonis vel a vocibus ut stridor clangor tinnitus hinnitus *eqs.* (CHAR. gramm. p. 197,19 B. DIOM. gramm. I 322,19. AUG. dialect. 6,10 *qui add.* perspicis ... haec verba ita sonare ut ipsae res quae his verbis significantur).

tintin(n)abulum, -i *n.* ISID. orig. 3,22,13 tintinabulum de sono vocis nomen habet, sicut plausus manuum, stridor valvarum. *thes. gloss. sub* tintinnare.

tintinnaculus, -a, -um. NON. p. 40,12 tintinnire dicitur sonare: unde et tintinnacula sunt appellata.

tintinnio, -ire. *vide* tintinnaculus.

Tiresias(Ter-), -ae *m.* (*nom. vir.*). FULG. myth. 2,3 p. 44,7 Teresiam ... in modum temporis posuerunt quasi teroseon id est aestiva perennitas.

tiro, -onis *m.* LYD. mens. 4,157 p. 173,12 W. τίρωνας ἀπὸ τοῦ στρατεύεσθαι δι' ἔνδειαν τροφῆς Ἰταλοὶ καλοῦσι. *vide* tyrannus.

Tisiphone, -es *f.* (*una ex Furiis*). SERV. Aen. 4,609 ultrix vero, hoc est Tisiphone; nam Graece τίσις dicitur ultio. SERV. georg. 4,453 ideo Tisiphone dicta est, quasi cui cura est τίσις φόνου, id est mortis ultio (SERV. auct. georg. 4,452). FULG. myth. 1,7 p. 21,1 Tisiphone ... quasi tuton phone, id est istarum (*sc. Furiarum*) vox.

Titanes, -um *m.* SERV. Aen. 6,580 ferunt fabulae Titanas ab irata contra deos Terra ad eius ultionem creatos, unde et Titanes dicti sunt ἀπὸ τῆς τίσεως, id est ab ultione (ISID. orig. 9,2,135). *vide* Tanis.

tithymalus, -i *m.* *vel* **titimallum**, -i *n.* (*herba*). ISID. orig. 17,9, 77 titimallum vocabulum sumpsit, quod comam foliorum ad radium solis circumacta convertat. nam Graeci solem τιτᾶνα vocant, μαλλόν comam: ex quo confectum est ut titimallum diceretur.

Titia curia. PAUL. FEST. 366 Titia quoque curia ab eodem rege (*sc. Tito Tatio*) est dicta.

Titienses, -ium *m.* (*tribus*). VARRO ling. 5,55 nominatae, ut ait Ennius (ann. 59 V. GRF 7,1), Titienses ab Tatio, Ramnenses ab Romulo, Luceres ... ab Lucumone (CIC. rep. 2,14. LIV. 1,13,8. PAUL. FEST. 366. PLUT. Romul. 20,1. SERV. Aen. 5,560. PS. ASCON. Verr. p. 227,26); sed omnia haec vocabula Tusca, ut Volnius (GRF 126), qui tragoedias Tuscas scripsit, dicebat.

titimallum. *sub* tithymalus.

titulus(1), -i *m.* LYD. mag. 1,19 p. 23,7 W. ὑποκοριστικῶς τίτουλον ἀπὸ τοῦ πρώτου Τίτου τὴν προγραφὴν τῆς εὐγενείας ἐκάλεσαν, καὶ Τίτους τοὺς ἐκ προγόνων εὐγενεῖς, ὥς φησι Πέρσιος (*cf.* PERS. Sat. 1,20).

titulus(2), -a, -um. PAUL. FEST. 366 tituli milites appellantur quasi tutuli, quod patriam tuerentur; unde et Titi praenomen ortum est.

Titus, -i *m.* (*praen. vir.*). PAUL. FEST. 366 *sub* titulus(2). LIB. de praen. 6 Titus e Sabino nomine Tito fluxit. LYD. mag. 1,19 p. 23,9 W. *sub* titulus(1). 1,23 p. 26,17 W. Τίτος ὁ ἀπὸ Τατίου τοῦ Σαβίνου. *vide* titulus(1).

Titus Tatius. *vide* Titia curia, Titienses.

Tityrus, -i *m.* (*nom. vir.*). SERV. ecl. praef. p. 4,7 Th. Tityrus; nam Laconum lingua tityrus dicitur aries maior, qui gregem anteire consuevit. PHILARG. Verg. ecl. 1 praef. Tityrum arietem vel hircum Siculi dicunt. *thes. gloss.*

tofus, -i *m.* *vide* intibus, tuba.

toga, -ae *f.* VARRO ling. 5,114 toga a tegendo (POMPON. dig. 50,16,180 Ofilius ait tugurium a tecto tamquam tegularium esse dictum, ut toga, quod ea tegamur. *sim. a tegere*: NON. p. 406,13. MART. CAP. 3,233. PRISC. gramm. II 25,14. LYD. mag. 1,7 p. 13,11 W. ἀπὸ τοῦ τέγερε κατ' ἀντίστοιχον. SCHOL. Pers. 5,14. ISID. orig. 19,24,3). *thes. gloss.*

togatae fabulae. DIOM. gramm. I 489,16 togatae fabulae dicuntur quae scriptae sunt secundum ritus et habitum togatorum, id est Romanorum ...; sicut Graecas fabulas ab habitu palliatas Varro (GRF 322,306) ait nominari.

tolero, -are. *vide* Vitula.

toles, -ium *m.* *vide* tonsillae.

tolleno(tolenno), -onis *m.* FEST. 356 tolenno est genus machinae, quo trahitur aqua, alteram partem praegravante pondere, dictus a tollendo. *thes. gloss.*

tollo, -ere. *vide* assula, opitulatio, talipedo, tellus, tolleno, Tullus.

tolutim. *adv.* NON. p. 4,1 tolutim dicitur quasi volutim vel volubiliter. *thes. gloss.*

tomentum, -i *n.* ISID. orig. 19,27,3 tomentum appellatum quod aut in filo aut in tela tumeat, nec subtilitatem habeat.

tomix. *sub* thomix.

tondeo, -ere. *vide* tonsa, tonsor.

tongere. STILO ap. FEST. 356 (PAUL. FEST. 357) <tongere Aelius Sti>lo (GRF 67,40) ait noscere esse, <quod Praenestini tongi>tionem dicant pro not<ionem>.

tonitrus, -us *m. vel* **tonitruum,** -i *n.* ISID. orig. 13,8,1 tonitruum dictum quod sonus eius terreat; nam tonus sonus. *vide* attonitus.

tono, -are. *vide* Neptunus, Vulturnus.

tonor, -oris *m.* QUINT. inst. 1,5,22 *sub* tenor.

tonsa, -ae *f.* FEST. 356 (PAUL. FEST. 357) tonsam Ennius significat remum, quod quasi tondeatur ferro, cum ait (*affert* ENN. ann. 230 V. 231 V.). SERV. Aen. 7,28 tonsae remi dicti a decutiendis fluctibus, sicut tonsores a tondendis et decutiendis capillis (=ISID. orig. 19,2,6).

tonsillae, -arum *f.* FEST. 356 (PAUL. FEST. 357) toles tumor in faucibus, quae per deminutionem tonsillae dicuntur. ISID. orig. 11,1,57 toles Gallica lingua dicuntur, quas vulgo per diminutionem tusillas vocant, quae in faucibus turgescere solent.

tonsor, -oris *m.* SERV. Aen. 7,28 tonsores a tondendis ... capillis (=ISID. orig. 19,2,6 *sub* tonsa).

tonus, -i *m.* *vide* tunica.

topazos(-us), -i *f. vel* **topazium**(-on), -i *n.* (*gemma*). PLIN. nat. 6,169 Topazos *insula*, quae gemmae nomen dedit. 37,108 *topazos* accidit in Arabiae insula quae Cytis vocabatur, in quam devenerant Trogodytae praedones fame et tempestate fessi, ut, cum herbas radicesque foderent, eruerent topazon. haec Archelai sententia est. Iuba Topazum insulam in

Rubro mari ... dicit nebulosam et ideo quaesitam saepius navigantibus nomen ex causa accepisse, topazin enim Trogodytarum lingua significationem habere quaerendi (ISID. orig. 16,7,9 topazion ... inventa primum in Arabiae insula, in qua Trogodytae praedones ... quum herbarum radices effoderent, eruerunt ...; ob hoc locus et gemma nomen ex causa accepit; nam τοπάζειν Trogodytarum lingua significationem habet quaerendi). GREG. M. moral. 18,52 quia Graeca lingua πᾶν omne dicitur, pro eo quod omni colore resplendet, topazium quasi topantium vocatur (*cf.* VEN. FORT. Mart. 3,516 in omnibus una topazos).

Topazus, -i *m.* (*insula*). IUBA ap. PLIN. nat. 37,108 (ISID. orig. 16,7,9) *sub* topazos. *vide* topazos.

toral, -alis *n.* VARRO ling. 5,167 toral, ante torum, et torus a torto. VARRO ap. NON. p. 11,14 (GRF 255,206) tororum et toralium designator est Varro de Vita Populi Romani lib. I: 'quod frontem lecticae struebant ex ea herba torta, torum appellatum. hoc quod inicitur etiam nunc toral dicitur.' ISID. orig. 19,26,6 toralia longae perpetuaeque mappae, a toro dictae.

torcular, -aris *n.* ISID. orig. 15,6,7 torcular dictum eo quod ibi uvae calcentur atque extortae exprimantur. *cf.* NON. p. 47,17 *sub* torculum.

torculum, -i *n.* NON. p. 47,17 torculum (quod usu torcular dico), quod intortum laticem vitis vel oleae exprimat.

tormentum, -i *n.* (i) *de morbo*: CAEL. AUR. acut. 3,17,138 tormentum dictum est quod existiment aegrotantes convolvi atque torqueri suorum intestinorum verticula. (ii) *de poena*: ISID. orig. 5,27,22 tormenta vero, quod torquendo mentem inveniant. (iii) *de funibus*: ISID. orig. 19,4,4 tormenta ... a tortu dicta, restes funesque. *vide* nasturtium.

tormina, -um *n. vel* **tormines.** *m.* NON. p. 32,11 tormines, genus morbi, dicti quod dolore torqueat.

Torone, -es *f.* (*oppid. Macedoniae*). SERV. auct. georg. 4,390 Pallene ... est Chersonesus in Thracia, cuius in faucibus Torone est oppidum, ab uxore Protei cognominatum.

torosulus, -a, -um. *vide* trossuli.

torpedo, -inis *f.* (i) *proprie*: CHAR. gramm. p. 109,2 B. *sub* torpor. EUTYCH. gramm. V 454,25 torpeo torpedo. *thes. gloss.* (ii) *piscis*: VARRO ling. 5,77 vocabula piscium pleraque translata a terrestribus ...; a vi quadam, ut haec; lupus, canicula, torpedo. ISID. orig. 12,6,45 torpedo vocata, eo quod corpus torpescere faciat, si eam quisque viventem tangat. *vide* torpor.

torpeo, -ere. *vide* torpedo, turpis.

torpesco, -ere. *vide* torpedo.

torpor, -oris *m.* CHAR. gramm. p. 108,25 B. torpor ... scilicet a torpedine pisce, cuius contactu corpus hebetatur; unde Sallustius (hist. 1,77,19 M.) hoc idem vitium etiam torpedinem dixit.

Torquatus, -i *m.* (*cogn. vir.*). QUADRIG. ap. GELL. 9,13,19 *Titus Manlius* torquem *Gallo* detraxit eamque sanguinulentam sibi in collum inponit. quo ex facto ipse posterique eius Torquati sunt cognominati (CIC. off. 3,112. CIC. fin. 1,23. LIV. 7,10,13. EXPLAN. in Don. gramm. IV 536,14).

torqueo, -ere. *vide* amator, nasturtium, tormentum, tormina. *part.*

tortus, –a, –um. *vide* amator, torculum, tormentum, torques, torus, torvus.

torques, –is *m.* (*f.*). ISID. orig. 19,31,11 dictae ... torques quod sint tortae. *vide* Torquatus.

torrens, –entis *m.* (*subst. part.* torreo). SERV. Aen. 2,305 torrens fluvius qui aestate siccatur, unde et nomen accepit. cui Graeci per contrarium dedere vocabulum; nam χειμάρρoον dixerunt (SCHOL. Verg. Veron. *ad l.*). ISID. diff. 1,244 torrens ... inde dictus, quia pluvia crescit, siccitate torrescit, id est arescit (ISID. orig. 13,21,2).

torreo, –ere. FEST. 355 (PAUL. FEST. 354) torreri a torro deductum, proprie significat siccare. *vide* terra, torrens.

tostus, –a, –um. (*part.* torreo). *vide* testa.

torresco, –ere. *vide* torrens.

torrido, –are. NON. p. 15,22 torrus dicitur fax: unde et torridare dicimus conburere.

torris(torrus), –i *m.* *vide* torreo, torrido.

torulus, –i *m.* VARRO ling. 5,167 torus a torto ... ab hac similitudine torulus in mulieris capite ornatus.

torus, –i *m. et* –um –i *n.* (i) *stratum, lectus*: VARRO ling. 5,167 gaunaca et amphimallum Graeca; contra Latinum toral ante torum, et torus a torto (VARRO ap. NON. p. 11,12 [GRF 254,206] *sub* toral. SERV. auct. Aen. 1,708 torus dictus est quod veteres super herbam tortam ... sedebant. SERV. Aen. 2,2. 5,388. ISID. orig. 20,1,2.). *thes. gloss. vide* toral, torulus. (ii) *musculus*: ISID. orig. 11,1,63 in brachiis ... tori lacertorum sunt ..., id est musculi: et dicti tori, quod illic viscera torta videantur (11,1,117).

torvus, –a, –um. ISID. orig. 10,269 torvus, terribilis, eo quod sit torto vultu et turbulento aspectu. *vide* turris.

tot. *vide* totus.

totus, –a, –um. SERV. Aen. 1,185 plerique derivationem dicunt ab eo quod est 'tot' 'totus', ut ab eo quod est 'quot' 'quotus'. sed illud notandum, quia in derivatione mutat plerumque naturam; nam, cum 'tot' naturaliter brevis sit, 'totus' producitur, 'quotus' vero secundum originem suam brevis remanet. PRISC. gramm. III 492,6 quibusdam ab eo quod est 'tot' videtur esse 'totus'; sed alia videtur esse significatio.

toxicus, –a, –um *vel* –um, –i *n. subst.* PLIN. nat. 16,51 sunt qui et toxica hinc (*sc. a taxo arbore*) appellata dicant venena quae nunc toxica dicimus, quibus sagittae tinguantur. 26,47 *ladanum* ... toxicum vocant. nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt adhaerescente roscida lanugine. COMMENT. Lucan. 9,821 toxicum dictum quod sagittas tinguat. ISID. orig. 17,7,40 taxus venenata arbor, unde et toxica venena exprimuntur (17,9,25). *thes. gloss. sub* toxica.

trabaria, –ae *f.* (*navis*). ISID. orig. 19,1,27 trabariae amnicae naves quae ex singulis trabibus cavantur.

trabea, –ae *f.* LYD. mens. 1,21 p. 11,18 W. τραβαία δὲ εἴρηται ὡσανεὶ τρίβαφος· ἐκ τριῶν γὰρ ἀποτελεῖται χρωμάτων. ISID. orig. 19,24,8 trabea ... dicta quod in maiori gloria hominem transbearet, hoc est ultra et in posterum ampliori dignitate honoris beatum faceret.

trabica, –ae *f.* (*navis*). PAUL. FEST. 367 trabica navis, quod sit trabibus confixa.

trabs, trabis *f.* ISID. orig. 19,19,5 trabes vocatae quod in transverso positae utrosque parietes contineant. *vide* taberna, trabaria, trabica.

Trachali, –orum *m.* (*cogn. Ariminesium*). PAUL. FEST. 367 trachali appellantur muricum ac purpurae superiores partes. unde Arimineses maritimi homines cognomen traxerunt Trachali.

tractim. NON. p. 178,25 tractim, ut sensim, id est diutine, longo tractu.

tracto, –are. *vide* obtrectator, obtrecto.

tractus, –us *m.* *vide* Syrtis, tractim.

tragion, –i *n.* (*herba*). DIOSC. 4,46 tragion ... dicitur, quod capria sagitta percussa, cum ea comederit, erentem sibi excludet sagittam. 4,47 tragion alteru ... si manibus tribletur, tragi odore habet, pro quo nomen accepit.

tragoedia, –ae *f.* PORPH. Hor. ars. 277 putant quidam tragoediam appellatam quasi trygodiam, quia faecem τρύγα Graeci appellant (EVANTH. de com. 1,2 tragoedia dicebatur ... quod ora sua faecibus pelinebant scaenici ..., faeces enim Graece dicuntur τρύγες. EXC. de com. 5,7. *cf.* DIOM. gramm. I 487,30 *infra*). DIOM. gramm. I 487,13 tragoedia, ut quidam, a τράγῳ et ᾠδῇ dicta est, quoniam olim actoribus tragicis τράγος, id est hircus, praemium cantus proponebatur, qui ... Libro patri ... immolabatur, quia, ut Varro ait (GRF 320, 304), depascunt vitem – *affert* HOR. ars. 220 (EVANTH. de com. 1,2 tragoedia dicebatur ... ἀπὸ τοῦ τράγου καὶ τῆς ᾠδῆς, hoc est ab hirco hoste vinearum et a cantilena ...; vel quod hirco donabatur eius carminis poeta, vel quod uter eius musti plenus sollemne praemium cantatoribus fuerat. SERV. auct. georg. 2,383 dabatur ... hircus praemii nomine: unde ... tragoediam volunt dictam. PROB. Verg. ad. l. EXC. de com. 5,7. *cf.* CASSIOD. var. *infra*). DIOM. gramm. I 487,30 alii a vino *tragoediam dictam* arbitrantur, propterea quod olim τρύξ dictitabatur, a quo τρύγητος hodieque vindemia est, quia Liberalibus apud Atticos, die Festo Liberi patris, vinum cantoribus pro corollario dabatur, cuius rei testis est Lucilio in duodecimo (fr. 437 =GRF 41,21). PRISC. gramm. II 40,3 τραγῳδία tragoedia. CASSIOD. var. 4,51,7 tragoedia ex vocis vastitate nominatur ...; si quis inter pastores tali voce placuisset, capri munere donabatur. *thes. gloss.*

tragoedus, –i *m.* HIER. chron. a. Abr. p. 100b certantibus in agone tragos, id est hircus, in praemio dabatur, unde aiunt tragoedos nuncupatos. ISID. orig. 8,7,5 tragoedi dicti, quod initio canentibus praemium erat hircus, quem Graeci τράγος vocant (*affert* HOR. ars. 220).

tragula, –ae *f.* (i) *i.q. iaculum*: VARRO ling. 5,115 tragula a traiciendo. PAUL. FEST. 367 tragula genus teli, dicta quod scuto infixa trahatur. *thes. gloss.* (ii) *i.q. traha*: VARRO ling. 5,139 de his quae iumenta ducunt, tragula, quod ab eo trahitur per terram.

tragum, –i *n.* SERV. auct. georg. 1,142 'trahit' recte, quia hoc genus retis tragum vocatur (ISID. orig. 19,5,3 trahum genus retis ab eo, quod trahitur nuncupatum).

traha, –ae *f.* SERV. georg. 1,164 traha ... vehiculum est a trahendo dictum; nam non habet rotas (BREV. EXPOS. Verg. ad l.).

traho, –ere. *vide* tragula, tragum, traha, trapetum.

traicio, –ere. *vide* tragula.

traiectus, –us *m.* *vide* transenna.

trama, –ae *f.* VARRO ling. 5,113 trama, quod trameat frigus id genus

vestimenti. ISID. orig 19,29,7 trama, quod via recta transmittatur per telam; est enim filus intra stamen currens. *vide* tramoserica vestis.

trameo(transmeo), -are. *vide* trama.

trames, -itis *m*. VARRO ling. 7,62 trames a transverso dictus. ISID. diff. 1,539 tramites ... transversa sunt in agris itinera. ISID. orig. 15,16,10 tramites sunt transversa in agris itinera, sive recta via, dicta quod transmittat. *thes. gloss.*

tramoserica vestis. ISID. orig. 19,22,14 tramoserica stamine lineo, trama ex serico.

trans. *vide* Transalpinus.

Transalpinus, -a, -um. ISID. orig. 14,4,26 Transalpina *Gallia*, id est trans Alpes.

transbeo, -are. *vide* trabea.

transcendo, -ere. *vide* transcensus.

transcensus, -us *m*. EUCHER. instr. 2 p. 154,2 transcensus ... idcirco dictus est, quod Hebraei ab Aegypto in terram repromissionis transcenderint ...; sunt qui magis transcensum ... ex hoc appellatum adfirmant, quod eadem nocte dominus per Aegyptum transierit, cum Aegyptiorum primogenita cuncta percussit.

transcriptus, -a, -um (*part.* transcribo). ISID. orig. 9,3,40 transcripti *milites* vocantur cum de alia in aliam legionem transeunt; et inde transcripti, quia nomina dant, ut transcribantur.

transenna, -ae *f*. ISID. orig. 19,1,24 *pontonium navigium* et traiectus *vocatur*, id est extentus: est enim latus; unde et transenna dicitur extensus funis. *thes. gloss.*

transeo, -ire. *vide* transcensus, transitus.

transfero, -ferre. *vide* translaticius.

transgredior, -i. *vide* transgressus.

transgressus, -us *m*. POLLIO ap. GELL. 10,26,1 (GRF 496,2) transgressus, inquit *Pollio*, a transgrediendo dicitur.

transitus, -us *m*. EUCHER. instr. 2 p. 154,6 *sub* transcensus.

translaticius, -a, -um. PS. ASCON. Verr. p. 249,9 translaticia veteres dixerunt ... aliunde translata.

transmitto, -ere. *vide* trama, trames.

transtrum, -i *n*. ISID. orig. 19,2,5 transtra sunt tabulae ubi sedent remiges, quod in transverso sint dicta.

transversum, -i *n*. *vide* trabs, trames, transtrum.

trapetes, -um *m*. *vel* **trapetum**, -i *n*. VARRO ling. 5,138 trapetes molae oleariae; vocant trapetes a terendo, nisi Graecum est. BREV. EXPOS. Verg. georg. 2,519 trapeta ... sunt saxa trahendo dicta, quibus frangitur oliva.

Trapezus, -untis *f*. (*urbs Pontica*). HYG. fab. 176,3 *Iuppiter* iratus mensam *cum carne humano* evertit, Lycaonis filios fulmine necavit. eo loco postea Arcas oppidum communiuit, quod Trapezus nominatur.

travolo(transvolo), -are. *vide* trua.

trecenarius, -a, -um. VARRO rust. 1 2,7 trecenariae appellantur vites, quod iugerum trecenas amphoras reddat.

treceni, -ae, -a. *vide* trecenarius.

tremis(tremissis), -is *m*. ISID. orig. 16,25,14 *solidi* tertiam partem ideo dixerunt tremissem, eo quod solidum faciat ter missus. *thes. gloss.*

tremo, -ere. VARRO ling. 6,45 quod frigus timor, tremuisti timuisti. tremo dictum a similitudine vocis, quae tunc cum valde tremunt apparet, cum etiam in corpore pili, ut arista in spica hordei, horrent.

trepidatio, -onis *f.* PAUL. FEST. 367 *sub* trepido.

trepido, -are. PAUL. FEST. 367 trepit vertit, unde trepido et trepidatio, quia turbatione mens vertitur.

trepit. *vide* trepido.

tres. ISID. orig. 3,3,2 unus a Graeco nomen trahit ... sic duo et tres, quos illi δύο et τρία appellant. *thes. gloss. vide* atrium, excetra, stater, teruncius, tribunus, tribus, tributum, trifax, trifinium, trimestris, Trinacria, trini, tripes, tripus, Trivia, triumphus.

tressis, -is *m.* VARRO ling. 9,83 stulte quaerunt, cur as et dupondius et tressis non dicantur proportione, cum as sit simplex, dupondius fictus, quod duo asses pendebant, tressis ex tribus aeris quod sit.

triambus, -i *m.* PAUL. FEST. 105 iambi vocabantur, qui singuli ex proscenio loquebantur, triambi, qui terni.

triarii, -orum *m.* VARRO ling. 5,89 pilani triarii quoque dicti, quod in acie tertio ordine extremi subsidio deponebantur. *thes. gloss.*

triatrus, -uum *f.* FEST. 257 *sub* quinquatrus.

tribrachys, -yos *m.* (*pes metr.*) SACERD. gramm. VI 498,24 tribrachys a suarum syllabarum qualitate nomen accepit, quod tribus brevibus constet, quae graece βραχεῖαι nuncupantur (AUDAX gramm. VII 335,4. ISID. orig. 1,17,5). *thes. gloss.*

tribulum(-volum), -i *n. et* **tribula,** -ae *f.* VARRO ling. 5,21 in messi tritura, quod tum frumentum teritur, et trivolum, qui teritur. ISID. orig. 20,14,10 tribula genus vehiculi unde teruntur frumenta, et ob hoc ita vocatum. *thes. gloss. sub* tribula.

tribulus(-os), -i *m.* (*herba*). PS. DIOSC. herb. fem. 27 tribulus, a qualitate sua dicta.

tribunal, -alis *n.* ISID. orig. 15,4,16 tribunal, eo quod inde a sacerdote tribuantur praecepta vivendi ...; alias tribunal a tribu denominatum, quod ad illud tribus convocetur. *thes. gloss.*

tribunus, -i *m.* (a) *a tribu*: VARRO ling. 5,81 tribuni militum, quod terni tribus tribubus ... olim ad exercitum mittebantur. 5,181 tributum dictum a tribubus ...; ab eo quoque quibus attributa erat pecunia, ut militi reddant, tribuni aerarii dicti. HIER. in Is. 2,3,3 l. 3 A. tribunos appellamus, ab eo quod praesint tribui. GREG. M. in reg. 1,4,52 tribuni ... dicuntur a tribu. POMP. dig. 1,2,2,20 *sub* (c) *infra.* (b) *a tribuendo*: PAUL. FEST. 2 aerarii tribuni a tribuendo aere sunt appellati. ISID. orig. 9,3,29 tribuni vocati, quod militibus sive plebibus iura tribuunt (9,4,18). (c) *a numero tres*: PLUT. Romul. 20,2 ὅτι δ' ἦσαν αἱ φυλαὶ τοσαῦται (*i.e.* τρεῖς), τοὔνομα μαρτυρεῖ· τρίβους γὰρ ἔτι νῦν τὰς φυλὰς καλοῦσι, καὶ τριβούνους τοὺς φυλάρχους (LYD. mens. 4,30 p. 88,16 W.). SERV. Aen. 5,560 (=ISID. orig. 16,8,7) *sub* tributum. PS. ASCON. Verr. p. 228,3 *tribus* obtinuerunt ... nomen aut a tributo dando aut quia primo tres fuerunt, unde etiam tribuni dicti. POMP. dig. 1,2,2,20 dicti tribuni, quod olim in tres partes populus divisus erat et ex singulis singuli creabantur: vel quia tribuum suffragio creabantur. *vide* tributum.

tribuni plebei. VARRO ling. 5,81 tribuni plebei, quod ex tribunis

militum primum tribuni plebei facti, qui plebem defenderent, in secessione Crustumerina. *cf.* ISID. orig. 9,3,29 *sub* tribunus (b).

tribuo, -ere. *vide* tribunal, tribunus, tributum.

tribus, -us *f.* VARRO ling. 5,35 centuria primum a centum iugeribus dicta, post duplicata retinuit nomen, ut tribus a partibus (*sc. tribus populi*) multiplicatae idem tenent nomen (ISID. orig. 9,4,7). 5,55 ager Romanus primum divisus in partis tris, a quo tribus appellata Titiensium, Ramnium, Lucerum (*sim. a numero tres*: COLUM. 5,1,7. PLUT. Romul. 20,2. LYD. mens. 4,30 p. 88,15 W. LYD. mag. 1,47 p. 50,22 W.). *aliter*: PS. ASCON. Verr. p. 228,2 *sub* tribunus. EUTYCH. gramm. V 459,24 tribuo tribuis tribus (462,32. 487,18). *vide* attributum, tribunal, tribunus, tributum.

tributum, -i *n.* (*subst. part.* tribuo). VARRO ling. 5,181 tributum dictum a tribubus, quod ea pecunia, quae populo imperata erat, tributim a singulis pro portione census exigebatur. PAUL. FEST. 367 tributum dictum, quia ex privato in publicum tribuitur. SERV. Aen. 5,560 in tres partes divisum fuisse populum Romanum constat ut etiam qui praeerant singulis partibus tribuni dicerentur: unde etiam sumptus quos dabant populo tributa nominarunt (=ISID. orig. 16,18,7). ULP. dig. 50,16,27 appellatur ab intributione tributum vel ex eo quod militibus tribuatur. ISID. orig. 16,18,7 tributa ... eo quod antea per tribus singulas exigebantur. *thes. gloss. vide* tribunus, tribus.

tricae, -arum *f.* NON. p. 8,11 tricae sunt inpedimenta et inplicationes ...; dictae quasi tricae, quod pullos gallinaceos involvant et inpediant capilli pedibus inplicati.

trichitis, -idis *f.* (*aluminis genus*). PLIN. nat. 35,186 concreti aluminis unum genus σχιστόν appellant Graeci, in capillamenta quaedam canescentia dehiscens, unde quidam trichitim potius appellavere.

tricinus, -a, -um. NON. p. 181,5 tricinum, tardum et quasi inpeditum vel siccum et sine suco, ut sunt capilli, qui graece τρίχες dicuntur. *thes. gloss.*

triclinium, -i *n.* ISID. orig. 15,3,8 triclinium est coenaculum, a tribus lectulis discumbentium dictum ...; κλίνη enim Graece lectus vel adcubitus dicitur, ex quo confectum est ut triclinium diceretur. *thes. gloss.*

tricoccum -i *n.* (*herba*). GARG. MART. med. 47 *mespilum* apud quosdam tricoccum nominari, ex tribus granis quae ad seminis subolem retinet intus inclusa.

tridacna, -orum *n.* (*ostreae genus*). PLIN. nat. 32,63 *ostrea* tridacna appellavit, tantae amplitudinis intellegi cupiens, ut ter mordenda essent.

trierarchus, -i *m.* PS. ASCON. Verr. p. 236,24 trierarchus. navi trieri praepositus.

trieris, -is *f.* (*navis*). PS. ASCON. Verr. p. 236,24 trieris ternos remorum ordines habet. ita et biremis et quadriremis et deinceps dicuntur. *thes. gloss. vide* trierarchus.

trietericus, -a, -um. HYG. fab. 131,2 *sacra* trieterica dicuntur, quoniam post tertium annum faciebat. *thes. gloss.*

trifariam. PRISC. gramm. III 74,29 trifariam et omniferiam composita sunt a ferendo et praepositis dictionibus.

trifax, -facis *f.* PAUL. FEST. 367 trifax telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta mittitur.

trifinium, -i *n.* ISID. orig. 15,14,5 trifinium dictum eo quod trium possessionum fines adstringit. hinc et quadrifinium, quod quattuor.

trifolium(trifillion), -i *n.* (*herba*). DIOSC. 3,138 satirion, quem multi trifillion vocant ideo, quod tria folia habeat. ISID. orig. 17,9,72 trifolion, quam Graeci τρίφυλλον vocant, quod sit foliis trinis per singulas adunationes. *thes. gloss.*

trigae, -arum *f.* ISID. orig. 18,36,1 quadrigae et ... trigae ... a numero equorum et iugo dicti. *thes. gloss.*

trigamus, -i *m.* ISID. orig. 9,7,15 digamus ... et trigamus a numero uxorum vocatus, quasi duabus, vel tribus maritus.

triginta. ISID. orig. 3,3,4 viginti dicti quod sint decem bis geniti ... triginta, quod a ternario denario gignantur; sic usque ad nonaginta.

triglitis, -is *f.* (*gemma*). PLIN. nat. 37,187 ab animalibus cognominantur ...; triglitis mulli *colore*.

trigon, -onos *m.* *vide* triones.

trigonum, -i *n.* *vide* septentriones.

trilix(trilicis), -icis. ISID. orig. 19,22,23 trilicis *vestis* a tribus liciis, quia est et simplex et bilex.

trimestris, -e. ISID. orig. 17,3,8 trimestre triticum ideo nuncupatum quia satum post tres menses colligitur.

trimetros(-us), -i *m.* (*t.t. metr.*). PORPH. Hor. ars 252–3 quaeri ... solent, cur trimetri appellentur, cum senos accipiat pedes. quoniam scilicet tanta brevitas est pedum, ut iuncturae binos complectantur pedes.

trimus, -a, -um. PAUL. FEST. 6 annus ex Graeco venit, quem illi ἔννον dicunt, et quod nos trimum, illi dicunt τρίεννον. CASSIOD. gramm. VI (*ex Eutyche*) 200,5 *sub* bimus. *thes. gloss.*

Trinacia, -ae *f.* (*i.q. Trinacria, i.e. Sicilia*). PLIN. nat. 3,86 *sub* Trinacria. SERV. auct. Aen. 1,196 Philostephanus περὶ τῶν νήσων sine 'r' littera Trinacia appellat ὅτι Τρίνακος αὐτῆς πρῶτος ἐβασίλευσεν.

Trinacria, -ae *f.* (*insula, i.q. Sicilia*). DION. HAL. 1,22,2 Σικανίαν ... Τρινακρίαν πρότερον ὀνομαζομένην ἐπὶ τοῦ τριγώνου σχήματος (PLIN. nat. 3,86 Sicilia ... Trinacria a pluribus *dicta est* aut Trinacia a triangula specie. MART. CAP. 6,646). SERV. auct. Aen. 3,687 Sicilia Graece Trinacria ideo dicitur, quod tres extremitates, quas Graeci ἄκρας vocant, in mare videtur extendere (ISID. orig. 14,6,32). *thes. gloss.*

Trinacrius, -a, -um. SERV. Aen. 1,196 'Trinacrio': Graecum est, quia tria acra habeat, id est promunturia. *cf.* Trinacria.

Trinacus, -i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Trinacia.

trinepos, -otis *m.* ISID. orig. 9,5,30 trinepos adnepotis filius, quia post nepotem quartus in ordine est, quasi tetranepos. *thes. gloss.*

trini, -ae, -a. VARRO ling. 8,55 sicut est ab uno uni, ab tribus trini.

Trinitas, -atis *f.* ISID. orig 7,4,1 Trinitas appellata quod fiat totum unum ex quibusdam tribus, quasi Triunitas.

triones, -um *m.* STILO ap. GELL. 2,21,8 (GRF 67,42) ego quidem cum L. Aelio et M. Varrone sentio, qui 'triones' rustico vocabulo boves appellatos scribunt quasi quosdam 'terriones', hoc est arandae colendaeque terrae idoneos. VARRO ling. 7,74 omnes qui terram arabant a terra terriones, unde triones ut dicerentur <'e'> detrito. SERV. auct. Aen. 1,744 proprie triones sunt boves aratorii qui terram terunt (ISID. orig. 3,71,7 *qui add.* quasi teriones. 12,1,30). *thes. gloss. vide* septentriones. *aliter, de signo*: VARRO ling. 7,75 possunt triones dicti, vii quod ita sitae stellae, ut ternae

trigona faciant.

triorches, -ae *m. et* -is, -is *f.* (i) *avis*: PLIN. nat. 10,21 triorchem a numero testium *nominatum*. (ii) *herba*: PLIN. nat. 25,69 Theophrastus (*cf.* H.P. 9,8,7) defendi eam (*sc. triorchem*) inpugnarique colligentes tradit a triorche accipitrum genere, unde et nomen accepit.

tripalis, -e. VARRO ap. NON. p. 219,19 (GRF 224,97) Varro Flaxtabulis περὶ ἐπαρχιῶν (179): 'quid? tu non vides in vineis, quod tria pala habeant, tripalles dici?'

tripartitus(-pertitus), -a, -um. PRISC. gramm. III 503,25 componuntur *a parte* ... bipertitus et tripartitus. *thes. gloss. sub* tripertita.

tripedaneus, -a, -um. PLIN. nat. 14,41 tripedanea *vitis* cui nomen a mensura est.

tripes, -edis *m.* (*f*). ISID. orig. 20,4,14 trisceles Graeco nomine, Latine tripedes: qui autem quattuor pedibus insistunt abusive dicuntur. 20,8,5 tripedes appellatae quod tribus pedibus constent: has Graeci tripodas vocant. *thes. gloss.*

Tripolis, -is *f.* (*regio Africae*). SOL. 27,8 Achaei Tripolim lingua sua signant de urbium trium numero, id est Oeae, Sabratae, Leptis magnae (*cf.* ISID. orig. 14,5,6 *sub* Tripolitana provincia).

Tripolitana provincia. ISID. orig. 14,5,6 Tripolitanam ... provinciam Graeci lingua sua signant de numero trium magnarum urbium: Oeae, Sabratae, Leptis magnae (*cf.* SOL. 27,8 *sub* Tripolis).

tripudium, -i *n.* CIC. div. 2,72 sed quia, cum pascuntur *aves* necesse est aliquid ex ore cadere et terram pavire, terripavium primo, post terripudium dictum est; hoc quidem iam tripudium dicitur. PAUL. FEST. 244 (*cf.* FEST. 245) tripudium ... id est terripuvium. pavire enim ferire est. FEST. 363 *tripudia* a terra pavienda sunt dicta.

tripus, -podis(-podos) *m.* COMMENT. Lucan. 5,121 'tripodes' dictum eo quod tribus rebus veritas constet. ISID. orig. 20,11,12 tripodes scamelli sunt, habentes tres pedes. sed et candelabra tripoda sunt, quia similiter tres habent pedes.

triquetrus, -a, -um. (*i.q. Siculus*). PORPH. Hor. Sat. 2,7,55 'triquetra praedia' Sicula, quod in tres partes ... id est promunturia, diducta sit. ISID. orig. 14,6,32 Trinacria ... Graecum est, quod Latine triquetra dicitur, quasi in tres quadras divisa. *cf.* SERV. Aen. 1,196. *thes. gloss.*

triscurrium, -i *n.* PRISC. gramm. III 480,10 composita *a cura* ... obscurus triscurrium. *thes. gloss.*

trispastos, -i *f.* VITR. 10,2,3 haec ... ratio machinationis, quod per tres orbiculos circumvolvitur, trispastos appellatur.

tritavus, -i *m.* ISID. orig. 9,5,10 tritavus atavi pater, quasi tetravus, id est quartus super avum.

trithales, -is *n.* (*herba*). PLIN. nat. 25,160 alterum *genus aizoi* ... vocant ... trithales, quia ter floreat.

triticum, -i *n.* VARRO ling. 5,106 triticum, quod tritum e spicis. ISID. orig. 17,3,4 triticum vel a tritura dictum, quo purissimum horreo condeatur, vel quia granum eius conmolitur et teritur.

Tritogenia, -ae *f.* (*cogn. Minervae*). PAUL. FEST. 367 Tritogenia Minerva a ripa Tritonis fluminis dicta, quod ibi primitus sit visa.

Triton, -onis *m.* (i) *fluvius Africae*: *vide* Tritogenia, Tritonia. (ii) *filius*

Neptuni: FULG. Virg. cont. p. 96,11 Triton interimit quasi tetrimmenon quod nos Latine contritum dicimus; omnis ergo contritio omnem vanam laudem extinguit. ideo et Tritona dicta est dea Sapientiae; omnis enim contritio sapientem facit.

Tritonia, -ae *f.* (*cogn. Minervae*). SERV. Aen. 2,171 Tritonia ... quasi terribilis, ἀπὸ τοῦ τρεῖν, id est timere. auct. ad l. ἀπὸ τοῦ θροεῖσθαι, id est timere, aut a Tritone amne Boeotiae, aut a Tritonide palude Africae, iuxta quam nata dicitur. AUG. civ. 18,8 p. 265,20 D. temporibus Ogygi ad lacum, qui Tritonis dicitur, virginali apparuisse fertur aetate, unde et Tritonia nuncupata est (ISID. orig. 8,11,74). *cf.* Tritona FULG. Virg. cont. p. 96,13 *sub* Triton(ii).

Tritonis, -idis *f.* (*palus Africae*). *vide* Tritonia.

tritura, -ae *f.* VARRO ling. 5,21 in messi tritura, quod tum frumentum teritur. *vide* triticum.

tritus, -a, -um. (*part.* tero). PAUL. FEST. 12 adtritum et tritum ex Graeco descendit, quia illi vestem tritam τρίβωνας appellant. *vide* territorium.

Trivia, -ae *f.* (*cogn. Dianae*). VARRO ling. 7,16 Titanis Trivia Diana est, ab eo dicta Trivia, quod in trivio ponitur fere in oppidis graecis vel quod luna dicitur esse, quae in caelo tribus viis movetur, in altitudinem et latitudinem et longitudinem. ISID. orig. 8,11,57 eandem (*sc. Dianam*) et Triviam *vocatam*, eo quod tribus fungatur figuris ...; quia eadem Luna, eadem Diana, eadem Proserpina vocatur.

trivium, -i *n.* *vide* Trivia.

triumpho, -are. POMP. gramm. V 239,15 triumpho ... habet originem ἀπὸ τοῦ θριαμβεύειν (PRISC. gramm. II 446,12). EUTYCH. gramm. V 476,18 triumpho bacchor stomachor et graeca sunt, et a nominibus derivata iure primae sunt coniugationis. *thes. gloss.*

triumphus, -i *m.* VARRO ling. 6,68 sic triumphare appellatum, quod cum imperatore milites redeuntes clamitant per urbem in Capitolium eunti 'Io triumphe'; id a θριάμβῳ ac graeco Liberi cognomento potest dictum. SERV. Aen. 10,775 qui hostem ... occidisset, triumphum *merebatur*, ἀπὸ τοῦ θριαμβεύειν, id est ab exultatione (ISID. orig. 18,2,3 *ubi* ἀπὸ τῆς θριάμβης *trad.*). PRISC. gramm. II 20,19 triumphus pro θρίαμβος (446,15). *aliter*: SUET. ap. ISID. orig. 18,2,3 (Prat. 109) Tranquillus autem triumphum Latine dicit potius appellatum, quod is, qui triumphans urbem ingrederetur, tripertito iudicio honoraretur: nam primum de triumpho duci concedendo exercitum iudicare solitum erat, secundo senatum, tertio populum. *thes. gloss.*

trochaeus, -i *m.* (*pes metr.*). SACERD. gramm. VI 498,13 trochaeus ex longa et brevi constat ... dictus ... a velocitate rotae, quam suo sono imitatur, quae graece τροχός nuncupatur (*sim. a* τροχός: MART. CAP. 9, 988. POMP. gramm. V 122,21. ISID. orig. 1,17,3). MAR. VICTORIN. gramm. VI 44,29 trochaeus, dictus a cursu et celeritate (AUDAX gramm. VII 334,12), nam τρόχος ἀπὸ τοῦ τρέχειν vocabulum sumpsit (DIOM. gramm. I 477,27 παρὰ τὸ τρέχειν, ex discursu, trochaeum frequentaverunt *Graeci*). DIOM. gramm. I 477,21 trochaeus ... dictus ἀπὸ τοῦ ἐπιτρέχοντας λέγειν.

trochiscus(trociscos), -i *m.* ISID. orig. 4,9,10 trociscos dictus quia in modum rotulae deformatur; τροχός enim Graece rota dicitur. *thes. gloss.*

trochlea, -ae *f.* ISID. orig. 19,2,10 trochleae ... vocatae quod rotulas habeant; τροχός enim Graece rota dicitur.

Trochoditae, -arum *m.* (*pop. Africae, i.q. Trog(l)odytae*). ISID. orig. 9,2,129 Trochoditae gens Aethiopum, ideo nuncupati, quod tanta celeritate pollent ut feras cursu pedum adsequantur.

Trog(l)odytae, -arum *m.* *cf.* ISID. orig. 9,2,129 *sub* Trochoditae.

Troia, -ae *f.* (*urbs*). PRISC. gramm. III 467,8 a Troe ... rege nominata est Troia. ISID. orig. 14,3,41 Troia ..., quam ex suo nomine appellavit Tros, Troianorum rex. *vide* Troiani, Troicus, Tros.

Troiani, -orum *m.* (*incolae Troiae*). SERV. auct. Aen. 3,108 a rege Troo Troiani dicti sunt (HIER. chron. a. Abr. p. 51b. ISID. orig. 9,2,67). PRISC. gramm. III 467,8 *sub* Tros.

Troicus, -a, -um. PRISC. gramm. III 467,8 *sub* Tros.

Tromentina tribus. PAUL. FEST. 367 Tromentina tribus a campo Tromentino dicta.

tropaeum(-eum), -i *n.* VARRO ap. NON. p. 55,8 (GRF 224,98) tropei significantiam propriam Varro Bimarco ostendit (61): 'ideo fuga hostium graece vocatur τροπή. hinc spolia capta, fixa in stipitibus, appellantur tropea'. SERV. Aen. 10,775 tropaeum dictum est ἀπὸ τοῦ τρέπεσθαι, id est ab hostium conversione (ISID. orig. 18,2,3).

tropologia, -ae *f.* EUCHER. instr. 2 p. 161,10 ex Graeco ... tropologia moralis intellegentia.

Tros, Trois *m.* (*nom. vir.*). PRISC. gramm. III 467,8 *a Troia* derivata. Troianus, Troicus, Tros quoque, quando pro appellativo, id est gentili, accipitur. *vide* Troia, Troiani.

trossuli, -orum *m.* (*equites Romani*). PLIN. nat. 33,35 (*ex Iunio, cf.* 33,36 *et* GRF 121,2) celeres sub Romulo ... sunt appellati, deinde flexuntes, postea trossuli, cum oppidum in Tuscis ... cepissent eius vocabuli (PAUL. FEST. 367 trossuli equites dicti, quod oppidum Tuscorum Trossulum ... ceperint. SCHOL. Pers. 1,81). NON. p. 49,1 trossuli dicti sunt torosuli.

Trossulum, -i *n.* (*oppid. Etruriae*). *vide* trossuli.

trua, -ae *f.* VARRO ling. 5,118 trua qua e culina in lavatrinam aquam fundunt; trua, quod travolat ea aqua. PAUL. FEST. 9 truant moventur. truam quoque vocant, quo permovent coquentes exta. NON. p. 19,14 truam veteres a terendo, quam nos diminutive trullam dicimus, appellari voluerunt. *vide* trulla, trulleus.

trudo, -ere. *vide* trulla, trulleus.

trulla, -ae *f.* VARRO ling. 5,118 trulla a similitudine truae, quae quod magna et haec pusilla, ut truella; hanc Graeci τρυηλίδα. NON. p. 19,14 *sub* trua. ISID. orig. 19,18,3 trullae nomen factum eo quod trudit et detrudit, id est includit calce vel luto lapides. *thes. gloss.*

trulleus, -i *m. et* **truleum,** -i *n.* VARRO ling. 5,118 trua, quod travolat ea aqua. ab eodem est appellatum truleum: simile enim figura, nisi quod latius est.

truo, -are. *vide* antroo, trua.

trutina, -ae *f.* *vide* trutinator.

trutinator, -oris *m.* ISID. orig. 10,267 trutinator, examinator, ex iudicii libra perpendens recta; translatione a trutina, quae est gemina ponderum lances.

trux, -ucis. *vide* Thraces.

tryblium, -i *n.* VARRO ling. 5,120 tryblia et canistra quod putant esse Latina, sunt Graeca: τρύβλιον enim et κανοῦν dicuntur Graece.

trygetus, -a, -um. PAUL. FEST. 366 tryga antiqui vinum appellabant, unde trygetus adhuc dicitur.

tryx, -ygos *f.* *vide* trygetus.

tu. PRISC. gramm. II 24,9 Doris τυ pro συ, unde nos quoque tu pro συ et te pro σε. *thes. gloss. vide* emptio.

tuba, -ae *f.* VARRO ling. 5,117 tubae ab tubis, quos etiam nunc ita appellant tubicines sacrorum. ISID. orig. 18,4,3 tubam ... dictam quasi tofam, id est cavam item tubam quasi tibiam. *vide* tibia, tubicen, tubilustrium.

tuber, -eris *vel* **tuberum,** -i *n.* ISID. orig. 17,10,19 tuberum tumor terrae prodit; eaque causa nomen illi dedit. *thes. gloss.*

tubicen, -cinis *m.* VARRO ling. 5,91 tubicines a tuba (CAESELL. ap. GELL. 20,2,2. NON. p. 54,20. CHAR. gramm. p. 28,16 B. 43,6 B. 110,4 B. PRISC. gramm. II 26,1. 126,20) et canendo (PRISC. gramm. II 126,16), similiter liticines. *thes. gloss.*

tubilustrium(-ulustrium), -i *n.* VARRO ling. 6,14 dies tubulustrium appellatur, quod eo die in Atrio Sutorio sacrorum tubae lustrantur. FAST. PRAEN. X kal. Apr. (CIL I p. 234) hic dies appellatur ita (*sc. tubilustrium*), quod in Atrio Sutorio tubi lustrantur, quibus in sacris utuntur (FEST. 352 [PAUL. FEST. 353]).

tubruci, -orum *m.* ISID. orig. 19,22,30 (*de vestimentis*) tubrucos vocatos quod tibias bracasque tegant. *cf.* tibraci.

tubus, -i *m.* *vide* tuba.

Tucca, -ae *m.* (*cogn. vir.*). LYD. mag. 1,23 p. 26,22 W. Τούκκας ὁ κρεωβόρος, ὃν οἱ ἰδιῶται Ζικκᾶν ἐκάλεσαν καθ' ἡμᾶς.

tuccetum, -i *n.* SCHOL. Pers. 2,42 tucceta apud Gallos cisalpinos hibulana dicitur caro condimentis quibusdam crassis oblita ac macerata et ideo toto anno durat.

tucus, -i *m.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,67 tucos, quos Hispani ciculos vocant, a voce propria nominatos.

tudes, -is (-itis), *m.* FEST. 352 (PAUL. FEST. 353) <tudites mall>eos appellant antiqui a tunden<do> ...; inde Ateius <Philolog>us (GRF 139,8) existimat Tuditano cognomen <fuisse, quod> caput malleoli simile habuerit. ISID. orig. 19,7,1 tudis malleus, a tundendo ... dictus.

Tuditanus, -i *m.* (*cogn. vir.*). ATEIUS ap. FEST. 352 (GRF 139,8) *sub* tudes.

tudito, -are. CINC. ap. FEST. 352 (PAUL. FEST. 353) t>uditantes tundentes <negotium id est ag>entes, significare ait Cincius (GRF 380,29).

tueor, -eri. *vide* aedituor, aedituus, contemplo, mercedituum, optutu, templum, tesca, titulus(2), Titus, tunica, tutela, Tutilina, tutor, tutulus.

tugurium, -i *n.* FEST. 355 <tugu>ria a tecto appellantur (POMP. dig. 50, 16,180 Ofilius ait tugurium a tecto tamquam tegularium esse dictum, ut toga, quod ea tegamur). SERV. ecl. 1,68 'tuguri' a tegendo dictum (MART. CAP. 3,233 'e' littera ... in 'u' *reformatur*, ut a tego tugurium. PRISC. gramm. II 25, 16). ISID. orig. 15,12,2 tugurium casula est quam faciunt sibi custodes vinearum ad tegimen sui, quasi tegurium. *thes. gloss.*

tuitor, -oris *m.* *vide* aedituus, tutor.

Tullianum, -i *n.* (*carcer*). VARRO ling. 5,151 pars *carceris* quae sub terra Tullianum, ideo quod additum a Tullio rege (FEST. 356).

Tullus, -i *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 4 Tullus praenominatus est ominis gratia quasi tollendus, 'o' littera in 'u' conversa.

tumeo, -ere. *vide* contumeliosus, tomentum, tumulus.

tumor, -oris *m.* *vide* contumax, timor, tuber.

tumultus, -us *m.* CIC. Phil. 8,3 (*affertur* ap. QUINT. inst. 7,3,25. ISID. orig. 18,1,7) quid est ... aliud tumultus nisi perturbatio tanta, ut maior timor oriatur? unde etiam nomen ductum est tumultus (SERV. Aen. 2,486)

tumulus, -i *m.* SERV. Aen. 2,713 tumulus ... terra tumens (ISID. diff. 1,522. ISID. orig. 14,8,21. 15,11,2). *thes. gloss.*

tundo, -ere. *vide* tudes, Tuditanus, tudito, tus.

tunica, -ae *f.* VARRO ling. 5,114 tunica ab tuendo corpore, tunica ut tuendica. ISID. orig. 19,22,6 tonica vestis antiquissima appellata quia in motu incedentis sonum facit; tonus enim sonus est.

Turanni. *sub* Tyrrheni.

turba, -ae *f.* LABEO ap. ULP. dig. 47,8,4,2 (GRF 563,24) turbam ... appellatam Labeo ait ex genere tumultus idque verbum ex Graeco tractum ἀπὸ τοῦ θορυβεῖν. *vide* turbiscus.

turbidus, -a, -um. ISID. orig. 20,3,6 turbidum (*sc. vinum*), quasi terbidum, id est terra commixtum, quod est faece.

turbiscus, -i *m.* ISID. orig. 17,7,56 turbiscus, quod de uno cespite eius multa virgultae surgunt, quasi turba.

turbo, -inis *m.* ISID. orig. 13,11,19 turbo dictus a terra, quotiens ventus consurgit et terram in circuitum mittit.

turdarium, -i *n.* VARRO ling. 6,2 verba ex verbis ita declinari scribunt, ut verba litteras alia assumant, alia mittant, alia commutent, ut fit in turdo turdario et turdelice.

turdela, -ae *f.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,71 turdela quasi maior turdus. *thes. gloss.*

turdelix, -icis *f.* (*avis*). VARRO ling. 6,2 *sub* turdarium.

turdus, -i *m.* (*avis*). ISID. orig. 12,7,71 turdos a tarditate dictos; hiemis enim confinio se referunt. *vide* turdarium, turdela, turdelix.

turibulum, -i *n.* PRISC. gramm. II 124,11 tus turis turibulum. *thes. gloss.*

turma, -ae *f.* VARRO ling. 5,91 turma terima – 'e' in 'u' abiit –, quod ter deni equites ex tribus tribubus Titiensium, Ramnium, Lucerum fiebant (FEST. 355 [PAUL. FEST. 354] turmam equitum dictam esse ait Curiatius [GRF 389,3] quase terimam: quod ter deni equites ex tribus tribubus ... fiebant).

Turnus, -i *m.* (*rex Rutulorum*). FULG. Virg. cont. p. 105,13 Turnus ... Grece quasi turosnus dicitur, id est furibundus sensus.

turpis, -e. ISID. orig. 10,273 turpis, quod sit informis et torpeat.

turpitudo, -inis *f.* *vide* turpo.

turpo, -are. NON. p. 181,1 turpari, a turpitudine. *thes. gloss.*

Turrenus. *sub* Tyrrhenus.

turris, -is *f.* VARRO ling. 5,142 turres a torvis, quod eae proiciunt ante alios. ISID. orig. 15,2,19 turres vocatae quod teretes sint et longae; teres est enim aliquid rotundum cum proceritate ut columna.

turtur, –uris *m.* ISID. orig. 12,7,60 turtur de voce vocatur.

tus, turis *n.* CHAR. gramm. p. 95,18 B. tus a tundendo sine adspiratione dicitur, quamvis Iulius Modestus ἀπὸ τοῦ θύειν tractum dicat. SERV. georg. 1,57 tus modo sine aspiratione dicimus; nam antiqui thus dicebant ἀπὸ τοῦ θείου: quod displicuit; tura enim a tundendo dicta esse voluerunt, a glebis tunsis, cum quibus dicitur fluens de arboribus coalescere. ISID. orig. 17,8,3 tus ... a tundendo dictum. *vide* obturo, turibulum.

Tuscanicus, –a, –um. VARRO ling. 5,161 *cavum aedium* Tuscanicum dictum a Tuscis, posteaquam illorum cavum aedium simulare coeperunt.

Tusci, –orum *m.* (*pop. Etruriae*). DION. HAL. 1,30,3 Ῥωμαῖοι ... ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας τῶν περὶ τὰ θεῖα σεβάσματα λειτουργιῶν ..., νῦν μὲν Τούσκους ἀσαφέστερον, πρότερον δ' ἀκριβοῦντες τοὔνομα ὥσπερ Ἕλληνες Θυοσκόους ἐκάλουν. PLIN. nat. 3,50 Lydi, a quorum rege Tyrreni, mox a sacrifico ritu lingua Graecorum Tusci sunt cognominati. FEST. 355 (PAUL. FEST. 354) <Tuscos> quidam dictos aiunt a Tusco <rege Hercu>lis filio. ali quod unici studi si<nt sacrificiorum>, ex Graeco, velut θυσκόοι. SERV. Aen. 2,781 Tusci ... a frequentia sacrificii dicti sunt, hoc est, ἀπὸ τοῦ θύειν (8,479. SERV. auct. Aen. 10,164). LYD. mens. 1,37 p. 16,21 W. τοὺς τότε καλουμένους Ἐτρούσκους ... οὓς ἐκ τῆς θυοσκοπίας Θούσκους συμβέβηκε μετονομασθῆναι. ISID. orig. 9,2,86 Tusci ... gens est a frequentia sacrorum et turis vocata, id est ἀπὸ τοῦ θυσιάζειν. *vide* Tuscanicus.

Tuscia, –ae *f.* (*regio, i.q. Etruria*). SERV. auct. Aen. 1,67 *Tyrrheni* filius Tuscus cum populo evasit in regionem Tusciam, quae ab eo nomen accepit. ISID. orig. 14,4,20 Tuscia ... a frequentia sacrorum et turis vocata, ἀπὸ τοῦ θυάζειν. 14,4,22 ἀπὸ τοῦ θῦσαι.

Tusculum, –i *n.* (*oppid. Latii*). FEST. 355 (PAUL. FEST. 354) T<usculum vel> ab eadem causa sacrificiorum (*cf. sub* Tusci), v<el quod aditum dif>ficilem habeat, id est, δύσκολον.

Tuscum mare. SOL. 23,16 a gentibus Ausonium Dalmaticum ... Tuscum *mare dictum.*

Tuscus, –i *m.* (*nom. vir.*). *vide* Tuscia.

Tuscus vicus. VARRO ap. SERV. Aen. 5,560 (GRF 353,406) Varro ... dicit, Romulum dimicantem contra Titum Tatium a ... Tuscis auxilia postulasse. unde quidam venit cum exercitu; cui ... pars urbis est data: a quo in urbe Tuscus dictus est vicus (LIV. 2,14,9. PAUL. FEST. 354).

tussis, –is *f.* ISID. orig. 4,7,18 tussis Graece ab altitudine vocatur, quod a profundo pectoris veniat.

Tutanus, –i *m.* (*deus*). NON. p. 47,26 Tutanus deus, a tutando.

Tutilina, –ae *f.* (*dea*). NON. p. 47,23 Tutilina dea est, a tuendo dicta. AUG. civ. 4,8 p. 155,25 D. ut tuto servarentur *frumenta*, deam Tutilinam praeposuerunt.

tuto. *vide* Tutilina.

tutela, –ae *f.* PAUL. dig. 26,1,1 praef. est ... tutela, ut Servius definivit, ius ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter aetatem ... se defendere nequit (INST. Iust. 1,13,1). MART. CAP. 3,233 'o' littera ... in 'e' *transit*, ut tutor tutela (PRISC. gramm. II 26,18).

tutor(1), –oris *m.* PAUL. dig. 26,1,1,1 appellantur tutores quasi tuitores atque defensores (INST. Iust. 1,13,2). ISID. orig. 10,264 tutor, qui pupillum tuetur, hoc est intuetur. *vide* tutela.

tutor(2), -ari *et* **tuto, -are.** *vide* Tutanus, tutulus.

tutulatus, -a, -um. VARRO ling. 7,44 *sub* tutulus.

tutulus, -i *m.* VARRO ling. 7,44 tutulati dicti hi, qui in sacris in capitibus habere solent ut metam; id tutulus appellatus ab eo quod matres familias crines convolutos ad verticem capitis quos habent vitta velatos dicebantur tutuli, sive ab eo quod id tuendi causa capilli fiebat, sive ab eo quod altissimum in urbe quod est, arcs, tutissimum vocatur. FULG. serm. ant. 14 Numa ... Pompilius ... de pontificalibus scribens tutulum dici ait pallium quo sacerdotes caput tutabant. *thes. gloss.*

tutus, -a, -um. *vide* astutus, tutulus.

tuus, -a, -um. *thes. gloss. vide* mutuus.

tympanum, -i *n.* ISID. orig. 3,22,9 tympanum est pellis vel corium ligno ex una parte extentum. est enim pars media symphoniae in similitudinem cribri. tympanum ... dictum quod medium est, unde et margaritum medium tympanum dicitur.

tyrannus, -i *m.* FEST. 355 (PAUL. FEST. 354) Turannos, Etruscos appellari solitos ait Verrius, a Turreno duce Lydorum, a cuius gentis praecipua crudelitate etiam tyrannos dictos. SERV. Aen. 7,266 'tyranni' graece dixit, id est regis, nam apud eos tyranni et regis nulla discretio est (ISID. orig. 9,3,19 *qui add.* fortes enim reges tyranni vocabantur. nam tiro fortis). *thes. gloss.*

Tyrii, -orum *m.* (*incolae Tyri*). ISID. orig. 9,2,117 Tyrios vero a Tyria urbe Phoenicum nominatos. *thes. gloss.*

Tyrium mare. SOL. 23,16 ab oppidis Hadriaticum Argolicum ... Tyrium *mare* dictum.

Tyrrheni, *et* **Turanni, -orum** *m.* (*pop. Etruriae*). DION. HAL. 1,26,2 τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῖς ταύτην (*sc. Tyrrheni*) οἱ μὲν αὐθιγενὲς τὸ ἔθνος ποιοῦντες ἐπὶ τῶν ἐρυμάτων ...· τύρσεις γὰρ καὶ παρὰ Τυρρηνοῖς αἱ ἐντείχιοι καὶ στεγαναὶ οἰκήσεις ὀνομάζονται ὥσπερ παρ' Ἕλλησιν (1,30,2). 1,27,1 οἱ δὲ μετανάστας μυθολογοῦντες αὐτοὺς εἶναι Τυρρηνὸν ἀποφαίνουσιν ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας γενόμενον ἀφ' ἑαυτοῦ θέσθαι τῷ ἔθνει τοὔνομα (1,30,2. SOL. 2,7. SERV. Aen. 2,781). FEST. 355 (PAUL. FEST. 354) *sub* tyrannus. *vide* Tyrrhenum mare.

Tyrrhenia, -ae *f.* (*i.q. Etruria*). SERV. Aen. 8,479 Tyrrhenus ... partem Italiae tenuit et Tyrrheniam nominavit (ISID. orig. 14,3,43. 14,4,22). *vide* Tyrrhenum mare.

Tyrrhenum mare. SERV. Aen. 1,67 Tyrrhenum mare dictum est vel quod Tusciam alluit, id est Tyrrheniam, vel certe a Tyrrhenis nautis qui se in hoc mare praecipitaverunt (=ISID. orig. 13,6,7. *cf.* HYG. fab. 134,3 Tyrrheni ... *Liberum patrem* timentes in mare se praecipitaverunt ...; unde ... mare Tyrrhenum est dictum). SERV. auct. Aen. ad l. Tyrrhenus ... cum fratre Lydo ... sortiti sunt uter ex fratribus cum parte populi abiret in quas sors terras dedisset. cum Tyrrhenus sorte iussus discederet, in mare quod Tyrrhenum ab eo vocatur periit. *thes. gloss.*

Tyrrhenus(Turannus), -i *m.* (*rex Lydiae*). *vide* tyrannus, Tyrrheni (Turanni), Tyrrhenia, Tyrrhenum mare.

V

vacca, -ae *f.* ISID. orig. 12,1,31 vacca dicta, quasi boacca.

Vaccei, -orum *m.* (*pop. Hispaniae*). ISID. orig. 9,2,107 Vacca oppidum fuit iuxta Pyrenaeum, a quo sunt cognominati Vaccei. *vide* Vascones.

vaccillo, -are. NON. p. 34,16 vaccillare ... a senibus, qui sint aevo defessi atque ad sustinendam lassitudinem baculo tarditatem levent. POMP. gramm. V 221,10 vacillo ... originem trahit ab eo quod est vagor, id est nuto; inde vago dicebant; ergo vacillo, quasi nuto et membris vagor. *thes. gloss.*

vaco, -are. *vide* Bacchae, Vacuna, vacuus.

Vacuna, -ae *f.* (*dea*). VARRO ap. SCHOL. Hor. epist. 1,10,49 (GRF 233,127) Vacunam alii Cererem, alii deam vacationis dicunt, alii Victoriam, qua favente curis vacamus ...; Varro primo rerum divinarum *Vacunam* Victoriam ait, quod ea maxime hi gaudent, qui sapientiae vacent.

vacuus, -a, -um. PRISC. gramm. II 136,8 vaco vacuus.

vadimonium, -i *n.* *thes gloss. vide* vas.

vado(1), -ere. *vide* badius, vadosus, vadum, vas.

vado(2), -are. *vide* vadum.

vadosus, -a, -um. SERV. Aen. 1,111 'brevia' ... vadosa dicit, per quae possumus vadere.

vadum, -i *n.* SCHOL. Hor. carm. 1,3,24 ideo ... vada dicta sunt, quia brevitate sui vadari, hoc est ambulari possunt. EUTYCH. gramm. V 455,2 vado vadum (459,21 vado vadis vadum. ISID. orig. 13,18,6 vada ... sunt per qua in mari vel in fluminibus homines vel animalia pedibus vadunt). ISID. nat. 44,2 vada quibus in mari potest stari. *vide* invado.

vafer, -fra, -frum. NON. p. 19,30 vafrum est callidum et quasi valde Afrum et urbanum. *thes. gloss.*

vagina, -ae *f.* ISID. orig. 18,9,2 vagina appellata eo quod in eo mucro vel gladius baiuletur.

vagio, -ire. VARRO ap. GELL. 16,17,2 (GRF 238,144) *sub* Vaticanus.

vagitus, -us *m.* *vide* Vaticanus.

vagor, -ari *et* **vago,** -are. POMP. gramm. V 221,11 *sub* vacillo. *vide* Omnivaga, supervaganea, vacillo.

vagus, -a, -um. ISID. orig. 10,280 vagus, quia sine via.

valde. MARTYR. gramm. VII 173,4 valde, eo quod per detractionem 'i' litterae dictum esse non dubium est. valide enim integra dictio consistit. *vide* vafer, vegrandis, viduus.

Valerius, -a (*nom. gent.*). PAUL. FEST. 23 Valesii, Papisii pro eo, quod est Valerii, Papirii (QUINT. inst. 1,4,13 Valesii Fusii in Valerios Furiosque venerunt. POPMPON. dig. 1,2,2,36. MACR. Sat. 3,2,8).

valles(-is), -is *f.* ISID. orig. 14,8,22 valles sunt humilia loca, quasi vulsa. *vide* convallis.

vallesit. (? vallessit < valleo). PAUL. FEST. 377 vallesit perierit, dictum a vallo militari, quod fit circa castra, quod qui eo eiciuntur pro perditis habentur.

Vallonia, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,8 p. 155,19 D. collibus deam Collatinam, vallibus Valloniam praefecerunt.

vallum, -i *n.* VARRO ling. 5,117 vallum vel quod ea varicare nemo

posset vel quod singula ibi extrema bacilla furcillata habent figuram litterae 'v'. SERV. Aen. 9,144 vallum ... dicitur ipsa munitio; nam valli fustes sunt, quibus vallum munitur (ISID. orig. 15,9,2). *vide* evallo, intervallum, vallesit, villa. *cf.* vallus(2).

vallus(1), -i *m.* ISID. orig. 15,9,2 valli dicti quod figantur et vellantur. *vide* vallum.

vallus(2), **-i** *m et* **vallum, -i** *n.* (*i.q. vannus*). VARRO ling. 5,138 vallum a volatu, quod cum id iactant, volant inde levia. *vide* valvoli.

valvae, -arum *f.* VARRO ap. SERV. Aen. 1,449 (GRF 370,458) valvae ... sunt, ut dicit Varro, quae revolvuntur et se velant (ISID. orig. 15,7,4 valvae, quae intus revolvuntur). MARTYR. gramm. VII 173,5 balbae θύραι, nisi a vestibulo et albo nomen hoc arbitremur compositum. *vide* vulva.

valvoli, -orum *m.* FEST. 375 valvoli fabae folliculi appellati sunt, quasi vallivoli, quia vallo factis excutiantur.

Vandali(i), -orum *m.* (*pop. Germaniae*). ISID. orig. 9,2,96 Vindilicus amnis ab extremis Galliae erumpens, iuxta quem fluvium inhabitasse, et ex eo traxisse nomen Vandali perhibentur.

vaniloquus, -a, -um. PRISC. gramm. III 182,9 a vana loquendo vaniloquus.

vannus, -i *f.* *vide* evanno.

vanus, -a, -um. ISID. orig. 10,280 vanus a Venere etymologiam trahit. item vanus inanis, falsus, eo quod memoria evanescat. *vide* evanesco, vaniloquus, Venus.

varianus, -a, -um. PLIN. nat. 14,29 *uvae* colore ... saepius variantes et ob id varianae a quibusdam appellatae.

varicator, -oris *m.* *vide* praevaricator.

varico, -are. *vide* praevaricator, vallum.

varietas, -atis *f.* *vide* varius (piscis).

vario, -are. *vide* varianus.

varius, -a, -um. ISID. orig. 10,277 varius, quasi non unius viae, sed incertae mixtaeque sententiae. *vide* Minerva, praevaricator. **varius,** -i *m. subst.* (*piscis*). ISID. orig. 12,6,6 a colore ...; varii *pisces* a varietate, quos vulgo tructas vocant.

varix, -icis *m., f.* NON. p. 26,9 vari dicuntur obtortis plantis ...; nam et varices inde dicuntur venae in suris inflexae vel obtortae.

Varro, -onis *m.* (*cogn. vir.*). VARRO ap. SERV. auct. Aen. 11,743 (GRF 342,368) Varro ... cum de suo cognomine disputaret, ait eum qui primus Varro sit appellatus, in Illyrico hostem, Varronem nomine, quod rapuerat et ad suos portaverat, ex insigni facto vocabulum meruisse. LYD. mag. 1,12 p. 17,7 W. τὸ δὲ Βάρρωνος ἐπώνυμον τὸν ἀνδρεῖον κατὰ τὴν Κελτῶν φωνήν, κατὰ δὲ Φοίνικας τὸν Ἰουδαῖον σημαίνει, ὡς Ἐρέννιός φησιν (1,23 p. 27,1 W.).

varus, -a, -um. *vide* obvaro, varix.

Varus, -i *m.* (*cogn. vir.*). PLIN. nat. 11,254 a cruribus *cognomina inventa* Vari, Vatiae, Vatini. LYD. mag. 1,23 p. 26,23 W. Βᾶρος καὶ Βλαῖσος ὁ πλαγιόσκελος. *thes. gloss.*

vas(1), vadis *m.* VARRO ling. 6,74 vas appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat. EUTYCH. gramm. V 459,21 vado vadis vadum et hic vas.

vas(2), vasis *n*. ISID. orig. 20,4,1 vasa dicta a vescendo. *vide* vasculum, vesica.

Vascones, –um *m*. (*pop. Hispaniae*). ISID. orig. 9,2,107 *Vaccei* et Vascones, quasi Vaccones, 'c' in 's' litteram demutata.

vasculum, –i *n*. (–a, –ae *f*.). ISID. orig. 20,4,1 *vasis* diminutivum vascula, quasi vescula.

vasto, –are. *vide* bestia.

vates, –is *m*. VARRO ling. 7,36 antiquos poetas vates appellabant a versibus viendis, ut de poematis cum scribam ostendam. VARRO ap. ISID. orig. 8,7,3 vates a vi mentis appellatos Varro auctor est (ISID. orig. 7,12,15). MAR. VICTORIN. gramm. VI 56,17 qui versus facit ... latina lingua vates, quod verba modulatione conectat. ISID. orig. 8,7,3 vates ... vel a viendis carminibus, id est flectendis ...; et proinde poetae Latine vates olim, scripta eorum vaticinia dicebantur, quod vi quadam et quasi vesania in scribendo commoverentur; vel quod modis verba conecterent, viere antiquis pro vincire ponentibus. *vide* Vaticanus.

Vatia, –ae *m*. (*cogn. vir*.). PLIN. nat. 11,254 *sub* Varus.

Vaticanus, –a, –um *et* –us, –i *m*. (*deus*). VARRO ap. GELL. 16,17,1*sq*. (GRF 238,144) et agrum Vaticanum et eiusdem agri deum praesidem appellatum acceperamus a vaticiniis quae vi atque instinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. sed praeter hanc causam M. Varro in libris Divinarum aliam esse tradit istius nominis rationem: '... Vaticanus deus nominatus penes quem essent vocis humanae initia, quoniam pueri, simul atque parti sunt, eam primam vocem edunt quae prima in Vaticano syllaba est idcircoque "vagire" dicitur, exprimente verbo sonum vocis recentis.' PAUL. FEST. 379 Vaticanus collis appellatus est, quod eo potitus sit populus Romanus vatum responso expulsis Etruscis. AUG. civ. 4,8 p. 155,11 D. neque ... audent aliquas partes ... *deo* Vaticano *tribuere*, qui infantum vagitibus praesidet. 4,11 p. 161,2 D. ipse *Iuppiter* in vagitu os aperiat et vocetur deus Vaticanus.

vaticinium, –i *n*. ISID. orig. 8,7,3 *sub* vates. *vide* Vaticanus.

vaticinor, –ari. VARRO ling. 6,52 ab hac eadem voce (*sc. fari*) qui facile fantur facundi dicti, et quae futura praedivinando soleant fari fatidici; dicti idem vaticinari, quod vesana mente faciunt.

Vatinius, –a (*nom. gent*.). PLIN. nat. 11,254 *sub* Varus.

uber, –eris *n*. ISID. orig. 11,1,76 ubera dicta, vel quia lacte uberta, vel quia uvida, humore scilicet lactis in more uvarum plena. *vide* ubertim.

ubertim. CHAR. gramm. p. 240,8 B. a neutris ... nominibus trahuntur adverbia –im litteris terminata, ut ... uber ubertim.

ubertus, –a, –um. *vide* uber.

udor, –oris *m*. *vide* humor.

udus, –a, –um. *vide* humor, sudus.

vecors, –cordis. CIC. Tusc. 1,18 aliis cor ipsum animus videtur, ex quo excordes, vecordes concordesque dicuntur (*affertur* ap. NON. p. 66,4. PRISC. gramm. II 282,11. III 506,26). FEST. 372 (PAUL. FEST. 373) vecors ... mali cordis (ISID. diff. 1,571. ISID. orig. 10,279). IAVOL. dig. 50,16,242,3 vidua sic dicta est quasi vecors, vesanus, qui sine corde aut sanitate esset. *thes. gloss*.

vecticularius, –a, –um. PAUL. FEST. 378 vecticularia vita dicitur

eorum, qui vectibus parietes alienos perfodiunt furandi gratia.

vectigal, -alis *n.* ISID. orig. 16,18,8 vectigalia sunt tributa, a vehendo dicta. *thes. gloss.*

vectis, -is *m.* ISID. orig. 5,27,17 vectes dicti quod manibus vectentur, unde ostia saxaque velluntur (20,13,2). *vide* vecticularius.

vecto, -are. *vide* vectis.

vector, -oris *m.* SERV. auct. ecl. 4,38 vector tam is qui vehitur, quam qui vehit, dicitur, id est et nauta et mercator. ISID. orig. 10, 282 vector, quasi vehitor. est autem vector et qui vehit et qui vehitur.

Vediovis. *sub* Veiovis.

vegetus, -a, -um. *vide* vitulus.

vegrandis, -e. FEST. 372 (PAUL. FEST. 373) vegrande significare alii aiunt male grande, ut vecors, vesanus, mali cordis maleque sanus. alii parvom, minutum, ut cum dicimus: vegrande frumentum. PAUL. FEST. 379 've' ... syllabam rei parvae praeponebant, unde Vediovem parvum Iovem et vegrandem fabam minutam dicebant. NON. p. 183,31 vegrande, valde grande. *cf.* OV. fast. 3,445 *sub* Veiovis. *thes. gloss.*

vehemens, -entis. SCAUR. gramm. VII 19,16 peccant ... qui reprehensus cum aspiratione scribunt ... et similiter vehemens, cum a vi mentis dicatur (SULP. APOLL. ap. GELL. 16,5,5 Sulpicium ... Apollinarem memini dicere ...: ' "ve" particula, sicuti quaedam alia, tum intentionem significat, tum minutionem. nam "vetus" et "vehemens", alterum ab aetatis magnitudine compositum elisumque est, alterum a mentis vi atque impetu dicitur.') *vide* ventus.

vehementia, -ae *f.* CHAR. gramm. p. 393,20 B. vehementia a vi et impetu mentis.

vehiculum, -i *n.* VARRO ling. 5,140 quod e viminibus vietur aut eo vehitur brevi est vehiculum dictum. *vide* via.

veho, -ere. *vide* vectigal, vector, vehiculum, Velabrum, velatura, verennes, veterinus, vexo, via, villa.

veia, -ae *f.* *vide* veiarii.

veiarii, -orum. *m.* PAUL. FEST. 368 veia apud Oscos plaustrum; inde veiari stipites in plaustro, et vectura veiatura.

veiatura, -ae *f.* PAUL. FEST. 368 *sub* veiarii.

Veientanus, -a, -um. SOL. 2,44 Veientana *gemma* a loco dicta. ISID. orig. 16,11,5 Veientana Italica gemma est, Veis reperta.

Veii(Vei), -orum *m.* (*urbs Etruriae*). *vide* Veientanus.

Veiovis(Vediovis), -is *m.* (*deus*). OV. fast. 3,447 nunc vocor ad nomen: vegrandia farra colonae, quae male creverunt, vescaque parva vocant; vis ea si verbi est, cur non ego Veiovis aedem aedem non magni suspicer esse Iovis. PAUL. FEST. 379 *sub* vegrandis. GELL. 5,12,8*sq.* cum Iovem igitur et Diovem a iuvando nominassent, eum contra deum, qui non iuvandi potestatem, sed vim nocendi haberet ... 'Vediovem' appellaverunt, dempta atque detracta iuvandi facultate. 've' enim particula ..., et augendae rei et minuendae valet. *cf.* VARRO ling. 5,74 *rex Tatius* vovit Opi, Florae, Vediovi *eqs.* ... e quis nonulla nomina in utraque lingua (*i.e. Latina et Sabina*) habent radices.

Velabrum, -i *n.* (*locus Romae*). VARRO ling. 5,43 eo ex urbe advehebantur ratibus, cuius vestigia, quod ea qua vectum dicitur Velabrum, et unde

escendebant ad infimam Novam Viam locus sacellum Velabrum (5,44 Velabrum a vehendo. 5,156 palus fuit in Minore Velabro, a quo, quod ibi vehebantur lintribus, Velabrum). PLUT. Romul. 5,5 καλεῖται δὲ νῦν ὁ τόπος Βήλαυρον, ὅτι τοῦ ποταμοῦ πολλάκις ὑπερχεομένου διεπεραιοῦντο πορθμείοις κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον εἰς ἀγοράν. τὴν δὲ πορθμείαν βηλατούραν καλοῦσιν. ἔνιοι δὲ λέγουσι τὴν εἰς τὸν ἱππόδρομον φέρουσαν ἐξ ἀγορᾶς πάροδον ἱστίοις καταπεταννύναι τοὺς τὴν θέαν παρέχοντας, ἐντεῦθεν ἀρχομένους. ῥωμαϊστὶ δὲ τὸ ἱστίον βῆλον ὀνομάζουσι (SCHOL. Hor. ars. 67 Velabrum, dictum quod velis transiretur).

velabrum, -i *n.* PAUL. FEST. 77 evelatum eventilatum, unde velabra, quibus frumenta ventilantur.

velatura, -ae *f.* VARRO ling. 5,44 Velabrum a vehendo. velaturam facere etiam nunc dicuntur qui id mercede faciunt (VARRO rust. 1,2,14 item [*sc. a vehendo*] dicuntur qui vecturis vivunt velaturam facere). *vide* Velabrum.

veles, -itis *m.* ISID. orig. 9,3,43 velites ... a volitando vocati. 18,57 velites ... nuncupatos sive a volitatione, sive a civitate Etruscorum quae Veles vocabatur. *vide* velitatio.

Velia, -ae *f. et* -ae, -arum *f.* (*locus Romae*). VARRO ling. 5,54 Veliae unde essent plures accepi causas, in quis quod ibi pastores Palatini ex ovibus ante tonsuram inventam vellere lanam sint soliti, a quo vellera dicuntur. DION. HAL. 1,20,2-3 διδόασιν (*sc.* οἱ Ἀβοριγῖνες) αὐτοῖς (*sc.* τοῖς Πελασγοῖς) χωρία τῆς ἑαυτῶν ἀποδασάμενοι τὰ περὶ τὴν ἱερὰν λίμνην, ἐν οἷς ἦν τὰ πολλὰ ἑλώδη, ἃ νῦν κατὰ τὸν ἀρχαῖον διαλέκτου τρόπον Οὐέλια ὀνομάζεται. σύνηθες γὰρ ἦν τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὡς τὰ πολλὰ ... προτιθέναι τῶν ὀνομάτων, ὁπόσων αἱ ἀρχαὶ ἀπὸ φωνηέντων ἐγίνοντο, τὴν 'ου' συλλαβὴν ἑνὶ στοιχείῳ γραφομένην (SERV. Aen. 6,359 Velia ... dicta est a paludibus, quibus cingitur, quas Graeci ἕλη dicunt. fuit ergo Elia, sed accepit digammon et facta est Velia, ut Enetus Venetus).

Velinia, -ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,71 a fontibus et fluminibus ac ceteris aquis dei, ut Tiberinus ab Tiberi, et ab lacu Velini Velinia.

Velinus lacus. *vide* Velinia.

velitaris, -e. *vide* advelitatio, velitatio.

velitatio, -onis *f.* PAUL. FEST. 369 velitatio dicta est ultro citroque probrorum obiectatio, ab exemplo velitaris pugnae. NON. p. 3,3 velitatio dicitur levis contentio: dicta ex congressione velitum.

velivolus, -a, -um. EUTYCH. gramm. V 455,1 a volo volas velivolus.

vellimnum, -i *n.* VARRO rust. 2,11,9 *lanam* demptam ac conglobatam alii vellera, alii vellimna appellant; ex quo vocabulo animadverti licet prius in lana vulsuram quam tonsuram inventam.

vello, -ere. *vide* vallus(1), Velia, vellimnum, vellus(1). *part.* **vulsus,** -a, -um. *vide* valles.

vellus(1), -eris *n.* VARRO ling. 5,54 ante tonsuram inventam vellere lanam sint soliti, a quo vellera dicuntur (5,130 vellus lana tonsa universa ovis: id dictum quod vellebant. VARRO rust. 2,11,9 *sub* vellimnum. SERV. auct. georg. 3, 306. SCHOL. Pers. 2,65. ISID. orig. 19,27,1). *thes. gloss.*

vellus(2), -i *m.* *sub* villus.

velo, -are. *vide* revelo, valva, velum. *part.* **velatus,** -a, -um. SERV. auct. Aen. 3,549 antemnae involutae sunt velo, id est, velatae.

velocitas, -atis *f.* CHAR. gramm. p. 393,20 B. velocitas corporalis

celeritas, quasi velo cita. *vide* oculus, velox.

velox, -ocis. QUINT. inst. 1,6,38 a velocitate dicitur velox. PRISC. gramm. II 140,19 voco vox, velum velox.

velum, -i *n.* CIC. de orat. 153 quo modo ... vester Axilla Ala factus est nisi fuga litterae vastioris? quam litteram etiam e maxillis et taxillis et vexillo (*sc. ut fiant malae et tali et velum*) ... consuetudo elegans Latini sermonis evellit. ISID. orig. 19,3,1 vela a volatu dicta, unde est illud (Verg. Aen. 3,520): 'velorum pandimus alas'. 19,26,7 vela dicta quod obiectu suo interiora domorum velent. *vide* revelo, Velabrum, velo(velatus), velocitas, velox, vexillum.

vena, -ae *f.* ISID. orig. 11,1,121 venae dictae, eo quod viae sint natantis sanguinis. *vide* venenum, venustus, vinum.

venabulum, -i *n.* VARRO ling. 8,53 a vocabulo oritur, ut a venatore venabulum. SERV. Aen. 4,131 venabula ... ob hoc dicta, quia sunt apta venatui, *add.* auct. quasi excipiabula (ISID. orig. 18,7,4 venabula dicta quasi venatui abilia, vel quia venientem excipiunt, quasi excipiabula). *thes. gloss.*

venatio, -onis *f.* *vide* venator.

venator, -oris *m.* VARRO ling. 5,94 venator a vento, quod sequitur cervum ad ventum et in ventum. ISID. orig. 10,282 venator, quasi venabulator, a venatione scilicet, quo bestias premit. *vide* venabulum.

venetus, -us *m.* *vide* venabulum.

venditio, -onis *f.* ISID. orig. 5,24,23 venditio quasi venundatio, id est a nundinis.

veneficus, -a, -um. ISID. orig. 10,281 veneficus, eo quod venenum mortis causa paravit, aut praestitit, aut vendidit. *thes. gloss.*

venenum, -i *n.* SERV. Aen. 1,688 venenum dictum ab eo, quod per venas eat (SERV. auct. Aen. 4,2. CASSIOD. in psalm. 13,3 l. 113 A. ISID. orig. 12,4,41). *vide* veneficus, vinum.

veneror, -ari. PAUL. FEST. 374 venerari verbum compositum ex venia et orando.

Veneti, -orum *m.* (i) *pop. Italiae*: NEP. ap. PLIN. nat. 6,5 Cromna, quo loco Enetos adicit Nepos Cornelius, a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi debere putat. *cf.* LIV. 1,1,3. SERV. Aen. 1,292 Vesta ... dicta ... ἀπὸ τῆς ἑστίας, ut digammos sit adiecta, sicut ἦρ ver, Ἐνετός Venetus (6,359. POMP. gramm. V 105,11 multa latina per digammon sint graecam. puta dicebant Enetus; adde digammon, et facimus Venetus, ut scias quoniam societas sit latinae linguae et Aeolicae, ut digammos addita latinos faciat sermones). (ii) *pop. Galliae*: LYD. mens. 4,30 p. 89,15 W. οἱ Γάλλοι ... ἴδιόν τινα τόπον ἐν τῷ ἱππικῷ θεωροῦντες ἐπλήρουν, καὶ Βενέτους αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐσθημάτων ὠνόμαζον, καὶ Βενετίαν τὴν χώραν, διὰ τὸ μηδένα ποτὲ κατ' ἐκείνην εὐπορῆσαι στολῆς.

Venetia, -ae *f.* (i) *regio Italiae*: SERV. Aen. 1,243 dicit Illyricos sinus, quod inde venit quidam Henetus rex, qui Venetiam tenuit, a cuius nomine Henetiam dictam posteri Venetiam nominarunt. (ii) *regio Galliae*: LYD. mens. 4,30 p. 89,16 W. *sub* Veneti.

venetus, -a, -um. LYD. mens. 4,30 p. 89,10 W. βενέτους ... ἐπιχωρίως καλοῦσι σιδηροβάφους ἀπὸ τῶν περὶ τὴν Ἀδρίαν Ἐνετῶν τοιαύταις ἐσθῆσι χρωμένων.

venia, -ae *f.* *vide* veneror, Venilia, Venus.

Venilia, -ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,72 Venilia a veniendo ac vento illo, quem Plautus dicit: *affert*. Cist. 14–15. (VARRO ap. AUG. civ. 7,22 p. 300,14 D. [GRF 238,141] Venilia, inquit *Varro*, unda est, quae ad litus venit. AUG. civ. 4,11 p. 161,10 D. quae venit, Venilia). SERV. auct. Aen. 10,76 Veniliam, quod veniam det. *thes. gloss.*

venio, -ire. *vide* advena, invenio, inventio, inventor, venabulum, Venilia, Venus.

venter, -tris *m.* ISID. orig. 11,1,132 dictus venter quod per totum corpus vitae alimenta transmittat. *vide* ventriculus.

ventilabrum, -i *n.* VARRO ling. 5,138 ventilabrum, quod ventilatur in aere frumentum. ISID. orig. 20,14,10 pala, quae ventilabrum vulgo dicitur, a ventilandis paleis nominata. *thes. gloss.*

ventilo, -are. *vide* ventilabrum.

ventriculus, -i *m.* PRISC. gramm. II 103,15 venter ventriculus.

ventus, -i *m.* ISID. orig. 13,11,1 dictus ... ventus quod sit vehemens et violentus. *vide* venator, Venilia.

venumdo. *vide* venditio.

Venus, -eris *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,61*sq.* mas ignis, quod ibi semen, aqua femina, quod fetus ab eius humore, et horum vinctionis vis Venus. hinc comicus (COM. pall. inc. 13–14): huic victrix Venus, videsne haec? non quod vincere velit Venus, sed vincire. CIC. nat. deor. 2,69 quae ... dea ad res omnes veniret Venerem nostri nominaverunt (3,62 Venus quia venit ad omnia. ARNOB. nat. 3,33 quod ad cunctos veniat, Venerem), atque ex ea potius venustas quam Venus ex venustate (*cf.* FIRM. err. 17,3 venustas hominum Venus dicta est). SERV. auct. Aen. 1,720 Venerem vocari quidam propter promptam veniam dicunt. AUG. civ. 6,9 p. 264,26 D. *Venus* ab hoc ... dicitur nuncupata, quod sine vi femina virgo esse non desinat (ISID. orig. 8,11,76). FULG. myth. 2,1 p. 39,11 Venerem dici voluerunt aut secundum Epicureos bonam rem aut secundum Stoicos vanam rem. *vide* invenustus, vanus, venustas, venustus, Vinalia.

venustas, -atis *f.* CIC. nat. deor. 2,69 *sub* Venus. *vide* Venus.

venustus, -a, -um. PRISC. gramm. II 140,4 Venus venustus. ISID. orig. 10,277 venustus, pulcher, a venis, id est sanguine. *thes. gloss.*

vepris, -is *m.* AUG. dialect. 6,10 lana et vepres, ut audiuntur verba, sic illa tanguntur. ISID. orig. 17,7,60 maiores ... nostri ... omnem arborem spinosam veprem dicebant, quod vi prendat.

ver, veris *n.* VARRO ling. 6,9 tempus secundum ver, quod tum virere incipiunt virgulta ac vertere se tempus anni; nisi quod Iones dicunt ἦρ ver. SERV. Aen. 1,292 Vesta ... dicta ... ἀπὸ τῆς ἑστίας, ut digammos sit adiecta, sicut ἦρ ver. ISID. orig. 5,35,3 ver ... dictum quod viret. *vide* October, September, Vergiliae, verna, vervactum.

veratrum, -i *n.* ISID. orig. 17,9,24 *elleborum* Romani alio nomine veratrum dicunt pro eo quod sumptum motam mentem in sanitatem reducit.

verax, -acis. ISID. orig. 10,275 *sub* verus.

verbena, -ae *f.* DON. Ter. Andr. 726 verbenae quasi herbenae redimicula sunt ararum ...; verbenae ... dictae veluti herbenae. SERV. auct. ecl. 8,65 verbenae dicuntur virgulta, quae semper virent ...; a viriditate verbenae appellantur (PHILARG. ad l. rec. I omnia, quae virent, verbenae dicuntur). ISID. orig. 17,55 *hierobotane* et verbena *appellatur*, quia pura.

thes. gloss. vide verbenarius.

verbenarius, -i *m.* PLIN. nat. 22,5 utroque nomine (*sc. verbena et sagmine*) idem significatur, hoc est gramen ex arce cum sua terra evolsum, ac semper e legatis ... unus ... verbenarius vocabatur.

verber, -is *n.* ISID. orig. 5,27,14 verbera dicta, quia cum agitantur, aerem verberant. *vide* verbero(2).

verberatus, -us *m.* *vide* verbum.

verbero(1), -are. NON. p. 45,7 verberare non solum a verberibus dictum est sed et a verbis (*affert* Plaut. Aul. 42). *thes. gloss. vide* verber, verbum.

verbero(2), -onis. *m.* NON. p. 28,27 verberones a verberibus.

verbex. *sub* vervex.

verbum, -i *n.* VARRO ap. DON. Ter. Ad. 952 verbum dixit veram sententiam, nam verba a veritate dicta esse testis est Varro (*cf.* AUG. dialect. 6,9, *infra*). QUINT. inst. 1,6,34 etiamne ... verba ab aere verberato? (LACT. opif. 15,1. SACERD. gramm. VI 429,19. SERV. gramm. IV 405,14. AUG. dialect. 6,9 *infra*. CLEDON. gramm. V 10,10 verbum, quod verberet os motus linguae reductus. 53,29. EXPLAN. in Don. gramm. IV 488,22 verbum dicitur ab eo, quod aerem verberat vox. POMP. gramm. V 97,6. 212,6. CONSENT. gramm. V 367,5. PRISC. gramm. II 369,5 verbum ... quamvis a verberatu aeris dicatur. ISID. orig. 1,9,1 *infra*). AUG. dialect. 6,9 verba ipsa quispiam ex eo putat dicta quod aurem quasi verberent, immo inquit alius quod aerem ...; non magna lis est, nam uterque a verberando huius vocabuli originem trahit. sed de transverso tertius vide quam rixam inferat ...; verbum a vero cognominatum est. nec ingenium quartum defuit. nam sunt qui verbum a vero quidem dictum putant, sed prima syllaba satis animadversa secundum neglegi non oportere. verbum enim cum dicimus, inquiunt, prima eius syllaba verum significat, secunda sonum. hoc enim volunt esse -bum, unde Ennius (frg. 50 V.) sonum pedum bombum pedum dixit et βοῆσαι Graeci clamare et Vergilius (georg. 3,223) 'reboant silvae'. ergo verbum dictum est quasi a verum boando, hoc est verum sonando ...; ergo ad te iam pertinet iudicare, utrum verbum a verberando an a vero solo an a verum boando dictum putemus. ISID. orig. 1,9,1 verbum dictum eo, quod verberato aere sonat, vel quod haec pars frequenter in oratione versetur. *vide* verbero.

verecundus, -a, -um. ISID. diff. 1,422 verecundus ... non nisi veram opinionem timet. ISID. orig. 10,276 verecundus, quia verum factum erubescit.

veredarius, -i *m.* PRISC. gramm. II 27,15 transit 'u' in 'a', veredus veredarius. *cf.* LYD. mens. 1,32 p. 15,16 W. βήλωξ, ὀξύς, ὃς καὶ βεραιδαρικὸς ἔτι καὶ νῦν λέγεται. βεραίδους δὲ Ἰταλοῖς εἶναι δοκεῖ τοὺς ὑποζυγίους ἵππους.

veredus, -i *m.* LYD. mens. 1,32 p. 15,20 W. οἱ ... βεραίδους τοὺς ῥαίδας ἐκτὸς λέγοντες σφόδρα πλανῶνται (*cf.* LYD. mag. 3,61 p. 151,14 W). ISID. orig. 12,1,55 veredos antiqui dixerunt, quod veherent redas, id est ducerent; vel quod vias publicas currant, per quas et redas ire solitum erat. *vide* veredarius.

verennes. ISID. orig. 20,14,13 verennes a vehere, id est exportare, nominatae.

veretrum, -i *n.* ISID. orig. 11,1,103 veretrum, quia viri est tantum, sive

quod ex eo virus emittitur. *thes. gloss. sub* virus.

Vergiliae, -arum *f.* (*signum*). HYG. astr. 2,21,4 Vergilias appellaverunt, quod post ver exoriuntur (FEST. 372 [PAUL. FEST. 373] Vergiliae dictae, quod earum ortu ver finitur. SERV. georg. 1,138 Pleiades ... latine Vergiliae a verni temporis significatione, quo oriuntur. BREV. EXPOS. Verg. ad l. ISID. nat. 26,6. ISID. orig. 3,71,13).

Vergilius(Virg-), -a (*nom. gent.*). PRISC. gramm. II 135,14 servilis Servilius ... virgulta Virgilius.

vergo, -ere. *vide* virga.

veridicus, -a, -um. ISID. orig. 10,276 veridicus, quia verum dicit et veritatis adsertor est. *thes. gloss.*

veritas, -atis *f.* ISID. orig. 10,255 *sub* verus. *vide* verax. verus.

vermina, -um *n.* FEST. 375 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 374) vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu, quasi <a vermibus scindatur>.

vermino, -are *et* -or, -ari. NON. p. 40,17 verminari positum torqueri: a vermibus, quod facile se torqueant. *thes. gloss.*

vermis, -is *m.* *vide* vermina, vermino, vervex.

verna, -ae *m.* FEST. 372 (PAUL. FEST. 373) vernae, qui in villis (ex ancillis *Paul.*) vere nati, quod tempus duce natura feturae est. NON. p. 43,10 vernas veteres appellabant qui vere sacro fuerant nati; et habebatur nomen hoc pro vitabili maledicto. GLOSS. IV Plac. V 4 vernilis: subdolus et malus et servilis; unde vernae dicuntur servi qui domi nascuntur. *thes. gloss. sub* vernilis.

vernaculus, -a, -um. LYD. mag. 1,44 p. 45,1 W. οἱ δήμαρχοι ... δημοσίους ... οἰκέτας πρὸς ὑπηρεσίαν εἶχον, οὓς ἐκάλουν βερνάκλους· σημαίνει δὲ τοὔνομα τοὺς οἰκογενεῖς οἰκέτας.

vernalis, -e. GLOSS. IV Plac. V 1 vernalis fructus magis quam 'vernilis' consideratione aliarum ex temporibus derivationum dicere debemus, ut autumnalis, hiemalis. V 4 vernalis ... a verno tempore dicitur. *thes. gloss.*

vernilis, -e. *vide* verna.

vernus, -a, -um. *vide* hibernus, Vergiliae, vernalis.

verres, -is *m.* ISID. orig. 12,1,25 verres, quod grandes habeat vires. *thes. gloss.*

verriculum, -i *n.* (*i.q. everriculum*). ISID. orig. 19,5,3 tragum genus retis ab eo, quod trahitur ...; ipsa est et verriculum; verrere enim trahere est. *thes. gloss.*

verro, -ere. SERV. Aen. 1,59 verrere est trahere, a rete, quod everriculum (*v.l.* verriculum) dicitur. *thes. gloss. vide* everriator, everriculum, verriculum, versus.

verruca, ae *f.* *vide* Verruca, verrucaria.

Verruca, -ae *f.* (*castellum*). CASSIOD. var. 3,48,1 in Verruca castello ... quod a positione sui congruum nomen accepit. est enim in mediis campis tumulus saxeus in rotunditate consurgens.

verrucaria, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 22,59 verrucas cum sale tollit sucus e folio, unde nostri verrucariam herbam appellavere. ISID. orig. 17,9,37 verrucaria, eo quod extinguat verrucas.

versipellis, -is *m.* ISID. orig. 10,279 versipellis, eo quod in diversa vultum et mentem vertat.

verso, -are. *vide* verbum, veru.

versura, -ae *f.* PAUL. FEST. 379 versuram facere mutuam pecuniam sumere ex eo dictum est, quod initio qui mutuabantur ab aliis, non ut domum ferrent, sed ut aliis solverent, velut verterent creditorem. *thes. gloss.*

versus(1), -us *m.* (i) *linea scripturae, praecipue de carmine*: MAR. VICTORIN. gramm. VI 55,20 versus dictus est a versuris, id est a repetita scriptura ex ea parte in quam desinit. AUG. mus. 5,3,4 non mihi versus ex eo appellatus videtur ... quod a certo fine ad eiusdem numeri caput reditur, ut nomen ductum sit ab iis qui se vertunt dum via redeunt ...; sed magis fortasse a contrario nomen invenit ... quia verti non potest. PS. CENS. frg. 11,2 nominatus versus ab eo quod fluat seque ipse circumeat. PRISC. gramm. III 514, 27 versus ... litterarum ordinatio inde dicitur, vel quod vertimus stilum a fine ad initium ... vel quod antiqui a dextera parte in sinistram et a sinistra in dexteram scribebant (ISID. orig. 6,14,7 *sub* (iii) *infra*). ISID. orig. 1,39,2 versus dicti ab eo, quod pedibus ordine suo dispositi certo fine moderantur per articulos, quae caesa et membra nominantur, qui ne longius provolverentur quam iudicium posset sustinere, modum statuit ratio unde reverteretur; et ab eo ipsum versum vocatum, quod revertitur. (ii) *remigium series*: SERV. Aen. 5,119 versu tractu, a verrendo. (iii) *linea sulci*: ISID. orig. 6,14,7 versus ... vulgo vocati quia sic scribebant antiqui sicut aratur terra. a sinistra enim ad dexteram primum deducebant stilum, deinde convertebantur ab inferiore, et rursus ad dexteram versus; quos et hodieque rustici versus vocant.

versus(2). *adv.* *vide* prorsus, rursus.

versutia, -ae *f.* ISID. orig. 10,277 versutus, eo quod eius mens in quolibet actu ad quamlibet fraudem facile vertitur; unde et versutia dicitur contorta sententia.

versutiloquus, -a, -um. CIC. de orat. 3,154 videtis ... et 'versutiloquas' et 'expectorat' ex coniunctione facta esse verba, non nata.

versutus, -a, -um. CIC. nat. deor. 3,25 versutos eos appello quorum celeriter mens versatur. PAUL. FEST. 370 versuti dicuntur, quorum mentes crebro ad malitiam vertuntur (SERV. auct. Aen. 2,62 versutus, quod facile se ad ea quae usus poscit vertit. ISID. orig. 10,41 versutum, ab eo quod animum cito vertat. 10,277 *sub* versutia. 10,279). *thes. gloss.*

vertebra, -ae *f.* (-um, -i *n.*). ISID. orig. 11,1,107 *coxarum* concava vertebra vocantur, quia in eis capita femorum vertuntur.

vertex(vort-), -icis *m.* (i) *de aqua sim. in se contorta*: CHAR. gramm. p. 111,5 B. vertex a vertendo dicitur, vortex a vorando. PRISC. gramm. III 514,29 vertigo ... et vertex a verto verbo fiunt. EUTYCH. gramm. V 454,5 verto vertex. (ii) *caeli cardines vel poli*: ISID. orig. 3,42,2 septentrio a septem stellis axis vocatus, quae in ipso revolutae rotantur. hic proprie vertex dicitur eo quod vertitur (13,1,5). (iii) *summa pars capitis*: CASSIOD. in psalm. 7,77 l. 329 A. vertex ... dictus est, quod dextra laevaque vertat capillos, qui significat capitis summitatem. ISID. orig. 11,1,26 vertex est ea pars qua capilli capitis colliguntur, et in qua caesaries vertitur; unde et nuncupatur. *thes. gloss.*

vertibula, -ae *f.* (-um, -i *n.*). LACT. opif. 5,8 ut ... verti tutius possent, unde sunt vertibula nominata. ISID. orig. 11,1,87 vertibula sunt summae ossuum partes ..., dictae ita eo quod ad inflexionem membrorum illa vertantur.

Verticordia, -ae *f.* (*cogn. Veneris*). PRISC. gramm. III 514,30 a verto verbo fiunt ... Vertumnus deus et Verticordia dea.

vertigo, -inis *f.* COMMENT. Lucan. 8,16 'vertigine rerum' ... eversione mundi aut mutatione, a vertendo. PRISC. gramm. III 514,29 vertigo ... et vertex a verto verbo fiunt. *thes. gloss.*

verto, -ere. *vide* diversus, Mavors, tergiversator, tergiversor, ver, versipellis, versura, versutia, versutus, vertebra, vertex, vertibula, Verticordia, vertigo, Vertumnus, vervex.

Vertumnus, -i *m.* (*deus*). PROP. 4,2,10 Vertumnus verso dicor ab amne deus (OV. fast. 6,410 nomen ab averso ceperat amne deus), seu, quia vertentis fructum praecipimus anni. DON. Ter. Hec. 196 ideo Vertumnus colitur, qui praeest rebus se vertentibus (Ad. 191 Vertumnus dicitur deus, qui rebus ad opinata se vertentibus praeest). PORPH. Hor. epist. 1,20,1 Vortumnus ... deus est praesens vertundarum rerum, hoc est, emendarum ac vendendarum (PS. ASCON. Verr. p. 255,3 Vortumnus ... deus invertendarum rerum est, id est mercaturae). PRISC. gramm. III 514,30 *sub* Verticordia.

veru, -us *n.* VARRO ling. 5,127 veru a versando. *vide* subverbustus, verutum.

vervactum, -i *n.* PLIN. nat. 18,176 quod vere semel aratum est a temporis argumento vervactum vocatur. ISID. orig. 17,2,5 vervactum dictum quasi vere actum, id est verno aratum. *thes. gloss.*

vervex(verbex), -ecis *m.* VARRO ling. 5,98 quoniam si cui ovi mari testiculi dempti et ideo vi natura versa, verbex declinatum. ISID. orig. 12,1,10 vervex vel a viribus dictus, quod ceteris ovibus sit fortior; vel quod sit vir ...; vel quod vermem in capite habeat, quorum excitati pruritu invicem se concutiunt.

verus, -a, -um. ISID. orig. 10,275 verus, a veritate; hinc et verax. maior est veritas quam verus, quia non veritas a vero, sed verus a veritate descendit. *thes. gloss. vide* severus, verbum, verecundus, veredicus.

verutum, -i *n.* FEST. 375 (*suppl. ex* PAUL. FEST. 374) veruta pila dicuntur, quod <velut verua> habent praefixa. *thes. gloss.*

vesanus, -a, -um. FEST. 372 (PAUL. FEST. 373) vesanus ... male ... sanus (IAVOL. dig. 50,16,242,3 sine ... sanitate. SERV. Aen. 6,273 non sanus. ISID. diff. 1,571. ISID. orig. 10,281). *thes. gloss.*

vescor, -i. *vide* vas, vasculum.

vesculus, -a, -um. PAUL. FEST. 379 vesculi male curati et graciles homines. 've' enim syllabam rei parvae praeponebant, unde Vediovem parvum Iovem et vegrandem fabam minutam dicebant.

vescus, -a, -um. PAUL. FEST. 368 vescus fastidiosus. 've' enim pro pusillo utebantur. SULP. APOLL. ap. GELL. 16,5,5 Sulpicium ... Apollinarem memini dicere ...: '"ve" particula, sicuti quaedam alia, tum intentionem significat, tum minutionem ...; vescum autem, quod ex "ve" particula et "esca" copulatum est, utriusque diversae significationis vim capit. aliter enim Lucretius (1,362) "vescum" salem dicit ex edendi intentione, aliter Lucilius (602 M.) "vescum" appellat cum edendi fastidio.' SERV. auct. georg. 3,175 vescum apud antiquos significabat macrum et quasi quod escam non reciperet. *cf.* OV. fast. 3,446 *sub* Veiovis.

vesica, -ae *f.* CAPER gramm. VII 106,10 vensica 'n' habet, quia non est

sine vento. ISID. orig. 11,1,137 vesica dicta, quia sicut vas aqua, ita de renibus urina collecta conpletur, et humore distenditur. *vide* vesicaria.

vesicaria, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 21,177 *trychnon* vocant ... vesicariam, quoniam vesicae ... prosit.

vespa, -ae *f.* PAUL. FEST. 368 *sub* vespillo.

vesper, -eris *et* -eri *m.* (*n.*). (-era, -ae *f.*). (i) *pars noctis*: VARRO ling. 6,6 cum stella prima exorta ... id tempus dictum a Graecis ἑσπέρα, latine vesper (TER. MAUR. gramm. VI 344, 650 hesperum quem dico graece, vesperum cognominant. MACR. Sat. 1,3,15 vespera, quod a Graecis tractum est. illi enim ἑσπέραν a stella Hespero dicunt). GLOSS. IV Plac. N 8 vesperum oriente stella cuius nomen est (ISID. nat. 2,2. ISID. eccl. off. 1,20,2) *cf.* CENS. 24,4. *thes. gloss. vide* vesperasco, vespero, vespertilio, Vesperugo, vespillo. (ii) *stella, i.q. Venus*: OPILLUS ap. VARRO ling. 7,50 (GRF 93,23) *sub* Vesperugo. ISID. orig. 3,71,19 Vesperus stella est occidentalis, quam cognominatam perhibent ab Hespero Hispaniae rege.

vesperasco, -ere. PRISC. gramm. II 433,22 a vespera vesperasco. *thes. gloss.*

vesperna, -ae *f.* ISID. orig. 20,2,14 est ... cena vespertinum cibum, quam vespernam antiqui dicebant.

vespero, -onis *m.* SERV. auct. Aen. 11,143 *sub* vespillo.

vespertilio, -onis *m.* OV. met. 4,415 nocte volant seroque tenent a vespere nomen. NON. p. 46,30 vespertilio, animal volucre, biforme, dictum quod vespero se ad volatum proferat noctis. AMBR. hex. 5,24,87 vespertilio animal ignobile a vespere nomen accepit. ISID. orig. 12,7,36 vespertilio pro tempore nomen accepit, eo quod lucem fugiens crepusculo vespertino circumvolet. *thes. gloss.*

vespertinus, -a, -um. *vide* vespa, vesperna, vespertilio, vespillo, vespula.

Vesperugo, -inis *f.* (*stella, i.q. Venus*). VARRO ling. 7,50 Vesperugo stella quae vespere oritur, a quo eam Opillus (GRF 93,23) scribit Vesperum ..., quem Graeci dicunt ἑσπέριον. *thes. gloss.*

vespices, -um *f.* PAUL. FEST. 369 vespices frutecta densa a similitudine vestis.

vespillo(visp-), -onis *m.* PAUL. FEST. 368*sq.* vespae et vespillones dicuntur, qui funerandis corporibus officium gerunt, non a minutis illis volucribus, sed quia (369) vespertino tempore eos efferunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt. hi etiam vespulae vocantur. SERV. auct. Aen. 11,143 qui funeri praeerant a vespera primum vesperones, deinde vespillones dicti videntur. *thes. gloss.*

vespula, -ae *f.* PAUL. FEST. 369 *sub* vespillo.

Vesta, ae *f.* (*dea*). VARRO ap. AUG. civ. 7,24 p. 304, 30 D. (GRF 237, 140) tellurem, inquit *Varro*, putant esse ... Vestam, quod vestiatur herbis (SERV. Aen. 1,292 Vesta ... dicta ... vel quod variis vestita sit rebus. ISID. orig. 8,11,61). CIC. nat. deor. 2,67 Vestae nomen a Graecis; ea est enim quae ab illis Ἑστία dicitur (CIC. leg. 2,29 cumque Vesta quasi focum urbis, ut Graeco nomine est appellata, quod nos prope idem Graecum, non interpretatum nomen tenemus. TER. MAUR. gramm. VI 344,651 Ἑστία sic Vesta facta. SERV. Aen. 1,292 Vesta ... dicta vel ἀπὸ τῆς ἑστίας, ut digammos sit adiecta, sicut ἦρ ver, Ἐνετός Venetus). OV. fast. 6,299 stat vi terra sua, vi stando Vesta vocatur, causaque par Grai nominis esse potest

(SERV. auct. Aen. 2,296 Vestam deam ignis ... quod in medio mundo librata vi sua stet et ignem intra se habeat. alii de igne divino hoc volunt dictum, quod vi sua stet inde Vestam. ISID. orig. 8,11,61). *thes. gloss. vide* investis, Vestalis, vestibulum.

Vestalis, -e *et* **Vestalia, -ium** *n. subst.* VARRO ling. 6,17 dies Vestalia, ut virgines Vestales, a Vesta.

vestibulum, -i *n.* VARRO ap SERV. Aen. 6,273 (GRF 370,460) vestibulum ut Varro dicit, etymologiae non habet proprietatem, sed fit pro captu ingenii. OV. fast. 6,303 hinc (*sc. a Vesta*) quoque vestibulum dici reor, inde precando praefamur Vestam, quae loca prima tenet. SULP. APOLL. ap. GELL. 16,5,10 ab illa ergo grandis loci consistione et quasi quadam stabulatione vestibula appellata sunt spatia ... grandia ante fores aedium relicta, in quibus starent qui venissent, priusquam in domum intromitterentur (MACR. Sat. 6,8,20). NON. p. 53,3 vestibula quidam putant sub ea proprietate distincta, quod in primis ingressibus et in spatiis domorum Vestae ... soleant haberi ...; invenitur etiam apud veteres doctos vestibula ob eam significationem dicta, quod in his locis, ad salutandos dominos domorum quicumque venissent, stare solerent, dum introeundi daretur copia; atque ob hanc consistionem et quasi stabulationem primos ingressus domorum vestibula nominatos. SERV. Aen. 2,469 dictum ... vestibulum vel quod ianuam vestiat (6,273) ...; vel quoniam Vestae consecratum est. 6,273 alii dicunt *vestibulum* a Vesta dictum per inminutionem: nam Vestae limen est consecratum. alii dicunt ab eo quod nullus illic stet; in limine enim solus est transitus: quomodo vesanus dicitur non sanus, sic vestibulum quasi non stabulum. COMMENT. Lucan. 2,359 vestibulum dictum est eo quod Vestae consecratum sit. PRISC. gramm. II 124,11 Vesta vel vestis vestibulum. ISID. orig. 15,7,2 vestibulum dictum eo quod eo vestiuntur fores, aut quod aditum tecto vestiat, aut ab stando. *thes. gloss. vide* valva.

vesticeps, -cipis. PAUL. FEST. 368 vesticeps puer, qui iam vestitus est pubertate. *thes. gloss.*

vestigator, -oris *m.* VARRO ling. 5,94 vestigator a vestigiis ferarum quas indagatur.

vestigium, -i *n.* ISID. orig. 15,16,13 vestigia sunt pedum signa primis plantis expressa, vocata quod his viae praecurrentium investigentur, id est agnoscantur. *vide* vestigator, vestimentum.

vestimentum, -i *n.* PRISC. gramm. II 125,13 vestio vestis vestimentum. ISID. orig. 19,22,2 vestimentum ... est quod usque ad vestigium pertenditur, quasi vestigimentum.

vestio, -ire. *vide* investis, Vesta, vestibulum, vesticeps, vestimentum.

vestis, -is *f.* VARRO ling. 5,130 vestis a vellis vel ab eo quod vellus lana tonsa universa ovis: id dictum quod vellebant. *vide* investis, vespices, vestispica (-us).

vestispica, -ae *f.* (*et* -us, -i *m.*). VARRO ling. 7,12 sic dicta vestispica, quae vestem spiceret, id est videret vestem ac tueretur. NON. p. 12,12 vestispici appellabantur vestium custodes servi, quod frequenti diligentia vestis inspiciant.

veteranus, -a, -um. PRISC. gramm. II 78,18 vetus veteris veteranus (81, 10). *thes. gloss.*

veterator, -oris *m.* PAUL. FEST. 369 veteratores callidi dicti a multa

rerum agendarum vetustate. DON. Ter. Andr. 457 'veterator' est vetus in astutia. *thes. gloss.*

veterinus, -a, -um. CATO ap. PAUL. FEST. 369 (GRF 14,17) veterinam bestiam iumentum Cato appellavit a vehendo. OPILLUS ap. PAUL. FEST. 369 (GRF 93,24) Opillus veterinam dici vult, quasi veterinam velut uterinam, quod ad ventrem onus religatum gerat. NON. p. 13,6 veterina animalia dicuntur omnia quae vehere quid possunt. *thes. gloss.*

veternosus, -a, -um. DON. Ter. Eun. 688 'veternosus' morbo vetere confectus. *thes. gloss.*

veternus, -i *m.* PRISC. gramm. II 81,10 'vetus' ... 'veternus' facit. *thes. gloss.*

Vettones, -um *m.* (*pop. Lusitaniae*). *vide* vettonica.

vettonica, -ae *f.* (*herba*). PLIN. nat. 25,84 Vettones in Hispania *herbam invenerunt* ... quae vettonica dicitur in Gallia.

vetulus, -a, -um. ISID. orig. 11,2,28 vetula, quasi vetusta.

vetus, veteris. SULP. APOLL. ap. GELL. 16,5,5 Sulpicium ... Apollinarem memini dicere...: '-ve particula, sicuti quaedam alia, tum intentionem significat, tum minutionem. nam vetus est vehemens, alterum ab aetatis magnitudine compositum elisumque est, alterum a mentis vi atque impetu dicitur.' *vide* inveterator, veteranus, veterator, veternosus.

vetus testamentum. ISID. orig. 6,1,1 vetus testamentum ideo dicitur, quia veniente novo cessavit.

vetustisco(-esco), -ere. NIGID. ap. NON. p. 437,25 (GRF 162,3) Nigidius Conmentariorum Grammaticorum lib X ...: 'dicemus quae vetustate deteriora fiunt, vetustiscere; inveterascere, quae meliora.'

vetustas, -atis *f.* *vide* inveterasco, veterator, vetustisco.

vexillum, -i *n.* PAUL. FEST. 377 vexillum deminutivum est a velo (SERV. Aen. 8,1. PRISC. gramm. II 29,13. ISID. orig. 18,3,5 *qui add.* quasi velxillum). *thes. gloss. vide* velum.

vexo, -are. GELL. 2,6,5 vexasse grave verbum est factumque ab eo videtur, quod est vehere, in quo inest vis iam quaedam alieni arbitrii; non enim sui potens est, qui vehitur. vexare autem, quod ex eo inclinatum est, vi atque motu procul dubio vastiorest ... sicuti taxare pressius crebriusque est quam tangere (MACR. Sat. 6,7,7). ISID. orig. 10,281 vexatus, id est portatus; ab eo quod est veho, vecto, vexo, ut vexasse sit portasse. *thes. gloss.*

Ufenas, -atis *m.* (*nom. vir.*). VARRO ling. 8,84 hinc (*sc. a locis*) illa nomina Lesas, Ufenas, Carrinas.

Ufens(Ouf-, Of-), -entis *m.* (*fluvius*). *vide* Ufenas, Ufentina tribus.

Ufentina(Ouf-) **tribus.** FEST. 194 (PAUL. FEST. 195) Oufentinae tribus initio causa fuit nomen fluminis Ofens, quod est in agro Privernate mare intra et Tarracinam.

via, -ae *f.* VARRO ling. 5,22 via quidem iter, quod ea vehendo teritur (5,35 ut qua agebant actus, sic qua vehebant, viae dictae. VARRO rust. 1,2,14 rustici etiam nunc quoque viam veham appellant propter vecturas et vellam, non villam, quo vehunt et unde vehunt. CASSIOD. in psalm. 1,61. 408 A. via ... dicitur, quod per eam unusquique transeuntium vehatur. 24,41. 76 A. viae dictae sunt a vehendo). SERV. Aen. 4,405 via ..., id est actus dimidius, qua potest ire vehiculum (ISID. orig. 15,16,4 *qui add.* et via dicta a vehiculorum incursu). AUG. dialect. 6,12 terra, quae pedibus iterantium

flexuosa et trita est, via dicitur. si autem via, quod vi pedum trita est, magis creditur dicta, redit origo ad illam vicinitatem. sed faciamus a similitudine vitis vel viminis hoc est a flexu esse dictam. quaerit ergo me quispiam: quare via dicta est? respondeo: a flexu, quod flexum velut incurvum vietum veteres dixerunt, unde vietos etiam quae cantho ambiantur rotarum ligna vocant. CASSIOD. in psalm. 43,19 l. 310 A. via a violentia nuncupatur. *vide* alimonia, aviarium, avius, Basterna, cervix, devius, dubius, ignavus, invius, Lavinia, semita, Trivia, vagus, vena, viator, vicus.

viator, -oris *m.* COLUM. 1 praef. 18 proceres civitatis in agris morabantur et, cum consilium publicum desiderabatur, a villis arcessebantur in senatum; ex quo, qui eos evocabant, viatores nominati sunt (PLIN. nat. 18,21 tales tum etiam viatores erant, quod ipsum nomen inditum est subinde ex agris senatum ducesque arcessentibus. FEST. 371 [PAUL. FEST. 370] viatores appellantur, qui magistratibus apparent, eo quia initio ... crebrior opera eorum erat in via quam urbe, quod ex agris plerumque homines evocabantur a magistratibus).

vibex, -icis *f.* PAUL. FEST. 369 vibices plagae verberum in corpore humano, dictae quod vi fiunt. *thes. gloss.*

vibracae, -arum *f.* PAUL. FEST. 370 vibracae pili in naribus hominum, dicti quod his evulsis caput vibratur.

vibro, -are. *vide* vibracae.

vicia, -ae *f.* (*herba*). VARRO rust. 1,31,5 vicia dicta a vinciendo, quod item capreolos habet, ut vitis, quibus, cum susum versus serpet, ad scapum lupini aliumve quem ut haereat, id solet vincire. ISID. orig. 10,210 antiqui ... vicam dicebant quam nos victoriam. credo quod inde dicatur herba vicia, id est victorialis. 17,4,9 vicia dicta quod vix ad triplicem perveniat fructum, cum alia legumina proventum habeant fertilem.

vicinia, -ae *f.* PAUL. FEST. 368 vicinia vicinorum conversatio. CHAR. gramm. p. 126,20 B. qua incedimus non vici sed viae sunt vicorum. unde vicinia dicitur loci demonstratio.

vicinitas, -atis *f.* CHAR. gramm. p. 126,21 B. vicinitas vicinorum coniunctio.

vicinus, -a, -um. ISID. orig. 15,2,22 vicus ... ipsae habitationes urbis sunt; unde et vicini dicti. *vide* vicinia, vicinitas.

vicis. (*gen.*) *f.* *vide* panicium, vicus.

Victa, -ae *f.* (*dea*). ARNOB. nat. 3,25 Victa et Potua sanctissimae victui potuique procurant.

victima, -ae *f.* FEST. 371 victimam Aelius Stilo (GRF 69,45) ait esse vitulum ob eius vigorem. alii aut quae vincta adducatur ad altare, aut quae ob hostis victos immoletur. OV. fast. 1,335 victima, quae dextra cecidit victrice, vocatur. SERV. Aen. 1,334 victimae ... sacrificia quae post victoriam fiunt. PHILARG. Verg. ecl. 1,33 'victima' hostia dicta quasi vi acta cadat. GLOSS. IV Plac. A 74 victima ..., quia icta cadit vel quia vincta ad aras perducitur (ISID. diff. 1,523 hostia ... quae devictis hostibus immolabatur; haec et victima vocabatur. alii victimam ideo dictam putant, quia ictu percussa cadit, vel quia vincta ad aras perducitur. ISID. orig. 6,19,34). *thes. gloss.*

victor, -oris *m.* EXPLAN. in Don. gramm. IV 490,32 victor dicitur a victoria.

Victor, -oris *m.* (*cogn. Iovis*). AUG. civ. 7,11 p. 288,4 D. dixerunt *Iovem* ... Victorem ... quod omnia vinceret.

victoria, -ae *f.* ISID. orig. 18,2,1 victoria dicta quod vi, id est virtute, adipiscatur. *vide* victima, victor.

Victoria, -ae *f.* (*dea*). VARRO ling. 5,62 ipsa Victoria ab eo quod superati vinciuntur. utrique testis poesis, quod et Victoria et Venus dicitur caeligena: Tellus enim quod prima vincta Caelo, Victoria ex eo. ideo haec cum corona et palma, quod corona vinclum capitis et ipsa a vinctura dicitur vieri, id est vinciri. AUG. civ. 4,21 p. 171,15 D. quid necesse erat ... deae Victoriae, ut vincerent. *vide* victoriatus.

victoriatus, -a, -um. PLIN. nat. 33,46 *nummus victoriatus* est ... signatus Victoria, et inde nomen.

victrix, -icis *f.* *vide* victima. *thes. gloss.*

victus, -us *m.* ISID. orig. 20,2,1 victus proprie vocatus quia vitam retinet; unde et ad cibum vocare invitare dicitur. *vide* convictor.

vicus, -i *m.* VARRO ling. 5,145 in oppido vici a via, quod ex utraque parte viae sunt aedificia. ISID. orig. 15,2,12 dictus ... vicus eo quod sit vice civitatis, vel quod vias habeat tantum sine muris. *vide* convicium, vicinia, vicinus.

Vicus Africus. VARRO ling. 5,159 Esquiliis Vicus Africus, quod ibi obsides ex Africa bello Punico dicuntur custoditi.

Vicus Cyprius. VARRO ling. 5,159 Vicus Ciprius a cipro, quod ibi Sabini cives additi consederunt, qui a bono omine id appellarunt: nam ciprum Sabine bonum.

Vicus Tuscus. VARRO ling. 5,46 in Suburanae regionis parte princeps est Caelius mons a Caele Vibenna, Tusco duce nobili, qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Tatium regem. hinc post Caelis obitum, quod nimis munita loca tenerent neque sine suspicione essent, deducti dicuntur in planum. ab eis dictus Vicus Tuscus, et ideo ibi Vortumnum stare, quod is deus Etruriae princeps.

videlicet. DON. Ter. Ad. 450 ut videlicet videre licet, sic et scilicet scire licet et ilicet ire licet. *thes. gloss.*

viden. PRISC. gramm. II 32,7 viden ... pro videsne.

video, -ere. VARRO ling. 6,80 video a visu. MACR. Sat. 1,15,16 quod Graeci ἰδεῖν dicunt, nos 'v' littera addita videre dicimus. *thes. gloss. vide* avidus, videlicet. *part.* **visus,** -a, -um. *vide* improvisus.

viduertas, -atis *f.* PAUL. FEST. 369 viduertas calamitas, dicta quod viduet bonis.

viduo, -are. *vide* viduertas, Viduus.

viduus, -a, -um. LABEO ap. IAVOL. dig. 50,16,242,3 (GRF 560,10) viduam non solum eam, quae aliquando nupta fuisset, sed eam quoque mulierem, quae virum non habuisset, appellari ait Labeo: quia vidua sic dicta est quasi vecors, vesanus, qui sine corde aut sanitate esset: similiter viduam dictam esse sine duitate. MACR. Sat. 1,15,18 iduare ... Etrusca lingua dividere est, unde vidua quasi valde idua id est valde divisa, aut vidua id est a viro divisa. ISID. orig. 9, 7,16 vidua vocata, quod cum viro duo non fuerit, nec circa consortium alterius viri post mortem coniugis primi adhaeserit. *thes. gloss.*

Viduus, -i *m.* (*deus*). TERT. nat. 2,15 p. 127,18 Viduus, qui animam

corpore viduet (CYPR. idol. 4).

vieo, -ere. VARRO ling. 5,62 *Victoria* cum corona et palma, quod corona vinclum capitis et ipsa a vinctura dicitur vieri, id est vincire. *vide* vates, vehiculum, vietor, vimen, vimineus, vitis.

vietor, -oris *m.* MAR. VICTORIN. gramm. VI 56,18 viere ... conectere est; unde ... vietores. DON. Ter. Eun. 688 vietus ... flexibilis corpore, unde et vimina et vimenta et vites et vietores dicuntur.

vietus, -a, -um (*part.* vieo). AUG. dialect. 6,12 persequitur quaerere, unde vietum flexum dicatur; et hic respondeo a similitudine vitis. *vide* via, vietor, vimen, vimentum, vitis.

vigeo, -ere. FEST. 371 (PAUL. FEST. 370) viget dictum videtur a vi agendo. *thes. gloss. vide* visus.

vigil, -ilis *m.* ISID. orig. 9,3,42 excubiae ... diurnae sunt, vigiliae nocturnae. unde et vigiles.

vigilia, -ae *f.* *vide* vigil.

viginti. ISID. orig. 3,3,4 viginti dicti quod sint decem bis geniti, 'u' pro 'b' littera posita.

vigor, -oris *m.* CHAR. gramm. p. 393,19 B. vigor a vi et actione. *vide* virago, vita.

vilico, -are *et* -or, -ari. NON. p. 185,30 vilicare est rusticari vel villae praeesse. PRISC. gramm. II 433,2 a vilico ... vilico vel vilicor dicebant antiqui. *thes. gloss.*

vilicus, -i *m.* VARRO rust. 1,2,14 vilicus ... appellatus a villa, quod ab eo in eam convehuntur fructus et evehuntur, cum veneunt. ISID. orig. 9,4,33 vilicus proprie villae gubernator est. unde et a villa vilicus nomen accepit. *thes. gloss. vide* vilico(r).

vilis, -e. ISID. orig. 10,279 vilis, a villa; nullius enim urbanitatis est. *vide* blitum, nobilis, vilito.

vilito, -are. NON. p. 185,28 vilitant, vilem faciunt. *thes. gloss.*

villa, -ae *f.* VARRO ling. 5,35 quo fructus convehebant, villae *dictae* (VARRO rust. 1,2,14 rustici etiam nunc ... viam veham appellant propter vecturas et vellam, non villam, quo vehunt et unde vehunt). ISID. orig. 15,13,2 villa a vallo, id est aggere terrae, nuncupata, quod pro limite constitui solet. *thes. gloss. vide* vilico(r), vilicus, vilis.

villum, -i *n.* DON. Ter. Ad. 786 'hoc villi' ὑποκόρισμα est vini, ut unus ullus (PRISC. gramm. II 30,22 vinum villum. 80,8. 109,21. III 268,3). *thes. gloss.*

villus(vellus), -i *m.* *vide* vestis.

vimen, -inis *n.* FEST. 375 (PAUL. FEST. 374) viere alligare significat ... unde vimina, et vasa viminea (MAR. VICTORIN. gramm. VI 56,18 viere ... conectere est; unde vimen dictum). DON. Ter. Eun. 688 vietus mollis flaccidusque et flexibilis corpore, unde et vimina et vimenta et vites et vietores dicuntur. AUG. dialect. 6,12 vimen quo aliquid vinciatur. ISID. orig. 17,7,48 vimen vocari eo quod vim habeat multam viroris. *vide* Viminalis, Viminus.

vimentum, -i *n.* DON. Ter. Eun. 688 *sub* vimen.

Viminalis, -e. VARRO ling. 5,51 collis Viminalis a Iove Viminio, quod ibi arae; sunt qui, quod ibi vimineta fuerint(FEST. 376 [PAUL. FEST. 377] Viminalis et porta et collis appellantur, quod ibi viminum fuisse videtur

silva, ubi est et ara Iovi Vimino consecrata). PLIN. nat. 16,37 Colle Viminali in quem vimina petebantur.

viminetum, -i *n.* *vide* Viminalis.

vimineus, -a, -um. FEST. 375 (PAUL. FEST. 374) *sub* vimen.

Viminus(-ius), -i *m.* (*cogn. Iovis*). FEST. 376 (PAUL. FEST. 377) *sub* Viminalis. *vide* Viminalis.

vin. PRISC. gramm. II 32,7 vin pro ... visne.

Vinalia, -ium *n.* VARRO ling. 6,16 Vinalia a vino. hic dies Iovis, non Veneris (OV. fast. 4,899 redduntur merito debita vina Iovi. dicta dies hinc est Vinalia. PLIN. nat. 18,287 Vinalia ... degustandis vinis instituta. PAUL. FEST. 374 vinalia diem festum habebant, quo die novum vinum Iovi libabant). VARRO ling. 6,20 Vinalia rustica dicuntur ante diem XIV Kalendas Septembres, quod tum dedicata aedes et horti ei deae dicantur ac tum sunt feriati olitores (VARRO rust. 1,1,6 quo nomine [*sc. Veneris*] rustica Vinalia instituta).

vinarius, -a, -um. VARRO ling. 8,55 taberna, ubi venit vinum, a vino vinaria. PRISC. gramm. 75,12 ex his ... quas continent, ut vinaria cella, quae habet vinum. *thes. gloss.*

vincio, -ire. AUG. dialect. 6,12 scrutatur, ipsum vincire unde dictum sit; dicemus a vi. *vide* Venus, vicia, victima, Victoria, vieo, vimen, vinculum, vitis, vitta, uncia.

vinco, -ere. *vide* provincia, victima, victimo, Victor.

vinctio, -onis *f.* *vide* Venus.

vinctura, -ae *f.* *vide* vieo.

vinculum, -i *n.* AUG. dialect. 6,11 quia violenta sunt, dicta vincula possunt videri. ISID. orig. 5,27,6 vincula a vinciendo, id est artando dicta, eo quod constringant atque retineant; vel quia vi ligant.

vindemia, -ae *f.* VARRO ling. 5,37 vitis a vino, id a vi. hinc vindemia, quod est vinidemia aut vitidemia. PAUL. FEST. 192 dicebant ... a vino vindemiam. CASSIOD. in psalm. 79,13 l. 204 A. vindemia dicitur, quando uva viti demitur.

vindemiator, -oris *m.* VARRO ling. 5,94 vindemiator vel quod vinum legit dicitur vel quod de viti id demunt.

vindex, -icis *m.* FEST. 376 vindex ab eo, quod vindicat, quo minus is, qui prensus est ab aliquo, teneatur.

vindicia, -ae *f.* SULP. RUF. ap. FEST. 376 (GRF 425,12) Ser. Sulpicius ... singulariter formato vindiciam esse ait ... qua de re controversia est, ab eo quod vindicatur.

vindico, -are. *vide* vindex, vindicia.

Vindilicus, -i *m.* (*fluvius Galliae*). *vide* Vandali(i).

vinea, -ae *f.* (i) *vites*: VARRO ling. 5,37 vineta ac vineae a vite multa (CASSIOD. in psalm. 79,9 l. 141 A. vinea ... a vitibus dicta est). FEST. 376 vineae, ut Verrius praecipit, quod vini feraces sint. (ii) *machina militaris*: FEST. 376 *vineae* etiam militares quaedam machinationes a similitudine appellantur. COMMENT. Lucan. 2,506 'vinea' machina per quam hostis intactus ascendebat, a vi dicta.

vinetum, -i *n.* VARRO ling. 5,37 *sub* vinea. DIOM. gramm. I 322,26 alia ... nomen traxerunt ex his quae continentur, quae Graeci periectica appellant, ut vinetum rosetum. PRISC. gramm. II 137,7 vitis vinetum.

vinnulus(-olus), -a, -um. ISID. orig. 3,20,13 vinnola est vox mollis atque flexibilis. et vinnola dicta a vinno, hoc est cincinno molliter flexo.

vinnus. *vide* vinnulus.

vinulum, -i *n.* CHAR. gramm. p. 119,21 B. deminutionis inaequalitas dura est, ut ... vinum vinulum.

vinum, -i *n.* (-us, -i *m.*). VARRO ling. 5,37 vitis a vino, id a vi. SERV. georg. 2,98 'vinus' de Graeco traxit, nam οἶνος dicunt (PORPH. Hor. ars. 52–3 ab οἴνῳ vinum). ISID. orig. 20,3,2 vinum inde dictum quod eius potus venas sanguine cito repleat ...; veteres vinum venenum vocabant; sed postquam inventus est virus letiferi sucus, hoc vinum vocatum, illud venenum. unde et Hieronymus in libro quem de virginitate servanda scripsit: 'adolescentulas' inquit 'ita vinum debere fugere ut venenum'. *thes. gloss. vide* Vinalia, vinarius, vinea, vindemia, vindemiator, vinulum, vitis.

viola, -ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,19 viola propter vim odoris nomen accepit. *vide* violaceus.

violaceus(-ius), -a, -um. NON. p. 549,28 violacia, a violae colore.

violentia, -ae *f.* *vide* via, Volcanus.

violentus, -a, -um. ISID. orig. 10,279 violentus, quia vim infert. *vide* ventus, vinculum.

vipera, -ae *f.* (i) *serpens*: SERV. georg. 3,416 vipera ... species serpentis est, quae vi parit; nam corrosis eius lateribus exeunt pulli cum matris interitu (GREG. M. moral. 15,19. ISID. orig. 12,4,10). *cf.* PLIN. nat. 10,170. *thes. gloss. vide* viperalis. (ii) *animal maritimum*: COMMENT. Lucan. 6,678 animal est maritumum in concha ... quod vipera vocatur, quia habet venenum ne quis attingat.

viperalis, -is *f.* (*herba*). PS. APUL. herb. interpol. 90,48 *rutam agrestem* appellari viperalem, eo quod interfectibilis esse conprobetur.

vir, viri *m.* LACT. opif. 12,16 vir nuncupatus est, quod maior in eo vis est quam in femina (*affertur* ap. ISID. diff. 2,82 *et* ISID. orig. 11,2, 17. CASSIOD. in psalm. 1,1 l. 109 A. 'vir' ... vocatur a viribus. ISID. orig. 11,2,17 vir nuncupatus ... sive quod vi agat feminam). CHAR. gramm. p.40,13 B. virus ... unde vir appellatur. ISID. diff. 2,73 virum ... dixerunt ... a virtute (ISID. orig. 10,274). *thes. gloss. vide* eviro, laevir, veretrum, vervex, viduus, virago, virgo, viriola, viripotens, viritim, virosus(1), virtus, virus.

vira, -ae *f.* *vide* virago, virgo.

viracius, -a, -um. NON. p. 187,15 viracium, magnarum virium.

virago, -inis *f.* PAUL. FEST. 261 feminas antiqui ... viras appellabant; unde adhuc permanent virgines et viragines. SERV. Aen. 4,36 Dido, id est virago, appellata est. *add.* auct. quae virile aliquid fecit (12,468 virago dicitur mulier, quae virile implet officium). MART. CAP. 573,13 (*de Geometria*) consultisque virum praesis, hinc dicta virago. EUCHER. instr. 1 p. 68,19 virago ... ex viro sumpta (ISID. diff. 2,80 dicta ... virago, vel quod a viro sumpta sit, vel quod sit masculini vigoris. *cf.* ITAL. gen. 2,23). ISID. diff. 1,590 virago ... quae virum agit, hoc est opera virilia facit (ISID. orig. 11,2,22). *thes. gloss. vide* virgo.

Virbius, -i *m.* (*cogn. Hippolyti*). SCHOL. Pers. 6,56 Virbius ... id est Hippolytus, quod bis in vita prolatus sit ...; Diana ... Virbium vocavit merito, quod bis in vita prolatus esset.

virectum, -i *n.* ISID. orig. 17,6,2 arbustum locum in quo arbores sunt ...

sicut salictum: sic et virecta, ubi virgultae novellae et virentes. *thes. gloss.*

vireo, -ere. *vide* ver, verbena, virectum.

virga, -ae *f.* CASSIOD. in psalm. 2,10 l. 282 A. virga ... usu humano dicta est, quod vi sua regat et vergere non sinat innitentes. ISID. orig. 5,27,18 virgae sunt summitates frondium arborumque, dictae quod virides sint, vel quod vim habeant arguendi. 11,2,21 virgo a viridiori aetate dicta est, sicut et virga. 17,6,18 virga ... a vi vel a virtute dicitur, quod vim in se multam habeat, vel a viriditate, vel quia pacis indicium est, quod vim regat. *thes. gloss. vide* virgatus, virgi(n)demia, virgultum.

virgatus, -a, -um. SERV. Aen. 8,660 'virgatis ... sagulis' quae habebant in virgarum modum deductas vias. et bene adlusit ad Gallicam linguam, per quam virga purpura dicitur. virgatis ergo, ac si diceret virga tinctis, id est purpuratis.

Virgilius. *sub* Vergilius.

virgi(n)demia, -ae *f.* NON. p. 187,9 virgindemiam, ut vindemiam, hoc est virgarum adparatum vel demptionem vel decerptionem ob verbera. *thes. gloss.*

Virgin(i)ensis, -is *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,11 p. 161,22 D. cum virgini uxori zona solvitur, ipse (*sc. Iuppiter*) invocetur et dea Virginensis vocetur (6,9 p. 264,33 D.).

virgo, -inis *f.* (i) *femina innupta*: FEST. 261 feminas antiqui ... viras appellabant; unde adhuc permanent virgines et viragines (ISID. orig. 11,2,23). SERV. ecl. 3,30 vitula a viridiore aetate dicta est, sicut virgo (6,47. ISID. orig. 11,2,21. 12,1,32 vitulus et vitula a viriditate vocati sunt, id est aetate viridi, sicut virgo). ISID. diff. 1,590 virgo est quae virum nescit. ISID. orig. 11,2,21*sq.* *virgo* alias ab incorruptione, quasi virago, quod ignoret femineam passionem. virago vocata, quia virum agit ...; virgo autem non recte virago dicitur, si non viri officio fungitur. *thes. gloss.* (ii) *signum caeleste*: ISID. orig. 3,71,28 Virginis ... signum idcirco intra astra conlocaverunt, propter quod isdem diebus, in quibus per eum sol decurrit, terra exusta solis ardore nihil pariat. (iii) *aqua*: PLIN. nat. 31,42 *M. Agrippa* Virginem *aquam* adduxit *Romam*. iuxta est Herculaneus rivus, quem refugiens Virginis nomen obtinuit.

virgultum, -i *n.* VARRO ling. 5,102 virgultum dicitur a viridi, id a vi quadam humoris; quae si exaruit, moritur. ISID. orig. 17,6,18 dictum virgultum, quia ex virga tollitur. *thes. gloss. vide* Vergilius.

Viriat(h)us, -i *m.* (*nom. vir.*). NON. p. 186,31 Viriatum dictum est magnarum virium.

viridis, -e. VARRO ling. 5,102 *sub* virgultum. ISID. orig. 10,277 viridis, vi et suco plenus, quasi vi rudis. *vide* virga, virgo, vitula.

viriditas, -atis *f.* *vide* virga, virgo, verbena, virtus, vitulus.

virilitas, -atis *f.* *vide* virtus.

viriola, -ae *f.* ISID. orig. 19,31,16 armillae ... proprie virorum sunt, conlatae victoriae causa militibus ab armorum virtute: unde et quondam vulgo viriolae dicebantur.

viripotens, -entis. PRISC. gramm. II 26,6 vir viri viripotens. *thes. gloss.*

viritanus, -a, -um. PAUL. FEST. 373 viritanus ager dicitur, qui viritim populo distribuitur.

viritim. PAUL. FEST. 378 viritim dicitur dari, quod datur per singulos

viros. *thes. gloss. vide* viritanus.

virosus(1), -a, -um. NON. p. 21,31 virosae mulieres dicuntur virorum adpetentes.

virosus(2), -a, -um. SERV. georg. 1,58 virosa dicta ab eo, quod est virus; alii fortia accipiunt a viribus. *thes. gloss.*

virtus, -utis *f.* VARRO ling. 5,73 virtus ut viritus a virilitate. CIC. Tusc. 2,43 appellata est ... ex viro virtus (AUG. epist. 167,11). LACT. opif. 12,16 vir nuncupatus est, quod maior in eo vis est quam in femina, et hinc virtus nomen accepit (ISID. diff. 2,82. ISID. orig. 11,2,17). CASSIOD. in psalm. 139,8 l. 123 A. virtus a viriditate dicta est. ISID. orig. 18,22 virtus est inmensitas virium in labore et pondere corporis vocata. *vide* vir, virga.

virus, -i *n.* ISID. orig. 11,1,104 virus proprie dicitur humor fluens a natura viri. *vide* veretrum, virosus(2).

vis, vis *f.* AUG. dialect. 6,11 cum dicimus vim, sonus verbi ut dictum est quasi validus congruit rei quam significat. 6,12 vis quare sic appellatur, requiret; reddetur ratio, quod robusto et quasi valido sono verbum rei quam significat congruit. ultra quod requirat non habet. *thes. gloss. vide* bestia, morbus, vates, vehemens, vehementia, Venus, vepres, verres, vervex, Vesta, vibex, victima, Victoria, vigeo, vigor, vimen, vincio, vinculum, vinea, vinum, viola, violentus, vipera, vir, viracius, virga, Viriat(h)us, viridis, virosus(2), virtus, visus, vita, vitis, vividus, Volcanus, vomer, vulnus.

viscarago, -inis *f.* ISID. orig. 17,9,70 chamaeleon, quae Latine viscarago vocatur eo quod viscum gignat.

viscum, -i *n.* *thes. gloss. vide* ixia, viscarago, viscus.

viscus, -eris *n.* ISID. orig. 11,1,116 viscera non tantum intestina dicimus, sed quidquid sub corio est, a visco, quod est inter cutem et carnem. item viscera vitalia, id est circumfusa cordis loca, quasi viscora, eo quod ibi vita, id est anima, continetur.

vispillo. *sub* vespillo.

visus, -us *m.* VARRO ling. 6,80 video a visu, <id a vi> (*add.* L. Sp.). ISID. orig. 11,1,21 visus dictus, quod vivacior sit ceteris sensibus ac praestantior sive velocior, ampliusque vigeat. *vide* vitrum.

vita, -ae *f.* VARRO ling. 5,63 a qua vi (*sc. Veneris*) natis dicta vita et illud a Lucilio (frg. 1340 M.): 'vis est vita, vides, vis nos facere omnia cogit. NON. p. 419,22 vitam manifestum est a vivendo dictam. ISID. orig. 11,1,3 vita dicta propter vigorem, vel quod vim teneat nascendi atque crescendi. *vide* convivium, invito, pituita, venter, victus, viscus, vitalis, Vitula, vitulor, Vitumnus.

vitalis, -e. CHAR. gramm. p. 73,17 B. vitale ... a vita. *vide* vitellus.

Vitellius, -a (*nom. gent.*). LYD. mag. 1,23 p. 26,25 W. Βιτέλλιος ὁ κροκοειδὴς τὴν ὄψιν, ὅτι βίτελλον οἱ Ῥωμαῖοι τὴν λέκυθον τοῦ ᾠοῦ ἐπικαλοῦσι.

vitellus, -i *m.* VARRO ap. PROB. Verg. ecl. 6,31 *in Logistorico libro* Varro interpretatur, vitellum appellatum, quia generet vitalia. *vide* Vitellius.

viticella, -ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,92 viticella herba a Latinis appellata quod sicut vitis quidquid proximum habuerit, adprehendat corymbis. *thes. gloss.*

vitiligo, -inis *f.* PAUL. FEST. 369 vitiligo in corpore hominis macula alba ...; sive a vitio dicta, etiamsi non laedit; sive a vitulo propter eius

membranae candorem, qua nascitur involutus.

vitis, -is *f.* VARRO ling. 5,37 vitis a vino (5,102 vitis quod ea vini origo). MAR. VICTORIN. gramm. VI 56,18 viere ... conectere est: unde vimen dictum ... et vitis. DON. Ter. Eun. 688 vietus mollis ... unde et vimena et vimenta et vites. AUG. dialect. 6,12 inde vites, quod adminicula quibus innituntur nexibus prendunt ...; instat atque exigit, unde ita sit vitis nomen; dico, quod vinciat ea quae comprehenderit. ISID. orig. 17,5,2 vitis dicta quod vim habeat citius radicandi. alii putant vites dictas quod invicem se vittis innectant vicinisque arboribus reptando religentur. *vide* vietus, vindemia, vindemiator, vinea, vinetum, viticella, vitta.

vitium, -i *n.* *vide* vitiligo, vituperatio, vitupero.

vitricus, -i *m.* ISID. orig. 9,6,20 dictus vitricus quasi novitricus, quod a matre superducatur novus.

vitrum, -i *n.* ISID. orig. 16,16,1 vitrum dictum quod visui perspicuitate transluceat.

vitta, -ae *f.* ISID. orig. 19,30,4 vittae dictae sunt, quod vinciant (19, 31,6. 19,33,7 vitta dicta quod ea pectus vincitur instar vitis ligantis). *vide* vitis.

vitula, -ae *f.* SERV. ecl. 3,30 vitula a viridiore aetate dicta est, sicut virgo (ISID. orig. 11,2,21. 12,1,32 vitulus et vitula a viriditate vocati sunt, id est aetate viridi, sicut virgo).

Vitula, -ae *f.* (*dea*). MACR. Sat. 3,2,15 quidam nomen eius (*sc. Vitulae*) putant quod potens sit vitae tolerandae. *vide* vitulor.

vitulor, -ari. VARRO ling. 7,107 vitulantes a Vitula. NON. p. 14,15 vitulantes veteres gaudentes dixerunt: dictum a bonae vitae commodo; sicuti qui nunc est in summa laetitia, vivere eum dicimus. *thes. gloss. sub* vitulans.

vitulus, -i *m.* (i) *iuvencus*: VARRO ling. 5,96 vitulus, quod Graece antiquitus ἰταλός, aut quod plerique vegeti, vegitulus (SERV. auct. Aen. 1,533 quia Graeci boves ἰταλούς, nos vitulos dicimus). ISID. orig. 12,1,32 *sub* vitula. *vide* Italia, victima, vitiligo. (ii) *phoca*: PLIN. nat. 9,41 ipsis in sono mugitus, unde nomen vituli.

Vitumnus, -i *m.* (*deus*). TERT. nat. 2,11 Vitumnus et Sentinus, per quem viviscat infans et sentiat primum. AUG. civ. 7,2 p. 275,1 D. Vitumnus et Sentinus, quorum alter vitam, alter sensus puerperio largiuntur. 7,3 p. 275, 21 D. confert Vitumnus ... vitam.

vituperatio, -onis *f.* CHAR. gramm. p. 400,10 B. vituperatio vitium parat, culpatio a culpa incipit.

vitupero, -are. CIC. fin. 3,40 a vitio dictum vituperari. NON. p. 39,14 vituperare dictum est vitio dare, tamquam culpae vel displicentiae. *thes. gloss.*

vivatus, -a, -um. FEST. 376 (PAUL. FEST. 377) *sub* vividus.

vivax, -acis. *thes. gloss. vide* visus.

vividus, -a, -um. FEST. 376 (PAUL. FEST. 377) vivatus et vividus a poetis dicuntur a vi magna.

vivo, -ere. *vide* civis, sempervivum, vita.

vivus, -a, -um. *vide* sempervivum.

vix. *vide* vicia.

ulciscor, -i. *part.* **ultus**, -a, -um. *vide* stultus.

ulcus, -eris *n.* ISID. orig. 4,8,20 ulcus, quod olet, quasi olcus, unde et ulcera. *thes. gloss.*

uliginosus, -a, -um. ISID. orig. 15,13,14 uliginosus ager est semper uvidus ...; uligo enim humor terrae est naturalis, ab ea numquam recedens. *vide* ulmus.

uligo, -inis *f.* *vide* uliginosus, ulva.

Ulixes, -is *m.* (*nom. vir.*). FULG. myth. 2,8 p. 48,14 Ulixes ... Grece quasi olonxenos, id est omnium peregrinus dicitur.

ullus, -a, -um. PRISC. gramm. II 30,21 transit 'n' ... in 'l', ut unus ullus (109,21. III 415,27). *vide* ultra.

ulmus, -i *f.* ISID. orig. 17,7,43 ulmus nomen accepit quod uliginosis locis et humidis melius proficit.

ulna, -ae *f.* SERV. ecl. 3,105 dicta ulna ἀπὸ τῶν ὠλενῶν (SERV. georg. 3,355 ulna ... secundum alios utriusque manus extensio est, secundum alios cubitus: quod magis verum est, quia graece ὠλένη dicitur cubitus [=ISID. orig. 11,1,64]).

ulophonon, -i *n.* (*herba*). PLIN. nat. 22,47 ricinos canum necat, iuvencos quoque anginae modo, quare a quibusdam ulophonon (*edd.*; ulophiton, ulophilon, olopylon *codd.*) vocatur. PS. APUL. herb. interpol. 110 l. 20 ulofonos a Sorano appellata est atque Dioscuride, siquidem praefocet non aliter quam synanchica passio.

ulpicum, -i *n.* ISID. orig. 17,10,14 ulpicum appellatum quod alii odorem habeat.

ultra. GELL. 12,13,7*sq.* *sub* intra. *vide* Hispania Ulterior.

ulva, -ae *f.* ISID. orig. 17,9,100 ulva, id est alga mollis et quodammodo fungus, dicta ab uligine.

ulula, -ae *f.* VARRO ling. 5,75 ab suis vocibus ut ... upupa ... ulula (ISID. orig. 12,7,9). SERV. ecl. 8,55 ululae aves, ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, id est a fletu, nominatae (ISID. orig. 12,7,38). EUCHER. instr. 2 p. 155,23 sunt qui ululas putent aves esse nocturnas ab ululatu vocis quem efferunt. *thes. gloss.*

ululatus, -us *m.* DOSITH. gramm. VII 396,12 quaedam facta a sonis vel a vocibus, ut ... ululatus fremitus (CHAR. gramm. p. 197,19 B.). SERV. auct. Aen. 11,662 ululatum veteres ... vocem, quae redditur initio proelii, dicebant, quam Graeci ὀλολυγήν vocabant. *thes. gloss.* *vide* ulula.

ululo, -are. SERV. auct. Aen. 4,168 ululare veteres ... in sacris dicebant ex Graeca consuetudine ...; Graeci autem ὀλολυγμόν appellant; nam et primam congressionem proelii ὀλολυγήν dicunt quod Vergilius ostendit (Aen. 11,662). *thes. gloss.*

umbella, -ae *f.* PRISC. gramm. II 31,19 transit 'r' in 'l' ..., umbra umbella (231,3).

umbilicus, -i *m.* (i) *de terra*: VARRO ling. 7,17 umbilicum dictum aiunt ab umbilico nostro, quod is medius locus sit terrarum, ut umbilicus in nobis; quod utrumque est falsum ...; terrae medium – non hoc, sed quod vocant – Delphis in aede ad latus est quiddam ut thesauri specie, quod Graeci vocant ὀμφαλόν, quem Pythonos aiunt esse tumulum; ab eo nostri interpretes ὀμφαλόν umbilicum dixerunt. (ii) *de corpore*: ISID. orig. 11,1,99 umbilicus est medius locus corporis, dictus quod sit umbus iliorum. *thes. gloss. sub* umbo.

umbo, -onis *m.* VARRO ling. 5,115 umbonis a Graeco, quod ἄμβωνες. ISID. orig. 11,1,99 umbilicus est medius locus corporis, dictus quod umbus sit iliorum; unde et umbo appellatur locus in medio clypei (18,12,2).

umbra, -ae *f.* (i) *proprie*: ISID. orig. 13,10,13 umbra est aer carens solem. dicta ... quod fiat cum solis obicimur radiis. *vide* coluber, lucubrum, umbella. (ii) *piscis genus*: ISID. orig. 12,6,6 *pisces* a colore *nominantur*, ut umbrae, quia colore umbrae sunt.

Umbri, -orum. *m.* (*pop. Italiae*). PLIN. nat. 3,112 Umbrorum gens antiquissima Italiae existimatur, ut quos Ombrios a Graecis putent dictos quod in inundatione terrarum imbribus superfuissent (SOL. 2,11 Gallorum veterum propaginem Umbros esse M. Antonius refert; hos eosdem, quod tempore aquosae cladis imbribus superfuerint, Umbrios graece nominatos. SERV. auct. Aen. 12, 753. ISID. orig. 9,2,87).

Umbria, -ae *f.* (*regio Italiae*). ISID. orig. 14,4,21 Umbria vero, historiae narrant, eo quod tempore aquosae cladis imbribus superfuerit, et ob hoc Ὀμβρία Graece cognominata. *cf.* SOL. 2,11. SERV. auct. Aen. 12,753. ISID. orig. 9,2,87 *sub* Umbri.

umbus, -i *m.* (*i.q. umbo*). *vide* umbilicus.

umectus(hum-), -a, -um. *vide* umor.

umerus(hum-), -i *m.* ISID. orig. 11,1,62 umeri dicti, quasi armi, ad distinctionem hominis a pecudibus muti, ut hi humeros, illi armos habere dicantur.

umidus(hum-), -a, -um. *vide* humus, umor, uva, uvidus.

umor(hum-), -oris *m.* VARRO ling. 5,24 quod in mundo infima humus. humor hinc. *vide* humus, imber.

una. *adv.* *vide* Iuno.

uncia, -ae *f.* VARRO ling. 5,171 uncia ab uno. ISID. orig. 16,25,19 uncia dicta quod universitatem minorum ponderum sua unitate vinciat, id est conplectat. *vide* terruncius.

uncialis, -e. PLIN. nat. 14,42 *vitis* uncialis, velut a pondere acini.

unciatus, -a, -um. NON. p. 189,9 unciatum, ab unco.

uctio, -onis *f.* *vide* axungia, Unxia.

unctor, -oris *m.* *vide* pollinctor.

uncus, -i *m.* *vide* inunco, unciatus.

unda, -ae *f.* ISID. orig. 13,20,3 nec unda per se aqua est, sed aqua in motu quodam et agitatione, quasi ab eundo et redeundo, unda vocata. *vide* abundo, inundo, undo.

undo, -are. PRISC. gramm. II 433,17 ab unda undo.

unedo, -onis *m.* PLIN. nat. 15,99 pomum inhonorum, ut cui (*sc. unedoni*) nomen ex argumento sit unum tantum edendi (SERV. georg. 1,148 Plinius unedones vocat, quod asperitate sui plura edi non possunt).

unguentarius, -a, -um. VARRO ling. 8,55 ab unguento unguentaria *taberna* dicitur. *thes. gloss.*

unguentum, -i *n.* *vide* unguentarius.

unguis, -is *m.* (i) *proprie*: *vide* ungula. (ii) *de concha*: ISID. orig. 12,6,55 ungues a similitudine humanarum unguium dictae.

ungula, -ae *f.* CHAR. gramm. p. 42,14 B. hic unguis haec ungula (p. 197,1 B. PRISC. gramm. II 106,11. 115,13). ISID. orig. 11,1,72 ungulas ex Graeco vocamus: illi enim has ὄνυχας dicunt. *thes. gloss. sub* unguis. *vide* ungulus.

ungulus, -i *m.* FEST. 375 (PAUL. FEST. 374) ungulus Oscorum lingua anulus (*cf.* PLIN. nat. 33,10 *anulum* apud nos prisci ungulum vocabant).

ISID. orig. 19,32,5 ungulus est gemmatus, vocatusque hoc nomine quia, sicut ungula carni, ita gemma anuli auro adcingitur.

ung(u)o, -ere. *vide* uxor.

unicus, -a, -um. PRISC. gramm. III 415,27 derivationes ... multae a nominibus numerorum, ut unicus, ullus, unitas, unio, universus et uno verbum unas unat.

unio, -onis *m.* PLIN. nat. 9,112 ut nulli duo reperiantur indiscreti: unde nomen unionum Romanae scilicet imposuere deliciae (SOL. 53,27 numquam duo simul reperiuntur: inde unionibus nomen datum. ISID. orig. 16,10,1). PRISC. gramm. III 415,27 *sub* unicus.

unitas, -atis *f.* PRISC. gramm. III 415,27 *sub* unicus.

universus, -a, -um. CHAR. gramm. p. 401,21 B. universi in unam sententiam conversi. PRISC. gramm. III 415,27 *sub* unicus.

uno, -are. PRISC. gramm. III 415,27 *sub* unicus.

unus, -a, -um. ISID. orig. 3,3,1 unus a Graeco nomen trahit; Graeci enim unum ἕνα dicunt. *vide* capanna, cuneus, nullus, ullus, uncia, unedo, unicus, unio, unitas, universus, uno.

Unxia, -ae *f.* (*dea*). ARNOB. nat. 3,25 unctionibus ... superest Unxia.

vocabulum, -i *n.* PRISC. gramm. II 124,11 voco vocas vocabulum.

vocalis (*sc. littera, t.t. gramm.*). POMP. gramm. V 100,5 vocales dictae sunt ... quoniam per se vocem impleant (14 dictae sunt vocales, quia et vocem per se faciunt et aliis vocem praestant. 24 dictae sunt vocales, aut quia per se sonant, aut quia solae positae pro syllabis habentur. ISID. orig. 1,4,3 dictae vocales, quod per se vocem inpleant, et per se syllabam faciant nulla adhaerente consonante).

vocativus (*sc. casus, t.t. gramm.*). EXPLAN. in Don. gramm. IV 534,30 vocativus, quod per eum vocare nos aliquem significemus, ut 'o magster' (POMP. gramm. V 171,11. 183,8. ISID. orig. 1,7,32).

voco, -are. *vide* vocabulum, vocativus, vox.

vola, -ae *f.* *vide* ambulo, involo, volaemum, volo(1).

volaemum(-emum), -i *n.* (*pirum*). SERV. auct. Aen. 3,233 pira volema dicuntur, eo quod volam impleant (SERV. georg. 2,88. BREV. EXPOS. Verg. georg. ad l. *ex quo* ISID. orig. 17,7,67[*de olivis*] crustumia idem et volemis dicta, eo quod volam conpleat magnitudine, hoc est mediam manum; unde et involare dicimus. quidam autem volemum Gallica lingua bonum et magnum intellegunt).

volatus, -us *m.* *vide* involo, vallus(2), velum, volo(2), volucris, voluntas, vultur.

Volcanalia(Vulc-), -ium *n.* VARRO ling. 6,20 Volcanalia dicta a Volcano, quod ei tum feriae et quod eo die populus pro se in ignem animalia mittit.

Volcaniae(Vulc-) **insulae.** ISID. orig. 14,6,36 Aeoliae insulae Siciliae ... et Vulcaniae vocantur, quod et ipsae sicut Aethna ardeant.

Volcanus(Vulc-), -i *m.* (*deus*). VARRO ling. 5,70 ab ignis iam maiore vi ac violentia Volcanus dictus. SERV. Aen. 8,414 dictus Vulcanus quasi Volicanus, quod per aerem volet (*cf.* ISID. orig. 8,11,39 *infra*). FULG. myth. 2,11 p. 51,12 Vulcanus dicitur quasi voluntatis calor. FULG. Virg. cont. p. 105,5 Vulcanus ... quasi bulencauton, id est ardens consilium, dicimus. ISID. orig. 8,11,39 dictus Vulcanus quasi volans candor, vel quasi volicanus, quod

per aerem volat. *vide* Volcanalia.

volemis. *et* **volemum.** *sub* volaemum.

Volero, -onis *m.* (*praen. vir.*). LIB. de praen. 4 Volero in praenomen abiit, quod volentibus nasci liberi parentibus videbantur.

Voleta, -ae *f.* (*dea*). TERT. nat. 2,11 voluntatis *deos* Volumnum Voletamque *habent*.

volitatio, -onis *f.* *vide* veles.

volo(1), -are. SERV. Aen. 6,198 alii 'volando' ambulando dicunt: vola enim dicitur media pars pedis sive manus (ISID. orig. 12,7,4). *thes. gloss. sub* vola. *vide* merula, veles, Volcanus, volucris, vulpes.

volo(2), velle. VARRO ling. 6,47 volo a voluntate dictum et a volatu, quod animus ita est, ut puncto temporis pervolet quo volt. PRISC. gramm. II 455,8 βούλομαι ... forte brevitatis causa 'volo' fecerunt diphthongo mutata. *vide* benevolus, malo, nolo, Volero, volo(3), Volumna, Volumnus, vulgus, vultus.

volo(3), -onis *m.* PAUL. FEST. 370 volones dicti sunt milites, qui post Cannensem cladem usque ad octo milia cum essent servi, voluntarie se ad militiam optulere. MACR. Sat. 1,11,30 bello Punico cum deessent qui scriberentur, servi pro dominis pugnaturos se polliciti in civitatem recepti sunt et volones, quia sponte hoc voluerunt, appellati.

Volsci(Vulsci), -orum *m.* (*pop. Italiae*). ISID. orig. 4,7,34 (*hab.* TUV, *om. rel.; ad 9,2,88 transtulit Lindsay*) Alexander historiographus ait: 'Vulscos quidam appellatos aiunt a Vulsco Antiphatae Laestrygonis filio. Fabius (GRF 7) quoque Sicolicis profectos corrupto nomine Vulscos ait dictos.

Volturnalis(Vult-), -e. PAUL. FEST. 379 Volturnalia Volturno suo deo sacra faciebant, cuius sacerdotem Volturnalem vocabant.

Volturnus(Vult-), -i *m.* (i) *deus*: *vide* Volturnalis. (ii) *ventus*: ISID. orig. 13,11,5 Vulturnus, quod alte tonat.

volubilis, -e. CHAR. gramm. p. 403,1 B. volventia quae volvunt, volubilia quae volvuntur. *vide* bulbus, vulpes.

volucris, -is *f.* VARRO ling. 5,75 volucres a volatu (CASSIOD. in psalm. 8,9 l. 212 A. volucres ... a volatu crebro dictae sunt). ISID. orig. 12,7,4 volucres a volando. nam unde volare, inde et ambulare dicimus. vola enim dicitur media pars pedis sive manus; et in avibus vola pars media alarum, quarum motu pinnae agitantur; inde volucres.

volumen, -inis *n.* ISID. orig. 6,13,2 volumen liber est a volvendo dictus. *thes. gloss.*

Volumna, -ae *f.* (*dea*) *et* **Volumnus,** -i *m.* (*deus*). TERT. nat. 2,11 voluntatis *deos* Volumnum Voletamque *habent*. AUG. civ. 4,21 p. 171,11 D. quid opus erat ... deo Volumno et deae Volumnae, ut bona vellent.

voluntarie. *vide* volo(3).

voluntas, -atis *f.* AUG. spir. et litt. 31,53 ab eo quod est velle, voluntas. CASSIOD. in psalm. 13,1 l. 35 A. voluntas ... dicta est a volatu, quoniam animus quo vult nimia velocitate transfertur. *vide* Volcanus, volo(2), vultus.

volvo, -ere. *vide* panuvellium, volumen, volutabrum.

Volupia, -ae *f.* (*dea*). TERT. nat. 2,11 *habent* voluptatis Volupiam *deam* (AUG. civ. 4,8 p. 155,10 D. Volupiae, quae a voluptate appellata est. 4,11 p. 161,10 D.).

voluptas, -atis *f.* AUG. dialect. 6,10 ipsum 'lene' cum dicimus leniter

sonat; ... lene est auribus cum dicimus 'voluptas', asperum cum dicimus 'crux'. *vide* Volupia.

volutabrum, -i *n.* SERV. georg. 3,411 volutabra loca sunt, in quibus se apri volvunt. ISID. orig. 16,1,5 volutabra appellata quod ibi apri volutentur. *thes. gloss.*

volutim. *vide* tolutim.

Volutina, -ae *f.* (*dea*). AUG. civ. 4,8 p. 156,1 D. involumentis folliculorum deam Volutinam *praefecerunt.*

voluto, -are. *vide* volutabrum.

volvus. *sub* bulbus.

vomer(vomis), -eris *m.* VARRO ling. 5,135 *aratri* ferrum vomer, quod vomit eo plus terram (BREV. EXPOS. Verg. georg. 1,46 vomer vomendo terram. 1,162 vomis dicitur, quod trudendo vomit terram. ISID. orig. 20,14,1 vomer dictus quod vi humum eruat, seu ab evomendo terram).

vomo, -ere. *vide* vomer.

vorago, -inis *f.* *vide* barathrum.

voro, -are. *vide* vortex.

vorsus. *adv.* *sub* versus(2).

vortex. *sub* vertex(1).

vox, vocis *f.* PRISC. gramm. II 6,4 vox ... dicta est vel a vocando (140,19) ... vel ἀπὸ τοῦ βοῶ, ut quibusdam placet. *vide* bucina, convicium, corvus, prox, vitulor, vocalis.

upupa, -ae *f.* VARRO ling. 5,75 *sub* ulula. ISID. orig. 12,7,66 upupam Graeci appellant eo quod stercora humana consideret, et foetanti pascatur fimo. *thes. gloss.*

Urania, -ae *f.* (*Musa*). FULG. myth. 1,15 p. 26,22 Urania ... id est caelestis.

uranoscopos, -i *m.* (*piscis*). PLIN. nat. 32,69 *callionymus* et uranoscopos vocatur ab oculo, quem in capite habet (ISID. orig. 12,6,35 uranoscopus vocatur ab oculo, quem in capite habet, a quo semper supra intendit).

Urbanae tribus. PAUL. FEST. 368 Urbanas tribus appellabant, in quas Urbs erat dispertita a Servio Tullio rege; id est Suburana, Palatina, Aesquilina, Collina.

urbanus, -a, -um. VARRO ling. 8,18 ab urbe urbanus. POMPON. dig. 1,2,27 praetor ... urbanus appellatus est, quod in urbe ius redderet.

Urbinas, -atis *m.* (*cogn. vir.*). VARRO ling. 8,84 quae *nomina* cum essent ab loco ut Urbinas (*sc. ab Urbino*).

urbo. *sub* urvo.

urbs, -is *f.* VARRO ling. 5,143 post ea qui fiebat orbis, urbis principium ...; quare et oppida quae prius erant circumducta aratro ab orbe et urvo urbes; ideo coloniae nostrae omnes in litteris antiquis scribuntur urbis, quod item conditae ut Roma, et ideo coloniae et urbes conduntur, quod intra pomerium ponuntur. POMPON. dig. 50,16,239,6 urbs ab urbo appellata est: urbare est aratro definire. et Varus (GRF 555,4) ait urbum appellari curvaturam aratri, quod in urbe condenda adhiberi solet. SERV. Aen. 1,12 urbs dicta est ab orbe, quod antiquae civitates in orbem fiebant, vel ab urbo, parte aratri, quo muri designabantur (ISID. orig. 15,2,3). AUG. dialect. 6,11 per id quo continetur, ut urbem ab orbe appellatam volunt, quod auspicato locus aratro circumduci solet. *vide* amburbale, amburbialis, amburbium,

suburbanum, urbanus.

urbum. *sub* urvum.

urceolus, -i *m.* ISID. orig. 20,6,5 *sub* urceus.

urceus, -i *m.* ISID. orig. 20,6,5 orca est amphorae species, cuius minore vocabulo urceus diminutivo urceolus est. *vide* Murcia.

urgeo, -ere. *vide* iurgo, Orcus.

urina, -ae *f.* ISID. orig. 11,1,138 urina ... dicta, sive quod urat, seu quia ex renibus egeritur. *vide* lyncurium, Orion.

urino, -are. *vide* urna.

urna, -ae *f.* VARRO ling. 5,126 urnae dictae, quod urinant in aqua haurienda ut urinator. urinare est mergi in aquam. *vide* urnarium.

urnarium, -i *n.* VARRO ling. 5,126 vocabatur urnarium, quod urnas cum aqua positas ibi potissimum habebant in culina. ab eo etiam nunc ante balineum locus ubi poni solebat urnarium vocatur.

uro, -ere. *vide* bustum, cauterium, crusta, cura, eruca, urina, urtica, usia, ustrina. *part.* **ustus,** -a, -um. *vide* aestas, bustum, crusta, exustus, os, osticium, stipula, subverbustus.

ursus, -i *m.* VARRO ling. 5,100 ursi Lucana origo vel, unde illi, nostri ab ipsius voce. ISID. orig. 12,2,22 ursus fertur dictus quod ore suo formet fetus, quasi orsus.

urtica, -ae *f.* (*herba*). ISID. orig. 17,9,44 urtica ex eo vocata quod tactus eius corpus adurat. est enim igneae omnino naturae (*cf.* GREG. M. moral. 18,20) et tactu perurit. *thes. gloss.*

urvo(urbo), -are. FEST. 375 urvat ... significat circumdat, ab eo sulco, qui fit in urbe condenda urvo aratri. *cf.* POMPON. dig. 50,16,239,6 *sub* urbs. *vide* urbs.

urus, -i *m.* SERV. georg. 2,374 dicti uri ἀπὸ τῶν ὀρέων, id est a montibus (ISID. orig. 12,1,34). MACR. Sat. 6,4,23 uri ... Gallica vox est, qua feri boves significantur.

urvum(urbum), -i *n.* VARRO ling. 5,135 qui quasi temo est inter boves, bura a bubus; alii hoc a curvo urvum appellant. VARUS ap. POMPON. dig. 50, 16,239,6 (GRF 555,4) *sub* urbs. *vide* amburvom, urbs, urvo.

usia, -ae *f.* ISID. orig. 12,5,16 usia est vermis porci, appellata quia urit; nam ubi memorderit, adeo locus ardet ut ibi vesicae fiant.

ustrina, -ae *f.* PAUL. FEST. 32 ubi ... combustus quis tantummodo, alibi vero est sepultus, is locus ab urendo ustrina vocatur. *thes. gloss.*

usura, -ae *f.* VARRO ling. 5,183 usura, quod in sorte accedebat, impendium appellatum; quae cum accederet ad sortem usu, usura dicta, ut sors quod suum fit sorte. CASSIOD. in psalm. 71,14 l.308 A. usurae ab usu appellatae sunt.

usurpo, -are. NON. p. 453,20 usu, id est utendo. unde et usurpare dictum est optinere. *thes. gloss.*

usus, -us *m.* *vide* usura, usurpo.

ut. *vide* utpote, uxor.

uter, utris *m.* ISID. orig. 20,6,7 utres ab utero. *vide* uterus.

uterinus, -a, -um. ISID. orig. 9,6,7 uterini vocati, quod sint ex diversis patribus, et uno utero editi. *thes. gloss. vide* veterinus.

uterque. *vide* neuter, uterus.

uterus, -i *m.* PLIN. nat. 11,209 feminis eadem omnia praeterque vesicae

iunctus utriculus, unde dictus uterus. ISID. orig. 11,1,135 vocatus ... uterus, quod duplex sit et ab utraque in duas se dividat partes ...; vel quod interius inpleatur foetu. *vide* uter, uterinus.

utilis, -e. ISID. orig. 10,274 utilis, ab utendo bene sua, vel quod bene quid utere possit.

utor, -i *vide* utilis.

utpote. PRISC. gramm. III 68,12 utpote ... compositum est ab adverbio et nomine; 'pote' enim ab eo quod est 'potis' nascitur. *thes. gloss.*

utriculus, -i *m.* *vide* uterus.

uva, -ae *f.* VARRO ling. 5,104 uvae ab uvore. SERV. ecl. 10,20 umidum est quod extrinsecus habet aliquid umoris, uvidum vero quod intrinsecus, unde et uvae dictae sunt (PHILARG. Verg. ad l. ISID. diff. 1,595. ISID. orig. 12,7,80. 17,5,13).

uva lupina. (*herba*). ISID. orig. 17,9,78 strychnos ... et uva lupina *vocatur*, propter semen eius uvae simile.

uvidus, -a, -um. VARRO ling. 5,109 uvidum enim quod humidum. *thes. gloss. vide* ovum, uber, umor, uva.

Vulc- *sub* Volc-.

vulgo, -are. NON. p. 182,23 vulgavit, honeste positum, vile habuit et quasi in vulgus dedit ...; vulgare, in vulgus dare. EUTYCH. gramm. V 476,14 'vulgo' ... a 'vulgus' nomine deductum. *thes. gloss. vide* promulgo.

vulgus, -i *n.* ISID. orig. 9,4,6 vulgus est passim inhabitans multitudo, quasi quisque quo vult. *vide* promulgo, vulgo.

vulnificus(voln-), -a, -um. PRISC. gramm. II 26,5 vulnus vulnificus.

vulnus, -eris *n.* ISID. orig. 4,8,19 vulnus, quod fero fit, quasi vi. *vide* vulnificus.

vulpes(volp-), -is *f.* STILO ap. VARRO ling. 5,101 (GRF 69,46) volpes, ut Aelius dicebat, quod volat pedibus. QUINT. inst. 1,6,33 sit ... lepus levipes et vulpes volipes (CAPER gramm. VII 112,4 vulpes, quasi volipes. ISID. orig. 12,2,29 vulpes dicta, quasi volupes. est enim volubilis pedibus, et numquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currit). *vide* vulpinor.

vulpinor, -ari. NON. p. 46,23 vulpinari dictum ex fraudibus et mendaciis vera pervertere vel effugere: dictum ab incerto et intorto vulpium cursu.

vultuosus, -a, -um. ISID. diff. 1,589 vultuosi dicuntur qui vultum saepe commutant (2,52). *thes. gloss.*

vultur, -uris *m.* ISID. orig. 12,7,12 vultur a volatu tardo nominata putatur.

Vulturnalis. *et* **Vulturnus.** *sub* Volt-.

vultus, -us *m.* PRISC. gramm. II 261,16 vultus ... quartae est, quod quasi rei est vocabulum a 'volo' verbo, quomodo a colo cultus (528,3. III 445,3). CASSIOD. anim. 11 l. 78 H. vultus ... qui a voluntate nominatur, speculum ... est animae suae. CASSIOD. in psalm. 30,23 l. 475 A. vultus ... dicitur ab eo quod cordis velle per sua signa demonstret. ISID. orig. 11,1,34 vultus ... dictus, eo quod per eum animi voluntas ostenditur. *thes. gloss. vide* torvus, vultuosus.

vulva, -ae *f.* ISID. orig. 11,1,137 vulva vocata quasi valva, id est ianua ventris.

uvor, -oris *m.* *vide* uva.

uxor, -oris *f.* DON. Ter. Hec. 135 uxor dicitur vel ab ungendis postibus

et figenda lana, id est quod cum puellae nuberent, maritorum postes ungebant ibique lanam figebant; vel quod lotos maritos ipsae ungebant. cuius rei Ennius testis est (ann. 155 V.): 'exin Tarquinium bona femina lavit et unxit'. SERV. Aen. 4,458 moris ... fuerat ut nubentes puellae, simul venissent ad limen mariti, postes ... oleo ungerent, unde uxores dictae sunt, quasi unxores (ISID. orig. 9,7,12 *ubi* unxiores *trad.*). CASSIOD. in psalm. 127,3 l. 96 A. uxor ... dicta est, quasi ut soror. *vide* uxorium.

uxorium, –i *n.* PAUL. FEST. 379 uxorium pependisse dicitur, qui quod uxorem non habuerit, res populo dedit.

X

xerophagia, -ae *f.* ISID. orig. 6,19,70 xerophagiam dicunt abstinentiam ... ciborum humentium. unde et nomen hoc datum, eo quod siccis quidam escis utantur. *thes. gloss.*

xiphias, -ae *m.* (i) *piscis*: PLIN. nat. 32,15 Trebius Niger xiphian, id est gladium, rostro mucronato esse *dicit.* (ii) *cometes*: HYG. fab. 192,6 cometes appellatur ... xiphias quia gladii mucronis effigiem producit.

xiphion(-um), -i *n.* (*herba*). DIOSC. 4,20 *sub* phasganion. *cf.* PLIN. nat. 25,138. PS. APUL. herb. 46,11. 79,17.

xyliglycon, -i *n.* *vide* siliqua.

xylinus, -a, -um. PLIN. nat. 19,14 superior pars Aegypti ... gignit fruticem quem ... plures xylon *vocant* et ideo lina inde facta xylina.

xylobalsamum, -i *n.* SERV. georg. 2,119 balsamum est arbor ipsa ... xylobalsamum lignum ipsius arboris (BREV. EXPOS. Verg. ad. l. ISID. orig. 17,8,14). *thes. gloss.*

xylon, -i *n.* *vide* xylinus.

Z

Zacynthus, -i *f.* (*insula maris Ionici*). *vide* Saguntum.

Zephyrus, -i *m.* (*ventus*). ISID. orig. 13,11,8 Zephyrus, quia plerumque vere flat ...; Zephyrus Graeco nomine appellatus eo quod flores et germina eius flatu vivificentur. *thes. gloss.*

Zethus(Zetos), -i *m.* (*deus*). HYG. fab. 7,4 pastores pro suis educarunt et appellarunt Zeton, ἀπὸ τοῦ ζητεῖν τόπον. FULG. myth. 3,11 p. 79,19 *Arpyias* a conspectu *Finei* ... Zetus et Calais fugant; Grece enim zeton calon inquirens bonum dicimus.

Zeus. FULG. myth. 1,3 p. 18,15 Zeus ... Greca significatione sive vita sive calor dici potest. *cf.* TERT. adv. Marc. 1,13.

zodiacus, -a, -um. MACR. somn. 1,21,22 quia signa Graeco nomine ζῴδια nuncupantur, circum ipsum signorum zodiacum, quasi signiferum vocaverunt.

zona, -ae *f.* (i) *i. q. cingulum*: ISID. orig. 19,33,3 zona Graecum est, quam illi ζωνάριν, nos cingulum nuncupamus. (ii) *regio caeli*: MACR. somn. 2,5,7 *Cicero* quas Graeco nomine zonas vocat adserat caelum teneri. ISID. orig. 3,44,1 zonae caeli quinque sunt ...; quae ideo zonae vel circuli appellantur, eo quod in circumductione sphaerae existunt (13,6,1). *thes. gloss.*

VOCABULA GRAECA
EX QUIBUS LATINA DERIVANTUR

ἀγγελία. angelus, evangelium.
ἀγκύλος. ancile, angulus.
ἄγκυρα. ancora.
ἀγκών. ancile, ancilla, ancon, Ancus.
ἁγνός. agnus.
ἄγριος. onager.
ἀγρός. ager.
ἄγχω. angina, angor.
ἀγών. agon, Agonalis.
ἀγωνιάω. Agonalis.
ἄδακρυς. alacer.
ἀείδω. comoedia.
ἄζυμος. acrozymus, azymus.
Ἀθήνη. Athenae.
αἵ. aeger.
αἰδώς. Aedui.
αἴθω. aether, Aethiopia.
αἰκισμός. soloecismus.
αἷμα. haematites, haemoptois, haemorr(h)ois.
αἱμύλια. Aemilius.
αἴξ. Aegeum mare, Aegisthus, aegopthalmus.
αἴρω. aer, aerumna, arillator.
αἰών. aevum.
ἄκανθα. acalanthis.
ἀκέομαι. acus.
ἄκεσις. ancile.
ἀκίς. Acidalia.
ἄκμων. Pyracmon.
ἀκόνη. acies, aconitum, acumen, acuo, acus.
ἄκρα. Trinacria.
ἄκρον. Trinacria.
ἀκτή. acta, Actaeus, Actias.
ἀλγέω. algeo.
ἀλδήσκω. adolesco, altaria.
ἅλη. halophanta.
ἀλκή. Alcestis, Alcides.
ἀλκυών. alcedo.
ἀλλοίως. aliuta.
ἅλλομαι. allus.
ἄλλος. alter, Apollo.
ἅλς. alabastrum.
ἁλτικός. Salii.
ἀλύσσω. luctus, lugeo.
ἀλύω. alucinor, elucus.
ἀλφός. albus.
ἀλώπηξ. alopecia.
ἅμα. Amazon, Hamadryas.
ἄμβων. umbo.
ἀμέλγω. mulgeo.
ἅμμα. amentum.
ἄμμος. Hammon.
ἀμνός. agnus.
ἀμφί. amphibius, amphic(h)olum, amphimacrus, Amphion.
ἀμφίλειος. ancile.
ἀμφίς. amphisbaena.
ἀμφίχειλος. ancile.
ἀμφορεύς. amphora.
ἄμφω. ambo.
ἀναγαργαρίζω. gargarisso.
ἄναιμος. anima, animus.
ἀνανέοομαι. annus.
ἀναπολέω. Apollo.
ἀνατρέχω. andruo.
ἀνάχεσις. ancile.
Ἄνδρος. Antandros.
ἀνέκαθεν. ancile.
ἄνεμος. anima, animus.
ἄνευ. Africa, Amazon, Anxurus, apricus.
ἀνήκεστος. incestus.
ἀνθίστημι. antes.
ἄνθος. Atthis.
ἄνθραξ. anthracites.
ἀνιαρός. aeger.
ἄνους. anus(1).
ἀντί. antichristus.
ἀντίος. antiae.
ἀντισπάω. antispastus.
ἄνω. anaglyphus.
ἄορνος. Avernus.
ἀπελαύνω. Apollo.
ἀποδύω. apodyterium.
ἀπόλλυμι. Apollo.
ἄπονος. Aponus.
ἀποπάλλω. Apollo.
ἀποπλήξις. apoplexia.
ἅπτω. aptus.
ἀρά. ara.
ἀργός. Argo, argitis, argutus.
ἀρδεύω. aridus.
ἀρετή. ars, sollers.
Ἄρης. aries, arma.
ἀρητήρ. orator.
ἄρθρον. artus.
ἀριθμός. arithmeticus.
ἄριστος. aristolochia.

μέσος. medius.
μεταλλάω. metallum.
μέτρον. geometria, metreta, metrum
Μήδεια. Medea.
μῆλον(1) (pecus). Maenola.
μῆλον(2) (μᾶλον). malum.
μήν. mensis.
μήνη. mens, mensis.
μίμησις. Mimallones.
μοῖρα. Archemorus.
μοῖτος. mutuus.
μονάς. monachus, monarcha.
μόνος. monachus, monasterium, monogamus.
μόρος. Archemorus.
μῦ. musso.
μῦθος. mithicus.
μυλήκορον. molucrum.
μύραινα. muraena.
μύρμηξ. Myrmidones.
μύρρα (σμύρνα). murra.
μῦς. mus.
μύστης. mustum.
μύω. musso.

ναὶ καὶ οὐχί. naucum.
νάκη. nacca.
νᾶνος. nanus.
νάπη. napaeae.
ναῦς. navis.
νέα ἰλύς. Nilus.
νέατος (νείατος). nenia.
νεβρός. nebris.
νεκρός. necromantii.
νέκυς. denicalis, nex.
νέμος. nemus.
νέμω. nomen.
νέος. nepos, Nilus, nix.
νεῦρον. Nerio, nervus.
νεφρός. nefrens, nefrundines, nephritis.
νήτη. nenia.
νόμα. nomen.
νομή. Nomius.
νομός. Nomius, Numa, nummus.
νόος (νοῦς). Saturnus.
νότος. notus.
νυμφεῖα. nuptiae.
νύμφη. nupta, nympha.
νυμφόληπτος. lymphatus.
νύξ. nox.

ξένος. Senones.
ξύλον. siliqua, silva.
ξυρόν. Anxyrus.

ὀαρίζω. oratio.
ὀβελός. obolus.
ὁδός. Amphion, exodium.
ὀδούς. dens.
ὄζω. odor.
οἶνος. Oenotria, oenophorum, vinum.
ὄϊς. ovis.
οἶστρος. oestrus.
ὀκτώ. octo.
ὁλκός. sulcus.
ὀλολαμπής. Olympus.
ὀλολυγή. ululo.
ὀλολυγμός. ululo.
ὀλολύζω. ulula.
ὅλος. catholicus, holocaustum, holographum, holoporphyra, holoserica, olor, Olympus, sollers, solus.
Ὀμβρια. Umbria.
Ὀμβριος. Umbrii.
ὄμβρος. imber, Umbrii.
ὀμφαλός. umbilicus.
ὄνομα. nomen.
ὄνος. onager.
ὄνυξ. onyx, ungula.
ὀπή. opobalsamum.
ὀπός. opobalsamum.
ὀργή. orgia.
ὄργια. Gorgo.
ὀρέγω. porrigo.
ὀρθός. orthodoxus.
ὁρμή. Formiae.
ὅρμος. Formiae.
ὄροβος. ervum.
ὄρος. Aborigines, aurichalcum, Oreas, Oreos, Orestiades, urus.
ὅρος. Etruria, Fimbriae, hora, Hyperboreus, Pharus.
ὄρτυξ. Ortygia.
ὄρχις. Orcades, orchas, orchis, orchitis.
ὀσμή. odefacit.
ὄστρακον. ostracus, ostrea.
οὐρά. Arcturus, buris, colurum, miurus.
οὖρον. Orion.
οὖς. Panotius, parotis.
ὄφις. Osci.
ὄχημα. parachus.
ὄψ. merops.
ὄψον. paropsis.

πάγασαι(πήγ-). Pagasae.
παῖς. nepos, paedidus, Serapis.
παίω. depuvio, Paean.
πάλη. pala, palaestra.
πάλιν. Palici.
παλλακίς. paelex.

ARCA

Classical and Medieval Texts, Papers and Monographs

ISSN 0309-5541

General Editors: Francis Cairns, Robin Seager, Frederick Williams
Editorial address:
Professor Francis Cairns, School of Classics,
The University, LEEDS, LS2 9JT, Great Britain

The Bishops' Synod ("The First Synod of St. Patrick")
A Symposium with Text, Translation and Commentary
Edited by M.J. FARIS.
ARCA 1. 0-905205-01-4. vi+63pp.+11 ills. Paper. 1976

Papers of the Liverpool Latin Seminar 1976
Classical Latin Poetry/Medieval Latin Poetry/Greek Poetry
Edited by FRANCIS CAIRNS
ARCA 2. 0-905205-00-6. vi+310pp. Paper. 1977

Papers of the Liverpool Latin Seminar, Second Volume, 1979
Vergil and Roman Elegy/Medieval Latin Poetry and Prose/Greek Lyric and Drama
Edited by FRANCIS CAIRNS
ARCA 3. 0-905205-03-0. viii+360pp. Paper. 1979

Form and Universal in Aristotle
A.C. LLOYD
ARCA 4. 0-905205-05-7. vi+89pp. Paper. 1981

Court and Poet
Selected Proceedings of the Third Congress of the International Courtly Literature Society (Liverpool 1980)
Edited by GLYN S. BURGESS
ARCA 5. 0-905205-06-5. xiv+364pp. 1981

The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire
Volume I. Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus
R.C. BLOCKLEY
ARCA 6. 0-905205-07-3. xii+196pp. 1981

Papers of the Liverpool Latin Seminar, Third Volume, 1981
Edited by FRANCIS CAIRNS
ARCA 7. 0-905205-08-1. vi+423pp. 1981

Late Latin and Early Romance
In Spain and Carolingian France
ROGER WRIGHT
ARCA 8. 0-905205-12-X. xii+322pp. 1982

Statius and the Silvae
Poets, Patrons and Epideixis in the Graeco-Roman World
ALEX HARDIE
ARCA 9. 0-905205-13-8. viii+261pp. 1983

The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire
Volume II. Text, Translation and Historiographical Notes
R.C. BLOCKLEY
ARCA 10. 0-905205-15-4. x+515pp. 1983

Papers of the Liverpool Latin Seminar, Fourth Volume, 1983
Edited by FRANCIS CAIRNS
ARCA 11. 0-905205-17-0. viii+369pp. 1984

Fracastoro's Syphilis
Introduction, Text, Translation and Notes
GEOFFREY EATOUGH
ARCA 12. 0-905205-20-0. viii+295pp. 1984

A Historical Commentary on Sallust's Bellum Jugurthinum
G.M. PAUL
ARCA 13. 0-905205-16-2. xxvi+276pp. 1984

Sextus Aurelius Victor: a Historiographical Study
H.W. BIRD
ARCA 14. 0-905205-21-9. x+175pp. 1984

Sheep-Rearing and the Wool Trade in Italy during the Roman Period
JOAN M. FRAYN
ARCA 15. 0-905205-22-7. x+208pp., 13 ills., 8 plates. 1984

Biblical Epic and Rhetorical Paraphrase in Late Antiquity
MICHAEL ROBERTS
ARCA 16. 0-905205-24-3. x+253pp. 1985

The History of Menander the Guardsman
Introductory Essay, Text, Translation and Historiographical Notes
R.C. BLOCKLEY
ARCA 17. 0-905205-25-1. viii+307pp. 1985

Bionis Smyrnaei Adonidis Epitaphium
Testo critico e commento
MARCO FANTUZZI
ARCA 18. 0-905205-27-8. 165pp. 1985

Papers of the Liverpool Latin Seminar, Fifth Volume, 1985
Edited by FRANCIS CAIRNS
ARCA 19. 0-905205-28-6. viii+502pp. 1986

Ovid: Amores
Text, Prolegomena and Commentary, in four volumes
Volume I: Text and Prolegomena
J.C. McKEOWN
ARCA 20. 0-905205-69-3 (set: 68-5). x+220pp. 1987

Herodotus and his 'Sources'
Citation, Invention and Narrative Art
DETLEV FEHLING, trans. J.G. Howie
ARCA 21. 0-905205-70-7. x+278pp. 1989

Ovid: Amores
Text, Prolegomena and Commentary, in four volumes
Volume II: A Commentary on Book One
J.C. McKEOWN
ARCA 22. 0-905205-71-5. xxvi+421pp. 1989

Masters of Roman Prose from Cato to Apuleius
Interpretative Studies
M. von ALBRECHT, trans. Neil Adkin
ARCA 23. 0-905205-72-3. xii+192pp. 1989

Intellectual Culture in Elizabethan and Jacobean England
The Latin Writings of the Age
J.W. BINNS
ARCA 24. 0-905205-73-1. xxvi+762pp. 1990

A Lexicon of Ancient Latin Etymologies
ROBERT MALTBY
ARCA 25. 0-905205-74-X. xvii+669pp. 1991

Arae: The Curse Poetry of Antiquity
LINDSAY WATSON
ARCA 26. 0-905205-75-8. *ca* 200pp. *forthcoming* 1991

The Fifth-Century Chroniclers
Prosper, Hydatius and the Gallic Chronicler of 452
STEVEN MUHLBERGER
ARCA 27. 0-905205-76-6. xi+329pp. 1990

Greek Philosophers and Sophists in the Fourth Century A.D.
Studies in Eunapius of Sardis
ROBERT J. PENELLA
ARCA 28. 0-905205-79-0. x+165pp. 1990

Papers of the Leeds International Latin Seminar, Sixth Volume, 1990
Roman Poetry and Drama/Greek Epic, Comedy, Rhetoric
Edited by FRANCIS CAIRNS and MALCOLM HEATH
ARCA 29. 0-905205-81-2. viii+375pp. *forthcoming* 1991

Further titles in preparation